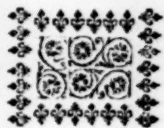
JUS FEUDALE
TRIBUS LIBRIS
COMPREHENSUM.

QUIBUS

Non solùm Consuetudines Feudales & Prædiorum Iura, quæ in *Scotia*, *Anglia*, & plerisque *Galliæ* locis obtinent, continentur; Sed Universum Ius *Scoticum*, Et omnes ferè Materiæ Iuris clarè & dilucidè exponuntur, Et ad fontes Iuris Feudalis & Civilis singula reducuntur.

AUTHORE
Clarissimo & Doctissimo Viro
M^ro *THOMA CRAGIO*
De *Riccartoun*, In Senatu *Edinburgensi* Patrono Celeberrimo & Iurisconsultissimo.

LONDINI,
Impensis Societatis STATIONARIORUM. 1655.

Rec. Mar. 28, 1899.

EPISTOLA NUNCUPATORIA AUTHORIS, inter ejus Adversaria inventa.

SERENISSIMO AUGUSTISSIMOQUE PRINCIPI JACOBO

Dei gratia Magnæ *Britanniæ*, *Franciæ* & *Hiberniæ* Regi Potentissimo S.

Ihil hodie relictum est nobis, qui M. T. desideratissima præsentia sumus destituti, quam ut animi ægritudinem iis studiis solemur & oblectemur, quæ M. T. gratissima putamus, præcipuè si cum publica utilitate fuerint conjuncta: Nam ab ipsis auspicatissimi Imperii tui in Britannia initiis, nihil tibi prius, nihil potius fuit, nec in quo, tanto studio & sollicitudine desudaveris, quam ut duo hæc tuæ Britanniæ Regna, infensissimis inter se odiis antea efferata, tot urbium & exercituum cladibus nobilitata, in unum corpus & societatem tandem coalescerent, ut utrique Genti sub Te Principe, unum & commune periculum, ut cum Poeta loquar, una salus esset in futurum. Bœotiam veteres Græci Martis Orchestram dicebant, quod in ea tanquam in Scena Mars sua spectacula solitus sit exhibere: Nam in ea, Mardonius cum trecentis Persarum millibus apud Plateas occubuit; Et Thermopylæ viginti millium Persarum & Leonidæ Regis Lacedæmoniorum cædibus erant insignes: Et in Leuctris Bœotiæ itidem pago Lacedæmoniorum opes funditus corruerunt: Et Athenienses & Thebani memorabili prælio ad Cheronæam in Bœotia, à Philippo Macedonum Rege fusi sunt, libertatisque tantùm nomen seu umbra Græciæ relicta. Quod si quis à veteri Bœotia in nostram Britanniam oculos convertat, non tam Martis Orchestram aut theatrum dicet, quam ipsius Martis natale solum, ædem & penetralia, denique & ipsam Martis aram, in qua parentes nostri humanis victimis soliti sunt litare, Quorum in Britannia malorum causas si quis perscrutatus fuerit, nullam aliam inveniet, quam ejus in plura regna divisionem & Regum inter se æmulationes, quod alter ex alterius malis incrementum caperet, & hic parem, ille Superiorem non posset ferre. Hanc labem M. T. eluere omni curâ & studio hactenus conata est, repugnantibus fortasse multis, qui longè à finibus utriusque regni dissiti, has calamitates nunquam ipsi senserant, in otio & voluptate & ab omni periculo securi domi & in nidulis suis consenescentes. In hoc M. T. studio, nemo est, qui summam tuam sapientiam cum pietate conjunctam non admiretur; Nam cum Deus Opt. Max. terram execretur in qua humanus sanguis funditur & pœnas & ultionem se expetiturum minetur, hanc execrationem ut expiares, tuamque Britanniam

niam liberares, nihil prætermittis, quod ad verè Chriſtianum principem pertinet. Et ſi quæ inter homines & præcipuè in Britannia ſolent evenire ſpectemus, non minus ſapienter quam piè id attentatum perſpiciet: Nam multarum gentium irruptionibus hæc Inſula (ut in toto terrarum orbe nobiliſsima) non ſolum patuit, ſed etiam melior & fertilior ejus pars crebrò ſuccubuit, cujus cauſam Tacitus *veriſsimè deſcribit, dicens, Cum Romani Imperii Britannia facta primum fuit Provincia, nihil Romanis adverſus validiſsimas gentes tam profuiſſe, quàm quòd in commune nihil conſulerent, & dum ſinguli pugnarent, omnes à Romanis victos. Itaque non minus ſapienter quàm piè M. T. inſtituit, ut unum & commune utriuſq; eſſet gentis Conſilium & adverſus hoſtes idem animus. In eo imitatus* Æneam Virgilianum, *qui humeris ſuis Patrem* Anchiſen *à Troiæ incendio in terram extulit: Hæc autem adunatio ſive conjunctio ut ſolida eſſet & ſuis omnibus numeris abſoluta, conventum etiam Juriſconſultorum utriuſque Regni dudum inſtituiſti, qui de legibus utriuſque populi inter ſe ſermones conferrent, & in quibus convenirent, & diſsiderent, deſpicerent: Si fieri poſsit, ut in utroque eædem Leges iidemque mores obſerventur: Et licet plerique falſo opinionis errore, Imperitis perſuadere conantur, diverſiſsima Inſtituta & mores utriuſque gentis non minus inter ſe diſsidere, quam quæ ex diametro ſunt oppoſita, aut, ut in Græco proverbio eſt,* δὶς διὰ πασῶν, *Statui, ut hunc errorem ex animis Imperitorum eximerem, in hoc incumbere, ut de primis Juris apud utramque gentem fundamentis & initiis ſedulò perquirerem, audaci fortaſse conſilio, ne dicam temerario: Sed illud Poëtæ me conſolatur, In magnis & voluiſſe ſat eſt. Nam cum his quadraginta annis foro noſtro me tradidiſſem, in eoq; verſatus quodcunque nominis eſt, comparaſſem, & cum mores noſtros, quoque Jure noſtri utuntur, quæque conſuetudines in foro locum habeant, aliquatenus percepiſſe mihi viderer, cæpi etiam in mores & inſtituta vicinorum inquirere, quatenus Jus Anglorum ex virorum doctorum Commentariis eſt illuſtratum, (nam, ut ingenuè fatear, fori Anglici formam, vix ipſo in limine ſalutavi) Tandem ex his doctorum virorum Commentariis & ſcriniis, eadem utriuſque Juris, quod vel in Anglia vel in Scotia hodie obſervatur, fundamenta deprehendi, eaque inter ſe conferendo, maximam inter ſe affinitatem in cauſis & rebus omnibus dicendis & cernendis habere manifeſtè comperi: Formas Actionum & procedendi modum in foro, ſcimus omnes aliam à nobis, aliam ab illis obſervari; Sed, pace vicinorum noſtrorum dixerim, neque temere mihi videor hoc aſſerere, noſtras formas Actionum & procedendi in Judicio, omnium gentium, quas unquam vidi, formis præferendas. Subjectum noſtri Inſtituti eſt* Feudorum *doctrina, qua nulla tractatu dignior, nulla utilitatibus Reipub. commodior. Hoc enim Jus Feudale his multis ſeculis omnibus Europæis gentibus ita placuit, ut nulla ſit in Chriſtiano Orbe gens, (addo etiam & immaniſsimos Turcas) quæ non ex eo Leges ſuas & Inſtituta deſcripſit, Natum autem hoc Jus in ea* Italiæ *parte, quam hodie vocamus* Lombardiam, *ante* Galliam Ciſalpinam *Romani dixerunt, à ferociſsimis gentibus primò introductum, progreſſu temporis à viris magnis limatum & concinnatum, Et everſo Longobardorum Regno, cum ipſis victoribus æquiſsimum hoc Jus videretur, à Gallis per manus acceptum in Francia & Normannia primò ſedes ſibi fixit, unde ad nos primum, mox ad Anglos, ſed cum Conquæſtore Normannorum Duce derivatum eſt. Hujus Feudalis diſciplinæ fundamenta, à Gratitudine & Ingratitudine deſcendunt: Nam ut acquirendi Feudi ſeu beneficii, ſola Domini benevolentia & gratitudo eſt cauſa; Sic & amittendi ſola partium Ingratitudo. Neque in ſocietate civili ullum ſanctius & certius vinculum eſt retinendæ amicitiæ vel benevolentiæ, quam hoc Feudale Sacramentum, quo alter alteri, in omnibus tam in pace quam bello adeſſe ope & conſilio tenetur. Si alteruter fidem fallat, meritò Juris, quod in Feudo habet, amiſsione punitur. Itaque*

Au-

Augustissime Rex, ut ad M.T. orationem convertam, nihil tibi, nihil toti Reipublicæ, tanto studio & solicitudine curandum est, nihil ad utriusque tranquillitatem prius aut potius, quam ut hujus Feudalis Juris præcepta & consuetudines quam arctissimè observentur. Nam si tota Britannia in partes vel minutissimas secetur, nulla erit, quæ non in Feudo de M.T. teneatur (ut in foro loqui solemus) nulla quæ non fidem debeat. Quod si illibatum & intaminatum perstiterit hoc Jus, perpetuâ tranquillitate imo & fœlicitate, Britannia sub M.T. auspiciis fruetur. Est enim hoc Jus Feudale omnium morum & officiorum Gymnasium & unicum præsidium adversus Dominorum & Vassallorum injustas cupiditates: Nam tam Dominos quam Vassallos in officiis parendi & imperandi continet, ne pacis vel belli tempore facienda omittant, vel non facienda faciant, & arctissimis fidei & pœnæ vinculis utrumque coercet: Nempe, ut Vassallus Dominum adversus omnes in bello juvet, præliantem, etiamsi vitæ periculum præsens sit, non deserat, domi in omnibus consiliis adsit, arcana non prodat, pericula detegat: Denique ut Vassallus Domino reverentiam & fidem tanquam parenti, in omnibus dictis & factis exhibeat: Utque ex adverso Dominus in eadem Vassallo teneatur, nisi quod reverentiæ officia Dominus præstare non cogatur. Hæc sunt hujus disciplinæ Capita præcipua, cujus disciplinæ præsidiis, divina illa tua natura tanquam fulcris innixa & quasi manu porrectâ, allevabitur ad Juris & æquitatis perfectam cognitionem, quâ nihil in terris præstantius, nihil Deo Optimo Maximo (cujus spirans Imago Rex in terris est) gratius. Memini me aliquando apud Xenophontem *legisse, Persarum fuisse Institutum, ut liberos suos in tenera ætate disputationibus scholasticis exercerent, non in nugis & tricis Dialecticorum, sed in Actionibus Forensibus: Et præcipuè de illo crimine judicium agitare solitos, quod maximè in causa esset, ut homines mutuo se odio insectarentur. Vehementer enim urgebant causam ingratitudinis, si quæ occurrisset, & si quem scirent beneficium acceptum non agnoscere, nec cum poterat gratiam retulisse, in hunc severissimè animadvertebant, cum eos, qui ingrati essent, judicarent & Deos majorem in modum negligere, & parentem, patriam & amicos: Et paulo post, eos qui quinquagesimum annum excedebant, in his causis Judices constituebant, & Seniores dicebant, quâ voce Feudistæ nostri Dominos sæpè significant. Mirum quin hi Feudorum Libri, qui undique præmiis & pœnis (duobus omnis benè constituendæ Reip. vinculis firmissimis) & Gratitudinis, Ingratitudinis, & Seniorum vocibus resonant, aut à Persarum moribus originem sumpserint, aut qui eos primi instituerint, apud Persas (si ratio temporum pateretur) fuerint educati. Imo hodie, licet in totum Jus Civile frequentissimi sint Commentarii, Interpretesque, qui universum Jus scriptis suis illustrarunt, nulla tamen Juris Civilis pars est (nam & Jus Feudale sub Jure Civili comprehendo) quæ tot doctissimorum virorum scriptis & lucubrationibus exculta, quam quæ de usibus & consuetudinibus Feudorum inscribitur: Nunquam alioqui tantas operas in eo excolendo impensuri, nisi hanc partem non solum Juris Civilis, sed omnis humanæ societatis potissimam credidissent, nempe cujus Subjectum esset, Gratitudo & Ingratitudo, quæ omnia humanæ vitæ officia sub se comprehendunt; nam (ut* Cicero) *in Ingratitudine nihil mali non inest. In horum Commentariis Feudalium consuetudinum laudes sparsim occurrent. Erunt fortasse, quibus nihil nisi quod ipsi fecerunt, placet, qui nostram hanc forensem opellam elevent, freti* Terentiano *illo, Nihil à me hic dici, quod non sit dictum prius. Quibus hoc unum respondeo, Me, in hoc mihi vel quam maximè gratulari, quod nihil meum, nihil novum in hoc Libro adduxerim: usum tantùm Forensem nostrum, cum Jure Feudorum scripto contuli, ut Jus nostrum, quod vagum & incertum à plerisque creditur, in aliquam formam & artem redigerem: In eoq; solo quantulamcunque gloriam mihi arrogem, quod primus ex nostris mihi videor, qui id tentave-*

 rit,

rit, quod ut fœlicius aliis eveniat, & sua pro nostris meliora exhibeant, enixissimè precor. Aut si nostra errata corrigendi tantum studium in animum induxerint, ne illud quidem indignabor, sed ob patriæ communis utilitatem & dignitatem, ut ea quamprimùm in lucem producant, per communis patriæ utilitatem & commoda publica, vehementer oro & obtestor, gratiasque quam maximas tam meo quam patriæ nomine habebo. Mihi sane lignatoris gratia sufficit, qui in sylvas ut ligna cadat, proficiscitur, aliis ea relinquens polienda & formanda. Si puritatem linguæ Latinæ quis hic desideret, meminerit nos in re Forensi versari, Forensibusque uti verbis coactos, ne de verbis nimium solliciti, aliquando rem ipsam amitteremus. Hoc saltem mihi promittere audeo, Si Juventuti Reipublicæ administrandæ cupidæ, hæc nostra placuerint, vel me invito perlegentur, sin minus, ne rogante me, quisquam erit qui attinget. Qualemcunque tamen hanc nostram Opellam M. T. (*cujus judicio tanquam lapidis* Heraclii *attactu, aureorum nummorum puritas probatur*) *consecrare ausus sum, & ut serenâ & exporrectâ fronte recipias, Tuique vultus divino splendore lucem infundas, & ab oblivionis injuria vindices, vehementer oro, Licet erunt, qui indignum M. T. munus hoc censebunt: Sed sciant illi non minus Deos farre pio & saliente micâ, quam solidis Hecatombis placari. Saltem sub Tui Augustissimi nominis tutela & umbra delitescant, ut* Teucer Homericus *sub* Ajacis *clypeo, unde securus & ipse non solum* Trojanorum *impetus declinabat, sed & eos suis telis retrocedere coegit. A multis sane eo nomine plus gratiæ & autoritatis promerebor, si ea M. T. quodammodo placere intelligant.*

M. T.

Subjectissimus & obsequentissimus Subditus

THOMAS CRAGIUS.

Mr. Rob. Burnetus, *Authoris Per Neptem ex Filia Progener, Cupidæ Legum Juventuti, S.D.*

QUantum præstiterit Inclytus Imperator *Justinianus* in Veteri Jure Civili Ordinando, Enucleando, Enodando, Conjungendo & in Ordinem digerendo, non tacent Annales & Author noster; Nec dicam lippis & tonsoribus notum, Sed certò scio paucis verè doctis & Jurisperitis incognitum: Ut tamen Tyronibus & Juris Candidatis aliqua in parte satisfaciam, non pigebit hic breviter referre, supplens quædam omissa ab Authore nostro & tenuem Collationem instituere inter Imperatorem *Justinianum* & Authorem hunc Nostrum, ut sciatur ab omnibus qui hæc legent, quantum Vetustas debuit *Justiniano*: quantum hac tempora debeant Authori huic nostro, si parva licet componere magnis.

Cum confusa esset tota Juris Romani & Civilis ratio, confarcinati ex Legibus Regiis, Legibus 12. Tabularum, Legis Actionibus, Legibus à populo Romano latis, Senatusconsultis, Plebiscitis, Jure Prætorio & Ædilitio, Constitutionibus Principum & Responsis Jurisprudentum, *Julius Cæsar* Leges, quas effræni regnandi libidine turbaverat, digerere instituit, postquam populos in communi tumultu restitantes ad pacem adegit, iisdem Armis, quibus ante, suam quietem retinentes, in media bella projecerat. Sed, hanc animo Curam agitantem, *Brutus* & *Cassius* deprehenderunt. Quin etiam *Gregorium* & *Hermogenem*, privatos homines, quamvis impar & debilis, aliqua tamen commemoratione digna sollicitudo incessit, mali publicè grassantis remedia tentandi; Confectis enim à se Codicibus suum nomen uterque præscripsit; In quos, *Gregorius*, Imperatorum Constitutiones ab *Hadriano* ad *Gallienum*; *Hermogenes*, à *Claudio*, qui *Gallieno* in Imperio successit, ad *Diocletianum* conjecit, nullo nisi temporis discrimine observato; Nec dissimili studio *Theodosius* Junior in eandem Curam incubuit & Christianorum Principum Leges, Codice *Theodosiano* inclusit; Sed nec *Gregorii*, nec *Hermogenis*, nec ipsius *Theodosii* conatus quicquam profecit, & potius exitio fuit quam saluti; Nam omne Jus Civile, cum sub veterum malorum pondere vix spiraret, indigestâ mole obruerunt. Itaque, dilapsis omnium Consiliis, Legum restituendarum laborem toties infœlicem, ad *Justinianum* fata deduxerunt; Qui, licet tres potissimum causæ, gloriam Digesti Juris affectantibus, multa impedimenta objecerant, nempe ruinosa Legum Vetustas, quæ fuit ab urbe condita, ad *Justiniani* Principatus initia, Annorum 1278: Juris sibi adversi Discordia & Antonomia: Et moles immanis, ac numerosus immanium Librorum exercitus, perpetuâ hostium inæqualium serie formidabilis; Erant enim omnino duo penè millia. Non expavit tamen ad tantæ molis impedimenta *Justinianus*, sed potius ipsâ rei asperrimâ difficultate, mentem acrius irritatam, erectis Regio vigore spiritibus contra obfirmavit; Nec cessavit, donec squalidi Juris illuvies hoc ordine detersa est, ut primum Imperatorum Constitutiones ab *Hadriano*, Tribus Codicibus *Gregoriano*, *Hermogeniano* & *Theodosiano* malè disjectas, exactæ sedulitatis homines (inter quos meritò eminebat *Tribonianus*, quicquid obloquantur alii) colligerent: Illarum enim memoriam, quæ ante Principem *Hadrianum* viguere, tenuis fama tunc sustinebat; cum verba penitus obsoleta evanuissent: Sensum vero huc illuc distractum, Jurisconsulti suis libris variè sparsissent. Unde primò emissa est Constitutio De Novo Codice faciendo, Anno Christi 528. Indictione sextâ, Imperii *Justiniani* solius primo, 13. Febr. Deinde Anno 530. Indictione octavâ Imperii *Justiniani* solius tertio; die 15. Decembris, exivit in lucem Constitutio de Conceptione Digestorum. Ab hoc die tres Anni Compositioni Digestorum seu Pandectarum dati sunt. Ac statim Anno Domini 533. Indict. 11. Imperii *Justiniani* solius Anno sexto, die 21. Novemb. Institutiones authoritate Legum donatæ sunt à *Justiniano* prius lectæ & recognitæ (licet quidam impiè maledici & inepti eum Analphabetum, suo ipsorum nomine, appellent.) Deinde post mensem circiter (i.) die 16. Decemb. prodiit tandem memorabilis Constitutio ad Senatum & omnes populos de Confirmatione Digestorum. Denique Anno sequenti, die 15. Novembr. manus extrema Operi Legitimo imposita est Editâ Constitutione De Emendatione Codicis Domini *Justiniani*, Et secundâ ejus Editione, quâ hodiernus Codex sancitus est, quem ideo Repetitæ prælecti-

prælectionis inscriptum hodie versamus. Utinam Novus aliquis emergeret *Justinianus*, qui fastidiosos Interpretum Juris Commentarios & confusam eorum farraginem novâ operâ è medio exterminaret; Sed hoc optandum potius quam sperandum.

Sed videamus quid nobis præstiterit *Justinianus* hic Noster Scoticus, ante cujus tempora, qui Juris Scotici erant Candidati, & ambiebant Patroni fieri in Senatu *Edinburgensi*, vel Inferioribus Subselliis, nihil habebant, quo dirigerentur ad propositum finem assequendum, nulla adjumenta studiorum, Sed incerti, quam rationem & viam in Legum studio insisterent; Ne quod paucis annis exequi possent, in eo Seculum impenderent, vel ab ore Advocatorum vel Judicum pendebant; Qui, æquè incerti, ultra metas liberè vagabantur, nullâ certâ Lege constricti, quorum arbitria sæpè erant pro Legibus; Totum enim Jus nostrum municipale, vel ex Actis Parliamentorum constabat, vel ex Decisionibus Senatus *Edinburgensis* vel Dominorum Sessionis, ut communiter à vulgo vocabantur: Illud enim Jus quod vulgariter *Regiam Majestatem* ab initialibus verbis vocamus, Ad Imitationem Institutionum *Justiniani*, quorum initium est *Imperatoriam Majestatem*; (Ut omittam hic quærere, utrum Jus nostrum proprium hoc fuerit à *Davide* 1. scriptum vel statutum, ut nostri volunt, An à vicinis & *Richardo* de Glanvilla mutuatum) Et reliqua, quæ in eo Libro congesta sunt, Quoniam *Attachiamenta* tempore *Davidis* 1. edita: *Modus tenendi Curias Baronum*, *Exegesis Tractatus Quoniam Attachiamenta*: *Leges Burgorum* Editæ tempore *Davidis* 1. *Leges Forrestarum*, incerto Authore: *Iter Camerarii* sub *Jac.* 3. editum; *De Maritagio*, incerto Authore: *Statuta Gildæ*, à *Roberto Durhame Majore Berwici*, & *Simone Mareschal*, & aliis ibidem Civibus edita: *Leges Portuum*, incerto Authore; *De Judicibus*, incerto Authore; Omnia in ordinem redacta & in lucem emissa à clarissimo Viro D. *Joanne Skenæo* de Currehill Equite, Clerico Registri, Concilii & Rotulorum, præter vetera Acta quorundam Regum, *Malcolmi*, *Gulielmi*, *Alexandri*, *Roberti* 1. 2. 3. Et *Davidis Brussii*, authoritate publicâ non nitebantur, Et omnia ferè in dissuetudinem abierunt.

Quod ad Acta Parliamenti attinet, in Archivis latebant diu, donec primò vetere vel nigro charactere (unde Nigra Acta dicta sunt) à quodam *Lecprivick* edita, Postea cura & studio dicti clarissimi Viri D. *Joannis Skenæi* publici Juris facta sunt Acta *Jacobi* 1. & successorum Regum, usque ad finem anni Christi 1597. Postea successivè addita sunt reliqua Acta *Jacobi* 6. *Caroli* 1. & 2. Regum, nullo nisi temporis discrimine observato, Singula integro perpetuoque contextu: Sed eorum pauca erant exemplaria, (unde non mirum, si hodie venalia non extent) & difficulter in manus studiosorum veniebant. Nec conferebat Lectio istorum Actorum multum junioribus: Pleraque enim in dissuetudinem abierunt nec observabantur, Unde dicere solebat *Buchananus* noster, ut ferunt, Bonum fore, si unum conderetur Actum, quo reliqua juberentur observari: Pleraque etiam magis tangunt Politiam Regni, quàm Civiles Controversias, & pauci sunt casus juris in iis decisi.

Decisiones Senatus *Edinburgensis* multò plus conferebant, si omnibus fuissent obviæ; sed partim erant variæ & incertæ, & pro arbitrio Judicum mutationi obnoxiæ; partim latebant in abdito & in Archivis. Circumferuntur quædam *Practicæ* Veteres *Balfouræi*, *Ledingtoni*, *Vimai*, *Hamiltonii* & aliorum, Et inter alios utilissimus Tractatus Clarissimi Viri & in foro ac Jure Civili ac nostro Exercitatissimi D. *Thomæ Hope* de Craighall Equitis, Advocati Regii; Nec dubito, quin plura hujusmodi ejus Viri, lateant apud filios digna quæ lucem aspiciant, Et, si iis ita visum fuerit, forsitan aspicient; Sed omnes Hi, sive Tractatus, sive Practicæ, vel paucorum erant in manibus, vel malè & ineptè descriptæ, ita ut in multis locis, nullus ex iis perfectus & perspicuus sensus erui posset. Audio, Clarissimi Viri D. *Alexandri Gibsone* de Durie Equitis, mihi plurimum colendi & cui multum debeo, Senatoris quondam doctissimi & sagacissimi, acris ingenii, & judicii excocti Practicas vel quid simile, apud filium cognominem & hæredem tanquam Nobile Cimelium domi servari. Spero non invisurum Patriæ & Posteris tam Nobile & elaboratum Opus; Nihil enim prodire potuit à tam exacti & subacti Ingenii Viro, quod non oleat lucernam; Oculatus enim fui testis sæpè, per spatium 24. Annorum, cum eum aliquando Honoris causâ, aliquando ob negotia interpellarem, nunquam eum à me deprehensum, nisi occupatissimum in Jure Civili & Doctoribus juris evolvendis (jus enim Scoticum in scrinio pectoris gerebat) Et, ut conjicio, in jure Civili, cum jure Scotico, maritando; Multum filio debet Scotia, ob hoc opus emissum in publicum ejus cura & impensis. Quod avo præstitit, non negabit Patri, nec spero sinet perire dignas operas tam digni Patris.

Jus

AD LECTOREM.

Jus Civile apud nos non obtinet,sed ratio juris civilis deficiente jure nostro municipali,semper in magno fuit pretio apud nos, & magni ha ita à Doctis & Jurisperitis Judicibus,& eam sæpè sequuti sunt in causis decidendis,Et magno est usui patronis inforo versantibus,Si eâ rectè sciant uti, Hoc opus, hic labor est, quod pauci assequuntur. Cum hic esset status Juris Scotici,& hæc misera conditio & difficultas Candidatorum Juris Scotici,ut ipse experientiâ didici,Primus Author noster, tanquam alter *Justinianus*, lucem è tenebris eruit,& sub nomine *Trium Librorum de Feudis*,Totum Jus Scoticum complexus est, & omnes ferè Materias Juris, clarè, dilucidè & distinctè exponit, & ad fontes Juris Civilis & Feudalis omnia ducit ; Jus Anglicum frequenter ; Jus Gallicum non raro adjungit, Ita ut paucæ sint in Europa gentes, ubi Jus Civile & Feudale viget, quibus non sit futurus utilis hic Liber. Habetis nunc Juris Scotici Candidati, quem Ducem sequamini , qui certiùs filo *Ariadnæo* è Labyrintho omnium difficultatum vos explicabit & citò in forum deducet, Ut de hoc Opere verè dici possit Quod de Collectione Juris Romani *Justinianus*,Qui Tit. 1. de Justitia & Jure,in Institutionibus,Post definitam Justitiam & Jurisprudentiam,His,inquit,generaliter cognitis & incipientibus nobis exponere Jura populi Romani, Ita videntur posse tradi commodissimè, Si primo, levi ac simplici via, post deinde diligentissimâ atque exactissimâ Interpretatione,singula tradantur: Alioqui si statim ab initio,rudem adhuc & infirmum animum studiosi multitudine ac varietate rerum oneravimus: duorum alterum,aut desertorem studiorum efficiemus, aut cum magno labore,sæpè etiam cum diffidentia (quæ plerunque Juvenes avertit) seriùs ad id perducemus, ad quod leviore viâ ductus,sine magno labore & sine ulla diffidentia,maturiùs perduci potuisset. Addam testimonium Viri Clarissimi,mihi amicissimi & plurimùm colendi D. *Ludovici* Steuart de Kirkhill Equitis,qui ipse mihi narravit,Se cum rediisset ex Gallia, ubi per quadriennium aut triennium aut eo circa, Juri Civili operam strenuè navavit,desperasse de foro & abjecturum fuisse studium Juris Scotici,nisi in hunc librum incidisset, Quo adjutore,erexit animum & statim se foro applicuit. Et exinde factus est Patronus disertissimus,quo nemo acutiùs,tersiùs,concinniùs & majori cum fide unquam actitavit causas.

Ne autem vos ignoretis, quis qualisve fuit Author hujus Operis, Scitote Origine fuisse Civem *Edinburgensem*,honestis Parentibus civibus natum, Hæredem ædium in eminenti Urbis parte,ex adverso Orientalis partis præcipui Urbis templi,dicti D. *Aegidii*,quas magnificè postea extruendas curavit,Lapide quadrato,In anteriori quarum parte est λιθόστρωτον vel pavimentum lapidibus quadratis stratum, frequentissimum totius Urbis deambulacrum,Quod *Lapidi-pavium*, vel *Plani Lapides Magistri Thomæ Craig* adhuc vulgo dicitur. Græcè & Latinè doctus fuit supra omnes sui seculi : Totam ætatem exegit in literis & inter libros: Juvenis Juri operam dedit in Gallia ; fuit inter Patronos fori eminentissimus,toto vitæ tempore, integrâ & incorruptâ fide, judicio solido & subacto, summâ humanitate. Anno Christi 1604. nominatus à Parliamento & vocatus à Rege *Jacobo 6.* cum aliis 30. Proceribus Regni , ad unionem inter Scotiæ & Angliæ Regna conficiendam, Multa raræ & exquisitæ Eruditionis documenta dedit, multis doctis collationibus inter ipsum & Clarissimum & doctissimum Virum D. *Cambdenum*,& alios Angliæ viros doctos habitis,cum summa voluptate Auditorum & magnâ ejus nominis famâ,unde decrevit Rex eum,cum aliis Equitis Titulo insignire: Sed ille Honores mundanos despiciens, Cum audiret se ad hoc vocandum,tacitè se subduxit, & cum relatum esset Regi,ideo eum se subduxisse,quod nollet Eques fieri,imperavit Rex ut ab omnibus haberetur pro Equite, & non amplius diceretur Mr. *Thomas Craig*, sed D. *Thomas Craig* Eques, Sed ipse Titulum istum nunquam admisit. Multum hospitalitati deditus fuit,ita ut mensa ejus non solum tenuioribus,sed omnibus bonis, præcipuè doctis,Multis etiam proceribus passim pateret,unde non parum imminuit rem,saltem parum auxit rem,non curans ditescere. Obiit ferè sexagenarius *Edinburgi*, Anno Christi 1608. aut eò circa.

Quod potui,præstiti in hoc Opere emendando & à mendis repurgando, Sed piaculum duxi,recedere à verbis Authoris,aliquid addere vel detrahere, nisi summa necessitas cogeret,& nullus ex verbis sensus posset elici. Nullum habui exemplar quod consulerem, præter exemplar Typographi & aliud mendosum valde,Et aliquando ad Incitas redactus, coactus sum consulere veterem & doctum amicum Magistrum *Joannem Nisbet* Advocatum ejusque exemplar aliis correctius & emendatius. Non mirum si quædam sint errata

errata Typographica, cum tanta fuerit distantia loci inter Typographum & me, nempe 70 miliarium & duorum fretorum maris: Et longum fuisset Schedas semel correctas sæpius remittere, donec liberæ fierent ab omnibus mendis.

Accipite igitur, Bonæ spei Juvenes, Opus hoc tam diu expectatum, Tot votis expetitum, ut ait *Justinianus* sub finem Proœmii Institut. Summâ ope & alacri studio; Et vosmetipsos sic eruditos ostendite; Ut spes vos pulcherrima foveat, toto legitimo Opere perfecto, Posse etiam nostram Rempublicam in partibus ejus vobis credendis gubernari. Cogitate cum *Persio Christiano.*

Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus aut metæ quà mollis flexus, & unde:
Quis modus argento, quid fas optare, quid asper
Utile nummus habet, Patriæ carisque Propinquis
Quantum elargiri deceat, quem te Deus esse
Jussit & Humana quâ parte locatus es in re.

Cogitate quæso Juvenes, quis debeat esse propositus finis Advocato & Jurisperito Christiano? Non turpe lucrum (quia quod Advocatis datur, Non lucrum, non merces, non pretium, non Salarium, sed Honorarium in Jure dicitur) Non Congestio Auri & Argenti, non conjunctio domus domui, Agri agro, donec nihil amplius sit loci, quibus

Cap. 5. v. 8 *Et Habakuk cap.* 2. v. 9. & *seqq.* væ pronunciat Deus per *Esaiam*; cum *Davide* enim Latino,

Præstat Supellex sobria
Recteque parta recula,
Quam rapta per vim divitum
Fastidiosa Copia.

Sed cum Scientia Justi & Injusti, praxis & prosecutio Justi, fuga Injusti; ut de Jure Consultus, sincere & fideliter & sine dissimulatione respondeat; ut nullius Jus tueatur aut foveat, etiam ditissimi vel conjunctissimi, nisi justitiâ & æquitate nitatur: ut paratus sit, Viduis, Orphanis, Pauperibus & aliis miserabilibus personis, gratis patrocinari in justa causa, Et contra potentiores tueri, nisi justa impediat causa. Cogitate quæso Juvenes, ultimum illud & severum judicium justi Judicis, ubi nulla fraus, nullus dolus, nullæ moræ, nullæ tergiversationes locum invenient: Ubi omnia nuda & aperta, Nihil occultum & absconditum; Ubi omnibus nudis omnium gestorum in carne, ratio reddenda est. Quales vos hic in judiciis gesseritis, tale ibi exspectate judicium. Nihil ibi Aurum & Argentum, Nihil prædia & possessiones, Nihil Liberi & Amici, Nihil Clientes proderunt, sed solum testimonium bonæ conscientiæ, sibi consciæ, quod sine fuco, sincerè & ex animo studuerint gloriam Dei promovere, & bonis omnibus adjumento esse ad jus suum assequendum: Omnem injustitiam oderint: Nec Scientiâ Juris sibi à Deo datâ, aut aliis donis usi sint ad justitiam evertendam aut injustitiam promovendam. Hoc si studueritis ex animo, Hic si sit vobis finis serio propositus, Lætum illud tunc audietis, *Euge serve bone & fidelis, Ingredere in gaudium Domini tui.* Et *Venite Benedicti Patris mei,*

Math. cap. 25. v. 21 & 34 *possidete Regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento.* Quò nos omnes, precor, suo tempore ducat Misericors & Benignus Noster Deus, per & propter Filium suum Iesum Christum; Quibus, cum Spiritu Sancto, sit laus, honor & gloria in secula seculorum. AMEN.

INDEX

INDEX TITULORUM, seu Diegeseon.

Diegesis LIB. I.

Errata sic corrige.

PAg. 2 *lin penult. pro* exin *lege*, exui. *Ibidem pro* incidebat, incedebat. *Pag* 4. *lin*. 26. *pro* semi, Semi. *Pag*. 6. *lin*. 30 *pro* tibi, nihi *Ibidem lin*. 37. *pro* Vechorus, *quidam legunt* Vechoreus. *Pag*. 10. *lin. antepenult. dele Alteri cum*. *Et ibi in Marginali Nota, scribe, super* l. Nemo Judex C de sent. & Interlocut. *Pag*. 12. *lin. ult. pro* 4. *lege* 2. & *pro* 2. *lege* 1. *Pag*. 20. *in ult. Margin. Nota, pro* Lib. 2. *lege* Lib. 1. & *adde* Tit. 1. & 2. *Ibid. lin* 54 *pro* stabilieranet & sin. *lege* stabilierant & sine, *Pag*. 21, *lin*. 42. & 43, *pro* primus, prius *Pag*. 26. *lin*. 15. *Pro* Radenicus, Radevicus. *Pag*. 28. *lin*. 34. *pro* 3. *lege* 17. *Pag*, 29. *lin*. 22 *Punctum ponendum ante*, Sane. *Pag* 32 *lin*. 20. *pro* at, aut. *Pag*. 34. *lin*. 18. *pro* estituuntur, destituuntur. *Pag*. 36. *lin*. 46. *pro* invaserant, invaserint *Pag*. 43. *lin*. 53. *dele primum Semicolon*. *Pag* 45. *lin*. 3. *pro* tempora, tempore. *Pag* 50 *lin* 20 *pro* ex cum, cum ex. *Pag*. 58. *lin* 28 *pro* negotii, negotio *Pag*. 59. *lin*. 45. *pro* reli, reliqua. *Pag* 62. *lin. penultima, Ante* quæ, *incipit parenthesis*, & *finit Linea prima sequentis paginæ, post narratur*. Pag. 67. *lin* 1 *Post* sed ut, *adde* ad. *Pag*. 70. *lin*. 22 *post* militare, *dele* Sc. *Pag*. 73 *lin*. 27. *post* quæ, *adde* non. Pag 78 *lin penult pro* diminutivæ, diminutivas. *Pag* 8. *lin*. 13. *pro* possunt, possit. *Ibid lin* 50. *pro* tam, tamen. *Pag* 82. *lin* 36. *pro* ad, ab. *Pag* 86. *lin*. 12 *pro* Hepatum, Hepatico. *Pag* 95, *in secunda Marginali Nota, pro* denaturum, donatarum, *Pag* 109 *lin*. 3 *pro* prenegarem, pernegarem. *Idem lin*. 27. *pro* alias, aliis. *Pag* 110 *lin*. 22, & 23. *pro* Livinix, Leviniæ. *Pag*. 14. *lin*. 6. *pro* decimus, dicimus *Pag*. 119 *lin*. *pro* minor, minora *Pag*. 125. *lin*. 20, *pro* dominii, domini. *Ibid. lin*. 46, *pro* fuerat, fuerant. *Pag*. 126 *lin* 40, *pro* nimicitia, inimicitia. *Pag*. 131. *in secunda Nota Marginali, pro* æstimatione, æstimationem. *Ibid lin*. 51, *pro* variria, varia Pag. 134 *lin*. 36, *pro* si, sit. *Pag*. 137 *lin*. 4, *pro* fraudum, fraudem. *Pag*. 138, *lin*. *pro* compediosamque, compendiosamque. *Pag*. 146, *lin*. *pro* narratione, narratio *Pag*. 149. *lin*. 14. *pro* coaicuerit concueerit. *Ibid. lin. ult pro* ui, cui. *Pag* 151, *lin*. 21, *pro* triennium, biennium. *Pag*. 155, *lin*. 46, *pro* immuneras, innumeras Pag. 172, *lin*: 22, *ante* vadium *pone* vivum. *Ibid. lin*: 48, *pro* mallit, malit. *Pag*: 173, *lin*: 30, *pro* opimo, opinio. *Pag*. 176, *lin*: *penult*: & *ultima, pro* statuliberi, statu liberi. *Ibid*: *lin*: 51, *post* dixi, *adde* In molendino, traditio lie clap. *Pag*: 177, *lin*: 36, *pro* Jnuetur, Juvetur. *Pag*. 178, *lin*: 15, *pro* sine, sive. *Pag*: 183, *lin*: 11, *pro* amissio, omissio. *Pag*: 193, *lin*: 32, *pro* quis, quisquis. *Pag*: 195, *lin*: 4, *pro* ex, de. *Pag*. 196, *lin*: 1, *Diegesi* 92, *pro* qusint qui sint. *Pag*: 200, *lin*: 39, *pro* domini, dominii. *Ibid*: *lin*: 46, *pro* cum, cum *Ibid lin*: *seq*: *pro* annuum, annuorum. *Pag*: 206, *lin*. 43 *pro* habet, habuerit *Pag*. 215, *lin*. 10, *pro* Sententiam, Sententia, *Pag*. 219, *lin*. 28, *pro* renuntiationem renovationem. *Ibid. lin*. 48, *pro* possit, potest. *Pag*. 226, *lin*. 4, *pro* se, sed *Pag*. 230, *lin*. 50, *pro* Principes, Princeps. *Pag*. 234, *lin*. 20, *pro* inte reos, inter eos. *Pag* 247, *lin. antepenultima, pro* tantum, itidem. *Pag*. 248, *lin*. 2, *pro* divian, divina. *Ibidem lin*. 12, & 13, *pro* Theodosiæ & Theodosia, Theodoræ Theodora. *Pag*. 250, *lin* 28, *pro* possit, posset. *Pag*. 250, *lin*. 51, *post* vestitus, *adde* obiisse, qui de corporali aliquo fundo obiit ultimò vestitus. *Pag*. 267. *lin*. 4. *pro* talliata, tallia. *Pag*. 268 *lin*. 26. *pro* er mittitur, permittitur. *Pag* 270. *lin*. 34 *pro* dominum, dominium. *Pag*. 28 . *lin*. 18 *pro* primum, *lege* porprium, *lin*. 19, *pro* sio, sub: *lin eadem* & 20, *pro* specie sub, *lege* l. sub specie. *lin*. 47. *pro* sit, fuit. *Pag*. 283, *lin*, 38. *pro* possit, posset. *Pag*. 28 , *lin*. 53, *pro* qui, quæ. *Pag*, 287, *lin*, 25, *post* potest, *interpone* uni. *Pag*. 288, *lin*. 4, *pro* miliarf eudo, militari feudo: *lin*. 7, *pro* Judicem, Judicia. *Pag*. 289, *lin*. 23, *dele* De. *lin*. 35 *pro* Custodia, Custodiæ. *Pag*, 290, *lin* 47, *dele secundum* non. *lin* 54. *dele parenthesin*. *Pag*. 291, *lin* 27. *Ante* Dominus, *pro puncto, pone comma*. *Pag*. 292. *lin*. 42, *pro* cum, tum *lin* 55. *pro* valear, varia. *Pag*. 294 *lin*. 2. *pro* sit, sic. *Pag*. 310. *lin*. 54, *post* aliquot, *interpone* post. *Pag*. 311, *lin*. 27, *pro* decessum *pone* discessum. *Pag*. 312 *lin*. 23, *pro* huc, hunc. *Pag*. 313 *lin* 10 *Libri* 3. *pro* Elumine, Eluvie *vel* Eluvione. *Pag*. 316. *In Margine, dele* Bodinus lib. *Pag*. 318, *lin*. 10 *pro* dominum, dominium. *Pag*. 319, *lin*. 19, *pro* illic, ille *lin*, 27 *pro* accepere, accipere. *lin*. 43, *post* nisi, *adde* is, *Pag*. 321, *lin* 19, *pro* sententia, *lege* ex sententia: *Et lin seq, pro* fuerit fuerat, *Pag*. 32 , *lin*. 5, *pro* reparet, separet *Pag*. 324, *lin*: 13 *pro primo* sive, sine. *Pag*. 328, *lin*. 53, *pro* hunc, huic *Pag* 330 *lin* 19. *pro* præsumptum, præsumptivum: *lin*. 49, *pro* de, &. *Pag* 332, *lin*. 21, *Comma inter* Appretiatio & hæc *ponendum post* hæc, *Et lin. seq. pro* Creditore, Creditor e. *Pag*. 33 , *lin*. 4, *pro* habent, habet. *Pag*. 335, *lin*. 14, *pro* A mecum, A me, cum: *lin* 17, *pro* instante, instanti, *lin. ult. pro* retentioribus, recentioribus. *Pag*, 337, *lin*. 42, *pro* filium, filiam. *Pag*. 338, *male* 350, *lin*. 1, *dele* ni. *Et pone in Margine* l consensu 8, C. De repudiis: *Et in ultima linea Marginis pro* opr, pro: *Pag*: 340, *lin*: 9 *pro* Emphyteu *lege* Emphyteusin. *Pag*: 341, *lin*: 4, & 8, *pro* fructum, fructuum: *lin*: 7, *pro* alienatur, alienetur *lin*. 11, *pro* fiat, fiet: *Pag*: 347, *lin*: 33, *dele secundum* ni. *Pag* 346, *lin*: 47, *pro* emissio, omissio: Pag: 355, *lin* 1, *pro* Juræ, Jure. *lin*: 4, *pro* habeantur, habentur: Pag. 356, *lin*: 16, *pro* aute, aut: *lin*: 20, *pro* fete, fere: Pag: 361, *lin* 1, *pro* lenior, levior. *lin*: 36, *post* concedit, *adde* ut. *Quod inde sublatum male additur lin*: 39, & *ibi delendum est*: Pag. 265, *lin* 31, *post* lethaliter, *adde* aliud dicendum, *aut quid simile*. Pag. 367 *lin*: *ult*: *pro* rem *lege* Reipublicæ. *Pag*: 371, *lin*: 52. *pro* renumeratio; remuneratio. *Ibid*: *in prima Nota Marginis, pro* fundum, feudum. *Pag*: 373, *lin*: 0, *pro* deliquerit deliquerat: *Pag*: 376, *lin*. 5, *pro* conquerentur, conquerentur: *lin*: 15, & 18, *pro* cœperant, cœperunt. Pag. 377, *in Margine, adjunge Secundam Notam Marginalem primæ, tanquam ejus partem*. Pag. 381 *lin*. 41. *pro* Citatorii, à Senatu, *lege* Citatoris à Senatu, *Sunt alia quædam Operarum Sphalmata, utpote nonnunquam in mutationibus, additionibus vel detractionibus litterarum interpunctionibus & paginarum numeris, &c. Quæ Lector æquus & intelligens facilè corrigere poterit*.

FEUDORUM LIBER PRIMUS.

DE ORIGINE IURIS IN GENERE.

Diegesis sive Narratio prima.

Ntequam feudorum naturam & conditionem tractare aggredimur operæ pretium facere videbor si pauca præmisero de juris prima origine, mox de Juris tam civilis quam pontificii initiis, de progressu, & incrementis, quibusque modis & quo tempore leges per nobiliores habitabilis terræ partes dari cœptæ & jus tandem consummatum & absolutum est: Neque enim hæc omnibus sunt obvia, & ad eum quem instituimus de feudorum origine & natura tractatum pernecessaria; Quod si qui sunt politioris ingenii & doctrinæ, quibus hæc non sunt incognita, juvabit fortassis & eos repetita antiquitatis memoria.

Quæ fuerat hominum post diluvium conditio.

Post diluvium illud universale, cum genus humanum numero liberorum sobolesceret, velletque sibi in posterum providere, ne subita aquarum vi & inundatione obrueretur, Primo turrim illam Babilonicam exstruere cœpit, sed interrupto per confusionem linguarum opere, cum novas sedes quærere cogeretur, prius per Assyriam, mox universam Asiam & Palæstinam dispersi homines in Græciam etiam (quam insulam in sacris literis dici certum est) omnesque regiones Europæas commigrarunt. Causa commigrandi hæc erat. Quum sibi quisque & liberis suis, prospectum vellet, & proinde commodissima ad habitandum loca deligeret, sive sylvarum amænitate, sive fontium irriguitate, aut terræ ubertate illectus, ibique consideret, supervenientibus potentioribus, qui sibi potius tam amæna loca, sive pascua, suæque familiæ tanquam melioribus arrogabant, primi cedere, ut infirmiores sæpe cogebantur & ulteriora, ubi considerent, quærere: Potentiores tum melioresque sibi videbantur, quibus major familia, pluresque liberi, eorum sive vi, sive virtute infirmiores pellebantur. Id cum plerisque displiceret, nec singuli per se sufficerent ad vim prohibendam, cœperunt consilia inter se inire quibus modis his potentioribus familiis occurrerent, id potissimum è re cujusque visum est, ut quod unius familiæ viribus deesset, alterius familiæ aut plurium accessione supplerent; Ita amicitiæ & societates primum initæ, ex cujus fundamentis, in certa naturæque consentanea ratione positis, civitates postea conditæ, neque enim aliud est societas quam diversorum inter se hominum conjunctio; Neque civitas quam ex variarum familiarum conspiratione & unione generalis aliquis consensus seu cætus sub aliquo comuni jure & imperio ad societates seu familias in officio continendas constitutus. Cives enim proprie dicuntur qui sub uno vinculo juris & societatis vivunt: civitas vero conjunctio plurium sive familiarum sive societatum sub uno imperio & fœdere; nam qui urbis & civitatis eandem putant significationem falluntur, urbs enim ab urbo sive urvuo idest

aratro ſive aratri curvatura dicitur quia antiqui locum ædificiis condendis aratro deſignabant. Ut *Virg.*

Interea Æneas urbem deſignat aratro.

Cic. lib. I. de repub. Et propriè mœnia ſive ædificia ſpectat, civitatis nomen ad ipſos cives pertinet & nomen juris eſt, adeo ut quæcunque hominum ſeu familiarum multitudo unico fœdere & juris ſocietate conjuncta civitas rectè dici poſſit & apud bonos autores dicitur. Sic Cœſar *: Omnis civitas Helvetia quatuor pagos continet, & poſtea: Apud Helvetios longe potentiſſimus & ditiſſimus fuit Orgetorix, is cupiditate regni inductus congregationem nobilium fecit & civitati perſuaſit, ut de finibus ſuis cum omnibus copiis exiret; Sic aliquo metu potentiorum ex hac fœderum ſocietate familiarum patres liberati ſenſim ex ædibus ſuis progrediebantur, & cum aliarum familiarum principibus ſermones conferebant, quid publicè univerſis eſſet utile ad arcendos potentiores; unde & armorum uſus inventus, & urbes foſſis primum, mox mœnibus cinctæ: tum etiam privatim opes ſuas exponebant, quid domi ſuppetebat, quid non; inde defectus ſuos vicinæ familiæ ſupplebant, domi artificia colebant, foris permutabant res ad invicem, ut quod uni deerat ab altero caperet, non gratuito, ſed re non minoris utilitatis in vicinum collata; ſic & rationes contrahebant & contractus naſcebantur, ſed cum fieri non poſſet ut plures ſimul in una ſocietate conſentirent niſi mutuis vinculis colligati quibus primum potentiorum vim reprimerent & privatim ipſi inter ſe reciprocis officiis interius continerentur: factum eſt primò pollicitationibus, & promiſſis mutuis, ne alter alterum offenderet, aut injuriam aut vim alius alii inferret, & unus alii auxilio ut eſſet ſi quæ vis potentior urgeret; nec tamen ex his privatis conventionibus ſive pactis, ſingulæ offenſiones dijudicari poterant, quæ quotidie novæ inter ejuſdem ſocietatis cives oriebantur, quòque plures in uno cætu, eò frequentiores erant; itaque cum multa iracunde, multa libidinoſe, multa avare, fierent, electus eſt communi conſenſu vir illius ſocietatis optimus, qui de offenſione, aut injuria cognoſceret, quodque æquum eſſet inter vicinos decerneret. Sic judices, in ſingulis civitatibus conſtituti juris diſtribuendæ cauſa qui reges dicebantur; neque enim reges ab initio niſi judices erant, a regendo dicti, & ſuæ quique civitati præerant, id eſt jus dicebant, hinc illa regum in ſacris literis multitudo. Sic Homerus reges paſtores populorum vocat quod procuratio & populi tutela eis eſſet ab initio concredita, Minos & Rhadamantus græcorum reges, quod ſumma cum æquitate populis ſuis præfuiſſent, judicandi perpetuum munus a Jove adepti finguntur apud inferos; imo & qui Athenienſibus poſt reges imperabant, δικασταὶ vocabantur; certè primos reges inſtitutos ab initio fuiſſe diſtribuendæ Juſtitiæ cauſa in bene conſtitutis civitatibus certum eſt. Nam Cicero ait *, non apud Medos videntur ſolum (ut ait Herodotus) ſed etiam majores noſtros juſtitiæ fruendæ cauſa olim bene morati reges conſtituti: cum enim initio premeretur multitudo ab iis, qui majores opes habebant, ad unum aliquem confugiebant, virtute præſtantem: qui cum prohiberet injuria tenuiores, æqualitate conſtituenda, ſummos cum infimis pari jure retinebat. Quæret tamen hic aliquis, quomodo hi reges jus dicere poterant, quod nullum erat, nullæ leges, ad quas veluti ad amuſſim ſua placita dirigerent? Reſpondeo ſequutos eos tum fuiſſe ingenitam quandam in animis hominum naturalis æquitatis rationem; nam ut rectè Cicero * ad jus & æquitatem naturaliter inſtincti ſumus, & jus præcipuum ex ipſius naturæ beneficio deſcendit; & ſanè jus tantum dicebant, qui tum ad id eligebantur ex cognato quodam & in animis hominum inſito naturæ inſtinctu, aut ex pactis & conditionibus inter ſuas familias ante conventis. Vigebat enim tum vis naturæ in omnium animis quam maximè, illudque penè incorruptum aut incorrupto proximum; neque ex hominum opinionibus aut erroribus emanans, ſed ex ipſius æternæ mentis clariſſimo & immutabili conſilio. Vitia tum neque judiciis, neque vinculis, quæ nulla tunc erant coercebantur, ſed tantum pudore & verecundia; jus æque ab omnibus in honore tanquam deorum munus habebatur, vitia vero odioſa ubique, quaſi igniculos illos a natura relictos extinguentia, & ſic juris naturalis ingenitam in animis hominum rationem, & cum ratione adjunctam utilitatem in judicando ſequebantur. Hoc erat illud tempus cujus meminit Tacitus * Vetuſtiſſimi (ait ille) mortalium, nulla adhuc mala libidine, ſine probro, ſcelere, eòque ſine pœna aut coercitionibus agebant; neque præmiis opus erat, cum honeſta ſuopte ingenio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At poſtquam exui æqualitas, & pro modeſtia, ac pudore, ambitio & vis incedebat, provenere dominationes, multoſque apud populos in æternum manſere.

** Lib. I. Commentariorum.*

Regum prima inſtitutio.

** Lib. 2. Offic.*

** I. De legibus de jure naturali.*

** Lib. 3. annalium.*

Poſt

Post vero cum querimoniarum multitudo ex injuriis cum finitimis urgeret, nec una societas sive civitas quod æquum esset, alii,nisi vi coacta faceret, cœperunt ob res legitimè repetitas & non redditas discordiæ & lites nasci inter eos, qui ex diversis erant civitatibus : inde certamina, iræ, & inimicitiæ ; tandem & bella orta, ad quæ cum singulæ civitates exirent, unum ducem sibi præficiebant, cujus consilio & virtute victoriam & in rebus gerendis successum spectabant, & sic qui antea justissimus erat, consilio etiam & cæteris præstare visus, hunc & in bello ducem sequebantur, hic quod commodissimum erat præscribebat. Sic regum institutio in his duobus maxime constabat,in populo ad bellum educendo & reducendo & in jure dicundo, quæ omnium regum sunt propria, & in quibus ejus potissimum imperium consistit, & hæc duo propriè regis officio incumbere manifestum est ex sacræ historiæ infinitis locis. Ex his bellis imperia & servitia nata; nam victor, quæ ad victos antea pertinebant, urbes, agros, societates, ad se transferebat, victi servabantur ; nondum enim sitis humani sanguinis homines infecerat, at victi in servorum numerum redacti sunt & quod imperabant victores, facere coacti, & naturalis illa hominum libertas vivendi ut velis, paulatim imminuta, & alieno imperio vivere cœptum ; mox cum qui ejusdem civitatis erant, inter se animo versarent,quæ suæ societati essent utilia, quæ illam augerent,& facultatibus aut potentia promoverent : quid rursus eis esset inimicum, quid denique societates everteret ac dissiparet, & nihil tam incommodum esse sibi prospicerent, quam cædes, rapinas, stupra, furta, infirmiorum oppressiones, nec homines pactis in officio contineri, pœnis vitia coercebant, & crimina, ut erant, sic dicebantur : rursus cum ex commerciis cum vicinis civitatibus rempub. augeri cernerent, ea permissa civibus interse : natæque emptiones, venditiones, locationes, & cæteri contractus, sic jus gentium paulatim ortum, & in civitatibus, qui æquum ab iniquo decernerent, ut nuper dixi, rebusque omnibus majoribus præessent, viri boni eligebantur, qui naturale & jus gentium sequerentur, inde principes & primi civitatis dicti. Neque tum optimus princeps aliud erat, quam optimus civitatis pater familias ; & hi plerumque postquam conceptæ de sua æquitate opinioni responderent,pro vita administrabant. Sæpe etiam dum parentis indoles & gratia (vulgi opinione) videretur quæ in filio elucesceret,favor in sobolem prorogatus est, & filii in demortuorum locum sufficiebantur:Primum inquam ex gratia & opinione populari ; postea cum eorum opes reliquis præeminerent, nec facile paternæ dignitatis imminutionem paterentur liberi, jus successionis in regnis introductum est. Certum enim est apud Medos, Persas, Lydos, Phœnices & reliquas gentes regna pænè ab ipsa nativitate hæreditaria fuisse, quod Aristoteles testatur *, idque hac potissimum ex causa ; nam cum extincto rege certamina magnatum intercederent : quis in ejus locum sufficeretur ; inde iræ, invidiæ, certamina nata, & factiones aliquando, una in alterius exitium imminentes, ut incertitudo successionis, quæ in omnibus imperiis pestis est certissima, vitaretur, maluerunt gentes unam aliquam esse familiam, quæ sola imperii capax, & ejus familiæ principem sive primogenitum imperii successorem, quam se tot periculis, direptionibus, & seditionibus implicare ; Et hæc erant juris & regnorum in benè constitutis civitatibus initia.

Reges primi unde hereditarii.

* *1 Politic.*

Apud posteros Chami alia longè gubernandi ratio fuit, ibi enim imperia sive regna, vi & potentia constituta sunt. Primus erat Nimrod, qui regni Assyriorum fundamenta jecerat, is in sacris literis robustus venator dicitur, venatores inter latrones numerati ; & latrocinium nihil aliud esse, nisi venationis quoddam genus antiqui putabant ; Et latrocinari pro bellum gerere, in primo fœdere inter Romanos & Carthaginenses poni annotavit Bodinus, Latrocinii enim nomen tum non erat infame, ut neque post apud Boreales gentes Piratice ; & plerique reges ex latronibus sive venatoribus & ex pessimorum hominum colluvione constituebantur ; regnaque patres posteris per manus tradebant, quod in initio Romæ rectè vidit Satyricus dum de generis nobilitate, quam plerique sibi tribuebant sic scribit.

De initiis Tyrannidis.

Majorum primus quisque fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Latronem per reticentiam significans. Utcunque est, ex textu sacræ scripturæ & antiquissimorum scriptis constat hunc Nimrodum primum fuisse qui rerum omnium arbitrium sibi arrogaret, vi & potentia vicinos singulos aggressus subjecerit,oneribus & servitiis eorum libertatem oppresserit,& inde Nimrod(idest amarus dominator)dictus est;nactusque multos sui similes venatores alienæ libertatis oppressores,regni Assyriorum prima constituit initia;

plena sunt omnia antiquitatis monumenta, plenæ historiæ, maxima quæque imperia, Assyriorum, Ægyptiorum, Lydorum, & Barbarorum fere omnia a vi & violentia initia sumpsisse: quod & ratio ipsa suadet, si historia destitueremur, fortiorem omnia sibi solitum arrogare, infirmiores spoliare, cædere, subiicere sibi & in servitutem adigere; immo victores ipsi in bellis a naturali illa libertate aliquatenus decedebant, cum duces suos & qui virtute præerant officiis prosequi cogerentur. In hoc tamen, quod ex violentia injusta & aliorum oppressione & servitute natum est, sua etiam inter illum summum venatorem & inferiores fuerant pacta, & conditiones conventæ, (nam inter latrones sua sunt jura, suæque ut ait *Cicero* leges,alioqui nulla esset inter eos societas) hæ præcipue ex regis arbitrio pendebant, isque ex animi sui sententia jus inter suos dicebat,ut potentissimus. Sic Livius,apud Barbaros regum imperia pro legibus sunt; sed cum Rex omnibus ad imperandum sive jus dicendum non sufficeret, inferiores substituit, ut quod suum esset, cuique tribuerent, certasque præscripsit conditiones, quibus astricti, jus æquabile inter eos dicerent, non ignarus gratiam & auram popularem sic acquiri, sed præcipue ne satraparum licentia in infinitum excurreret, & proinde jus ipsius principis aliquando usurparent. Hæc itaque prima erant Tyrannidis fundamenta, nam licet ipsi Tyranni sive reges nullis legibus, nulli juri astringerentur, judices tamen dabant qui æquabilitatem inter suos servarent, obsequentibus præmia, rebellibus pœnas, pro merito distribuentes; ita tamen ut regum imperia, si quid gravius occurreret semper observarent, eumque consulerent, ad cujus libidinem & commoda, jus illud qualecunque tanquam ad finem dirigebant; erant itaque hæ societates jure quodam contractæ, sed inter sceleratissimos homines, qui sibi, quod fortiores essent, omnia deberi putabant, multitudinem graviter opprimebant; in hoc enim principatus legittimus a Tyrannide dignoscitur, quod Tyrannus sua tantum commoda & utilitates spectet, de populi sui statu & salute securus: verus autem princeps suam salutem & suas utilitates populi saluti & commodis postponat, qualis erat Codrus apud Athenienses.

Quæ erat conditio ecclesiæ dei ab initio.

Interea ex Posteris Semi, Deus Abraham & ejus familiam & posteros singulari favore & providentia quasi proprium patrimonium inter homines selegerat, ubi ecclesiam suam construeret; & quanquam Abrahamus ipse & ejus posteri locupletissimi & ditissimi essent (divitiæ omnes tum in pecore consistebant) tamen nec certas tum sedes habuerunt nec ullis pactis aut legibus peculiaribus regebantur; At horum Patriarcharum tempore non solum jus naturæ sive naturale valuisse certum est, sed Jus etiam gentium constitutum & absolutum fuit; Nam regna & imperia tum erecta, societates & civiles conventiones contrahebantur; distincta enim tum erant rerum dominia: bellique jura fuisse, quibus quod bello quis acquisivit, jure acquisivisse se putabat, ex Sacra historia * constat: denique servitutes, manumissiones, civilesque omnes contractus emptionum, locationum, permutationum; postea & successiones & testamenti factiones natæ, quarum omnium exempla legenti in Sacra historia Geneseos occurrent; sic & meritorum præmia, & scelerum pænæ; adulteria enim & cædes morte tum puniebantur, furta quadruplo, (ut in legibus duodecim tabularum de quibus postea dicemus) reliquorum delictorum pro facti atrocitate sua erant supplicia; Nec tamen ullæ leges scriptæ, aut Juris scripti pæna tum poterat timeri, soli viri boni, aut qui ex opinione aut errore vulgi tales credebantur, judicia exercebant. Itaque cum Abimelecho se excusasset Abraham quod Saram suam sororem dixerat (ne mors præmium esset conjugalis amoris) cumque de ea causa graviter mendacii ab Abimelecho insimulatus esset, se eam excusationem prætexuisse respondit, quod timorem dei in illis locis nullum putabat; non leges, quæ tum nullæ erant, non jura hospitalia pretexuit, sed tantum timorem Dei, quo solo tum Respub. stabant, proposuit; siquidem post lapsum Adæ protoplasti, divinæ tantum auræ particula adhuc relicta pios illos animorum motus in Abrahami familia produxerat, ut ea sola ad gubernandum sufficeret; Itaque Abrahami, Isaci, Jacobi, & reliquorum Patriarcharum temporibus nullæ certæ leges, nulla jura, nullæ sedes erant, sed ut ait Ovid.

* *Genesis 48. & 49.*

Sponte sua sine lege fidem rectumque colebant.

donec Ægyptia servitute liberati ad Chananæam proficiscerentur; ante illud inquam tempus, quisq; suæ familiæ & inter suos jus dicebat. Ita tamen ut à jure naturali nunquam discederent, à jure aliarum gentium,nisi in Dei cultu, raró: proinde illa prima & veré aurea ætate, Patriarcharum, jus ex unius virtute & modestia, sive in Civitate, principis, sive in regione,

regione, Magistratus summi pendebat ut is cerneret quid fas, & nefas videretur; ejus scita, sive arbitria observabant, & exequebantur; ille solus jus societatis convocandæ habebat, non tamen ab initio ut vitæ & necis potestatem per se excerceret, aut tributa imperaret, aut præsidia in civitatibus disponeret, sed tantum ut civitatis principatus apud eum esset; Rexque tum dicebatur, quæ vox non tam imperii supra alios, quam dignitatis & excellentiæ inter alios erat nomen, ut testatur *Silius*, quum Hispanos salutasse regem Scipionem scribit, rationem hanc reddit.

Scilicet hunc summum norant virtutis honorem.

Nullas tum leges nullos carceres ex Homero, vel ex hoc patet, quod in omnibus ejus libris ne vox quidem legis reperiatur sed ut ipse testatur ad edicta regentium reliqui se conformabant, vixit autem Homerus centum & sexaginta annos post captam Trojam; nec Rex aliud tum erat, nisi publica potentia, aut armata justitia.

Sed aureo illo sæculo exacto (quo nisi ex virtute nemo ante alios sibi prærogativam vendicabat) & senescentibus moribus aut potius in omne nefas sensim degenerantibus, quum pro viris bonis locupletes postea ad judicandum succederent, viderenturque divitibus quam pauperibus æquiores; nec eadem omnibus loquerentur; sed præjudicati aliquid secum domo semper adferrent; convenit tandem inter eos qui ejusdem erant societatis, ut leges scriberentur; jusque quo postea usuri essent in sua Repub. scripto mandaretur, ut idem omnibus uno ore loqueretur, & præscriberet, non gratia cujusquam, non odio perverteretur, nullius personam exciperet, nam cum veri & incorrupti judicis sit ut ait *M. Cic.* * cogitare tantum sibi esse permissum, quantum commissum sit, & creditum: & non solum potestatem sibi esse datam, verumetiam fidem habitam esse, meminisse: posse quem oderit absolvere, quem non oderit condemnare: & semper, non quid velit ipse, sed quid lex & relligio cogat, cogitare: animadvertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in questione versetur. Horum inquam judicum cum maxima apud omnes gentes sit, & semper fuerit inopia, melius è Repub. antiqui censuerunt ex legibus certis & scripto jure judicandum, quam ex unius hominis arbitrio; neque enim contingere potest, ut Judex tanto judicio & prudentia sit, ut sine legibus videat quid sit æquissimum; aut tanta justitia, ut non sit opus ejus potestatem legibus temperari, sæpe enim virum alioqui sapientem aliqua recti species decipit, qui si præscripto legum monitus fuisset, melius judicasset. Interdum qui gratia aut odio impeditus est, animo morem gerit, si nullis legum vinculis teneatur: nam bonos etiam viros licentia reddit deteriores: præclarè itaque Aristoteles, qui legem volunt civitati dominari, hi videntur deum dominari velle: qui verò hominem, hi belluam præficiunt: nam amor, odium, ira, concupiscentia, libido, timor, optimos etiam viros depravant, ut de Appio Claudio decem viro, apud Livium, & Halycarnasseum legimus: at lex est mens sine cupiditate, & jus scriptum munit Magistratum adversus litigantium improbitatem, qui cum jus norunt, vident judicem nihil errore, nihil privato affectu pronunciare, sed sequi præscriptum, quod impunè ei mutare non licet: Et hæc prima legum condendarum erat causa & origo: ut in moneta fieri solet, quoties ejus probitas vel in valore, vel quantitate vitiatur, speciali scripto solent homines providere, qui sibi tantum consultum volunt, ut in tali moneta scripto expressa sibi solutio fiat. At ne quis putet hoc in regnis & imperiis tantum constitisse, nulla erat respublica sive ea Aristocratia, in qua optimates, sive Democratia, in qua fex popularis imperabat, quæ non inde occasionem legum condendarum aut arripuerat aut prætenderat.

Occasio legum constituendarum.

* *Pro cluentio.*

Legum scriptarum utilitas & commendatio.

Descriptio legis.

Superest inquirendum qui leges scripto populis suis primi pertulerunt; si verum sit quod a Plutarcho traditur, Ægyptii gens antiquissima, Prometheum legis latorem suum produnt, Erat is Japeti filius Mose, & ipso Abrahamo longe prior tempore, Inde locus fabulæ factus, Promethea, cum homines antea sine anima essent, cœlestem ignem ferula de cœlo subduxisse, unde universum genus humanum animaverat Rectè illi: nam qui sine lege & sine jure vivunt, etiam ratione & anima destituti videntur, & a pecudibus, sive brutis animalibus vix differre; cum jus sit quasi ignis cœlestis ad rudia hominum ingenia animanda cœlo demissus, & proinde deorum munus: sic & Plato * legum inventionem diis attribuit, nempe legum Spartanarum Apollini, Cretensium ipsi Jovi: ac inter omnes etiam profanos authores certissimum est Mosen fuisse, qui primus leges scriptas exhibuit. Itaque Diodorus, Justinus Josephus ac plerique alii Mosen fuisse primum legislatorem fatentur; Philo enim

Qui primi legislatores.

Promethei fabula unde nata.

* *In principio lib. 1. de legibus.*

Moses primus legislator.

enim prudentissimum legislatorem, justissimum principem & maximum prophetam asserit, non quod leges & jura ante eum non essent, ut antea monui, sed quod primus is esset qui leges scripto commendavit; ante eum plærique an literæ fuerint, dubitant: Mosen grammaticam id est literarum & legendi artem primum docuisse sunt qui putant; Philo eam Abrahamo tribuit; Ipse tamen Moses meminit libri de bellis Domini, argumentum certissimum ante Mosen libros & proinde literas fuisse in usu; utcunque certum est, & literas ab Israelitis ad Phoenices (nam Phœnicia Palestinæ contermina est) a Phœnicibus & Cadmo in Græciam, â Græcia in Italiam advectas esse: itaque licet gentes jure quodam inter se sociatas non negem ante Moysen; scriptum tamen jus habuisse nemo (ut opinor) verè dicere potest; & licet omnes Moysen primum legislatorem fateantur, parum tamen rectefaciunt meo judicio, nam earum legum perlationem Deus opt. max. non uno in loco sibi uni & soli attribuit, qui Mosis opera ut Amanuensis alicujus usus *: Sed Demus scriptorum omnium fidem sequuti; Mosen primum fuisse legislatorem, ejus tamen leges, licet ad Israelitici populi gubernationem sufficere putabantur, ut plurimum circa sacra & dei cultum hærebant: Voluit enim Deus, ut ante omnia regnum cœlorum inquireremus, nihil de aliis solliciti, quæ nobis adijcienda pollicetur: Itaque vicinæ Respub. quæ res terrenas sectabantur & luto sese mergebant, multa in Mosis repub. abesse putabant, quæ ad humanam societatem curandam spectarent; præcipuè quod ea quæ a Mose tradebantur in vulgus efferri non sinebant Israelitæ: Nam & librum Mosis etiam aliquot annis delituisse ipsa historia Sacra testatur; apud solos enim Levitas & eorum principem in occulto servabatur: unde & illud *Juvenalis.*

* Psal. 108. & 147.

Tradidit arcano quod cunque volumine Moses.

Itaque & ipsi ad leges suis hominibus scribendas animum adjecerunt, cum viri principes, quos sibi praeesse antea jusserant, æqualitatem (ut dixi) omnino in jure dicendo non servarent: præcipue itaque leges ab eis latæ sunt ut ait *Poeta.*

Ne fortior omnia posset.

potentiorum enim armis & libidine omnia opprimebantur: Itaque *Horatius* scitè admodum *Achillem* describit.

Impiger iracundus, inexorabilis, acer,
Jura neget sibi Nata, nihil non arroget armis.

Nam viri fortes omnia deberi sibi putabant. Sed erat & alia etiam bellorum & cædium frequentissima causa & teterrima, nempe vaga Venus. Ut igitur his importunis libidinibus, & oppressionibus, quæ in certissimam reip. ruinam & præcipitium tendebant, modus imponeretur, leges latæ sunt. Ferebantur leges totius populi concione advocata, sententiisque rogatis, & plerumque quod societatis illius pars maxima volebat, totam tenebat societatem. Sed in Monarchia aliud, nam in ea leges plerumque ex unius principis excellentis judicio sumebantur. Ægyptiis leges primus scripserat Vechorus 4. qui circa annum mundi 3077. regnaverat, ut testatur Diodorus, nempe circa Carthaginis initium. Eodem ferè tempore Spartanis præerat Lycurgus, qui cum Eunomio fratri successisse visus esset, & Rex ab omnibus expeteretur, audisset tamen uxorem fratris uterum ferre, â Regis appellatione abstinuit, & regnum posthumi nomine administravit (cui postea Charilæo nomen fuit) curator ventri ab initio datus; eo nato cum regno immaturus esset, octodecim annis gubernationem in se recepit, tanquam curator Reipub. & â republica constitutus, quo tempore Spartanis leges dedit, quæ cum duræ & difficiles plerisque viderentur, ut religionis sacramento suos cives astringeret, simulat se Delphos velle proficisci, ut Apollinem de legibus suis, & earum utilitate consuleret; interea a singulis Jusjurandum exegit, dum rediret, nihil se ex legibus suis immutaturos, quod & facile impetravit; At ille aliud animo versans ut Lacedemonii perpetuo eis legibus continerentur, damnata spe redeundi, etiam ossa in cinerem consumi & dispergi mandaverat, ne eludendi sacramenti ullam speciem suis relinqueret; Ejus leges Arist. ad rem militarem valde quidem utiles affirmat *; sed cum militia sive disciplina militaris sola ad bene regendam civitatem non sufficeret, coacti sunt Spartani etiam alias leges sive statuta inducere, quibus eorum Resp. gubernaretur; Xenophon Spartanos septingentis ferè annis principatum in Græcia tenuisse asserit, eo quod Licurgi leges perpetuo observassent:

Quomodo leges ferebantur.

Lycurgus lacedemoniorum legum lator.

* *Lib. I. Politic.*

Nam

Nam præter militarem disciplinam, frugalitatem, temperantiam & opum contemptum inducebant, quibus in civitate recte constituenda & conservanda nihil prius neque melius; Sed has suas leges Lycurgus scripto mandare nunquam patiebatur, sed ῥήτρας appellabat, quod in loquendo & discendo consisterent: harum una erat, legibus scriptis non utendum; sæpe enim se fœlicem prædicare solitus est, si leges suæ non tabulis æneis, ut in aliis civitatibus fieri solebat, sed in animis hominum sculperentur & senescerent; his Lycurgi legibus, nullæ sanctiores, nullæ diuturniores erant, licet scripto non comprehenderentur. Athenæ (alter Græciæ oculus) non tam militaribus studiis quam Politica gubernandi arte claruerunt, fuitque ea civitas (ut testatur Xenophon,) Sparta & opibus & numero civium longè superior; at mutationibus quæ in Rebuspub. occurrunt magis obnoxia, præcipue cum in ea, Democratia locum primum obtineret; Nam populo ejusque opinionibus nihil inconstantius: Neque tamen militaris gloriæ expers; clarissimi enim duces Conon, Miltiades, Themistocles, Alcibiades & plerique alii ex ea sunt orti, sed siquis omnia rectè expendere volet, Spartanis in gloria militari cedebat.

In hac civitate qui primus leges scripto tradidit Draco fuit primusque Atheniensium legislator dicitur; Demades dicere solebat (ut est apud Gellium *) Draconis leges sanguine non atramento scriptas; unam enim omnibus delictis pœnam nempe mortem constituit, adeo ut qui desidiæ damnaretur, aut olera vicini furto sustulisset non minus morte plecteretur, quam qui cædis essent rei. Sequutus est eum aliquot annis minor Solon, qui cum in magna veneratione apud Athenienses & omnes exteros esset, permissa ei a populo leges condendi potestate, omnes Draconis leges antiquavit, novas conscripsit, tanto temperamento, ut potentioribus æque ac populo esset charissimus: floruit autem tempore Tarquinii Prisci, circa annum mundi 3386. De ejus morte idem commemorant quod de Lycurgo antea diximus, jusjurandum nempe a civitate exegisse, leges suas nunquam antiquandas donec rediret, & cum Cypri decederet, mandasse ut ossa Salaminem translata per agros spargerentur, ne populus relligione solveretur. Solonem in Ægyptum profectum & inde leges accepisse testatur Plutarchus, adeo ut non solum Philosophiam suam sed etiam reip. gubernandæ rationem Græcia Ægyptiis debeat. Ægyptiis contermini erant Israelitæ, nec dubium quin quod commodum sibi videbatur ex eorum legibus ad se Ægyptii traducebant; Itaque omninum legum & reip. gubernandæ ratio Deo & ejus amanuensi Mosi ascribenda a quo etiam reliqui in suis rebusp. excellentissimi, fontes juris haurientes, ad suos, ejus scaturigines sive rivulos deduxerant.

Draco primus Atheniensium legislator.
** Lib. 12. cap. 18.*
Solon secundus.

Eodem tempore diversæ aliæ resp. in Græcia & alibi florebant, quæ suos tantum legislatores agnoscebant, Carthaginenses Phaleam, Milesii Hippodamum, Cretenses Minoa, alii alium probabant, quibus inhærere non statui. Qui plura de his cupit Aristotelem * legat: nam his generalibus fundamentis positis, quæ juris Romani, sive civilis, quod nunc in maximo precio apud omnes gentes est, initia, dicendum.

** Lib. 1. polit.*

De Juris Civilis sive Romani Origine & progressu & quis ejus apud nos usus.

Diegesis secunda.

ANte Solonis tempora Regnum susceperat Romæ ejus urbis conditor Romulus, tum Numa, post eum Tullus Hostilius, eo defuncto Ancus Martius, tum Tarquinius Priscus, cujus Regni anno 33 Solon Atheniensibus leges scribere cœpit *; Nec dubium in nova constituta republica multas leges, & sanctiones intervenisse, ut regnum sibi auspicatius stabilirent, & populum in officio continerent; nec minus Servium in urbe novis institutis formanda evigilasse certum est; Tarquinii superbi tempore fuit sextus Papyrius, qui leges omnes regias in unum contulit, & ejus liber jus civile Papyrianum dicebatur; non quod (ut ait Pomponius) aliquid de suo adjecerit, sed quod leges sine ordine latas in unam volumen contraxerit. Hujus Juris Papyriani aliquoties mentionem in Pandectis * reperio, Et etiam apud Livium & Ciceronem; Quod tamen hoc jus fuerat, non satis constat; licet enim jus civile dicebatur, quasi jus civium Romanorum (& sic a Pomponio & Livio vocabatur) tamen

** Gell. lib. 17. cap. 21.*
Primum jus civile Papyrianum.
** Jul. lib. 1. de Orig. juris l. Masurius de Verb. significatione.*

tamen Regum tantum sanctiones continebat. Harum sanctionum sive legum regiarum catalogum Car. Sigonius ex Livio, Plutarcho & aliis descripsit: *Sequebatur jus Flavianum*, quod formulas actionum comprehendit; quæ magna juris civilis sunt pars & portio: Cicero * non solum formulas actionum a C. Flavio evulgatas scribit, sed etiam fastos, ut sciretur quibus diebus lege agere liceret. Hic Flavius scriba erat & libertini filius *qui illud jus Papyrianum inter pontificum libros antea reconditum* populo exhibuit, idque munus tam gratum populo erat, ut non obstante ignobilitate, ædilis crearetur; licet Pomponius innuere videatur hunc Flavium Appii Claudii scribam fuisse, librum de formulis actionum ab eo subtraxisse, & ea de causa ædilem creatum: plura de hac re qui vult, legat Livium * & Pomponium *. Sed hoc jus Papyrianum verisimile est exactis Regibus & mutata reip. forma antiquatum fuisse lege tribunitia, ut omnis Regum memoria a civitate aboleretur; Itaque primis viginti annis, ut Pomponius *, sed verius tamen, sexaginta, cœpit populus incerto magis jure & consuetudine gubernari, quam certa aliqua lege, sed postea cum se a nobilitate graviter premi diceret, nec jam consulare imperium, (*neque Tribunos consulari potestate præditos*) ferret, gravissimæque de reip. administratione contentiones quotidie orirentur, placuit tandem ut Triumviri in Græciam mitterentur, tam ex patribus quam ex plebe electi, qui leges utrique parti communes & utiles, quæque ad æquandam omnium libertatem pertinebant, possent describere. Missi sunt Sp. Posthumius, A Manlius & P. Sulpitius, jussique inclitas Solonis leges describere, & aliarum civitatum Græciæ instituta & mores cognoscere; at illi sequenti anno cum Atticis Legibus redierunt; mox Decemviri creati sunt, quibus harum legum describendarum, & juris Romani inde conficiendi cura demandata est: hi primo decem tabulis omnes ex Græcia leges allatas comprehenderunt; sed cum duæ adhuc tabulæ viderentur deesse, ut totum jus Romanum absolveretur, continuato adhuc in annum sequentem decem virorum Magistratu duæ aliæ tabulæ adjectæ sunt, & ita omnis Romana jurisprudentia absoluta, ait Livius, ut suo ævo cum immensus aliarum super alias coacervatarum legum cumulus esset, vix quidquam adjici poterat; Suntque hæ duodecim tabularum leges, fons & origo totius juris publici & privati, quarum memoria ab omni posteritate commendatur, licet cum maximo omnium bonorum incommodo ipsæ perierunt. Earum quæ adhuc circumferuntur relliquias Marco Ciceroni præcipue debemus, qui nisi libros de legibus scripsisset, nulla fere jam duodecim tabularum esset memoria. Nobile enim est harum legum elogium apud Cic. * Bibliotheca (ut ait) Philosophorum omnium unus mihi videtur duodecim tabularum libellus (si quis legum fontes & capita viderit) quo auctoritatis pondere & utilitatis ubertate nullus superior; neque tamen leges duodecim tabularum ad gubernandam universam civitatem Romanam sufficiebant; nam plerisque duræ videbantur, aliis interpretatione egere, nonnullis supplendæ & corrigendæ visæ; Itaque cum novæ questiones & controversiæ quotidie emergerent, neque quid in his fieret, ex legibus duodecim tabularum appareret, primum Plebiscita, post & Senatusconsulta, mox & Prætorium jus, adjuvandi illius veteris juris aut corrigendi causa introducta sunt. Exempla autem quando jus antiquum aut corrigebatur aut supplebatur aut juvabatur, ex hoc prætorio jure passim in Pandectis occurrunt, unicum hoc sufficiet, nam cum ex jure duodecim tabularum, ad successionem defuncti intestati, Sui ante omnes primi admitterentur; & libera cuique de re sua testandi potestas tribueretur, Prætor tamen illud jus supplevit, emancipatos, cum suis adjungendo: Adiuvit, cum bonorum possessionem secundum tabulas testamenti, suis hæredibus daret: correxit, cum contra tabulas, liberis præteritis bonorum possessionem tribuerit.

Secundum Flavianum. — * *Lib. 1. ad atticum & in oratione pro Muraena.* — * *In fine lib. 9.* — * *Lib. 1 de Origine juris.* — * *Lib. 1. de Origine juris.* — *Origo legum duodecim tabularum.* — * *Lib. 1. de Oratore.* — *Pretor jus duodecim tabularum supplet.*

Accesserunt & postea Jurisprudentum Responsa, quæ vim quandam legum habebant in juris interpretatione, quoties nodus occurrebat; præcipue eorum qui a Senatu & Imperatoribus potestatem de jure respondendi accipiebant, & hi præcipui nominis & auctoritatis ante reip. mutationem erant, Primus quod sciam T. Coruncanus fuit qui jus civile Romæ professus est, vixit is circa annum ab urbe condita quingentesimum, cum sequutus M. Fabius Pamphilus, initio secundi belli Punici, mox Ælius Petus, M. Attilius sapiens, P. Cornelius Nasica tum Q. Fabius Labeo, & Fabius Pictor, Portius Cato, Manlius Torquatus, P. Mutius Scævola, Licinius Crassus, Livius Drusus, M. Figulus, S. Pompeius Magni Patruus, tum C. Aquilius Gallus jurisconsultorum ejus ætatis princeps, Aufidius, Juventius & qui in ipsam reip. mutationem incidit Trebatius Ciceroni adeo familiaris. Occupata repub. & in unius principatum sive dominatum conversa, principum constitutiones pro legibus habebantur, ea ex tribus constabant, nempe ex Rescriptis, quando princeps ad supplicum

Iurisprudentum responsa. — *De constitutionibus principum.*

cum libellos vel absentum Magistratuum de jure dubitantium consultationes respondebat: Ex decretis quando princeps cognita causa sententiam dicebat; Vel edictis quando reip. curam gerens aliquam novam legem sive edictum constituebat; Non tamen eversa repub. Jurisconsultorum authoritas cessabat, imo sub Cæsaribus longè fælicius floruerunt, & jam juris Civilis scholæ aperiri cœptæ, ex quibus, tanquam ex equo Trojano, maxima pars Jurisconsultorum prodiit; Quæ eorum nomina, quique aliis & quo tempore successerant auditorem ad Pomponium remitto *, Hotomannum, & Rutilium, qui historiam juris Civilis scripserunt; Et licet jurisconsultorum horum in litibus terminandis non parva esset authoritas, juris tamen novi constitutio ad solos Cæsares pertinebat, & sola antiqui juris interpretatio penes ipsos jurisprudentes erat; qui cum libris editis suas de jure sententias explicarent, & ex diversis scholis diversa prodirent ingenia, & quilibet suam in juris interpretatione sententiam tueretur, infinita nata jurisconsultorum volumina, adeo ut Justinianus suo, tempore, supra duo librorum millia scribat fuisse; sic homines in utramque partem cum Demea Terentiano peccare solent, aut nihil aut nimium faciendo, medium negligunt: Sed cum is Librorum cumulus tædium legentibus, sæpe etiam confusionem pareret. Justinianus Romanorum Imperator, ut huic confusioni mederetur, Primum omne jus antiquum in quinquaginta volumina per octodecim viros magni nominis & auctoritatis redegit: hæc Pandectas dici voluit, quasi omne jus antiquum comprehendentes: quo autem modo & a quibus confectæ sunt hæ pandectæ ipse in sua præfatione tam Pandectarum quam Codicis & Institutionum exponit. Sunt itaque Pandectæ juris veteris tanquam horrea, ex quibus pene de quacunque re proposita ex veterum jurisconsultorum opinione licet disputare; omniaque illa quinquaginta volumina ex eorum, nempe Scevolæ, Viviani, Pauli, & reliquorum responsis confecta; Sed cum non minorem auctoritatem haberent Imperatorum constitutiones, & ex eorum sive edictis sive responsis quid in quaque re æquum & bonum esset non minus elucesceret, quam ex jurisprudentum responsis, per eundem Tribonianum & alios delectos ad rem tantam viros, Codicem ex responsis Cæsarum confici curavit, Isque codex Theodosianus primo dictus, sed cum plæraque responsa Imperatorum quotidie in manus venirent, ipseque Justinianus novas aliquot decisiones adjecisset, sub incudem revocatus est Codex Theodosianus, & longe locupletior factus sub nomine Justiniani ipsius exiit. Est itaq; Codex nihil aliud quam omnium Cæsarum qui Justinianum antecesserant responsorum de jure, necnon & ipsius Justiniani quinquaginta constitutionum collectio: & ex iis responsis in unum collectis, servata tamen methodo, jus codicis dictum. Sequuntur Authenticæ constitutiones, quæ plurimæ ab ipso Justiniano, pleræque ab aliis Cæsaribus confectæ sunt; Et hoc est jus authenticarum constitutionum; ita dictæ sunt quasi originales *, sic authenticæ tabulæ *, sic authenticæ rationes *, & authenticæ probatoriæ * dicuntur, Postea in Juniorum gratiam adjecit Justinianus quatuor libros Institutionum, prima totius juris Civilis Elementa continentes; Itaque totum jus Civile quo hodie utimur ex libris Pandectarum, libro Codicis (qui à multis etiam libris Pandectarum præfertur) & his Authenticis constitutionibus & Institutionibus constat; Sunt qui jus feudale partem juris Civilis non sine ratione faciunt, sed de hoc postea. Itaque jus omne Civile laudatissimo illi principi Justiniano debemus, qui non solum armis imperium Romanum multis in regionibus restituit, sed etiam jura Romana in lucem edidit; fælicissimus sane princeps, si ei talis uxor contigisset qualis ipse fuit.

Justiniano, cum nepos Justinus successisset, & post eum Tyberius & Mauritius, paulatim cum Majestate Romani imperii jus etiam Civile in Italia oppressum est, armis Gothorum & Longobardorum, præcipue temporibus Phocæ, qui quartus erat a Justiniano, adeo ut post Justiniani mortem (qui obiit anno salutis 565) pene perierant leges Romanæ, nec spatio quingentorum annorum & amplius in pretio erant, donec Lotharii secundi Imperatoris tempore, quæ diu latuerunt, in lucem tandem emergere cœperunt. Floruit Lotharius, saltem imperare cœpit anno domini 1137. Guibaldus quidam, Abbas ut aiunt Stabulensis jussu Lotharii classem Salernum adduxerat & magna vi urbem oppugnavit; In ea expeditione Pisani quadraginta sex armaverant triremes, & fortem & fidelem operam Cœsari navarunt, Nam cum pridie Cal. Augusti Amalfim adorti, primo impetu expugnassent, tantum beneficii loco a Lothario pro sua opera postularunt, Pandectarum sive juris Civilis volumen, ibi olim a Justiniano Imperatore concreditum, & priscis literis exaratum. Id cum impetrassent Pisas transtulerunt, sed Florentini Pisis ad se traduxerunt; quo ad omnium aliorum textuum correctionem, aut si quod dubium in textu occurrat hodie utimur: qui

Marginalia: * *D. l. 2 de origine Juris.* — *Digestorum lib. 50.* — *Codicis lib. 12.* — *Authentica Constitutiones.* — * *Lib. 2. de fide instrum.* — * *L. fin. quemadmodum testamenta aperiantur.* — * *S. eodem.* — * *L. penul. de diversis officiis lib. 12. Codicis.* — *Jus civile Romanum suppressum.* — *Textus florentinus.*

adhuc relligiosè ſatis Florentiæ ſervatur; hujus libri elegantiam & conjuncta cum vera Phyloſophia prudentiam Lotharius, cum conſideraſſet eum publicè perlegendum Bononiæ inſtituit, Irnerium quendam, alii Verneherum volunt, maximis præmiis invitans, ut eam publicè eo loco profiteretur, aliaque omnia jura omneſque leges ſilere juſſerat; primus itaque fuit Irnerius qui Imperatoris Lotharii mandato jus Civile Bononiæ perlegit, & gloſſematis illuſtravit; quo magis miror eorum vanitatem qui Mathildis rogatu id factum contendunt, quæ longe Lotharii tempora præceſſit, Mortuus Irnerius circa annum 1190. hunc ſequuti ſunt Bulgarus, Placentinus, Joannes Boſianus, & Hugolinus, qui conſtitutiones Friderici feudales in librum redegit & decimam collationem ex eis fecit. His ſucceſſit Accurſius, auditor quippe Joannis & Azonis, præceptorum ſuorum opiniones & gloſſas ad ſe tranſtulit, & edidit ut fertur, & hodie gloſſa ordinaria dicitur, Floruit hic circa annum domini 1226. Poſt Franciſcus Accurſius ejus filius, Innocentius, Othofredus, Hoſtienſis, qui circa annum 1255 claruerant: Eum ſequutus Gulielmus Durandus, Speculator communiter dictus,cujus egregium illud Speculi opus eſt,poſt Dinus,qui circa annum 1300 vixit; Minor hoc Joannes Andreæ, circa annum 1348, *poſt eum Cynus:* hujus diſcipulus fuit Bartolus, ut ipſe aliquot in locis teſtatur, qui revera omnes & priores & poſteriores qui gloſſemata in jus Civile ſcripſerant, longo poſt ſe intervallo reliquit; In eodem ſeculo ſaltem non multo poſt, (nam obiit anno 1400) Floruit Baldus non diſſimulanter in Bartolum ſæpe invectus; ſed cum ſe diu fatigat, tandam Bartoli opinionem, ſequi cum aliqua diſtinctione, ne nihil egiſſe videretur, ſæpe cogitur, Poſt eum Angelus Peruſinus, & Salicetus, Joannes ab Immola, Paulus de Caſtro, Alvarotus, Alexander, Felinus, Jaſon, & Decius ſequuti ſunt, & perpetuis commentariis jus Civile illuſtrando, ad noſtra tempora produxerunt. Itaque nihil magis nobis timendum, quam id quod tempore Juſtiniani accidit, ne nimio Doctorum & librorum cumulo obruamur. Quod ad juris Civilis dignitatem & excellentiam attinet, ſive ſermonis elegantiam, ſive æquitatis fontes puriſſimos, ſive deciſionum & ſententiarum rationes graviſſimas & acutiſſimas quis ſpectet, nihil melius, nihil elegantius, ſcribi potuit, nihil quod in rebus dubiis lucem adferret, melius comminiſci, nihil ad res agendas utilius excogitari poteſt, cujus particulares Laudes proſequi, Cicerone laudatore opus eſſet; quanquam & innumeræ hujus juris Civilis apud eum laudes reperiantur. Sunt etiam plerique hac noſtra ætate viri docti qui in hoc argumento fœliciter deſudarunt: neque in eo hærere hic animus eſt, quod per ſe integrum opus deſideraret, unum hoc inter cæteros ad earum commendationem adjicio, hujus juris, Romanarumque legum excellentiam inde facile perſpici, quod errantes in viam dirigant & quaſi lumen de ſuo lumine accendunt, dubios confirmant, bonos in officio continent, in improbos vindictam minantur ſeveriſſimè, privatorum commodis ſerviunt, publicæ tranquillati conſulunt, Immunes ab omnibus ſordibus, & perturbationibus, quæ ſincerioris animi affectus corrumpunt, deſtitutæ; In neminem vel ſpe lucri vel cupiditate vindictæ ſæviunt, nec quemquam odio aut amore perſequuntur, neminem timent, neminem imprudentem opprimunt, ſed quid facto, quid non facto opus ſit, prius monent. Non eſt exceptio perſonarum in legibus, neſciunt dum conduntur, in quos ſunt Caſuræ, pœnas improbis minantur, ne ſibi non prædictum dicant, denique ſi vitam honeſte quis ducat, bene futurum illi ſpondent: Improbis, ſecus: Juſque ſuum unicuique æqua lance diſtribuunt; denique nulla eſt in toto orbe Chriſtiano gens, quæ non jus Civile manibus & animo verſet, amet, & in ſinu foveat, nullum ſeculum ab exactis Regibus Romanis, quod non Juriſconſultos ideſt juris hujus profeſſores honorandos, Imo cum quadam veneratione ſuſpiciendos ſibi propoſuerit, Nulli homines in juris & injuriæ diſputatione verſantur, qui ad deciſionem juris Civilis non decurrant, animoque ſuo & Conſcientiæ ſatisfieri putant,ſi eorum ſententiæ,cum jure Civili conveniant.

Feudales libri quando decima collatio autenticorum facti.

Juris Romani ſive Civilis laudes.

Scio Reges Gallorum ſuos legibus Romanorum teneri nolle, & Bodinus teſtatur extare Philippi belli leges, quibus Pariſiorum & Monpelienſium curias inſtituens eas legibus Romanorum obligari vetuit; Et in academiarum inſtitutione, in quibus juris Civilis profeſſores magna mercede conducuntur, reges declararunt, Romanorum leges & pontificia jura publicè quidem doceri velle, ſubditos tamen obligari nolle, ne peregrinorum legibus juri patrio derogaretur; Immo & Reges Hiſpaniæ capitali pœna vetuerunt Romanorum leges ſui juris teſtes appellare, ut ſcribit Oldradus *, tametſi nihil eſſet in legibus patrii s juri Romano aut Civili contrarium,cum Judicum relligionem peregrinis hominibus nollent obligari. Baldus tamen * Italos omnes Romanis legibus teneri ait; Gallos vero non aliter quam ſi

** L. Nemo poteſt de ſententiis & Interloquutoriis.*

si rationi & æquitati naturali convenire videantur, At Guido Papæ legibus Romanis & Pontificiis non aliter teneri Gallos ait, quam si leges regni Galliæ fiant; Sunt tamen in Gallia, præcipue quatenus ad Meridiem vergit ; & in Hispania plæræque provinciæ, quæ Romanorum institutis reguntur. At licet Fridericus Ænobarbus leges Romanorum & publicari & doceri præcepit, Nullus tamen apud Germanos Juri Romanorum locus sed tantum Juri feudali ut post dicemus. Nos tamen in hoc qualicunque regno Romanorum legibus ita obligamur quatenus legibus naturæ & rectæ rationi congruunt : quibus ait Pindarus omnes quotquot ubique terrarum gentes, quotquot principes, sunt obligati ; sed sane nulla naturalis æquitatis area latior ; Nullus rationum & argumentorum ab ipsis naturæ principiis sumptorum fertilior campus, quam Jurisconsultorum libri ; a quibus velut ab ipso fonte quid natura æquum, quid iniquum, quid rectæ rationi maximè conveniat, quid dissideat hauriendum est ; Et sane licet in Gallia, Germania, Hispania & ipsa Anglia non usque adeo Romanis legibus & juri Civili pareatur, ferendum quodammodo est ; quod ibi patriæ leges & consuetudines ferè omnes scriptis comprehenduntur, apud nos scriptarum legum maxima inopia, & naturaliter in plerisque negotiis jus Civile sequimur, Non quidem edocti, & in eo instituti, quod nulli adhuc quod sciam apud nos juris fuerant professores, qui jus publicè docerent (quod sane dolendum est) sed prope Nolentes cum proprio jure scripto destituamur, sola naturæ benignitate aut ipsius juris dignitate inducti. Credibile est veterum Sessionum, apud quas omnes nostræ actiones finiebantur, præcipuos fuisse ex ordine Ecclesiastico, qui in jure Civili & pontificio egregiè instructi, secundum jus scriptum judicia exercebant : & quum laudatissimus princeps, Jacobus quintus Sessionem perpetuam instituisset, viros neque ex ipsa nobilitate, neque magnis honoribus perfunctos, in eum locum asciverat, sed doctos & juris utriusque peritos ; qui in judicando jus Civile sequentes, illud etiam posteritati commendarunt. Sequimur itaque juris Civilis sive decisiones sive regulas in rerum præcipue mobilium administratione, licet Judiciorum proprias & peculiares formas, unaquæque gens usurpaverit ; Et nos etiam nostris formis actionum non omnino a jure Civili abhorrentibus utimur, tamen in pactis transactionibus, restitutionibus in integrum, arbitriis sive (ut hodie loquimur) arbitramentis, servitutibus, contractibus tam bonæ fidei quam stricti juris, tam non nominatis, quam nominatis, evictionibus, pignoribus, tutelis, legatis, actionibus, exceptionibus, obligationibus ; denique in delictis puniendis, jus Civile sequendum omnino proponimus, Et ut verè dicam in rebus omnibus nostris & circa omnes res, hoc jus Civile ita diffunditur, ut nulla ferè quæstio, nulla facti species occurrat, in quo ejus vis & usus singularis non appareat manifestè ; In foro sive Judiciis quoties quid arduum occurrit, ejus solutio inde est petenda & hæc de juris Civilis origine, progressu, & usu frequentissimo ; Postulat locus ut juri Civili jus feudale subjiciam, Nam in ejus locum, exulante ad tempus jure Civili, successerat & jure pontificio tempore prius est: Imo ut doctissimi quique volunt, juris Civilis & Authenticarum constitutionum sunt quasi pars ; Nam ex imperatoriis constitutionibus totum fere constat, & Hugolinus ille (de quo antea) ex earum fasce sive colligatione decimam collationem fecit, ut Authenticarum Justiniani constitutiones sint novem, Feudorum autem liber sit pro decima ; Sed quoniam juris feudalis tractatus præsentis tantum est instituti & specialem per se narrationem requirit, in sequentem diegesim remittimus, & de origine juris pontificii (quod utroque tam jure Civili quam feudali recentius) aliqua subjiciemus.

De Juris Canonici origine, progressu, & quis apud nos ejus usus.

Diegesis tertia.

FErvebant jam undique juris Civilis studia, professores Maximis honorariis propositis invitabantur ; Nec solum Bononiæ sed & Papiæ & reliquis celeberrimis Civitatibus scholæ juri Civili docendo aperiebantur ; Cum subito aliud jus nempe pontificium sive Canonicum emersit, insperantibus hominibus, immo invitis & reluctantibus ; Ejus juris Origo hæc erat ; Pontifex Romanus cum Romam imperii sedem occupasset relegato in Thraciam

Cæsare, paulatim etiam suum imperium ibi stabilire cœpit; Erat enim in fatis, ut Sathanæ post mille annos exactos, liberæ habenæ laxarentur, & filius iniquitatis ex Ecclesia & in Ecclesia dei Regnum suum erigeret, satellitesque suos, quos clerum id est domini sortem & patrimonium, interpretabatur, toti orbi imponeret, reges omnes suo poculo inebriaret, & sibi subjiceret, ut supra omne quod deus dicitur (Nam reges dii a domino * dicuntur) & supra omne quod colitur tandem elevaretur; Ut his sexcentis præteritis annis evidenter omnium oculis expositum; tanta tamen caligo animos hebetaverat, ut per eam Antichristum non licuit intueri; Et quoniam ut ait Satyricus.

* Psal. 82.

Nemo repente fuit turpissimus.

Paulatim & sensim meditatus est, ut sub specie relligionis toti orbi imponeret; Nam primum Ecclesiasticas personas & omnes clericali nota insignitos, a regum & dominorum suorum potestate & jurisdictione eximi curavit, indignum clamitans ut qui in sacrosancto patrimonio domini erant, Laicorum id est profanorum hominum manibus & potestati subjicerentur; Nam antea non minus de Clero, quam de aliis suis hominibus reges cognoscebant; Quo autem tempore in aliis regnis a judicio seculari (ut vocant) exempti sunt, describere, ejus esset qui otio abundaret; In nostra vero Britannia non nisi ab Henrico 2. Angliæ Rege potuit Pontifex illud obtinere. Nam totius controversiæ quæ inter Henricum & seditiosissimum illum Thomam Becketum Archiepiscopum Cantuariensem intercesserat, maximum & præcipuum hoc erat caput, quod cum Rex vellet Presbiteros, Diaconos, & alios Ecclesiæ rectores (si comprehensi fuissent in aliquo gravi delicto) ducere ad sua & secularia examina, & de Crimine cognoscere, sicut de laicis & aliis subditis fieri solebat, Restitit Archiepiscopus, asserens, nullum in sacris ordinibus constitutum, nisi per viros Ecclesiasticos & in Curia Ecclesiastica Judicari & puniri debere; & hæc prima illius contentionis causa erat *; Nam cum Rex jurisdictionem suam minui nollet, & recordatio sive memoria facta esset omnium libertatum regiarum & consuetudinum in Ecclesia Anglicana, Thomas Cantuariensis acerrimè restitit & omnes ejus observatores excommunicavit *; sed cum Rex nullum in regno patiretur eximi, & Pontificii acriter obsisterent, factum est ut tandem Cantuariensis exularet; Cujus cum patrocinium pontifex suscepisset, usque adeo exarsit Henricus in Pontificem Romanum, ut omnes a puero duodecim annorum ad senem in Anglia eum ejurare coegerit *, Inde Henrico Rege excommunicato regnum Angliæ interdicto subjectum; Itaque coactus Henricus, cum ab omnibus execrabilis & odiosus haberetur, Thomam ab exilio revocavit & sedi suæ restituit; sed cum is in veteri pertinacia obstinatus persisteret, nec regis Jurisdictionem vellet agnoscere, a Regiis satellitibus interfectus; A Pontifice vero in divorum numerum relatus, cum Martyrii gloria, quod Pontificium ordinem tam strenuè & acriter contra regis potentiam defendisset & sanguine suo etiam signasset; nec potuit unquam Henricus rursus excommunicatus absolutionem a pontifice impetrare, donec & se de crimine jurejurando purgasset, & Ecclesiastico ordini exemptionem a Judiciis secularibus sive laicis concessisset, acta erant hæc inter annum domini 1164 & annum domini 1172. At Richardus ejus filius, cum regalia majorum suorum privilegia retinere vellet, & tamen pontificis fulmen metueret, edicto statuit ne clerici ullatenus a secularibus & laicis potestatibus caperentur, sicut consueverunt, nisi pro homicidio, furto, incendio, & ejusmodi gravioribus delictis, coactus tamen & ipse est jus suum in his etiam remittere; sic in Britannia super Ecclesiasticis personis intercepta est regalis auctoritas & jurisdictio, contra illud Apostoli, omnis anima potestatibus superioribus subdita sit, Regibus propter excellentiam &c. Hujus autem exemptionis hic effectus erat ut a Laicorum potestate exempti impunitatem etiam consequerentur, tot appellationibus interpositis, etiam tandem ad ipsum Romanum Pontificem, ubi veniæ locus vel ob gratiam, vel pecuniam semper erat; Jam ubi pontifex & se & suos ab omni Laicorum jurisdictione liberos & immunes videret, & nihil esse quod ab eis possit timeri, sensim in majorem superbiam elatus, nec æquari contentus, omnes terrarum Reges sibi subjicere non irrito incœpto conatus est. Cœlestinus enim papa Henrici quinti (cum Romam ut coronaretur venisset) capiti coronam suis manibus imposuit, & rursus pede è capite excussit, ingeminans illud Pilati; potestatem habeo crucifigendi te, & potestatem habeo dimittendi *. Fridericum Ænobarbum graviter increpuit, quod ei equum ascensuro stapedam sellæ (ut vocant) dextram pro sinistra exhibuisset, nihil veritus primariam illam potestatem, ad hæc officia, insolentem. Alexander 4. Pontifex Fridericum 1. Imperatorem clarissimum ante se humiliter prostratum non

* Rodg. Hovedenus in Hen. 2.
* Matth. Westmonst. in Hen. 2.
* Matth. Westmonst. in Hen. 2.
Rom. 13. v. 1. 1 Tim. cap. 2. v. 1. 1 Pet. cap. 2. v. 13.
* Anno dom. 1191. Hovedenus in Richarao rege.

non dubitavit conculcare, pede ejus cervici imposito, cum elogio Psalmistæ super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Dandalum ducem venetorum, dum ipse ad mensam epularetur, more canino manibus & pedibus ambulare & rodere ossa sub mensa jacentia coegit; Nec quievit Pontifex, donec sibi quasi domino suo Otho Imperator, pro se & successoribus juramentum fidelitatis, quale vasallus domino præstaret; extat ejus forma in Decreto *; & plane ut jus illud constituat, clerum, auro: laicos, plumbo; Pontificem, soli: Imperatorem, Lunæ comparat, eumque ex pontificis Judicio & authoritate pendere: In illo ipso decreto ait *, & proinde debere Cæsarem caput semper pontificibus inclinare *, Immo nec his contentus, Imperatorem sede sua deturbandi potestatem usurpavit & in legem deduxit; Idque ut ex sua solius potestate, sine consilio fratrum suorum, facto super hoc Canone sive constitutione *, Immo nec electionem permisit, nec ex electione imperatorem fieri facta constitutione declaravit, nisi ad se Romam veniret, juramentum fidelitatis præstet, & coronam accipiat *. Sic subjecit sibi Romanum Imperium & pessumdedit. Nec interea in aliis regnis minus ausus, è regia Francorum sede Childerico dejecto Pipinum coronavit, eique & ejus posteris sceptra Florentissimi regni attribuit, & quanquam frustra sæpius tentasset Regem Francorum in conditionem vasalli Romanæ Ecclesiæ redigere, ne quicquam tamen promovit, cum ejus regni ordines ad Regis sui dignitatem contra tyrannidem pontificiam conspirasse animadvertisset, tamen jura servanda obtrusit; hoc unicum penè è Christiani orbis regnis, præter hoc nostrum, ejus Lanienam evasit.

** Can. Tibi dom. Joanni pape dist. 63. & Clementina de jurejurando.*
**. Can. duo sunt. 96. dist.*
** Can valentinus 63.*
** Ad apost. de sent. & re judicata in 6.*
** Clem. de jurejurando.*

Hispania in decem aut duodecem Regna divisa, nondum in eam magnitudinem quam hodie videmus coaluerat, sed per partes eam pontifex invaserat: Nam Arragoniam non solum sibi tanquam domino superiori subjecit sed etiam ærariam fecit; accessit & Castellæ regnum; tandem & Lusitaniæ; postquam Henricus Rex quinque Maurorum Regibus in acie cæsis, Regium nomen assumpserat, Granatæ Regnum etiam in fidelitatem Romano Pontifici subjecit. Ferdinandus & Isabella reges Arragoniæ & Castellæ, & ante Balearum Insularum majoris & minoris Reges Pontificem dominum agnoverant; Post in ejus ditionem Arragonienses Reges sub eadem conditione hominii pontifici maximo præstandi concesserunt. Navarræ regnum, licet sibi prius vasallum, Ferdinando tribuit, Joanne dejecto vero herede. Hoc nostro seculo, Bohemiæ, Corsicæ, Sardiniæ, Neapolis, Siciliæ, Poloniæ, & Hungariæ Reges clientes se Pontificii imperii testati sunt: Supererat utraque Britannia major & minor, quæ Hibernia dicitur, Major duo Regna Angliæ & Scotiæ continet, Horum alterum nempe Angliam cum Hibernia, Joannes Rex, execrabilis factus sive excommunicatus ob horrendam sui nepotis Arthuri cædem, cum aliter veniam desperaret, Pontifici Romano non solum clientelare subjecit, sed etiam ærarium fecit. In ea epistola quam Henrico 2. Anglorum Regi scripsit, dum ei Hiberniam invadendam permittit, splendidissimè finxit, dominium omnium Insularum, quibus sol Justitiæ Christus illuxit, ad Patrimonium Beati Petri pertinere; Hæc omnia ex ipsis historiis sunt clarissima, & Bodinus Catalogum Regum qui clientelarem fiduciam Romano Pontifici debebant descripsit, verissimisq; testimoniis confirmavit *; Nec mihi illud esset difficile nisi historiam rerum a pontificibus impiè gestarum longum esset contexere: Illud tantum ad nostrum institutum pertinet, si pontificem Romanum in Ecclesia dei & hominum omnium conscientiis miserrimam tyrannidem erexisse, Reliquosque omnes Christianos principes orbis præter Gallum & Scotum suo imperio subjecisse, legesque in quas jurarent, præscripsisse, confirmavero. Deerant huic Ecclesiastico imperio adhuc duo, nempe leges quibus tantum gubernaretur imperium, & earum executio; quod ad leges attinet, jus Canonicum formari & excudi a suis hominibus curavit, ut earum vi imperium sibi undique stabiliret; hujus Juris Canonici hæ sunt partes; Decretum quod ab Juone Carnutensi Episcopo originem traxit; Is enim primus erat qui decretum conscripserat, quo etiam in scholis utebantur pontificii ante Gratianum, Sed Gratianus cum multa Juonis decreto abesse videret, essetque, ut ea ferebant tempora, non indoctus, & Romanæ Ecclesiæ supra quam par erat addictus, novum Decreti corpus ut loquuntur formare instituit; fuit Gratianus Monachus sancti fœlicis Bononiensis, ordinis S. Benedicti, qui cum maximam sibi scripturarum cognitionem arrogaret, & diligentissimus esset in patrum sententiis & opinionibus corrogandis & congerendis, multum conciliis non solum œcumenicis sed etiam provincialibus tribuebat; Itaque ex Eorum sententiis farraginem consarcinavit, ad Ecclesiæ (ut ille putabat) utilitatem & gubernationem valde commodam; Sed profecto dum Romanæ Ecclesiæ dignitati promovendæ plus æquo faveret, multa

** Lib. 1. c. 9. de Repub.*

Decreti Origo.

multa patrum loca corrupit, multa mutila citavit, denique non integra fide in hoc libro usus, sæpe etiam Judicio carvisse a plerisque meritò notatur; Est sane Decreti liber ad similitudinem Pandectarum conscriptus, Illæ enim ex veterum jurisconsultorum opinionibus collectis opera & industria Triboniani coaluerunt. Sic & Decreti Liber, ex patrum & posteriorum, doctorum, & Romanorum Pontificum, denique Consiliorum sententiis aliquando violenter distortis conflatus. Floruit autem Gratianus circa annum domini 1100. declinante jam religionis puritate, & Romanæ sive latinæ Ecclesiæ dignitate jam crescente, donec in eam magnitudinem pervenerat, quam ipsi ante aliquot annos vidimus; Neque tamen Gratiani Decretum a plerisque Juris authoritatem habere videtur; immo & ipsi Jesuitæ hodie non magni faciunt, & ejus fidem elevant, dum multa in eo contineri videant, quæ Romanæ Ecclesiæ nocent, & errores, plus quam eorum sectæ conveniat, detegant. Sed profecto Juris Canonici professores, illud pro authoritate in scholis sæpe producunt & ab Eugenio tertio Pontifice maximo Juris authoritatem accepisse tradunt, Quemadmodum & liber Pandectarum a Justiniano. Alii ut ea, quæ ab opinione communi abhorrent, secernerent; Paleæ nomine insigniverunt, & hæc de Decreto Gratiani. Decretales sive decretalium Epistolarum liber a Gregorio nono Romano Pontifice ad imitationem Codicis Justiniani compositus est: Nam ut ille ex diversorum imperatorum rescriptis, sic & hic, ex Epistolis Pontificum decretalibus id est, quæ vim & auctoritatem decreti sive sententiæ Ecclesiasticæ haberent, librum contexuit; Gregorius enim cum prædecessorum suorum Epistolas in unum volumen reducere vellet, ut studiosorum juris Canonici utilitati consuleret, opera Raimundi Capellani & Pœnitentiarii sui, ut Justinianus Triboniani usus, in certos titulos distinxit, & quinque libros earum confecit; In quorum primo de officiis & ministris Ecclesiæ; in secundo de Judiciis & probationibus; In tertio de vita & honestate clericorum; in Quarto de Matrimoniis; In quinto de delictis & accusationibus clericorum tractat, unde ad memoriam versus hi inconditi extant.

Decretales Epistolæ.

Pars prior officia parat, Ecclesiæque ministros,
Altera dat testes & cætera Judiciorum,
Tertia de rebus, & vita Presbiterorum,
Quarta docet quales sunt nexus conjugiorum.
Ultima de vitiis & pænis tractat eorum.

Sunt qui brevius uno versu & quinque verbis has quinque partes comprehendant.

Judex, judicium, Clerus, sponsalia, crimen.

Decretalium itaque liber circa annum 1230 conscriptus est, ut Hovedenus * tamen ait, anno 1235, qui ut semel in lucem prodiit, vulgare hoc erat de eo & populare Judicium; Postquam decreta habuerunt alas, totus mundus fuit conturbatus; Sed cum præter eas decretales Epistolas, quæ his quinque libris continebantur, nonnullæ tam ab ipso Gregorio quam ab aliis Pontificibus, decretales Epistolæ emanassent, de quarum authoritate dubitabatur, Bonifacius octavus, (qui in Romanam sedem anno domino 1294 evectus est, de quo illud vulgatum extat, Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut canis) ut omnem controversiam tolleret, Sextum decretalium Epistolarum librum composuit, opera in his usus Gulielmi Episcopi Elendunensis Berengarii Episcopi Biterensis, & Ricardi de Senis, Romanæ Ecclesiæ Vice-Cancellarii: & hunc sextum librum in quinque libros subdivisit, ut unusquisque liber uni decretalium libro responderet, & ejus defectus si qui essent suppleret. Nam quæ in libro primo Decretalium tractantur, eadem in primo Sexti; quæ in secundo decretalium, in secundo sexti & ita deinceps ut quisque liber alteri vice prætermissorum aut saltem additionum inserviret. Sed his finibus jus canonicum non constitit, subsequutus eum Clemens quintus, qui & suarum decretalium Epistolarum librum composuit in concilio Viennensi; quem & ipse in quinque libros subdivisit, ut ex ordine etiam quinque libris decretalium responderent, viz ut primus primo libro decretalium, secundus secundo quo ad materiam, tertius tertio, quartus quarto, & quintus quinto responderet. Hic erat ille Clemens qui sedem Romanam Avenionem transtulit anno 1306 ubi septuaginta duos annos commorata est: & author fuit illius in Romana Ecclesia schismatis, quod totam Europam perculit; alii enim reges Clementem, alii Urbanum sequebantur, divisaque in se fuit Romana Ecclesia; nec satis sciebant Europæi Reges cui pontifici parendum esset; fuit & hic Clemens innumerarum cladium in Italia auctor; adeo ut omnes Romanæ Ecclesiæ

** In Hen. 3.*

Sextus decretalium.

Clementinarum libri.

&

& templa penè situ corruerent, Templariorum ordinem, cum Philippo Francorum Rege conspiratione facta, in concilio Viennensi sustulit, hæreseos & confœderationis cum Saracenis eos insimulans, revera tamen eorum divitiis inhians, quas & postea cum Francorum Rege partitus est; hunc tamen Decretalium Epistolarum librum, quæ hodie Clementinæ dicuntur, Clemens ipse absolvere non potuit, dum vixit; obiit, ut plerique volunt, fraude Florentinorum, qui Monachum quendam præmiis & pollicitationibus induxerant, ut Eucharistiam veneno illitam illi preberet, ut in vita Clementis, illius libro præfixa, manifestum est; Ejusdem tempore optimus Imperator Henricus 7 veneno Eucharistiæ immisto sublatus est. Et anno domini 1154 * Guilielmus Eboracensis Archiepiscopus in perceptione Eucharistiæ veneno tinctæ interremptus est, adeo ut quod in his primariis viris & principibus factum est, ad alios pervenisse verisimile sit, licet silentio sepulti sunt. Ita ut hæc institutio salutaris Eucharistiæ, nefariorum hominum conspiratione, multis causa interitus esset, quod cum transubstantiatione parum convenire videtnr. Hunc sequutus est Joannes vigesimus secundus qui antecessoris sui vestigiis inhærens, eum librum Clementinarum edidit, ut in præfatione clementinarum continetur, & in scholis prælegendum publicè proposuit; & hic quartus est Juris Canonici liber. Hic Joannes vigesimus secundus ut prædecessoris sui Gloriæ favit, sic & ipse ejusdem particeps esse cupiens, Extravagantium librum composuit. Et ne hic imitatio deesset, Post libros Feudorum, extravagantes quædam sunt imperatorum constitutiones, veluti Friderici & Henrici, Ad harum imitationem & ipse aliquot Decretales sententias seu Epistolas composuit, quas extravagantes dici voluit, quod extra corpus ipsum juris Canonici vagarentur. Sunt igitur duplices extravagantes, aliæ quæ Joannis 22 dicuntur, aliæ communes; Quod ad eas quæ Joanni 22. ascribuntur, quia libris distingui non poterant, titulis distinguuntur, & ordinem librorum Decretalium eas sequi facile apparet cuivis diligenter intuenti; Communes, quæ aliorum Pontificum erant, & in quinque libros dividuntur, Ita ut unusquisque liber, ejusdem originis libro Decretalium primarum respondeat, *viz.* ut primus primo, secundus secundo & ita deinceps, quartus deest, Cum nihil in his extravagantibus desponsalibus & Matrimoniis caveatur, quæ propria libri 4 materia. Hic est ille Joannes 22, qui cum sedes duos annos vacasset ad nominandum pontificem delectus, seipsum nominavit, & cum plerasque constitutiones lucri sui causa constituisset, præcipuè extravagantem illam famosam (Execrabilis) tantum auri congessit ut viginti duo Milliones post se moriens in thesauro Pontificio reliquerit. De fide harum extravagantium & quam authoritatem in Judiciis habere debeant, acriter aliquando controvertebatur inter interpretes: Nam sunt qui omnino iis authoritatem adscribant: alii non nisi forma authentica producantur sub plumbo; alii ne tum quidem, alii plus minus: sed profecto meo Judicio non minor & est & esse debet earum authoritas quam ipsarum Decretalium, hi sunt Codices qui in Jure pontificio authoritatem habent.

** Bodin. in Hen. 2.*

Extravagantes.

Superest liber regularum Cancellariæ; Eas regulas cum in Judicio allegatas viderim pro authoritate, dubitare cœpi de earum vi & potestate; Sunt sane ex quibusdam papalibus constitutionibus collectæ & iis valde recentibus, sed non ut in toto orbe pro legibus & canonibus habeantur; sed tantum ut in curia Romana eis locus esset, & ipse Ludovicus Gomes, qui in has regulas commentarios scripsit, locum non habere putat extra curiam Romanam; alii constitutiones has generales non putant, neque perpetuas, sed pontifice intereunte interire & a sequenti pontifice etiam tacente tolli, & derogari. Nam plerique tenent non solum privilegia, sed nec leges aut edicta mortuo principe vim suam retinere, nisi a sequenti principe confirmentur; In Francia non habent locum hæ Regulæ, nisi quatenus leges Regni factæ sunt, & tum authoritatem a legibus capiunt, ut vult Guido Papæ; Nam ex Regulis Cancellariæ aliquot in album legum Galliæ sunt relatæ; quales sunt illæ de triennali possessore, de infirmis resignantibus, de verisimili notitia, & aliquot aliæ; Quod ad decisiones rotæ attinet, quæ regulis cancellariæ sunt posteriores, non magis authoritatem Juris, aut rerum judicatarum habent, quam arresta senatus Parisensis, aut Tholosæ aut similium senatuum; Nec tenetur Judex Ecclesiasticus secundum eas Judicare, tamen propter magnam virorum gravissimorum, qui rotæ auditores constituuntur, authoritatem, multum in dijudicandis quæstionibus prosunt, & ad confirmanda partium jura, non tamen ut vim Canonum habeant. Jam de subjecto hujus Juris Canonici, Materiaque circa quam versatur aliquid dicendum; Cum Terræ omnes sub aliorum principum ditione essent, Ipseque Pontifex Maximus a Germanis Cæsaribus; minores pontifices, a suis quisque regibus & principibus designarentur (ut etiam ex ipso Jure Canonico constat) non cessavit

Regulæ Cancellariæ.

Decisiones Rotæ.

Pontifex

Pontifex Maximus cum Germanis Cæsaribus colluctari, donec ei electionem suam extorsisset, & Cardinalium collegio a se instituto tribuisset. Primus Fridericus secundus coactus publico diplomate cavere, jus sibi nullum creandorum Episcoporum aut ipsius pontificis esse; Nec his contentus Pontifex, & aliarum Ecclesiarum præsentationes & Electiones (dejectis regibus ad quos prius pertinebant) sibi arrogare cœpit & ut Cæsares Germani in id consentirent effecit: Nam Henricus quintus pro salute animæ suæ concessit Petro & Paulo & Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ omnium Ecclesiarum investituram, & Canonicam in omnibus Ecclesiis electionem. Ludovicus Bavarus, & Carolus 4; quibus solum relicta erat pro præsentatione, commendatio; quos, ut eligerentur, pontifici commendarent, ad Papam scribere soliti, post beatorum pedum oscula, qui mos scribendi ab omnibus postea principibus usurpatus; Is non potuit id omnino in Gallia sive Scotia efficere; Nam pertinacius jus ad Ecclesias præsentandi, utriusque Regni principes tutati sunt, ut ex pragmatica sanctione, & plerisque publicorum apud nos comitiorum actis constat. In Anglia pertinacissimè restitit Henricus secundus, quique eum reges præcesserant; At Joannes filius ejus post immanissimum parricidium in ejus dominum & nepotem Arthurum commissum, cum diris publicè devotus & excommunicatus esset, & ab omnibus tanquam scelestus declinaretur, ut turbatam conscientiam levare aliquatenus posset, se pontifici Romano subjecit & ex liberrimo Regno & domina, ancillam (ut aiunt historici Angliæ) fecit: nec ad pacem Ecclesiæ receptus, donec omnium in suo Regno Ecclesiarum presentationem, & electionem exuisset; & Pandulpho domini Papæ legato ejus nomine tribuisset; Sic omnium Ecclesiarum & sacrorum Pontifex dominus effectus in eas & circa eas primam suam jurisdictionem instituit, nempe ut jurisdictio in omnium personas, quæ ad Ecclesiarum curam promoverentur ad se & suos pertineret, & sic omnis questio decimarum & redituum Ecclesiasticorum, quibus Ecclesiasticæ personæ alebantur in pontificiam jurisdictionem & potestatem concesserant. Successerat secundo etiam testamentorum, & ultimarum voluntatum cognitio; Nam cum antiquitus pupillares pecuniæ in Ecclesiis reconderentur, & Episcoporum fidei concrederentur, ex ea quam vulgus tum de eis conceperat opinione: Et in eo articulo animarum etiam cura, præsentiam Ecclesiasticæ & eruditæ personæ postularet, & testamenta inter pias causas numerarentur, factum tandem est ut omnis de testamentis & ultimis voluntatibus aut circa testamenta, veluti funerum questio, & interpretatio ad forum Ecclesiasticum devolveretur; conniventibus ad hoc principibus, cum quid sibi decederet, ignorarent; & ex his ultimis voluntatibus, maximorum commodorum accessiones pontificiis accreverant. Tertio cum matrimonium ab eis sacramentum diceretur, nec æquum esset sacramenta laicorum manibus profanari, aut eorum cognitioni subjici de sponsalibus, matrimoniis, de dote, & donatione propter nuptias, de divortiis, de liberis legitimis, & non legitimis, cognitionem ad se pertraxerunt: neque inde levis accessio eorum jurisdictioni facta est; gravissimas enim questiones de successionibus hæ disputationes secum ferebant, & plerumque principum aulas tangebant, unde & principibus sæpe fræna a Pontificiis injecta. Primus Richardus Anglorum Rex, qui & cor Leonis dictus, questiones de dote, donatione propter nuptias, & causas omnes matrimoniales edicto publico Ecclesiastico foro permisit anno 1190 *, Cum tamen tempore Henrici 2 ejus patris placita de dote & donatione propter nuptias ad curiam domini regis pertinerent, ut Rannulphus de Glanuilla annotavit *. Quarto sub jurisjurandi specie omnium litium & judiciorum cognitionem vendicabant; Nam in reciprocis contractibus & omnibus obligationibus clausulam jurisjurandi apponi curaverant, ut nos hodie clausulam registrationis in libris consilii solemus apponere, ut causæ disputationem ad senatum trahamus: ubi autem hæc clausula jurisjurandi inserebatur, continuo Judex Ecclesiasticus cognitionem ad se trahebat, prætendens partes in id consensisse, & jurisjurandi religionem solum deum habere ultorem, cujus vicarius in terris est Pontifex maximns, & qui ab eo potestatem delegatam habebant, & ille idem Richardus Rex Angliæ anno supra memorato omnes questiones de læsa fide & juramenti transgressione ad Ecclesiasticam jurisdictionem remitti curavit *. Crescente deinde versutia Pontificiorum, alias causas & cognitiones ad se transferebant: Nempe cum orphani, viduæ, aut quævis miserabiles personæ agebant aut defendebant; Nam ut imperatores aliquando eas quæstiones solebant ad se evocare: sic Pontifices hac occasione jurisdictionem suam latissimè prorogarunt; denique ubicunque causa aliqua curam animarum aut pietatem redolebat, ibi continuo Ecclesiastici, & ii soli involabant sub pietatis specie, & omnia ad se trahebant; Inde non minor eorum Jurisdictio in omnibus regnis facta, quam ipsorum

** Mathew Paris in Richard 1.*

** C. 3. lib. de legibus & consuetudine Angliæ.*

** Matt. Paris in Richardo 1.*

ſorum principum, in quorum patrimonio hæc ipſa regna erant; & ſic ſenſim & latenter meliorem partem regni, rerumque in eo contentarum ſuæ poteſtati & ditioni ſubjecerunt. Executio hujus juris, pœnæ, & mulctæ difficiliores erant; Nam cum omnes provinciæ, quibus pontifex imperabat, ſub aliorum imperio tenerentur & bonorum publicatio, proſcriptio, ſupplicium mortis ad eos in cauſis criminalibus pertinerent; In Civilibus autem apparitores, & accenſi non niſi regum & dominorum ſuorum mandata agnoſcerent; pontifices novam executionem commenti ſunt, non tantum ut ea in ſuos clericos & ſubditos uterentur, ſed etiam in Laicos ſeu profanum ut dici voluerunt vulgus, nempe Excommunicationis fulmen; quo adeo miſeras hominum mentes excarnificabant, ut quidvis mallent pati, quam excommunicationi Eccleſiaſticæ ſive interdicto ſubjici: hujus autem excommunicationis ea vis erat, ut ſi ſententiæ pontificiæ quis non pareret, continuò cœtu Chriſtianorum ejiciebatur, execrabilis omnibus denunciabatur; adeo ut neque ſacris publicis intereſſe nec ad ſacramenta participanda admitti poterat, immo ne communis ſepulturæ honore frui: ſi Rex peccaret in Pontificem, totum regnum interdicto Eccleſiaſtico ſubjiciebatur, ſubditi ſacramento fidelitatis abſolvebantur, novumque Regem refractario illi ſubrogare cogebantur; regnum prædæ expoſitum cuicunque occupanti, ut regnum Navarræ hoc pene ſeculo vidimus; adeoque populo ſuo Rex exoſus erat, ut ei occurrere, ominoſum; ſalutare, nefas; parere, anathema eſſet, quod æternam damnationem mereretur.

Nonnunquam & excommunicatio ad totum populum extendebatur, Nam tempore quo conquæſtor ut vult Hovedenus * regnavit, cum ſacerdotes uxorati eſſent, nec ullis comminationibus pontificiis, imo nec ipſo fulmine excommunicationis, à latere papali librato, poterant induci, ut eas dimitterent, Regnum Angliæ univerſum Hildebrandus, qui & Gregorius 7. Pontifex interdicto ſubjecit, ſi quis ſacerdotis uxorati miſſam audiret, aut ſacris intereſſet; & interdicto id obtinuerant pontifices, quod nullis diris aut execrationibus antea poterant efficere ut ſacerdotes & Eccleſiaſticus ordo uxores ſuas dimitterent; Immo ipſi Reges, qui nullum in terra, niſi terræ creatorem majorem agnoſcunt, huic executioni ſeu execrationi ſubſerviebant; Nam quemcunque Pontifex, aut pontificii fulmine illo percuſſerant, niſi intra 40. Dies, is abſolutionem (quam vocant) ab hac excommunicatione impetraſſet, in ejus bona involabant, & fiſco ſuo aſcribebant; Et ſic juris Pontificii executio, non tantum metum, ſed horrorem etiam in conſcientiis hominum induxerat, ne ſi forte excommunicati, & ſtante contra eos ſententia, ſubito caſu interirent, ab omni ſalutis æternæ ſpe exciderent. Sic jus Pontificium natum, altum, & educatum, conſummatum tandem eſt, & graviſſimis pœnis ſancitum & ſtabilitum, non in rebus moventibus ſive non moventibus, ſed in conſcientiis hominum, quas lancinari aut vellicari nemo bonus libenter patitur. Dignitas autem hujus Juris Canonici, tanta ubique terrarum erat, ut non tantum Juri Civili, ſed etiam patriis cujuſque regni legibus præponeretur: Nam Patriæ leges, ſive patrium jus tantum in rebus, quas temporales dicebant, & earum adminiſtratione verſabatur; At hoc jus in conſcientiis hominum regnabat, quantoque animarum cura rebus temporalibus præferenda, tanto jus hoc patriis legibus excellentius, & ipſe Pontifex omnibus Chriſtiani orbis principibus eminentior (ut antea docui) non ſolum Cæſari & omnibus Regibus ſuperiorem ſe conſtituit, ſed Angelis etiam imperare præſumpſerat, ut de Clemente 6. legitur *, & proinde ejus vis fortius conſcientias hominum alligabat, donec hoc ſeculo fraudes & calumniæ tandem per præcones evangelii, detectæ ſunt. Sed operæ precium erit, quid ipſi canoniſtæ de hoc ſuo pontificio jure ſenſerint ſubjicere. Henricus Cardinalis hoſtienſis juris illius Monarcha; in ſua eximia, copioſa, & admiranda lectura, (ſic enim ejus libri inſcribuntur In quinque libros decretalium) dum de dignitate hujus Juris Pontificii tractat, illud cum Jure divino & Civili comparat, Nam jus divinum, quod Theologiam puram definit, ſcientiam hominum Angelicorum vocat; Civilem, ſcientiam hominum beſtialium; Canonicum, humanorum *. Jam hoc poſito fundamento, jus divinum eſſe purum, ut & jus Civile aſſerit; Canonicum autem compoſitum ex jure divino & Civili; latè diſputat Compoſitam naturam præferendam ſimplici & puræ, ut vita activa contemplativæ, & proinde jus Canonicum præferendum; unde infert, Ideo vincit legem Moſis & ei præponitur, quod aliquot textibus confirmat *; vincit etiam ſcientiam Civilem, quæ ſimplex eſt humana; ſicut natura mulina, compoſita eſt ex equina & aſinina; Nam ut conſtat quidem, Thelogia tanquam dignior, equina natura dicitur; Civilis aſinina; & Canonica Mulina, id eſt ex utroq; mixta: abſtinet tamen, ne aperte in horrendam blaſpheniam incidat, à concludendo; licet to-

* *Hoved. in vita Guliel. ſenioris.*

* *Baleus in bulla Clementis 6. anno* 1350.

* *In titulo de ſumma Trinit. & fide Cathol. in verbo quaſi communem & in ſumma hoſtien. ibid.*

* *Diſt.* 1041. *& precipue per c. venerabilem. Qui filii ſunt legitimi.*

ta illa disputatio nihil aliud intendat, quam ut naturam compositam ut Mulinam, puræ, & simplici naturæ, ut equinæ, quam Theologiam dicit, vel asininæ, quam Civilem scientiam vocat, anteponat *. Non dubito quin eadem argumenti forma Papam Deo ipso superiorem potuit concludere, quod & verisimile est eum sensisse, licet callidè propter motum populi, & ne antichristus ante sua tempora detegeretur, dissimulet. Sanè multi pontificii deum eum esse in terris scripserunt, & ulterius provecti, quicquid deus in cœlo poterat, hoc papam posse in terra, non dubitant asserere. Hujus sane juris Pontificii magna adhuc (licet jugum pontificium excussimus) apud nos manet authoritas, adeo ut quoties à Civili jure dissidet (ut sæpe fit, extentque libri scripti de differentiis juris Civilis & Canonici) jus Canonicum præferamus, præcipue in iis quæ ad Ecclesiæ administrationem pertinent, & ubi scandalum imminet, aut (ut Canonistæ loquuntur) quoties animæ periculum versatur, nisi quæ sint sanæ relligioni contraria; Itaque quoties de administranda Ecclesia agitur, qui animarum Curæ præficiendi sunt, qui beneficiis, quibus beneficia debentur, de Advocationibus Ecclesiarum, sive de jure patronatus, de testamentis, de Matrimonio, vel contrahendo vel dissolvendo, qui legittimi censeantur, in his jus Pontificium mutatis sive antiquatis nonnullis adhuc sequimur. Et hæ questiones ad Judicem Ecclesiasticum, nempe Commissarios rejici solent, quoties occurrunt, qui & Judices Christianitatis, tam in veteribus Anglorum legibus, quam nostris vocantur & hæc de juris Civilis & Canonici origine & incrementis.

* *Hostiensis summa in præfat. decretalium.*

De Feudorum origine & Progressu.

Diegesis quarta.

SUperest ut eisdem vestigiis insistentes, etiam jus feudale à sua origine ad hæc usque tempora deducamus, quibusque modis & quo tempore in eam magnitudinem & dignitatem excreverit, ut suppresso pene jure Cæsareo & Pontificio, longoque intervallo post se relicto, in eo subjecto circa quod versatur, Juris sibi principatum in potentissimis totius Europæ regnis occupaverit & adhuc retineat; Hoc jus feudale, hujus nostri regni proprium & peculiare jus esse, & ad quod in rebus dubiis decidendis sit recurrendum, quoties de rebus immobilibus, idest de hæreditatis acquisitione vel amissione agitur contendo; & in hoc opusculo verissimis rationibus me probaturum recipio; tantum, qui nostræ opinioni adversari videntur, Judicium sustineant, donec ea perlegant, quæ ad hujus propositionis confirmationem in hoc qualicunque opere produxero.

Ut igitur Juris feudalis ortum ab ipso fonte repetamus, fuit dominorum in servos jus antiquissimum. Et cum bellis & jure gentium introductum *; Sed non eadem dominorum & servorum apud omnes gentes conditio fuit; Nam apud populos meridionales dura erat servitus, dominorum imperia gravia, quoque magis ad meridiem declinabant, servorum conditio fuit iniquior; in quos libera erat dominis vitæ & necis potestas; nihil illi quod suum, nihil quod proprium dici posset, habebant, & ad ergasteria & pistrina idest ad vilissima & miserrima ministeria, molendi & arandi pro dominorum arbitrio detrudebantur, dominos suis laboribus alere coacti; inde dominorum majores opes & reditus, quemadmodum de Marco Crasso legimus, qui exercitum ex laboribus servorum se alere posse prædicabat; ab omni militia sub pœna capitis arcebantur, ut indigni, * nisi si quæ tempora incidissent, in quibus necessitas, servorum operam expressisset; quemadmodum in secundo bello Punico à Romanis factum legimus *; alioqui servos domini ne quid in remp. moliri possent, opificiis, & sellariis artibus impediebant. Apud Boreales tamen gentes justior fuit semper servitus & clementior; solebant enim servorum opera domini tam in publica militia, quam privatis inimicitiis sustinendis uti; quum domi rara esset quies, rarior cum vicinis pax; & opera rustica domini vel per se exercerent, aut si in militiam proficisci cogerentur, fœminis vel imbecillioribus mandarent: Hoc ex animorum diversa indole & qualitate plerique promanare putant *, qui celeriores ingenii motus, majoremque subtilitatem in consiliis & rebus inveniendis attribuunt iis, qui sub cœlo & solo calidiore nati sunt, quod ibi purior & excoctior sit aer; eosdem tamen tradunt servire non

* *L. 4. ff. de Justit. & jure.*

* *L. ab omni ff. de re milit.*

* *Livius lib. 24 Plutar. & florus.*

* *Vitr. lib. 6. veget lib. 1.*

non invitos sed lubentes, sic Syri, Arabes, Phryges, pro mancipiis apud veteres erant; Borealibus vero (quia apud eos omnia in virtute militari posita) animi magnitudinem servitutisque impatientiam assignant. Unde & illud Lucani.

Omnis in Arctois populus quicunque pruinis
Nascitur, indomitus bellis & mortis amator:
Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.

Sic Julianus apud Cyrillum, vides inquit quam libenter Syri aliis nationibus inserviant, contra vero quantus libertatis amor in Celtarum populis. At Parthi gens Scythica (Parthi enim erant Scytharum exules, qui Mediam postea occuparunt) * servos in eodem numero ac liberos habebant, & eadem charitate amplectebantur, adeo ut eos manu mittere turpissimum esset manumittenti: Itaque eorum tantus erat numerus, ut ille Parthorum exercitus, qui Antonii copias ex Parthia exegerat, quinquaginta millibus servorum & quingentis tantum liberis constare dictus sit. Itaque rara apud boreales gentes servitutis mentio, nulla vitæ & necis in servos potestas; Imo ut Tacitus scribit *, neque animadvertere, neque vincire quemquam nisi sacerdotibus licebat, Sic ut liberalis semper apud has gentes fuerit (si quæ fuit) servitus: servisque pecunias id est mercedes, pensiones, & beneficia domini, pro forti & fideli opera tanquam veris militibus domi, militiæque assignabant: sed præstat ipsius Taciti verba adjicere, ex libello illo de Moribus Germanorum, Nam sub Germanorum nomine omnes septentrionales gentes comprehendisse verisimile est, & omnes docti consentiunt. Magna (inquit ille) comitum æmulatio, quibus primus apud principem suum locus; principum æmulatio, cui plurimi & acerrimi comites: hæc dignitas, hæ vires, magno semper electorum Juvenum globo circundari, in pace decus, in bello præsidium; cum ventum in aciem, turpe principi virtute vinci, turpe comitatui virtutem principis non adæquare, infame in omnem vitam, ac probrosum superstitem principi suo ex acie recessisse, illum defendere, tueri, suaque fortia facta ejus gloriæ assignare, præcipuum sacramentum est: De servis postea hoc addit: aleam (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, ut cum omnia deficiunt, extremo & novissimo jactu de libertate & corpore contendant; victus, voluntariam servitutem adit; quamvis Junior, quamvis robustior, ligari se & venire patitur, ea est in re prava pervicacia: ipsi fidem vocant; servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriæ exoluant; cæteris servis, non in morem nostrum, descriptis per familiam ministris utuntur, suam quisque ædem, suos penates regit, frumenti modum aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit dominus: & servus hactenus paret. Cætera domus officia, uxor & liberi exequuntur, verberare servum, & vinclis aut opere coercere, rarum: occidere solent, non disciplina, aut severitate, sed impetu aut ira, ut inimicum, nisi quod impune. Quod autem diximus in aleæ lusu de libertate & corpore contendi, victumque voluntariam adire servitutem, & ligari se ac venire, pati, ne quis putet ea quæ diximus pugnare (cum sint durioris hæc servitutis argumenta & indicia) intelligenda sunt hæc, Non solum de victis in aleæ lusu, sed de iis reliquis omnibus qui æs alienum contraxerunt; Nam ut etiam constat ex reliquiis legum Longobardicarum * statutum reperitur; Si quis non habuerit unde debitam summam persoluat, seipsum per guadium principis servitio tradat, idest, seipsum oppignoret servitio principis, donec vel debitum solverit, vel a creditore ei fuerit remissum; id enim guadium sive guadiare apud Longobardos adhuc significat; Et in jure nostro scripto vadium sive invadiare idem, quod apud Tacitum est ligari & venire; Et proinde qui alea victi se in servitutem tradiderunt, libertatem non amittere ait Bodinus, sed tantum eatenus obligatos, donec pecuniam debitam à parentibus emendicassent; Itaque satis constat Boreales gentes servis tanquam comitibus aut saltem colonis usas esse, & annuas pensiones sive pecuniæ, sive frumenti, sive vestis imbecillioribus imponere solitas, quas tamen rursus servientibus robustioribus velut beneficii loco assignabant; sine eis nihil domi nihil militiæ actum, domi aderant consilio, militiæ opera & manu: Postea factum est cum à septentrione (quam Plinius officinam gentium verissimè dixit) innumeræ gentes domi inopia rei familiaris pressæ egrederentur; novas sedes petituræ, Gothi Vandali & Hunni, tandem etiam Longobardi ut de aliis taceam, & imperium Romanum diripuissent, regionesque ex hoste captas militari more inter se dividerent, ut non minor inferiorum quam Principum in his expeditionibus

* *Justinus lib. 22.*

* *Lib. de Morib. German.*

* *Leg. Longobard. lib. 1. tit. 26.*

haberetur ratio ; Itaque si cui provincia bello quæ sita pro numero comitum major vel minor assignata fuit, hanc ille rursus in prædia partiebatur, fertilissima sibi reservans, aut si ipse colere prædia viro militari turpe putaret, infirmioribus familiæ suæ & servientibus, quos in minori pretio habebat, colenda demandabat ; Infertiliora colonis sive comitibus permittebat, sed sub fiduciæ nomine, ab his olei, frumenti, boum, vestium, & pecuniæ etiam (postquam in eas Regiones pecuniæ usus penetravit) & reliquarum rerum quæ ad usus humanos necessaria videbantur, sed præcipue earum rerum, quæ pondere, numero aut mensura constant, annuas pensiones exigebat, robustiores in comites assumebat, eis,unde alerentur,præstabat; Neque enim vel in Gallia vel in ulla Europæ parte extra imperium Romanum stipendia, tum nota erant, ac primum quidem pensionibus ex dominorum prædiis, contenti hi comites sive servientes erant ; postea & ipsa prædia loco pensionis, quæ prædio imposita erat, accipiebant, cum nihil dominorum interesse videretur,utrum res ipsas, an fructus omnes ac utilitates rei assignarent ; Sic tamen ut in dominorum semper esset potestate, aut ipsum prædium, aut pensionem in feudum datam quando vellent auferre * ; neque servientibus aliud jus erat in his prædiis, quam precarii, quod qui habet, non tamdiu quam ipse vult, sed quamdiu is qui concedit, patitur,eo frui potest * : servientis verbo hic libentius utor, quam servi, quod vox hæc, rei melius conveniat, Non solum, quod longè alia erat horum servientium conditio, quam servorum, qui jure gentium introducti ; sed quia etiam ex ipso Romanorum jure sciam aliud esse servitium à servitute & longe aliud esse servire quam servum esse; Nam servire nihil aliud erat, quam fidelem operam,aliquando opem & consilium alicui præbere, & proinde alicui aut ejus rei aut commodis inservire aut occasioni dicimus, nam durior illa servitus jam cœperat exolescere & pro eo liberius servitium esse in usu : Papinianus per hæc testatoris verba (Scorpium servum meum Semproniæ concubinæ meæ inservire volo) ait non videri servi proprietatem Semproniæ propriè relictam, sed tantum, ut serviat * ; & Cicero in oratione quam M. Crassus oratorum princeps apud populum Romanum habuit, hæc ejus verba senatus Nomine commemorat, Nolite (inquit) Quirites pati nos aliis quam vobis servire ; quum nihil minus cogitaret quam senatum servum esse populi Romani, nihilque minus ex dignitate senatus esset : fuerant igitur alii à servis & servorum conditione servientes (qua etiam voce nos vulgo utimur) imo a libertis, licet in multis servientium conditionem cum libertis convenire non negarim ut postea apparebit : Sed ut ad feuda revertamur quum dura in his initiis videretur servientium conditio, res suas omnes precarii nomine ex domini solius arbitrio pendere, factum est ne servientes omnino de conditione suæ mercedis essent incerti,ut pactionibus feuda fierent annalia idest annum integrum non longius durarent ut de feudo Guardiæ & Castaldiæ mox dicemus * : ac successu temporis sive id servientium merita, sive importunitas procurasset, feuda cœperunt esse vitalia idest à domino Clienti concedebantur pro tempore vitæ, pactionibus interpositis inter dominum & servientem de mutua tutela : & tum vere omnia feuda usus fructus dici poterant; Et hæc sunt Juris feudalis prima cunabula, hæc Feudorum infantia ab usu & consuetudine, ferocissimarum gentium, quæ ab Aquilone in Romanum orbem incurrerant, primum nata & introducta, qualia de Timarris sive Timarriotis Turcicis hodie scribuntur. Nam solet Imperator Turcicus regionem bello occupatam præcipue in finibus Imperii, qui hosti objacent, viritim inter suos milites dividere, in multas partes & prædia dissectam (quæ Timarrias vocat fortasse a greco voce τιμὴν ut honorarium significet) & militibus colendam tribuere, sub ea lege ut ad omnes expeditiones certum mumerum equitum paratum habeant pro quantitate & bonitate Timarriæ, decima etiam parte fructuum imperatori reservata, inde duplex commodum accipit, Nam & Regionem hosti obversam & imperii limitaneam firmissimo præsidio munit, & si quæ seditiones aut tumultus populi oriantur, paratum semper habet exercitum, qui omnes facile comprimat, nec stipendio eis opus est, quia pro stipendiis sua prædia habent vitalia, unde equites aut milites alant ; Mortuo Timarro, Timarria ad principem redit, ejus arbitrio cui velit postea locanda, sub eadem conditione & vitæ tempore. Huic Feudorum infantiæ ea tempora tribuimus, quæ à diluviis Aquiloniarum gentium ad annum salutis sexcentesimum & quinquagesimum intercesserant ; Jam enim Franci in Gallia, Gothi in Hispania, Longobardi in Italia, reliquæque ferocissimæ gentes armis partas sibi sedes stabilierant, & sine molestia in otio & pace possidebant, tum enim feudi ipsius, tum vassalli & hominii nomina orbi cœperant innotescere ; Nam licet hereditaria successio tum non erat in feudis ; Nativi tamen hi tenentes dicebantur, ut & apud nos hodie ; quos nisi Justa offensæ causa præcesserit

Juris feudalis Infantia.

* *Lib.* 1. *t.* 1. *de feud.*
* *De Precario.*

Aliud servire, aliud servum esse.

* *L uxori ff. de usufructu legato.*

* *Lib.* 1. *t.* 1. *de feud.*

cesserit, & ad serviendum non sufficerent durum erat à suis possessionibus removere.

Pueritiam iis temporibus assignabimus, quibus feuda quæ antea annalia aut ad summ um vitalia erant, ad filios & eos solos extendebantur, sive id servientes sua fide & industria promererentur, sive quod domini servientes beneficiis vellent demereri ; Itaque feudum quod prius tantummodo usus fructus erat, etiam ad filios continuabatur, aut ad eorum aliquem, quem dominus servitio suo aptissimum designabat ; Nam feudo alicui & ejus filiis concesso, omnes filii in capita succedebant, nisi unum nominatum dominus in feudi concessione prælegisset, aut sicubi usus esset, ut primogenitus in totum feudum succederet, ut in Britannia ; Nepotes autem in feudo alicui & ejus filiis concesso, eis temporibus à successione arcebantur. Sed illud cognitione dignum occurrit, cur feudum alicui & ejus filiis concessum, in materia successionis quæ in jure inter favorabiles numeratur, ante Conradi Cæsaris tempora non etiam,filiis mortuis, ad nepotes extenderetur, cum in Jure filiorum nomine, Nepotes sæpissime contineantur * Sed facilis est solutio, ex voluntate præsumpta concedentis, quæ semper in feudo spectatur ; Nam non aliter voluisse dominum, nisi suo servienti & ejus filiis providere præsumebatur, & non nepotibus ; quibus si voluisset provisum id in feudi concessione expressisset, feudum enim sua natura stricti juris est, naturamque habet privilegii, quod ab homine concessum alicui & ejus filiis, ad nepotes non extenditur;sed vita functis filiis, feudum ad dominum redibat ; quemadmodum in jure civili nullum privilegium ab homine alicui & filiis ejus concessum ad nepotes extenditur *; contra vero si ex dispositione juris communis beneficium descendat, non tantum ad filios, sed etiam ad nepotes etiamsi non exprimantur, in infinitum extenditur *, ut postea dicemus, cum ad filiorum successionem pervenerimus, cujus ea quæstio propria est. Nam in re maxima à malesanis hominibus urgemur, qui privilegium liberis regiis concessum, etiamsi extra fines regni nascantur ad nepotes negant pertinere ut eo modo quæstionem, si quo modo quæstio dici possit, de successione Regni Angliæ imperitorum pectoribus obtrudant & imprimant : Et hæc erat Feudorum pueritia, cui ea tempora ascribimus, quæ ab anno 650, ad Caroli Magni tempora intercesserant, toto enim eo tempore Feudorum tantum erat usus fructus alicui servienti sive vassallo, & primo ejus heredi sive primi gradus heredibus concessus,Imperare autem Carolus Magnus anno domini 800. cœperat.

Iuris feudalis pueritia.

** L. liberorum. ff. de verb. signi.*

** Glos. In l. filii ff. de verb. sig & Bart. in l. liberorum. ff eodem.*

** Bart. ut supra Alciat. lib. 3. paradox. cap. 14.*

Adolescentiam feudi cum textu ascribemus Conrado imperatori cum is Romam proficisceretur ; Nam cum ingentem exercitum legisset, & milites qui prædia Militaria seu feuda habebant, multa præclara pollicerentur, ab eo tandem impetrarunt, ut lege lata feudum etiam ad nepotes ex filio extenderetur, & additum etiam ad collaterales, (licet collaterales nunquam ante Conradi tempora succederent) Sic ut postea frater etiam fratri in ea expeditione succederet sine liberis mortuo, In eo beneficio quod ante patris communis fuerat ; utrumque non gravatè concessit Imperator, ut militum opera fortiori & fideliori uteretur, quemadmodum & apud nos fieri videmus, cum in procinctu acies stant, ut reges eorum qui in ea pugna, sive ad pugnam expeditione morerentur, Wardas, Relevia & beneficia etiam Ecclesiastica propinquioribus promittere soleant : laudabile sane institutum, nempe ut militum animi confirmentur & acriores reddantur, cum sciant morituris pro patria nihil de bonis decessurum. Quis autem fuit hic Conradus (cum quatuor illius nominis fuerint) ex textu non patet, Constat tamen fuisse Conradum 2 qui & Salicus dictus (quod cum primus dux francorum orientalium fuisset, qui Salii dicebantur (unde & illa lex Salica cujus hæc sunt aut saltem finguntur verba : In Terra salica mulieres ne succedant) Postea etiam in Imperium est evectus circa annum domini 1022, licet non rara sit inter chronologos in remporum supputatione varietas, Is sane contractis magnis copiis cum in Italiam bis profectus esset, primò ut imperii coronam ab Joanne decimo nono tum pontifice maximo, sed Cæsaribus infenso acciperet,accepit autem ipso die pascatis anno dom. 1027.Secundo ad reprimendos Italiæ motus; Nam tum cœperant Romani Pontifices cum Germanis Cæsaribus utri præeminerent contendere : Unde factiones in Italia contractæ pro firmanda suæ partis dignitate, acerrimèque sæpe decertatum, non sine maximarum urbium excidio. Hinc etiam Guelphorum Gibellinorumque nomina funestissima, & ipsa adhuc memoria Italiæ luctuosa, nata ; Cæsar vero Conradus ut adversæ factionis vires deprimeret, & partes suas confirmaret rerum suarum satagens in Italiam cum expedito exercitu profectus est, & ut milites acriores suæ dignitatis assertores haberet,concessit ut nepotes filiis mortuis succederent, & frater fratri in feudo paterno ; De Conrado primo aut tertio quod unquam Italiam ingressi sunt non legimus, quartus vero longe posterior fuit horum librorum scriptione.

Iuris feudalis adolescentia.

De Conrado 2 Imperatore.

Quando primum frater fratri in feudo successit.

Quod

Quod autem jam diximus tum impetratum fuisse ut frater fratri in feudo succederet, hoc tantum locum habebat in feudo paterno, & non in feudo novo seu noviter acquisito, Nam si ex vassalli præmortui liberis unus moreretur, frater ante Conradi tempora fratri non succedebat; præsumptio enim erat dominum in feudi concessione vasallo tantum & ejus filiis descendentibus consulere voluisse,adeo ut feudo semel per successionem acquisito, si unus sine filiis moreretur, frater postremo defuncti ei non succedebat in ea parte, neque morientis pars superstitibus accrescebat, sed ad dominum redibat, donec a Conrado Imperatore impetratum fuerat, ut frater fratri in feudo seu beneficio paterno succederet;alioqui si feudum novum esset id est si qui feudum primus acquisierat moreretur sine liberis,frater ei non succedebat, nisi aliud in conditione feudi fuit expressum, cujus tenor semper inspiciendus & servandus; Sed de hac collaterali successione plura in titulo de successione in feudis. Et huic adolescentiæ si textus verba sequamur, ea tempora assignamus quæ a Carolo Magno ad Conradi tempora intercesserant, quo quidem tempore jus Feudorum mirum in modum adoleverat, Nam vassi & vassalli tum prædiis fiduciariis tanquam suis uti frui cœperant, & licet domini veri non essent, tamen pro dominis se gerebant, & serere, arare, plantare, & ædificare tanquam in suo incipiebant, securi pene de dominorum voluntate, modo servitia conventa prestarent. Dixi hanc fuisse Feudorum adolescentiam secundum textum; Nam plerique successionem in feudis fuisse etiam ante ea tempora putant; cum in historia Romana legatur Alexandrum Severum primum fuisse qui militaria prædia ad militum hæredes pertinere voluit; asserens eos attentius militaturos si & sua defenderent; hinc Itali colligunt & apud Romanos feuda quædam fuisse militaria, quæ ad heredes descenderent, sed profecto locus ille de feudis non est intelligendus, sed tantum modò de limitaneis agris, qui ad hostem vergebant; hos agros non tantum limitum præfectis & militibus assignabant, ut ibi consenescerent, sed etiam & eorum posteris, ea tamen conditione, ut attentius militarent; Nam ut antea dixi, putabat imperator militaturos acrius, si tanquam pro suo patrimonio pugnarent.Sub Carolo magno feuda primum hæreditaria esse cœperunt, ut plerique tradunt; Nam is militibus de se bene meritis agros primum distribuit, hæredibus etiam possidendos, cum antea ad vitam tantum concederentur, sed tum hæc feuda in legem non abierunt, sed in privilegia, Caroli tamen illius magni liberi & progenies, quamdiu ea stirps duravit quæ Carolingorum seu Carolinorum dicta est, hujus exemplum creduntur sequuti, adeo ut Lotharius Imperator qui & ipse Romam maximis de causis profectus est, constitutionem de hac ipsa hæreditaria possessione iisdem fere verbis quibus Conradus Salicus in feudis reliquerit; antecesserat Lotharius Conradum Salicum pene annos ducentos; Itaque Hottomannus vir doctissimus Conradi nomen pro Lotharii irrepsisse putat. Multis rationibus pro se adductis, ita ut circa Lotharii tempora multi putarint feuda multis in locus cœpisse esse hæreditaria. Non negandum tamen Carolum magnum sub quo feuda adolescere cœperant,primum feuda liberis vassallorum indulsisse,ut vassalli ad liberos primi gradus sua prædia, quæ ex beneficio alieno possidebant, transmitterent: sed hæc neque eo regnante neque aliquot post annis in legem abierunt, sed privilegio erant propiora; licet multo frequentiora erant hæc privilegia imperante Lothario ejus nepote, tamen non ex lege sed beneficio & libertate sui domini sive senioris, ne tum quidem filii universaliter succedebant; post exactos tamen Carolovingos sive Caroli magni progeniem, Capetorum familia, cum Regnum Francorum ad se quo jure quaque injuria transtulisset, ut procerum & nobilitatis animos liberalitate sibi devinciret, lege statuerat, ut in feudis successio in primo gradu perpetua esset apud Gallos, & tum primum idest sub Capeto patre & filio, Ducatus, Comitatus & baroniæ, ad filios transmitti cœperant: eæque provinciæ quæ ante ex ducibus regiis aut comitatu regio unum aliquem sibi præpositum habebant,quasi dominum eum præfecturæ agnoscere coacti, vassique propriè dicebantur qui prædia sua à rege habebant, & his inferiores vasalli non precario, neque ex alieno arbitrio, sed jure suo utebantur, & sic paulatim adolescebat jus feudale donec ad virilem ætatem pervenerat.

Quo tempore feuda primum cœperunt esse hæreditaria.

Iuris feudalis virilis ætas.

Quomodo gradus consanguinitatis in jure feudali numerentur.

Nam cum facilis a simili in simile sit transitus, fecit progressus temporis, ut non solum fratres, sed etiam patrueles, qui in quarto gradu essent, ad invicem sibi & mutuo succederent; mox etiam ut feudum ad collaterales in septimo gradu extenderetur, sed crescente jure, novisque moribus, tandem factum est ut feuda non solum ad descendentes in perpetuum transirent, sed etiam ut ad collaterales qui ex primo vassallo descendebant in infinitum continuarentur; Illud vero quod jam diximus circa Conradi tempora, feudum primum ad patrueles idest duorum fratrum filios in quarto gradu, mox etiam ad collaterales usque ad

ſeptimum gradum continuatum ; ut explanatius ſit, pauca de gradibus adjicienda ſunt, quoniam frequens in hoc tractatu graduum mentio fit. Aliter gradus in Jure Civili, aliter in Pontificio numerari ſolent. In Jure Civili gradus Conſanguinitatis ita numerantur, ut ſingulæ perſonæ excepto ſtipite ideſt eo patre per quem invicem junguntur, gradum efficiant. Suntque totidem gradus quot perſonæ,veluti duo fratres per patrem communem junguntur, ita duo fratres efficiunt duos gradus, ſive ſecundum gradum conſanguinitatis, patrueles ſive ſororii ideſt qui ex duobus fratribus ſive ſororibus nati ſunt, quartum conſanguinitatis gradum faciunt, ut ſemper tot gradus ſint quot perſonæ præter ſtipitem. Stipes enim ſeu communis pater, a quo reliqui diſcendunt, gradum non facit, deſcendentium a ſtipite, quilibet facit gradum. At in jure Pontificio duo filii unum tantum gradum Inter ſe faciunt, quælibet enim perſona uno gradu à ſtipite diſtat, quotque uno gradu à ſtipite diſtant unum gradum conſanguinitatis inter ſe faciunt. Itaque fratrum & ſororum filii qui ſunt nepotes,à ſtipite efficiunt ſecundum gradum, fratrum nepotes tertium gradum inter ſe conſtituunt, & ita deinceps ; Feudorum ſcriptores in enumeratione graduum jus Civile ſequuntur ; uſus noſter jus Canonicum, ex eo puto quod in matrimoniis, diſpenſationibus, & divortiis illa graduum enumeratio in foro Eccleſiaſtico locum habuit primum ; Et cum materia illa apud noſtros eſſet quotidiana, eandem enumerationem in jure feudali retinuerunt ; ne duas diverſas graduum enumerationes in una provincia ſequi cogerentur. Et hæc virilis feudi ætas dici poteſt, cum eas ſibi vires jus Feudorum acquiſiviſſet, ut in ſucceſſionibus ſolum attenderetur, In judiciis illud ſolum Juriſprudentes ſequerentur, neglecto ſive præterito (ut antea dixi) tam jure Civili quam pontificio, & ſic Feudorum jus natum & educatum & tandem confirmatum & abſolutum eſt ; quomodo autem conſenuerit moribus in mollitiem lapſis, adeo ut feudum hodie in feudo vix agnoſcamus, capite nono dicemus.

Refutatur eorum opinio qui juris feudalis originem à veteri Romanorum jure deducunt.

Diegeſis quinta.

IN hac enarratione de primordiis feudi, rerum geſtarum veriſimilitudinem, & præcipue ſcriptorum hujus Juris fidem ſequi malui, quam recentiorum qui aliam feudi originem undique conquirunt, neque fieri poſſe putant, ut hoc jus quod etiam in textu antiquiſſimum dicitur Conrado Imperatori aſcribi poſſit, cum a Conrado Imperatore, qui primus ut creditur Feudorum ſucceſſionem inſtituit, ad ea tempora quibus hoc jus ſcripto traditum eſt non intercedant anni 150. Imperare enim cœperat (ut dixi) hic Conradus anno domini 1022. Fridericus vero primus,cujus tempore hoc jus perfectum & ſcripto abſolutum fuit, anno domini 1155. Adeo ut doctiſſimi omnes hujus juris originem altius & ſupra Conradi tempora repetenda putent, ſi illud nomine antiquiſſimi dignemur, & ut in rebus magnis fieri ſolet, dum ſibi quiſque & ſuis favet, hujus juris originem ad ſe ſuamque gentem trahit. Itali & præcipue Inſubres, ſive Lombardi apud quos prima hujus juris fundamenta reperiuntur, quique illud proprium & apud ſenatum vendicant, ejus tamen Initia à moribus Romanorum deducunt, & primo à mutuis inter Patronum & clientem officiis ; Nam licet patronorum nomen, ad actores cauſarum poſtea tranſiit, antiquis tamen moribus (ut * Budæus notat, & veterum hiſtoriæ confirmant) ſolenne erat, ut provinciales & ſocii in clientelam ſe darent proceribus Romanis, quos in patronos optabant, neque ſolum publicè ſed etiam privatim, & horum procerum dicebantur clientes; ferebat enim id ea neceſſitudo, ut patroni tam præſentes quam abſentes perpetuo patrocinio ſuorum clientum caput, & fortunas tuerentur, viciſſimque ipſi patronos ſuos omni obſequio & veneratione colerent, opera & pecuniis juvarent, & ne fides (quam fidelitatem dicimus) in hac neceſſitudine deeſſet, à Romulo lata lex eſt ; Si patronus Clienti fraudem fecerit, ſacer eſto ; ſic dominum patrono, ut ſæpe etiam in jure noſtro vaſallum clienti æquant, fideique ſacramentum ex illa Romuli lege deducunt.

Unde Itali Feudorum originem deducant.

* *In Pandect.*

Alii malunt hunc Feudorum morem ex alia Romanorum conſuetudine defluxiſſe, Nam veteranos

Unde Romani.

veteranos & emeritos milites Romani, aut collatis ex arario publico pecuniis alere, aut agros colendos iis assignare solebant, uti tranquillo in otio consenescerent. Constat Octavium victis Antonio & Lepido triumviratus sociis, cum solus jam rerum potiretur, militibus de se bene meritis ob fortem & fidelem operam Cremonensium agros colendos tribuisse: Cum hi non sufficerent, Mantuanorum etiam adiecisse, unde factum est, ut Virgilius prædio suo ab Arrio Centurione ejectus, cui id forte obvenerat, Romam venerit & Octavii Cæsaris beneficio restitutus, Bucolicorum scribendorum occasionem sumpserit; Eum fuisse Romanorum morem testatur Horat *.

* *Sat. 6. lib. 2.*

--------Quid ? militibus promissa Triquetrâ
Prædia, Cæsar an est Itala tellure daturus ?

Quorum verborum sensus hic est, utrum Cæsar prædia militibus promissa (illi feuda interpretantur) in Italia an in Sicilia sit præstiturus: quale & illud Lucani * in oratione, quam Cæsar ad suos milites habuit, ut eos in Pompeum & Senatum accenderet, inter alias indignitates sibi suoque fortissimo exercitui illata etiam illam adjicit.

* *Lib. 1. de Bello Civili.*

Conferet exanguis quo se post bella senectus ?
Quæ sedes erit emeritis ? quæ rura dabuntur,
Quæ noster Veteranus aret ? quæ mænia fessis ?
An melius fient Piratæ Magne coloni.

Quasi diceret à senatu Cæsaris militibus optime de repub. meritis nulla prædia esse concedenda, in quibus exanguem senectutem deponerent; at Piratis à Pompeio victis (qui non solum reip. sed etiam humani generis hostes erant,) prædia quæ colerent authoritate senatus esse assignata. Solebant Romani in agros perduellium victorum colonias ducere, partim ut veteranis præmia tribuerent, partim ut præsidium ibi esset si quid hostes molirentur, aut devictæ gentes tædio imperii commoverentur, qualia superiore capite Alexandrum Severum limitum præfectis & limitaneis militibus assignasse ex Lampridio adduxi, quod & antea nuper de Timarris Turcicis memoravi, & hæ turmæ militares dictæ; Soli tamen antea veterani deducebantur, qui pro dignitate senatus aut promovenda aut conservanda consenuerant, cum alioqui militibus in locis iis ubi militarent agros comparare non liceret, sive quod his commerciis à rei militaris studio avelli crederent, sive quod comparationes illas vi aut metu extortas præsumerent; Et hanc in Colonias militum deductionem originem feudis prebuisse putant; plerisque huc pertinere videtur, quod Romani regibus quos in amicitiam receperant beneficia, idest agros, urbes, etiam regna ex hostibus capta dono dare solebant, quod de Masanissa legimus, & Cæsar Divitiaco principatum Heduorum, Tasgetio regnum Carnutum pro insigni eorum fide & militia tradidit: sed hæc quanquam speciem aliquam feudi habere videantur, longe propius tamen est illud quod ex Salustio in oratione Adherbalis ad Senatum: P. C. inquit Adherbal, Micipsa pater meus (fuit hic filius Masinissæ) moriens mihi præcepit ut regni Numidiæ procurationem tantummodo existimarem meam, cæterum jus & imperium penes vos esse, quasi diceret, Imperium quod nos directum dominium dicimus Romanorum in regno Numidiæ esse, sed quod ad Micipsam attinet, existimasse beneficii loco se & patrem suum à P. R. Numidiæ regnum sive ejus regni procurationem accepisse & hæc de Italis.

Unde Galli originem Feudorum derivent.

Galli autem cum apud se originem Feudorum fuisse antiquissimam ostendere cupiant, illud ex Commentariis Cæsaris adducunt, eos qui opibus inter Gallos valebant, multos habuisse devotos, quos secum ducerent in bella, soldarios sua lingua nuncupatos, quorum hæc erat conditio ut omnibus in vita commodis cum iis fruerentur quorum amicitiæ se dedidissent, quod si quid per vim accidisset, aut eundem casum ferrent ipsi, aut mortem sibi consciscerent, quibus verbis & dominorum in vasallos & vasallorum in dominos fidem & officia exprimi tanquam in speculo putant.

Unde Hispani.

Eodem Argumento Hispani & potissimum Celtiberi utuntur, Nam quæ Cæsar Gallis eadem Plutarchus in Sertorio & Valerius Maximus Celtiberis ascribunt.

Unde Germani.

Germani ne aliis cedere videantur, ad se eadem initia trahunt ex Taciti verbis prius adductis; Nam cum principes eligerentur qui per vicos & pagos jus dicerent, centeni singulis Comites ex plebe assignabantur, consilii & authoritatis causa, In eo comitatu diversos esse gradus, magnamque contentionem & æmulationem quibus primus apud principem suum locus esset & cætera quæ supra retulimus; quos Tacitus Comites tunc dixit, vasallos nunc

nunc dici putant Germani. Quinetiam Græci in Feudorum prima origine vendicanda, postremi esse nolunt, ex Constantini Porphyrogeniti constitutione Cræca quæ etiam adhuc extat, In ea multa de prædiis Militaribus traduntur, quod onus iis inhæreret, ut quandocunque dominus ediceret, ad militiam possessores instructi compareant; aut si justam excusationem cur non possint, habeant, veluti si valetudine detineantur, tantum tamen pecuniæ domino repræsentent quantum ad militem vicarium conducendum sufficeret, cujus opera in bello dominus uti possit, quæ omnium Feudorum natura est & conditio. *Unde Græci*

Hæc & his similia quæ à viris doctis ornandæ suæ gentis studio adducuntur, quo minus cum veris Feudorum initiis convenire putem, facit, quod nulla feudi mentio, nulla feudalis clientelæ, seu fidelitatis forma, ante illa maxima Borealium Gentium diluvia apud probatos scriptores quod sciam reperiatur, nusquam directi dominii, nusquam utilis, memoria, aut ut in foro loqui solemus, nullum superioritatis, nullum tenendriæ, nullum denique investituræ monumentum occurrat, neque ulla jura feudalia tum erant, nec prædia fiduciæ nomine tenebantur: Nam quod ad Patronorum in Clientes beneficia attinet, nullum cum feudis similitudinem habent; Cum prætcrquam quod omnia feuda ab initio militaria erant, Patroni etiam non suos clientes beneficiis, sed Clientes Patronos ornabant, neque ulla Patronorum in Clientes jurisdictio, quæ naturaliter omnibus feudis inhæret, nullum fidelitatis sacramentum. Et Coloniarum deductio, aut prædiorum inter veteranos milites distributio, ad Feudorum rationem ægrè trahitur; siquidem tum prædia veteranis jam militia functis dabantur, ut publico beneficio, emeritæ militiæ essent autoramentum; feuda vero è contra Juvenibus robustis in primo flore ætatis, qui jam militaturi erant, & de quibus egregia erat virtutis expectatio dari solita: Nec his prædia ex hoste capta, aut bello subactarum gentium constituebantur, sed ex propriis principum & dominorum agris & patrimoniis, nec ulla certa necessitudinis & clientelæ vincula, aut fidelitatis sacramenta à veteranis & emeritis militibus exigebantur, qualia jus feudale inter dominum & vassallum requirit. Quod ad Porphyrogeniti constitutionem attinet, non est tantæ antiquitatis, ut hanc nostram opinionem & sententiam de Feudorum origine evertere possit, Constantius enim Porphyrogenitus, cui hæc constitutio attribuitur imperare cœperat circa annum domini 912: & posterior fuit, Carolo Magno & Lothario ejus nepote, quorum temporibus jus Feudorum non solum vires jam exercere cœperat sed etiam initia successionis in feudo facta, Poterant enim & Græci aliquid inde excerpsisse & ad suos mores traduxisse. Ex his nisi me animus fallit satis constat Feudorum originem à septemtrionalibus gentibus defluxisse & per totum orbem Christianum dispersam esse: cum quæque gens quod sibi proprium & commodum videretur in suos mores transcriberet.

Quando jus feudale quod consuetudinarium tantum est, & dici solet scripto comprehensum, Qui scriptores, ubi primo receptum pro jure, & de ejus subjecto.

Diegesis sexta.

SEd à Principio vagum erat & incertum hoc jus, neque certis sedibus aut limitibus continebatur, Consuetudo tamen pro omni juris regula & vinculo erat, (quæ pro temporum & locorum varietate sæpissime mutabatur) quærendum itaque est ubi terrarum jus hoc in lucem primum prodiit, ubi certas sedes sibi acquisivit? quaque in gente scriptis primum est traditum & in forum & judicia productum, tandem in scholis (tanquam authoritatem habens juris) protractum & publicatum fuit, de quo inter scriptores parum convenit; alii id Saxonibus ascribunt, & revera ibi jus antiquissimum Feudorum semper viguit, & adhuc relligiose observatur; alii ex constitutionibus Germanorum Imperatorum (postquam imperium bipartitum est) natum volunt. Antiqui & verior pars Insubribus & Lombardis id attribuunt, & omnes hæ gentes habent quo se verisimiliter tueri possint: Sed nihil certius quam ex Caroli Magni, & Imperatorum qui eum sequuti sunt constituti- *Qua in Regione primum jus Feudorum receptum.*

 onibus

onibus primum in Gallia Cisalpina, quæ nobis tamen transalpina est, quam hodie Longobardiam dicimus,cœpisse; mox ad transalpinam penetrasse, non ut unum universale jus de feudis à principio constitueretur, sed tantum ut peccata, quæ ex diversa Feudorum observatione eo tempore admittebantur, corrigerentur. Extat igitur Caroli Magni una constitio de feudis, altera Lotharii primi ejus nepotis, quibus præcipua pene Juris totius feudalis fundamenta continentur, quatuor Capitibus distincta, in quorum primo de successione feudali tam directa quam transversali agitur, Secundo de Causis feudi amittendi, Tertio de patroni in vassallum obligatione, Quarto de Judiciis feudalibus. Sunt & aliæ constitutiones Henrici 2 & Conradi Salici de hæreditaria vassallorum successione; Nec dubitoquin toto illo tempore quod inter Carolum Magnum & Fridericum primum intercesserat, multæ aliæ constitutiones Imperatorum promulgatæ sint de feudis sæpe inter se diversæ, aliquando contrariæ, prioribus posteriores, tamen quæ jus illud vagum & varium certis limitibus coercerent.

Fridericus barbarussa sive ænobarbus primus hoc ius scribi curavit.

** Lib. 2. cap. 7.*

Postea Imperator Fridericus primus cognomento Ænobarbus(qui imperare cœperat circa annum domini 1155) scribi jus illud & in scripta redigi curavit, ut testatur Radevicus his verbis * Ad Ultimum inquit (de Barbarussa loquens) de jure Feudorum,quod apud latinos nondum scripto sufficienter expressum fuerat, & pene omnes eam beneficiorum justitiam, in Injustitiam converterant, leges promulgavit, quarum capitula præsenti annotationi subjiciemus; Eam constitutionem innuens, quæ lib. 2. Feud. C. 55. habetur; Sic cum varii essent earum gentium, qui jure feudi uterentur, mores & instituta,,cum quælibet gens suos de feudis mores sibi pro legibus fingeret, accidit necessariò ut variæ Feudorum essent consuetudines, non solum in diversis Regionibus, sed etiam in Civitatibus ejusdem regionis; neque enim idem jus Mediolanenses observabant, quod Cremonenses; neque rursus Cremonenses Placentinis placebant, factum itaque est tandem ut viri docti ex imperatorum constitutionibus collectis, & ex varia Civitatum, observatione, jus unum generale conflaverint, quod jus feudale sive Feudorum diceretur; Post in foro observatum, auctoritatem juris ibi primum vendicavit; Id in ea Gallia quæ à Romanis Cisalpina dicta nunc Longobardia, uti primum factum putem, facit non solum illud quod ex Radevico de Friderico ænobarbo nuper attuli: sed multò magis, quia omnes voces hæ, quibus in jure utimur & quæ vocabula artis dicuntur, qualia sunt Guardia pro Custodia, Castaldia pro Procuratione; Hominium sive Homagium pro fidelitate; vasallus sive fidelis pro beneficiario; Feudum pro beneficio; dominium pro soli proprietate: Capitaneus pro duce militum, Alaudium sive Alodium pro prædio immuni & jure optimo possesso; Regalia pro iis quæ ad regem jure coronæ spectant; Curtis pro curia dominica; Pædagium pro vectigali itinerum, devestire pro possessionem adimere, guerra pro bello; felonia pro noxa atrociori in dominum; Cucurbitare pro vitium conjugi domini inferre aut corrumpere; relevium, brevia, & multa his similia, quæ in hoc tractatu occurrunt, à Lombardis profecta nemo sanæ mentis negabit; Mediolanique primùm fuisse hujus juris sedem; ibique jus hoc in Judiciis primò fuisse usurpatum,ex ipso textu patet, post in scholas penetravit, progressu denique temporis factum, ut jus hoc scriptum etiam paulatim ad exteras gentes traduceretur.

Qui auctores librorum de usibus Feudorum.

Qui tamen fuerint horum librorum, qui de feudis circumferuntur, authores, & quo tempore conscripti sint, quemodoque Juris vim, & vigorem induerint, aliquid adjiciendum est. Varii fuerunt horum librorum autores, ut ex ipso textu manifestum est; neque enim idem auctor est primi libri, qui secundi; neque libri secundi incipientis, qui & desinentis; Nam communiter totus Feudorum tractatus in tres libros dividitur, duo primi, sententias jurisconsultorum: Postremus, imperiales constitutiones continet. Cujacius in quinque partes totum tractatum dividit, sic ut primus liber viginti octo titulos contineat, aliter tamen distinctos & inscriptos quam in communi divisione. Hujus primi libri author creditur fuisse Gerardus Niger, qui & Gerardus Capagistus dicitur *, quod ex textu colligi potest. Idem vult etiam Zasius, nisi forte alter fuit Gerardus Niger à Gerardo Capagisto, quod non puto: Cur tamen hic liber Gerardo Nigro attribuitur colligit Cujacius libri quarti titulo 63 & 67 secundum ejus divisionem, ubi contrariæ referuntur opiniones Gerardi & Oberti, qui sine controversia scriptor fuit libri secundi, ut ex ejus initio constat; Nam Gerardo placuit, Si quis investitus fuerit de feudo ut ad fœminas transiret, & duas tantum filias reliquerit, quarum una filium habeat, altera duas filias; Gerardus in hac facti specie, Masculum ex secunda filiarum succedere debere in toto feudo putat, Obertus contra: Sic in eodem libro quarto(secundum Cujacii divisionem loquor)feudum lege commmissoria datum

** Lib. 2. t. 28.*

tum

tum valere non putabat Gerardus, Obertus contra: utraque hæc opinio Gerardi habetur libro primo de usibus Feudorum, prior Titulo sexto, altera Titulo vigesimo septimo, Ex quibus colligit Cujacius non dubium scriptorem libri primi fuisse Gerardum. Hottomannus tamen longe ab eo dissentit, nec posse Gerardum authorem dici libri primi multis rationibus pro se adductis contendit, sed in re non magni momenti non inhærendum, licet Cujacii opinio mihi verior videatur: Libri secundi (ut communem divisionem sequamur) Incipientis, author fuit Obertus de Orto ut ex ipsa epigraphe constat, cum ad erudiendum filium Anselmum librum illum conscripsisset. Tertius secundum Cujacii opinionem initium sumit ex illo titulo, cujus initialia verba sunt, Cogis me ut super hoc &c. Sic ut hic Tertius liber tantum causas amissionis feudi contineat, de quibus Obertus à filio Anselmo fuit interpellatus, utcunque est sive tertius liber ibi initium capiat ut vult Cujacius, sive tantummodo pars secundi, secundum divisionem communem, Oberto recte ascribi potest. Qui sequitur Titulus, Si de feudo vassallus interpelletur (sive is faciat initium libri quarti ut Cujacius vult, sive sit posterior pars libri secundi desinentis) & omnes qui sequuntur eum, Tituli, Gerardum & Obertum authores non agnoscunt, diversa enim continent responsa jurisprudentum ad diversas quæstiones in materia feudi propositas; In quibus Gerardus & Obertus inter se sæpe committuntur; Nam sic placuisse Gerardo & Oberto, & aliquando utrique, in proposita facti specie tertius affirmat; qui & aliquando recitans utriusque opiniones, utrique se opponit, ut nulli dubium sit neutri horum hunc librum ascribi posse, & tantum Centonem esse quendam ex diversorum jurisconsultorum illius temporis sententiis consutum, & libris Feudorum insertum: Itaque authorem hujus libri quarti secundum Cujacium, aut, ut in scholis dicere solemus, libri secundi desinentis, incertum in medio relinquimus.

De Stilo.

Stilus forensis est, qualis jurisconsultorum ejus temporis esse potuit: scripti enim sunt seculo inerudito, neque fieri potuit quin aliquod ejus seculi vitium contraxerint, verba ipsa latina, nisi si quæ sint fori propria: phrasis, sive ut grammatici loquuntur constructio Lombardica est, ut facile quivis sine interprete sensum percipere potest. Tumultuariè sane sunt conscripti, ex adversariis sive schedis Gerardi & Oberti relictis, ab alio puto quam ipsis collectis: Obertus enim & Gerardus prout quæque facti species occurrerat, consulti quid de eo sentirent, scripto declararunt; hæc eorum adversaria, post eorum excessum, aliquis juris Feudorum studiosus in libros redegit, sine delectu, sine methodo (quod non est negandum) ita tamen eorum responsa celebrata sunt, & in honore habita, ut pro jure certissimo à posteris adhuc sint usurpata.

Quando libri hi conscripti.

Conscripti autem sunt hi duo libri circa annum domini 1170. imperante Friderico primo cognomento Barbarussa, ad quem Gerardus hic niger & Obertus de orto legati à Mediolanensibus (fuit enim uterque consul Mediolanensis) missi erant, ad purganda crimina, quæ gravissima iis objiciebantur, & placandum Cæsarem Civitati infensissimum (ut excidio urbis testatus est:) Nam tum Guelphorum & Gibellinorum, ut dixi, pro dignitate Imperatoris, & Pontificia ad interitum usque decertantium, factiones invaluerunt. Mediolanenses vero contra dominum, pro factione pontificia stabant, & Guelphorum duces fuerunt & antesignani. Itaque in his omnibus hoc tantum monendum putamus, libros qui à jurisconsultis scripti sunt, mores Lombardicarum gentium, quibus in judiciis uti solebant, tantum describere; Neque enim everso Lombardorum regno, mores ejus gentis Carolus Magnus antiquare potuit, aut saltem voluit, cum naturalem æquitatem præcipuè in re militari præ se ubique ferrent; quin potius ut de Judæis dici solet, post excidium Hierosolymitanum, qui in exteris regionibus desidentes, suas etiam leges multo instantius, sed non eo successu nixi sunt, & hodie nituntur propagare; sic Lombardi nomine gentis salvo, non solum mores pristinos retinuerunt; sed etiam Carolo in Galliam redeunte, cum eo in ultimam Galliam jus etiam suum transmiserunt, fælicissimo cum successu; Nam non solum totam Italiam, sed etiam Galliam primum vicinam, mox Celticam implevit: Ita tamen ut non omnes omnia amplecterentur, sed hoc Mediolanensibus, illud Placentinis, aliud ut dixi Cremonensibus placeret, Itaque autores horum librorum primum, si quod sit, Feudorum jus universale, mox qui mores unicujusque Civitatis enarrant. Et hæc de moribus Lombardorum: In medio horum librorum insertæ sunt imperiales quædam constitutiones de feudis sive beneficiis; una Lotharii ejus nominis primi, qui Caroli illius Magni nepos fuerat (plerique Conrado Salico eam attribuunt) quæ habetur lib. 1. Feudorum; in qua nonnulla de successione nepotis avo, & patrui ad nepotem, & de

Jus feudale à Lombardia in Galliam cum Carolo Magno venit.

ſucceſſione fratrum, de beneficio amittendo, & de tempore quo vaſſallus inveſtitur am petere poteſt: alia Lotharii ſecundi qui prius Saxonum erat dux, & Henrico quarto ſucceſſerat: Malè Obertus Lothario tertio hanc attribuit; Quatuor Friderici primi, una de pace tenenda: altera ejuſdem argumenti; Tertia quæ beneficiorum alienationem prohibet; Quarta ad tutelam ſcholaſticam pertinens, quæ etiam inter authentica Codicis inſeritur. Una etiam Friderici ſecundi, qua mores, libertatem Eccleſiaſticam minuentes è medio ſuſtulit, licet malam à pontificibus gratiam retulit; Una etiam eſt Henrici primi, qua quinque teſtes ad probandam ingratitudinem fidelis adhiberi vult; duæ Henrici 7. ab Oberto in poſtremum locum rejectæ; una quomodo in crimine læſæ majeſtatis procedatur; Altera qui ſint rebelles, & hæ duæ extravagantes dicuntur, quas alii undecimam collationem appellant; Tandem Friderici primi conſtitutio de pace Conſtantiæ inter eum, filium ejus Henricum, & quoſdam nobiles Alemanniæ ab una parte, & Civitates Lombardiæ, & Marchiæ ex altera; librum Feudorum concludit.

Quomodo & quando libri hi auctoritatem juris habere cœperunt.

Sed mirum cuivis videri poſſit, cum horum librorum anthores tantum fuerint viri privati & forenſes (licet alioqui viri ſane magni, & ſenatus ſui principes) quomodo fieri poterat ut eorum reſponſa, non ſolum pro legibus haberentur, ſed etiam leges Cæſarias & Pontificias ſibi ſubjicerent, & quaſi principatum juris in eo ſubjecto Circa quod verſantur ſibi arrogarent, cum tamen certum ſit ſolos Pontificem Maximum & Cæſarem (ſub Cæſaris nomine, omnes principes comprehendo, qui ſuperiorem non agnoſcunt) legum condendarum Jus & poteſtatem habere: Nam ex jure poteſtas ea tantum principibus eſt conceſſa, & inter regalia, autoritas condendarum legum numeratur, & ipſum digeſtorum volumen, licet ex doctiſſimorum, & memoria digniſſimorum virorum reſponſis conſtet, non tamen ab Ulpiani, Scevolæ, & Pauli auctoritate vim & poteſtatem accipit, ſed ab ipſo imperatore Juſtiniano & ejus edicto, quod etiam Digeſtis præfixum eſt: In jure Pontificio, quæ à Gratiano collecta, ſub nomine decretorum circumferuntur, vim & effectum ſacrorum canonum, non habent, licet in corpore Juris Pontificii inſerta; Oberti tamen & Gerardi auctoritas ita apud omnes gentes invaluit, ut eorum reſponſa non ſolum pro jure habeantur, licet à nullo Cæſare confirmata; ſed etiam in ſcholis & academiis optimè conſtitutis prælegantur; in foro & judiciis pro confirmatione partium adducantur; in omnium ferè gentium animis & manibus circumferantur; & infinitis denique doctiſſimorum virorum commentariis Illuſtrentur.

Sed hujus nodi facilis eſt ſolutio, Nam Digeſtorum auctoritas, non ab ipſis authoribus ſed à die Juſtinianeæ conſtitutionis evulgatæ, quæ Pandectis præfixa eſt, auctoritatem accepit, *viz.* 17. K. Januarii Juſtiniano tertium conſule; Is annus ejus imperii erat ſeptimus & à ſervatore nato 533. Decretorum auctoritas adhuc nutat, licet non deſunt, qui ab Eugenio tertio eum librum confirmationem & auctoritatem accepiſſe volunt; Idem de libris Feudorum æſtimandum, non eos à Gerardo, nec Oberto authoritatem ſuam accepiſſe, ſed ex imperialibus conſtitutionibus; quæ cum in curiis Longobardorum allegarentur & producerentur, Gerardum & Obertum quatenus in obſervatione & uſu eſſent, brevibus ſchedis annotaſſe credibile eſt; ut in actis publicorum comitiorum (quæ parliamenta dicuntur) fieri videmus: poſt, quæ ſparſim & ſine delectu adducta erant, collegerunt & in unum quaſi corpus memoriæ Cauſa redigerunt, non tamen quaſi jus ex ſe ortum, ſed ab ipſis Imperatoribus emanans & jam omnibus judiciis approbatum poſteris tradiderunt; Neque in his libris tam obſervandum eſt quid hi ſcriptores ſenſerint, quam quid ex conſtitutionibus Imperatorum Lotharii, Conradi, Friderici & aliorum ſancitum erat, & ab aliis tanquam viris digniſſimis memoriæ & poſteritati commendatum & his libris collectum: Nec dubito conſtitutiones etiam quaſdam extitiſſe, quæ robur & dignitatem his libris conciliarent, licet cum multis aliis interierint; neque enim aliter in ſcholis prælegi, aut in judiciis obſervari paſſi fuiſſent Imperatores, niſi robur & auctoritatem iis tribuiſſent: imo ut Majoris auctoritatis & dignitatis apud poſteros cenſeri poſſent, ſuas etiam conſtitutiones in fine adjecerunt, & quaſi ſe iis ſubſcripſerunt.

Multas autem de feudis conſtitutiones interiiſſe, ſatis cuivis ex lectione horum librorum conſtabit, reliquias hujus juris & quod ſervari poterat his ſcriptoribus debemus; nec præter hos libros, licet multis in locis corruptos, dignitati tamen ſuæ à viris doctiſſimis hodie reſtitutos, quicquam de jure Feudorum lectione aut obſervatione dignum habemus. Qui plura de horum Librorum auctoritate, intelligere cupit, legat Baldum in prœmio Feudorum, & Franciſcum Curtium in prima parte cap. 1. de feudis quibus omnes fere doctores conſentiunt.

consentiunt. Sunt ergo hi libri authentici, ut nunc forum & doctores loquuntur; vimque legum, & auctoritatem juris sibi merito ex consensu pene omnium gentium compararunt; neque ulli in toto corpore juris Civilis aut Pontificii libri, tot doctorum hominum commentariis illustrantur, quam hi qui de usibus Feudorum inscribuntur: quod nunquam illi fecissent, (nam alioqui operam suam lusissent) nisi hos libros juris sive legum auctoritatem habuisse credidissent.

Superest ut de horum librorum subjecto & materia, circa quam versantur aliquid dicamus; Subjectum horum librorum sive materia circa quam versantur est feudum, quod in rebus soli aut solo cohærentibus aut iis quæ inter immobilia censentur tantum consistit *; nos hæreditarios titulos dicimus, qui à prædecessore in hæredem transeunt, adeo ut rectè subjectum hujus tractatus dicere possumus consistere in hæreditare rerum immobilium sive acquirenda, sive retinenda, sive amittenda. Et hæc de Juris feudalis Initiis, progressu, & auctoritate, quoque modo & quo tempore per universam Europam propagatum sit, ut potuimus, ex veterum tamen scriptis, diximus. *Quod sit juris feudalis subjectum.* * *T. 1. lib. 2. de Feud.*

Quo tempore jus feudale in Britanniam pervenit & quo jure Angli Hodie utuntur.

Diegesis septima.

QUo autem tempore Britanni jure Feudorum uti cœperunt, quæri à nonnullis solet; nam jus hoc Feudorum non simul nec uno tempore gentibus Europeis illuxit, sed his serius, illis citius sensimque adolevit, & radices undiquaque cœpit agere, Nostri puriore hoc jure utuntur, quam vicini, eoque quod multo magis cum ipsis fontibus, seu scaturigine conveniat, neque tamen vel nobis vel illis ante millesimum annum innotuit, Sane Anglos ante conquestum vix puto hoc recepisse, Rationes cur ita credam hæ sunt. Omnia vocabula, quæ à dialecticis vocabula artis dicuntur, quibusque hodie in foro Angli utuntur Gallica sunt, nihilque cum Saxonica lingua habent affine, sic placitare, disrationari, essoniare, hominium sive homagium fidelitas, hominium ligium, breve de morte antecessoris, ligii homines, sasinæ voces omnes sunt Gallicæ sive Normannicæ; extat liber expositionis omnium vocum quibus in foro suo Angli utuntur ab Joanne Rastello editus, & Londini à Richardo Tottell typis excusus in anno 1563, ex quo, necnon ex tenore omnium arrestorum sive rerum adjudicatarum tam à tribus regni ordinibus, quam à judicibus inferioribus, certum est jus omne quo Angli hodie utuntur & præcipuè de wardis & Maritatione hæredum à Normanis seu potius à Gallis ad eos emanasse; Scio ante conquestum multas apud Anglos leges extitisse, tam ab Iva occidentalium Saxonum Rege, quam à duobus Edvardis, Aluaredo, Athelstano. Æthelredo, Edmundo, Canuto & aliis Anglo saxonum regibus ante Conquestum conscriptas, quæ tamen adventu Normanorum aut sunt antiquatæ aut dissuetudine exoleverunt, & tamen ad Feudorum naturam exponendam non pertinebant; imo ne vestigium quidem Juris feudalis in eis pene reperitur; Nam licet vassallorum in dominos ingratitudo sive felonia expressè aliquo statuto puniatur, pœna tamen non est amissio feudi, ut in jure feudali; sed tantum vel mulcta pecuniaria, si parua sit injuria: vel pœna capitis, si major, quæ juris feudalis naturam non sapiunt: Præterea ex ipso Polidoro, qui Anglorum Historiam conscripsit diligentissimè, constat manifestè Conquestorem cum omnia Angliæ prædia jure belli ad se pertinere diceret, legem Agrariam tulisse, qua se omnium possessionum dominum declaravit (quod nihil aliud erat quam omnia prædia de eo tanquam domino teneri;) Ita tamen ut possessoribus à se faceret redimendi potestatem, vectigalis nomine mercede aut officio aliquo sibi præstando jure dominii: casusque statuit quibus dominium ad sese rediret; voluitque idem jus dominos inferiores in suos fructuarios, quos tenentes vocant, habere, quod ipse in suos; Hæc ex Polidoro ad verbum, quibus dominorum jus in vassallos, quidque dominis præstandum, & quibus casibus feuda amittantur quasi penicillo describuntur; Et hoc Conquestoris factum Bodinus etiam ad feuda transtulit, ejus hæc sunt verba. Conquestor cum Angliam domuisset, privatorum omnium facultates tam moventes quam non moventes sibi arrogavit, hostium agros fisco addixit, reli- *Polydorus in Conquestore lib. 9. Historiæ.*

quorum

quorum arva prioribus dominis sub fiduciæ nomine fruenda permisit; ad exemplum etiam Conquæstoris, Edvardum primum ad emungendam pecunia Angliam hoc astu usum scribit Idem Polydorus; Ex quibus locis facilè est cuivis elicere jus Feudorum sive in acquirendo, sive conservando, sive amittendo feudo consisteret, à Normannis cum Conquæstore in Angliam pervenisse. Gregorius ab Haillan historicus gravissimus Conquæstorem devicta Anglia omnes eorum leges & Jus pristinum antiquasse, & suum idest Normannicum, (Nam Normanni tum eodem jure cum Gallis utebantnr) introduxisse asserit, quod & reliqui omnes scriptores tam Angli quam Galli scriptis suis reliquerunt. Exempla duplicis investituræ à duobus Angliæ regibus facta, producam, ex quibus quod ante proposui facile elucescet. Unum Adelstani Regis qui Conquæstorem 130 annos antecesserat, Alterum ipsius Conquæstoris: Adelstaneæ dispositionis hæc sunt verba. Ego Adelstanus Rex do tibi Pauline Oddam & Roddam (duorum in Anglia Prædiorum hæc erant nomina) tam bona atque pulchra quam unquam mea erant, teste Mathilde conjuge mea: Conquæstor non absimili forma Hugonem Lupum sororis suæ filium, in comitatum Chestriæ investiit, Tenendum sibi & hæredibus ita liberè ad gladium, ut ipse Rex totam tenebat Angliam ad coronam; & licet hæc posterior dispositio magis affinis investituræ videatur, neutra tamen Feudalem dispositionem sapit, cum nulla sit in eis servitiorum aut recognitionis præstatio, nulla de domino superiore mentio; propiusque ad Allodii formam accedunt, de quo postea aut certè ad dispositionis formam, qua Romani utebantur: Duo tamen sunt quæ nostram sive opinionem sive sententiam evertere videantur; Primum quod tam ex Polydoro quam Boethio constet inter leges fœderis quibus pax inter Adelstanum & Malcolmum reges convenerat, hoc cautum esse, ut qui in regno Scotiæ successor designaretur, Princeps Cumbriæ diceretur (quæ Angliæ provincia est) eoque nomine hominium præstaret Anglo. Alterum ex Guilielmo Neubrigensi, qui Rollonem jam senem hominium Carolo Crasso Francorum Regi præstitisse scribit; sed credo tam Polydorum quam Boethium & Neubrigensem, modum sui seculi in scribendo, sequutos; aut si aliud aliis videatur, saltem hoc mihi dabunt, non nisi unius seculi spatio aut paulò amplius Carolum Crassum atque adeo Adelstanum, Conquæstorem præcessisse; In aliis Anglorum historiis quotquot unquam legi, nulla ante Conquæstorem vel hominii, dominii, ligii, vel feudi, reperietur mentio.

Duo exempla investiturarum Anglicarum.

Si quis sit qui statutum illud Canuti Regis Anglorum numero 75 cujus hæc sunt verba. Sive quis in terrestri, sive navali pugna, dominum aut commilitonem suum, per ignaviam, & pigritiam deserverit, vita & rebus suis mulctator, ejusque res omnes, & quem illi prius dederat fundum, dominus recipito: sin quæ ex scripto prædia possederit, ea regis sunto: verum enim verò si quis in exercitu, sive in regno, sive extra quidem pugnans, coram domino mortem oppetierit, ipsum condonator ac remittitor hereotum: atque in bona prædiaque paterna hæredes ejus succeduntο, eaque secundum jus fasque dividunto.

Si quis inquam est, qui statutum illud juris feudalis esse putet, quia vassallum qui dominum in acie pugnantem deserit fundo privat, qui vero pro domini vita fortiter pugnando interierit, ejus hæredi dominum teneri affirmat, ut condonet heriotum; & in bona, prædiaque paterna hæredes ejus succederent; Meminerit velim statutum illud, non tam de feudo hæreditario, quam de fundo pro domini arbitrio locato innuere; neque enim feudum hæreditarium debet domino heriotum, cujus usus apud Saxones & nostrates erat antiquissimus.

Herioti usus antiquissimus.

Neque mirum si tam serò in Angliam jus feudale pervenerit; Nam nec ipsis Normannis à quibus advectum est, jus hoc longe ante ea tempora notum; Rollo enim ipse licet Neustriam sub hominii nomine accepisset, nisi senex hominium non præstitit, imo in eo præstando ut Neubrigensis scribit, graviter offendit; Nam cum Gallus ei pedem exosculandum præberet, Rollo licet jam senex, pedem Regis ita extulit, ut Regem suum pene in tergum prostravisset, nisi circumstantes regi suo succurrissent. Sunt tamen plerique qui Normannos ante adventum in Galliam juris hujus scintillas habuisse scribant, secumque jus investituræ, in Galliam attulisse hoc argumento probant. Nam cum Normanni ad Neustriæ littora appulissent (sive id factum est Sigefredo duce sive postea Rollone, incertum relinquitur) ut occasionem belli ex injuria undiquaque sibi inferenda quærerent, adolescentem ex suis unum in terram emittunt magno torque aureo ornatum, non dubii quin à primo occurrente ei eriperetur, quod & maximè optabant. Adolescens torquatus cum ab indigenis rogaretur, si vellet torquem vendere, aut permutare, Respondit se velle, Rogatus de precio, quodcunque vellent respondit, illi illudentes simplicitati, torquem ei detrahunt manumque ejus pulvere

à solo

à solo sumpto implent, ut ille pulvis esset ei pro pretio, sed magno constitit iis *hoc ludibrium*; adolescens enim ad suos reversus, cum quæ facta essent renunciasset; illi mox copiis in terram expositis eam occupant, interrogati, quo jure illud facerent; Respondent jure longe optimo & æquissimo; adolescentem enim suum publico nomine investitum esse in ea terra per traditionem pulveris sive terræ (ut moris erat) & non sine pretio; Itaque quasi in suo solo jure & non bello acquisito sedes posuerunt, frustra armis Gallorum postea lacessiti, non destiterunt, donec ex Neustria antiqua, Normanniam novam effecissent; sub quo nomine adhuc provincia illa permanet.

Facta hæc sunt Carolo Crasso regnante in Gallia, à quo in feudum Rollo Normannorum dux eam provinciam accepit, Regnare autem cœperat Carolus Crassus in Gallia anno 878. & Conradum Salicum annos 144. præcessit.

Quo jure Britannia ante conquæstum usa.

Quæret autem hic aliquis, si jus Feudorum in Angliam à Conquæstore aut paulò ante ea tempora introductum sit, quo jure Britannia utebatur prius (per Britanniam eam partem insulæ intelligo, quæ muro Severi includebatur ut & veteres rerum Britannicarum scriptores omnes) quo tempore à Britonibus habitabatur? suo jure suisque legibus sive potius moribus & consuetudinibus, cum jus scriptum non haberent, Britannia ante adventum Dictatoris Cæsaris vivebat; quod autem erat illud jus, quæque leges fuerant, à nemine quod sciam traditum neque tradi potuit, cum literæ, quorum beneficio præteritorum memoria conservatur, cum Romanis & præcipue tempore Julii Agricolæ apud Britannos in usu esse cœperint, & quicquid de Malmutio, Dunnallone, & Martia Anglici historici fabulantur nullam tamen legem extare, quæ eis certò attribui possit, non uno in loco testatur Holinchedius.

Vide Ap°. Χαιονομίαν, seu de priscis Anglorum legibus.

Post redactam Britanniam in provinciæ formam, Romanis legibus assuetos Britannos verisimile est; non tantum quia victores victis leges imponere, patria instituta tollere, sua pro eis introducere solebant; sed quod apud omnes etiam immanissimas gentes, Romanarum legum conjuncta cum naturali ratione æquitas & fama ità invaluerat, ut non inviti eis homines se subjicerent. A Romanis deserti & Scotorum & Pictorum irruptionibus relicti Britones, leges à Romanis traditas retinuerant ut verisimile est, donec ab Anglosaxonibus victi, & in Cambriam pulsi, tandem Anglorum leges agnoscere, eisque submittere se coacti; Anglosaxones vero, quo tempore in Britannia sedes sibi stabilierant, suo jure suisque legibus, quas è Saxonia & Germania advexerant usos esse certissimum est; earum pleræque apud Tacitum in libello de Moribus Germanorum habentur; fertur Ina, occidentalium Saxonum Rex (qui circa annum domini 800. regnaverat) legum à se conditarum libellum Saxonica lingua reliquisse: Sic & Edvardus postremus Anglosaxonum Rex, quarum multæ etiam hodie observantur; ut fieri solet, quoties Regio aliqua mutatis dominis novas leges induit, aliquid pristinum tamen semper retinere solent, sed pro authenticis non habentur, idest ut quid certum in judiciis ex iis observari possit. Dani vero cum Insulæ magnam partem occupassent, in eaque feliciter aliquot annis vixissent suas & ipsi leges intulerunt, quæ adhuc in aliquot Angliæ Regionibus custodiuntur; hinc ex variatione dominorum jus anglorum diversum & varium. Neque enim Essexiani eodem jure utuntur, quo Nortfolciani, neque hi jure rursus eo, quo Cantiani; Conquæstor autem imperio Britanniæ potitus, non solum Britonum, quæ tum nullæ erant, sed etiam & Anglorum patrias leges & instituta publico edicto sustulit, Normannica jura obtrudens eisque vice legum in posterum Anglos uti voluit; Retinuerant tamen & Angli aliquot patria instituta, neque enim omnia poterant aboleri, adeo ut Angli hodie permisto quodam jure, partim Britannico, partim Saxonico, partim Danico, partim etiam Normannico, partim denique feudali gubernentur; sic ut occidui Saxones & australes, & qui Cantium incolebant, jure Saxonico uterentur. Orientales vero Saxones & Northumbri idest ab Humbro flumine Scotiam versus, quoniam eæ provinciæ, Danorum oppugnationibus infestiores erant, Danorumque progenies ibi sedes fixerat, Danorum leges observabant; Mercii vero & his contermini partim Danorum partim patriis institutis regebantur; Id ut planius fiat qui hodierni mores sunt Anglorum, quoqne jure utantur paucis expediam.

Conquæstor juris feudalis in Angliam primus fundamenta jecerat sive potius intulit.

Conquæstor leges Normannicas intulit neque in ejus Regno ulla juris antiqui & patrii observatio erat, legibus tantum & moribus Normannicis omnia subsellia strepebant. Normanni soli jus dicebant, Anglosaxones ab omni jurisdictione pulsi; imo quod majus est, ne patria quidem lingua uti in judiciis licuit: omnes formæ novæ & Gallicæ introductæ; Normannico Idiomate tantum litigantes utebantur, prout magna ex parte & hodie in

publicis

publicis Parliamentis, cum ad leges fanciendas pervenitur, Normannico utuntur idiomate, libri qui quid fincerè de legibus tractant, & hi Normannica lingua fcripti, adeo ut fi verum excutere velimus, Normannicafque conftitutiones, quæ adhuc extant, licet ab antiquo illo Normannorum jure declinantes, cum hodiernis Anglorum moribus conferre, facile erit unam juris in utroque populo originem, eamque Normannicam colligere; legant qui habent librum illum conftitutionum Normannicarum à viro doctiffimo Guilielmo Terrieno confcriptum; ibi enim fontes totius juris quo hodie Angli utuntur (nifi quod ex tanti temporis interftitio formulæ judiciorum paululum funt immutatæ) deprehendent. Cartæ nomine, leges in utraque provincia defignantur, ut Magna carta apud Anglos; Apud Normannos Carta Ludovici Hutteni,Carta Philippi Regis,pro legibus ab iis principibus latis ufurpatur; Cattallorum nomine utrinque bona moventia innuuntur & infinita alia quæ in noftro hoc Feudorum tractatu legentibus paffim occurrent, jure itaque & inftitutis Normannorum toto Conquaftoris tempore, ejufque filii Rufi,ufi funt Angli; Illud tamen de pace domini Regis fracta, licet ex Anglofaxonum Regum ftatutis defcenderet, tenaciffimè Conquæftor retinuit, omnefque ab eo defcendentes, quod maxime rationibus fifci conveniret. Priftinarum legum reftitutionem & præcipuè Edvardi confefforis, cum importunis precibus Angli ab Henrico exigerent, ille callidè diffimulans, nunc annuendo, nunc differendo, revera tamen tergiverfando & abnuendo, Parliamentum primus inftituit, ideft trium ordinum regni comitia five conventum,ut in eo fi quid ex antiquis inftitutis & legibus aut corrigendum, aut fi quid novum condendum effet, id communi confilio fieret, refervata tamen fibi foli parliamentum convocandi, & fuffragia approbandi poteftate; in eo liberè quod è reipub. ufu effet, quilibet impune poterat profiteri, nihil tamen fine principis confenfu agebatur. Nam leges & petitiones, quæ ordinibus placebant in parliamento, ante principem leguntur, tum princeps lingua Gallica, placet mihi vel non placet, confenfum & diffenfum fuum aperit; quæ ejus confenfum expreffum non accipiunt, irrita & caffa habentur, licet ab ordinibus approbata; & hæc prima apud Anglos Parliamentorum Origo; callidoque hoc inftituto Henricus defiderium patria inftituta repetentium illufit; Parliamenti autem nomen à Gallis emanavit, ut & vox ipfa teftatur, neque ulli principi permiffum nifi qui fui juris eft & fuperiorem non agnofcit,Apud Gallos antiquior fortaffe ejus origo fuit, Joannes enim Montanus, Pipino Caroli Magni patri affignat; Budæus in pandectis originem tribuit Philippo pulchro, qui circa annum domini 1294 illud inftituit; alii Philippo longo circa annum 1306; fed utrumque de parliamenti Parifienfis prima inftitutione intelligendum; Parliamenta enim five publica regni comitia ante ea tempora & eos Reges in ufu quoties de Repub.deliberandum erat, ex annalibus francorum in ufu fuiffe conftat; fed in principio hæc Parliamenta vaga erant, & per provincias franciæ, nunc in hac, nunc in illa vicaria quadam fucceffione perambulabant; Primus Philippus pulcher Francorum Rex ut illud Lutetiæ Parifiorum perpetuò confideret, inftituit; apud nos non tam antiquus parliamentorum ufus erat, fed ex potentiorum Gentium imitatione defluxit; fed de Parliamentis hoc unum monuiffe fufficiat, nihil ratum effe, nihil legis vim habere nifi quod omnium trium ordinum confenfu conjuncto conftitutum eft; Ita tamen ut uniufcujufque ordinis per fe, major pars confentiens pro toto ordine fufficiat; fcio hodie controverti, an duo ordines Parliamenti, diffentiente tertio, quafi major pars leges condere, onera five realia, five perfonalia imponere, ftatuta nova introducere poffit, cujus partem negantem boni omnes, & quicunque de hac re fcripferunt pertinaciffimè tuentur, alioqui duo ordines in everfionem tertii poffunt confentire. Quod de Everfione dixi idem de præjudicio & incommodo intelligendum, fed de his latius forfaffe poftea.

Nihil in parliamentis fine trium ordinum confenfu.

Præcipuum jus quo Angli utuntur ex ftatutis parliamentorum nafcitur.

Ut ad jus Anglorum redeam primum & præcipuum eft illud quod Statutarium dicitur, quod ex horum parliamentorum ftatutis derivatur, ubi enim res in controverfiam deducitur, ftatim fi quid ex parliamentorum ftatutis cautum fit, examinant & relligiofè fecundum ea quæ ftatuto præfcripta funt, caufas cernunt; nec licet ab eorum verbis recedere, nifi aliquando per interpretationem, quæ tamen ftatuti menti maxime conveniat: quod fi fuerit favorabile, folent plerumque interpretatione extendere; fi odiofum, reftringere folent, qui jus dicunt; ut in jure Civili cavetur. Si nihil ex ipfis ftatutis colligi poffit, commune jus fequuntur,quod ut dixi ex jure quatuor Gentium,quæ Britannis imperarunt conflatum, jus patrium & jus commune dicitur: Hoc jus fecundum habet locum in decidendis caufis, præcipuè fi neque à jure divino diffideat, neque à jure Naturæ, quod jus five legem rationis vocant,ob ingenitam in animis hominum rationem ejus naturalem quæ ad reip. falutem

lutem conservandam expedit. Reges Anglorum cum regni insignia suscipiunt, solenni juramento cavent, se perpetuo Curaturos, ut hoc jus patrium sive commune fideliter inter suos administretur, & conservetur, hujus juris Communis aliquot axiomata adferam, cum magna ex parte etiam à nostratibus observentur.

Jure Communi cavetur ne quis re quam possidet privetur, aut custodiæ tradatur, nisi citatus & legittimo judicio damnatus.

Primogenitus masculus in assem hæreditatis succedit, filiæ in capita; quod & in fratribus, ut natu maximus (ut qui propior) in assem succedat; & sororibus, ut pro virili parte, etiam in ulteriore linea observatur.

Feudum non ascendit ad patrem aut avum in directa linea, nec qui ex dimidio sanguinis est, sive ut nostri ajunt, qui ex alterutro parente tantum est, succedit in feudo, sed ulteriori locus est.

Nam fratri in feudo, frater ex alia conjuge susceptus, non succedit, sed tantum patruus, at patruo mortuo sine liberis, frater ex alia conjuge susceptus, qui patrui nepos est, rectè ei succedit in feudo.

Si extraneus jus civis accipiat (quod illi denizationem vocant) & postea filios susceperit, in successione feudi paterni præferentur filiis ante denizationem natis.

Cessante descendentium & collateralium linea feudum ad dominum redit. Primogenitus ex multis fratribus, cuicunque mortuo succedit in conquæstu, ratione dignitatis & primogenituræ, non immediate præcedens aut sequens.

Testari de feudo antiquo non licet.

Quod feudum simplex paternum nunquam ad materni generis propinquos pertinet, sed potius collateralibus ex parte patris: eis deficientibus, ad dominum redit.

Conquæstus tamen, deficiente paterna propinquitate, ad consanguineos ex materno latere devoluitur.

Mortuo filio in feudo, feudum non ad patrem sed ad patruum pertinebit, ita tamen ut si post, pater ex eadem uxore filium susceperit, is rescissa priore successione in assem succedet fratri longe prius mortuo.

Sine sasina dominia rerum non transferuntur, nisi in permutationibus.

In locationibus, quia idem dominus remanet, sasina non est necessaria.

Bona moventia non ad hæredes sed ad executores ultimæ voluntatis defuncti pertinent.

Sic jus illud Curialitatis, sive curtesiæ, quo vir prædiorum uxoris defunctæ usum fructum habet; Et usuffructus Tertiæ, sive trientis qui viduæ defuncti debetur.

Sic jus Custodiæ & Maritationis hæredis & etiã relevii (ut dicuntur) ad dominũ pertinent.

Hæc Axiomata ideo apposui, quia cum jure nostro in plerisque conveniunt, & ut facile intuenti apparet, magna ex parte ex jure feudali sunt desumpta, licet illi dissimulent; nullumque jus nisi suum agnoscere profiteantur. De his axiomatibus, vera ne sunt juris communis axiomata Judex ipse pronunciat, neque ad duodecem-virale sacramentum, ut alia; & præcipue, quæ in facto consistunt, remittuntur; neque ab iis axiomatibus unquam Judex temerè recedit; si fecerit, appellatio parti læsæ permittitur Apud judicem superiorem; qua peracta & sententria rescissa, Judex pœna omnium bonorum amissionis punitur, & ille in misericordia domini Regis poni dicitur.

Tertius locus judicandi Apud Anglos ex quibusdam maximis quæ consuetudinariæ dicuntur.

Si neque in statutis publicis, neque in hoc jure communi Inveniatur, quod Relligioni judicantis satisffaciat, ad maximas quasdam generales recurritur; quæquidem Maximæ, licet omnino non eandem authoritatem cum axiomatibus juris communis habeant, ab eis tamen pendent, & proximum ab eis locum dignitatis habent; hoc tantum est discriminis, quod illud jus, commune omnibus doctis & indoctis pariter notum est; hoc tantum doctoribus, quique in foro sive judiciis exercentur.

Id ex quarundam harum maximarum enumeratione facilius patebit.

Prima est: Scutagium incertum, inducit militare servitium; certum, tantum soccagium: de Scutagio & Soccagio in diegesi undecima plenius. Qui pro custodia castri tenet feudum, licet militare sit servitium, non tamen scutagium debet, ratio est quoniam in periculis custodia castri ei pro scutagio & servitio est, qui tamen certum reditum habet ex hoc castro annuatim percipiendum, in soccagio tenet.

Præscriptio in feudis locum non habet, neq; ea dicitur præscriptio, cujus incipientis memoria extat; Quod usuffructus assignatio fieri possit, etiamsi nulla in ejus constitutione assignatorum mentio: feudi, sive rerum immobilium sine scripto nulla petitio, secus in mobilibus.

Confirmatio ejus, qui tempore confirmationis nullum jus habuit, irrita est, neque jus ei superveniens proderit, nisi de evictione prius cavit.

Si Rei furto ablatæ valor duodecem nummos superet, fur laqueo punitur; si minor sit, cum eo agitur mitius; Qui à corpore alicujus aliquid sustulerit, omnino capite luet; & id genus infinita alia; Et his maximis tertius in judicando apud Anglos locus est, & maxima sit necne, judicis arbitrio & non duodecim-virali inquisitioni permittitur, & hæ maximæ jus consuetudinarium, quia ex consuetudinibus constant, dicuntur; & jus feudale omnino sapiunt, ut postea apparebit.

Quartus locus ex usu rerum in ea Regione judicatarum.

Post statuta, jus Commune, & has generales maximas, sive propositiones, si nihil certum ex eis possit colligi, ad id quod in ea Regione maxime observatur, recurritur; nempe ad quædam axiomata sive maximas speciales illius Regionis ubi res agitur: Nam alio jure Cantiani, alio Essexiani, Northfolciani, alio Suffolciani, & Cantuarienses utuntur; quod ex eo provenit; dum diversi in diversis partibus regnarent, jusque dicerent, necessario fiebat, ut diversæ consuetudines nascerentur; exempli causa, in Cantio inveterata consuetudo est, ut omnes filii ex æquis partibus & in capita succederent; idem in filiabus observant; licet primogeniti prærogativa, generali axiomate & consuetudine sit confirmata; Sic apud Nottingamos ex pluribus fratribus minimus natu succedet in assem, neque illi suis rationibus destituuntur.

Londinenses de suo feudo contra jus commune testantur, quod tantum in burgalibus feudis locum habere puto; sic in nonnullis Regionibus, felonia patris filio non præjudicat in successione; In nonnullis observatur, ut vidua bonorum à marito relictorum dimidium lucretur, si cælebs manserit; sic ut vir dimidium hæreditatis uxoris ea præmoriente consequatur, licet nulli ex eo matrimonio liberi relicti sint; Hæc digito mihi commonstrare sufficiat, ut nostri, juris anglorum originem & fundamenta quasi per transennam tantum prætereuntes intelligant; neque enim est nostri instituti hoc loco per universum jus Anglorum discurrere; Admonendi tamen sumus in his consuetudinibus hoc præcipuè observandum esse, si consuetudo hæc memoriam hominum excesserit, nam tum in legem abit, aut saltem legis vim & auctoritatem habet.

Differentia consuetudinis à præscriptione. Diversæ formæ Rentalium.

Differt tamen consuetudo à præscriptione, quod consuetudo generalior sit, & unius provinciæ communis; Præscriptio verò ad aliqua separata dominia & Baronias sive Parochias virorum nobilium extendatur; Nam solent pleraque in una Baronia sive Parochia observari, quæ in alia non habent locum, exempli causa, assedationes sive Rentalia in quibusdam Baroniis vitalia sunt, in nonnullis etiam hæreditaria, ut apud nos in terris Ecclesiasticis sedis Glasguensis, & Pasletensis monasterii hactenus est observatum; Immo rentalia (quæ vocamus) in occidentalibus Scotiæ partibus vitalia esse solebant, eorumque è libris dominorum extractio pro usufructu erat; hodie cautius res agitur, ut pro vitæ tempore exprimatur, ne dominis eludendi ex jure communi occasio Relinquatur, itaque hæc præscriptio magis specialis est, quam consuetudo; jusque præscriptum, ab eo tempore quod hominum excedit memoriam dicitur.

Quintus locus.

Si neque de axiomate aliquo generali, neque de consuetudine aut præscriptione constet, tum rerum similiter, præcipue in Banco Regio judicatarum authoritas in decisionibus prævalet, & ex his præcipue controversiæ novæ judicantur, si ostendatur ita aliâs judicatum fuisse, nec ulla alia exceptio, contra hanc formam judicandi solet objici, nisi quod casus variatur, ut sæpissimè ex minimis circumstantiis tota hypothesis facti solet immutari; hinc frequentes illi de casibus (sic enim hypotheses facti vocant) Plaudini libri, sic de casibus judicis Dyarii & aliorum; ut omnes in judiciis controversiæ inde pendeant, si quis similem casum possit producere, ubi sit judicatum; ut contra ab altera parte totis viribus contenditur, differentiam esse in specie facti, ab antiquo illo casu: utri verisimilius argumententur, & casuum sive circumstantiarum similitudo aut dissimilitudo judicis arbitrio relinquitur.

Forum conscientiæ

Sed cum juris nimius ut volunt rigor, sive illud jus summum plerisque sæpe officiat, & in captionem sæpe deducat, mollitur sive mitigatur illud jus summum aliquando, ut lapsis, & à re sua sine culpa decidentibus subveniatur; & pluribus si fieri possit succurratur; hanc Curiam conscientiæ vocant, ubi juris summi rigor aliquando emollitur, præpostera ut pleriq; volunt clementia, & sæpe ipsi conscientiæ contraria, sed hæc exequi non institui.

Quis sit juris Civilis Apud Anglos usus.

Juris Civilis rarus apud eos usus & profectò licet in omni literarũ genere apud Anglos viri reperiantur doctis.rari tamen sunt, qui juri Civili se totos dederunt, contenti in limine tantũ

salutasse,

salutasse, cum patria instituta & mores potius Apud eos in usu sint; hinc municipali jure Angli, uti à doctis feruntur, cum Scoti Civili gubernentur; Sed nunquam sic jus Civile Apud eos in judiciis exulavit, quin ejus & rationes & decisiones quasi scintillæ quædam in omnibus rebus & controversiis deprehendantur, quas tamen illi, suis hominibus ascribere, quam veteribus jurisconsultis debere, malunt; utcunque est, magnus juris Civilis usus in omnibus controversiis elucescit, adeo, ut non difficulter juris Civilis peritus, maximas juris Anglici controversias, ex juris Civilis fontibus & jurisconsultorum seu Cæsarum responsis posse terminari comperit, ut ex Plondini & Dyarii Casibus sæpius apparebit. Quod ad jus Canonicum sive Pontificium attinet, adhuc in multis locis retinetur, licet, Pontificis Romani auctoritatem jam ejurarunt; habet autem hoc jus Canonicum suum locum in omnibus consistoriis Archiepiscoporum & Episcoporum, & præcipuè si de decimis agatur; sive de administratione rerum Ecclesiasticarum, aut ipsarum Ecclesiarum: sic in quæstionibus & controversiis matrimonialibus, nempe in sponsalibus, Matrimoniis, dotibus, qui filii sunt legittimi & similibus. *Quis locu juri pontificio Apud Anglos.*

Statueram etiam de duello & lege Ordalia aliqua adjicere; quorum illud, usitatissimum fuerat Apud omnes Anglos etiam & Apud Nostrates, tam ante Conquæstum quam post, ut ex libris Ranulphi de Glanuilla satis apparet; In quibus deficientibus aliis probationibus duello & singulari certamine rem definire permittitur; hujus, nempe legis Ordaliæ post Normannorum Conquæstum rarior usus erat; ante Conquæstoris adventum evidens est illud exemplum, in Emma Regina matre Edvardi Confessoris, qui Conquæstorem præcesserat; ea enim violatæ pudicitiæ insimulata ab Alvino Episcopo Vintomensi, accusationem ex jure Ordalio purgavit, per ignitos vomeres sive candens ferrum sine pedum offensione transeundo; solebant enim superstitiosæ gentes Septentrionales de Criminibus inquirere, eaque explorare vel per ferrum candens, vel per aquam nunc frigidam, nunc Calidam, in hac si mergerentur, in illo, nisi illæsi & intacti fuissent, rei Criminis impositi habebantur: sed quoniam utrumque hoc institutum, non tantum Anglorum, sed omnium septentrionalium gentium erat commune, & jam dessuetudine antiquatum, neque in Christiana Repub. tolerandum, in librum tertium, ubi de judiciis agitur, distuli. Et hæc de jure quo hodie Angli utuntur.

Quando jus feudale in Scotiam pervenerit, & quo jure hodie Scoti utuntur.

Diegesis octava.

QUo autem tempore hoc jus feudale in Scotiam pervenerit, & quando eo uti nostri cœperint multo incertius est, nam nullo jure scripto antiquitus utebantur, sed tantum consuetudinario jure: quod etiam me movet maximè, ut putem jure feudali nostrates usos longè ante Conquæstorem. Nam & Lombardi longè antequam hoc jus scripto mandaretur, jure hoc Consuetudinario regebantur, nec ullum aliud jus in Civitatibus erat, ex quo jus populo diceretur, quam perpetua juris feudalis consuetudo; sunt tamen adhuc quorundam regum statuta, qui Conquæstoris tempora præcesserunt, quæ juris vim & potestatem habere creduntur, qualia sunt, Quæ à Malcolmo Mackenneth de feudis officiariorum scribuntur, & multa de militibus qui tenent de baronibus; Et quomodo in curiis suis debent Versari, & ad quem eschetæ pertinebunt, & de iis qui tenent de domino rege. Ubi plura, de tenentibus & tenendriis, de rege, & militibus in feudo. *Quo jure hodie in Scotia utimur.*

Sed in his omnibus rara sunt vestigia juris feudalis, ut annotavi supra, in statutis Regum Angliæ ante Conquæstorem, in quibus licet multa præclarè statuta reperiantur, præcipuè quo ad criminum coercitionem, raræ tamen & quasi scintillæ juris feudalis elucescunt; Multa tamen sunt quæ me movent, ut hoc jure nostrates usos putem, antequam Angli eo uti cœperint, hoc enim certissimum est, nos purius hoc jus habere, quam vicinos; ut in rivulis aquarum, qui quo propiores sint fonti sive scaturigini, eo sunt puriores; quod in

in hoc nostro tractatu manifeste apparebit, cum ad controversa juris capita inter nos & vicinos nostros pervenerimus: Præterea custodiæ heredum (quas wardas dicimus) & eorum Maritationes cum Releviis longè prius in Scotia viguerunt, quam in Anglia, quas tamen certissimum est ex jure feudali descendisse, & ab eo solo originem habere; Nam tempore Kennethi 3. qui regnavit circa annum domini noningentesimum & septuagesimum expressa constitutio est de wardis, Releviis quod ea in futurū ad Regem pertinere debeant; & Certum est ex historia, Malcolmo ejus filio ad dignitatem Regiam sustinendam concessa, cum Regiæ opes in bellis contra Danos fuissent exhausta. At si Polydoro credimus non ante Henrici 3. tempora recepta sunt in Anglia, sic enim ille scribit *. Est etiam aliquod vestigium in constitutionibus Regis Kennethi sive Cannethi 2. quibus cavetur, suspectos cujuscunque criminis per inquisitionem 7. 9. 11. 13. & sic deinceps numero impari hominum proborum judicandos, si noxii sint necne; & quod mutus & surdus, aut alioqui lege, vel natura impotens à successione repellatur; utrumque hoc statutum juris feudalis est. Regnare autem cœpit Cannethus 2. circa annum domini 834. Sic & Canethus 3. qui Regnare cœperat circa annum domini 970. aliquot leges de successione statuit, non minus de successione Regis quam vassallorum; ut illi, quam primum nati essent; hi, non ante annum vigesimum primum ætatis paternam feudi hæreditatem adirent, quod in prædiis, quæ servitia & wardam sive Custodiam cum Maritatione debent, intelligi nemini dubium; & in Macbetho quædam de successione fœminarum caventur, & ne fœmina heres feudi domino suo invito nubat, neque ut quisquam alius possideat prædia, nisi de Regis licentia, hoc est quæ de Rege teneant, & ne vassallus ligius Regis alii domino fidelitatem juret in prajudicium Regis. Id ille caverat ut factionibus quæ tam frequentes erant occurreret: At ego legem illam de verbo in verbum ex Caroli Magni institutionibus * crederem desumptam, nisi in Carolina constitutione hæc immediatè sequerentur [& suo seniori ad nostram utilitatem, & sui senioris, idest domini] quæ in Macbethi constitutione desiderantur, aliqua etiam habentur de Baronibus, qui à jure feudali descendunt, cum ante ea tempora Capitanei tribuum tantum dicerentur; Hæc & his similia multa licet à Macbethi Regis successore antiquata, tamen in aliquo usu antea fuisse, & ex jure feudali descendere certissimum est.

* *Henric 3.*

* *C. 8. l. 3. de Leg. Francorum.*

Apparet igitur manifestè nostros hoc jure feudali usos ante ipsius Conquæstoris tempora, & proinde ante ipsos Anglos, sed ex contracta cum Gallis amicitia, & morum frequentia, primùm jus hoc ab eis recepisse; vel à Regibus nostris introductum ad æmulationem aliorum Regum; ut proni omnes sunt Reges ad ea introducenda, quæ ad rationes fisci sui videbuntur conducere: Et cum custodias hæredum, & Maritationes cum Releviis in usu apud Gallos videret sive Cannethus, sive ejus filius Malcolmus, ad nostros traduxisse videntur, & ex benevolentia Baronum recepisse, ut dixi, aut vi illis extorsisse. Henricus 3. Anglorum Rex à suis Baronibus sive jure sive injuria Idem impetraverat, ut ex Polydoro constat *; Is enim rei domesticæ inopia pressus, cum sine auxilio suorum Asiaticum bellum promovere, vitamque regalem decenter degere nequiret, exacto prius tributo pro eo bello gerendo; postea excogitato novo vectigalis genere, ut pro sua quisque parte regem suum ea indigentia levaret, ultrò concesserunt, ut quoties quispiam eorum, qui possessiones haberent, quarum Rex esset dominus, ante moreretur, quam liberi hæredes vigesimum alterum agerent annum, tum eatenus tam ipse hæres quam patrimonium in potestate atque tutela Regis foret; & ille patrimonii ejusmodi reditus & utilitates caperet, quo ad hæres ad eam ætatem perveniret, & sic istiusmodi nobilium hæredum tutelas, ut rem sibi valde utilem accuratissimè suscepit; quin quod ita res curæ omnibus fuit, ut non modo Reges, sed reliqui locorum domini in hæreditates vassallorum demortuorum, eodem modo invaserint, & quæ ibi sequuntur. Has autem tutelas sive custodias sub eodem prætextu, nempe pro sublevanda inopiâ rei familiaris & pro regia dignitate sustinenda, Malcolmo 2 indultas nostri scriptores referunt qui regnare cœpit circa annum domini 1004. 62. annos ante Conquæstorem: Sed mirum est quod nostri id Malcolmo 2 tribuant, cum ab ejus patre Kennetho tertio statutum extet de custodia & Maritatione heredum, ut ad dominos debeant pertinere; Nec minus mirum de Polydoro, qui initium hujus consuetudinis in Henrici 3 tempora rejicit, cum certum sit Normannorum duces ipsius Conquæstoris Majores & ipsum Conquæstorem ante vigesimum primum ætatis annum in perpetua custodia Regum Franciæ fuisse; quod & etiam in reliquis vassallis minoribus Normannorum, & tum servatum erat, & adhuc hodie servatur; jura autem Normanniæ Conquæstor secum in Angliam attulit, mutatis patriis omnibus institutis, quod parum suo fisco viderentur æqua, nec verisimile est tantam

* *Lib. 16. Historiæ.*

tantam rei familiaris locupletandæ occasionem prætermisisse; Et proinde crediderim Polydorum hallucinatum fuisse in temporum distinctione, cum custodiæ hæ in Scotia ante Conquæstoris tempora vigerent, & jus feudale cum Conquæstore introductum Scriptores posteritati reliquerint. Sed ut ad propositum redeam, Cum totum jus feudale in his pene consistit, de dominorum in vassallos jure & superioritate; vassallorum in dominos obsequiis debitis, & præcipue militaribus, de fidelitate præstanda, & quibus modis feudum acquiratur, quibus retinetur, quibus denique amittitur, & in custodia & Maritatione hæredum cum Releviis, quæ omnia nobis cum vicinis nostris sunt communia; non malè colligemus, eodem jure utramque gentem hodie uti, eisdem moribus gubernari, quod & etiam animadvertit Leguleius quidam apud Anglos Nicolaus Adamus *; sed malè & contra leges disserendi inde colligit, Scotos Anglis fuisse subditos, quod eisdem legibus uterentur. Sed distinctionem inter jus & leges non animadvertit, Scoti enim, licet eodem jure forte quo Angli utuntur; non tamen eisdem legibus; leges enim à magistratibus sive superiore feruntur, & subditos astringunt; jus autem à natura proficiscitur; sic jus naturale, jus gentium, sic jus commune dicitur, quod omnium fere gentium commune est, quasi ingenita quædam æquitatis ratio in hominum animis regnans. Sic Terentius * quid cum illis facias qui neque jus, neque bonum aut æquum sciunt; Lex enim commune omnium subjectorum præceptum; virorum prudentum consultum; delictorum quæ sponte vel ignorantia contrahuntur coercitio; communis Reip. sponsio; jus vinculum naturale est; lex Civile: jus, nomen commune, lex, species juris, quæ aut necessitate urgente, aut consensu populi, aut perpetua consuetudine introducitur; Itaque longè aliud est jus à lege; nec meo quidem judicio logicus dici vel haberi potest, qui ex communione juris, unam gentem multo minus alii aliam subditam inferet; Aliud forte dicendum de Lege, quæ à suo Rege vel populo lata legis nomen meretur, & ut nomen juris exterum astringit, sic nomen legis, civem; licet non sit obscurum, multas leges multarum fuisse provinciarum communes, quæ tamen uni nonparebant: Sic Regulæ Pontificiæ quæ cancellariæ dicuntur pleræque, leges Regni Francici factæ, & ideo observandæ; quæ tamen si non sunt leges Regni factæ, neminem ligant, & merito in judiciis omnibus exploduntur, sed de his plura in sequente narratione.

* *Holinsced. lib. 1 præfationis Britanniæ.*

* *In Heautontim.*

Non deerit etiam aliquis, qui scire cupiat quo jure nostri hactenus usi sunt, quoque hodie utuntur; Quod ad jus antiquum nostrorum hominum attinet, ante Angliæ conquæstum (qui in tempora Malcolmi cognomento Canmori incidit) nullo jure scripto (quod sciam) usi sumus, in controversiis secandis, patrios tantum mores & consuetudinem sequentes; nempe ut quindecem-virali vicinorum & parium sacramento, tam ipsius causæ æquitas, quam facti veritas permitteretur; solebant enim tum, si quid inter nobiles aut vicinos controversum occurreret, septem, novem, undecem, decem & tres, sæpissime quindecem, aliquando & septemdecem, semper autem in numero impari, qui de causa judicarent seligere, & eorum religioni controversiam credere; qui collatis inter se utriusque partis rationibus, quid faciendum, cernebant; in quo ordinem juris feudalis, quo primi Feudorum constitutores usi sunt, nostri sunt sequuti.

Quo jure hodie Scoti reguntur.

Superest ut de eo jure quo nostri hodie uti solent aliqua dicamus, ut intelligant juniores, quorum studia hoc opusculo promovere cupio, quoties in salebras inciderint quo sit recurrendum, & primo ex jure Civili constat juris nomen esse multiplex multisquè modis dici Aliud enim est jus naturale, aliud gentium, aliud Civile: Jus autem naturale in duplici significatione usurpatur; aliud enim est commune omnium animantium, quod natura omnia animantia docuit, veluti conjunctionis appetitus, prolis procreatio, sui & prolis tuitio, vim vi repellere; nam & hæc omnia tam brutorum, quam Piscium, & volucrum, etiam & reptilium sunt communia, ut ad suæ speciei conservationem enitantur; Aliud est jus naturale quod natura omnes homines docuit, quod æque à Judæis, Turcis, & ipsis etiam Paganis observatur; ut deum timere & supra omnia venerari, quæ bona sunt amplecti, scelera & Crimina damnare & coercere, vim vi incontinenti repellere, se suaque quoquo modo ab Injustis invasoribus defendere, tranquille & modeste cum aliis vivere. Jus suum cuique tribuere, nemini injuriam inferre, neminem lædere, quæ omnia ex illa generali & naturali ratione procedunt, ut alteri nemo faciat, quod sibi fieri non vult; & huic juri sive in judicando, sive in faciendo sive contrahendo semper primæ partes tribuendæ sunt.

De jure naturali & ejus duplici significatione.

Diciturque hoc jus naturale bonum & æquum ab ingenita in nobis hujus juris ratione sive æquitate, exempli causa, Cædes jure divino, Civili, & municipali damnatur, & punitur;

At

At si quis se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, quempiam aggressorem interfecerit, liberandus: fur capite luit, sed si edulia aliena necessitate coactus assumpserit, cum aliunde quo se aleret habere nequeat, absolvendus; adeo ut contra hoc jus neque statutum regni, neque præscriptio vel longissimi temporis, neque consuetudo locum habeat.

De jure Gentium. Aliud est jus quod Gentium dicitur, quod post ingenitam à natura nobis æqui & boni rationem & cognitionem, observandum præcipue est: Ex hoc jure Gentium cum res repetitæ non redderentur, bella, manumissiones, legationes, induciæ promanarunt; quodque omnes gentes observant, etiam & apud nos valere debet, non obstante quocunque jure Civili vel municipali; sic & juris Gentium sunt Emptiones, venditiones, locationes, permutationes, quique præscriptis verbis, & reliqui omnes tam nominati quam non nominati contractus, in quibus ex verbis conventionum & pactis interpositis jus sumitur, quidque faciendum aut dandum, quid non faciendum aut non dandum apud omnes fere gentes æquè observatur; sic hoc jus gentium cum exteris omnino servandum, non obstante quocunque Regni statuto: inter cives, locum habet, nisi lex aut statutum speciale obstet.

De jure municipali sive nostro Civili. Tertium est jus proprium sive Civile cujusque Gentis; Nam jus Romanum, quod proprium & Civile Romanorum prius erat, hodie tamen jus proprium Romanorum dici non potest, cum aliæ etiam gentes eo jure utantur, Civilis tamen juris nomen retinuit. Itaque post illud jus naturale, & quod hodie omnium gentium pene est commune, quoties aliqua difficultas,& gravior controversia inciderit, ad jus nostrum scriptum, si quod sit, primo recurrendum; id vere nostrum jus est, quale est illud quod ex trium Regni ordinum constitutionibus & statutis, accedente principis consensu, promanat, & hoc jus Regni proprium est; Et acta quæ dicuntur Parliamentorum primo investiganda, quoties difficultas aliqua occurrat, ut nuper in jure Anglorum diximus; In his quid faciendum, quid fugiendum primo inquirendum; neque enim præter ea, apud nos ullum jus scriptum certum & stabile habemus; Sed profectò non ea Relligione, hæc apud nos servantur, qua apud Anglos, ubi nemo actum Parliamenti etiam longa dissuetudine pene abolitum, nisi expressa postera constitutione antiquatum,unquam violavit impune; Apud nos quædam omnino in dissuetudinem abjerunt, veluti ne liceat, cuiquam inter festa Simonis & Petri, & purificationem virginis navigare; ne ludo pilæ majoris se exerceat; de vestibus advocatorum in Parliamentis, & pleræque similes; quædam non in totum sed pro majori parte antiquata sunt, quale est illud, de nullitatibus per exceptionem recipiendis; quod tantum in Causis Regiis, & quæ circa ejus patrimonium versantur locum habet; quædam etiam si locum habeant, ita senatus sibi subjecit, ut interpretatione quo velint deducant, quale est illud de instrumentis, ne in rebus hæreditariis sive gravibus controversiis locum habeant, nisi duorum notariorum testimonio & signis confirmentur: Nam quæ Res magnæ, quæ graves controversiæ dicantur, sibi senatus judicium reservavit; in quo etiam sæpe variatum vidi: præter ea statuta jus scriptum Apud nos stabile & certum nullum est, ex quo veluti fundamento decisiones, causarum colligi, & ad consequentiam trahi possunt; Nam de iis statutis, quæ à principe, & suo consilio secretiori publicantur, si de capite, hæreditate, aut omnibus fortunis alicujus sit quæstio, sæpe à viris doctis, & rerum nostrarum peritis accepi, ea vim legum non habere, neque ex iis quemquam periculum vitæ, hæreditatis, aut omnium fortunarum subire posse.

Quid ergo dicet aliquis de statutis his, quæ in conventionibus statuum sive ordinum extra Parliamenta fiunt, ea ne vim legum obtinebunt; neque ea puto parem cum actis Parliamenti vim habere, alioqui frustra Parliamenta indicerentur, si quod extra ea fieret, ejusdem esset roboris & firmitatis, licet non sim ignarus, & quæ hic fiebant, auctoritatem legum habere & pro legibus observari olim solita, præcipue cum Parliamentorum usus non erat, Nam tum conventiones hæ loco Parliamentorum erant.

De libris qui Regiam majestatem inscribuntur. An autem juris proprii nomine comprehendam quatuor Libros qui sub nomine Majestatis Regiæ circumferuntur, aliosque Libros eis annexos quæret aliquis; Minime ego quidem; Nam cum omne jus perfectum & omnibus suis partibus absolutum esse debeat *, negari non potest jus hoc ex actis publicis regni purgandum & corrigendum esse viris doctis: neque unquam auctoritatem juris vel edicto vel principali constitutione obtinuit; Imo ut Caliginem nostratum omnium oculis & animis offusam, quaque misere hactenus occæcati fuimus detergam, Assero nihil in eis libris contineri quod ad mores nostros sive usum nostrum forensem conducat, neque unquam scriptoris illius fuisse institutum, ut aut nostris hominibus prodesset, aut leges nobis præscriberet; autor enim eorum librorum fuit Ranulphus

** L. 1. de orig. jurid.*

nulphus de Glanuilla comes Cestriæ ut vult Balæus *, qui tractatum de legibus & consuetudinibus Angliæ regnante Henrico 2. edidit. Regnare autem cœperat Henricus 2. anno domini 1154. hunc tractatum in tredecem libros partius est, quem fortasse ab initio in quatuor tantum partes diviserat; hi sunt illi quatuor libri, qui nobis sub nomine Regiæ majestatis obtruduntur, nam de verbo in verbum excerpti sunt & transcripti ex tredecem libris Ranulphi Comitis Cestriæ, licet in quatuor redacti: aut si quis novus homo fuit, qui velut suos ostentavit, manifesti furti reum esse oportet; qui aliorum scrinia & opellas in publicis nostris nundinis exposuit vendendas, & ne quis fallatur, verba, phrases, sententiæ, totus denique textus ipsius Ranulphi est; nec furandi finem hic noster fecit, dum aliquid superesset, quod furaretur, ita omnes illos decem & tres libros in suos quatuor digessit, ut ne cæcum quidem latere possit: plura de his quatuor libris & de eis qui subsequuntur speciali opusculo post nostras has de feudis Lucubrationes exponam; sufficit hoc jam monuisse nullam autoritatem eos libros habere, nihil unde causæ decisio quæri potest continere, & nunquam in foro pro authenticis consuetudinibus habendos; imo ne nominandos quidem; si quis aliter sentiat, postquam rationes nostras perlegerit, nemini vim faciam.

* *Lib. de Scriptoribus Britan.*

Primus locus in Scotiâ tribuitur Actis Parliamenti.

Sed ut ad jus proprium hujus Regni revertamur cogor ingenue fateri nullum pene Apud nos jus esse proprium scriptum (si strictè jus proprium accipiamus) nisi id quod acta Parliamentorum dicimus, Licet ea publicam regni politiam potius spectent, quam rerum privatarum decisiones, sunt tamen in iis multa quæ ad privatorum hominum causas dirimendas conducunt, Itaque quoties controversia de jure inciderit, primum videndum est, si quid in eis actis contineatur, & ad illud causæ determinatio accommodanda est, quasi ad jus Regni proprium.

Si quando vero jure proprio destituamur, tum rerum perpetuo sic judicatarum consuetudo observatur, quam nos πράξιν vocamus: Licet hujus consuetudinis prætextu gravissimè in judiciis peccetur; nemo autem est qui negare potest, quin consuetudo Apud omnes gentes juris nomen sibi uendicet, jusque moribus constitutum dicatur; Imo & prior jure scripto fuit ut antea monui: cum primum inter homines contracta fuit societas, nec adhuc Leges scriberentur, consuetudo & tacitus civium consensus omnes dirimebat controversias.

Secundus Consuetudini.

Secundus ergo locus in dirimendis causis consuetudini est, sed nunquam eam sequendam puto, quoties contra jus proprium scriptum producitur, etiamsi sit antiquissima; nam ut in jure Pontificio habetur, tum potius vetustas erroris appellanda est, quam consuetudo, neque tamen negarem consuetudinem, juri scripto aliquando prævalere, sed tum jus scriptum de Romanis Legibus intelligendum est, & non de jure proprio cujusque Regni, & provinciæ, cui primas partes in omni negotio dijudicando semper tribuendas puto; quod si quid sit dubium aut ambiguum in jure proprio scripto, consuetudinem optimam esse juris interpretem, nemo est qui ambigat; denique in consuetudine alleganda, idem observandum puto, quod nos in testibus contractui aut obligationi insertis in foro servare solemus; nempe ut eorum testimoniis tantum credatur, quoties vel de mente contrahentium. aut de interpretatione ejus quod actum est dubitatio oritur; sed cum aliquid proponitur quod contractum ipsum aut obligationem evertat, vel quod ejus sensui manifestè repugnet, tum in eo casu testes licet insertos non solemus admittere; Itaque consuetudo legem non evertit, sed tantummodo interpretatur; & ab ea interpretatione in judiciis semel facta, non est temerè recedendum; quod si vel præter vel contra leges introducta fuerit, ut aliquando evenire solet, plures actus cum decem annorum spatio requiruntur. In consuetudine tamen hoc semper observandum, si contradictorio aliquando judicio sit firmata; Nam ex frequentia rerum eo modo judicatarum majorem aut minorem authoritatem consuetudo capit. Præterea animadvertendum ne vel negligentia, vel imperitia, aut fortasse dolus advocatorum contravertentium occasionem consuetudini præbuerit, dum unam causam remissius agunt, ut majori præjudicetur, ut aliquando factum vidi; In jure tamen scripto & consuetudine hoc observandum, ut sive jus, sive expressa consuetudo defecerit, tum ad illud, quod proximum est sive juri sive consuetudini, sit recurrendum, præcipuè si eadem ratione nitatur; Nam is qui jurisdictioni præest, si jus proprium & consuetudo defecerint, ad similia producere, & vel jurisdictione vel authoritate supplere debet, præcipue si ad eandem utilitatem tendat, eademque concomitetur ratio; Neque illud puto negligendum quod in vicinis gentibus in tali specie observatur (si modo eodem jure utantur) & ad earum consuetudines

consuetudines aliquando confugiendum, quoties jure proprio & consuetudine destituimur; si par sit utriusque Ratio, quæ anima Legis meritò dici solet.

Juri feudali tertius.

Quod si novus aliquis casus supervenerit, qui neque jure scripto, neque consuetudine comprehendatur, neque ex iis quæ diximus dirimi potest, & casus illius decisio in jure feudali reperiatur, præferendum jus feudale, & juri Pontificio & juri Romano; imo si exactè rem omnem æstimare velimus, hoc jus proprium hujus Regni dici potest (si latius juris proprii nomen extendamus) cum ex ejus scaturigine & fontibus omne jus, quo hodie utimur in foro, omnisque usus & praxis defluxerit, & si quid dubii oriatur, origines semper repetendæ sunt, ut inde quod æquum est dignoscatur. Scio plerosque qui hæc legerint, offendi posse, sed peto ut judicium tantisper sustineant, dum quæ in hoc tractatu delineabuntur expendant; aut enim ego fallor, aut Apud æquos rerum æstimatores obtinebo, nullum aliud esse jus proprium in materia successionis hæreditariæ, sive in acquisitione hæreditatis novæ, quam nos Conquæstum dicimus, sive in amissione, præter hoc feudale: licet non negem nonnulla esse pro ratione locorum & temporum immutata, & ob hoc jus ipsum Feudorum dicitur locale, quod pro locorum varietate varias etiam recipiat interpretationes & consuetudines, ut postea elucescet.

Sit igitur hæc generalis regula, ut primus juri scripto locus in causarum decisionibus sit, secundus consuetudini, & hoc ex ipso jure feudali; Nam cum feudalia jura sunt localia, & pro locorum varietate varientur, meritò secundum locum, consuetudo Regionis cujusq; obtinebit; Post consuetudinem tertium locum juri feudali scripto tribuemus.

Juri Civili quartus.

Si neque ex actis Parliamentorum, neque consuetudine judiciali, neque jure feudali, quid sit faciendum in quavis quæstione occurrat, ad jus Civile recurrendum est; Nam jus Civile hominum societatem respicit, & quomodo in repub. seu communi societate civium ex æquo & bono res administretur, docet; cujus juris maximus usus, & omnibus seculis & Apud omnes gentes fuit; & licet singulæ gentes formulas suas judiciorum usurparint, tamen hoc jus Civile omnibus negotiis & circa res omnes ita diffunditur, ut nulla ferè quæstio, nulla facti species occurrat, in qua ejus singularis usus non sit manifestus; Et in foro nostro si quid arduum, si quid difficile interveniat, ex jure Civili ejus solutio petenda est; si tamen in aliquibus, per jus Canonicum sive Pontificium sit innovatum (& sunt qui ea omnia collegerunt in quibus jus Canonicum à Civili dissentit) in eis jus Pontificium à nostris præfertur, præcipue ubi Ecclesiæ administratio vel scandalum (ut Canonistæ loquuntur) ubi animæ periculum versatur. Et hæc de Origine & incrementis juris feudalis, quoq; modo per Europam propagatum sit, dicta sufficiant. Sed nimium diu expatiati sumus; ad Feudorum itaque naturam inquirendam, ejusque etymologiam & definitionem ante alia investigandam revertamur.

De Etymologia feudi ejusque definitione.

Diegesis nona.

DEfinitioni feudi ejus etymologia præponenda, ut quæ medium inter Originem, & definitionem Locum teneat; utque illa posterior, sic & hæc prior, & quasi altera sit feudi definitio; Baldus eam vocat resolutionem vocis in proprium effectum rei, quæ demonstratur; sanè Cicero in Academicis verborum explicationem probat, Cum qua de Causa, quæque essent ita nominata explicatur, quam etymologiam sive notationem appellat, quia notam facit rem de qua prædicatur; Varro etymon vocat. Utcumque est, putant doctores in jure ab etymologia rectè argumentationem deduci; sic tugurium & togam veteres dixerunt à tegendo, tutorem quod pupillum tueatur, testamentum quod sit testatio mentis de eo quod quis post mortem suam fieri velit; Ego sane cum Baldo probabile argumentum ab etymologia posse sumi puto, maxime in odiosis & iis quæ sunt stricti juris, neque tamen per se satis validum, nisi aliis adminiculis sustineatur.

[V]aria feudi Etymologia.

Sed ut ad feudi etymologiam veniamus frustra in ea mihi elaborandum putarem, Cum de re constet, nisi non parvam de ea inter feudistas controversiam esse sciam; sunt qui putant à fœdere deduci, & idem esse feudum quod fœdum sive fœdus (in qua opinione est

Isidorus)

Isiodorus) eamque etymologiam à Britannis adhuc retineri, quia feudum per (eo) scribunt : sane à fœdere deduci feudum, si significationem spectemus, non incommodè potest ; est enim quasi fœdus inter dominum & vassallum, quo mutuis vinculis ita inter se astringuntur, ut qui contra fœdus fecerit, omni jure quod in feudo sive beneficio habet privetur, dominio nempe directo, si dominus sit ; utili, si vassallus ; Alii à fide deductum putant, & iis ipse textus patrocinatur ; Nam licet fides in omnibus contractibus requiratur, hic tamen maximè, cum dominus se, rem suam, bona, dignitatem & honorem fidei vassalli concredit, cumque rursus vassallus se & sua omnia fidei domini permittit, sitque fides prima instituendi beneficii sive feudi causa ; infidelitas autem,sola feudi privationis,tam in domino quam in vassallo, nempe si fides alteri ab alterutro violata fuerit ; & proinde nihil in his libris tractari nisi de fide & fidelitate, de juramento fidelitatis, & ejus capitibus observandis ; Alii à voce faida, sive feida, quæ Germanicè privatas inimicitias significat,derivari putant; hæc vox cum sua significatione nunquam satis deplorata, à Germanis sive Saxonibus ad nos contagione quadam pervenit, unde voces diffidare, & faidam levare, quod nihil aliud est, quam privatas inimicitias denunciare, faidam autem levare pro inimicitias tales sustinere ; unde fœminæ in feudum succedere jure feudali non permittuntur,quia faidam levare non possunt, idest ad inimicitias sustinendas non sufficiunt ; & antea monui apud Boreales gentes, inter principes,inimicitias magnas intercedere solitas,quas ut possent melius & pro dignitate sustinere, patrimonialia prædia beneficii loco in feudum sæpe dabant. Sunt qui & feudum à fundo deducunt, quasi fundum beneficii loco concessum, qui nihil aliud est propriè nisi feudum. Nam liquidæ literæ sæpe in dialectis eliduntur, sic quæ latinè insulæ, Isolæ Italicè & Germanice dicuntur, & ita substractio literæ frequens est, ut illud Virgilii.

-------------Matrisque vocavit
Nomine, Casmillæ mutilata parte, Camillam.

Quod præcipuè locum obtinuit post latinæ linguæ corruptionem;Alii à sex literis initialibus jurisjurandi feudum dictum volunt, cujus sacramenti hæc erat forma. Fidelis ero ubique domino vero meo,quarum sex vocum initiales literæ sunt. f. e. u. d. u. m. Ego sane feudi vocem non esse derivatam, sed primitivam sive primigeniam puto, & à Borealibus gentibus usurpatam, pro mercede, quæ pro alimentis dabatur ; & ab ipsis Insubribus receptam & retentam auguror, His præcipue rationibus adductus, quod ex prima institutione ut dixi, feudum nihil aliud erat, nisi beneficium aut merces, quæ pro opera ut plurimum militari debebatur, & dabatur, & ut vassalli haberent unde alerentur ; In ipso jure feudali feudum pro mercede, sive pensione sæpe sumitur, sic pensiones quæ de Camera sive Cavena sumuntur, feuda dicuntur ; sic & feuda Guardiæ & Castaldiæ, nihil aliud sunt quam mercedes, quæ pro Guardia, sive Custodia, & Castaldia, pro officio curationis rerum domini debentur, ut postea dicemus ; Sic apud veteres rerum francicarum scriptores, & alios, in feudo esse, pro feudo dari, & nomine feudi habere, nihil aliud est, quam pro mercede, ob mercedem & nomine mercedis habere ; Inde Gallica vox (feaux) quasi feudalis, nos (fealls) dicimus, qui certam mercedem pro servitio habent; Et apud nos in omnibus Scaccarii libris, Cancellario, thesaurario, justiciario, & aliis coronæ officiariis summæ pro suo cuique feudo, idest, mercede assignantur ; sic & principi fæcialium, quem nos, leonem armorum regem dicimus, Prædium illud, quod Luthery dicitur, pro feudo assignatur ; quod tamen ad hæredes non transit,sed ad officii successores, sic ejus fratribus (quos heraldos dicimus) sua cuique sunt feuda ; quod etiam juri comuni Feudorum convenit. in quo advocationis, & cancellariatus frequens est mentio, & de eorum feudo sive mercede ; Immo in rerum mobilium subhastatione seu licitatione (nos appreciationem dicimus) vicecomiti, sive apparitori, qui vicecomitis partes supplet (nos vicecomitem in hac parte dicere solemus) vigesima pars rerum sub hasta venditarum pro feudo suo assignari solet ; si quis aliud de hujus vocis derivatione senserit, per me licebit.

Sequitur ut definitionem feudi apponamus, sed feudi vox est homonyma ; aliquando enim sumitur pro ipsa re sive prædio in feudum concesso, unde phrases hæ in feudum succedere, feudum ad hæredes pertinere, feudum domino aperiri, vassallum à feudo cadere, si controversia fuerit de feudo, in feudi esse possessione, de feudo investire, & similia, quæ passim hoc libro occurrunt ; aliquando pro ipso contractu feudali idest pro ipsa concessione & dispositione prædii in feudum ; in quo significato in hac definitione à nobis usurpabitur, pro ut in ipso textu, & ab omnibus interpretibus sæpissimè ; *Feudi vox homonyma.*

 sumitur ;

sumitur; Scio Cujacio, Schonero, & novitiis interpretibus utrumque hoc displicere, qui neque feudum contractum, neque rem ipsam dici volunt, sed rei tantum usum fructum: ego veteres interpretes sequi malo, quoniam hæ significationes usui nostro magis conveniunt. Omnis definitio in jure periculosa est, ut vult Javolenus, quod licet glossa intelligat de Regula juris Civilis, quam periculosam vocat, accedo tamen ad sententiam Decii, qui illam propositionem non de Regula, sed de definitione, qua Philosophi utuntur, intelligit, Ratio, quia difficillimum in jure sit rei definitæ essentiale Genus in multis invenire; exemplum tamen veræ definitionis habemus in testamento, quod Ulpianus definit esse, voluntatis nostræ justam sententiam, de eo quod quis post mortem suam fieri velit; quam definitionem ut omnibus suis membris absolutam, tuetur aperte Bartolus; Sane si quæ definitio in jure periculosa est, in nostro proposito Locum habet hæc propositio vel maxime, dum alii feudum per dominium utile, alii per usumfructum, alii per beneficium definiunt, neque acrius unquam Trojani cum Græcis pro corpore Achillis à Paride interfecti dimicarunt, quam de genere hujus definiti recentiores cum antiquioribus contravertunt; ego vero ut neutri parti præjudicium afferam, eam definitionem hic feudi proponam, quæ maximè nostris moribus, & usui forensi convenit; ita tamen ut priorum controversias, quasi inanes Logomachias, cum in re ipsa conveniant, conciliari per me facile posse sperem.

Omnis definitio in jure periculosa.

Feudi definitio.

Est ergo feudum beneficium seu benevola & libera Rei Immobilis aut æquipollentis concessio, cum utilis dominii translatione, retenta proprietate seu dominio directo sub fidelitate & exhibitione servitiorum honestorum. Hac Zasii est definitio quem sequitur Rebuffus, Molineus, & sanior interpretum pars, imo Franciscus Curtius hanc definitionem cum definito converti posse putat; Eam per partes primo explicabo, post ad ea quæ objiciuntur à recentioribus diluenda locus erit planissimus.

Quod feudum sit beneficium libere concessum.

Primo igitur dicitur feudum Beneficium seu benevola, & libera concessio: feudum enim antiquitus neque pecunia interveniente (ut hodie in feudis emptis fieri solet) neque sub pretextu Canonis, & annuæ mercedis (ut in emphyteosi) sed ex mera & gratuita domini liberalitate constituebatur; & ut textus loquitur, tantum ex amore & honore acquirendum est feudum; gratis enim & libere debent feuda concedi, nullius mercedis interventu; & quæ aliter acquiruntur, ea novas conditiones ex voluntate paciscentium accipiunt & feuda conditionata dicuntur, Hottomannus non ineleganti vocabulo vocat feudastra idest semifeuda, quod à vera feudi natura degenerent; & licet feuda aliter hodie comparentur interveniente sæpissime pretio, aut alia re pro pretio, denominatio tamen fit, ab eo quod prævalet, ut plurimum evenire solet, ut sit liberalis donatio sive munificentia; & quanquam pretio interveniente, tamen justum pretium nunquam numerasse præsumitur, qui se fidelitatis & obsequii vinculo alii astringit; vinculum enim hoc obsequii, pro parte pretii est; Itaque feudum liberam & gratuitam donationem definimus, ad illud quod fieri debet, & alioqui fieri solitum erat, attendentes, non ad id quod in hoc corrupto seculo apud degeneres homines in usu frequenti videmus; Et in feudis à principe concessis etiam hodie patet; Licet enim interveniente pecunia (ut fit sæpe) feudum princeps alicui concedat, ex sola tamen liberalitate & munificentia concedere se significat, alioqui si aliis verbis utatur, aut mentionem acceptæ pecuniæ faciat, non esse verum feudum Baldus putat. Additum in definitione (Rei immobilis) quia propriè in rebus immobilibus feudum constituitur; ratio est, quia in feudo directum dominium semper retinetur; quod si Rei mobilis utile dominium concedatur (quale in feudo necesse est) fructus ad fructuarium necessariò pertinebunt, nec tamen fructus provenire possunt nisi ex usu, Itaque res mobilis quæ in feudum conceditur, aut utendo consumitur, aut non; priori casu feudum interit, fieri enim non potest, quin res quæ in continuo usu est, continuè utendo non consumatur, & ita suo directo dominio dominus sine sua culpa etiam ignorans, & invitus privabitur; At si res hæc mobilis usu non consumatur, sed servando servari possit, nullum commodum ad vassallum pertinebit, raræ enim sunt utilitates ex re mobili, qua non utimur, rariores, rerum quæ utendo non intereunt; itaque rectè feudum in immobilibus consistere diximus, cum ex iis propriè utilitates & fructus qui vassallo debentur pro mercede, proveniant; Res autem immobiles dicuntur, res soli, quales sunt prædia, fundi, areæ, horti lacus, stagna, & quæcunque sunt solo cohærentia, ut castra, tabulata, & si quæ sint ita affixa ut partem in fundo faciant; Scio plerosque magnæ autoritatis viros feudum aliquando rerum mobilium constituere, ad exemplum usufructus earum rerum quæ utendo consumuntur, nempe ut fructus & commoda ad vassallum pertineant, proprietas apud dominum remaneat, si quando vassallus à feudo caderet, sed in

hoc

hoc casu, proprietas non est ejusdem individui, ut loqui solemus, sed ejusdem generis tantum & speciei, ut pro feudo animalium, frumenti, olei, vini, pecuniæ, tot capita, seu tot mensuræ, & ejusdem valoris restituantur, & ut recte Cujacius, propriè is non est usufructus,neq; enim naturalis ratio autoritate Senatusconsulti mutari potest; Ita nos in hac specie propriè dicemus, rei mobilis feudum constitui non posse, sed quasi feudum. At moribus nostris neque quasi feudum recte dici potest, Nam licet tales pactiones apud nos sint frequentes, ut pro pecuniæ usu, aliqua sive pecuniæ portio sive frumenti mensura præstetur, nemo tamen eas nomine feudi dignatur, neque is cui debentur decedens in feudo illius pecuniæ obiisse dici potest; hæc autem de feudo rei mobilis ita intelligenda sunt, ut Res mobiles per se in feudum dari non possint omnino, Sed cum Re immobili & fundo recte possunt: Sed & adscriptitii Coloni sive servi, & instrumenta fundi tempore Cæsarum, & hodie ea bona (quæ vulgo steilbow guides dicimus) recte cum prædio in feudum dari possunt.

Sequitur in definitione clausula, (vel Rei æquipollentis immobili vel quasi immobilis) nempe quæ rei immobilis loco habeatur, sic apud Jurisconsultos possessionis nomine, quasi possessio; dominii nomine, quasi dominium sæpe comprehenditur; hæc autem clausula adjecta est propter vectigalia, jurisdictiones, annuos proventus, custodias castrorum, sive loci alicujus, pensiones, sportulas, operas servientium, quales sunt messorum, vel aliorum molis sive molendinis servientium, exactiones, nam & hæc inter res immobiles enumerantur, & ex iis fructus colligi possunt, licet proprie loquendo non sint res, sed jura tantum incorporalia, & tamen feudum in his rectè constituitur, & quasi sunt partes feudi.

Adjectum in definitione, quod sit (translatio dominii utilis retento dominio directo) ad cujus clausulæ intellectum, nonnulla de dominio præmittenda, & quomodo in jure dividatur; Maxima est hujus vocis homonymia ut recte notat Bartolus, aliquando accipitur pro dominio pleno, aliquando pro nuda proprietate, detracto usufructu, aliquando pro usufructu simplici, aliquando etiam pro usu; sic & usufructuarius dominus dicitur in jure, sic & maritus dominus dicitur rei dotalis, & hæredi etiam nomen domini vivente patre aliquando attribuitur. Propriè tamen dominium in jure dicitur, proprietas rei, Nam cum dominium ad dominum habet relationem, qui dominus est, se dominium habere rectè dicit; Dominus autem in jure definitur qui proprietatem Rei habet, Bartolus tamen dominium aliter definit, nempe jus esse de re corporali perfectè disponendi, nisi quis à lege vel judice pohibeatur sic (Meum) definitur in jure, Id cujus nulla pars alterius dici potest: Itaque quod in cujusque ita est potestate, ut nulla pars alterius dici possit, id in ejus dominio esse rectè dicimus, & sic in solidum unius rei domini plures esse non possunt, quid sit in solidum esse dominum mox dicemus: Dominium itaque proprie capiendo à Bartolo & doctoribus melioris notæ fere omnibus, dividitur in directum & utile; sunt qui quasi dominium pro tertio membro adjiciant, sed quia in hoc instituto nullus ei est locus,prætерire malui, relicta tantum dominii dichotomia. Hanc divisionem dominii Cujacius & recentiores quique acerrimè oppugnant, simplex tantum & unicum dominium in jure, asserentes, nullum utile; quod ex ipso textu sit probant, Cum Paulus eos qui in perpetuum fundum fruendum conduxerunt, actionem habere dicat jure, licet domini non efficiantur; Itaque si emphyteuta dominus non sit, licet actionem habeat; profectò illud utile dominium, si non in emphiteuta, in nullius certè persona potest consistere; & leges naturaque ipsa repugnare videntur, ut duo in solidum unius rei sint domini, idest dominus directus, & vassallus, sive sit feudatarius, sive emphiteuta; Et hæc est causa cur feudum potius definiant esse usum fructum tantum rei alienæ, ne dominium utile quovis modo agnoscere videantur; quod si quis objiciat usumfructum morte usufructuarii interimi,cum tamen feudum in hæredes continuetur, suam & illi comminiscuntur divisionem ususfructus, ut quidam ususfructus sit personalis, qui cum persona usufructuarii extinguitur; alius qui in hæredem defuncti pacto vel conventione transeat, & ex eo genere ususfructus, est feudum; convenire enim posse ajunt vel pacto vel testamento ut ususfructus apud hæredes usufructuarii perpetuo remaneat, talesque conventiones tempore Justiniani fuisse frequentes; Sed Justinianum dubitationes antiquorum temperasse de hac quæstione satis constat; Nam quoties convenit ut ususfructus in hæredem transeat, rem ita temperandam statuit, ut ad primum hæredem coarctetur & non amplius; ut quod sua natura non esset transmissibile, in persona primi hæredis finiatur, quod & etiam apud nos observatur: Nam locationes & rentalia quæ vocamus, licet conveniat,ut in hæredes perpetuò continuentur (quod in occidentalibus hujus regni partibus

Quid sit dominium.

Quid dominus.

Recentiorum rationes cur feudum sit tantum ususfructus & non dominium utile.

bus frequens est) in persona tamen primi heredis deficiunt, & extinguutur, cum sine sasina ex pacto continuari non possint ; quod & annotandum quam maxime puto, ne quis rentalia vel locationes ea lege factas,ut in hæredes perpetuentur,ultra personam primi hæredis continuari putet, licet verba ipsa aliud innuere videantur ; Nam ut Bartolus ibidem doctissimè concludit, appellatio hæredis relata ad id quod sua natura non est transmissibile, in persona primi hæredis finitur. Verum (ait Cujacius) quod Justinianus suis temporibus negaverat, postea tamen moribus receptum, Convenire enim potest, ut & ususfructus ad hæredes perpetuo, & in infinitum transeat : Itaque feudum definiri per usum fructum, sed perpetuum recte posse ; & huic opinioni videtur favere textus ipse, cum beneficium (sub quo nomine feudum contineri nemini dubium est) definit illud esse, quod ita alicui datur, ut proprietas rei immobilis beneficiatæ penes dantem permaneat, ususfructus autem illius rei ad eum cui datur, & ad ejus hæredes In perpetuum transeat,sub conditione servitii, sive nominati, sive innominati ; & alibi dicatur, possessionem beneficii ad eum qui feudum accipit pertinere, proprietatem vero ad dominum ; proinde concludit Cujacius, & alii ejusdem factionis recentiores, Hanc divisionem dominii in directum & utile jure veteri Romanorum incognitam, nostris feudorum scriptoribus contrariam, & à veteribus interpretibus seu doctoribus confictam, & proinde omnino esse rejiciendam ; Præterea in multis feudum cum usufructu convenire, & ejusdem esse naturæ pene cum feudo, cum neque deteriorem feudi conditionem feudatarius facere possit, neque usufructuarius proprietatis. Hæc recentiores pro confirmatione opinionis suæ adducunt,meliusque feudum definiri per usumfructum putant, cum ususfructus sit potius genus definiti, quam dominium utile, ut à recentioribus traditur:Solus ex recentioribus quos legi, Hottomannus hanc distinctionem dominii in directum & utile probat, licet veteribus jurisconsultis incognitam, tamen ab illorum consuetudine & nominum distinctionibus non abhorrentem ; ut illud dominium dicatur directum, cujus nomine directa ; utile, cujus nomine utilis actio competit ; utiles enim actiones in jure dicuntur, quæ utilitatis communis causa, contra juris summi rationem comparatæ sunt ; Ego sane Hottomanni opinionem sequutus doctrinam veterem retinendam puto : *viz.* ex omni contractu, præter directum, posse acquiri utile dominium, vel utilem actionem : Rationes quibus adducor hæ sunt, primum quia datur vassallo utilis actio pro ipso feudo, uti aperte textus utilem actionem ei concedit ; secundo quod alio loco ipse textus hanc ei potestatem det, ut a quolibet possidente possit vendicare, & defensiones ipsius feudi nomine suscipere ; Tertio quod loquendi modus apud nos receptus ab illa altera forma planè abhorreat; Quis enim Rollonem ducem Normanniæ, cum in Normannia nomine feudi investitus fuit à Carolo, simplicem tantum usumfructum accepisse dicet ? aut præsentem ducem Saxoniæ, Marchionem Brandeburgensem, Palatinum comitem, tantum esse usufructuarios suarum ditionum ? Nostri sane insanirent, si eos non esse dominos suorum prædiorum, sed tantum usufructuarios diceremus ; Accedit & illud, quod si tantum essent usufructuarii, nec alium subinfeudare possent, nec usumfructum suis conjugibus, aut aliis constituere ; Cum usufructuarius, alium usufructuarium facere non possit ; neque ususfructus ex jure Communi sit transmissibilis ; neque curialitati apud nos (de qua postea) locus esset, si feudum idem sit quod ususfructus, cum Curialitas sit tantum ususfructus à lege constitutus, & sic duo ususfructus ejusdem essent individui,unus à domino constitutus, alter à lege: Neqne ex persona vassalli decedentis nasci poterat talis ussfuructus.

In quibus feudum cum usufructu conveniat.

De dominio directo & utili.

Actiones dividuntur in directas & utiles.

Præterea cum in toto jure actiones dividantur in utiles & directas, & servitutum aliæ directæ, aliæ utiles sunt, & is cui restituitur hæreditas,quodammodo sit hæres,ut ait Paulus, quod nihil aliud est, quam ut dominium utile hæreditatis ad eum transeat,cur non & dominium duplex ad horum exemplum dicere possumus, scilicet directum & utile, nempe ut directum sit apud dantem, utile apud accipientem ; præsertim cum possessio quæ ex adverso proprietati respondet duplex sit, Naturalis & Civilis, Naturalis apud eum qui naturaliter possidet, Civilis apud eum cujus nomine possidetur, Ad ejus similitudinem cur non duplicem proprietatem aut duplex dominium asserere possumus nescio : veteres enim eam distinctionem introduxerunt qui ne expesso quidem textu destitui videantur, legem adducunt ex libro undecimo Cod. ubi emphyteuta speciatim & expressè dominus dicitur, licet qui concedit emphyteusim dominus remaneat. Sunt ergo duo domini, cum emphiteuta qui accipit dominus dicatur, licet qui concedit emphyteusin dominus remaneat : Quod ut facilius intelligatur, veteres unius & ejusdem rei duplex esse dominium voluerunt, scilicet utile & directum, sed diverso respectu ; utrumque tamen finitum, & suis finibus inclusum, & limitatum,

tum, tam in persona domini quam vassalli. Quod autem ex textu allegatur, beneficium per usumfructum definiri, id solvunt, quod beneficium ibi definiatur ex Senecæ sententia (cujus tempore feuda non erant) & non feudum; proprietatemque manere apud dominum concedunt, Ita tamen ut utilis aliqua proprietas transeat ad accipientem; atque hæ sunt causæ cur ad veterum opinionem accedam, de divisione dominii in directum & utile, eamque retinendam putem; Nam quod recentiores objiciunt, eam sine ulla ratione à veteribus fuisse confictam, Respondeo & eos in idem vitium, quod aliis objiciunt incidere, cum & ipsi, ad objecta dum respondere non possent, ad suas etiam distinctiones confugiant; Cum natura hæc sit ususfructus, ut morte usufructuarii finiatur, neque id feudi naturæ convenire posse vident cum in hæredes transeat: aliam divisionem ususfructus sed minori cum ratione comminiscuntur, nempe ut alius sit ususfructus personalis, alius perpetuus; quæ sanè distinctio magis cum textu pugnare videtur, quam illa veterum de dominio directo & utili, Inventæ sane sunt distinctiones sive in jure, sive in Philosophia, sive in Theologia ut facilius res sub intellectum cadant, & responsorum salebræ differentes concilientur, utcunq; est, in vocibus multum, in re parum inter has opiniones differentiæ est: Nam si verum quod Cicero ait, Id proprium cujusque esse quo quis uti & frui potest; frui autem dicitur is, qui vel dominus vel quasi dominus, fructus vel obventiones perpetuò aut pro tempore percipit; Immo & in ipso jure, aliquando ususfructus pro dominio habetur, aliquando pars ipsius dominii reputatur; nihil pene interest, utrum vassallum usufructuarium cum recentioribus dicamus, an vero veterum distinctionem sequuti, proprietarium, sed talem qui alium priorem in proprietate agnoscat, cum utriusque idem sit effectus, proprium enim veteres pro diuturno dixerunt.

Quare inventæ sunt distinctiones.

--------Nimium Romana Propago
Visa potens superis, propria hæc si dona fuissent.

Virg. Æneid. 6.

Sic Plautus amatorem proprium, pro perpetuo frequentissime adducit, Itaque in feudo sive utile dominium tantum transire dicamus, sive usumfructum, sed perpetuum; In nomine aliquid, in re nihil est differentiæ. Nostri ut hos nodos evitent, modestius & fortasse significantius, dominum directum superiorem vocant, vassallum vero tenentem; licet tenentis nomen latius quam vassalli extendatur; sed cum in materia feudali quæstio est, pro vassallo tantum sumitur. Ex his patet retinendam esse priorem feudi definitionem, quæ à nobis proposita est, quam etiam in hoc tractatu sequi statui, non tantum quod saniori doctorum parti placeat, sed quod nostris moribus magis conveniat, Nam nisi, translationem utilis dominii in vassallum concedamus, innumeræ ut dixi in nostra praxi difficultates orientur.

Quæri autem potest, Si in feudo duplex sit dominium, & antea feuda vectigalium, servitutum, jurisdictionum, pensionum, & annuorum proventuum constitui posse diximus, quæ res non sunt corporales, sed jura tantum, quorum dominium nullum proprie potest esse, quomodo hæc inter se conveniant, cum neque dominus directus horum feudorum esse potest, neque utilis? hæc questio à Baldo in præfatione feudorum proponitur, & ejus solutio ab eo petenda est, nempe loco directi dominii directa actio succedit, & loco utilis dominii utilis actio, quæ datur feudatario contra debitorem horum annuorum redituum, sive præstationum; multi etiam in ea sunt opinione, hæc jura quæ memoravimus, inter mobilia numerari.

Redeo ad definitionem, in qua sequitur clausula (sub fidelitate) quæ nihil aliud est quam tutela feudalis, qua dominus & vassallus invicem, sed præcipue vassallus, ad mutuam fidem obligantur; fidelitas enim non solum vinculum est feudi sed vera ejus essentia, sine qua nullum feudum subsistere possit, adeo ut fidelitas ipsa ne pacto quidem remitti potest, alioqui in aliam contractus speciem transit, nempe in allodium, sed de allodio & fidelitate mox plura subjiciemus.

Sub fidelitate.

Diximus (sub exhibitione servitiorum honestorum) Nam licet vassallus inservire domino semper teneatur, alioqui feudum dici non meretur, sed potius donatio seu allodium, non tamen nisi ad honesta servitia tenetur, imo nec servus domino, nec filius patri, nec civis rectori suo in turpibus parere debet; In factis tamen non atrocibus, si servus aut vassallus domino, aut filius patri, aut civis Magistratui paruerit, in jure Civili excusatur, jure Canonico non item, sed de his postea.

Sub exhibitione servitiorum honestorum.

Quod autem de servitiis diximus, de servitiis incertis & personalibus intelligendum;

Nam

Nam cum feudum tantum ob unum & certum servitium datur, proprie feudum non est, ut infra dicemus: neque si servitus sit realis, i. e. si servitus uni prædio ex altero debeatur; Nam tales servitutes in feudis non spectantur; vassallus enim militares operas domino debet, idest ut cum armis & equis ad domini imperium quoties mandaverit paratus sit; Sunt qui definitioni apponendam vocem (Perpetuo) putant, quasi feudum esset perpetua & benevola concessio; Et sane feudum jure nostro perpetuum esse solet, neque feudi nomen convenit ulli, cui non hæreditatis; nisi quis dicat conjuges in conjuncto feudo esse, aut usum fructum conjugi concessum genus esse feudi: Ego sane ab hac voce (Perpetuo) consulto abstinui, cum sciam alia feuda esse vitalia, alia temporalia, alia annalia, ut in divisione Feudorum postea apparebit.

Hæc autem feudi definitio quam per partes explicavimus antiquis apud nos feudis maxime convenit; quoque feudum antiquius eo magis definitioni consentit; Nam antiquitus apud nos feuda ex mera dominorum liberalitate concedebantur, propter operam in bello vel præstitam, vel præstandam; translationemque dominii utilis, retento dominio directo, (unde vassallus moriens obiisse vestitus & sasitus ut de feudo dicebatur,) fidemque vassalli obstrictam domino cum aliqua recognitione dominii, idest aliquo, testificandæ gratiæ causa, obsequio continebant. Post senescentibus seculis, cum in pretio tantum pretium haberetur, militares operæ negligi cœperunt, & Martia illa feudi natura inquinata, & corrupta est; ut hodie feudum in feudo vix agnoscamus, & hoc Feudorum senium dici potest, prout singulas ejus ætates antea enumeravimus; Nam cum feuda cœperunt ex pactis conventis legem accipere, cumque attentiores domini ad rem faciendam progressu temporis facti essent, etiam in emphyteosin prædia dabantur, sub annuo censu, præteritis servitiis.

Feudi senium sive senilis ætas.

Hæc ut planioria omnibus fiant, tria in definitione feudi sunt ponderanda, quædam enim sunt Feudorum omnium essentialia, quædam naturalia, quædam accidentalia. Essentialia vero sunt ea, sine quibus in feudo ipso, sive dispositione feudi expressis, ipsa dispositio feudi subsistere non potest; & hæc tria sunt, licet Baro duo tantum essentialia ponat, rem nempe immobilem, & fidelitatem, Schonerus unam essentialem qualitatem, nempe ut sit de re immobili de qua fides * præstatur. Primum itaque in omni feudo servandum ut dominium directum, apud concedentem maneat; Secundum ut præstatione alicujus rei, aut facti, vassallus dominum suum recognoscat: Tertio ut juramentum fidelitatis, saltem ipsam fidelitatem præstet.

** 12. Thes. disp. de feud. quæst.*

Hæc tria expressa, ex usu nostro, in dispositione feudi non semper requiruntur, Nam fidelitas aliquando tacite, aliquando inest expresse in clausula Redditionis: Et de primo quod ad dominum directum attinet, quem nos superiorem dicimus, Is semper est exprimendus, sive is sit qui concedit, sive ejus immediatus superior, ut de eo feudum teneatur, quo casu non manet feudum concedentis, sed domini sui superioris: usque adeo autem exprimendus est dominus superior in feudi concessione, ut ejus omissio totam feudi concessionem vitiet: Neque feudum in esse (ut dicere solemus) producitur, donec domini immediate superioris consensus interveniat, si de eo feudum tenendum concedatur, Quod si de concedente tenendum solum detur, dominus superior permanet qui concedit. Hinc factum est ut vulgare illud sit in foro, Nisi in charta exprimatur, de quo feudum tenetur omni effectu & robore destituatur.

Primum quod est essentiale, in feudo: superioris expressio.

Secundum essentiale est ut præstatio aliqua sive Redditio in concessione exprimatur, sive ea in dando, sive faciendo consistat, neque interest si quid corporale redditum sit, quale illud sit, aut cujus valoris, veluti in feudis francis accidere solet, in quibus redditio Rosæ, vel nummi argentei, vel paris cheirothecarum, vel Calcarium, vel speculi, vel similium habetur; In tales enim præstationes clarissimus dominus de Olyphant, licet ab aliis servitiis immunis, pro multis latifundiis tenetur; Cum tamen alia prædia in feudo recto sive proprio teneat, ex quibus Regi Warda & Maritatio debentur; Imo & in feudis quæ ad manumortuam, sive in puram elemosynam conceduntur, aliqua semper redditio exprimitur, nempe precum, & divinorum officiorum: Et sic in feudis semper aliqua præstatio, quasi grati animi testificatio, & memoris beneficii semper exprimenda est: Has autem præstationes sive redditiones, quales in feudis francis exprimuntur, cum plærumque minimi sint pretii, nostri negligere solent: Angli tamen exigunt diligentissimè, ea ratione adducti, quod si prætereantur vassalli franci, in oblivionem suorum dominorum veniant, si nunquam vel munusculo, eos agnoscant: Itaque ut utriusque & vassalli & domini refricetur memoria has præstationes severissime solent observare, quod & hodie apud nos custoditur.

Secundum, aliqua Redditio.

Tertium

Tertium de fidelitate, licet non exprimatur, tamen tacite in verbo præstationis semper intelligitur, & domini superioris personæ adhæret, quasi esset accidens inseparabile; superiori enim & præcipue domino semper fides, reverentia & obsequium debentur, neque fidelitas hæc ullo pacto remitti potest; Nam quod opponitur in textu, quod pactum feudi interponi potest, ut sine sacramento fidelitatis, vassallus feudum habeat, de sacramento solo seu juramento intelligunt omnes, quasi illud pacto remitti possit, quod & etiam apud nos in usu est; Nam licet fidelitas semper sit præstanda, sacramentumque debeatur, raro tamen apud nos exigitur; Hæc autem fidelitas usque adeo naturæ feudi inhæret, ut non solum pacto remitti non possit (ut antea monui) sed neque pactum illud in jure consistat, ne vassallus propter infidelitatem, aut feloniam è feudo suo cadat, ad exemplum pacti, ne donatio propter ingratitudinem possit revocari; utrumque enim pactum hoc in jure rejicitur, ne delinquendi materia sceleratis hominibus præbeatur: Est itaque fidelitas quasi essentiale feudi, quæ si non exprimatur, (exprimi tamen videtur sub nomine Tenendriæ) aut prædium ita concedatur, ut de nullo teneatur, jam feudum dici non potest, sed allodium. *Tertium essentiale fidelitas.*

Et quoniam in Allodii mentionem incidimus, cum feudo allodium opponi soleat, quid allodium sit, & quæ bona dicuntur allodialia paucis perstringemus: Nam & hæc etiam definitionem feudi, ejusque naturam facilius demonstrabunt, Cum contraria inter se posita maxime elucescant. De definitione vocis Allodii, non satis inter feudistas imo doctissimos convenit; Budæus enim putat Allodium ex a privativa particula, & laudando deduci, quasi allodes sint, qui ob beneficium acceptum dominum non tenentur laudare, vel agnoscere, leodes enim sive leudes subditi dicebantur, Galli, Loyaulx, Nos ligios dicimus, & proinde allodes qui non sunt subditi, & allodium quod ex nostra jurisdictione, sive districtu non est; Alii (quibus magis assentior) Gothicam vocem seu vocabulum feudale putant, & cum Gothis & septentrionalibus gentibus & feudis ipsis irrepsisse, apud quas nulla vis est illius particulæ privativæ a. Allodium tamen si his credimus proprium cujusque patrimonium, quod quis jure quam optimo possidet, significat, in quo nullum superiorem dominum agnoscere tenetur. Hujus allodii duo sunt genera, alterum in rebus mobilibus consistit, alterum in rebus soli; Mobilia autem omnia allodialia sunt, in quibus dominium plenum habemus, ut iis uti, vel abuti, pro arbitrio nostro possimus, pro quibus neque servitium, neque operam cuiquam debeamus; Imo Feudorum fructus præteriti jure allodii censentur, licet ex feudo debeantur; Ita gravissime errant qui bona mobilia de principe teneri, aut in patrimonio aut potestate principis esse asseverant, ut ejus commodis quando velit liberè possit applicare; Nam rerum mobilium dominium privatorum est, neque in dominio Regis esse possunt, nisi quo ad tuitionem, quam nos protectionem dicimus: Alterum genus allodii est, quando prædium vel tenementum, pacto ita conceditur, ut pleno jure quis concessum ita possideat, ut nullam pro eo gratiam, nullum servitium, nullam denique operam aut mercedem debeat, Et sic allodium à feudo differt, cum feudum teneatur dominum agnoscere; Præterea in his allodiis dominium est infinitum, ut illud servare, perdere, & liberè uti, vel abuti possit, ex animi sui sententia; apud vassallum vero dominium finitum est, quo neque abuti vel alienare sine domini consensu potest. Exempla autem allodiorum erant frequentiora quam jam sunt, nemo enim hodie allodium solet concedere: Donationes tamen illæ quæ à Pipino, Carolo Magno, & Lothario, regibus francorum, Romanis Pontificibus de ipsa urbe Roma, deque aliis Longobardorum Regum quos everterant, præcipuis urbibus factæ fuerunt, mera erant Allodia, quippe cum concedentes nihil sibi retinuerunt; sic omnes prædiorum donationes apud veteres Romanos allodia erant, nondum enim nomina tenendriæ & superioritatis occurrerant; talis etiam est, ut refert Franciscus Curtius, & Olradus de principatu Achaiæ, cujus Carolus Rex Neapolis, tam utile dominium quam directum principi Tarentino concessit; Et ut ad nos redeam, talis erat donatio Regis Athelstani, quam supra retulimus, prædiorum Oddam & Roddam, eodem jure, & adeo immunium, quam ipse ea possiderat, idest neque dominio utili, neque directo apud se retento, Sic (ut testatur Holinscedius, in Guilielmo Rufo) Hugo Lupus nepos Guilielmi Conquæstoris comitatum Chestriæ ab ipso conquæstore accepit, adeo liberè ad gladium, sicut ipse conquæstor totum Angliæ regnum ad Coronam; & ut ad recentiora accedamus, talis est investitura, quam Rex Franciscus primus duci Lotharingo fecerat, de urbe Castaleta ad Ripam Mosellæ sita, in qua neque recognitionem ullam sibi reservavit. Sequitur ut naturalia feudi explicemus.

Quid sit allodium. *Allodium duplex.* *Omnia bona Mobilia sunt allodialia.* *Differentia inter feudum & Allodium.* *Quæ sunt naturalia in definitione feudi.*

Naturalia Feudorum dicuntur, eæ qualitates quæ ex natura contractus pendent, quasi feudo innatæ, semperque censentur feudo inhærere etiamsi non exprimantur, veluti ut feuda sint

ſint gratuita, ut maſculi tantum hæredes ſuccedant; Natura autem ab omni feudo fœmias ſecludere videtur, quaſi ad obſequia domini, quæ vel in conſulendo, vel in militando conſiſtunt, (quorum præcipuè cauſa feuda conſtituuntur,) impares & ineptas; ſic & hoc naturale eſt feudi ut res cum omnibus annexis ſuis, juribus, & privilegiis tranſeant, ut domus, ædificia, arbores, plantæ vaſſallo cedant juxta illud vulgare.

Quicquid plantatur ſeritur vel inædificatur
Omne ſolo cedit, radices ſi tamen egit.

Naturale item eſt, ut dominus vaſſallo qui ſervitia debet de evictione teneatur, licet de evictione nihil exprimatur; hinc fit ut apud nos, feudum ob ſervitium datum, vel propter merita, dicatur, titulus oneroſus, & ad actionem de evictione ſufficiat; Sic & naturale hoc eſt feudi, ut citra noxam, culpam, & voluntatem beneficiarii non amittatur; ſic ut incerta ſervitia ſint quæ præſtentur, & à domino indicenda cum libuerit, & ſimilia, quæ in hoc tractatu paſſim legenti occurrent; ſi quid contra hæc fiat, & eveniat, jam non eſt rectum & naturale feudum, ſed degenerans, & conditionatum, vitioque aliquo affectum, & (ut Hottomanni verbo non in concinno utar) feudaſtrum, quaſi ſemifeudum, & non verum feudum, qualia apud nos ſunt pleraque omnia, in quibus certum ſervitium inveſtituræ exprimitur, veluti ut vaſſallus dominum ad comitia Regni comitetur, ut ei à poculis, vel dapibus ſit, aut cellæ vinariæ præſit, penus curam gerat, portas claudat, claves ſecum retineat, ſtapedam domino equum in publicis comitiis aſcendenti teneat, ut tormenta bellica dirigat, & ſi quæ his ſimilia, quæ multa profectò apud nos ſunt; Neque enim ob certa hæc ſervitia feudum conceſſum, rectè feudum dici poteſt, ſed feudaſtrum, cum vaſſallus domino ad omnem operam, conſilium, fidem, domi militiæque præſtandam, & nullis finibus conſtrictam ex natura veri feudi obſtringatur, & proinde ex domini arbitrio vera feuda pendent, & ob id incerta & naturalia dicuntur; horum naturalium hic effectus eſt, ut licet naturaliter inſint, tamen cum iis pacto diſpenſari (ut loqui ſolemus) poſſit, veluti ſi conveniat ut pecunia ſolvatur, ut tam ad fœminas quam ad maſculos feudum deſcendat, ut à ſervitiis ſit immune, ſed ne eſſentialia Locum habeant in feudo, nullo pacto provideri poteſt.

Quæ ſunt accidentialia.

Accidentalia, ſunt quæcunque vel in ipſa conceſſione vel cum ipſo feudo accidunt, qualia ſunt pacta quæ in feudis emptis aut permutatis apponuntur, vel proviſiones, vel clauſulæ quæ vocantur irritantes, quæ licet cum natura feudi non omnino conveniant, tamen ſervandæ ſunt, vel ut pacta in continenti appoſita, quæ pars contractus à juriſconſultis cenſentur, & ab his accidentalibus, naturalia plerumque Feudorum innovantur, exempli cauſa, Emptionis natura eſt, ut præſtetur evictio, Licet non exprimatur, pro expreſſo tamen habetur, licet pacto provideri poſſit, ne quid evictionis nomine præſtetur; ſic etiam in feudis, ſi quæ diximus eſſentialia ſint ſalva & intacta, licet naturalia pacto immutentur, feuda tamen manent, licet proprie feuda vix dicantur, imo ſi ex arte differendi definitionem feudi, & ejus naturam diſcutiamus, ne feuda quidem franca, neque quæ in emphyteoſin aut quæ ad Libellum conceduntur, cum propoſita feudi definitione conveniunt, cum ſervitia non debeant; unde patet quam periculoſa ſit omnis in jure definitio, rarò enim fit, quin ſubverti poſſit; ſed profectò ea quam ſupra adduximus feudi definitio, pro feudi vera definitione à doctiſſimis feudiſtis uſurpatur: feudi inquam nativi & genuini, & præcipue militaris, qualia omnia erant feuda ab initio, à qua definitione quanto longius feuda recedunt, tanto feudi appellatione ſunt indigniora; Itaque à veteribus interpretibus degenerantia, ſive conditionata feuda dicuntur, nempe quæ ratione ſingularis pacti genuinam naturam feudi amittunt, ut in diviſionibus Feudorum ſequentibus apparebit, ſed eatenus tantum degenerantia dicuntur, quatenus pacto immutantur, in reliquis feudi proprii naturam ſervant. Si quis definitionem hanc non eſſe bonam ex legibus differendi pertinacius contendat, ſaltem pro deſcriptione accipiat, & utatur, donec ipſe meliorem in medium adducat.

In quibus feudum & uſusfructus conveniunt.

Et quoniam recentioribus placet feudum per uſumfructum definire, contra veterum opinionem, non inutile fore putavi pauca ſubjicere, in quibus uſusfructus cum feudo convenit, & in quibus diſſentit, ut & veterum & recentiorum opiniones de genere definiti in hac feudi definitione facilius eluceſcant, & inter ſe conferantur; Nam ſi uſusfructus eſt genus definiti ipſius feudi, certè quæcunq; de ſpecie dicuntur, etiam de genere dici, per leges diſputandi oportebit. Habent itaq; feudum & uſusfructus hoc ſimile, quod utrumq; ſit jus utendi, fruendi, & omnes utilitates, quæ ex feudo veniunt percipiendi; uterq; id eſt uſufructuarius & feudatarius feudi conditionem meliorem facere poteſt, deteriorem vero non

Prima ſimilitudo.

Secunda ſimilitudo.

item;

item, uterq; naturaliter possidet. Nam civilis possessio apud Dominum remanet; Itaq; non pro suo, sed pro eo quod quodammodo alienum est possident, & cum Jura statuant ejus esse possessionem cujus nomine res possidetur: Certè hæc naturalis tantum possessio, omnem præscriptionem excludit: Nam licet usufructuarius centum annos possideret, nunquam tamen proprietatem præscribit, neq; feudatarius dominium directum: Ratio est quia proprietarius per usufructuarium & Dominus per Vassallum possessionem fundi retinent: Naturalis enim possessor, contra civiliter possidentem nunquam proprietatem præscribit; uterq; fundum locare, uterq; ejectus, interdicto unde vi potest experiri. 3. 4.

Dissentiunt autem in pluribus, nam usufructus testamento constitui potest, feudum nisi inter vivos constitui non potest, propriè q; ejus vassallus quisq; censetur, à quo investituram accepit: Usufructus constituitur venditione, alienatione, locatione, permutatione; at in feudo præcipuè nativo, & genuino pretium non admittitur, neq; merces, aut quid aliud nisi militaris opera: Usufructus rerum mobilium, & omnium quæ in bonis sunt constitui potest, feudum tantum in immobilibus & æquipollentibus consistit, ut antea probavimus: Usufructuarius, nisi præstita cautione de utendo & fruendo boni viri arbitratu, & re restituenda, in possessionem non admittitur, sed in feudo nihil tale requiritur: Usufructuarius ad nulla servitia tenetur, feudatarius verò contra: Usufructus sola patientia & cessione tradi intelligitur, at in feudo investitura requiritur: Usufructuarius nullum dominium habet, at in feudo utile dominium transfertur, ut antea dixi: Usufructus tantum vitalis, & morte usufructuarii finitur, at vassallus feudum possidet plerunq; perpetuum: Usufructuarius formam & qualitatem ædium mutare non potest, adeo ut ne ædificare possit in area fructuaria, at vassallus rectè faciem mutat loci, ædificia reformare potest: Usufructuario proprietarius nulla necessitudine devinctus est: At Dominus Vassallo ita devinctus est, ut si quid extra fidem fecerit, à proprietate sive dominio directo cadat. Hæ differentiæ cum plures sint, quam similitudines inter usumfructuum & feudum, facit ut verior appareat veterum interpretum definitio, feudum non posse per usumfructum definiri, ut recentiores volunt, cum inter se tot modis & capitibus dissentiant: Ex hac autem definitione liquet, feudum esse quendam contractum (licet nonnulli in contrarium contendant) reciprocum inter dominum & vassallum, in quo uterq; alteri obligatur, resq; uni ab altero traditur, ut aliquid pro ea rursus repræsentetur, quod in contractibus reciprocis & innominatis præcipuum est: Itaq; qui pro feudo acquirendo agit, is idem observare debet, quod in aliis contractibus fieri solet, nempe ut probet, omnia quæ convenerant pro sua parte impleta esse, aut saltem, ut impletionem omnium, in quibus tenetur, offerat; aliter ex reciproco contractu, nemo audietur.

In quibus different. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Sed an feudum nominatus an vero innominatus contractus dici possit, controverti potest, movet quæstionem quod ejus nomen inter contractus nominatos in Jure non reperiatur; sed rectè Bartolus omnes contractus à jure vel à lege introductos etiam sub nova forma & nova specie, nominatos recte dici putat. Secunda quæstio major est, & in usu quotidiano frequentior, sitne feudum contractus bonæ fidei an stricti juris. Hic pauca ad juventutis studia promovenda, de contractibus bonæ fidei & stricti juris adjiciam. Bonæ fidei contractus dicuntur, qui ex æquo & bono extensionem capiunt, licet in iis nihil sit dictum, & sic mens contrahentium potius spectatur, quam quod inter contrahentes expresse convenit. In quibus omnibus hanc formam usurpatam fuisse putat Hotomannus, quantum ex bona fide fieri dari oporteat. Inter contractus bonæ fidei numerantur, omnes contractus reciproci, velut emptio, venditio, locatio, conductio, & reliqui qui à Justiniano enumerantur, Contractus etiam matrimoniales, testamenta & legata naturam contractus bonæ fidei sapiunt, cum in illis favor matrimonii præcipue spectatur, in his plenius defunctorum voluntates sunt interpretandæ; In quibus omnibus quia sæpe fidem aliorum sequi cogimur, quid actum sit ex æquo & bono inquiritur, quidq; in similibus negotiis fieri solet. In stricti juris contractibus nemo bonam fidem, nemo bonum & æquum excludit, sed ideo stricti juris actiones dicuntur, quod strictius hæc fides arctatur, bonumq; & æquum inter cancellos quasi constringitur, ita quod nihil actum nisi quod scriptum credatur, cujusque specialis mentio in contractibus est facta. Stricti juris sunt omnes stipulationes, fide jussiones, seu satisdationes, quæ stipulationum naturam sapiunt, etiam omnia crimina & judicia, quæ ex delictis & criminibus oriuntur & pœnæ, neq; enim hæ aut extensionem recipiunt, aut interpretationem. Sed ut ad propositam quæstionem de feudo revertamur, feudum contractum stricti juris dicimus, licet beneficium sit, & ex contractu bonæ fidei oriatur frequen-

Feudum contractus sit nominatus an innominatus. *Sitne feudum contractus bonæ fidei an stricti juris.*

tissime, & hæc est omnium penè feudistarum sententia, & nostris moribus apprime convenit. Nam cum jus feudale, quo utimur totum ex consuetudinibus coaluerit, non est ad consequentias trahendum, ut Doctores loquuntur : consuetudo enim licet scripto comprehendatur (neque enim minus est consuetudo, licet super ea scriptura interveniat) juris stricti est & proprios terminos non excedit. Præterea feudum ex sua natura est species quædam donationis, & ut *Baldus* ait æquum est ut donationes omnes sint stricti juris, ne quis plus donasse præsumatur quam in donatione expresserit. Hinc fit ut omnes locationes, venditiones, pacta de retrovendendo, quæ nos reversiones dicimus, & si quæ sint his similia, quæ circa feuda & res immobiles apud nos interponuntur, stricti omnino juris censeantur, licet Jure Civili, sint contractus bonæ fidei : In rebus autem Allodialibus, sive mobilibus, venditiones, locationes, & reliqui contractus suam naturam quam ex Jure Civili cœperunt, retinent, id est, ut in iis omnia ex bona fide impleantur, quodque ex natura contractus æquum & bonum postulat, etiamsi de eo nihil actum expresse fuerit, ab utravis parte præstetur.

An feuda concessa a principe sunt stricti juris. Sed gravior quæstio est de feudis à principe concessis ; quotquot enim juris interpretes legi, ii omnes affirmant, non solum omnia feuda, à principe concessa, sed & omnes contractus cum principe initos bonæ fidei esse, nusquam enim bonam fidem, si in principe deficiat, quærendam : Cum is ad implementum, alias vix cogi possit, & in jure beneficium à principe concessum, latissimè contra ipsum principem, strictissimè contra alios interpretandum sit : Contrarium vero apud nos observari censeo, ut feuda etiam à principe concessa stricti juris sint. Nam ~~ex~~ cum solâ principis liberalitate procedant (neq; enim ex ullo alio titulo apud nos conceduntur, nisi sub titulo puræ donationis) non est æquum ut is in plus teneatur, quam voluit ; aut plus voluisse credatur, quam expressit. Inde factum est ut princeps nunquam de evictione feudi teneatur, licet ea (ut dixi) naturaliter feudo inhæreat : Itaque ut tandem definitionem hanc concludamus, si quæ diximus essentialia deficiant, omnino feudum consistere non potest : Naturalia vel ex consensu contrahentium, vel ex diversa locorum consuetudine mutari possunt, & iis aliquid addi vel detrahi : Ita tamen ut nisi aliquid expresse mutetur, natura vera feudi remaneat ; Accidentialia autem vel adesse vel abesse sine subjecti sui interitu possunt, sed non inesse præsumuntur, nisi exprimantur : Ex hac divisione naturalium, essentialium, & accidentalium qualitatum feudi, omnes Feudorum divisiones nascuntur ; nempe hinc factum ut quædam feuda essentialia feudi & naturalia servent, alia ab his plus minusve declinent, & ut variæ Feudorum divisiones tam in ipso textu, quam interpretum sententiis emanarint ; De quibus jam locus est, ut aliquid dicamus, modo quasdam generales regulas ad feudorum intellectum faciliorem utilissimas, & definitionem illustrantes præmiserimus.

Reg. 1. Prima est ut in feudis semper investituræ tenor spectetur, verborumque vis diligenter expendatur ; Nam tenor est qui dat legem feudo, & omni contractui, & plerumque naturam feudi mutat, quæ alioqui cum definitione ante explicata conveniret, ejusque conditiones retinere censetur, nisi aliud ex tenore constet ; Itaque in jure, tenor aliquando pro pactione, sive conditione, contra communem feudi naturam in contractu feudali interposita, sumitur.

Reg. 2. Secunda Mos Regionis non minus dat legem feudo quam tenor ; Nam ut ait Baldus consuetudines Feudorum sunt locales ; apud Insubres enim sive Longobardos, ubi primum jacta sunt feudalis juris fundamenta, saltem ubi incrementum cœperunt feuda, diversæ pro locorum varietate fuerunt Feudorum conditiones ; Nam Mediolani, Cremonæ, Ticini, & hodie in universa pene Gallia, vassallus feudum alienare potest, sine consensu domini sui superioris ; Mantuæ aut Veronæ non potest ; quod & apud nos observatur ; ut localibus consuetudinibus, post jus proprium uniuscujusque regionis, qui in ea sunt, regantur ; Sic ex jure feudali, in Gallia, Germania, & plerisque Galliæ Regionibus, in feudis omnes filii æqualiter & in capita succedunt : in Britannia & magna parte Normanniæ primogenitus tantum.

Reg. 3. Tertia ubicunque facti feudalis species occurrit, quæ expresse in libris feudorum non deciditur, In illius decisione, jus Civile sive Romanorum sequi debemus ; at contra feudales decisones, nisi in Feudorum materia, Locum non habent.

Reg. 4. Quarta ubicunque nomen hæredis in libris Feudorum occurrit, de hærede masculo intelligendum, fœminæ enim regulariter non succedunt, quasi inutiles ad ea onera, quæ feudis naturaliter insunt, neque enim militare, neque domino in re difficili consulere, aut ejus consilia reticere possunt, quæ tamen in feudis singula requiruntur : Sic & nomen hæredis in prima investitura expressum, tantum ad descendentes ex corpore vassalli primi extenditur, veluti ad filium, nepotem, & pronepotem, & non ad collaterales, nisi ex corpore primi vassalli sive stipitis

ſtipitis deſcendant; rationem ſupra poſui, quia dominus potius vaſſallo, & hæredibus ex corpore gignendis ſive genitis proſpexiſſe videtur, quam ulli collateralium, niſi clauſula (hæredibus quibuſcunque) adjiciatur; Itaque in feudo novo uni & hæredibus conceſſo, deſcendentes tantum hæredes venient ad ſucceſſionem, non item Collaterales.

Quinta quod in feudis licet ſint ſtricti juris, tamen de his proceditur de ſimilibus in ſimilia; & quod magis mirandum, etiam in pœnalibus, licet regulariter pœnæ non extendantur. *Reg. 5.*

Sexta in omni feudo conceſſo retineri videtur in vaſſallum juriſdictio, ideſt, dominus in vaſſallum reſpectu illius feudi habet ordinariam juriſdictionem; Ratio eſt, quia hæc datur à lege, & præſumptio juris eſt, & de jure, quaſi à contrahentibus ipſis conſtituta ab initio, præſumitur. *Reg. 6.*

Septima quandocunque mentio fit poſſeſſionis, veluti ſi Rex aut Pontifex confirmaverit Titio omnia caſtella quæ poſſidet, de juſte poſſeſſis intelligendum; & poſſeſſio de juſta poſſeſſione, niſi qualitatem poſſeſſionis expreſſerit, qui confirmat. *Reg. 7.*

Octava quod regulariter non valet argumentum de feudo ad emphyteoſin, præcipuè in prohibitis; exempli cauſa, feudum ſine domini conſenſu non poteſt alienari, ergo neque emphyteuſis; niſi eadem utriuſque ſit ratio, & quæ ex jure communi deſcendat. *Reg. 8.*

Nona quod ea capitula quæ in omnibus libris non reperiuntur, pro jure feudali non habentur, neque ad cauſarum deciſionem ſufficiunt, Nam ut cuivis in his libris verſato apertiſſimnm eſt, multa capitula in aliis libris reperiuntur, quæ in communibus de uſibus Feudorum libris deſiderantur, & præcipue apud Neotericos, & recentiores, conſtitutiones multæ reperiuntur, quæ parem, neque in foro, neque in ſcholis cum jure feudali vim non habent. Hanc etiam regulam Baldus & plerique doctorum tenent, & qui juris feudalis cognitionem aſſequi cupit, Has regulas memoriæ ſuæ commendet; de quibus ut argumenti occaſio ſe præbebit, nonnulla in his diegeſibus perſtringemus. Nunc ad Feudorum diviſionem pergendum. *Reg. 9.*

De Feudorum diviſione.

Diegeſis decima.

Licet ex rei cujuſvis definitione, ut dialectici volunt, plenam Rei definitæ notitiam conſequamur, non minorem tamen lucem ad feudi Naturam, & conditiones intelligendas, ſubſequentes ejus diviſiones adferent, Sunt autem omnes, διχοτόμοι quarum ut plurimum unum membrum, ex alterius membri negatione ſeu privatione conſtat, & proinde ex mutua inter ſe collatione facilè cujuſvis membri patebit intellectus.

Prima itaque Feudorum diviſio eſt in proprium & improprium, & hæc quidem præcipua & primaria diviſio eſt, à qua reliquæ (licet alio reſpectu) dependent, & ad eam reducuntur; Proprium autem id feudum dicitur, quod cum definitione præmiſſa convenit, in omnibus; ideo dictum feudum rectum ſive proprium, quod propriam feudi naturam contineat, & communi & regulari Feudorum jure regatur; Improprium quod à naturali feudi qualitate declinat, & quod pacto & conditionibus, vel obſequiis nominatim definitis eſt alligatum, contraque innatas feudi qualitates, impropriatur, ut loquitur Baldus; exempli cauſa, ſi vel certum ſit ſervitium, quod in feudo præſtandum ſit; aut quandocunque aliquod pactum apponitur, contra naturales qualitates Feudorum, feudum improprium eſt. Sed hic meritò dubitari poteſt, cum pacta contra naturam cujuſvis contractus appoſita, efficiant contractum nullum, qui fit ut hæc pacta contra definitionem feudi appoſita, non omnino contractum totum vitient & tollant, ſed tantum mutent & aliqua ex parte innovent: ſed ne nimium hic ſimus ſubtiles, retinendum, eſt pacta contra feudi naturam appoſita, feudum ipſo jure non tollere, ſed tantum modo improprium reddere; Hæcque feuda valere ex mutua contrahentium in ipſo contractu ab initio voluntate interpoſita; Feudum autem hoc proprium ſemper in rebus corporeis exiſtit, Improprium in juribus; proprium in iis quæ ſunt extra curtem ſive curiam domini; Improprium in curte dicitur eſſe. Quid ſit autem curtis, & unde deducatur, quæſtio poteſt moveri: Curtis nihil aliud eſt, niſi domus domini, aut ejus palatium, in quo juriſdictionem ſolet exercere, quam juriſdictionem feudiſtæ diſtrictum vocant, ideſt diſtringendi poteſtatem: adeo ut nihil aliud ſit in curte domini eſſe, *Prima Feudorum diviſio.* *Differentia inter feudum proprium & improprium.*

 quam

quam esse in ejus Curia, jurisdictione sive districtu, idest infra id territorium esse, in quo dominus potest jure dominii distringere : sic & pares Curtis, qui & pares Curiæ, & pares domus vassalli dicuntur, qui ab eodem domino, sive eadem domo, aut jurisdictione feuda sua habent : Licet alii pares Curiæ quasi patres sive patricios dici putant. Curtis nomen videtur, non tam à Curia quam cohorte deductum, quasi pares dominicæ cohortis : Nam Cicero notat Verrem solitum esse de Cohorte sua judices dare, quod nihil aliud erat, quam de curte sua dare idest de familiaribus comitibus seu domesticis suis.

An omnia feuda habent annexam jurisdictionem.

Advertendum tamen est non semper feudum habere secum comitem jurisdictionem sive curtem, multa enim feuda sunt quæ nullam habent jurisdictionem, veluti omnia feuda inferiora apud nos ; nisi quis forte dixerit, habere ea jurisdictionem, ut possint pro annuo censu distringere ; sed profectò districtus ille, jurisdictio dici non potest, cum jurisdictio cognitionem causæ requirat, quam certum est inferiores hos dominos non semper habere ; Nec districtus ille jurisdictionem arguit, cum apud Anglos cuilibet Locatori contra Colonum districtus pro mercede competat, non tamen jurisdictio : Nam districtus ille, videtur conditio innata, & inhærens ipsi feudo, ut dominus possit pro Canone distringere ; In hac autem definitione, illud semper mente tenendum, quod semper præsumatur feudum proprium, nisi mutatam esse ejus naturam ex verbis investituræ constet ; Sunt qui aliam feudi divisionem adducunt, nempe in feudum rectum & non rectum, sed hæc cum divisione à nobis proposita in omnibus ferè convenit, quod si quis rectum feudum à proprio distinguere velit, certas tantummodo differentias in qualitate, easque subtiliores quam par sit, nulliusque in nostro foro usus, adferet ; Itaque prudens hanc divisionem præterii, rectum enim feudum cum proprio confundo, ut non rectum cum improprio, ut quod de uno dicatur, de altero etiam intelligatur ; sic enim ab interpretibus tam rectum feudum quam proprium usurpari & dici observavimus, ut semper illud feudum intelligatur, in quo præter essentiales, naturales etiam qualitates inessent.

Secunda divisio in francum & non francum.

Secunda feudi divisio est in francum & non francum ; & hæc à priore divisione, diversitate tantum qualitatum differt : feudum enim francum improprium feudum est, sive non rectum, neque cum definitione feudi in naturalibus qualitatibus convenire potest ; Nam à servitiis omnibus est immune ; Cum tamen servitium sit naturalis feudi qualitas. Feudum non francum dicitur Proprium. Nos feudum francum Blancum dicimus, quod quidem feudi genus in initio ob præclara in remp. merita, & partam bello gloriam introductum fuit, hodie tamen cujusvis comercii, & utilitatis sit pretium. Francum igitur feudum dicimus, quod ab omni servitio liberum est, Cujus tamen rara aut potius nulla in ipso textu mentio sit, frequens tamen apud doctores, & in nostro foro usus frequentissimus. Sed in feudo franco hæc duo sunt observanda, quod nunquam dicatur feudum francum, nisi exprimatur ; Nam ut dixi, cum feudum francum non sit feudum proprium, semper præsumitur pro proprio, nisi improprium probetur ex tenore concessionis : Itaque francum feudum non est, licet annuam præstationem, vel annuum censum contineat, pro omni alio servitio, nisi etiam expressè dicatur, in libera albafirma concessionem factam : Secundum, licet francum feudum expressè ab omnibus servitiis sit immune, non tamen à maleficiis, quæ aut in faciendo aut celando consistunt, vassallum liberat : Nam si egregia aliqua (ut loquitur textus) ingratitudine vassallus francus dominum effecerit, veluti si feloniam commiserit, aut insidias in eum structas celaverit, neque domino aperuerit, à feudo cadit. Hinc fit ut apud nos non minus in franco feudo, quam in aliis, pænæ, feloniæ, purpresturæ, & delictorum, quæ his sunt similia locum habeant ; non autem recognitio ob alienationem majoris partis, Cum hæc alienatio delictum conjunctum non habeat.

Tertia in Masculinum & fœmininum.

Tertia divisio est in feudum masculinum & fœmininum, quam Baldus eodem sensu paternum & maternum vocat : hæc autem divisio, ex alia diversa qualitate à feudi definitione deducta emanat ; Cum masculinum feudum proprium dici debeat, Propriam enim habet naturam feudi, quod exclusa fœmina mares tantum admittit ; fœmininum autem feudum est, quod vel a fœmina descendit, vel in quod fœminæ succedunt ; quod cum à propria feudi natura abhorreat, ut antea monui, aliunde ex pacto, aut à moribus regionum, sive provinciarum introductum est, & improprium dicitur ; Masculinum enim feudum est, quod ex continua masculorum successione descendit nunquam per fœminam interrupta : quod si semel successio per fœminam interrumpatur, veluti si pater ex filia præmortua nepotem masculum habuerit, nepos hic masculus in feudo masculino non succedet, quod masculinæ lineæ tantum debetur ; Usque adeo autem feudum à fœminarum successione abhorret, ut

etiam

etiam licet expressè de iis caveatur in concessione, veluti si quis feudum receperit, pro se & hæredibus suis, tam masculis quam fœminis, fœminæ tamen masculis extantibus, ex corpore primi vassalli, non succedunt, sed tantum masculis deficientibus, quod & etiam apud nos observatur. An autem hic dici potest, quod supra de feudo proprio diximus, nempe semper præsumi masculinum feudum, nisi concessio mentionem fecerit fœminarum, quæri potest; Cum feudum masculinum sit tantum proprium feudum; quod quidem in jure semper præsumitur, nisi contrarium exprimatur; usus tamen noster longe dissentit; præsumit enim feudum ad fœminas æque ac mares, descendere nisi expressè hæredibus masculis fuerit provisum; hanc quæstionem in titulum successionis in feudo differemus, ubi usum nostrum cum jure scripto Feudorum in hac etiam specie convenire probabimus.

Quarta divisio feudi in reale & personale ab interpretibus fit, sive (ut alii volunt) in feudum perpetuum & temporale; sed hujus divisionis membra cum prima feudi divisione in proprium & improprium conveniunt, licet diversitate alterius conditionis *viz.* temporis differant; Nam reale sive perpetuum feudum proprium dicitur; feudi enim qualitas naturalis est, ut ad hæredes transeat in perpetuum; & (ut multi putant) semper præsumitur feudum ad hæredes descendere, tametsi de iis mentio non fiat, tam quia sit feudum proprium (quod semper ad hæredes transire præsumitur) quam quod unusquisque dum sibi providet, providisse & hæredibus videtur; Sanior autem feudistarum pars (cum qua usus noster consentit) feudum hæreditarium esse non putat, nisi specialis hæredum vel seminis vel progeniei mentio fiat, Cum omnia feuda ut antea monui strictissimi sint juris nec extentionem recipiant; Cur autem nisi hæredum mentio fiat, feuda ad hæredes non transeant, rationes plerasque ex jure feudali adducit Schonerus, quas hic longum esset recensere: Nam apud Anglos (à quibus nec usus noster abhorret) licet feudum alicui sive in perpetuum, sive sempiternum tempus concedatur, nisi hæredum specialis mentio facta fuerit, feudum vitale est; Imo ne dispositionem quidem proprietatis habet, qui tale feudum consequutus est, tantum usufructuarius est; sive (ut angli volunt) tenens pro vita aut in vita, & feudum morte ejus finitur, quia tempus cum eo finitur, neque enim mortui sunt in tempore, neque tempus iis post mortem currit; Itaque communem opinionem retinendam censeo, feudum quibuscunque verbis concipiatur tantum esse personale, nisi hæredum mentio fiat, aut sicubi testamento feuda disponere licet: Nam (cum plenius defunctorum voluntates interpretandæ sint) ea dispositio, licet hæredum non faciat mentionem, tamen ad hæredes transit, sic si quod sit feudum quod in francum maritagium datur, qualia apud Anglos sunt pleraque, licet hæredum mentio non fiat, favor tamen Matrimonii feudum ad hæredes extendit. Sed ut ad divisionem nostram redeamus, feudum personale sive temporale, rursus subdividitur, in Annale & vitale; Annale veluti feudum Guardiæ & Castaldiæ; vitale vero sive personale, & hoc subdividitur in feudum quod cum vita dantis extinguitur, & aliud quod cum vita accipientis, Tertium quod cum alterutrius vita extinguitur de his singulis dicendum: Guardus nihil aliud est, nisi custos curtis, idest domus, Castri, Pallatii, sive Prætorii: Castaldus autem actor sive procurator prædiorum, sive redituum, quem nos camerarium dicimus. Itaque feudum Guardiæ, nihil aliud est, quam pensionis assignatio ob custodiam domus, seu castri, ex ejusdem quo ad fieri potest fructibus, feudum vero Castaldiæ, quod dominus actori, seu negotiorum suorum gestori, ob bene procurata negotia assignat; & hæc feuda annua sive annalia dicuntur, quia actus aut custodiæ nomine dantur, & mercedes tantum fructuum sunt annales, (ut & fructus ipsi non nisi singulis annis semel percipiuntur) nisi forte pacto convenerit, ut in longius tempus producantur; sed paulatim hi qui temporarii actores seu custodes prædiorum domini sui ab initio fuerunt, postea facti sunt perpetui sub nomine feudi & hominii, ut apud nos multis in locis videmus; Ut custodiæ castrorum, Balliatus, Vicecomitatus, ceteraque officia in perpetuum & hæreditario jure conceduntur, habita potius ratione commodi & utilitatis, quæ ad ipsos actores seu procuratores provenit, quam dominorum, quorum rebus & commodis debent inservire, proque suis feudis, si non omnes fructus, saltem præcipuos illius feudi, seponere & reservare solent. Vitalis autem feudi, quod morte accipientis finiatur, exemplum habemus in feudo habitationis: Censetur enim dominus habitaturo in usum proprium tantum, & durante vita concessisse; Itaque non mirum si eo mortuo ad dominum redeat.

Quarta in reale & personale.

An autem is cui habitatio in feudum data est, eam alteri sublocare possit, controverti solet, cum habitatio (ut antea dixi) videtur tantum in proprios habitatoris usus concessa, & quoniam causa concessionis est usus proprius, cessante causa cessare debet causatum, sive effectus

An habitatio in feudum temporale data sublocari possit.

effectus ut nostri loquuntur; Baldus post multam disputationem, putat beneficiarium posse suam habitationem locare sine ullo periculo, modo aliquam utilitatem & commodum, ex ea locatione percipiat; Placeat Baldus sibi in sua opinione, & si qui sunt, qui ei faveant, usus noster contrarium probat, *viz.* ut sublocare ei non liceat, neque illud sine ratione, cum omnia feuda sint strictissimi juris, neque sublocare licet, nisi illud expressè cautum fuerit; præcipuè in feudo locationis, & apud nos sublocatio non valet, nisi expressè in locationibus concedatur, potestas locandi, removendi tenentes, aut subtenentes; immo ne transferre rem assignatam possunt in assignatos, sive singulares successores, nisi expressa fuerit eorum in locatione mentio; Itaque non solum in jure nostro habitatio, sed etiam locatio personalis est, & morte conductoris, sive accipientis extinguitur, etiamsi pro certo annorum spatio locatio intercesserit, nulla hæredum facta mentione; nec assignatio transit in hæredes & assignatos, nisi illorum aliqua fuerit in instrumento locationis mentio, quo jure & Angli utuntur.

Quid sit feudum soldata.

Personalissimum feudistæ vocant soldatæ feudum, quod nihil aliud est, nisi annua pensio præberi solita ex solidis, idest ex pecunia numerata ad alimenta seu sustentationem illius, qui bellis aut aliis non inhonestis servitiis, ad inopiam redactus est; & quoniam hoc feudum tam morte dantis quam accipientis extinguitur, Ideo personalissimum vocatur; cum reliqua feuda, quæ vitalia dicantur, non nisi morte accipientis finiantur. De solidi & soldatæ etymologia dissentiunt veteres Inter se, alii à soldariis deducunt, & soldatum & solduros ab uno etymo sive origine derivari putant à Germanica voce (sold). Solduriorum eam conditionem dicit Cæsar ut omnibus in vita commodis una cum his quorum amicitiæ se dediderunt simul fruantur; At nescio si commode ab hoc fonte vel soldatæ feudum vel soldariorum possit derivari; potius à solido deduci puto, quiquidem certum genus erat numismatis,& septuagesimam partem libræ auri continebat, solidusque auri viginti libris æris æstimabatur; unde factum est, ut quicunque ære vel pecunia conducti erant, soldarii dicerentur: solidus enim ideo dicebatur, quod justo pondere erat percussus, & non dimidiato neq; trientali, quemadmodum semisses, & trimisses. Primos solidos instituisse Alexandrum imperatorem testatur Lampridius *, quasi integros; progressu temporis factum est, ut quibuscunque sportulas pecuniarum concederemus, hi feudum soldatæ assequi dicerentur, à solidis enim ita dicebatur. Hinc soldarii hospites qui pecunia hospitium redimerunt: soldariorum tamen militum mentio fit tam in supplemento Sigeberti, quam apud Radevicum, ubi soldarii milites dicuntur pecunia collecti; neque enim stipendiariorum militum everso Romanorum imperio etiam apud maximas & potentissimas gentes usus erat, sed omnes militabant, qui pro ætate poterant, pro patriæ tutela; donec crescente militum avaritia, paulatim stipendia irrepserunt, unde & vectigalia, tributa, exactiones, quæ miseram plebem exhauriunt, sed de hac voce soldatæ satis.

** In ejus vita.*

Quid sit feudum Cameræ & Cavenæ.

Huic simile feudum de Camera, & feudum de Cavena: feudum de Camera dicitur quod militi conceditur, sive alicui alii benè merito ex Camera sive ærario domini, Camera enim est conclave sive locus interior, in quo domini pecunia servabatur; feudum autem ex Cavena quod ex cella seu cellario domini idest penu depromitur. Prius feudum in pecuniæ numeratæ pensione, posterius in annua vini, olei, & frumenti præstatione consistit; & sæpe cum feudo soldatæ, hæc duo feuda concurrunt. Et horum Feudorum ea est natura, ut si nihil sit in Camera idest, in thesauro domini, nihil in ejus penu sive cavena, sine promissoris culpa nihil debeatur, sed expectandum donec, ex illis dari possit, dominus enim in id quod facere potest tenetur; Itaque tantum conveniendus deducto ære alieno, iniquum enim erat, cum qui ex sua liberalite convenitur, sub prætextu amicitiæ ad egestatem deduci. Et hæc feuda, tam morte dantis quam accipientis finiuntur; nec dissimilia sunt ea feuda, quæ advocatiæ seu cancellariatus nomine dantur & aliorum officiorum,quæ coronæ officia vulgò dicuntur, qualia sunt thesaurarii, Cancellariatus, Rotulatoris, sive præfecti rationum, registerii, secretarii, & similium; Hæc autem officia si à privatis concedantur, & eorum utilitatem & commoda respiciant, nullam habent annexam dignitatem; sed cum à principe conceduntur, eam habent; & officium alioqui vile, mandante principe efficitur nobile, ut Valerianus ait *, de dignitate quæ principe jubente sustinetur; ex quo loco Romanus & reliqui interpretes omnibus officiariis principis nobilitatem ascribunt. Inde fluunt eorum ab exactionibus & vectigalibus immunitates, sed tantisper & dum in officio sunt, & quatenus officium spectat, mercedesque quæ iis pro eorum laboribus debentur, feuda dicuntur; Nam & hi investituram aliquam capiunt, & fidelitatem principi jurant, & gratis vult eos investiendos imperator;

** In tit. de Dignitat.*

Imperator; non enim tam ſunt principis,quam reip. procuratores,Itaque peſſimè fit à nonnullis & expreſſe contra imperiales ſanctiones,qui magiſtratus vendunt, aut pretio ad honores juridicos alios promovent; fieri enim non poteſt, ut qui pretio procurationem in repub. redemit, quin pro pretio rurſus proſtituat, & licitet; an autem hæc feuda morte dantis finiantur, adhuc incertus ſum; Nam conceduntur pro tempore vitæ accipientis; Vidi tamen eos omnes qui publicas procurationes in repub. gerebant, inaugarato S.D. N. Jacobo ſexto renovationem ſuarum procurationum impetraſſe,cujus cauſam cum inquirerem à clariſſimo viro domino Joanne Ballendino, hoc reſponſum ab eo retuliſſe me memini, dignitates illas ſive procurationes,& officia quæ reip; ſive Coronæ dicuntur, tam morte dantis quam accipientis finiri; Illud tamen prætereundum non putavi advocatiam, quam Rebuffus advocato fiſci attribuit, à nonnullis ad eccleſiarum advocatiam trahi, * ubi planè advocatiam cum beneficio conjungit; qua etiam in ſignificatione, advocatia apud nos uſurpatur, Ita ut hi advocati dicantur; Itaque in hac ſecunda advocati ſignificatione, nihil aliud eſt advocatia niſi dignitas quædam urbis & eccleſiæ, ad eam tuendam & defendendam;quales dignitates apud alias gentes ſunt frequentes, & noſtris etiam moribus non incognitæ; ſed de hac diviſione quatenus in jure feudali continetur, hæc ſufficiant.

** In tit. de pace Conſtantiæ.*

Quinta diviſio in laicum & eccleſiaſticum.

Quinta Feudorum diviſio eſt, in feudum laicum ſive ſeculare, & eccleſiaſticum, quæ quidem diviſio non ex diverſitate qualitatum naturalium, ſed ex diverſitate perſonarum, quæ feudum accipiunt naſcitur; & in harum perſonarum obſervatione etiam aliquid diſcriminis; Nam in ſeculari feudo, quod nos laicum dicimus, id tantum ſpectamus,An laicus ſit qui dedit, ſimul & qui accipit, ideſt talis qui ordines eccleſiaſticos non ſuſcepit, feudum tamen Eccleſiaſticum aliter conſideramus; Nam eccleſia tam dat feudum quam accipit, & utrumque feudum eccleſiaſticum dicitur, ſive qui dat ſit clericus, ſive qui accipit: modo ſit nomine Eccleſiæ conceſſio; Imo & aliquando Clericus, non nomine eccleſiæ cui præeſt ſuſcipit; ſed & hoc feudum etiam ſub eccleſiaſtici nomine agnoſcitur.

Sexta diviſio in antiquum & novum.

Sexta Feudorum diviſio eſt ſolennis & cum prima diviſione non concurrit, ſed ex diverſitate temporis & non qualitatis alicujus naſcitur; Nempe vt feudum dividatur in antiquum ſeu paternum & novum. Sunt qui antiquum à Paterno diſtinguant,ut paternum id dicatur, quod ad patrem, avum, abavum, tritavum pertinebat ideſt ab eis majoribus acceptum qui nomen habent peculiare in jure, Antiquum vero quod ab aliis majoribus, qui nomina diſtincta non habent in jure fuit acquiſitum, veluti ab iis qui ſupra tritavum ſunt, ſed profecto cum idem ſit utriuſque effectus paternum feudum ab antiquo non diſtinguo: Nam quæ de uno in jure dicuntur, de altero dici poſſunt, ut logici loquuntur, itaque paternum ſive antiquum feudum, id dicitur in quo quis patri, avo, aut alicui majorum ſuccedit. Novum autem feudum dicitur, quod in perſona ejus qui primus illud acquiſivit initium capit, nec ex ſucceſſione progenitorum provevit, nos conquæſtum, Angli (purcheſſe) vocant: Cujus diviſionis varii ſunt effectus in jure, nonnulli etiam in foro noſtro, de quibus ſingulis dicendum eſt; In jure enim deſcendentes tantummodo ſuccedunt in feudo novo; Nam ſemper præſumitur, dominum vaſſallo, & ejus liberis ex eo deſcendentibus providere voluiſſe, Itaque feudum novum ad collaterales ex parte patris nunquam pertinebit, Cum in feudo antiquo etiam collaterales ſuccedant; Sed dici poteſt eandem in utroqne eſſe ſucceſſionis rationem; Nam collaterales in feudo antiquo ſuccedunt, non ut collaterales,ſed ut deſcendentes ex eodem ſtipite, ſemper enim feudum ſtipitem reſpicit, quod nulli niſi ex ſtipite ſuccedant, quod æque commune eſt feudo novo & antiquo: Secundus effectus feudi novi eſt, quod regulariter feudum novum neminem nobilitet, nobilitas enim non naſcitur in nictu oculi ſecundum Baldum *, Dixi regulariter, propter ea quæ mox adjiciam in proxima diviſione de feudo nobili & ignobili: Quærit hic Baldus, An feudum novum pacto contrahentium fieri poteſt antiquum? exempli cauſa, ſi epiſcopus in feudo aliquem inveſtiret, & in conceſſione ſe non dare animo novandi, neque ut hoc feudum cenſeri poſſet novum,ſed tantum antiquum & paternum; Reſpondet quod his verbis feudum non fiat antiquum, quod revera erat novum; Nam hæ verborum cumulationes præſumptionem circumventionis juris adducunt, niſi ſic eſſe per probationes juris legittimas doceatur; Ratio eſt, quia ſolius epiſcopi conceſſio non poteſt ex novo antiquum feudum facere, qui nec de novo infeudare poteſt; ſi tamen is qui potuit concedere ab initio, ita conceſſit, ut eſſet feudum antiquum eatenus eſſe feudum antiquum, non ut veritatem feudi mutet, ſed tantum ut illud feudum novum, juris antiqui habeatur, ideſt ut eadem privilegia habeat, & eoſdem effectus quos antiquum;

** In l. ſcimus ff. De Grad & Affin. & Nomin. eor. Bald. in proam. feudor. deciſione 10.*

antiquum; Itaque episcopi concessio adjuncto Captulo (qui. unanimi consensu de novo concedere & constituere feudum possunt) sic, ut novum feudum, quasi antiquum habeatur, potest efficere, Nempe ut transversales sive collaterales succedant in feudo novo, alioqui non successuri; verba enim enunciativa ab eo prolata, qui voluntatem habet & potestatem disponendi probant; Et ut hoc ad nostros mores aptemus, verba narrativa partium non possunt efficere ut id quod conquæstus revera est, jure hæreditatis censeatur in præjudicium hæredum conquæstus, benè tamen & cum ratione efficere & providere possunt partes, ut feudum ad hæredes in genere pertineat, & descendat, & non ad hæredes conquæstus; plura de effectibus feudi antiqui & novi sive Conquæstus postea in Titulo de Conquæstu.

Septima Feudorum divisio in Nobile & ignobile.

Ex hac divisione nascitur septima Feudorum divisio, Nempe qua feudum dividitur in nobile & ignobile, quæquidem divisio ex diversitate personæ dantis Nascitur. Nobile autem feudum dividitur trifariam, In simpliciter nobile, minus nobile,& aliqualiter seu mediocriter nobile, Reliqua feuda Ignobilia seu Plebeia dicuntur. Nobile autem feudum vocant in jure quod à principe qui superiorem non agnoscit conceditur, veluti à Cæsare, Pontifice maximo, vel Regibus; Ego tamen hic aliquam distinctionem esse adhibendam puto, ut nempe ea tantum feuda à principe concessa nobilitent, quæ cum dignitate & jurisdictione conceduntur, qualia sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, Baroniæ; his enim dignitas & jurisdictio inhæret, Itaque cum ipso feudo nobilitas concessa videtur; Nobilitare enim nihil aliud est quam noscibilem idest præclarum, illustrem & perspicuum plebi reddere, & lucem ei adferre, ut ab omnibus talis, qualis à principe constituitur agnoscatur; quod si sine dignitate & jurisdictione concedatur, qualia sunt emphyteusis, & si quæ sint alia feuda, quæ pro justo annuo censu conferuntur, non puto hæc feuda, licet à principe concessa, aliquem nobilitare; Nam licet princeps sit nobilitatis fons, & nobilitare quem velit possit, voluntas tamen, & potestas in hoc actu concurrant necesse est; Princeps enim cum justam exigit locationis mercedem, aut justos fructus,ex prædiis quæ in feudum dat, colligit, non præsumitur velle nobilitare, sed tantum ascriptitios colonos sibi in perpetuum confirmare; si tamen hi justos etiam fructus ex prædiis percipiant, unde sine manuario labore, aut mechanico quovis artificio se sustinere possunt, principique debitam mercedem pendere, puto & hos in nobilium numerum posse censeri, in tertia aut saltem quarta successione. Quod si princeps burgale feudum, sive prædium in burgo in feudum concedat, tale feudum non nobilitat, Burgenses enim manuario labore victum quæritare præsumuntur, quod vera nobilitas quam maximè abhorret; Dixi quod princeps nobilitatis omnis sit fons; Quod si princeps ipse ignobilis natus, in principatum tamen suo merito evectus fuerit, an & hic etiam nobilitatis fons dici potest, Basilius enim Macedo obscuro & ignobili genere natus, imo venditus, saltem verna,ad imperium tamen Bizantinum est evectus,quemadmodum & Justinus,ex bubulco factus est imperator, nec id rarum erat in imperio Bizantino, ubi sæpe ignobiles imperio potiti sunt,Imo & in Regno Bohemiæ arator rex factus;Et franciscus Sfortia dux Mediolani fortissimus & felicissimus,spurius tantum erat Joannis Sfortiæ qui ab aratro ad militiam ascendit, quid de his inquam dicemus? Nobiles esse censebimus? An etiam nobilitatem aliis posse concedere? profecto utilitatis publicæ causa receptum est, ut qui virtute, meritis, & belli gloria, ad summas dignitates, & militares honores ascendunt, non solum nobiles Censeri debeant, sed etiam ut nobilitatem aliis conferre possint; Nam nobilitas quemadmodum imperia, & Regna, virtutis aliquando erant præmia, & lucem generis, quæ ortu obfuscabatur, consensus populi supplet, & hæc est omnium qui de nobilitate scripserunt sententia.

Feudum minus nobile. Qui dicuntur vassi vassalli & valvassores.

Minus nobile feudum dicitur, quando Dux, Marchio, Baro (qui capitanei regni dicuntur) feudum alicui,concedit, Nam & hic cum feudo nobilitatem nanciscitur, & proprie valuassor dicitur, quasi ad valuas domini stans, aut qui stare debet, licet huic ordini vassalli nomen convenit, quasi parvi vasi; vassalli sane nomen obscurius est; & tamen de etymologia vassi & vassalli aliquid adferamus, qui (si sint qui latinam etymologiam probant,) vassalli dici possunt, quasi vasarii paululum mutato nomine, vasa enim pro omnibus impedimentis Militaribus à probatis authoribus sæpe sumuntur, inde vasa colligere in castrorum mutationibus, idest arma militaria & impedimenta consarcinare; neque enim sub nomine armorum ea tantum intelliguntur, quibus quisque pugnando utitur sed omne etiam instrumentum Cuilibet arti necessarium: Sic Virgil.

Dicendum & quæ sunt duris agrestibus arma,

Pro ligonibus & aratris, Itaque vassallus, aut armiger fuit, aut quid simile; Sane vassarii nomine

nomine Budæus ait omne illud contineri, quod magiſtratibus in provinciam ituris dabatur, ut muli, equi, & reliqua, quæ magiſtratus inſtrumenta complerent; immo ipſa pecunia quæ viatici nomine dabatur, vaſſarii nomine comprehendebatur; hinc vaſſarii qui pro mercede militabant, ideſt mercenarii, & vaſſalli apud nos dicebantur ſcutiferi, ſive armigeri, quorum celebris mentio eſt apud Homerum, Ovidium & Virgilium, & etiam in ſacra ſcriptura, & hæc etymologia ſive derivatio nihil incommodi affert. Cujacii vero derivatio à germanica voce Geſell, quæ comitem ſignificat minus mihi placet, durior enim eſt, & vaſſalli nomen diminutivum eſſe à vaſſa nemo eſt qui negare cum Ratione poteſt; vaſſorum autem nomen apud ſcriptores rerum à Carolo & ſubſequentibus Imperatoribus geſtarum uſitatum eſt pro Barone, ſed eo qui immediate à principe beneficium agnoſcit, & inter regni primores numeratur; Si cui latina derivatio non placet, is vaſſi nomen Gothicum eſſe origine non ſine ratione affirmare poterit, Et hæc de vaſſo vaſſallo, & valuaſſore, Militaria enim erant nomina, ut vaſſalegii nomen retentum adhuc apud nos judicat, ſed ad nobilitatem feudorum redeundum.

Aliqualiter nobile feudum eſt, quod habentes à Duce, Marchione, vel Comite aliis ſubinfeudant, Nam & hi etiam aliquam nobilitatem conſequuntur, & minores valuaſſores dicuntur. Ignobile autem feudum eſt quod à minoribus valuaſſoribus conceditur, vel minimis, Nam ut ibi Baldus ait, Certum eſt ruſticos poſſe in feudum concedere, modo ſuarum rerum adminiſtrationem habeant, iniquum tamen eſt ab iis feuda conceſſa nobilitatem aliis adferre, cum ipſi ignobiles ſint, Hanc diſtinctionem feudi in Nobile & ignobile adducunt Alvarottus, Rebuffus & cæteri omnes juris interpretes nec à noſtris moribus abhorret. *Feudum aliqualiter nobile. Feudum ignobile.*

Octava Feudorum diviſio eſt in Ligium & non Ligium, cum qua convenit illa altera diviſio, in feudum Regale & non Regale, Nam licet omne feudum Regale ſit ligium, & contra non Regale non ligium, tamen aliquis diverſus reſpectus diſtinguit regale, à ligio: Regale enim feudum eſt Nobile, cum dignitate à Rege conceſſum, veluti Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & Baroniæ; Nobiles qui in his feudis inveſtiuntur, vexillo antiquitus à Rege donabantur, Hodie Ducatus coronella ſive parva corona, Marchionatus vexillo, & Comitatus apud nos cingulo (quod vocant dignitatis Cingulum) inſigniuntur, & hæ dignitates à rege tantummodo proficiſcuntur. Scio tamen in Germania à ſeptemviris electoribus Marchiones, Comites, & Duces creari, ſed hæc regalia feuda dici non puto, quod à Rege immediate non proficiſcantur, tamen tolerantur, quia à Cæſare habent poteſtatem conferendi tales dignitates; Septemviri enim licet non regiam, Regi certe proximam poteſtatem ſeu dignitatem ſibi arrogant, ſibique videntur aliquid majus ducibus cæteris, & Marchionibus, adde quod unus ſeptemvirorum ſit etiam Rex, licet ſuperiorem nempe Cæſarem agnoſcat. Non Regale feudum eſt quod ab inferioribus Imperatore aut Cæſare conceditur, & tamen annexam ſecum dignitatem habet; Sic ligium eſt regale feudum; Nam à Rege ſive principe conceditur; Itaque vaſſallus & jurat fidelitatem contra omnes (ut ajunt) perſonas nulla excepta, & talis fidelitas ei tantum debetur qui ſuperiorem non agnoſcit, feudum autem non ligium eſt in quo ſemper excipitur perſona primi domini, & talia feuda ſunt, quæ de principe non tenentur, vulgo tenendrias dicimus, In quibus fidelitate præſtita, ſemper cenſetur excepta perſona principis, vel domini ſuperioris, licet non exprimatur; de effectibus hujus feudi Ligii multa habet Curtius, nos ſequenti diegeſi nonnulla perſtringemus. *Octava feudi diviſio in ligium & nonligium.*

Nona in ſimplex & conditionatum feudi diviſio eſt; quod cum prima diviſione concurrit, licet à pleriſque ſeperatim ponatur, Simplex enim feudum eſt quod proprium & verè feudum antea diximus: Conditionatum quod annexam habet aliquam conditionem, qua deficiente feudum cadere neceſſe eſt, veluti ſi domus data ſit ad habitandum, & feudatarius eam deſerat, feudum extinguitur & domino aperitur; Scio apud nos caſtra & ædes pleraſque in feudum conceſſas, ut habitatio domino cum venire contigerit reſervetur, & tales modi ſive conditiones ſunt ſervandi, niſi feudum interire vaſallus maluerit; Quærit Baldus, quid ſi feudum Curſoris claudo conferatur, aut patroni aut oratoris muto? Repugnantia videtur in adjecto, neque enim claudus currere, neque mutus cauſas agere poteſt; talia etiam exempla apud nos Inveniuntur: veluti feudum jaculatoris æneorum tormentorum ſcio ei conceſſum, qui illius artis erat imperitiſſimus; tale tamen feudum Baldus valere vult, præcipue ſi ſit hæreditarium ſive perpetuum propter ſpem hæredum, qui forte conditioni ſatisfacere poſſunt; interea ex paratis ſive promptioribus feudi fructibus, conducendum putat, qui currat, qui cauſas agat, qui machinas jaculetur. Vendere tamen feudum hoc fine conſenſu *Nona in ſimplex & conditionatum.*

I domini

domini neque claudus neque mutus poteſt ut vult Baldus, ſed quoniam hæc quæſtio poſtea occurret, quid de ea cenſeam tunc aperiam.

Decima feudi diviſio in diviſibile & indiviſibile. Eſt & alia feudi diviſio tam in textu quam apud doctores, nempe in diviſibile & indiviſibile, cujus diviſionis effectus varii in hoc tractatu occurrent: Diviſibile feudum id dicitur, quod in partes dividi poteſt, ut omnia feuda ex ſua natura diviſibilia ſunt, præter feuda dignitatum qualis ſunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus; Ratio hæc ponitur à doctoribus, quod hæc feuda dignitatum regimen & juriſdictionem contineant, & difficilius à pluribus quam ab uno populi regantur. Alii etiam in his diviſionem admittunt, ita tamen ut dignitas non dividatur, ut plures ſint duces, Marchiones &c. (Cujus tamen contrarium in Germania ſervari novimus) at juriſdictiones poſſint dividi ut unus frater regat unam Civitatem, alius aliam; Indiviſibile autem feudum eſt, quod in partes diviſionem non admittit. Ex hac diviſione Feudorum jus locale eſſe, facile eſt percipere; In Gallia enim omnia feuda ſunt diviſibilia præter Regnum, ſic in Germania; In Britannia vero & Normania feuda non ſunt diviſibilia, nam in ſolidum in eis ſucceditur,niſi forte fœminæ ſuccedant, inter quas feuda dividuntur: alioqui niſi ex pacto vel tenore inveſtituræ, vel conſenſu partium feuda diviſionem apud nos non recipiunt; Plures etiam diviſiones traduntur, quas omnes in arbore Libris de uſibus Feudorum præfixa, cum earundem explicatione, & commentario Rebuffi viri doctiſſimi, & in uſu forenſi exercitaſſimi videre licet: quales ſunt illæ quæ ſunt de feudo jurabili, & non jurabili, & aliæ quas ego hic prudens prætereo, quia cum uſu noſtro parum convenire videntur: Nam apud nos nulla fere feuda hodie jurantur, licet enim fidelitas ſemper debeatur, nunquam niſi rariſſimè juratur; Itaque eas diviſiones conſultò prætereo, ut non multum ad forenſem noſtrum uſum accommodas; Imo nec earum diviſionum, quæ præmiſi membra, pro dignitate ſatis ſunt explicata, ſed plenius & planius ex narratione ſequentium capitum intelligere licebit, cum de perſona tam dantis quam accipientis feudum, cum de inveſtitura & ſucceſſione in feudo, deque feudi amiſſione & refutatione dicemus: Nam in his omnibus diviſiones hæ & earum effectus occurrunt, & pro varietate membrorum variæ naſcuntur deciſiones.

De diviſionibus feudi apud nos. Sequitur ut ad uſum noſtrum forenſem accedamus, quæque diviſiones in uſu ſunt apud nos diſcutiamus, In quo negotio hæc duo præmittenda ſunt: unum per noſtri fori diviſiones,non tolli eas quæ ex jure feudali colliguntur, ſed noſtras ab eis Illuſtrari, neque enim ex iis quas nuper ex jure adduximus diviſionibus ulla eſt, cujus effectus in moribus noſtris non eluceſcat, imo & noſtræ cum illis, & illæ cum noſtris ita immiſtæ ſunt, ut tantum qualitate, vel qualitatum diverſa ſpecie inter ſe differant, Alterum eſt, feuda apud nos ea tantum dici quæ ſunt perpetua & quæ ad hæredes tranſeant, neque enim apud nos ſunt feuda annalia, nulla vitalia, nulla temporalia, nihil enim feudi nomine dignamur niſi id de quo dici poteſt, quod N. obiit ultimo veſtitus & ſaſitus de tali prædio & tenemento ut de feudo, & quod R. eſt ei proximus hæres in dicto feudo, ideſt in illius prædii dominio utili; dominium enim aliquod apud vaſſallum eſſe niſi fateamur, & non uſumfructum tantum, in maximas difficultates incurremus, ut antea monui, habet itaque feudum noſtrum duplicem reſpectum, unum ad dominum concedentem; In quo Caſu illius feudi dominus ſuperior dicitur; alterum ad vaſſallum, qui ideo tenens apud nos dicitur, ejuſque feudum tenendria ſive ut ab interpretibus dicitur tenuta; Ita ut dominium directum ad ſuperiorem ſemper pertineat, utile vero ſive tenendria ad vaſſallum, quam de domino ſuperiore tenet.

Prima apud nos Feudorum diviſio in ſimplex & talliatum. Diviſiones itaque Feudorum apud nos in uſu ſunt tres, Prima in feudum ſimplex & limitatum, ſive Conditionatum, nos talliatum dicimus, & hanc diviſionem ex jure antea propoſuimus, ſed forte in alia ſignificatione, ſimplex enim feudum hic non eſt quod cum definitione convertitur, ut antea dixi in prima diviſione, ſed quod ad vaſſallum, & ejus hæredes quoſcunque indiſtinctè, & ſine aliqua limitatione pertinet, qualia ſunt fere feuda apud nos omnia, & ſemper præſumitur feudum ſimplex, niſi aliud convenerit; Limitatum vero feudum, ſive talliatum quod lineam directam aliqua ex parte in ſucceſſione ſecat, & propinquiorem, qui alioqui ſuccedere debet, excludit, quales ſunt apud nos omnes talliæ, ſive feuda proviſionalia.

Unde talliæ nomen. Unde talliæ nomen deducatur variæ ſunt doctorum hominum opiniones; alii enim à voce Gallica (tailler) deduci putant, quaſi ſit abſciſſio ſive interſectio rectæ lineæ, ſed profecto hæc etymologia pleriſque non ſatisfacit: Cum talliæ nomen apud pleraſque exteras gentes quibus Gallica lingua ignota eſt uſurpetur: Alii ab adjectivo (talis) deduci putant, Quæquidem derivatio mihi videtur veriſimilior, quippe conceſſio fit, non ut ad

quoſcunque

quoscunque hæredes indistincte feudum transeat, sed ad tales, nempe eos, qui in tenore investituræ continentur, neque solum dicitur feudum limitatum, sive talliatum quod ad masculos tantum discendit exclusis fœminis (in qua significatione apud nos frequentatur) sed quoties tales hæredes, qui proximi, alioqui non sunt, succedunt; Nam feudi talliati nomine, omne illud feudum comprehenditur in quo hæredes directi & propinquiores non succedunt, veluti si feudum sit concessum alicui & ejus hæredibus de corpore suo procreatis, feudum limitatum est sive talliatum, quia nulli hæredes nisi ex corpore ejus,cui conceditur,procreati succedunt; Neque enim tale feudum ad collaterales extenditur; imo quod majus est, Si Mevio & Semproniæ conjugibus concedatur feudum, & hæredibus inter ipsos procreandis, & nulli ex eo matrimonio supersint, & Mevius ex alia conjuge liberos susceperit, hi in feudo non succedunt; Nam hoc feudum stricti juris est, & ad eos solos extenditur, quibus providetur; & observatur apud Anglos strictissimè; apud nos quoniam nihil unquam de hac quæstione audivi decisum, dubitare cogor, & licet lex & Ratio pro priore parte faciat, nempe quia provisio sit tantummodo hæredum determinatorum, & feuda sint stricti juris, tamen sæpe remedium ab æquitate petimus, quasi ea videatur concedentis voluntas, ut etiam ulterius ad Mevii quoscunque hæredes, ex corpore suo procreatos, feudum extendere voluisse præsumatur, sed de his feudis talliatis sive limitatis in titulo de Feudorum successione, Cujus ille locus proprius est,plura dicemus.

Secunda apud nos forensis feudi divisio est in hæreditatem & conquæstum; Nam licet etiam Conquæstus communiter loquendo, sub hæreditatis nomine comprehendatur, & eisdem privilegiis gaudeat; tamen ubi conquæstus & hæreditatis simul mentio fit, tum Conquæstus separatum facit membrum feudi, ab hæreditate, & hæc divisio cum priore divisione quam ex jure proposuimus de feudo antiquo & novo, in plerisque convenit; Nam hæreditas dicitur feudum antiquum, quod à patre, avo, & superioribus descendit, immo etiam à Collateralibus, modo per successionem quis ad illud pervenerit, & in eo mortuus fuerit: Conquæstus autem feudum novum est, quod in primi acquirentis persona cum moreretur consistebat, imo & si habeat ex venditione, traditione, donatione, etiam prædecessorum aut eorum, quibus alioqui succedere debeat, modo per successionem ad illud feudum non pervenit, Hujus divisionis effectus apud nos hic est, ut aliter succedatur in Conquæstu, aliter in hæreditate, de quo effectu postea in titulo de successione. *Secunda Feudorum divisio in hæreditatem & Conquæstum.*

Tertia & celeberrima apud nos feudi divisio, est in feudum militare, Blancum, burgale, & Ecclesiasticum, sunt qui & quintum membrum separatim faciunt, nempe ad manum mortuam, sed de his omnibus sigillatim dicendum est; feudum militare ideo dicitur, quod ob officia militaria antiquitus debebatur, & hodie nomen retinet, quia adhuc omnia servitia, debent esse militaria: vitiose à nostris feudum dicitur esse per servitium wardæ & Relevii, neque enim warda & relevium sunt servitia, sed tantummodo servitium militare concomitantur, Itaque melius loqueremur si diceremus tenendriam esse per servitium, wardam, & Relevium; aut servitium cum warda & Relevio. Quid autem sit warda & Relevium suo unumquodque titulo explicabimus, & tale feudum cum feudi definitione quam præmisimus, & cum naturalibus ejus qualitatibus omnibus convenit, Itaque recte feudi proprii nomine Censeri potest; In utroque enim tenens seu vassallus ad servitia tenetur,sed honesta; Imo & in hoc convenit maxime quod semper præsumptio sit pro hoc feudo, nisi aliud ex tenore investituræ constiterit: Omne enim feudum quod redditionem servitiorum continet, sive onus præstandarum sectarum, in Curiis quas Capitales solemus dicere,(præstatio enim hæc in curiis species est servitii) sub hoc primo membro continetur; Imo & reli[qua] omnia feuda eodem jure censentur, licet annuam præstationem habeant, nisi expressa mentio fiat, feudum concessum esse pro redditione rei alicujus nomine Blancifirmæ vel feudifirmæ, vel burgali. Dubitari potest de iis præstationibus quæ nomine Canæ fiunt, quales apud nos pleræque sunt, utrum nomine feudifirmæ an feudi Blanci censeri possunt? Causam dubitationis præbet nomen Canæ, quod album significat ut Canos capillos dicere solemus, meo quidem judicio melius à Canone deducetur; Cum idem prope significet; Canon enim in jure præstationem annuam, sine pensitationem innuit: unde canon frumentarius, & Canon metallicus, & vestiarius qui pro militum vestimentis præbebatur, & in Codice Theodosiano, hi Canones videntur canicæ dici, ubi vestes, equi, ceteræque Canicæ species leguntur, est itaque Cana idem quod Canica, sive Canon, sive certa præstatio annua, quæ nunquam naturam feudi per se, neque speciem tenendriæ immutat, ut nulla alia præstatio annua *Tertia divisio in Militare Blancum emphiteuticum & Ecclesiasticum.*

nisi exprimatur tenenda in feudifirma. Sed quæret aliquis quid de his formis Feudorum dicemus, quæ hodie vel incuria, (nam ignorantiam non possum dicere) patronorum, vel importunitate postulantium introductæ sunt, In quibus summæ alicujus præstatio, vel servitium unius comitis, vel militis præstatio, cum hac adjectione (nomine blanci sive feudi franci,) Hæc ne feuda franca, an vero communia seu propria dicemus? Si communia expressus tenor repugnabit, In feudo nempe franco teneri; Si francum dixerimus, non minor erit repugnantia, semper enim servitia feudum proprium sive commune inducunt, Itaque in his formis videtur esse repugnantia, quam dialectici vocant repugnantiam in adjecto; Nam adjectiones hæ tam inter se quam cum natura feudi pugnant, conditionem feudi incertam faciunt, quæ omnino debet esse certissima, ut tam dominus quam vassallus sciant, quibus nominibus inter se obligentur, quidque aut dominus sperare aut vassallus præstare possit, aut debeat; sed cum durum esset hanc Feudorum formam tollere, in ea sum opinione, ut hæc feuda quæ & servitium & blancam tenendriam continent, nomine Feudorum communium censeantur, & Relevium cum warda & Maritagio hæredis domino debeant, ut prima feudi natura, & principalis ejus qualitas, vanam Blanci mentionem prægravet, ut ad suam naturam & originem trahat; Hujus autem feudi simplicis, cum sit militare, dignitas maxima est, & omnibus aliis Feudorum generibus apud omnes nationes dignitate præfertur.

De Blanco feudo. Secundum apud nos hujus divisionis membrum, Blancum feudum dicitur, quod supra monui in omnibus cum feudo franco convenire; Nam quæcunque de uno verificantur, de altero etiam verificari possunt, Hujus naturam, conditionem, & effectus, supra cum de feudo franco ageremus, descripsimus, utrumque enim hoc feudum à servitiis immune est, fidelitatem tamen utrumque debet, & proinde feloniam in dominum non committere, neque insidias in ejus bona, vitam, dignitatem structas celare vassallus talis debet, cætera quivis facile colligere potest, ex iis quæ nuper de feudo communi diximus.

De feudo burgali. Tertium membrum divisionis est feudum burgale, sive plebeium, quod nunquam nobilitat; Nam præsumptio juris est ut antea dixi Burgenses omnes manuario aliquo quæstu, sive arte aliqua ignobili vitam producere. Hi autem burgi apud nos inter regalia æstimantur, neque cum territorio alienantur, nisi expressa eorum sit mentio. Sed burgi præcipue, ex immunitatibus & privilegiis, quæ à principe conceduntur consistunt, & sua etiam servitia apud nos principi debent; servitia autem burgorum hæc sunt vigiliæ, Custodiæ intra burgum, & ejus territorium (nos libertatem burgi dicimus) collationes, indictæ, tributa, quæque alia ejus generis à principe imponuntur; Imo & alia servitia debent burgi, quæ forte eadem cum feudo communi, *viz.* militaria, ita tamen ut egredi fines libertatis suæ (ut loquuntur) burgenses non cogantur, nisi majus periculum vel principi vel reip. immineat: vidi in investitura quam burgus de Innerkething à Roberto tertio Scotorum rege acceperat, clausulam redditionis continere, non servitia burgi seu burgalia, sed servitia solita & consueta; & proinde militaria hæc erant in principio servitia: à warda tamen, Relevio, Maritatione & non introitu sunt liberi, quoniam nunquam sunt minoris ætatis, nec maritantur, nec moriuntur: sed de his singulis postea.

De feudo Ecclesiastico & prima ejus specie. Quartum membrum divisionis feudi est Ecclesiasticum, quod cum triplex esse antea diximus de singulis nunc dicendum, Et primo feudum quod ecclesia, vel à rege, vel à principe, vel etiam à privato accepit, verè Ecclesiasticum dici potest, In hoc genere feudi non tam consideratur persona Episcopi, aut Prælati quam ipsa ecclesia, ut ecclesia ipsa vera Regis vassalla dicatur; Prælatus vero tantum ecclesiæ administrator, durante vita sua, & quasi tutor est ipsius ecclesiæ, per quem ecclesia, quæ non potest per se præstare, (nempe debita munera & functiones) solet exercere: sed neque ex ejus facto ecclesia tenetur, nisi quatenus locupletior, ad exemplum pupilli, vel minoris, qui lædi ex facto tutoris vel Curatoris nequit; Imò licet administrator in dominum deliquerit, ecclesia ex hoc facto damnum sentire non debet, Ipse tantum, qui deliquit, ab administratione removetur: Si autem Prælatus cum capitulo deliquerit, licet alioqui potestatem de rebus ecclesiæ disponendis habeat, tamen ecclesia non punitur, Damnum tamen æstimabitur, cujus dimidiam partem Prælatus, alterum dimidium Capitulum solvat. Quod diximus ecclesiam, quæ per se facere non potest, per administratorem suum exercere, intelligendum, quatenus Prælatus vel administrator alius de jure facere potest; Nam licet vassallus in bello dominum juvare teneatur, Cum tamen prælatis pugnare interdictum sit, per substitutum servire possunt; Itaque

Prælati suos vassallos & tenentes domino, tam in pace quam in bello in subsidium, & præsidium, mittere coguntur; Imo in Curiis capitalibus earum terrarum nomine, quas tenendrias dicimus, & in feudo de principe tenent, comparere per substitutos cogendi: nos sectam & præsentiam in Curia Regis exhibere dicimus, & eatenus nomine secularis Baronis, ecclesia vel Prælatus censetur; sed raro prælati hi sectam seu sectatorem pro se exhibere tenentur, Etsi presentiam per procuratorem exhibeant, qui pro utroque sufficit.

Aliud feudum Ecclesiasticum est, quod ab ecclesia conceditur, sive in commune feudum (ut nomine Canæ) & hæc feuda debent ecclesiæ servitia, cum warda Relevio & hæredis Maritatione quoties occurrunt; sive in emphyteosin, aut ad libellum data sint, quæ in annuum censum sive Canonem tenentur; Nam feudum ad libellum dare, nihil aliud est quam in perpetuam emphyteosin locare. *Secunda species feudi Ecclesiastici.*

Tertia species feudi Ecclesiastici est cum prælatus, sive aliqua Ecclesiastica persona feudum acquirit, sed non ecclesiæ nomine quam administrat, sed sibi tantum tanquam privato: quod quidem feudum licet Ecclesiasticum dici potest ut antea monuimus, tamen non tam ecclesiam, quam personam administrantis respicit, Itaque in hoc tanquam communi feudo succeditur; de his autem feudis Ecclesiasticis & eorum effectibus mox dicemus latius; Illud tantum admonentes, illa feuda quæ ab ecclesia conceduntur in Emphyteosin, ad nulla servitia teneri, nisi aut sint communia vel servitia illa, quæ sint in tenore emphyteoseos expressa. *Tertia species feudi Ecclesiastici.*

Quod ad quintum membrum attinet nempe feudum ad Manum mortuam, Malui membrum feudi Ecclesiastici facere, quam principalis divisionis, & differt à priore Ecclesiastico feudo, quod ad servitia nullo modo teneatur, sed tantum Recognitionis nomine preces & supplicationes præstat, Nos mortificationem dicimus, terrasque mortificatas, quia ecclesia ut dixi nunquam moritur; Manus enim mortua de iis dicitur, quorum possessio est immortalis; Manus enim pro possessione quæ manibus comprætenditur sumitur, mortua tamen in hoc loco pro immortali, quod horum feudorum possessiones sint mortuæ mundo, & proinde ecclesiæ factæ sunt immortales; eodem modo, quemadmodum dicere solemus, municipium nunquam mori, quia hominibus morientibus & aliis succedentibus, idem proprie corpus videtur remanere: ut in grege, vel navi cujus cum tabulæ corruptæ & vitiosæ eximuntur novæque pro iis sufficiuntur; materiam disputandi Philosophis præbuit, esset Argo navis quæ Jasonem ad Colchicam expeditionem vexerat an alia: *De feudo ad manum mortuam.*

Licet tamen quadrimembrem hanc fecerim divisionem, accepi à viro magno Davide Magillæo advocato postea regio, trimembrem potuisse sufficere, nempe ut omne feudum sit, vel commune vel francum, vel emphiteuticum, cum urgerem de feudo burgali & Ecclesiastico; Respondit sub primo membro contineri posse; Nam & hæc duo feuda servitia debere, & fortasse eadem cum feudo communi nemo negabit; ecclesiæ enim administratorem, si non per se, saltem per substitutum in militares operas teneri certum erat; quod verò à warda & Maritatione erant immunia, hoc ideo fieri dicebat, non ex feudi Natura, quæ eadem cum aliis erat communis; sed quod ecclesia sive Civitas aut burgus nunquam moriatur neque hæredem habeat; Itaque neque vardam, neque maritationem debere potest, imo neque relevium, quod feuda hæc sine vasallo nunquam reperiantur. Sane quod ad servitia attinet, multum in Ecclesiasticis feudis principi præjudicatum est sub umbra pontificis Romani, cui soli fidelitatem prælati se debere putabant, & proinde debita regibus obsequia denegabant.

Est & alia apud nos feudi divisio in feudum ipsius prædii, & annuæ præstationis ex ipso prædio, ut aliud sit feudum ipsius fundi, sive tenementi, aliud annui redditus ex tenemento, & licet hæc divisio Criticorum supercilium declinare vix poterit, cum non sit unum genus utriusque hujus membri, quod feudum ipsius fundi, sit rei nempe corporalis, annui autem reditus feudum, sit jus incorporale, & quasi servitus in fundo; non minus tamen dicitur in feudo obiisse, qui annuum reditum hæreditarium habet, quam qui ipsum feudum: Et quod majus est, qui annuum reditum hæreditarium habens obiit, jure & privilegiis Baronis gaudet, In hoc quod omnium bonorum mobilium optimū quidq; cujusq; speciei, hæredi & non executori apud nos relinquat; Itaq; ut ad supradictam divisionem redeamus, feudum ipsius fundi est, cum proprietas sive dominium ad quempiam jure feudali pertinet, sive sit superioritas, quam dominium directum dicimus, sive dominium utile quod tenendria dicitur; feudum autem annui redditus est Jus incorporale (quod tamen pro corporali sumitur) annuam aliquam utilitatem ex fundo percipiendi, sive ea utilitas sit in pecunia, frumento, oleo, vino, salmonibus, & reliquis rebus, quæ pondere, numero, aut mensura constant, sive sit in aliqua servitute, *Quarta divisio feudi in feudum ipsum & annuum redditum.*

servitute, veluti pecoris pascendi, aquæductus, operarum, arandi, stercorandi, metendi, & similium; Ita tamen ut investituram quis de hac servitute habeat; Et licet potius hæ servitutes hæreditariæ dici debeant, obtinuerunt tamen, ut etiam hæc feuda dici possent. Feudum autem annui redditus triplex apud nos habetur; Nam alius apud nos annuus reditus qui reditus soli dicitur, alius emphiteuticus, tertius superficiarius, de his tribus, quidque unusquisq; propriè significet, doctissimus dominus Skyneus in suo de verborum significatione commentario declarat, sed tamen ut in re valde abstrusa, neq; unquam nisi semel temporibus Mariæ Reginæ ejusque regni anno 1551 inter acta ordinum reperta. Puto tamen hanc trimembrem annui redditus divisionem ab Anglis ut & multa alia in nostros mores & usus irrepsisse; Nam & illi triplicem annuum reditum faciunt, licet non iisdem quibus nos verbis utantur: ut unus sit annuus reditus servitii, secundus onerosus, Tertius siccus: Reditus servitii is dicitur, quando fundus in feudum à domino datur ea lege, quod præter servitium quod sibi dominus retinet, idest præter superioritatem, aliquam etiam utilitatem domino præstet: veluti si fundum de se tenendum quis concesserit, & ut præter servitium, etiam decem aut viginti libras vassallus domino pendat, qui reditus servitii dicitur: Onerosus autem annuus reditus est is, Cum dominium fundi est in unius veluti domini persona, annuus redditus in alia, aut si dominus fundum uni, annuum redditum alteri concesserit, utrumque de se tenendum cum potestate distringendi. Si autem hæc potestas distringendi pro dicto annuo reditu non reservetur in concessione, is annuus reditus dicitur siccus, ubi necesse est domino hujus annui reditus districtum à judice impetrare, & non brevi manu & sua authoritate ad districtum procedere. Hæc ut ad nostram divisionem accommodemus, puto reditum fundi eundem esse cum reditu qui servitii dicitur apud Anglos; Nam in dictis locis occurrit, ubi Capellanus dominus fundi dicitur, & quod fundus teneatur de eo pro annuo reditu. Secundus autem Annuus reditus qui onerosus dicitur eum esse puto qui apud nos Top annuall, non à superficie sed à capiendo dicitur, jus enim distringendi ei inhæret; Quod autem alii putent ideo top annuell dici quia non ex ipso fundo sed ex ejus superficie capiatur, parum cum ratione convenire videtur. Nam annuum reditum ex superficie aliqua capi, ita ut liberum sit solum non memini. Semper enim in his annuis redditibus hæc verba insunt (accessit ad solum dictarum terrarum) neque de superficie concessum unquam memini. Tertius autem ille annuus reditus qui siccus dicitur est Emphyteuticus, in quo dominus potestatem distringendi apud Anglos non habet, nisi à judice eam impetraverit. Apud nos pro tribus terminis immediate præteritis poterit sua authoritate distringere.

De divisionibus Feudorum quæ apud Gallos & Anglos in usu sunt.

Diegesis undecima.

OBjiciet mihi hic non dubito aliquis, Cur in harum divisionum enumeratione, solennem illam (quæ libro Regiæ Majestatis continetur) feudi divisionem in militare & soccagium, silentio præterierim: sed sane ut instituti mei rationes explicem, ego illam divisionem nullum commodum nullam utilitatem peperisse moribus nostris existimo, neque jus nostrum ex eo elucidatius factum, sed potius obscurius; Malè sit illi quicunque is fuit, qui nobis leges Normannicas (Nam apud Normannos hæc divisio enata est) pro nostris obtrusit, quas vix dum ipsi Angli receperant, si verum est librum illum Regiæ Majestatis Davidis primi tempore conscriptum, ut quidam putant. Sed ex eo libro quid soccagium sit, quis soccomannus intelliget nemo, nisi quod soccomannus, militi: soccagium, militari feudo opponitur; Nec in ulla carta aut Feudorum concessione apud nos tenutæ sive tenendriæ in soccagio unquam mentio facta fuit, Itaque inutilem disputandi materiam potius quam utilem feudi divisionem nobis ille scriptor reliquit. Sed ut res tota facilius intelligatur, Quidque juris in possessionibus prædiorum vicini nostri teneant, etiam nostratibus innotescat, Præcipue cum multæ utilitates exinde ad nostros mores, sive usum nostrum forensem derivari possunt, pauca de iis subjiciam, ut possessiones rerum mobilium (quæ apud illos & Normannos Catellorum nomine designantur (ob id puto quod apud gentes septentrionales bona

bona in armentis & pecoribus consistebant, prout de Schythis narratur,) silentio prætercam tanquam ad institutum nihil attinentes.

Prima statuum apud Anglos divisio.

Dividunt Angli omnes prædiorum status (Nam possessiones rerum immobilium statum prædiorum propriè vocant) in temporarios & perpetuos, quos hæreditarios idest feuda vocant. Temporales dividunt in eos, qui ad placitum domini fiunt vel pro certo annorum spatio, vel pro vita. De his tribus membris prius dicendum est: Qui ad placitum domini, statum prædii sive urbani sive rustici nactus est, is ex arbitrio domini possidet, idest quandocunque dominus voluntatem suam declaraverit, migrare cogitur & nihil à precario possessore differt, de quo in prima diegesi; Si tamen ante domini denunciationem, araverit, & sementem fecerit, tantum ei temporis indulgendum est, cum libera adeundi & abeundi potestate, donec metere possit, & messem cum omni suppellectile auferre, quasi hoc naturaliter omni obligationi & locationi insit, sed fructus naturales, idest naturaliter crescentes, neque à solo separatos, relinquère tenetur. Sic in prædiis urbanis, id temporis huic precario possessori permittendum est, ut commodè possit supellectilem omnem, & instrumenta domestica, quæ intulit exportare ad exemplum executorum, quos testator sive in suis ædibus sive alienis testamentum faciens constituit: Nam iis permittendum est, quicunque sit earum ædium possessor, res testatoris omnes quarum dominium aut administratio iis competit tollere: nec liberè ultro citroque commeandi potestas iis denegatur, quod ita semper temperandum est, ut fraus & dolus utrinque absit. De pauperie sive de vasto in re locata dato, nisi culpa ejus factum fuerit, non tenetur. Vastum autem nihil aliud, quam vastatum per syncopen,& tam ipsi locatori quam ejus hæredi, ad quem Reversio, idest post mortem locatoris successio pertinet, competit. Itaque ruinosas ædes domino non reficiet. Precarius autem possessor, sive ad placitum domini, Is etiam apud eos dicitur, qui Cartam à domino de prædio habet, nec tamen investitus est; Nam licet ex interdicto unde vi sit tutus, cum de domini voluntate constet, tamen ex voluntate domini, migrare quandocunque denunciaverit, cogetur, jus enim in re talis possessor non habet, sed solus dominus, donec sasina intervenerit; salva tamen ei actione contra dominum, ut sasinam à domino recuperet. Itaque donec à domino investiatur, possidens hic, tantum ex placito tenens dicitur. Secundum membrum hujus subdivisionis, est locatio pro certo annorum spacio, apud Anglos (leasis) apud nos assedationes dicuntur, teneturque Colonus expleto locationis tempore, etiam sine denunciatione migrare, usque adeo ut si ante locationis exitum sementem fecerit, quæ locatione finita in fruges excrescat, fruges amittet: donasse enim videtur, cum locationis tempus elapsurum, & sibi migrandum sciret, sementem tamen fecerit, cujus messis domino prædium ingrediente relinquenda esset, in quo à nostris moribus aliquo modo dissident; Nam expleto locationis tempore, nisi locator denunciaverit, Colonus migrare non tenetur, uterque enim in priore conditione tacite permanere videtur, & hæc tacita locatio est de qua in jure Civili *; Imo licet alteruter conditionem renunciaverit, idest sive dominus denunciaverit, sive Colonus domino se migraturum declaraverit, Colonus expleto locationis tempore, commodum temporis spatium ad colligendam & tollendam messem habebit, ædesque licet non ad habitandum, tamen pro cura & custodia animalium rustico operi necessariorum consequetur; & sic Colonus, messem: dominus, illius anni integram mercedem habebit; In prædiis autem sive tenementis, ubi non est messis sed habitatio tantum, locationis tempus servandum est, nisi tacite nova relocatio convenerit. Sed ut ad ea redeamus in quibns vicini nostri nobiscum conveniunt, in temporariis hisce locationibus, Coloni sive tenentes, ædificia, sarta, tecta, servabunt, saltem in eo statu in quo fuerunt tempore receptæ possessionis; Itaque nec arva deteriorare, nec arbores frugiferas aut alias cædere possunt; soli enim pars sunt: si damnum (quod vastum illi dicunt) datum fuerit, etiam ab externo, Colono ignorante vel invito, in triplum tamen tenetur, & dominus propria authoritate fundum potest ingredi, reservata Colono actione, contra tertium qui damnum dederat, nam ipse immediate domino tenetur de vasto: utrique autem huic generi locationis hoc tacitè & quasi naturaliter semper inest, ut dominus non soluta pensione possit pro ea distringere, quemadmodum in jure Civili, licet convenerit ne locator Colonum removeat: tamen si Colonus in pensionis solutione cessaverit, potest eum dominus removere, non obstante priori pacto, quasi tacite locationi, & omnibus locationum pactis hæc conditio inhæreat, si pensionem solverit, cui derogari non potest *; Si Colonus domini Conditionem invertat in prædio, ut feudum sibi vel alteri acquirat, à locatione cadit. Sine mercede locatio non fit, sed merces aliquando in sola fidelitate,

* *L. qui ad certum tempus, ff. locati.*

* *L. quæro Sect. inter locatorem vocal. ff. locati.*

fidelitate, aut aliqua alia re pro mercede consistit. Res immobilis sine scripto locari, apud eos non potest:apud nos,pro uno anno etiam sine scripto potest. Archiepiscopi terras suarum Ecclesiarum ultra tempus viginti unius annorum vel saltem trium vitarum in contractu locationis specialiter comprahendendarum, & ob initio Ipsius locationis computandarū, locare non possunt, ita tamen ut semper conditio ecclesiæ non reddatur deterior, Idem in magistris hospitalium, & collegiis. Locare autem quis potest, aut ad vitam conducentis, aut etiam alterius, aut ad plures vitas, aut ad terminos annorum, aut denique ad vitam, & post eam extinctam ad terminum annorum ; Quod si quis locaverit sine mentione annorum, ad vitam conducentis locasse videtur ; locator pro mercede semper distringere potest, durantibus annis locationis, non autem post eos decursos. Invecta omnia tacite pro mercede obligantur. In his locationibus sasina non est necessaria, si tamen locatio scripto fuerit comprehensa, Colonus vi scripti possessionem ingredi potest, etiam mortuo locatore, in quo nobiscum non conveniunt ; Nam apud nos nemo rem vel suam apprehendere potest, nisi tradente possessore, ne quis Author sui juris, aut possessionis, aut jus sibi dicere videatur. At secundum jus Civile derelictam sive vacuam possessionem, colonus ingredi perfecta locatione potest,si non sit vacua, dominus ut vacuam faciat, & colono tradat,conveniendus est ; quod si terra alicui locata fuerit antea, vel in feudum data, Colonus propria, authoritate non potest ingredi. In his assedationibus necessariò qui locat, jus & potestatem locandi habere debet, & si sit hæres ut sit sasitus requiritur, fieri enim potest, ut Colonus à vero domino pro pensione rursus conveniatur, nisi forte ex contractu sive scripto locatio descendat ; tum enim colono non est permittendum, de jure ejus disputare quem authorem suæ possessionis cognoverat, licet à vero domino pro eadem pensione post conveniatur ; imputabit enim sibi quod cum eo contraxerit,cujus conditionem ignorabat;Nam in jure Civili nemo debet esse ignarus conditionis ejus cum quo contraxerit,Conditiones autem quæ in initio convenerant, in locationibus sunt semper servandæ. Si conditio in locatione fuerit apposita,nisi merces ad certum diem solvatur, aut quolibet semestri spacio, licebit locatori possessionem ingredi, aut ut locatio nulla & irrita sit, tamen merces requiri debet, nec in hoc casu dies pro homine interpellat ; Omnes autem personæ conducere possunt, præter Ecclesiasticas, hi tamen possunt, si pro sustentatione familiæ faciant ; Locatio ad hæredes vel assignatos non extenditur, nisi specialis eorum fuerit mentio, quod & apud nos observatur. Si duo prædia pro una locata fuerint pensione, uno evicto, Colonus alterum toto tempore locationis retinebit, pensioque pro rata minuetur.

Tenentes in vita.

Tenentes in vitali statu duplici ratione considerantur, nempe si statum habeant pro sua vita, quales sunt usufructuarii, vel pro vita aliena, veluti si vel episcopus, vel Abbas, vel usufructuarius alius aliquis, qui administrationem tantum habet durante vita sua, alii locet prædium aut tenementum, durante vita locantis, utrique in fidelitate tenentur, & libere tenentes vulgo (friehalderis) dicuntur, licet posterioribus ægrè hoc nomen concedatur, nec tamen hi soli liberè tenentes dicuntur, cum & nomen hoc hæraditariis possessoribus aptius conveniat, qui verissimè liberè tenentes dici possunt; sed quia dignius & præstantius nomen, & hæreditariis possessoribus aptius convenit, prioribus libere tenentis nomen relinquitur. Hæc ideo quia sæpe controversum vidi, inter eos qui publico consilio præfuerunt, qui nomine libere-tenentium censeri possunt, cum libere tenentes ad exercitum sive expeditionem aliquam evocantur ; & apud nos hi libere tenentes, ab iis qui locationem perpetuam habent distinguntur ; Nam Coloni perpetui mercedem solvere solent, alteri omnino à solutione immunes sunt, Hi (lyfrentaris) apud nos, illi (ly frent tennentis) sive (taksmen) dicuntur ; Hi, liberum cum habeant usumfructum, tenentes pro arbitrio in suo usufructu possunt substituere, & removere : Illi, non nisi id in lege locationis caveatur. Veluti si locatio fiat colono & ejus hæredibus & assignatis sive subtenentibus, Hos autem vitales status sive possessiones, quis sibi, vel sua pecunia vel amicorum ope & opera comparat, vel lex ei defert : successio enim in hoc statu acquirendo locum habere non potest, nisi id forte ex pacto aut lege locationis proveniat. Quod autem quis sibi sua pecunia comparat, legem ex contractu sive scripto accipit ; Nam sine scripto non admittitur, & semper apud Anglos sasina in his est necessaria, Cum alioqui talis possessor apud eos jus in re non habeat. Vitales autem status, qui lege deferuntur sunt, usus fructus, Tertia ex prædiis mariti, quam lex, ejus viduæ defert ; & Curtesia ; Sed quoniam de his peculiares tituli sequuntur, explicationem eò rejiciemus, hoc contenti, quod neque tenens, neque libere tenens quisquam dici possit, donec possessionem apprehenderit. Et hæc de temporariis possessionibus, sive statibus, idest de

Qui dicuntur libere tenentes.

primo

primo membro primariæ illius ſtatuum, ſive poſſeſſionum diviſionis apud Anglos; De quo forte prolixius, ſed id factum ut ſecundum diviſionis membrum melius eluceſcat. Secundum membrum primariæ illius diviſionis eſt ſtatus perpetuus, ſive hæreditarius, quem feudum dicimus, in cujus definitione vicini noſtri nobiſcum omnino conveniunt, quam definitionem ſupra cap. 9. require, feudum autem & ſtatus perpetuus in hoc etiam conveniunt, quod niſi expreſſe hæredum mentio in inveſtitura fiat, uſusfructus tantum cenſetur, niſi in teſtamentis, ubi per teſtamenta feuda poſſe diſponi invaluit, ut poſt dicemus. Rurſus ſubdividitur in Militare & ſoccagium, cujus diviſionis membra ut facilius intelligantur, res ipſa ab ipſis fontibus videtur repetenda. Dixi in prima diegeſi boreales gentes, robuſtiores ſervientium ſecum ad bella ducere ſolitas, & quaſi comitibus in præliis uſas, parta victoria, ejuſdem præmia cum iis partiri etiam conſueviſſe; Ita tamen ut fructioſiora arva ſibi retinerent, ſteriliora ſuis concedere ſoliti, obſequii tantum nomine retento, & exactionibus ſervitiorum militarium, quoties rurſus belli ſe occaſio obtulerit, & hæc militaris fuit feudi origo (ut antea diximus) Alios autem imbecilliores ſervientes & quibus. *Prima feudi apud Anglos diviſio ſolennis.*

Frigidus obſtabat circum præcordia ſanguis.

Ad rura excolenda amandabant ſub præſtatione annua vel cenſus vel operarum ruſticarum; Itaque hi quaſi aſcriptitii Coloni dominicum(quo nomine terræ dominicales In feudis ſignificantur) arabant, ſerebant, metebant, & quia ſinguli ſuis vicibus operas exhibebant, & aratra ſeu vomeres præbebant, hoc genus operarum, ſoccagium dictum eſt à ſocca, quæ antiqua Germanica lingua aratrum ſeu vomerem ſignificat, & Soccomannus arare & excolere dominicum fundum tenebatur; qui mos adhuc frequens eſt in Lituania, Livonia, & multis aliis ſeptentrionalibus regionibus. Itaque ab ipſis initiis nihil commune ſoccomannus cum milite habebat, progreſſu temporis factum eſt, cum domini pecunia egerent, ut Coloni hi (ſi qui rei colligendæ intentiores erant) operas ſuas à domino pecunia redimerent, & pro iis annuam pen onem vini, olei, & frumenti, aliquando & pecuniæ, & ſimilium præberent: manebat tamen veteris ſoccagii nomen, licet ſervitia & operæ in annuum cenſum mutarentur, unde natæ ſunt emphyteuſes, & alia omnia feuda, quæ & apud Anglos & nos hodie in uſu ſunt. Sed ut ad hujus diviſionis primum membrum nempe militare feudum redeam, licet ex ea diviſione quæ ex jure eſt, quamque & uſu noſtro antea propoſui, cognitio ejus ſatis eluceſcat, tamen cum ſingularia multa in hoc genere feudi obſerventur, aliqua ex Anglorum ſtatutis ſubjiciemus. Feudum militare hæc tria continet, ſive ex his tribus conſtituitur nempe ex homagio ſive hominio, fidelitate & ſcutagio, & hæc tria, alii tria membra ſeparata militaris feudi conſtituunt, utrique in re ipſa conveniunt, quod manifeſtum erit, ſi tria hæc membra quid inducant, explicemus. *Unde ſoccagium & ſoccomannus.*

Hominium autem ut antea monui non ſolum apud Anglos, ſed etiam apud alias gentes proprie & ſpecialiter ſumptum à fidelitate differt. Nam Hominium quid majus eſt, nempe cum quis genibus flexis apud dominum ſedentem, inſertis inter domini manus ſuis, ſe hominem ejus profitetur, terraſque eo nomine tenere & tenturum, fidelemque pro eiſdem terris ei futurum hominem contra omnes mortales jurat, exceptis Regis & aliorum dominorum ſuperiorum perſonis, & in militari feudo tantum locum habet; Si uxor ſit vaſſalla, maritus pro ea jurabit, quia illa, nullius hominis mulier honeſtè dici poteſt niſi viri ſui. At fidelitas non ſolum militari feudo ſed etiam omnibus feudis imo uſufructui communis eſt, nec in eo tanta opus eſt veneratione, ſtans tantum ſuper librum (ut moris eſt adhuc) jurat vaſſallus ſe fidelem domino futurum: & hæc prima eſt inter hominium & fidelitatem differentia. Alia eſt quod hominium non niſi præſente domino juratur, fidelitas etiam vicario domini, ſive is ſit ſeneſcallus ſive ballivus. Tertia quod qui per hominium tenent, corpus bona & facultates omnes pro domino & ejus libertate, alienare ſeu hypothecare tenentur; non item qui per ſimplicem fidelitatem: Adde quod prælati fidelitatem jurare tenentur, non hominium: Neque in fidelitatis præſtatione tanta opus eſt reverentia, quanta in hominii præſtatione. Sane hominium dignius eſſe fidelitate conſtat, ex nobili illa controverſia inter Adrianum Pontificem & Fridericum primum Cæſarem; ut in cæteris capitibus, ſic inter eos convenit, ut Epiſcopi Itali (quos homines ſuos ſibique hominium debere imperator contendebat) juramentum tantum fidelitatis ſine hominio in poſterum imperatori præſtarent. Imo indigniſſime ferebat Papa Epiſcopos, quos deos & filios excelſi vocat, homagium Imperatori præſtare, aut manus ſuas ſacratas, laici & profani Cæſaris manibus immittere, ut moris eſt hominium facientis, quod minime tolerandum erat; Hæc quam bene cum ſacra pagina conveniunt *Quid ſit hominium & in quibus à fidelitate apud Anglos differt.*

veniunt

veniunt nemo est qui nesciat. His tamen Papalis monarchia fundamentis extructa est, & misero orbi illusum. Formam autem hominii sive fidelitatis jurandæ Littletonus, & alii Angli Scriptores habent: quomodo autem fidelitas apud exteras gentes jurabatur, habet Duarenus *. Dixi antea fidelitatis nomen dupliciter sumi, specialiter, & generaliter; Specialiter quando vassallus domino fidelitatem jurat; Generaliter quando subditi Principi suo jurant: De hac duplici fidelitate textum habemus expressum in Tit. de Pace Const. Cujus hæc sunt verba: Vassalli à nobis investituram accipiant, & faciant fidelitatem, sicut vassalli cæteri omnes, & Cives à decimo sexto anno ætatis ad septuagesimum. At interpretes recentiores Feudorum, hanc distinctionem hominii & fidelitatis quasi ab imperitis confictam impatienter ferunt, unumque esse hominium cum fidelitate, & fidelitatem cum hominio, hominiumque tantum esse præstationem fidelitatis volunt; Ut hominium sit actus quo fidelitas juratur, fidelitas autem ipsa fides quæ toto vitæ tempore præstatur; Nam quicunque fidelem alterius se profitetur, & hominem illius se profitetur; hominium enim semel tantum præstatur; fidelitas semper manente feudo: quod nihil aliud est, quam si quis vassallus debito tempore investituræ, aut à domino requisitus, se hominem ejus fidelem, contra omnes, nisi dominum superiorem juret. Sed de fidelitate feudali, deque ejus ab hominio, aliisque differentiis postea fortasse plura.

* *Cap. 24. disp. feudal.*

Discrimen inter hominium & fidelitatem feudistæ rejiciunt.

De Magna Seriendria.

Inter militaria servitia numeratur & magna Seriendria, quæ nihil aliud est, nisi magnum servitium militare, quod quis præsens sive in propria persona principi debet, qualia sunt vexillum Regium in bello gestare; quod apud nos proprium est clarissimæ Scrimgerorum familiæ, sic & ejus hastam ferre aut eum die prælii armis induere; Nam Humius Atonus pro eo servitio aliquot latifundia tenet: Alia etiam sunt servitia his similia, exercitum regium ducere aut instruere, aut in die Regiæ coronationis ensem Regis portare, pincernæ aut dapiferi munera subire, vel si quis sit Scaccarii Camerarius, & si quæ alia apud illos sunt servitia quæ sub magna seriendria includuntur. Sane similia servitia apud nos multa sunt, licet nomen sit insolens. Et licet hæc magna seriendria tantummodo in propria persona Regi præstanda omni modo sit, tamen est servitium quod Corvagium dicitur, quod etiam inter magnas seriendrias numeratur, nec tamen præsentiam personalem requirit. Est autem hoc genus servitii, castri sive propugnaculi à rege alicui commissi custodia: Nam antiquitus nemo turrim sive propugnaculum in Regno extruebat, quod non Regis fuerat; & observatur tantum in limitibus, qui Regnum utrinque distinguunt; Nempe cum quis pro servitio tenetur cornu inflare Scoto irrumpente, (magnitudine credo periculi servitium extollente) si Buccinator sine Cornicen hic de Rege teneat; alioqui si de alio quam de Rege teneat, servitium tantum militare est, & non magna seriendria; Nam hoc peculiare est omnibus seriendriis etiam parvis, ut de rege teneant immediatè, alioqui eo nomine digna non sunt. Et hæc prima militaris servitii species est.

Corvagium quid.

De Scutagio

Secunda species servitii militaris est scutagium, quod nihil aliud est, nisi servitium scuti in bello ferendi, domini juvandi causa; Nam sub scuto reliqua omnia arma militaria comprehendebantur; Hinc scutiferi apud Anglos, qui apud nos armigeri dicuntur, vulgo (esquiers) & proinde scutagium est militare servitium omnino: solebant enim militantes scuta gestare, in quibus propria familiæ cujusque insignia erant descripta; Sed mirum sane cuivis videri potest, Cur Angli Militare feudum nempe Scutagium à scuto derivabant, Galli à Lorica, unde (fiefs d'haubert) idest feudum loricæ; Scutum sane apud Romanos præcipua erat armaturæ pars, quod qui amittebant, nisi justam amissionis causam reddere poterant, loco movebantur, non autem qui gladium; scutum autem non ex ære aut ex ferro antiquitus, sed ex consutis boum tergoribus fiebat, hinc Aiax clipei dominus septemplicis dicitur Achillem decem terga boum in scuto gestasse testatur Ovid: Loricæ etiam ex loris consuto corio apud veteres fiebant, ut testatur Varro; Pectoralia enim militum ex crudo corio fiebant; Sed & apud Græcos antiquitus Loricam ex consutis annulis constitisse testatur Virg.

Loricam consertam hamis auroque trilicem.

Qualis est hodie nostrorum montanorum magna ex parte armatura; Postea pro integra armatura lorica cœpit usurpari, unde apud Gallos feuda loricæ dicuntur, quæ Angli scutagia dicunt. Sigonius latine loricatos equites appellat, quos Græci cataphractos, utcunque est, sive sint scutiferi, ut apud Anglos; sive loricati, ut apud Gallos; sive armigeri, ut apud nos; sive vassalli aut potius valuassores, sive valuassini ut in jure communi, ii sanè intelliguntur qui ob militares operas feuda sua peculiariter acceperunt.

Sed

Sed ut Anglorum scutagium redeamus, est quidem scutagium duplex, incertum & certum: Incertum scutagium est quando publicæ expeditiones ad reprimendos hostes sive rebelles in ordinem redigendos fiunt, quibus finitis comitia publica solebant indici: quod si quis scutifer in ea expeditione abfuisset, taxabatur ad certam quantitatem domino feudi appendendam; ea summa quia incerta erat, (Nam pro qualitate expeditionis, aliquando major, aliquando minor summa imponebatur) incertum erat scutagium & propriè scutagium dicebatur, & de eo intelligendum est, quoties de scutagio generaliter loquimur. Quod si summa illa pecuniæ vel ex tenore feudi, vel ex Regionis perpetua consuetudine certa sit, tum dicitur scutagium certum, & sub militari servitio non includitur, sed tantum sub soccagio; Nam cum variæ de scutagio controversiæ orirentur, statuebatur in comitiis publicis quantum quisque qui per militare servitium teneret, domino solveret(nisi consuetudo aut continuus usus aliud observarit) & hoc scutagium dicitur certum. Et sic, ut dixi, non omne scutagium militare est, sed tantum illud quod incertum est; sic aliqua sunt feuda militaria quæ scutagium non debent, quale est illud quod Castelguardiam dicunt, quando vassallus tenet feudum pro custodiendo certo loco, vel certa turre castri dominici, Cum à domino legitimè præmonitus fuerit & hostis in iis partibus expectatur: Castrum autem aut propugnaculum nemo in Regno potest extruere, sine Regis licentia, & hæc omnia castra sive propugnacula ex jure Regis sunt; Et Rex castrum concedendo cum terris, tantum custodiam, sive Castelguardiam concedit, alioqui castelguardia ad subditum pertinere non potest. Sed in hac castelguardia spectandum est, utrum quis in sua, ut aiunt, persona paratus sit, & debeat servire, an pecuniam tantum præstare; prius servitium militare est; posterius tantum soccagium: Ex jure francorum nullus privatus custodiam castri limitanei habere potest nisi ex mandato Regis L. quicunque C. de fund. limit. lib. 11. Illud tamen non est prætereundum, quod si scutagium quis, sive unius militis servitium debeat, idest si integrum feudum militare habeat, Is quadraginta dies in exercitu suis impensis instructus, cum domino manere debet: qui dimidium tantum militis servitium debet, viginti solum dies: si quis quartam partem, decem tantum; Nec tamen omnino ipse proficisci tenetur in militiam, aut dominum in bello in persona propria, ut ajunt comitari, si alium æque instructum armis & equis à domino probatum pro se miserit: quod & in relligioso & fœmina apud nos observatur; quo casu ipsi militare in sua persona non tenentur, si alios idoneos milites ad exercitum pro se mittant; Sed quæret aliquis quando dies hi incipient numerari? dicendum à die lustrationis totius exercitus, aut saltem ab eo die quo primum in hosticum exercitus penetraverit. Si de præsentia in exercitu quæstio oriatur, Mareschalli testimonium sufficiebat; quod si quis ab exercitu abfuerit, nec quenquam pro se miserit mulcta ei indicitur, & ex mulctæ quantitate hæc divisio scutagii oritur. Nam dies certus semper à dominis dicebatur, quo vassalli ad militiam evocabantur à feudistis (heribannum sive haribannum dictus, à voce heri sive domini, alii ab (here) germanica voce, quæ domini mulctam significat; Nam qui ad eum diem non venerant, à domino certa mulcta puniebantur, quod Ulpianus, non respondere ad edictum vocat; licet alii malint ibi legere, ad delectum; Et quia certa erat illa mulcta sive pæna pecuniaria scutagium certum dictum est, & in soccagii naturam abiit, alioqui trahunt omnia hæc feuda militaria secum wardam & Relevium cum hæredis maritatione, licet alioqui ab aliis servitiis nisi militaribus sint immunia. Sed ut ad nostram divisionem revertamur, quæ est in feudum militare, & de soccagio, quoniam de militari aliquid diximus, superest ut de soccagio non nihil addamus, sub quo apud Anglos omne feudum quod non est militare comprehenditur, qualia sunt parva seriendria, feudifirmæ, burgagium, & feudum quod in puram elemosynam datur, & si quæ sint his similia quæ non sunt militaria; Nam negatio unius membri affirmationem alterius inducit.

Quotuplex apud Anglos scutagium.

De soccagio.

Parva autem seriendria nihil aliud est nisi parvum servitium, quod quis annuatim Regi præstare debet, neque personali hic præsentia opus est, veluti si quis Regi annuatim teneatur reddere arcum, lanceam, pharetram plenam aut vacuam, par chirothecarum, sive calcarium, quales apud nos præstationes sunt frequentes; Nomen tamen parvæ seriendriæ apud nos pene inauditum, nisi quod semel memini inter Guilielmum Hamiltonum & Alexandrum Steuartum, cum gravis controversia esset de terris quæ de Rege in parva seriendria tenebantur, utrum feudum illud esset militare, & proinde wardam cum Relevio & maritatione hæredis deberet, necne, Senatum quæstionem integram ad comitia regni publica rejecisse, ne in re nova aliquid videretur sibi arrogare.

De parva seriendria.

Differentia inter feudum militare & soccagium.

Et ut ad soccagium redeamus, hoc etiam peculiare discrimen à feudis militaribus habet

quod

quod mortuo vassallo custodia hæredis pupilli, & etiam feudi ad proximum agnatum, qui non est successurus pertineat, qui tamen ex fructibus feudi pupillaris suum commodum non faciet; Nam ad rationes reddendas tenetur, & quod superest, deductis expensis restituet; & idem pene est cum eo tutore, qui & in jure, & apud nos legittimus dicitur, nisi quod ad immediatè successurum non semper pertineat, sed ad proximum ex linea matris, si feudum sit paternum; At in feudo militari & custodia ipsius feudi & hæredis minoris, donec vigesimum primum ætatis annum compleverit, ad dominum feudi pertinebit, & interea dominus fructus suos omnes faciet, nisi quod cogatur hæredem pro dignitate educare, castra, ædificia, sarta, tecta servare, hortos, piscinas, columbaria, & si quæ sint his similia in eadem conditione hæredi tradere, in qua ipse ea recepit. Præterea si moriatur dominus ejusmodi feudi, jus illius custodiæ transmittet ad suos executores, qui etiam fructus omnes sequentium annorum durante custodia percipient, si id nominatim testamento caverit; alioqui si nihil in vita expresserit, ad hæredem & non executores fructus hujus wardæ pertinebunt; Aliter in custodia soccagii; Nam cum hic custos tantum sit, fructus suos non facit, & cum nudam tantum habeat administrationem, nihil ad executores transmittit, sed proximus agnatus modo non sit pupillo successurus, custodiam tenebit (ut in legitima tutela) & non administrata, sive non collecta colliget; Illud autem valde durum videtur,quod apud eos mortuo hoc custode soccagii,perimatur actio rationum reddendarum, & pupillus ab omni repetitione fructuum ab ejus executoribus excludatur: sed hoc apud eos generale est, Nullum executorem nisi prosequente Rege de rationibus reddendis teneri: Ratio erat, quod mortuorum facultates, Episcoporum ut plurimum fidei & administrationi concedebantur, sine rationum redditione; quoniam eorum fides spectata satis videbatur, & ab omnibus quasi generaliter approbata; Illi rursus executores suos substituebant,eosque immunes à rationibus reddendis esse volebant exemplo suo. In hoc soccagio,dominus feudi relevium habebit, idest unius anni reditus ex prædio; quod apud nos non observatur,nisi expressè convenerit, ut in introitu cujusque hæredis annuus reditus duplicetur.

De Burgagio.

Burgagium autem species est soccagii etiam, & qui tenent in burgagio soccomanni dicuntur, sive burgus ille sit Regius, sive de aliquo privato domino, sive ecclesiastico sive laico teneatur; quales sunt apud nos burgi, qui baroniarum burgi dicuntur, licet apud nos burgi non habeantur, qui de rege non tenent. In his omnibus burgis consuetudo, si non sit legi contraria, servanda est, modo illa consuetudo sit præscripta & supra hominum memoriam, quæ sexaginta annorum spatio includitur, exempli causa in his burgis aliquando minimus natu excluso primo genito, & aliis se prioribus succedit, quod est mirum; hoc tamen illi se tuentur, quod minimus natu plerumque sit indigentior, potiusque ei sit consulendum & subveniendum, quam adultioribus qui sibi per ætatem possunt providere; aliquando omnes per capita succedunt; alicubi etiam in burgis, uxor omnium prædiorum mariti usumfructum habet; alibi nisi tertiam; apud Gallos dimidiam; apud alios quemadmodum apud nos, nihil juris in prædiis mariti urbanis uxor habebit, nisi specialiter investita fuerit; In quibusdam burgis testari licet de prædiis burgalibus, in aliis non: diversæque aliæ consuetudines in usu quotidiano sunt; quæ omnino sunt observandæ, si modo tales sint, quæ memoriam hominum excesserint; Nam, ut monui sæpius, jus feudale locale est, & pro diversitate locorum sæpissimè variatur.

Feudum sive tenendria in liberam elemosinam.

Feudum etiam illud, quod in libera eleemosyna dicitur, nomine soccagii comprehenditur, & de hoc feudo in superiore diegesi diximus, nisi quod illi liberam, nos puram eleemosynam vocamus, Nam cætera omnia quæ ad hoc membrum attinent conveniunt: subdividunt tamen illi hoc genus feudi, nempe in illud quod certum servitium debet, & quod incertum, Certum nempe si convenerit aut in fundatione (ut loquimur) insertum sit ut annuatim talia servitia, tot missæ, tot orationes pro animabus benefactorum suorum seu fundatorum celebrentur, aut certa summa pecuniæ pauperibus erogetur; & hæc anniversaria dicuntur, quia quoque anno vertente fiant; In quo si ecclesia vel Ecclesiastica persona cessaverit, dominus feudi distringere potest, quia certum est servitium: Incertum autem est,quando quotidianæ sive continuæ preces indicuntur pro animabus fundatorum, & hæredum suorum; in quo si cessatum fuerit, hæres fundatoris sive dominus fundi distringere non potest, sed adeundus est ordinarius Episcopus illius diœcesis, qui censuris Ecclesiasticis cogat Ecclesiasticam personam satisfacere, Notandum & illud in hoc genere servitii quod feudi dominus immediatus ecclesiam suam sive Ecclesiasticam personam ab omni alio servitio quod pro eo fundo dominis superioribus debetur, tenetur liberare, & indemnem præstare; Nam hi tenentes ut

Quæ dicantur anniversaria.

dixi

dixi ab omni servitio liberi sunt. Sed quoniam ex illis feudis, quæ in puram eleemosynam conceduntur, maximum præjudicium dominis superioribus nascitur, neque solum warda & maritatione hæredis privantur, sed etiam omnibus servitiis & eschetis terrarum, & Ecclesiarum patronatu sive advocatione carent: Itaque tempore Edvardi post Conquæstum primi, statutum fuit, ne quis terras suas in liberam eleemosynam concederet in futurum sine domini superioris consensu, quod & nos hodie observamus. Nam si quis prædium aliquod sive terras in puram eleemosynam ecclesiæ alicui concesserit (quod morti ficare ecclesiæ dicimus) sine consensu Regis, si de eo teneantur, vel superioris alicujus quicunque is sit, concessio illa irrita est, etiam ope exceptionis, non obstante etiam quacunque præstatione, licet alioqui ecclesia de jure suo post quadraginta annorum possessionem non teneatur docere. Sunt & alii tenentes qui patrimonii Regii sive antiqui dicuntur; Nam tempore Edvardi (qui in divorum numerum relatus est) & Guilielmi Conquæstoris Regum Angliæ, patrimonium quoddam in Regios usus separatum est, quod antiquum dominium & ejus tenentes antiqui dominii tenentes dicebantur. De hoc dominio deque prædiis quæ in eo continebantur, extat liber ab eodem divo Edvardo conscriptus, cui titulus est (Domus dei). Sed hoc genus tenendriæ separatum divisionis membrum non facit, privilegiis tantum distinguitur ab aliis: Nam hujus patrimonii tenentes, quoties quæstio de suis terris versatur, vel de re ad suas terras pertinente, extra dominium suum in judicium extrahi nequibant, aut super assisa aut inquisitione cogi; ab exactionibus publicis sive iis quæ pro venditione rerum mobilium, quæ in nundinis publicis imponuntur, immunes sunt; nisi Regi placuerit etiam expresse iis vectigal imponere; Inde emanasse puto, quod proprium Regis patrimonium apud nos ab exactionibus sit liberum, nisi Rex aliter expresserit; Pro aliis terris, quas hi tenentes extra hoc dominium possident, juri communi relinquuntur; Et sanè hi tenentes nostris tenentibus Senescalliæ non sunt absimiles. *Tenentes Patrimonii Regii.*

Neque ego illam tenandriam, quæ vulgo per homagium antecessorum dicitur, inter membra hujus divisionis pono, cum non sit species ab aliis separata, sed privilegio tantum distinguatur, hæc autem species feudi talis est. Si vassallus in judicio probare poterit, antecessores suos ante hominum memoriam, aut tanto tempore quod præscriptionem inducet, antecessoribus domini sui perpetuum fecisse homagium & dominum eum pro vassallo agnovisse, & investivisse; hoc casu, tenetur hic dominus, vassallum suum immunem ab omni servitio alterius cujusquam domini, pro eo fundo præstare; & si vassallus talis controversiam feudi patiatur, dominus de evictione tenebitur, etiamsi vassallus nullam cartam habeat, aut si quam habeat, ea causam onerosam aut clausulam de evictione non contineat; & evicto fundo, dominus ei fundum ejusdem bonitatis & quantitatis præstare tenebitur; quod si dominus nunquam eum in tenentem receperit, licet ejus antecessores à vassalli antecessoribus perpetuò & ultra hominum memoriam homagium susceperint, ab evictione poterit se liberare per disclamationem; & tum vassallus per idem servitium de domino immediatè superiore tenebit, per quod de priore domino disclamato antea tenuerat. De hac disclamatione quæ propria est tam domini quam vassalli in Tit. Quibus modis feudum amittatur plura dicemus. Hoc autem feudum, quod per homagium antecessorum tenetur, in multis cum feudo antiquo (de quo supra) convenit; & proinde si novum quoquo modo semel fiat, idest si vassallus alienaverit, licet postea acquisiverit, feudum illud non amplius dicetur feudum per hominium sive homagium antecessorum, sed tantum novum. *Tenendria per homagium sive hominium antecessorum.*

Est & alia tenendria, quæ per extractum rotulamenti Curiæ apud illos dicitur, vulgo (Copie of ane court Roll) hanc utrum inter temporarias possessiones an hæreditarias reponam planè incertus sum. Nec minor incertitudo apud ipsos Anglos est, sitne hæc tenendria ad placitum domini temporaria, an vero hæreditaria? Hoc autem genus tenendriæ tale est, cum tenens neque cartam, neque sasinam, neque aliquam dispositionem feudalem monstrare poterit, & si quis ab eo rogitet quomodo teneat, non habet quod respondeat, nisi se ad placitum domini tenere; non quod hos tenentes dominus pro arbitrio migrare possit cogere; sed quod nullum aliud sui feudi instrumentum habeant, nisi placitum domini, sive voluntatem ejus, ex acto curiæ declaratam & testatam: Et id ut domestico exemplo elucescat, tenentes & rentallarii Episcopatus Glascuensis, & monasterii Palletensis, hæreditarii possessores dicebantur, & ita senatus aliquando censuit: Et si quis ab his rentellariis cartam sive sasinam suæ possessionis exegisset, extractam tantum curiæ domini sui habebant, quod non solum iis pro usufructu prædiorum suorum sufficiebat, sed etiam hæredibus & proximè successuris, ut in locum demortuorum substituerentur; Imo & vidua, quamdiu in cælibatu *Tenendria per extractum rotulamenti Curiæ.*

batu

batu permanebat, ejus privilegio fruebatur; Quod si talis possessio vacaverit, sive per successionem, sive per resignationem in favorem alterius, hæc successio sive resignatio tantummodo in Curia admittebatur; & ex placito domini fiebat; alioqui neque hæres neque cessionarius jus ullum in prædio constitutum habebant, nisi actis curiæ constiterit de jure tam antecessoris quam resignantis; Itaque tenentes hi ex copia sive extracto rotulato, dicuntur apud nos rentellarii, in quibus tanta solennitas non semper requirebatur: sufficiebat enim, si substitutio vel hæredis in demortui locum, vel novi tenentis in locum antiqui, sub solo chirographo domini fieret, etiam extra curiam. Est & alia causa apud Anglos cur hi tenentes ad placitum domini dicantur; quod ex summo jure putent, dominum cogi non posse, ut proximè successurum in locum demortui admittat; alioqui quid compositione aut transactione opus esset, quæ tamen in novi tenentis admissione semper interponitur? Alii tamen non minoris autoritatis hæreditariam hanc possessionem putant, nec dominum posse causam possessionis invertere, aut aliis quam hæredibus concedere; Itaque sitne hæc possessio hæreditaria apud Anglos nec ne, (ut eorum verbis utar) Causidici certant & adhuc sub judice lis est. Nec minor apud nos controversia fuisset, nisi dominorum importunitas, miseros tenentes hoc genus tenendriæ mutare in emphyteusin invitos & nolentes coegisset, cum alioqui in emphyteoses eadem prædia aliis essent concessuri; & proinde apud nos jam omnes qui antea erant rentellarii, emphyteutæ facti sunt. Porro in hoc genere tenentium notandum est, quod apud Anglos sua prædia aliis possidenda locare ultra terminum unius anni sine domini voluntate non possunt; neque arbores crescentes cædere, nisi quatenus ad reparandam habitationem sufficiet, alioqui à feudo cadent; & hæc de divisione possessionum, & de prima feudi apud Anglos divisione, in militare [illegible]. & soccagium.

Secunda apud Anglos Feudorum divisio in simplex & talliatum.

Secunda solemnis feudi apud Anglos divisio est in simplex & talliatum, sive limitatum: de simplici antea dixi in Diegesi superiore, Nam de definitione feudi simplicis, & ejus effectibus omnino inter nos convenit, neque alia ab iis quam à nobis dicuntur; hoc tamen in feudo simplici annotandum, quod non transit ad hæredes ut dixi nisi eorum specialis mentio facta fuerit; nisi si feudum testamento relictum fuerit, aut in liberum matrimonium, aut puram elemosynam concessum: Nam in his etiamsi nulla de hæredibus sit facta mentio, tamen in primo, favor ultimæ voluntatis, in secundo matrimonii, in tertio favor ecclesiæ, latius interpretari faciunt; nam plenissimè defunctorum voluntates, & aliæ causæ favorabiles sunt interpretandæ. De hoc feudo simplici, hoc tantum annotandum, nempe feudum esse simplex quod ad aliquem & ejus hæredes pertinet indistinctè: neque quis plus juris in feudo habere potest, quam si is simplex feudum habeat. Talliatum autem feudum sive limitatum subdividunt in talliatum in genere, & talliatum in specie: Talliatum autem in genere est, si feudum alicui & ejus hæredibus ex corpore procreatis sit concessum; Nam nulli alii hæredes succedunt, nisi ex ejus corpore procreati, & his deficientibus feudum ad dominum redit: sic feudum masculinum talliatum in genere dicitur, neque quis in eo succedit, nisi ex continua linea masculina descendat: Talliatum in specie sive specialiter dicitur, si feudum alicui & hæredibus inter ipsum & Corneliam suam conjugem procreatis concedatur. Nam licet ex aliis conjugibus liberos susceperit, non tamen hi in feudum succedunt, quia feudum specialiter ad liberos ex Cornelia conjuge suscipiendos limitatum est; Sed si Mevio & ejus sanguini feudum concessum sit, simplex feudum est, & ad quoscunque hæredes pertinet: si Mevio & ejus semini, talliatum dicitur feudum, & ad descendentes ex eo pertinet, & non ad collaterales. Sciendum autem est, quod ante Parliamentum Westmonasteriense, quod ab Edvardo primo habitum est, anno domini   talliæ hæ non erant in usu: sed semper proximus ex sanguine paterno succedebat; In iis comitiis singulis permissum est, feuda sua quibus vellent providere; Inde plurimæ talliatorum Feudorum species, & formæ natæ sunt, dum non minus sibi & quibus vellent hæredibus providere licere putaret unusquisque, quam cui vellet alienare; Ab iis ad nos tallias defluxisse puto, neque ante ea tempora talliæ sive talliati feudi ullam mentionem reperi. De diversitate sive diversis speciebus talliarum non est opus quod immorer, cum eæ ex tenore dispositionis legem capiant; semper enim inspiciendum quibus hæredibus dominus providere voluit, idque perpetuò servandum est; plura de talliato feudo in proprium de hoc titulum remittimus.

Feudum per francum maritagium.

Inter feuda talliata feudum quod per francum maritagium conceditur annumeratur, nempe illud feudum quod ad hæredes qui ex eo matrimonio descendunt tantum, extenditur, & ad alios non transit: qui autem in hoc feudo succedunt, libere idest sine ullo servitio tenebunt in quartam generationem inclusivè; quinta autem generatio & quæ eam sequuntur,

tur, tenebunt de concedente, eodem modo & per idem ſervitium per quod ille de domino ſuo ſuperiore tenet: In hac generationum enumeratione, perſonæ capientium inveſtituram primam generationem efficiunt, eorum liberi ſecundam, & ita deinceps; Et in hoc, ut antea monui, à jure Feudorum communi in enumeratione graduum differunt. Hujus feudi hoc eſt peculiare, quod licet hæredum in carta non fiat mentio, tamen ad hæredes ex eo matrimonio deſcendentes tranſeat, idque ob favorem matrimonii: cujus cauſa in omni jure ſemper fuit favorabilis, quod & in terris in eleemuſyoam datis obſervatur, ut dixi, & in feudis teſtamento relictis.

Eſt & alius apud eos hæreditarius tenens qui poſſibilitate ſucceſſionis extincta dicitur, & talis eſt; Si quis feudum talliatum in ſpecie habeat, veluti ſi cui & hæredibus inter eum & Corneliam conjugem procreatis feudum conceſſum ſit, & alteruter nullis ſuſceptis liberis moriatur, poſſibilitas ejus ſucceſſionis extinguitur; fieri enim non poteſt, ut ex eo matrimonio cujus altera pars occidit, hæres aliquis producatur; Itaque præmoriente conjuge, vir dicitur tenens poſſibilitate ſucceſſionis extincta, & ejus feudum in nudum uſumfructum convertitur; & proinde neque alienare neque ſervitutem imponere poteſt, alioqui is cui reverſio competit, ideſt, qui proximè ſucceſſurus eſt, revocandi poteſtatem habet: de pauperie tamen quam in prædio dedit non tenetur, ob prærogativam feudi prioris ideſt tempore conjugis conſtituti; In feudo generaliter talliato veluti ſi feudum ſit alicui conceſſum & hæredibus ex corpore ſuo procreatis locum hoc non habet. Nam quamdiu vivit ſperari poſſunt de eo hæredes. Generaliter obſervandum in omni tallia eſt, deficientibus hæredibus in tallia contentis, feudum ad dominum redire, etiamſi de hoc nulla fiat mentio. Eſt & alia redituum feudalium apud Anglos diviſio, ſed quam à Normannis aut Gallis in Britanniam venientibus mutuati ſunt; alius enim Redditus ſervitii dicitur, alius oneroſus, alius ſiccus: Reditus ſervitii dicituris, qui domino feudi præter ſervitium debetur: veluti ſi quis præter ſervitium, annuum etiam reditum decem pondo librarum, domino annuatim pendere debet, & ſemper cum proprietate feudi conjuncta eſt, dominuſque poteſtatem habet per ſe diſtringendi, ſi ceſſatum in ſolutione fuerit, neque præſtatio hæc à warda & Relevio liberat; Reditus oneroſus eſt quandocunque feudi proprietas à domino alienatur, ſervato ſibi annuo reditu, cum poteſtate pro eo diſtringendi ſi certum fuerit, & in hac ſpecie annuus hic reditus à proprietate ſeparatur, & dicitur Reditus oneroſus, quia prædium eo gravatur & oneratur, & poteſt cui reſervatur diſtringere: quod ſi reſervatus fuerit hic annuus reditus ſine autoritate diſtringendi, dicitur reditus ſiccus, quam qui habet diſtringere per ſe non poteſt, ſed judicio pro eo poſſeſſor conveniendus eſt. Sunt apud eos pleræque ſubtilitates in his ſingulis ſpeciebus annuorum redituum, quas quia ad uſum noſtrum nihil faciunt lubens prætereo: unum tamen apud eos obſervatu digniſſimum eſt, quod multarum fraudum & machinationum occaſiones tollat, & ad eorum exemplum ad nos ante quinquennium aut ſexennium manavit, Nempe generali ſtatuto Henrici octavi cautum eſt ut nullus contractus, nulla feudalis conceſſio (extra burgales) apud illos valeat niſi qui intra ſemeſtre ſpatium in publicis conſilii apud Weſtmonaſterium libris inſertus & regiſtratus fuerit; aut in libris illius vice comitatus ubi prædium alienatum ſitum eſt; præſentibus juſticiariis pacis aut eorum uno cum illius loci clerico. Et hæc de diviſionibus Feudorum, quæ apud Anglos in uſu ſunt, paucis perſtrinxi, ut noſtri aliquo modo intelligant, in quibus nobiſcum & cum jure communi Feudorum conveniant, quæ qui legerit, pleraque noſtris moribus valde utilia inveniet; Miror tamen Cur inter tot diviſiones, & diviſionum membra, nulla apud Anglos ſit franci feudi mentio, quale virtutis ergo apud nos ſolet pleriſque concedi: In cauſa puto, quod in omni militari feudo, ſervitium cum warda, Relevio, & hæredis maritatione deberi volunt, Ne rex aut dominus ſuperior ſuo commodo fraudetur, & nulla feudi utilitas ad dominum redeat; Certe tempore Edvardi ultimi ex Saxonum linea Regis, nulla unquam de franco feudo aut albafirma mentio.

Tenendria poſſibilitate ſucceſſionis extincta.

Redituum feudalium diviſio in reditū ſervitii reditum oneroſum & reditum ſiccum.

Tenendriam de villenagio omnino præterii propter ejus apud nos inſolentiam; nullus enim eſt apud nos ejus uſus, & inauditum nomen, niſi quod nonnulla in libro Regiæ Majeſt. de nativis & ad libertatem proclamantibus proponantur, quæ & ab Anglorum moribus ſunt recepta, & nunquam in uſum noſtrum deducta; Nihil enim in hoc genere tenendriæ habent, præter jus vetus ſervorum, diverſoſque modos manumiſſionis; ſunt enim hi villani nihil aliud, niſi aſcriptitii fundi Coloni, aut ſervi, de quibus etiam aliqua mentio eſt in jure Cod, ita ut potius fundi, quam domini ſervi exiſtimentur, & ſic quædam ſunt quaſi ſcintillæ ſervitutis apud Anglos adhuc latentes, quo ad bona ſive poſſeſſiones quæ dominus pro arbitrio poterit

Tenendria de Villenagio.

poterit vendicare; nullæ, quo ad corpora servorum; Cum rex solus sit dominus vitæ & membrorum servi, seu villani; Nec minus puniatur qui villanum etiam suum occiderit, quam si alium subditum Regni: Apud nos omnis servitus etiam quo ad bona extincta est, famulis, quos servientes dicimus, sua bona integra manent, & proximus ex sanguine in eis succedit; apud Anglos quæcunque bona villanus acquisiverit, dominus sibi brevi manu vendicare potest. Villanus autem is est qui vel in actis Curiæ se professus est villanum, vel ex villano patre natus est, In quo à jure Civili different, ubi servus dicitur qui ex matre serva nascitur, & partus ventrem semper sequitur; In Anglia tamen aliud observatur. Vide plura in pag. in fine, & de manumissione. Reliqua quæ apud Anglos in feudis usurpanrur suis quæque titulis, ut occasio occurrerit, prosequemur.

Quemadmodum feuda apud Gallos dividantur.

Et ne Gallorum mores in feudis omnino præteriisse videar, aliquid etiam de iis prætereundo subjiiciam. Galli & præcipue Normanni suas habent Feudorum divisiones, quarum primaria quadripartita est, Nempe in feudum loricæ, in feudum quod jure parili dicitur, in burgagium & eleemosynarium, quam divisionem à Normannis ad Anglos, ab Anglis ad nos pervenisse conjicio, nisi quod nostri mores propius ad jus Feudorum Commune accedant. Est itaque feudum loricæ idem quod apud Anglos scutagium, apud nos armigeri, jure communi militare dicitur. Quid hoc, & quale sit, poterit quis ex iis quæ prius diximus facile colligere, nempe quod feudum loricæ, dicatur plenum & integrum feudum, in quo vassallus armatus domino inservire teneatur, loricatus, in equo, scuto, & casside munitus, & gladiatus, sive gladio accinctus; Hoc genus feudi in partes dividitur, nempe in duas, tres, quatuor, quinque, sex, septem, & octo, quæ membra feudi loricæ dicuntur, ulterius non; Neque enim in plures partes feudum hoc loricæ divisibile est, quarum unaquæque pars, est feudum nobile; & in capite teneri dici potest, jurisdictionemque habent annexam pro suo membro, quale ipsum feudum si integrum esset haberet; Quod si in plures partes dividatur quam octo, veluti si plures sint filiæ quam octo, inter quas necessario feudum dividatur, & unaquæque suam sortiatur partem, nulla pars suam retinebit jurisdictionem; neque amplius in capite teneri dicitur; Et hæc interpretatio clausulæ illius (In capite teneri) quod nihil aliud est, nisi Comitatum, Baroniam, aut feudum aliquod nobile, veluti loricæ sic de domino tenere ut jurisdictionem & usum Curiæ habeat; Inde fortasse deductum, quod ex capite sententiam ferre possunt; aut quod feudum nobile & capitale invicem se respiciant; Alii capitalia feuda sive in capite tenere, nihil aliud esse, quam de primo domino feudum nobile tenere, quod nulli feudo loricæ subjacet; Hæc ideo, quia hujus clausulæ frequens est, & apud Gallos nostros & Anglos mentio; & ejus interpretatio aliquando me anxium tenuit, dum ab ipso fonte eam inquirerem; Itaque feudo loricæ in plures partes & membra, quam octo diviso, non solum omnia membra ignobilia fiunt, sed etiam Curia & jurisdictio in iis desinit, & ad dominum redit; Ita tamen ut si vel emptione vel successione, aut alio justo titulo, partes hæ sive membra rursus uniantur, & feuda redintegrentur, nobilitas cum jurisdictione restituatur; Et hoc genus feudi tenetur per hominium idest fidem præstandam domino, salvo supremi sive primi domini hominio.

Quid sit in capite tenere.

Feudum ex jure parili.

Secundum membrum divisionis vocatur ex jure parili, sive parage gallicè: quod meo judicio privilegium potius dici debeat, feudi loricati, quam ut separatum per se membrum divisionis efficiat; Nam hoc sive feudum sive privilegium, tantum inter filios & nepotes ejusdem patris aut avi, in feudo loricæ divisibili iis succedentes, locum habet; cum juniores liberorum suam quisque partem sortiti, eam tamen non de priore domino, sed de primogenito teneant, eundem pro domino agnoscentes, etiam quo ad servitia & præstationes, quæ priori domino debentur; neque enim per se sed per primogenitum ei serviunt, & solvunt; dominusque in suis præstationibus & servitiis solum primogenitum pro vassallo agnoscit, & hoc usque ad sextum gradum: In sexto gradu juniorum liberorum hæredes, primogeniti hæredi fidelitatem jurabunt; In septimo etiam homagium, & exinde de eo tanquam domino tenebunt: Ratio est quia in eo gradu cognatio extinguitur; simile huic est quod ex Anglorum moribus antea recitavimus in feudo ob liberum maritagium dato; & ita gradus hic numerantur, ut antea de Anglis diximus; Quod si feudum hoc à cognatione transeat, idest si vel juniores liberi, vel eorum hæredes intra sextum gradum, feudum extraneo alienaverint, qui recipit feudum immediatè hominium primogenito & ejus hæredibus præstabit, cessante Sc. Cognationis vinculo, quæ sola causa erat prioris privilegii; Cæterum hoc feudum sive privilegium, quod jure parili datur, in feudis nobilibus tantum locum habet.

Cognati non censentur Ultra sextum gradum.

Tertium

Tertium membrum divisionis est feudum Burgagii, quod antea à nobis satis dilucide ut opinor explicatum est, habet tamen hoc genus feudi apud Gallos multa peculiaria; Nam suis moribus & consuetudinibus reguntur, licet à jure communi diversis; superiorem non agnoscunt nisi principem, eumque tantum quod ad jurisdictionem sive protectionem, & in illis Rex proprium nihil habet, nihil quod suum verè dicere possit, neque in servitia tenentur; vectigalia tamen ex usu pendunt; dimidium bonorum immobilium, quæ maritus stante matrimonio comparavit, eo mortuo vidua ejus accipiet; filiæ in æquas partes cum masculis succedunt: Galli has hæreditates burgales Allodia vocant, quia de nullo alio tenentur in feudo, ab omni servitio & præstatione sunt immunes, vendique, hypothecari, aut quovismodo alienari, pro arbitrio nemine consulto possunt. *Feudum Burgagii.*

Quartum membrum divisionis est feudum quod in liberam eleemosynam concessum est de quo supra, & in hoc cum iis quæ diximus Galli conveniunt. Hoc genus feudi apud eos concedere nemo potest nisi solus princeps, Inferiores si concedant, consensus principis accedat necesse est. Itaque duplex hoc feudum apud eos statuitur; Primum simplex & purum, quando princeps sive dominus nihil apud se terrenæ jurisdictionis dignitatis aut utilitatis retinet, sed omnia in ecclesiam transeunt; hujus generis sunt loca in quibus ecclesia ædificatur, cœmeteria & quæcunque alia Ecclesiastica loca, quæ ab omni dominio & præstatione sunt immunia. Secundum etiam simplex dicitur, in quo tamen princeps & alii domini jurisdictionem retinent, quemadmodum & apud nos fieri videmus, cum Episcopi, Abbates, & aliæ Ecclesiasticæ personæ in Regis, & dominorum Curiis sectas, & præsentiam debeant præstare; terræque hæ jurisdictioni Regiæ subjacent, & mortificatæ sive ad manum mortuam concessæ dicuntur; Mortificatio autem hæc aut per chartam regiam sub magno sigillo ostendenda est, aut prior dominus feudi Ecclesiasticam personam à feudo excludet, nisi possessor hominem viventem & morientem, in quo jura dominica servari possunt, monstrare possit. Homo autem vivens & moriens dicitur, qui potest vivere & mori, ut aliquid utilitatis ex ejus vita & morte ad dominum feudi pertineat, ad differentiam ecclesiæ, conventus, capituli, quæ non moriuntur; Hæc autem feuda apud Gallos nonnullis in locis triginta, aliis quadraginta annis præscribuntur, licet præscriptio in feudis raro admittatur. Si inferior principe feudum in eleemosynam concesserit, suo domino non præjudicat, quin integra ei jura reserventur. Notandum autem apud Gallos patronum, ecclesiæ patronatæ esse quasi dominum, & intrantem debere ei fidelitatem præstare, quod à nostris moribus diversum est. Sunt & aliæ divisiones Feudorum apud Gallos, Nam alia sunt feuda dignitatum veluti Ducatus, Marchionatus Comitatus, quæ à solo principe conceduntur; Alia sunt feuda quæ à principe sine dignitate dantur, qualia sunt, quæ Barones, Vicecomites, Bannariti, Castellani tenent; Nam apud Gallos tam à rege conceduntur, quam à Ducibus, Marchionibus, & Comitibus: Alia sunt feuda quæ de his Baronibus, Vicecomitibus, Banneritis & Castellanis tenentur: & hæc feuda habent dignitatem annexam, & valuassini dicuntur, At feuda quæ de his postremis tenentur, omnino sunt ignobilia, & possessores, minimi valuassini dicuntur. Præcipua enim & primaria apud Gallos feudi divisio est in Nobile & Ignobile sive plebeium: Nobile autem feudum diversas in diversis Galliæ partibus recipit limitationes, Nam in Britannia Armorica quicunque feudum nobile possidet, nobilis censetur; In Reliqua Gallia non item; Nam plebeius potest nobile feudum acquirere, nec tamen nobilis efficitur, nisi literas de nobilitate à Rege impetraverit, aut saltem literas dispensatorias, quæ vim priorum literarum habere censentur. Feudum tamen dignitatum ut Ducatus Comitatus, etiam sine literis nobilitat. Ex his quid apud Gallos sit feudum nobile, quid ignobile, satis sciri potest: Cujus effectus Maximus est, quod Ignobilia exactionibus & tributis subjacent, Nobilia non item. Sed horum nobilium Feudorum vassalli, per tres menses suis sumptibus servire intra patriam debent; sed extra patriam non nisi sumptibus domini; pugnare enim hi pro domino tenentur, & prædia sua tanquam pro stipendio habent; Itaque stipendia prædialia censentur. In omnibus Galliæ partibus, feuda ad formam bonorum patrimonialium immobilium rediguntur, eodemque modo alienantur, etiam sine consensu domini superioris: In reliquis, non minus dura est vassallorum conditio, apud Gallos, quam ullas alias gentes, ubi jus feudale est in usu, adeo ut in vulgare proverbium abjerit, dominus Butyræus (idest ex Butyro) vassallum chalibæum devorabit: Habent & illi suam divisionem feudalium redituum, in qua cum Anglis pene conveniunt, ut verisimile sit eam divisionem à Gallis sive Normanis in Britanniam penetrasse ut dixi. Superest ut de his qui feudum dare possunt aliquid dicamus,

Feudum eleemosynarium.

Quid sit homo vivens & moriens.

Præcipua & primaria apud Gallos feudi divisio.

Qui feudum dare possunt & primo de Laicis.

Diegesis undecima.

Quod omnia imperia & Regna sint feuda de summo deo tenta.

BEneficiorum omnium quæ hodie feuda dicimus deus ille opt. Max. solus autor & largitor est, à quo non solum inferiora hæc omnia feuda, sive sint Regalia, sive dignitatum, officiorum, patrimoniorum, aut privatorum prædiorum pendent, sed etiam hæc ipsa imperia & regna late patentissima proficiscuntur, & de eo tanquam domino superiore verè in feudo tenentur. Nam ut ait Psalmista, Cœli Cœlorum domino, terram autem idest feuda terrestria, filiis hominum & eorum hæredibus perpetuò (dummodo in officio feudali, idest fidelitate permanserint) utenda & fruenda dedit : Imo si rem omnem ea qua decet Christianos reverentia, eaque mentis integritate & acumine, idest nudè & simpliciter expendere velimus, hæc imperia & regna gravissima, pura & recta feuda sunt, & cum definitione feudi, quam præmisimus aptissimè conveniunt. Nam deum illum ineffabilem, omnium Regnorum dominum superiorem nemo sanus negabit, & ab eo ex sola ejus munificentia & liberalitate hominibus concedi nullo hominum merito, sine aliquo precio, sordibus aut nundinatione interveniente ; quod & Reges omnes in sua literarum epigraphe testantur. N. dei gratia Rex Per dei gratiam ejus munificentiam gratuitam, tam in regni sui inauguratione, quam possessione retinenda, sine suo merito fideliter agnoscentes ; Juxta illud, per me Reges regnant. Itaque omnia imperia, omnia Regna rectè feuda dicemus, à domino illo summo potentissimo & omnium regnorum superiore constituta : neque enim alia onera imponit, nisi ut justitiam in domini populo nudè & purè administrent ; neque aliud tributum exigit quam fidem seu fidelitatem ; neque alia servitia nisi pura & honesta, denique vere militaria ; nempe ut sub signis filii sui unigeniti, contra humani generis hostes dimicemus, ut armis spiritualibus instructi, ad expeditionem semper parati simus, cum dominus denunciaverit ; etiam sine denunciatione, quoties de ejus gloria agetur ; Neque hi principes licet absolutam illam & vinculis & legibus liberam potestatem sibi arrogent, feudo suo abuti, idest subditos suos vexare, aut nisi salutis publicæ causa, plus æquo gravare debent aut possunt, neque feudi conditionem facere deteriorem ; denique arctiore sacramenti formula initio Regni se Deo astringunt, quam ullus privatus vassallus suo domino, ut manifeste ex collatione juramenti feudalis, cum eo quod Rex sceptrum accepturus præstat, constabit ; Sola hujus feudi acquirendi causa est fides seu fidelitas : sola amittendi, infidelitas ; & in Dominum ingratitudo ; quæ protoplastum ex illo terrestri feudo primum ejecit, & nos nisi resipiscamus à cœlesti separabit : Neque mirari debemus, si aliquando seditiones & rebelliones subditorum exardescere videamus, sed in earum veras causas inquirere, quæ, nullæ aliæ sunt, nisi domini, in suos infideles & ingratos vassallos excandescentis & pro merito punientis, verbera ; Cui non solum populus omnis, sed ut recte Claudianus.

---------- Cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Non enim solum æther, sed terra, pontus, aer, & quicquid in iis sunt, aut continentur, etiam vermes in domini sui vindictam se armant, sententiamque ejus, vassallos punientis, ob ingratitudinem exequuntur ; Hinc fit ut tot Regnorum sint mutationes ; Nam propter injustitiam dominus minatur de gente in gentem se Regna translaturum ; quod præter alia in Belgio & Gallia fieri videmus. Quare, monitos omnes principes velim, ut sua beneficia feudalia, idest sua Regna, ex animo à supremi illius principis sola liberalitate concessa agnoscant, causamque tam excelsi beneficii apud se noctes & dies versare dignentur ; Cumque eis etiam omnes inferiores Duces, Marchiones Comites, vassos, valuassores, & valuassinos cujuscunque gradus, majores, medios, & minimos, ut meminerint quoties ad obsequium Regum aut dominorum fideles se præbent, aut jurant, semper primi illius domini persona excipiatur, ut in feudis fieri solet & debet ; ut nihil quod eum offenderit faciant, immediato domino quantumvis urgente & instante, nisi & hi à suis etiam feudis per occultas & arcanas Causas cadere etiam expectent.

Qui feudum concedere possunt.

Sed ut ad feuda quæ ab hominibus conceduntur veniamus, In textu numerantur qui feudum dare possunt, Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, præpositus, si antiquitus eorum fuerat consuetudo feuda dare ; Item Marchio, Comes, & qui Regis vel Regni proprie

proprie Capitanei dicuntur; Præteriti sunt in hac enumeratione multi. Nam in superiori gradu, Imperatores, Reges, Pontifices Max. & alii qui superiorem non agnoscunt: In inferiori minores vassalli prætermissi, fortè quod antiquo jure Feudorum (si feuda concessissent) revocandi jus & potestas esset; Sed neque in omnibus locis, neque in quacunque causa, ut ex ipso textu patet: Ex quo facile est Cuivis colligere hos libros ex Adversariis Gerardi & Oberti collectos, & non dedito studio ab iis conscriptos.

Sed ut Res tota plenius intelligatur, hæc generalis regula à nobis sit proposita, in hac Feudorum disputatione. Quicunque rem aliquam immobilem sive in allodio, sive in feudo habet, eam rectè in feudum dare potest, dummodo rei suæ liberam administrationem habeat *. Itaque Imperator, Rex, Pontifex Max, Duces, Marchiones, Comites, Barones, imo & Rustici, si modo sint alicujus feudi jure dominii possessores; sic & Ecclesiasticæ personæ, quales sunt Episcopi, Abbates, abbatissæ, & si qui sint aliis Ecclesiis præpositi, servatis solennibus à jure præstitutis feuda dare possunt, de his singulis jam dicendum est, & quid hæc nomina à prima institutione significent, quóque jam decursu temporis pervenerint, & primò de Laicis & feudis ab iis concessis. *Generalis Regula de iis qui feudum dare possunt.* ** C. 1. Sect. novi per quos fiat Investitura. Lib. 2. feud.*

Imperatoris nomen militare est, & in exercitibus primo usurpatum, Cum is quem Pop. Rom. ducem exercitui fecisset, prælio commisso victoriam obtinuisset, militari acclamatione ab exercitu Imperator salutabatur. Itaque Pub. Scipio Imperator, Quint. Pompeius, Curio, Cicero, & plerique alii inferioris status Imperatores dicebantur, pluresque uno tempore Imperatores erant, pro numero exercituum; Mutato post reip. statu, Cum rerum summam ad se Oct. Cæsar traxisset, dictatorisque nomen post C. Cæsaris cædem esset suppressum, Pop. Rom. omne Imperium in Octavium transtulit, dictatorisque potestas nomine Imperatoris inclusa est, nomenque illud Imperatoris, quod antea sequi solebat proprium nomen, jam & præponebatur, & ab eo tempore Imperator Dictator perpetuus (cujus nomen erat odiosum) eadem potestate constitutus est, Hinc magnitudo Imperatoris, seu Cæsareæ dignitatis, ut omnium rerum quæ sub imperio erant jus & tutela ad eum pertineret, & ut Augustius nomen illud esset, Cæsares Imperatores dici volebant; Regiam autem potestatem & nomen fastidierunt; Nam regibus tanquam beneficiariis Cæsares pro arbitrio Regna dabant, & transferebant, donec devictæ nationes, se armis ab Imperiali hac potestate tandem liberarunt, regesque suos sibi præfecerunt. Imperatorum autem insignia erant sella eburnea, laurea Corona, sceptrum sive hasta, vestis purpurea, & ignis prælatio ut notat Tacitus: Tempore Caroli Mag. & successorum, chlamys purpurea, corona, sceptrum sive hasta, gladius, globus in terræ effigiem compactus, & super eum Crux, quæ adhuc in imperio retinentur. *Imperator Unde.* *Imperatorum insignia.*

Sed Regium nomen longè antiquius & fortasse celsius quam Imperatoris erat, si tres primas monarchias consideremus, Sed quando Reges primo cœperunt, quibus modis & legibus populus sibi eos præfecerit, exequi, unius voluminis esset opus; & in prima diegesi attigi: unum tantummodo nunc propono, nomen illud Regis à recto & regendo deductum, neque absolutæ aut dictatoriæ potestatis nomen esse, sed meritorum aut virtutis causa. Regum antiqua insignia erant diadema, sive alba fascia, qua caput ejus circumligabatur, hinc scomma illud in Pompeium, cum fasciam albam circa Crus haberet, nihil interesse qua parte corporis diadema gereret, immodicas ejus opes & quasi Regiam potestatem ei exprobrando. Pop. Rom. iis quos Reges appellabant, coronam, auream pateram, sellam eburneam, scipionem eburneum, togam pictam, & palmatam tunicam mittere solebant: Manserunt in usu apud plerasque gentes Corona & scipio, Scipio autem nihil aliud erat, nisi baculus, hasta aut sceptrum ære artificis cura inclusum, quale erat illud Latini Regis apud Virg. *Reges Unde.*

Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nam forte gerebat)
Nunquam fronde levi fundet virgulta, nec umbras,
Cum semel in sylvis imo de stirpe recisum
Matre caret, posuitque comas & brachia ferro;
Olim arbor, nunc artificis manus ære decoro
Inclusit, patribusque dedit gestare latinis.

Apud alias gentes nudus gladius adhibebatur, quo vitæ & necis potestatem tradi vult Tacitus de Vitellio scribens. Corona, sceptrum, Gladius, cum unctione Pontificia apud nos adhuc retinentur; In usu nostro sub Regis nomine quilibet comprehenditur, qui superiorem non agnoscit, unde vulgatum illud, Quilibet Rex in suo Regno Imperator est; Quæret hic curiosus aliquis, quæ sunt ea Regna in orbe Christiano quæ superiorem agnoscunt? Iis

ut aliqua in parte satisfaciam ; Neapolitanus, & Siculus Reges, superiorem Pontificem Roman. Agnoscunt, & regna ab eo in feudo habent. Sic & aliquando Anglorum regnum ex facto Joannis, qui à monacho intoxicatus est, In clientelam se Pontificis Rom. etiam in temporalibus dedit ; quod si Alberto Argentinensi credimus, Anglorum Rex quasi feudatarius Imperii, Imperatorem tanquam dominum salutavit, & agnovit. Bohemus adhuc superiorem agnoscit Cæsarem, Sic & Danorum Reges ; ut apud Othonem legitur in epistola Imperatoris Friderici, cujus hæc sunt verba. Petrus Danorum Rex hominio & fidelitate nobis facta Coronam regni de manu nostra recepit. Sic & Arragonense sive Tarraconense & Lusitanorum regnum, Imo & Castiliense, & hodie Granatæ Regnum, & si quæ alia sunt in Hispania Regna. Sic Corsicæ & Sardiniæ regna, denique & Indiæ orientalis & occidentalis dominum Pont. Max. agnoscunt ; imo si pontificiis credamus & ipse Imperator de eo tenet, hominiumque ei debet, unde vulgares hi duo versus.

Rex stetit ante fores, jurat prius Urbis honores
Mox homo fit papæ, sumit quo dante coronam.

**Lib. 1.c 9.* Plura de hac materia qui cupit legat Bodinum in sua repub *. Sed ut unde digressi sumus revertamur, quivis sive imperiali sive regali potestate muniti, sive superiorem non agnoscentes, feuda recte dare possunt, & feuda hæc nunc regalia, nunc ligia dicuntur : Regalia quia à Rege tantum cum dignitate tenentur : Ligia vero quia accipiens fit ligius concedenti, debetque ei hominium : Sic literas quæ à Rege mittuntur ad omnes suos ligios, nemo est qui nesciat ; & hic feudi ligii est effectus, ut invito domino vassallus feudum refutare non possit, (neque enim ferendum est ut quis ligiam obedientiam cum velit excutiat) Jurisdictionique domini ejus bona omnia subjiciuntur : Nam homo sive vassallus non ligius, tantum ratione feudi accepti domino subjicitur. Nec ejus dicitur subditus, licet sub eo habitet ; & cum voluerit potest feudum refutare ; Inde fit, ut nemo duorum uno tempore potest esse homo ligius.

Unde Principis nomen. Principis nomen soli Regi aut Imperatori apud nos convenit (Sic Martialis.

Principis est virtus maxima nosse suos.

Et Ovid. *Nec tamen officium nostro tibi Carmine factum.*
Principe tam justo posse nocero puto.)

Nisi filium successurum habuerit ; Nam tum hoc nomen filio ejus primogenito competit : Scio aliquando abusive, reliquis liberis & regni tutori, aut aliis ex sanguine attribui. Propriè tamen ad successorem Regni pertinet ; vox enim hæc ab initio nihil nisi primum significabat, ut nemini in latina lingua paululum progresso ignotum esse potest. In Romana militia principes dicebantur secundæ aciei milites, qui medii inter manipulos hastatorum, & triarios erant, qui pulsis manipulis pugnam in se recipiebant : Principes Inventutis dicebantur, qui in imperio successuri erant, sic enim Augusti, qui rerum potiebantur, suos successores sive liberos sive adoptivos designabant, unde forte & nomen ad nos & alia Regna defluxit.

Unde Senescalli. Senescalli nomen Germanicum est, de qua Hottomannus in francogallia, & gubernatorem dici vult, qui convocandi Regni ordines, & omnia vice principis gerendi habent potestatem ; & hæc dignitas, cum nudum tantum fuisset ab initio officium, familiæ inclytissimæ Steuartorum dedit initium ; & ita in ea continuatum, ut ea dignitas, propria jam principi attribuatur, & in eo permaneat, separatum adhuc id officium in Anglia est.

Unde Ducis. Duces autem & comites, si quis vetustiores scriptores consuluerit, & Ducatus & Comitatus munerum tantum & administrationum nomina & non patrimonii evidenter agnoscet, & pro arbitrio principis revocationi obnoxia : Duces autem ab antiquis tantum dicebantur ductores exercitus, postea etiam Regionibus præficiebantur, temporumque progressu factum est, ut eas terras, quas tenendas & servandas susceperant, nomine feudi etiam acciperent.

Unde Marchionis. Quod ad Marchionis nomen attinet, recentius est & obscurius, Certum tamen est nomen illud deductum à custodiendis limitibus ; Nam cum Romanorum Imperatores fines sive limites aliquos imperii statuissent, apud eos præcipuè habebant præsidia, quibus fines seu limites tuebantur ; unde & fundi limitanei, limitrophi, & limitum præpositi, qui limitibus his * præessent, Ex his si quis rem rectè gessisset, Imperatores ei partem aliquam ejus provinciæ gubernandam, mox etiam in feudum dabant : Nam apud Germanos, & hodie apud nos limites (Marches) adhuc dicuntur ; Cum hic honos proximus Ducatui esset factus, & dum honori

** L vivos spectabiles C de Divers. off & apparibus 12.*

honori potius posteritas inhiaret, quam rei ipsi; evenit tandem ut etiam Marchiones dicerentur, qui Mediterraneas Regiones possiderent.

Comites autem in Imperialibus constitutionibus administratores dicebantur & ex varietate administrationum, varia sibi nomina assumebant, Nam alius dicebatur Comes rerum privatarum *, alii principis domorum Comites erant, alii largitionum privatarum, sive sacrarum: Alii Comites sacri palatii: Alii militum: Alii sacræ vestis: Alii stabuli sacri (unde nomen Constabularii; Nam Constabularius nihil aliud est nisi præfectus equitum) & multi alii comites in jure dicebantur, sed nemo qui non erat ex Imperatoris aula. De his singulis exempla habemus in Codice Justinianeo, saltem in Theodosiano, & semper pro administratore alicujus rei Imperatoriæ sumebantur, non tantum in his quæ ad militiam spectarent sed etiam juris dicendi causa; sic in libris Feudorum Comitis nomen pro judice ordinario sumitur *. Hujus dignitatis nomen, si antiquitatem perscrutari velimus, à moribus Germanorum fluxisse videtur. Nam cum Cornelius Tacitus in illo libello quem de moribus Germanorum reliquit, unicuique Duci exercituum duodecem Comites assignari solitos scribit, qui ejus lateri adhærerent, & ejus Consiliis præessent; Inde Comes provinciæ ejus dicebatur, & territorium cui præerat, Comitatus: Nam in appendice Aymonii de Carolo Mag. hæc habentur, Ordinavit per totam Aquitaniam Comites, Abbatesque, iisque commisit curam Regni, prout utile judicavit: & primo Bituricæ Civitati Humbertum, paulo post Sturminium præfecit Comitem; & sic deinceps, cuique regioni suos comites, ejusque temporibus sub unoquoque ducatu duodecem erant Comites. Ex quo loco & eo quem supra ex Tacito adduximus, Imperiti colligunt duodecem comitatus debere esse sub unoquoque ducatu. Hugo tamen Capetus ut notat Conanus *, Cum deturbata Caroli Mag. successione nullo jure regnum franciæ occupasset, ut procerum animos sibi conciliaret, temporarias dignitates fecit perpetuas, & ut ad hæredes transirent, dum tamen ipsi milites essent. Patet ergo ex his Comitis nomen, fuisse nomen jurisdictionis, sed postea crescente hominum importunitate, aut principis necessitate ad id cogente: factum est ut suas præfecturas in feudum acciperent. Inter alios Comites, Marescalli comes etiam numeratur, quem Hottomannus & plerique feudistarum cum Comite stabuli confundunt, quod (March) antiqua Germanorum lingua equum significet, & Marescallum magistrum militiæ significare volunt: alii cum Marchione confundunt, quasi Marchiarum Comes. Neutrum mihi placet; puto Marescallum inde dictum, quod antiquitus magna pars probationum feudalium, in duellis consisteret, horum Judex & cognitor Marescallus pugnaturos audiebat: Eorum jura & allegationes scripto apud se recipiebat, campum instruebat, sacramenta partium accipiebat, Contendentes ut æquis conditionibus concurrerent, providebat, quod (Marischaller) adhuc dicimus, victi, arma, equus, omnia instrumenta ad eum pertinebant: Sunt qui Comitem stabuli in eo officio cum Marescallo conjungunt, sed nulla ratione innixi. Hanc dignitatem hodie apud nos clarissima Kethorum familia obtinet, multisque retroactis sæculis obtinuit. Sic duces, Marchiones, & Comites, qui antea erant temporarii, beneficio tandem principis, facti sunt perpetui, quemadmodum & feuda Guardiæ & Castaldiæ, quæ tempore Gerardi & Oberti annalia tantum erant, jam & ipsa facta sunt perpetua. Ab ipsis Comitibus, nomen vicecomitis defluxit: Nam cum comites post acceptas suas præfecturas jure hereditario, quidlibet sibi in suos licere putarent, gravique servitute & oneribus premerent; Reges clamoribus inferiorum excitati suas jurisdictiones sibi rursus vendicarunt, reservatis provinciarum feudis ipsis comitibus, neque id sine causa, quia jurisdictiones in feudum concedi privative non possunt, quin semper remaneat apud concedentem, tam jurisdicendi quam delegandi potestas, ut ex inferioribus patebit; & sic Reges jurisdictionem assumpserunt, aliosque sibi subdelegabant; Inde præfecti juri dicendo, Vicecomites; & præfecturæ, Vicecomitatus dicebantur; sed in his etiam ut plurimum jurisdictio est facta hæreditaria, magno cum reip. malo. Vicecomites nos Schireffs dicimus; at unde hæc vox deducta est, obscurum plerisque est: sed si conjecturis locus sit, puto deductum à Germanica voce Grave, unde Markgrave, landgrave. burgrave, Grave enim Germanicè significat Comitem aut judicem, Hanc vocem Britanni productius efferunt, pro Grave Girave, quasi cum scheva hebraico pronunciantes unde giraf sive Schiraf, Nam quod nos per digamma Æolicum efferimus, illi per, v. consonantem: Sic quos nos flandros dicimus, illi ulandros vocant; Sic veteres dafus, serfus, pro davus, & servus, usurpabant, neque enim voces ubilibet eodem modo proferuntur. Itaque radix hujus vocis Germanica est, licet nos aliter efferamus. Vicecomitis nomen Baro vult esse comite inferius, Baroni æquale, sed qui exactius hujus nominis significationem perscrutati sunt,

Vice

Unde Comitis.

* L. 3. C. de Bonis vacan.

Quis Constabularius.

* Lib. 2 cap. 27. Sect. 2.

* Lib. 2 c. 9.

Marescalli comes quis.

Unde Vicecomes sive Schiref.

vicecomitem esse aiunt exactorem redituum, seu denariorum Regiorum, cujus exempla sunt hodie manifestissima, Nam si quid Regi ex retornatibus seu castaldiis debetur aut si quæ sint exactiones impositæ, vicecomes omnes eos denarios inferre tenetur, quod nos respondere pro iis dicimus. Et hæc de Judicibus, Marchionibus & Comitibus, qui regni Capitanei in textu dicuntur; In hoc notandum Regnum hic cum Imperio confundi, ut iidem sint capitanei Imperii qui Regni, & Imperator nihil aliud quam Rex in suo Regno, ut antea monui. Superest ut de Baronibus etiam aliqua dicamus.

Unde Baronis nomen. Baronis nomen ne semel quidem in toto Feudorum textu reperitur, cum tamen nomine Baronum & Baroniæ nihil sit apud nos frequentius: qui vel à latino vel à Græco fonte hoc deducunt nihil faciunt, Nam licet nomen Baronis apud Ciceronem reperiatur, tamen non in hac significatione, apud Ciceronem enim nihil significat nisi stupidum aut stolidum sive fatuum; In qua etiam significatione varro * apud Persium sumitur Nam hæ literæ (b) & (u) ut literæ ejusdem organi sæpe inter se commutantur: sic fabius & libius, & favius & livius, & in Florentina editione Pandectarum nihil frequentius, quam harum literarum (b) & (u) commutationes. At qui à Græco fonte deducunt nempe à βαρὺς quod gravem significat, non minus peccant; Nam licet βαρὺς gravem significat, nunquam tamen in bonam partem capitur; sed pro gravi idest oneroso & molesto. Itaque verisimile est vocem hanc Germanicam sive Gothicam esse, & cum feudis primum irrepsisse. Sane qui res Longobardicas scribunt, aut Caroli Mag. sequentiumque Imperatorum res gestas, Primi Baronum mentionem faciunt, & id quidem frequentissime, Cum viros nobiles & alios qui dignitate antecellunt, significare volunt; Et sanè in hac significatione Baronis nomen prius est, quam vel Ducis, Marchionis, vel Comitis: Imo duces Marchiones & Comites sub illo nomine comprehenduntur, obtinuitque ut omnes ab initio Barones dicerentur, sicut apud nos hodie dicuntur; sed vilescente ob multitudinem Baronis nomine, cœperunt hæc nomina dignitatum ambiri, ut Dux, Marchio, Comes, ut aliquid supra Baronem essent; Ex quibus liquet Baronis nomen à plerisque dupliciter sumi, uno modo ut Duces Marchiones & Comites comprehendat, alio ut sit Comite inferius; More nostro Baro dicitur qui gladii potestatem habet, idest imperium merum; apud nos furcæ & fossæ nomine significamus; Nam hæc signa erant Imperii meri. Furca enim est quam Crucem dicimus, & fossa in qua homines submergi solent. quod facillimum & levissimum mortis genus est: Ita ut hæc duo quasi extrema, omnes alios gladii effectus intra se contineant. Præter gladii potestatem solet Baro habere, jus nundinarum, & etiam turris fastigiatæ, ut ea essent signa jurisdictionis, sed quasi demandatæ sive delegatæ; Nam solis Baronibus ea habere licuit, pro custodia reorum, quos in vincula conjicere solus is poterit, qui merum imperium habet, in qua etiam significatione apud Gallos usurpatur; Jure antiquo Feudorum & hodie apud Anglos (nescio an & apud nos locum habere debeat) omnes fastigiatæ turres ad principem pertinent. Inde fit ut qui turrim fastigiatam cum pinnis detinet, principe reposcente, majestatis læsæ sit Reus, cum rem suam à principe domino suo retineat; cum alioqui res alias immobiles, immo vel mobiles regi poscenti sine Criminis nota possimus denegare. Baro autem is solus est qui de Rege in capite tenet. Sane si Boethio credimus, Baronis nomen erat apud nos antiquum; scribit enim Canedum Regem, cum expulsis Pictis borealem totius Britanniæ partem occupasset, Regnum in partes, quas Baronias vocavit, inter proceres & optimates meritorum habita ratione divisisse, sed hi tum thani vocabantur, & Baroniæ thaniæ sive thaindomes dicebantur, & adhuc hoc Baronis nomen in vulgari Scotorum lingua est ignotum: Itaque verisimile est hoc nomen non tam citò ad nos pervenisse, sed ut Ducum, Marchionum, & Comitum nomina ex potentiorum gentium æmulatione ad nos succedentibus seculis paulatim serpserant, Ita & Baronum; nisi quod Baronis nomen antiquius sit. Baronibus proximi sunt Baneriti, qui & Normannicè Banneriti dicuntur: Nam & Baneritos sive Banneritos diversam dignitatem à Baronibus habuisse, & ex statutis Richardi Anglorum Regis, & ex constitutionibus Normanniæ manifestè legenti constabit, sane quantum conjectura assequi possum, Baneritus Baro non erat, sed qui ritu Baronis, idest privilegiis Baronis gaudebat, quemadmodum pleriq; apud nos sunt, qui merum imperium habeant, Baronis tamen nomine non gaudent. Ego sane cum Baneriti nomen apud plerosque invenissem, quantum ex eorum scriptis potui colligere, eo nomine dignitatem Barone inferiorem significare voluisse putarem; quasi per diminutionem Baneritus nihil aliud esset quam Baronettus, sive parvus Baro: Solent enim Normanni apud quos vox hæc frequens est, diminutiva per (&) deducere, & in ea significatione tam apud Gallos quam Anglos usurpatur. Quæret aliquis unde hæc vox (Lordis) derivata

*Satyra. 5.

derivata sit, quemque locum dignitatis in repub. habeat? sanè hi à principio nihil nisi Barones erant, nec adhuc sunt; Nomen tamen hinc provenit, quod cum jure Regni omnes Barones publicis comitiis interesse tenerentur, nec tamen cum interessent, propter multitudinem omnium suffragia colligi poterant, ex singulis provinciis unus aut duo eligebantur, qui publica Regni negotia cum Rege tractarent, & in initio digniores, & rerum tractandarum peritiores deligebantur, qui etiam domini salutabantur: Sed degenerantibus seculis cum comitia essent frequentiora, nempe in quibus magna pars causarum decideretur, nec tenuiores in sumptus sufficere poterant, factum est ut potentiores pro peritioribus substituerentur; quod si comitia prorogabantur, etiam durante tota vita hi potentiores dignitatem retinebant: sic etiam finitis Comitiis (ut pronum semper humanum genus in adulationem est) dominorum nomen retinebant, & iis vita functis, hæredes cum eandem potentiam haberent, ægrè etiam à se nomen demittebant: Sic progressu temporis factum, ut qui prius commissarii tantum baronum essent, in dominorum numerum, quoties publica comitia indicebantur sint coaptati. De dignitatum apud nos Origine, & significatione satis dictum, Nunc ad institutum redeamus. *Unde nomen Lordis.*

Feuda concedere possunt Imperator, Rex, & quicunque superiorem non agnoscit, sive sit unus aliquis, sive Universitas, aut Civitas, qualis est Venetiarum; Et qui ab iis feuda cum dignitate capiunt, vassi sive Regni Capitanei in textu dicuntur, quasi proceres & Capitanei: Sed hi Capitanei in duplici sunt differentia: Alii enim Capitanei Regni sunt; Alii minus propriè, urbium præfecti, qui & ipsi Capitanei in textu dicuntur: Nec minus Duces, Marchiones, Comites, Barones qui regalia hæc feuda habent, eadem aut eorum partem rursus in feudum concedere, seu subfeudare possunt; sed hi qui hæc feuda accipiunt, valuassores dicuntur, barbaro vocabulo, quasi ad valuas dominorum stantes, aut stare debentes, eorum jussa expectantes. Nam quod ad vassos sive vassallos pertinet, licet sæpe vassalli nomen omnibus feudum habentibus sit commune, tamen propriè vassus sive vassallus is dicitur, qui à rege immediatè tenet, ut de Barone diximus: valuassor autem eum, qui ab inferiore à Rege, nempe de Capitaneo Regni tenet, significat. Valuassores rursus duplices sunt, vel majores vel minores, aliqui minimos ponunt, Majores qui immediate à Ducibus, Baronibus, seu Regni Marchionibus feudum habent; Ac qui ab istis rursus sua prædia accipiunt, minores valuassores dicuntur; sed & Minores valuassores alios sub se habent, valuassinos eos vocant; qui feuda ab his accipiunt valuassini dicuntur, & in duplici sunt differentia, Nam hi majores illi minores vocantur: Majores valuassini sunt, qui à majoribus valuassoribus feuda accipiunt, Minores qui à minoribus. Et sic sæpe fit ut gradatim discendendo feuda etiam ad Rusticos deveniant. Sanè feuda valuassinorum sive Majorum sive Minorum antiquitus jure feudi non censebantur, quia à domino revocari poterant, nisi hi valuassini cum dominis Romam proficiscerentur; Sæpe enim dominis eundum erat Romam in comitatu Cæsaris ad extinguendas partes seditionum, quæ ex tyrannide Pontificia contra Cæsaream majestatem nascebantur: sed & hoc postea correctum est, ut & etiam minimi valuassini, irrevocabiliter in feudum dare possent *; quod & apud nos hodie observatur: Itaque quicunque feudum habet quod de alio tenet, subinfeudare potest, sed duriores tum sunt fidelis partes, quo plures sunt domini: Nam si sit feudum quod wardam & Relevium debet, plerumque accidere potest, ut toto seculo vassallus morientibus dominis infra annum vigesimum primum, aut secundum, à fructibus sui feudi excludatur; Itaque maxime illud observare solemus ut quam paucissimos dominos superiores habeamus, sed quo ad fieri potest ad dominum superiorem semper recurrimus, ut de eo feudum teneamus. Stat igitur hæc generalis regula, ut quicunque rei suæ immobilis liberam administrationem habeat, in feudum etiam concedere eam possit; Quod tamen à principe superiorem non agnoscente confertur, feudum ligium dicitur, quod autem de alio quam de Principe tenetur, feudum non ligium, ut antea in octava Feudorum divisione monuimus. Variæ, autem sunt inter hæc feuda differentiæ, Fortius enim ligat vassallum feudum ligium, quam non ligium: Nam licet communiter vassallo feudum refutare liceat (quod nos feudum renunciare dicimus) ligium tamen feudum refutari non potest neque enim ferendum est, si quis ab ea fide quam principi suo debet, recedere velit. Præterea in hoc feudo cum controversia inter vassallum ligium & dominum oritur, dominus Judex est. Itaque non mirum si in quæstione feudi ligii Rex Judex sedeat; Cum alioqui in feudo non ligio, pares Curiæ tantummodo judicent. Sed de hac quæstione postea, cum de judiciis feudalibus agemus. In feudo autem ligio non solum feudum quod vassallus de domino tenet, sed etiam omnia alia bona etiam non feudalia veniunt,

Qui feuda concedere possunt.

* *C. 1. ad finem de Natura feudi.*

De feudo ligio & non ligio.

ideſt domini cognitioni ſubjiciuntur ; Rationem tradunt doctores quia vaſſallus in hoc feudo perſonam ſuam domino ſubjicit, & cum perſona omnia bona veniunt : Itaque eo in dominum delinquente, non ſolum ipſum feudum ad dominum revertitur, ſed quæcunque alia bona mobilia habet, etiam vendicantur. Hinc noſtras forisfacturas originem habuiſſe manifeſtum eſt ; Nam ob feloniam in ſe commiſſam princeps, qui ſuperiorem non agnoſcit, non ſolum ipſum feudum, quod de jure feudali communiter domino debetur, ſed bona etiam quæcunque mobilia ſibi arrogat. In hoc feudo ligio præſtatur fidelitas domino nulla perſona excepta : In non ligio ſemper excipitur perſona principis, etiam ſi non exprimatur : Ratio eſt, quoniam qui mediatè de aliquo tenet, non ſolum fidelitatem ſervare debet domino à quo feudum habet, ſed etiam domino ſui domini ideſt domino ſuperiori, quotque gradus ſuperioritatis ſunt, tot dominorum perſonæ cenſentur exceptæ. Itaque ſi de fidelitate, auxilio in bello, aut militia præſtanda agatur, rejectis propinquioribus ad primum dominum vaſſallus recurrere debet. Rex autem ſemper eſt dominus antiquiſſimus. Notandum eſt eos qui cum dignitate & juriſdictione feudum acceperunt, jus etiam Curiæ ſive Curtis tenendæ bere, & pares curiæ eligendi, ex quorum ſententia tam in Civilibus quam Criminalibus inter ſuos fideles & etiam inter alios, ſi quis in vaſſallum intra territorium domini deliquerit, jus dicere poſſunt. Et hæc de feudis ligiis cum dignitate. Alia autem feuda ligia ſunt, quæ dignitatem annexam non habent, veluti ſi Rex manſum aut terræ aliquam portionem in feudum dederit. Quid autem manſus ſit, non inutile erit fortaſſe legentibus intelligere, quoniam ea vox tam in jure quam praxi frequens eſt. Manſus itaque eſt agri portio modo vel menſura deſignata ; fortaſſe à menſoribus vox deducta : Nam in agrorum diviſione menſores adhibitos fuiſſe ex jure noſtro conſtat, qui & finitores à Cicerone in oratione pro lege Agraria dicuntur. Alvarotus Maximus feudiſta manſum putat ſi duobus bobus ad arandum ſufficiat : alii duo jugera manſum efficere putant. Manſus autem duplex eſt ; Nam alius eſt in eccleſiæ, Alius in privati hominis patrimonio : In eccleſiæ patrimonio ſemper debet eſſe Manſus qui clerico in cultum & victum ſufficeret, liber ab omni tributo & ſervitio niſi Eccleſiaſtico ; Imo liber à decimis ; Rationem reddit gloſſa, quod manſus tantum aſſignabatur, unde frumentum & vinum ad ἐυχαριστίαν poſſit ſuppeditari *. Aliter tamen deciſum vidi, nempe manſum aut glebam Eccleſiaſticam, etiam decimas debere, ſed puto illud negligentia vel oſcitantia advocatorum eveniſſe, donec tandem in publicis Regni ordinibus ſtatutum fuit ut ab omni decimarum præſtatione Eccleſiaſtici Manſi (nos glebas decimus) eſſent immunes. Alius eſt manſus privati hominis & in nomen terrarum dominicalium tranſiit, ſic veteres Manſum indominicatum dicere ſolebant, ideſt ita in domini poteſtate aſſignatum, ut ſolus illum colat, neque in feudum antiquitus neque precario concedi poterat. Sunt certe apud nos quædam terræ dominicales quæ à ſolis dominis coluntur, quæ Manſus apud nos dicuntur, qui ad tempus ſi locetur aut in feudum detur, id fieri à parum prudentibus dominis, & in ruinam properantibus colligimus. Nos manſum Eccleſiaſticum pro habitatione ſumimus, Mans vulgo : & etiam portionem terræ quæ ab illis colitur, Glebam dicimus. Terras vero dominicas paulo productiore voce Mainis vocamus. Sed ut ad feuda redeamus, ex illa diviſione feudi in ligium & non ligium, Illa altera feudi diviſio in feudum cum dignitate & ſine dignitate reſultat.

Fidelitas Regi tanquam primo feudi domino ſemper ſervanda præteritis aliis ſuperioribus inter Regem & vaſſallum.

Quid Manſus.

** C. 1. extra de Cenſibus & Exactionib. in gloſſa.*

De feudo Nobili & Ignobili.

Tertia autem feudi diviſio in feudum nobile & ignobile eſt, ut antea monuimus : Nobile autem feudum eſt, quod poſſeſſorem ſive vaſſallum nobilitat & inter nobiles ſiſtit : Ignobile autem quod vaſſallum plebeum ſive in plebe relinquit. Quæ autem feuda nobilitent, licet antea in diviſione Feudorum attigimus, pauca nunc addenda, ita tamen, ut de ea ſola nobilitate hic loqui intelligamur, quæ ex natura feudi provenit. De nobilitate vero ſanguinis, aut quæ ex literis, ſeu doctrinæ, ſive morum ingenuitate, aut militaribus moribus proveniat, alii ſunt qui accurate eam rem tractant. Sed ſane cum princeps ſit fons & origo omnis nobilitatis, ſic & inter alios diſtributor eſt, & quoties terras cum dignitate confert, licet nobilitatem non exprimat, nobilem tamen facit. Et apud nos primum illum Hayum qui à Rege virtutis ergo multis Latifundiis donatus eſt, quod labantem Scotorum aciem, cum adverſus Danos pugnaretur, reſtituiſſet, non minus nobilem verus rerum æſtimator cenſebit, quam eos qui in hunc diem ab eo deſcenderunt ; licet familia illa inter Scotos ſit primaria. Sed ſunt qui in quocunque feudo à principe conceſſo nobilitatem putant includi, ut non amplius is qui feudum nudum à principe accipit, in plebe numeretur ; quod tamen apud nos non recipitur, niſi in ſecunda aut tertia generatione ut loqui ſolemus, nec niſi voluntatem ſuam ut nobilitet Princeps declaret, Nobilitatem per tale feudum concedere videtur ; Nam licet in

eo

eo ſit poteſtas nobilitandi, tamen ut voluntas concurrat neceſſe eſt: Voluntas autem non præſumitur niſi declaretur. Sed de feudo nobili, Minus nobili, & aliqualiter nobili in priori diegeſi fuſius: Apud Gallos nobilitas tamen à Rege conceditur ut dixi, quod ſub Magni ſui ſigilli teſtimonio declarat: Non negarem tamen nobilitatem aliquando concedi ex uſu & poſſeſſione tanti temporis cujus memoria non extat, & ſufficere ſcientiam magiſtratuum Regis, contra quos hæc nobilitas præſcribi poteſt *. Quod ad ſpurios nobilium attinet, licet ex jure, matris & non patris conditionem ſequantur *. Tamen jure Regni Galliæ & noſtro quo utimur nobiles cenſeri poſſunt, ea lege & conditione, ſi pro liberis publicè à parentibus nobilibus, dum viverent agniti fuerint, & filiorum nomine ab iiſdem honeſtati: ut jus Civile videatur de iis tantum intelligere, qui patrem demonſtrare non poſſunt; hi etiam inſignibus ſuæ familiæ paternæ utuntur, tranſverſa linea rubra à ſiniſtro latere incipiente verſus dextram; Matris nobilitas in filio non continuatur, ſi pater ſit homo Ignobilis aut plebeius: Licet Plutarchus * nonnullis conceſſum dicat ut nobiles cenſeri poſſint etiam ex materna origine, quemadmodum Ilienſibus & Delphicis. Apud Xanthos qui Liciorum populi ſunt, lege cautum fuit, ut filii non à patribus ſed à Matribus nomen generis aſſumerent, & ſi quis omnium perconctaretur quiſnam eſſet, quali fœmina natus, à matre, avia, & proavia, non à patre, aut avo paterno genus ſuum repetebat. Et hæc de nobilitate obtinenda. Amittitur autem in jure nobilitas amiſſo feudo (nihil enim in jure tam naturale eſt quam unumquodque eodem modo diſſolvi, quo colligatum eſt) & præcipue ſi ob feloniam amittatur. Sed fruſtra de nobilitate gloriantur, qui in aliorum familia ſerviunt, licet apud nos alia vulgi ſit opinio, Omne enim ſervitium, omnis quæſtus manuarius, ſive mechanicus, Imo & conductio prædii pro annuo cenſu ſeu feudi firma, nobilitatem extinguit. Itaque omnia artificia ignobilia & illiberalia nobilitatem perimunt. Lacedemonii opificia tanquam artes illiberales averſabantur, & per Helotas quos ſervorum loco habebant; ea tantum exercebant. Ariſtoteles manuarias operationes à ſua Repub. excluſit, Melius tamen Solon qui eas artes in Athenienſium Rep. tanquam rem utilem & neceſſariam perdiſcendas & exercendas inſtituit. Quod ſi incuria ſive negligentia parentum, liberi nullas artes edocti fuiſſent, ſuos parentes in ſenectute inopes alere non tenebantur: Artes enim hæ ſunt portus inopiæ fugiendæ mortalibus & ut in Græcorum proverbio eſt, Omnes artes terra alit. De Mercatura poteſt dubitari, quæ licet apud Ciceronem & multos alios bonos authores ſit laudatiſſima, tamen cum ſordidos quæſtus faciat, nobilitati adverſatur: Ariſtoteles in Politicis legem apud Thebanos fuiſſe commemorat, ut nulli aditus ad honores reip. capiendos daretur, niſi à mercatura per decem annos deſtitiſſet *. Et hæc de nobilitate feudi, in quo hoc notandum, quod quo antiquius ſit feudum, eo nobilius, nobilioreſque faciat vaſſallos. Sic quæ in diviſionibus Feudorum de feudo Regali, ſive ligio & non ligio, de feudo cum dignitate, vel ſine dignitate, & demum de feudo nobili & ignobili, obiter & tranſeundo percurrimus, plenius hic ſunt explicata.

** Tiraquellus c. 14. de Nobilitate.*
** L. cum legitimæ ff. de ſtatu hominum.*
** Plutarch. de claris mulieribus.*
Quomodo amittatur Nobilitas.
Qui ſunt ignobiles.
** Polyt. c. 9.*

Quæſtiones tamen graves & utiles multæ hic moventur: Prima an Rex filium in Regem adoptare poſſit, & an Dux Ducem Marchio Marchionem & ſic de cæteris? ſanè in Regibus multa ſunt exempla: Nam Henricus ſecundus Rex Angliæ poſt conquæſtum Henricum (qui tamen patri præmortuus eſt) regem ſecum conſtituit. In Imperatoribus priſcis hoc frequens erat, ut Otho primus filium Othonem in Imperium ſecum aſſumpſit; duo, tres, aliquando & quatuor Cæſares ſive Auguſti erant; & poſt diviſionem Imperii in occidentale & orientale, utrumque ſæpe contigit. At omnes doctores concludunt Regem filium ſuum in dignitatem Regiam ſecum attollere cum juriſdictione non poſſe. Sed hujus quæſtionis ſolutio ex natura Feudorum, dividuorum, & individuorum pendet, ut Hottomannus vult; Nam cum omnes dignitates habeant annexam ſecum juriſdictionem; Juriſdictio autem ſit indiviſibilis, putat neque regna, neque dignitates regias, quales ſunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, dividi poſſe: Ratio hæc in Regno non videtur militare, quia neque ſunt Regna feuda, quoniam de nullo tenent, neque hominium debent, non minus tam juriſdictionem Regnorum dividi non poſſe certum eſt, quam ſi eſſent feuda, ſaltem non ſine certiſſimo reip. malo: Nam regna diviſa fuiſſe antiquitus ſæpiſſimè legimus: Sic & Anglo ſaxonum Regnum in ſeptem regna diviſum; franciæ aliquando in tria vel quatuor; omitto Hiſpaniam quæ octo aut plura diſtincta Regna aliquando habuit; Nec unquam ceſſatum eſt, à Civilibus contentionibus, donec in unitate ideſt in unum Regnum & imperium coirent. Itaque dimittere Regnum Rex poteſt, alium ſibi ſocium in regimine aſciſcere non poteſt; Multum enim intereſt ſubditorum, ne in duorum dominorum ſervitia ſæpe diverſa, aliquando

An Rex filium in Regem adoptare poteſt.

do contraria distrahantur. Quod ad Ducatus sive Marchionatus attinet, quæ propriè dignitates feudales dicuntur. Cum Dux, Marchio, Comes, & ex usu nostro Baro regni capitanei dici solent: Profecto neque Dux Ducem, Marchio Marchionem, Comes comitem, Baro Baronem constituit, ut ex ipso textu colligitur. Præterea aliæ rationes adduci possunt ex jure Civili, nemo enim gladii potestatem quam à Rege vel principe accepit, alii delegare potest, nisi simul substituendi & delegandi potestatem acceperit. Itaque feuda hæc vocantur individua, in quibus primogenitus succedit, & hanc individuitatem (ut ita loquar) ipsa utilitas justi prope mater, & æqui introduxit. Nam virtus in se unita ad omnia pericula sustinenda validior est quam dimidiata. Imperator Fridericus prævidens hæc incommoda, sancivit ne in futurum dignitates hæ essent dividuæ ; sed tamen in Germania Barones non solum à comitibus creari, verum etiam id, fieri Brabantiæ certum est, & apud Ligures sive Lombardos multisque aliis in locis Comites à Ducibus creantur ; sed in his usus pro lege est. Imo & nomen ipsum dignitatis apud Germanos dividuum inter omnes filios defuncti est, ut jurisdictio individua.

Jam ut ad institutum revertamur, Imperator, Rex, & quicunque superiorem non agnoscunt recte feudum constituunt. Hic, regula illa generalis perpetuò memoria tenenda: Omnes qui rei suæ liberam administrationem habent in feudum concedere posse, etiamsi sint Rustici, muti, surdi, si modo constet quod intelligant, & quid intelligant exprimere possint: Imo & fœmina in feudum concedere potest, si soluta ; alioqui cum viri consensu. Unde Baldus, Præpositus, & Alvarottus colligunt fæminam non solum jurisdictionem habere, sed etiam aliis concedere posse, & sic facile confutatur nonnullorum error qui fœmineum Imperium, & regiam successionem aversantur.

At qui liberam rei suæ administrationem non habent, ut nec alienare, ita nec in feudum dare possunt ; Nam ubi alienatio rei suæ aliquibus interdicta est, sive à lege, sive à judice, hi nec feuda possunt concedere : Itaque nupta sine viri consensu non potest, neque pupillus omnino, neque prodigus, neque furiosus, neque ullus alius qui vere consensum non habet: Prodigus autem nemo reputatur, neque Feudorum jure, neque nostro, nisi sententia præcedat, &, ut Baldus ait, nisi accusatus & damnatus fuerit. In prælato tamen dilapidatore, fructuum & redituum suæ ecclesiæ, hoc observari ait Baldus, ut in feudum dare posit nisi ob dilapidationem instituta fuerit contra eum accusatio ; ex usu nostro non habetur pro prodigo, qui sua prodigit, nisi vitio mentis id fecerit. Itaque donec ei administratione interdicatur, potest uti vel abuti pro arbitrio suis rebus. In prodigis apud Gallos hic ordo servatur : ad instantiam amicorum literæ impetrantur, quibus prodigus hic ante ordinarium loci citatur: si compareat, cognitio de ejus prodigalitate sumitur per inquisitionem, præcipuè ex amicorum & cognatorum testimonio, & secundum eam fit sententia interdictionis, curatorque bonis datur : Si contumaciter absit, non minus ab inquisitione proceditur ad sententiam, qua lata Prodigo bonorum administratione interdicitur, curatorque ei datur, sententiaque undique publicatur; ea publicata, Is cui interdicitur, alienare non potest ; Imo neque bona in alio territorio constituta, in quo ipse non habitat, Pendente verò processu sunt quidam qui putat alienationes factas irritas, quippe eludendi judicii causa factas ; quod sine controversia esset, si modo processus notitiam habuisse eum in quem alienatio facta est constet : & licet in jure caveatur, ut si furiosus sanitatem, prodigus sanos mores receperint, ipsi desinant esse in Curatorum potestate *, tamen consuetudo invaluit, ut hæc interdictio per causæ cognitionem judicis sententia tollatur. Sed in curatore furiosi, & eo qui prodigo datur magna est differentia ; Nam ex legibus duodecim tabularum, Si quis furiosus existat, cognatorum gentiliumque in eo & ejus pecunia potestas erit, sed prodigo judex sive prætor Curatorem cum causæ cognitione dabit ; forma sententiæ contra prodigum latæ apud Paulum jurisconsultum habetur * in hæc verba : Quando tu bona paterna avitaque, nequitia tua deperdis, Liberosque tuos ad egestatem perducis, ob eam rem tibi omni commercio interdico. At hæc interdictio prodigorum apud nos insolens est, nisi ipsi in senatu compareant, & interdici cupiant, quod admittitur, nisi dolus subsit. Et hæc de prodigis. At cum vitium mentis accedit ; tunc apud nos in duplici sunt differentia, aut enim veri sunt furiosi, aut dementes, aut tantummodo mente aut judicio capti, idest ita mente depravati, ut neque modum neque finem expensarum habeant, qui fere prodigi sunt & utrisque opus est sententia declaratoria, quæ ex jure communi, & probatione per testes idoneos & juratos dabatur. Apud nos ex Cancellaria regia, breve impetratur, quo Vicecomes idest judex ordinarius illius loci jubetur Titii aut Sempronii naturam, & qualitatem exquirere :

* L. 1. ff. De Curatore furioso et al.

* Lib. Sententiar. 5.

exquirere. Nempe si sit furiosus aut demens, aut alioqui ita mente captus & præditus, ut qui neque modum, neque finem impensarum habeat: quodque inquirendo invenerit retornari curare: Vicecomes verò mandatum executurus, aliquot notæ famæ homines ex vicinia (nostri ex viceneto nonnunquam ex visneto vocant) ad comparendum in judicio citari faciet, ex quorum numero quindecem seliget, qui non solum de furore & delirio inquirant, sed etiam à quo tempore delirium cœperit. Ex hac quindecemvirali sententia damnato non solum à tempore sententiæ rerum suarum alienatione interdicitur, sed etiam quæcunque gesta sunt in rerum hæreditariarum dispositione, postquam furere aut delirare cœperit, fiunt irrita, quasi ex defectu consensus ab initio; unde & illud sequitur contra juris communis regulas, ut multa quæ ab initio rectè constituta sunt, ex post facto cadant, nempe cum devenerint ad eum casum à quo incipere non poterant, & quod magis mirum est, etiam ope exceptionis cadunt sine judicio rescissorio; nisi quis dicat ab initio hæc non rectè facta fuisse, licet declaratoria sit longo post tempore sequuta, quæ tamen ex jure & usu retrotrahitur ad ipsius acti initium. His autem furiosis, & mente vel judicio captis, & per sententiam declaratis, proximus cognatus in tutorem vel curatorem datur. A minore, aut aliis quibus non est, neque à judice, neque à lege bonis interdictum, feuda data omnino non sunt per exceptionem irrita, sed opus est actione rescissoria, & judicis sententia declaratoria, nisi minor ille curatorem habeat *, & sine ejus consensu feudum concesserit; Nam non solum hoc feudum (cum in feudum datio, sit species alienationis) sed & omnis locatio & assedatio à tali minore, sine Curatoris consensu concessa nulla est; quod & in usu nostro observatur; Ratio est, quod & ipse minor petendo, & Judex concedendo Curatores, videtur minorem ab administratione excludere, (nisi Curatoris consensus accedat) & eam Curatori permittere; Itaque talis minor ei comparatur, cui bonis interdictum est, Cum interim minor qui Curatorem non habet, libere res suas administret: Ita tamen ut si ex sua facilitate, aut circumventione lædatur, restitui possit. Quod ad minorem attinet, generaliter contrahere non potest nisi de rebus ad victum vestitum & institutionem pertinentibus, sine curatoris consensu: feudum ritè & legitime concedere non potest. At si quæstio sit de renovando antiquo feudo, potest illud minor; cum ad id cogi possit ex jure, nempe ut vassallum in clientelam recipiat, cum ejus conditio hoc facto non reddatur deterior. An autem prædii aut Rei alicujus Immobilis alienatio à minore facta sine decreto judicis, usu nostro nulla sit, quemadmodum à jure Civili cavetur, quæri potest? & vidi acerrimè controversum inter Lyndsay de Barchloy, & Jacobum Borthuik de Lochill; sed obtinuit ut etiam in tali alienatione læsio allegetur, & probetur, alioqui nisi minor læsus videatur, alienatio prædii non rescinditur. Sunt & alii qui ab alienatione bonorum prohibentur à judice, nempe obærati debitores, qui in fraudem creditorum solent prædia, vel alia immobilia alienare, locare & distrahere. Huic malo ut occurrant creditores, solent impetrare literas, quibus omnis alienatio bonorum iis interdicitur, quasi in fraudem creditorum talis alienatio fiat; Itaque concurrit cum illo edicto Prætoris quod habetur in jure Civili, nempe. Quæ in fraudem creditorum, &c. Sed cum illo edicto Prætoris, fraus & consilium saltem scientia ex utraque parte requiratur, neque consilium aut scientia inter eos qui in fraudem aliorum machinantur facile probari possit: Itaque per eas literas omnes subditi prohibentur per publicam denunciationem seu proclamam (ut doctores loquuntur, nos proclamationem dicimus) cum talibus obæratis debitoribus, pro alienatione bonorum mobilium aut immobilium contrahere. Hanc publicam denunciationem nostri pro scientia putant sufficere, cum omnes scire eam teneantur: Hæ literæ licet etiam ad bonorum mobilium alienationem; quæ post publicam denunciationem fit, in verbis extendantur, (nec prætextus ignorantiæ in hoc casu admittitur, scire enim & scire debere in jure sunt paria *) neque minus mobilia distrahere quam immobilia interdicatur; tamen alienatio bonorum mobilium hoc prætextu, & per talem denunciationem irrita non fit; obstat enim publica utilitas, cum nemo non solum cum iis contraheret sed neque alimenta aut vestitum præberet, si putarent solutionem pro iis prohiberi. Itaque in his casibus publica utilitas adversus creditores semper prevalvit, ne ad mobilia hæc prohibitio extendatur, nisi forte mobilia speciali arresto subjiciantur; sed nec in immobilibus hæc alienatio est ipso jure nulla, ut ope exceptionis tollatur, sed tantum per actionem rescissoriam ex capite (ut solemus loqui) inhibitionis: ad quam excludendam solent rei, sive hi quibus res est alienata, hæc præcipue objicere, *viz.* si debitæ solennitates in Inhibitione publicanda non sint adhibitæ, veluti si publicatio ritè facta non fuerit apud cruces forales (Ita solemus vocare loca publica) cujusque primariæ Civitatis, aut oppidi in provincia,

* *L. Si curatorem habens C. de in integrum restitutione.*

An in alienatione prædii minoris judicis sententia est necessaria.

* *L. quod te Mihi ff. de rebus iteditis.*

vincia, aut Vicecomitatu ubi bona sita sunt, & ubi publicæ nundinæ exercentur; Nam ibi frequentia populi magna solet esse: Si publicatio executoris sive apparitoris signo non sit munita; si non registrata in libris Vicecomitatus ejusdem Regionis infra quadragesimum diem à publicatione; hoc enim tempus per publica Regni comitia registrationibus limitatum est: quod si prætermittatur, simul omnis publicatio cadit & omnis inhibitionis & interdictionis effectus. Solent & alia à reis objici, ut vim inhibitionis, evertant, veluti si non fuit verus creditor, qui eam impetravit; si ex postfacto ei fuit satisfactum, si adhuc Reus paratus est satisfacere, & quod interest solvere; Si in reo causa debiti fuit prior, quam in actore; si sententia nondum pro debito sit lata: Multæ aliæ exceptiones possunt in re tali contra Judicium rescissorium objici: de una exeptione potest dubitari; Nam cum ex jure quæ in fraudem creditorum sunt alienata, non rescindantur nisi fraus habuerit effectum idest si debitor alias solvendo non sit *, an & hæc exceptio apud nos valeat: veluti si reus dicat nihil in fraudem creditorum factum à debitore, cum debitor sit adhuc Idoneus facultatibus, & aliunde possit satisfacere: Et licet ratio pro reo faciat, cum creditor jus integrum, & rem salvam in bonis debitoris habeat, & iniquum videatur alienationem legitime factam rescindere, cum debitori adhuc plenè possit satisfieri, lexque ipsa excuti facultates debitoris prius statuat, contrarium tamen vidi decisum inter viduam Comitis de Crauford, & dominum de Garthland. Nam licet aliunde debitor erat idoneus facultatibus & solvendo; alienationem tamen in dictum dominum factam, rescindendam censuit Senatus: æquius enim putavit, ut qui contra prohibitionem judicis, alienationem in se recepit, de evictione contra alienantem ageret, quam ut creditor quem judex sua autoritate munivit, dubias lites sequi cogeretur, & in credito moram patiatur: Ex jure etiam nostro hoc annotandum est; qui publicata inhibitione feudi alienationem acceperit, de evictione agere potest; sed non is qui accepit feudum ab eo cui bonis interdictum est. Apud Anglos quæcunque alienatio in fraudem creditorum facta sit, etiamsi hæ literæ prohibitoriæ (ut ignotæ sunt illis) nullæ fuerint, infeofamentum vitiatur. Solent apud nos, multi quemadmodum jure veteri Romanorum, si quorum administratio sibi ipsis suspecta est, coram judice comparere, ibique se omni administratione exuere, vel simpliciter, vel ad tempus, ut non sine consensu cognatorum aut amicorum eis liceat res immobiles disponere, quod ut plurimum fit per obligationem judici exhibitam, eaque obligatio in acta refertur, judicisque authoritas, eis bonorum administrationem interdicentis interponitur, quod tamen per se non sufficit, nisi hujus interdictionis publicatio sequatur: Ratio Itaque Cur is qui contra inhibitionem, alienationem in se recepit, de evictione possit agere contra concedentem, est, quoniam interdictio hæc tantum introducta est in favorem creditoris, ejusque solius commodum respicit, & non alienantis; Itaque omnes aliæ actiones salvæ & integræ permanent inter alienantem, & eum cui alienatio fit: At in interdictione semper judex respicit commodum ejus, cui bonis interdicitur, nihilque in ejus præjudicium factum, aut quod prædium ab eo evincere possit admittit: frustra enim alienationes prohiberentur; si de evictione actio competere possit. Vidi tamen etiam in Inhibitione actionem de evictione negatam inter Humium de Prenderghest & Humium de Iotullo, in qua Senatus contra reum licet hæredem, actionem de evictione negaverat; sed causa illius decisionis hæc erat, quod proavus qui à judice inhibitus erat, debitor etiam hæredis pronepotis fuerat matrimoniali nomine; Nam ex contractu cum nepote suo inito (qui nepos pater erat pronepotis) avus se antea obligaverat, omnium terrarum investituram, & assedationum possessionem nepoti traditurum, & ex contractu in-favorem nepotis inhibitio publicata est. Itaque pronepos actionem hanc de evictione excludebat, quod pater ejus *viz.* nepos defuncti debitoris, creditor erat avi sui ex priori contractu, super quo inhibitio publicata erat. Sunt & aliæ differentiæ inter eum cui simpliciter interdictum est, & eum qui ob fraudem creditorum prohibetur ab alienatione: Nam is cui simpliciter bonis interdictum est, potest in favorem matrimonii contrahere donationem propter nuptias, & conjugem suam in vitali reditu sive usufructu omnium suarum, aut majoris partis terrarum constituere: neque enim videtur ex eo facto conditio ejus facta deterior, siquidem vel dotem correspondentem accepit (& ita sit locupletior) vel saltem id quod habet, intactum in sua familia permanet; Hæc enim erat causa interdictionis, ne à se aut suis hæredibus alienet: at in eo cui in fraudem creditorum alienatio prohibetur, aliud observatur; Nam conjugi suæ usumfructum non potest cum effectu concedere, cum ex hoc jus creditoris, cui Judex prospectum voluit, minuatur; Sic enim Reus creditorem eludet, bonorum suorum immobilium usumfructum uxori concedendo, qua vivente executionem creditor

* *L. Ait. prætor* 10 *ff. Quæ in fraudem Creditor.*

De interdictione.

tor in eis bonis non habebit, & sic alteri iniqua conditio inferetur, quod est contra juris communis regulas. Sed ut ad eos qui feuda dare possunt redeamus, Procurator licet liberam potestatem administrandi res alienas habeat, in feudum tamen dare non potest, sola enim ei administratio concessa est, non alienatio. Itaque cum alienare non potest, non mirum, si neque in feudum concedere, nisi specialiter ei hoc à domino datum fuerit, ut alienare, vel in feudum concedere possit *. Et hæc est ratio quare neque Episcopus, neque Abbas, neque ulla alia Ecclesiastica persona, cum sint nudi tantummodo administratores in feudum dare possunt, nisi solennibus adhibitis ut postea dicam. Hi tamen administratores & etiam minor & cui bonorum alienatio interdicitur, licet novum feudum constituere non possunt, feudum tamen antiquum seu investituram feudi renovare possunt *. Puto ex jure civili hoc emanasse, ubi minor peculium per se constituere non potest*? In hac tamen renovatione hoc cavendum est ut vult Zasius ne minor per renovationem hanc, possessionem, quæ prius apud vassallum non erat, conferat. Et licet minor cum consensu Curatoris feudum novum constituere non possit, ex causa tamen necessitatis licet, veluti si alioqui non sit solvendo, sed tum Causæ cognitione, & judicis decreto, opus est *: Ita tamen ut si necessitas non tam urgeat, aut aliunde creditoribus solvi possit: Imo si vel læsus fuerit, restitutio ei competat. De muto & surdo an in feudum dare possunt major est quæstio: Nam eos rei suæ liberam administrationem habere, nemo ex jure negabit, quia donare possunt *; tamen cum neque militiæ munus sustinere possunt, neque ad Civiles honores admittantur *, Hottomanus tenet eos in feudum dare non posse, probabili sane ratione, cum infiniti sint doli & fraudes quibus mutus & surdus capi possint, ut sæpe videantur in id consensisse, quod nunquam ab iis fuit cogitatum, & hæc est communis opinio, ut omnino surdus concedere in feudum non possit, surdaster possit; sed de muto & surdo plura in sequenti titulo. Aliud etiam dubium potest occurrere, nempe cum feuda in jure alienare expresse prohibeantur vasalli, ut ex constitutionibus tam Lotharii quam Friderici constat, qui fit ut eos feudum dare præsumamus; Cum non solum qui alienatione interdicantur, sed etiam emptores amittant feudũ, feudo ad dominum revertente? sed licet alienatio feudi generaliter prohibeatur; In quibusdam tamen casibus admittitur, nempe si vel domini consensus accesserit, vel si ejus servitio præjudicium factũ non fuerit; quod tamen generaliter non est intelligendum, ut pro suo arbitratu faciant, sed ut etiam solennia, quæ in jure requiruntur, accedant. Sed de hac quæstione plura in tit. Quib. mod. feud. amittatur, postea dicemus. Sunt etiam qui ratione temporis in feudum concedere non possunt: veluti si quis in lecto ægritudinis sit constitutus, quo tempore neq; alienare res hæreditarias neque immobiles, neque obligare se, aut contrahendo aut debitum agnoscendo potest, unde hæreditas aut ejus pars successori decedat *, & proinde jure feudali testamento feuda disponi non possunt: Nam eo tempore nemo potest hæredi suo præjudicare: lectus autem ægritudinis, Is dicitur, si mors sequatur: quod si ab excessu morbi, in forum aut in ecclesiam aut alia loca publica progressus post alienationem fuerit, in lecto ægritudinis fuisse non dicitur. Sunt qui putant etiamsi infirmus fuit inhabilis ad egrediendum, modò sanæ mentis, & judicio satis firmo fuerat, feudum valere; sed variatum sententiis de ea re sæpe in senatu est; Cur autem alienatio hæc prohibeatur, ratio est quod fervore animi aut morbi impatientia id fecisse præsumitur, quod in sanitate nunquam fuisset facturus; & præterea quod in ægritudine constitutos facillimè à plerisque nimium officiose se offerentibus falli, & in fraudem pellici putant: & quod sæpe cum organo mens & judicium labantur, sæpeque potiores sint, qui propinquiores, nisi consensus hæredis accesserit *; Cum volenti & consentienti non fiat injuria. Idem si inopia urgeat, & hæres requisitus ei succurrere nollet, nec aliunde ex bonis mobilibus suppleri possit, eo casu hæreditatis partem, quatenus sufficiat ad sublevandam inopiam poterit alienare, & in feudum dare; Nam necessitati jus cedit *. Idem si creditoribus gravetur: eadem enim utriusque ratio, nempe necessitas satisfaciendi, aut si alienatio inita est ex contractu præcedente ægritudinem: Nam & hic necessitatis causa eadem est, ut quod quis ante ægritudinem contractam debuit, solvat: In lecto tamen ægritudinis quis potest uxori usumfructum concedere in quocunque feudo *; Non autem dicitur quis in lecto ægritudinis, si habilis fuerit ad proficiscendum in forum, in templum, & ad campos. Huic similis est qui jam capitis sententiam acceperit, qui licet bona mobilia in fiscum transferat, immobilia tamen retinet, neque ea disponere potest, aut in præjudicium hæredis in alium transferre. Sunt qui post judicium cœptum idem putent. Quod tamen verum non existimo, nisi forte judicium tum cœptum dicant, cum reus ad tribunal productus est, post quod tempus alienationem permissam non credo;

An Procurator cum libera potestate in feudum dare potest.

* *L. procurator 63. ff. De procurator.*

* *C. 1. & ibi glossa per quos fiat Investitura.*

* *L. quam Tuberonis ff. de peculio.*

* *L. 1. ff. De Rebus eor. qui sub tutel. & cur.*

* *L. qui id quod Sect. mutus ff. De Donat.*

* *L. Honores 7. ff. De Decurionib.*

* *Lib. 2. c. & 22. De legib. Burg. c. 3. stat. Guliel. Reg.*

* *L. 2. c. 22.*

* *Lib. 2. c. 21. De leg. Burgor. & lib. 3. c. 15. & c. 30 stat. Gul. Reg.*

* *Lib. 2. c. 15.*

* L. qui ultimo. ff. de pœnis.

credo; Nam sunt servi penæ futuri, licet interea libertatem habere præsumantur *. Si quis læsæ majestatis damnatus fuerit, omnes concessiones in feudum factæ à tempore criminis commissi cadunt, Nam post crimen aut in principem aut Remp. Commissum (cujus personam princeps jam gerit) si sententia sequatur, nulla alienatio Feudorum aut rerum immobilium valet; tamen solutionem recte fieri reo Læsæ majestatis ante sententiam putant aliqui. Quid de eo cujus familiam aut domum pestis invasit, licet ipse intactus sit, An quod ab eo fit, si ipse ex eadem infectione postea moriatur, In lecto ægritudinis factum dicetur? Et hanc quæstionem de facto incidisse vidi, de quo consultus, respondi, à tempore infectionis familiæ, licet quo tempore ipse tactus fuerit, incertum est; tamen quia ex eadem contagione intra duos aut tres dies obiit, nihil de rebus hæreditariis alienare potuisse: Præsumptio enim juris est, eum tum ægritudinem contraxisse. Idem de eo qui vulneratus, si ex vulnere moriatur, & qui se secandum præbet ex calculo, vel ex ulcere hepatico quod Scirrhum dicimus; Nam postquam semel vi morbi victus est, disponere de rebus hæreditariis non potest: Idem puto de eo qui monomachiæ seu duello se subjecit, postquam in locum pugnæ destinatum discenderit, licet hæ questiones rarius occurrant, ex eo, quod quilibet cum sciat se vitæ periculum aditurum, soleat rebus suis & successioni providere. Qui ab hostibus captus est, quamdiu in eorum est potestate, investituram facere non potest, cum ipse ab aliis possideatur; Nam omnis investitura debet esse libera, nec extorta: Et debet fieri rei certæ, Nam incerta res in feudum concedi non potest, nisi ad certitudinem alioqui reduci possit, Sic neque Leprosus, cum à communione hominum arceatur. Apud Anglos qui ipse investitus nondum est, Is alium investire non potest, At apud nos si postea investitus fuerit, ex postfacto confirmatur prior investitura; sic neque vir uxori neque uxor viro dat, nisi in ea voluntate ad mortem perseveraverit: Ratio ex jure Civili petenda est, ne mutuo amore se spolient; apud nos si quis feudum uxori concesserit de se tenendum, revocandi dum vivit habet potestatem; sed per renunciationem in manibus domini potest, ei ut cuilibet vel extraneo, concedere investituram. Denique ut diegesim hanc concludamus omnes feudum dare possunt, qui non prohibentur in jure, si modo sint domini, & rerum suarum liberam habeant administrationem: Nam habet vim edicti prohibitorii, quo omnes permittuntur, qui non prohibentur *. Sic in procurationibus & matrimoniis omnes possunt esse procuratores, omnes matrimonio contrahere, qui jure non prohibentur.

* L. Cum prætor ff. de judiciis.

De feudis Ecclesiasticis sive Clericalibus.

Diegesis undecima.

SUperest ut de Ecclesiasticis & clericalibus feudis dicamus; Nam & Ecclesiasticas personas fenda concedere posse ex textu patet. Sane prioribus seculis ecclesia feuda non recipiebat sed ex solis eleemosynis alebantur: Primusque fuit Urbanus secundus, qui vixit circa annum domini 1088, & papatum ad duodenos annos tenuit, qui constituit, ut ecclesia fundos & prædia à fidelibus oblata reciperet, ut Platina in ejus vita testatur. Sed cum hoc institutum plerisque displiceret, nec cum ecclesiæ sinceritate convenire crederetur, variæque disputationes orirentur, liceret ne Ecclesiasticis personis dominia rerum, fundos, & alia bona temporalia acquirere, & possidere. Papa Joannes 22. acerrima & papali vehementia dignissima constitutione declaravit, Omnes eos hæreticos qui affirmarent Dominum Jesum aut ejus Apostolos nihil proprium habuisse, In eosque omnes qui hæc assererent anathema papale fulminavit. Sed videamus si papæ omnia sint credenda, & utrum Christus dominus & caput ecclesiæ, & cum domino suo Petrus, Paulus, & reliqui Apostoli, Mathæus & Lucas Evangelistæ in hanc papalem excommunicationum incurrant, & hæreticorum numero debeant comprehendi: Nam Christus ipse testatur se nihil proprium habuisse: vulpes (ait ille) suas foveas, volucres Cœli nidos habent, sed filius hominis non habet ubi caput reclinet, quod & etiam Apostolos suos docuit: Nolite (ait) possidere aurum, neque argentum neque pecuniam, neque peram neque duas tunicas. Et Petrus planè in actis Apostolorum ait se aurum & argentum non habere: Lucasque evidenter declarat omnia apud Apostolos in initio fuisse communia: Hæc itaque apud omnes sanos confirmari possunt, Christum & Apostolos nihil proprium habuisse, quod & ipsi de se professi sunt, cum in ore domini non

ſit inventus dolus ut ait Propheta, & Scriptura à Spiritu Sancto auctoritatem habeat. Sequitur ergo ex hoc ſyllogiſmo ſaltem ex propoſitione hac Papali neminem eos ab hac excommunicatione aut nomine hæreticorum poſſe liberare præter ipſum papam. Sed operæ præcium eſt videre quibus rationibus adductus Joannes 22. eos hæreticos affirmet qui contrarium aſſerunt. Manifeſte (inquit ille) oppugnavit Sacram Scripturam quæ dominum Jeſum aliqua propria habuiſſe teſtatur; at locum non notat, Credi ſibi vult. Gloſſator tamen in eo loco multum ſe torquet, ut aliqua ſcripturæ Loca adducat, in quibus Chriſtum dominium rerum acquiſiviſſe, & proprium aliquod habuiſſe poterit probare. Primo enim Magi Chriſto obtulerunt aurum, thus & myrrham, & cum in oblationibus rerum, dominia tranſeant ab offerentibus in eccleſiam, Chriſtus autem erat eccleſia, Itaque Chriſtus habuit rerum oblatarum dominium: pulchrè profecto: At Chriſtus habuit veſtimenta dealbata, tunicam inconſutilem, Petrus domum, Apoſtoli panes, imo dominum juſſiſſe Petrum ſolvere didrachma pro eo: ex quo loco acutiſſimus Gloſſator Chriſtum ait voluiſſe transferre dominium illius didrachmatis quod apud illum prius erat, in alium, neque illum voluiſſe aut debuiſſe ſolvere ex alieno, Hæccine ludibria juris contra apertiſſima ſcripturæ verba à viris ſanitatem morum profeſſis adduci debent? Nam licet hæc & plura videamus hodie à mendaciſſimis fratricellis & hieronomitanis poſſideri, *viz.* domos & regalia palatia ad uſum habitationis, veſtem contra Injurias cœli, victum ad ſuſtinendam vitam: Imo quod ex jure licitè hæreditatis & legatorum ſunt capaces, nemo tamen dubitat quin altiſſimam paupertatem profiteantur, propriumque nihil habeant. At Chriſtum cum longè minora poſſideret, non dubitant Papa & Gloſſator impudentiſſimè affirmare, eum in proprietate multa habuiſſe. Sed fatale erat poſt milleſimum annum Antichriſtum venturum, & miſero orbi Chriſtiano illuſurum. Dabitur mihi à viris doctis, ut opinor, venia, ſi paululum explanatius expoſuerim, quibus artibus Romana eccleſia in hanc quam nuper videmus opum & dignitatis magnitudinem pervenerit, Cum nihil mihi minus in animo ſit, quam ut à propoſito divertam, Ut ergo ad illud redeam: & primo de Eccleſiaſticis perſonis, & Clero.

Eccleſiaſtici dicuntur quoniam eccleſiis præſunt, clerici autem dici volunt, ad imitationem tribus Levi, quod eorum portio & hæreditas ſit dominus, quaſi reliqui Chriſtiani indigni eſſent, qui membra Chriſti dicantur. Apud hos Pontificis Romani autoritas omnibus præeminet. Is Papa ſive Pontifex Max. dicebatur. Papæ nomen unde originem habeat plerique dubitant. Sunt qui à Papæo dictum putant, quo nomine Scythæ Regii (ut ait Herodotus *) Jovem deorum maximum ſignificabant. Alii papam quaſi patrem dici volunt, & ſane in hac ſignificatione apud Juvenalem reperitur *. Timidus prægustat pocula Pappas. In qua etiam ſignificatione avi, proavi, & progenitores pappi dicuntur. Sic Auſonius.

* In Melpomene.
* Satyr. 6.

-----------Pappos, aviaſque trementes
Anteferunt patribus ſeri nova cura nepotes.

Forte ab hebræo (abba) metatheſi literarum: Nam in naſcente ſive primitiva eccleſia, papæ nomen pro venerabili patre ſumebatur: Auguſtinus ex imitatione infantium & lactantium; Hyeronymum Papam in epigraphe quarundam Epiſtolarum vocat, Sic & Chriſoſtomus eadem voce utitur, tandem patriarchis ſolis convenire videbatur, & reliquis patriarchis deficientibus, ſoli Romano hoc nomen relictum eſt: hodie duplicata litera P. P. notatur, qua antiquitus pater patriæ notabatur: Sane temporibus Juſtiniani Imperatoris non erat nomen illud, proprium Romani Pontificis; Nam Juſtinianus qui anno domini 525. imperare cœpit, ad Joannem Romanum Epiſcopum ſcribens, eum tantum nomine Epiſcopi & patriarchæ ſalutat quam officioſiſſimè, in qua patrem eum vocat, forte in Græco pappam, urbiſque Conſtantinopolitanæ Epiſcopum fratrem ejus, Circa ea tempora nomen Papæ cœpit ei attribui, quod ad ſucceſſores eſt etiam prorogatum *.

* L. inter claras C. De ſumma Trinit. Et fid. Cathol.

Pontificis autem Max. nomen Chriſtianis omnibus erat ignotum, niſi poſt corruptam pietatem & ſtabilitam Romanam tyrannidem, Cum undique omnes conquirerent, quæ ad adulationem ejus poterant pertinere. Nam in primitiva eccleſia, nomen Pontificis Max. ne fando quidem auditum; ſed quæ tum erat ejus origo quæret aliquis? dicam: Primo pontificis nomen non à ponte faciendo ut putat Varro, ſed à poſſe & facere indubie dictum eſt. Antiquitus enim facere pro ſacrificare uſurpabant. Apud. Virg.

Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.

Soli enim Pontifices ſacra faciebant, ideſt diis immortalibus ſacrificabant; Maximus autem

is dicebatur, qui maximarum rerum ad sacra pertinentium judex erat, & ut ex Livio ab urbe condita libro primo constat, Numa Pompilius hunc ab initio Instituit, eique sacra omnia attribuit, ejusque scitis omnia sacra publica & privata subjecit, ut idem Pontifex non cælestes modo ceremonias, sed etiam justa quoque funebria, placandosque manes edoceret. Hoc nomen sibi Tyrannus Romanensis palponum & adulatorum assentatione sequentibus seculis vendicavit, nec mirum. Nam,

---------Animas ille evocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit.

De Patriarchis & episcopis, primitivæ ecclesiæ.

Neque enim hoc nomen solum, sed longè ante salutem humano generi partam, potestatem hanc, à Numa Pompilio, una cum nomine deduxit: Et sicut ex Numæ instituto, Pontifices erant sub eo majores & minores: sic etiam sub nostro hoc Pontifice max.; Nam erant qui pluribus provinciis præerant, quales antiquitus erant Patriarchæ, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hyerosolomitanus, & Romanus; alii uni tantum Regioni sive provinciæ præficiebantur, & hi Archiepiscopi dicebantur: Alii Civitati, qui Episcopi, seu speculatores, aut Censores morum latine dici possunt. Inferiores sunt, Præpositi, presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores, Cantores, Subcantores, & qui in aliqua dignitate in ecclesia metrapolitana constituti fuerunt, & plerique alii quos tædet recensere: Hi enim eis subsunt. Sed & horum inferiorum nomina temporibus primitivæ ecclesiæ incognita erant, & ne quis me ludere putet, verba Hieronimi super Epistola ad Titum subjiciam. Idem ait ille presbyter, qui Episcopus, & antequam diaboli instinctu dissidia in relligione fierent, & diceretur in populis ego sum Pauli, ego Apollo, ego sum Cephæ, communi presbyterorum consensu Ecclesiæ gubernantur; Hæc ideo libentius interposui, ut sciant omnes ecclesiam primitivam ex presbyteris constitisse, & ex eorum conventibus & consensu gubernatam; quod nobis hodie vitio vertitur.

De potestate Papæ.

Itaque, ut ad propositum redeam, quod Pontifex Max. potest in feudum concedere nemini dubium est, est enim dominus Ecclesiarum & bonorum Ecclesiasticorum; Itaq; de ejus potestate dubitare, sacrilegii crimen est, etiamsi innumerabiles animas secũ in gehennam traxerit, scitum enim est, neminem debere ei dicere, domine quid facis? Ipse enim omnes judicaturus à nemine judicandus *, & mihi videtur canon ille, aptissime declarare dictum illud Apostoli ad Thessalonicenses, quod antichristus sedebit in ecclesia dei, & elevabit se supra omne illud quod dicitur deus; quid enim aliud est omnes se judicaturum profiteri, & à nemine se judicandum; Nam in eo quod omnes sit judicaturus parem se deo facit, quod autem à nemine sit judicandus quiddam majus innuere videtur; Nam Deus sæpe judicium cum populo suo postulat, ut ingratitudinis causa elucescat, & ut ait Psalmista, ut vincat cum judicetur, non autem ut omnio non judicetur, aut ut nemo ei dicat, domine quid facis? ut Prophetas & alios in sacra pagina fecisse legimus. Papæ autem potestas quatenus extendatur, his versibus continetur in Glossa *.

** Cap. 6. si Papa Distinct. 40.*

** Gloss. in 6. sicut de Excess. Prælator.*

Restituit Papa, solus deponit, & ipse
Dividit, atque unit eximit, atque probat,
Articulos solvit; Synodumque facit generalem,
Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso.

Ubi & singula hæc verba interpretationem habent suam, nolui tamen interpretationem particulæ illius (articulos solvit) prætermittere, quod de articulis fidei intelligit glossa; quasi Papa habeat potestatem, ut veteres articulos fidei solvat, & novas constituere possit, textumque adducit *. Itaque cum Papa possit quod vult, quinetiam feuda possit concedere nemo dubitare debet. Hinc itaque non solum prædia & latè fundia, sed etiam integræ provinciæ in feudum concessæ, unde non solum Ducatus, Marchionatus, Comitatus celeberrimi, quales sunt Ferrariensis, Parmensis, multique alii principatus, quos familiæ Ursinorum, & Columnensium hodie possident à Pontifice max. in feudum concessæ, sed etiam regna altissima, qualia sunt Neapolitanum, Cyprium, Hyerosolomitanum, Arragonium, imo & ipsum Regnum Angliæ, feuda Romani Pontificis fuerunt: Neque solum patrimonium sancti Petri: & fundos ejusdem Papa potest in feudum concedere *, sed quod majus est Res cujuscunque ecclesiæ, non solum suæ, in feudum recte dat: Ratio est, quoniam Papa est ordinarius ordinariorum, ut loqui solent, & cum omni prælato in sua jurisdictione & potestate

** Cap. Quoniam Caus. 24. quæst. 1.*

** Bald. S. cap. 1. Qui feuda dare possunt.*

potestate concurrit. Itaque & terras aliarum ecclesiarum in alieno territorio sitas in feudum concedere potest *, denique eis uti vel abuti pro arbitrio potest. In rebus tamen magnis, veluti in infeodatione Regionis aut Civitatis magnæ, quas in feudum concedit, Cardinalium consensus etiam adhiberi potest & solet: Nam Cardinales sunt veluti capitulum universalis ecclesiæ, ut ipsi loquuntur, quod adhibetur frequentissime: An autem ex necessitate requiratur nescio, saltem affirmare non audeo, cum Papa sit dominus & plenitudinem omnis potestatis habeat, neque quicquam est quod non potest, nisi quod non possit juri divino omnino derogare *: Sane sunt qui sine consensu Cardinalium, res ecclesiæ alienare putant eum posse, licet melius facturum si eorum consensus requiratur *: Cardinalium potestas nisi in feudis suarum ecclesiarum nulla est: Nominis Cardinalis etymologiam duplicem adducunt, Prima quod sicut ecclesia universalis apud dominum Papam sit, qui est ostium dei vel ecclesiæ: Sic Cardinales sunt quasi Cardo super quem tale ostium versatur. Secunda est ut dicantur Cardinales, quia sicut ostium præest, & Cardo subest, sic Papa præest, & Cardinales subsunt *. Cardinalium dignitatem non esse ex jure divino, sed ex positivo Pontificis Romani ipsi fatentur, neque multis annis post primitivam ecclesiam, notam fuisse tantummodo, à Pontifice Romano in Consilio Lugdunensi quod circa annum domini 1245. celebratum est, inventam, & ad id tantum ut mortuos sepelirent, & infantes baptizarent. Itaque Cardinales dicti quantum conjectura assequi possum, quod in Cardinibus ecclesiarum semper stare deberent, si quis mortuus inferretur, aut puer baptizandus rogaretur, quemadmodum de valuassoribus diximus, qui ad valuas domini stare debebant, ad ejus mandata parati: hanc etymologiam cum eorum instituto melius convenire puto quam priorem: An autem qui hodie Cardinales dicuntur, circa id propter quod instituti sunt, versentur, cuilibet judicandum relinquo: utcunque est, hodie consiliis Romani Tyranni intersunt, atque in omnibus assistunt, neque licet iis à curia sine venia discedere, quod si discedant, legati à latere munere funguntur, Itaque in feudis constituendis cum legati à latere potestate & officio concurrunt; legatus autem à latere, licet in provincia ei decreta idem possit quod Pontifex Romanus, tamen feuda ecclesiarum inferiorum, in sua provincia, ex sua sola autoritate, non potest concedere, Imo etiamsi sit ordinarius.

** Joannes ab Imola cap. si eo tempore De elect. in 6.*
** Card Zaborella in c. 1. De Sententia Excom.*
** Doctores in c. Ad audientiam de Præscript.*
** Archidiaconus S. Distinct. 20.*

De Episcoporum autem origine & etymo sunt qui dubitant, Episcopi dicebantur antiquitus, qui in municipiis præerant pani & cæteris rebus venalibus, quæ civitatum populis ad victum quotidianum sunt usui, In qua significatione usus est Cicero in Epist. ad Attic. lib. 7. Vult enim inquit Pompeius me esse quem tota Campania, hæc & maritima ora habent Episcopum, ad quem delectus & negotia summa referantur. Translatione, ad antistites ecclesiasticos nomen hoc accommodatum est, quorum munus præcipuè est Gregis sibi commissi mores & vitam explorare, eleemosynas in alimentum pauperum colligere, & pro salute gregis omnino providere. Itaque Episcopi in feudum dare per se non possunt, cum sint tantummodo nudi administratores, neque liberam dispositionem rerum Ecclesiasticarum habent. Quod si Prælatus aliquis terras Ecclesiasticas in feudum dare voluerit, opus est consensu capituli: sic in omnibus aliis actibus, ubi verti possit præjudicium ecclesiæ, consensus capituli requiritur *. Prælatus vero cum consensu Capituli, si non liberam & omnimodam, saltem aliquam rerum Ecclesiasticarum administrationem habet, dummodo ecclesiæ commodo & utilitate exactè ponderatis id fiat, ut infra dicemus, quod si ecclesia hæc sit patronata, idest habeat patronum, sive is sit Clericus sive laicus, sine consensu patroni feuda dare non potest; Neque enim ferendum est, Patronum qui ex suo patrimonio ecclesiam dotavit, ita negligi, ut in parte dotis, quam ipse dederat, alienanda, ejus consensus non requiratur: Nam ad dotandas sive fundandas ecclesias, reliqui redderentur segniores.

Episcopi nomen unde.
** C. novit de his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.*

Quod de Episcopis & eorum capitulo dixi, eadem repetenda sunt de Abbate, sive Priore, & suo conventu, Cujus tamen pars idest primus, est Abbas sive Prior: Sed prætereundum non putavi, quod Abbatis nomen etiam inter proceres laicos numeratur; Nam de Abbatis & Abbatissæ nominibus, primaque origine multa sunt quæ dici possunt: Hugo Capetus qui ejecta Caroli Mag. posteritate, Regnum Francorum ad se suosque traduxit, Abbas Hugo dicebatur, & apud plurimos Rerum francicarum scriptores Abbates pro sæcularibus proceribus frequenter usurpati, Cujus rei confirmationem qui requirit legat Hottomannum in verbis feudalibus, de verbo Abbas, & Cujacium. Sane hodie nomen Abbatis pro eo qui monachali conventui præest sumitur, ut ille Abbas sive pater, Monachi fratres inter se dicantur.

Monachorum origo antiquissima est, & in primitivæ ecclesiæ tempora incidit, cum viri contemplationi & sacrarnm literarum lectioni dediti ut commodius studiis, & orationi vacarent,

carent, hominum cœtus fugiebant, & in vastissimas solitudines se conferebant: Extat epistola Gregorii ad Basilium de vita in solitudine agenda: In qua quis erat priscorum monachorum status, quæ vitæ conditio in speculo quasi elucescit. Sed paulatim deferuescente vera illa animi pietate, plerique solitudine illa abuti cœperunt, & se à publicis functionibus subducere: Extat Valentiniam & Valentis Imperatorum in hos Monachos rescriptum *, Cujus verba ne quis me fingere putet, subjiciam: Quidam Ignaviæ sectatores desertis Civitatum muneribus, solitudines captant & secreta, & sub specie religionis, cum cœtibus monazonton congregantur; hos itaque & in hujusmodi deprehensos ervi latebris consulta præceptione mandamus: atque ad municipia patriarum subeunda revocari, & pro tenore; nostræ sanctionis, familiarium rerum carere illecebris, quas per eos censuimus vendicandas, qui publicorum subituri essent munerum functiones. Hæc eorum temporum fuit de monachis æstimatio: unde & apud Justinianum * Monachium pro sodalitate & conventu monachorum sumitur. Hæ autem sodalitates postea à solitudinibus in frequentissimas urbes demigrarunt, & relicto pristinæ consuetudinis instituto, paulatim ad illecebras, & in deteriora vergentes omnia corraserunt, quæ ad magnificentiam, luxum, & opes amplissimas facere poterant; neque ulla regio, præcipuè in hoc nostro regno, frumenti aut rerum aliarum ad usum humanum necessariarum ferax, in qua locus præcipuus ad hæc monachia destinatus & extructus non erat; Abbatissæ autem nomen recentius est, nam præter vanam nominis derivationem, vix etiam corruptis ecclesiæ moribus, societates sanctimonialium introductæ sunt, circa annum domini quo anno sanctimonialium religionem prima instituit licet mentionem sanctimonialium, aut virginum deo sacratarum antiquitus, fuisse non negem *. Sed in prima institutione Abbatissæ non erant vitales, idest pro vita tota instituebantur, sed tantummodo erant triennales idest ad triennium: finito triennio nova Abbatissa eligebatur; Et hæ omnes dignitates nempe Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbaciæ, & in jure, & in foro electivæ dignitates seu beneficia electiva dicebantur, ex eo quod nullis in eam dignitatem nisi per electionem accessus pateret: Itaque Archiepiscopi ab Episcopis Episcopi vero à suo capitulo, accedente tamen procerum illius regionis consensu, Abbates vero & priores ex consensu sui conventus eligebantur. Postea ambitiosè contendentibus inter se Pontifice Romano, Gallorum & Scotorum Regibus, qui sibi nominationem ad has præfecturas vendicare voluerunt, factum tandem est ut electio hæc quæ antea omnino libera erat, in ordinem cogeretur, nempe ut à capitulo sive conventu, tres præsentarentur: Ex his tribus Rex unum nominabat, quem pontifex confirmabat, cum antea Pontificis solius esset optio, quem ex præsentatorum numero confirmare vellet; hujus transactionis inter Pontificem Romanum & Reges Gallorum & Scotorum monumenta extant, in pragmatica Sanctione, & nonnullis nostrorum ordinum constitutionibus; sed senescentibus moribus, & electio & nominatio ad reges devoluta est: ita ut dicis causa electio tantummodo à Capitulo postea fieret, & Rex quem vellet Pontifici præsentaret. Et hæc de dignitatibus electivis; Minores autem ecclesiasticæ personæ, veluti rectores, vicarii, Curati, Capellani, & similes, de jure communi in feudum dare non possunt: Solus enim Prælatus in jure communi feudum dat. Hodie tamen si Patronum habeant cum consensu ejus, & sui superioris, rectè in feudum dant; Monasterium autem alicujus loci, superiorem habere potest, qui in eos jurisdictionem, sive correctionem ecclesiasticam habeat; & quando id contingit præter Abbatis & conventus consensum, etiam illius superioris cui dictum monasterium subest consensus requiritur. Si cathedralis ecclesia sit, & laicum patronum habuerit, ejus etiam consensus cum capitulo accedere debet: quod etiam in omnibus inferioribus ecclesiis patronatis observatur, ubi consensus non solum ecclesiasticæ personæ, aut illius ecclesiæ in cujus corpore est, sed etiam patroni ipsius requiritur: sic fratres prædicatores, licet prior illius ordinis consenserit, tamen in feudum dare non solent res suæ ecclesiæ, sine consensu provincialis totius ordinis in Regno, qui eorum quasi superior est: Nam in quolibet regno Provincialis unus est, qui reliquos in ordine contineat & ad Synodum convocandi potestatem habet. In usu nostro post restauratam religionem superiorem in beneficiis, aut patronum ecclesiasticum nisi principem non agnoscimus. De minoribus fratribus nulla est quæstio, professi siquidem simulatam paupertatem, nulla prædia, nullos fundos habent, sed sub prætextu pietatis ex interceptis testamentis, & stultæ pietatis zelo ditissimi facti sunt quod ex eventu post infelicem pugnam de floudoun compertum est: Nam qui eo pugnaturi proficiscebantur; nisi confessione facta remissionem à fratribus minoribus impetrassent, omnia mala ominabantur: Interea omnem pecuniam, monumenta, & si quid pretiosum alioqui habebant, eorũ fideicommittebant, sperantes se mortuis, illos ea quæ credebantur omnia fide integra

L. Quidam ignaviæ c. de Decurion. & fil. cor.

L. Generali. c. de Sacrosanct. Eccles.

D. l. Generali.

Quis dicatur Provincialis & de ejus potestate.

integra posteris suis restituturos: Atilli, eorum qui in prælio occubuerant, nec fidem reposcere poterant, bona in fundi comparatione, & ecclesiæ, & monasterii exstructione ad sui ordinis homines convertebant, nec aliter accidit in acie Pinquini. Quod autem de Capitulo & conventu diximus, intelligendum est de majore parte eorum qui suffragia habent. Nam ut vulgo dici solet, ubi major pars, ibi totum, quemadmodum hodie in senatu, quod major pars facit, totus senatus facere dicitur. Sed dubitari potest an ipse concedens numerum faciet, veluti cum prælatus, cum media parte conventus in feudum det; aut si aliquis ex capitulo, rem suæ ecclesiæ cum consensu superioris, aut dimidia parte capituli in feudum det, an feudum rectè constituatur, sed profecto præter concedentem, major pars capituli debet consentire, alioqui non rectè dicetur quod prælatus cum consensu capituli fecerit, nisi majoris partis consensus accedat. Rursus si quis duo beneficia in eodem tecto seu capitulo sustineat, an & hic duorum suffragia habeat & pro duobus numeretur quæri potest: Et sane ex jure cum nemini duo beneficia sub eodem tecto habere permittatur, hæc quæstio quasi nunquam eventura, intacta ferè relinquitur, Sed cum & hoc ex dispensatione aliquando evenire videmus, & apud nos hodie nihil fere est, quod fieri non potest: Puto etiam in tali specie & hunc duorum numerum facere, & duo suffragia pro numero beneficiorum ei competere. Forma autem consensus capituli ante restauratam Religionem apud nos hæc erat, ut conventus sive Capitulum in uno loco, post pulsatam Campanam congregatum in ipso actu concurreret, ut in jure Civili consensus Curatoris cum minore in ipso actu concurrere debet, & hoc est quod vulgo dicitur capitulariter congregari; Nam alioqui nisi capitulariter congregati fuissent, emendicata separatim suffragia, aut emendicatæ subscriptiones non inducebant consensum, ut revera consensisse dici non possunt, qui non simul consenserunt, sed ut ait Poeta.

Major pars capituli aut conventus pro toto sufficit.

An qui duo beneficia sub eodem tecto habet, duos an unum repræsentet.

Quicquid Multis peccatur, inultum est.

Factum est in usu nostro hodie, ne tot emphiteoses tollantur, ut majoris partis consensus etiam ambiendo vel mendicando impetratus, sufficiat etiam sine copitulari canventu. Unum tamen hoc observandum, In quo usus noster cum jure cummuni convenit, ut si simul omnium consensus qui consentire debent, in ipso actu non intercesserit, saltem vivente Prælato concedente eorum consensus obtineatur; Nam qui post mortem concedentis consenserit aut subscripserit, pro non consentiente & non subscribente habebitur: quoties enim in jure pluriũ consensus requiritur, ultimi consensus ad priorem retrahitur, si modo eo tempore quo ultimus consenserit prior vivat, & in eadem voluntate permanserit, ut adhuc consentire possit. Quod si priores mortui fuerint, aut officio seu beneficio moti, aut voluntatem mutaverint, aut aliquid simile intervenerit, qualia multa solent, tam de facto quam de jure quotidie impedimenta occurrere, ultimus non poterit dici cum prioribus consensisse. Hinc fit ut post mortem Prælati subscribentes nihil agant, & proinde fit ut Prælatus si in pleno & sufficienti numero non consenserint, & postea mutata voluntate feudum alteri concesserit, cui secundo major pars prius subscripserit, secundus hic primo præferetur, licet postea primus plenum numerum subscriptionũ comparaverit: secundus autem erat qui prior feudum perfectum habuerat. Perfectum enim in jure dicitur, quod ex omnibus suis partibus est absolutum *, & Imperator cum Poeta, nil actum credit quam diu superest aliquid agendum. Sed dicet aliquis, quid si non fuerit capitulum, sive conventus? An in hoc casu Prælatus feudum per se constituere potest? & Profecto cum Prælatus & Capitulum inter se sint relata, uno interempto alterum per se stare non potest de jure, proinde in hoc casu, & sine capitulo prælatus in jure non recte concedit feudum: usus tamen noster cui aliquando nihil non licet, defectum capituli aut conventus (si omnino nullus sit) sigilli communis appensione, cum principis confirmatione supplet; Nam antiquitus sigillum commune pro totius conventus consensu habebatur, quod adhuc in emphyteosibus, seu locationibus Archiepiscopatus Sancti Andre observatur, in quibus præsumitur conventum & capitulum consensisse, ex sigilli illius communis appensione; Et sane antiquitus sigilli communis appensio cum Prælati subscriptione, pro totius Capituli, seu conventus consensu sufficiebat, quod in plerisque observari solet; neque enim apponebatur sigillum nisi in capitulo solemni & ut illi loquuntur in capitulo capitulariter congregato omnibus præsentibus & majori parte consentiente; sed cum fraude & dolo custodis vel sordibus obnoxii, vel alioqui facilis & incauti, multa incommoda accidissent, factum est tandem ut etiam subscriptiones capituli adhiberentur: Sic & temporibus Jacobi quarti, & quinti Regum, cum fraudi-

Notandum

* L. 1. de origine juris ff.

 bus

bus servorum, & viduarum post mortem Mariti, aut dominorum sigilla falsis investituris, aut cautionibus appenderentur, publico Regni statuto Cautum est ne sola, & sine subscriptione concedentis & caventis sigilla sufficerent, aut si quis nescire se scribere profiteatur, pro sic profitente tabellarius publicus sive Notarius subscriberet. Itaque stat generalis Regula quod Prælatus sine consensu sui capituli, aut conventus, neque investire neque devestire, neque in feudum concedere quid potest *: An autem capitulum mortuo prælato, & prælatura vacante in feudum dare possit, major fuit quæstio, Nam ex jure Capitulum sede vacante habet administrationem tam in temporalibus quam in spiritualibus: Et Papali sede vacante omnis jurisdictio est penes collegium Cardinalium *; & proinde, ut vult Cujacius potest etiam in feudum sede vacante dare, etsi in collegio adhibet tamen distinctionem ut illud procedat in omnibus aliis ecclesiis præter eas quæ cathedrales dicuntur idest matrices ecclesiæ, nos Episcopales dicimus; Nam tum consensus prælati omnino requiritur; Censuit idem senatus in causa mota inter dominum Davidem chalmer senatorem, & Joannem Johnestoun Civem Edinburgensem in rescindenda emphiteosi ædium, quæ in patrimonio præbendariorum collegii de Crichtoun erant, & à Collegio vacante præposito in emphiteosi dicto Joanni locatæ, licet ea non esset matrix ecclesia: Rescissa enim est illa emphyteosis quod præpositi consensum non haberet, licet tum ecclesia præposito destitueretur. Itaque licet sede vacante omnes utilitates que ex spiritualibus proveniunt ad decanum sive vicarium generalem pertineant: In temporalibus tamen non administrat, neque Episcopi personam sustinet; Itaque in feudum non concedit, nec cum ejus consensu factum, cum eo quod factum cum consensu Episcopi est, parem habet authoritatem: Inde fit ut fructus sede vacante ad Principem hodie apud nos pertineant, aut alium patronum quemcunque; Ita ut licet rationes reddere antiquitus tenebantur, hodie tamen sunt ἀλογιστοι. At in controversia inter Arthurum Aresquinum, & Davidem Pitcarneum, de feudo & emphyteosi fundi quod in patrimonio Brechinensis ecclesiæ erat, acerrime hæc quæstio agitata est, cum Pitcarneus defectum Prælati prælatura vacante à decano & capitulo consentiente suppleri diceret, & quod decanus vacante Prælatura vices prælati obeat, Areskquinus contra, decanum vices Episcopi non supplere nisi in spiritualibus assereret, Res tamen cum acerrime esset agitata, transactione tandem finita est, Sane licet capitulum sede vacante liberam habeat administrationem tam in temporalibus quam in spiritualibus, ut antea dixi, hoc tamen intelligendum est, in his quæ sunt nudæ tantummodo administrationis, & quæ differri non possunt. At aliud in locationibus apud Anglos: Nam Decanus & Capitulum possunt consentire locationi factæ per aliquem ex præbendariis etiam sine consensu Episcopi, licet sit illius præbendriæ vel ordinarius vel Patronus. An autem inferiores à Prælatis *viz.* Præsbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores, Cantores, Rectores, Exorcistæ Ecclesiasticos fundos, sive Ecclesiasticum Patrimonium in feudum concedere possunt, multi sunt qui ambigunt. Causam dubitationis, ex verbis textus colligunt: si antiquitus consuetudo eorum fuit feudum dare, quasi interdiceretur omnibus Ecclesiasticis personis nisi prælatis, feudorum concessio, nisi antiquitus illi id jus in feudum concedendi habuerint, quod recentiores ad illud trahunt, quod feuda quæ ab imperatore habent, non possunt aliis disponere, nisi antea eadem rite & legittime fuerint disposita, quo quidem casu non videntur nova feuda concedi, sed vetera jure & legitime semel constituta renovari. Proinde Silcmanus ita verba illa, intelligenda putat, si feudum antiquum ad ecclesiam rediret, vel per mortem vassalli, vel per ejus illicitam alienationem: aut si ecclesia fundum facile recuperare non possit, in his casibus posse & licite in feudum concedere putat: alioqui feuda nova constituere prohiberi per Synodum Placentinam quæ sub Urbano Papa congregata est ut Hostiensis narrat *. Sane ex ipso textu licere etiam inferioribus Ecclesiasticis personis feuda concedere patet *, licet multi restringant ad res antea infeudari solitas tantum, inter quos etiam est Cujacius. Sed hæc quæstio ad mores nostros non pertinet, ubi indistincte quibuscunque Ecclesiasticis personis, cum consensu patroni, si quem ecclesia habet, in feudum concedere permittitur terras ad ecclesias suas pertinentes; adeo ut rectores ecclesiarum, & qui dicuntur vicarii, si de ecclesia cathedrali non dependent, cum consensu sui patroni possunt in feudum concedere modo legittimæ solennitates observantur; feudum autem ad ecclesiam reversum, sive ex delicto vassalli, sive alio quocunque modo redeat, Prælatum sine consensu capituli de novo in feudum dare posse omnes feudistæ putant, & hanc rationem adducunt: prius feudum valuit, Institutæque ex jure solemnitates omnes in eo observatæ fuerunt, & melior ecclesiæ condito reddita, ergo & secundum valebit, Cum videatur tantummodo primæ repetitio in eodem

* *C. novit de his quæ fiunt a Prælato sine Consen. capit.*
* *Innocen. S. c. his quæ. De Majorit. & Obedien.*

Expositio Textus si Antiquitus Consuetudo.

* *In summa Tit De feud.*
* *De his qui feuda dare possunt. c. 1. De Clerico qui investitur. fecit.*

dem statu, non minus quam si feudum resignatum fuerit in favorem alterius; Unum tamen casum excipiunt, si feudum illud quod ad ecclesiam revertitur, fuerit de mensa prælati, idest si ad ejus victum & vestitum fuerit separatum, aut si decem annis in censu aut libris censualibus ecclesiæ permanserit, Nam tum dicitur esse de mensa Prælati; quibus casibus prælatus sine consensu Capituli, aut conventus, de novo infeudare non potest, sed hoc ex jure: Ex usu tamen nostro, si feudum ad ecclesiam plenè reversum fuerit, de novo in feudum dari sine consensu capituli non potest, nec nisi iisdem solemnitatibus observatis quæ in novo feudo constituendo solent observari. Sed ut redeam ad interpretationem sive expositionem illius clausulæ quæ in textu habetur, (feudum dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus feuda dare consuetudo erat) quæ verba haud dubie ad ecclesiasticas tantum personas pertinent, Cum Laicos & seculares indistincte, & sine conditione in feudum concedere posse nemo est qui ambigat. Imo quod magis mirandum in lib. 2. Tit. 35. Dilucide declaratur omnes Episcopos & Clericos in feudum concedere posse ea quæ in dominico habent tempore introitus, solo Mediolanensi excepto, quæ, quod tempore introitus sui in dominico invenerit, in feudum dare non posse certum est *. Hujus difficillimi nodi solutio aperta erit si personas distinxerimus: Neque enim Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, aut præpositus ea quæ in dominico invenerunt tempore introitus sui, per se in feudum concedere possunt, sed ea sola quæ antiquitus concessa erant, idest si feuda antiqua & antiquitus concessa, eis de novo aperiantur: Nam videtur hujus textus explicatio ex Tit. 6. Primi libri petenda, ubi Episcopos, Abbates seu Abbatissas, vel dominos plebis (quem plebanum sive præpositum dici putat Alvarotus & Zasius) ut quoscunque alios titulum perpetuum in sacerdotiis habentes nullam potestatem in feudum de novo conferendi post Synodum Placentinam, quæ ut dixi ab Urbano 2. celebrata est anno domini 1095. habere putat, ita ut quod ante datum fuerat, firmiter permaneat; sic decimas in feudum dare ante concilium Latronense sive Lateranense ecclesiasticis personis licuit, postea vero non, nec adhuc licet, Itaque Glossa hunc locum intelligit de ecclesiasticis personis, quod per se in feudum concedere non possint, ea quæ tempore introitus in dominico invenerint (dominicum, patrimonium esse declaravimus) quæ antiquitus concessa erant rata permanerent; Cum consensu tamen sui Capituli seu conventus, quodcunque erat patrimonii, sedis sive loci poterant disponere de novo, & ita locum hunc intelligit Glossa, Baldus, Cujacius, Silemanus, Zasius, reliquique feudistæ omnes, feuda quæ ritè ab initio constituta ad ecclesiam vel ex facto vassalli, vel ex alia occasione redierant, posse eos in feudum concedere: nihil enim tum videbatur periculi, cum renovatio tum sola eis permitteretur, ut & hodie fieri videmus, si quis feudum in domini superioris manibus resignaverit, pro nova concessione aliis danda, cogetur enim dominus hoc facto renovationem feudi ei præstare in cujus favorem facta fuerit resignatio. Zasius hoc addit quod tum videtur res infeudari solum si conditio illa sit rationabilis, & non damnosa, & res per quadraginta annos in feudo stetit, & ut non immutetur tenor antiquæ investituræ: hæc opinio pro expositione illius nodi melius convenire videtur; quam ea quam Hottomannus adducit, solitos nempe Imperatores ecclesias seu monasteria onere alendorum equorum gravare, id quia per se qui præerant, præstare non poterant, aliis feuda, ut id facerent, dare consuevisse, quem abusum Urbanus Papa ex ecclesia sustulit & in Synodo Placentina ne equorum alendorum onera aut gravamina in posterum sub quacunque specie aut prætextu in se reciperent, perpetuo edicto sive decreto sancivit. Semper autem in feudis ecclesiasticis quæ emphyteoses dicuntur, & in feudis terrarum hospitalium, (Nam hospitalia privilegio ecclesiæ gaudent) hoc est observandum ut per talia feuda melior ecclesiæ conditio reddatur, vulgo census sive rentalis augmentationem dicimus, neque sufficit ut ejus conditio non fiat deterior, aut nihil ei ex fructibus & reditibus sit diminutum, lædi enim censetur ecclesia, per talis emphyteosis concessionem, licet pro solito canone emphyteosis sit constituta, cum liberè non possit tenentes aut Colonos substituere, etiam licet ex fructibus nihil ei auferatur; Itaque pro libertate aliquatenus ei diminuta, melior & locupletior aliunde ejus conditio facienda est, & utilitas aliqua reponenda; Sub censu firmas, fructus, pecunias, sive pecoris pascendi, canas, custumas, servitia personalia, areagea, careagia, pastinationes agrorum, operasque alias quæ arando, serendo, stercorando, & similibus ex pacto & usu, solent præstari, comprehendi censemus. Itaque si horum aliquid minuatur non valet Emphyteosis, Nam supra communem mercedem aut præstationem aliquid additamenti addendum est, in grati animi indicium, licet illud imaginarium aliquando sit, veluti cum viginti aut quadraginta

* *Tit. De Clerico qui investit. facit.*

ginta nummi aut solidi pro augmentatione census supponuntur: Ecclesia autem semper pro minore habetur, quoties de ejus commodis agitur, Itaque regulariter nec donare, nec investire, aut investituram facere potest: Laici autem indistinctè in feudum concedere possunt, licet census minuatur. Licet autem valor Canonis excedit mercedem emphyteosis, tamen si antiquitus pro ea summa locatæ fuerint, emphyteosis valebit, etiamsi vel minimum quiddam in augmentationem datum fuerit, Nec relevat si dicatur infra valorem dimidii pretii. An autem sine consensu vel Prælati, vel Capituli Ecclesiastica quævis persona possit meliorem conditionem facere vel non à plerisque in dubium adducitur; Nam sunt qui putant contractum hunc feudalem nullum esse ipso jure, quia ecclesiastica hæc persona sine consensu debito non contrahit, Non minus quam si minor Curatorem habens sine ejus consensu contraxerit, nam ex jure nihil factum censetur nec inquiritur læsus ne sit minor necne, & contractus ex parte unius claudicans, in jure nullus censetur, nec valere, nisi utraque pars obligetur; Alii contrarium tenent, & quod ecclesia privilegiis minorum gaudeat, qui sine consensu curatorum conditionem suam possunt efficere meliorem; & sane hoc jure utimur, ut minor & ecclesia æquiparentur: In re tam dubia donec exemplum viderim, hæreo ipse, quamquam ad posteriores malo accedere. Omnes autem emphyteoses terrarum ecclesiasticarum, specialibus trium ordinum statutis, debent à rege ratificari, seu confirmari quod ad emphiteoses tantum pertinet, & non ad alia feuda quæ non sunt emphyteutica. Monasteriorum sine loci principalis alicujus ecclesiæ emphiteosis etiam speciali acto prohibita, sed hodie per has novas erectiones in dominicis omnium monasteriorum alienationes & feuda permissa: Monachi Cum nihil in bonis ratione suæ professionis habeant in feudum non concedunt. Sciendum tamen est neminem terras ad manum mortuam concedere posse, nisi sit ipse princeps, aut principis consensus aut confirmatio accesserit, ratio est quia terræ ad manumortuam concessæ, nullum servitium, nullam recognitionem domino debent, Itaq; evenire potuit pro ut sæpius evenit, ut multi stultæ pietatis zelo inducti, terras quas in feudo à Rege, vel principe, aut alio domino tenent, pro quibus operas militares & servitia debent, easdem terras ad manum mortuam ecclesiæ concedant, & ita servitia superiorum eludant.

De his qui feudum possunt accipere.

Diegesis duodecima.

IN Feudorum primordiis, ut in virili ætate ut antea diximus, feuda nulla erant nisi militaria, feudumque nihil aliud nisi clientela militaris, neque quisquam erat ejus capax, qui non & militiæ: progressu tamen temporis, & degenerante paulatim militari feudorum virtute, etiam huic generali Regulæ derogatum est, adeo ut etiam fœminis & impuberibus, & aliis ad militiam minime idoneis, feuda ex indulgentia principum & dominorum concederentur. Sed ab initio hoc parcè & sub specioso prætextu, nempe pro bene meritis parentum, & propinquorum, quos subita mors dominorum munificentiæ subtraxerit, & ut in prolem transcurrat gratia patrum ut ait Poeta, Itaque ut Qui feudum accipere possunt plenius intelligatur, primo considerandum est, quis dat feudum, utrum dominus principalis & primus idest qui à Rege primus habet beneficium, an vero valuassor, aut eo inferior, quales sunt valvassini: Nam si dominus principalis in feudum dat, potest cui vult concedere, sive libero, sive servo, sive masculo, sive fœminæ, diviti, vel pauperi, laico, vel Clerico, nec ulla in his distinctio accipientium est *, Nihil est enim tam naturale quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferri ratam haberi, Ita tamen hoc intelligendum est, ut neque Judæis, neque Hæreticis, neque Apostatis, neque similibus personis feuda concedantur, neque enim hi Feudorum sunt capaces, nihil enim commune cum cæteris Christianis ex jure habent, aut saltem habere debent. An autem excommunicatus feudum accipere possit major est dubitatio; Nam ut Canones loquuntur conversatio cum excommunicato sine periculo conscientiæ esse non potest, & crimini datur; Sed ex usu nostro, nihil impedit quo minus hic feudum recipere potest, neque enim excommunicatus acquirere rem ex justo titulo prohibetur, Idem de rebelli simplice, quem nos denunciatum ad cornu dicimus: fœminæ antiquitus feuda capere non poterant, cum neque servire in militia ob sexus decorum, neque

** C. personam. Tit. Per quos fiet investit.*
De Iudæis Apostatis & Excommunicatis.

neque consilium domino dare, ob sexus infirmitatem, Neque domini consilia arcana servare posse, hodie tamen sine discrimine ad feuda admittuntur. Pupillus, furiosus, & mente captus, feuda accipere possunt, sed neque infans, neque furiosus, aut mente captus, feuda per se recte acquirunt, quia pro absentibus habentur, consensumque non habent; per tutores tamen, & Curatores recte feuda capiunt; solique Curatores investituram accipiunt, & domino serviunt; quod si Pupillus fari possit, aut aliquis in eo rationis sit usus, quem discursum vocamus, vel solus per se, vel per Curatorem, vel tutorem rectè investitur; Juramentum tamen non præstabit, sed ad perfectam ætatem differetur: & breviter eadem in pupillis qui consensum non habent, & furiosis in acquirendo feudo sunt observanda, quæ in rerum temporalium traditione præscribuntur, nempe ut vacua possessio infanti si fari possit, alioqui ejus tutori aut curatori tradatur *. Sed ut ait Ibi Imperator, quamvis authorum sententiæ sint differentes in infante, Consultuis tamen videtur, licet plenus animi affectus in infante non fuisset, possessionem tamen per traditionem acquirere, alioquin (ut ait ille) sicuti consultissimi viri Papiniani responso continetur, nec per tutorem infanti possessio posset acquiri, quia in illa acquisitione pupillus animi plenum affectum non habet. Præterea extra regnum domini principalis nati, sive alienigenæ, ex usu omnium Regnorum, Christiani fere orbis feudum acquirere non possunt, quod ut clarius & evidentius sit, Certum est discrimen inter Civem & peregrinum pervetustum esse, multaque Civium privilegia fuisse, multaque eis licuisse quæ peregrinis non licebant; Nam apud Romanos peregrinis testamenti factio non erat, sed eorum bona fiscus vendicabat *, (nisi quod aliquando Clientum bona patroni usurpabant) neque cuiquam permittebatur legatum peregrino inconcedere, ut ex multis Ciceronis locis constat. Apud Athenienses sexta pars bonorum peregrinis decedentibus, & servi omnes publico fisco vendicabantur: Hodie in multis Germaniæ locis, & in tota Bohemia, Italia, & præcipue Ferraria, ne glebam Agri peregrinis hæreditarie acquirere licet; Imo ne usumfructum Mediolani: Et quod magis mirum est, nec debitorum Civium bona peregrini creditores hastæ subjicere possunt apud Anglos, nisi ea statim Creditores Civibus velint vendere (unde innumeræ fraudes quotidie emergunt) aut jus Civis Principis rescripto impetrarint, pro quo pecuniam pendere necesse est. Apud Moschos, Lituanos, Tartaros, & in universo Turcarum Imperio, si feudum aut jus hæreditarium peregrinus acquisiverit, statim fit caducum; Et ut ad mores nostrarum Regionum veniamus, neque Scotus in Anglia, neque Anglus in Scotia feudi capax est; Nam qui in fide Regis non est, nec beneficii sive feudi sub eo capax: Quod ad Anglos attinet expresse id cavetur statuto (quod de natis ultra mare dicitur, quod 25. anno Edvardi tertii factum est) in quo alienigenæ idest extra Regnum nati, & ex iis parentibus, qui principem illius Regni in quo feudum situm est, pro domino non agnoscunt, ab omni acquisitione feudi & successione in feudo prohibentur: Ratio hæc traditur, quod non est æquum beneficium ab eo accipere, qui principem concedentem non agnoscit pro domino. Itaque aut ille est agnoscendus, aut quodcunque ab eo beneficium conceditur, sive mediatè, sive immediate refutandum. Alia ratio ex ipso jure feudorum desumitur: Nam dominus naturaliter in vassallum jurisdictionem habet, quam tamen alienigena facilè ad suos se recipiendo eludet: & cum jure feudali, si quæ controversia inter dominum & vassallum inciderit, sive de jure feudi, sive de servitio, vassallus domini forum & territoria sequi tenetur, & ejusdem sit districtus: si peregrinus aut alienigena feudum acquisiverit, turbata tota sua jurisdictione dominus vassalli sui forum sequi cogetur, & alienæ jurisdictioni ex facto vassalli se submittere, quod esset iniquissimum *: Aliæ etiam rationes in Gallorum constitutionibus traduntur, iniquum enim putant ut Regni sui opes & commoda, præcipue quæ in Regno ab aliis parta sunt, per alienationem sive venditionem, à peregrinis extra Regnum evehantur, quorum opera in bello, si necessitas exigat, princeps uti non possit. Itaque apud Gallos bona extraneorum (quod illi (aubenis) idest alibi natos vocant) fiscus vendicat etiam exclusis veris & legitimis hæredibus, unus casus excipitur, nempe si bona illa secum extraneus in regnum attulerit: Nam tunc ejus hæredes efferre permittuntur, quia nulla sui parte resp. sive Regnum læditur: Apud Gallos tamen ut feuda acquirere, sic & de eis dum vivunt disponere possunt, sed neque de eis testantur, neque hæredes eis in hoc feudo succedunt: hoc malum ut avertant qui in alieno Regno feudum acquirunt, solent vero suo principe ejurato, fidem novo principi, in cujus terra feudum acquirere cupiunt, obstringere: Galli naturalizationem, Angli denizationem vocant; Mirum certe cur hæc tam severe hodie observentur, cum antiquitus Angli non solum extranei, sed quod magis est Gallorum hostes,

De Pupillo & Jurioso.

* *L. Devaturum c. de Acquir. & retinen. possess.*

De Extraneis sive Peregrinis acquirentibus.

* *L. 1. c. de Hæredib. instituend. l. 1. Sect. 2. ff. de Legatis. 3.*

* *Arg. l. vinc. c. de Alienatione judic. mutan. caus. fact.*

hostes, multos Galliæ principatus tenuerint in feudo. Apud nos hæc non tam severe observari puto, neque unquam prædia, aut bona immobilia alicui ablata, ex eo quod extraneus esset, memini, nisi nemo esset qui peteret, tuncRex quasi ultimus hæres succedit. Sero tamen & ut pares vices Anglis nostri redderent, publica constitutione cautum; Ne Angli in Scotia, secularia aut religiosa beneficia capere possent, Idque ex Roberti Brusii constitutionibus derivatum: Certum tamen est multas nobiles, & primæ dignitatis familias apud nos, originem ab Anglis cœpisse, qui feuda principum beneficio acceperunt, & ea suis posteris ampliora reliquerunt. Scotus tamen in Gallia, & Gallus in Scotia, tanquam nativi & naturales & Scoti communiter eisdem privilegiis, muneribus, officiis, beneficiis, dignitatibus, quibus Galli fruuntur, *viz.* ac si Scotus in Gallia Nativus, & naturalis esset Gallus, & sic Gallus in Scotia. Hoc ex vetere illo fœdere, sive confœderatione, quæ primo intercesserat inter Carolum Magnum Galliæ Regem, & Imperatorem, & Achaium Scotorum: quod licet inviolabiliter & quasi adamantino vinculo ab utraque gente confirmatum, tandem in nuptiis Francisci Delphini,& Mariæ Scotorum Reginæ, quæ mense Aprili anni 1558. celebratæ sunt, renovatum est, & inter acta publicorum Comitiorum utriusque Regni relatum, quo & Galli & Scoti adhuc inconcussa utrinque fide fruuntur, hæc ideo, ut si postea controversia de tali quæstione inciderit, sciant posteri unde hujus privilegii extractum exemplum possint petere. Erant ex Anglis qui omnia turbare cupientes, Regnique nostri cum Anglia conjunctionem tot sæculorum votis & precibus (sed frustra) exoptatam ut averterent, at Regem nostrum Principem omnibus naturæ & ingenii dotibus instructissimum à debita sibi successione in Regno Angliæ excluderent,nescio quid comminiscebantur de constitutione illa Edvardi tertii qua extraneos omnes (inter quos & nos numerant) à successione Feudorum in Anglia prohibere videtur: quibus hoc unum respondeo, non semper esse easdem leges successionum in Regnis, quæ in privatorum hæreditatibus; has à privatis Regni statutis sive legibus pendere; illas privatorum legibus non esse obnoxias, sed naturalem æquitatem, & jus universale gentium, & rerumpublicarum, quæ benè constitutæ sunt respicere; Nam certum est aliud jus esse in regno,aliud in feudo: In feudo æquum est, ut eæ leges quas dominus præscribit in successione serventur: At Regnum feudum quo ad homines dici non potest, neque enim de ullo tenetur, aut ulli fidem aut hominium debet: Itaque naturalis ratio, & jus commune in Regni successione observantur. Adde quod & constitutio illa Edvardi tertii de natis ultra mare disertis & expressis verbis loquatur, inter quos ille enumerari non potest, quippe qui inter quatuor maria sit natus, altus, & educatus; quatuor autem maria ea dicuntur, Oceanus Gallicus, Hibernicus, Deucalidonius, & Germanicus, quæ quatuor insulæ Britanniæ latera alluunt. Præterea aperte in ipsa constitutione, liberi Principis excipiuntur, liberorum autem nomine pronepotes, adnepotes, & trinepotes comprehenduntur, prout latius prosequemur in Tit. de Successione in feudo, in quem cætera quæ ad hanc quæstionem pertinent remittimus.

An Banniti feudum acquirere possunt.

An autem Bannito (nos forisfactum dicimus) princeps feudum concedere possit, quæstio moveri potest,Ratio dubitationis hæc est, quoniam hic per bannum, sive forisfacturam, ab omni jure divino, & humano, & ab omnibus commodis, & participatione quæ inde proveniunt, excludi videtur: Et sane si quis principe inferior, tale feudum concedat, nihil facit, quoniam qui recipit, omnis beneficii est incapax; princeps tamen si feudum concesserit sciens incapaci, videtur cum ejus incapacitate dispensare, & eum natalibus restituere; Et hoc ex argumento juris Canonici, ubi Pontifex Rom. si prudens & sciens excommunicato beneficium concesserit, aut eum ad osculum pacis admiserit, videtur cum excommunicatione dispensare: Certum enim est ex jure Canonico, quod si papa sciens promoveat ad Episcopatum spurium, Homicidam, apostatam, furem, perjurum, & si quid gravius sit, videtur cum eo dispensare, in qua opinione & ego sum, quo ad remissionem criminis, & capacitatem futurorum commodorum in Regno: Nihil enim interesse puto in abolitione Criminis, sive quis verbis sive literis voluntatem suam demonstret, licet plerique sint viri magni, qui bannitum seu forisfactum prius restituendum putant, quam ullius beneficii sit capax, saltem crimen ei expresse ex indulgentia principis remittendum, In quo casu, licet ad præterita bona restitui non videatur, saltem nova acquirendi & possidendi jus ei fit, & hæc opinio à veritate non multum abhorret, cum quæstio in utramque partem possit agitari, decisionem tamen adhuc non vidi. Hæc de feudis quæ à primo domino conceduntur, Quod si ab inferiore concedantur,multa alia observanda sunt; nam valvassor aut eo inferior,non potest feudum alteri, subvalvassori minus apto ad servitium illius, ad quod concedens domino suo tenetur,

tenetur, concedere *. Itaque si militare sit feudum, neque fœminæ concedere potest, cum ea vices vassalli apud dominum supplere non potest, neque muto, neque surdo, neque cæco, neque manco seu mutilato, aut aliquo singulari vitio corporis affecto, quod si non militares operas omnino tollere, saltem remorari potest: Nam hoc facto domini sui conditionem facit deteriorem, quod non licet, neque servo alieno, qui non habet liberum arbitrium vivendi ut velit, & proinde neque ex suo arbitrio domino serviendi*. Neque Judæo, neque hæretico, neque Apostatæ, ut diximus, neque iis qui in Banno domini Regis sunt, aut illius principis, cui dominus principalis subest, nec deportato potest valuassor feudum concedere. Nam omnes hi inhabiles sunt ad serviendum: Imo ut tenent feudistæ, neque inimico domini sui capitali potest feudum concedere, cum feudum sit res domini sui & in patrimonio ejus censeatur; Itaque ejus Rei aut possessionem, aut dominium utile, in inimicum capitalem domini transferre religio est *, Item nec potentiorem domino suo potest in feudum substituere veluti comitem vel Baronem, qui neque ad servitia tam facile cogi possunt, neque tam habiles sunt ad serviendum, conveniendi facilitate *, Imo neque ulli alii qui dominum vexare potest, aut ei molestias exhibere: In his enim omnibus domini conditio fit deterior; de simplici banno quod nos ad cornu dicimus antea dixi. Quæ de Bannito diximus de relegato ad tempus non intelligenda, Nam is utriusque gentis jure, & etiam Civili omnia sua retinet.

** C. 1. §. Si militer De lege Corradi*

** L velle non creditur ff. De Regul. Jur.*

** L. 1. §. cum similiter. ff De offic. Præf. urbi.*

** Arg. l. 2. ff. Qui Satisdare coguntur.*

An Clericus feudum accipere potest.

Quod ad Clericum attinet, multi sunt qui eum feudum accipere & per substitutos servire putant. Sed hæc sententia quoniam cum conscientia & ratione pugnat, eleganter à Zasio deridetur: Perinde enim ait esse ac si quis furem excuset, quod non ipse, sed ejus substitutus ex ejus mandato, consilio, & ope, furtum fecerit: Et sanè in jure, qui per se facere non potest, per alium posse non videtur, & quod principali prohibitum est, & ejus substituto: Et ut aiunt Canonistæ, nemo deo militans secularibus negotiis se implicare debet: Arma enim pastorum ecclesiæ spiritualia sunt, & ut Canonistæ volunt preces, & lachrymæ esse debent, non tela. Nam ut ait Hieronymus, Clericus est de sorte domini, qui divinis officiis & contemplationi deditus, ab omni secularium strepitu submotus esse debet, victu & vestitu contentus, ut ipse dominum possideat & ab ipso possideatur, alioqui quomodo erit portio domini? Hæc sententia plus æquitatis præ se fert; prior tamen in usu est; Nempe Clericum posse feudum accipere, & per substitutum servire, quod & cum jure convenit *, ubi diserte scribitur Episcopos, Abbates, ceterosque clericos feuda Regum seu principum accipere posse. In Monacho dubium est, quoniam in jure servo æquiparatur; quicquid enim acquirit monasterio acquirit, & omnino ad serviendum est ineptus, & sic domini voluntas inverteretur si feudum concesserit, & vassallo careat. Sunt qui putant Monachos feudum accipere posse, & monasterio acquirere, & sic concedentis voluntatem interpretandam esse, veluti si pater sciens filio, qui Monachismum induit, prædium in feudum concesserit, videtur monasterio per eum concessisse, & sic ab initio voluisse. At sanè in hoc, libro secundo expressè narrat Obertus, si vassallus monachismum induat, si novum sit feudum, acquirere sibi vel monasterio posse. Si paternum aut hæreditarium proximo agnato restituet. Itaque pro solutione hujus dubii, qui Monachum feudi incapacem esse volunt, de successione in feudo intelligendi sunt, nempe monachum in feudo succedere non posse. Sed novum feudum accipere posse, Nam id domino Imputatur, qui ei quem sciebat servire non posse, feudum concesserit. Unde multi colligunt, si quis Monacho aut Clerico, quem Monachum aut Clericum nesciebat feudum concesserit, feudi revocationem habere; idem in surdo, cæco, muto, & alio ad servitia inepto, quem dominus surdum, cæcum, aut mutum non noverat *. Sed sanè non solum doctores & interpretes horum feudorum, sed etiam authores ipsi inter se in hac materia variant, nobis satis est monuisse, quid in usu nostro observetur: Monachus enim apud nos cum non solum servo æquiparetur, sed etiam mortuus mundo dicatur, neque novi feudi neque paterni est capax: Clericus tamen secularis utriusque; Nam tam novum acquirere potest quam in vetus succedere. Inter eos qui feudum accipere prohibentur, filius etiam numeratur, qui à patre feudum accipere non potest, etiamsi sit adoptivus tantum, quia in jure inter patrem & filium nulla consistit obligato: Imo nulla contrahitur Emptio *. Sane inter nos contractus initi inter patrem & filium simulati præsumuntur. Quod ad feuda attinet, nisi per resignationem in manus domini superioris fiant, alia feuda à patre filio concessa vix admittuntur, ob præsumptas simulationes & fraudes inter conjunctas personas. Itaque neque executionem debiti paterni impediunt, neque si pater post feudum filio concessum, de se tamen tentum, alii postea alienaverit, feudum

** Lib. 2. feudor. cap. 40.*

An monachus feudum acquirit.

** Lib. 1, Disput. feudal. Disput. 2. Thes. 62.*

Quod adoptinus & arrogatus a parentibus suis feuda accipere non possunt.

** L. 2. ff. De Contra hend. Empt.*

dum hoc posterius minus valebit, licet filius in feudo antea fuerat, quod & principali apud nos constitutione cautum est, Imo non obstante hoc feudo filius patri in idem feudum succedere necesse habet, si tranquille possidere feudum velit. Sunt & alii qui feudi omnino suntincapaces. Nam tametsi licuit antiquitus tutoribus vel Curatoribus Res pupilli emere, jure tamen Authenticorum & novo, non solum feuda, sed neque possessiones neque res ullas immobiles comparare possunt, Imo ut diversis machinationibus tutorum in pupillos occurratur, prohibuit Imperator ut ne etiam tutelæ, vel Curationis tempore finito, adhuc tamen emere possint. Fieri enim potest, ut eas comparationes quas tempore administrationis suæ contraxerant, in tempus finitæ administrationis suæ callidè distulerint. Neque enim raræ, aut apud Nos Ignotæ sunt tutorum in pupillos fraudes, & quæ incommoda inde evenerint, cum vel subtrahendo literas, feuda pupillaria in non introitum conjiciunt, ut ipsi eis potiantur, aut omnium Jurium pupillarium conscii, si quæ sit in eis ruptura, per eam, Ruinam prædii pupillaris moliuntur, Jacto prius fundamento, aut Jure constituto, per quod illud ad se possunt pertrahere. Nobilissima est illa nova constitutio, sive authentica Justiniani Imperatoris, Ut hi qui obligatas res minorum &c. quam ut quis Legat, & relegat, qui fraudes tutorum vel Curatorum agnoscere velit, vehementer rogo. In jure etiam numerantur, neq; feudi, neq; beneficii capaces qui ex illicitis & damnatis nuptiis procreati sunt: Incestæ nuptiæ sive damnati dicuntur coitus, qui inter eos fiunt, inter quos matrimonium stare non potest, eo tempore quo infantes nascuntur, quibus pater neque per se, neque per mediatam personam ut fieri solet, potest beneficium aliquod concedere, imo ne naturales quidem filii numerandi sunt, & indigni qui à parentibus alantur *, multo minus alter parentum feudum concedere potest, aut quivis alius, & sane de hac ipsa quæstione extat constitutio apud nos in publicis Regni Comitiis, quo expresse cavetur, si mulier aliquorum Feudorum aut prædiorum hæres, à marito adulterii nomine separata fuerit, & ex eo matrimonio liberos habuerit, & postea adultero se in matrimonio secundo conjunxerit, ejusque liberis ex eo susceptis feudum concedere velit, omnino hoc ei nostris moribus prohibetur, ne liberis ex priore matrimonio natis immeritis præjudicium nascatur, aut ullis aliis hæredibus aliunde successuris in debita sibi successione. Itaque talis feudi nemo est capax in præjudicium verorum hæredum. Ex jure Civili, neque mœchus suæ adulteræ, neque illa suo mœcho quicquam concedere potest, & proinde neque feudum, & ab alterutra parte alteri datum fisco vendicatur: Licet mœchus hic adulteram suam in uxorem prius duxerit, & alter ab altero sit hæres institutus * neque qui ex hac adulterina conjunctione est natus, Feudorum alterutrius parentum est capax. De claudo an sit capax feudi Cursoris; & Muto an feudi patroni; & cæco an feudi tabellionis aut scribæ, qualia ante nonnulla attigi, dubitatum scio? videtur enim in his quædam esse repugnantia in adjecto: Quid enim magis ridiculum esse potest, quam claudo feudum Cursoris (quod nihil aliud est nisi merces ut currat) concedere id est ei qui plane ad currendum ineptus est, aut muto ut causam peroret. Sed sunt qui putant hos paterni feudi esse capaces, non autem novi. Statueram hic Bastardos sive Spurios silentio præterire, quod apud nos certe novi feudi sint aliquando capaces, nisi in Gallicis constitutionibus invenissem eos aliquorum Feudorum esse incapaces. Neque enim pater in præjudicium filiorum legitimorum spurio aliquam feudi partem concedere potest, in qua aliquis ex legitimis successurus erat, quod sane non tam in odium bastardorum, quam in favorem legittimorum introductum est, ne fortasse extincta conjuge, quis filialem amorem à legitimis in Bastardos transferat, quod non est ferendum. Reliqua quæ ad Bastardos pertinent, qui sunt Bastardi, quomodo, & quibus succedant, quomodo legittimentur, in titulum de successione rejiciemus. An autem provinciarum administratores in suis provinciis, aut Judices in sua diœcesi, aut milites in ea regione in qua militant, feudum comparare possunt, dubitari potest, cum ne emere in illis provinciis possint? De milite narrationem in prima diegesi adduxi, ne rei habendæ studio à militaribus muneribus distrahatur; sed omnium communis ratio hac est, quod vi & metu possint provincialis suos, aut eos qui subsunt potestati suæ ad quævis facienda vel concedenda adigere, & hæc ratio à jureconsultis traditur cur emere aut contrahere non possunt *. Neque enim minor vis aut metus ab eo qui in potestate constitutus est inferri potest, quam à milite armato. Notum est illud Horatii

Servius iratus leges minitatur, & urnam,
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum,
Grande malum thurius, si quis se judice certet,
Ut quo quisque valet, suspectos terreat.

An ex incestu aut damnatis nuptiis procreati feudi sunt capaces.

* *L. si quis Incesti. C. de Incest. Nupt. Authent. Quib. mod. natural. fil. efficiant legit. c. 6. l. Claudius Seleucus ff. de his quib. ut indig.*

* *D. l. Claudius Seleucus.*

* *L. non licet & l. qui officii. ff. de contrah. Empt. l. principalibus, ff. Si certum petatur. l. unic. c. De Contract. judic.*

Et

Et ſanè cum in feudum concedere hi non poſſunt, qui nec alienare, certe qui emere aut permutare prohibentur, eadem ratione feudi non ſunt capaces; Apud nos tamen non prohibentur à cujuſcunque feudi receptione: tantum Senatoribus, aut quodcunque officium in ſenatu, aut aliunde juriſdictionem exercentibus injungitur ut à re litigioſa abſtineant, ne in ſe litem transferendo, duriores adverſarii partes reddant, quod & ſpeciali conſtitutione prohibetur. Supereſt quæſtio An vaſſallus in prædio quod de domino tenet, rurſus dominum infeudare poſſit. Ratio dubitationis hæc eſt, quod ſic dominus in fidelitatem & ſervitia vaſſallo tenebitur, in quæ vaſſallus ei adſtringebatur, & ſic utriuſque eſſet quaſi confuſio, cum uterque alteri vaſſallus, uterque alteri dominus fieret, Communis tamen opinio eſt poſſe, & rem ſuam ab alio recognoſcere ſed vaſſallo fidelitatem, & ſervitia per ſubſtitutos præſtabit. Sane cum feudum ad principem devolvitur, ſive ratione forisfacturæ, aut baſtardiæ, cum illud princeps apud ſe retinere non poſſit (Nam ſic alii fidelitatem, aut ſervitium præſtare cogeretur quod eſſet principe indignum) vaſſallum novum veteri domino præſentat in locum ejus qui à feudo cecidit, quem prior dominus recipere cogitur: & ſic cum princeps feudum ipſum apud ſe retinere non poſſit, quod proximum eſt tamen facit, Nempe cum jus preſentandi in locum ejus qui defecerat, aut indignus fuerat, ad eum pertineat, transactione prius habita, in qua aliquid pro valore datur, nos compoſitionem dicimus, novum vaſſallum domino præſentat, quem ſi is recuſet, de ſuperiore ejus domini præſentatus ſuum feudum tenebit, & recuſans directo dominio dum vivit privabitur. Inter privatos quid dicam neſcio, Nam licet ratio & ſenſus communis vix patiatur ut idem ſit dominus qui vaſſallus reſpectu ejuſdem feudi, tamen vidi dominum de Doun, qui prius tanquam commendatarius monaſterii Sancti Columbi ejus monaſterii prædia omnia Eccleſiaſtica in feudum domino de Ochiltrie conceſſerat, ea rurſus ab eodem domino recepiſſe, de ſe ipſo tanquam Cænobiarcha tenenda, & ſic dominus & vaſſallus erant iidem, ratione ejuſdem feudi. Sed hoc fortaſſe in eo ferendum erat, qui tanquam commendatarius perſonam non privatam tantum, ſed monaſterii etiam ſuſtinuit, ut diverſa ratione dominus eſſet qui Cænobiarcha, & vaſſallus qui emphyteuta: quod tamen mihi nulla ratione factum videtur. Cum in hoc caſu potius confuſionem juriſconſulti inductam putent, quam duo diverſa jura in una aut eadem perſona, veluti domini & emphyteutæ conſiſtere, In aliis privatis quomodo hæc commode fieri poſſunt non video, neque tamen omnino improbare audeo, cum nihil ſit apud nos hodie quod fieri non poſſit. Supereſt cui hoc feudum quod incapaci conceſſum eſt accreſcat, ideſt cum feudi illius diſpoſitio ex parte accipientis non teneat, ad quem revertatur, & ſane ſi perſonæ militaribus officiis ineptæ feudum conceſſum fuerit, aut defectus ſit tantummodo in perſona, ſine culpa concedentis, feudum ad dominum revertitur; Sic in feudo quod ſervo datur & monacho, niſi per eas perſonas fortaſſe dominus, aut ſervi domino, aut monaſterio concedere velit. Quod ſi culpa aliqua concedentis intervenerit, veluti ſi feudum capitali inimico domini conceſſerit, aut alicui qui ei moleſtiam afferre poſſit, feudum non ad concedentem ſed ad dominum ejus quem offendere voluit, devolvitur, ob ingratitudinem vaſſalli, & ut dominus injuriæ ſuæ ultionem habeat. Quod ſi qui concedit manifeſte contra leges peccaverit, ei concedendo qui à jure aut ob ſuum aut parentum maleficium capere prohibetur, veluti ſi damnato aut ex illicitis nuptiis genito feudum conceſſum fuerit, cum ſciret legibus tales à feudis accipiendis prohiberi, fiſcus eo nomine feudum vindicabit ex titulo, De his quibus ut indignis; Niſi aliter cautum fuerit ſpeciali privilegio, quemadmodum de ea quæ propter adulterium ſeparata ut antea dixi; Nam eo caſu feudum ad prioris conjugii liberos reverteretur. Denique ut hanc etiam diegeſim cum priore concludamus, omnes perſonæ feudum capere poſſunt qui non prohibentur.

Ad quem feudum incapaci conceſſum accreſcat.

Quæ Res in feudum dari possunt.

Diegesis decimatertia.

Rerum Divisio.

UT Facilius omnium oculis & animis subjiciatur quæ Res in feudum dari possunt, & quæ non, Repetenda est illa rerum divisio quæ in initio secundi libri Justinianearum institutionum proponitur, Nempe quasdem Res in patrimonio nostro esse, quasdam extra patrimonium. Et hæc divisio illustratur posteriore subsequente, qua quasdam Res naturali jure communes esse omnium, quasdam publicas, quasdam universitatis, quasdam nullius, plerasque singulorum affirmatur. Sed ut utramque divisionem unica comprahendam, Ita res dividendas puto, ut quædam sint divini juris, quædam humani. Divini juris censentur Res sacræ, religiosæ, sancta: Humani juris res quædam sunt Publicæ, quædam universitatis, quædam nullius, quædam privatæ sive singulorum. De his singulis dicendum. Sacræ Res dicuntur quæ ex veteri Romanorum instituto, (à quo præsentes nostri mores non abhorrent) rite & verbis solennibus per pontifices deo consecrantur, veluti ædes, aræ, templa, & donaria quæ ad ministerium dei dicata sunt, quæ & obligari & alienari per expressam constitutionem prohibuit Justinianus, nisi redimendorum captivorum causa *. Et ne quis putet æde sacra diruta, aream sive locum in quo ædes steterat profanum fieri rescripsit Papinianus *, ut etiam si fulmine sit tacta, area tamen pura, idest sacra remaneat, cum sacro tamen vase destructo nihil sacrum remaneat, sed perinde materia vendi & æstimari potest, atque profana, sibi autem privatus nemo rem sacram efficere potest, ut ait Imperator.

Res Sacra.

* *L. Sancimus c. de Sacrosanct. Eccles.*

* *L. Æde Sacra ff de contrah. Empt.*

Res Religiosa.

Religiosa loca proprie ea dicuntur, in quæ mortui inferuntur; Nam Religio erat ea loca vel arare vel excolere, & in hoc à sacris differunt, quod religiosum locum quisque sibi pro arbitrio faciebat, dum mortuum eo inferret: In locum alienum, aut communem, aut alii obligatum, mortuum inferre, aut eum religiosum facere nemo poterat, sine illius, cui præjudicium fit, consensu. Sic religiosi dies teste Gellio dicuntur tristi omine infames, impeditique, In quibus res divinas facere, aut rem quampiam ordiri veteres abstinebant. Sic Cic. ad Atticum diem pugnæ Alliensis religiosum vocat. Sanctæ autem res eæ sunt dictæ, quæ ne violentur publica proposita pœna cavebatur, idest sanciebatur, quales sunt Muri, sive portæ Civitatum & urbium; neque enim in ea delinquere licebat, & si quis contra fecerit pœna capitis in delinquentem statuta erat, & sancita, sic sanctiones dicuntur sive statuta, quibus pœna constituitur si quis adversus eas deliquerit, sic sanctio fœderis qualis apud Livium *. Sic Cic. in oratione pro Cornelio Balbo, Sanctiones sacratæ sunt, aut genere ipso aut obtestatione, & consecratione legis, aut pœna, cum caput ejus qui contra fecerit consecratur. De his quoniam facilius expedientur prius dicemus, & postea de eis rebus quæ sunt juris humani, quæ potius ex usu nostro sunt, pauca adjiciemus. Et ut ad feuda revertamur, Res sacræ nullo modo in feudum dari possunt, speciali constitutione (ut diximus) prohibitæ vel alienari, vel obligari: Nam cum ipsa loca nullius in bonis aut patrimonio sint, neque in stipulationem deduci possunt, neque præscribi neque legari, imo neque pro tempore pignorari. Nam res hæ sacræ cum extra comercium hominum sint, ut nec alienari, nec subjici pignori etiam ad tempus possint, sic neque in feudum dari, aut accipi: possessiones tamen ecclesiæ, & etiam res immobiles, pro redemptione captivorum alienari possunt, nisi sub hac conditione, ne alienentur, concessa fuerint. In locis sacris aliquid immittere deformitatis aut incommodi causa nunquam licuit: fundi autem ecclesiastici, an inter res sacras connumerentur, queri potest; satis enim constat eos ecclesiasticis personis in alimenta concessos, ut facilius precibus, literarum studiis, & lectionibus vacarent, & certi essent unde alerentur. Itaque jure ecclesiæ censeri, & res ecclesiæ dici, eisdem privilegiis gaudere nemo dubitat. At antea eos fundos recte in feudum dari diximus; Facilis est hujus nodi solutio, neque enim propriè loquendo, fundi, qui ad onera ecclesiæ sustinenda conceduntur, commercio hominum eximuntur, neque fiunt Res sacræ, Cum res sacras à Pontifice præeunte, solennibus & conceptis verbis fieri antiquitas credidit, quod in templis, cœmiteriis, & eis locis qui consecrantur locum habet, Nam soli hi fere sacri dicuntur. At fundi ecclesiis concessi neque sacri neque religiosi sunt; Nam omnino commercio non eximuntur; Cum & locare, & serere, & arare, prata condere, agros stercorare eis liceat, alioqui non liceret, si sacri omnino essent, quod res sacras ligone aut aratro tractare, aut omnino violare prohibemur, & sic in commercio hominum permanent, licet fructus inde provenientes

Res Sancta.

* *Lib. 10. Dec. 3.*

Res Sacræ in feudum dari non possunt.

entes ad sustinendos eos qui divino cultui inserviunt colligantur; sic & permutari ex utilitate ecclesiæ possunt: denique ut vult idem Imperator, qui alienationem rerum ecclesiasticarum severissimè prohibuit, licet in perpetuum nequeant alienari, tamen in perpetuam emphyteosin dari possunt, si res in eorum geratur præsentia quibus assignatur, jurantibus his quorum interest, id ad divinæ domus læsionem non fieri, sed quod solidus reditus ipsius rei, qui fuit, cum juri divino dedicaretur, permaneret imminutus, nisi forte in sextam partem, & ita omnia moderanda, ut ab æconomo & reliquis moderatoribus ecclesiæ æstimabitur, ut in sua authentica Justinianus reliquit *. In qua multa singularia de rerum ecclesiæ alienatione quis inveniet, licet quo ad res ecclesiæ aut alienandas aut gubernandas tantum jure canonico hodie utamur, omnibus omnium imperatorum, constitutionibus obductis, & antiquatis; quo quidem jure canonico, res ecclesiæ prædictæ, licitè in feudum dantur, servatis tamen solennitatibus, quæ priori diegesi præmissæ sunt.

** Authentica de Alien. & Emphyteus. rer. Ecclesiasticar.*

Quæ res Ecclesiæ in feudum dari non possunt.

Quædam autem Res ecclesiæ in feudum dari non possunt, veluti ipsius Prælati, sive ecclesiastici rectoris, sedes aut monasterium ipsum, in qua sede aut monasterio, non solum ipsius ecclesiæ navis, sed omnes ædes, omnia domicilia, & quicquid ambitu murorum inclusum est, comprehenditur. Hæc enim omnia monachis & deo servientibus (ut illi putarunt) habitationis loco sunt, & ad habitandum concessa, ne cuiquam exterius vagandi occasio præberetur; habitatio, etiam alii habitanda ex jure Civili dari non potest *. Sane apud nos constat pleraque monasteria in usum privatorum translata, in Anglia vero omnia. Cumque etiam Priorum exemplum plerique nostrum sequi niterentur, tandem à tribus ordinibus hoc statutum emanavit, ne in posterum sedes Episcoporum, aut Abbatum in feudum concedi possit, quod tamen ad præterita non extenditur, cum ex jure Civili omnes alienationes monasteriorum, aut translationes in privatorum usum prohibeantur. Reliquæ res ecclesiæ sive fundi patrimoniales, licite in feudum, sive emphyteosin conceduntur *. Et tamen ex jure Canonico, & etiam apud Doctores magno questio, est de eis fundis & prædiis quæ ad mensam, Episcopi, sive monasterii, idest ad alimentum destinata sunt an licite in feudum concedi possint? Nam alimenta vix videntur in commercio, neque enim de eis transigere, neque ea vendere licet *. Sed ut res tota planior fiat, prius investigandum est, quæ res dicantur esse in mensa Prælati, quæ non: Nam de hujus vocis significatione acerrime inter Doctores controvertitur. Ea prædia dicuntur proprie esse de mensa Prælati, ex quibus prælatus cum conventu pascitur, & sine quibus ali non potest, & alimentorum nomine, non solum cibaria, sed etiam vestitus, & habitatio comprehenduntur, quia sine his corpus humanum ali non potest *. Alii de mensa prælati esse volunt, quæ prælatus expresse, vel tacite, de mensa esse destinavit: Expresse quando sciente prælato descripta sunt in Registris, in quibus bona quæ ad mensam prælati pertinent continentur, & quasi ad eum finem à Prælato destinata & separata, vel si expresse prælatus declaverit, ea se velle de sua mensa esse. Tacite vero quando sciente, vel patiente Prælato, per annum vel ut alii volunt per decennium ab officialibus suis eodem jure quo bona mensalia tractata sunt, & fructus in libros rationum de mensa Prælati referuntur: Si vero neque tacite neque expresse quicquam appareat, alii si per triginta annos nunquam infeudata apud prælatum permanserint, de mensa Prælati dici posse putant. Hæc ideo tam anxiè inquiruntur, quia hæc prædia quæ de mensa dicuntur à quibusdam nullo modo in feudū concedi posse, quod pro alimentis sunt, creduntur; alii posse concedi putant, sed majore cum difficultate, & exactiore inquisitione gravioribusque solemnitatibus observatis; Ego sane his non putavi inhærendum, præcipue cum ex usu nostro res quæ sunt de mensa, non minus in feudum concedi possunt, quam quæ sunt extra mensam; Nam si ab ipsis primordiis ecclesiarum & fundatione rem exactius inquiramus, quæcunque prædia ecclesiæ, à quibusvis fuerint concessa, ad finem illum concessa sunt ut habeant unde alantur, vestiantur & habitare possint. Itaque si quæ de mensa sint, in feudum concedi non possunt, verendum ne ullius prædii ecclesiastici feudum recte sit constitutum. Sed quoniam de jure Civili etiam transactio de alimentis futuris permittitur, modo in meliorem conditionem eorum quibus debeantur, & prætor adhibeatur, qui causa cognita, rationem Causæ, modi, & personarum, commoda & incommoda examinabit *. Profecto & eadem ratione prædia ecclesiastica in meliorem conditionem ecclesiæ, sive sint de mensa, vel extra mensam, in feudum dari possunt, & initium ex hac transactione alimentorum cœpisse puto. Hæc de prædiis ecclesiasticis, inter quæ numerantur & collegia relligiosa & rite instituta quorum res sine consensu Regis alienari aut in feudum dari non possunt, ut hodie nullæ res ecclesiasticæ sine Regis consensu, & hoc nova constitutione.

** L. Sed neque ff. de usu & Habitat.*

** D. Authent. c. 7. Sect. & quoniam.*

An quæ sunt de mensa Prælati in feudum dari possunt.

** L. Cum hi ff. de Transact.*

** D. l. Cum hi & l. 6. legatis alimentis ff de Alim. leg.*

** D. l. cum hi.*

Sunt

Sunt & alia quæ ad ecclesiam pertinent, de quibus quæstio sæpe oritur, an in feudum concedi possunt: Nam quod ad prædia pertinet, ea sunt in patrimonio ecclesiæ, decimæ tamen in nullius sunt patrimonio, sed tantum ut Canonistæ loquuntur, in patrimonio Christi, & ex jure divino, non ex concessione hominum deberi creduntur. Itaque expresse cavetur ne hæ post Concilium Lateranense in feudum dari possint, Ita enim sacrosanctum illud concilium (si diis placet) statuit. Celebratum autem fuit hoc concilium anno domini 1059. sub Alexandro Pontifice maximo; licet Canones ferant Nicolaum Pontificem maximum tum fuisse, ad confutandam hæresin ut sancti illi patres voluerunt, Berengarii diaconi Andegavensis, quæ tum de eucharistia, plus quam sibi conducere putabant, invaluerat; Ipseque Berengarius in ea Synodo ad palinodiam coactus, cum antea de hoc sacramento sincerissimè & sensisset & prædicasset; operæ prætium tamen erit, si vacat, abjurationem illam Berengarii legere *. In hac non solum verum & naturale corpus Christi, sensualiter (idest) ipsis sensibus objici & tractari affirmat, (quo nihil potest dici magis profanum) sed etiam frangi & fidelium dentibus atteri: sic sacerrima illa Synodus, sic Nicolaus pontifex max. qui præsidebat senserat: At glossator non paulo tota Synodo, & Pont. max. sapientior blasphemiam vidit & admonuit, Nam (ait ille) nisi hæc verba sanè intelligantur de speciebus, ad quas ea sunt referenda, & non ad naturale Corpus Christi (ut profana illa & impia Synodus cum suo præside intelligibat) in majorem hæresim incides, quam fuit illa Berengarii. Sed hæc hactenus. Illa Synodo cautum, ne decimæ in futurum, in feudum dari possint, ratis manentibus feudis decimarum, quæ ante eam Synodum concessa erant. * Apud nos inutilem hanc disputationem, sive distinctionem puto; Cum certò sciam nullum esse ante concilium lateranense decimarum apud nos feudum. Sunt qui putant, (cum probare non possint, quod ante hoc sacerrimum concilium decimæ in feudo sunt locatæ) sufficere, si laicus eas tempore ultra hominum memoriam possederit. At sine exceptione regula apud nos manet, nullum esse decimarum feudum; etiamsi quis tempore supra hominum memoriam eas possidendo præscripserit, ut decisum vidi inter Commendatarium de Cambuskenneth & Dominum de fleming. Imo quod magis miretur quis, constanter affirmo non longè ante ea tempora decimarum jus Pontificum tyrannide in Scotiam introductum; Episcopumque Cathaniæ, quod decimas à populo severissimè exegerat, ferventi aquæ injectum, & à populo furente laceratum; Paulò ante hæc tempora à Bonifacio octavo jus decimarum in Gallias introductum, vocato in partem prædæ ipso rege *: alioqui nunquam id Pontificii obtinuissent. Nam quod jus decimarum ex jure divino defluere putant Canonistæ, & ad ecclesiam pertinere toto cœlo errant: Notum enim est illud Hyeronimi ad Sacerdos novi testamenti petens decimas, ait Christum in carne non venisse; & recte ille, quia hoc est revocare jus Leviticum, cujus magna pars ex decimis pendebat. Sed ut ad earum feudum revertamur, In feudum non posse concedi extra controversiam est, si in genere loquamur; Nec tamen est ulla generalis regula quin exceptionem patiatur aliquam. Sunt enim quædam decimæ, quæ Garbales apud nos dicuntur, quæ cum ipso fundo in feudum rectè conceduntur; ratio est, quoniam & ipsum prædium feudale, & ejus decimæ ad unum & eundem prælatum, sive ecclesiasticam personam pertinebant: Itaque cum eorum quæ in solo nascebantur jus omne ad unum pertineret, unus araret, sereret, meteret, & colligeret, supervacaneum videbatur decimas in colligendo à cæteris fructibus separari, successuque temporis factum est, ut quemadmodum Prælatus ipse fructus & decimas simul, & uno cumulo colligeret, sic & fundum cum iisdem decimis in feudum aliis concederet. Garbales autem sive verius Gerbales, à Gerba voce Italica quæ herbam significat dicuntur, quia cum aliis herbis aut fructibus fundi colliguntur; sed nunquam locum habet hoc feudum decimarum Garbalium nisi in fundo ecclesiastico; Nam necesse est ut in genere hoc feudi prædium & ejus decimæ ad unum & eundem pertineant, quod in nullo laico unquam poterit inveniri; Nam laicus ad Decimas jus prætendere his multis annis, sive aliquot seculis non potest: Aliæ decimæ à garbalibus in feudum sive emphyteosin concedi non possunt; sed locari tamen pro spatio 19. annorum & etiam durante vel concedentis vel accipientis vita possunt: Et hæc de decimis, quæ licet non ex jure divino, sed ex pontificia tyrannide introductæ sint, fatemur tamen ex iis alimentum vestitum, & habitationem eis qui curam animarum gerunt honestè deberi, sed ita ut his contenti sint.

Superest de religiosis rebus dicere, quæ & illæ nullo modo infeudum concedi possunt, neque enim hodie jura cœmiteriorum & sepulchrorum, quæ publicè instituta sunt, in commercio hominum esse, aut alienari, locari, aut in feudum dari possunt. Dixi publicè instituta;

** Cap. Ego Berengarius 42. Distinct. 2. De Consecrat.*

*Panormit. *. cum Apostolica. De his quæ fiunt à præl. sine cons. Capit.*

** Annales Franciæ in Philipp. Vales.*

Garbales Decimæ unde dictæ.

An Religiosæ res in feudum conceduntur.

ta; Nam privatus sibi locum religiosum mortuum inferendo facere non potest; licet antiquitus, ut quis sibi privatum religiosum locum facere posset, mortuum inferendo, permittebatur, sed eatenus tantum quatenus corpus humatum est * ; Itaque ut publicè dicetur locus & ad sepulcra destinetur, ut religiosus fiat oportet. Non ignoro tamen multos esse qui pretio sibi locum sepulchri redemerunt, exemplo Abraham, qui locum in quo conjunx Sara sepeliretur ab incolis redemit, sed illud tantum affirmo, jus privati sepulchri, nisi intra septa communis cœmiterii comprehendatur, nullum esse, neque religiosum locum fieri.

* *L. 2. Paragrapho. 5. De Religios. & sumptib. funer.*

An Res sanctæ in feudum dari possunt.

Tertium membrum Rerum, quæ sunt divini juris, res sanctæ efficiunt, quales portæ, Muri Civitatis, quos violare impune nemini licet ; neque hæ in feudum conceduntur, cum nullius in bonis sint, nec commercium patiantur : Non negarem tamen de iis restituendis, & reficiendis contrahi posse, & quatenus sine publico dispendio fieri possit, si quæ in usum eum, cui instituta sunt deficiant, quin etiam ut eorum pars aliqua in feudum dari possit : Ita ut publicus usus & utilitas inde non minuatur. Antiquitus in portis aut muris, sine permissu principis habitare non licebat *, & hæc de iis rebus quæ sunt vel habentur divini juris.

* *L. 2. & 3. ff. Ne quid in loco sacro fiat.*

Quæ Res Publicæ sint.

Juris autem humani Res rursus subdividuntur, ut quædam sint publicæ Res, quædam universales, quædam nullius, quædam privatæ, sive singulorum. De his singulis dicendum. Publicæ, quæ vel omnium hominum vel gentium communes sunt, ut aer, mare, littus, flumen, viæ itinera publica; quod ad aerem pertinet, Is ita omnium communis est, ut nemo ab ejus usu prohiberi possit, neque enim alteri vendi potest, denique omnino in commercio non est. Quod ad mare attinet, licet adhuc ita omnium commune sit, ut in eo navigari possit, Proprietas tamen ejus ad eos pertinere hodie creditur, ad quos proximus continens * adeo ut mare Gallicum id dicatur quod littus Galliæ alluit, aut ei propius est, quam ulli alii continenti. Sic Anglicum, Scoticum, & Hybernicum, quod propius Angliæ, Scotiæ, & Hyberniæ est, Ita ut Reges inter se, quasi maria omnia diviserint, & quasi ex mutua partitione alterius id mare censeatur, quod alteri propinquius & commodius est ; in quo si delictum aliquod commissum fuerit, ejus sit jurisdictio qui proximum continentem possideat ; Isque suum illud mare vocat ; non negabo tamen quædam maria præscribi posse, ut totum illud mare Adriaticum, licet terras distinctas aliorum ex utraque parte habeat, tamen præscriptione Veneti sibi totum illud vendicarunt *. Piscationes verò quæ in proximo mari fiunt, proculdubio eorum sunt qui proximum continentem possident. Itaque non sine summa injuria nostra Belgæ circa nostras insulas piscantur : Nam licet piscationes in mari non prohibeantur, tamen & hæ præscribuntur *, & traduntur permissæ aut prohibitæ secundum consuetudinem. Eodem modo & insulæ in mari natæ ejus in patrimonio censentur, qui proximum continentem habet *. Itaq; omnes Insulæ quæ nostris littoribus adjacent nostræ ditionis sunt : Quid ergo de Orcadibus & Schetlandia dicet aliquis? quarum certum jus ad Regem Danorum sive Norvegorum pertinebat, nec nisi ex pacto (ut illi volunt) sive reversione, quam pactum de retrovendendo dicimus ad nos pervenerunt. Respondeo si Res ex jure agatur, profecto & Orcadas & Schetlandiam ad Scotiam pertinere indubium est, Sed invalescentibus Danorum armis, cum fere omnia maria classibus occuparent, siluis materiam abunde sufficientibus, Dani & Norvegi vi & armis earum Insularum imperium sibi vendicarunt, & Norvegi Occidentales insulas, hi tamen eodem modo eas restituerunt, quo acquisiverant. Illi vero Orcadas & Schetlandiam, post cum Margarita Jacobi tertii conjuge, & Christiani primi filia in dotem dederunt, sub pacto de retrovendendo ut nostri loquuntur, cui etiam reversioni postea renunciarunt ex vi & tenore fœderis illius, quod inter serenissimum Principem Jacobum quartum, & Christianum secundum Danorum Regem intercessit, Alexandrique sexti Romani Pontif. Autoritate confirmatum, & in acta Registri Romanæ Curiæ relatum. Hoc tam de nostris insulis quam de insulis in genere, eas nempe eorum esse quorum proximus continens est, quod ad districtum sive Jurisdictionem, alioqui occupantium sunt : tamen si ultra centum miliaria à continenti separentur, quidam putant occupantis esse. Sane piratas qui insulas per se occupant, in urbe proximi continentis posse convenire putat Bartolus *. Disputationem de Molucis prætereo, quas tamen licet mille miliaribus ab omni continente Hispanico disjunctas, Carolus quintus Imperator Regi Lusitano tercentum aureorum millibus oppignoravit. Maris littora publici juris sunt, Littus autem dicitur, quatenus maximus hybernus fluctus excurrit. Portus autem publici juris sunt, & inter regalia numerantur, tamen & privatorum, saltem universitatum proprii aliquando fiunt, Ita tamen ut cuilibet appellere, onerare naves & exonerare in eis liceat, dum modo

* *Bartol. & Doctores in l. Insulæ ff. de judiciis.*

* *Bartol. ad l. sane ff. de Injuriis.*

* *Bartol. & Bald. in l. 3. ff. Ne quid in loco publico fiat.*

* *D. l. Insulæ. De Insulis.*

* *Bartol. d. l. Insula.*

De littoribus Maris & portubus.

modo portoria solvat; Nam si aut ab initio publici mansissent, Ita ut nemo plus juris in eis quam alius haberet, neglecti penitus jacerent, Naturale enim vitium est (ut aiunt Imperatores Theodosius & Valentinianus,) negligi quod commune possidetur, ut quis se nihil habere, qui non totum habeat arbitretur, denique suam quoque corrumpi partem patiatur dum invidet alienæ *. Huic malo ut occurrerent principes qui jam reip. personam sustinent & qui publicarum rerum curam gerunt, portus non privatis, neque enim unius alicujus opes sufficerent, sed Civitatibus & universitatibus attribuerunt, ut eos ornarent, instruerent, purgarent, munirent, & necessaria ad naves recipiendas pararent, relicto tamen usu appellendi, exeundi, merces exponendi, & imponendi cuilibet, pro suo arbitrio, non tantum ejusdem provinciæ, & districtus, sed etiam toti humano generi, cum quibus amicitia stat non interrupta, Portus autem dicitur is quatenus maximus hibernus fluctus excurrit, littusque ei adjacens etiam ad portum pertinet, ut locus sit ubi onera imponantur, & efferantur, & ad tempus serventur. Et hæc de mari, piscationibus maris, insulis in mari natis, & maris portubus, In quibus hoc servandum, quod licet maria indubiè sint publica, neque quis privatus servitutem eis possit imponere; tamen piscationes & insulas ad eos qui proximum continentem possident pertinere, sic & maris portus ad Civitates & Universitatem, ut quæ ad usum navigantium maximè sint commoda ibi ædificentur; Itaque piscationes maris proximi, & insulæ, & portus, ut locari, sic in feudum dari possunt; ædificia vero quæ in mari ædificantur, licet opus omnino non sit perfectum, ex quo pilæ jactæ sunt, occupantium, idest, eorum qui ædificant fiunt. Sic Veneti in mari ædificantes privata ædificia, sua fecerunt *. Sequitur de fluminibus quæ licet publici juris sint, tamen hodie inter Regalia referuntur, Itaque in proximam Diegesim de Regalibus rejiciemus: sic & quæ de via & itinere dici solent, quæ licet ipsa sunt publici juris, tamen hodie inter regalia etiam numerantur, & ad principem pertinere censentur, ut ibi dicemus. Sequuntur res universitatis, quæ eodem modo in feudum conceduntur, quo Privatorum: Nam universitas unum corpus, unum hominem tam in feudo dando, quam accipiendo repræsentat, & Civitatis, vel corporis sive collegii, universali consensu opus est, ut res quæ ad collegium aut Civitatem pertinent in feudum locari possint. In Anglia res ad collegium sive corpus universitatum quarundam pertinentes in feudum non conceduntur, nisi sub sigilli communis ut vocant testimonio, At in feudum dare rem immobilem, collegio, aut alicui corpori universitatis non licet, sine consensu Regis aut domini; & si fecerit, res ea in feudum data fit caduca, & ad Regem vel dominum redit, Angli forisfieri rem hanc dicunt. Apud nostrates res burgorum ne cum consensu Civium alienari, aut in feudum locari possunt, ut speciali statuto cavetur (Res hæ vulgo dicuntur publica bona burgorum) quia cum Rex aliquam territorii portionem eis Largiatur, ut necessitates publicas ex ejus fructibus levent, Itaque sine ejus consensu in feudum non possunt dari; Immo ne locari ultra triennium (Jac. 4. act. 36. anno 1491.) Quædam res ait Imperator nullius in bonis sunt, an & harum feudum constitui potest quæret aliquis, Ratio dubitandi, quod quæ nullius in bonis sunt, ea ut in alicujus bonis sint fieri non potest. At si diligentius rem totam examinemus & earum rerum quæ nullius in bonis sunt feudum etiam esse potest. Nam pisces in mari aut in flumine publico licet nullius in bonis sint, piscationum tamen feudum rectè fit, sic collectio gemmarum, lapillorum & similium quæ in littora de mari ejiciuntur, licet nullius in bonis sint, quippe quæ occupantis fiunt, tamen vendi possunt, & proinde in feudum dari. Idem in aucupationibus avium, & venationibus ferarum dicere possumus; Nam licet aves & feræ in nullius bonis sint, & apprehendenti concedantur, at feudum aucupationis & venationis, quemadmodum & piscationis rectè fieri potest. Res ad Coronam Regis, vel utilitatem publicam pertinentes inter sacras numerantur, neque rectè in feudum dantur, & quasi sacræ dicuntur.

* *L. 2. C. Quando & quib. quart. pars bonor. deb. ex bon. Decur. Lib. 10. tit. 34.*

* *L. ergo. §. ult. ff. De acquir. rer. Domin.*

Res Universitatis.

Quæ in nullius sunt bonis.

Res Coronæ.

Res Privatorum.

Sequuntur Res privatorum, quarum hæc propria disputatio est, In qua hanc generalem propositionem appono, nempe omnes Res privatorum (de immobilibus tantum & eis quæ inter immobilia censentur, aut eis annumerantur loquor) posse in feudum concedi, nisi quæ vel à lege, judice, vel testatore in ultima voluntate in feudum dari prohibentur; à lege Patrimonium Cæsaris vel Regis, & quæ patrimonio ita annexa sunt ut partem ejus faciant: sed quoniam hoc patrimonium specialem tractatum de se meretur in sequenti diegesi de eo differemus.

De Prædiis minorum.

Lege prohibentur alienari aut in feudum dari prædia minorum nisi urgente ære alieno & in causa necessitatis; Idque ex decreto Prætoris causæ cognitione præcedente; adeo ut si quicquam

quicquam ex his deficiat, in feudum concessio non valet: Nam si vel æs alienum ita urgeat ut Pupillus sine concessione in feudum se expedire non possit, aut aliqua similis necessitas (quæ tamen rara esse potest, saltem in jure non exprimitur) & non supersint mobilia, unde creditoribus satisfieri possit, Prætorque qui id cognoscat adhibitus fuerit, causæque cognitio plenè peragatur, his solennitatibus observatis prædia minorum in feudum concedi possunt, quod si aliqua harum solennitatum defecerit, non possunt. Apud Anglos Cantiani & quicunq; tenentes in Gavelkynd licitè decimo quarto ætatis anno de prædiis suis disponunt, & alios investiunt. In eadem causa sunt furiosorum prædia, quæ & ipsa sine judicis decreto, & causa necessitatis alienari non possunt, apud nos nullo modo nec alienantur, nec in feudum dantur, Sed si necessitas æris alieni à parente, aut eo cui furiosus successerit contracta ingruat, creditor furiosum ejus debitorem judicio convenit, causa cognita sententia fertur, ut prædia sub hastam mittantur, aut in feudum dentur. Idem si necessitas alimentorum urgeat, nam causa apud judicem examinata, si ex reditibus non sufficiat unde ali possit, Ordinarius partem vendi aut in feudum dari decernet. Sunt & aliæ Res à lege prohibitæ alienari, quæ neque in feudum dari possunt. Nempe fundus dotalis, qui ad maritum cum uxore pervenit; Nam & hic alienari per maritum, neque cum consensu uxoris potest, nec ex ejus jure quicquam diminui nisi ex causa necessaria, quod tamen apud nos non observatur. Nam licet favor matrimonii multum nos moveat, ne uxores fraude virorum spolientur, tamen illa consentiente marito alienat, & proinde feudum, quod ad eam jure hæreditatis pertinet, in feudum dat. Cum tamen sæpe viderim in senatu non admitti post mortem maritorum eas obligationes, quibus mulier se cum viro obligaverit ad solutionem pro eo aut cum eo faciendam. Et hoc ex jure Authenticorum quo, licet uxor crediti instrumento consentiat viro suo in suum damnum, vel propriam substantiam vel se ipsam pro eo obliget, ipso jure non tenet, nisi appareat idem in ejus utilitatem factum *.

De Prædiis furiosorum.

De fundo dotali.

* *Authent. Ut nulli judic. liceat. &c. c. 8.*

Quomodo autem in alienatione per maritum facta illius prædii, cujus usumfructum mulier habet, uxoris consensus interponi debet, multi quæstionem movent. Antiquitus Coram judice tantum, & extra præsentiam mariti interponebatur; hodie si subscripserit instrumento alienationis coram testibus sufficit, nisi post, se ad subscribendum coactam vi & metu probare poterit, tutius tamen fecerit, qui in judicio ejus consensum extra mariti præsentiam obtinuerit. Jure Anglorum Maritus neque prædium hæreditarium uxoris, neque in quo usumfructum aut jus uxor habet, etiam cum ejus consensu alienat; Nam eo fato functo jus revocandi uxor habet, Cum eo vivente & stante matrimonio jus contradicendi non haberet. filius, prædium in quo pater ex jure Cæsareo usumfructum habet (habet autem ex constitutione, pater usumfructum omnium bonorum, quæ filius in potestate patris existens acquirit) in feudum non recte dat; Ratio est, quoniam ususfructus hic à lege tantum constituitur, Itaque ut non tolli, Ita nec lædi, ut difficilior patris possessio fiat potest. Apud nos patria potestas pene exolevit, & filius in eis quæ acquirit plenum dominium nancifcitur. Hæc de eis quæ à lege prohibentur alienari. A testatore vero gentilitia prædia extra familiam alienari prohibita, ne in feudum quidem dari possunt. Possunt tamen prohibita à testatore alienari, ex causa necessitatis vendi aut in feudum dari; alioqui quamvis alienentur aut in feudum dentur, possunt per eos qui sunt ex familia revocari quasi genti uni destinata: Neque mirari quis debet testatorem alienationem rei testatæ hæredi vel legatario interdicere posse; Nam cum dominus sit Rei legatæ vel hæreditariæ, potest in ejus legato quascunque velit conditiones annectere, & prohibere, ne extra familiam in feudum detur, cum tamen inter vivos pactionibus prohiberi non possit, ne quis invito vicino rem suam aut prædium alienet *, immo & hæc conditio ne quis feudum alienet rejiciatur prorsus, & pro non adjecto apud Anglos habeatur ut post dicemus; & licet tam in jure nostro quam in jure Feudorum testamento disponere feuda quis prohibetur, tamen apud multos consuetudo invaluit, ut testamento feuda disponi possunt: Sic apud Anglos Burgalia feuda, Apud Normannos & fere Gallos omnes, Conquæstus omnis sive novum feudum in testamento disponitur: sic prohibita à testatore alienari, ex causa necessitatis alienari, vendi, aut in feudum dari possunt, sic propter dotem aut donationem propter nuptias, & propter debitum testatoris.

De prædiis quæ a testatore alienari prohibentur.

* *L. nemo ff. De Pactis.*

Res etiam fideicommissariæ restitutioni obnoxiæ ut nec alienari, sic nec in feudum concedi possunt, fideicommissaria restitutio dicitur cum testator directe alicui cui favet, sive prædium particulare, sive universam hæreditatem aliqua ratione seu circumstantia vacantem relinquere prohibetur, alteri tamen illam relinquat, ejusq; fidei committat, ut postquam Res ad eum pervenerit, Is primo, cui directe testator favebat, & cui consultum voluit eam rem

restituat, Et quoniam res hæc propriè in dominio ejus cui testamento relinquitur dici non potest, cum is alteri eam restituere cogatur, Itaq; neque eam alienare, neque eam in feudum dare potest, nec ejus est propria, sed fideicommissariæ restitutioni subjecta; quod si vel alienetur vel in feudum detur, fideicommissarius vendicare potest. Eadem videtur ratio in his prædiis quæ redemptioni sunt obnoxia, quod prius attigi, neque feudum in rebus communibus, quarum divisio postulata prius fuit, consistit, ut nec alienatio *. Ratio redditur, quod ex mutatione dominorum divisio pendens interrumpi potest, sic quæ tantisper in hæreditate sunt, dum de hæreditate adeunda deliberatur * : Neque enim hæ Res donec hæreditas adeatur in alicujus dominio sunt, Itaque neque alienari, neque in feudum dari possunt : An autem inter has Res à lege & à testatore prohibitas alienari, connumerari possunt eæ Res quæ à judice, vel ex partium conventione & consensu prohibentur alienari & in feudum dari dubitari potest? Et sane quo ad conventionem partium, puto ut antea dixi, nullo modo privatim inter eos conveniri posse ne Res in feudum dari possit, ut neque alienari, Sed quid si in prima, concessione feudi disertè dominus caverit ne vassallus possit in feudum dare? In hoc casu vassallum si alienet à feudo cadere puto, feudumque ad dominum devolui. Nam & ea causa est amissionis feudi, ut latius infra dicetur, in tit. quibus modis feudum amittatur, neq; qui cum vassallo contrahit iniquè secum actum queri potest, nemo enim ignarus esse debet conditionis ejus cum quo contrahit; Itaque explorare debuit diligenter quibus legibus, qua conditione feudum vassallo à quo emere constituit, sit in initio à domino concessum, neq; enim ferendus est qui oscitanter ad talia progreditur : Nec tamen certus sum si talia pacta apud nos admittantur : Sed in his idem puto observandum, quod in reversionibus sive pactis de retrovendendo, ut si talia pacta in corpore investituræ contineantur, locum habeant : alioqui si ex speciali cautione, obligatione, aut contractu, non credam valere, facile enim sic imprudentes in errorem inducentur. De rebus judicis autoritate alienari prohibitis sive judicis autoritas per inhibitionem intercesserit, sive voluntaris per interdictionem fuit interposita, licet antea in Diegesi octava rem totam plenius explicavi, tamen quia hic locus aliquid etiam requirit, hoc puto sequendum; qui se à libera rei suæ administratione ob justam aliquam debiti causam judici exhibitam interdici consentit, Res nullas in feudum concedere potest, Nam ita judicis autoritas eludetur : Sed si non simpliciter omnis alienatio interdicatur sed tantum ea quæ sine consensu selectorum amicorum fiet, & is eis ipsis amicis quibus uti debuit, & quorum opera ejus bona salva futura putabat, sua prædia alienaverit, quid dicendum est. Nam si verba interdictionis spectemus, ea salva & illibata manent. Nihil enim, sine eorum consensu facit, cui interdicitur, neque negari potest eos consensisse, In eam alienationem cujus sunt participes, & quam in se receperunt, & subscripserunt; sed hoc plane est in fraudem legis facere idest salvis ejus verbis sententiam circumvenire *. Nam alio spectabant legum authores nempe ut per hos, salva ejus cui interdicitur, prædia sibi & suis posteris essent, nec interim egeret; & tutorum sive Curatorum loco adhibiti sunt hi, quorum consilio uti debet Is cui Interdicitur, In rebus suis sive alienandis sive administrandis. Itaque hi in se Res pupilli transferre non minus in jure & ex æquo & bono prohibentur, quam tutores & curatores *. Præterea cum tutores & curatores sibi in rem suam autores esse non possunt, ut egregiè Justinianus *, quî magis ii, ad quorum instantiam, ut loqui solemus alicui bonorum administratio interdicitur, ita ut omnino sine eorum autoritate alienare non possit, sibi ipsi autores esse aut autoritatem præbere possint non video : Regula enim In jure est generalis, nemo sibi jus dicere, nemo sui juris autor esse potest; Itaque licet sciam tales alienationes, apud nos tolerari; quid dicam tolerari? imo in senatu approbatas esse; tamen dicam quod sentio, hoc genus alienationis cum honesto, cum bono, & æquo, imo cum ipso jure, si strictè accipiamus pugnare; fenestramq; & ingentem hiatum multis machinationibus patefacere, vel lippienti patet; sed non est hic querelarum locus, obiter tamen illud admonendum putavi : quod si cui bonis interdicatur, nisi cum consensu trium aut quatuor conjunctim, aut saltem duorum sive plurium conjunctorum, præmoriente uno, interdictionem cadere : Idem uno renunciante in favorem illius, qui eum elegerat, & sic in senatu observatum vidi. Quod ad inhibitiones attinet, ne quid in fraudem creditorum fiat, omnium rerum quæ sub inhibitione continentur irritam alienationem sive infeudationem facit, nisi qui rem in feudum acceperit, aut rem saluam creditori esse demonstrare poterit, aut ipse solvat, quo casu convalescit feudum. Et hæc de rebus à lege, à testatore, à judice, aut partibus prohibitis, neque enim in feudum magis dari possunt quam alienari. De re litigiosa quæstio etiam est, Nam & ea alienari in jure prohibetur *, Imo ne pignori dari potest * : Nam in jure ejus alienatio tam odiosa est, ut non solum qui vendit, sed qui emit, in pœnam incurrat. Litigiosa res fit super qua lis est contesta-

Res Redemptioni obnoxiæ.

* *L. 1. C. Communi Dividundo.*

* *Ait Prætor ff. De Jur. Deliber.*

De rebus a judice alienari prohibitis.

* *L. 29. ff. De Legib.*

* *Authent. ut qui res minorum.*

* *Institut. De Authorit. Tutor.*

* *L 2. C. De Litigiosis.*

* *L. 1. §. ult. ff. quæ res pignor. oblig. possunt.*

ta ideſt quando ſemel in judicium Res deducta eſt * per proteſtationes autem, comminationes, aut denunciationes, res not fit litigioſa * : Itaque ut res fiat litigioſa quæſtio in jure moveri debet, inter petitorem & poſſeſſorem *. Si tamen agatur perſonali actione, res non fit litigioſa, cum litigioſi vitium ſit reale : Accurſius tamen & in hac actione perſonali vitium litigioſi contingere poſſe putat, neque enim minus incommodum ex actione perſonali in re litigioſa quam ex reali aliquando contingere poteſt, Idemque eſt utriuſque partis intereſſe, Itaque hanc ille ſolam adhibet differentiam quod in actione reali ſtatim oblato libello res fit litigioſa, in perſonali non niſi per litis conteſtationem * fit etiam res litigioſa per oblationem libelli principi *, quæ autem ſit pœna vendentis aut alienantis rem litigioſam per dictam authenticam apparebit : aliter enim punitur emptor ſciens, aliter ignorans; Nam venditor ſemper ſcire præſumitur : Quæ pœnæ quoniã in dicta authentica plenius continentur, nec in uſu noſtro locum habent, quod dolendum eſt, (nunquam enim mihi placuit rei litigioſæ emptio aut comparatio) hic conſulto præteriuntur. Ratio quare rei litigioſæ alienatio in jure tam odioſa eſt, quod per eam plerunque adverſarii conditio fit deterior : Nam hæc alienatio plerumque in potentiorem fit quibus pares aliquando eſſe non poſſumus * : & plerumque aliud incommodum accidit, ut qui ſe judicio pulſari videt, vel rei vendicatione, vel alia reali actione, rem ipſam in alium ſæpe transferat, ille rurſus in alium, Tertius in quartum, & ſic judicia eluduntur : Itaque rei litigioſæ non ſolum venditio, ſed & donatio, & omnis contractus per quem ut in alium transferatur agitur, In jure prohibetur ; & proinde in feudum conceſſio, & is qui præjudicium patitur, actionem in factum habet ad id quod ejus intereſt alienationem non eſſe factam. Sunt tamen caſus in jure excepti, in quibus rei litigioſæ alienatio, & proinde feudum permittatur, nempe tam in cauſa dotis quam donationis propter nuptias: In utraq; favore matrimonii prægravante odium litigioſi, & etiam in cauſa transactionis, non ſolum ut liceat de feudo tranſigere cum eo cum quo controverſia eſt, ſed etiamſi in tertium alienaverit : Nam per transactionem videtur litem fortaſſe graviorem redemiſſe, & ſic neque dolus, neque culpa præſumitur, ſic etiam in cauſa diviſionis, veluti in hæreditate dividenda, vel actione familiæ herciſcundæ, Res litigioſæ uni poſſunt aſſignari, & fortaſſe viliori pretio, ſive ea diviſio fuerit voluntaria, & ex conſenſu partium, ſive autoritate ; Sic & res litigioſa legari poteſt, & hypothecæ ſubjici ; Apud noſtros neque alienatio in feudum prohibetur, niſi quatenus antea monui ex ſpeciali conſtitutione contra eos qui ex ſenatu ſunt, quibus rei litigioſæ alienatio interdicitur. Sane Juſtinianus, quemque ſuam litem perſequi voluit, adeo ut ſi actor deſtiterit ab actione, tribus edictis unoquoque triginta dierum ad agendum cogatur, ſi adhuc non venerit, annus ei indulgetur, quo peracto judex ſententiam proferet ; Inde puto emanaſſe apud nos, ut quis in lite mota inſiſtere cogatur *. Prohibentur etiam alienari, aut in feudum dari res communes, quarum diviſio poſtulatur l. 1. ff. communi dividundo Sic & res quæ ſunt in hereditate tantiſper dum de ratione adeundæ deliberatur. Sunt & aliæ res in jure noſtro in feudum dari prohibitæ ; Nam capitale meſſuagium (ut vulgo loqui ſolemus) ſive principalem habitationis locum vaſſallus antiquitus alienare ab hærede non poterat, imo nec inde uxorem dotare, ſive per donationem propter nuptias infeudare, (In hac enim ſignificatione verbo dotare utor, quia in jure noſtro ita multis in locis & etiam apud Anglos uſurpari video, ne interim juniores eo offendantur) niſi vel neceſſitas urgeat, vel alias terras non habuerit * ; Antiquitus pater primogenito in hereditate præjudicare non poterat, infeudando ſecundo genitum, aut alium inferiorum, aliud tamen in conqueſtu ; Nam feuda acquiſita à ſe, etiam in extraneum transferre poteſt, utrumque hodie apud nos æque licet, quamvis communiter id fiat ſub titulo venditionis. Nam licet feudum concedere, ideſt gratuitò conferre pater non ſolet, alienare tamen poteſt: Sic in fraudem liberorum ex primo matrimonio ſuſceptorum feuda tum acquiſita, liberis ex ſecundo matrimonio genitis non poterat alienare *, nunc poteſt. Quærit Baldus an res Regni, ſive ejus latifundia à principe in feudum dari poſſunt (loquor hic de non annexo patrimonio) & certum eſſe eum alienare non poſſe, concludit hac ſimilitudine *, Regnum enim inquit ſive Imperium, eſt quaſi corpus quoddam integrum & perfectum, omnibuſque ſui partibus contabulatum, & abſolutum, à quo ſi nunc unum, mox aliud membrum amputaveris, non ſolum perfecti regni nomen amittit ſed etiam collabitur, præſumptio enim hæc eſt in principe quod nihil ex plenitudine poteſtatis, aut (ut nos loquimur) ex abſoluta poteſtate faciat, ſed tantem ſecundum juris communis regulas : Sic etiam apud Canoniſtas, Pont. Max. nihil ex abſoluta poteſtate ſe facere ait, licet omnia faciat : ſi tamen ex

Margin: * L. i. C. Communi dividundo * L. 1. & ibi Baldus C. De Litigioſis. * Authent. De Litigioſis c. 1. * Accurſius in d. Authent. * D. Authent.

* D. Tit. De Litigioſis ff. & C.

An quis cogi poſſit. actionem ſuam perſequi. * D. Authent.

* C. 10. De Leg. Burgor.

* Lib. 2. Reg Majeſt. c. 21. & 22. * In proœmio feudor. Num. 31.

plenitudine potestatis, vel hic vel ille facere dicat, cessat præsumptio, Sed ut ad Baldum revertar, licet in feudum concedere posse non neget, si non in magnum Regni seu imperii præjudicium & detrimentum vergat, donare tamen posse negat. Itaque φευδογράφον illam Constantini donationem omnino damnat, non tantum quod stultæ pietatis zelo seipsum & imperium enormiter læserit, sed etiam quod sedem Imperii à se & futuris Imperatoribus alienaverit, Nesciebat Baldus illam dispositionem suppositiam & confictam esse, ut evidenter hodie à multis confirmatum est. De rebus ecclesiæ antea diximus, quarum alienatio perpetua licet prohibebatur: tamen emphyteosis de jure Civili permittebatur, si res in eorum geratur presentia, quibus hoc lege assignabatur, jurantibus his quorum interest, nihil ex eo contractu ad læsionem divinæ domus effici, solido reditu ipsius rei, quæ fuit cum divino juri dedicaretur, non minuendo nisi in sextam partem, & cætera omnia ita moderanda, ut ab œconomo, & reliquis gubernatoribus ecclesiæ æstimabuntur. Hoc inquam de jure Civili. De jure vero Pontificio quomodo fundorum ecclesiasticorum emphyteuses permittantur, superiori diegesi declaravimus, & sane jure nostro antiquo, in feudum concedi prohibebantur, nisi regis confirmatio sive consensus feudo accesserit *. Quod quomodo exoleverit Rom. Pont. omnia ad se trahentibus nescio, Postea sine consensu Pontif. nullum prædium ecclesiasticum in feudum dari potuit, neque ille consentire videri voluit, nisi diligenti inquisitione prius facta, compertum fuisset in commodum & utilitatem ecclesiæ emphyteusin fieri. Itaque hoc modo procedebat: libellus supplex porrigebatur Pontifici Max. à prælato qui in feudum jam locaverat, sive locaturus erat, In quo illud præcipue demonstrare contendebat, emphyteusim illam ecclesiæ profuturam & ejus utilitati & incremento fructuum inservire: At Pontifex cum commodis ecclesiæ se non velle obstare rescribat, neque tamen quia emphyteosis in longinquis & remotis regionibus erat, cognitioni superesse posset, An ea sit utilis ecclesiæ an non, judices delegare solebat, qui de hoc negotio cognoscerent. At delegati accepta commissione, & Curia virtute commissionis ab eis indicta, testes super hoc articulo, (an emphyteusis illa ex utilitate ecclesiæ esset) examinabant, qui affirmative si deponerent, ad Pont. referebant, Ille rursus confirmabat emphyteosin illam tanquam in ecclesiæ incrementum, & commodum non modicum factam: At restaurata vera religione, quæ circa annum domini 1558. cœperat, & publicorum comitiorum autoritate pontificia tyrannide suppressa, jus confirmandi ad principem rediit, sed à principio ita limitatum, ut ad emphyteoses quæ post diem octavam martii prædicti anni factæ fuerant tantum extenderetur. Postea alia constitutione in comitiis quæ habita sunt anno 1584 specialiter cautum est, ne ulla emphyteosis valeat, à Pontifice olim vel Rege non confirmata, nisi Regis confirmatio accederet, quam constitutionem augendi ærarii causa factam nemo est qui nesciat; Sed videtur jus illud antiquum quo confirmatio Regis in omni emphyteosi requirebatur, tantum de eis prædiis intelligi, quæ ex censu regio & ejus patrimonio dotabantur, & quibus Rex erat patronus; Nam & Barones idem juris habere antiquitus videntur in ecclesiis ab iis dotatis, quod & Reges *, Sed neque id apud eos hodie observatum: Nam ubique Regis consensus seu confirmatio requiritur: Consensum autem ab initio & confirmationem ex post facto æquiparari, constitutio nova voluit *, & etiam ratio suadet.

** Lib. 2. Reg. Majestat. c. 26.*

** Cap. 84. Legum forestæ.*

** Jacob 6. Parl. 5. c. 66.*

An feudum rei alienæ valeat.

Hæc de confirmatione rerum ecclesiasticarum in feudum sive Emphyteosim locatarum, Superest quæstio, Cum alienationem & concessionem in feudum ita sibi mutuo correspondere proposuimus, ut qui non alienare, nec in feudum dare, qui non emere neque in feudum recipere possunt, Resque omnes quæ alienationi non sunt obnoxiæ, neque in feudum collocari possint, cur rei alienæ venditio, sive alienatio in jure valeat *, cum res aliena in feudum dari non possit. Imo quod magis est neque hæres apparens tantisper dum in deliberatione est, Res hæreditarias in feudum dare potest, nec ullus alius qui jus in re non habet licet habere speretur: Sed facile hæc differentia tollitur, Nam venditio rei alienæ, licet non sit irrita, quippe ex qua actio competat ex jure ad rei traditionem, & etiamsi res evincatur, ad æstimationem; Non tamen ita valet ut aliquod rei dominium ad emptorem transferatur; Nam emptor ex hoc contractu nunquam dominus efficietur, cum verum dominum vindicantem exceptione non excludat, tantum de evictione remanet ei actio adversus venditorem: Eodem modo in feudo, res enim aliena in feudum dari prohibetur. Neque enim dominium directum penes concedentem, neque utile penes recipientem consistit, potest tamen actio ad interesse, vel de evictione ei qui accipit competere. Et sic etiam in hoc venditio & feudum conveniunt. Sic & nostrorum hominum sordes hodie effecerunt, ut cum pecuniæ feudum contendunt facere, contra naturæ regulas (cum pecunia pecunias non gignat)

** L. rem alienam ff. De Contrah. Empt.*

nat) etiam de feudo nonnunquam contrahant, quod est in alterius dominio, ut qui pecuniam sub favore mutuantur, ut feudum consistere videatur, non pecuniam sed feudum etiam eo nomine promittant: Ego sane in his feudum esse constanter pronegarem, nisi quod debiti naturam immutatam cernerem, cum in his quod debetur, mortuo creditore, nonad ejus executores (qui tamen in mobilia omnia debent succedere) sed ad hæredem bonorum immobilium pertineat, & adjudicetur, & ita senatus censuit. Actionem tamen ad feudi æstimationem vel recuperationem sufficere ex contractu tali puto. Imperatorem bona subditorum immediatè illi subjecta in feudum aliis concedere posse sunt qui putant, sed tantum si justa causa, & utilitas aliqua publica illud postulet & justum & Conveniens pretium numeraverit, non vero mediatè subjecta. Quod autem diximus feudum rei alienæ non consistere, imo si ab hærede apparente domini fiat, id aliquam patitur exceptionem, nempe nisi is qui concessit in feudum aut apparens hæres, postea verus dominus, verus hæres existat, Nam sic jus superveniens auctori, etiamsi & successori prodest. Anglorum enim jure, nemo potest jus quod habet ad rem quam alius possidet, aut actionem quam habet, tertio homini, nec actiones cedere, Itaque cessiones quas nos assignationes dicimus, ibi cessant, Ratio est ne nimium faciles reddantur ad litigandum. Cedere tamen potest Rex suas actiones, quemadmodum & cessio in Regem à quolibet potest fieri. Aliàs assignationes apud nos licitæ sunt: Sed nisi assignatus jus suum Insinuaverit (quod nos intimare dicimus,) tuto cedenti solutio fieri potest; forma autem hujus intimationis assignationum, est ejus coram debitore lectura præsente notario, & testibus rogatis & requisitis, neque verbalis intimatio sufficit; quod si cedens remanserit in possessione rei assignatæ, sicut prius, & eodem modo quo prius possederat, assignatio non valet.

De jure Regis in feudis & De Regalibus.

Diegesis decima quarta.

INter ea quæ à lege in feudum dari prohibentur, moribus hodie receptum est, ut regis patrimonium numeretur, licet ex jure feudali, Rex aliquam sui patrimonii partem in feudo concedere possit modo successori non magnum fiat præjudicium aut magna fiat Regii patrimonii diminutio. Sed cum temporis processu hæ quantumvis parvæ diminutiones singulis principibus ex jure permissæ, In maximum patrimonii regii præjudicium evaderent, nec alias importunis hominum sollicitationibus principes possent obstare: factum tandem est ut publica lege, publicisque sanctionibus omnes hæ patrimonii regii sive alienationes, sive in feudum concessiones interdicerentur. Sic Hottomannus juris consultissimus tenet patrimonium Regis nulli alienationi, Imo nec præscriptioni subjacere. Duplex aute m uisse antiquitus Regium patrimonium testatur Dionysius Halycarnassæus *: Nam cum Tullus Hostilius in regno Romanorum Numæ successisset, agrum illum publicum, quæ sors & possessio Regum antea dicebatur, quoque Romulus & Numa antea utebantur, tam ad victum, quam exhibenda diis sacrificia, inter egenos dividi viritim mandavit, suum ipsius & familiare patrimonium & ad necessaria victui paranda, & ad deorum sacrificia suffecturum affirmans; Magnum illud frugalitatis & continentiæ exemplum: Sed longe aliter hodie se res habet, Nam publicum illud patrimonium (quod quasi dos à repub. principi ad onera reip. sustinenda conceditur) nullo modo potest alienari, aliud patrimonium potest: Sed ut tota res facilius intelligatur, præponenda est patrimonii definitio, quam mox sequetur divisio. Patrimonii vox est homonyma; Nam proprie ea pecunia patrimonium dicitur, quam à patre liberi accipiunt, ut patet ex Cic *. sed hoc nomine tempore jurisconsultorum cujusvis generis bona sive à patre relicta, sive adventitia, sive cujusvis liberi opera parta intelliguntur: Itaque in bonis esse, & in patrimonio esse æquiparantur, sed tandem ad principum bona patrimonii nomen derivatum est, ut proprie illud patrimonium dicatur, quod in bonis principis est. Privati eo nomine abstinent apud nos; sic patrimoniales fundi in jure dicuntur, qui ad Principem pertinent, & ab eo ad tempus vel in perpetuum locantur: Hos fundos qui colunt, Coloni patrimoniales vocantur. In hac significatione hic patrimonium definio, ut sit fundus ad Principem jure dominii sive hæreditario pertinens: Illud duplex est, Nam aliud patrimonium publicum dicitur, aliud privatum. Privatum est quod ad eum

Patrimonium Regis duplex.
* *Lib. 3.*

* *Lib. Offic. & Orat. pro Posthumio.*
Patrimonium principis quid significet.

eum non jure Coronæ, sed per successionem alicui privato, aut alio jure pervenit, veluti si ab aliquo fuerit hæres institutus, aut propinquo alicui successerit, aut quicquam à privato comparaverit, & breviter quod ad eum non ut principem, sed tanquam Antonium, Arcadium aut Honorium pertinet. Patrimonium autem publicum est quod ad eum jure coronæ sive ut Principem pertinet, quasi ex toto regno ad regiam dignitatem, & regni onera sustinenda separatum & sepositum, & quasi dos principi à repub. concessa ad ejus dignitatem sustinendam: Et hoc rursus duplex est, aliud enim proprium Regis patrimonium est, aliud fiscale, quod ex delictis ad eum & ejus fiscum provenit, Nos prius annexum patrimonium dicimus, nempe illud quod propriè Coronæ patrimonium, aut reditus Coronæ vocatur, quod non solum alienari ex jure utriusque Regni prohibetur, sed etiam Rex in sua inauguratione solenniter jurat se illud patrimonium intactum & illibatum servaturum, nec in alium translaturum: Itaque hujus patrimonii in feudum concessio, ex regni constitutionibus omnino est prohibita: & in tali patrimonio Rex loco tantum Curatoris vel tutoris aut alterius administratoris est, qui meliorem conditionem rei sibi commissæ facere potest deteriorem non potest; Nam ut Coronam sic bona Coronæ Rex non potest alienare, si enim hoc permitteretur, sensim & non sentiendo regnum in interitum prolaberetur. Non annexum illud habetur quod ut dixi ratione privata aut successionis testamenti, vel etiam ex eo quod Rex est, idest ratione escheta sive accidentaliter obvenit: Escheta enim ab accidendo deducitur, & in talibus feudum à Rege concessum recte consistit, ut in Bastardia sive forisfactura & ex iis obvenientibus, & in his liberam administrationem Rex habet, Neq; enim dignitas ei officere debet: neque tamen vel hoc apud Gallos nisi ex justa causa alienare licet, Sic Ducatus Livinia qui ad Regem per successionem devenit, rite in illustrissimum Ducem Liviniæ Ludovicum Stewartum translatus est. Origo autem annexi patrimonii non alienandi à facilitate principum (qua nullum in principe majus vitium aut incommodius esse potest) processit; Nam cum importunis precibus Improbi cujusque pares esse non possent, in eas Angustias sæpe deducebantur, ut deesset unde pro dignitate Regia sustineri possint: Huic malo ut occurrerent, publicis Regni comitiis statutum est, Jacobo secundo regnante, ut certi comitatus & prædia pro dignitate regia sustinenda unirentur, ea lege ne sub quocunque prætextu aut occasione Principi ea alienare liceret, nisi causa alienationis pro publica regni dignitate & commodo examinata, & probata; alioqui non solum irritam eam alienationem futuram, sed etiam feudum illud, sive rem alienatam brevi manu idest sine strepitu judicii & non minus ope exceptionis quam actionis Regio fisco repetendam & vendicandam, sed ad ipsum statutum lectorem remitto *, verum usque adeo nobis non constamus, ut eo ipso Rege regnante alia constitutio sit facta, ut omnia prædia in feudum locari possint, Rexque exemplo præiret *; postea dissolutiones inventæ sunt, quæ sub prætextu regii patrimonii annuatim, & rentalis augendi speciosam ejus alienationem permitterent, maximo Principum malo: Nam cum hæc feuda pro annua pensione monetæ constituerentur, neque monetæ valor idem semper permaneret, fraude & perfidia pessimorum hominum qui Regi adblandientes, invitati alicujus lucelli spe mutarunt monetæ & formam & æstimationem; & res eò jam devenit, ut quæ olim uncia argenti duobus aut tribus solidis æstimabatur, & sub eo valore excusa per manus omnium reciperetur, nunc ad sexaginta solidorum æstimationem extendatur, crescente cum pecuniæ estimatione, rerum etiam pecunia æstimatarum, feudi solutione interea in eodem statu permanente; adeo ut cujus feudi merces antea in pretium duodecem boum, aut quadraginta pecudum sufficiebat, vix unius bovis aut trium pecudum valorem exæquet: Tales dissolutiones factæ sunt primum Jacobo quarto, mox etiam quinto, & tandem serenissimo nostro Principe Jacobo sexto regnantibus: Non quod ego feuda hæc sive emphyteuses damnem, aut rescindi velim, Imo potius ex maximo Reip. commodo constitui posse credam, si omnia hujus Regni prædia in feudum concedantur: Sic enim politia regni cresceret, agri meliorarentur, deserta colerentur, arbores quarum inopia laboramus plantarentur, ædes elegantiorem formam acciperent: Sed quod non putem conducere, ut merces emphyteosis sit in pecunia numerata, sed vel in frumento, hordeo, avenis, lana, veste, & unciis argenti vel auri excusis, quod in aliis gentibus plerisque hodie observari videmus, & antiquitus observatum fuisse legimus tam in militum stipendiis & menstrua mercede, quæ plerumque præter pecuniam in frumento, farina, tunicis, caligis constabant, sed etiam in locationibus tam annuis quam perpetuis. Sed ut ad annexum patrimonium revertamur. Prædiorum quæ in hoc annexo patrimonio numerantur feudum prohibetur, nisi meritorum ejus cui conceditur examinatio & approbatio

Divisio Regii Patrimonii in annexum & non annexum.

Quid sit non annexum patrimonium.

* *Iac. 2. Parl. ii Act. 41.*
* *Iac 2. Parl. 14. Act. 72.*

approbatio à tribus Regni ordinibus præcedat: neque enim sufficit, licet in verbis narrativis Principis centies meritorum mentio & confessio fiat, ut hoc feudum valeat: Cum tamen alioqui verba narrativa ejus qui disponere potest in investitura fidem faciant, quod nuper in causa Alexandri Lyndesii de Spynie accidisse novimus, qui nisi ordinum Regni declarationem de suis in Regem rempublicamq; meritis obtinuisset, frustra de virtute sui infeofamenti narrationem meritorum continentis, cum regio procuratore contendisset, licet humanissimus princeps ei judicio Lyndesium promovens, & favorem ei undique concilians adfuisset; exempla eorum qui ea infeofamenta antea à tribus ordinibus approbata receperunt sunt dominorum Altriæ, & Torphichen, nisi quod hoc posterius ante annexationem fuit impetratum. Rex tamen terras suas tam annexas quam non annexas in feudifirmam locare rentali (ut aiunt) & servitiis ac gressumis non diminutis potest: sed hoc cavebatur temporalibus quibusdam statutis Jacobi quarti, Jacobi quinti, & tandem hujus serenissimi principis Jacobi sexti temporibus. Est tamen aliquis casus in quo alienatio aut investitura de re ad regium patrimonium pertinente valeat, nempe si ejus valor cum patrimonio regis remaneat, veluti si Rex permutaverit terras cum privato, In quo tamen diligenter cavendum est, ne fraus Regi eo prætextu fiat, & nisi in his duobus casibus Rex brevi manu rem suam vendicat. In Anglia Rex revocat, & revocare etiam tenetur. Sed & hoc in patrimonio Regis intelligendum, quod totum Regnum quodammodo dici potest ejus patrimonium; Nam jure prærogativæ Regis omnium terrarum quæ in ejus sunt dominio primam habet sasinam, quam & capit cum sua corona, adeo ut illa sit pro totius regni & omnium in eo terrarum sasina, & hæredes quicunque quasi ab ejus manibus capiunt: Rex autem superior non potest in præjudicium sui vassalli superioritatem alienare, aut alii eum invitum subdere nec Civitatem aut Cives invitos alienare, aut alteri mancipare: (vide Balfurium de tota hac re,) Patrimonium autem principis, non potest à Rege ut Rege disponi, sed tantum tanquam à tutore Principis. Sunt & alia quæ in annexo patrimonio numerantur, quæ Regalia dicuntur, eo quod ad conservandam Regni dignitatem ex consensu ordinum constituta sint, quæ in juribus & rebus incorporalibus consistunt.

Quæ autem sunt Regalia speciali titulo videre licet, nisi quis putet titulum illum esse paragraphum constitutionis Imperatoris Friderici, quod & verisimile est, Regaliæ igitur sive Regalia (utrumque enim nomen reperio) referuntur in textu, Armandiæ, Viæ publicæ, flumina navigabilia, & ex quibus fiunt navigabilia, Portus, Ripatica, vectigalia quæ vulgo dicuntur Telonia, monetæ, mulctarum, pecuniarum compendia, bona vacantia, & quæ ab indignis legibus auferuntur, nisi quæ sint quæ specialiter conceduntur, & bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum & proscriptorum, secundum quod in novis constitutionibus continetur, Angariarum, Parangariarum, plaustrorum, & navium præstationes, & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum Magistratuum ad justitiam expediendam, Argentariæ & Palatia in Civitatibus consuetis, Piscationum Reditus & Salinarum, & bona committentium crimen læsæ majestatis, & dimidium thesauri in loco Cæsaris inventi, vel loco Religioso, non data opera, Si data opera totum ad eum pertinebit. Primus autor hujus tituli in confesso est, nempe Fridericus primus Imperator, Nam incuria Imperatorum pæne apud Ligures neglecta exolevissent, nisi Fridericus domita Lombardia Imperii Jura in Civitatibus, & in tota ea regione renovasset; Licet non omnia in hoc titulo sive paragrapho connumerentur, ad ea tamen quæ commemorantur, quoniam obscuritas quædam in verbis est explicanda, pauca sunt subjicienda. *Quæ dicantur Regalia.*

Armandiæ sive armaniæ vox barbara est, neque de significatione satis inter interpretes convenit, Communis sententia est loca publica fuisse, ubi publica arma custodiebantur, idest armamentaria publica, quæ loca Imperatores semper sibi solis vendicarunt, & à quibuslibet Civitatibus habebant, Arsenalia adhuc in Italia dicuntur; hodie in his fabricis, tormenta & arma quæ publica sunt deponuntur, conflantur & custodiuntur: Alii interpretantur jus armorum fabricandorum & vendendorum intelligi, quod Armanniam vocat hic Obertus, Princeps enim solus hoc potest jure communi *. Qui plura de hac re cupit, legat Novellam illam Constantini quæ de armis inscribitur Collatione 6. Viæ autem Publicæ, (nam de privatis hic non loquimur) sive Regales sive Regiæ, sive consulares, basilicæ sive militares (nam his vocibus promiscue scriptores utuntur) inter regalia numerantur, Itaque publicè muniendæ & reficiendæ sunt; Nam & Curatores muniendarum viarum publicarum constituebantur, & impensæ aliquando à vicinis, pro quantitate & qualitate ædium adjacentium *De Armandiis.* * *Authent. De Armis.*

um exiguntur. Viæ autem publicæ solum est publicum sive regium, & in eo ædificare non licet; imo apud nos, purpræsturam censetur committere in principem si quis sine ejus venia in scriptis impetrata, aliquam viæ publicæ partem arctet aut in ea ædificet, In ea tamen certum est viatoribus equos dum in expeditione sunt pascere licere, Imo & gramina ex ripis carpere, & ultra ripas idest ex altera parte ripæ quatenus brachio attingere possunt. Has autem vias magistratus à prædonibus, furibus, aut latronibus, plagiariis, tutas, & securas præstare debent, & suis sumptibus, præcipue si telonia eo nomine capiant, alioqui si quid per vim ablatum fuerit in via publica resarcire tenentur, non tamen in litem æstimandum sed quatenus testibus probari possit * Flumina navigabilia quæ dicantur nemo ignorat; Nam flumina navigabilia, & quatenus sunt navigabilia inter regalia numerantur,& ad principem pertinent, licet jus navigandi imo & piscandi ad privatos (nisi in piscatione salmonum ut postea dicemus) ita ut nemo ex flumine publico aquam ducere possit ad privatam molam, sine Principis licentia: imo ne cum Principis licentia si usus publicus impediatur *. Sequitur in textu etiam ex quibus fiunt navigabilia per quæ verba intelligitur jus reddendi flumen navigabile, inducendo in ejus alveum alios rivulos,.vel amnes, vel impedimenta tollendo quæ cursum impediunt,Et sic fluminis coarctandi,sive dilatandi, potestatem esse regii Juris constat. Sane hæc flumina navigabilia antea erant publica, & totius populi, hodie in personam regis sive principis sunt translata, ut qui patris patriæ, & populi tutoris personam sustinet; Itaque qui naves in flumine publico exonerant, vectigal regi præstant, neque in eis piscari licet nisi quis jus à principe obtineat.

** Schon. Disp. feudal. Disp. 4. Thes 127. De fluminibus Navigabilibus.*

** L. quominus ff. De De fluminib.*

De Portubus.

Portus autem sunt in quibus naves appellunt, & tributum quod inde exigitur portorium dicitur, quod ea tantum causa à principe introductum est, ut portus locis idoneis aut constituerentur aut munirentur, aut reficerentur,Nam ea sola justa causa à principio vectigalis exigendi erat, ut pro salute navium portus aptarentur, ut hodie eo nomine tributum Lethensi portui impositum vidimus, semel impositum, facillime continuatur.

De Ripaticis,

Ripatica autem ea dicuntur tributa, quæ aut ripæ muniendæ, aut pontis in amne custodiendi causa capiuntur, qualia in Galliis sunt frequentissima, nempe in Sequana, Ligeri, Garumna, & reliquis majoris notæ fluminibus, Isque prætextus ab initio portorii imponendi fuerat: Apud nos exempla sunt rariora, nisi in ponte Perthensi, Deensi, aut Glascuensi.

De teloniis,

Telonia vero sunt vectigalia quæ pro tella sive mensa capiuntur, & proprie dicuntur mensæ sive stationes, in quibus publicani regis nomine vectigalia regia exigunt,à Greco nomine Τέλος quod inter cætera tributum significat; unde telones, sive telonæ.Hic tamen generaliter pro omnibus vectigalibus usurpatur, quorum jus ad solum imperatorem aut Regem pertinet.

De Vectigalibus.

Et quoniam in vectigalium mentionem incidimus,unde dicantur,quando & quomodo imponi debeant, quos teneant, quos non, & denique quæ sit pœna vectigalis non soluti,aliqua subjicienda sunt. Vectigal autem deducitur à vehendo,quod rerum vectarum(1) evectarum, aut in urbem invectarum onera sint. dixi in rebus invectis, aut evectis, quoniam in his proprie vectigalia consistunt: Vectigalis autem definitio est ut sit Reditus sive proventus ex navium, plaustrorumve oneribus, aliisque rebus venalibus exurgens, quæ aut equis, plaustris, Mulis, navibus, Cymbis, veniunt in Civitatem, aut per Civitatem adducuntur: Dixi per Civitatem, Nam sæpe etiam rerum in Civitatibus factarum,aut positarum vectigalia exiguntur, & hæc onera sunt onera patrimonialia, sive regalia, & ratione rerum venalium non personarum exiguntur: Nam quæ à personis per capita vel ratione personarum colliguntur, collectæ dicuntur. Qui non solvit vectigal impositum rem amittit de Leg. Burg. & stat. Malc. Regis 14. de judiciis c. 20. & 21.) Hæc vectigalia si in portu solvantur, portoria; si in ripa, ripatica; si in terra telonica dicuntur. De quibus postea.

A quibus vectigalia imponuntur.

** Schon. Disput. feudal. Disput. 4 Thes. 92.*

A solis autem principibus qui superiorem non agnoscunt vectigalia imponi possunt: nec semper, nisi justa causa, & prægravante, veluti ob utilitatem & necessitatem publicam, nec nisi volentibus & consentientibus subditis imponi ab initio possunt, nec continuari nisi causa impositionis duret *, Sane ab initio non imponebantur, nisi quoties publica necessitas urgebat, nec nisi qui summum imperium tenebat, vectigalia aut tributa imponere poterat, ut dixi, neque solus, sed cum populi & ordinum consensu, ut apud nos constitutione cautum est, sed sæpe fit ut quæ ab initio principibus,vel dono data sunt, vel ut principis insperatam aliquam necessitatem in qua sine suo merito incidisset levarent, aut ut Is honestius & beatius familiam suam aut dignitatem tueretur, temporum decursu ad solvendi necessitatem

redacta

redacta, & quasi jure optimo debita exiguntur; Primam tributorum sive vectigalium mentionem in scriptura sacra legimus, inter ea onera quæ Samuel à regibus imponenda prædiceret, Cum stultè populus gubernationis formam mutari postulasset. Davidi sane Israelitarum regi, Ammonitarum, & Idumeorum Reges bello fracti annua stipendia solverunt *: Persarum Reges patrimonio suo contenti, nihil à subditis exigere solebant, sponte sua accipiebant. Darius Histaspis qui equi hinnitu regnum consequutus est, primus Persarum tributa imperavit; Romanis, regum suorum, & præcipue Servii Tullii imperia & necessitates expresserunt. Victa à Paulo Æmilio Macedonia à pendendis tributis liberati sunt. Apud Gallos Ludovicus nonus primus tributa imperavit, sed necessitate bellorum coactus, confecto bello substitit. Extat ejus morientis ad Philippum filium exhortatio, ejus testamento inserta *. Religiosus, fili, imprimis esto in deum, benignus & liberalis in egentes, legum & morum hujus imperii vindex, & custos acerrimus, à vectigalibus & tributis abstineto, nisi summa vis necessitatis aut utilitatis publicæ justissima causa ad hoc impellat, sin minus tyrannum te potius quam regem futurum putato. Sane miserrime perjisse legimus qui novorum tributorum in populo autores erant; Nam præter multos reges, soliis suis ob hoc unum exturbatos, domesticis exemplis abundamus, Phylisto Dyonisii tyranni parasitus quod tributi novi imperandi author crederetur, à plebe Syracusana trucidatus est, Idem accidit in Proclero Theodeberti francorum Regis consiliario, qui à Treuirense populo Lapidibus obrutus est, Et non ita pridem Prescho Erici Suecorum Regis assentator impetu plebis in ipsum & palatium irrumpentis omnibus tormentorum generibus trucidatus est: Nec alia res Belgium ab imperio Hispanorum nuper avertit quam tributorum gravissima per Albanum Ducem impositio. Sed ut ad tributorum impositionem redeamus, Civitates si aliqua onera imponant, quod parce permittendum est, ad necessarios tantum usus imponere possunt, & quod ex oneribus his colligitur, in publicum Civitatis & reip. usum converti debet: Hæc onera alii assisas vocant, nec sine publico totius Civitatis consensu, ad evidentem (ut dixi) illius vel utilitatem vel necessitatem imponuntur. Vectigalibus vero quæ à principe imponuntur, consensus trium ordinum requiritur; Nam quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari. Hæc autem vectigalia qui exigunt, & omnia itinera & vias ad ea deferentes tutas & securas reddere debent, alioqui damnum per ea loca facientibus, resarcituri ut antea monui, saltem malefactorem exhibere tenentur, quæ ratio pro Rege Daniæ adducitur. Nam licet immensum illud & iniquissimum vectigal ad Elsinurum è singulis navibus præternavigantibus exigatur, licet ibi portum non faciant (ut loqui solemus) & nullo jure & ratione nitatur, Cum navigare in mari sit juris publici, à quo nemo sine injuria prohiberi potest: Hoc tamen prætextu & hac specie se tuetur quod onus hoc ei tanquam Maris admirallo sive Thalassiarcho sit publice impositum ab omnibus Baltici maris accolis, ut omnia littora ad mare adjacentia à prædonibus & piratis purget & tueatur, ut tuta navigatione maritimæ Civitates inter se frui possint; speciosus quidem prætextus & fortasse ferendus, nisi quod vectigal illud quod ab initio etat tolerabile, nunc nemine opponente in immensum excreverit. Sic officium Thalassiarchi in omnibus Regnis institutum, ut maria sui principis à Pyratis purgentur, & propterea quædam privilegia in grave privatorum præjudicium iis à lege sunt concessa; neque vereor affirmare eos & in deum, & adversus principem suum graviter peccare, & etiam remp. qui sub horum officiorum prætextu utilitates & commoda carpunt, injuncta & innata onera negligunt: Nec dubito si quis privatus damnum in mari à piratis passus, summo jure urgeat, quin Thalassiarchus vel in damni illius quod à piratis quis passus est æstimationem, vel ipsorum Piratarum in judicium exhibitionem teneatur; Cum commodum & onus simul conjungi debeat, & naturaliter qui commoda percipit, oneribus est obnoxius. Solvi etiam debet vectigal ab eo, qui ratione mercium in id tenetur, adeo ut etiam contra conscientiam peccet, & furti poterit alligari, qui principem suo jure & commodo fraudat. Apud homines non soluti vectigalis pœna est, rei vectigal debentis amissio, sive confiscatio: In qua tamen, declaratoria judicis opus est; adeo autem res propter non solutum vectigal in commissum cadit, ut licet sit etiam res communis, & socius ignorante socio rem in urbem invexerit, aut evexerit, fraudemque in vectigalis solutione commiserit, tota tamen res in commissum cadit, & ut loqui solemus confiscatur, Et sic quod meum est sine facto meo in alium sæpe transit, contra juris communis regulas *. Quod in aurigis, Naucleris, & famulis rem alienam gerentibus locum habet, quod introductum est tam in odium eorum qui contra remp. & ejus communes utilitates peccant, quam quod imputare sibi quisquam debet, quia non præviderit, aut negligenti homini

* 2. Sam. cap. 8.

* Bodinus Lib. 6. De Repub. c. 2.

* L. quod meum est ff. De Regul. jur.

aut fraudulento rei suæ administrationem commiserit; Ita tamen ut qui à delicto immunes sunt, ab iis qui rem eorum administrarunt, omne damnum & causam possint exigere: si publicanus tamen plus exegerit quam debetur, cum pœna tripli restituendum est in jure *; si forensis aliquis sit qui non solvat, excusatur, sed cum hac moderatione, & excusatione, si juraverit se ignorasse vectigal in eo loco constitutum esse, vel solvi debere, forensem eum dicimus qui non est ex eo territorio, sive ut feudistæ loquuntur ex eo districtu: Porro in vectigalibus vel eorum quantitate, semper institutio vel consuetudo spectanda est *. A solutione vectigalium sunt immunes scholastici, personæ ecclesiasticæ, nautæ publicæ annonæ causa servientes, nobiles & generosi, quique ex principum sunt consilio sive Camera, Parliamentorum senatores, consiliarii, assessores, referendarii seu scribæ fiscales: Quod ad res attinet, bona quæ non distrahendi causa adferuntur, sed ad usum proprium vectigal non solvunt, sic quæ ad fiscum pertinent: & quæ in usum legatorum publicorum & exercitus comparata sunt: Ita tamen ut qui eas adferet, profiteri res esse tales debeat, & nisi profiteatur, res ipsa in commissum cadet *. Harum autem personarum, quas dixi immunes, Res, à vectigalium præstatione sunt Liberæ, quamdiu eorum sunt; Nam si quovis titulo ab iis qui immunitatem habent alienentur, seu in alios transferantur, vectigalibus sunt obnoxiæ. Princeps vectigal rescripto remittere non potest, in ejus præjudicium qui vectigal certa mercede conductum habet, nisi princeps ei aliter paratus sit satisfacere; qui falsum domini nomen ad fraudulenta vectigalia supposuerit, veluti si res dicatur ad eum pertinere, qui à solutione immunis est, cum tamen non fuerit, publicatione rei punitur, etiamsi Is qui à solutione immunis est, illam rem suam profiteri velit, si tamen revera alterius fuerit. Et hæc de vectigalibus quæ sunt realia, & ratione rei imponuntur. His affines sunt collectæ, licet vectigalibus non annumerentur, tamen inter regalia & ea referuntur, & à solis principibus imponi possunt, non semper, neque quavis de causa; sed propter necessitatem ejus regni, vel alicujus provinciæ, vel rei in aliqua provincia fortasse constitutæ, quemadmodum nuper vidimus pro ponte Perthensi restaurando. Imponi aliquando possunt ab inferioribus, sed non nisi ex certa scientia, cum rescripto, sive Licentia principis & tum aut propter aliquam Civitatis, territorii aut provinciæ necessitatem, alioqui rescriptum Principis eo nomine surreptitium præsumitur. Sunt autem hæ collectæ onera merè personalia, & omnibus personis sine exceptione imponuntur, non æqualiter per capita: sed servata æqualitate per modo facultatum, & patrimonii personæ. In qua æstimatione tria occurrunt, quæ questionem movere possunt. Primum, An in his collectis quas taxationes vulgo dicimus æstimandæ sunt facultates extra territorium illius sitæ qui collectam indixit: & sane communis feudistarum opinio, etiam & eas facultates in collectis æstimari posse, & pro earum ratione collectæ modum imponi. Secundum, utrum quis privilegio suo quod in territorio habet potest renunciare domicilium mutando, aut forte bonis in eo territorio sitis cedendo, ut ab indicta collecta immunitatem habeat, & in hac quæstione dd. omnium est opinio, post indictam collectam non posse, ante vero posse, quod in usu nostro observatum vidi, in cive quodam Edinburgensi, qui cum se taxatum supra facultates, & vires patrimonii graviter quereretur, & Civitatis juri renunciare, eamque ejurare se paratum diceret, non tamen admissus fuit, nisi sub ea conditione, ut collectæ jam indictæ satisfaceret, post ab indicendis collectis liberaretur, si modo civitatem ejurasset *. Tertium est, An Emphyteuta collectam solvere teneatur, An vero dominus proprietatis, præcipue cum fructus, aut pro fructibus pensionem aut mercedem accipiat ab Emphyteuta: quod etiam ad conductiones & locationes, quas nos assedationes vocamus sive decimarum sive aliarum rerum trahitur, & sane sub hujus quæstionis onere gravissime dd. Laborant. Ego sane si quid specialiter de ea re provisum fuerit, illud sequendum censeo, si nihil cautum sit consuetudinem servandam, Si neque consuetudo appareat, dominum pendere debere puto, cum pro omni actione & demanda ut ajunt quæ de terris exigi quovismodo possit, liberare emphyteutam teneatur: forenses tamen qui extra territorium habitant, licet bona in territorio habeant non solvunt collectas: Cum collectæ non sint onera realia, neque ratione rei imponantur, sed tantummodo personis, Itaque qui extra territorium habitat, collecta gravari non potest, nisi consuetudo obstiterit. Princeps pro filia elocanda collectam imponere potest, Immunitas autem à collectis impetrata ob bene merita, non facit fidem de bene meritis si per solam concedentis narrationem constet, nisi aliud evidenter probetur *, Immunitas concessa Civitati ad bona singulorum non extenditur. Omnes autem immunitates & privilegia solent stricte accipi, ita ut nec rem nec personam, ratione cujus conferuntur, egrediantur.

* *L. 9. §. Quod illicite ff. De Public. & vectigal.*

Quis dicatur forensis.

* *L. 4. & d. l. 9. §. earum rerum ff. Eod.*

Qui a solutione Vectigalium sunt immunes.

* *Schon Lib. 1 Disput. 4. Thes. 70.*

An Princeps rescripto possit Vectigal remittere.

De Collectis.

An in Collectis æstimandæ sunt facultates extra illud territorium.

An privilegio territorii renunciare quis potest ut collectam effugiat.

* *Bald in proem feud. & Schon. in Disp. feud Disput 4. Th. 117.*

* *L. unica C. De his qui a princ. vacat. acceperunt.*

tur. Itaque qui immunitatem habet ratione alicujus ordinis, si ad alia munera à suo ordine aliena divertat immunitatem amittit *. A collectis sunt immunes pauperes, & qui 12. liberos uno tempore vivos habuerit, etiamsi qui postea sunt mortui, sic præsidentes, jurisconsulti, & omnes qui vocantur membra sessionis, & medici. Et hæc de vectigalibus & collectis, jam cum textu procedamus ad reliqua regalia.

** Schonet. lib. 1. Disput. 4. Thes. 97.*

Monetæ feriendæ jus ad Reges & imperatores tantum pertinet *, licet multis principibus in Germania, & etiam Civitatibus imperialibus, Cæsarum indulgentia id permissum sciamus, quod & à priscis moribus abhorret & maximo cum reip. malo fieri videmus: In quo hoc unum tantummodo moneo, ut quotiescunque nova moneta cuditur (quod nunquam sine privatorum damnis, & rerum ad humanos usus necessariarum aucta æstimatione fit) ut Regula illa semper servetur, ut tantum valeat moneta in forma excusa quantum in massa & materia valet *: Aliter regulam hanc alii ponunt, nempe monetæ excusæ æstimationem talem debere esse, ut ubique idem sit ejus valor; quod fieri non potest, nisi respectu materiæ, nulla ratione habita formæ: sed hoc malè observari ait Bartolus *: Quærunt hic aliqui, si hoc sequamur, unde expensæ in moneta facienda fient! Respondent multi aut non cudendam esse, & tunc aliarum gentium moneta pro valore tantum utemur, (ut in Polonia hodie fieri solet, non sine magno illius regni commodo) aut sumptum ex publico fieri debere, ne publica utilitas minuatur *, quod planissimè fiet, si pecuniæ æstimatio crescat. Nam ad ejus incrementum omnium rerum quæ pecunia comparantur æstimatio crescit.

Monetæ feriendæ jus.
** L. penult. & ultim. C. de fals. moneta.*
** L. 1. ff. De Contrah. Empt &c.*
** Super L. 2. §. 1. ff. Si certum petatur.*
** Bartol. in d. l. 1. ff. De contr. Empt.*

Alii mitius rem tractant, nempe ut impensæ ex ipsa moneta sumantur, quod fiet, si aliquantò plus moneta in forma quam materia valeat, quæ forma si rursus in massam redigatur, tanti valoris, quanti antea in massa fuerat, erit, deducto tantum modico pro impensis, & hoc apud omnes ferè gentes hodie observatur, Sanè Principes, belli aut necessitatis tempore monetæ valorem extendere solent, nempe ut unde militibus, exercitui, & annonæ sufficiat, habeant, finito autem bello tenentur principes ad interesse, nempe ut omnem illam pecuniam ad se recipiant, & antiquæ bonitatis, & valoris nummos pro ea restituant; Imo & principes aliquando monetæ æstimationem contrahere sive minuere solent, ut recepta ad se omni pecunia, eam denique minoris valoris excudi faciant, & in populo distribuant; Sed his artibus gravissimè in remp. peccatur: Itaque apud plerasque gentes cautum est, ne princeps monetæ novæ æstimationem supra massam aut pretium quod in cursu est, sine populi consensu extendere possit *. Paria enim in jure sunt novam excudere, & excusæ valorem extendere; Nam ut censent doctores, omnes principes sub periculo animæ secum meditari debent, ne vel privati compendii causa monetam aut augeant aut minuant, neutrum enim fieri potest sine maximo reip. incommodo; Nam quod fisco accrescit, populo decrescit, & subtrahitur, & si non furtum certè furto proximum committetur, cum rerum privatarum pars iis mediis subtrahatur & fisco vendicetur. Si quis enim præterita in memoriam revocet quæ à quinquaginta aut circa his annis evenerunt, mirabitur qui fieri potest, ut argenti uncia quæ tempore Pinquineæ cladis in massa tantummodo marcam valebat, jam vero ad quinque fere sit extensa, quorum quatuor progressu temporis in fiscum redierunt, sed sensim & paulatim decremento latente & fallente decipimur; Nam si moneta in veteri statu mansisset, non tanta omnium rerum quæ ad victum pertinent caritas hodie esset diffusa, sane ex hac corruptione numismatum, nemo quantum in bonis habeat constituere potest, incerta sunt pacta conventa, quæ versantur in societatibus, in tutelis, in mandatis, emptione, locatione, & reliquis omnibus contractibus, quibus vitæ societas continetur, incerti redditus, incerta omnia. Sed quoniam inter mercatores gravissimæ aliquando contentiones ex hac monetæ mutatione oriuntur, nonnulla subjiciam, ex quibus, cujus periculo monetæ æstimatio crescat, & quid in eo incremento unus alteri præstare debeat, facillime intelligetur, & primo si inter subditos diversorum Principum res agatur, creditor suam pecuniam à debitore in illius principis moneta cui debitor subest, si aliquod damnum aut præjudicium sit, non cogitur recipere *; Imo quod majus mirum est, inter unius quidem Principis subditos, Creditor à debitore pecuniam debitam, si æstimatio ejus jam creverit, non cogetur recipere, si non fuerit ejusdem bonitatis, quo ad æstimationem massæ, in qua cum crederetur fuit: Itaque in omnibus hisce redemptionibus quæ apud nos frequentissimæ sunt, graviter errari puto, quod creditor aucta æstimatione nummorum, pecuniam creditam recipere cogatur, cum jam

** Innocent. & Joan. Andr. in cap. De jureiur.*
** L. Debitorem. 99. ff. De Solut. & ibi Bartol.*
In qua pecunia creditor debitum recipere tenetur crescente monetæ æstimatione.

non

non sit ejusdem valoris & pretii cujus dum crederetur erat: Sed semper in his observandum est quid inter contrahentes convenit; Nam si inter eos conveniat (ut apud nos fieri solet) solutionem fieri in usuali regni moneta (sic enim communiter loquimur) pro tempore cursum habente, conditio hæc servanda est, Isque valor qui publicus est, in privata solutione sufficiet. Sed sunt qui in aureis nummis (quæ scuta vocamus) sive Angelotis & testonibus, solutionem sibi fieri provident, & stipulantur, & tum eadem genera aut eorum valor in bonitate & pondere sunt restituenda, ne creditor sua benevolentia, qui forte gratis pecuniam crediderat, damnum aut dispendium patiatur *. Si tamen non convenerit de generibus nummorum, sed tantummodo ut ejusdem bonitatis pecunia reddatur, & hæc quoque conditio servanda est, nempe ut pecuniæ valor secundum massam æstimetur. Si nihil expresse inter partes convenerit, & interim monetæ æstimatio crescat, videndum quis in mora fuerat; Nam si debitor in solutionis mora fuerit, & post moram contractam pecuniæ estimatio crescat, periculo debitoris id fit, qui non suo tempore solverat, Idem in creditore si mora recipiendi fuerit, & ei debitum offeratur: Si nulla in alterutro mora fuerit, sed ut in pignore aut deposito creditor dominus remanserit, eadem pecunia est restituenda *. Si creditor dominus haud remanserit veluti in mutuo, tunc pecunia ejusdem valoris est solvenda, alioqui creditor suam pecuniam ex contractu, nisi in ea æstimatione quæ tempore contractus fuerat, recipere non tenetur; Credibile enim est utrumque contrahentium sic voluisse & consensisse, si talis pecunia in usu non sit, ut altera solvatur ejusdem bonitatis, qua prior tempore contractus fuerat. In ultimis voluntatibus tempus solutionis inspicitur, Nam hic legatarii commodum vertitur, sic in decimis, tributis, vectigalibus, tempus solutionis semper inspicitur; si solutio permittatur in denariis seu denariatis, debitoris est electio; Itaque creditores recte fecerint, si in credenda pecunia adjiciant suam pecuniam reddi in eodem pondere, eadem materia & cursu. Et hæc de solutionibus inter privatos, & quoniam de monetæ æstimatione diximus, quomodo æstimetur, aliquid adjiciendum est.

** Bartol in l. Paulus ff. De Solutionib.*

** L. 1. ff. Depositi.*

De Monetæ feriendæ æstimatione.

Moneta Itaque vel ex materia vel ex forma æstimatur: forma est publicus ille character quo moneta authoritate principis sui publice imprimitur, Materia autem nihil aliud est nisi massæ bonitas aut in auro aut argento, bonitas autem secum trahit qualitatem & pondus, & ut bonitas monetæ & ejus corruptela in æris mistione melius intelligatur.

Quid sit argentum purum.

Argentum purum dicitur, quod est duodecem denariorum, idest per duodecem gradus diversos distinguitur, ita ut nullum argentum purius esse potest eo, quod duodecem denariorum dicitur; Nec etiam ullum argentum excusum huic bonitati argenti par est, sed necessario aliquid æris est admiscendum ut facilius excudi possit, Itaque cum libra argenti ex duodecem unciis constet, & ex his duodecem unciis dimidium unciæ argenti puri subtrahatur, & ejus loco dimidia uncia æris substituatur, tum dicitur argentum sive nummos argenteos esse puritatis undecem denariorum cum dimidio. In qua bonitate & puritate, purissima hodie moneta qua utimur excuditur, quales fere sunt Regales argenti Hispanici. Si ex hac libra adimas integram unciam argenti, & æris aliam unciam substituas, tum moneta undecem denariorum puritatis erit, quali moneta hodie in tota Anglia & majori parte Scotiæ utimur, Si duæ unciæ argenti puri adimantur, duæque æris unciæ earum loco ponantur, decem denariorum puritatis erit moneta, quales pro majori parte thaleri vulgo dolors Germanici sunt hodie. Si tres unciæ ex libra auferantur & totidem æris pro iis ponantur, novem denariorum puritatis erit moneta & sic deinceps; In quo genere sunt plerique thaleri Germanici, & omnes fere Danici.

Quid aurum purum.

Eadem ratio est in auro; Nam aurum purum & putum viginti quatuor charactarum dicitur. Ex hujus puri & puti auri libra si unam charactam detrahas, alteram substituendo aut æris aut argenti, tunc moneta aurea efficietur bonitatis viginti trium charactarum, & aurea moneta hujus bonitatis prima fere est in tota Europa, qualis nobilium quæ Rosæ dicuntur, & veterum angelotorum, quæ puritatis sunt viginti trium charactarum cum besse: Si charactam cum dimidia auferas & tantundem argenti aut æris substituas, moneta viginti duarum charactarum efficietur cum dimidia: In qua bonitate sunt aurei Gallici quæ scuta dicuntur. Si duæ integræ charactæ subtrahantur, & totidem æris aut argenti misceantur, tunc moneta puritatis viginti duarum charactarum fiet, cujus puritatis sunt pistoletæ Hispanicæ. Inferioris puritatis sunt ducati Italici, & alii plerique qui circumferuntur; ita ut quot charactæ aureæ adimantur & æris aut argenti totidem earum loco ponantur, totidem bonitatis charactarum moneta aurea æstimatur. Hæc ideo attigi ut omnes sciant quibus artibus misero populo monetarii illudant. Illud etiam prætereundum non putavi, duodecem

uncias argenti, cum una uncia auri, ejusdem pæne prætii & æstimationis esse, sic ut una uncia argenti in uno nummo excusa duodecimam partem auri 22. Charactarum valeat, & è converso. Adeo autem hæc res monetaria principi curæ tanquam patri patriæ esse debet, ut nulli alii potestatem monetæ feriendæ rescripto suo aut alia quacunque forma concessionis poterit committere; quod si fecerit surreptitium præsumitur rescriptum, nec ab ullo judice admittendum: Nisi potestas hæc alicui Civitati aut Proceribus commissa fuerit; Nam in iis non tam facilè fraus præsumitur. Qui monetam falsam fabricaverit, etiamsi justi valoris & ponderis, flammis exurendus est, Impuberes licet conscii excusantur, sic puniendus qui rodit, vel minuit monetam publicam vel tingit. Atque hæc de moneta nunc ad mulctam sive pœnam procedamus.

De mulctis & Pœnis.

Mulctarum Pœnarumque Compendia etiam inter regalia numerantur, nisi si quæ speciali jure (ait textus) concedantur; Nam præter eas, quas quis ex speciali privilegio sive principis beneficio habet, quales in regalitatibus (ut solemus loqui) & baroniis & similibus mulctæ continentur, etiam non nullæ sunt speciales pœnæ, quæ non fisco sed privatis personis conceduntur, ex speciali legis constitutione: sic pœna tutoris se excusantis cum excusari non debeat, pupillo accrescit *. Indignus enim videtur aliquo beneficio testamenti, qui testamentariam tutelam recusavit; sed quod legatum ei fuit, non fisco, sed pupillo cujus utilitates minuuntur, accrescit; eodem modo qui testamenti tabulas cælavit; Nam quod ei ex testamento relictum, sive legati, sive fidei commissi causa fuerit, apud heredem & non apud fiscum (licet sit pœna) remanebit. Sic Clerici ante definitam sententiam frustratoriè appellantis pœna quinquaginta librarum non fisco sed pauperibus applicatur. Sunt & alii casus in jure expressi, quibus neque pœnarum neque mulctarum compendia ad principem pertinent. Primus, in liberalitatis imperialis socio, cum princeps communiter sive conjunctim aliquid duobus aut pluribus dederit. Nam deficientis pars, si hæredes non habeat, socio accrescit, ne beneficia Principum ex parte sint irrita *: sic si quis ex collegio licito sine liberis aut hærede decedat, pars ejus non ad fiscum, sed ad collegium pertinebit, nisi quis forte dicat hoc inter mulctas sive pœnas non referri judiciales *. Sic in liberto, Nam patrono in sua portione non præjudicatur *, & in ecclesia in bonis clerici etiam patrimonialibus; Idem & in pœnis; uxore enim à marito interfecta, si is puniatur, hæredes uxoris in dote fisco præferentur; Nam ut vir eo casu dotem non lucratur, neque qui in ejus locum succedit fiscus, sic hæreditas ejus, quem hæredes redimere recusarunt, non hæredibus sed fisco accrescit *, Apud nos speciali privilegio indultum est Civitati Edinensi, ut eorum qui cædis in burgo damnati sint, bona Civitati accrescant, quod de bonis intra territorium Civitatis sitis tantum intelligi debere puto: Sic pœnæ eorum qui annonam & victualia intercipiunt, ut rursus vendant cariore pretio, burgi magistratibus ubi deprehenduntur applicantur: sic & pœnæ lenonis, & quæ ab mercatoribus exiguntur, ad gildum illius Civitatis seu burgi speciali privilegio pertinent (gild. 1. & c. 48.) Apud Romanos minima mulcta erat una ovis, maxima triginta, aut duæ vaccæ; & quoniam difficulter aliquando in urbem agebantur, una ovis decem assibus æstimabatur, bos centum: Puto hinc effluxisse veteres nostras omnes mulctas quæ aut numero ovium aut boum, quæ tum solum in bonis erant, pro gravitate pœnæ æstimabantur.

** L. 5. §. amittere ff. De his quæ ut indign.*

** L vinc. C. Si liberalit. Imper. socius &c. Lib. 10. tit. 14.*

** L. 1. C. De hæredit. Decurion. &c.*

** §. Sed nostra just. De, Success. Libertor.*

** L. si ab hoste §. vinc. ff Sol matrim. quemadmodum dos petatur.*

De bonis Vacantibus.

Sequuntur nunc bona vacantia, sub quibus omnia illa bona, quorum nullus est ex sanguine hæres intra decimum gradum, comprehenduntur; quæ etiam bona caduca nominantur *: decimum autem gradum intelligo numerandum jure Civili vel feudali, ita ut duo apud eos gradus unum apud nos gradum efficiant & sic extra decimum gradum idest extra nostrum quintum gradum. Horum Rex apud nos ultimus dicitur hæres, & debita defuncti solvere pro patrimonii quantitate tenetur. Vacare autem ea bona sic dico, quæ sunt mobilia; Nam in immobilibus locum non habet regula. Hæc enim bona suum habent hæredem, si de sanguine constet, quotocunque gradu alter ab altero distet, ut nuper in comitatu Marriæ vidimus & in dominio de Seatoun, cum de redimenda parte de Langnudrie litem movisset. Indignis autem bona adempta, tam jure veteri Digestorum quam Codicis, fiunt Principis *. Pœna incestarum nuptiarum erat bonorum confiscatio, nisi descendentes in recta linea ad tertium gradum essent, vel ascendentes in recta linea ad secundum gradum, vel frater, soror, patruus, vel amita: Nam hi jure Codicis fisco præferuntur, Jure tamen Authenticorum soli liberi; Apud nos pœna incestarum nuptiarum est mors, & bonorum omnium confiscatio; & hæc ex speciali ordinum constitutione *. Bona damnatorum quæ hîc inter regalia numerantur, jure Codicis sic dividebantur, ut dimidia pars penes liberos, altera pe-

** L. 1. C. De Bon. vacant.*

** De his quæ ut indig. &c. ff. & C.*

** Jacob. 6. Parl. 1. Act. 14.*

nes

nes fiscum remaneret, si non sint liberi descendentes, omnia fiscus vendicabit. Si quis decurio damnetur, & mares habeat liberos, omnia ad eos pertinebunt, si non habeat ad fiscum, nisi filias habuerit, quo casu dimidia pars ad eas, altera ad curiam pertinebit *, Quod tamen jure Autenticorum correctum est, quo bona damnatorum ut ad tertium gradum tam ascendentibus quam descendentibus debeantur, exclusis aliis omnibus, nisi in crimine læsæ majestatis, ubi indiscriminatim bona omnia etiamsi extent filii, fisco applicantur, ut suæ vindictæ habeat solatium, uxoribus dote sola reservata *, Illi tantum majestatis rei censentur; qui in principem, ejus vitam & dignitatem offenderint, aut in remp. Principem hic appello qui superiorem non agnoscit; In Imperio tamen Germaniæ, Reus majestatis est, qui in septemviros electores, licet superiorem Imperatorem agnoscant, tale crimen, in horumque securitates hostili animo quid perpetrant. Hæreticorum etiam bona fisco applicantur, quia est ibi læsio, uti voluerant Pontificii, majestatis divinæ, & ideo æqualem saltem pœnam Cum temporalibus merentur, Hodie apud nos omnium damnatorum bona fisco applicantur, nisi aliter de parte earum sola amittenda, sit quid constitutum: His accedunt bona eorum, qui sibi manus intulerunt; Nam licet jure Civili, qui nullius Criminis conscientia, sed per furorem vel insaniam, aut tædio vel fugiendi opprobrii causa, mortem sibi consciverit, bona ad hæredes transmittit, Tamen cum sæpe antea sententiis variatum vidissem, Senatus in causa Thomæ Dobbiæ, qui sibi manus intulerat Cum hæredes probationem, furiosum fuisse, in se vellent recipere, bona ad fiscum pertinere censuit, & pro lege postea observandum, neque insaniæ objectio recepta; Cum nemo sanus id faceret.

* L. 10. quando quis. C. De bon. Damnator.

* Authent. Ut nulli judicum &c.

Angariarum & Parangariarum præstationes erant extraordinariæ operæ & propter repentinum aliquod negotium provincialibus indicebantur, ut iter Principis expeditius esset; Itaque onerum vehendorum & bajulandorum necessitas & celeritas publica imponebatur, veluti jumentorum, trahearum, plaustrorum & similium præstationes *: Apud nos etiam quædam sunt Angariæ, quales sunt boum præstationes, ad deducenda tormenta ænea si quo opus est. apud Anglos plures. Sic non solum jumenta, boves, plaustra, sed etiam naves angariariæ dicuntur, cum necessitate ad onera publica transfretanda astringuntur, puto hanc vocem latinam ex græco factam esse, nempe ἀπὸ τῆς ἀνάγκης quæ necessitatem significat, In eadem significatione parangariæ sumuntur, nisi quod gravior hæc videatur impositio, ut quasi superimpositio dici possit, qua provinciales supra quam æquum erat, & consuetudo requirebat premebantur *, Plaustrorum & navium præstationes exegeticè adjici videntur; Nam sub angariis & parangariis possunt comprehendi, tamen ab iis diversas aliquando fuisse ex jure Codicis satis constat *, ab his immunes sunt qui prius dicti sunt. Collatio ad transitum exercitus etiam inter regalia numeratur: Nam cum Imperatores ad accipiendam Italiam ingrediebantur, (quod raró sine exercitu fiebat) quosdam ad singulas Civitates, per quas erant transituri præmittebant, ut quæ ad fiscum pertinebant, & annonam militarem militibus exigerent *, quod jure feudali fodrum dicitur; Fodri vox apud Germanos pro equorum pabulo usurpatur, & etiam apud nos. Plura de hac voce, vide Hottomannum in dictionario feudali: Magistratuum creatio lege Regia in Imperatorem translata est, & merito inter ea numeratur, ita ut Rex aut omnes magistratus conferat, aut conferendi potestatem aliis mandet: veluti in Episcopatibus, Monasteriis, & si qui alii sunt, qui jus regalitatis (ut loqui solemus) habent; Nam hi ex autoritate quam à principe accipiunt, magistratus etiam suos creare possunt; Barones autem ut & Burgi & ipsi magistratus suos creant, Nam imperium merum idest gladii potestatem & mistum habent sibi commissum.

Angariarum & Parangariarum præstatio.

* L. 10. & 11. ff. De Vacat. & Excusat. muner.

* L. 11. C. De Sacrosanct. Eccles. & l. 2. C. De Episcop. & Cler.

* L. 10. & d. l. 11. C de Sacr. Eccles.

* L. 27. §. 3. ff. De Usufr.

Argentariæ potestas publica est, & à solo principe concedi potest, in qua publicam fidem necesse est aliquando sequi *: Sunt qui argentariam intelligant officium illud, argentariam, seu nummulariam mensam tenendi, nos banque dicimus *; Ego tamen per argentariam argenti fodinas potius intelligo, & idem maxima pars feudistarum sentit, quos legerim: Nam metallorum fodinas omnes ad principem pertinere certum est: Sunt tamen qui putant metallorum aliorum ab auro & argento fodinas non ad regem pertinere, sed ad dominos fundi, præstando Canonem pro eis; & nisi vox hæc de argenti fodinis intelligatur, nulla earum inter hæc regalia erit mentio, quæ tamen omissa præsumi non potest: Nam omnium gentium, omniumque ætatum consensu, fodinas omnes auri, argenti, æris, stanni, plumbi & similium publici juris esse, & in patrimonio principis numerari comprobatur; neque vocis à prima significatione declinatio quempiam movere debet, Cum sciamus neque semper eandem significationem, neque etymologiam, aut formationem latinis vocibus post corruptionem latinæ linguæ mansisse: quod si argentaria argenti fodinam significet, idem & in reliquis

Argentaria quæ sunt.

* L. Argentarius ff. De Edendo & l. si ventri. ff. De reb. author judic. possidend.

* Baro in Tit. Quæ sunt Regalia.

quis metallicis fodinis intelligi debet : frequens enim est in jure sub majoribus, minora comprehendi.

Palatia seu prætoria inter Regalia numerantur, neque enim in iis quis sine Principis licentia habitare potest. Et sane apud nos speciali statuto inter regalia numerantur, caveturque non tantum ut ne alienari, sed ne etiam in emphyteosim dari possint. Hottomannus putat Platia legendum, ubi vel curiæ vel nundinationes exercentur, quæ emendatio si pro vera conjectura accipiatur id inducit ut jus fori sive nundinarum imponendarum sive exercendarum in Civitatibus ad solum Principem pertineat, quo jure & nos utimur. *De Palatiis seu prætoriis.*

De Piscationibus & earum reditibus quomodo inter regalia connumerari possunt, inter gravissimos authores controvertitur, Cum jus piscandi tam in mari quam in fluminibus sit publicum, & à jure gentium indroductum * : Hottomannus partem prædii intelligi voluit quam dominus quibusdam in locis solet sibi reservare ; Idque ex autoritate Speculi Saxonici : Cujacius corruptum locum esse putat, & picaria pro piscaria retinendum, cum multis in locis Pici fodinæ sint, eadem forte derivatione qua argentariam pro argenti fodina accipi diximus : Nos non tam hujus quæstionis solutionem, quam quid apud nos in usu servetur requirentes, per piscationum reditus, non quascunque piscium commoditates, sed tantummodo salmonum, qui in fluminibus capiuntur intelligendas putamus ; Nam salmonum piscatio apud nos inter regalia numeratur, neque cuiquam hodie concessa videtur, nisi specialis ejus in concessione mentio fiat : antiquitus tamen sub nomine Piscationis comprehendebatur etiam apud nos, quoties perpetua & ultra hominum memoriam possessio accesserat. *De piscationibus.* ** L. 1. ff. De acquir. rerum domin.*

Salinarum vectigal etiam inter regalia numeratur, & ad regis patrimonium pertinet : Omnes tamen quos legerim, Salinas in publico loco constitutas, putant esse juris publici, & inter Regalia numerari : In privatis locis tamen constitutæ, privatorum sunt. Ita tamen ut decima pars ad Principem pertineat, & sane apud nos ipsæ Salinæ ad fiscum non pertinent, cum super privato solo sint constitutæ, licet aliqua portio sive vectigal ex iis debeatur. *De Salinis.*

Thesauri non data opera inventi in loco publico aut religioso dimidium ad Regem, dimidium ad inventorem pertinet. Si data opera inventus fuerit, totus Regi debebitur ; jure nostro & omnium regnorum utroque casu ad Regem pertinebit ; & furti reus fit qui celaverit, aut fraudaverit eo fiscum. Thesaurus autem dicitur in jure vetus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum habeat *. De jure communi thesaurus inventus in fundo proprio ad fundi dominum pertinet ; In alieno, pars una fundi domino : altera inventori datur. In locis publicis religiosis aut fiscalibus, dimidia pars ad fiscum, altera ad inventorem pertinet, quod si certum sit pecuniam aliquem deposuisse metus tantum causa vel custodiæ, licet deponens moriatur, ad ejus tamen hæredes pertinebit *, quod & apud nos observatum vidi: Nam quidam Cor frater Clementis Cor civis spectati, in publica pestis Calamitate, cum pecuniam abscondisset, eam executores ejus vendicarunt. Hæc itaque sunt Regalia, quæ In libris Feudorum numerantur, quæ cum ex longa temporis dissuetudine intercidissent : Frederico Imperatori cognomento Barbarussæ sive Ænobarbo in Italiam venienti, Episcopi, Barones & reliqui Proceres, & Civitates Italiæ restituerunt. Miror quod molæ sive molendina omissa fuerint ; Cum jus eorum etiam ab Episcopis & Proceribus eodem tempore Imperatori concessum testetur Suintherus Poeta non ignobilis, & fortasse major quam ea ferebant tempora, ejus verba hæc sunt. *De Thesauro.* ** L. nunquam 17. ff. Eod.* ** D. l. nunquam. Et l. A Tutore ff. De rei vindic.*

At primum Ligures super hoc à Rege rogati,
Vectigal, Portus, cudendæ jura monetæ,
Cumque molendinis, telonia, flumina, pontes,
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.

Radevicus certe (Lib. 4, Cap. 5. de rebus gestis Friderici) sic scribit, tam Episcopi quam Privati uno ore, uno assensu, in manu Principis regalia reddidere, primique resignantium Mediolanenses extitere, requirentique de hoc ipso jure quid esset, adjudicaverunt Ducatus, Marchias, Comitatus, consulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedagia, molendina, piscarias, omnemque utilitatem ex decursu fluminum provenientem : Ex

quo

quo constat Ducatus, Marchias, Comitatus ad hæredem olim non transisse sed tantum vitales fuisse dignitates; Nostri inter regalia molendina numerari putant, quod non concedi præsumuntur, nisi exprimantur; Sed falsum est, nam si inter regalia numerarentur, in principis patrimonio essent, & nulli privato sine ejus rescripto molendinum permitteretur: Sane apud nos molendina sub nomine pertinentiarum, ut pleraque alia non veniunt, sub appellatione tamen Baroniæ comprehenduntur, Cum Baronia sit nomen universitatis, adeo ut si Baronia alienata sit, molendina etiam secum trahat. Sed de his postea. Sunt & alia quæ inter regalia numerantur, quæque solus princeps facere seu concedere potest, qualia sunt dare veniam ætati; Et etiam apud nos turres pinnatæ, quas privatus habere nequit, nisi vel sit Baro, vel licentiam super eo à principe obtineat.

Bona quæ dicuntur Urack & Vaith.

Sed & ea bona quæ urack & vaith dicuntur à nobis quoque inter regalia numerantur: De harum vocum significatione & unde ad nos defluxerint nonnulla dicenda sunt, utraque vox Gallica sive Normannica (ut creditur) est, & apud eos varet & vanye dicuntur. vareth tamen sive urack vocem esse danicam potius puto, proque eo sumi quod vel ex naufragio, vel aliunde, cujus dominus nesciatur è mari in terram ejicitur; quodque in mari fluctuans sine certo domino invenitur; qui invenit, attingere non debet, donec ab ordinario ejus loci inspiciatur; Isque curabit rem in annum custodiendam, si talis sit quæ sine incommodo custodiri possit; Ac si servando servari hæc res non possit, sed mora temporis peritura, tunc publicè quam maximo pretio distrahenda, servatis tamen signis sive designationibus, ut inde domini quærentes, coarguere, & si quæ fraus fuerit, coargui possint: si intra annum, qui res illas ad se pertinere contenderit, legitime & sufficienter probaturum se recipiat, signaque ostenderit, quod res hæ ad se vel in toto vel in parte pertinent; Res ei suæ si probaverit permittendæ, alioqui regio fisco applicandæ: In Gallia ad dominum feudi illius, in quod res illæ ejectæ fuerint pertinent, sive ex speciali privilegio, sive consuetudine perpetua sic obtinente. Excipiuntur tamen aurum & argentum excusum, sive non excusum, equi, canes, aves aucupio destinatæ, ebur, coralium, gemmæ sive Lapides pretiosi, Murex, pelles sabellinæ in usum nondum dispositæ, sericæ telæ omnes, quæque in fascibus colligatæ sunt, eæ inquam Res ad principem pertinent. Apud nos princeps Thalassiarcho maximam partem horum bonorum quæ urack dicuntur concessit, ea lege ut tutam suis hominibus navigationem præstet, & ita consuetudo inolevit, nisi forte quibusdam speciali infeofamento aliter indulsit, quemadmodum Comiti Orcadum, quo in numero plerique nobiles & barones Maritima possidentes sunt. Certum tamen est ea omnia bona regalia esse, neque ad quempiam pertinere, nisi ad eos qui ex beneficio principis obtinuerunt, non tamen esse ex annexo patrimonio: Sed ea sola bona apud Anglos dicuntur urack cum ex navigantibus nemo non solum saluus est sed neque canis, neque felis in littus è navi appulerit. Quod ad ea bona quæ vayne dicuntur nos vaith vocamus, hoc tantum admonendū est ea bona dici quorum dominus non invenitur, non ut propriè pro derelictis habeantur, sed ea quæ nemo pro suis agnoscit, si forte ita aberraverint, ut ad quem pertineant incertum sit, ut pecora aberrantia; Ea bona qui longius septem diebus detinet puniri debet. Hæc dominus feudi apud Gallos sibi vendicat: apud nos ad fiscum pertinent, quique ea invenerint, ad vicecomitem deferre debent: Is vero tribus diebus dominicis in publico populi conventu, ad concionem denunciari ea bona errantia faciet, inventa esse, neque dominum sciri, si quis sua esse velit probare, ut coram vicecomite compareat certo die, signa ostendat & sua recipiat; post autem tertiam denunciationem, si nemo est qui quæstionem moveat, fisco applicantur: Apud Anglos hæc distinctio adhibetur, ut si res inanimis sit, semper domino suo maneat, idest ut ad eum pertineat, qui amisit: secus in rebus animatis; Nam in equis & jumentis amissis, publicatio trium dierum solum modo in ecclesiis requiritur; Aliqui, si proclamatio in vicineto sive vicinia fiat, sufficere putant: Ratio differentiæ est, quod res inanimes sine sumptu facile custodiri possint, non autem animatæ: Sed hæc præmisimus, ut facilius intelligatur quæ Regalia disponi possint, quæ non, quæ concessa præsumuntur, quæ non. Itaque divisionem regalium facimus ut alia majora dicantur alia minora, vel ut Zazius alia potiora regalia alia Communia; Hæc facilius, illa difficilius in feudum conceduntur; Regalia majora seu potiora sunt, quæ ad supremam & Regiam potestatem spectant, qualia sunt prælaturæ, monasteria, & ecclesiasticæ dignitates, earumque concessiones, Nam nisi à principe concedi non possunt, neque solent: Extat adhuc Caroli Illius revera Magni edictum, Ne quis dignitates sive prælaturas nisi princeps concedat. Prævaluit tamen Pontificis Romani tyrannis, post infinita cum Cæsaribus prælia, eorum cladibus nobilitata, ut omnia benefi-

Quæ Res in mari inventæ ut Urack, sive ex naufragio ejectæ ad Principem pertinent.

cia ecclesiastica, licet feuda complecterentur temporalia, debeant à Pontifice concedi; & hujus incendii, quo pene tota Europa deflagravit, pars etiam ad nos pervenit, dum Rex horum beneficiorum collationem sibi vendicaret, Pontifex vero, ut omnia, ad se traheret: Plura qui cupit videat Hottomannum *. Alia regalia majora enumerantur, qualia sunt Comitia indicere, leges condere, eas interpretari, magistratus eligere, honores tribuere, nobilitare, restituere famæ, spurios legittimare, bellum indicere, collectas & vectigalia imponere, academias, urbes, portus, loca publica, privilegiis ornare, monetam cudere: Ex quibus facile patet, per feudi concessionem, nullum esse transmissibile, aut quod delegari aliis possit, nisi fortasse magistratus creandi potestas, quam princeps sæpe & Baronibus, & urbibus concedit, ut suos magistratus habeant, quod eo facilius conceditur, quoniam nullo cum præjudicio patrimonii regii potest indulgeri. Minora autem sunt Regalia quæ in superiore enumeratione non continentur, quæ & aliis disponi possunt, sed cum hoc temperamento, ut ea dispositio non vergat in magnum disponentis præjudicium *, vel saltem clausula motus proprii vel ex certa scientia apponatur, ut omnis suspitio obreptionis tollatur, quæ vel ex his clausulis, vel ex secunda principis jussione cessat, nam secunda jussio, motum proprium inducit. Quod si quædam regalia in specie sint concessa, Cum clausula generali, cum omnibus libertatibus, juribus, privilegiis, immunitatibus, quæ habeo in dictis terris, Hæc inquam clausula generalis, regalia minora comprehendit, sed non majora. Sunt tamen qui putant hanc generalem clausulam nulla regalia comprehendere, nisi in duobus casibus, *viz.* ubi princeps illustri personæ vel cognato suo dignitatem aliquam concesserit; nam tum præsumitur plenissime concessa; aut in eo loco quem Rex in feudum concedit, nullæ aliæ sunt commoditates quam Regalia, & utroque modo, hæc tantummodo de minoribus regalibus sunt intelligenda: Itaque Princeps regale feudum concedere potest, cum Magistratus creatione, etiam eschetas, sive obventiones Curiarum, Mulctarum & pænarum compendia, bona vacantia, sive Caduca, pro ut in regalibus omnibus videmus, etiam piscariarum & Salinarum reditus, Majora tamen regalia qualia sunt patrimonium annexum, vectigalia, jus cudendæ monetæ, non nisi debitis omnibus solennitatibus observatis, quæ in publicorum Comitiorum actis præscribuntur.

* *Verbo Regem De verbis feudal.*

* *Baldus in Lib. De Pace Constantia.*

Fiscum autem solus Princeps qui superiorem non agnoscit, habere potest. fiscus autem dicitur pecunia Principis; Nam lege regia, constituto Principe, ad decorem, majestatemque ejus observandam à S. P. Q. R. pecunia etiam publica decreta fuit, Ideo fiscus dicta, quia fiscis, sive fiscellis portabatur, fisci enim erant viminea & flexibilia utensilia quibus majores pecuniæ summæ inferebantur, & differt fiscus, ab ærario, quia ærarium erat in æde Saturni, In qua publica pecunia Pop. Rom. qua in bellis uti solebant, servabatur: At fiscus Principis, erat privata ejus pecunia, ad privatos usus destinata, utrumque tamen posteriores principes confuderunt; factum tamen est, ut neque solus Princeps fiscum haberet, sed etiam quæcunque Civitates, quæ nullius Imperio subjacent, pleræque etiam quæ superiorem Cæsarem agnoscunt. In Germania jus tam monetæ cudendæ, quam fisci habendi usurparunt, sive ex diuturnitate temporis, regalia hæc præscripserunt, sive illud vel patientia, vel libera concessione principis sibi vendicarunt. Illud tamen affirmare non dubito, quæcunque privatorum fisco acquiruntur, principis fisco deberi, & de rationibus reddendis privatos eo nomine teneri, nisi si quod in hunc fiscum inferri debet, specialiter à principe indultum sit; quemadmodum Civitati Edini, Thalassiarcho & Comiti Orcadum, speciale privilegium fiscum suum habendi & retinendi indultum est, quod tamen ad exemplum non est trahendum: Rerum autem quæ sub fiscum cadunt proprietas, ipso jure, & sub ipso momento causæ, propter quã cadit, vel commissi delicti ad fiscũ pertinet. Aliquando enim audivi à dom. Davide Makgillo regio advocato in senatu doctè disputatum, Regem, brevi manu, rem ad se devolutam apprehendere posse, sive jure hæreditario ad eum perveniat, sive jure fisci; Itaque nec investitura nec sasina opus est: Neque enim Princeps suo nomine præcepta pro se in hæredem agnoscendo, aut Investiendo dirigere potest, Cum nemo sibi jus dicere possit, Sed defectum illum juris, natura Coronæ supplet, nempe ut ipso jure Res ejus fiat, quatenus ad proprietatem; sunt qui addant etiam quatenus ad possessionem, & quod possessio illius, qui delictum commisit, aut causam dedit, in Regem continuatur; Quemadmodum apud Gallos, mortuus sasit vivum, idest possessio defuncti, ipso jure continuatur in ipsum hæredem. Alii sunt qui principem possidere corporaliter non putant, donec possessionem apprehenderit; Apud nos si vel ex delicto, vel ex obitu, aut alia quacunque causa, Res immobilis ad fiscum pertinere incipiat, diem delicti vel obitus vel quo jus fiscus prætendere potest

De fisco & quæ ad fiscum pertinent.

inspicimus: Adeo ut si quid diminuatur fraude aut dolo, fiscus pro eo agere possit, In mobilibus tamen usus non est prohibendus, ut inde quis ali aut vestiri possit, donec denunciatio publica intercedat, aut damnatio sequatur: Præterea apud nos, si quando princeps spurio, aut ut ultimus hæres alicui qui hæredem non habet, succedit; His casibus, præcedentibus legitima inquisitione & publica denunciatione, opus est declaratoria; ut in crimine, condemnatoria, antequam Princeps se bonis caducis immisceat: Certum tamen est & ante sententiam Inventarium posse Principis officiarios conficere, & res arresto subjicere: Sunt qui putant cum fiscus loco hæredis habeatur *, & in pænis causam lucrativam habeat, creditoribus satisfacere teneri, licet non ultra vires hæreditarias, nec tamen inventarium conficere tenetur, ut facultates ejus qui deliquit, cognoscantur; Sane constitutione Autonini licet fiscus creditor reliquis creditoribus præferatur, tamen si ex delicto fuerit creditor, postponitur *, Sed eo jure non utimur; Attendendum tamen est quod bona confiscata sive caduca non fiant patrimonialia, nec in patrimonium ascribantur, Itaque & ea alienare reges possunt, quemadmodum & apud nos, & apud Gallos observari videmus, nisi forte in patrimonio sive dominio incorporentur expressè per speciale statutum, qualia sunt exempla apud nos plurima, aut præscriptione temporis longinqua in patrimonio semper sint æstimata & à rotulario inter ea recepta & exacta ut in bonis de mensa Prælatorum antea diximus, Par enim ratio in utriusque regula observanda est, & ita patrimonia aliorum Princeps præscribere potest, at ipsius patrimonium a nullo præscribitur; Tritum enim est illud Catonis Censoris, Nec mortales contra deum immortalem, nec privatos contra remp. posse præscribere: In qua multi putant scientiam & patientiam Principis requiri: nunquam tamen præscribunt illa quæ principi in signum subjectionis & universalis dominii sunt reservata, qualia sunt census, tributa, supremæ jurisdictiones, qualia sunt leges condere & eas interpretari creare magistratus, Regales concedere dignitates, ut Ducatum, Marchionatum, Comitatum, Baroniam, nobilitare, famæ restituere, spurios legittimare, veniam ætatis concedere, bellum indicere, Scholas aperire, Academias condere, aut confirmare, privilegiis ornare & si quæ sint similia: ad Regis similitudinem apud Anglos, villani contra dominos non præscribunt, hoc est nullo temporis interstitio domini prohibentur, id quod villani acquisiverant, vendicare, brevi etiam (ut ajunt) manu. fiscum autem nemo habere potest, nisi qui superiorem non recognoscit ut nuper diximus.

* *L. 2. C. ad leg. Jul. De vi publ. l. unic. C. De pœnis fiscal. l. non possunt l. in summa l. res quæ C. De Iur. fisci.*
* *D. l. unic. C. de pœnis fiscal.*

FEUDO-

FEUDORUM LIBER SECUNDUS.

QUIBUS, MODIS FEUDUM ACQUIRITUR.

Diegesis prima.

Uperiore libro, quæ de feudi origine & progressu juris feudalis, donec in eam magnitudinem excreverit, ut relicto, longo post se intervallo, tam jure civili, quam pontificio principatum juris sibi arrogaret, quæ ex Veterum autorum scriptis, & doctissimorum hominum commentariis colligi poterant exposuimus; adjecta insuper feudi & definitione, & divisione, ut ejus conditio & natura esset explicatior; Tum ad ejus causas, efficientem inquam & materialem, aperiendas procedentes quæ personæ feudum efficiant, quæ dent, quæ recipiant, quæ res in feudum possunt concedi (quæ materia Feudorum est) licet non pro dignitate, ut potuimus saltem declaravimus. Superest ut de causa formali feudi jam disseramus, & quomodo feudum formetur, & in esse (ut in scholis dici solet) perducatur, ut vere feudum & sit, & dici possit, nam forma dat esse rei, & sine qua res subsistere non potest. Ex divisionibus Feudorum ante propositis, una erat, qua feudum dividebatur, in novum & antiquum; quod ad feudum antiquum attinet, acquiritur vel successione, Vel investituræ renovatione, de quibus postea; Novum autem feudum quod à principio instituitur, ut sit feudum, in his tribus consistit, in acquisitione, constitutione & consummatione, in quibus feudi novi forma consistit, nempe aut acquiritur, aut constituitur aut consummatur. Singula autem hæc membra, suas habent peculiares formas à jure institutas; quæ prætereundæ non sunt, Quod ad novum feudum acquirendum attinet, ut antea monuimus de personis feudum constituentibus, eis omnibus licere, feudum concedere & accipere, quibus alienare, & alienationem recipere ex jure permissum; & ut eæ res omnes, si modo sint Immobiles, quæ commercio hominum subjacent in feudum dari possunt, sic etiam hic & hoc addendum, iisdem modis quibus jure gentium, aut civili, dominia rerum acquiruntur, Ex iisdem (si hoc agatur) feudum constitui posse; Itaque donatione, emptione, permutatione, & præscriptis Verbis, præscriptione, imo stipulationibus, obligationibus, feudum acquiritur; sed feudum hic pro contractu feudali sumo, Nam feudum vocem esse homonymam antea monui, & aliquando ipsum contractum, aliquando hæreditarium jus, & prædium significare, Itaque ut ex contractu acquiratur, ita ex investitura sine præscriptione feudum constituitur. *De modis feudi acquirendi.*

Sed priusquam modos novi feudi acquirendi à principio proponamus, expediendum prius erit, per quas personas feudum nobis acquiratur. Quod ad jus feudale attinet, nihil fere in hac quæstione expressum est, nisi nos feuda posse acquirere, vel per eos, qui sunt in nostra potestate *Per quas personas feuda nobis acquiruntur.*

potestate vel per procuratores sive actornatos* ; sed si diligenter verba textus expendantur, latius quam ad servos vel procuratorem perspiciemus extendi. Nota est divisio personarum ex jure civili, ut alii sint sui juris, alii alieni : rursus ex his qui juris alieni sunt, quidam sunt servi, quidam in potestate parentum ; Servi omnia dominis suis acquirebant, neque tantum veri servi, quorum plenum dominium aliorum erat, sed etiam si tantum usufructus alicujus erat, imo si bona fide serviebant : quodque majus mirum est, etiam servi alieni, nobis bona fide servientes, non suis dominis, sed nobis quibus bona fide serviunt acquirebant, quod eis & non veris dominis res acta videbatur, sed adhibita hac distinctione, ut servi suo domino servientes omnia ei acquirerent, servi vero alieni, imo & liberi bona fide alii servientes, aut si usufructus servi ad alium pertineret, quodcunque ex opera sua aut re ejus domini acquirebant, eis quibus bona fide serviebant, id omne cederet : quod vero neque ex re ejus cui serviebant, neque sua opera acquisitum erat : Veluti si aliquid his fuerat legatum, aut si testamento hæredes ab extraneo instituantur, nullo habito respectu ad eum cui serviebant, id liberi bona fide servientes sibi, servi autem alii bona fide servientes, & is cujus usufructus ad alium pertinet, suis dominis lucrabantur. Ad similitudinem servorum Villani qui hodie in Anglia sunt frequentes, dominis suis, non sibi acquirunt ; Liberi vero qui in parentum sunt potestate, sive suo nomine sive parentum contraxerant, sive è suis laboribus comparassent, id omne parentum lucro cedebat, donec ex posteriore Justiniani constitutione usufructus tantum bonorum à liberis acquisitorum ad patrem pertinebat, salva eorum proprietate acquirentibus, nisi ex re patris acquisivissent, quo casu omnia ad patrem redibant ; Emancipati, si quid ante emancipationem acquisivissent, tertia pars à patre retinebatur, quasi pro pretio emancipationis, donec & hoc nova Justiniani constitutione etiam emendatum fuit : ut pro hac tertia, pater usufructum dimidii omnium bonorum haberet, salva eorum proprietate filio emancipato : per alias personas, per liberos homines, qui neq; nostro juri sunt subjecti, neque bona fide nobis serviunt, & per servos alienos, in quibus usumfructum non habemus, neque justam possessionem, nihil nobis acquiri potest, unde illud vulgatum in jure, per extraneam personam nihil nobis acquiritur, nisi per procuratorem qui nobis tam scientibus, quam Ignorantibus, non solum dominium rerum, sed etiam possessionem acquirit * Si modo dominus intra annum & diem ratum habuerit, quod facere censetur, quum investituram nomine suo factam cognovit, & non contradixit : His similia sunt quæ de stipulationibus traduntur in jure civili, alterum alteri stipulari non posse, inventas enim hujusmodi stipulationes & obligationes ad hoc, ut quisque acquirat sibi quod sua interest, cæterum si alii detur, nihil interest stipulatoris ; si tamen sub pœna quis alteri stipuletur, datur ad pœnam actio, non ad promissionem implendam, cum nihil intersit stipulantis, quod promissum est impleatur nec ne ; evenit tamen sæpe, ut alteri stipulari possimus, cui & solvi nostra interest, veluti si tutor suo pupillo, debitor suo creditori, vel quis procuratori suo solvi stipuletur, omnes hæ stipulationes ex jure civili valent * ; Et sane cum juvenis cœpi forum frequentare, audivi acerrime controversum in senatu, an instrumentum compensationis alicujus partis usufructus, qui ad dominam Wauchop de Edmestoun antea pertinebat, & ab illa sub forma instrumenti renunciatus fuit ob compensationem usufructus alterius partis, in favorem domini de Edmestoun, an compensatio illa teneret ; cum notam instrumenti rogasset extraneus à dicta domina ; ratio dubitandi erat, quod alteri nemo possit aut acquirere aut stipulari ; & Senatus eo tempore censuit instrumentum valere, licet qui notam à notario rogasset fuisset extraneus. Quod ad jus feudale attinet per servos quidem sive nostros sive alienos, sed bona fide nobis servientes, quod vel ex re domini vel sua industria & opera acquirunt, & jure Anglorum per liberos nostros quandiu in familia nostra sunt & à nobis aluntur, nobis acquiri certum est : Et ut usum nostrum conjungam, per nostros servientes, qui nobis loco servorum sunt, sive hi dicantur, factores, camerarii, ballivi aut actornati, feudum rectè acquirimus : nec majus dubium est in procuratore quin ejus opera in feudo acquirendo uti possumus, sed verba textus latius extenduntur, Nam Obertus ait utrum ipse vel alius pro te investituram accipiat nihil interesse putamus, itaque ex jure feudali, feudum nobis acquiri potest per liberam personam, etiam extraneam nostro nomine stipulantem vel contrahentem, & in hoc usus noster forensis etiam consentit, ut per quamcunque personam feudum acquiri possit nobis, modo res nostro nomine agatur, & ratum postea habeamus : neque enim nostra rati habitio ex jure sufficit, nisi res à principio nostro nomine agatur : melior tamen pars feudistarum, non nisi per procuratorem, licet generale mandatum habentem, quem nos actor natum

* *Lib. 2. feudor. Tit. 3. §. personam.*

De Villanis in Anglia.

* *Lib. 2. Instit. Toto tit. Per quas person. cuiq adquir.*

* *§. Alteri stipulari Institut. De Inutilib. Stipul.*

natum dicimus, feudum nobis acquiri putant *, Apud nos & jure nostro non solum acquirimus per nos, sed per uxores nostras vel per servos vel bona fide nobis servientes, per procuratores etiam, sive generale sive speciale mandatum habentes, pupilli etiam acquirunt per tutores & curatores. ** Schoner. Lib. 1. Disput feudal. Disp. 5. Thes. 16. & 18.*

Sequitur ut de modis feudi novi acquirendi dicamus, Sane genuinus & naturalis feudi novi acquirendi modus est liberalis donatio à domino in favorem vassalli concessa, nam sua natura feudum debet esse gratuitum, & ex liberalitate concedentis, ob militares tantum operas concedi; quod enim interveniente pecunia vel mercede conceditur, feudum degenerans sive feudastrum dici potest *, licet nonnullis in locis juris & hæc nomine Feudorum nuncupentur, habito respectu ad id quod in communi erat usu *: sed ut ad donationem revertamur, qui primus est acquirendi feudum modus, unde & beneficii nomen meruit, ea igitur est duplex, una mera & directa donatio, quæ nihil nisi liberalitatem sapit, alia negotialis, quæ negotii quandam gestionem, & conditionem cum liberalitate conjunctam habet, quæ propria Feudorum est, nam sub officii sive servitii conditione contrahuntur: imo neque illud feudum quod eleemosynæ nomine, sive in perpetuam eleemosynam datur, servitio suo mercenario vacat, clerici enim tanquam mercenarii, hoc feudum recipiunt, sub conditione quadam precum, aut pronunciandarum, aut obmurmurandarum. *De acquirendo feudo per Donationem.* ** Lib. 1. feudor. tit. 27. §. 1.* ** Lib. 1. feudor. tit. 1. in fin. & tit. 7. & 16. Et Lib. 2. tit. 12.*

Quod ad emptionem attinet, is hodie est modus acquirendi feudi vulgatissimus. Licet Gerardus sub prætextu pecuniæ, feuda comparari deberi neget, sed tantum honore & amore domini *: hodie tamen, hoc modo, degenerantibus à veteri instituto moribus, feuda comparari solent, licet revera sic beneficii nomen amittant, nemo enim sanus qui pretio emit beneficio se acquisivisse dicet, nisi forte ad similitudinem manumissionis cum Marcello dicamus *, manumissorem etiamsi pecuniam acceperit, beneficium tamen præstare servo, cum ei libertatem dat, nec minus patronus efficitur, & jura patronatus in libertum omnia habebit, quæ haberet, si ex sola liberalitate manumisisset, potest etiam dici integrum pretium non solutum, sed moderatum, nempe habito respectu ad onus, in quod vassallus domino tenetur, quod pro parte pretii imputatur, alioqui plus soluturus, si allodium esset. In his alienationibus semper inspiciendum, si is qui vendit ipse jus habeat, alioqui nihil emit: Nostro jure si titulus superveniat venditori, accrescit emptori & retrotrahitur, non autem jure Anglorum. *De Secundo modo per Emptionem.* ** L. 3. ff. De Obseq. Parent. & patron. præstand.*

Tertius modus feudi acquirendi est permutatio, quæ vulgariter cambium & excambium dicitur, de quo etiam apud Gerardum & Obertum *. Eodem modo in acquisitionibus præscriptis verbis cum feudum datur, ut aliquid fiat vel detur, nam in his omnibus feudalibus contractibus, semper ut aliquid fiat convenit, & feudum merito dici potest contractus, do ut facias, nihil enim datur nisi ob causam, ut aliquid fiat, quo non facto sive præstito, dominus feudi revocationem ad se habet; Et hi modi feudum solent præcedere, neque feudum, sed actionem perfectam propter feudum, & ad feudum constituendum, perficiendum, & absolvendum inducunt. *De tertio modo per permutationem.* ** Lib. 1. feudor. tit. 4. §. 2. Et Lib. 2. tit. 25.*

Superest de præscriptione, quæ non solum modus acquirendi sed etiam feudi constituendi in jure ponitur, non enim tantum contrahitur, sed etiam perficitur & absolvitur feudum hac præscriptione, cum non solum, titulus adsit (præscriptio enim titulum & etiam dominium inducit) sed etiam realis possessio. præscriptio autem in usu nostro non est, nisi in causis paucissimis, plerique enim dolendum putant, quod sæpe evenit, ut viris nobilibus vita functis hæredes à latifundiis suis cadant, fraude, vel viduæ, vel famulorum, quibus monumentorum sive instrumentorum concredita fuerat cura, & quorum jura ab initio recte fuerat constituta, interceptis tabulis ex post facto in periculum adducuntur, quod est iniquissimum; Et nostri neque in foro conscientiæ, neque ex ratione juris civilis & feudalis præscriptioni esse locum putant, cum in jure canonico regula sit, beneficium nullo tempore posse præscribi, Præterea ex jure videtur vassallum varias ob causas adversus dominum præscriptione nunquam posse defendi, Ita enim Obertus *; ratio est, quia non sibi, sed alteri, non pro suo sed pro alieno possidet, quæ causa præscriptionem omnem impedit * & ob eam ipsam causam, emphyteutæ (qui & ipsi speciem feudi faciunt) nullo tempore præscribunt, proprietatem adversum dominum * quod Sc. feudum tantum sit ususfructus ut neoterici omnes volunt. Habent nostri aliquid majus quod pro eis faciat, nam usufructuarius Cum neque vere possideat proprietatem (neque enim proprietas & ususfructus sunt eadem) saltem cum sciat se rem alienam possidere, nunquam acquirit proprietatem præscriptione: præterea si vassallus feudum suum tertio tradiderit, quia res est alienari prohibita, *De quarto modo per præscriptionem.* *Quare apud nos locum non habeat.* *Hodie tamen in Parl. tento mense Junii 1617. Præscriptiones introductæ sunt.* ** Lib. 2. feudor. tit. 8.* ** L. 2. C. De Præscript. 30. vel. 40. Annor.* ** L. 7. in fin. C. Eod.*

bita,

bita, videtur non ſolum ex ipſo textu juris, & ex conſtitutionibus ſpecialibus Lotharii & Friderici primi præſcribi non poſſe, ſed etiam ex juris communis diſpoſitione, qua res contra legem alienatæ, aut acceptæ nullo tempore præſcribi poſſunt; ſic res principis, patrimoniales præſcribi non poſſe nuper diximus * ; Et cum dominus & vaſſallus in feudis penè æquiparentur, niſi in fidelitatis præſtatione & reverentia, in aliis vero non minus dominus vaſſallo teneatur, quam ille domino, dominus vero ob non præſtitum ſervitium feudum ſive feudi libertatem contra vaſſallum nunquam præſcribit, niſi poſtulatum & requiſitum fuerit *, profecto eiſdem rationibus præſcriptio in feudis, non videtur admittenda; neque noſtri in jus hoc feudale ſcriptum, aut jus commune peccare ſe putant, quia præſcriptionem non admittunt.

L. penult. ff. De l. Jul. Repetundar.

Lib. 2. tit. 26. §. licet.

Rationes cur in feudis præſcriptiones debent admitti.

His tamen omnibus non obſtantibus & ipſe textus in vaſſallo præſcriptionem admittit, non quod vaſſallus directum dominium unquam poſſet præſcribere, nam licet corporaliter poſſideat, directum tamen dominium cum ſit jus domini ſuperioris, à vaſſallo nunquam poſſidetur neq; in bona fide eſſe poteſt, ſi præſcribere conetur; ſuum tamen feudum quod ex domino recognoſcit pro quo ſervitia præſtitit, præſcribere poſſe putant omnes feudiſtæ cum ipſo textu, præcipue ſi eo animo poſſederit. Sed ſi non ut feudum, ſed ut rem propriam aut pignus, aut depoſitum aut commodatum, poſſeſſio illa ad effectum feudi præſcribendi nunquam extendetur. Et quod vaſſallum præſcribere leges vetant; de vaſſallo ipſo intelligunt, & non de tertio qui in locum vaſſalli ſucceſſit, nam & uſusfructus Legatus poteſt præſcribi à legatario. alii alia diſtinctione utuntur; nam ex jure civili ager vectigalis, licet nullo tempore præſcribatur, & uſucapi poſſit, ejus tamen dominium longo tempore acquiri poſſe putat Ulpianu *, ut aliud ab uſucapione, ſit dominii acquiſitio, & hæc pro ſe adducunt, quod licet neque triginta annorum ſpatium, neque ulla diutina poſſeſſio vere obligationem in jure civili inducat, neque quis in futurum ex tali præſtatione ſolvere cogendus eſt, tamen & præſumi facit obligationem & obligationem ſi quæ fuit in futurum confirmat ſic in feudo, licet præſcriptionem veram vaſſallum non facere, neque verum feudum ut is contra dominum agat, ut eum infeudet, præſcribat, ſaltem ad hoc ſufficere putant, ut vaſſallum in poſſeſſione retineat & confirmet, & contra tertium agat; ſed ut ſententiam noſtram hic inſeramus, cum de verbis deſceptatio videatur, utrum dominium feudi inducatur longo tempore, & præſcribatur, cum textu & Doctoribus concludo, per præſcriptionem non ſolum feudum acquiri, ſed conſtitui, nempe, ſi quis per triginta annos domino ſciente & patiente, feudum laicum : per quadraginta vero, eccleſiaſticum ſed ut feudum poſſederit, & toto iſto tempore vel ſervitia fecerit, vel ſaltem obtulerit, etiamſi revera non præſtiterit, ſi tamen in mora non fuerit, quo minus iſta præſtaret; caſtigandám enim volunt leges dominorum ſocordiam, qui tanto tempore alium ſe invitis feudum poſſidere patiuntur, cum & res ante oculos verſetur, & cum poſſint minima interpellatione impedire, ſilere tamen maluerint, & hæc eſt communis opinio, quæ ſi apud nos in aliquibus caſibus recepta eſſet, melius cum republica ageretur; quod de triginta annis dixi, intellige completis, neque enim ultimus annus cœptus pro completo habebitur, & poſſeſſio debet eſt continua & non interrupta, ita tamen ut poſſeſſio auctoris in ſucceſſorem continuata pro una habeatur. Sed dicet aliquis, quis ſaltem erit effectus poſſeſſionis, ſi quis triginta annos, non quidem totos completos poſſederit? ſane magnus, nam licet niſi triginta annis completis, præſcriptio non acquiratur, eo caſu vaſſallus à domino conventus ut inveſtituram domino monſtret, non tenetur, ſed jurabit tantum feudum ſibi jure eſſe conſtitutum & conceſſum; & licet regulariter adverſum dominum vaſſallus non præſcribat, ſi tamen prior vaſſallus feudum alienaverit ſine conſenſu domini, & ſecundus vaſſallus domino præſente, & ſciente, nec contradicente triginta annos poſſederit, dominum vendicantem poterit exceptione, præſcriptionis repellere *. In hac triginta annorum præſcriptione de bona fide probanda non multum laborandum plerique putant, cum ea ob temporis curſum & domini patientiam preſumatur, inchoata ſemel, ſemper currat *. jure civili præſcriptio, triginta annorum, ſaltem quadraginta annorum niſi contra remp. titulum inducit & ad feudi præſcriptionem ſufficit *, quæ ad triginta annos jure feudali reſtringitur, niſi quod in feudo eccleſiaſtico plerique diſſentiunt, feudum eccleſiaſticum non niſi quadraginta annis præſcribi poſſe aſſerentes cum in eo eccleſiæ præjudicium aliquod oriatur, alii contra & verius, cum ex textu Feudorum, nulla ſit diſtinctio inter feudum laicum & eccleſiaſticum, & proinde nec nos diſtinguere debere contendunt, ſed contentos eſſe communi triginta annorum præſcriptione, & hæc de præſcriptione. Apud Anglos præſcriptio terrarum nullum jus inducit, præſcriptio

L. §. 1. & l. 2. ff. Si ager Vectig. petatur.

Schon. lib. 1. Disput. feudal. Disp. 6. Theſ. 9.

Schoner. ibid. Theſ. 11. & 12.

L. 3. & 4. C. de Præſcript. 30. vel 40. Annor.

præſcriptio tamen annui redditus, aut earum utilitatum quæ è terris capiuntur, recepta eſt, ſed nulla admittitur præſcriptio, niſi ab illo tempore cujus memoria non extat. Sed quoniam præſcriptio tam modus acquirendi feudi eſt, quam conſtituendi, de ea ſequenti diegeſi, cum de modis, quibus modis conſtituitur, tractabimus, plura dicemus. De ſucceſſione in ſuum titulum rejiciemus, neque enim tam mihi videtur modus feudi acquirendi, quam retinendi & conſervandi. In ſtipulationibus, qui alium quid daturum vel facturum promittit vel eum qui in ejus poteſtate conſtitutus eſt, jure Anglorum nihil facit; noſtro, ſi appareat ex cauſa factum, & adverſarium in errorem induxerit, ad intereſſe tenetur; At etiam ab illis inutiliter ſtipulamur, qui noſtræ poteſtati ſunt ſubjecti, ut & illis inutiliter promittimus; Mutus & ſurdus (quod ad ſurdaſtrum non extenditur) ſtipulari non poſſunt, ut nec furioſus nec Infans, nec qui duritie carceris oppreſſus, aliquid promiſerit, ſi pactum rem ipſam, cujus cauſa quis in carcerem conjectus eſt attingat, nec quæ vi aut juſto metu extortæ ſunt ſtipulationes, quicquam operantur. Apud Anglos, in omnibus his obligationibus ſtipulationibuſque quæ ſcripto comprehenduntur, hæc tria ſemper neceſſaria ſunt, ſcriptura, ſigillatio & traditio; qui autem ſcripto promiſit inveſtiturum ſe, id ſuis ſumptibus facere debet.

De ſtipulationibus igitur & obligationibus nemini dubium eſt quin & ex ſtipulatione & obligatione, quemadmodum ex omnibus contractibus feuda acquiri poſſint, neque id in controverſia apud quemquam eſt, quin ex tali ſtipulatione ſive obligatione actio quæratur: exempla frequentiora ſunt, & magis quotidiana, quam ut eis illuſtrari hæc res poſſit aut debeat. *De ſtipulationibus an ex illis feuda acquirantur.*

An autem ex teſtamento vel ex ultima voluntate feudum acquiratur, quæri poteſt, & an ex legato, ſive inveſtitura impropria per traditionem annuli vel baculi à teſtatore, hæres legatarium in poſſeſſionem feudi legati inducere tenetur? Et ſane neque feuda antiqua teſtamento aut ultima voluntate diſponi, neq; vaſſallo, teſtamenti factionem eſſe in feudo antiquo conſentiunt fere omnes, quod & in omnibus qui hæreditariam poſſeſſionem habent obſervatur, nam in regnis, quanquam feuda non ſint, Rex ſceptrum ſecundo genito relinquere non poteſt, neque eum hæredem conſtituere præterito primogenito, niſi is plane ad imperandum ſit inhabilis; quod ſi teſtamento hæres non poſſit inſtitui, quanto gravius peccant contra omne jus ſcriptum, contra fas omne, qui in Regno hæreditario hæredem & ſucceſſorem nominare teſtamento cuiquam permittunt; quodque ipſi in rebus privatis facere non poſſunt, alii in re ad omnium ſalutem pertinente faciendum concedunt, ut jure vel hæreditate aliena uti vel abuti liceat, Teſtamento ſane feudum acquiri, uſque adeo à jure communi abhorret, ut neque vaſſallus pro animæ ſuæ ſalute, feudum aut feudi partem eccleſiæ relinquere poſſit. Et licet donatio ſolus ſit legittimus modus feudi acquirendi tamen cauſa mortis donare non poteſt feudum ſuum vaſſallus, cum hæc donatio legatum ſapiat, & legato æquiparetur: immo quod magis mirum eſt, neque cum domini conſenſu, etiamſi dominus liberam teſtamenti factionem conceſſerit; itaque neque legare feudum ſuum vaſſallus teſtamento poteſt: ratio eſt, quod non poteſt vaſſallus in præjudicium tenoris inveſtituræ & eorum quæ in ea continentur, feudum quoviſmodo alienare teſtamento. Gravis tamen quæſtio inter feudiſtas verſatur, an vaſſallus poſſit teſtamento unum ex filiis ad ſervitium domini eligere, eique feudum aſſignare, ratio dubitationis hæc eſt, quod feuda pro ſervitio diſponantur, quid ſi unus ex filiis, ad domini ſervitia magis ſit idoneus & aptus quam alii? videtur nullum præjudicium domino in ſuo ſervitio fieri (cujus ſemper prima ratio ſervanda eſt) ſi unus pro reliquis inſtituatur, qui domino debitum ſervitium præſtet: non enim hæc inſtitutio, aut pro legato aut fidei commiſſo habetur, & in jure pater operas libertorum, in præjudicium filii, poteſt nepoti aſſignare: ſed profecto contrariam opinionem tenent omnes quod legerim feudiſtæ, neque vaſſallum per ſe, neque dominum poſſe inveſtituræ tenorem mutare, niſi forte inter vivos inveſtituræ tenor renovetur, ex utriuſque conſenſu, & etiam proximorum, quorum intereſt aut qui ſucceſſuri ſperantur. *An ex teſtamento.*

His breviter & quaſi per tranſennam prætereundo, expoſitis, facilis erit illius dubii ſolutio, an pater, Regni alicujus Rex, poſſit teſtamento hæredem, ſeu ſucceſſorem alium à vero, in Regno inſtituere, nam quod ad jus feudale attinet, nihil abſurdius dici, nihil quod cum ratione feudali magis pugnat, poterit excogitari; cum ne teſtamento ſuis ſucceſſoribus tutores, regem relinquere poſſe magna pars feudiſtarum putet, nam notum eſt in feudis, tutores teſtamentarios à domino in feudo vaſſalli ſui excludi, ſi militare ſit feudum. Sed inquiet aliquis regna non ſunt feuda, recte ſane, quia Reges de nullo tenent, nec

dominum

dominum agnoſcunt, niſi quæ ſunt regna, quæ clientelarem fiduciam debeant, ut antea docui, at neque regna omnino a Feudorum nomine excludi poſſunt, quorum omnium deus Opt: Max. directus eſt dominus, de quo Reges Regna ſua tenent, & ad ſervitia eidem domino ſuo ſervanda & præſtanda tenentur, ut in diegeſi ſeptima primi libri adnotavi, & ſi reſpectus habeatur ad vaſſallos, domini Feudorum directi ſunt, & in uſibus Feudorum conſuetudiues Regni numerantur *. Utcunque eſt, eiſdem ſucceſſionis legibus Regna ſubjecta, quibus & feuda, tenent omnes qui de jure feudali ſcripſerunt *. Utraque enim omnibus legibus ſucceſſionum, quæ per omnes gentes receptæ ſunt reguntur, niſi forte aliquod ſit privilegium ſpeciale unius Regni, ab ejus initiis continuo obſervatum, veluti lex quæ Salica dicitur apud Gallos, quæ à ſucceſſione Regni, fœminas perpetuo excludit, & pro fundamentali Lege in Gallia tenaciſſime obſervatur; Et quoniam in hanc quæſtionem incidimus. Utrum Rex teſtamento ſucceſſorem nominare, & vero hæredi præjudicare poſſit, cum ex hac quæſtione multa mala in Britanniæ meridionalis ſucceſſione, metui nuper potuerant & adhuc poſſunt, accuratius eam diſcutiemus, & in hypotheſin controverſiam hanc totam ſubducemus.

* *Tit. Hic finitur lex, Deinde Conſuetudines regni incipiunt Lib. 2. feudor. tit. 28.*

* *Shoner. Diſp. feudal. Lib. 1. Diſp. 6. Theſ. 21.*

Regina Auguſtiſſima Elizabetha, quæ in Angliæ ſolio ſupra quadraginta tres annos feliciſſime & ſuis & exteris admiranda ſedit, ſpeciali ſtatuto trium ordinum Regni, qui Parliamentum efficiunt, hoc habuit ſibi indultum, ut poſſet libere & ſuo arbitrio ſucceſſorem poſt ſe nominare, quemque illa, etiam in ipſo agone mortis nominaret, ſe recepturos & pro Rege agnituros, iidem ordines ſolenniter promiſerunt, Quæſtio igitur hinc naſcitur, num illa in articulo mortis conſtituta alium à vero hærede ſucceſſorem potuit relinquere Ex hoc indulto ſibi ex conſenſu Parliamenti privilegio; Pro parte affirmante, multa ſunt quæ faciunt, nam ex jure Romano certum eſt, non ſolum omnium rerum moventium, ſed & non moventium, & proinde Feudorum, ſive, ut ea erant tempora, fundorum ſeu prædiorum legittimam diſpoſitionem teſtamento fieri potuiſſe; quod etiam in Regnis antiquitus locum habebat, Attalus enim Pergami Rex, hæredem Regni ſui populum Romanum teſtamento inſtituit, his verbis, Pop. Romanus bonorum meorum hæres eſto *: Hæc verba adjeci, ut ſciant juniores, bonorum appellatione apud veteres tam mobilia quam immobilia comprehendi; Romani enim ex his teſtatoris verbis, non ſolum bona moventia, ſed etiam ipſum Regnum univerſum, & omnia quæ aut erant juris divini, aut humani, publici aut privati invaſerunt, & pro ſuis occuparunt, necquicquam reclamante vero hærede & univerſo populo Pergameno; Eodem modo cum Nicomedes Bithiniæ Rex Pop. Romanum hæredem inſtituiſſet, Romani eo mortuo Regnum in provinciam Redegerunt; nec diverſa ſunt quæ de Alexandro Ægypti Rege narrantur, qui moriens Alexandriam & Ægyptum Pop. Romano teſtamento reliquit, & Praſutagus Icenorum in Britannia Regnum, Cæſari & ejus filiabus legavit *, Hæc & his ſimilia, de diſpoſitionibus & tranſlationibus Regnorum tam inter vivos quam mortuos, paſſim apud bonos auctores occurrent exempla; denique nec domeſticis exemplis, eiſque recentioribus, Angli deſtituuntur. Conquæſtor enim, Rufum ſecundo genitum, præterito Roberto primogenito, hæredem Regni inſtituit, & hujus ipſius Auguſtiſſimæ Reginæ pater Henricus octavus, idem ſibi à tribus Regni ordinibus privilegium indultum habuerat, ut quem vellet ex pluribus candidatis & jus prætendentibus poſſet eligere & poſtremis tabulis obſignatum relinquere.

* *Florus Lib. 2. Epit. Livii Lib. 58.*

* *Tacitus Lib. 14. Annal.*

Sed longe graviora ſunt quæ pro adverſa parte adducuntur, nempe alios fuiſſe illius priſci ſæculi mores, alios hujus, neque eandem rationem in regnis, quæ in privatorum ſucceſſionibus eſſe; nam licet, veteribus liberæ erant decumbentium voluntates, ut de rebus ſuis pro arbitrio poſſent diſponere, & everſa Romana repub. Cæſaribus jus omne tam in Res, quam in perſonas permiſſum, ſive eæ res juris divini eſſent, ſive juris humani. Poſtquam jus feudale à gentibus Europeis receptum eſt, deſierunt omnia eſſe principum, niſi quo ad fiduciam, ſive tuitionem, aut protectionem; & privatorum facultates non in dominorum, ſed eorum, qui eas acquiſiverunt opera vel pecunia ſua, erant poteſtate, tantummodo ut pro corporibus, & facultatibus ſuis, principis & reip. ſervitia & onera ſuſtinerent; eiſque eſſent obnoxii; Et cum uſu (qui ſtultorum etiam magiſter eſt) obſervaſſent ægrorum animos ſæpe, vel neceſſariorum abſentia, vel præſentium adulatione, aut metu ne deſerantur in tanto periculo, in deteriorem partem flecti, locumque tum facillimum, dilationibus, calumniis, obtrectationibus & ſuſpitionibus, primo caverunt, ne in ægrorum poteſtate eſſet de bonis non moventibus quoquo modo teſtari, mox ne omnino libera in teſtamento eſſet, etiam bonorum moventium diſpoſitio, ſi quis conjugem & liberos habet, quin eis beſſem bonorum

norum mobilium(1)conjugi, unum trientem : liberis, alium cogeretur relinquere. Sed quod ad regna attinet, neque inter vivos, neque mortuos transferri, aut testamento legari voluerunt ; meliori sane rationi innixi, quam veteres illi, aut Romani, aut qui Romanorum tempore regnabant ; Argumenta cur ita crediderint, & statuerint, hæc erant, ex regnorum dispositionibus, non solum rerum & prædiorum dominia transeunt, sed etiam incolarum & subditornm mutationes, qui licet in regum ditione, imperio & potestate dicantur, in eorum tamen fide & clientela potius censent esse, quam dominio ; itaque liberorum hominum, & nobilium dignitatem, & familiam retinent : neque servi dici possunt, cum libere & ex arbitrio suo, quidvis faciendi jus, & potestatem retineant, nisi jure prohibeantur ; neque enim sequitur, subditi sunt, ergo servi ; Non ita apud Christianos, sed immanissimos Turcas vivitur, qui & nobilitatem, quam ubique jactamus, ludibrio habent, & se servos sui domini gloriantur. Aristoteles Regem à tyranno distinguens *, ille ait volentibus & consentientibus imperat, ut eos ab injuria aut accipienda aut inferenda tueatur, tyrannus vero ita dominatur inter suos, ut eos pro pecudibus habeat: ille, ad suorum: hic, ad suam tantum utilitatem omnia facit, & exequitur : itaque cum nulla regni sive alienatio, sive dispositio, fieri possit, nisi & subditorum, etiam in alium, fortasse tyrannum, saltem in duriorem conditionem translatio sit, nec liberorum hominum ullum ex jure sit commercium *, generalis propositio pro vera retinenda est, Regna neque inter vivos, neque testamento disponi posse, cum liberi homines in commercio non sunt & ex jure feudali non minus dominus prohibetur ab alienatione sui dominii directi, sine consensu sui vassalli, quam vassallus ab alienatione feudi, & utroque casu, pari pœna, & hic & ille punitur, ille, amissione directi dominii, hic, utilis. At occurret aliquis, acta Parliamentorum, quæ ex trium ordinum Regni consensu fiunt pro legibus haberi, jusque facere, in rebus omnibus, ad Regni utilitatem & conservationem pertinentibus, & ideo etiam in successione, eorum scita, pro delphicis oraculis, & quasi decreta Medorum Regum, & Persarum observanda. Respondeo neque jus naturale, neque jus gentium continuo usu stabilitum, his actis Parliamentorum inverti posse, aut mutari præcipue in præjudicium ejus, qui & jam jus habet acquisitum, & eorum actis non est obnoxius : jus autem successionis, natura introductum esse, & jure gentium confirmatum & receptum, postea probabimus cum de successione agetur, de jure divino taceo, quo tamen expressæ leges de successione stabiliuntur, cui, an mortalium ullus possit se opponere, vehementer dubito. Sæpe in Anglia legimus, quod in uno Parliamento sive comitiis trium statuum sancitum est, posteriore antiquatum, præcipue, quo ad jus successionis in Regno, exempla nota sunt, in Joanne rege qui à nobilitate ejuratus, tamen ejus filius Henricus 3. successit ; sic in Henrico quarto & Edvardo quarto, & Henrico 6. qui omnes sententia Parliamentorum damnati, & à Regni succesione pulsi, regnare tamen postea non destiterunt, imo Henricus 8. princeps vere magnus, consensu trium ordinum, utramque filiam Mariam & Elizabetham illegittimam pronunciavit, & à successione in Regno exclusit, qua non obstante sententia, utraque, prior scilicet Maria, post Elizabetha magnis omnium ordinum acclamationibus in paternum solium est recepta, usque adeo jus gentium, & ingenita successionis à natura vis, statuta omnia prægravat, quæ plerumque vel odio, vel inimicitia vel amore aut gratia tum prævalente, sententias suas metiuntur ; possunt quidem principes de rebus privatorum disponere, sed non nisi numerato pretio, & ex justa causa uni rem adjudicare, alteri abjudicare ; sed longe alia est Regnorum & succesionis in eis conditio, quæ non solum jure naturali, & gentium stabilitur, sed etiam jure divino perpetuoque usu & consuetudine tot seculorum confirmatur. Præterea, quæstio illa an Rex aut Imperator posit jus suum cuivis auferre, per novam legem, à se eo nomine conditam, sine controversia est, tam ex Doctoribus juris civilis, quam Canonici, & tenent omnes non posse, ne inter suos subditos, quanto minus novæ legis prætextu & ad hoc specialiter latæ, alii non subdito præjudicare, ut aperte Bartolus, neque imperatori, contra conscientiam quid imperanti parendum. Quod de Conquæstore legimus, illum in Angliæ Regno, Rufum filium, Roberto primogenito, prætulisse, rationes ille suas habebat, nec à jure, nec à naturali æquitate abhorrentes; nam prælio decertare cum Roberto filio pater coactus, & ab eo equo dejectus, & graviter vulneratus, ob impietatem primogeniti, secundo genitum substituit, nam jus primogeniture ob impietatem in patrem amitti, historia sacra, in Reubeno, Levi, & Simeone testatur, & Conquæstor Angliam tanquam Conquæstum suum censebat, de quo Conquæstu, legibus tam Anglorum, quam Gallorum, testamento poterat disponere, quod & adhuc in utroque Regno observatur & in sacra Historia, Jacobus Patriarcha agrum quem ab Ammorrhæo arcu & gladio justo bello acquisiverat Josepho extra sortem reliquit, unde

Subditi non sunt servi aut loco servorum.

* *Lib. 3. Politicor.*

* *Si in emptione §. 2. ff De Contrah. Empt.*

Regna neque inter vivos neque ex testamento disponi nisi legitimo hæredi posse.

unde plerique, non obscure colligunt, licere in Conquæstu, primogenito liberorum prejudicare, & Conquæstum, cui velit, pro arbitrio relinquere, Itaque nihil pene à jure communi alienum Conquæstorem fecisse, plerique possunt probabiliter affirmare, licet ejus factum à nemine probari, legerim, plus enim facti, quam juris habebat. Henricus autem octavus, cui primo privilegium illud à Parliamento indultum fuerat, ejus permissa licentia nunquam uti voluit, nec unquam veris hæredibus præjudicium moriens attulit, Scimus suppositititias tabulas fuisse, de ejus suprema voluntate confictas, & ei ascriptas; sed hæ merito, ab omnibus explosæ sunt, & ex actis publicis, quibus opera impostorum illatæ sant, rursus obliteratæ, & deletæ, successoresque ei fuerunt, non quos falsarius ille impostor supposuerat, sed veri & naturales hæredes, ei in hunc usque diem, ut par est, successerunt, & licet idem privilegium, à tribus Regni ordinibus, repetitum in ejus filia Elizabetha fuit, eundem tamen eventum hujus privilegii in ejus persona vidimus, quæ, ex nobilissimi patris, pari privilegii libertate successerat; nunquam enim religiosissima Regina, conscientiam suam gravare voluit, in rejiciendo vero Regni hærede, & Regno alii adjudicando, cum hæ hæredum extraneorum institutiones, etiam inter privatos, contra pietatem & conscientiæ leges, fieri credantur, quanto magis in re, à qua tot populorum vita salusque pendeat.

Quantum eis liceat qui commissionem cum libera potestate accipiunt.

Ex jure civili, is, cui quid mandatum est, aut ut in foro loqui solemus, qui commissionem accipit liberam, per hæc verba, ejus arbitrio, voluntati, prudentiæ, religioni permittimus, non existimabit omnia sibi licere; sed ea verba, interpretationem hanc recipiunt, ut non omnino libera potestas, quidvis ex nuda voluntate, & sine discrimine, faciendi ei sit permissa, sed ut ea possit tantum, quæ vir prudens & bonus faceret, & ut ex mandantis, utilitate & commodo metiatur omnia *, ut in legationibus hodie fieri videmus: nam legati, licet liberam videantur habere à suis principibus potestatem & credentiam (ut loqui solemus) tamen nihil, nisi ex utilitate domini à quo mittuntur, facere possunt, & in jure quod unius arbitrio permissum est, tanquam viri boni arbitrio permissum videtur, neque in generali concessione veniunt, quæ quis, verisimiliter non fuisset concessurus, si specialiter expressa fuissent *: neque unquam tale privilegium includit casum publicæ utilitati, aut necessitati, imo nec æquitati contrarium. præterea generalibus verbis conceptum privilegium, ad æquitatem & naturalem rationem debet referri *. Neque enim in his privilegiis, quæ contra jus commune conceduntur, ea licentia permittenda est, ut quovis extendi possint, aut quovis pro arbitrio privilegiati progredi, sed strictissime sunt interpretanda, adeo ut verba etiam, in impropria significatione sunt sumenda, ut ad jus commune redigantur, certum est etiam ex jure privilegia hæc contra juris regulas, & contra ipsam naturalem æquitatem concessa, in præjudicum tertii non extendi; privilegium enim ad alienam injuriam extendi non potest. nec illud omittendum est, quod ad præsentem hypothesin, maxime facit, privilegium patri concessum, ut libere & pro arbitrio possit, de bonis suis testari, non eatenus extenditur, ut possit liberos, quibus successio debetur, exhæredare aut præterire. Innocentius sane, speciale hoc ait esse, in Regno, quod per successionem defertur, ne reges filios suos vel fratres, aut alios consanguineos, ex stirpe paterna discendentes, successione, ex sola voluntate sive in testamento possint privare & profecto hæc privilegia, contra jus naturæ concessa, non tenent ex jure, nam leges naturæ omnibus privilegiis sunt præferendæ, neque imperatori, contra conscientiam quid jubenti, parendum *; Hæc & his similia multa, non solum ex jure, sed etiam naturali æquitate passim occurrunt, quæ libertatem illius privilegii restringant, & ad jus commune trahant, quid enim si Regnum illud aut Galliarum Regi, aut Hispaniæ testamento disponat? quid, si plures successores reliquerit, & regnum, quod divisionem non patitur, in partes dividat & distrahat? aut indignum aliquem vero successori præferat, in eo Regno, quod omnino suum dicere non potest, cum ejus tantum administrationem, sibi à deo commissam habeat? & si verum est illud, quod recitat Polydorus, & plerique Scriptores, Angliæ Regnum, dei Regnum esse, profecto omnibus modis enitendum, ne in ejus successione, quid deo, ejusque legibus contrarium committamus. Proinde, privilegium illud, à tribus ordinibus indultum, prius nobilissimo patri, postea ejus filiæ Augustissimæ reginæ civiliter & ex æquo & bono intelligendum, & testamento hæredem, alium à vero, instituere, justum hæredem abdicare, tolerandum non videtur, quod docte, annotavit Albertus Crantzius, ejus verba subjiciam *, Unguinus Gothorum Rex erat, quem Haldanus, post se Regni moderatorem in Dania designavit, Norvegiæ Hasmundam filium impuberem relinquens, novum & ante hac incompertum, munus testamento datum, equidem ædes, Agros, prædia, vineas & his similia testamento dari putamus, Regnum autem chartæ beneficio præstari

prodigii

* L. creditorem. §. Lucius Titius ff. Mandati. l. Hæc venditio. ff. De Contrah. Empt

* L. Obligatione ff De Pignorib. &c

* L. Jubemus nullam. C. De Sacrosanct. Eccles.

* Baldus in Auth. Habita C. Ne filius pro patre &c.

* Lib. 1. Daniæ c. 4.

prodigii loco habitum, & Osorius, qui res ab Emanuele rege Lusitaniæ gestas descripserat, cautum legibus Regni Lusitanici commemorat, ne reges, cum animi aut corporis morbo (qui plerumque animum afficit) Laborant, non solum Regnum, sed ne res quidem proprie regias, veluti gemmas, supellectilem Regiam, & si quæ alia in Regum antiquitus fuerant deliciis, alienare eo tempore posint, cum id tempus ut dixi calumniis & falsis opinionibus sit opportunissimum. Sed ut ad feuda revertamur, certi juris est, neque feuda testamento relinqui, aut hæredi vero, testamento præjudicari posse, ratio est, quod feudum non tam à vasallo testante, quam à domino legem capiat: Itaque sine utriusque consensu alienari non potest, imo quod majus mirum est, neque domino consentiente, vassallus in testamento, feudum potest disponere, in præjudicium agnatorum, qui tale testamentum, quo ipsi per extraneum institutum excluduntur, infringere possunt, nec testator successionis ordinem, quem lex feudi & investituræ ex pacto & providentia domini concedentis introduxit, violare potest; & licet testator, neque discendentes neque agnatos habeat, & extraneum instituerit, in feudo, rejecto testamento, feudum ad dominum redibit, & ex constitutione Lotharii, & Conradi, feuda vassallorum, liberis posterisque relicta videntur, extranei enim hæredis institutio, est quasi alienatio. Alia etiam ex jure adfertur ratio, quod vassallorum & libertorum in multis conditio comparatur, libertus vivus, bene merentibus amicis donare potest; legare in testamento non potest, ne patroni partem, quam in bonis libertorum habet, minuat *; itaque neque ad pias causas, neque pro anima (ut aiunt) neque in dotem filiæ feudum aut feudi partem vassallus alienare potest, neque uni ex filiis, quem ipse elegerit relinquere, ne filius potius patrem authorem beneficii agnoscat, quam dominum aut patronum: neque potest vassallus feudum suum, usufructu alteri legato, testamento gravare, sed de his plura postea in titulo de alienatione feudi, sive recognitione. ** L. vivus 9. ff. si quid in fraud. patron. factũ sit.*

Sed quæret aliquis, si hæres, ipsum feudum legatum, præstare legatario sive extraneo hæredi non teneatur ex jure, an saltem rei æstimationem, ad exemplum rei alienæ legatæ, In quo cum res ipsa præstari non posit, cum sit aliena, æstimatio saltem ab hærede debetur, quo jure & nos in testamentis utimur, Si testator rem hæreditariam, quæ ad hæredem post ejus decessum pertinet, alii legaverit. Imo in hoc casu ne æstimationem quidem, deberi legatario, aut extraneo hæredi censent omnes, ratio est, nam sic feudum redderetur inutile; quid enim interest res, an ipsa rei æstimatio debeatur, Et quod dixi de usufructu, vassallum non posse feudum, per usufructus constitutionem, testamento gravare, idem in servitute & locatione, nam, neque rem feudalem, testamento legare potest in longum tempus, aut breve; Memini, cum juvenis cœpi forum frequentare, gravissimam quæstionem ortam ex testamento forbesii de Petsligo, qui moriturus, cum duas tantum filias haberet & sciret dominium suum, talliatum, & ad lineam masculinam perventurum, nec aliunde esse, unde filiabus pro dignitate provideri potuit, duodecem millia marcarum eis legavit, dominiumque suum, pro ea summa Hypothecæ subjecit, ut inde utraque posit dotari; sed senatus hoc defuncti judicium plane irritum & inutile declaravit, cum ea summa, ut ea ferebant tempora, gravis & onerosa hæreditati videretur, & ut neque dominium, testamento legari posse censuit, sic nec onerari magnis pecuniarum summis, quæ, si permitterentur, partem aliquam dominii exhaurirent, In feudo novo aliter aliis videtur; nam sunt qui testamento feuda nova disponi posse putant; & sane hoc in Gallia & in Anglia observatur, ut de feudo novo, quod nos conquæstum dicimus, quilibet posit testari, cum æquitas postulet, ut quod quis acquisivit, ejus liberam disponendi & administrandi facultatem habeat, etiam in testamento, ut ante dixi, at in feudo paterno & antiquo, quod, quis à prædecessoribus acceperat, æquum est ut is qui accepit, eadem lege posteris relinquat, cum tamen feudi novi dispositionem in testamento, rationes nuper allatæ, tam vetent quam in feudo antiquo; neq: minus quæ adduximus, contra legatum feudi novi militant, quam antiqui, itaque recurrendum necessario est, ad illud generale, statuta feudalia esse localia, nempe pro varietate, locorũ varia; sed quod de Gallia & Anglia diximus, convenit & multis aliis regionibus, ut de feudo novo (1) conquæstu quis disponere queat, non minus ac de rebus mobilibus; nam iisdẽ pene legibus conquæstus & res mobiles reguntur apud eos; & in burgis, etiam de feudo paterno apud Anglos testari licet, cogeturque hæres voluntatem defuncti in testamento sequi; At apud nos, de re hæreditaria nemo testamento disponere potest, neque de pacto, de retrovendendo, quam nos reversionem dicimus, ut neque servitium imponere neque

An hæres teneatur feudi æstimationem legatario præstare.

An feudum novum sive Conquæstus testamento alienari posit.

S 2 alio

alio modo gravare feudum, moriens quis potest; imo neque eum, qui successurus est, obligare in eas summas, ex quarum non solutione, feudum queat evinci, quod æque est ac feudum ipsum disponere; nam si tales obligationes permitterentur, facilis fieret fraus legi, & quilibet vel morbo vel senio delirans, aut palpationibus præsentium inductus, familiam universam everteret. Et profecto nostri,ut cum feudistis in hoc conveniunt, sic utrique,utilius Reip. consuli putant, si tales rerum immobilium alienationes, testamento prohibeantur, quam veteres illi jurisprudentes, qui liberam omnium rerum dispositionem testamento permiserunt. Sunt qui in his omnibus feudi novi acquirendi modis, domini consensum intervenire volunt *,quod ego non puto in feudo acquirendo,licet in constituendo feudo aliud observandum ex utilitate vassalli censeam : neque tamen ne hic quidem ubique & semper necessarium. Annotandum, quod in omnibus actionibus feudalibus,si contra dominum agatur ex pacto convento, ut feudum perficiat, trina denunciatione dominus citandus est, interveniente septem dierum spacio (aut ex usu curiæ) inter singulas.

** Schon. Thes. 3. Disput. 6. lib. 1. disputationum feudalium.*

De feudi constitutione. Deque investitura propria & impropria.

Diegesis Secunda.

EXpositis modis, quibus feudum acquiritur, sequitur, ut quo modo constituatur sive perficiatur feudum adjiciamus, Tribus autem modis feudum constitui, tradunt feudistæ, Præscriptione, Investitura, & judicis Declaratione. Quod autem ad præscriptionem attinet, non solum ea ex jure inter modos feudi acquirendi, sed etiam constituendi numeratur,.Sed ut constituat feudum hæc tria necessario requiruntur, primum, ut præscribens animum possidendi rem tanquam feudum habeat, nam si alio animo possederit, veluti vel ex commodato, vel deposito vel conducto, aut pignore, & non ut feudum, nunquam valebit hæc possessio ad effectum præscribendi; Secundum, quod requiritur, est triginta annorum completa & non interrupta possessio, ita ut auctoris possessio, in successore continuata, pro una habeatur, nec in hoc casu titulo opus est, saltem præscribens non tenetur titulum producere, quia ex jure in hoc casu titulus semper præsumitur. Tertium, ad minimum unius servitii exhibitio, nam si nullum servitium vassallus toto hoc tempore præstiterit, saltem exhibuerit, nec paratum se ostenderit domino ad servitia, non videtur eo animo, ut feudum possedisse; & è converso, si dominus vassallum de servitio exhibendo requisierit, & is recusaverit, dominusque triginta annos in possessione fuerit, dominus præscribit adversus vassallum; Hæc autem de præscriptione, ideo hic apposui, quoniam hoc medio non solum feudum ex jure feudali acquiritur, ut dixi, sed & constituitur *, hocque feudum quod ex præscriptione acquiritur, novum tantum feudum dicitur, novique feudi privilegiis gaudet, neque ut antiquum neque paternum censetur, & in conquæstu numerandum, si apud nos præscriptioni locus esset.

De præscriptione feudi & quæ ad eam requirantur.

** Schon. Thes. 105. 106, 107, & 108. Disput. 5. & 5, 6, 7. & 8. Disput. 6.*

Superest de Investitura dicamus, quæ solus ex jure pene modus est (præscriptione, de qua modo dixi,.excepta) feudi constituendi : neque enim feudum ullo modo sine ea constituitur, nam ut vassallus, jus in re sive fundo habeat, necesse est, ut investitura præcedat : Hanc investituram,major pars feudistarum, metaphora à nudis personis sumpta,dictam esse putat, cum qui antea nudi, & à feudo alieni, beneficio domini eo induuntur & quasi vestimentum ab eo oblatum recipiunt; Hottomannus contrarium putat, nam si ab investiendo deduceretur, primum insigne feudi, vestimentum, aut aliquod genus vestis fuisse debere colligit, cum tamen in traditionibus, nullum tale signum, ab ulla gente usurpari affirmet. Reges, ait ille, in suo regno, gladio : duces & comites, vexillo: Episcopi,baculo pastorali, & annulo : Inferioris ordinis ecclesiastici, libro insigniri soliti. Itaque à Germanica voce Vest. deduci mavult,quod confirmare significat; Tamen & vestem, in traditionum usu, fuisse antiquitus, colligi potest, tam in Regnis, quam in Inferioribus dignitatibus, tam laicis quam ecclesiasticis; purpuram reges pro insigni imperii sumebant : Pontifices,pallam aut amictum pastoralem : Duces, Comites, Marchiones, cum à Rege adhuc creantur, non solum vexillum accipiunt, sed etiam chlamidem sive pallam purpuream; barones etiam cum investituram

De investitura.

Unde nomen investitura.

ram reciperent, ut barones vestiebantur, easque ipsas vestes sive vicecomiti ipsi, qui investituræ minister est, sive ejus clerico aut apparitoribus, soliti sunt antiquitus concedere; hodie pro ipsis transigunt, quod & mea ætate observatum vidi. Sane Bodinus, ex exemplari Vaticano quod Romæ servatur, meminit pontificem Romanum professum se Regem Arragoniæ, per cappam auream investiisse in feudo Regnorum Sardiniæ & Corsicæ; quo manifeste constat, Reges in suis feudis, antea per Papam traditione Pallæ aureæ investiri solitos; Solebant Romani in omnibus suis actis legittimis, non solum certis & conceptis verborum formulis uti, ut testatur Varro, sed etiam Symbola habebant, quibus animi sui sensum quodammodo explicabant, In sponsalibus, annulo utebantur (quod & apud nos hodie manet) ad significandum unitatem & perpetuam conjunctionem cordium sive animorum. In contrahendis nuptiis, aquam & ignem adhibebant, ut vitæ conjunctionem Symbolo illo declararent; uxori in domum deductæ claves tradebantur, ut significaretur omnium rerum, quæ sub clavium custodia essent, administrationem, ejus fidei commissam, ut clavium ademtio, signum, erat repudii; In emancipationibus liberorum, manu missionibus servorum, alapas impingebant, quod apud Germanos, adhuc usurpari in servis manumittendis vidi; In interrumpendis præscriptionibus surculum arboris infringebant: In contrahenda stipulatione (ait Isodorus) stipulam contrahentes manu tenebant & frangebant; In instituendo hærede, annulum testator dabat; Et apud nos, nostraque memoria in removendis tenentibus, frangere cytisum in solo terræ, solebant majores nostri; bacillum frangere in deforciamentis, adhuc solent: sic in investitura sive traditione possessionis, dominus corporeum aliquod Symbolum vassallo dabat, dicens se investituram facere, sive illud vestis erat, sive baculus, clavis aut hasta, & sic investituram faciebat; quod ut dixi Romanorum moribus convenit; nam claves aut annulum signatorium dabant, testandæ alienationis causa, & in emptionibus rerum mancipi, ære libram percutiebant; itaque minus mirum si à metaphora sive Symbolo vestis, investitura sit deducta; sane hæc investitura, à latino sermone derivata est, Latinæ enim voces sunt vestire, devestire, inde vestimentum, & investimentum apud Livium, & vestitura & investitura, Gallice vestu & devestu pro sasito & dissato, deductæ & usurpatæ in nostrum usum irrepserunt, in eadem significatione, & proinde metaphoram tolerabilem esse ipse textus & usus probant.

Romani in solennibus actis Symbolo aliquo utebantur.

Investitura autem sic ex textu definitur, seu potius describitur, Investitura propria dicitur possessio, abusivo autem modo, quando hasta vel aliud corporeum porrigitur à domino feudi, se investituram facere dicente; sed profecto hæc proposita definitio, divisionis naturam sapit, ut investitura dividatur in propriam & impropriam sive abusivam: neque enim Veteres illi usuum Feudorum scriptores accurate satis scripta sua digesserunt; itaque aliunde, non ex hac definitione, (quæ potius divisio dicenda est) investituræ definitio quærenda est, Investitura igitur specialiter & proprie sumpta ipsum investiendi, sive traditæ possessionis actum significat; Scio aliquando instrumentum super ipso actu confectum, eodem nomine exprimi *. Hujus definitionis membra diligenter examinanda sunt, cum nusquam ex omnibus quæstionum nodis difficilior in feudis oriatur, quam ex hujus investituræ vera significatione, & ad usum nostrum conformatione. Alii enim investituram ipsam sasinam, & ipsam possessionis traditionem esse volunt, alii investituram titulum tantum & jus esse, tantumque à traditione differre, quantum jus & factum, cum possessio sit meri facti; Baro inter Neotericos magni nominis, investituram Gallicè sasinam, possessionis apprehensionem actualem & realem interpretatur *, Cujacius tamen à traditione possessionis distinguit, & quod investitura, sit tantum cessio feudi solennis, quæ sine traditione subsistit. Duarenus ut mediam inter utrosque viam sequitur, sic Investituram à possessione distinguit, & mediam inter contractum & possessionem constituit, nam (ut ait ille) contractus prior est, deinde sequitur investitura, postea fidelitas, & tandem missio in possessionem, adeo ut ex ejus opinione, investitura, aut sit illud breve testatum quod apud nos charta dicitur (unde ex illa, semper tenorem investituræ servandum, nunquam à verbis investituræ recedendum) aut alioqui illud Symbolum quo in traditionibus hæ septentrionales gentes uti solitæ. Itaque de hujus quæstionis (quoniam utraque pars maximos habet assertores) solutione inquirendum, &, ut quid sit investitura, & an eadem sit cum possessione facilius intelligatur, de possessione pauca subjiciam.

Definitio investituræ.

Investitura nomen bonominum.

* *L. 2. feudor. tit. 2, in princ.*

* *Lib. 2 Beneficiis c. 13.*

Possessio non est, ut quidam volunt, pedum positio, sed sedis positio, ut is proprie possidere dicatur, in rebus immobilibus, id, in quo naturaliter & realiter sedet, sub qua voce (sedere) omnes naturales actiones, quæ in re immobili exerceri possunt, comprehendo; itaque

Quid sit possessio in immobilibus.

itaque talis possessio duorum esse non potest in solidum; & neque possessio jus est, neque quicquam cum proprietate habet commune; itaque eorum opinionem, qui investituram à possessione distingunt, multa sunt in jure quæ confirmant.

Rationes cur Investitura à possessione distinguitur. Ratio prima, Nam ex jure, investituram, ut possessionis vacuæ traditio subsequatur, necesse est, dominus enim (ut ait textus) cogendus est, ut eum quem investivit, in possessionem mittat, ergo alia possessio ab investitura.

2. Et ad eam quæstionem, quæ in libris Feudorum proponitur, an investitura facta, dominus pœnitere potest ante possessionem traditam, & præstando interesse liberari ab omni actione vassalli, quam pro adipiscenda possessione contra dominum habeat? Responsum est dominum possessionem ejus feudi, cujus investituram fecerit, tradere compellendum *; quod si dominus cogatur vassallum quem investiverat, in vacuam possessionem mittere, & si differat, utilitatem & Interesse vassallo præstare, manifestum est, Investituram à possessione differre, imo aliquid minus esse in possessione, quam In investitura; nam qui possessionem tantum tradit pœnitere potest, neque investire cogetur *; at qui investiuit, neque pœnitere potest, neque consilium mutare, & si rem habeat, ne oblatione quidem æstimationis litis liberatur *?

** Lib 1. feudor. tit. 4.*

** Lib. 1. tit. 25. & Lib. 2. tit. 33.*

** D. Lib. 1. tit 4 & tit. 26.*

3. Imo dominus feudi possessione uni concessa, alterum etiam plene in eodem investire, priore vivente, posse, satis constat; Et, ut plus in Venditione, legato, vel in donatione, quam in

4. traditione est, (nam qui Vendit, aut donavit, traditionis necessitate astringitur, & hæres semper legatum tradere tenetur,) sic ex jure feudali, plus est in investitura, quam in possessionis traditione; Et in hoc feudistæ à jure canonico dissentiunt, nam licet ex jure canonico, investitura sit alia à possessione, tamen plus putant illi esse, in possessione, quam in investitura; Joannes enim Papa, ad quorundam monachorum postulata rescribens, qui querebantur, quod earum rerum investituram consequi non possent, quarum tamen possessionem haberent, sic ait, Divinæ & seculares leges habent, ut cujus est possessio, ejus fiat institutio, & si in dando, quod majus est, facilis fuit charitas, sic facilior in concedendo, quod minus est, Largitas; majus est enim possessionem dare, quam investituram concedere; hic, licet aliam fuisse investituram à possessione pontificii manifeste probare posint, majoremq; esse possessionem, quam titulum, putet beatissimus pater, tamen in hoc neque divinas leges, neque humanas satis intellexisse Videtur, quod possessionem, aliquod majus putat esse, quam jus & titulum;

Pontificii possessionem majus quiddam esse quam Investituram putant.

5. Adhæc & rei incertæ fit investitura, ut de eo feudo, quod primum domino aperietur; at possessio rei incertæ esse non potest.

6. Denique Investituram aliam esse, à possessione, ex hoc solo, si cætera desint, probari potest; quæstio enim in ipso textu movetur, an domino adhuc in possessione constitute, facta investitura rite dicatur? si enim eadem esset investitura cum possessione, cui bono quæri potest, an quis investitus fuerit, cum non sit adhuc tradita ei possessio?

7. Et ut paucis absolvam, investitura in judicio coram paribus curiæ fiebat; traditio autem possessionis super ipso fundo.

8. Præterea in illa quæstione, quæ feudistas tantopere occupat, si duobus investitura sit facta, & posteriori prima sit facta traditio, utrum qui priorem titulum habet, an qui priorem possessionem acceperit, sit præferendus! si investitura eadem sit cum possessione, quorsum hoc dubium, ut posterior Investitus, & prior posidens, priori investito tantum, præferatur, Nam si investitura esset possessio, procul omni dubio, & titulo, & possessione prior esset præferendus, neque hic possessio pro vacua possessione ut in prioribus sumi potest: Nam si vassallus in possessionem inducatur à domino, etiamsi non vacuam, posteriori vacuam possessionem nanciscenti præferendus est; quod est contra jus feudale; Sed de hac quæstione, uter utri sit præferendus, mox in hac ipsa diegesi; Hoc tantum nunc, ex his colligimus, cum nonnullis Doctoribus investituram non esse ipsam possessionem, quam nos sasinam vocamus, sed vel ritum, quo vel Insubres ad imitationem Romanorum, utebantur in feudo constituendo, ut aliquibus placet, vel certe jus & titulum esse; ad Romanorum enim exemplum, creduntur Longabardi investituram in feudo etiam induxisse, ut non solum nota esset quædam solennis, feudi rite constituti, sed etiam, ut pro titulo existeret, & semper constabat ex rei alicujus traditione, sive vestis, baculi, hastæ, sive annuli, quem dominus vassallo dabat, significans, se, eo Symbolo, Investituram ei facere, & cum vassallus hominium domino præstabat, sacramentumque fidelitatis, eo præstito, dominus in possessionem vassallum non solum mittere solebat, sed etiam cogebatur; Si jus Canonicum spectemus

mus, horum sententiæ magis favere videtur, ut Investitura sit tantum Symboli ipsius exhibitio. Nam Innocentius, investituram per annulum aureum fieri fatetur, aliam tamen esse ab institutione canonica sive possessione, adeo ut institutus, sepe investito præferatur. Hæc sunt, quæ illi pro se adducunt ut colligant, Investituram non esse possessionem, sed notam tantum & titulum possessionis, mox post hominii præstationem & Symboli traditionem sequuturæ; est tamen casus aliquis, in hac investitura, quando ea pro possessione sufficit, ut ipsi fateri coguntur, nempe cum ipsa realis possessio feudi penes accipientem est; Veluti si jam possideat, vassallus ex locato, ex pignore, aut hypotheca, vel ut in feudo Guardiæ & Castaldiæ; nam his casibus licet vera possessio antea apud dominum manebat, conductores & qui pignus habebant impropriam licet, aliqualem realem possessionem habere Videntur, licet (Inquam) non sibi, sed prius domino possidebant, si tamen dominus eis investituram fecerit, Investitura hæc possessionem inducit, & causam mutat, proque traditione sufficit *; idem enim juris est, ac in emptione rerum antea traditarum, ubi nova traditione non est opus *.

** L. clavibus 74 ff. De Contrahend. Empt. l. 1. §. penult. ff. De Acquir. possess.*

** L. 3. §. illud ff. ibid. Et l. si rem. 62. ff. De Evictionib.*

His tamen omnibus non obstantibus, alii non minori dignitate & numero, putant investituram proprie dictam cum possessione confundi, eandemque putant investituram propriam esse, quam nos sasinam, realem & actualem possessionem dicimus; & ut eorum opinio magis elucescat, quibusque rationibus nitantur, explicanda est illa Investituræ divisio, quæ in textu habetur, in propriam, videlicet, & impropriam.

Posterior sententia investituram eandem esse cum possessione.

Propria est, quando dominus vel per se vel per suum procuratorem (nos ballivum dicimus, vassallum ipsum in possessionem inducit, & in loco fundi, traditionem fundi ipsius facit.

Divisio investituræ in propriam & impropriam.

Impropria vero, quæ non fit in loco fundi, seu feudi, sed extra, nempe per imaginariam traditionem, annuli, baculi, hastæ, aut denarii, aut rei similis pro consuetudine loci; cum dominus baculum vel annulum vassallo dat, tanquam Symbolum rei absentis, domino dicente se, per eam traditionem, velle ei Investituram facere.

Est ergo hæc differentia inter propriam Investituram & Impropriam, quod propria, cum rei traditione sit conjuncta, cum vassallus, in vacuam possessionem inducitur sive per se; sive per alium, & tum proprie investiri dicitur, & Investitura hæc propria cum possessione convenire videtur, Impropria est, quasi cessio, qua dominus significat, se velle præsentem possessionem dare, sed quoniam non est, in ipso rei possidendæ loco, quod potest, facit, nempe concedit aliquod corporeum Symbolum, in manum suo vassallo, potestatemque ei facere se dicit, ut in vacuam possessionem ingrediatur, quod & vassallus de jure etiam facere potest, si vacua sit; si tamen corporaliter, ab alio possideatur, non potest: quod si illud Symbolum in re præsenti tradatur, in ipso fundo concesso, cujus dominus possessionem habet, eo ipso, possessio transferetur, & ex impropria Investitura, fit propria, quam nos sasinam dicimus: Licet alioqui impropriam Investituram semper sequi soleat & debeat corporalis rei apprehensio: aut si sit res incorporalis, denarii traditio, veluti in annuis redditibus, nam nisi propriam investituram plus esse dicamus, quam ritum, nihil differet ab impropria, quæ & ipsa ritus quidam est, & solennitas; & sic utrumque membrum divisionis confundemus; Itaque si actus incipiat, ab investitura propria, sufficit (ut hi volunt) illa (si dominus possessionem habeat) pro possessione: quod si actus incipiat, ab investitura impropria, adhuc missio in vacuam possessionem desideratur; præterea ex jure feudali certum est, in impropria investitura semper sacramentum fidelitatis præcedere debere traditionem possessionis: at contra in investitura propria; nam dominus omnia pro parte adimplere debet, antequam sacramentum à vassallo exigat: Hoc autem inter dominum & vassallum in feudi constitutione servabatur, ut primo de conditione feudi transigeretur, postea vassallus sacramentum præstabat, cum in possessionem inducebatur, more Romanæ militiæ, nam primo milites nomina profitebantur, tum in centurias & numeros referebantur; Tertio sacramentum dicebant & militari cingulo donabantur, quod cingulum apud Romanos Symbolum erat militaris dignitatis & honoris.

Differentia inter propriam & impropriam.

Quando vassallus feudum ingredi potest propria authoritate.

Sasina semper sequi impropriam investituram solet.

Quis ordo in feudi constitutione servabatur.

Hujus etiam propriæ & impropriæ Investituræ, exempla apud nos habemus, propriæ, cum dominus aut ab eo potestatem habens, possessionem tradit, Impropriæ exemplũ vulgatissimũ, in resignationibus, quæ fiunt in manibus dominorum superiorum, In favorem vel ipsius vassalli vel alterius; vassallus enim in præsentia domini constitutus, feudum in ejus manus resignat, dominusque resignanti, vel cuivis alii in cujus favorem resignatio facta est, idem feudum per baculi, aut hastæ traditionem, concedit, sed extra locum feudi, Itaque hæc tra-

Exe propria & impropria Investitura apud nos.

traditio impropria est, nec transfert dominium in accipientem, nec dat jus in re, licet dominus ad traditionem compellatur, & vassallum in vacuam possessionem inducere, quo facto vassallus jus in re habere & pro domino esse incipit, & ut verbo dicam, hæc impropria investitura quodammodo feudum constituit, sed non consummat neque perficit. Quod autem dominum ad inducendum vassallum in vacuam possessionem teneri diximus, ita intelligendum est, si dominus possessionem apud se habeat, nam si alius jam possideat & ipse dominus rei tradendæ facultatem non habeat, litis æstimationem præstando liberatur.

Rationes cur Investitura propria eadem sit cum sasina. Prima ex textu. Secunda ratio ex authoritate doctorum. Tertia ratio

Explicata jam differentia inter propriam & impropriam investituram, accedo ad posterioris sententiæ authores, qui Investituram eandem esse volunt cum nostra sasina, sive traditione possessionis: & sane textum sibi faventem habent, nam ait Obertus in definitione Investituræ propriæ, Investitura possessio est, quo, quid dici potest clarius, Eguinarius baro vir magni nominis, Investituram Latinis dici vult, quam Galli sasinam, & possessionem sive apprehensionem actualem & realem vocant, & postea quid Investitus sit Gallicè reddens, Vestu & saisy du fief interpretatur; Silemannus feudista nobilis Investituram, quam Galli sasinam vocant, vult esse, In eadem opinione est Caccialupus & pleriq; celebres feudistæ? Præterea cum in libris, frequentes occurrant hæ phrases, feudum Investitura aquiri, per Investituram feudum constitui, quorsum hæc nisi investitura, esset possessio, cum per solam traditionem possessionis feudum acquiratur, & in esse (ut aiunt) producatur, itaque cum hi posteriores textum pro se habeant & suis rationibus etiam nitantur, quas longum esset recensere, ne inferiores adversariis videantur, eorum objectiones altera distinctione eludunt.

Solutio priorum objectionum.

Nam ubicunque investitura à possessione in jure distinguitur, ibi impropriam Investituram Intelligi volunt, quasi ea sola non sit possessio; aliquando, si proprius urgeantur, etiam propriam Investituram à possessione distingunt, ut alia sit possessio, alia traditio possessionis, ut possessionis nomen, ad civilem possessionem accommodetur, qualis est possessio, qua fructus & utilitates feudi investitus capere potest, & pro eis agere, & quoscunque possessores feudi corporales judicio convenire, aliam esse traditionem possessionis, sive corporalem possessionem volunt, quando investito, realiter ita res sive feudum traditur, ut suo corpore possideat, quomodo vel ipse dominus, vel ejus coloni prius possidebant. Alii ut suam opinionem tueantur, possessionem civilem, à vacua distingunt, ut dominus Investito vacuam possessionem tradere teneatur, licet per Investituram, possessor ante dici vassallus poterat (quo ad jus fructum percipiendorum) sed civilis tantum. At quæ de pœnitentia domini traduntur, si sine Investitura possessionem tradat: cum pœnitere non possit, post Investituram, si in possessionem inducat; hæc de Investitura impropria intelligunt, ut ea alia sit à possessione; Idem, de prima possessionis traditione, ex duabus Investituris; nam duas has Investituras improprias interpretantur. Denique quod objiciebatur, unum in feudo Investiri posse; altero illud possidente, & fruente, hoc jus singulare putant, per consensum vassalli prioris patientis & volentis; qui licet animo & corpore possideat, tamen ex ejus consensu novus vassallus in possessionem civilem induci potest, eodem modo quo dominus rei commodatæ aut dispositæ, possessionem adhuc retinet. Ex usu nostro forensi exemplum adducam, ususfructus apud unum esse potest, feudi proprietas apud alium novum vassallum qui & ipse aliquo modo possessor videtur; cum usufructuarius ei & ejus nomine possideat. Has itaque inter se plane contrarias opiniones, quarum utraque acerrimos & doctissimos assertores habet, qui conciliare posse se putabit, multum sibi fortasse videbitur arrogare, sed ex nostris moribus, & majorum nostrorum observatione, quæstio fortasse illustrabitur.

Vassallus investitus possidet civiliter.

Nulla investitura ab initio nisi propria.

A principio nulla erat Investitura nisi propria, dominusque in locum feudi veniens, vassallum præsentem super ipso solo fundi, præsentibus paribus curiæ, Investiebat, possessionemque, qualem dominus habebat, ipsi tradebat, adeo ut si dominus corpore non possidebat, sed fructus tantum colligere solitus erat, talem possessionem vassallo tum tradebat, vacuam postea ab ipsis colonis præstiturus: talis apud nos est illa investitura quam, propriis manibus dicimus, cum dominus propriis manibus vassallum Investit, nisi quod tum major solennitas adhibebatur, nempe præsentia parium curtis, quæ non levem autoritatem Investituræ præbebat; dominusque postea breve testatum, vassallo requirente, reddere tenebabatur, quo se illam investituram præbuisse testificabatur. Itaque omnes nostræ sasinæ, quæ propriis manibus dominorum fiunt, propter militaria servitia præsumuntur concedi, & naturam feudi recti sive proprii sequi, Vardamque & relevium, cum hæredis maritatione domino

mino debent, dominusque adhuc apud nos chartam in ea forma redditionis præstare cogitur.

Sed plerunque hoc genus sasinæ traditur apud nos, si conjunctæ personæ tradatur, vel præsumitur simulata & in fraudem alterius, vel dominus ex ea de evictione non tenetur, Hoc fortasse, quia solennitas illa parium abest, quæ ad omnem suspitionem simulationis tollendam, sufficere poterat, & nihil de evictione, cautum, Itaque hæc erat propria illa Investitura, qua, antiqui illi in feudis constituendis utebantur super solo fundi, & in præsentia parium; & hanc Investituram, esse possessionem nemo sanus negabit. Proxima huic erat Investitura, si dominus, in suo territorio sive districtu (ut ita loquar) rem feudalem oculis spectans & notans, vassallo in præsentia parium (qui fere semper adhibebantur) dicat se ejus feudi, quod oculis spectat & digito demonstrat, investituram ei facere, & ut in possessionem ejus mox eat imperet, vassallusque, domini jussu, possessionem apprehendat: nam hanc etiam Investituram propriam plerique feudistæ volunt (nonnullis tamen aliud sentientibus) licet super ipso solo non fiat; at in hac facti specie, si quis eam diligentius perpendat, omnino non extra locum feudi fieri videbitur; nam cum feuda antiquitus concedentis patrimonii pars erant, ejusdem cum patrimonio reliquo districtus & jurisdictionis sint necesse est, & continenter cum eo patrimonio cohærere, cujus pars sunt, & proinde in eodem loco credebant esse priores, Itaque non omnino extra solum ipsum erat dominus, qui coram paribus curtis, locum denotando, vassallum in eo se investire dicat, jubeatque in præsentem possessionem ire, & non immerito, quia super ipso solo, saltem sub eodem districtu constitutus Dominus. Investituram propriam his duobus casibus videtur concedere.

Sic igitur ex jure feudali maxima feudistarum pars definit rem totam, ut si investitura hæc fiat, cum rei traditione, propria sit: si sine traditione, impropria sive abusiva dicatur; Propria est, in ipsam Vacuam possessionem inductio; Abusiva vero, cessio quædam facta à domino, non super ipso fundo, sed alibi, & extra terminos ipsius feudi, & dato aliquo Symbolo corporeo, dominoque dicente, se per illud Symbolum, Investituram ei de tali feudo facere; quo tradito, vassallus, feudum, si vacua sit ejus possessio, ingredi potest; propria autem Investitura aliquando, neque Symboli traditionem requirit, veluti si dominus præsentibus paribus jusserit, possessionem feudi, vassallum ingredi: extra præsentiam parium non rite fiebat hæc jussio; præsumitur autem traditio Symboli, quoties in Investitura exprimitur, illam signo corporeo affectam, quod nos signari sigillo proprio sive armorum dicimus. Alii impropriam, à propria hoc discrimine etiam notant, ut si actus à propria Investitura incipiat, videtur rei possessio concessa, si ab impropria, tunc ut sequatur possessionis traditio expressa, necessarium est; Concludamus ergo Investituram propriam traditionem possessionis esse, in loco, ubi feudum situm est, aut saltem domini oculis subjectum.

Chartam autem nihil aliud esse, constat, nisi breve illud testatum, quod à veteribus usurpabatur, cum dominus requisitus, ut quod publice fecerat, testari, seu testatum posteris relinquere vellet, illud in membrana seu charta conscribebat, cui etiam pares curiæ subscribere soliti, cum fides hominum labescere cœperat; nam antea neque brevi hoc testato, neque scriptura utebantur; tanta in paribus curtis fides, & autoritas erat; Investituræ Impropriæ origo tamen posterior erat; nam cum domini vassallis gratificari cuperent, eorumque opem & operam extra suum districtum sensissent, & negotiis suis occupati, præsentes in locum feudi venire non poterant, ideo Investituram extra solum feudi per breve testatum faciebant, vassallis, ballivisque sui districtus, sive territorii mandabant, ut quam primum vassallum investitum à se, in ipsum solum seu possessionem soli inducant, cum ipsi huic negotio superesse non possent, & inde ballivi dicti, à voce Gallica ballier, Itaque talis Investitura merito impropria dicebatur, cum super solo feudi non fieret, neque cum possessione, eadem est, sed diversa ab ea; & quoniam hæc brevia testata frequentari cœperant, ut ad memoriam conservandam visa aptiora, factum est, ut plerique potius breve testatum mallent (1) Investituram impropriam, cum traditione possessionis subsequente, quam Investituram propriam; Hujus nostræ observationis exempla, adhuc habemus apud nos, neque enim omnia antiquitatis vestigia adhuc exoleverunt, nam in limitaneis regni partibus & inter montanos nostro ævo propriam Investiturā retinebant, cū dominus in loco feudi constitutus, vel lapide vel fasce graminis vel baculo possessionē tradebat sine scripto, præsentibus tantum ejusdem baroniæ, sive dominii, si non paribus, saltem accolis. In locis mediterraneis, his quingentis annis elapsis, breve testatum, quod nos chartam dicimus, soliti sunt vassalli à dominis suis accipere, quo se Investiisse vassallum, eique jus & possessionem tribuisse domini significabant;

Unde Chartarum initium.

Quare impropria Investitura frequentior in usu quam propria.

ficabant; quæ merito brevia testata dici poterant, nam si quis antiquarum familiarum monumenta excusserit, brevissimas chartas has, compendiosamque earum formam reperiet; Processu temporis factum est, cum plerique suæ securitati quam diligentissimè consultum vellent, ut Investitura impropria, frequentior esset, quam propria; neque enim parium contenti præsentia, quorum præsentia per ipsos probari poterat, aut forte quia eorum præsentia non semper facilis erat, scripta etiam requirebant sine solennitate parium, ubi testes quicunque sufficiebant, licet pares non essent. Itaque breve testatum à domino exigebant, & præter illud, mandatum scriptum ad ballivum pro sasina tradenda, nos præceptum sasinæ dicimus, & præterea ut ipsa traditio possessionis, publico Instrumento significaretur; & sic actum illum Investituræ antea unicum in duas aut tres partes dividebant, in breve testatum quam chartam dicimus, in mandatum sive præceptum sasinæ, & in traditionem possessionis, cum tamen hæc omnia tria unicam tantum Investituram constituant; Apud nos inter veterum familiarum monumenta pauca præcepta, pauca sasinarum instrumenta reperiuntur, contenti enim illi erant, brevi illo simplicique testato. Creditur Jacobus primus Laudatissimus princeps, cum ab Anglis captus, ibi aliquot annos transegisset, eorumque mores & instituta probe didicisset, magno postea redemptus, ad suos rediens, secum & ordinem cancellariæ & sasinarum usum, quem in Anglia acceperat, ad nos primus traduxisse. Sed adhuc sasinarum non erant instrumenta, majores enim nostri, solebant has sasinas, sigillo vicecomitis sive officiarii dantis extra burgum tantum munire, & eo sigillo, brevi testato affixo, sasinam datam probare; intra burgum sigillo ballivi dantis contenti erant, sed posteriores, ut magis sibi caverent, sasinas has in publicam instrumenti formam redigi voluerunt, inde instrumentorium in sasinis testificandis usus receptus, multumque ex illa propriæ investituræ forma ademptum; nam licet ab initio præsens inductio domini in possessionem sufficiebat, tamen posteriores investituram impropriam maluerunt, quia breve testatum cum mandato ad ballivum, & publico sasinæ instrumento, ad perpetuam rei gestæ confirmationem potius conducere videbatur, dumque uni detrahunt, ut alteri addant, ita in diversa distraxerunt, ut pene separata jam jura sint, nempe charta & sasina; ex charta, sola personalis actio competit, si tradita fuerit; neque tamen semper, cum sit pactum tantum nudum, quod ad actionem producendam non sufficit, & ita senatus aliquando censuit; Ex sasina nascitur realis actio, si mandato domini traditam constet; cum tamen utraque unam investituram, unicum (ut loqui solemus) Infeofamentum constituant: Charta enim per se non videtur actus perfectus, cum ejus robur & effectus adhuc pendeat, donec sasina sequatur; neque sasina per se Investitura dici potest, cum neque modum tenendi, neque pro quibus servitiis (quæ in omni investitura necessario exprimenda ante diximus) exprimat, & licet hæc à notario aliquando inserantur, non tamen notario de his referenti credendum, nisi etiam charta adsit; iniquum enim esset, alii quam domino qui disposuerat, de conditionibus investituræ credi; Itaque majorum nostrorum tempore, vassallus suo periculo chartam custodire tenebatur, & domino exhibitionem poscenti producere; ejusque amissionem, feudi amissio sequebatur, neque minus periculum erat in sasinæ amissione; proinde secundum mores nostros, charta & sasina unicam tantum Investituram, & unicum infeofamentum constituunt; ut interrogatio & responsio, unicam tantum stipulationem; & renunciatio ex renunciantis facto, & superioris acceptatione constat, unumq; actum facit; & sic diversissimæ illæ & juris feudalis, & feudistarum opiniones facile conciliabuntur, & unde noster usus emanavit apparebit, qui investituram impropriam maluit cum possessionis traditione, quam propriam.

Jac. 1. & sasinas & ordinem Cancellariæ ab Anglis ad nos traduxit.

Notario non Creditur in modo tenendi.

Quid in usu nostro sit Investitura.

Sed ut ad ea quæ in jure traduntur, de investitura, redeamus, Si investitura hæc fiat, cum rei traditione, propria est, si sine traditione, dicitur impropria sive abusiva, Propria in ipsam feudi vacui possessionem est inductio, abusiva vero est cessio quædam facta à domino non super ipso fundo, sed alibi, & extra fundum facta, dato aliquo Symbolo corporeo, dominoque dicente, se per illud Symbolum, investituram ei de tali fundo facere, quo Symbolo tradito vassallus, feudum si vacua sit ejus possessio, ingredi potest; præsumitur autem traditio Symboli, quoties in Investitura exprimitur, illam signo corporeo affectam, ut plerique volunt: Propria autem aliquando, nec Symboli traditionem requirit, si dominus jusserit, ut vassallus in rei possessionem ingrediatur, modo id coram paribus fiat *: breviter si actus incipiat à propria Investitura, videtur rei traditæ possessio concessa, si actus incipiat ab impropria tunc & possessionis etiam traditio necessaria est *; Hæc de investitura propria & impropria latius fortasse, quam par esset, exposuimus, partim ut feudistas inter se conciliaremus,

**Lib. 2. feudor. tit. 33. in princ.*
** Schoner. Lib. 1 Disputat. 5. Thes. 25.*

mus, partim ut jus feudale ad usum nostrum forensem aptemus. Sed quid de investitura jurium dicemus, nam hæc tradi corporali aliquo Symbolo non possunt, veluti si quis Guardus, Guastaldus, aut ballivus aut actor perpetuus constituatur, sed in his, cum titulo, patientia domini uti & frui sinentis pro traditione est, apud nos tamen & in his, alicujus Symboli traditio, in usu est: nam si jurisdictionis feudum detur, accipiens in curtem inducitur, in sede judicis considere jubetur, & liber ei actorum traditur, sacramentumq; præstat, se fideliter ea jurisdictione usurum, sic in Guardo, Guastaldo, aut Constabulario castri, fores prius clausæ aperiuntur & Constabularius introducitur, clavesq; ei traduntur; Sic in servitutibus constituendis: veluti si annuus reditus ædibus aut agro imponatur, denarii fit traditio & sic de aliis.

Investitura autē hæc de re propria fieri debet, ut antea monui, vel saltem de feudo non ab alio possesso, de re autem aliena vel feudo ab alio possesso, pure facta Investitura non valet, adeo ut non convalescat, ex post facto: veluti si vassallus ille, de cujus feudo investitura facta est, decesserit, & feudū jam domino sit apertū, licet in eum jam casū pervenit, à quo incipere potuit: quod & apud vicinos nostros receptū est: licet, apud nos, aliter senatus censuit, in causa Joannis Furd advocati, contra dominū de Fedderet. Si tamen quis ita investiturā de re aliena concipiat, si mea erit, aut cū mea erit, valere Investiturā pleriq; putant, nec dominum pendente conditione posse pœnitere; idem à multis creditur in speciali Investitura, ita ut si Investitura de feudo Titii constituatur, si ille moriatur, sine hæredibus, Investitura valeat, quamvis sit de re aliena. Semper autē post Investiturā factā, dominus possessionē tradere cogitur; Idem in domini successore: nam & is non minus quam decessor tenetur: nisi in his feudis, in quibus dominus est vel Princeps ex electione, vel ecclesiastica persona, & hi ante possessionem traditam moriantur; Alii aliud observandum putant; ut in his & in aliis omnibus, ubi dominus ex electione succedit, successor non teneatur tradere possessionem, quam vassallus, ante obitum prædecessoris sui, nondum obtinuerat: hinc puto emanasse, quod apud nos, in usu est frequenti, si prælatus vel ecclesiastica persona chartam vel assedationem fecerit, & ante apprehensam possessionem mortuus fuerit, ut actus non valeat; nam hi qui ex electione succedunt, in numero tantum administratorum censentur: sic, si ante traditionem, feudum publicatum fuerit; nam fiscus tum tradere possessionem non tenetur. Sed sane celebris est illa controversia inter feudistas, & in utramq; partem exagitata, si pœniteat dominū post Investituram, antequam possessionem transferat, utrum liberatur præstando quod interest, an non? sed concludunt feudistæ, non liberari post Investituram factam, sed compellendum tradere possessionem *, licet communiter qui promittit solvere, interesse præstando liberetur *; Bartolus, in hac quæstione, distinctione utitur, quæ communiter etiam recipitur, nec ab usu nostro est aliena, nempe si venditor aut promissor habeat tradendi facultatem, ad tradendum simpliciter esse cogendum, si non habeat, præstando quod interest, simul cum actionibus, si quas habeat, liberari. Sed, quod de tradenda possessione diximus, dominum eam tradere cogendum, in novo feudo tantum locum habet, cum dominus adhuc possidet, non in paterno sive antiquo, in quo, licet vassallus, renovationem Investituræ, petierit à domino & etiam impetraverit, si tamen tempore renovationis, possessionem non habuit dominus, eam præstare non cogitur; debet enim vassallus, possessionem semel quæsitam, tenaciter retinere, alioqui renovatio veteris feudi, ad possessionem, si nullam habet, nón ei proderit; Effectus autem hujus Investituræ est, ut feudum constituat, licet ad possessionem minus conferat; neque enim aliter jus feudi constituitur, aut vassallus illud acquirit, etiamsi jubente domino prædii possessionem teneat, nomine feudi; non enim nisi ex traditione Symboli, & Investituræ utile feudi dominium consequitur, nec nisi coram paribus jussus ille Domini interveniat, ut in possessionem vassallus eat.

De quibus rebus Investitura fiat & an de re aliena.

Successor ex electione non tenetur possessionem ex titulo prædecessoris tradere.

** Lib. 2. feudor. tit. 26. §. si facta.*
** Stipulationes. 72. ff. De verbor. Obligat.*

Hæc autem Investitura, de qua nunc loquimur, sine testium solennitate fieri aut probari non potest: neq; etiam breve testatum ad probationem sufficiet; actus enim est legittimus qui ex certo ritu constat, sine cujus solennitatis observatione, actus vitiatur, nam solennitas illa est quasi forma *; neque tamen quicunq; testes, in hac Investituræ probatione, ex jure sufficiunt, sed pares debent esse curtis, alioqui actus non valebit.

** Lib. 1. feudor tit. 26. lib. 2. tit. 33. & 34.*

Et quoniā in pares & curtem incidimus, de harum vocum significatione, aliquid forte quis, requiret, & primo de curte, Sane in jure hæc vox palatium sive prætorium domini significat & pro eo loco sumitur, ubi jus sive districtus exercetur, quia in suis palatiis sive prætoriis solebant domini, aut eorum ballivi suas curias exercere; fortasse à cohorte deducta, nam scribit Cicero Verrem, ex cohorte sua, Judices dare solitum, quod idem est ac si dixisset, Verrem solitum ex familiaribus sive domesticis suis Judices dare. Pares enim

Quid sit curtis.

curiæ ſive curtis iidem ſunt, qui convaſſalli, & pares illius domus, neque pares, à patribus nomen accipiunt, ut neque curtis à curia quæ auguſta & ſacroſancta apud Romanos erat publici conſilii ſedes, & caput imperii *, Itaque pares curiæ eſſe debent, coram quibus fit Inveſtitura : ita enim res teſtatior fit, neque ſine eis actus valebit * ; neque pares dicuntur, quod domino ſint pares, ſed quod pares ſint inter ſe, & convaſſalli ejuſdem curiæ, eadem ratione pares regis Franciæ dicuntur, non quia pares ſint principi, ſed quia pares inter ſe ; Itaque hi pares adhibendi ſunt, non tantum ad probationem facti ; ſed etiam ad ſubſtantiam ſive eſſentiam inveſtituræ, adeo ut ſine parium præſentia, non videatur Inveſtitura, Ratio eſt, ne quid falſitatis ab extraneis in perniciem domini (quæ ſuſpitio in paribus ceſſat) excogitetur ; & ut ſciant pares ſuos convaſſallos, quorum mutua opera, mutuo conſilio uti poſsint: ſi forte hi pares curiæ abſint, ut inveſtitura valeat, expectandum eſt, donec redierint, & præſentes eſſe poſsint: ſi non ſint pares curiæ, veluti ſi tam tenue ſit feudum, ut nullos pares habeat, omnes extranei admittuntur in teſtes *, & debent omnes eſſe liberi, nam ſervis teſtimonii dictio nulla eſt ; Sane ex jure, majoris roboris & efficaciæ eſt inveſtitura, quæ coram convaſſallis & paribus curtis fit, etiam ſine ſcriptura, quam quæ in eorum non ſit præſentia, licet ſcriptura interceſſerit ; ſcriptura enim, ut ait Cajus, non ut quis melius obligetur introducta eſt, ſed ut obligatio facilius probetur, nec minus valet quod actum, licet ſcriptura non interveniat, quam ſi fiat de iis ſcriptura, niſi in caſibus in jure exceptis *. Bartolus etiam controverſum inter Doctores ait, utrum ſcriptura in jure Emphyteutico ſit neceſſaria * ; Hæc ideo, quia vir Doctiſsimus & in jure noſtro exercitatiſsimus, Dominus Joannes Scharpæus hoc argumento juris feudalis autoritatem elevare tendebat, quod in re hæreditaria, probationem per teſtes admitteret, cum jus ſcripturam exigeret, ſed animadvertere debuit, hæc feuda militaria, fuiſſe præmia militiæ, & ab hominibus militaribus fieri, apud quos, ut literæ ab initio incognitæ erant, ſic ſub ſuæ cohortis ſive curtis teſtimonio omnia fiebant, & in jure civili licet in teſtamentis ſcriptura requirebatur, non tamen in militari teſtamento ; militibus enim, permiſſum, quoquo modo poſſent, aut vellent in expeditionibus ſive ſcripto, ſive Symbolo, ſive in arena, ſive in ſuo clypeo teſtari ; matureſcente vero Feudorum tempore, etiam ſcriptura introducta eſt, & ab omnibus fere gentibus uſurpata, quo jure & nos hodie utimur.

** Cicero pro Milone.*
** Lib. 2 feudor. tit. 2.*
** Lib. 2. feudor. tit. 33.*
** L. 4 ff. De Pignorib. &c. Et ibi Gloſſa.*
** Bartolus ſ l. 1. C. De Jur. Emphyteutico.*

Sed ut ad inſtitutum redeamus, licet inveſtitura à præſentia parium videatur habere autoritatem, tamen ſi dominus pares curiæ non habuerit, & coram honeſtis teſtibus, juſſerit vaſſallum ingredi fundum, quem forte ante oculos ei oſtenderit, aut ſi claves ædium, aut horreorum, aut ſi evidentias & inſtrumenta (ut loqui ſolemus) fundi ei tradiderit, multi veram putant eſſe Inveſtituram & propriam ; Alii tamen impropriam eſſe volunt, quod ſi impropriam dicamus, illud neceſsario ſequetur, etiam ex impropria Inveſtitura dominium transferri, quod communiter non recipitur : Cui & illud ſimile eſt, ſi dominus rurſum à vaſsallo feudum conduxerit, pro mercede annua : nam per hunc & ſimiles contractus dominus fateri videtur, utile dominium apud vaſsallum eſse, non aliter conducturus, niſi vaſsallum jus locandi habere ſciret ; In hoc caſu feudiſtæ, ſi non propriam, ſaltem impropriam Inveſtituram conſtituunt ; Et hæc omnia teſtibus (1) paribus curiæ poſsunt probari : nonnunquam tamen quod magis mirandum & ſine teſtibus feudum probatur, & etiam tollitur: nam ſi teſtes deficiant, & dominus in poſseſsione ſit, vaſſalluſque petat, neque probationes deducere poteſt, juramento domini res deciditur; ſi vero vaſsallus in poſseſsione fuerit, ejus juramento in feudi acquiſitione ex jure ſtabitur.

Si dominus feudum a vaſſallo conduxerit.

Ex uſu tamen noſtro, neque per teſtes neque per ſacramentum vaſsalli, licet ſit in poſſeſsione, neque domini, ſi is, cum petat vaſsallus, poſsideat, Inveſtitura probatur, niſi ſcripta aliquo caſu interierint ; nam eo caſu vaſsallus, aut, qui ſuper eo ſcripto, aut inſtrumento intentionem aut exceptionem fundat, ſcripti tenorem, & amiſsionis caſum fortuitum probabit, & ſic ſcriptum ex autoritate ſenatus, reſtitui curabit, Sed hoc ſpecialem tractatum per ſe requirit, nam in hac materia propter circumſtantias ſæpe variatum vidi. Itaque apud nos nulla eſt Inveſtitura, niſi cujus teſtimonium in ſcriptis extat.

Quomodo apud nos probatio amiſſæ Inveſtituræ fit.

In his Inveſtituris ſemper tenor inſpiciendus & conſiderandus; ſi plures ſint, unaq; ex aliis pendeat, aut ad illam referatur, antiquioris ſive primæ Inveſtituræ ſemper ratio eſt habenda, quod illa continet, obſervandum, niſi ex poſt facto, quid ſit detractum aut Immutatum, contrario & ſpeciali pacto, neque tamen hoc ſpeciale pactum, jus primæ inveſtituræ tollit, aut perimit, aut ejus ſubſtantiæ aut tenori ullum præjudicium adfert, aut jus ab ea habentes lædit, niſi vaſsallus primam ſive antiquam Inveſtituram refutaverit, ſpe novæ inveſtituræ con-

In inveſtituris tenor ſemper ſpectandus & in pluribus prima.

consequendæ, in qua nova Investitura, mutatio illa,per pactum expresse contineatur, veluti si stante prima Investitura, ut hæredes tam masculi quam fœminæ succedant, paciscantur, dominus & vassallus, ut hæredes tantum masculi succedant, & investitura nova à domino sequatur : non tamen à prima Investitura videtur recessum, nec hæredi fœminæ præjudicium ullum fit, quin possit ex ejus tenore succedere, nisi vassallus, dum in feudo esset, priorem Investituram in manibus domini refutaverit,ut novam Investituram accipiat, qua masculi soli admittuntur ad successionem : neque enim sufficit, novam Investituram post primam accepisse, nam adhuc stabit prima, nisi vassallus eam refutaverit, spe hujus novæ investituræ , unde nisi fallor apud nos emanavit illud, ut nisi pactum, per quod substantia vel Investituræ, vel reversionis dicitur mutatum, sit in corpore Investituræ aut reversionis specialiter comprehensum, nihil operatur, neque effectum habet, sed in hoc posteriore pacto, vel nova Investitura per refutationem prioris, vel novo pacto de retrovendendo, sublata prima reversione, opus est.

Et hæc de Investitura propria & impropria quid sint & quomodo probari possint, is etiam solus apud nos feudi constituendi modus est, licet etiam sint, qui putant feudum constitui posse ex Judicis sententia, cum de feudo controversia esset inter dominum & vassallum, Judexque pronunciaverit rem esse feudalem ; Et hunc tertium fuisse modum feudi acquirendi in principio hujus capitis diximus, nempe si controversia orta, & (ut nos dicere solemus) in foro contentioso Judex rem esse feudalem pronunciaverit, quæ forte fuerat allodialis, & hoc propter autoritatem rei Judicatæ, quæ in jure pro veritate habetur : ita tamen ut non longius, hæc constitutio duret, quam res judicata suo in robore permanet. *Tertius modus feudi acquirendi.*

Quæri autem solet, si duobus Investitura facta sit, utrum qui priorem Investituram acceperit, an qui priorem possessionem nactus fuerit, sit præferendus, ita ut investituram à possessione distinguamus, sed profecto semper potiores sunt ejus partes, cui res primo est tradita,etiamsi Investitura sit tantum Impropria:nam in jure emptionibus & stipulationibus dominia rerum non acquiruntur, sed traditionibus & usucapionibus *. Et ubi duo requiruntur ad actus consummationem titulus & traditio, ille potior est, in quo hæc duo simul prius concurrunt * ; Itaque cui prior traditio facta est, is in feudo præferetur ; quod in usu nostro receptum est, ut posterior titulus cum priore traditione, priori titulo, sed posteriori traditioni præferatur ; usque adeo hoc ex usu & ex jure nostro constat, ut si secundo Investito,traditio prior facta sit, cum clausula salvo jure primi,tamen secundo Investitus præferetur primo, nam is, cum nullum jus reale habeat, sed tantum domini obligationem de feudo tradendo, illa obligatio salva ei manet, nec ei in ea præjudicium ullum fit, & nihil ei abest : nisi forte hæc traditio prima, ex futuro eventu adhuc pendeat ; veluti cum dispositiones, quas chartas dicimus, de domino superiore tenendæ fiunt, & non de ipso concedente : nam eo casu, quia domini fit mutatio, domini adhuc consensus non impetratus, priorem Investituram cum subsequente traditione suspendit, & facit conditionalem, ac si ea conditio expressa, si dominus superior consenserit ; & ex defectu consensus hujus superioris domini, In posteriore Investitura, & priore sasina, prior traditio nihil operatur, saltem ea prævalebit, quæ prior novi domini consensu confirmatur, prima enim perfecta & absoluta dici potest ; Id enim in jure dicitur perfectum, cui nihil deest *, nihil autem actum putat Divus Marcus, quandiu aliquid superest agendum, ita cum superioris ratificantis consensus deficit, nihil actum ex traditione priore credimus,sic si generaliter duobus fiat Investitura,de feudo vassalli,in casum mortis (1) si duobus à domino investitura generalis fiat, ut feudum primi vassalli,qui moriturus est,accipiat, feudo postea aperto per decessum vassalli, prior possidens præferetur, alioqui, qui primus Investituram accepit ; hæc ita locum habent, quando uterque est generaliter Investitus ; quod si prior Investitus generaliter fuerit, de feudo incerto postea aperiundo, & posterior de feudo certo, puta vel Titii vel Sempronii, eo aperto præferendus est posterior.

Si duobus Investitura facta sit uter præferendus.

* *L. traditionibus C. De Pactis.*

* *L. quotiens C. De rei vindicat.*

* *L ii. Cum Silanianum, C. De his quib ut indignis &c.*

Sed ut ad jus redeamus, ita præferendus is,cui facta traditio fuerit, licet titulo posterior, ut tamen hic prior titulo,& posterior possessione, actionem contra dominum habeat, ad Interesse, & omnem causam sive litis estimationem : si vero incertum sit, quis in possessione prior, vel si neutri adhuc sit tradita possessio, prior titulus est præferendus : feudistæ tamen & præcipue Zasius aliud in principe volunt, cujus prima voluntas declarata, etiamsi traditio non sequatur, sufficere creditur; Itaque in facto vidimus,ex nuda regis investitura sine possessionis traditione, jus plenum constitui posse, illamque Investituram suffecisse in actione rescissoria, inter Elizabetham Reidheuch & Sibillam Drummound 20. Februarii,

anno

In Proœmio feudor. num. 28. & 29.
Lib. 1. disp. 5. Thes. 30.
Lib. 2. feudor. tit. 4.

anno 1568. In qua opinione est etiam Baldus,* & sane Princeps na turaliter & ex jure gentium ex contractu obligatur, fidesque in eo maxime spectanda est, etiamsi traditio non subsequatur; Idem plerique putant in clerico, nam in eo genere hominum, ob religionem, fides magis exigitur; In jure tamen nostro idem juris puto esse in principe, quod in privato, nempe ex duabus Investituris, eum, qui priorem traditionem nactus est, præferendum, nam principis facilitas, importunitati postulantium sæpe est obnoxia: neque distinctio hæc habetur in jure aut aliquo textu, itaque neque nos debemus distinguere, præcipue cum in feudi constitutione duo requirantur, titulus & traditio, & in quo, hæc duo, primo Inveniuntur, indistincte sit præferendus, tam in eo feudo, quod à principe proficiscitur, quam quod à privato, in qua opinione est etiam Schonerus *. Et breviter, in acquisitione feudi, hæc series est servanda, ut præcedat contractus de feudo disponendo, mox sequatur Investitura, Tertio fidelitatis præstatio, quarto missio in vacuam possesionem *; sed in jure canonico, quod nostro propius est, sic se habent titulus, Investitura & traditio possesionis in feudis, quemadmodum in beneficiis, præsentatio, collatio, & institutio, ut præsentatio sit pro titulo, collatio pro Investitura, ut antea monui, cum sigillum domini dispositioni apponitur, quod pro traditione civili usurpatur; Institutio vero, pro traditione possessionis, cum ut feudum sine sasina, sic nec beneficium sine canonica institutione possit obtineri, & ut hæc institutio, beneficii ecclesiastici consummationem, sic traditio possessionis vacuæ, feudi consummationem & perfectionem inducit.

Solennitates autem, quæ investituræ à jure præscribuntur, sunt, ut fiat ad humillimam & devotam vassalli petitionem, & oblationem ejusdem, ad servitium præstandum, & ut duo testes semper sint præsentes, iique masculi, non fœminæ, liberi non servi, nam jure feudali, fœminis & servis non est testimonii dictio; sunt qui putant investituram debere fieri, præsente toto vassallorum collegio, sed lex non distinguit & pluralis locutio, duorum numero contenta est.

De prima parte Investituræ impropriæ quam Chartam dicimus.

Diegesis Tertia.

Differentiam inter Investituram propriam & impropriam superiore diegesi exposuimus, utque impropriæ usus apud nos esset frequentior, & qua occasione id factum, præterea Investituræ Impropriæ partes tres fuisse, nempe breve illud testatum, quod à domino vassallo datur; Nos breve hoc Chartam dicimus, Præceptum seu mandatum domini ballivo suo de possesione tradenda, Tertia, hujus Impropriæ Investituræ, pars, est possesionis illius per ballivum traditio nos sasinam dicimus, & omnes hæ tres partes, unam tantum Investituram, aut, ut ad nostrum usum forensem accommodemus, unum tantum (ut dixi) efficiunt Infeofamentum; scio Infeofamenti nomen strictius aliquando à nobis capi pro brevi illo testato, sive charta, ut rara sunt feudalia nomina, quæ non sunt homonyma, sed communiter Infeofamentum sive Investitura hæc, pro toto actu conjunctim sumitur; & licet, ante quadraginta annos tres hujus Investituræ partes fuerant, Charta, Præceptum, & sasina, hodie tamen in duas contrahuntur, ut Charta etiam præceptum sasinæ contineat in fine, Itaque de hac priore parte Investituræ sive Charta dicendum.

Charta ergo est illud breve testatum, tenorem Investituræ, quæ à domino, Vassallo fit, continens per omnia, cujus tenor, ut sæpius monui, semper attendendus, hocque ipsum breve testatū domini, sigillo tanquā Symbolo domini, antea (ut & hodie) muniebatur, non ut ipsū sigillum traderetur, cujus tamen appensio pro quadam traditione est, sed ejus imago tantum ceræ impressa à domino vassallo detur, sigillo adhuc apud dominum remanente, nam hæc traditio sigilli, eadem est cum traditione annuli, in quo domini signum insculptum erat, solito domino annulum in manu gestare, & apud se retinere: & hæc cum civili possessione

quandam

quandam habet similitudinem, realis autem & propria possessio ea est, quam nos sasinam dicimus. In expositione Chartæ primo dicendum est, quæ sit ejus hodie forma, & unde nomen hoc proveniat, à quibus fiat, quæ & quot in Charta sunt necessaria, & quæ sunt ejus clausulæ frequentiores.

Quod ad nomen Chartarum attinet, Græca vox est χάρτης, & primæ Inflexionis apud Græcos; ex Papyro olim Chartam factam & præparatam testatur Dioscordes *; Papyrus enim planta erat sive arbuscula in palustribus Ægypti, ex qua Papyrus conficiebatur, quoque veteres in scribendo uti solebant, ut idem ait Dioscorides; nam ex ejus frutice Chartæ præparabantur ac divisæ in pertenues & latissimas philyras, quæ eo meliores, quo frutici propinquiores; Philyræ autem sunt tenuissimæ membranulæ inter corticem & arborem, & sic pro membranis papyri vel aliarum arborum, in quibus antiquitus scribebant, Charta sumitur. *Unde nomen Chartæ.* * *Lib. 1. c. 16.*

Membranæ autem ideo dictæ, ab illa pellicula, quæ proxima cuti, membra tegit, postea factum est, ut quæcunque tenues tunicæ, quæ vel arbores, aut vitulos, aut agnos tegerent, membranæ dicerentur, Sed membranæ non eædem erant cum Chartis ab initio, nam Chartæ (ut dixi) ex cortice arborum erant; sic Chartam ex Papyro, in victoria Alexandri magni Inventam, scribit Varro. *Unde membrana.*

Membranæ autem ex pellibus animalium tantum erant, & quia Pergami primum erant repertæ, Pergamenæ dictæ, quod nomen adhuc apud nos retinent, quasi ab antiquitate nobis per manus traditæ. Ptolemæus Chartas primo invenit, Eumenes Rex Pergami primus membranas & earum usus reperit, cum uterque maximas bibliothecas undique collegisset; Sed cum membranarum usus, ad scribendum esset aptior, cœpit nomen Chartæ ad membranas etiam extendi, quemadmodum Papyri nomen, à sectionibus arborum, ad Linteam materiam, ex qua hodie Papyrus, derivatum est; apud nos hodie, eam tantum Chartam dicimus, quæ in membranis descripta est, solis enim membranis in Chartis conficiendis utimur, Virginis Chartæ meminit Martialis, in qua nihil unquam antea scriptum fuerat, quasi tum primo peperisse videatur ea Charta, in qua antea nihil scriptum fuit; Rectius sane fecerint, quicunque Chartarum conficiendarum curam suscipiunt, ut virgine Charta, & tenuissima utantur, frequentissime enim fraudes nectuntur, ex spissioribus membranis, majorum animalium: cum nihil facilius sit, quam in his membranis spissioribus, quæcunq; descripta sunt obliterare, retentis chirographis & sigillis, & novam formam cujuscunque rei quis velit inducere; ad hoc credo respexisse Ulpianum *, cum Chartæ nomen referri putet, tam ad novam quam deletitiam; Hæc de nomine Chartæ, plura de Papyro, aut de Charta qui requirit, videat apud Allexandrum Aphrodisæum, Alciatum, & super omnes Plinium *; De forma Chartæ qua hodie utimur, puto eam cum lingua & moribus Anglorum ad nos pervenisse, Malcolmo tertio cognomento Canmor regnante, non tamen Inficias eo, & ante ejus tempora, nonnullas fuisse Chartas, sed eas quidem raras, & quæ veterum simplicitatem omni ex parte profitebantur; nempe ut quæ tantum continerent, quid, cui, & quis concederet. * *L 4. ff. De Bonor. poss. Secundum tabul.* * *Lib. 13. c. 11. 12. & 13*

Simplex enim causa concessionis, exprimebatur, nempe pro servitio, cæteræ causæ ignorabantur, neque temporis (quod nos datam vocamus) mentio facta, nulla subscriptio, vix aliquando sigillum, testes, vel ipse concedens solus, vel ejus conjux, robur, dabat dens ceræ impressus; & tales esse quasdam apud magnates nostros scio; qui exempla quærit, videat Chartam Athelstani Regis factam Paulino, de qua in prima diegesi, & Chartam factam ab Alexandro Rege, Huntero; utraque habetur apud Boetium & ejus interpretem.

Sed ut ad Chartas nostras redeamus: duplex est Chartæ apud Anglos forma, aliæ enim per indenturam, inter duos, tres, aut plures in tertiâ persona concipiuntur, hoc modo, Hæc indentura facta inter Titium ab una & Sempronium ab altera partibus, testatur, Titium dedisse, concessisse & hac præsenti Charta indentata, confirmasse Sempronio terras de. N. sub hac conditione seu provisione &c. In cujus rei testimonium, Titius, hujus indenturæ parti, apud se remanenti, suum sigillum appendit. *Duplex forma Chartæ.*

Indentura autem vocatur, quod ex solida membrana, sive Papyro in se per medium complicata, scissura facta per medium, partes rursus explicatæ, formam referant dentium in superiore quæque parte, qua Invicem debent sibi respondere, ut unius pars, vacuam alterius partem, suo quasi dente suppleat, nam nisi utraque pars collata conveniat, dentesque ad vacuitatem respondeant, Charta non solum suspecta, sed etiam pro falsa reputatur. Hoc genere Indenturæ majores nostri sæpissime, usi sunt, sed parcius in Chartis; nunc indenturæ *Quid sit Indentura.*

nomen

nomen penè exolevit, nisi forte apud mercatores, aut eos qui nauticam exercent, apud quos, frequens adhuc est indentura: apud alios omnia contractibus mutuis conficiuntur, & omnium contrahentium subscriptionibus confirmantur, Alia est forma apud Anglos, quæ sub prima persona concedentis concipitur, sub hac specie: Sciant præsentes & futuri, vel sciant omnes Christiani me Titium, dedisse, concessisse, & hac presenti Charta confirmasse, Sempronio, terras de, N, sub conditione subsequente, ut in priori forma, In cujus rei testimonium signum sive sigillum meum apposui, Extat denique Londini liber excusus anno 1546. de formis Chartarum, quibus hodie Angli utuntur; sed quia in eorum jure nisi incidenter aliquando, & quatenus cum usu nostro conveniat, immorari non institui, Ad nostros mores redeo, apud quos nulla aut rara feudi, aut Chartæ feudalis dispositio est, nisi una, & ea simplex, quoque antiquior, eo simplicior: Conditiones enim, sive clausulas, quas vocamus irritantes, aut quæcunque aliæ inter partes convenerant, contractibus aut aliis pactis, in continenti appositis, longo post tempore inserebant; Chartæ ab iis concessæ erant liberæ, quia militares, & ob militarem operam dabantur; & post quadraginta hos annos ut dixi, præteritos, etiam præceptum sive mandatum, pro sasina danda, in fine Chartæ continetur; cum antea, præter ipsam Chartam, præceptum separatum, & per se, requireretur pro sasina apprehendenda. Chartæ autem, in duplici sunt differentia, aliæ quæ dispositionis, & aliæ quæ confirmationis dicuntur, & illæ etiam subdividuntur in Chartas primarias (quas originarias vocamus) & eas quæ per resignationem, alterius Investiti, fiunt, de illis igitur prius dicendum.

Alia Carta forma apud Anglos.

Charta ergo, apud nos potissimum octo, originaria præcipue, debet continere, Primo nomen & cognomen dantis; Secundo nomen & cognomen accipientis; Tertio causam dispositionis; quarto nomen rei concessæ, cum designatione situs: Quinto de quo feudum teneatur; Sexto mercedem & servitium in quod accipiens tenetur. Septimo datam (1) diem, mensem & annum cum loco, & testibus; Octavo ut signetur manu concedentis & ejus sigillo muniatur.

Charta quot debeat continere.

Quod ad dantem attinet, aut ea conceditur à principe, aut à privato, privato Inquam, clerico sive laico, In principe concedente, major ætas requiritur, in feudis ab initio constituendis sive Chartis originariis; minores enim feuda concedere non possunt, nam revocationi obnoxia sunt, sufficitque si hæc revocatio in publicis regni comitiis fiat, etiam sine ulla juris declaratoria speciali, quod, in dispositionibus aliorum minorum non observatur; nam in his revocatio non sufficit, nisi & querela Instituta, ejusque æquitas ante judicem probata accesserit; neque verò refert, an in Charta à principe concessa major ejus ætas exprimatur, modo sit revera major. In Anglia & Gallia princeps semper major reputatur, sed in quacunque ætate, revocatio ei competit, si quid ex patrimonio sit alienatum. At licet princeps, in majore ætate, feudum constituere non possit, antiquum tamen renovare potest, ita ut sub eisdem legibus & conditionibus, quibus prius & non aliis renovet; ut in eis renovationibus, quæ per resignationem alicujus vassalli fiunt, si quid princeps dum minor est, de novo adjecerit, nova pacta, aut conditiones addiderit, quæ in priori Charta non erant, revocationi ea Charta est eatenus obnoxia, si à principe procedat: si à privato minore, restitutioni. Post nomen principis, præfatio aliqua subjici solet, nempe omnibus suis hominibus, tam clericis quam Laicis, ad quos præsentes literas pervenire contigerit, cum salutis præfatione Græco moro, qui χαίρειν omnibus suis scriptis præponebant, ominosum enim erat sine salutis præfatione aliquid aggredi, ut apud Virgilium, Horatium, Ovidium, & alios omnes melioris notæ scriptores constat, unde Ovidius.

De eo qui concedit.

Dicta acceptaque salute.

Sequitur in Chartis, à principe hodie confectis, narratio quædam meritorum accipientis aut causæ alterius, cur princeps ad eam Chartam conficiendam inducatur, licet sæpe narratio hæc ex fictis & ementitis ad arbitrium impetrantis causis consarcinetur, præter antiquum principum morem: pudebat enim antiquitatem, aliquid in literis principum inserere, quod cum veritate pugnaret, nos hodie, nihil pudendum, pudet; qui publicis sigillis præsunt, debent id præcipue curare, ne mendaciis literæ principum sint obnoxiæ; mendax enim impetrator, impetrato carere debet ex jure, & hæ ementitæ narrationes, virorum magnorum monumentis, qui ob partam bello gloriam, & alia Justissima merita, prædia sua sunt consequuti, meritorumque veram narrationem habent, officiunt: & expresse in regum revocationibus continetur, omnes Investituras ex falsæ causæ suggestione aut veritatis suppressione

concessas,

concessas, sub regum revocationem incidere; sed ita demum, si vera causa fuisset expressa, princeps non fuisset verisimiliter concessurus: quod cum jure civili vel maxime convenit *. Hæ autem narrationes fidem ne faciant, sæpius apud nos dubitari vidi, hoc tamen jus sequimur, quod verba narrativa, licet sæpe falsissima, fidem tamen contra eum faciant, qui disponere potest, & hoc secundum jus commune; licet alioqui verba narrativa communiter fidem non faciant. Si ab ecclesiastica persona feudum concedatur, solet quidem clausula salutationis præcedere hoc modo, Omnibus Christi fidelibus aut in Christo &c. Et tum nomen concedentis postponitur, antiquitus præponi solitum erat.

*Toto Titul. C. De precib. Impert. offerend. Et toto Tit. C. Si contra jus vel ut litatem publicam &c.

In Episcoporum aut Archiepiscoporum præfationibus; vox additur hæc (miseratione divina) recte fortasse, quia miseratio est ægritudo, qua ex rebus alienis adversis movemur neque quicquam magis adversum Christianæ Reip. contingere potuit, quam talium Episcoporum promotio, quales patres nostri viderunt. Abbates vero in concessione, se talis monasterii, permissione divina, præpositos significabant, & hi fortasse rectius, multa enim deus permittit, quæ non probat; Sed in his concessionibus, quæ fiunt ab Episcopis & Abbatibus capituli, sive conventus sui, consensus requiritur, Dirigitur autem præfatiuncula hæc ad omnes visuros vel audituros, præsentes & futuros, quoniam per sensus visus & auditus potissimum, eorum quæ in jure consistunt, scientia acquiritur, & chartarum veritas, & contrahentium mens exploratur, cæterorum sensuum rarus est in chartis usus; nisi forte quis dicat, ceræ, cui sigillum imprimitur, falsitatem, utrum ea recens sit an vetusta, olfactu vel tactu deprehendi posse. Verba autem hæc, præsentibus & futuris, omnibus seu universis, ad sempiternæ posteritatis memoriam inseruntur, In chartis, quæ à privatis conceduntur, præfatio, solet nomen concedentis præcedere: in principalibus autem, præfatio sequitur.

Quod ad nomen concedentis attinet, non solum cum cognomine exprimendum est, sed etiam cum designatione habitationis, sive in Burgo sit, sive rure, vel à feudo cujus est dominus, nonnunquam à parentela seu cognatione, aut ab officio, aut cura vel arte quam gerit, aut profitetur; Hæc ideo, ne incerta sit, ejus qui disponit, persona; nam incertitudo omnis dispositionem vitiat, sive sit in persona dantis sive accipientis, sive in re quæ conceditur, sed quæri potest, si falsa designatio sit adjecta, veluti si quis civem se dicat Edinensem, cum sit Aberdonensis aut Glascuensis? sed hoc non puto officere, si de persona constet; tollendæ enim dubitationis causa hæc designatio adjicitur; quod si hæc falsa designatio ab ipso concedente sit facta, puto non minus eum teneri, ac si verum nomen professus fuisset, ne ex dolo suo lucretur: Accidit autem plerunque ut plures sint concedentes, neque ab uno tantum concessio fiat: veluti si filius qui in tenemento est (ut loqui solemus) (1) qui proprietatem feudi habet, cum consensu patris, avi, aut matris, usufructuariorum concedat, in quo hoc animadvertendum est, quod licet eorum consensus, eos evictioni obnoxios non faciat; neque enim æquum est, quemquam propter solum consensum de evictione teneri; consensus tamen ille hoc operatur adversus consentientes, ne unquam possint se contra dictam dispositionem opponere. Aliquando autem dispositio hæc fit, à pluribus, quasi æquale jus disponendi habentibus, veluti à patre & filio, aut eorum alterutro, jus in feudo habente, in qua dispositione, hoc in animo tenendum, quod licet sit quædam incertitudo, in cujus persona feudum consistat, nec ex jure nisi unus dominus ejusdem rei esse possit, nequeatque dominium nisi ab uno, & ex una causa transferri, tamen ut fraudes effugiantur, quæ plurimæ in alienationibus texuntur, & cum forte dominium quoddam (nos Bassum dicimus) sit in alterius persona, plenum vero dominium, quod de superiore tenetur, in alterius, ne ullo subterfugio locus sit, ab utroque quasi principaliter disponente jus solemus derivare; nec incertitudo hæc, quæ ad duarum personarum certitudinem redigitur, obstat; idem si à pluribus, forte inter se non conjunctis, dispositio procedat; Nam in cujuscunque persona dominium consistebat, ab ea jus derivari censemus, aliis seu Inutilibus seu superfluis personis rejectis.

Et si feudum sit ecclesiasticum, narratio juris intexitur, hæc aut talis, Quia ex utriusque juris sanctione, nec non ex trium hujus regni ordinum statutis, omnibus ecclesiasticis sit concessum, terras suas in emphyteusim locare, ad politiam regni augendam, & ut per bonorum virorum industriam meliorentur, & ad uberiores fructus præstandos reducantur: Necnon pro magnis pecuniarum summis, nobis gratanter persolutis, de quibus tenemus nos gratanter persolutos & integre, & de quibus dictum N. quietum in posterum clamamus, & in utilitatem nostri monasterii sive ecclesiæ conversis. In privatorum concessionibus,

Sequitur post nomen concedentis narratio quædam.

narratio facti subjicitur ut plurimum; veluti si concedens dicat se pro certis pecuniarum summis, aut implemento contractus initi & confecti inter se & eum cui concedit, aut ex titulo donationis, aut servitii, aut remunerationis meritorum alicujus, aut si concessio fiat in feudifirma, pro annuo censu, ut in omnibus emphyteusibus fieri solet, aut ex resignatione alicujus, jus prius habentis, in favorem tertii; aut ex aliis occasionibus, quæ innumeræ sunt, dicat se talem Investituram fecisse; In quibus narrationibus hoc monendum est, quod non semper necesse est, eas veras esse, imputatur enim narranti, si quid falsum intexuerit, nec falsa narratio aut causa, vel in jure communi, Anglorum vel nostro dispositionem vitiat, nisi in principe ut antea monui.

De hac narratione dubitatum vidi, quando concedens, se illā Investiturā fecisse dicit, pro certis pecuniarum summis, quas fatetur se numeratas accepisse, & debitorem liberare, an ea confessio acceptæ pecuniæ, sufficienter probet numeratam fuisse pecuniam? movet quæstionem, quod narrationes sæpe falsæ pro veris adhibentur, & Infeofamentum, spe futuræ numerationis sæpe fiat; ex altera parte, confessio cum annexa liberatione, sive apocha liberationem inducat; Et puto probatione numeratæ pecuniæ ejus, debitorem non esse onerandum, cum in ipso scripto numerationem intervenisse sit utrique confessum: Nam ut antiquitus in Aquilianam stipulationem omnes obligationes deducebantur, ut acceptilatio omnes illas tolleret; sic in chartis nostris, & omnibus aliis etiam obligationibus, omnis debiti causa in pecuniam convertitur, licet alia causa obligationis à principio vera fuerit; Si tamen spe futuræ numerationis, quis se chartæ subscripserit, & qui postea numerare debet, callide se subduxerit, aut fraudem aliquam commentus fuerit, ne præsentem numerationem faceret, In hoc, aut simili casu, ex circumstantiis res ponderanda erit, & si fraus apparuerit, ad numerationem cogendum puto, eum qui fraude liberationem acquisierat; Jure tamen Anglorum, cui & nostrum consentit ut plurimum, qui sua manu subscripserit, numerationem factam, nunquam contra illud auditur, nec exceptio pecuniæ non numeratæ ei competit.

Clausula, pro servitiis, In Investitura apposita, ut ex parte dantis onerosa, sic etiam ad servitia futura accipientem obligat, licet de futuris mentio non sit, & nisi fecerit Charta periclitatur.

De clausulis Dedisse & concessisse Vendisse & alienasse.

Verba Dedisse & concessisse; donationem tantum inducunt, & ab evictione liberant, vendidisse & alienasse, alienationem ex causa onerosa, & proinde evictionem secum trahunt; verbum illud, Confirmasse, Angli magni æstimant; putant enim non solum ea voce, quod jam actum est ratum fieri; sed quæcunque acta fuerant antea, super hac alienatione, licet etiam fortasse Invalida, ea omnia convalescere, & confirmari, adeo ut omnes defectus hac voce suppleantur. Sequitur persona accipientis, qui non solum nomine & cognomine, sed etiam loco habitationis, feudo, cognatione, vel familia designandus est, eademque quæ in dantis persona observanda? Dixi nuper si duo aut plures sint qui accipiunt, veluti si quis disposuerit tribus nominatim, & eorum hæredibus, singuli apud nos æquas partes habebunt, & in præmorientis locum ejus hæres semper succedit, in eam partem, quam defunctus habuit; in quo nostri, ab Anglorum moribus maxime dissentiunt; Si enim dispositio apud eos hæreditaria facta fuerit pluribus conjunctim, & eorum hæredibus, & unus præmoriatur, in eam partem hæres ejus non succedit, sed ea pars, ei, qui supererit in vita, accrescit, si & is moriatur, & tertius superfuerit, hic tertius totum habebit dum vivit, etiamsi reliqui liberos habeant, jure Anglorum; Idem si plures sint tribus, quandiu unus ex eo numero, qui nominati sunt, superfuerit, is totum consequetur, reliquorum præmortuorum partibus, ei dum vivit, accrescentibus, eam enim fuisse voluntatem disponentis Interpretantur Angli; ut quandiu unus vivat, is hæredibus præmortuorum præferatur; & in his omnia, quæ apud jurisconsultos traduntur de jure accrescendi, locum habent; hique juncti tenentes apud Anglos dicuntur, quasi ex una dispositione unius rei, per disponentis voluntatem, sic colligati, & annexi, ut hi duo, aut plures dum vivant, unam tantum partem faciant, & ita inter se conjuncti re & verbis, ut præmorientis pars, etiamsi liberos habeat, alteri semper accrescat; Aliter ac in cohæredibus, nam discendentes aut proximi sanguine, uni cohæredum præmortuo succedunt. Neque solum, hoc habet locum apud eos, in conquæstibus, sed etiam in locationibus ad certum tempus, & in omnibus obligationibus, & etiam comparationibus rerum mobilium; nam si plures simul conduxerint ab uno, ut quisque decesserit, relicto hærede, qui supervivit, dum vivet, rem conductam possidebit; eodem modo si pluribus obligatio conjunctim facta fuerit, aut equus, aut pecus, aliudve venditum, reliquis præmorientibus, qui vivit, obligationis executionem habebit, & rem venditam exiget, & pro ea aget, ut in

Si duobus vel pluribus conjunctim Investitura fiat.

De conjunctis tenentibus apud Anglos.

pluribus

pluribus executoribus defuncti apud nos observatur; & hæc inter mores nostros & Anglorum differentia est; Juncti tenentes ex jure Anglorum dicuntur, qui unam rem possident, cujus jus ad eos ex una & eadem causa pertinet, ut si dominus feudi, illud inter duos tres aut plures distribuat: quod non solum locum habet, si ex uno juris titulo procedant, sed etiam, si facto suo, unius rei possessores fiant, veluti si aliquem simul dissasinaverint, & ejus possessionam Invaserint, Itaque in his præmorientis pars, vivo accrescet, non defuncti hæredibus: si duobus conjunctim feudum sit concessum, & unius hæredibus, hic feudum simplex habebit, alter tantum usumfructum, sed eo, qui feudum simplex habet, præmoriente usufructuarius, totum feudum dum vivet, possidebit, Adeo autem hæc apud eos vera sunt, ut, si duorum conjunctorum alter, extraneo annuum reditum alienaverit, & præmoriatur, qui ei supererit, in totum jus succedit, & alienatio facta extraneo, de annuo reditu, extinguitur, nec ad ejus præstationem, is qui vivit, dum vivit tenetur; ratio est quoniam hic alter junctus tenens ex jure suo, quod simul cum præmoriente acquisivit, partem accrescentem intrat, non ex successione ad alterum ex conjunctis tenentibus; aliud in cohæredibus, sive hæredibus portionariis, qui ex jure hæreditario succedunt, & proinde factum eorum, quibus succedunt, prestare debent: juncti autem hi tenentes, jus in toto & in qualibet ejus parte habent, adeo ut alter, alterum in sua parte Investire non possit, ut illi putant; Sed juris Anglici omnes subtilitates in his persequi, non est nostri Instituti, cum eæ nostris moribus omnimodo non conveniant; hoc tantum monendum, si omnes hi conjuncti tenentes mortui fuerint, hæredes in æquales portiones succedent, & patres suos in sua persona repræsentabunt, & in his cum iis consentimus; Si vero patri & filio, dispositio facta fuerit, & hæredibus eorum, feudum in ejus persona consistit, cujus hæredibus providetur, Si viro & uxori fiat Investitura, & hæredes specialiter non expressi fuerint, putant Angli, si generaliter hæredum, ex eo matrimonio procreatorum, mentio fiat, utriusque hæredes in æquales partes succedere; nos ad solius viri, tanquam dignioris, hæredes dicimus pertinere, alioqui si dispositio facta fuerit, viro & ejus uxori, & hæredibus inter ipsos procreatis, quibus deficientibus, hæredibus uxoris, feudum in persona uxoris consistit, & nudus tantum ususfructus, apud maritum. Et generaliter hoc tenendum est, si plures in dispositione nominentur, tum feudum in ejus persona consistere, cui hæredum mentio adjecta est, & ad eum feudum pertinere, veluti si Titio, Mevio, & Sempronio, res disposita fuerit, & Mevii hæredibus, Mevius tantum in feudo est, & reliqui, tantum juncti tenentes in usufructu. Si feudum Mevio & ejus uxori, & etiam Sempronio concessum sit, non efficiunt tres partes sed duas tantum, cum Mevius & ejus conjux unam tantum partem faciant in divisione, nam quotiescunque junguntur vir & uxor, cum uno vel pluribus extraneis, unam tantum faciunt partem, cum & una caro sunt, & præsumitur dominum voluisse potius providere eis, in conjuncta Infeodatione, ejus partis, quæ ad unum pertinet, quam separatas partes constituere.

Superest res disposita, *viz.* terra, domus, fundus, prædium, baronia, officium, jurisdictio, annuus reditus, & alia quæ in feudum dari possunt, & solent, quæ & ipsa omnia, per certa signa, & suas circumstantias designanda sunt, ut omnis dubii & erroris causa auferatur; Si prædium sit urbanum, quod disponitur, in qua urbe, & in qua ejus parte, describendum, quod ei tenementum ex orientali parte, quod ex occidentali, quod ex boreali, quod meridionali partibus ei adjacet, ita ut facilius ex continuitate dignoscatur; In Rusticis vero, parochia, baronia, vicecomitatus, in quo, situm est prædium; nonnunquam sola pars fundi seu tenementi disponitur, sed si ut pars disponatur, semper quota pars adjiciendum: neque enim sufficit meam partem concedere, nisi adjiciatur, quota sit ea pars, alioqui falli subito quis potest, si concedens nullam partem habuerit.

Quod vero adjici solet (totas & integras terras meas) consideratione dignum est, utrum his vocibus, totæ & integræ illæ terræ concessæ videantur, an vero quatenus concedentis sunt: Et sane de hoc subjecto controversum vidi inter Dominum Schaw & Muir de Achingrain, utrum voces illæ (meus, tuus, suus) demonstrative sint accipiendæ, an vero taxative tantum 1. (ut planiora omnia fiant) utrum omnino fundus, uti optimus maximus est, in dispositione contineatur, an vero, quatenus ejus tantum sit, qui concedit; adeo ut si rem alienam, vel cujus pars, ususfructus, vel servitium, ad alium pertinet, disposuerit, de evictione non teneatur, cum terram suam quatenus suam alienaverit; ut explanatius hoc fiat, pauca de his vocibus (meus, tuus, suus,) subjiciam, Hæc verba (meus, tuus, suus,) jus ad proferentem pertinere, inducunt; sed ea quæ debentur, nostra tamen non dum facta sunt, non

Terras meas tuas suas quid importet.

non continent, neque enim Vendicari possunt, Itaque nisi actionem realem ad rei vendicationem quis habeat, suam rem proprie dicere non potest; quæ in nominibus sunt, nostra ait Ulpianus dici non possunt *; quam opinionem Cicero in Topicis sequitur, neque enim inquit ille, si uxori vir omne argentum, quod suum est legaverit, id circo quæ in nominibus fuerunt, legata videntur. In favorem legatarii, meum dicitur, cujus ususfructus alienus est, denique & meum aliquando dicitur, quod cum altero commune est. Et aliquando in jure hæ voces inducunt demonstrationem, & sunt demonstrativæ, aliquando taxativæ, aliquando conditionem faciunt, veluti si meus est, aut erit: exempla omnium horum apud Pomponium sunt *, nam (Inquit ille) elegans est illa declaratio quæ habetur de harum vocum distinctione, ut quoties certum corpus legatur, hæc vox (meum) adjecta ad præsens tempus, conditionem non faciat: Si vero incertum corpus legetur, veluti vina mea, vestem meam, videtur pro conditione hoc verbum (mea) esse, ut ea demum, quæ illius sunt videantur legata, quod non puto fortiter defendi posse; sed potius & hic vestem & vinum, quod suorum numero habuerit, legata esse; sic enim responsum est, etiam quod coacuerit vinum legato cedere, si id vini numero testator habuisset: plane in mortis tempore collatum hunc sermonem (vestem quæ mea erit) sine dubio pro conditione accipiendum puto; Sed & (Stichum, qui meus erit) puto pro conditione accipiendum; nec interesse utrum, qui meus erit, an, si meus erit dicatur, utrobique conditionem eam esse.

* L. Quintus Mutius. 27. Et l. Scribit Q. Mucius. 34. ff. De Auro & argento legato.
* L. nutor constitutum ff. De Leg. 3.

Ex qua elegantissima distinctione Pomponii colligendum, ut quoties adjectum hoc (meus) certæ rei, vel certo fundo, cum verbo præsentis aut præteriti temporis adjunctum fuerit, demonstrative tum sumatur, remque totam disponentis esse demonstret; Si vero apponatur rei incertæ, inducit taxationem, ut eatenus debeatur, quatenus concedentis est, veluti si quis omnes suos fundos disposuerit; nam eos tantum, qui sui sunt, Videtur significare; Adjectum vero verbo futuri temporis, tantum inducit conditionem, veluti si res disponentis fuerit. Itaque voces hæ, (totas & integras terras meas) non taxative, quatenus ejus sunt, sed demonstrative, ut demonstrent rem totam disponentis esse, ponuntur in Investituris, modo certa res disponatur, Totum & integrum exegetice adhiberi puto, ut rem omnem cum ejus omnibus partibus significent tradi; licet alioqui totum, ad res hæterogeneas, integrum, ad res homogeneas pertineat: utcunque est, integer sive totus fundus, cum omnibus suis partibus, omnique suo jure, videtur esse in dispositione, nam qui fundum vendit, aut ex causa onerosa tradit, ut jura volunt, uti fundus optimus maximus est detracto omni onere, servitute seu præjudicio qualicunque, tradere debet; & si postea constiterit, fundum esse gravatum vel annuo reditu, vel servitute, aut alio quocunque onere, disponens ad id quod interest tenetur.

Quid pertinentiarum nomine continetur.

Et hæc de clausula (Totas & integras terras meas). Vox illa (cum pertinentiis) sive adjecta fuerit sive rejecta, nihil in re ipsa est discriminis, semper enim licet pertinentiæ non exprimantur, veniunt cum re ipsa, per communem illam juris utriusque regulam; accessorium semper sequitur suum principale. Quid nomine pertinentiarum contineatur, valde controvertitur, nam sunt qui pertinentiarum nomine ea quæ veluti pertinentia sunt possessa Includi volunt, & cum possessio sit facti, aliquid pertinens esse, testibus probari putant, alii ea, quæ non sunt contermina sive contigua, non putant pertinentiarum nomine contineri, cum alienus fundus interjectus faciat discrimen inter principale & id quod pertinet, Vidi tamen inter Comitem Angusium & Humium de Poluart quæstionem agitatam de terris de Kymmergeam, ubi cum Humius assereret eas pertinentiam esse dominii de Prestoun, Angusius, quod longo Intervallo disjunctæ essent, aliorum dominorum fundis interjectis, contendebat non posse pertinens dici, quod non sub sasina eadem comprehenditur, sasinam autem, ad ea, quæ non sunt contermina sive contigua, non posse extendi, prævaluit tamen Humius, & licet discontiguæ erant terræ, tamen quia ut pertinentiæ plus sæculo possessæ erant, sub una sasina, nempe sub possessione dominii de Bonkill & Præstoun sunt comprehensæ. Possunt sane pertinentiæ esse, licet jaceant discontigue, si modo sub una sasina; diversitas sasinarum facit, ne quid inter pertinentias numeretur; idem si de diversis dominis teneantur; sed communiter discontiguitas sine annexatione, tollit nomen pertinentiarum, aut si expresse nominetur in alia Investitura, nam tunc videntur separata tenementa; qui autem pertinentias allegat, debet esse in possessione, nam possessio penè semper probat esse pertinentias, si ut pertinentiæ possessæ sunt, supra hominum memoriam. Quod si vel ex alio domino teneantur, vel sub sua & privata sasina per se solitæ sunt comprehendi, aut si non sunt ejusdem jurisdictionis, aut territorii, sæpe etiam si alii decimæ debeantur, cui principale

non

non est astrictum, pertinentiarum nomine non comprehenduntur; horrea vero & stabula, boum & equorum, & aliorum pecorum, horti, & quæcunque non tam ad habitationem quam habitandi usum sunt extructa; Imo & ædes omnes, nisi sint fortilicia recte pertinentiæ dicuntur, Sed nomine pertinentiarum molæ sive molendina non comprehenduntur, sub nomine tamen baroniæ veniunt, quia baronia est nomen universale, cujusdam jurisdictionis, aut si molendina hæc extructa sint post Investituram primum factam cum continua sub eodem domino possessione, alioqui opus est speciali sasina, aut ut specialiter exprimantur.

Sed ut progrediamur, è re sane utriusque (1) tam concedentis quam accipientis erit, si res ipsa suis Limitibus & finibus distincta designetur: facilius enim quatenus quis vendit, quantum, quidve accipienti tradatur, scient omnes, si certi limites & certæ metæ ad orientem, occidentem, austrum, & boream, (1) ad quatuor mundi cardines designentur, suisq; quasi cancellis Includantur.

Repetuntur in sequentibus Chartis omnes clausulæ in prima & originali contentæ.

Et hæc de originali Charta sive Investitura, quod si Charta originalis non fuerit, sed ex causa pendeat præcedente, quæcunque in primo Infeofamento continentur, in secundo videntur repetita; semperque in Charta modus quo in domini manus pervenerit, est exprimendus, nam si dominus originaliter disposuerit, sufficit si suas se disponere terras dicat, alioqui clausula illa (totas & integras terras meas) mutatur & pro illa hæc substituitur (Totas & integras illas terras) quæ aliquando fuerunt. N. R. & sic semper in Charta sive Investitura, modus exprimendus est, quo feudum in manus domini pervenerit, sive per resignationem, sive per bastardiam, sive forisfacturam, veluti si per resignationem, hæc verba solent apponi (quæ quidem terræ fuerunt antea dicti resignantis, in feudo & hereditate, & quas idem per fustim & baculum in manus nostras tanquam domini superioris resignavit in favorem N. R. pro nova Investitura sive Infeofamento dicto. N. R. desuper conficiendo, & non alias aliter neque alio modo) si per bastardiam aut forisfacturam, utraque est exprimenda, & quod præsentatio regis accesserat, ad quem jus præsentandi, ex forisfactura sive bastardia devolutum est: sic in beneficiis (quando conferuntur) modus vacationis, nisi exprimatur, collationem vitiat.

Sunt aliæ, quæ Investituræ sive Chartæ varrantiæ dicuntur, In quibus hæc clausula adjicitur (& hoc in speciale Varrantium terrarum de H.) ita si contingat recipientem in dictis terris de H. molestari, aut de iis deturbari, tunc & in eo casu, qui accipit, Regressum, ad dictas terras, datas nomine evictionis, habet, pacifice ab eo possidendas & gaudendas ut loqui solemus, Et hæc de prima parte Chartæ, quæ dispositiva pars sive dispositio dicitur, nam quod In hac parte non continetur, licet alibi mentio ejus fiat, tamen dispositum non censetur, Itaque si mola in eis terris fuerit, neque in dispositione comprehensa, licet generalis clausula, cum molis sive molendinis, in clausula tenoris reperiatur, non tamen à plerisque censetur vetus mola in dispositione contineri.

Clausula tenendas & habendos.

Sequitur clausula tenoris: nam licet tenor pro pactione, contra communem feudi naturam, interposita, in jure feudali sumatur, ex usu tamen omnium gentium, Tenorem vocamus modum quo vassallus In feudo Investitus est, & de quo domino tenet; Hæc clausula continet primo repetitionem terrarum, quæ in dispositione comprehensæ sunt, secundo hæredes limitat, nam antiquitus in Verbis dispositionis Chartæ, nulla mentio hæredum erat, ut in antiquis monumentis, & præcipuè In eis dispositionibus quæ à principe fiunt, videre licet, Itaque si quæ sunt limitationes hæredum, hic inseri solent, alioqui ad hæredes quoscunque, si ita exprimitur, secundum jus commune dispositio devolvitur; quod si nulla hæredum mentio facta fuerit, hæreditarius titulus non præsumitur, ut antea monui, imo licet dicatur in tenore disposuisse dominium in perpetuum, non tamen jus hæreditarium præsumitur; solus enim in hoc casu ususfructus inducitur: neque tamen hæc regula generalis est, nam si alicui terræ disposita sint, & ejus soboli, filiis, sive liberis, sanguini, sive semini, sive stirpi, idem est, ac si hæredum mentio facta fuisset, verba enim hæc, æquivalent mentioni hæredum, nisi, quod ad collaterales hæredes nunquam extendantur: neque enim hi vel filii, liberi, semen, vel stirps dici possunt; Ad manum vero mortuam, sive in liberum maritagium concessæ terræ, hæreditatem etiam secum trahunt, Illic in favorem ecclesiæ, (licet ecclesia proprios hæredes non habeat, quia nunquam moritur) hic, in favorem matrimonii, nam dum terræ in liberum maritagium conceduntur, & Interpretatio voluntatis concedentium, & favor ipsius matrimonii, facit ut dispositio, ad hæredes ex eo conjugio seu matrimonio natos, extendatur, sed ad eos solos, nam si nulli sunt ex eo matrimonio discendentes, feudum ad dominum redit, In domino autem concedente, nihil interest, an ejus hæredes nominentur vel

vel non, semper enim præsumuntur, ut si dicatur, Tenendas & habendas de nobis sine hæredum mentione vel de nobis & hæredibus nostris. Hoc autem statuendum est, quod hæredum generaliter, sive (ut nos loquimur) hæredum quorumcunque mentio, ad hæredes propinquiores, sive lineales sive collaterales semper extenditur, Si hæredum talliæ aut aliorum hæredum mentio fiat, voluntas disponentis, in eorum ordine servanda est, sunt enim plerique magnates, qui terras suas & dominia uni ex familia cognomini, & aliis ejus familiæ hæredibus relinquunt, quibus deficientibus alium atque alium etiam substituunt fortasse ad quinque aut sex, ut in Investitura comitatus Mortoniæ vidi, utcunque est, licet, in eo loco, successionem feudi quibuscunque velit hæredibus disponere sive in genere, sive maribus tantum sive eis deficientibus uni fœminæ tantum, sive alio quocunque modo talliatum fuerit feudum. Nunc promiscue sive in clausula dispositionis, sive tenoris, hac hæredum mentione & limitatione utimur. Quæ sequuntur informa Chartæ quæ hodie in usu est, magis exegetice quam ex necessitate ponuntur, dum ii, qui Chartis conficiendis præficiuntur, nunquam satis cautum putant accipienti, meliusque omnia inseri speciatim putant, quam si terræ generaliter concedantur, licet non minus terræ cum omnibus suis antiquis finibus transeant, quam si hæc clausula per omnes suas metas antiquas & divisas pro ut jacent in longitudine & latitudine) apponatur. Idem in ea clausula (cum domibus, ædificiis, bocis, planis, moris, marresiis, viis, semitis, aquis, rivulis, stagnis, pratis, pascuis &, pasturis, molendinis, & multuris, & eorum sequelis, ancupationibus, venationibus, piscationibus, petariis, turbariis, cuniculis, cunicularis, columbis, columbariis, hortis, pomeriis, fabrilibus, brasinis & brueriis, genestis, siluis, nemoribus, & virgultis, lignis, lapicidiis, lapide, & calce, cum curiis & earum exitibus, hærezeldis bludivitis, & mulierum merchetis, ac cum pastura, libero introitu, & exitu, ac cum omnibus aliis libertatibus, commoditatibus, proficuis, asiamentis ac justis suis pertinentiis quibuscunque tam non nominatis quam nominatis, tam subtus terra quam supra terram, ad prædictas terras, cum castro, molendino, & partibus pendiculis, & pertinentiis, spectantibus seu jure spectare valentibus, quomodolibet in futurum, libere, plenarie, quiete, integre honorifice, bene & in pace sine aliquo impedimento, revocatione contradictione aut obstaculo qualicunque ;) Hæc sunt quæ in privatorum Chartis continentur, quæ quidem magis explanative, aut ad majorem cautionem, quam necesse est, exprimuntur, neque enim minus debentur non expressa, & si quis consulat antiquiora monumenta, hanc clausulam ita extensam in iis non reperiet, ab usu Anglorum, & forma apud eos apponi solita, nostra formæ confectæ sunt; De singulis in clausula hac expressis latius dicemus, cum, ad titulum quid juris vassallus consequatur ex feudo, veniemus, In monumentis vero principum aliæ voces adduntur, nempe sok, sak, Infangtheiff, outfangtheiff, cum mulierum merchetis. Quod ad Sokkam attinet, puto servitium omne rusticum comprehendere, quemadmodum de sokka sive vomere antea diximus, in Interpretatione vocis Soccomanni. Sak recte servitium judiciale exponit doctissimus dominus Skyneus, Itaque in ejus vocis Interpretatione longius non Immoror. Quod ad merchetas mulierum attinet, puto hoc falsò nostrorum hominum moribus tantum ascribi, quasi apud nos solum, domini, pudicitiam virginum soliti essent delibare, quæ in eorum territorio locarentur: satis enim constat, & eundem morem in Gallia fuisse, & ab iis ad nos cum feudis transiisse, potius inquam credendum, quam à nobis ad eos ; Sunt qui totam hanc clausulam strictius coarctant, ita, ut ea tantummodo, quæ sunt necessaria, inserantur, sive, quibus ipsa dispositio dubia, vel saltem expositioni & interpretationi (quod cavendum est) obnoxia videri possit, Sunt etiam qui latius eam extendant, & plura adjiciant. Et hæc de clausula tenoris, in qua hæc adferunt feudistæ, nempe clausulam hanc non esse dispositivam, sed tantum expositionem inducere, earum rerum, quæ non exprimuntur in dispositione, & tantum clausulam esse executionis, quasi dominus diceret, hoc feudum quod dedi, & concessi vassallo, ille & ab eo discendentes hæredes tenebunt de me, & meis, cum omnibus juribus, utilitatibus, & libertatibus, Itaque ex se, clausulam illam, non inducere dispositionem, putant.

Clausula Redendo. Superest clausula redditionis, quæ non minus necessaria est, quam ulla alia totius Chartæ; formam enim ea vel maxime respicit, neque enim consistere feudum potest, nisi redditio sit, (1) nisi vassallus aliquo saltem munusculo, & grati animi Symbolo, dominum recognoscat ; Redditionum autem, sive prestationium apud nos multæ sunt species, ut ex prioribus patet, nam cum feuda apud nos vel sint Franca, (1) in blanco teneantur, vel pro servitio militari, vel pro annuo censu, vel ad manum mortuam, singulis suæ sunt redditiones: quod ad primum attinet, duplicis id generis est, nam quædam sunt, quæ in blanco, quædam

quæ

quæ in blanca firma tenentur; In blanco præstationes sunt, vel rosæ, vel nummi argentei, vel paris calcarium, vel cheirothecarum, vel sagittæ, vel canis Leporarii vel speculi vel similium, quæ non præstantur, nisi petantur, cum præstita parum utilitatis secum adferant. Alia in blanca firma tenentur, veluti si pro libra piperis alicujus precii, vel alterius rei, quæ commodum secum adfert; nam cum hæc præstita in utilitatem domini vergant, iis poterit vassallum dominus, quandocunque velit, gravare, nec obstat clausula quæ adjici solet (si petatur tantum) hæc enim clausula differt solutionem, dum petatur, non tollit; Angli etiam in prioribus, annuam præstationem intercedere debere volunt, etiam in rebus minimi momenti, veluti si rosa vel nummus reddendus sit, licet nullum, aut, quod non sentitur commodum, secum adferat: tessera tamen quædam est, subjectionis vassalli, domino, & ideo annuatim præstanda, ne memoria officiorum & obsequiorum, quæ in feudis debentur, obliteretur, quam semper recentem esse, in utriusque memoria, æquitas postulat; Nos sane ab uno & altero anno, eorum morem sequuti sumus; nam hodie, qui rationibus regiis præsunt, diligentissimè hæc blanca exigunt, hæc de prima specie redditionis.

Redditio, quæ servitium prestat, semper præsumitur, nisi alia exprimatur, & in propriis feudis consistit, ut antea dixi, & hæc redditio exprimitur per verba servitii debiti & consueti, vel cujuscunque alterius servitii militaris, veluti pro præstatione armigeri, sive arcitenentis, vel militis, vel dimidii militis, vel sectæ in curiis capitalibus: secta enim, servitium est; neque obstat clausula (pro omni alio onere, quæstione seu demanda quæ de dictis terris exigi poterit quomodolibet vel requiri) hæc enim clausula, de iis tantum servitiis intelligitur, quæ à vassallo solent exigi, dum in feudo est, non de iis utilitatibus quæ domino debentur, vassallo mortuo, Itaque neque custodiam, neque relevium, neque maritagium excludit; Inter Wedderburnium & Humium de Nynwellis, ejus vassallum, controversum vidi, cum in redditione, servitia debita & solita expressa essent, & cum Wedderburnius urgeret, & ad onera realia & vecturas & plaustra vellet vassallos astringere, quod eos solitos ea præstare se probaturum reciperet, senatus interlocutus est, ut ea, tantum ad servitia personalia & non realia extenderentur. In feudifirmis sive emphyteusibus, semper aliquis canon certus constituitur; in quo, annuatim, saltem ad tempora constituta, præstando, vassallus tenetur; & si in solutione defecerit, solet adjici, investituram nullam futuram, ex defectu non soluti canonis, sed ad dominum redituram, quæ clausula, etiam, licet non adjiciatur, si tamen vassallus in solutione cessaverit per triennium, nec dominus suæ solutioni obstiterit, aut causam præbuerit (in quibus casibus emphyteuta deponere, quod nos consignare dicimus tenetur) emphyteuta ipso jure à feudo suo cadet, & feudum domino aperitur, etiamsi clausula irritans non sit apposita, quod etiam in postremis comitiis apud nos introductum est, & quod majus mirum est, tempus coarctatur ad biennium. *Jac. 6. Parl. 15. c. 246.*

Sed dubitatio hic potest esse, si pars canonis soluta tantum sit, an exceptio competat emphyteutæ, contra dominum, pro irritando feudo agentem: & sane hoc jure utimur, quod partis solutionem nemo recipere teneatur, recipiens tamen eatenus sibi prejudicat, ne feudum, pro eo anno, in commissum cadat, cum annui canonis partem receperit. In feudis autem quæ ad manum mortuam concessa sunt, precum & suffragiorum præstatio locum supplet omnium aliarum redditionum: neque enim ecclesia, neque qui ecclesiis præsunt, in alia servitia tenentur, De his, quando dominus voluerit, præcise poterit ad præstanda officia cogere & nisi præstiterint, distringere, aliquando ad ordinarium recurrere debet, ut antea dixi, nec pro his non præstitis redit feudum ad dominum, cum iis hodie imputari non possit, quod à publicis regni comitiis, in relligionis restitutione introductum est, nisi forte hoc expresse in mortificationibus sive concessionibus provisum fuerit, ut quovismodo cessantibus officiis, feudum ad concedentem redeat, & eo casu provisioni locum esse omnes putant, & ita decisum vidi.

An dominus partem Canonis recipiens agere possit ut emphyteusis in commissum cadat.

De ablativis absolute positis, in hac clausula, conditionem an dispositionem inducant, seriò agitatum vidi inter dominum de Neubotle, & Marcum Acheson, cum ille in contractibus conditionem, In ultimis tantum voluntatibus dispositionem inducere contenderet, Hic vero in omnibus Investituris affirmaret dispositionem inducere, cum ex jure de hac quæstione acerrime controverteretur, neque adhuc quæstio sit jure definita, sic ego ex Bartolo concludendum puto, quod ablativi absoluti, quoties proferuntur ab eo, qui potest disponere, inducunt dispositionem, quoad se, vel eos, quos quis invitos gravare potest, ut in ultima voluntate testator fideicommissarium invitum gravare potest; sed in contractibus, alter contrahentium, alterum gravare invitum & contrarium non potest, Itaque in contractibus

conditionem inducunt tantum, & non dispositionem.

De redditionis loco. Sed dubium moveri potest, de loco hujus redditionis, sive solutionis, ubi ea facienda sit, super fundo ne, an in loco quo convenerat, an vero quærendus sit creditor per omnes Regni fines, & angulos, ut nonnulli ex Anglis volunt & sane si reservatio sit, alicujus annui redditus, vel si præstatio sit alicujus liquidæ summæ sive in pecunia sive in frumento consistat, ea summa semper super fundo ipso solvenda est; In omnibus autem personalibus obligationibus, quæ pœnam etiam continent, nisi pecunia etiam ad diem solvatur, quærendus creditor est, si apprehendi personaliter potest, alioqui aut ad locum habitationis suæ, aut saltem in ecclesia ejus parochiæ, In qua habitat; Et hoc prioribus temporibus in usu erat, hodie supplicatio ad senatum fit, ibique mentione facta, quod creditor se subtrahit, ut pœnam possit lucrari, ex eorum responso sive deliberatione, eandem summam coram iis obsignare potest, & tanquam in æde sacra deponere, ut mos apud veteres fuit. In his pœnalibus obligationibus conventionalis pœna antea peti non potuit, ultra id quod Intererat, quia sapiebat usuras, Senatus tamen speciali acto, quia interesse, est sæpe incertum, & lites in probando multiplicat, se, velle etiam ad pœnam conventam, actionem dare, sancivit.

De evictione sive de varrantizationis actione.

Diegesis Quarta.

VArrantizationis quam dicimus, sive de evictione actionis, vis omnis à dispositione pendet, nam si feudum ex titulo puræ donationis procedat, vix locus est Varrantizationi, iniquum enim videretur, qui ex sua liberalitate quid concesserint, ut in id teneantur, quod non habent, si non tamen aliquid, vel dolo, vel arte fecerint, quominus feudum ad vassallum transeat, puto eos, eatenus, de evictione teneri; & hoc secundum jus commune, quo nos etiam in foro utimur: feudistæ tamen omnes, dominum feudi, vassallo de evictione teneri volunt, etiamsi non exprimatur, neque quicquam de ea convenerit, quod non omnino gratuitæ sint hæ concessiones, sed ob servitia, ut plurimum præstanda, quæ fere semper sunt onerosa: neque minus gravari putant vassallos, qui servitia & obsequia domino præstare obligantur, quam si in certam summam pecuniæ astricti essent, & sic si terræ dentur ob servitium, gratitudinem, benefactum, aut meritum, de evictione concedens tenetur; In emphyteusibus sive feudifirmis semper causa est onerosa, quia continent annui census præstationem, Itaque semper actio de Evictione, ex emphyteusi inducitur, nisi, quod in feudis ecclesiasticis nuper constitutum est, ne successores in beneficiis, de evictione emphyteuseon, quæ à prædecessoribus factæ sunt, teneantur, Considerarunt enim nostri ordines, si talis actio de evictione permitteretur, facile eversionem alicujus ecclesiæ sequuturam, si quod priores male aut quod non possint fecerant, successores Varrantizare tenerentur, cum sæpe quod de beneficio superest, ad id non sufficiat; cum antea prælati ad evictionem tenerentur, sed vocari debuerant cum capitulo; Patronus autem nullo modo tenetur Varrantizare, cum, ejus nudus tantum consensus interveniat, qui nullum evictionis nomine obligat, ut neque Oeconomus, cum ejus administratio, ad temporis angustiam limitata est: durum sane esset, qui ad tempus tantum, administrationem habeat, ut de evictione teneatur, proinde neque contra tutores, aut curatores, regulariter datur de evictione actio, tamen si quid receperint, vel Oeconomus, vel tutor & curator, datur eatenus actio, contra eos, de evictione. Sed in his omnibus evictionibus, sive Varrantizationibus, generalis hæc regula tenenda est; quod si nullum commodum, ex concessione ad dominum pervenerit, neque in præsenti, ut pecunia numerata, aut alia res, pro pecunia, neque in futurum, annua præstatio aliquam utilitatem secum adferat: vel si dominus, ex resignatione alterius feudum concesserit, cum ibi tantum gratuitam operam, & nudum consensum videatur præbere. In his omnibus dominus nunquam de evictione tenebitur, etiamsi expressa illa clausula de evictione fuerit, & Varrantizationem in se susceperit; Si vero aliqua causa onerosa intercesserit, vel pecunia vel cambium, vel remuneratio meritorum, vel servitii præstatio, aut alia similis intervenerit, de evictione dominus tenebitur; etiamsi nihil convenerit, itaque hujus clausulæ de evictione, vis tota à clausula dispositionis, ut dixi, dependet.

Nostri dupliciter hanc clausulam concipiunt, alii enim generali clausula contenti sunt, nempe

nempe, ut dominus dispositionem contra omnes mortales, & ab omnibus periculis defendat, & Varrantizet: alii hoc non sunt contenti, nisi & omnia illa pericula & incommoda quæ evenire possint, sigillatim exprimant, veluti ab omnibus vardis releviis &c. Denique, si diis placet, ab omnibus periculis præsentibus & futuris, cum tamen ex jure post traditionem, periculum omne futurum ad emptorem pertineat; neque unquam in foro auditum est, periculum aliquod aut incommodum, quod post dispositionem acciderit in concedentis caput recidisse, nisi vel causa præcesserit, vel ejus aliquod factum intervenerit. Priorem clausulam vocant generalem, posteriorem specialem Varrantizationem, nec quid inter eas intersit, video, cum in generali omnia hæc specialia insint; nostri tamen putant aliquid majus esse in specialitate, exempli causa, si concedens de evictione conventus se teneri non dicat, quod accipiens vitium sciverat, & nihilominus eam rem accepit, & proinde cum vitio videtur dispensasse; nam qui scivit aut scire debuit (quæ in jure æquiparantur) rem alterius esse, in mala fide dicitur esse, quæ actionem non producit communiter; accipiens vero regerere sive replicare possit, se specialiter in hoc casu de evictione providisse, cautum enim in investitura, ut qui concedit ab omnibus alienationibus Varrantizet, & ita scientiam ei non officere in hoc casu. Sed meo Judicio hæc distinctionis ratio vana est, nam scientiam sive malam fidem dominus vassallo nunquam poterit objicere, quoties ipse in pari casu versatur (1) in pari scientia vel mala fide; Res autem semper cum sua causa Varrantizanda est, cum omni eo quod accipiens habiturus fuisset, si res apud eum non evicta remansisset, quique concessit in omne damnum & incommodum restituendum tenetur, Itaque sive generalis clausula de evictione sive specialis sit interposita, si tamen aliqua sit Interposita, puto actionem de evictione competere; hoc etiam generaliter tenendum est, omnem alienationem, quæ ex titulo oneroso fit, Varrantizationem inducere: titulus autem lucrativus, non inducit Varrantizationem, Immo licet contineat clausulam, ut donans de evictione teneatur a futuris incommodis, Varrantizatio non datur, nisi supervenerit Warda sive custodia; nam custos hic nullas assedationes durante custodia tenetur agnoscere; toto enim eo tempore silent ac si in rerum natura non essent, Restituuntur tamen totidem anni locationum, finita custodia, colono, quot à custodia sunt intercepti; quod si alienatio fit sub reversione ut dicimus & pendente ea, sive mortuo vadio, qui Hypothecatas terras aut fundum habet, per Vardatarium aut custodem, à fructibus, ratione Vardæ & aliis utilitatibus excludatur, habet is pro omnibus annis, quibus, à Vardatario à Levandis fructibus fundi Hypothecati exclusus est, præsentem contra alienantem actionem & sic de periculo futuro qui vendit sub reversione, tenebitur.

Hæc autem actio de evictione tantummodo personalis est, & tantummodo contra concedentem datur & ejus hæredes, Hæredes autem voco, qui in jus universale, quod defunctus tempore mortis habuit, succedunt, & id universale dicitur, licet unam rem tantum tanquam hæres agnoverit, & ea tantum in bonis defuncti fuerit, dum moreretur, quod si plures res (1) prædia, vel fundos habuerit, non minus universalis hæres dicetur, si hæreditatem unius prædii agnoverit, quam si omnium, neque uno prædio retento alia repudiare licet, neque pœnitentiæ hic locus est, postquam in uno tantum, semel agnoverit hæreditatem, licet ex constitutionibus Justiniani receptum sit, ut ei qui damnosam hæreditatem ignorans adjerit, si postea æs alienum præter opinionem emerserit, quod facultates omnes hæreditatis obsorbeat, & exhauriat, detur in hoc casu locus pœnitentiæ, ut restituto omni quod ex hæreditate bona fide hæres consequutus est; in integrum restituatur, ne pro hærede habeatur, sed quasi qui ab ea abstinuit; quod licet summam videatur secum habere æquitatem, apud nos tamen non est receptum; Alii sunt etiam qui generales successores, apud nos sed in jure bonorum possessores dicuntur; veluti si is qui alioqui successurus erat, aliquid tamen ex bonis defuncti in ejus vita, præcipue si ut hæres apparens & eo nomine acceperit; & in hoc casu contra juris civilis regulam jura sanguinis obsunt; nam si defunctus extraneo cuivis, qui non erat successurus, vel maximam partem prædiorum hæreditariorum, dum viveret concessisset, ex quocunque titulo, imo donationis, tamen is extraneus nunquam ad Varrantizationem facti defuncti cogetur: singularis enim successor habebitur, etiamsi in maximam partem feudorum, quæ defunctus dum viveret habuit, successerit, At si filius aut hæres apparens, qui alioqui in eo successurus erat, vel tantillum ex bonis hæreditariis defuncti delibaverit, in Varrantizationem omnium, quæ à defuncto facta sunt, tenebitur, quod sane cum ratione pugnare videtur: cur enim non licebit mihi, filio meo vendere,

quod extraneo, aut cur filius meus a comparatione rei meæ ſua pecunia prohibetur, quod cuique etiam alienigenæ licet? Sed noſtri non putant aliter fieri poſſe, ut fraudibus occurratur, cum alioqui facile poſſit numeratio inter filium & patrem ſimulari; neque facile donatio inter extraneos præſumitur; hæc enim cauſa eſt cur faciliores ſimus in actione, contra hæredem, qui alioqui ſucceſſurus eſt, præſtanda, quam contra extraneum; nam in illo ſemper præſumitur fraus, in hoc raro.

Intromiſſor cum bonis mobilibus hæreditariis.

De intromiſſore cum bonis nobilibus hæreditariis major quæſtio eſt; nam cum apud nos hæredi optimum quodque, debeatur in ſua ſpecie bonorum defuncti, veluti optimus equus optima veſtis, optimum poculum, optima lorica ſive armatura, & ſic de ſimilibus in ſuo quoq; genere, ſi inquam ex his aliquid hæres apparens acceperit, videtur hæreditatem agnoſcere ſive adire; Itaq; ſi apud eum aliquid eorum quæ inter bona hæreditaria mobilia numerantur, inventum fuerit, pro hærede habebitur, niſi aliunde ſe probet illud aſſequutum. Idem etiam in aſſedationibus decimarum & prædiorum, ſi quis patri ſucceſſerit, licet hæreditariæ non ſint, puto tamen eum teneri: imo ſi tantummodo in poſſeſſionem quam nativam vocamus ſucceſſerit; hæc omnia cum diſtinctione *, ſi quis hæres apparens, pro ſua rem eam acceperit, ut ſic de evictione teneatur, non ſi quid pietatis nomine, aut cuſtodiæ, aut rei ſervandæ cauſa fecerit, ut ſit unde creditoribus ſolvi poſſit; itaq; ſolent apud nos qui hæreditatem paternam adituros ſe profiteri recuſant, & alioqui jus in caſtro, vel in manſione habent, ſolent inquam hi, literas a dominis conſilii impetrare ad, aliquem inferiorem magiſtratum, ut ſecum caſtrum, aut ædes defuncti ingrediatur, ne ſibi fraudi ſit, quod caſtra vel ædes paternas adeant poſt mortem parentum,in quibus hæc bona hæreditaria ſervantur, neq; ullius boni hæriditarii ſe poſſeſſionem agnituros proteſtantur, ſed tantum ut inventarium faciant, & ut ea bona omnia creditoribus ſint ſalva: neq; tamen puto ob rem parvam, & non magni pretii, hæredem apparentem (1) eum qui immediate ſucceſſurus eſt, licet apud eum reperiatur res illa hæreditaria, teneri: præcipue animadvertendum in eo qui ut hæres ad Varrantizandum vocatur,ſi qui ſucceſſurus eſt, ut nuper dixi, intromiſerit vel res hæreditarias receperit ante contractum debitum,ſive contractam a patre,cui ſucceſſurus eſt,obligationem de evictione,actionem non competere; nam ſi ante eam contractam pater, ex contractu matrimoniali forte cum nobili viro, filium ſuum in omnibus ſuis terris inveſtierit, non ferendus eſt, ſi poſt illud factum velit ſe in Varrantizationem obligare, aut contrahere in fraudem filii, ut actio contra filium de evictione Inſtituatur; nam ſic licebit unicuiq; patri aut prædeceſſori fraudem filio aut alicui alii ſucceſſuro facere, contrahendo ſpolia, ejectiones committendo, ut qui ante hæc facta inveſtitus eſt, de evictione in his teneatur, cum Inveſtitura filii præcedat Varrantizationis obligationem, & ea etiam plerumq; ex cauſa oneroſa procedat, filius in his caſibus pro extraneo habebitur nec de evictione tenetur. Tenetur etiam hæres talliæ de evictione (1) ad Varrantizandum alienationes a prædeceſſore ſuo, ſi ratione talliæ ſucceſſerat; ſed non niſi in ſubſidium, nempe diſcuſſo hærede legittimo vel lineali qui a nobis dicitur, nam in uno & eodem libello citari poſſunt & ſolent hæres generalis & talliæ ad Varrantizationem: ille, ut generaliter Varrantizet: hic vero, in ſubſidium; nempe ſi hæres generalis ad Varrantizationem non ſufficiat, & quatenus non ſufficit, ut hæres Talliæ illud ex ſua tallia ſuppleat; multo magis competit contra ſucceſſorem ex tallia, ſi prius actum fuerit cum hærede generali, nec per eum res ſalva fieri poſſit creditori. An autem charta ſine ſaſina Varrantum det, dubitatum vidi, Ego ſi charta ſit ex ſe Invalida, nec ad hanc actionem de Varranto ſufficere puto. Hæc itaque de perſonali hac Varrantizatione dicta ſufficiant.

** L. pro hærede ff. De acquir. hæredit.*

De reali Varrantizatione ex prædiorum permutatione ſive Cambio.

Realis autem Varrantizatio, rara eſt, niſi in his duobus caſibus, vel quando permutatio prædiorum fuerit, quam nos cambium ſive excambium vocamus: nihil enim æquius, eſt quam alterutrum prædium alteri de evictione eſſe obligatum, & evicta re tota, permutatio diſſolvitur, vel ſaltem quod intereſt præſtatur: Alius caſus eſt quando illud prædium in ſpeciale Varrantum datur, quod quidem ſolum per Inveſtituram ſpecialem fit, quo quidem caſu, evicto Uno, ad alterum ſemper regreſſus habetur, declaratoria juris prius habita; In qua reali actione de evictione hoc ſpeciale obſervatum Vidi in ſenatu, ut, ſi cui ſemel prædium in Varrantum

Varrantum fuerit concessum, & ab ejus nepote, pronepote abnepote, lis de suo prædio quod Varrantizandum est, moveatur, is regressum habebit ad illud prædium, quod majoribus suis in Varrantum fuerat concessum, licet aut ipse, aut ejus parens, aut avus sasitus non fuerit.

Quæstio tamen hæc ex jure civili oritur, quod si convenerit, ut nihil evictionis nomine præstetur, & interim qui prædium ex causa onerosa accepit, pecuniasque fortasse non mediocres numeravit, à tertio conventus cedere re cogatur, nihil ne ex pecunia sua recuperabit ? ex una parte jus scriptum jubet, ut pacta conventa semper serventur, licet sæpe juri communi derogent : ex alia parte æquitas stat naturalis ; iniquum enim est, ut quis ex aliena jactura locupletetur, & id apud se retineat, ad quod nullum jus habet ; sed in hac facti specie æquitas naturalis prævalet ut qui alienam pecuniam receperit, eam fundo evicto restituere cogatur *, non obstante pacto convento. Id ne apud nos receptum sit, an non, nescio, tentatum tamen vidi inter ducem Levinium & Silvium de Largo, sed res transactione finita est. *Si convenit ut nihil evictionis nomine præstetur.*

* *L. emptorem §. qui autem ff. de actione empti.*

Illud autem satis constat, quod non obstante quacunque clausula evictionis, si res ex aliqua nova constitutione trium ordinum (1) ex nova aliqua lege evicta fuerit, disponentem tantum ad id quod acceperat teneri ; neque enim ex facto ejus, neque suorum prædecessorum, neque ex ulla causa, quæ tum provideri poterat, res evicta est, sed tantum ex ordinum statuto, quod & suum cuique ex justa causa auferre potest ; sed quia hæc causa evictionis, sine disponentis facto supervenit, æquum censuit senatus, ut qui disposuit, in id tantum quod ex dispositione Lucratus est, teneatur, & utrique decedat, quod ex Regni statutis iis ablatum ; nempe ut qui accepit, pro re evicta, nihil nisi quod dedit repetat, & qui disposuit in id tantum quod accepit teneatur. Idem etiam, si fundum aut feudum, quod ob maleficium ad principem redierat, princeps uni concesserit, Isque tertio, cum clausula de evictione ; rescissa forisfactura sive condemnatorio contra primum judicio, si is ut debet ad suum fundum restituatur, is qui à principe habuit & cum Varrantizationis clausula tertio alienaverit, non tenetur de evictione, nisi in id quod receperat à tertio ; neque tertius ulterius habebit in eum actionem, nisi quatenus ei dedit, quia ex trium ordinum statuto, cui occurrere non poterat, evictio sequuta est : quod & in assedationibus etiam vidi in senatu receptum. In iis autem dispositionibus quæ à rege fiunt, clausula hæc fere semper abest, neque enim reges Varrantizare tenentur, cum eorum concessiones semper sint liberæ donationes, licet interea pro concessionibus cum eorum thesaurario transigatur. Illud etiam tenendum est, quod à Warda vel relevio vel tempore Wardæ vel relevii & non introitus minor non tenetur Varrantizare, quoniam hæ causæ ex jure procedunt, quod nemo debet ignorare, nisi specialiter in obligatione provisum fuerit, ut ab his etiam Varrantizare quis teneatur, adeo ut neque minor, dum in custodia est, vocatus in Varrantum respondere teneatur usque in perfectam ætatem, quod si plures sint hæredes & unus minor qui exceptionem dilatoriam habeat, donec ad legittimam ætatem pervenerit, ratione Wardæ, hæc exceptio & aliis proderit, qui conjunctam cum eo causam habent, Clausula autem generalis de Varrantizatione ab omni Warda, relevio & generaliter ab omni alio onere, non comprehendit tributa, neque realia neque personalia onera ; Quod si Varrantizatio minus legittimè concepta fuerit, & quis ad Varrantizandum vocatus, absolutus, poterit tamen in id conveniri quod accepit; cum Injustum lucrum ab eo sit extorquendum. Qui litem sua culpa amisit, Varrantum non habebit. Antea, nisi varranto emptor prius denunciaret, non dabatur actio ; hodie cum actio principalis propter Varrantum aut Varranti discussionem non differatur, ob innumeras dilationes quæ antea interveniebant, solet qui de feudo hodie convenitur, Varrantum quam primum vocare, ut adsit ei & litem in se suscipiat, nec tamen, si id omiserit à Varranto cadit, nisi manifeste probetur sua culpa litem amisisse, omissa exceptione, quam sciebat & potuit proponere, sic primus vocatus in Varrantum, suum autorem de Varranto solet & debet reconvenire, & sic in tertio & quarto. Si quis plures Varrantos habeat sive unum personaliter obligatum & fundum alium realiter, utro velit, uti potest & actionem suam persequi : Vulgo autem usurpatur, spoliationem sive delictum quodcunque, Varrantum non habere & non sine ratione, ut homines à malefaciendo contineantur.

Quod ad præceptũ sasinæ attinet, ante quadraginta annos, per se separatim esse solebat, Eademq; solennitates in ea servabãtur quæ in ipsa Charta, *viz.* eædem subscriptiones, & idem sigillũ, quæ in Charta apponebãtur, in eo repeti solebãt, hodie etiã ipsis Chartis includitur; frustra enim fit perplura, quod æque cõmodè per pauciora fieri potest; Hoc autẽ præceptũ, nihil aliud, est, *De præcepto sasinæ.*

eſt, niſi domini mandatum, ut vaſſallus in poſſeſſionem rei diſpoſitæ inducatur, quod quidem mandatum jure feudali in curte, & in præſentia parium fieri ſolebat; apud nos ubi dominus, non eſt præſens, ut poſſeſſionem rei diſpoſitæ manibus ſuis tradat, tunc ex mandato ejus, qui poteſtatem ab eo habet (nos ballivum dicimus) Vaſſallum in poſſeſſionem inducit. Dubitatum tamen vidi, ſi præceptum hoc (intercepta vel deperdita fortaſſe Charta) cum ſaſina ſubſequente, fidem de diſpoſitione faciat, & ſane, ſi longum tempus interceſſerit, & de continua præſtatione ſervitii, vel canonis, ſupra hominum memoriam conſtet, pro diſpoſitione puto ſufficere; hodie ex ordinum ſtatuto proviſum, ut poſt quadraginta annorũ poſſeſſionem, neque mandatum hoc, neque procuratio ad reſignationem, neque præcepta pro ſaſina danda, neceſſaria ſint ut producantur, ſi modo is, In cujus favorem ſint concepta, in poſſeſſione perpetua tot annis fuerat & Chartæ ſuper eiſdem cum ſaſinis extent *. Extrema clauſula in Charta eſt, quæ, In teſtimonium præmiſſorum in Charta vel ſubſcriptionem diſponentium habet, vel eorum ſigilla, cum annotatione diei menſis, anni, & teſtium, qui iis ſolennitatibus intererant. Ante annos octoginta plena fides Chartis adhibebatur, licet ſigillo diſponentis tantum eſſent munitæ, ſed, quia mortuo domino, ſæpe vel fraude viduæ vel ejus, in quem ſigilli cuſtodia inciderat, multa incommoda occurrebant, & ſæpe diſpoſitiones poſt domini mortem confictæ, ejus ſigillo muniebantur; ex omnium ordinum conſenſu ſtatutum eſt, anno 1540. ne poſtea fides adhiberetur, cuiquam monumento aut Chartæ ſigillum concedentis tantum habenti, niſi & diſponentis chirographus acceſſerit; Itaque ex eo tempore ſubſcriptio diſponentis neceſſario requirebatur, hæc autem ſubſcriptio vel autographa eſſe debet, vel ſi ipſe neſciat ſcribere, aut ſaltem neſcire profiteatur, per notarium ex ejus mandato, Hodie vero ut notariorum ſive tabellionum fraudes magis emerſerunt, duorum notariorum teſtimonium requiritur, ut in omnibus aliis monumentis hæreditariis, aut rebus majoris momenti: fit enim quod dici ſolet, ut ex malis moribus bonæ leges oriantur.

* *Jacob 6. par. 14. act. 214.*

De data. Diei, menſis & anni annotatio neceſſaria eſt, nos datam dicimus, ſi tamen dies omiſſus fuerit, puto non vitiari diſpoſitionem; annus tamen & fortaſſe menſis neceſſario inſerendi, ne tollatur actio falſi, aliter enim, redargui de falſo, commode non poterit inſtrumentum. Si falſa data appoſita ſit, totum inſtrumentum Vitiatur, nam quod in ea data quæ exprimitur, non eſt verum, etiamſi aliam datam ſubſtituere Velit, is, qui eo utitur, non eſt audiendus, & quod in data falſa non fuit factum, nunquam factum præſumitur. Ob eandem cauſam & teſtes apponuntur; facillime enim diſpoſitiones, & inveſtituræ confingi poſſunt, ſi teſtes deſint, & iniqua conditio dominorum eſſet, ſi non exiſtentibus in ſua diſpoſitione teſtibus, eam oppugnare vel de falſo redarguere non poſſent; De loco, an ejus ſpecialis mentio ſit neceſſaria, dubitatum vidi, In antiquis monumentis, data, ut ab hominibus priſcæ ſimplicitatis, ſolebat omitti, ſed de loco, poſtea in diegeſi de ſaſinis.

De ſigillo. Sigillum autem proprium diſponentis apponi ſolet, & debet, In vetuſtis autem diſpoſitionibus conſtat, etiam ſigillo alieno commodato, diſponentes uti ſolitos, tanta erat iis temporibus inter contrahentes ſimplicitas, ſed non niſi id expreſſe in Charta contineatur, diſponentem, cum ſuum non haberet, alterius (cujus nomen exprimi oportet) alterius inquam, in ea diſpoſitione, ſigillo ſe uſum profiteatur, Et hæc de forma Chartæ, ejuſque clauſulis, quæ apud nos, hodie frequentiores ſunt, dicta ſufficiant.

De Charta confirmationis. Alia eſt forma, Chartæ confirmationis, nam, antea dixi, quaſdam Chartas eſſe diſpoſitionis, quaſdam confirmationis, eæ rurſus in duplici ſunt differentia; omnes tamen à ſuperiore ſive domino proficiſcuntur: ſed aliquando, vel confirmat alienationem factam, à vaſſallo, de ipſo vaſſallo tenendam, aliquando de ſe, veluti de domino ſuperiore. In priori, confirmatio nihil plus operatur, niſi ut ſubvaſſallum indemnem ſervet, ſi quando vaſſallus ipſe, in dominum peccaverit, vel ex ejus facto feudum domino aperiatur: neque tamen à Warda, aut relevio, aut quocunque alio debito ſervitio, quod ſubvaſſallus priori ſuo domino (1) Vaſſallo primo debuerat, eum liberat, Sed ſi feudum domino ex facto Vaſſalli aperiatur, ſubvaſſallum in ejus locum ita ſubſtituit, ut dominus cogatur, eum in Vaſſalli locum ſuſcipere, & is rurſus, in id domino tenebitur, in quod, prior vaſſallus primo domino tenebatur, itaque, licet hic ſubvaſſallus, de domino ſuo immediato (1) de vaſſallo tenuerit in albafirma tantum, ſed vaſſallus ille de primo domino, per ſervitium cuſtodiæ & relevii, aperto feudo, ex facto vaſſalli, priori domino, ſubvaſſallus, qui in locum Vaſſalli ſubrogandus eſt, non tenebit inveſtituram ſuam in libera albafirma, quemadmodum de vaſſallo antea tenuerat, ſed, cum in locum prioris Vaſſalli ſubſtitutus ſit, in eandem etiam conditionem ſubſtituetur,

tur, in qua, erat vassallus, domino suo immediato, & tenebit de domino suo mediato, per servitium custodiæ & relevii, quemadmodum prior vassallus immediatus tenuerat, & non in albafirma, licet ipse, de suo domino, in albafirma tenebat, nam, ex his forisfacturis, iniquum est, domini primi conditionem fieri deteriorem, ut subvassallum habeat substitutum in meliori conditione, quam prior erat. Alia Charta est confirmationis, quando disponens alienat prædium, non de se sed de domino suo superiore tenendum, siquidem alienatio talis, nunquam Valet, nisi domini confirmatio, saltem consensus, accesserit, In quo casu, mutatio Vassallorum est, & pro uno alius substituitur, quique antea tenens fuit, jam omni servitio domini liberatur, alterque in ejus locum eisdem conditionibus substituitur, sed notandum est, hunc consensum, in pura & libera domini Voluntate, consistere, neq; etiam, ulla vi aut arte dominus cogi potest, ut consentiat, consensus enim omnis liber esse debet, Nostri solent cum dominis transigere, si quando alienationes accipiunt, Apud Gallos, dominus, quinta parte precii recepta, cogitur unum in alterius locum recipere; nam hæc quinta pars, ex usu Gallorum, separatur ad eum effectum, nempe pro eo quod domino debetur, pro receptione unius vassalli pro alio.

Utriusque autem confirmationis, eadem est forma, nempe, dominum superiorem Chartam quandam alienationis factam, per Titium, Sempronio, de terris Tusculanis, non rasam aut vitiatam, non cancellatam aut ulla sui parte suspectam, sed sanam & integram vidisse, & intellexisse, sub hac verborum forma, & tunc inseritur Chartæ confirmatæ integer tenor. In quo, nihil est prætermittendum, Absoluto tenore Chartæ confirmatæ, dominus in hæc verba loquitur, Quamquidem Chartam in omnibus suis punctis & articulis, ratificamus approbamus, & in perpetuum confirmamus, salvis juribus & servitiis nobis de eisdem terris solvi solitis & consuetis; & eodem modo munienda est hæc confirmatio, eædemque solennitates adhibendæ, quemadmodum in Charta diximus, nimirum ut dies, mensis, annus exprimantur, & subscriptio confirmantis, si privatus sit, cum sigillo, apponenda. In principalibus vero alienationibus sufficit sigilli magni appensio, sunt qui apponant, in confirmatione dispensationem cum sasina jam data; nam neque ipsa Charta, quæ ab uno alteri datur de domino tenenda, neque quæ ex ea sequitur sasina, ullius sunt roboris nisi confirmatio accedat, quoniam non rite fecisse Videtur, qui ex irrita Charta sasinam dat, & utraque necessario confirmanda est, & in hoc capite dispensandum est cum sasina ab eo data, qui dare ex jure non poterat. In hac tamen confirmatione, hoc præcipue notandum est, ne medium aliquod impedimentum inter Chartam confirmatam & sasinam Intercedat, nam si interea qui alienaverit, illud idem feudum de novo alteri disposuerit, de se tenendum, illud impedimentum, tanquam medius obex prohibet confirmationem cum confirmato conjungi, quod si prior alienatio, de domino etiam tenenda concessa fuerit, utram ipse Velit confirmare, ipsius domini est arbitrium, priorque confirmatio potiorem Investituram facit, Idem si aliud impedimentum Intercesserit, Veluti appretiatio, forisfactura, recognitio, & si quæ sint his similia; Controversum tamen Vidi inter Kircaldium de Grange & Karum fratrem Phernehestii de alienatione facta, per Guilielmum Kircaldium dicto Karo de terris de Grange tenendis de principe nempe domino Rege, nec tamen confirmatio, nisi post mortem dicti alienantis, per aliquot annos, Intercesserat; dubitationem movebat, quod confirmatio illa semper ad tempus principalis alienationis retrotraheretur, ut in foro loqui solemus, sed contrarium obtinuit, nempe cum alienatio illa de domino rege tenenda, ante mortem alienantis confirmata non fuisset, irrita ex jure omnino pronunciata est, Itaque hæredi, post mortem defuncti, jus, adeundi hæreditatem, nullo modo tollebat, quod jus, ei semel acquisitum, ex nulla confirmatione sive post facto, ei adimi poterat, illudque jus medium esset impedimentum, quod extrema prohiberet coire (1) confirmatum cum confirmatione conjungi: verè enim dici potuit, alienantem obiisse vestitum & sasitum de dictis terris, cum alienatio prior facta, non confirmata, irrita esset, jusque adeundæ hæreditatis in hæredem esset devolutum, adeo ut sive adierit, sive etiam non adierit, jus hoc etiam ad hæredes suos transmiserit; neque subsequente confirmatione domini, poterat auferri; aut illud, quod prius Verum fuit, non esse verum, nempe, ut qui antea vere dici potuit obiisse ultimo Vestitus & sasitus ut de feudo, jam dicatur non obiisse de feudo, sed alius tempore mortis ejus rite Investitus & sasitus dicatur; Confirmatio enim semper in vita concedentis obtinenda est, alioqui coire cum Charta confirmata nunquam potest, ut debet; morsque ipsa concedentis, medium etiam in jure impedimentum est, ne simul confirmatio & confirmatum conjungi possint, nam nisi concedens & confirmans simul consentire potuerint, non est consensus

Forma confirmationis.

neque

neque confirmatio, consensum enim interrumpit mors concedentis; In Chartis tamen emphyteuseon ecclesiasticarum, nihil interest quo tempore confirmatio interponatur, nam non interponitur ex necessitate juris, sed tantum ex speciali trium ordinum statuto, quo cavetur, ut nulla emphyteusis ecclesiastica valida sit, nisi quæ à rege confirmata, rege inquam non tanquam superiore, sed qui ex trium ordinum consensu in locum pontificis maximi suffectus est. Hæc de forma Chartæ in genere, nam aliquando ut negotii necessitas requirit, Chartæ etiam speciales fiunt, ad specialem effectum, de quibus singulis differere immensi esset operis.

*C. 21. lib. 1. Reg. Majest. & C. 123. De Iudicibus.
*C. 20. lib. 2. Reg. Majest.

Chartæ autem omnis hic effectus est ut tantummodo nudum pactum censeatur, nisi traditione vestiatur *, alioqui ex Charta actio non oritur, adeo ut si pater uni filiorum Chartam alienationis fecerit in præjudicium primogeniti, & ante sasinam datam præmoriatur *, primogenitus non cogitur, ex ea Charta sasinam tradere, neque is, in cujus favorem alienatio facta sit, ex ea Charta actionem habebit, cum nudum pactum, ex jure, actionem non producat. Vidi tamen ex sola Charta, eaque in cista defuncti reperta, hæredem coactum sasinam tradere, quod multis mirum videbatur, cum nuda tantum Charta esset, eaque in custodia possidentis dum moreretur. Mota erat actio hæc inter Samuelem Cokburne fratrem domini Ormistonii & Jacobum Sandilandis de Calder, cum in scriniis Domini de Torphichen ea Charta ab eo confecta & subscripta fuisset reperta, sed hoc putabant licere in extraneo: neque tamen nodus objectus dissolutus erat, cum feudum sit contractus reciprocus, ut quemadmodum Vassallus cogi non poterat, ad recipiendum feudum, ex sola Chartæ confectione, sic nec dominus ad reddendum, aut perficiendum.

*L. 4. ff de pig. & Hypothec.

*L. Contractus C. de fide Instrumentor.

Hoc autem in genere de Chartis observandum est, nempe ut omnis Charta in scripto sit; usus etiam, ut in membrana esset, obtinuit; nam licet ex jure feudum testibus probetur, nempe paribus curiæ sive curtis dominicæ, usus tamen omnium gentium obtinuit, ut nunquam Charta sive investitura aliter quam scripto probetur: neque tamen illa probatio, quæ per pares curtis fiebat contemnenda est, cum investitura, quæ in judicio fieri debet præsentibus paribus curiæ, nunquam certius probetur, quam ex membris curiæ (1) paribus & in jure scriptura, non ut quis melius obligetur, sed ut obligatio melius probetur, introducta est; nec minus Valet quod actum est, licet scriptura non interveniat ut vult Cajus *. Bartolus sane casum legis primæ, Codice de jure emphyteutico controversum inter Doctores ait an in emphyteusi probanda scriptura requiratur: Glossa in dicta L. 4. de Pig. multos casus enumerat, in quibus scriptura ex necessitate requiritur, inter quos & hic annumerandus est, & apud omnes gentes receptus, ut investituræ actus cum omnibus circumstantiis in scriptum redigatur; Et in hoc scripto etiam hæc regula servanda est, quæ à Justiniano Imperatore proponitur in Codice *, nempe licet forma contractus abbreviata sit, aut ipsa Charta, quam investituram dicimus, à tabellione in abbreviaturam redacta; non tamen ex ea oritur jus sive actio ad implementum (1) neque Venditori neque domino ad cogendum vassallum sive emptorem rem aut fundum accipere, neque emptori aut Vassallo adversus dominum ut rem tradat actio ulla datur, nisi Instrumentum (quo nomine intelligo omne monumentum & documentum scriptum, per quod vel actoris intentio, vel rei exceptio probari potest, ut differat ab instrumento publico, quod non nisi notarii aut tabellionis publici manu conficitur) nisi instrumentum, Inquam, illud in mundum redactum, & subscriptionibus partium confirmatum, & ab ipso tabellione seu scribente completum & omnibus suis partibus sit absolutum, & coram partibus lectum; adeo ut neque illud liceat objicere, quod de pretio convenit; neque enim ex jure necessitas competit ad contractum Venditionis perficiendum, sed semper utrique contrahentium locus est resiliendi & sic penitentiæ, cum hac tamen moderatione, quod si quid arrhæ nomine emptor dederit, si resilierit à contractu & pœnituerit, eam amittet: Venditor autem pœnitens, arrham emptori duplicabit: hoc tamen posterius in usu nostro non est. Si tamen alteruter contractum perfectum esse dicat, & manus junctas (ut fieri solere vidimus) de absolvendo asserat, idque licet scripturam non habeat, juramento partis permittere velit, quæri potest utrum hæc juramenti delatio, scripturæ defectum possit supplere; sed sane ne in hoc quidem casu, jurare alterum cogendum puto; nam privilegium hoc juris est, licet contractus etiam Verbis intercesserit, si convenerat, ut in scripta redigatur; donec enim scriptis perficiatur, quod Verbis convenerat, semper ex jure locus est pœnitentiæ. Itaque jurare de libello, quando exceptioni locus est, nemo tenetur: sæpissime tamen in senatu vidi, abbreviaturas contractuum, si omnia substantialia continerent & subscriptionibus partium essent roboratæ, pro perfectis contractibus receptas,

ceptas, actionesque ultrà citròque ex eis concessas; neque enim abbreviaturæ censebantur, licet in ipso initio abbreviaturam esse partes profiterentur, sed pleni & integri contractus.

Verba autem in his contractibus debent esse clara & dilucida, ac potissimum in Investituris; ne locus ulli ambiguitati relinquatur, nam si quid sit minus clarum sumenda est interpretatio ex mente contrahentium; si obscuritas Verborum talis sit, ut mens contrahentium inde nequeat colligi, tunc ad legis mentem recurrendum est; ut primo interpretatio sumenda sit ex communi observatione, quæ in usu est illius regionis in qua contractus sive investitura facta est, aut ejus in qua feudum situm est. Quod si alius sit mos ejus regionis ubi investitura fit (de investitura propria loquor) ab eo ubi res sita est, observatio ejus loci in quo res sita, est præferenda. Si de observatione particularis aut specialis loci non constet, tunc ad communem Feudorum naturam recurrendum, quatenus in scripto continetur, si neque aliquod sit de ea re jus scriptum, tunc verba interpretationem suscipiunt pro Vassallo contra dominum; nam licet feuda sint stricti juris ex sua natura, tamen in dubio recipiunt interpretationem, ex æquo & bono contra dominum, qui apertius & planius suæ investituræ leges dicere poterat: Sæpe recurritur apud nos ad vicinarum gentium usum sive mores, nisi cum ratione, aut juris nostri pugnet fundamentis, neque enim eum errare puto, qui cum nullum apud nos jus municipale scriptum de quavis quæstione reperiatur, jus illud sequatur quod in vicinorum bene constitutis rebuspub. frequentatur; quod si nusquam jus scriptum de hac quæstione reperiatur, quæ supra dixi de hac re observanda: dubiæ Investituræ, cum aliis clarioribus, de eodem feudo, conferendæ, posteriores cum prioribus, & obscuriores cum clarioribus; Qui Investire alium tenetur, aut feudum promiserat præstare; id suis sumptibus præstabit & perficiet, nisi aliter inter partes convenerit, & hoc controversum sæpe vidi cum in contractibus quis alium Investire promiserat, id enim suis sumptibus præstare tenebatur: si tamen semel Chartam dederit, renovare eam non est cogendus, nisi & hic aliud actum sit, & semper in his, quid actum, inspiciendum, quod si quis duas aut plures Investituras aut diversa infeofamenta acceperit, per posterius priori non derogat, sed utro velit uti poterit, & hoc ex jure communi.

Qualia esse debent investituræ verba.

Denique, ut materiam hanc Chartarum absolvam, cavendum in eis præcipue, ne ulla in eis suspitio sit, ut antea in Charta confirmationis expresse providetur; præcipuæ suspitiones hæ sunt, quarum quædam violentæ sunt & Valde premunt, aliæ minus; quæ magis sunt Violentæ sunt hæ, rasura in substantiali aliquo capite, videlicet vel in nomine vel cognomine dantis aut accipientis, vel in numero summæ, aut redditionis, aut in data, aut si aliter partes in una parte nominentur, aliter in alia. Nam sæpe senatus ex sola inspectione Chartam inutilem etiam falsam declaravit; Leviores suspitiones sunt, sed quæ etiam maxime gravant, si diversitas scripturæ aut scribentium in Charta sit, si vitium aliquod sit literarum, si falsa latinitas, (quæ tamen jure canonico non vitiat rescriptum principis, ut nec apud nos Chartas) sic & interlineatio & cancellatio, nam hæ etiam Vim Chartæ tollunt; sic si per notas arabicas 1. 2, 3, 4, 5. & deinceps quid scribatur, quod integre debet scribi, aut si testes non fuerint specialiter denominati.

De conditionibus in Investituris vel circa Investituras apponi solitis.

Diegesis Quinta.

PUra erant ab initio feuda omnia sive investituræ, qualia pro majori parte adhuc sunt, quoties Veram feudi naturam exprimunt, neque conditionem, neque servitium ullum admittentia, præter illud quod est militare; Id facile cognitu erit Intuenti, Vetustarum familiarum apud nos monumenta, neque enim in illis conditio ulla Invenitur, neque clausula quæ genuinam feudi naturam pervertat;

Per conditiones autem appositas degenerat feudum, & feudum conditionatum dicitur, (1) à prima feudi natura propter aliquas qualitates extrinsecas appositas declinans, Hoc genus feuda apud Anglos sunt frequentiora, & ad nos, contagione pervaserunt, eo facilius, quod ad jus civile propius accedebant, Ubi conventiones partium legem dant contractui,

Quæ sunt feuda degenerantia.

Itaque

Itaque conditiones hæ, quas ut plurimum provisiones Vocamus, licet primogeniam feudi naturam mutent, servandæ tamen cum omnino sint, antequam materiam Chartæ absolvamus, de his etiam aliquid adjiciemus, sunt enim ut plurimum pars Investituræ, sive Chartæ; & tum de sasina dicemus.

Conditionum prima divisio. Conditiones autem duplices sunt, aut tacitæ sive legales, aut conventionales quas expressas dicimus. De his singulis separatim erit dicendum.

Tacitæ sive legales conditiones. Tacitæ sive legales sunt eæ, quæ ex natura contractus insunt, Veluti ne feudi conditio deterioretur, ut servitia præstentur, fides in omnibus servetur, hæ enim sunt legales conditiones (1) à lege ipsa præsumptæ, licet non expressæ, & ideo tacitæ dicuntur, quia licet nulla de eis conditionibus mentio exprimatur in Investitura, naturaliter tamen insunt, & in jure semper præsumuntur inesse dispositioni; & ut Angli loquuntur in Juris Intelligentia consistunt; Easque sic illi definiunt, ut si feudum alicui disponatur, ut sit cursor, orator, dapifer, machinarum director, aut ut nemorum sit custos, aut alicui officio præsit, si is neque per se, neque per suum deputatum (modo deputandi jus habeat) illud officium exercuerit, aut ad exercendum sit Inidoneus, à feudo cadet, etiamsi talis conditio in Infeofamento non sit contenta; nam hæc conditio naturaliter inest, ut qui ob officium feudum capit, illi servire teneatur; si neque officio defungatur, neque defungi possit, beneficio quod tantum ratione officii recepit, cedere cogendus, & ita jura provident: de hoc genere feudorum, quæ non idoneis concessa, aut omnino ad exercendum officium inhabilibus antea diximus.

Conditiones expressæ. Conditiones verò expressæ sive conventionales, sunt eæ, quæ communiter provisiones sive reservationes dicuntur, neque unquam præsumuntur nisi exprimantur, & hæ conditiones aut in ipsa Investitura, sive corpore Infeofamenti (ut loquimur) exprimuntur, aut per pactum sive obligationem reciprocam in continenti appositam, qualia sunt mortuum Vadium, sive pactum legis commissoriæ, & reversio, realesque hæ conditiones dicuntur, de quibus in sequenti capite, quoniam ea materia suo tractatu digna est, itaque ad alias divisiones conditionum in Investituris accedemus. Aliæ etiam conditiones sunt in favorem dantis, Veluti reversio, mortuum Vadium, de quibus capite sequenti, vel si convenerit ut certus annuus reditus domino solvatur, in quo si peccatum fuerit per annum, diem, & mensem, dominus sua autoritate fundum ingredi potest; nam hæc conditio neglecta, vassallum possessione feudi privat, omnique jure quod in eo habet, & feudum domino aperit, quod & apud Anglos in locationibus & aliis contractibus locum habet: Si tamen, tantum convenerit, ut domino ingredi liceat, feudumque apud se retinere, donec omnia quæ debentur solvantur, & hæc conditio in favorem domini est introducta, & in utroque casu dominus ingredi possessionem potest, sed in posteriore, Vassallo recuperandi juris sui & possessionis sit potestas, cum domino de præteritis satisfecerit. Apud nos conditiones hæ irritantes dicuntur, & locum habent, sed opus est actione & declaratoria senatus in tali regressu.

Aliæ autem conditiones in favorem accipientis, nempe ut si accipiens talem pecuniam ad certum diem solverit, res perpetuo apud eum remaneat; si tamen convenerit, ut, qui feudum accepit, si ante diem certum summam conventam solverit, ut feudum sit perpetuum, Isque rursus Vadium sub ea conditione alteri dederit, & is tertius, paratus sit ante diem pecuniam solvere, Is etiam feudum sive Vadium habebit perpetuo suum, & nulli obnoxium redemptioni, licet conditiones hæ sint stricti juris, nec recipiant personarum extensionem, rationem tamen Angli adducunt, quod pro securitate suæ pecuniæ, secundus emptor interesse habeat in secundo pacto. Occurrit etiam specialis conditio in favorem concedentis, ne Vassallo alienare liceat rem ei concessam, de qua clausula aliqua sunt dicenda; Sane feudum militare ex jure alienare non licet, præcipue etiam, si prohibitio hominis accedat; Apud Anglos hæc conditio locum non habet, neque apud nos, nisi in feudis militaribus (1) ut loqui solemus quæ Vardam & relevium debent; Si igitur in his quæ alienare licet, hæc conditio apponatur, Videndum quid operetur: sane hæc conditio in jure nulla est * ne liceat cujuis sine consensu alterius prædium alienare; Et in hoc cum Veteri jure Romanorum Angli conveniunt; nam apud eos hæc conditio habetur non solum pro irrita, sed etiam pro ea, quæ omnino feudi naturæ sit contraria; cum enim feudum alicui & ejus hæredibus & assignatis conceditur, Videtur expresse convenisse, ut alienare possit: neque enim aliter clausula de assignatis faciendis conveniet cum, hi sine alienatione fieri non possint; Itaque cum ex jure quis rei suæ dominus sit, eaque uti vel abuti possit, & assignatorum etiam specialis mentio fiat (per assignatos Intelligo omnes singulares successores) & in eos permissa

Conditio in Investitura ut Vassallo alienare non liceat.

** L. pen. ff. de pactis.*

permissa etiam rei suæ dispositio à concedente, videtur; At in feudo militari, si expressum fuerit ne alienare liceat, cum duo vincula fortiora sint uno, sequitur ex jure & ex expressa conventione partium, illam clausulam simplicem de non alienando tolli nullo modo posse; Angli tamen ita rem moderantur, ut in feudo simplici hæc conditio, ne liceat rem alienare, non valeat, libera enim ei qui accipit à lege administratio rei suæ concessa videtur; At in feudo talliato, sive in genere, sive in specie, conditionem valere putant, ut omnis alienatio ei interdicatur, quod si fecerit, domino feudum repetenti, ex ea alienatione locus est: rationem illi adducunt, quod in feudo simplici libera videtur dispositio concessa, at in feudo talliato provideri poterit, ne alienatio fiat, ut mens disponentis salva sit, nec in irritum cadat. Et licet in feudo simplici, conditio hæc, ne omnino alienare possit, rejiciatur, potest tamen convenire ne Titio ne Sempronio vel alicui certæ personæ, alienatio fiat, aut hæredibus, nam omnis alienatio hic non excluditur, sed tantum quæ in certas personas fieri potest. Eodem modo, ut in jure matrimonio simpliciter interdici nemini potest, ne tamen Titio aut Sempronio quæ nubat, interdici potest, & legatum hîc non debebitur nisi conditioni pareatur; in altero debebitur, nam pro non adjecta hæc conditio habetur. Litiltonius in suo tractatu de tenoribus narrat de quodam Rikhillio, qui cum plures haberet filios, & cavere vellet ne in fraudem secundi, primogenitus alienet, aut secundus tertii, ita feudum concessit primogenito, & hæredibus ex ejus corpore procreatis, quibus deficientibus, secundo genito & ejus hæredibus, illisque rursus deficientibus tertio: & ne quis filiorum, alii in successione præjudicaret, cautionem hanc interposuit, ne primogenito, cui sub hac conditione feudum concessum est, quoquo modo alienare liceret, vel ejus hæredibus, quod si fecerint, eo casu feudum sive jus feudi ad secundo genitum perveniret, idem in secundo genito repetit, & in tertio, sed has conditiones irritas esse ex jure multis ille rationibus ibi docet, quas, quoniam potius cum jure Anglorum, quam nostro conveniunt, prætermitto; satis enim est locum monstrasse.

An autem hæc conditio ne alienare liceat, in feudo talliato cum conscientia pugnet, nec ne, accurata est disputatio in eo libro, qui dialogus inter doctorem & studentem dicitur; Et licet ex jure Anglorum provideri in feudo talliato possit, ne in fraudem hæredum, qui in tallia succedere debent, alienatio fiat, qui tamen in foro versantur callidis artibus mentem legis subvertunt, & ex illicito, licitum per ambages faciunt; dum quod vassallus alienare non potest, propter conditionem in feudo talliato expressam, id ei colludenti sive consentienti, simulatus contradictor (revera tamen feudi emptor) ex tacito consensu, judicio feudum evincit, illi recuperationem vocant; Ea quomodo fiat in eodem dialogo exprimitur, & ego hic expressissem, nisi novis circumventionibus fenestram patefaceret, ad quas per nos satis sumus ingeniosi, nec novis artibus opus sit; frequentissimum enim est in usu, cum quis superioris domini consensum obtinere nisi magnis sumptibus non posit, suppositiam obligationem libris Judicis ordinarii inserere, & sic ex decreto licitationem ejusdem fundi facere; qua facta per literas ex senatus deliberatione, cogere dominum superiorem eum in tenentem recipere loco prioris tenentis, quod superior dominus antea volens nunquam concessisset; Sane quod ad nos attinet, conditionem hanc ne alienare liceat, cuivis infeofamento insertam valere non puto, quoties fundus alicui ejus hæredibus & asignatis conceditur, nam asignatorum mentio hanc conditionem secum trahit, ut assignatos facere liceat, cui cum contraria sit ea conditio, ne liceat alienare (1) ne liceat assignatum facere, puto hanc posteriorem conditionem nullam, quasi priori contrariam, & beneficio juris, quod vassallus habet derogatoriam; nunquam tamen hanc questionem decisam vidi, itaque me hic continebo. Quod me maxime movet, ex lectione Zasii de feudorum usu desumptum est, memini me apud eum legisse, etiam in feudo militari, quod secum (ut nos loquimur,) Wardam & relevium trahit, si feudum cuivis sit concessum, ejusque hæredibus & assignatis, permitti alienationem in eo casu, quæ alioqui ex jure est prohibita, prægravante conditione & mentione expressa assignatorum legales dispositiones feudi: In antiquis monumentis rara vel nulla erat assignatorum mentio, adeo ut hanc clausulam adjectam putem à recentioribus, ut cuivis expresse liceat, quod alioqui de jure non liceret; in causa autem necessitatis apud Anglos etiam feudum talliatum non obstante provisione (ne alienare liceat) alienare quis potest, cum quis sibi magis prospicere debet quam hæredi.

Sunt & aliæ conditiones quæ utriusque causa (1) tam dantis quam accipientis fiunt licet aliquando in corpore investituræ non inserantur; nos obligationem protectionis, hominii, & manutenentiæ vulgariter manrent & mantenance dicere solemus, Has conditiones, ex utraque parte nempe ut vassallus hominium præstet domino, quæcunque servitia obeundo, cum eo simul & in ejus comitatu, eques sive pedes sit præsto, utque dominus rursus vassallum tueatur & defendat, naturaliter omnibus feudis inesse antea diximus; sed nescio quid nostros ordines impulerit, ut ante annos quadraginta obligationes de servitiis præstandis Domino, & dominorum rursus astrictiones, de tuendis vassallis plane damnaverint, terrasque eo nomine (1) hominii concessas redhiberi voluerint *. Ea ratione motos veresimile est, quod hæ obligationes subditos à principis obsequio divertant, aliorumque servitiis obnoxios faciant, materiamque & faces etiam seditionibus & tumultibus præbeant: Certum de separatis obligationibus & non de iis ordines sensisse, quæ naturaliter omni feudo insunt; nam si ea natura sive qualitas harum obligationum damnetur, nescio quomodo militaria feuda sustineri possint, quæ tamen & in usu patrum nostrorum frequentissima fuerunt, & hodie etiam quotidie observari videmus.

* *Maria Regina p. 6. Act. 43.*

Fideicommissariæ conditiones.

Sunt & quædam conditiones, quæ neque dantis neque accipientis causa fiunt, & multo minus utriusque, veluti si ita convenerit, ut ego tibi feudum concedam, ea lege ut tu alii concedas, quod feudum recte fideicommissum dicitur; cum quis, cui velit, nequit disponere directè, alium infeudat, ejusque fidei committit, ut is tertium rursus in illud feudum substituat, conditionem hanc omnes putant validam, eumque cujus fidei committit, cogendum, in tertium ex mente institutoris destinatum transferre, jure quam optimo (1) eo jure quo melius fieri potest, aut solet, quod si is cujus fidei committitur, alium ab illo quem primus destinavit, infeudaverit, aut aliquid fecerit, cur fideicommisso non poterit satisfacere, & ut in foro loqui solemus, inhabilem se effecerit ad implendam eam conditionem, sub qua infeofamentum receperat, etiamsi ad tempus solum inhabilis factus fuerit, veluti si uxori aut alicui alii usumfructum fideicommissi dederit, apud Anglos à jure sui feudi cadit; quod & apud nos etiam locum habere puto, nisi is qui fideicommissum accepit, aut impedimentum omne, quod ex se natum est, tollere sit paratus, aut aliàs quod interest præstare, & hæc de prima & secunda conditionum divisione.

Conditionum divisio tertia.

Conditionum alia est divisio ex jure, aliæ enim conditiones possibiles sunt, aliæ impossibiles, impossibiles autem rursus subdividuntur, in impossibiles de jure, & impossibiles de facto, impossibiles de jure sunt quæ per jus fieri non possunt, tritum est illud in scholis, hoc possumus quod de jure possumus; Hæ autem de jure impossibiles conditiones dicuntur, quæ à lege, vel à jure prohibentur, quales sunt omnes turpes conditiones, ubi versatur turpitudo aut quæ occasionem sceleris patrandi, veluti homicidii, furti, vel similium inducunt, aut quæ contra bonos mores sunt: Sic apud Anglos etiam in investitura talliata si quis in ea caverit ne investitus aliquod commodum ex investitura capiat, aut vastum faciat, nam hæ conditiones nullæ sunt, cum id prohibent quod jus permittit; Aliæ dicuntur impossibiles, quæ omnino fieri natura prohibet, quales sunt illæ, si cœlum digito attigeris, si Londino Romam uno die proficiscaris, & harum conditionum sive de jure, sive de facto impossibilium, eadem est ratio, nam actum cui apponuntur vitiant *; licet in legatis, & fidei commissis, favore ultimarum voluntatum pro non adjectis habentur: Quod ad jus nostrum attinet, conditiones hæ in investituris raræ sunt, & insolentes, nec quid senatus in his censeret certum est; credibile tamen est jus Anglorum sequuturum, præcipuè si traditio subsequuta est: nam hæ conditiones, cum non minus turpes sint ex parte dantis quam accipientis, potiores partes ejus existimo qui in possessione est: nam has turpes sive impossibiles conditiones, cum traditio accedit, in licitas mutari maxima pars feudistarum putat, sed de his conditionibus impossibilibus & quotuplices sint plene Bartolus.

* *L. 35. l. 137 §. 6. ff. De Verbor. Obligat. §. 12. Instit. De Inutil. Stipul.*

Sunt tamen quædam conditiones quæ dubitationem movere possunt, quales sunt hæ, si de feudo adhuc viventis vassalli, si domino aperiatur, aut cum domino apertum fuerit, vel si sine liberis decesserit, quis paciscatur, movet dubitationem, quod ante dixi, alienæ rei neque feudum neque investituram valere, & quod vitium captandæ mortis inducant, quod in jure prohibetur; sed conditio in quam resolvitur valere facit, ac si ita fuisset conceptum feudum, si quando meum erit, tibi dabitur, quæ conditio

licita est, ex jure, sive de generali feudo, quodcunque mihi primum aperietur, sive de speciali puto de feudo Titii aut Sempronii; nam cum primum conditio evenerit dominus cogendus est ad traditionem, neque pœnitere potest, licet investitura interea de re aliena facta sit: Conditio autem si sine liberis decesserit impletur, si liberos quidem tempore mortis habuit, & ii postea decesserint *, licet plerique sint in contraria opinione.

Shon. Disputat. feudal. Lib. 1. Disp. 5. Thes. 34. 35, 37.
* *L. ex facto § 6. & 7. Et ibi Bartol ff. Ad Sc. Trebell.*

Conditionibus his affinia sunt pacta, quæ in Investituris apponuntur, nam si ea vel lege vel natura Impossibilia sint, feudum vitiant & tollunt, ut antea dixi. Inter pacta quæ contra jus interponuntur, & hæc numerantur, si paciscantur partes, ne fides aut fidelitas præstetur; hoc enim pactum aperte contra jus feudale concipitur; nam feuda sine fidelitate aut fide disponi non possunt, cum fidelitas sit de substantia feudi, itaque ne ea præstetur pacisci nemo potest, Simile pactum est si convenerit, ne solennia feudi & investituræ fiant, veluti si quis paciscatur de feudo alii tradendo etiam sine Investitura; nam investitura est etiam de substantia feudi, & hæc solennia sunt juris publici, quod privatorum pactionibus non mutatur *; Idem siquis paciscatur ut alia res quam immobilis, aut immobili æquipollens in feudum detur, Sunt tamen quædam pacta quæ non sunt de substantia feudi, sed sunt quasi de adminiculis, quæ contra naturalia contractus, fiunt, non substantialia, veluti ut certum servitium præstetur, cum tamen ex natura feudi servitia sint incerta, vel ne sacramentum fidelitatis præstetur, quod in ecclesia semper recipitur, quia & sine juramento ei creditur: apud nos fere perpetuum est, quod vassallus licet fidelis esse teneatur, tamen jurasse semper præsumitur: sic pacto provideri potest, ut in feudo fœminæ succedant (licet regulariter feuda tantum ad masculinam lineam discendant) quod fit quando pacto ita providetur ut hæredes quicunque (1) sive masculi sive fœminæ succedant: ut frater fratri, in novo feudo succedat, quod tamen alioqui non licet; nam in feudis novis ut toties monui frater fratri non succedit: sic pacto provideri potest, ne frater fratri in feudo antiquo succedat; sic ut in regalibus feudis, qualia sunt Ducatus, Marchionatus, filii succedant, cum tamen alioqui feuda hæc regalia dignitatum ad hæredes non transeant: sic ut maritus uxori in feudo succedat, aut uxor marito: sic ut filii nasciturі ex secunda conjuge succedant: aut ne filii ex priore conjuge succedant: aut ut hi soli succedant: aut ut pater filio in feudo succedat, licet regulariter feudum non ascendat, & alia infinita pacta, quæ nulla certa regula comprehendi possunt, nam quod vel stipulando vel paciscendo convenit, servandum est, nisi vel natura vel lege sit impossibile, quibus & ea pacta adnumeranda sunt, quæ contra substantialia feudi interponuntur, non quæ contra naturalia, sive accidentalia, Quæ autem sunt substantialia, quæ naturalia, quæ accidentalia in feudo, antea exposui. Contra substantiam feudi, & hæc pacta censentur, ne feudum ob commissam feloniam aut ingratitudinem amittatur; præbent enim occasionem delinquendi; licet valeat pactum ne privetur vassallus feudo, propter alienationem, deteriorationem, vel servitia non præstita: sic & illud pactum reprobatur, si conveniat ut vassallus propter delictum filii feudum amittat; cum pœna delinquenti non innocenti sit imponenda: sic in jure feudali pactum legis commissoriæ reprobatur, At de alienatione feudi, pacta intervenire possunt, veluti si dominus permittat ut Vassallus alienet, nam eo casu Vassallus securus est, ne a feudo cadat, licet feudum alienet; sic si dominus paciscatur, ne Vassallo liceat alienare; quod, licet ex communi feudorum jure non licet, tamen & hoc etiam operabitur, ne vassallus subinfeudare in illo feudo alium possit; sic & pacto provideri potest inter dominum & vassallum, ut Vassallus de feudo testari possit, non tamen ut ecclesiæ relinquat, quia ibi domini jus deterius redditur *.

* *L. jus publicum ff. de Pactis.*

Post constitutum feudum, neq; vassallus invito domino, nec dominus invito Vassallo pactum novum apponere possunt, licet ab initio possint per pacta legem contractui apponere *.

* *Schon. ubi s. Thes. 57.*
* *Schon. Thes. 82. ubi s.*

Solennia autem Investituræ sive sasinæ, hæc sunt, ut Vassallus cum omni humilitate petat, quod & in nostris sasinis hodie observari videmus, & ut in præsentia parium fiat, imo antiquitus, ut eorum subscriptione & confirmatione roboretur; Postea tamen si coram testibus fiebat nihil requirebatur, quia pares non semper erant, aut si essent, eorum præsentia non semper erat parata, Possunt autem & duo sive plures aliquando in feudo investiri, & etiam hæreditarie, quo casu in æquas partes censentur investiti, Angli (ut antea ostendi) conjunctos tenentes vocant, quo casu invicem sibi succedunt (1) pars præmo-

rientis viventi accrescet, ea enim fuisse disponentis præsumitur voluntas: utroque mortuo hæredes (si hæreditarium sit feudum) in æquas partes succedunt, id ex moribus Anglorum.

De reversionibus & mortuo Vadio.

Diegesis Sexta.

NUnc de reversionibus, dicendum est, quæ ex Investituris sequuntur, quia sunt quasi pars Infeofamenti, & rem ipsam ita afficiunt, ut si per mille manus res transierit, (ut loqui solemus) semper hæ conditiones quemcunque possessorem obligant, licet in investitura non contineantur, nam pacta incontinenti apposita pars etiam contractus censentur, tam in bonæ fidei, quam stricti juris judiciis *; Nec tamen negabo quin & illæ reversiones, & pacta legis commissoriæ, quæque in foro de mortuo vadio dicuntur, aliquando etiam infeofamentis Inseri sint solita, quemadmodum doctissimus Dominus Skyneus in suo de verborum significatione tractatu annotavit; Et ut in urbanorum Prædiorum resignationibus continuo hodie videmus observari, in quibus reversiones perpetuo inseruntur; sed quia ut plurimum in altera separata obligatione continentur, præcipue apud nos, itaque non expressa in investitura dici solent. Reversionis nomen in jure non habetur, ut neq; regressus, ejus tamen exemplum evidens habetur in Tit. de pactis inter emptorem & venditorem compositis in lege secunda Codice, Si (Inquit Imperator Alexander) fundum parentes tui ea lege vendiderunt, ut sive ipsi, sive eorum hæredes emptori pretium, quandocunque vel intra certum tempus obtulissent, restitueretur, teque parato ad satisfaciendum, conditioni dictæ, hæres emptoris non paret, ut contractus fides servetur, actio præscriptis verbis, vel ex vendito dabitur, habita ratione eorum, quæ post oblatam ex pacto quantitatem ex eo fundo ad adversarium pervenerunt. Nusquam (ut opinor) natura & effectus reversionis, imo ne in omnibus publicorum nostrorum comitiorum statutis melius explicata est, Primum enim reversio vocatur, lex, contractus sive conditio, qua impleta, totus contractus resolvitur, Doctores pactum de retrovendendo vocant, Notanda verba sive ipsi sive eorum hæredes, quod tam ipsis quam eorum hæredibus competat, hæc actio, sed non nisi exprimantur. Notandæ sunt voces, quandocunque, vel intra certa tempora: ut sciant omnes reversionem ad certum tempus dari posse, ut non sit jus redimendi, nisi intra id tempus solvatur pecunia, licet etiam id incertum, ex significatione vocis (quandocunq;). Prætereaex textu patet realē præberi & personalē actionē, realem actionē nempe præscriptis verbis, videlicet do ut facias, vel facio ut facias, nam præcise emptor ad id faciendum cogitur, & totus actus (nisi fecerit) resolvitur: vel etiam ex vendito, ut etiam personalem significet actionem competere, sed tutius est semper in rem agere, quam personā, si qua actione quis velit experiri. Denique post oblationem summæ in reversione contentæ, & consignationem, fructuum, quos adversarius post oblationem perceperat, rationem habendam, ut hi cum re ipsa restituantur ob moram, ut in nostris constitutionibus habetur; nam quo ad fructus retrahitur redemptio ad diem consignationis sive redemptionis, declaratoria semel in judicio obtenta: oblationem enim non simplicem & verbalem jus requirit, sed cum his limitationibus, nempe denunciatione (nos requisitionem dicimus) & obsignatione sive depositione, & sic manifestum est formam nostrarum reversionum, ex jure ipso civili desumptam; Et ad hæredes imperator pactum transire voluit, cum pacta de retrovendendo ratione feudi super quo fiunt, apud nos stricti omnino juris sint, nec ulterius extendantur, quā verba sinunt: neque enim reversiones vel stricti juris contractus, ad hæredes aut assignatos transeunt, nisi eorum specialis fiat mentio. Cur autem venditiones feudorum & retrovenditiones, sive pacta de retrovendendo sint stricti juris antea explicavi. In bonæ autem fidei judiciis hæredes veniunt, etiamsi eorum mentio non fiat. In summa hoc semper in reversione servandum, ut ejus verba sive tenor, inspiciatur, tanquam in investituris, & ut secundum ea denuntiatio & obsignatio fiant.

**l. Iurisgentium. §. 5 & 16. & l in traditionibus, ff. De Pactis.*

De reversione.

Pro redemptione tam realis quam personalis competit actio.

Quæri & hic potest de loco si nullus in reversione sit expressus, utrum ne super feudo ipso, an vero in eo loco, ubi reversio concessa est, solutio sit facienda, licet hæc quæstio in nostris moribus non sit adeo necessaria, cum semper in his reversionibus soleat locus apponi

De loco consignationis si nullus convenerit.

ni,ubi pecunia obsignanda est,si emptor recusaverit oblatam ; Tamen si forte generalis cautio de reversione danda intercedat, & specialia omissa sint, & hic observandum, quod antea monui in clausula redditionis in investitura, & in omnibus aliis personalibus actionibus, ubi solutioni non est certus locus destinatus, nempe si creditor, sui potestatem non faciat, sed velit jus obligationis eludere, tunc ad locum habitationis oblatio facienda est ; si nulla sit aut ea omnino incerta, tunc in ecclesia Parochiali quam vocamus, in qua creditor habitat oblationem sufficere putamus, nec cogendum debitorem,per omnes regionis angulos creditorem inquirere, ne fenestra ad omnem fraudem patefiat ; In his personalibus obligationibus debitor inquirere debet (ut Angli volunt) per omnes regni angulos, ubi creditor remanet ; si vagetur, nec certum domicilium habeat, in ecclesia illius parochiæ,ubi habitat,pecunia deponenda est inter manus viri qui solvendo est ; sed apud nos qui paratus est deponere, apud amanuenses senatus, post supplicationem senatui oblatam, obsignabit, ut antea dixi, alioqui obsignatio periculo obsignantis fieri solet ; quod tamen non semper cum ratione convenit ; nam cum jura, obsignationem sive depositionem requirant, & certa est contumacia creditoris, cur post obsignationem,periculum belli vel incendii vel forte furti ad obsignantem pertinere debeat, non video ; fieri tamen illud a nobis solet, ne forte fraus in obsignatione fiat, neque enim æquum credimus, ut debitor reversionis,rem restituere cogatur, nisi pecunia ei salva sit : debitorem reversionis voco eum, qui pactus est de retrovendendo,cum ei pecunia sua offeretur ; Solent etiam nostri quoties debitor reversionis potestatem sui non facit, neque certum habitationis locum habet, rescriptum sive literas a senatu obtinere, ut denuntiatio fiat apud crucem foralem illius vicecomitatus, in qua habitare solitus est,is qui reversionis est debitor: Consignatio vero,in illa Parochiali ecclesia ubi habitat, vel saltem ubi terræ sitæ sunt,ex arbitrio senatus. Hæc autem reversio easdem ut habeat solennitates, quas dispositio, requiritur, Itaque si tantum dispositio nondum perfecta in nudi contractus finibus adhuc permaneat,etiam reversio ex eodem contractu sufficit; Si tamen contractus in Investituram jam transierit, aut ex reversione agendum, si reversio data fuerit, aut si nondum data, ut ea concedatur cum debitis solennitatibus actio competit : adeo autem paritas, quæ in alienatione, requiritur, ut si minor alienationem receperit, etiam reversionem concedere possit ; & tanquam sub conditione reversionis acquisivisse ex jure præsumitur, & si pater filio acquisierit ignoranti, reversionem pater ipse possit concedere.Nihil enim tam naturale quam unũquodque eodem modo dissolvi, quo colligatũ est, quod practicatũ vidi in actione mota per Georgium Home de Spot contra dominum Georgium Home (nunc merito suo comitem Dumbarri factum) qui octennis reversionem dederat ejus alienationis quam octennis receperat. Solennitates autem hæ sunt,nempe si subscribere qui dat sciat,ut ipse subscribat, si nesciat,ut tabellarii publici manu se calamum tenente & mandante subscribat ; neque in hoc casu sufficit ipsius notarii subscriptio, ita asserentis rem gestam & notam publicam in ejus manu captam , licet subscriptione & sigillo suo confirmatam, sed ipsius concedentis manum a notario veluti duci oportet & ut confessio notarii subsequatur dicentis, id ex mandato illius subscribere nescientis factum, & quodammodo ut ipse subscribat se manu propria per notarium ducta subscripsisse, cum scribere nesciret ; Annotandum tamen est licet nota publica capta in manu notarii non sufficiat,si tamen idem fuit notarius in sasina, qui in reversione, ut in hac specie facti valeat , quasi charta, sasina & reversio unus tantum actus essent, Quod si quis asserat se, nescire scribere, cum tamen diversi ejus chirographi extant,puto mendacium ei non debere prodesse, si de facto constet, fit etiam sæpe, ut alioqui scribendi sciens, pro tempore scribere nesciat, forte manu ex casu fortuito debilitata, aut morbo eum graviter tenente, aut podagra vel paralysi superveniente, & omnia hæc consideranda sunt, fieri enim potest, ut in his fraus imperitis nectatur ; ita tamen ne nimium notario credatur, qui fortasse defectum chirographi supplere volens, manu sua subscriptum, manum etiam principalis ductam affirmet, asserentis se scribere nescivisse ; hodie tamen propter frequentiam falsorum notariorum, cautum est ut in his reversionibus, & in omnibus rebus hæreditarium jus continentibus, aut aliis rebus majoris momenti, duorum connotariorum assertiones apponantur : neque enim in duobus tam facile fraus præsumitur, quam in uno, nam ante annum domini 1525. sufficiebat sigillo reversionem munitam fuisse,quemadmodum & investituram,sed ob frequentiam fraudum, statutum, tum ut sola sigilla non sufficerent, nisi & chirographus etiam apponatur, Quod si in reversione contineatur, eam non solum sigillo sed etiam subscriptione munitam, nec dum sigillum est appensum, an ex hac reversione actio datur ad redimendum quæri solet

let; sed dici potest dari quidem actionem, sed non eam proprie pro redimendis terris; nam prius pro apponendo sigillo agendum, & tunc ea absoluta, & sigillo appenso, ad redemptionem pergendum: expresse siquidem cautum est ex ordinum statutis, ne ulla reversio fidem faciat, nisi quæ subscriptione & sigillo roborata est: sed quid si nec convenit, ut sigillum apponatur, durum si quidem videtur in hoc casu, jure reversionis alienantem sub ea specie fraudari: vidi tamen in actione Doctissimi Thom. Smetonii contra eum per comitissam Argadiæ mota, ut sigillum reversioni apponeret, sententiam absolutoriam concessā, quod sigillum apponere prædecessores ejus non promiserant: Sed sane decisio hæc diligenter expendenda est, præcipue ex circumstantiis, ne ad exemplum trahatur; Si vero nihil de reversionis sigillo aut subscriptione cautum sit specialiter, sed tantum reversionem fieri solemniter promissum, reversio sine dubio cum omnibus solennitatibus ex jure requisitis præstanda est, reversiones prædiorum urbanorum plerumque in fine sasinæ, quasi in corpore annectuntur, & sub Amanuensis urbani (nos clericum urbis sive communem urbis scribam dicimus) Chirographo, in actu ipso adhibito, sufficiunt; data (1) dies mensis & annus cum testibus, hic, non minus requiruntur, quam in investitura, nisi fortasse tota reversio αὐτόγραφη sit; in hoc enim casu non solum reversio, sed etiam testamentum & omne instrumentum etiam sine testibus fidem in senatu invenit.

Si viro & uxori conjunctim reversio sit concessa. Si vero reversio alicui & ejus conjugi competat, mortuo viro conjux redimendi potestatem habet, ita tamen ut postquam redemerit, ipsa tantum sit usufructuaria, post ejus mortem ad hæredes alienantis commodum reversionis pertineat, sed raro contingit, usufructuariam, ob commodum hæredis, præsentem pecuniam, ut ejus commodum aliquod ad hæredem perveniat, velle expendere. Si duobus conjunctim reversio competat, uterque sumul redimet: altero mortuo, jure Anglorum, supervivens solus: eo etiam mortuo, hæredibus utriusque pro æqualibus partibus reversio competit; apud nos altero mortuo ejus hæredes in ejus locum succedunt, & alteri nisi pro dimidia parte non competit jus redimendi: Si duobus vero alternative (1) huic vel illi reversio sit concessa, qui primus præmonitionem, oblationem & consignationem, (1) ordinem redemptionis absolverit seu perfecerit, ejus jus potius erit. Si duobus separatim jus redimendi concessum fuerit, aut assignatum, qui prius jus suum insinuaverit, præferetur, nam præter jus, civilis quædam possessio, per intimationem concurrit; Itaque qui prius insinuaverit sive (ut nos loquimur) intimaverit, possessoris loco est, & proinde potior. Si post reversionem datam ex ea dispositione, quæ de ipso qui disponit tenenda dabatur, & is qui alienavit primum sub reversione, postea easdem terras de domino superiore tenendas, eidem de novo alienaverit purè, nulla mentione facta reversionis prioris, ei renunciasse videtur, ut inter dominū Glenkarnium & JacobumFoulisium de Colintoun factum vidi, Aliqui putant quocunque modo prior alienatio facta fuerit, sive tenenda de se, sive de domino superiore, per posteriorem resignationem sine conditione reversionis & investituram subsequentem tolli; de quo tamen dubito, cum secunda resignatio sit nulla, cum per priorem & alienans & dominus superior suo functi sunt munere, nec iteratio valeat; Et quoniam in reversiones & redemptiones quæ ex iis fluunt incidimus, eas hic obiter & quasi conditionem investituris insertam sive annexam percurrere statui; quia tamen materia hæc in usu frequentissima est & in foro, de ea, disputatio quotidiana, & quam plurimis consulendum putavi, pauca de præmonitione, obsignatione, sive depositione, tum de ipsa redemptione dicemus, hæc enim omnia reversionem sequuntur & ex ea pendent.

Reversionum divisio. Reversionum duo sunt genera, aliæ enim sunt conventionales, aliæ legales, Conventionales sunt, quæ ex conventione partium legem accipiunt, & hæ conditionales, in omnibus articulis uti convenerunt, observandæ sunt, & uno capite aut articulo non observato, frustra ad redemptionem provocatur. Aliæ sunt legales, quæ non ex conventione partium, sed ex ipso jure & lege competunt, quales sunt in subhastationibus & appreciationibus terrarum; sed de his postea; nunc de conventionalibus, & earum usu dicendum; In pactis de retrovendendo, certum est, eum qui vendidit, aut qui in ejus locum succedit, & cupit rem alienatam sibi restitui, eum à præmonitione sive denunciatione incipere debere.

De præmonitionibus. In his vero præmonitionibus (quas denunciationes jurisconsulti vocant) si dies certus, sive is quadraginta dierum (ut plerumque fieri solet) aut plurium, aut forte pauciorum fuerit, ad eum numerum præmonitio facienda est, totque dies servandi sunt à præmonitione ad comparitionem; in quo numero sufficit alterum diem, viz. eum in quo præmonitio facta sit, sive comparitio fieri debet, liberum esse (1) non numerari in numero dierum

dierum; Si certus dies non sit adjectus, si tamen reversionem in communi forma concedendam convenerat, idem faciendum puto, nempe præmonitionem ad quadragesimum diem faciendam, Si locus nullus sit constitutus, fundus ipse, proloco, meo judicio esse debet, alioqui Ecclesia illius Parochiæ, in qua fundus aut prædium est, ut nuper dixi, Si qui præmonendus extra regnum sit, non ita, ut in citationibus judicialibus, sexaginta dies indulgentur, nam conventio prævalet, ipseque sibi imputare debet, qui cum sciret se sub præmonitione quadraginta dierum tantum obligatum, extra regnum fuerit profectus, & in eas se difficultates conjecerit, quibus poterat & debuerat providere. Si certus dies non sit constitutus, neque ut in communi forma reversio fiat convenerit, puto quodcunque tempus ad denunciationem sufficere, vel triduum, quatriduum, vel octiduum, imo & in eundem diem sive instantem, ut in reversionibus legalibus observatur.

Legales autem reversiones eæ sunt, quæ non ex conventione partium, sed à lege discendunt, veluti in subhastationibus, seu licitationibus terrarum, sive prædiorum pro debito; Nam lex appreciationis, redimendi jus, ei à quo appreciatæ sunt terræ, in septennium concedit, post septennium, omnino à redemptione excludit. Et hæc de die, & loco, in quo præmonitio sive denunciatio facienda est. Si is qui reversionem concessit, adhuc vivat, & possideat, solus præmonendus est, sive ei soli denunciandum, licet ille filios in eodem feudo de se tenendo substituerit; adeo autem hoc genus Infeofamenti, (quod apud nos privatum sive bassum dicitur) in his redemptionibus præteritur, ut si Pater qui alienationem recepit, filium ut de se teneat infeudaverit, post illud infeofamentum reversionem concedere possit, cum tamen nudus tantum superior multis videatur, & hoc sæpe in foro decisum; ratio quia verisimile non est, eum qui feudum acquisiverat, filioque illud dederat, aliquid velle in ejus præjudicium facere, aut gratiam rei quæ ad filium pertinet, alii velle facere, nisi in id in quod revera obligatus est: si tamen extraneo alienaverit, aliud puto, præcipue si is in possessione fuerit. Si reversio data est tam à filio quam à Patre, & uterque vivat, uterque monendus est; Si is qui alienationem receperit sub reversione, diem obiit, hæres ejus pro redemptione conveniendus, & is solus, nullo habito respectu ad dominam conjunctæ infeodationis aut tertiæ, & redemptione ab hærede legittimo declarata, viduæ & conjunctas infeodationes, & suas tertias amittent, nisi forte conjuncta illa infeodatio, de domino superiore teneatur; nam eo casu viduæ non præjudicabitur, nisi & ipsi denunciatum sit. Quod ad hæredem attinet, nihil interest jam ne hæreditatem adjerit, an non, nam ab hærede apparente redimi posse sine controversia est, id qua ratione introductum incertus sum; imo quod magis est, hæredem apparentem, licet ipse apud nos hodie redimere non potest, jus tamen redemptionis sive redimendi in alium posse transferre senatus censuit Anno 1533. in causa inter Comitem de Murray & Dominum Ruthuen contra juris communis regulas, in quibus nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet; cum certum sit hæredem in re hæreditaria jus non habere, priusquam hæreditatem adeat, et si ante aditam objerit, omne jus ad gradu proximum transmittere; Sunt qui illud ita excusent, ut hæreditatem hæres adire videatur, eo ipso facto quod reversionem hæreditariam vendiderit, perinde ac si primaria illa bona immobilia, ac hæreditaria, aut eorum aliquod vendiderit; nam quovis actu exteriore aditionem non minus fieri, quam si per retornatum quis in hæredem deservitus fuerit: hoc sane fateor, si contra hæredem ageretur, non si ipse agat; neque actionem ei puto ex jure concedendam, licet se pro hærede gesserit, & de bonis hæreditariis disposuerit, & multo minus ei, cui titulum aut assignationem fecerit.

De reversionibus legalibus.

Semper autem possessori hæreditario denunciandum esse, statutum Jacobi tertii voluit, præcipue si is, jus suum, ei cui reversio competit, insinuaverit, hæreditarium adjeci, propter colonos, precarios possessores & usufructuarios, quibus denunciare non est necesse; Sed multum differre videtur tenor illius acti in antiquis libris actorum, & in novis, cura & impensis Domini Skynei excusis, nam in priore, quicunque erat hæreditarius possessor, eum præmonendum ordines voluerunt: In posteriore* jus tantum adversus emptorem seu hæreditarium possessorem redemptionis esse volunt, de denunciatione aut præmonitione, nihil; Itaque de hac quæstione quid respondeam non habeo ex usu nostro: nam vidi nuper actionem redemptionis à senatu concessam, etiamsi nemini denunciatum fuerit nisi ei qui reversionem dederat, aut ejus hæredi, nulla ratione habita ejus qui ex feudo possidebat, si ejus feudum privatum erat, quod bassum dici solet, id qua ratione senatus fecerit, aliis judicandum relinquo; Antea, ut monui, denunciandum non erat ei, qui reversionem

Denunciationem semper debere fieri possessori hæreditario.

* *Jac. 3. Parl. 5. Act. 27.*

dederat

dederat aut ejus hæredi, (per hæredem intelligo, ut in jure, bonorum possessorem, quem intromissorem dicimus) sed sufficiebat sæpe denunciationem fieri soli hæreditario possessori, neglecto eo qui reversionem concesserat ejusque hæredibus; ut inter Scrimgerium de Duddop & Dominum de Gray illustres viros actitatum vidi, cum Scrimgerio soli denunciatio facta esset pro redimenda tertia parte Dominii de Duddop, & is excepisset hæredem se non esse illius qui reversionem concesserat, neque eos, qui veri hæredes ei essent citatos, tenuit tamen Dominus Graius quod intenderat, & hæc de personis qui denunciare possunt, & quibus fieri debeat.

De forma denunciationis sive præmonitionis. Forma autem denunciationis hæc est, cum qui redempturus est, vel præsens vel per procuratorem, eum qui ex reversione tenetur, aut ejus hæredem seu hæreditarium possessorem, vel præsentem vel ad locum habitationis suæ coram notario & testibus monet, ut tali die, tali loco præsens sit, ad recipiendum id, quod in reversione continetur (nam pecuniæ non semper solæ sunt in reversione, sed aliquando prædia aut prædiorum permutatio, aut aliquid faciendum) & ut videat & audiat dictam reversionem in omnibus suis punctis & articulis impleri, quo nomine nota à tabellione fit; Adveniente die, si is qui reversionem dederat, aut causam ab eo habet, aut qui jam est hæreditarius possessor, suam pecuniam recipere, terras & prædia secundum tenorem reversionis renunciare, & monumenta sive evidentias eo nomine confectas restituere paratum se dicat, nisi qui denunciaverit, his casibus pecuniam ei reddiderit, aut quod faciendum erat omnino impleverit, redemptio nunquam ex eo acto sequetur, nisi justam causam habuerit, qui denunciaverit, cur pecuniam noluerit tradere, quia fortasse qui recipere debet, aut minor est, aut rebellis, vel aliud justum impedimentum occurrebat, cur sine periculo creditor non poterat solvere, in quo casu obsignabit, secundum tenorem reversionis; Si quicquam specialiter de obsignatione convenerit (1) si aliqua specialis persona designata fuerit, in cujus manibus obsignatio facienda est, in ejus manibus fieri debet; si is vel recusaverit vel infirmus fuerit vel extra regnum, vel si non poterat deprehendi, in manibus viri & opibus & conveniendi facultate sufficientis consignabit, & declaratoriam in senatu, (nam is solus in causis redemptionis est Judex, licet antea Vicecomes & assisa *) persequetur. Si post specialem designationem unius personæ apud quem consignatio fieri debet, non sequatur clausula (aut alicujus alterius personæ) in casu recusationis illius, apud quem consignatio fieri debet, potest venditor aliquando apud se retinere; sed hoc licet aliquando factum audivi, tamen neque cum jure civili convenit (quod semper consignationem requirit) neque cum usu nostro quotidiano: semper autem obsignatam pecuniam debet qui redemit relinquere; poterit enim is, à quo fit redemptio, pœnitere & quam prius recusaverat pecunam amplecti, sed id per supplicationem senatui oblatam partibusque citatis nempe depositario & eo qui deposuit. Puto tamen, licet pecuniam qui consignavit levaverit, si tamen cum hæc res in senatu agitur, præsentem exhibeat pecuniam, sufficere: Tempore autem redemptionis faciendæ præcipua reversionis capita sunt adversario legenda, quod si qui recipere tenetur, vel pecuniam recusaverit, vel renunciaturum se negaverit, vel evidentias sive monumenta restituere noluerit, qui denunciat in uno quoque horum casuum obsignabit, & declaratoriam judicio prosequetur: neque in hac obsignatione, disceptatione, aut verbis opus est, neque enim eò ad contendendum veniunt, sed simplici affirmatione aut negatione, contentus debet esse venditor, nempe si sit paratus (qui recipere debet) satisfacere obligationi, viz. si paratus sit ad illa tria quæ diximus, & eorum unumquodque purè & sine conditione faciendum, alioqui pecunia obsignanda est. Si qui redemit, vel pecuniam paratam non habuerit, vel assedationem vel alia quæ ex tenore reversionis debet præstare, præsentia non exhibuerit, poterit creditor impunè recusare, & ex utraque parte protestationes interponi solent, dum quælibet pars, quod fieri debet, non factum prætendat, utriusque rei integra ad senatum disceptatio relinquitur, ad utriusque instantiam; nam qui redemit statim redemptionem suam persequitur, in qua, omnia quæ fieri debuerunt à se facta, & alterum sine justa causa adhuc feudum retinere contendit; Alter vero ex contraria parte instat, ut cogatur qui jus redimendi prætendit, jus suum persequi, ne forte reus oneretur fructibus mala fide possessis, si forte postea contingat eum, qui redimit, jus suum persequentem in judicio obtinere; nam eo casu qui moram redemptioni fecerit, in fructibus qui percipi potuerunt, tenebitur (nos violentas utilitates dicimus vocabulo non inepto) nam si prædium postea possederit, ex eo tempore, à quo jure ab eo redemptum fuisse, Senatus declarabit, vi existimatur possedisse, Itaque in violentos

* *Lib. 3. c. 6. Reg. Majest.*

tos

tos fructus tenetur, vi enim æstimavit Divus Marcus fieri, quodcunque jure aut juris via (ut forum loquitur) non fit.

Constat ex his, duplicem esse renunciationem, alteram per declaratoriam juris, alteram voluntariam; hæc si à minore redemptio facta sit, aut ab eo qui in lecto ægritudinis est, non est tuta, nam hic omnino non potest, cum sit jus hæreditarium quod renunciatur: ille, non nisi constet è re ejus esse factum, quod constare non potest, nisi Senatus declaratoria accesserit; Sunt & alii casus in quibus voluntaria renunciatio non sufficit, si dubium aliquod suspectum sit, quod non nisi autoritate Senatus potest discuti. Alia renunciatio est judiciaria, qua ex sententia judicis cogitur quis renunciare investituræ prius factæ & quia judicio perperam contenderit, in impensas & fructus utiles damnandus est, alioqui voluntaria renunciatio non minoris est roboris quam judiciaria. *Duplex est renuntiatio.*

Sed pleræque hic quæstiones oriuntur, quarum aliquot elucidandæ sunt, Prima, si is à quo redemptio facienda est, cum sciret eam sequuturam, vivus & valens alium assignatum fecerit, tam ad summam in reversione contentam, quam ad annos assedationis, quos redemptionem sequi convenit: nam plerique apud nos, non solum suam pecuniam sibi in redemptione reddendam promitti curant, sed etiam rei redemptæ fruitionem per aliquot annos, In hoc casu, dicendum, assignationem irritam esse, nihilque assignato deberi, non tantum quia neque pecunia conventa adhuc debetur, neque assedatio, & incertum sit an unquam debebuntur, cum deberi nequeant ante eventum redemptionis, qui dubius est neque in potestate reversionē concedentis consistet, sed ejus cui competit, velit ne suo jure uti necne, itaque vere dici potest, ejus quod non est, nec certum utrum futurum sit, nullam esse obligationem; Alia ratio est, quia renunciatio ab hærede, aut eo qui jus habet in fundo facienda sit, qui nunquam cogitur renunciare, nisi pretium redemptionis quod convenerat, receperit, & in hoc facto, quasi legittime non sit factū, hæres contra factū defuncti auditur. *Primum dubium.*

Secunda questio est, si certa species monetæ solvenda in reversione exprimatur (nos talliatam monetam dicimus) neque ejus generis supersit moneta, quid statuendum? Id cum ambiguitatem haberet, ex actis Parliamenti dissolutum; nam ejusdem ponderis valoris & bonitatis moneta danda est*. Quod si monetæ æstimatio creverit, si redemptionem faciendam convenerit, in ea moneta quæ currens dicitur, aut cursum in regno habitura sit, satisfactum creditori est, si in moneta currenti solvatur, damnumque æquo animo ferre creditorem opportet, ut hodie usus invaluit: quod tamen expresse cum statuto Jacobi 2. pugnat, In quo, optimus princeps, aut in ea pecunia numerationem fieri vult, quæ in reversione quæ data erat, continetur, aut in alia ejusdem valoris, & bonitatis, quod sane cum æquitate maxime convenire videtur. Si convenerit ut pecunia in auro, vel argento numeretur, quantuluscunque nummus aureus aut argenteus sufficiet, reliqua summa in auro vel argento numeranda, & ea quidem pura, nullatenus corrupta, nos alliatam dicimus. *Secundum.* ** Mar. Regina Parl. 6. Act 37.*

Tertia est de assignatis, si forte qui reversionem acceperit, & postea nova causa intercedente se obligaverit ei, à quo pecuniam acceperit, ne redimere ei liceat, donec aliam summam soluerit, aut aliud quid adjecerit, isque postea jus reversionis in tertium transtulerit, assignatus hic ex ea tantum numeratione, quæ in prima reversione contenta est, terras redimet, neque posteriorem obligationem tenetur agnoscere; cum in corpore reversionis non sit contenta, neque obligationem posteriorem implere tenebitur, salva actione contra cedentē sive debitorē, ei, cui obligatio facta est, nempe creditori: aliud si ipse venditor præter priorē summam in reversione contentam, novam mutuatus fuerit, ea lege & conditione, ut ea priori summæ adderetur, & una fiat, & donec utraq; soluta fuerit venditori, ipsi redimere non liceret, idque tanti roboris esset, ac si in corpore reversionis contineretur; nam eo casu novatio prioris reversionis præsumitur, & priore sublata, posteriorem remanere. *Tertium.*

Et quoniam in assignatos reversionum incidimus, hæc etiam eis adjicienda putavi, cessio sive assignatio nunquam impedit cedentem, quin pro arbitrio reversioni aut obligationi renunciare possit, aut alias ea uti vel abuti, donec cessionarius jus suum insinaverit ei qui de reversione tenetur, post insinuationem cessionario factam, ei nocere cedens non potest, neque jus in id quod cesserat prætendere, etiamsi cessionarius retrocesserit, nisi & retrocesio insinuata fuerit; Si duo sint cesionarii, qui primus cesionem insinuaverit, præferetur: Si uni generaliter omnes reversiones cessæ fuerint, alteri una, specialis generali non derogat, sed prior insinuatio prævalebit, neque enim ex usu nostro minus valet generalis cessio reversionum omnium, quam si singulæ nominatim cedantur. *De assignationibus.*

Quarta questio est, si pendente alienatione, alienans decesserit, & custodia predii alienati *Quartum.*

nati

nati ad dominum pervenerit, & qui alienationem accepit, aliquot annos (1) durante tota custodia, fructibus à domino excluditur, cujus causa semper potior est; si finita custodia, alienans, data quam acceperat pecunia, velit fundum suum redimere, nec possessor sine maximo suo damno renunciare possit, quid juris? Nam cum venditor omnes leges & conditiones reversionis impleverit, videtur fundum ei restituendum, Sed profecto aliud Senatus aliquando censuit, redemptionem non competere, nisi & de damno quod per custodiam evenerat, ei qui sustinuit, satisfaciat, puto tamen hodie redemptionē non impediri, reservata actione pro damno, contra eum qui occasionem damni præbuit & ita vidi observatum.

Quintum. Quinta, si in reversione convenerit, ne locus sit redemptioni, nisi quis omnes alias suas terras, sub reversione alienatas, prius redemerit, an hæc conditio observanda sit? causa dubitationis est, quod nulli nisi interesse habenti actio aut exceptio competat; quid enim interest, ei qui redemptioni obnoxius est, utrum is cui redimendi jus est, terras suas quas alii alienaverat, redemerit necne; neque enim ea res facta aut infecta ejus commodo aut incommodo cedet: sed profecto omnes conditiones in reversione contentas implendas esse, & præcipue hanc Senatui placuit, quod reversio sit strictissimi juris, & hoc saltem emptoris interesse videtur, quod interea re alienata frui potest, sed huic malo suum alexipharma cum cautiones advocatorum providerunt, nam cum clausula hæc, ad reversiones tantum præteritas extendatur, transigere solent venditores, cum eis qui eas terras obnoxias habent, ut veteri alienatione remissa, novam alienationem eadem aut graviore etiam conditione concedant, & sic veteribus omnibus reversionibus exstinctis, fidem suam se exsoluisse putant, & id in usu receptum vidi.

Sextum. Sexta, si Baro vel totam Baroniam, vel aliquam ejus partem de se tenendam alienaverit sub reversione, & postea eandem Baroniam, in alterius favorem resignaverit, cum omni jure & juris titulo tam proprietatis quam possessionis competente, utrum sub hac forma, jus reversionis translatum etiam sit, an vero in persona resignantis adhuc maneat? & sane placuit Senatui reversionem cum resignatione non transire, sed apud resignantem adhuc manere, quia specialis de ea mentio facta non fuit, licet resignatio facta sit cum omni jure quod resignanti competebat, Imo quod majus est, licet in resignatione reservatio ususfructus resignanti excepta sit, reversio non comprehenditur, quamquam alioqui exceptio firmet regulam in non exceptis, plus tamen in reversionis renunciatione, quam clausula generalis de omni jure competente requiritur; aliud in renunciatione generali omnium reversionum.

Septimum. Septima, si post alienationem factam & reversionem concessam, alienans se emptori obligaverit, ut is, post redemptionem factam, aliquot annos prædio redempto utatur, & fruatur, & redemptio sit sequuta, emptorque, omni jure, quod in re redempta habet, renunciaverit: in posteriore tamen obligatione, sibi non præjudicat quo ad assedationem, neque enim renunciatio illa ulterius extenditur, quam ad illud jus, quod ex priore alienatione obtinuit, & non ad assedationes, Idem si ante alienationem aliud jus habuerit, nam renunciatio ad nullum jus extendetur, nisi quod ex ea alienatione emptori accreverit. Nec solum hæ reversiones inter res immobiles numerantur, adeo ut neque in lecto ægritudinis, ex qua quis mortuus est, transferri possit, sed etiam pecunia illa per quam fit redemptio aliquando eandem naturam accipit (1) ut loco rei succedat, (quod inter Dominum de Craufurd & Lyndesium fratrem Lyndesii de Clovay factum vidi, nam cum is rebellis & ad cornu esset, nec spes relaxationis ulla, Craufurdius in omnem occasionem intentus, præmonitionem fieri curaverat, & ad diem præstitutum, cum pecuniam obsignasset, repente Donatarius eschetæ, ut convenerat, comparens, pecuniam sibi reddi postulavit, quasi jam mobilem factam, & proinde eschetæ obnoxiam, sed cum pecunia obsignata fuisset, & Craufurdius pro redemptione actionem intentasset, Senatui durum videbatur, emptorem ad renunciationem cogendum, pecunia non accepta, pecuniam in judicio repræsentari primo statuit, mox ea emptori concessa, sententia de redemptione pro Craufurdio prolata donatarium elusit, quasi hæc pecunia sub eschetam non caderet, cum naturam rei immobilis sapiat, & in locum rei immobilis succedat; neque tamen hoc undiquaque verum est; nam si hæc pecunia post redemptionē inter immobilia numeretur, redemptione in vita facta, pecunia ad hæredem pertineret, & non ad executores, quod est falsum; licet aliquando, si is, à quo redemptio fit, sit rebellis, pecuniam apud se retinere possit, donec sciatur ad quem ea pertineat; si redemptio à minore fiat, cautione per tutores & curatores interposita, pecuniam ad pupillum perventuram, aut in ejus utilitatem, tum recte renun-

renunciabit minor; puto tamen melius facturum eum qui redimit, si voluntariam renunciationem non acceperit, sed post consignationem eandem rursus coram Senatu in processu redemptionis repræsentet & declaratoriam obtineat; Si ex obligationis viribus pendeat reversio & obligatus recusaverit obligationem de reversione tradenda implere, eoque nomine rebellis declaratus fuerit, poterit Senatus ejus contumaciam supplere per declaratoriam sententiam, quod eadem obligatio in omnibus & per omnia vim reversionis habeat, Hæc de reversionibus conventionalibus.

Legales vero reversiones, quæ ex lege introductæ sunt, ex terris appretiatis debentur, nam hæ ex conventione partium non debentur; nam is à quo terræ appretiatæ sunt, easdem intra septennium potest redimere, ulterius non auditur: neque in præmonitione aut obsignatione aliquid differentiæ, nisi quod conventio in priori jus facit, & ex conventione dies sunt servandi qui convenerant, nempe quadraginta ut plurimum; in legali reversione tantum id temporis in præmonitione requiritur, intra quod recepturus commode & sine molestia venire potest; sic in loco, ut antea dixi, sed non ordo idem, in utroque est post consignationem; In conventionali declaratoria, judicio prosequenda est per actionem ex præmonitione 21 dierum: hic, qui recusat, gravatur per literas Senatus, quasi jam declaratoria intercessisset, ut renunciet intra sex dies, alioqui ut compareat, rationem redditurus suæ recusationis; in illis, tantum summa quæ convenerat restituitur; hic, non solum pecunia principalis, sed etiam honorarium executoris (quod ad vicesimam partem summæ extenditur) cum omnibus impensis & sumptibus qui in nova investitura obtinenda facti sunt: Post declaratoriam, is, in cujus manibus obsignatio facta fuit, ex præmonitione sex dierum pecuniã ei cui ex declaratoria debetur, repræsentare cogendus, si noluerit; Idem, si emptorem, qui reversioni obnoxius est, pœnituerit non renunciasse; nam paratum se ad renunciationem offerendo, cogere potest ex sex dierum denunciatione, eum, in cujus manibus consignatio facta est, ad eam sibi repræsentandam; Post consignationem, si qui consignat, pecuniam suam receperit, à præmonitione videtur recessisse, itaque nihil ex ea præmonitione sequetur; si tamen qui recipit, sit paratus pecuniam in judicio repræsentare, objectio receptæ pecuniæ non oberit, nam cum pecuniæ obsignatæ periculum, semper ad obsignantem pertineat, nec æquitas sinat, eum qui pecuniam obsignatam haberet, pecuniæ alienæ usum habere, & emptor nihil interea damni sentiat, neque ejus intersit, sufficere Senatus putavit, si pecunia in judicio repræsentetur, quod cum primo in redemptione inter Orcadum episcopum & Joannẽ Menzeis obtinuisset, jam pro consuetudine receptum est. Hæ declaratoriæ vim voluntariæ redemptionis habent; sed in voluntariis redemptionibus plerunque locus est fraudi, quid enim si præjudicium alteri fiat, veluti si hæres ejus qui alienationem receperat (cum defunctus vivus tertio alienaverit) in fraudem hujus tertii velit redemptioni consentire, itaque vix probo id, quod à Senatu factum est, cum denunciationem possessori hæreditario non putabat necessariam in voluntaria renunciatione.

De legalibus reversionibus.

Reversioni sive pacto de retrovendendo affinis est regressus; sed in hoc differunt quod reversio sit pactum, inter venditorem & emptorem, Regressus inter vassallum vendentem & dominum superiorem, nam cum terræ alienantur, aut disponuntur (semper intelligendum sasina subsequuta) tenendæ de alienante, aut de domino alienantis immediate superiore, in priori casu sola reversio sufficit, cum alienans dominus superior adhuc maneat: In posteriore alienans nihil apud se retinet; Itaque ut in priorem statum redeat, opus est duplici pacto, altero cum emptore de retrovendendo, quod nos reversionem dicimus, altero cum ipso domino, quo dominus promittet alienanti, ut quam primum fidem reversionis exsolverit, omniaque emptori, quæ fieri convenit, impleverit, tum dominus superior eum in priorem locum recipiet, præceptaque pro eo de novo investiendo diriget; nam licet emptor ex pacto de retrovendendo juri omni quod in re alienata habeat, cedere seu renunciare tenetur, dominus tamen non cogitur alienantem rursus in vassallum recipere, nisi id ante provisum fuerit; dominus enim vassallos mutare ex alieno arbitrio sine conventione non tenetur, sed priori vassallo stabit, nisi aliter provisum fuerit; quo casu & renunciatione per emptorem facta & Senatui ostensa, dominus priorem vassallum recipere cogetur, & in pristinum feudum restituere, quo casu novam sasinam sive investituram vassallus accipiet, quasi priore penitus extincta: In priore casu, scilicet in renunciatione, reversionis implementum sequente, ex ea alienatione, quæ de alienante tenetur, sola renunciatio quasi in manus domini sui superioris sufficit, ad restituendam in persona

De regressu.

An feudum redemptum dicatur novum feudum.

alienantis feudi proprietatem ; An autem redeunte per regressum vassallo ad pristinum feudum, illud feudum dici possit feudum novum, vel antiquum dubitari potest ; nam si leges feudi novi examinemus, feudum antiquum penitus extinctum est, & novum substituitur, eodem modo ac si dominus superior feudum, quod ob factum vassalli ad eum redierat, eidem de novo dederit, rursusque eum investierit, quo casu novum feudum dici nemo in jure feudali versatus ambigit, at si feudum illud novum concedamus, conquæstum necessario dicemus ; nam feudum novum in jure feudali idem est quod apud nos conquæstus ; si conquæstus sit, ergo regulas conquæstus sequetur, nempe ut inter fratres ascendat, quod durum esset ; sed profecto si redemptionem is faciat, cujus feudum antea fuit paternum, antiquum censebitur feudum, etiam post redemptionem, si tamen jus reversionis in assignatum transierit, isque redemerit, & ex regressu fuerit sasitus, feudum tum novum dicetur, & naturam conquæstus habebit ; & hæc de reversione quæ mihi succurebant, mirum tamen est quod in toto nostro jure antiquo, viz. libris Regiæ Majestatis, de Judicibus, Quoniam attachiamenta, Legibus cum Burgorum, tum Forestarum, de reversione aut regressu nullà sit mentio, de re invadiata aut mortuo vadio plurima, quod longe à reversione differt ut mox dicemus, nisi forte quis putet reversionum usum, cum hi libri scriberentur, ad nos nondum pervenisse, Ego sane illum librum Reg. Majest. à nostris hominibus scriptum fuisse, vix possum induci ut credam ; Anglorum enim leges & mores potius sapit, ex omni parte quam nostros ; nam apud Anglos nulla est reversionum mentio nulla regressus ; ejus enim loco utuntur pacto de mortuo vadio, quod illi morgagium à Gallicà voce vocant, apud nos nulla vox est quæ morgagium exprimat, itaque de hoc morgagio aliquid dicemus.

Quid vivum vadium.

Gagium sive vadium est quando fundus oppignoratur, pro certa pecuniæ summa, & ex jure Normannorum (unde & jus Anglorum, & proinde illud nostrum quod Regiæ Majestatis dicitur) deductum. Terræ duobus modis oppignerantur seu invadiantur, aliquando ad tempus, nempe cum ad tempus, vel terra pro terra vel pro pecunia datur, & finito tempore cuique suum restituitur, nempe pecunia illi qui pecuniam dedit, & terra illi qui eam invadiavit (ut dici solet) : quod si ad certum tempus terra sit oppignorata, seu pignori data, sed ea lege ut qui feudum in pignus accepit, toto hoc tempore fructus in sortem computet, veluti si dimenso annorum spatio, quibus fidem crediti fructus exoluere possunt, exacto tempore pignus plenum & integrum restituendum domino, vadium sive gagium dicitur.

Quid mortuum vadium.

Mortuum vadium aliter apud Normannos, & veteres Anglos, aliter apud recentiores sumitur, nam apud Normannos mortuum gagium illud est, quod jurisconsulti ἀντίχρησιν vocant, nempe ut uni usus pecuniæ, alteri ipsius rei competat, quo casu fructus non imputantur; neque qui pignus accepit eorum nomine tenetur, aut de iis rationem reddere, quod cum nostris alienationibus, quæ oppignorationes sive Wodsettis dicuntur sub pacto de retrovendendo sive reversione maxime convenit; nam is cui res oppigneratur, investitur, eodem fere modo (licet sub pacto de retrovendendo) quo si pure sasitus esset, sicque apud veteres Anglos sumebatur, quod & nostræ Regiæ Majestatis autor sequutus est ; At Litiltonius & recentiores Angli, mortuum vadium dicunt, quando fundus pignori datur pro certa pecuniæ summa, cum expressa conditione, nisi ea pecunia ad diem soluta fuerit, fundus apud emptorem remaneat, quod si pecunia non representetur ad diem, vadium mori & extingui dicitur, (1) ejus recuperandi omnem potestatem alienanti periisse, hoc pactum lege veteri Romanorum, pactum Legis commissoriæ dicitur, & post diem pretio non soluto emptori utrum velit aut vadium retinere, aut pretium repetere, optio datur ; post electionem voluntatem mutare non potest ; quod si post diem pretium & usuras mallit sequi, quam ipsum fundum, permittendum ei putat imperator, & eo facto renunciare conditioni videtur, nec ad eam poterit redire ; An autem hoc pactum legis commissoriæ ex jure & bonis moribus valeat, gravis est controversia : nam à principio permissum fuisse constat, ut omnia pacta conventa, quæ neque contra leges, neque senatusconsulta, neque plebiscita, neque contra edicta prætorum, neque contra bonos mores, neque quo fraus cuiquam horum fiat, servanda in se recipit prætor, postea cum usurarum modus cresceret in infinitum, piissimus imperator Constantinus sua constitutione prohibuit, sed mox, ex constitutione Arcadii & Honorii qui in Codice Theodosiano extat, permittitur, adeo ut jura ipsa de hoc pacto variare videntur, In hac difficultate tenendam puto distinctionem Bartoli, nempe in venditione pactum

Pactum Legis Commissoriæ.

hoc

hoc appositum valere, cum nulla lex vetet emptionem, & venditionem quibuslibet legibus posse convenire, & justus valor tum expenditur, conventionesque hæ semper locum habent & habuerunt: at in pignore distinguit; nam si in initio constitutionis pignoris, pactum legis commissoriæ apponatur, non valet; nam debitor in necessitate constitutus, nihil non promittere solet, permittitque creditori instrumentum pignoris, ut volet, facere: aliud si ex postfacto, videtur enim debitor apud se expendisse verum pignoris valorem, & nisi luatur solutione, sibi de vero saltem valore restituendo providisse; In jure canonico licet usurarium videatur pactum, tamen si juratum sit, valet, ita tamen, ut siquis ex justa causa impeditus, ad diem statutum non redemerit, restituendus sit ut adhuc redimat; At in jure feudali pactum hoc valeat necne gravissima est contentio; sunt qui damnari credant, alii licere, & textum utraque pars pro se adducit. Hottommanus sane inter primos nostræ ætatis jurisconsultos, jus feudorum à se dissentire hoc in negotio putat, & maximam esse antinomiam. Nam Gerardi verba sunt, si quis obligaverit rem aliquam pignori, eo pacto, ut si statuto tempore pignus solutum non sit, res esset creditoris & eam pro feudo habeat, potest debitor quandocunque, pecuniam solvendo, pacto non obstante, pignus recuperare; feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore & honore domini acquirendum est: At qui opiniones Oberti & Gerardi collegit & secundi libri posteriorem partem ex iis fecit, plane, feudum lege commissoria datum, non valere affirmat, idque ex Gerardi ut (verum est) sententia, addit tamen, at secundum Obertum valet. Hic Hottomannus captata occasione, mirum in modum contra jus feudale insultat, ambiguitatem, absurditatem, & ἀντινομίαν obiiciens, at ego hic neque ambiguitatem, neque ἀντινομίαν video; clara sunt utriusque textus verba, pactum legis commissoriæ in feudis non recipi, licet Obertus inter primos feudistas contra senserit, quid enim frequentius in jure Pandectarum, quam jure quod servandum est, recitato, aliorum contrarias opiniones recensere? Constat ergo hæc conclusio certa, pactum legis commissoriæ in feudis non recipi, ei opinioni ut assentiar, facit usus noster, qui à pacto legis commissoriæ abhorret, nam virum in usu forensi maximum, Dominum Jacobum Macgilleum sic interloquentem audivi, in actione inter Hamiltonium à Sanquar & Chalmer cum, ex contractu ille ageret, ut reversio expiraret, quoniam convenit nisi ad diem redemptio fieret, reversioni non foret ulterius locus: & sane hæc opinio cum æquitate convenire videtur, nam licet pactum hoc, ex veteri jure Romanorum & ante tempora Constantini sit permissum, piissimus tamen imperator pactum illud damnavit ob captiones, & quod hujus pacti indies crescebat asperitas, quod & apud nos observandum puto; apud Commissarios sane Edinburgenses judices incorruptissimos, semper observatum vidi, ut non obstante pignoris ad diem non luitione, etiam post multos annos creditor cogatur illud restituere, numerata prius ea quæ convenerat, cum pignori daretur, pecunia; quid ergo dicet aliquis an creditoris jus ita imminuetur, ut ad diem non soluta pecunia, perpetuo pignus retinere cogatur, & post triginta forte & plures annos rem exhibere? Nihil iniquius, sed huic malo remedium monstravit Alexander Imperator, nempe si ad diem pecunia soluta non sit, ut pignus vendere creditor possit, & hoc ex jure communi, nempe per publicam subhastationem sive licitationem, & hoc jure utimur; Angli autem Brevi utuntur, quo citatur debitor, ut ad diem certum pignus redimat, aut ut ex eo die jus pignoris ad creditorem pertinere decerni videat, postea si non comparuerit debitor, quod in re sua faciendum creditor putabit, faciet de pignore: At absurditatem exaggerat Hottomannus, quid enim absurdius, cum liceat feudum dono dare, non etiam sub pacto legis commissoriæ ad tempus alienare: neque quicquam absurdi hic reperio; cur tamen una permittatur, alia prohibeatur, ratio facilis est, nam pura & simplex donatio, sive venditio tot fraudibus non est obnoxia; in his pactis legis commissoriæ, ut ait Imperator asperitas crescebat fœnoris (rei, omnibus bonis legibus semper comprimendæ) & hæc de jure communi scripto.

Nunc ut ad Anglorum mortuum vadium revertamur, quod eorum proprium est, ut nostris reversio adeo ut neque apud illos reversionis, sic neque apud nos, aut in publicis statutis, aut in monumentis virorum illustrium, quod sciam, mortui vadii usquam mentio, quid autem sit mortuum vadium, initio monui; Solebant enim gentes Boreales, non solum res mobiles, sed etiam fundos ipsos denique invadiare, cum fundus ita detur, ut nisi ad certum diem pecunia soluta sit, res ad emptorem transeat, Mortuum itaque vadium est (ut hodiè Angli ea voce utuntur) quod ea lege & condi-

tione

tione datur, ut ad diem non soluta pecunia, res ad alienantem sive dominum non redeat, & hæc conditio in favorem creditoris adjecta putatur; nam si ad diem pecunia soluta non sit, vadium domino perit, quod favorem (ut dixi nuper) creditoris respicit, & ideo mortuum vadium dicitur, quia, solutione ad diem non facta, non amplius actio competit, ex eo hujus mortui vadii sive morgagii nomen defluxit.

Quæ apud Anglos Morgagii sunt propria.

In hoc morgagio hæc sunt apud Anglos hodie peculiaria, quod licet nomen hæredis ejus, cui redemptio competit, non exprimatur, tamen potest is, mortuo hypothecante, pecuniam solvere, & feudum redimere, quod tamen nos in reversione non observamus, cum nisi hæredis mentio fiat, solus alienans jus redimendi habet; nam provisio hæc potissimum spectatur in morgagio, ut securitas interponatur pro pecunia, sed & apud Anglos differentia est, inter has duas conditiones, si vadians non solverit ad certum diem, ut feudum redemptioni non sit obnoxium, & si pecunia ad diem non fuerit soluta; nam in priore, hypothecante mortuo, hæredem ante diem solventem vadium, non recte redimere aiunt: in posteriore è contra, licet ipse qui vadiaverit, non solverit durante vita sua, jus redimendi vadii ad hæredes pertinere putant: sed illius prioris conditionis hanc volunt esse significationem, ut nisi ipse invadians in vita sua solverit, res redemptioni non sit obnoxia, ita ut tempus elapsum videatur, ex quo ipse invadians solvere non possit: hanc autem conditionem, si ad diem soluta non fuerit pecunia, quasi invadiationi annexam & inhærentem Angli putant ad hæredes pertinere, sed si dies elabatur, non minus perit vadium hæredi, quam periisset debitori si vixisset; si hæres hic sit major putant Angli tempus ei currere, nisi solverit, nec restituendum; aliter tamen apud nos, qui jus civile potius sequimur, si qui recepit vadium ante diem moriatur, ejus hæredi bene fit solutio, etiamsi non fuerit nomen hæredis expressum, & non executoribus. De loco controvertunt Angli si nullus convenerit, & sunt qui in ipso fundo, alii in loco contractus, non nulli per omnes regni fines investigandum creditorem putant, sed viderint illi, Quod ad mores nostros attinet, quo loco solutio vel redditio fieri debeat, antea diximus.

Sed queri potest vadiante negligente ad diem solvere, an tertius vel extraneus pro eo solvere potest? Et tenent Angli quod non, neque enim qui vadium habet, ab alio quam à suo creditore tenetur accipere, Si vero is qui feudum ea lege acceperit, ut nisi ad diem pecunia solvatur, jus redimendi extinguatur, pecuniam suam debite, & in debito tempore oblatam recusaverit, à sua pecunia cadet, & offerens in perpetuum liberabitur, dominusque jure Anglorum fundum autoritate propria intrare potest, nam fraudem recusantis pecuniam, jure & debite oblatam, puniendam censent; licet redemptiones sint stricti juris, aliquando tamen, in odium recusantis id facere quod debet, favorabiles redduntur petitoris causæ.

De Sasinis sive secunda parte Investituræ Impropriæ.

Diegesis Septima.

Quis sit traditionis effectus ex jure.

Certum est ex jure communi, licet res vendita, permutata, legata, aut quovis alio titulo jure gentium comparata fuerit, nullam dominii esse translationem, nisi traditio subsequatur per eum, qui tradendi potestatem habet; ea enim sola est, quæ rerum dominium transfert, (si modo id apud disponentem fuerat,) tale enim dominium solummodo transfertur, per traditionem, quale apud transferentem erat, Itaque dominus, post investituram factam, statim plenam possessionem tradere tenetur, hanc nos sasinam vocamus Gallico vocabulo; quod argumentum plenissimum est, sasinas à Gallis ad Anglos, ab Anglis ad nos defluxisse, Hanc ergo solennitatem, sive ad absolvendam, sive perficiendam investituram sive possessionem, quasi factum aliquod per se sufficiens, ita requirit jus feudorum, ut sine ea, investitura pro nudo tantum pacto habeatur, ut multi volunt; quæ tamen à natura nudi pacti vel maxime abhorret; Nam nudum pactum actionem non producit, sed tantum exceptionem ex jure civili: Investitura tamen quam chartam dicimus, exceptionem nunquam (neque enim quis excipere de investitura potest nisi sasitus sit) actionem vero, ad dominum cogendum sasinam tradere, aliquando producit. Itaque cur pacto nudo investitura assimiletur, non video. Sola sane investitura veteribus

An investitura sine sasina sit nudum pactum.

suffi-

sufficiebat, etiam sine sasina, saltem solennitates hæ, quas hodie in sasinis observare solemus, non adhibebantur; sufficiebat enim, ut antea monui, si dominus in curia vassallum in possessionem ire jussisset, aut manu sua coram paribus curtis induxisset, etiam sine scripto, & quoniam pares non semper aderant, vicini ut testes adhibebantur, nonnunquam dominus digito demonstrando, vassallum in possessionem ire jubebat, aut claves ei tradebat, quod & in usu, suo tempore, fuisse significare videtur scriptor Regiæ Majestatis, licet in eo loco parum sibi constet, operæpretium est itaque expendere, quæ majorum nostrorum consuetudo erat, in alienationibus & traditionibus: venditorem in ædificio primum inesse oportuit, mox egredi & emptorem qui foras stabat, ingredi, hæc erat ædificii traditio, nempe janua aperta & clausa; itaque apertio, & clausio januæ, pro perfecta traditione, sive sasina fundi traditi, inter emptorem & venditorem usurpabatur, prout in monumentis Domini de Rires annotavi, sasinam datam per apertionem & clausionem ostii, ædis, aut arcis, uterque postea pro symbolo nummum præposito aut Ballivo dabant; si tamen excambium duorum ædificiorum fuerat, uterque duos nummos dabant. Sasinarum quibus hodie utimur solennitas ad nos non pervenit, nisi tempore Jacobi primi circa annum Domini 1430. antea raræ erant; imo non multo ante nostros annos tempore, Ballivi tantum sigillum, in signum possessionis traditæ domini investituræ apponebatur, præcipue in burgis seu civitatibus; Occasio sasinæ introducendæ, nata est ex ambiguitate & fraudibus, quæ in traditione possessionum occurrebant; cum aliqui Dominum ubicunque esset per baculi aut fustis traditionem, alii ex clavium traditione, possessionem dare putabant, alii in curia tantum, alii extra curiam coram paribus; Itaque ut nullus dubitationis locus relinqueretur & male feriatorum hominum calumniis obviam irent majores nostri, realem & actualem inductionem in ipsum fundum ac super ipso fundo voluerunt esse, ut vera possessio videatur. *Quæ apud majores nostros consuetudo erat in sasinis.*

Sasinæ definitio à scriptore Regiæ Majestatis ponitur sub hac forma; Sasina est possessio unde rei proprietas ex justo titulo præcedente acquiritur; Possessionem autem idem author definit esse detentionem rei corporalis animo & corpore, juris adminiculo concurrente, Corporalis dicit, quia incorporalia non possidentur, ut vult ille & recte, nam tantum quasi possidentur ex jure, licet & earum etiam sasina solet fieri; sed quod ibi quasi sui immemor possessionem usu acquiri dicat, quid sibi velit omnino hæreo; nam qui utitur, possidet saltem corporaliter; at usu acquirere possessionem absurdum videtur, nisi de præscriptione quæ propria Anglorum est, intelligat; Tale est & illud quod possessionem, pedum positionem putat dici, communi errore adductus; nam possessio non pedum sed sedis est positio, possessio autem à proprietate diversa est, & nihl commune habent; itaque, nescio si commode poterit dici, ex ea, rei proprietatem posse acquiri, nisi per præscriptionem; utcunque est, in re unaquaque præcipue hæc duo spectanda, titulus (unde & proprietas) & possessio, quæ semper est facti. Possessionem triplicem esse vult Bartolus, unam quæ multum habet & juris & facti, Alteram quæ multum juris, parum facti habet, Tertiam quæ multum facti, parum juris habet; De prima ponit exemplum in eis, quæ nobis acquiruntur per procuratorem; nam multum facti habet, cum corporalis apprehensio sit necessaria, & multum juris quia acquiritur nobis ignorantibus. De secunda, exemplum ponit in eis, quæ per filiosfamilias & servos in nostra potestate constitutos acquirimus, nam hic juris multum est, facti parum. De tertia, exempla sunt in eis quæ per nos acquirimus, nam corpore & animo apprehendimus, & jus ibi tantum assistit, sive potius non resistit, Ex hac divisione quid cuique commodum erit, carpat. *Quid sasina.* *Quid possessio.* *Possessionem divisio.*

Jam ad sasinas revertemur, quæ verissime sunt possessiones, & introductæ ut controversias sive circumventiones omnes, quæ ex investitura fluunt, & ejus interpretatione finirent; Itaque ea, ex tribus personis constat, domini, aut ejus procuratoris sive ballivi, vassalli, aut ejus actornati sive procuratoris, & publici tabellionis, quem nos notarium dicimus à notis capiendis, Testes in hoc acto adhiberi certum est, qui tamen personam non constituunt, sed tantum, ut instrumentum sive factum, fidem inveniat, apponuntur & penè semper sunt designandi. Quod ad ballivum attinet, & hæc vox, ut sasina, Gallica est, à tradendo derivata, ut ejus persona, à domino electa videatur, cui tradendæ possessionis ministerium credatur; neque sufficit generale mandatum, cum sit quasi alienatio rei hæreditariæ, sed ut sit speciale, & ad hunc effectum, necesse est; neque enim domini procurator generalis, neq; qui negotiorũ domini administrationẽ habet, etiã cum libera potestate ad hoc negotium sufficit; præterea necesse est ut hoc mandatum scripto contineatur; *Quot personæ in sasinis necessariæ.*

neque

neque hoc solum fiet in rebus hæreditariis, sed in omnibus causis majoris momenti, ut in conjunctis infeodationibus, quas dicimus, sive usufructu legittime constituendo & omnibus locationibus & assedationibus plurium annorum, quam unius, scriptum requiritur, ut post dicemus. Duplex est apud nos sasina ex persona domini; nam aut ipse manibus suis in ipso fundo præsens & stans concedit, & hæc sasina Propriis manibus dicitur: Alia est quæ (cum dominus ipse exequi non potest, quod de jure tenetur, aliis rebus impeditus) per Ballivum datur: & hæc nisi specialiter & in scriptis, de domini mandato constet, nihil in jure operatur; neutra tamen tenorem probat, neque modum solutionis, etiamsi mentio tenoris & solutionis fiat, si desit illa charta quam investituram dicimus; nam notario qui sasinæ instrumentum conficit, non est in hac re temere credendum, ut postea dicam, Ea quæ propriis domini manibus fit, si charta, quæ conditiones continet, non appareat, durissimam secum trahit conditionem & interpretationem; nam accipientem semper in servitium militare obligat, cum hæredis & terrarum custodia, & ejus maritatione; Idem in sasina quæ per Ballivum datur, si de solo mandato constet, neque mandatum illud conditiones referat, quas in omni feudo antea diximus necessarias, nempe, ut de quo tenendum sit feudum &, quid domino reddendum exprimat; nam utrumque ita præsumptione suppletur, nempe cum nullus alius superior exprimitur, & tum concedens superior præsumitur, sic si nullum servitium exprimatur, durissimum nempe militare semper presumitur.

De secunda persona in sasina requisita.

De actornato

Secunda persona in sasina requisita, est accipientis, qui & ipse præsens, & super fundo esse debet aut ejus saltem actornatus, De hoc actornato aliquid dicendum, qui nullus alius in jure nostro est, quam actor negotii alieni, & in forensi usu procurator generalis; Et actornatum nihil, nisi mandatum generale; quæ tamen vox, ex usu, etiam procuratorem ipsum abusive significat, ut in multis aliis fieri videmus, Alii Anglicam vocem putant pro procuratore: Actornata hodie, etiam ignorante domino ex cancellaria diriguntur, parte quarta solius sigilli regii roborata; unde tamen hic abusus in cancellariam irrepsit, ut procurator quis, ignorante domino, constitui possit, quæret aliquis? puto hunc abusum ex eo provenisse, quod in libris cancellariæ ab initio procuratorum constitutiones continebantur, quando proceres ad publica regni negotia citabantur & procurationes non valerent, nisi quæ sub signo cancellariæ concedebantur, dominis ipsis ab initio solitis, exemplar (nos extractum dicimus) inde petere, mox aliis nomine dominorum, qui eo facilius admittebantur, quod parum inde poterat esse præjudicii; nam hujus actornati ea vis est, ut quoties de comodo domini agatur, locum habeat in Parliamentis & sasinis, ubi acquisitio fit domino; in aliis ubi præjudicium poterat verti domino, non sufficiebat, ut neque ullum generale mandatum. Hinc est quod sasina a procuratore, nisi speciale mandatum habeat, dari non potest; à generali tamen procuratore accipi potest; sed & in hoc, fraudem fieri videmus; nam cum damnosa esset hæreditas, neque hæres aditurus speraretur, erant ex creditoribus, qui eum in hæredem deserviri curantes, etiam in sasinam induci procurabant, postea que pro debito conveniebant, sed fraus agnita rejecta est, neque ea sasina quoniam in præjudicium domini verterat, est admissa; Itaque hoc firmiter tenemus, nullum actornatum, nullum procuratorium sive mandatum generale sufficere, quoties grave præjudicium immineat. Hæc de actornato, Itaque in secunda persona sasinæ, qui est accipiens seu ejus actornatus, hæc tria requiruntur, ut mandatum illud exhibeat, nam cum in ejus favorem sit factum, ejus fidei committitur ut humiliter & supplex cum humilitate executionem ejus mandati petat: neque hæc verba omnino sunt otiosa, nam ex jure feudali vassallus, cum omni humilitate & (ut nos loquimur) cum ea reverentia, quæ decet, investituram petere debet, & etiamsi apud balivum fiat, balivus domini mandatũ reverenter exequi debet. Utriusque persona (1) tam dantis quam accipientis, concurrit in ipso actu sasinæ, nempe dominus sive ejus balivus prælecto mandato, (neq; enim aliter de mandato constare videtur) statum, possessionem hæreditariam, actualem, & realem tradit, per ipsius fundi traditionem, qui cum ipse tradi non possit, symbola traduntur, nempe lapis & terræ ipsius pars; In annuis redditibus denarii traditio sufficit, aut in ædificiis, ostii apertio, & clausura, ut antea dixi. Statusnomen, forte à stando provenit, quod omnia hæc à stantibus fiant, aut, quod, ut antea monui, possessio quasi pedum positio sit, quæ nihil aliud nisi status est, in hac nostra significatione; Status etiam apud Paulum Jurisconsultum, rem statam & stabilitam significat, Quocunque (ait ille) testamento cautum sit, ut cum ad statum suum frater pervenisset (1) ad firmam & solidam ætatem, Sic & status ætatis apud Imperatorem, sic & stati dies, statii liberi dicuntur, pro certo & constituto die, & constituta libertate, & statio & stationarii

milites

litur; De sasina & possessione actuali, reali, & corporali satis dictum est; Vocis hujus (Hæreditaria) necessaria est adjectio, nam nulla sasina personam egreditur, neque jus successionis facit, nisi quæ est hæreditaria.

Tertia persona est ipsius notarii, qui inde dictus est, quod notas ex Loquentium sermonibus & dictatis exciperet, quas postea in publicam formā redigebat, & extendebat; Notariorū alii Apostolica autoritate fiunt, alii Imperiali; priores sunt, qui, ab iis qui à Pontifice maximo autoritatem habent, fiunt; Posteriores viz. Imperiales aliquando regali autoritate dicuntur, nempe quod à Cæsaribus vel regibus in suo regno creentur: Apud nos, tantum Regia autoritate creati, permittuntur, Sane ab initio, servi tantum erant Publici, qui acta in judicio vel extra judicium, notis mira solertia accipiebant, & principio in judicio tantum obtinebant, & eos qui, compendiosa scribendi forma, dictata excipiebant, significabant; sic Modestinus eos qui notis acta Præsidum scribunt, Reipub. causa non abesse ait, & Suetonius, Titum Imperatorem, notis velocissime excipere solitum, scribit; Notarii ipsius nomen antiquum est: Nam apud Plinium in Epistolis sic habetur, Notarium voco, & die admisso, quæ formaveram dicto: Martialis etiam, notarii & calculatotis meminit, Horum usus inventus est, cum privatarum scripturarū fides vacillare cepit, ex imitatione quorundam male feriatorum hominum, qui aliorum chirographo exprimendo sæpissime etiam in judicio fallebant, ut testatur ipse Justinianus, nam erant qui totam ætatem consumerent, ut similitudines scriptionum imitarentur, & nostro tempore auditum est de quodam, qui adeo artificiose alterius totum instrumentum & conscriptionem assimulaverat, ut etiam ejus similitudine in errorem sit adductus is, cujus scriptura fingebatur, neque se subscripsisse auderet diffiteri: Itaque duo remedia Imperator proposuit edicto; Primum ut nullæ privatæ scripturæ fides adhibeatur, si ab eo qui scribens dicitur negetur, nisi à tribus testibus, contrahentium personas cognoscentibus, etiam subscribatur, aut tres testes sint qui de facti veritate deponant. Aliud, ut quæ privatim & inter privatos parietes fieri aut solita erant, aut sæpe fingebantur, in publico postea fierent, & per publicam personam expedirentur; Et sane in initio hæc tantum in judicio fiebant, Post quocunque notarius adducebatur, permissum est instrumentum conficere; ut apud nos registrationes hodie, quæ tantum in judicio fieri debebant, ubicunque vel ipse registrarius, vel ejus deputatus adest, licite fiunt. Hæc utique de notariis, quorum institutionem aut usum, sive practicam, non est mihi animo persequi, cum sciam magnos de iis libros circumferri, qui plene hanc rem absolvant, illud tantum moneo, ut eorum usus, ex privatarum scriptuarum abusu natus est, Sic ex notariorum sceleribus ad privatarum scripturarum fidem recurrendum; Nostri interea hoc publico edicto nuper caverunt, ne uni notario fides in gravioribus rebus esset, sed duo ad omnes actus qui hæreditatem respiciunt, aut causas quæ in pari gradu sunt, adhibeantur, nisi in sasinis, ubi unius notarii testimonium sufficit, si alio adminiculo juvetur, veluti aut charta aut præcepto, fortasse & contractu: at ubi nullo alio adminiculo veritas apparet. (1) si neque sit charta, præceptum, aut contractus, sasina fidem non facit; nam unius notarii testimonio plena fides hodie non adhibetur; In burgis tamen quoties resignationes fiunt, uni notario creditur, tam de veritate sasinæ, quam de reversione, sed publico urbis tabellioni jurato & creato ut aiunt; ubi autem duo adhibentur notarii, Instrumentum, ex Normannorum constitutionibus, unius manu totum conscribi debet, & utriusque manu signari; Item & hoc monendum puto, ut nulli notario fides adhibeatur, de iis quæ sub sensus non cadunt; Itaque apud nos notarii assertio, de superiore, de solutione, qualitate, & quantitate solutionis, etiamsi notarius dicat, se dominum audivisse exprimere & superiorem & solutionem, non creditur; ad Sasinas redeo & sasinæ notarium.

De tertia persona requisita.

In notario hæc tria consideranda sunt, primum ut in ipso sasinæ instrumento rogatus Sit ipse notarius, & hoc exprimatur, quod usque adeo necessarium, ut sine eo sasina non sit; Quod ad ipsam sasinam attinet, instrumentum illud est, & solennitas extrinseca, quæ non præsumitur nisi constet, & sine qua actus ipse non valet; nam has sasinas privatim fieri majoribus nostris non placuit, sed in publico, & præsente aliqua persona publica. Itaque consultus aliquando, an domini asserentis se sasinam dedisse aut etiam Ballivi confessio pro sasina sufficiret: respondi, non puto sufficere; nam si demus domini confessionem sufficere, nulla unquam erit sasina, nullus notariorum usus, & innumeris fraudibus fenestra aperietur: neque de loco sasinæ constabit, cujus necessitas in

In notario sasinæ quæ requirantur.

An confessio domini confitentis se sasinā tradidisse sufficiat.

in omni ſaſina (ut diximus) requiritur, & ut actus omnibus ſuper ſolo præſentibus perficiatur; cum confeſſio domini ubilibet fieri poſſit: quod ſi non in ſaſinis, nullibi notariorum uſus erit, ſi res ex unius confeſſione tranſigi poſſit, cum ipſius facti veritas hic quæratur potiſſimum, & ſit neceſſaria, quæ non ſemper ex confeſſione liquet, nam confiteri poſſumus falſa. Præterea neque temporis ipſius quando ſaſina data eſt mentio erit, cujus certe ratio in ſaſinis ſemper eſt habenda, tam ratione accipientis & dantis, quam aliorum intereſſe habentium, confeſſio enim poterit fieri ſine temporis expreſſione. Memini apud Canoniſtas contraverti graviſſime, ſi in reſignationibus beneficiorum, publicum reſignationis inſtrumentum fieri debeat, an vero ipſarum partium confeſsiones ſufficiant, & concludunt omnes inſtrumentum publicum, à notario de ipſa reſignatione confectum, ex neceſſitate requiri; nam actus ipſius reſignationis, per traditionem annuli, libri, aut pedi, ſive baculi paſtoralis, ita ex ſubſtantia eſt, ut ſine eo nihil factum præſumatur; ſic in reſignationibus feudorum, ut actus aliquis à reſignante interveniat, qui pro rei traditione ſit, neceſſe eſt, alioqui reſignans deveſtiri aut nudari feudo ſuo non præſumitur. Conſtat ergo ex his quæ diximus, ſaſinæ confeſſionem, ubi veritas facti, ſive ipſe actus requiritur, non ſufficere, ſed inſtrumento publico manu notarii, ſive notariorum confecto opus eſſe, ut ſaſina valeat; non tamen inficias ibo, confeſſionem ipſius concedentis aliquando multum contra confitentem operari, modo in judicio fiat, aut forte in ſcriptis, atque hæc de ipſa ſolennitate actus.

Secundum in perſona notarii conſiderandum.

Secundum eſt de perſona notarii, in quo hæc annotanda ſunt, ex vicinorum ſtatutis & legibus, cum propriis pene deſtituamur; primo ut notarius excedat annum viceſimum primum, neque enim firmum judicium ante eum annum habere præſumitur, & ut expedite legere & ſcribere ſciat; neque enim aliter dictata, aut quæ fiunt, excipere notis poteſt, utque ſit integræ famæ, nam alioqui inſtrumenta ab eo confecta, ſuſpitioni erunt obnoxia, neque ordinibus Eccleſiaſticis initiatus, ne ſi falſum commiſerit, eorum prætextu ſupplicio ſubtrahatur: denique prudentes & rerum agendarum periti, eligendi ſunt ad hoc officium, qui ante electionem de fideliter exequendo ſuo munere, nec cuiquam fraudem faciendo fideliter jurabunt; electus notarius contractum à partibus recipere, aut eorum nomine, ſubſcribere non debet, niſi contrahentes aut rogantes, ex facie & vultu cognoſcat; neque excuſationem ignorantiæ prætendens audiendus eſt; nam in hoc genere peccatum memini aliquando à nonnullis, qui nimium rei gerendæ cupidi, unum ſe alium profitentem obligarunt in graviſſimas conditiones, quibus verus debitor nunquam ſe potuit liberare; Itaque notitia contrahentium ſemper in notario requiritur; nonnunquam in loco magnum momentum eſt; ſemper enim obſervandum ut ſit locus honeſtus, ſi fieri poteſt, ut ſit publicus, ſaltem ab omni ſuſpitione alienus, præcipue violentiæ, ne forte de iis inſtrumenta conficere vi cogantur, quæ ſui juris exiſtentes, nunquam confeciſſent.

Pater cum filio connotarius in eodem facto eſſe non poteſt, idque publico edicto apud Gallos cautum, quod etiam Arreſto Senatus pariſienſis extenſum eſt ad duos fratres: ad avunculum, & nepotem, & ſocerum, & generum, ne ſimul connotarii in eodem actu eſſe poſsint. Notarii omnes Protocolla ſive regiſtra omnium eorum actuum, de quibus ab iis inſtrumenta rogata ſunt, habebunt, in quibus ea omnia inſtrumenta fideliter & integre inſerantur, ut requiſita exempla partibus quærentibus exhibeant; Protocolla ſive regiſtra hæc diligenter ſunt ſervanda; neque cuiquam niſi contrahentibus & eorum hæredibus & ſucceſſoribus inſpiciendi licentia danda, mortuo notario, Protocolla apud Tabelliones, ſive Amanuenſes juriſdictionis illius, in qua fiebant deponenda, hæc ex Gallicis conſtitutionibus deſumpta, quia noſtro uſui conveniunt, appoſui, ut & noſtri ex parte intelligant, quid in perſonis notariorum requiratur; licet apud nos, non tam exacte notariorum perſonæ coarctentur, & ſunt hæc quæ de iis conſtituta ſunt, nempe ut à rege præſententur, poſtea à Senatu examinati, ſi digni videantur, juramento exacto admittendi, & eorum ſignum, ſigillum & ſubſcriptio regiſtranda, cautio de fideliter exercendo officio præſtanda, Protocolla à Senatu ſignanda, à quo officio, niſi in teſtamentis, miniſtri, qui curam prædicationis verbi dei habent, excluduntur.

Tertium quod in forma inſtrumenti requiritur.

Tertium quod in inſtrumento ſaſinæ obſervandum, eſt forma qua notarius in conficiendo inſtrumento uti debet, itaque à dei nomine incipiendum ab eo eſt, auſpicatius enim id putabant majores, & quod maxime in fide & officio contineret, ſi deum principio operis aſcriberent, quod à delicatulis iſtis noſtri temporis notariis ſæpe præteriri dolendum eſt; nam etiam ex conſtitutionibus Juſtinianeis certum eſt omnibus

nibus

nibus instrumentis dei nomen præponi deberi, ubi sacratissimus Imperator scribit inchoandum instrumentum autore deo, quod & aliis locis in authenticis manifestum est; Itaque cum eandem consuetudinem in instrumentis semper observandam jubeat, ego sane veterum illum morem in omnibus instrumentis retinendum censeo, nempe ut à dei nomine exordium sumatur. Quod autem Imperator, Imperatoris nomen sequi vult, annum imperii, & consulis etiam nomen, qui in anno illo erat, & indictionem, & mensem adjici, hæc suis hominibus, quique imperatorem pro domino agnoscebant scripsit, & eo tempore tum per consules anni designabantur, ut moris erat apud Romanos, nos cum jam creari consules desierint, nec si essent, aut eos, aut eorum Cæsares agnosceremus, certiorem rationem sequuti, veri Cæsaris & nostri Imperatoris Domini Jesu annum in primo loco ponere solemus, à conceptione salutis semper incipiendo, ut annus nativitatis domini nostri semper primus sit, reliqui ab eo in suo ordine numerentur, (licet hæc computandi ratio hoc anno sexcentesimo supra nullesimum innovata sit, ut annus à primo Januarii incipiat) secundo cum regis nostri nomine, regni annum subjungimus, quemadmodum prius Cæsaris.

De Indictione, antea in usu erat; imo & Doctorum opinio est, Indictionis mentionem fieri debere, in omnibus instrumentis, alioqui si vel prætermittatur, vel falsa inseratur, vitiari instrumentum, sed quid loquor de Doctoribus, cum ipsius Justiniani, & ex jure Pontificio edicto caveatur, ut indictio semper inserenda sit, & quoniam de indictione mentionem fecimus, ejus origo & ratio inveniendi plenius explicanda. Indictio cursum quindecem annorum continet, ulterius non extenditur, sed ad primum fit recursus; putant multi indictiones ita dici, & hoc tempus comprehendere; quod singulis quindecem annis (1) tribus lustris Romani solebant tributa orbis sibi subjecti exigere. Viz. primo quinquennio sive lustro ferrum, ut inde arma fierent militibus Romanis; Secundo quinquennio sive lustro argentum, ut inde stipendia solverentur; Tertio quinquennio sive lustro, aurum, quod in publico ærario deponebatur; sed aliunde rationem hujus vocis iniquirendam puto, neque enim harum collationum in his speciebus, singulis lustris quisquam est, quod sciam qui meminit; scio sane indictionem tributi sive exactionis esse speciem, quæ à principibus populo indicitur, inde Tit. in decimo libro Codicis, de indictionibus aut super indicto: imo & ibidem constat tempus quoddam constitutum indictionis conferendæ, ne possessiones in incerto essent; at hoc loco pro eo calculo sumitur, ex quo annorum ratio supputatur, sunt qui indictiones has ab indictione ludorum panegricorum vocari putent, inter quos est Josephus Scaliger, quanquam immerito ibi Onuphrii Panuvini opinionem de origine indictionis damnet. Sed de indictionis origine, causa institutionis, aut Olympiadum in eas mutatione, longius inherere non est nostri instituti, tantum quatenus ad usum instrumentorum, præcipue sasinarum usus noster requiret, insistemus; Cœptæ autem indictiones sunt Constantino magno Imperatorem, anno domini 313. ante octavum diem Calend. Octobris, quo die victus est Maxentius, (infensissimus Christianis) à Constantino Cæsare, religioque Christiana in libertatem vendicata; sane ex eo tempore indictiones cæpisse, autores sunt Onuphrius, Mercator, Hottomannus, & plerique alii; Itaque tanquam à primordiis Christianæ libertatis decreto consilii Niceni statutum est, ut sublatis Olympiadibus, annorum ratio ab eo tempore iniretur, ut decimoquinto quoque anno nova indictio esset, & anni singuli indictionis numerarentur, Sed sane Imperator Justinianus indictionis rationem, altius repetere videtur; Imo & ante Romam conditam, & ante domini nostri natalia, sed de hoc alias; Natus enim creditur dominus noster currente tertia indictione; itaque indictionis perantiquum usum esse constat. Nam in titulo de Justinianeo Codice confirmando, indictionis nomen ponitur, annorumque calculus pereum supputatur; Indictionis vere inveniendæ ratio hæc erit, numerum annorum domini collige, & tres iis adde; collectum numerum per quindecem divide, & quod supererit indictio erit, si nihil supererit, decimaquinta erit indictio; quod ex his adjectis vulgaribus versibus, melius apparebit.

De indictione.

Si per quindenos domini diviseris annos,
His tribus adjunctis, indictio certa patebit,
Si nihil excedit, quindena indictio currit.

Utrum autem indictionis apponendæ ratio reddi potest, dubitatum sæpe audivi, & licet non omnium quæ à majoribus sunt instituta, facile sit rationem cujus reddere; tamen quia

sic in jure civili, sic in canonico præstitutum est, observandum nemo bonus dubitabit, præcipue cum usus noster cum his conveniat; rationem reddit Justinianus in ea authentica; ut præponatur nomen Imperatoris, nempe ut ex majoribus & perfectioribus indiciis & eorum inter se collatione, temporum designetur cursus; neque quicquam verius dici potuit nam ex collatione anni domini, regni & Indictionis veritas aut falsitas instrumenti sæpe elucescet, Quid enim si annus domini, cum anno regis regnantis non conveniat, neque enim officium notarii, imperitis, aut iis qui temporum rationem & calculum inire non possunt, demandandum est; imo quod majus est, Imperator, etiamsi usus alicujus regionis aliter invaluerit, usum quidem illum retinendum vult, hæc tamen superadjicienda, in quo procul dubio posteritati consultum voluit; Sane ex jure canonico, indictio adeo necessaria est, ut ejus omissio, tanquam falsitas, instrumentum omnino vitiet; quod magis miror, in causa inter Robertum Brucium, & Joannem Levingstonium agitata, super antiqui instrumenti falsitate Senatum censuisse indictionem decimam septimam, instrumentum manifestæ falsitatis non coarguisse, cum indictio ultra decimam quintam non excurrat; appareretque, illam indictionem consulto à notario adjectam, ut falsi post ejus mortem instrumentum coargui facillime posset; licet propter præsentem necessitatem pecuniæ, cui inhiabat, & quam aliàs non fuisset accepturus instrumentum absoluisset; nam non solum falsa indictio, præcipue cujus falsitas tam clara, tam manifesta erat, sed etiam omissio indictionis totum instrumentum vitiat. Menses & dies apponendi sunt ex necessitate, ut sciatur quo die, quo mense quid sit actum, & eorum omissio tam jure Cæsareo, quam Pontificio, totum instrumentum vitiat, & infirmat, licet aliquando erroris veniam à Senatu concessam vidi, in die vel in mense, si alteruter omissus per errorum fuerit, & de errore constiterit, non si uterque; sed profecto in his, si negligentia in minoribus permissa fuerit, facilis transitus ad majora fiet & fenestra ad omnem nequitiam patifiet. Itaque viderit Senatus, ne dum frena laxat, notarii in præcipitium ferantur; semper enim id quod sequitur, parvum videtur, respectu ejus quod præcesserat. Hæc itaque de principio sasinæ imo, & cujusvis instrumenti.

Actus Instrumenti qualis. Sequitur actus ipse, in quo describendo, Notarius formam solitam observari curabit, ut quisque quod sui muneris est agat, nempe vassallus, humiliter requirat executionem mandati: quod Ballivus reverenter mandatum accipiat; quod notario prælegendum tradat; tunc hujus mandati tenor inferatur, nonnulli ut officiosiores videantur, totius chartæ tenorem inserunt, neque tamen charta sic inserta fidem faciet: Alii totum præceptum omittunt, quorum instrumentis, vix puto fidem adhibendam, ne negligentia hæc in legem abeat; unum hoc præcipue observandum est ex constitutionibus Galliæ, ut semper contrahentium, sive eorum qui mandatum exequuntur, habitationes exprimantur, alioqui non solum officio notarii privantur, sed etiam in pœnam arbitrariam, sive mulctam incurrunt & sane cum notitia contrahentiũ notario necessaria sit, ad eam facilius cognoscendã, per habitationes sunt designandi. Idem in testium designatione observabit. Prælecto præcepto Ballivus ad officii executionem procedit, & vassallum investit per lapidis & terræ traditionem, nam ea traditio dominium transfert, ut antiquitus clavium traditio possessionem, sed in re præsenti & super ipso fundo hæc traditio fieri debet; non quidem (ut aliqui artificiose commenti sunt) ut super ipso fundo traditam sasinam dicerent, & in ea terra tum se fuisse stantes, cum pulverem ex solo per aliquot miliaria advexissent, calceosque eo replessent, & super, sive in calceis plenis stantes, se super fundo ipsius tenementi sasinam dedisse deposuerunt in judicio, certum enim est, sasinam extra fundum ipsum datam nihil operari. Et ut omnia exactius fiant & caventur non solum annus, dies, & mensis, sed etiam hora diei, apponitur, ne forte in nocte quid fiat, cujus est probabilis ignorantia, quo magis miror, quomodo eis, qui mensem aut diem prætereunt, ignosci possit.

De loco. De loco quæstio est, an in omni instrumento & contractu necessarius sit, in sasina necessarium dixi, Sane in jure de loco contractus, quod exprimendus necessario sit, non reperio, In Gallicis constitutionibus expresse tamen cavetur, ne locus facti omittatur. In sasina molæ sive molendini hoc observandum, ut (nisi mola ex pertinentiis sit, ut exprimi non sit necesse) in ipsa mola sive ostio, sasina ejus sit danda; si plures sint fundi non uniti, in omnibus danda est sasina, ut pro omnibus valeat: nuper tamen Senatus censuit, in agris conterminis, sive contiguis, qui de eodem tenentur domino, sasinam datam in uno, pro omnibus sufficere; Dicitur autem fundus, conterminus sive contiguus, ubi agri se mutuo contingunt & nullius alterius domini proprium feudum sive fundus interjacet.

An autem communia quam dicimus (quæ nihil aliud est, nisi pascua communia sive prædium

um commune) agros disterminet & disjungat, quæstio est, nam quod plurium commune est, plurium esse proprietatem necesse est, & quod commune est, meum dici posse textus probat; puto tamen communiam hanc agros ejusdem domini contiguos disjungere, si modo hæc communia ad alios pertineat: At ab initio alii erant mores, nempe, ubi unus ager neque pars, neque pertinentia alterius erat, separatam sasinam requirebat, nisi forte uniti essent, & quoniam in unionem incidimus, quid ea sit discutendum.

Unio est cum duo fundi separati in unum uniuntur, ab eo qui habet potestatem, ita ut sasina, in fundo uno capta, pro omnibus sufficiat; dixi ab eo qui potestatem habet: nam nemo nisi utriusque fundi aut omnium si plures sint, dominus unire potest; imo sunt qui putant, dominum utriusque fundi discontigui, ne ipsum quidem unire posse in concessione, quam subvassallo est facturus, nisi ipse unitos in unum Dominium, & Baroniam habeat; quum nemo plus juris in alium transferre possit, quam ipse habet: & ut vulgo dici solet tot sunt stipulationes, quot res in stipulationem deductæ; sic quot sunt fundi discontigui, nec in charta uniti, totidem sasinæ debent intervenire, uti plenum transferatur dominium. *De unione.*

Angli autem latius hoc extendunt; etiam sine expressa unione, imo sine ulla, unicam sasinam sufficere putant pro omnibus feudis, quæ in eo vicecomitatu sive districtu sunt; sic in burgis, unius tenementi sasinam, pro omnibus tenementis illius burgi sufficere volunt, si modo ita se velle dominus declaraverit; Si vero fundi in diversis comitatibus siti sint, plures sasinæ requiruntur.

Unio itaque est duorum aut plurium tenementorum seu feudorum in unum dominium, sive Baroniam annexio, sive incorporatio: Sic in jure canonico unio beneficiorum dicitur, cum duo vel plura ita uniuntur in unum corpus, ut pro uno æstimentur; & hæc unio ideo tantum fit, ut dominus, vassallum pluribus molestiis liberet, ne in plura loca, ad plures sasinas capiendas, distrahatur, pluresque boves, (nam singuli pro singulis sasinis domino debentur) præstare cogatur: In hac unione tria sunt consideranda, is qui facit unionem; fundi qui uniuntur; & is qui recipit: qui facit unionem major debet esse; nam unio in minore ætate facta restitutioni in integrum est obnoxia; & in charta, à se facienda debet hæc unio contineri; fundi qui uniuntur discontigui esse debent, frustra enim uniuntur, quos natura univit & conjunxit. Qui vero unionem accipit, non jam duorum fundorum videtur dominus, sed tantum unius, neque in duplici servitio tenetur, sed unico, nec boves tres aut quatuor, pro numero fundorum, domino investitus debet, sed tantum unum.

Dissolutio unionis fit, quando vassallus ex pluribus fundis unitis, unum de domino suo tenendum alienat, & dominus consenserit, nam non tantum ille fundus qui alienatur, ab unione & reliquis unitis dissolvitur, sed fundi reliqui redeunt ad eum statum in quo fuerunt ante unionem, quod nostri familiari exemplo demonstrant, si enim sagittæ vel ligna in unum fascem colligentur, & vinculum quo colligantur dissolvatur, & unum eximatur, non tantum illud unum ab unione disjungitur, sed alia omnia ligna vinculo dissoluto, dissolvi necesse est; nec restituitur unio, nisi dominus ab initio licentiam alienandi dederit, salva unione, vel de novo eas terras univerit, & annexaverit: per ususfructus constitutionem, licet de domino superiore tenendi, sasina etiam subsequuta, unio tamen non dissolvitur. Unio autem hæc in charta semper esse debet, alioqui unio in sasina non valet; ut neque unquam quando charta pura est, (1) quando nullam conditionem, nullum provisionem habet, cum sasina detur super eadem charta, non super adjectis conditionibus aut provisionibus; nam conditiones hæ sive provisiones habentur pro non adjectis; Charta enim est regula & norma sasinæ, ad quam sasinæ tenor semper est conformandus. *Unio quomodo dissolvatur.*

In hac tamen unione hoc observandum est, quod licet unica sasina discontiguitatis vitium suppleverit, & pro omnibus terris sufficiat, non tamen mutat jurisdictionem judicis ordinarii: exempli gratia si plures fundi uniantur, quorum unus in Lothiania, alius in Fifa, tertius in Levinia situs est, sasina quidem unica ad principem locum, saltem ad destinatum in carta pro omnibus sufficiet, tenentesque omnes ad domini sui judicium ibi sistere se debent: si vero judex ordinarius eos in jus citari curaverit, Fifensis coram suo Fifensi vicecomite, Lothianus sub suo Lothiano, & Levinianus sub suo Leviniano judice comparere tenentur, & judicium suscipere; quod etiam speciali ordinum statuto cavetur; sic etiam si tributum indicatur, nam Lothiani, suo vicecomiti & reliqui, suis solvere tenentur, & hi possunt pro eis distringere; Quod ad testes attinet, eorum omissio aut falsorum insertio, totum instrumentum vitiat, & in jure Cæsareo & nostro per locum designandi sunt habitationis, ut antea

tea monui, nec paucioribus quam quatuor teſtibus probis & fidelibus hominibus in rebus gravioribus creditur, quique contrahentes de facie noſcant, licet jure civili tres, jure canonico duo ſufficiant, quod & nos antea ſequebamur.

Sic abſoluta forma inſtrumenti, notarius nomen ſuum & ſignum apponere debet ex jure: imo quod magis mirandum videri poſſit & tamen cum æquitate convenit, non ſolum totum negotium ipſum audire, ſed etiam totum inſtrumentum ipſius manu ſcribi debet, neque illud poteſt ex jure notarius alii demandare; Signum autem illud, literas duas nominis & cognominis notarii continere debet, ſubſcriptio autem hæc non ſolum omnia ſic facta eſſe debet exprimere, ſed ſic fieri ut præmittitur, ſe ſciviſſe, vidiſſe, & audiviſſe, notamque cepiſſe, & inde præſens Inſtrumentum ſua manu confeciſſe rogatum & requiſitum à parte ſive partibus, in quorum favorem Inſtrumentum confectum eſt; quod tamen non ſemper apud nos obſervatur, nam frequenter illud deſcribendum aliis ſolent committere, ita tamen ut illud ſe feciſſe probent & his verbis uti tum ſolent, Et hoc preſens inſtrumentum manu aliena confectũ & conſcriptum me aliis rebus occupato, ſubſcripſi in fidem præmiſſorum, rogatus & requiſitus, Eſtque hæc rogatio in jure adeo neceſſaria, ut ejus omiſſio inſtrumentũ vitiet (1) niſi exprimat notarius ſe rogatum & requiſitũ fuiſſe, inſtrumentum ſuis viribus deſtituatur non enim debent notarii non volentibus ſe inſinuare, aut inſtrumenta captare: neque rogatio ſolum in notario requiritur, ſed etiam in teſtibus, ut in inſtrumento contineatur, & illos rogatos & requiſitos fuiſſe, tantam diligentiam majores noſtri putarunt requiſitam, ne inſtrumentorũ fides vileſceret, & merito ut ex eventu hodie conſtat; ſed inter rogationẽ notarii & teſtium hoc intereſt, quod notarii rogatio ſemper ſit exprimenda, teſtium vero aliquando præſumatur, Generaliter hoc tenendũ eſt de notariis, ut fides illis tantũ adhibetur in eis quæ ſub ſenſum cadunt, nam ſi notam dederint de ea re quæ ſub ſenſum non cadebat non creditur; Itaque hæc verba vidiſſe & audiviſſe ſolent apponi. Hæc generaliter de ſaſinis, perſonis ad ſaſinam requiſitis, earum forma.

Sunt tamen quædã in ſaſinis apud nos ſpecialia, Primũ ut in ſaſinis dandis ex præcepto cancellariæ (1) quando quis deſervitus in hæredem, & retornatus, præceptum ex cancellaria impetraverit ad Vicecomitem illius diſtrictus ſive regionis vel ad Seneſcallum, ad executionem illius precepti, ipſius Vicecomitis aut ejus deputati preſentia opus eſt; quod & in Seneſcallo obſervatur; nec illud præceptum per alium niſi per Vicecomitem aut Seneſcallum do mandari poteſt; nec alius eſſe in ejus præcepti executione notarius, quam illius Viceeomitatus tabellio, ſive ſcriba publicus, nos clericum communem, (quod ad eum ab omnibus acceſſus communis pateat,) dicimus, ratio eſt, nam cum extentus retornatus regi debeatur, & Vicecomes teneatur pro eo reſpondere, non eſt illud officium alii committendum, quam illi qui pro ſaſina illa tenetur reſpondere, & Vicecomitis & Seneſcalli in ſingulis Scachariis eis ſummis quæ in præcepto continentur, onerantur, nec dimittuntur, niſi ſoluerint, In aliis præceptis, quæ ex reſignatione forte feudi in manus domini regis fiunt, talis cautio non eſt neceſſaria cum aperte ipſum præceptum dirigatur ad Vicecomites illius diſtrictus; Nec non relicto albo pro alio ballivo ex arbitrio vaſſalli eligendo; itaq; in iis vaſſallus non ſolum ballivũ ſed etiam ſuum notarium deligere poteſt, cujus miniſterio utatur: rectius tamen fecerint, ſi in omnibus præceptis cancellariæ Vicecomitem executorem adhibuerint, & tabellionem illius diſtrictus publicum, notarium; nam lex indiſtinctè loquitur, niſi forte Vicecomes aut ejus ſcriba ſeu tabellio recuſet; nam eo caſu ad alios recurrere poteſt: & tamen præcepta quæ ex inquiſitione procedunt, nemo exequi poteſt niſi Vicecomes, Seneſcallus & eorum deputati, nec alius ſubſcribere, niſi eorum tabellio publicus.

In burgis, ſaſina niſi à ballivo burgi data, & à tabellione burgi ſive civitatis publico confecta, in judiciis rejicitur, licet hoc nova conſtitutione ſit cautum, cum apud nos aliter in aliis burgis, præter Edinburgenſe, conſtet obſervatum, ſed male.

Sed mirum cujus videri poteſt, cum tam expreſſe caveatur à Regina Maria, ut omnis ſaſina ex præcepto cancellariæ non procedens, ſed ab alio & ballivo & tabellione confecta ut intra annum & diem illa ſaſina ſive illud ſaſinæ Inſtrumentum publico illius diſtrictus, in quo terra ſita eſt, ſcribæ ſeu clerico communi exhibeatur, ut is illud regiſtro inſerat, ſaltem annum diem & menſem, quo ſaſina data eſt, cum deſignatione illius tenementi, cujus ſaſina data eſt & annotatione nominis notarii & teſtium; quomodo inquam hoc ſtatutum adeo in oblivionem venerit, ut niſi à domino Iacobo Elphingſtoun Secretario & nunc Senatus principe digniſſimo, memoria ejus repetita fuiſſet, fere publica invidia, vel negligentia penitus exoleviſſet, cum tamen & ab Henrico 8. ſpeciali ſtatuto cautũ ſit, & ſummam in ſe æquitatẽ contineat,

tineat; & fraudibus viam obstruat; in quo etiam statuto cavetur, ut ille idem clericus ante Scacharium semel in anno rursus exhibeat, ut in registro maneat, omnibusque quorum interest, innotescat, & exemplar exhibeatur.

Explicandus autem de sasinis est nodus, qui in nono Parliamento Jacobi primi habetur, ubi licere ait Serenissimus rex parti adversariæ sasinam, quæ de feudo & hæreditate est, & ex deservitione sive inquisitione discendit, intra quindecem dies infringere, in conquæstu intra quadragesimum diem, modo ipsi in sasina fuerint; cujus statuti hic est sensus, & cum moribus Anglorium convenit, à quibus ad nos videtur discendisse, ut licet quis tanquam hæres alteri in feudo antiquo deservitus fuerit, non tamen continuo in sasinam seu possessionem mittendum, nam si aliquis alius sit sasitus, licet etiam tacuerit in deservitione, tamen si sasinam suam vicecomiti monstrare paratus sit intra quindecem dies (si hæreditatis sit quæstio) aut intra quadraginta dies si conquæstus, non est ex sasina sua ejiciendus, quod nos sasinam frangere, Angli dissaiire dicunt, nam dissasinam facere nihil aliud est, quam sasinam rumpere aut possessionem impedire.

Sed ut ad sasinas nostras revertamur, alia est sasinarum divisio apud nos, ut una sit à præcepto Cancellariæ, post Inquisitionem de morte antecessorum; Altera quæ Clare constat communiter dicitur. De priore antea dixi, nunquam concedi, nisi per inquisitionem, hæres deservitus & retornatus fuerit, quo retornatu cancellariæ demonstrato, Cancellariæ custos præceptum ad Vicecomitem dirigit, sive ballivum in burgis, qui id jus habet, ut continuo sasinam secundum illius præcepti tenorem concedat: & hæc sasina majoris est roboris & efficaciæ. Altera ex nulla inquisitione præcedente, nulla cognitione causæ habita, sed ex ea scientia quam dominus superior in scrinio pectoris se habere putat, dirigitur; etiam sine evidentiarum sive monumentorum inspectione, licit viri rerum suarum satagentes, antecessorum monumenta exigant, ut conferendo sciant, si in omnibus præsentia cum præteritis conveniant Ita Clare constat, ea sasina dicitur, ab iis vocibus quæ in principio narrationis continentur, Quia nobis clare constat (ait dominus) quod N. pater, avus, patruus, aut siquis alius sit antecessor, R S obiit ultimo vestitus & sasitus, ut de feudo, ad fidem & pacem &c. sed id genus sasinæ non tanti est roboris, neque efficaciæ, quantæ prior est; nam hæc posterior licet adversus dantem & dominum ipsum valeat, tamen ad instruendam actionem rescissoriam non sufficit: imo plerumque neque ad agendum, veluti si forte coloni se dupliciter molestatos quærantur, aut duplicem exactionem ab iis fieri; in his enim casibus hoc genus sasinæ non sufficit ad excludendam alterius sasinam, que ex inquisitione processit, nisi forte is qui tali sasina utitur, etiam antecessoris sui sasinam ex inquisitione producere velit, aut in continua possessione fuerit; ut cunque est sæpe senatus declaravit per interlocutorias, si quæstio de hæreditate peragitur, tales sasinas vix sufficere, & cum robur omne ab his sasinis tollere nequit, quam minimum saltem reliquit: itaque rectius fecerint in jus antecessorum successuri, si per inquisitionem jus suum persequantur, quam si hæreditatem ex præcepto, quod clare constat vocatur, adeant; licet hoc genus sasinæ in burgis potissimum usurpetur, & hoc genus investiture cum jure feudali potius conveniat, in quo vassallus à domino iuvestituram petere, dominusque concedere tenetur.

Alia sasina divisio.

In omnibus sasinis quæ in burgo dantur, hoc observandum Senatus censuit, ut ratio aliqua in sasina, cur ea detur exprimatur, nam si ex inquisitione procedat, inquisitionis in ea mentio fit, Si ex alienatione vel resignatione, nec ea tacenda; si quod immediate successurus sit suo antecessori, & hæc ratio adjicienda; quod tamen in sasina extra burgum non est necessarium, cum multæ alienationes originaliter fieri possint, quæ de concedente teneantur, quo casu nulla ratio, nulla causa in sasina necessaria est sed simpliciter sasinam dari sufficit. Si dominus suo vassallo sasinam dederit, bovem in signum & symbolum sasinæ capit, qui ejus proprius sit; si aut recusaverit vassallus, aut distulerit, aut forte bos non sit in fundo, pro pretio dominus distringere potest, etiam sine citatione, aut adjudicatione. Effectus autem sasinæ est, ut sasitum, dominum utilem faciat, si modo qui dedit dominus erat, cum traditio tale dominium transferat, quale apud concedentem erat, si dominus dominium transferre intenderat; nam fieri potest ut tantum usum fructum, vel locationem ad multos annos per hanc sasinam voluit constituere. Quod si duobus investitis, sasina posteriori investito prius tradita sit, prius investitus, à jure domini cadit, ut dixi, Quod si sasitus per anum & diem integrum pacifice fundum in quo sasitus est, possideat, possessio ei nullo modo est auferenda, quandiu titulus, ex quo sasinam accepit, inconcussus manet; quod in omni possessione est observandum ut qui annum & diem proxime ante diem motæ querelæ possidet, is pro vero & indubitato pos-

Effectus Sasinæ.

possessore habeatur, donec jus dominii in judicium deducatur & excutiatur; in actionibus tamen de ejectione, sæpe dimidii anni, sæpe mensium aliquot possessio sufficiet.

Superest ut materiam hanc Sasinarum absolvamus, videre quando, & in quibus, sasina requisita est & quando non, & ut à moribus vicinorum incipiamus, Apud Anglos in duorum feudornm permutatione quod excambium vocant, licet utriusque dominium transferatur, sasinam illi non putant necessariam; nam possessionem diuturnam excambii nomine sufficere putant, Sic in divisionibus inter hæredes aut Portionarios, & in resignatione, & quando burgalia feuda testamento disponuntur: In libere tenementis tamen sasinam requirunt; libere tenentes eos dicimus, qui pro vita sua, veluti si ipsi sint usufructuarii, possident, & jus utendi & fruendi habent: In reliquis locationibus non requirunt Angli sasinam; Apud nos non solum in libere tenemento, sed etiam in locationibus pro certo annorum spatio, sasinarum usus frequens erat, ut adhuc ut plurimum solent in septentrionali parte; Sunt qui putant in constitutione ususfructus sasinam adeo necessariam, ut si qui constituit, præmoriatur usufructuario, aut fundum vendiderit ante sasinam, constitutio ususfructus non valeat: at hodie sasina in nullis nisi hæreditariis titulis, ubi dominium transfertur, est necessaria, si aliqua possessio corporalis adsit; sane in emphyteutis, si is qui primo emphyteusin acquisiverit, sasitus fuerit, ejus hæredes sasinæ sive investituræ renovationem petere non tenentur ex jure Romanorum, quod & apud nos aliquando in usu erat; hodie quilibet hæres sasinam renovare tenetur; Apud Gallos in successione sasina non est necessaria; mortuus enim sasit vivum, qui successioni proximus est, & ad succedendum habilis: Apud nos hæreditarius titulus, sive feudum hæreditarium prædecessoris, sine sasina, in successorem non transit.

Quid juris vassallus ex Investitura consequatur.

Diegesis Octava.

Postquam vassallus sasitus fuerit, ex traditione possessionis utile dominium rei feudalis consequitur (quid sit utile dominum, quid directum antea diximus) & omnes utilitates & fructus feudi, sive naturales sive industriales, sive in superficie, sive in visceribus terræ, commoditates, libertates, privilegia, & ea omnia quæ directus dominus antea habuit, ipse jure proprietatis possidet, omnesque actiones de feudo, & contra feudum, vassallo & in vassallum competunt, ita ut is solus de proprietate feudi, & agere, & conveniri possit, etiam domino ignorante vel prætérito & dominus licet ignarus, judicium tamen à vassallo susceptum agnoscere tenetur, si feudum ex causa ei postea aperiatur; itaque vassallus rei vendicationem, habet, quæ nulli nisi domino competit ex jure, & interdicta, tam retinendæ, quam recuperandæ possessionis; aget etiam rescissorio judicio, quandocunque aut ubicunque quæstio proprietatis agetur, & sic tam petitorio quam possessorio judicio poterit experiri, sine consensu domini superioris: Judicio finium regundorũ (nos perambulationem vocamus) agere non potest; nam domini interesse ibi versatur, ne fines suæ superioritatis minuantur.

Primum itaque jus quod vassallo post investituram competit, si semel possessor fuerit, & possessionẽ amiserit, eaque ad dominũ pervenerit, contra dominũ potest agere, ut amissam possessionem sibi restituat & ex mora omnes fructus potest petere: Potest etiam sua autoritate vacuam possessionem feudi apprehendere, & vi sua ingredi, & uti, frui; vacua autem possessio est, ex jure feudali, quæ à nullo nisi investiente possidetur: apud nos, quæ à nemine possidetur; fructus autem & utilitates ita in eum transeunt, ut sine consensu domini de eis disponere posit: si quid per alluvionem aut alio modo acesserit fundo, eodem jure quo principale censebitur, & fructus illius, vassallo, non domino accrescent, Quæ tamen in specie in vassallum transeunt, enumerantur in clausula chartæ post tenorem cum omibus ædificiis &c. cujus clausulæ interpretationem, rejecimus in hanc diegesim.

Cum domibus ædificiis, &c. Domus sane & ædes sive ædificia naturaliter solo cedere ante diximus, non tamen turres & fortalicia solo cedunt, nisi aut expressè nominentur, aut is qui dispositionem habet, cum jurisdictione & imperio mero dispositam habeat (1) cum potestate gladii exercendi; Itaqne in omni dispositione non veniunt, & ratio est, quia pars & instrumentum sunt jurisdictionis, & jurisdictio nunquam concessa videtur, nisi exprimatur, sed semper apud dominum directum

tum permanet: Turres enim ab initio, non tam ad habitandum, quam ad castigandos noxios aut patriæ defensionem extructæ sunt, itaque, nisi transferatur jurisdictio, turres transferri non videntur, cum ex ea pendeant; At cum terræ in Dominio, aut Comitatu, aut Baronia sunt, tunc cum universitate transeunt, & turres etiamsi non exprimantur, quia hæc feuda habent annexam jurisdictionem, sive dignitatem; si tamen turris ab emphyteuta sit extructa, solo cedit, si modo licentiam ædificandi habuit, nam apud nos turres, sine licentia ædificandi à principe concessa, non fiunt, Præcipue si pinnas habeant: quod si castrum expresse concessum sit, jurisdictionem secum trahit, & præcipue cum castrum conceditur cum omnibus juribus & pertinentiis, aut si concedens aliquid sibi reservavit, nam reservatio hæc, aliqua retinet sive reservat, reliqua excludit, quæ non sunt reservata, & in dispositione includit & exceptio semper firmat regulam in non exceptis; Itaque dispositio castri cum omnibus suis juribus & pertinentiis, non solum secum trahit jurisdictionem, sed etiam molas, licet non exprimantur, & etiam omnes reditus, flumina, rivos, fontes, silvas, & silvestria omnia. Jure Anglorum turres omnes, quia ad defensionem seu munitionem regni extructæ tantum præsumuntur, ad regem pertinent, ad quem & regni defensio; quod si idem & jure nostro observari quis dicat, non ut opinor aberrabit, cur enim, qui turrim sive fortalicium suum regi denegat, crimen Læsæ majestatis incurrit, magis quam si equum, aut ædes aut rem aliam, nulla alia ratio probabilis reddi potest, nisi quod negatio hæc, ex jure feudali, regem & dominum videtur privare jure sui dominii, & species quædam purpresturæ est, at alias res nostras principi poscenti possumus negare sine perduellionis periculo. Baronia autem nomen universitatis est, sive jurisdictionis; itaque omnia, quæ ex universitate sunt, secum trahit: neque tamen minus ædes & domus transeunt, etiamsi non exprimantur; sed omnia, ut magis caveatur, solent exprimi, Idem de boscis, planis, moris, maresiis, licet de iis nulla mentio facta sit in dispositione, remtamen dispositam sequuntur; De viis & semitis aliquid majus est, viæ enim si de basilicis intelligamus, regales sunt & juris publici, ut ante diximus. De privatis itaque viis hæc verba intelligenda sunt; nemo enim privatus, nisi privatas vias concedere potest; viæ autem sunt quæ ad feudum ducunt, licet in alieno solo sunt; earum jus ut ipse concedens habuit, sic & in vassallum transferre potest: Idem de semitis intelligi puto. Neque hæc intelligenda sunt de iis viis & semitis, quæ per agrum concedentis patent, nam qui mihi aliquam rem disponit, omnia illa etiam disposuisse videtur, sine quibus uti illa re non possum, & si quis mihi fontem disposuerit, viam etiam ad fontem per terram suam disposuisse videtur, & eam, si alia uti non licet, præbere cogetur. Prata non minus in dispositione continentur, quam arva, sive (ut nostri loquuntur) terræ arabiles. Prata ea dicuntur quæ per decem annos proximos secta non sunt, quod si aruum factũ sit, aut arari consuevit, cessat prati nomen. Pascua ex consuetudine ponderantur, & ex eorum natura; Si autem jus pascendi in quocunq; loco concedatur, & glebas & alia focalia (1) ad focum pertinentia quis eruere potest; nam sub hac pascendi servitute, quæ magna est, reliquæ minores servitutes comprehenduntur: & ita decisũ vidi; sed hæc non minus veniunt in dispositione feudi tacita, quã expressa. Pastus sive pastura & de ea actio ponitur à speculatore, in Tit. de injuria & damno dato.

Quid sit Baronia.

De molendinis & multuris, quoniam graves quæstiones oriuntur, pauca adjicere licet; Molendini nomen non reperitur in hac significatione apud Latinos, nisi pro re ad molam pertinente, ut Paulus jurisconsultus Asinam molendinariam dicit, pro ea quæ ad molam pertinet; rectius molam sive moletrinam dicimus, pro eo loco, ubi frumentum ad usum humanum teritur, molæ superior pars, tortillus: inferior, meta dicitur; Molæ sive molendina sub dispositione non cadunt, nisi exprimantnr, si modo aliquæ fuerint, nam si tempore primæ concessionis molæ nullæ erant, quilibet molæ condendæ in suo potestatem habet, Alia causa est cur molendina exprimi convenit, nam si dispositio cum molendinis & multuris fiat, ab eo qui jus disponendi habet, liberat vassallum ab astrictis multuris, si forte ejus terræ, antea erant multuris pendendis in molis domini concedentis obnoxiæ; nam ex hac clausula dominus videtur eum liberare, cum jus ei permittat suas molas habendi; sane cur molendina, cum solo inhæreant sub dispositionem fundi non veniant, ratio probabilis vix reddi potest, nisi consuetudo quæ semper invaluit, Itaque putat Baldus sub nomine pertinentiarum contineri, præcipue si castrum cum pertinentiis concedatur: molendinum autem non dicitur nisi lapides impositi fuerint, Apud nos non nisi viginti quatuor horas molat, & exerceatur; Molendinum in publico fluvio sine principis licentia, extrui non potest; imo neque cum principis licentia, si modo usus navigationis, aut omnino impediatur, aut deterior reddatur, neq; in flumine privato, in præjudicium alterius veteris molendini, non diruti, inferius existentis,

De molis sive molendinis.

In præjudicium autem inferioris fieri dicitur, si quod de novo ædificatur, stagnare faciat aquam in inferiore: Pro reparando aquæductu sive clusa sua possunt imponere ligna & lapides in fundo vicinorum, invito etiam domino, sed non pro novi molendini constructione; De molendinis & quæcunque ad ea pertinent exacte Bartolus, Molendinum autem tanto tempore præscribitur, cujus initii non est memoria, Sed jus negativum non præscribitur, videlicet ne alii liceat ædificare, etiamsi fundum habeat astrictum, sive obnoxium in multuras alterius molendini, ita tamen ne quid multurarum aliis debitarum intercipiat, ut mox dicetur.

Moliture (quas nos multuras dicimus) sunt mercedes quæ propriè pro opera dantur; & quilibet suos tenentes astringere potest, ut ad suum molendinum veniant, & segetes quæ in eo territorio vel crescunt, vel importatæ, aquam & ignem patiuntur (1) ustrino vel clibano præparantur, ibi molat; res quæ à modicis initiis orta, in magnum præjudicium excrevit, nam cum ab initio, nudæ tantum essent operarum mercedes, exactorum avaritia introduxit, ut certæ mensuræ pro qualibet Bolla, sive mensura ibi molenda, penderentur: eæ cum non exiguum fructum facerent, majores dominis visi fructus sunt, quam qui molitoribus relinqui debeant, itaque Domini persoluta mercede molitoribus, ipsi fructus eos sibi usurparunt; inde factum est, ut domini suos vassallos sibi astringant, nempe ad molendũ in suo molendino, non sine summa æquitate ab initio, nemo enim inficias ibit ex æquo ipso & bono, vassallos, domini potius commodis inservire debere, quam extranei, & si fructus ex molitione segetum debeantur, eos potius domino suo appendere debere, quam extraneo; sed res in durissimam servitutem tandem evasit, cum domini vassallis suis primo astrictis ad molendum apud dominum, certam etiam quantitatem assignarent, quam vassalli pendere debent, alii majorem, alii minorem, itaque astrictæ multuræ non jam sunt mercedes operarum, (nam molitores pro operis suam quantitatem, licet longe minorem accipiunt) quam nos Knavschip dicimus, sed certæ pensiones quæ de molendinis & segetibus ibi tritis debentur, & inter maximos fructus prædiorum rusticorum numerantur; At dominorum iniquitas non his contenta, etiam siccas multuras introduxit, quas etiam deberi volunt, sive apud domini molendinum, grana molantur, sive non; cum ab initio (ut dixi) multuræ tantum deberentur, cum molitores faciles & non gravatas suas operas in molendis granis exhiberent.

Quibus modis astrictæ multuræ debeantur.

Astrictio autem multurarum duobus præcipue fit modis: primo per investituram in vassallis; cum dominus vassallo concedit terras suas, sub ea conditione, ut ad molendinum suum veniat, vel ut in astrictis multuris teneatur, Secundo in tenentibus, si dominus vel quicunque alius potestatem habens (ut in omnibus servitutibus constituendis) palam & in curia domini sui sive curte, publicè actum fecerit, sive sententiam dixerit, qua tenentes suos astringit, & obnoxios facit ad vehenda sua grana ad molendinum domini, eaque ibi molenda; aliorum dominorum tenentes obstringere non potest, neque enim in eos habet jurisdictionem aut imperium & his modis terræ, in multuras astringuntur: usus autem sive continua possessio, ad inducendam sive probandam astrictionem, sine horum alterutro non sufficit, non magis quam si per centum annos, unum iter incedam, iter efficitur meum, imo beneficii & grati tantum officii causa reputandum, quod per tot annos ad molam unam accesserim, à quo officio liberũ est, cum libuerit, me expedire, nisi aliqua servitutis constitutio appareat; In molis tamen regiis perpetuus usus pro constitutione est, cum Rex multa jura possideat etiam sine sasina, quia de omnibus terris ratione coronæ videtur sasitus, Itaque diutina possessio in his pro constitutione servitutis est: sunt qui idem in molis Ecclesiasticis putant, quod non probo.

Licet autem ipsa astrictio, per longi temporis usum, probari non possit, quantitas tamen astrictionis potest, ut in tanta quantitate, pro molenda unaquaque mensura, quis teneatur, quantam per viginti, triginta, aut quadraginta annos solitus est præstare.

Quæsitũ autẽ vidi, utrũ vassalli terrarum quæ multuris domini sunt obnoxiæ: veluti si in investituris vassalli se obstrinxerint expresse ad annuas pensiones, pro astrictis multuris, utrum hi possunt molas in suo ædificare: Rationem dubitandi facit, quod ii, cum multuras de omnibus segetibus crescentibus aut illatis debeant, aliorum frumentum ad sua molendina pertrahere non possunt: sed prudentioribus aliter usum, quemque in suo, molendinum extruendi jus habere, & extraneorum (quos feudistæ forinsecos sive forenses vocant) grana ad suum molendinum pertrahendi; modo ipse suas segetes dominicæ molæ subjiciat, suasque pro iis multuras solvat, & sic servitutis pristina onera subeat: neque enim debet dominus, vassallo sua cõmoda invidere, modo in eis percipiendis vassallus id, in quod domino tenetur, cum fide solvat: itaque aliunde & extra territorium domini advectas segetes molere potest, proque molendo debitas multuras capere.

Quod

Quod ad nostrum jus scriptum attinet, relatum video ex statutis Gulielmi Regis, ut qui habent molendina in suis terris, simul habere teneantur magistrum & duos servientes, sive famulos, qui jurent fidelitatem domino loci & hominibus suis: Et liber homo dabit decimumsextum vas, vel vicesimum, vel tricesimum, secundum quantitatem in investitura contentam, sed communem quantitatem esse unam firlotam ex viginti: Si vel molendinum fractum sit, vel cursus aquæ impediatur gelu aut aliunde, molendinarius (quem Latini molitorem dicunt) sive magister ibit cum hominibus sui domini, per viciniam & faciet conventionem, sive conveniet cum molendinariis, de reficienda mola, sive cursu æquæ restituendo, idem in molis manualibus: si quis emat bladum in aliqua Bothna, & transeat ad aliam Bothnam,& ibi moram faciat ad tabernam comedendo,vel bibendo,& ponat saccũ suum super firmariumDomini vel infra domum,multuram solvere cogetur; Item siquis capiat ad firmam aliquam terram in aliqua Bothna, & post terminum recedere voluerit, habeat semen suum quietum à multura, & totum bladum ad decimum nonum, sive unde vigesimum vas; si aliquis assuetus sit, transire in occulto ad aliud molendinum cum blado suo, absque molendinarii licentia, & per servientem domini sui sit captus, dominus habebit equum & molendinarius saccum & bladum; item si aliquis firmarius reddiderit terram domino, & fecerit finem cum molendinario de multura, ipse qui intrat, duas habebit partes multuræ, & qui recedit habebit tertiam partem ejusdem multuræ. Statutum hoc in multis locis corruptissimum est, sed quia prima videtur fundamenta multuræ astrictæ continere,aliqua de ea sunt apponenda. Quod ad mensuras attinet, quæ in prima parte statuti pro multuris constituuntur, tota ea res ex ipsius investituræ, aut saltem acti curiæ tenore pendet, alioqui usus & consuetudo pro lege est: recte etiam juramentum à magistro molendini rex exigi voluit; neq;enim fallacius ullum genus hominum est,& hoc in usu hodie observandum censerem: De molendino fracto, aut eo cujus aquæ cursus gelu impeditur, cur molendini magister in circuitu faciat conventionem nescio, locus sane suspectus est. & ut apparet adulteratus, cujus sensus vix elici possit; Idem in sequenti clausula, nisi quod sensus hic esse videatur, ut si quis emat grana in alieno territorio sive districtu, nam Bothena legendum esse, (quod territorium sive districtum significare locus ipse evincit) nemo non videt; De taberna sive comedendo & bibendo, omnia corrupta, puto legendum ad tabernam; Per tabernam jurisconsulti intelligunt tabernam negotiatoriam sive cauponariam, & quod ponitur super furnum, aut clibanum solvet multuram, quod nos vulgariter dicimus pati ignem & aquam atque furnum legendum puto sive furnarium, De hoc multura & ex jure, & ex usu nostro quotidiano solvenda est. In alia clausula. Si aliquis assuetus transire &c. legendum procul dubio astrictus, ut sit sensus, Si aliquis qui alicui molendino astrictus est, occultè in fraudem suæ astrictionis, ad aliud molendinum sine molendinarii consensu abierit, & in transitione deprehensus fuerit, à serviente sive seriando domini sui, equum & bladum cum sacco amittet; quod tamen hodie,in usu nostro,per omnia non observatur;Solent tantum qui molendinis inserviunt saccum cum granis equo dejicere,saccumque & quæ in eo sunt,domini sui fisco adjudicare, relicto equo; quem morem & in universa Gallia & Normannia observari certum est;nam qui molis præsunt,si tenẽtes alio auexerint sua grana,poterint intra territoriũ domini sui distringere,granaque sua domini fisco applicare,per Declaratoriam in sua curte pronunciandam;si intra territorium grana non deprehendantur,sed avecta esse constat,magister molendini,eum qui offenderit,in curia domini sui convenire potest pro multura solita,&mulcta propter peccatum domino applicanda;Idem apud Gallos in furnis multorum locorum observatur,sunt enim & furni in multis locis,in quibus tenentes suos panes,& cætera quæ per ignem humano usui parantur,coquere tenentur, proque excoctione, mercedem solvere. Sed ut ad nostros mores redeamus, aliud etiam in scripto jure nostro continetur, nempe si quis emerit bladum (Gallica vox est pro granis) in portu domini regis ad naves, vel à burgensi, ad granarium ipsorum potest ire,per quatuor partes ubi voluerit, vel ad molendinum illud (aliquod legendum puto) bladum absque contradictione libere & quiete poterit asportare.

Statutum Reg Gul. de molis & multuris.

Liberatio autem ab his astrictis multuris fit vel expresse,remittendo: vel tacite,nempe cum dominus,cujus molendino terra prius astringebatur, eandem terram disposuerit, cum molendinis & multuris; Nam tacite qui privilegium molendini & multuræ disponit,renunciare videtur omni astrictioni.

Quomodo liberatio conceditur ab his astrictis multuris.

De sequelis molendinorum,quid ea vox trahat,sunt qui dubitant:puto benevolentiam sectatorum significari (1) ut ii significentur,qui ea molendina sectantur,sive querunt, quemadmodum

dum & Hamesuckin dicimus de eo, qui quempiam occidendum in domo sua querit, & hæc de molendinis.

De aucupationibus piscationibus & venatiobus.

Aucupationes, venationes, & Piscationes, cum fundo transire, Nemo unquam dubitavit, ita ut qui feudum accepit, aucupari, venari, piscari in eo possit, & etiam alium externum prohibere ne aucupandi, venandi, aut piscandi causa ingrediatur, quod si quis ignaro domino ingressus fuerit, & ex aucupio aut venatione ferorum animalium, quid acceperit, suum facit: non item si in alieno vivario piscatus fuerit, nam pisces in stagnis & vivario sunt tanquam animalia caveæ inclusa in dominorum potestate.

De Piscationibus aliquæ quæstiones quotidie moveri solent, quid sub illa contineatur, an aliquid mavis jus, quam competeret, si earum nulla esset mentio in investitura? & an sub nomine libertatum, Privilegiorum, & utilitatum veniant? Sane ut hujus quæstionis origo altius repetatur, certum est ex jure, quod in mari aut etiam in flumine Publico, quatenus Publicum est, cuiuis piscari liceat, adeo ut si quis ab alio piscari prohibeatur, actionem injuriarum contra prohibentem habeat, Progressu tamen temporis factum est, ut neque mare, quo ad Piscationes, publicum esset, & ut privatorum in eo propriæ essent Piscationes; Nam Leonis imperatoris constitutione 57. cavetur, ut ejus esset piscatio in mari, cujus sive maritima ora sive fundus adjacens est, & Bartolus plane asserit ejus esse mare, cujus proxime continens regio adjacens est, & proinde mare Scoticum dicimus, quod littori Scotico propinquius, sic Gallicum quod Gallico, Hispanicum quod Hispaniæ adjacet, itaque certum est nos alienigenarum sive exteras piscationes prohibere posse, quod maximo nostro malo Batavis permittimus, cum in eorum mari Scotos libere piscari non permittant, ut nec Angli in Anglico nec Galli in Gallico; nam si insula in medio mari nata, ejus ditionis efficitur, cujus continens adjacens, profecto & piscationes in mari, proxime adjacentis continentis esse debent: neq; hic consuetudo excusat; Nam unius gentis consuetudo ad id tollendum, quod omnium consensu introductũ est, nempe ut continentis proxime adjacentis mare esset, non sufficit; licet alioqui inter privatos ejusdẽ jurisdictionis, piscationes aut permittantur, aut prohibeantur ex usu & consuetudine, quæ semper in eis prævalet. Bartolus duplex jus piscationis facit, unum quod à principe impetratur; quo quidem mihi innuere videtur, piscationem jus esse regale, quod nisi à principe conferri non possit, nec in privatorum dominio esse; nam quæ antiquitus publica sive juris publici erant, hodie principi, qui Reip. personam repræsentat, seu propria adjudicantur; Alterũ quod privati sibi ex diuturni temporis consuetudine, cujus inchoatæ memoria non extat, præscripserint; Nos etiam duplicem piscationem facimus, sed alio modo distinctam: unam Salmonum, alteram communium sive alborum, (ut loqui solemus) piscium ; Salmonum piscatio in feudi dispositione generali non venit, nisi exprimatur ; neque sufficit, generalis illa dispositio, Cum piscationibus, nam Salmones non comprehendit, & hæc est communis opinio, Salmonum piscationem inter regalia numerari; quæ nisi expressa sit, non censetur concessa, nisi forte terræ in baroniam dentur, Nam hanc vocem Baroniæ, corpus universitatis & omnium quæ in eo territorio sunt, referre constat, adeo ut non solum Salmonum piscationes, sed etiam molas, silvas, turres, & si quæ alia sint, quæ exprimi necesse est, comprehendat, Sunt etiam qui probabili ratione moti, nec sub baroniæ nomine comprehendi putant, quia quas rex expresse non disponit sibi retinere videtur , & proinde nisi expressa mentio piscationis salmonum fiat, non venit sub feudo. Novi sane plerosque viros nobiles ex hac generali clausula, Cum piscationibus, etiam salmonum piscationem præscripsisse, & propriam fecisse, à quibus eas auferre durum esset, quod à jure communi non abhorret. Aliorum autem piscium piscatio sub generali illa clausula continetur: imo licet piscationis clausula non exprimatur, natura feudi ea est, ut communem piscationem secum trahat, secundum Leonis Imperatoris constitutionem , ut antea diximus; hoc autem in piscatione discriminis est, ut si quis animi causa & non lucri aut compendii piscari velit, puto ei illud etiam in privatis piscationibus licere; secus ubi ordinaria instituta est piscatio.

De petariis turbariis.

Petaria, turbaria, voces sunt nostrates, rara enim sunt, apud alias gentes; nulla inter Romanos fuerunt ; ea, loca inter nos significant, ex quibus glebas & turbas sive turvas quæ focalia dicuntur eruere solemus; & quoniam ut voces, sic res ipsæ, aliis ignotæ, nobis vero notissimæ sunt, in earum explicatione non morabor.

De carbonibus, &c.

De carbonibus & carbonariis, an ex dispositione feudi vassallo cedant, major est quæstio; & sane si expresse in dispositione contineantur, cessat dubitatio ; In dispositione contineri, aliquid tum dicitur, quando ante clausulam, (Tenendas) apponitur; Nam clausula hæc (tenendas) non est clausula dispositionis (ut dixi) sed tantum executionis ut vult Zasius, Alii

putant

putant sufficere si in clausula post (tenendas) exprimantur; non nulli etiamsi non exprimantur modo non excipiantur carbones venire credunt, quod omnia quæ sub illo fundo continentur, comprehendant, & ut nostri loqui solent, omnia quæ inter cœlum & inferos sunt; Movet quæstionem quod carbones sunt fodinæ, quæ inter regalia numerantur, nec concessi videntur nisi exprimantur, & quod sint pars fundi, non privilegium ex fundo, Omnẽ tamen dubitationem duæ à senatu pronunciatæ sententiæ sive decisiones excluserunt, Una erat inter Campbellum Vicecomitem Airensem, & Chalmerum à Gathget, qui cum in terris antea sibi à Vicecomite alienatis, carbonifodinas tandem exquirendo reperisset, & cum eorum fructus colligere vellet, Campbellus interpellavit, quod in tenore dispositionis nihil esset de carbonibus expressum, viz. neque in clausula dispositionis, neque executionis. Itaque quod non expresse erat in dispositione, dominus sibi retinuisse videtur; In senatu tamen Gathgettius obtinuit, quod concesso solo omnes ejus partes concessæ viderentur, itaque non minus carbones qui ad focum eruuntur venire, quam ex jure civili lapicidinæ, cretæfodinæ, aut marmorifodinæ dicuntur, quas certum est sub dispositionem cadere, etiamsi non exprimantur; Gravior erat altera decisio inter Robertum Setonium suæ familiæ principem & ejus matrem, nam cum ex jure nostro tertia pars omnium fructuum ex prædiis præmortui mariti, ejus conjugi sive relictæ debeatur pro toto tempore vitæ suæ, illa etiam petiit tertiam partem Carbonum ex eo quod fructus carbonarii essent amplissimi; at filius eo se tutatus est, quod carbones non magis essent in fructu, quam silvæ cæduæ, utraque enim erant pars ipsius fundi, & tamen in fructu non numerantur: vicit tamen in eo judicio mater & ei tertia fructuum carbonum venditorum attributa, non quatenus ad ejus usum tantum necessarium erat, ut in silvis cæduis jura præcipiunt & fieri quotidie solere videmus; neque enim unquam tertia terræ, impedimento fuit domino, quo minus universam suam silvam venderet, quod nuper inter Ramseum de Dalhousy & Mariam Bellendinam prædecessoris sui conjugem factum vidi; Sane si judicium meum interponere in re tanta auderem, neque dominæ tertiæ, ut loqui solemus, neque ipsi usufructuariæ, quæ tamen domina conjunctæ infeudationis dicitur, permittendum putarem, ut tertiam partem carbonum lucrentur aut aliquid ex iis ultra usum necessarium habeant; Nam licet jus expressum de ea re non habeamus, idem jus in carbonifodinis servandum ratio suadet, quod in silvis cæduis nuper ex jure dixi servandum: neque ratio differentiæ facile reddi potest, utraque enim pars fundi sunt, neque sine deterioratione aut diminutione fundi separari possunt à fundo, itaque idem jus sequendum in utroque putarem cum proprium jus in hac re deficiat; Nam si silvas & carbones fructus esse concedamus, qui custodias terrarum habent, quas nos Wardas dicimus, impune eos suos facere, & terras eorum fidei commissas exhaurire possent: Certum enim est eos durante custodia omnes fructus suos facere, quos dominus cum in tenemento seu feudo est, sibi solet vendicare: Itaque immissis multis effossoribus durante custodia, multiplicataque venditione, carbonarii sive carbonifodinæ omnem usum in posterum exhaustis carbonibus tollent, & proinde inutile feudum expirante custodia hæredi relinquent: cum tamen alioqui teneatur custos terrarum, feudum, quod in custodia habuit, hæredi post vicesimum primum annum in eadem bonitate & qualitate restituere, in qua accepit: idem in eo, qui ex annali rebellione vassalli, feudi usumfructum, tanquam domini eschetam nactus est; nam ne huic quidem permittendum fundum carbonibus exinanire, ut neque crescentes arbores, sive silvas cædere, ut nuper accidit inter Nidreum & Edmestonium. Sed altius hæc quæstio agitari potest, nempe cum feudum alienatur sub pacto de retrovendendo, quam reversionem vocamus, cui etiam post redemptionem assedatio novemdecim annorum adjicitur plerunque, an is poterit carbones, si quorum forte fodinas reperiit eas manente assedatione inanire; aut alienatione per redemptionem extincta, durante spatio undeviginti annorum, per continuam effossionem & venditionem exhaurire; Sane non credam, non magis quam si simplex locatio novemdecem annorum esset; fundus enim locatur ut frui liceat, non ut minuatur, aut colono fundum locatum deteriorare liceat; si fecerit, in eo quod interest, tenebitur domino, cui perpetuo jus prohibendi competit. Idem de his æstimandum, qui sub pacto de retrovendendo fundum emunt, aut alio modo accipiunt: Nam in his alienationibus, crederem eum qui alienationem acceperit, carbones effodere non posse, ut neque silvas cædere, arbores fructiferas aut crescentes tollere: ratio est hæc, quod idem retrovendere & retrocedere teneatur quod acceperat, & non deterius, neque aliqua ex sui parte diminutum: idem autem non potest reddere, cum aliqua ejus pars imminuta sit; nam carbones partem esse fundi diximus, & solo ut silvas inhærere,

tan-

tanquam ejus partes, licet enim is qui alienationem accepit, sit interea dominus, aut saltem quasi dominus, & re sua uti vel abuti pro arbitrio possit, & consequenter ejus utilitates imminuere: scire tamen debet rem restitutioni obnoxiam, & aliquando rationem sibi reddendam, si rem aut corruperit, aut corruptam reddiderit; fundumque qualem & quantum acceperat, restituere tenetur, licet à communibus utilitatibus, durante alienatione, non prohibeatur.

Sed in his omnibus animadvertendum, an hæ carbonum fodinæ, ante alienationem sive in ipsa alienatione exercebantur à domino; nam eo casu, ei qui alienationem accepit, permittendum puto, ut eodem modo ipse utatur, eosque fructus colligat, quos dominus solebat, hoc enim videtur inter eos conventum, nec fortasse alias fundum empturus tanti fuerat, quam respectu carbonum fodinæ quæ jam exercebatur, dominusque cavere debuit, cum sciret rem suam præsentem agi, quid de carbonibus & carbonariis fieri voluisset: sed si nihil de ea re provisum est, proculdubio qui alienationem accepit, carbonibus eodem modo uti potest, quo dominus antea solebat, sibique dominus imputabit, quod in alienatione nihil caverit, cum fundi conditionem ignorare non potuerit: quod tamen in dominarum tertiis licere non puto; imo ne in conjunctis infeudationibus aut assedationibus quantumvis longi temporis; ita tamen hæc omnia temperanda sunt ut semper ad usum quotidianum, carbonibus vel antea inventis vel de novo repertis uti liceat, si modo aliud non convenerit: sed non sine ratione dubitari potest, de eis carbonibus, quæ subtus fundo maris effodiuntur, eò enim hodie processit hominum industria, ut etiam subtus mari & intimis terræ visceribus carbones inveniantur, aperto orificio juxta littus, discensuque ibi facto & subterraneis cuniculis sive meatibus mare versus, etiam subtus maris fundum descenderint, ibique abstrusos & latentes carbones in usum hominum producant; nam cum mare sit juris communis, quicquid supra ad cœlum, quicquid inferius ad manes, videtur ejusdem juris esse debere, & proinde cum nullius in bonis sit, inter regalia annumerandum, Sed ut aliquod industriæ sit pretium, & meritis Laboribus suus honos, carbones hi lucro effodientium cedunt, nec de eis ulla contra eos movetur controversia, ut nec de piscibus, quos in mari quis capit, neque de salinis quæ ex marina aqua exercentur.

De lapidicinis. Lapicidinas cum fundo transire sine controversia est, sic & Cretæfodinas & marmorifodinas: nam apud nos marmoris omnis generis fodinæ sunt repertæ, sic & calcis, arenæ, picis, & sulphuris, De Salis fodinis dubitari potest, nam licet ratio eadem pro salis fodinis faciat, quæ pro aliis; puto tamen salis fodinas inter regalia numerari, & juris esse publici; id tam usu quam Scriptorum autoritate probatur; nam apud Livium, salis vectigal apud Romanos fuisse constat, Altero enim (ait ille) anno post exactos reges, salis vendendi arbitrium, (quoniam immenso pretio vænibat) publicum, omni ejus commodo adempto privatis, factum: Sic secundo bello Punico Claudio Nerone, & Marco Livio censoribus, novum vectigal institutum est, ex salaria annona; Et enim cum sextante sal Romæ & per totam Italiã venderetur, eosdẽ censores pluris in foris, & conciliabulis, & alio alibi pretio præbendũ locasse ac pretio salis tribus onerasse scribit, unde Salinarii cognomen Livio factum: de Salinarũ fodinis meminit Caius jurisconsultus, salinarũ fodinæ hodie sunt, in Gallia, in Lotharingia, & Polonia, & plerisque aliis regionibus, ibique sunt publici juris: sed sal, quod ex industria alicujus fit, ad eum cujus fundus est & qui fieri curat, pertinet, ut dixi. Auri, Argenti, æris, plumbifodinæ ad feudatarium non pertinent, sed ad regem & inter regalia numerantur, ferrifodinas privatorum esse censeo, quod rari ex iis sint fructus, neque sine maximo impendio colliguntur.

Cum cuniculis, &c. Cum cuniculis & cunicularⅰis &c. De præsentibus illud intelligi puto, nempe qui cunicularia ex eo tempore cujus non est memoria præscripserit, is ea retinere potest, nova instituere posse non creditur, neque enim sine maximo incommodo vicinarum segetum fiunt, itaque dominis cũnicularia permittenda puto, quoties ea domini sui arvis includuntur, & ejus segetes periculo propiores sunt, quam vicinorum; Cur sic sentiam, cum legem scriptam non habeam, nec in Senatu decisũm viderim, ratio hæc est, Memini me legisse, Ioannem regem Galliæ circa annum 1355 statuto cavisse omnes extentiones veterum cunicularioꝛum, omniaque nova cunicularia constructa, quæque sui dominii essent dirvenda, cum culturæ agrorum nulla sint animalia infestiora quam cuniculi, imo & plerunque mænibus urbium ab eis periculum immineret, ne subterraneis meatibus corruant; in Balearibus insulis, ut testatur Plinius, tanta fuit cuniculorum fæcunditas, tam infesta campis & domibus, ut prætorem à senatu petere cogerentur cum exercitu, ut eorum injuriis occurrerent.

Quod

Quod ad columbas & columbaria attinet, non cuilibet indistincte columbaria habere licet, quoniam gravissimæ sunt columbæ segetibus alienis, sed apud nos eis tantum permittuntur, qui sex acras terræ habent, In Gallia Pappo affirmat, jus cuique esse in suo (etiamsi nihil aliud habeat nisi aream ipsius columbarii) columbarium habere, etiam inuito domino feudi, nec cohiberi posse à vicino suo, etiamsi maximum ei præjudicium immineat, & sic judicatum à Parisiensi senatu affirmat; At Normannicarum constitutionum scriptor contrarium asserit in Normannia observari, constitutionemque Normannicam in anno 1276 factam, in hæc verba recitat, De columbariis factis extra feudum seu membrum feudi de Lorica, concordatum est ad quæstionem communis patriæ, (cummunem dicit pro communitate sive tertio statu) quod omnia columbaria facta & extructa, extra loca prædicta, à viginti annis & citra diruantur, & alia, eo modo, non ædificentur: Aliquot decisiones scriptor ille adducit, prout in senatu Rothomagensi judicatum est. Sane apud eos columbaria non transeunt in feudatarium, ut neque molendina, nisi exprimantur, nec cuiquam licet, alio loco, nisi super feudo nobili, columbaria ædificare; imo quod maius est, multi rerum Normannicarum peritiores nec in feudo quidem loricæ, plura columbaria uno, licere censent construi, & si feudum loricæ inter filias, & plures hæredes dividatur, columbarium in partitione per sortes veniet; nec aliis cohæredibus, quibus ea sors non obvenerit, nova columbaria extruere licebit, & ut plurimum columbarium principali domui adhæret & annexum est. Hæc de columbariis, quæ cur ad cunicularia trahi non possunt non video, cum eadem in utrisque ratio militat: Nostri mores, potius cum Normannicis, quam aliorum Gallorum conveniunt, nam columbariorum jus ab eis in Angliam, ab Anglis ad nos pervenisse, credibile est. *De columbis &c.*

Hortos, pomeria feudo accedere, nunquam in controversia positum, pomeria hic pro hortis frugiferarum arborum capiuntur, aliter, apud latinos, pro eo loco qui tam intra quam extra muros est; murum enim antiqui merum dicebant, locusque is in condendis omnibus urbibus inaugurabatur, neque in eis magis habitare licuit, quam in ipsis muris, qui sacri erant: Nostri dum nomen hoc à pomis deductum putant, pro loco spacioso frugiferarum arborum usurparunt; fortasse quod lapsu temporis, licet in iis habitare nefas esset, ornare tamen & arbores serere permittebatur. *De hortis, &c.*

Fabrilia, brasinæ, brueria solent exprimi, quia antiquitus non licebat, ubicunque quis vellet, fabricam extruere, neque brasinam, aut brueriam (utor forensibus vocibus) exercere, nisi expresse à domino concederetur, nam cum ad hoc genus hominum turbæ sæpissime necessitate adductæ confluere soleant, cum eorum commodo, id sibi domini arrogarunt, ut nemo hæc exercere possit, nisi cui à domino loci specialiter esset permissum. Fabrorum maximus est in agricultura usus & tam in conficiendis quam reficiendis armis rusticis, & ferramentis equorum solent adhiberi, itaque cum usus magnus esset, commodum aliquod necesse sequi oportuit: quod tamen nulli dominus permittere solet, nisi specialiter expresserit. Idem de Brasiatoribus sive pollentariis & cerevisiarum excoctoribus, Brasiatores, non incommode polentarios dici puto, quæ vox & apud Plautum in Curculione reperitur, pollenta autem ita præparatur, ut testantur prisci autores, cum hordeum, aqua prius perfusum una nocte, postero die frigunt sive torrent, postea molis frangunt, servaturque in multos dies, Hæc Plinius. qui & cerevisiam definiens, siue describens, ait potum esse, ex aqua & frugibus confectum, & præcipue ex hordeo madefacto & rursus clibanis siccato, addito lupi salictarii flore; quo potus genere etiam hodie pleraque Galliæ, & Germaniæ loca, Britanniaque universa, vini inopiam supplent, Sic Zythus in Ægypto, in Hispania & Gallia & apud Helvetios. Hæc ideo, non minus ad vocis explicationem, quam ut nostri sciant usum cerevisiæ, pervetustum fuisse: alio loco Plinius vinum è frugibus vocat, ut à vino & vite distinguat, Quod ad vocem Brasii attinet, pro hordeo madefacto & postea siccato clibano, & molis deinde trito & sic pro pollenta apud nos sumitur, vulgo (malt) dicimus, At brasiatoris nomen, non pro ipso confectore pollentæ sive brasii, in scriptis nostris legibus sumitur, sed potius pro eo qui cerevisiam excoquit, & venum proponit, ut videre licet, in itinere Camerariæ, & libro de judicibus; nos hic per brasinas, loca in quibus brasiũ conficitur cum clibano intelligimus; nam hac voce Plinius utitur, quam nos (Kill) vulgariter dicimus; itaque brasinas à brueriis vulgo distinguimus, quod illæ, locum significent, ubi hordeum conficitur: hæc, ubi cerevisia fit, & excoquitur. *Cum fabrilibus, &c.*

Per genestas vel genistas nihil aliud intelligo, quam arbusculas humiliores, quas nos (quhynnis & broome) dicimus, quarum secandarum in usum brasinæ sive bruerii, potestatem feudatarius per investituram accipit. *Cum genestis.*

Per

Cum silvis. Per silvas, nemora, & virgulta, omne genus arborum comprehenditur sive eæ sint magnæ, sive mediocres, sive omnino humiles, Apud nos tamen quæstionem fuisse, sæpe audivi à M Davide Makgilleo Viro clarissimo & advocato regis, qui silvas nisi speciatim nominentur, sub generali dispositione comprehendi non putavit, exemplum adduxit inter Somervellum de Camnethen & dominum Jacobum Hammiltonum: hic enim cum multas actiones undique coemptas corrasisset adversus Somervellum, & omnes ejus terras & Latifundia hastæ subjecta sibi appropriasset, silvasque dejecisset, tandem cum Somervellus Hāmiltonium in iram regis incurrisse animadvertisset, captata occasione, eum convenit pro cæsa silva sua & pretio maximo arborum ibi crescentium, quas Hammiltonius quasi sibi appretiatas & solo cedentes dono aut venum dedit, sententiamque pro se ad maximam summam nactus, omnes eas terras rursus ex manibus dicti Hammiltonii hastæ subjectas ad se retraxit, quasi appretiatis terris silvæ non cessissent, sive in appretiatione non continerentur, Hodie universaliter observatur apud nos ut, silvæ etiam feudo concesso cedant, etiamsi non exprimantur.

Cum nemoribus. Quid discriminis inter nemus & silvam ad grammaticos remitto, nam nemus pars quædam amœnior silvæ est, silvæ nomen generalius Unde Virgilius,

Interea videt Æneas in Valle reducta
Seclusum nemus, & Virgulta sonantia silvis.

Ex quo loco & nemus & virgulta partes fuisse silvæ facile cuivis est colligere, & utraque in silva fuisse; Apud Gallos & Anglos qui nullum ignem nisi ex cæsis silvis habent, multæ leges de silvis sunt, ne privato cuivis eas cædere pro arbitrio liceat, Apud nos, quoniam carbones & Glebæ ex terra, sufficiunt ad omnem materiam igneam, & eorum quæ per ignem conficiuntur, silvarum honos vilior est, nec nisi voluptatis aut amœnitatis causa servantur, nisi forte ad feras bestias, capreas, sive damas, & equorum greges pascendos separentur, & hæc propriè sunt nemora, ἀπὸ τὸ νέμειν à pascendo dicta, quæ quoniam ad usum nostrum non pertinent, prætereo.

Cum virgultis. Virgulta nihil sunt nisi virgarum pullulantium multitudo, quæ proculdubio etiamsi non expressa fuissent, feudo & silvis accederent; sed nostri, dum ne quid omissum volunt, nihil intactum reliquerunt, sufficeret sola silvarum mentio, pro genestis, Nemoribus, & virgultis.

De curiis &c. De curiis & earum exitibus, aliquæ quæstiones sive dubitationes nascuntur quotidie; Quod ad curias sive jus curiæ pertinet, vassallus nunquā illud usurpare potest, nisi specialiter illi à domino suo fuerit concessum, Per curias, jurisdictionem sive juris dicendi inter suos potestatem; Per exitus curiæ mulctas, & reliquas obventiones (ut dici solet) intelligimus: Jus itaque curiæ tenendæ, sive juris dicendi cum conceditur, illud tantum intelligitur, quod inter tenentes sive colonos ipsius domini dici potest, si forte quæstio pecoris pascendi, pauperiei factæ per pecudes, aut mercedum sive pensionum pro cultura agrorum solvendarum interveniat; vel inter eos qui domino & ejus feudo subditi sunt, vel etiam inter ipsos tenentes & dominum, si dilatio in solutione per tenentes fiat; nam in his casibus, vassallus, quatenus ei conceditur, domini est quasi deputatus, ejusque vice & officio fungitur; & quod majus est, in sua causa judex esse tunc potest dominus; At in re graviori vel gladii potestate, solus judex regius cognoscit; gladii enim potestatem, nemo, qui ab alio quam à principe habet, delegare potest; illud tamen generaliter observandum in delegata hac curia, sive jurisdictione, quod nunquam privativè, sed tantum cumulativè delegari possit; non enim est, quasi translatio juris ex una persona in aliam, sed tantum mandata jurisdictio, quæ non obstante delegatione sive mandato, adhuc remanet in delegante, eo etiam major quod substituere possit; nam hi feudatarii vices tantum dominorum obeunt, locaque eorum supplent, nec minus dominus, post investituram vassallo factam, jurisdictionem & curiam cum districtu retinet, quam ante eandem investituram.

Curia autem & curtis idem significant, nempe locum, in quo jurisdictio solet exerceri, qui plerunque erat in palatio domini sive manso, ad quem tenentes convenire tenebantur; translatitiè pro ipsa jurisdictione, sive actu judicandi aliquando sumitur. Cum curia conceduntur etiam officiarii, adjudicatores, & executores judiciorum; sive eorum creandorum potestas, quia (ut ante monui) concesso uno, ea omnia concedi videntur, sine quibus jurisdictio illa exerceri non possit.

De bluidivitis. Sequi solet curias & earum exitus vox bluidivitis, quæ nihil aliud est nisi mulcta ejus, qui

qui in rixa vulnus inflixit. Wyte enim injuriã significat, Bluidwyte eum ex cujus injuria sanguis est effusus; neque tamen vassallus, qui non habet gladii potestatem de omni vulnere cognoscit, sed tantum de eo, ex quo neque membrũ, neque membri usus in periculo est, illud nos mutilationem vocamus, cum membrũ detruncatur, ac cum inutile ex vulnere redditur, Hæc ad superiorem jurisdictionem cogitur vassallus remittere, De his inferioris generis vulneribus cognitio tam ad dominum, quam ad Vassallum pertinet, & uterque citare reos apud se accusandos potest, sed cum nemo pro uno facto duo diversa judicia apud diversos judices sustinere debet, utri obediendum quæret aliquis, si uterque judicio contra vulnus inferentem agat? & hanc quæstionem graviter agitatam inter dominum de Innerleyth, & Lausoun ejus vassallum vidi, quæ tamen decisione non est finita, sed transactione; Quod ad me attinet, puto locum esse præventioni; alioqui si dominus superior expectabitur, donec is judicium acceperit dilationes multæ nascentur, in tumultibus & maleficiis, quod non est ferendum; si uterque simul & ad unum diem reum citaverit, superioris domini conditionem priorem esse credendum est; Et licet curias tenere vassallo non liceat, nisi id exprese a domino habeat, feudum tamen semper concedi videtur cum potestate colonos distringendi pro debitis feudi, hicque districtus naturaliter dispositioni feudi semper inest, & inhæret.

Herezeldæ nomen nihil aliud quam domini debitum, & a Germanis vox deducta est, solebant enim coloni, ut grati animi significationem præberent, dominis suis optimum movens animal testamento relinquere; hodie ab intestato domini etiam jus hoc usurpant sed sub hac moderatione, ut qui Herezeldam capit ex bonis defuncti, per annum & diem hæredes defuncti in possessione terræ a defuncto possessæ retinere debeat; plura de Herezeldis qui velit, legat. D. Skynæum de verborum significatione, ut cuique suus stet honos illibatus ab alio. *De Herezeldis.*

Sequitur generalis clausula (cum comuni pastura) qua jus pascendi in pascuis communibus cum vicinis significatur, hæc autem pascua, etiam non expressa, veniunt appellatione feudi aut fundi, Pascua autem ea sunt loca, ubi pecudes sive pecora (quo nomine omnes pecudes, quales sunt oves, boves, equi, armenta, quæ gregatim gramine vescuntur, comprehendo) pascuntur. Hæc autem pascua vel sunt publica vel privata, pascua autem ea sunt publica, quæ sunt alicujus collegii aut universitatis: neque tamen promiscue omnibus ea permittenda sed tantũ eis qui sunt ejusdem collegii aut universitatis. De his vide quid jus Cæsareum præscripsit: Sed si sint pascua universitatis viz. per universitatem empta, singuli ex ea universitate pascere possunt, nisi constet non empta ad commodum singulorum; In his publicis pascuis sive communi agro compascuo, quisque ex usu & consuetudine jus pascendi habet, ita ut neque plura pecora, neque ultra stata tempora pascere quis possit; In privatis, si aliquid inter eos qui communionem servitutis habent, a principio constitutum fuit, id observandum pro lege erit; & ne fraus fiat, in pascendo semper observandum, ne morbosa pecora ex contagio reliquis pascentibus noceant, juxta illud. *De communi pastura.*

Morbida facta pecus, totum corrumpit ovile,
Ne maculet reliquas, est removenda grege.

Si nihil in pastura constituenda cautum sit, tunc aut pro proportionalibus partibus fundorum quibus pascua cohærent, exerceri debent; aut ex usu & consuetudine præscripta in cõmunibus pascuis, pascendi modus potest præscribi; Quod si fundus omnino alienus est, veluti si dominus qui concedit feudum, jus etiam pascendi concedat, an etiam in fundo domini quis pascere possit? nam supervacua esset illa clausula in proprio fundo, ubi pascendi jus nulli unquam negatum fuit. Itaque cum servitus in fundo alieno esse soleat, quid importent ea verba, cum comuni pastura, sæpius dubitatum vidi? Pro cujus nodi solutione sciendum est, aut pascendi jus in agro compascuo sive comuni pluribus feudis competente, aut in domini agro, aut suo constitui; in suo vana esset illius clausulæ adjectio, in domini aruo locum non obtinet, nisi specialiter designetur locus domini proprius, ubi jus pascendi exercere quis potest; imo neque domini fundo, neque alieno servitus unquam imponitur, nisi ea expresse constituatur, ab eo qui potestatem habet, nec præscriptio ultra hominum memoriam juvabit, & sic decisum vidi in actione mota inter Iacobũ Dundas & Elphinstoun de Schankie, qui prætendebat sibi jus pascendi in terris de Arnestoun deberi, ex clausula in suo feudo a concedente domino inserta, nempe cum pastura solita & consueta, cum consuetudinem probare in se recepisset Elphinstonius, & temporis possessionẽ ultra hominũ memoriã allegasset; quod tamen aliter observatũ pleriq; antea meminerant, & præscriptionem longissimi temporis, cujus memoria

non extat,in his sufficere; nam antiquitus pro lege in iis servitutibus erat præscriptio, etiam secundum jus civile;sed posteriora derogant prioribus; quanquam in concedentis fundo aliter quibusdam videatur, quod sibi imputare dominus debuit, qui non apertius clausulam concepisset,itaque clausula illa cum Communi Pastura tantum extenditur ad agros compascuos, sive ea Pascua quæ in communi possidentur; In quo & hoc observandum, quod post concessionem juris pascendi, arctare aut imminuere non Potest, nec ipse concedens, neque quis alius ex eis qui communionis sunt participes; neque illam terræ portionem quæ Pasturæ destinata & relicta est, aut arare, aut colere, aut in alium usum transferre, quam ad eum cui destinatus fuit; ut nec qui pascendi jus habet, Pascua multitudine pecorum gravare potest, sed tantum pro rata Portione sui dominii justum numerum imponere, ne aliorum, qui idem jus pascendi habent, deterior reddatur conditio; Hoc autem jus pascendi (ut dixi) omnes alias minores servitutes sub se comprehendit,veluti glebas, focalia effodiendi,cespites ervendi, calcis coquendæ ,& pecoris aquandi, adeo ut qui jus pascendi in suo feudo habeat, reliquis minoribus servitutibus pro arbitrio uti potest, ex illa regula generali, Cui plus licet multo magis & minus. Controversum autem vidi, an hoc jus pascendi in compascuo sive communi agro dividi Potest, & sane ex consensu omnium, Viz. tam domini, quam eorum qui jus habent, indubium est dividi posse, non ipsam servitutem, quæ indivisibilis est, sed ipsam terram quæ servit; dubitandi rationem movet quod in jure tam Anglorum quam civili, nemo in communione manere tenetur, nam commune solet discordias & dissentiones parere, sed longe elegantissima ratio redditur a Theodosio & Valentiniano Imperatoribus, Naturale vitium est, negligi quod communiter possidetur, utque se nihil habere, qui non totum habuerit, arbitretur, denique suam quoque partem corrumpi patiatur, dum invidet alienæ,Itaque pactum ne res communis dividatur, in jure reprobatur, quasi contra rempublicam & commoda publica factum. Et apud nos in eis quæ in communi possidentur, (neque enim de iis intelligendum qui tanquam cohæredes in unam rem succedunt, qui proculdubio inter se dividere etiam jnviti cogi possunt,altero vel saltem uno ex cohæredibus ad judicium provocante)& in eis quæ ad communē aliquem usum destinata sunt& in eodē usu continuo permanserunt,ut ager communis & compascuus dividatur,non licet a communione recedere nisi omnibus consentientibus, qui jus in ea communia habent; sane in jure civili prohibentis rei communis divisionem melior est conditio; sed quod in ipsa communione fieri non potest ut terra ipsa dividatur, tamen ut certis temporibus, aut certis locis pascendi jus dividatur, poterit quis jure agere; sic ut pro portione tantum hæreditaria, aut communionis, quis utatur communia,& ne excedat modum.

De libero introitu & exitu. De libero introitu & exitu,certum est,rem ipsam semper comitari.

De jure Patronatus. De jure patronatus dubitatum vidi an feudo accedat, si non fuerit expressum, sed & ipse textus & doctorum omnium sententia monet, ut si jus Patronatus sit feudo annexum non minus non expressum transeat,quam expressum, nisi forte specialiter excipiatur in dispositione; nunquam jus patronatus per se transit,nisi cum eis terris aut earum saltem parte,quibus antea fuerat annexum; hodie patronatus omnis, qui antea ad ecclesias pertinebant, speciali statuto regi adjudicati sunt,& si ecclesiæ reditus 300 marcas non excedant,semper rex ad eos ministros verbi Dei præsentare tenetur.

De Segetibus crescentibus An autem feudo disposito segetes crescentes simul transeant,quæstio est?sic in lacu, piscina, stagno,horto, an & pisces præsentes in eis & fructus pendentes disponi videantur? Et hæc est feudistarum omnium sententia,fructus crescentes cum fundo disponi,pisces cum lacu,stagno, & piscina venire, sic silva in feudum concessa, & feræ,& jus venandi simul concedi videntur, idē de universis aliis rei inhærentibus, quæ perpetui usus causa in feudo comparata videntur; qualia sunt oves,vaccæ,boves,nam ad fundum sive feudum pertinent,ad exercendū sive stercorandum agrum comparata sunt. Hæc ex jure civili & etiamAnglorū,feudo accedunt,quasi fundi Instrumentum, Apud nos non item, nisi specialiter sint expressa, & quoniam res quæquæ cum suis pertinentiis venit,& nomine pertinentiarum nihil est in jure feudali,& in foro frequentius,quid eo nomine contineatur, pauca dicenda sunt.

De Pertinentiis. Pertinentiæ duplices sunt, aut proximæ aut remotæ: Proximæ sunt sine quibus res commode consistere non potest, veluti si castrum, oppidum, aut civitas in feudum dentur, arma, bellica tormenta, & etiam annona custodiendis iis & ad eorum tuitionem destinata veniunt, quia unum corpus sunt simul effecta, & sine iis castrum aut civitas commode defendi non potest.

Remotæ sunt eæ,sine quibus res commodè subsistere potest,secum tamen suas commoditates adferunt, ut sunt horrea,clibanum,stabula boum aut equorum & quæcunque non tam

ad habitationem ipsam, quam ad usum & commoditatem habitationis sunt extructa, etiam pascua & nemora, Sed pertinentiarum nomine proprie veniunt, quæ ut pertinentiæ cum re ipsa longo tempore sunt possessæ, fundus autem qui non est conterminus sive contiguus, non potest dici pertinentia, nisi expressa unio fuerit; Quod si vel ab alio domino teneatur vel non sit in territorio, sive eodem districtu, aut si specialis aliqua ejus pertinentiæ sit sasina aut si specialiter in charta comprehendatur, tunc sub nomine pertinentiæ non comprehenditur, nisi possessio (quæ semper judex est quæ sint pertinentiæ) aliud obtinuerat, possessio inquam immemorialis (1)cujus non extat memoria incipiendo ut antea dixi, Hæc sunt itaque quæ cum sasina & jure sasinæ in vasallum transeunt; Vassallus sasitus ut omnes utilitates suas facit, sic propter eas distringere & namare potest: Namandi verbum unde ad nos defluxerit multi quæstionem movent, sed vox est Normanica, ab eis ad Anglos, & deinde ad nos devenit, ita ut districtum semper significet siue executionem sententiæ in rebus mobilibus debitoris. Vassallus autem potest de feudo transigere pendente lite, modo agnatis non præjudicet, (de hoc prejudicio agnatorum postea dicemus in titulo de jure primogenituræ) non tamen inscio domino nisi in familia retineatur; sic & compromittere vassallus potest in arbitrum, non tamen in arbitratorem: sic in modicum tempus locare, nisi in fraudem domini, & ut præjudicium ei fiat, Viz. si locatio hæc potentiori fiat, à quo tam facile servitia exigi non possunt; ratio omnium horum plenius explicabitur in titulo de recognitione; Apud nos ut alienatio prohibetur, sic omnis actus, per quem alienatio induci potest, ut ususfructus constitutio, & Locatio pro novemdecem annis ut ante dixi. At si feudum sit divisibile inter plures hæredes, hi sine domini consensu, modo fraus absit, dividere posśunt, adeo ut ne Pacta de non dividendo inter se feudo valeant, nisi forte paciscantur non dividere ad tempus, quo casu Pacta sunt servanda; quod si socius contentiosus sit valde & rixosus, etiam ante tempus divisio peti potest; Adeo autem hæc divisio inter favorabiles causas numeratur, ut ne pater testamento filios à divisione prohibere poterit, etiamsi eos jurare coegerit se non divisuros, quo casu non solum nepotes ex filiis, sed ipsi etiam filii ad divisionem provocare possunt, Ratio est duplex, & quod communio omnis naturaliter discordias parit, & quod commune est ab omnibus solet negligi; & licet, sint qui omnium Portionariorum consensum requirunt, quod prohibentis in jure semper melior est conditio, tamen ad unius requisitionem, aut instantiam feudi alicujus divisio fieri debet, & potest etiam reliquis contradicentibus; Quomodo autem divisio hæc facienda sit, variæ sunt opiniones; Ex jure civili omnes divisiones fiunt arbitrio judicis, qui partes dividendas faciet, partesque inter cohæredes sortis beneficio distribuuntur; jure canonico natu cohæredum maximus partes faciet, omni tamen dolo remoto & junior eliget; Moribus nostris in prædiis rusticis jus sequimur civile, ut partes ex arbitrio judicis & quindecem virali judicio fiant, & tum sorti permittitur, quæ cuiq; pars accedat, veluti in divisione quæ inter Ioannē Murray & Cunninghame portionarios de Polmais intervenerat; sic cum defuncti vidua, ad usūfructū suæ tertiæ sive trientis admittitur, triens à besse sic dividitur; divisio quindecemvirali, judicio per partes fit & tum sorti permittitur, ubi trientis ususfructus initium capiet, & quas terras occupabit, in prædiis autem Burgalibus junior, vel cohæredum minima (quoniam inter cohæredes fæminas aut ex iis discendentes tantum divisionem habemus) partes faciet, sed sine dolo malo & major sive maxima natu eliget.

Præsumitur autem divisio ex diutina possessione, etiam licet partes sint inæquales; nec divisio hæc rescinditur, nisi dolus intercessit, vel læsio ultra dimidium; nam hoc casu talis præsumptiva divisio retractari potest, imo vera divisio etiam juramento firmata, Præterea vassallus invito domino ex jure servitutem imponere (quia omnis deterioratio ei prohibetur) non potest, acquirere tamen potest, imo ex jure feudali nec usumfructum aut usum alii constituere sine domini consensu; imo ne uxori alimenta relinquere post ejus mortem; Apud nos non usque adeo ususfructus interdicitur, neque si uxori detur, neque si alii, nisi feudum sit militare, nam dominus aperte ejus feudi usumfructum non tenetur agnoscere, nisi forte cum constitueretur, consenserit.

Ex hac investitura duplex actio vassallo etiam in dominum datur: una ut plenam possessionem vassallo feudi tradat (1) ut fundum illi quatenus optimus maximus est prastet, itaque si vel Locationibus, sive assedationibus, vel oneribus realibus annuorū redituum feudum gravetur, dominus aut levare, aut interesse præstare tenetur, Altera ut mutuam benevolentiam vassallus domino prastet etiam sine ulla solennitate, aut jurandi formula.

formula. Sed omnium jus maximum eſt, quod in vaſſallos tranſit per inveſtituram, cum is veteres colonos migrare, novos pro arbitrio ſuo & quibus velit legibus ſubſtituere poſſit, virtute ſuæ inveſtituræ; & quoniam in jus migrandi incidimus, neque ulla in foro noſtro eſt diſputatio frequentior, ratio poſtulat ut de hac actione, quæ contra colonos datur, & de migrando inſcribitur, aliquid jam dicamus.

De migrando, ſive actione ad removendum colonos.

Diegeſis Nona.

INveſtitus vaſſallus, ut ſui tituli Vires undique exploret, & ſi quiſint n ſuo feudo qui jus proprietatis ſive poſſeſſionis prætendant, ſolet omnibus colonis denunciare, ut ex ejus feudo demigrent, niſi eum pro domino agnoſcant, conditioneſque, quas ille pro continuanda poſſeſſione tulerit, volentes accipiant. Quod ad migrationem, quam nos remotionem dicimus, attinet, jure Romanorum nullus quod ſciam terminus conſtitutus erat, ad quem migrare inquilini tenebantur, ſed ex pacto convento agebatur, & ex ejus vi tantum migrare cogebantur, nam conductio tantum erat ad certum tempus, Viz. aliquot dies, menſes, aut annum, Noſtris moribus inſtitutum, ut ante ferias Pentecoſtes præmonitio fiat, ſi qui ſint domini qui colonorum ſuorum conditionem conſtituunt mutare.

Coloni duplices. Horum autem colonorum duo ſunt genera, alii enim ſunt coloni urbanorum prædiorum, alii ruſticorum: Illi inquilini, hi proprie coloni dicuntur, & quoties alterutri parti, ſive colono, ſive domino placuerit, ut coloni ſedes mutetur, debet is, qui ita in animum induxerit, alteri denunciare; nempe ſi inquilinus aut colonus alio ſedem transferre intendat, is domino denunciabit, ſe prædium quod à domino habet, ſive illud ſit ruſticū, ſive urbanum, illi renunciare, quod quadraginta dies integros ante ferias Pentecoſtes faciet, ut dominus interea de novo colono ſibi provideat. Quadraginta hi dies integri eſſe debent, in quibus nec dies denunciationis, nec is in quem denunciatus eſt, numerabuntur, cum aliter fiat in citationibus in quibus ſi certus dierum numerus ſit præſtitutus, alterum diem integrum eſſe ſufficit. Contra ſi dominus tenentes, aut colonos ſuos mutare inſtituerit, aut ſuis operis prædia ſibi colere, prioribus colonis aut inquilinis denunciabit, eodem quadraginta dierum ſpacio, ut de migrent, ut interea ſibi de aliis ſedibus poſſint providere, & cum nulla apud nos ſit res frequentior, neque quæ in foro acrius peragatur, quam hæc colonorum ſive inquilinorum migratio, cum ex utraque parte ſpecies quædam æquitatis obſervetur, ex parte domini, ut poſſit jure dominii ſuo fundo pro animi ſui arbitrio & libertate uti; ex parte colonorum, ne nativis ſedibus, quas ipſi & parentes eorum diutiſſime poſſederant, in quo nati conſenuerunt, pellantur, Totam hanc migrationis materiam diligenter examinare ſtatui, ut juniores ſciant, quæ ſint adverſus hanc actionem exceptiones, maxime quando defenſio competat, & quando non; cum dominorum denunciantium minus ſit periculum, quam colonorum; nam hi niſi juſtam defendendi cauſam habeant, in fructus, qui percipi poſſunt (nos violentos, quaſi ex violentia debitos dicimus) & non in communes ſiue ſolitos tantum tenentur; At dominorum, ſi cauſa cadunt, tantum non eſt periculum, nam priore conditione locationis contenti, ſi quid ex ea damni ſentiant ex culpa ſui autoris, in eum, de evictione actionem, pro damno illo reſarciendo, intentabunt.

Migratio duplex. Migratio duplex eſt, vel enim eſt Voluntaria, vel eſt coacta; voluntaria cum vel utriuſque voluntate res tranſigitur, vel ſaltem unius; veluti ſi colonus aut inquilinus alibi conditionem meliorem habiturum ſe ſperans, aut priore non contentus domino, poſſeſſionem prædii renunciat, quod & ſcripto teſtandum eſt; Eſt & alia migratio voluntaria, cum colonus ut denunciationi domini pareat, ſtatim præteritis feriis Pentecoſtes, pecudes ſuas & utenſilia avehit ſecum in aliam ſedem, & à gramine & ædibus prioribus abſtinet, ſataque quam primum à ſolo fuerint ſeparata, in ſua loca ſive horrea deſtinata transfert, extra ſedes priores, & hæc migratio ſcripto non eget, ſi denunciationem præceſſiſſe conſtet: Simplex enim obſequium voluntati domini, ſi modo de ejus denunciatione conſtet, ſufficit. Scio tamen, hoc tenentibus indulgeri pleriſque locis, poſtquam ſata ſive ſegetes à ſolo ſeparaverint, ut eas in loca priora, ubi ſolitæ erant antea ſervari, congerant, itaque & ſtabula ſervandis bobus eatenus præſtantur, donec novus tenens ſupervenerit, ſed hoc potius ex gratia concedi puto, quam ex juris rigore. Alia eſt coacta migratio, cum dominus colonum ſive inquilinum,

num, amovere à prioribus sedibus volens, ei denunciationem, facit ut dixi, sub præmonitione quadraginta dierum, tunc enim colono, velit, nolit, migrandum est, nisi aliquod jus habuerit, unde possessionem suam possit tueri.

Forma denunciationis, alia apud majores nostros fuit, alia apud nos hodie observatur, Ante annum sexagesimum, forma hæc erat: dominus ante fores coloni, cui verbo denunciaret, ut ad proximam Pentecosten migret, lancem ligneam, sive discum escarium, in duas partes frangebat, eo symbolo diremptum jus fœderis & locationis significans. *Forma denunciationis ad migrandum.*

Secundo post Pentecosten die, nisi colonus volens migraverit, vi eum ex ædibus pellebat, pecora sive boves ex bovilibus ejiciens, suas pecudes ad pascendum inducens; At cum sæpe fieret ut colonus suis amicis fretus migrare nollet, & vi domini vim opponeret, factum est sæpe, ut qui viribus plus posset, is in possessione esset potior, tantumque de vi & violentis fructibus, domino, si pellere colonum non potuisset, superesset actio, inde cum gravissimæ sæpe contentiones procederent, sæpe etiam ad manus perveniretur, ex publico Ordinum statuto cautum est, Anno Domini 1555. ut solennis quædam forma esset omnium migrationum, in qua forma si peccaretur, colonus eo anno migrare non cogeretur.

Forma autem hæc est, ex parte domini colonum sive inquilinum removere volentis, primo ut scriptum conficiat (nos præceptum denunciationis dicimus) eoque mandet officiario suo (quilibet enim ad id munus sufficit) quatenus colono denunciet, quadraginta dierum interveniente spacio, ante ferias Pentecostes sequuturæ, migrandum esse ei, ex eo prædio quod de eo domino habet colendum, utque ad dictum diem, se, familiam, subtenentes & bona sua omnia removeat, & alio tranferat, nisi periculum malit violenti possessoris incurrere, & in fructus tam perceptos quam qui percipi potuerint, teneri, Denunciare autem colono, vel ad os, sive præsentiam tenentis, vel ad ejus habitationem debet.

Habitare autem ibi quis dicitur, ubi uxorem, liberos, & familiam habet: Antiquitus, ubi focum & larem, & adhuc sane apud nos, ibi quis habitare dicitur, ubi focum habet, Nec sola hæc præmonitio personalis sufficit, ne fraudi ullus sit locus, denunciandum est ei, in fundo prædii, quod nos super solo terrarum dicimus & Die dominico ad ostium publicæ ecclesiæ illius parochiæ, in qua prædium situm est, tempore publicarum precum aut concionis, ante meridiem; exemplarque hujus denunciationis colono ipsi dandum est vel ædibus affigendum, & in patentiore ostio ecclesiæ parochialis, ut omnis causa ignorantiæ præscindatur omnia hæc quadraginta dies Pentecosten debent præcedere. *Ubi quis habitare dicitur.*

Hac denunciatione facta, si colonus parverit, dominus pro arbitrio suo prædio utetur, sed cavendum ne res suas, aut novum tenentem inducat, donec constet veterem colonum migrasse, aut declaratoriam ex denunciatione obtinuerit, & officio judicis tenentem removerit; Si colonus contumax fuerit, nec denunciationi domini parere voluerit, dominus quam mox, ex citatione sex tantum dierum, coram judice ordinario actionem intentabit, ubi nisi colonus de jure possessionis suæ docuerit, migrare cogendus est, domino & jus suum & denunciationem in judicio producente, hæc omnia ut à vi abstineatur, & certe ex ea constitutione, omnia tranquilliora facta sunt, quæ plurimum turbæ antea habuerunt, totaque res ad judices translata est, qui audito jure partium tam actoris quam rei, quod æquitas suadet, solent æstimare, & decernere.

Ante tamen, si contumax in litigando colonus videatur, cavebit in judicio de fructibus, qui percipi possint, si judicio succubuerit, ut dominus actione sua & fructibus per pertinaciam coloni non fraudetur, itaque si refractarius sit hic colonus, & litem continuare voluerit, sciat sibi pœnam præstitutam, ut perpetuo in fructus, qui percipi possent, teneatur, donec voluntate domini sui (1) æquitati parverit. *Colonus ante omnia cavet de fructibus qui percipi possint.*

In burgis sive prædiis urbanis eadem solemnitas non requiritur, sufficit, si officiarius urbis publicus, mandato ballivi instructus, etiam sine scripto, quadraginta dies ante ferias Pentecostes ad ædem conductam, denunciaverit migrandum esse ei, neque hic denunciatio, vel ad personam vel in ecclesia requiritur, sufficit si ad locũ conductæ habitationis denunciatum sit, aut si nemo adsit, ut signum aliquod denunciationis affigat, iniquum enim esset, urbani prædii domino, inquilinum suum per totam regionem inquirere, (si forte ut judicium subterfugiat latitet) & ad sumptus non necessarios cogi; itaque receptũ est ut ad ædes conductas denunciatio sufficiat, neque quicquam ulterius requiratur: in piscationibus salmonum, solet denunciatio ad decimum quintum diem Augusti fieri, quod eo tempore piscatio salmonum jam deficere videatur.

Si nulla ab alterutra parte fiat denunciatio, in priore voluntate tam dominus quam colonus *De tacita relocatione.*

nus persistere videntur, & priore conditione locationis contenti, nihilque innovandum, licet expleti fuerint prioris conditionis anni, & hæc est quæ tacita relocatio dicitur, quæ nunquam expirat, sed semper perpetuari creditur, donec per denunciationem fiat interruptio, sive contraria mentis alterutrius partis declaratio, à conditione recedere volentis, Tacita autem relocatio censetur, si dominus eandem mercedem receperit pro terminis citationem sequentibus id est terminum Pentecostes, in quem denunciatio fit.

In hac tacita relocatione usus noster, cum jure civili convenit, nisi quod Ulpianus putet jure civili interruptiones voluntatis esse, si dominus vel furere cœperit, vel decesserit, nam ibi mutari voluntatem putat; in usu nostro neque morte, neque furore mutari domini voluntatem credimus, sed eandem semper remanere, donec vel ipse, vel in ejus rem successor denunciaverit colono migrandum; sic in decimis licet tempus locationi præstitutum præterierit, non tamen locatio expirat, donec inhibitio fiat, sed semper tacitæ relocationi locus est; incidere etiam solent casus, ubi denunciatio necessaria non est in his migrationibus, veluti si pactum intercesserit, vel stipulatio de migrando ad certum tempus, vel si certus dies præstitutus sit in locatione, quo colonus vacuam possessionem domino suo debet restituere, nam eo casu dominus non denunciatione, sed judicio legittimo cogere debet colonũ, ut migret ex conventione, Omnes autem fructus non solum coloni sed etiam emphyteutici, feudi domino censentur obligati pro annua mercede seu canone, & in his dominus etiam fisco præfertur; si dominus silentio rem præterierit & colonus adhuc in possessione continuaverit, nec domino se migraturum denunciaverit, pro colono silentium hoc erit, & in fructus solitos tantum tenebitur, nec migrare cogetur, donec ei postea fuerit denunciatum; vidi in actione mota inter contra Guilielmum Craig, ubi assedatio tantum unius erat anni & dictio hæc (tantum) ulteriorum annorum videretur exclusiva; tamen cum dictus Gulielmus, expleto conductionis anno, fundum propria autoritate occupasset, unde vi actione conventum, & transactione se redimere coactum.

Qui precario possidet (1) qui ex licentia domini sui prædium aut ædes impetraverit, non expectato Pentecostes tempore aut denunciationis, quandocunque volet dominus, migrare cogetur, ita tamen ut aliquis æquitati locus sit; nam non ita arctandus est, ut mox & ex imperio domini migrare cogatur, sed dandum est ei tempus ex jure Anglorum, ut res suas commode auferre possit, & interea potestas ei fiat libere commeandi (1) ut liber exitus & introitus ei permittatur, sunt qui putant si sata fecerit, expectandum donec ea collegerit, & auferat; Ego id non puto permittendum, nisi justam & probabilem habuerit causam serendi, alioqui quomodo bonam fidem prætexet, qui sementem fecerit cum sciret in alieno se facere, nec ab eo se potestatem habere.

An usufructuario dominus denunciare debet.

De usufructuario quæstio occurrere solet, an ejus morte proprietarius sive dominus denunciationem facere debet, an vero (vt vulgo dici solet) mors terminum faciat; in qua quæstione hæc distinctio est observanda, ut si usufructuarius per se possideat (1) suis operis & instrumentis prædium colat, aret, & ferat, diem mortis ejus terminum facere receptum est, poteritque dominus sua autoritate prædium ingredi & colere, si quid ex cultura sit residuum, ita tamen ut sementem jam factam executoribus defuncti colligere, & distrahere pro arbitrio permittat, ulterius serere, licet arata sit terra, poterit impune prohibere; Quod si usufructuarius aut quicunque alter ille sit, qui jus vitale possessionis, in prædio habuerit, aliis id utendum & fruendum permiserit, fructuum quadam pensione aut mercede annua contentus, isque moriatur, coloni in sequentis Penthecostes ferias intacti remanebunt, quod ad utilitatem colonorum introductum est, ne novas sedes ante tempus solitum quærere cogantur, & tum si displiceat domino conditio priorum colonorum, denunciare eis curabit tum migrandum; fructuum interea ea parte contentus, quæ ex termino illius anni, qui post mortem usufructuarii supererit, pendi solita erat, solemus enim ubi annuæ pensiones præstari solent, eas ad duos anni terminos exigere, alteram partem ad ferias Pentecostes, alteram partem ad Martini in hieme, adeo ut si usufructuarius hic, qui colonis prædium colendum pro mercede præbuit, ante ferias Penthecostes diem claudat, nulla pars fructuum illius anni ejus executoribus debeatur, Si vero in ipso die Penthecostes post meridiem vel nte ferias Martini decesserit, dimidiam partem fructuum illius anni executores defuncti habebunt Si in feriis ipsius Martini post meridiem, aut eas supervixerit, fructus totius anni executores ejus consequentur.

Quando merces à colonis exigi potest.

Si merces in pecunia numerata fuerit, statim præterito tempore exigi potest, si in fructibus soli, veluti frumento, hordeo, farina, non nisi expletis feriis purificationis; nam licet hi

fructus

fructus soli non possunt exigi, nisi inter ferias purificationis & nativitatis; quia eo tempore potissimum segetes in horrea congeruntur, deberi tamen incipiunt excurso statim alterutrius, vel utriusque termini die Pentecostes aut Sancti Martini, secus est in mercede decimarum ex locatione, nam & statim postquam collectæ fuerint fruges, debentur, & exigi Possunt.

Hæc de usufructuario decedente,nam licet dominum propria autoritate fundum ingredi & eum sibi arrogare diximus, tutius tamen fecerit, si judicio agat, nempe si ex sex dierum citatione, possessores citet coram judice ordinario, ut demigrent, remque potius omnem judicio permittat, quam rigorem juris, qui minimo momento inverti solet, sequatur.

An subtenentes cogantur migrare.

Hoc generaliter observandum est, licet specialis soleat in his denunciationibus mentio fieri, ut colonus tam se quam suos subtenentes secum removeat de fundo,non minus tamen teneri colonum, licet soli ei denunciatum sit,omnes subtenentes sive inferioris ordinis colonos secum removere, si contra eum judicatum sit ut migret ; quam si specialis mentio eorum in denunciatione facta fuisset; vacuam enim possessionem domino suo debet relinquere neque jure conqueri possunt hi subtenentes, cum causam possessionis à colono tantum habeant, itaque cum eo migrandum sibi esse cogitare debuerunt.

De migratione a turribus & fortaliciis.

In turribus & fortaliciis denunciatione non est opus, nam cum in his nulla sit cultura nec quis ibi tanquam inquilinus habitet,& maximum præjudicium dominorum possit nasci, cum hæc ad jurisdictionem potius spectent, quem ad fructus, restituenda ea semper sunt domino petenti; quod nisi factum fuerit, domino actio competit pro restitutione sui fortalicii ex sex dierum præmonitione,cum nullo modo ad colonum pertinere possit, quod neque à colono occupari pro dignitate potest, neque ad fructus colligendos satis commodum.

Quid sit fortalicium apud nos.

Quid autem sit fortalicium dubitatum sæpe vidi.Pinnatæ turres extra omnem controversiam inter fortalicia numerantur, & sic quæcunque ædes ad vim sustinendam, aut custodiam rerũ publicarũ extructæ,& institutæ,sive fossa,& muro,sive propugnaculis munitæ. Benignior etiam sententia obtinuit, ut eæ ædes quæ contignationem haberent, inter fortalicia numerentur, ut aliquando factum vidimus in ædificio de Halzardis instante domina Joanna Murray contra Iacobum comitem Mortoniæ, qui illud tum possidebat ; Aliæ ædes ad rem rusticam paratæ putantur,in quibus denunciatione opus erit.

Præscriptio hujus denunciationis.

Hæc autem denunciatio, nisi super ea actio intra triennium intentetur,expirat, ex speciali ordinum statuto,nisi in minore & alio ex justa causa impedito ad agendum, Est & hoc speciale in denunciationibus, quoties tenentes eis paruerint, relicta vacua prædii possessione, ne dominus denunciationem postea producere cogatur, & si post aliquot annos tenentes contravenire voluerint, asserendo nunquam sibi denunciatum, quod non poterint: nam solent domini, quoties vacuam Possessionem, aut sibi retinuerint, aut alii tradiderint, denunciationes abjicere & negligere; potest tamen aliquis,denunciationem vel abjectam vel deperditam restituere de novo, si modo eidem testes adhibeantur, & dies, mensis, & annus, & manu sua subscriptio in denunciatione accedat, tamen ut de facti veritate testes deponant.

Hæc de forma denunciationis, & effectis & quando denunciatione sit opus, & quando non, Superest ut quibus hæc actio ad migrandum competat, & contra quos videamus.

Competit autem hæc actio dominis præcipue pro recuperatione possessionis suorum feudorum, & tum maxime quoties domini in possessione fuerunt fructuũ a colonis exigendorum: ibi enim difficiliores sunt coloni partes, si denunciationi domini non obtemperaverit, neque enim tam facile contra jus domini sui, quem solutione fructuum agnoverat, objicere audietur, neque jus ejus, à quo possessionis causam acceperat, invertere potest: neque minus domino competit, etiamsi nunquam in possessione fuerit, ut suum jus persequatur, fructuumque percipiendorum potestas ei fiat, aut denique fundum ipsum suis operis, suisque instumentis colat.

Quibus actio ad migrandum competat.

Competit etiam usufructuario, siue usumfructum totius fundi habeat,sive in tertia parte, quales sunt relictæ, sive vassallorum viduæ, quibus jus ipsum,tertiam partem feudi vassalli utendam & fruendam dum vivunt, permittit.

Competit etiam omnibus qui assedationem habent, si modo aut sit vitalis assedatio, aut conditionem expressam contineat, ut colono, tenentes removere liceat, aut saltem assedatarius sive colonus in possessione fructuũ percipiendorum fuerit;nam nisi in his tribus casibus colonus neque actionem de migrando habet, nec pro debito fundi distringere potest, quod aliquando locatori competere diximus.

Assedatio

Quid sit assedatio & unde.

Assedatio vox Normanica est, alii Lombardicam putant, quasi ad certum tempus sedatio, sive sedis positio, quam nihil aliud nisi possessionem diximus: itaque is, cui conductio fundi pro certa mercede in aliquot annos permittitur, assedatarius dicitur, & ipsa locatio assedatio, quæ, si ad vitam fuerit, vitalis est: si ad aliquot annorum curriculum, tot annorum assedatio dicitur; In his, ut nuper monui, nisi specialis licentia à domino permittatur, assedatarius cogere tenentes ad migrandum non potest, vel si in possessione fructuum colligendorum hic assedatarius fuerit; quod si pro vita coloni assedatio hæc fiat, & in hoc casu actionem migrandi contra tenentes habet, quasi hoc tacite insit vitali assedationi, ut colonos possit removere. Et in his assedationibus observandum, quod eas transferra in alios (1) assignatos facere, non possunt assedatarii, nisi aut vitalis sit assedatio, aut id specialiter sit permissum in sua assedatione.

Quid rentale.

Huic assedationi simile quoad effectum Rentale, quod semper in ecclesiasticis feudis præsumitur esse vitale; in aliis unius anni tantum est assedatio, nisi specialis annorum sit mentio; sed cum rentale aliquid majus in se habere videretur, quam assedatio; hoc temperamentum Senatus olim interposuit, ut rentale tempore indefinitum, 5. annorum spatio æstimaretur, cum plerique antea in fundis baroniarum ad unius tantum anni spatium assedationem traherent, alii ad vitam ipsius coloni.

An rebellis possit colonos removere.

Sed ut ad colonos, qui assedationem habent, revertar, non competit eis actio ut tenentes migrare cogant, nisi his tribus casibus, veluti si aut specialiter eis hoc sit permissum, aut in possessione fructuum colligendorum fuerint, aut si vitalis fuerit assedatio: imo nisi aliquod horum trium intervenerit, vix pro fructibus colligendis poterit colonus distringere, sed & nomine & autoritate domini locantis pro fructibus percipiendis cogitur uti.

Sed quid si dominus rebellis fuerit, an ei actio competit removendi tenentes, dubitatum sæpe vidi, Ratio dubitandi est, quod rebellis civilibus omnibus officiis & privilegiis privari debet; itaque nec eo privilegio uti debet, ut tenentes pro arbitrio removeat, aut a suis sedibus migrare cogat; sed licet quandiu in rebellione est (1) donec rebellionis relaxationem obtinuerit ab agendo sit exclusus; obtinuit tamen quod relaxatus agere potest, & priorem denunciationem legittimo judicio persequi, ut tenentes migrare cogantur, cum hæ migrationes sint accessoriæ rerum hæreditariarum, & eodem jure censeantur, & non inter mobilia, quæ per rebellionem amittuntur, nisi in rebellione per annum & diem steterit, quo casu & fructus & actio hæc regi & ejus donatariis (modo declaratio de rebellione accedat) competit, Regi Inquam si dominus feudi sit & non ratione coronæ; Nam accessio hæc ususfructus per annum & diem amissi, domino feudi fit semper, & non inter mulctas & pœnas censetur, quæ inter regalia nummerantur, ut postea dicemus.

Quando domino superiori tantum & non proprietario competat.

Aliquando & non dominis competit hæc actio, sed custodiam tantum habentibus, nos Guardiam dicimus, Id fit cum dominus superior, mortuo vassallo, custodiam tum corporis pupilli, sive minoris, & cum minore feudi pupillaris jure feudali consequutus est; Nam quod vassallus si viveret, potest, idem dominus superior, cum feudum in manibus ejus est, ratione custodiæ, potest. Itaque ut pro fructibus distringere ratione suæ superioritatis, sive dominii directi potest, sic invitos tenentes sive possessores quoscunque migrare coget præmonitione à se debito tempore præcedente; Et hoc majus, nam cum vassallus si viveret, eos qui ab eo assedationem habent, durante tempore assedationis, à fundo removere non possit, dominus tamen superior ratione suæ custodiæ, eos facile removebit, non obstantibus omnibus assedationibus, quos à defuncto vassallo consequuti sunt, Ratio est, quod dominus feudum suum concesserit sub conditione Wardæ sive custodiæ, sed non talis quæ à vassallo dum moritur relinquitur, sed quale feudum erat, cum à principio fuit dispositum, (1) purum & ab his assedationibus immune: imo nec onera (qualia sunt annuorum redituum) aut servitutem realem durante tempore Guardiæ agnoscere tenetur, ut postea in titulo de custodia dicemus, nec tamen inanes omnino assedationes hæ erunt, nam licet quodammodo dormire, durante Varda, videantur, ea tamen finita, reviviscunt, & initium resumunt ab eo tempore, quales erant, cum fundus in Wardam cecidit, exempli causa, si vassallo mortuo colonus 19. annorum assedationem habuerit, cujus assedationis cum vix duo aut tres anni præteriissent, fundus in custodiam domini per mortem vassalli incidit, Interrumpuntur hoc casu reliqui anni assedationis, nam (ut dixi) dominus, nisi ei coloni satisfaciant, pro arbitrio suo durante Warda, terris illis, & earum commoditatibus fruetur, finita autem Warda restituitur assedatio in eodem statu, quo erat tempore Wardæ Incipientis, Adeo ut si tempore Incidentis Wardæ sexdecem aut septēdecem anni supererant assedationis, totidem anni nunc reficiuntur, Incipiendo à finita Warda,

nec

nec in hac assedatione numerabuntur anni, qui tempore wardæ transierunt, sed si ipse Pupillus aut minor jus hujus custodiæ, aut a domino redemerit aut donatione consequutus fuerit, puto eum cogendum stare paternæ assedationi, nec posse eo tempore, quo ipse jus in custodia habet, colonum assedatarium removere; competit itaque hæc actio domino superiori ratione custodiæ, nec juris sui declaratoria sententia opus est, nec pupillum aut minorem agnoscere aut citare tenetur, semper tamen tenentes ratione Guardiæ præmonebit; Aliud tamen si feudum sit in manibus domini ratione non introitus, nam antequam colonus removeri possit, declaratoria sententia feudum in non introitu esse opus erit, Nunquam enim feudum in non introitu censetur esse, propter varias exceptiones quæ subvassallo aut colono competunt, donec ita esse officio judicis fuerit declaratum, Idem in eo qui usumfructũ vassalli consequutus est, vel ex annali vassalli rebellione, vel ex alia causa in manus domini redeuntem, aut si quis sit domini assignatus, aut cessionarius; nam in his omnibus declaratoria præcedat necesse est, antequam actione de migrando possit agere. *An superiori ratione non introitus competat*

Competit hæc actio aliquando non domino, neque jus aliquod præsens in re habenti, dummodo dominus speratur, exempli causa, si vassallus nuper mortuus fuerit, & ejus hæres nondum hæreditatem adierit, aut in feudo investitus fuerit, si tamen interea, dum aditionem ad hæreditatem parat, denunciaverit colonis ut migrent, & ante ferias pentecostes qui denunciaveret investitus fuerit, in hoc casu investitura retrotrahitur, & denunciatio valebit, in quo mores hodierni parum cum veteri usu conveniunt; nam majores nostri hæc duo specialiter in denunciatione requirebant, ut utroque tempore viz. & denunciationis & illarum feriarum in quas denunciatio indicitur, denuncians sit verus dominus: at nunc si speretur in spe propinqua, & investitus ante ferias pentecostes fuerit, sufficere voluerunt; hodie Senatus plerunque investituram retrotrahit, etiam ob alias causas ad tempus præmonitionis, sed hæc ex circumstantiis pendent; alioqui ex jure non retrotrahitur investitura, nam tum nihil ex priore denunciatione consequentur, sed annus sequens expectandus est; Si neque hæres tum apparens (ut loqui solemus) is qui denunciat tempore denunciationis fuerit, licet ex alia causa de novo emergente feudi proprietatem inter denunciationem & ferias, in quas denunciatio facta est, assequatur, etiam si causa præcesserit, veluti si de feudi proprietate contraxerit, & tum denunciaverit, postea vero ante pentecosten investitus fuerit, nihil ea denunciatio operabitur; nam colonos in mala fide opportet constitui, nisi parverint; in mala fide esse non possunt, nisi jus denunciandi competere sciant, tempore ipsius denunciationis, & alioqui denunciantem agnoscere non tenentur, neque ejus mandato parere, non ita est in hærede apparente, qui forte temporis angustiis interclusus, omnia quæ ad aditionem pertinent, expedire non potest, & hæreditas semper retrotrahitur ad tempus mortis defuncti & cum ea continuatur; Aliquando & non domino competit, viz. ei qui neque dominiũ neque ullum juris titulum habet veluti si quis colono fundum locaverit, eumque in possessionem induxerit, colonus is, ex solius conductoris denunciatione migrare cogendus est, sive is, qui eum in possessionem induxerat, jus habeat locandi, siue non: neque enim ferendus est colonus, qui cum eo, à quo causam possessionis habet, de jure ejusdem possessionis velit contendere, sed ut ab eo possessionem acceperat, & ei restituere cogendus est. *Competit aliquando non domino.*

Preterea non solũ domino denuncianti competit hæc actio, sed hæredibus, modo feudi hæreditatem adjerint; nam ex denunciatione prædicessoris sui, recte aget hæres, ut vacuã possessionem sibi colonus relinquat, Sed animadvertendum est in hac facti specie, licet jus removendi hæredi competat, non tamen fructuũ à die denunciationis perceptorũ; nam hi, pro rata temporis inter hæredẽ & executores defuncti dividentur, ut hæres eos fructos habeat, qui à morte defuncti percipiendi erant; qui vero fructus mortem defuncti præcesserant, ad executores tantum pertineant. *An hæredi competat.*

An vero & hi executores ex ea denunciatione agere possunt, quæri solet, Puto posse, cũ fructuũ præteritorũ utilitas ad eos pertineat, maxime hærede concurrente, & etiam sine ejus cõcursu declaratoriã petere possunt, ut ratio fructuũ habeatur, & hoc in favorẽ liberorum, & creditorũ defuncti; non tamen ut colonos ad migrandũ possint cogere, cum ipsi possedendi jus non habeant, quod hæredis solius est jus, ad quem feudum (ut dixi) pertinet. *An executoribus.*

Alia quæstio est, num assignato sive cessionario hoc jus competat (1) si is qui denunciavit, denunciationis cessionem in alium fecerit, ut is colonos vi hujus cessionis persequatur, & profecto variatum in Senatu de hac re vidi; nam prius nuda cessio in personam cujuscunque collata sine titulo possidendi, nihil operabatur, saltem non id, ut coloni cogerentur migrare, & erat quasi accidens sine subjecto, quorsum enim cogetur migrare vassallus, ad ejus instantiam, qui jus colendi, sive possessionẽ intrandi non habet; ad hoc tamen hic assignatus recte aget, ut *An assignato.*

fructus qui percipi potuerunt, ratione cessionis sibi adjudicentur, & in eo solo casu recte aget; vidi tamen nuper in causa domini Ioannis Ker contra molitores molarum Iedburgensium, hanc cessionem sine titulo possessionis sustineri, quod plerisque mirum videbatur.

An singulari successori competat.

Superest disquirere an singulari successori, ex denunciatione autoris sui praecedente, competat? Et sane vulgaris haec est opinio, quoties denuncians, à jure dominii sui cadit, ante pentecosten proximam, denunciationis jus omne evanescere; quod non est semper verū, quid enim si postquam de alienando feudo contraxerit & successorem investiri curaverit, etiam in ejus favorem denunciationi cedat expresse, & emtorem ad eam assignatum faciat; hoc enim casu puto singularem successorem ex ea denunciatione, quam ipse neque fecerat neque facere poterat, recte agere, si mutuus utriusque tam cedentis quam cessionarii consensus concurrat. Haec de iis, quibus actiones hae cōpetunt, sed fortasse inhumanus videbor, nisi colonis profuero, eaq; expediā, quae eos à dominorū injuria possunt tueri, & nativas eorū sedes defendere.

Quae exceptiones colonis competant.

Solent itaque colonorum advocati, denunciationis formam primum intueri, si in aliqua ejus parte peccetur, si solennitates, ex acto Parliamenti praescriptae, in ullo apice praetermissae fuerint vel non observatae, Secundo si quid contra jus actoris objici possit (1) contra ejus titulum, sive jus quo se vestit, aut si ipse actor stare in judicio non possit, forte quia excommunicatus aut rebellis.

Exceptio assedationis.

Frequentissima est illa exceptio, qua tenentes se muniunt, nempe assedatio certorum annorum, qui nondum in eis feriis praeterierunt in quas denunciatum est, sed quoniam haec exceptio in foro frequentissima est, & pluribus ambagibus implicata, sequentem diegesin ei per se indulgebimus; interea ad alias exceptiones, quibus se coloni adversus dominos tueri solent, accedemus, & primum, si dominus à colono suo servitia exegerit, aliorum terminorum qui denunciationem sequutur, & si servitia illa in assedatione contineantur, parsque mercedis in ea contentae sint, colonus excusabitur, alioqui servitiorū praestatio colonū à migrando non liberabit: sedquid si colonus illius anni servitia praestiterit, quo ei indictum est ut migret, an recepta haec servitia pro tacita ulterioris anni relocatione erunt; Quidam sane putant, idem in servitiis quod in mercede, cum mercedis sint pars, & quoniam fructus integros illius anni secum colonus aufert, integram etiam mercedem illius anni & servitia debere; alii diversam putant rationem servitiorum à mercede, & si dominus quid imperaverit colono faciendum post denunciationem, tacitè a denunciatione recessisse videri: prior sententia mihi magis placet; In his servitiis exigendis solius domini imperium, ut interveniat, requiritur, non ballivi aut camerarii, qui domini possessionem invertere non possunt, nisi ex ejus expresso & speciali mandato: at si colonus servitia praestiterit domino requirenti, cum ex lege conductionis ad servitia non astringeretur, ex sola liberalitate praestitisse praesumitur, sibique imputabit, quod officiosior esset, cum ad ea praestanda alioqui non posset cogi; idem si pro nativo jure possessionis (nos Kyndnes dicimus) & nativos tenentes (Kyndlie tennents) se satisfacturum tenenti promiserit, donec enim satisfecerit, ab hac actione excludetur, Quid autem si satisfactio haec in arbitrium tertii conferatur, & hoc casu pacto standum est, tertiusque hic per literas Senatus arbitrari cogendus; quod si aut decesserit, aut justas excusationes habuerit, cur nolit, ad arbitrium boni viri recurrendum est (1) Senatus supremi arbitrium; nam defectus viri boni per Senatum solum suppletur. In omnibus autē his pactis, hoc generaliter observandum est, ut si exceptio super plurium annorum conductione, aut pacto sive tacito sive expresso proponatur, probatio per scripta est necessaria; unius anni assedatio sive pactum de assedatione unius anni conficienda, vel pactū de non removendo intra anni spaciū, testibus probari potest.

Exceptio pro Indiviso.

Aliae autem sunt exceptiones, quae colonis competunt, veluti si partem unam, a qua migrare monetur, pro indiviso cum alia parte occupent; quae exceptio suam etiam rationem habet, nam iniquū esset, cum colonus duorum dominorum portiones, inter se adhuc confusas & indistinctas, aut unius domini diversas portiones occupet, quae inter se etiam indistinctae & incognitae sunt, ab una parte se cogi migrare & non ab altera; nam quid deserat, quid retineat incertus omnino erit, quae incertudo migrationem omnem impedit; nam ut ab una, si denunciatum sit ut se removeat, sic si ab altera se etiam, removeat in solidam mercedem tenebitur; itaque cū periculum in hoc casu sit colono, Haec exceptio pro indiviso recepta est, quae tamen cum negativa sit, per replicam divisionis solet elidi, nempe si actor probaturum se recipiat, illam partem, (a qua migrandum colono indixerat) ab altera separatā, & seorsim coli solitam, finesq; illius a finibus alterius partis contiguae separatim & seorsum cognitos, occupationē secundum eos fines hactenus fuisse in usu, & adhuc fines recognosci, tanquam separatos & distinctos, itaque exceptio haec pro indiviso tali replica facile eliditur, viz. si vel divisio finium probetur, quod est juris, & ideo scripta ad probationem requiruntur: vel saltem separata unius

us partis ab alia possessio, quod est facti; & in hac specie testium probatio sufficit: vel si utriusque partis domini unus aut plures simul denunciaverint.

Exceptio locationis ab altero, cui non est denunciatum.

Est & alia exceptio in hac actione frequens in foro, nempe si colonus cui denunciatur, alterius sive domini, sive coloni prioris se dicat colonum, causamque possessionis ab eo habere, qui in hac denunciatione, neque monitus ab initio neque citatus est, nam principali colono non monito ut migret, subcolonus migrare non cogitur; Hujus exceptionis hæc est ratio, iniquum videri potest, eum, qui nullam neque juris,neque possessionis causam ab actore habet, ad ejus instantiam cogi migrare, cum is a quo causam possessionis habet, & cujus colonus est, neque ad migrandum monitus fuerit ab initio, neque ad hoc judicium citatus, cum de jure authoris sui nemo disputare cogatur; Itaque ut huic exceptioni occurrant,solent plerique non solum ipsos colonos,sed eos etiam a quibus causam habent possessionis, quibusque mercedem solvere ab initio soliti sunt,& ad migrandum monere & simul cum eis in judicium vocare. Neque tamen semper huic exceptioni locus est, nam nisi excipiens probaturum se recipiat, eum a quo causam possessionis suæ prætendat, sive is sit principalis & immediatus colonus, sive dominus, in possessione fuisse, ita ut actor justam ejus prætereundi causam non habeat, quod ejus jus non ignoraret, exceptio hæc locum non habet; neque enim necessaria est ejus denunciatio, nisi quis eum scivit, aut probabiliter scire debuit possessorem esse. Et profecto super hac exceptione in Senatu sæpe controversum vidi, cum aliquando, nisi & his denunciatum ab initio fuisset, colonum secundarium absolutum a migratione viderim; aliquando denunciationem hanc non esse necessariam Senatum interlocutum fuisse; Ego in re controversa priorem distinctionem sequor, nempe ut secundarius colonus migrare non sit cogendus,nisi is a quo causam possessionis suæ habet,sive is sit primarius colonus,sive alius hæreditarium titulum prætendens,monitus & citatus simul fuerit; nam plerunque sententias jam in Senatu latas suspendi ea ratione vidi; quod primarii coloni, aut qui jus hæreditarium se habere dicerent, quererentur injuriam sibi fieri, quod coloni sui ad alicujus instantiam migrare cogerentur,cum ipsi ad illud judicium nunquam fuisent citati; & plerunque evenire solet,ut colonorum quædam fraus sive collusio interveniat, cum pretio inducti posseſsionem, quam a dominis suis acceperant,vacuam adversario per silentium suum tradant; itaque nova in his suspensionibus lis oritur,jus ne denunciandi,qui denunciaverit,habeat in re controversa, an vero causa possessionis ad alium pertineat, & sic novum judicium nascitur; semper itaque in hoc judicio observandum, ne colonus pretio inductus cum adversario colludat, & silentio cum eo transigat, & sic causam possessionis domini sui veri intervertat, quod omnino non est ferendum; imo si ipse causam possessionis suæ ex conducto habeat, & postea ex justa causa dominium acquisiverit, jus nou sinit eum posseſsionem huic novo titulo supervenienti ascribere,sed antequam de dominio possit excipere,de possessione decedere,quam ab alio domino nactus,& eam illi restituere cogetur, priusquam de dominio agat, quod & apud nos in usu recipitur. Si diversæ sint locationes,poterit colonus qua velit pro arbitrio uti,at si posteriorem sumat, eaque vel in mercede vel in quantitate sit diversa, vel ab alio sit data & colonus ea usus fuerit in judicio, a priore recessisse videtur.

An qui rem suam conduxit à proprietate cadat. *L. Qui rem propriam C. de locato & conduc.* *L. Si quis conductionis C. eod.*

An autem qui rem suam conduxit a proprietate cadere videatur, aliquoties dubitatum vidi; nam cum quis simul & colonus & dominus esse non possit, alterutrum titulum per alium tolli necesse est,Et sane in his casibus jus proprietatis à conductione non tollitur,sed conductio ut jus inferius a proprietate absorbetur: conductio enim rei suæ nulla est,nec ex ea proprietatis jus tollitur; hoc solum jus vult, si cum possessionem quis ex causa conductionis nactus est,& postea jus dominii supervenerit ex alia causa & alio authore,si illud jus superinducere, & causam suæ possessionis mutare in præjudicium domini sui velit,hoc non esse ei permittendum,donec possessionem ei a quo habuit, prius tradiderit, Et breviter hoc in his migrationibus semper tenendum,ubi jus solidum & stabile adhuc possidendi vassallus habet, aut saltem is a quo causam possessionis obtinuit,& qui eum colonum constituit, migrare non cogendus sit ad alterius instantiam.

De conjuncta investitura.

Si conjuncta sit investitura alicui & ejus conjugi facta, & si post conjunctam hanc investituram, maritus aliquam partem illius conjunctæ infeudationis asſedaverit, eo mortuo, licet colonus in posseſsione fuerit aliquot annis, tamen a vidua migrare potest cogi, licet titulum cum possesſione habeat, nam ea prohibere mulier marito subdita non poterat; itaque ultra viri mortem colonus hoc jus possidendi non habet, quod tam in Anglia quam apud nos habet locum:

Si nominatim hæredi sit facta assedatio.

Si alicui & ejus conjugi asſedatio sit facta, & hæredi expresso nominatim, & ejus hæredibus, vir aut conjux jus assedationis illius in alium transferedæ non habent,licet illius assedationis primi erant recuperatores & fortasse suis sumptibus,

ptibus, quod ſenatus in cauſa Magiſtri Iacobi Gray cenſuit ut nuper dixi; ſed ejus alienandi jus ad hæredem nominatū pertinet, ſalvo jure uſusfructus conjugibus; aliud ſi tantum hæredibus indefinitis facta ſit; nam plenum jus utendæ & abutendæ illius aſſedationis ad conjuges recuperatores pertinet; hoc etiam in his colonis obſervandum, quoties eis, ut migrent, denunciatum eſt, ut niſi ipſi ſibi poſſideant (1) corporaliter & ſuis laboribus fundum arent, ſerant, poſt denunciationem nullam partem fructuum ſecum auferant, neque in mercede tenebuntur: nam ut fructus auferant, & ſuos faciant illis tantum permiſſum, qui ſementem fecerant, idque ob publicam colonorum utilitatem introductum, qui bona fide arant & ſerunt, incerti de denunciatione futura, quæ ſi præter ſpem evenerit, ſaltem quod ex ſemente ſua provenerit, tollere permittuntur, integra mercede illius anni perſolvenda domino, aliis id beneficium non permittitur. Si exacto migrandi tempore, dominus adhuc precariam poſſeſſionem colono indulſerit, non ſibi præjudicat, qui quando volet eum eijcere poſſit, niſi forte mercedis termini unius, præter priores, ſolutio interveniat.

Exceptio Herezeldi. Dominus, qui a coloni relicta aut liberis herezeldum (1) domini debitum acceperit, poſt mortem ejus (nam jure noſtro dominus hoc jus in coloni ſui bonis habet, ut optimum vivens animal, viz. optimum equum, aut ſi nullus ſit, optimum bovem aratorem poſſit vendicare) eos annum unum in poſſeſsione continuare tenetur, nec ante expletum annum ad migrandum cogere. Herezeldum autem colonus, qui aliquot annos ſuæ aſſedationis decurſuros habet, non debet. Hæc autem actio ad migrandum mixta eſt, ex proprietate & poſseſsione, adeo ut proprietarius poſſeſſor præferendus ſit, alii non poſſeſſori, ſed proprietatem antiquiorem & jus melius prætendenti, dummodo in poſſeſsione vi ſui tituli non fuerit; nam coloratus, ut aiunt, titulus cum poſſeſsione prævalet adverſus denunciationem, donec declaratoria contra titulum in judicio obtineatur; Si terræ poſt denunciationem à proprietario appretiatæ fuerint, aut ipſe jus proprietatis renunciaverit, denunciatio extinguitur; poſt ſententiam de migrando nulla juſta poſſeſſio cenſetur; nam ab eo tempore violentus dicitur poſſeſſor & in fructus qui percipi potuerint tenetur, Qui autem dolo deſiit poſsidere, ſemper pro poſſeſſore habetur, tam in jure, quam uſu forenſi.

De locationibus ſive aſſedationibus.

Diegeſis Decima.

NUnc ad materiam aſſedationum, exceptioneſque ſuper eis fundatas, quæ in hunc locum dilatæ ſunt, accedamus, neque enim exceptio vel uſitatior vel fortior a colonis ſolet uſurpari, ſi quando citati ad migrandum à domino fuerint; & primo videndū, qui poſsunt aſſedationem facere, vel terras locare; in quo generaliter hoc tenendum, omnes poſſe aſſedationes dare, quibus libera rei ſuæ adminiſtratio eſt; ut eadem hic obſerventur, quæ antea, de iis qui in feudum dare poſſunt, diximus; Et præter eos, aſſedationes facere poſſunt, qui adminiſtrationem rei alienæ habent ſive ut coloni ſive ut tutores, curatores, œconomi, factores, procuratores, ſi modo ſpeciale ad hoc mandatum habuerint, vel ſi ſint procuratores (ut juriſconſulti vocant) cum Libera poteſtate, Sed hoc præcipuè animadvertendum, quod qui alienæ rei ſunt adminiſtratores, ultra tempus ſuæ adminiſtrationis, nullam idoneam locationem facere poſſunt; Sunt qui tutores & curatores recte aſſedationes poſſe facere putant, vel pro veteri mercede continuata, vel ſi minor inde non lædatur, ut veriſimile eſt eum non lædi, cum nihil ex ſolita mercede diminuitur: ſed profecto etiamſi nihil ex veteri mercede remittatur, minorem lædi puto, quod rei ſuæ libera adminiſtratione prohibeatur, Itaque generalem regulam tenendam cenſeo, ut qui rei alienæ adminiſtrationem habent nudam, adminiſtratione durante, aſſedationes facere non poſsint, colonus tamen, niſi ad vitam aſſedationes habeat, actionem de migrando non habet, niſi ſpecialiter ei poteſtas in aſſedatione facta ſit tenentes removendi & alios loco eorum ſubſtituendi. Ut dixi, Prælati ſine conſenſu capituli, tam terras ſuas quam decimas in quinquennium locare poſſunt, etiamſi interea prælatus moriatur, ſucceſſor non ſolum eas infringere non poteſt, ſed etiam de evictione tenetur: Rectores & Vicarii Eccleſiarum etiam ſine conſenſu patronorum pro triennio ſuas terras & decimas poſſunt locare, ſi ulterius locent, eatenus aſſedatio non valebit, Notandum & hoc, quod ſi prælatus ſine conſenſu capituli, vel rector aut vicarius ſine conſenſu patroni ulterius terras ſuas aut decimas locaverint, quam pro ſpatio ſupra dictio viz. quinq; aut trium annorum, veluti ſi pro novemdecem annis locaverint neq; pro quinque aut tribus annis valere, ſi hoc expreſſe cautum ſit ex fundatione, ut cum conſenſu capituli aut patroni aſſedationes fiant, quia non minus conſideratur in jure

Qui poſſunt aſſedationes facere.

quomodo

quomodo quid fiat, quam quod fiat; nam quod voluit non fecit prælatus, neque quod potuit ut potuit; itaque locationes tales Senatus solet rejicere; aliquando tamen receptas memini pro tot annis, quot prælati poterant locare, licet debitæ solemnitates & in locationibus expressæ non sunt adhibitæ.

Quod si assedatio facta fuerit sine mercede, nec certam contineat, non valet ex jure, & ita decisum vidi, in causa mota per Comitissam de Angus contra Dominum de Ardrie, nisi aliquid pro mercede aut loco mercedis sit appositũ, veluti servitii aut debiti compensatio; Adeo ut si à prælato, etiam cum consensu majorispartis capituli, fundus pro mercede sit assedatus, & eadem merces assignata eidem colono sit, assedatio non valet; Hoc etiam addendum quod terræ regiæ sive obventiones & utilitates ejus, (nos Casualitates dicimus) ultra triennium locari non possunt, & in eis subscriptio principis, ac etiam ejus computorum rotulatoris & sigillum privatum requiritur, ut valeant.

Si in assedationibus nulla mentio sit assignatorum, assignatus sive cessionarius jus in assedatione non habebit, neque ea aut ejus beneficio in jure uti potest, cum assedationes sint strictissimi juris, imo eo ipso quod assignatum fecerit, putant nonnulli colonum a jure suæ assedationis cadere & posse dominum, declaratoria præcedente, cogere colonum --------- ut migret; idem si colonus silvas domini vastaverit. Qui autem gressumas (ut vocare solemus) pro assedatione facienda capit, non solum tenentem removere non potest, sed etiam, ut quod promiserat ad impleat, cogi potest, & etiã ad id quod interest tenetur, Gressumas dicimus summas pecuniæ, quæ in principio assedationis aut solvuntur aut promittuntur, supra annuam mercedẽ, sed has gressumas aut solutas aut promissas vel scripto vel juramento partis debet probari, Non autem est assedatio, si ad certos annos locatio fiat, quibus finitis, duratura semper donec pecunia, quam fortasse dominus a colono mutuam acceperat, rependatur; Sed species quædam alienationis est, & licet valeat pro eis annis. qui nominatim expressi sunt, ulterius non valebit nisi sasina interveniat; est enim hæc forma, species quædam alienationis, & jus hæreditarium continet; Assedatio pro novemdecem annis, ut & assedatio ad vitam, species est etiam alienationis, adeo ut qui alienare in jure prohibentur, neque ad novemdecem annos, neque pro vita assedare queant, quum factum illud periculo reductionis subsit.

Si duobus successive assedatio facta fuerit, aut pluribus in ordine subsequentibus, primus in ordine renuncians, secundo & reliquis præjudicat, quod si duobus fiat, ut posterioris introitus ad tempus mortis prioris referatur, Primo renunciãte, non præjudicabitur Secundo, quin, eo moriente, jus ingrediendi fundum locatum ei competat; sed si duobus successive assedatio facta fuerit, poterit secundus exemplar assedationis a priore petere, & etiam ut det cogere: Si putet eum alienaturum aut sibi præjudicaturum, poterit literas prohibitionis a senatu petere ne in præjudicium secundi alienet aut renunnciet; Si viduæ locatio sive assedatio facta fuerit & illa maritum superinduxerit, poterit removeri, etiam si fundus ei pro tota vita assedatus fuerit, nam cum ei ut viduæ facta sit assedatio, quæ strictissimi juris apud nos est, adeo ut nec assignatum admittat, non potest vidua, sine voluntate sui domini, novum colonum nempe maritum suum ei nolenti obtrudere, quod & observandum est, sive clausula hæc (quandiu vidua permanebit) in assedatione fuerit expressa, sive non; ne dominus eum, quem nunquam voluit, colonum habeat. In omnibus assedationibus, hoc tacite inesse videtur, ut si merces per duos continuos annos non solvatur, assedatio extinguatur, Adeo, ut si pro mercede servitii assedatio facta sit, neque is requisitus servierit, extinguitur ipso jure, licet juris declaratoria sit opus; ut omnis assedatio, continens solutionem mercedis, ad certum diem præfixum, si ad diem præfixum solutio non fiat. Si colonus pro certis annis, in se, dum possidet, recipit alienationem (1) dominus factus fuerit fundi, sub conditione etiam reversionis & si consenserit in redemptionẽ a priore assedatione excludetur, nam ei tacite renunciasse videtur, eo ipso quod in se dominium receperit; aliud tamen, si alienatio rescissa fuerit, nam eo facto colonus regressum ad suam assedationem habebit; fingitur enim quod rescissum est, neque unquam fuisse; At usufructuarius, si pro certis annis assedationem capiat, neque ab usufructu censetur recessisse, & finito usufructu, sive annis assedationis finitis, ad alterutrum poterit recurrere, cum simul stare possunt: idem autem & colonus & dominus esse non potest, Attendendum etiam de tempore introitus assedationum, quod si nullum sit, plerique putant contra dominum, colonum agere debere, ut introducat eum in possessionem, nec ante sententiam dominum ad interesse teneri, alii cum nullum tempus præstituitur, præsenti die dominum introducere colonum debere in possessionem putant, alii assedationem cadere volunt, quasi in defectu articuli substantialis; sed ego in priore sum opinione: quod si introitus in indebitũ tempus conferatur,

veluti si tempore in asedatione præstituto ad intrandum colonum, dominus jure suo privatus est, ut in ecclesiasticis personis, si ante tempus introitus decesserint, tota asedatio dissolvitur, nam id tempus quo colonus, debet in possessionem induci, quam maxime spectatur, si locator eo tempore jus & potestatem introducendi colonum in fundum habeat, quod si non habuerit, tota asedatio cadit; paria enim jura nostri putant, indebite fieri, & in indebitum tempus conferri. Sed in his locationibus generalis apocha (quam acquietationẽ vocamus) de omnibus debitis, ad mercedes conductionum non extenditur; neque locatio ad hæredes vel assignatos extenditur, nisi nominentur expresse. Si quis fundum suum locaverit, nec mentionem termini (1) pro quot annis fecerit, pro vita sua censetur locasse jure Anglorum: nostro autem, non nisi pro unius anni spatio.

In hac de assedatione exceptione, semper exprimendum a colono, se assedationem nondum decursam habere, ab eo, qui tempore hujus assedationis factæ, jus & potestatem habuit eam faciendi; Nam licet ex postfacto jus illud extinctum videatur, veluti si alienaverit, aut in forisfacturam inciderit, colono tamen non præjudicatur, secundam illam communem juris regulam: non est novum ut quæ utiliter ab initio sunt constituta in suo robore durent, licet ille casus supervenerit, a quo incipere non poterant; itaque si nondum sit harum asedationum sive rentalium decursum spatium, quod ab initio convenerat, recte se eis a migrando colonus tuebitur.

Exceptio pacti conventi. Idem si pactum quodcunque de non removendo inter dominum & colonum intercesserit inter dominum inquam, non etiam ejus authorem; nam licet author alienationis (quanquam tempore pacti etiam dominus) cum colono pactus fuerit, quod eum nunquam migrare coget, pactum hoc, mutato domino, non valet, neque contra particularem successorem poterit objici; secus in temporalibus asedationibus, quoniam reales esse, & rem ipsam afficere videntur, præcipue si, ut dixi, possessione conductor simul vestiatur.

Pactum de assedatione vel rentali faciendo, ut antea dixi, nihil aliud est nisi assedatio; hoc etiam observandum quod pacta asedationis a domino denunciante conficiendæ non minus colonum tuebuntur, quam si ipsæ asedationes jam factæ essent, nam qui promittit facturum in ea conditione est, ac si jam fecisset, quoties per eum mora fit, quominus asedatio sit confecta; an idem in eo cui jus hæreditarium promissum est, si ei a domino denunciatum fuerit, ut migret, dubito; (hæc tamen omnia pacta in scripto esse debent, si unum annum excesserint) licet hodie idem fere observatur, quod a recentioribus introductum est; nam memini cum pactum de colono hæreditariè investiendo, eum a migratione interea non liberaret, salva contra paciscentem actione pro pacto observando: ratio diversitatis est hæc, quod in his hæreditariis titulis, multa solent intervenire, quæ pacti impletionem impediant, nec jus hæreditarium nisi per sasinam & investituram transit, quod tamen in nuda asdatione aliter observatur; nam pactum de assedatione facienda, & ipsa assedatio parificantur; præcipue si possessio sequatur; & sic in facti quæstione variatum sententiis in Senatu sæpe vidi, dum hi novam, illi veterem formam tuerentur; nuper tamen in causa per Greirson de Lag contra Greirson Senatus sustinuit obligationem de investiendo pro sasina jam facta, respectu continuæ possessionis; & hoc in actione de migrando. In his assedationibus spectandum est semper tempus introitus; nam si in eo tempore, in quod introitus assedationis destinatur, assedator sit inhabilis ad assedationem faciendam, licet tempore datæ assedationis (1) eo tempore quo assedatio facta est, fuerit habilis, (1) potestatem ex jure habet assedationes conficere, assedatio non valebit, nam respectus habetur potius ad tempus introitus quam confectionis: paria enim in jure sunt indebito tempore fieri & in indebitum tempus conferri; Inter alia pacta quæ colonum tuentur & hæc sunt, si dominus ei debitor fuerit, pactusque sit donec satisfecerit, tenentem se non remoturum; nam pactum hoc, donec solutio facta sit, adversus dominum & ejus hæredem colono proderit & vice assedationis est, non tamen contra singulares successores, Idem si mercedes sequentium annorum dominus præceperit (nos ante manum capere dicimus) (1) antequam debeantur, aut pro eis distringi possit: tacite enim pacisci videtur, ne iis annis, proquibus mercedem acceperat, removere dominus colonum possit & in hac præceptione mercedis uniuscujusque locationis, annotandum est, quod cum colonus totius illius anni, quo ei denunciatum est, fructus suos faciat, secumque auferat, pro eis totius anni solidam mercedem eum debere (1) termini, etiam ferias Sancti Martini subsequentis; quæ tamen solutio hanc actionem non impedit; ut nec si subsequentium annorum merces domini camerario vel ballivo solvatur; nam sine speciali mandato domini, ejus denunciationi præjudiciũ afferre camerarius vel ballivus non potest; sic si fidejussorem à colono pro aliquot annorum

annorum mercede exegit, aut colonum fidejussorem dederit, pactus ut debitam mercedem tot annorum apud se retineat, donec ei plene satisfiat, tacite de eorum annorum assedatione pactus videtur; Hoc etiam in hujus generis exceptionibus observari solet, ut virtute hujus assedationis vel rentalis,colonus in possessione sit;quanquã actor, ei ut migret denunciando, possessorem fateri videtur, tamen si actor possessorem quidem fateatur, virtute tamen illius assedationis neget; sed scripto probaturum se recipiat, alia asfedatione colonum usum apud se, majoremque mercedem solvisse, quam in allegata asfedatione continetur; proculdubio illius asfedationis sive rentalis vim elidet,colonumque migrare coget,nisi is illa altera asfedatione se munierit,Itaque diligens in his cautio est adhibenda;quod si actor de nullitate rentalis, sive asfedationis replicet, licet nullitas ipsa sit inexcusabilis, & ex prima facie constet, si tamen colonus, in possessione virtute illius asfedationis aliquot annis ante denunciationem fuerit, ea adhuc colonus se tuebitur, donec in rescissorio contra eum judicio de nullitate declaratoriam actor obtinuerit; quod multo magis, in eo qui hæreditarium jus prætendit, si ut migret agatur, locum habet, præcipue si virtute juris hæreditarii sit in possessione; nam & hic possessionem suam retinebit,donec de nullitate tituli sui,rescissorio judicio,constiterit;In his rentalibus seu asfedationibus, sufficit si tempore in quod denunciatio est facta, colonus tempus aliquod ex sua asfedatione, reliquum decurrendum habet, licet tempore vel actionis vel sententiæ, omnino tempus decursum fuerit.

In omnibus his locationibus,colonus potest a domino suo conveniri, ut ei exhibeat asfedationem suam,ut dominus sciat pro quot annis, qua mercede & servitio, & si quæ alia sint in clausula illa redditionis,quæ ad eum spectant, ut sciat, quibus rebus gravare possit colonum, immo & colonus suæ asfedationis ei exemplar præstare tenetur; Idem de data. Sed quoniam,apud nos, plurimus est usus terrarum husbandiarum, quæ in asfedationibus continentur, non inutile videtur subjicere, ex antiquissimis statutis,quid sub nomine terræ husbandiæ continetur:Husbandia terra dicitur ea, quæ quatuor jugerum est, (1) quatenus quatuor boves possunt arare; tantum enim terræ putarunt majores nostri sufficere ad alendam familiam frugi & modestam, ut & Romani olim L. Agraria caverunt, ne quis civis supra duo jugera araret, sed quantum hodie à frugalitate majorum distamus, Præterea ut quis vere colonus dici posset, in eo fundo debet habitare,& si à domino permittatur, ibi etiam & mori.

De mutua inter dominum & vassallum obligatione.

Diegesis Vndecima.

Perfecto & constituto per sasinam feudo, tum demum inter dominum & vassallum obligationes oriuntur, & mutua officiorum omnium (quæcunque ad utilitatem, sive commodum alterius spectant) communio,adeo ut quemadmodum vassallus domino obsequi, & ejus dignitati & commodis studere & inservire, nemine ei præposito, debet, sic & dominus vassallum tueri, ejus res,bona, famam, nullo alterius respectu habito,promovere tenetur; & regula hæc universalis tenenda est, ut facienda ab utraque parte,fiant fide bona, & omittenda, eadem fide omittantur; & hoc vel secundum tenorem & conventionem investituræ, aut saltem secundum consuetudinem loci,si nihil sit expressum in investitura;quod si neque consuetudo appareat, tum ad communem feudorum naturam recurrendum, nam obligatio feudalis est reciproca, præcipue in fidelitate, sed vassalli obligatio est jurata & sacramento confirmatur: at dominus licet vassallo de fidelitate teneatur, non tamen jurare cogendus est; & breviter nusquam, in quod alter alteri teneatur, melius & planius exprimi potest, quam per mutuas illas obligationes hominii & tuitionis, (quæ apud nos manred & mantenance dicuntur) in quibus ea, quibus alter alteri obligatur, fidelissime continentur, nisi quod feudorum natura majorem includere benevolentiam inter partes videatur, Sed quoniam generalis hæc propositio omnibus non sufficiet, & in quod alter alteri teneatur,specialiter exprimi cupiunt,suntque nonnulli qui quatenus hæ obligationes cum ipso feudorum jure conveniunt, cupiunt intelligere & in quibus dissentiant,itaque quid primæuum jus feudorum in his præcipiat, quidque petat, paucis est explicandum, & primum de obligationibus, in quibus vassallus domino tenetur.

Tenetur itaque ex jure vassallus, quam primum investituram acceperit,fidelitatem domino *In quid vassallus domino tenetur.*

no suo non solum præstare, sed & jurare eam ipsam fidelitatem inter manus domini solenniter, & ab hoc sacramento obligationes inter dominum & vasallum incipiunt; juramentum autem hoc vassallus aut per se,aut per procuratorem præstabit;cives civitatis domino subditi præsentes & per se jurabunt.

Forma sacramenti duplex. Hujus sacramenti forma duplex est in jure,una protractior,altera succinctior:Priore forma vassallus jurabit, quod sciens & prudens neque consilio, neque auxilio, aderit in eo conventu, ubi domino, vitæ aut membrorum damnum aut periculum imminere potest, aut ubi dominus, in aliquam injuriam, quæ in ejus caput, fortunas aut famam redundabit, incidere, aut honorem quem habet habiturusve sit perdere poterit, quinimo si aut audiverit, sciverit,aut cognoverit talia alios quoscunque moliri, aut pro viribus impediet, aut domino revelabit, ut ipse sibi prævideat; domino justis ex causis bellum inferenti,aut ex quacunque causa se defendenti, aut defendere volenti suppetias feret, auxilio & consilio domino aderit, Res amissas a domino pro viribus & omni ingenio recuperare tenetur,Secreta domini non revelabit,& nihil eorum,quæ ad domini sui injuriam sive contumeliam tendent, faciet, hujus prioris sacramenti partes postea explicabuntur; *Brevis forma sacramenti.* Alia forma sacramenti brevior est & succinctior, in qua vassallus hæc sex jurare tenetur, incolume, tutum, honestum, utile, facile, & possibile, De quibus singulis dicendum est; incolume,nempe jurabit vassallus dominum non solum a suo facto, sed etiam adversus omnes quos prohibere poterit,incolumem futurum.Tutum,ut juret domini secreta,& munitiones ejus, quarum præsidio præfectus erit,nemini proditurum. Honestum,ut quæ domino honesta sunt consulat,neque honestū,ut sit inhonestum,faciet.Utile,facile& possibile,hæc tria domino jurabit vassallus,quæ ita capiuntur,ut quæ sunt utilia,in inutilia nō convertat,neque,quæ possibilia sunt,in impossibilia: Jure nostro scripto,forma sacramenti quo vassallus domino tenetur,quatuor continet,Primo quod fidelis domino suo & hæredibus ejus erit in perpetuum, Secundo quod fidele ei consilium pro ingenii sui modulo a deo sibi dato dabit,Tertio secreta, sive consilia domini sui reticebit,& non vulgabit, Quarto ut firmas,reditus & utilitates ex feudo debitas bona fide,non minuendo quicquam eorum, illi solvet,Sacramentumque hoc,positis vassalli manibus inter domini manus,jurabitur,Hodie apud plerasque gentes brevior hæc est Sacramenti formula, nempe ut vassallus domino tantum juret,se ei fidelem futurum, quæ licet sit brevissima,nempe una voce fidelitatis absolvatur, tamen reliquas omnes comprehendere sub se videtur, nam qui in aliquo capite priorum peccat,contra fidem facere videtur,quæ ut ubiq; debet esse,certe potissimum in feudis & illa strictissima inter dominum & vassallum, seu amicitia seu observantia conservanda, apud nos (ut militaris illa feudorum natura pene exolevit,hodie & feudorum concessio in quæstum & promercalis tantum est) etiam & hujus sacramenti memoria exolevit, nihilo tamen minus *Ad quæ vassallus tenetur.* vassalli apud nos in fidelitatem,etiamsi non juraverint, tenentur,Sed ut ad sacramenti latiorē explicationem veniamus, duo sunt quæ in hoc sacramento requiruntur; quædam sunt quæ vassallo incumbunt ut faciat, alia sunt prohibitoria, a quibus faciendis prohibetur: de prioribus primo dicemus; primum itaque in vassallo quod requiritur est, si quid quocunque modo scierit aut intellexerit in præjudicium vitæ domini sui,aut amissionis membri, famæ, aut dignitatis, fieri aut machinari,obstabit illi facto, & id omnibus viribus impediet, aut si impedire nequiverit, domino revelabit, & aperiet; in quo capite multa explicanda restant, nam particula illa disjunctiva,alterius tantum præstationem requirit,nempe ut impediat,aut si impedire non potuerit, ut domino detegat; quod si certo sciat rem & machinationem illam, per se vel alium ita impeditam, ut omnino non sit timenda, dominum de ea certiorare non tenetur: alioqui si sciverit, & insidias non apperverit domino & postea machinatio illa contra dominum eventum habuit, profecto à crimine non est alienus.

An vassallus si probari non poterit detegere teneatur. In secundo membro distinctionis, quod domino periculum aperire vassallus tenetur, controverti solet, si vassallus quidem sciverit,sed testes non habuerit, aut aliunde legittime probare non poterit, an illud detegere debeat, præsertim,cum etiam in causa læsæ majestatis,qui conspirationem non poterit probare legittime,neque detegere teneatur; cum tot incommoda inde nascantur, nempe & pœnæ falsæ accusationis, & partium indignatio; feudistæ tamen in contraria sunt opinione,ut quoquomodo, etiamsi legittimis indiciis probare non poterit, domino detegere teneatur,ut dominus saltem sibi caveat,vel altius inquirendi de ea conspiratione,occasio ei præbeatur.Neque tamen omnia consilia,quæ contra dominum fiunt,detegere cogitur, sed quæ contra vitam vel membrum ejus fiunt (quoniam est & semper fuit vitæ & membri par ratio) vel famam & dignitatem, nam si vassallus alicujus consilii particeps fuit, ex quo, in dominum infamia vergat, vel etiam ejus famam leviter tangat, contra juramenti formam peccat.

Certum

Tertium est de fortunis; nam cum mutua inter dominum & vassallum obligatio intercedat, de utriusque fortunis & servandis & promovendis, profecto vassallus ingratus æstimabitur, si ei consilio interfit, unde fortunarum domino periculum imminere poterit, & non impedierit, saltem domino non detexerit; Huic, ex altera parte, respondet prohibitiva pars, qua vassallus prohibetur, sciens & prudens, vel consilio assistere, in eo actu, ubi damnum sive læsio domino accidere possit: vel in ejus salute, vel vita, vel fama (quam nos honorem dicimus) vel in fortunis: Sciens & prudens adjicitur, cum excuset ignorantia frequenter, quæ enim potest esse ejus pœna, qui ignorans quid quis facturus, eum comitatus fuerit in eum locum, ubi inimicus dominum incautum offenderit aut interfecerit; sed in hoc casu, quia factum aliquod vassalli intervenit, de ignorantia docere & probare debet, aut de facto ignarus non præsumetur, quasi ipse in aliqua ejus parte, sive machinationis sive actus ipsius fuerit, & proinde licet in jure civili, nemo teneatur de consilio nisi fraudulento: in jure tamen feudali & de consilio vassallus tenetur, in quod non consenserit, si illud non detexerit domino suo; nam adesse vassallus domino suo debet, cum consilio & auxilio: cum consilio, ut fidele & optimum det domino, & secreta ejus non revelet: auxilio, in servitiis & obsequii præstatione. Quod ad hæc tria attinet, caput, famam, & fortunas, hæc inquam tria paria semper apud omnes gentes habebantur; nam omnium bonorum metus non minor in jure æstimatur, quam vitæ, cum ex bonis nostris vivere soleamus; & infamiæ metus, viris bonis major quam mortis esse solet, cum ne vivere quidem censeamur, si fama aut bonis destituamur; & in his tribus omnibus, pari ratione, metus restitutionem in integrum producit; cui additur metus instrumentorum status & eorum interversionis; itaque in his quatuor viz. capite, fama, fortunis & instrumentis feudi avertendis, si vassallus quid peccaverit, contra fidem facit. Quod ad verba (aliquo modo) attinet, ea, ut vassalli fides sit obstrictior, adjecta sunt; neque enim sufficit vassallo, ut vita domini aut ejus fortunæ salvæ sint tantum curare: sed etiam ne minima parte lædantur & offendantur.

Quæ vassallo prohibentur.

Quod ad auxilium vassalli domino præstandum attinet, bona, vitam & dignitatem domini vassallus tueri debet, & honestas operas ei præstare: domino justis ex causis bellum inferenti, aut ex quacunque causa defendenti, aut defendere volenti, suppetias feret & consilio & auxilio ei aderit: illud intelligendum, etiamsi non fuerit requisitus; nam inter hoc genus servitii & alia servitia hoc interest, quod in bellis operam debet etiam non requisitus, cum sciat se ob militare servitium feudum suum habere: nec domini bella aut inimicitiæ in obscuro possunt esse: neque vassallus officio suo debito satisfacit, si non ubicunque dominum bellum habere contigerit, advolaverit: idem, si statis diebus, aut certo anni tempore servitia debeat, nam quæ stato tempore fiunt, ignorari non debent: alia servitia nisi requisitus præstare non cogitur; nam priusquam à domino evocetur, obtrudere se non tenetur, etiamsi longissimum temporis spatium intercesserit. In jure civili libertus (cujus officia, nisi quod non sint militaria, simillima sunt servitiis, quæ à vassallo debentur) patrono neque operam, neque officium præstare tenetur, nisi cum is poposcerit; absurdum enim, ait Cajus, alio deberi servitium tempore, quam quo is vellet cui præstandum est, Sed ut ad bella redeamus, vassallus domino, justum bellum inferenti, auxilio cum equis & armis adesse debet: Defendenti autem se, quocunque modo sive jure sive injuria aderit, in cujus loci explanatione quædam difficultates oriuntur. Hottomannus, vir sane magni judicii, miris modis Oberto & Gerardo insultat, quod vassallis licere volunt, quod nemini liceat; nam jure civili parenti qui filium & filio qui parentem, impium bellum gerentem, interfecerit, præmium publice decernitur; minime (inquit Marcellus) majores lugendum eum putaverunt, qui ad patriam delendam, & parentes & liberos interficiendos veniret: quin si pater filium, & filius patrem occidisset, sine scelere, etiam præmio afficiendum, omnes putarunt. Sane in hoc casu & ego cum jure civili & Hottomanno assentior, eum qui ad patriam delendã, aut parentes & liberos occidendos veniret, ne à vassallo quidẽ suo juvandũ; neque id unquã in animũ Gerardus aut Obertus induxerunt, sed odio, quod in jus feudorũ aperte Hottomannus profitetur, paulo eum altius, quam par erat, evectũ constat; neque enim omnes injustitiæ pares sunt & qui patriam opugnaverit vel parentes aut liberos occisurus venerit, graviore pœna Puniendus, quam qui de finibus agrorum aut jure pascendi (qualia apud nos pleraque, unde graves discordiæ & inimicitiæ oriuntur) cum vicinis contendit; itaque minore cum scelere, & leviore sceleris pœna hic, quam illic, peccatur; At Obertus & Gerardus, aliter suam sententiam explicarunt,

An vassallus domino se defendenti in injusta causa adesse debeat.

nam differentiam singulari judicio ponunt, dominus justene, an injuste bellum inferat alicui, an vero se defendat; rursus in bellum inferente, si sciatur, justum ne sit illud bellum, an dubitetur; in defendendo autem domino vassallus fidelem operam præbebit, in offendendo alio non nisi velit, & si noluerit, feudum non amittet, Itaque ut totus locus explanatior sit, & Obertus & Gerardus ab omni calumnia vindicentur, Primo tenenda est hæc generalis propositio, vassallum in bello dominum juvare debere, tam in defendendo, quam offendendo, quoties bellum est justum: Idem de inimicitiis, sive publicis sive privatis; nam feudum proprie ob has privatas inimicitias sustinendas ab initio constitutum fuit, quod si vassallus, dominum injusto bello vexare vicinum, sciverit, opem ferre non tenetur, & ita sentiunt Gerardus & Obertus: Si dubitet vassallus, justum sit necne bellum, adhuc juvare dominum tenetur; non est enim ejus de bello, sed domini sui judicium; neque enim hic crassa vassalli ignorantia est excusanda, si illud nesciat quod omnes sciunt; neque diligentiam curiosam in vassallo omnino probo; nam ut ait Augustinus, non est potestas nisi a deo vel jubente, vel sinente, ergo vir justus (ait ille) etiamsi sub rege sacrilego militet, recte illo jubente bellare potest, si quod jubetur, contra dei preceptum, non esse certum est, vel si sit certum, tamen vassallo non sit certum; itaque ex Augustini sententia, puto vassallum domino militantem, si certum ei non sit, vel, ut ipse textus loquitur, si dubitaverit militiam suam contra dei præceptum esse, non in eo peccare, si dominum juverit; & in jure civili, servo necessitas imponitur imperata domini exequendi, sed cum hac moderatione, ut si dominus facinus ei imperaverit, excusetur; in aliis vero, quæ atrocitatem criminis non habent, veluti si leviter peccetur, excusatio non admittatur, Idem ego ad vassallos trahi posse puto, si omnino bellum injustum esse nescierint, sed dubitaverint, puto domino etiam bellum inferenti, & consilio & auxilio adesse debere: Quod si dominus injuriam propulsaverit (1) si se defenderit, sive id juste sive injuria faciat, puto vassallum debere eum ex officio juvare, Ratio duplex est, quia defensio est juris naturalis itaque favorabilior, & quod ex regulis universi juris constet (sive illud sit naturale sive gentium sive civile) vim vi repellere licere; nam si dominus injuriam alicui fecerit, jure & non bello remedium petendum & nisi imperio magistratus dominus invadatur, juste invadi non potest: contra magistratū autem armatū fortasse, sententiam executioni mandantem, adesse auxilio non tenetur vassallus domino. Quod si is qui injuria affectus est, bello justo fortasse persequi suas injurias statuerit, vassallus domino se defendenti, quatenus in defensione res consistit, adesse non solū potest, sed debet. Stipendiariis militibus quamdiu stipendia merentur, nō permittitur de factis ejus, a quo stipendia accipiunt, nimium diligenter inquirere, neque curiosos esse decet, etiamsi in injusto bello militaverint; Cur non idem de vassallis sentiemus? quorum feuda pro stipendiis sunt, & si à domini causa tantopere abhorreant, leviter se, nempe refutato feudo, possunt liberare. An vero quis solidarium militem, qui stipendia accipiat, de bello domini sui quod injustum esset, querentem feret? neque tamen domino injustum bellum inferenti, subveniendum puto, si injustum esse omnes intelligant, alioqui quamdiu stipendium miles retinet, tamdiu militare cogendum, modo in crassa ignorantia non sit, illud nimirum ignorando, quod omnes intelligunt, & intelligere debent, & hæc multorum est opinio, quam hoc loco Gerardus & Obertus per hæc verba confirmant (Alii vero sine distinctione semper debere vassallum juvare dominum putant.)

Quid sit justum bellum. Quid autem sit justum bellum, licet proprie non sit feudalis quæstio, tamen feudistæ ne quid intactum relinquant, in hanc etiam inquirendam discenderunt, justum esse bellum definientes, quod à principe pro defensione religionis, patriæ, propriæ personæ aut pro repetitione rerum suarum, aut damni illati reparatione suscipitur, præeunte semper denunciatione, sine qua justum esse bellum, quæcunque causa præcedat, esse non potest, ut ait Livius, Dixi à principe; nam à privata authoritate non suscipitur bellum, nec nisi cum superioris authoritate, si superiorem habeat, & ejus copia haberi possit, aut res dilationem absque præsenti periculo pati non possit; defensionem autem etiam sine magistratus authoritate, cum sit juris naturalis, vim vi repellere, quilibet suscipere potest, sive denunciaverit, sive non; itaque ex prædictis constat, vassallum domino contra patriam opem ferre non debere.

Contra alios omnes vassallus dominum juvare tenetur, etiam contra fratrem suum, contra filium & contra patrem, nam has omnes denominationes vassalli nomen prægravat, arctiusque est hoc amicitiæ & fœderis vinculum, quam ullum naturale; cum jura sanguinis sæpe aut inimicitiis non obstant, aut etiam atrocius exerceri faciant, ut nulla gravior inimicitia inter homines intervenire potest, quam inter fratres contracta, neque majus odium quam aliquando inter filium & patrem, Certe mos Romanorum erat clientem in fidem receptum

ceptum, chariorem etiam propinquis, cognatis, affinibus aut alia quacunque necessitudine conjunctis habere; nam si patronus clienti, aut cliens patrono fraudem fecerit, ejus caput sacrũ diti erat (1) cuivis cum licebat tanquam fidei proditorem occidere. Quod autem de filio diximus, vassallus ejus etiam causam domino postponet, non ut filium bello persequatur, sed ut è familia ejiciat, aut ad dominum deducat ut ei satisfaciat, si quam offensam in dominum commiserit, dominumque ei placare debet: Contra parentem durum est, & putant non debere vassallum contra patrem dominum juvare, cum diis, parentibus, & praeceptoribus, nunquam possit par referri gratia, & haec est communis opinio, licet textus manifestè etiam contra patrem habeat, sed de domino defendendo, hoc intelligendum est, si pater eum persequatur: domini enim causa semper prior esse debet; sane si vassallus retinere mallet feudũ, quam pius esse in parentem, licite, quamdiu feudum retinet, domino sua jura servare debet; non enim ipse vassallus videtur his obsequijs esse obnoxius, sed ipsum feudum, quod ob officia similia & praestationes tenetur: Itaque si vassallus impius in parentem esse nolit, abdicare se feudo & in domini manus refutare debet, alioqui leges naturaliter omni feudo Inhaerentes observare.

An autem contra se ipsum, dominum juvare teneatur, feudistae quaerunt, dubitatio ex his verbis (contra omnes) nascitur. Nam, qui omne dicit nihil excipit, sed facilis est solutio. Nam in omnibus pactis & conventionibus, loquentis persona in jure excipitur, exempli causa, si tibi promisero castrum vel turrim contra omnes tueri, & tibi quando voles aperire; & tu postquam mortem meam machinatus es, mihi imperas, ut tibi castrum aperiam, non teneri me omnium feudistarum sententia est, ubi meum periculum versatur. *Nemo contra se tenetur auxiliũ praestare.*

De modo autẽ opis & auxilii, quod vassallus domino praestare debet, ex jure haec sunt quae legimus, cum equis & armis instructus esse debet, mandata domini exequi paratus, in praelio ei adesse, ei succurrere, etiamsi vitae suae periculum adeat, nam vitam suam discrimini, pro domini vita & periculo, offerre debet; si tamen in oculis certa mors sit, cujus fugiendae alioqui rationẽ non videat, eo casu vitam suam vitae domini praeferet, quid enim si vassallus, postquam lethaliter, saltem graviter vulneratus, tum demũ, nec ante discesserit? aut si dominum lethaliter vulneratum in acie, cum idem sibi immineret, sicque non nisi ultima necessitate adductus reliquerit, in his vassallus excusatur, rebus tamen omnibus, arbitrio ipsius judicis, expendendis.

Sed quaeri potest, si per aliũ substitutũ seu vicariũ dominũ in bello juvare potest; & melior pars tenet, dummodo hic substitutus, aeque idoneus, & domino gratus sit; fieri enim potest, ut hic substitutus tam sit idoneus & habilis pugnae; at tamen cũ dominus ei consilia sua credere necesse habeat, & domino gratus esse debet; sed non semper licet per substitutũ servire, sed tũ tantũ cũ vassallus ipse nõ potest; veluti si sit foemina in feudo foemineo, aut si vassallus sit pupillus, aut mancus & inhabilis, aut si forte, majoris dignitatis sit, quam ipse dominus; idem si investiturae tenor, ipsius vasalli praesentiam desiderat, aut publica utilitas suadeat; aut si forte, sit rerum bellicarum peritus, vel autoritate & gratia inter milites polleat, aut si feudum de rege teneatur, tunc enim per substitutum vassallus servire non potest; universitas & ecclesia nisi per substitutum servire non tenentur, neque possunt, Contra autem (ait textus) dominum antiquiorem non tenetur, hic enim caeteris est praeferendus: imo omnes domini antiquiores domino feudi immediato sunt praeferendi à vassallo, ratio est, quoniam eorum beneficiũ ab initio fuit, & adhuc manet, neque jus sui beneficii, à quocunq; vassallo, denegandum est superiori domino, etiamsi ad mille manus penetraverit; semper enim cum onere primi domini transit; Itaque ut quisque dominorum prior est, ita à vassallo est observandus, proinde rex omnibus praefertur, cum omnia feuda de eo teneantur; praecipue in vassallis ligiis, qui, suum dominum ligium, adversus omnes sine exceptione tueri & defendere debent indistincte, etiam contra parentes, liberos, multo magis adversus propinquos & affines. Sunt qui exceptiones adjiciunt, nempe quod vassallus dominum non teneatur defendere adversus seipsum, aut patriam suam, sed exceptio haec, quatenus patriam respicit, est ponderanda; nam vassallus ligius, omnia bona sua & personam, domini jurisdictioni subjicit, & proinde in quaestione patriae, non est vassalli cognitio, Itaque donec cognoscatur ab eis, ad quos cognitio pertinet, puto serviendum domino: adeo autem, posthabitis parentibus & liberis, domino ligio servire tenetur vassallus, ut licet in periculo ante sint constituti domini inferiores, omnes relinquere teneatur vassallus, & ad dominum ligium recurrere; quanquam etiam in hoc casu sunt qui moderationem hanc exigunt, si liberi vel parentes rempub. Christianam oppugnant, tum demum dominis adversus eos auxilium ferendum, nos tamen cum meliore parte feudistarum, priorem sententiam tenemus. Si de antiquiore domino dubitetur, (quod raro fit, cum nemo conditionem feudi sui ignorare praesumatur) Quidam neutri vassallũ opitulari de- *An contra dominũ antiquiorem.*

bere putant, Alii Primo interpellanti; Alii uni per se, alteri per substitutum, Nonnulli vassallo electionem cui servire velit permittunt, quorum opiniones Schonerus habet. Post regem capitanei regni locum habent (quos nos proceres seu dominos Parliamenti dicimus) si de eis mediate feudum teneatur, nempe ut illius, nisi publica sit causa, subsidio vassallus veniat, relicto domino suo immediato, nec vassallo valuassor fidem servare, domino neglecto primo, debet, & ut quisque gradu prior in beneficio est, ei primus honos & prima officia debentur, etiam offenso inferiori domino; Itaque semper in obsequiis militaribus, antiquioris domini persona excipienda est, & si expresse non excipiatur, tamen expressa præsumitur & intelligitur; neque solum persona excepta prioris, & antiquioris domini videtur, ita ut domino immediato opem ferre contra eum non debeat, sed etiam dominum immediatum vassallus relinquere tenetur, ut superiori domino auxilio sit; & si inter dominos inimicitiæ sint & dimicationes; superiorem dominum contra inferiorem, licet suum immediatum dominum à quo feudum habet, juvare tenetur, Ratio est, quoniam feudum affectum creditur, & antiquior dominus semper in beneficio prior ut dixi.

Si vero vassallus plures dominos habuerit inter se armis contendentes, qui æquiorem causam armorum habet, eum juvabit; si de æquitate non constiterit, antiquiorem, Si rex & baro de quo vassallus tenet, sua quisque bella habeant, non solum vassallus, relicto suo domino, verum etiam ipse dominus sive baro, neglectis suis injuriis, ad regem recurret; respublica enim & ejus utilitas omnibus rebus est præferenda. Quod si dominus fuerit proscriptus, rebellis, aut excommunicatus, vassallus ab omni servitio militari liber est, quandiu his vinclis dominus subjacet; si ipse tamen vassallus proscriptus aut rebellis fuerit factus, non minus dominus servitia ab eo exiget, ut saltem per vicarium serviat, Quod si in statu rebellionis per annum & diem remanserit, cum a vassallo exigere servitia non possit, usufructus feudi non ad regem (licet alioqui inter regalia numerentur omnes mulctarum pœnæ) sed ad dominum ob contumaciam vassalli devoluitur: unde dominus, durante vita vassalli, servitia exigere possit, fructusque, ex quorum proventu alium servientem substituere potest, colligere & summa hæc cum ratione, apud nos, sunt introducta.

Vassallus curiis domini adesse debet.

Debet etiã vassallus presentiã suã in curiis domini sui, neque ab eis abesse, alioqui mulctandus. In omnibus honorẽ sui domini intactũ & illibatũ conservare debet, reservato regio servitio: comitari etiã dominũ debet, nõ solũ intra districtũ, sed etiã extra eũ, quoties domini vel periculũ in vita, in honore, aut fortunis urgeat. Si imperator Romã proficiscatur ad imperii coronã accipiendã (solẽt enim ibi Imperatores corona aurea inaugurari: Aquisgrani, ferrea: Mediolani argentea) capitaneiq; regni eum sequũtur, vassalli dominos sequentur, alioqui dimidiũ fructus illius anni præstabũt domino; hæc servitia si certa nõ sint, ex continua præstatione præsumuntur, & moderata debent præstari, Si plures sint vassalli hæredes & feudum sit dividuum, singuli tenentur pro sua virili parte: Si individuum, singuli in solidum tenentur, cum sit factum indivisibile: Ita tamen ut si uni vassallo successerint, per unum substitutum servire possint. Et semper si de servitii vel qualitate vel quantitate quæstio fuerit, ea per inquisitionem terminabitur, per pares in curia domini. Si plures sint domini hæredes, & feudum sit divisibile, pro portionibus hæreditariis serviunt; si servitia divisionem non admittant, variæ sunt feudistarum opiniones, alii primo interpellanti, alii cuilibet, multi uni ex multis eligendo; si eligere distulerint, nulli servitia præstanda censent: nos hac molestia liberamur; nam apud nos feudum non est divisũ quoad dominium directum, sed tantum ad unum pertinet.

An vassallus suis sumptibus dominũ comitari debeat.

Vbi autẽ vassallus dominũ juvare, quove eũ comitari debeat, quæstio est; in cujus solutione primo pacta feudalia, & conditiones feudi inspiciendæ, si quid in eis de hoc genere servitii contineatur expresse; si nihil inde appareat, hac distinctione utemur, ut vassallus ad curiã domini Venire, & eũ cõitari debeat, Quod si dominus in loco nõ valde remoto a suo territorio bellũ gerat (quis enim locus remotus, quis vicinus arbitrio judicis permittitur) aut si dominus sua prædia longe dissita defendit, aut antiqua per vim ei ablata repetit, multi putãt & in his casibus etiã extra territoriũ dñino bellũ gerenti opitulari debere vassallũ; non si aliena, aut nova opera aut oppugnationes aggrediatur, in quo casu vassallus dominũ juvare nõ tenetur, nisi vel loci vel majorũ consuetudo vassallũ obliget; Quæstio tamen manet, cujus sumtibus dominum debeat juvare, & sane nisi id in investitura contineatur, si feudũ sit tenue, & quod sumptibus non sufficiat, vassallus domini sumptibus serviet, in publicis autẽ regni negotiis veluti si Imperator, ad coronam petendam, Romam proficiscatur, aut publicum bellũ gerat, suis sumptibus; unde & mos noster, ut vassallus suis sumptibus & sine stipendio serviat; Quanto tempore debeat suis sumptibus inservire, nõ minor est quæstio, Sed hoc & ex usu quotidiano & etiã jure

constat

constat, vassallum domino bellum gerenti debere suis sumptibus inservire per quadraginta dies, unde & nostræ proclamationes emanarunt, ut quilibet ad tutelam & defensionem regni cum viatico quadraginta dierum ad locum præscriptum adsit; Inter vetustissimos Juris feudalis aphorismos reperio: vassallum debere domino servire suis impensis per sex septimanas; nam tum stipendia militaria in usu non erant, sed Reges per vassallos suos ligios tantum bella gerebant, vassallique dominis pro feudis suis serviebant, quamadmodum adhuc in Gallia, qui sunt ex Ban & Arrierban servire tenentur: sed cum genus hoc servitii pluribus incommodis apud Gallos esset obnoxium, neque semper in tempore opportuno occurrerent, primū tributa indicta sunt populo, ut in perpetuis belli periculis legiones præsto essent in locis opportunis: rariora hæc apud Anglos tributa; apud nos nulla: itaque vassallorum opera in bello per 40 dies uti solemus, sine stipendiario milite.

Si vassallus propriis sumptibus serviens, equos & arma amiserit, an à domino repetet quæri potest, sed negant omnes, cum suo periculo serviat: quod si dominus extra territorium sine justa & honesta causa vagari cœperit, nullo modo vassallus eum sequi tenetur, & hæc est feudistarum communis opinio, quo jure nos utimur.

Dominum in filia primogenita elocanda opibus juvare tenetur, & etiam ut ejus primogenitus equestri dignitate decoretur, & pro his duobus dominus pecuniarum opem exigere potest, & pro ea vassallum distringere, Unde, si nusquam alias, prima hæc feudorum initia, & mores a septentrionalibus gentibus defluxisse, cuivis constare potest; nam & hic mos apud omnes fere Boreales regiones adhuc observatur, ut dominus pro omnibus filiabus elocandis vassallos gravare poterit, Sane justa hæc causa; inde inolevit, ut reges pro filiabus elocandis possint populum tributo gravare, Apud nos in legibus nostris antiquioribus scriptis, hoc jus domini in vassallum expresse continetur, sed in primogenita limitatur, ut hoc pecuniarum subsidium, non ante decimum quintum annum exigatur: imo hoc cavetur, ut si dominus a vassallis suis opem pecuniariam exigerit, & filia innupta decesserit, eum ejusque hæredem, tanquam de ære alieno teneri, vassallisque actionem pro ea repetenda competere, aut si, eo decedente, filia innupta permanserit, filia adversus patris hæredes & executores actionem pro eis summis recuperandis habeat, quod in aliis liberis locum non habet. Mos autem hic, ut Dominus subsidium a suis pro filia elocanda exigere possit, adhuc apud montanos nostros manet, imo, ut vult Speculator, vassallus etiam in domini filia elocanda, etiamsi spuria sit, contribuere tenetur, cum ei alimenta ex jure debeantur, & dos pro alimentis sit, sed id puto intelligendum, si legittimam non habuerit. In Relevio pro sua terra solvendo, post expletam custodiam, vassallus dominum juvare tenetur, Ratio est, quia dominus cum in custodia esset, nihil nisi mera alimenta habuit, & post expletam custodiam, cum in initio ingressus sui ad suum feudum, domino solvendum est relevium, nec habeat unde solvat, a vassallo in hoc casu juvandus est, cum se ipse sine sua culpa juvare non possit: In aliis dominum pecunia juvare non tenetur vassallus, licet sint, qui dominum captum in bello, quod sine sua culpa contraxerat, a vassallo, ut redimatur ab hostibus, juvari putant debere.

Vassallus dominum in primogenita filia dotanda juvare tenetur, & ut primogenitus cingulo militari donetur.

Vassallus dominū in relevio solvendo juvabit.

Nostri autem juris antiqui scriptores altius in hæc subsidia penetrarunt, ut modum etiam subsidii circumscriberent, ne domino ultra æquitatem in vassallos debacchari liceat, nempe ut in singulis libratis terrarum (libratas voco, quarum reditus viginti solidis æstimatur ab iis qui inquisitionibus adsunt) quinq; solidi debeantur (1) quarta pars fructuum, sed usus ulterius permisit; at hodie pene arbitrarium est, nec fortasse eo minus, cum quilibet tenentium sive vassallorum, ut grati animi in dominum significationem exhibeant, inter se certent aliquando, qui potiores & priores in his officiis aut ope contribuenda sint; in alia subsidia pecuniaria vassallus domino non tenetur, neque dominum inopem alere, nisi in his tribus casibus; primo si ex facto vassalli in inopiam inciderit; secundo si vassallo liberalior & benignior, quam par erat, fuerit, tertio si feudum sit adeo opulentum, ut utrique sufficiat, licet etiam in his, plerique dissentiant & aliquando pro domino ex carcere redimendo, si forte ob debitū ibi detineatur, vassallus fideiussorem se supponere tenebatur, ita tamen ut debitum, unius anni fructus & utilitatem non excedat, quia tamen innumeræ fraudes a dominis in vassallos prætendi poterant, communi omnium gentium consensu exolevit: dominum autem, si causa feudi in bello captus fuerit, juvare pecunia tenetur, non si dominus stipendia meruerit. Agri Fines vassallus domino monstrabit, si sciat, quod si probabiliter ignoret, forte quod non ita pridem jus feudi acceperit, dominus ei monstrare tenetur; alioqui vassalli ignorantia, suo sacramento permittetur; idem in investituræ instrumento. Hostes domini sui per suos fines transitu per se & suos quantum potest, arcebit vassallus, hospitio aut commitatu non juvabit.

Agri fines vassallus domino monstrabit.

Feudum

Feudum meliorabit. Feudum ipſum ſive fundum in feudum datum, ita colere tenetur, ut ejus qualitas & conditio deterior non reddatur: neque enim abuti, aut illud deteriorare, vel alienare poteſt; feudi enim uſus ei tantum permittitur, & omnis adminiſtratio, quæ feudum vel in eodem ſtatu ſervet, vel in meliorem redigat; Itaque & ab Iacobo Quarto & Iacobo quinto ejus filio prudentibus principibus, in omnibus feudorum conceſſionibus, expreſſe cautum videmus, ut feudum datum exornent ædibus ad hoſpites recipiendos idoneis, arboribus ſerendis incumbant, & agrorum culturæ, ſilvis parcant, niſi quatenus ad uſum neceſſarium par erit; aut arbores fructiferas plantent; unde illa continuo per tot annos agitata actio de feudo de Kincavel inter Robertum Crichtoun de Innernetie, & Bonerum de Roſſy, nullam aliam originem habuit, niſi quod alter ſilvarum deteriorationem & proinde feudi amiſſionem prætendiſſet; alter in integro ſtatu, & tum & antea fuiſſe aſſeveraſſet; utcunque eſt, conſtat ex ejus actionis eventu, legittimam cauſam feudi emphyteutici amittendi fuiſſe fundi, & ſilvarum quæ in fundo erant deteriorationem: Itaque vaſſallus ab eis arboribus, quæ aut ornamento aut munimento, hortis, domibus, aut agris ſunt, abſtinere debet, & præcipue ne fructiferas arbores cædat, niſi ſeneſcentes & tum tot, aut plures in earum locum ſubſtituet.

Subditos ſuos vaſſallus comiter tractabit, neque in eos durus erit, imperando onera gravia & inſolita, Extat enim apud Gallos edictum Ludovici 12, ne quis dominus ſuos vaſſallos, aut ſubditos vexet, aut plus vero debito ab eis exigat, ſub gravi pœna; quod ſi dominio ſuo abutetur, facit ſe indignum ut dominetur; itaque juſte ejus ſubditi, apud dominum ſuperiorẽ querentur, ſi indignis modis a ſuo domino, vaſſallo ejus, apud quẽ querimoniã inſtituunt, haberi & tractari ſe dicant; Et hæc erant ſeminaria illius diuturni & cruentiſſimi belli inter Francũ & Anglum: Nam cum Anglus in Gallia, Normaniam, Aquitaniam, Andes, Pictones, & pleraſque alias provincias de Gallo in feudo teneret, Francus in quamcunque rei gerendæ occaſionem intentus, ubi oportunitas adminiſtrabatur, & ſucceſſus alicujus majoris ſpes eſſet, telum illud in Anglum nunquam vibrare deſtitit, nempe ſuppoſitis quibuſdam Angli vaſſallis, qui de injuria ſibi a domino ſuo Anglo illata, ad dominũ ſuperiorem, nempe Francum quererentur: hinc à franco dies Anglo tanquã feudatario & vaſſallo ſuo dicebatur, ut ad eũ compareret, ad ſubditorũ ſuorũ querimonias reſponſurus, & ſi is ad diem præſtitutũ nõ adveniſſet, ſeu venire contempſiſſet, ſententia pro Franco ferebatur, Anglũ ab omni jure, quod in eis terris habebat cecidiſſe, terraſque illas in dominium regni francorũ recidiſſe; quam ſententiã dũ francus executioni mandat, & armis ſibi poſſeſſionẽ arrogat: Anglus contra vi & armis poſſeſſiones retinere tenderet, infinitæ clades utramque gentem pervaſerunt, Eadẽ cauſa fuit perpetui hujus belli, quod noſtra ætate inter Hiſpaniarum regem & Belgas continuatum eſt.

De vaſſallo autem univerſitatis dubitari poteſt, quod hic non ſit vaſſallus ſingulorum, ſed univerſitatis, nec ſingulis ex univerſitate ſed ſoli adminiſtratori obligatur, itaque ſingulos offendere ſine periculo feudi poteſt, dummodo univerſitatem aut ejus adminiſtratorem non offendat; nam in univerſitate (quæ res incorporalis eſt, licet corpus repreſentet) vaſſallus ut ab adminiſtratore inveſtiturã petit, ſic ei reverentiam & obſequia cum officiis præſtare debet, ſed de hac quæſtione plura, in diegeſi ſequenti, Sunt & pleraque alia officia, quæ a vaſſallo domino debentur, quæ tamen omnia Hottomannus quatuor capitibus comprehendit, Primum, ut vaſſallus juret ſe domini ſui caput & fortunas, contra omnes, etiã fratrem, & filiũ & denique contra patrem defenſurum, excepto ſuperiore patrono; Secundum, ut alterutro ſive patrono ſive vaſſallo decedente juramentũ renovetur, Tertium, ut quoties patronus poſcat, præſto ſit vaſſallus cũ armis, & equis, ſed non niſi requiratur, Quartũ, quod in patronũ teſtimoniũ dicere non poſſit; ſed hæc quatuor omnibus non ſatisfaciunt, nam non tantum caput & fortunas domini, ſed etiam dignitatem vaſſallus tueri tenetur, nec tantum ei adeſſe cum requiſitus fuerit, ſed etiam ſi evidens periculum immineat, etiam non requiſitus.

Prohibitoria in vaſſallo contra dominum. Ad noſtra ut redeamus, hæc ſunt quæ vaſſallus domino tenetur facere, quæ prapoſuimus: Prohibitoria vero (1) a quibus faciendis vaſſallus prohibetur, multa etiã ſunt; nam vaſſallus ex jure feudali ſervitutem feudo imponere non poteſt, in præjudiciũ domini ſui, niſi forte durante vita ſua, Hæc enim ſervitus cum morte vaſſalli extinguitur, non obſtante quacunque præſcriptione, niſi forte dominus cum ſciret ſervitutem impoſitam, non prohibuiſſet. Noſtro autem uſu, quandiu, vaſſallus aut ejus hæredes, aut ei aliquis particularis ſucceſſor, feudo fruitur, ſervitutem valere putamus: ſi tamen ob culpam vaſſalli feudum ad dominum revertatur ſive (ut forum loquitur) in foriſfacturam cadat, omnes alienationes, ſervitutum impoſitiones, aliaque onera realia, ſive gravamina, quibus ſine domini prioris conſenſu gravatum feudum

Eſt,

est, dominus ea omnia merito ignorabit; nec ad ea, si feudum reversum fuerit, tenebitur, tale enim reverti debet, quale ab eo recesserat; idem si feudum in custodia fuerit.

An vassallus dominũ in jus vocare possit.

Vassallus autem dominum in jus non vocabit, nisi venia impetrata, neque dominum fidejussione gravare, de indemnitate personæ potest: testimonium contra eum non dicet, neque contra dominum ullam famosam actionem intentabit (1) talem actionem quæ infamiam irrogat, si condemnatio sequatur; nos famam ejus tangere dicimus: imo quod huic proximum est, neque contra dominum actionem unde vi (nos ejectionem dicimus) neque actionem vi bonorum raptorum, quam spoliationem vocant, contra eum persequi poterit: utraque enim actio famæ dominicæ præjudicium adfert, sed tantum actionem simplicem in factum jus feudale ei permitit, & litis victor non quanti rem juramento æstimaverit, sententiam contra dominum feret, sed tantum quantum probare possit; sed in hoc uno jus commune cum jure nostro non convenit, & ratio pro nobis stat, cum in interdicto unde vi, bonorum æstimatio omnino improbabilis est, nisi probatio ex sacramento læsi sive spoliati, aut ejus qui injuriam passus est, sumatur; in his si vassallus quicquam peccaverit, non solum fidem fregisse dicetur, sed etiam à feudo cadit, nisi forte vel in se tuendo, vel defendendo, aut mandato regis sive justitiæ imperantis fecerit, Hæc sunt quæ vassallus in præjudiciũ domini facere prohibetur, ut neque feudum alienare invito domino potest, sed de his postea, in eo titulo, qui de amissione feudi inscribitur, dicemus; nam multa ab eo titulo, quæ ad præsentis quæstionis explicationem pertinent, peti possunt & rursus ex hoc, quæ ad illius elucidationem spectant, sunt repetenda.

Disputat Hottomannus, an hujus perpetui servitii, à se & posteris suis exigendi, obligatio ex jure civili stare poterit, nec ne, Rationem dubitandi adducit, quod ea pacta, per quæ jus libertatis imminuitur non valeant; veluti si quis paciscatur, ut in illa civitate domicilium perpetuum habeas, aut ne a monumento recedas, nam non multum a servientium specie differunt, quibus recedendi potestas non conceditur; præterea cum nemo pro parte liber, pro parte servus esse possit, videtur hoc servitii genus, non solum cum jure, sed etiam cum ratione pugnare; sed quia vassallus perpetuas operas non debet, sed tantum vel statas, vel cum rogatus & requisitus fuerit, operas præstat, similis in hoc casu servo non est æstimandus, ad has enim operas quilibet liber homo se sponte sua potest obligare, & quoniam non magis vassallus domino, quam dominus vassallo, in mutua officia, dummodo requiratur, tenetur, nulla hæc est servitutis species, sed potius mutuæ gratiæ & benevolentiæ vinculum; Sunt tamen quidam casus, in quibus vassallus ab officio excusatur, veluti si feudum suum ante necessitatem servitii aut officii refutaverit; de hac refutatione postea suo loco: aut si sine sua culpa feudum non possederit, neque enim sumptus nisi ex ipso feudo possunt præstari, quo si careat, nisi occasionem præbuit, æquitas sumptus ab eo non exiget: idem si sumptus belli pro parte sua jam præstiterit; sic excusatur vassallus, si servitia ob præsentissimum vitæ suæ, aut eorum, quæ in pari gradu cum vita sunt, periculum, non præstiterit: aut si præstita fuissent, non tamen profuissent. Jam ad eas obligationes, in quas dominus vassallo tenetur, accedamus; nam in omnibus dominus vassallo suo operam mutuam reddere tenetur & ut vassallus ob culpam perdit feudum, sic dominus dominiũ directum, quod ad ejus superiorem devolvitur; certum enim est dominos etiam vassallis suis obligari, quoque antiquior est dominus, magis obligatur & tenetur; nam & Rex in multis subditis suis obligatur, quod populum sibi a deo commissum, secundum divini verbi mandata, legesque regni dei verbo non adversantes, regat, & gubernet, a subditis vim injuriam & omne genus oppressionis, propulset; judicia sine corruptione exerceri curabit, quod unumquenque in suo ordine & dignitate se habiturum jurabit; sciendum enim est, mutua hæc esse officia inter dominum & vassallum, & quod in omnibus dominus vassallo teneatur, in quibus vassallus domino, nisi quod dominus (ut dixi) jurare non teneatur, neque enim honorem ut vocant aut reverentiam, quam vassallus domino, exhibere tenetur; nam vassallus hoc reverentiæ domino debet, ut ejus non jurati fidem sequatur; Sic dominus vassallo sui dominii titulum ostendere non tenetur, nisi evidens vassalli periculum, in quod se non volens conjecerat, ex subtractione sequatur; neque dominus minus obligatur, aut minus punietur, si peccaverit, quam vassallus; in reliquis enim paritas officiorum est, & vassallo dominus tenetur ratione dominii, aut superioritatis, eodem modo, quo vassallus tenetur domino ratione hominii, nisi, ut jus nostrum scriptum vult, quod ad honores & reverentiam attinet, nam semper honorare & revereri dominum vassallus tenetur, sed dominus non contra vassallum; itaque dominus defendet in omnibus, & tuebitur vassallum, contra omnes, nisi contra dominos suos superiores, hi enim, ut dixi, semper sunt præferendi; sic patria, & parens,

parens, non autem filius, aut frater; Quod si plures vassallos habeat, inter se contendentes, aut rem coram se judicio tractari faciet, aut quiete utrique parti imperabit: prudentiores consulet, utrius causa justior erit, eumque adversus adversarium tuebitur: Si de æquitate causæ dubium sit, antiquiorem vssallum tuebitur; nam is prior est, cum quo fidei vinculum primum contractum est; Sic confinia feudi, dominus vassallo ostendet; actionem injuriarum contra eũ, qui vassallo injuriam intulit, etiam suo nomine habet: dominus etiam superioritatem semper debet adire, ut vassallus de eo teneat, alioqui in fructus vassallo tenebitur, quibus vassallus ex ejus facto fraudatus est, nisi dominus postquam monitus est, (nam monitio semper apud nos debet præcedere) diligentiam suam præstiterit, aut forte justa ex causa impeditus fuerit, veluti per pestem in ea urbe in qua deserviri debet, aut ipse in varda fuerit & ante legittimam ætatem 21 annorum intrare non poterit: Matris conjuncta infeudatio antea impedimentum erat, ne filius possit adire superioritatem: hodie non est; nam conjuncta investitura hodie, in nudum usumfructum resolvitur; Si superior monitus, ut vassallum investiat, antequam fecerit, moriatur, ejus hæres ex eodem præcepto cogi potest, ut vassallum intret; quia præceptum generaliter dirigitur.

Si dominus superior, veluti regalitatis, sit extra regnum & monitus fuerit per 60. dierum summonitionem; visa hac summonitione, Senatus mandare poterit judici ordinario, ut vassallum deserviri curet & vassallus adibit sive (ut nos loquimur) intrabit per Cancellariam; Neque dominus directum dominium à se alienare aut transferre in alium invito vassallo potest, quia interest vassalli, non mutare ex quacunque causa dominos, nisi ejus consensus accedat; Hæc ratio est, cur nec princeps, invitis civibus, civitatem alienare possit; Quod de domino alienante superioritatem diximus, hoc temperandum est, ut id non posse credatur, nisi totum feudum vendat cum curia aut jurisdictione: aut (ut nos solemus loqui) nisi totam baroniam vendat; Ratio hæc datur, non tantum quod vassallus feudum alienare non possit; neq; enim paribus vinculis semper astringuntur vassallus & dominus; sed multo magis quod plures superiores habere, difficilius jus feudi vassallo faciat, pluribusque incommodis custodiarum, & non introitus obnoxium. Itaque per se, in jure non potest dominus alienare superioritatem suam: cum universitate potest; multa enim sunt, quæ per se non rite transeunt, quæ tamen cum universitate commode transire possunt, qualia sunt superioritates sive domina directa, jurisdictiones, advocationes beneficiorum, seu jura patronatus, quæ per se hæreditarie vix conceduntur, nisi alicui alii rei sint annexa, & si quæ alia sint privilegia realia; Nostro jure, alienationẽ superioritatis permittimus dominis, dummodo vassalli conditio in ea non sit deterior (1) dummodo alium superiorem non interposuerit inter se & vassallum; & hoc casu alienatio Prohibetur, ne multiplicatis dominis, in quorum omnium servitia vassallus tetetur, duriores fiant vassalli Partes.

Potest etiam dominus vassallos seu subditos gravare, ut se juvent in exercitu regis, pro repub. non si quando stipendia capit, sed quando stipendia cessant, Galli Ban & Arrierban vocant; Ban enim indictus est exercitus conveniendi (1) servitium ordinarium exercitus exigendi: Arrierban est extraordinarium, si quando reipub. necessitas exigit: hodie tamen confunduntur. Si vassallus non respondeat ad debita subsidia sive servitia, dominus feudum inter suas manus (ut loquuntur) capere potest: quod hoc modo apud Gallos fit, nempe ballivus vassalli pignora capit, ea tribus sabbatis in ecclesiis, tempore concionũ sive precũ ostendit, dicens se per ea pignora mittere feudum in manus domini, in defectu servitiorum, sive hominis sui cum servitio debito: si nemo, ut pignora redimat, intra quadraginta dies adsit, sententia fit adjudicationis feudi, domino: si vassallus intra annum & diem adhuc domino non satisfecerit (satisfacere tantum tenetur, quatenus domini interest servitium fuisse præstitum) feudum domini proprietati consolidatur.

Mulctas judiciorum levare potest: ea, ut apud Hottomannum, octodecem solidorum est, In Gallia, (uti vassallus feudum etiam non consulto domino vendere potest) decimatertia pars pretii domino, ut unum pro alio vassallo recipiat, debetur. Hæc ad dominum & ejus officia.

De feudi Renovatione.

Diegesis Duodecima.

Ex ea divisione,quam in initio hujus libri proposuimus,de modis quibus feudū acquiratur expedivimus primum, de novi feudi acquisitione per investituram;Secundus itaque modus feudi acquirendi,per renovationem est, quando feudum in hæredis vassalli persona renovatur: nam hæres non male eo casu acquirere dicitur, cum,quod antea suum non erat sed domini beneficium, per renovationem illius benevolentiæ, quam dominus defuncto dum vixit debuit,vassalli hæres,in eodem dignitatis gradu & benevolentiæ officiis,continuatur,& quasi pro defuncto recipitur, cui vitam fortunas, famam, & dignitatem dominus committat. Nam renovatio nihil aliud est, nisi veteris juris in aliam personam, sive mutatio sive translatio,sive ut quidam volunt,confirmatio, Et in hoc differt a prima feudi per investituram acquisitione, quod hic,novum feudum non acquiritur, sed vetus renovatur; At in acquisitione feudi per investituram, nihil nisi novi feudi, sive feudi, quod antea non erat, acquisitio a principio, & quasi nova ex patrimonio domini constitutio, sive feudi dispositio versatur, nulla inquisitione habita, quid juris hic novus vassallus,aut ejus majores in eo feudo habuerunt. *Definitio Renovationis feudi.*

Alia etiam est inter hanc renovationē feudi & constitutionē primitiva differentia, quod in primigenia feudi constitutione, dominus vassallo possessionē vacuam tradere teneatur, ut antea diximus:At ex hac renovatione feudi,nulla vassallo acquiritur possessio,si eam ante nō habuit,nec novum jus,ab eo quod prius habuit ejus prædicessor,sive universalis sive singularis,ei tribuitur;sed renovatio hæc,feudi possessionē, si quā tempore renovationis habuit,confirmat, jurisque veteris est quasi confirmatio sive continuatio,& sub eadem forma fieri debet,qua prima & principalis investitura est facta; Quid ergo, dicet aliquis, quomodo ex hac renovatione possessionem vassallus acquiret,si eam non habuit? Respondeo, eisdem modis aget contra dominum,si apud eum possessio sit, ut eam tradat,ex quibus de novo institutus agere potest, sic & contra alios,si apud eos sit possessio, ut eam sibi secundum jus feudi sui restituant.

Renovatio autem feudi non solum fieri debet, quoties persona vassalli mutatur (1) quoties uno vassallo defuncto, alter in ejus locum jure successionis vocatur, sed etiam quoties domini persona mutatur & novus dominus sive per successionem, sive per alienationem, in directum dominium, sive jure singulari sive universali succedit; nam utroque casu vassallus & ejus hæres dominum sive novum, sive veterem recognoscere debet, & servitia sua profiteri, ne in alterutrius persona, ingrati animi, aut negligentis nota possit deprehendi. Moribus Gallicis & nostris, renovatio feudi non est necessaria, nisi ex mutatione personæ vassalli; & licet hæc feudi renovatio,apud nos, non sit frequens, nostris tamen moribus dominus,vassallo renovationem feudi petenti, non tenetur indistincte concedere, nec eisdem necessitatibus vassallus ad eam petendam cogitur,ut in jure feudali;in quo,si vassallus a petitione renovationis per annum cessaverit, a jure sui feudi cadit; & dominus si recusaverit, nisi justam recusandi causam habuerit & ipse suo dominio directo privatur; tamen cum multa, ex jure feudali, nostris moribus etiam in hac disputatione conveniant, multa ad usum nostrum accomodari possint,breviter quæ ex jure feudali de investituræ renovatione præscripta sunt,prius explicabo,mox quatenus & quibus rationibus jus nostrū ab eo dissentiat,paucissimis enarrabo,cū jus hoc feudale,ut ab initio monui,sit locale, ejusq; partes, ut quæq; sibi commodior videbatur, gentes Europeæ ad se traduxerint,& observationibus diversis quasi emollierint. *Quando Renovatio feudi fieri debet.*

Quoties itaque vel domini superioris, vel vassalli persona mutatur, aliusque in prioris jus succedit, toties renovatio hæc petenda est: pœna cessationis a petitione, vel recusationis cum petitur,feudi sive utilis dominii est amissio, post annum & diem; ita ut, vassallo non petente, dominus de feudo possit disponere, aliumque de novo investire; Si dominus recusaverit justam vassalli petitionem, post annum & diem, vassallus eo præterito de domino ejus superiore tenebit,& sic directum ejus dominiū vassalli commodo applicatur;Quod de anno & die diximus, in vassallo locū habet,sive vassallus sit miles sive Paganus,licet quidam in milite ptopter occupationes militares(quæ etiā in jure excusationē merentur) mensē superaddunt;idē & in barone & nobili, ne tam arcte cum eis agatur; nec hic citatione opus est, sed vasallus non admonitus,ultro & volens dominū suum adibit,renovationemque ab eo, cum omni humilitate, requiret, servitia sua paratum exequi profitendo & fidelitatem ei offerendo, licet plerique fidelitatis sacramentum offerri, nisi requisitum fuerit, necessarium non putent. *De Tempore petitionis in renovatione feudi.*

A quo tempore currit hic annus.

Curret autem hoc anni & diei tempus, a die scientiæ, prædecessorem mortuum, Scientiam autem dico, ex qua plane & certo quis cognoverit, jus feudi ad se devolutum; nam ex eo tempore incipit esse in mora, & probatio hujus scientiæ domino incumbit; cum ignorantia facti alieni in vassallo semper præsumatur, nisi ea crassa sit, & supina ignorantia; veluti si quis id nescire prætendat, quod omnes sciunt: aut si in eadem patria, aut patriæ regione sive vicinia vassallus fuerit; nam eo casu vassallus pro sciente habetur; cum scire & scire debere, in jure paria sint & Sane si hæc ignorantia sit crassa, probationis onus in vassallum transfunditur, nempe se probabiliter ignorasse: aut probabiles ignorantiæ suæ causas habuisse; ignorantia autem hæc non tam ex persona defuncti competit (1) si vassallus, quando, quo loco, quo casu interierit, ignoret, quam ex qualitate rei ipsius, veluti si ignoraverit probabiliter rem esse feudalem, cum allodialem putaret, aut ad se pertinere, aut devolutam esse nesciat; An dubitantes pro ignorantibus habeantur, plerique controvertunt, sed & hujus nodi solutio, ex præcedentibus patet: nam licet generaliter dubitans pro ignorante habeatur, tamen inquirere debuit de rei veritate, nec volens in errorem aut dubium se conjicere. Annus autem hic in ignorantibus, sive juste dubitantibus non currit, nisi à die scientiæ; in scientibus continuus est, & de momento in momentum numeratur, adeo ut etiam dies festi numerentur, & ii, quibus petere investituram de jure non potuit; dies additur, ut omnes molestæ quæstiones de anni tempore tollantur; Quod si dominus, à quo vassallus instituit petere renovationem, intra annum & priusquam totum tempus excurrat, decesserit, non minus tamen vassallo annus & dies præscriptus currit, nisi domini successor incertus sit, aut alia justa causa intercesserit, ex qua vassallus petere non potuit; at si vassallus intra hunc annum & diem decesserit, non petita renovatione feudi, ejus successori integer annus & dies conceduntur, ut de novo petere possit, & hæc de tempore, intra quod peti debet renovatio hæc feudi.

De anno & die & quare dies anno addatur.

De loco & forma petitionis.

Supersunt adhuc alia de tempore, nempe quod idoneo tempore, & loco hæc petitio fieri debet a domino: neque enim tempore noctis hæc petitio facienda, nec etiam tempore prandii, aut cum dominus voluptatis causa se exercet; neque enim molestus domino debet esse vassallus, aut occasionem ei præbere cur eum aversetur; sed tempus & locum idoneum observare, quibus dominus non gravatè possit ejus voluntati obsequi; plane si dominus tergiversando, aut se subtrahendo in eas difficultates vassallum conjecerit, ut alio loco, alio tempore eum comprehendere non possit, quovis loco, & quovis tempore poterit renovationem petere, etiam extra territorium, si dominus se ex territorio fraude aut dolo substraxerit. Forma autem petitionis hæc debet esse, ut cū omni reverentia & honoris præfatione fiat, & etiā fidelitatis, ut dixi, oblatione, & si dominus sine justa causa differat, non solum injuriarum, sed etiam feudi (ut antea dixi) privatione vassallo tenetur, aut in omnes fructus, a die moræ, nisi vassallus eos prælegerit, Sed in hoc, forma loci semper observanda est. Prætereundū tamen non est, quod annus & dies ex causa possunt a domino differri (quod prolongari nos dicimus) quo casu, dominus legittime à vassallo requisitus, si justam differendi causam habeat, locum tutum & tempus certum, vassalloque commodum assignabit; in quo vassallus vel se vel suū procuratorem sistet, ut ibi renovationem sui feudi accipiat, idque coram testibus sive extraneis sive paribus, vel uno etiam extraneo, paris loco, adhibito.

Prioris Investituræ forma semper perspectanda

Sciendū tamen est, dominū in alia forma renovationē feudi concedere non cogendū, quam sub eadem forma, qua prius fuerat, nempe sub eodem tenore, sub eisdem pactis, conditionibus & provisionibus; nam prioris investituræ tenor, est in renovatione regula, ad quam & dominus & vassallus se debent dirigere, & quasi radix & fundamentum hujus renovationis; Itaque apud nos hodie in renovatione hujus feudi semper hæc clausula adijcitur a domino (secundum tenorem, antiqui infeofamenti sive investituræ, quā de nobis vassallus habet) idq; vnice & summa diligentia a dominis curandum, ne ullam renovationem concedant, nisi prioribus monumentis inspectis & consideratis.

In hac renovatione investituræ, hoc præcipue mente tenendū, ut si quid difficultatis oriatur, semper ad primam sit recurrendū, ex prima argumenta & decisiones sumendæ, licet in secunda nihil tale reperiatur; nam omnes conditiones & qualitates primæ investituræ censentur in ea repetitæ & posterior secundum naturam prioris data censetur, & secundum eam intelligenda, licet posterior priorem declarare videatur; Adeo autem hæc de primæ investituræ tenore & virtute sunt vera, ut si secunda primæ fuerit in aliquo capite seu articulo contraria, per errorē & subreptionē impetrata præsumatur & prioris investituræ conditio censetur non mutata, nisi hoc exprese agatur inter dominū & vassallū, ut a prima Investitura, ejusque tenore recedatur; Itaque si secunda Investitura primæ non conveniat, ad primam dominus semper potest provocare: si ea non reperiatur, dolo sublata censebitur.

Sunt

Sunt ex feudiſtis plerique, qui neque prioris inveſtituræ tenorem mutari per renovationem poſſe exiſtimant, etiamſi hoc expreſſe inter dominum & vaſſallum agatur, niſi cum conſenſu omnium, qui ſpeciale intereſſe habent (1) niſi agnatis, qui vel jus vel ſpem ſuccedendi ex tenore primæ inveſtituræ habent, conſentientibus; itaque ſi prima inveſtitura ita concepta ſit, ut vaſſalli hæredes maſculi ſuccedant: per renovationem feudi, licet expreſſe contineat, Hæredibus quibuſcunque, agnatis tamen præjudicari non cenſent: Idem, ſi prima concepta ſit, ut maſculos & fœminas comprehendat & utrique ex ea ſuccedere poſsint; & innumeræ inveſtituræ ſequantur, quæ maſculis tantum fiant, fœminis ſucceſſuris eatenus non præjudicatur. Illud ego probarem, in ſimplici renovatione (quam nos de Clare conſtat vocamus) cum nihil ibi agatur, niſi ut unus in defuncti locum ſubſtituatur eiſdem legibus, & eadem conditione, qua prior; ſed ſi à vaſſallo reſignatio in manibus domini fiat, pro nova inveſtitura maſculis tantum, cum ex tenore prioris inveſtituræ, non minus fœminæ quam maſculi ſuccederent; in eo caſu, expreſſe receſſum à priore inveſtitura videtur; cum vaſſallus, omne jus quod in feudo habet, expreſſe renunciet, pro nova inveſtitura ſibi & ſuis hæredibus maſculis conficienda; idem, ſi cum prior inveſtitura ad maſculos hæredes pertinebat, poſterior, quæ ex reſignatione procedit, fiat in favorem hæredum quorumcunque.

De hac ſpe plerique quæſtionem faciunt, jus ne aliquod ſecum adducat (1) an pro jure habeatur, ita ut ei præjudicari non poſſit: an vero in his ſucceſſionibus aut renovationibus non ſit attendenda, & quaſi juris alicujus umbra tantum ſit, quæ facile dum ſol ſe ſubducit, ex oculis evaneſcat: Sunt qui ne eis præjudicari poſſe putant, qui in ſpe proximæ ſucceſſionis ſunt, itaque in renovatione hac mutari non poſſe, in præjudicium eorum, qui proximi, licet in ſpe tantum, ſucceſſuri ſunt, modo ex tenore primæ inveſtituræ ad ſucceſſionem vocentur: alii contra, ſpem hanc nihil operari, ſecureque poſſe præteriri eos, qui ſpem tantum habent ſuccedendi, Sane quod ad hanc controverſiam attinet, ſcio & in jure & in uſu Gallico in multis ſpem aliquid operari, adeo ut ſpes legati, etiam non recepti, tranſmittatur, & in praxi apud Gallos legittimatio non admittitur, in eorum præjudicium, qui in ſpe ſuccedendi antea erant; & in graviſſima illa actione, quæ inter Patritium Hepburne de Vauchtoun & ejus ſororem de terris de Brothertoun, mutationem inveſtituræ & ejus renunciatione in præjudicium ſororis, quæ in ſpe ſucceſsura erat, à Senatu ponderatam vidi: Bartolo tamen aſsentior, Spem ſuccedendi, Patri non eſse in conſideratione; Nam ſpes jus non eſt, ſed reſpectus quidam ad jus.

An ſpes ſuccedendi aliquid operatur

Sed ut ad mutationem tenoris inveſtituræ redeam, hæc mutatio in renovatione non præſumitur, niſi hoc expreſse agatur, aut niſi omnium agnatorum, qui ex tenore primæ inveſtituræ ſuccedere poſsunt, & quibus jus ex prima inveſtitura quæſitum eſt, conſenſu etiam tacito.

Quæri ſolet, de ea clauſula, Salvo jure cujuſlibet, quæ in omni inveſtituræ renovatione apponi ſolet, Reſpondeo, clauſulam illam, etiamſi non exprimatur, ſemper tamen ineſse; neque enim ea mens renovantis inveſtituram eſt, ut alicujus juri Præjudicet, nec ſi velit poteſt: nam jura aliorum illibata, ex renovatione, ſervari certum eſt, illa tamen clauſula, Salvo jure noſtro feudali, multum operari conſtat; nam ſi quod jus dominus in feudo habeat, ſive ratione cuſtodiæ ſive non introitus, illud intactum ei remanet; imo licet dominus hypothecanti vaſsallo conſenſerit, ſalvo jure ſuo feudali, licet vaſsallus hypothecam redemerit, dominus tamen eum rurſus ſibi in vaſsallum recipere non tenetur.

Sequitur, ut de eis jam agamus, qui à pœna non petitæ inveſtituræ excuſantur (1) ſi ultra annum & diem renovationem hanc inveſtituræ petere deſierint, à feudo tamen non cadent, & primo excuſatur vaſsalli hæres ſi in poſſeſſione feudi non fuerit; Ratio eſt, nam ſi dominus ſciens & prudens alium poſſidere patiatur, fruſtra de vaſſallo queritur, quod renovationem inveſtituræ diſtulerit, cujus uſus, minor fortaſſe erit, etiamſi renovetur; Nam renovato feudo ad ſervitia omnia vaſſallus tenetur; quæ facile non poteſt ſuſtinere, ſi poſſeſſione feudi careat, & à quocunque feudi poſſeſſore dominus ſervitia exigere poſſit, in quæ feudum tenetur; Secundo vaſſallus excuſatur ſi ex juſta cauſa & non doloſè inveſtituræ petitionē omiſerit, veluti ſi carceris cuſtodia prohibuit, vel Peſtis vel valetudo, vel quæcunque alia juſta cauſa, arbitrio judicis terminanda, in quam vaſſallus ſe, neque ſua culpa, neque negligentia conjecerit; nam in toto jure feudali ſupina hæc negligentia, craſſa culpa (craſſa autem culpa eſt, non illud intelligere, quod omnes intelligunt) & dolus, dilationes vaſſalli non purgant, neque oſcitantiam excuſant; Nam rem & ſuam & domini curare debet, ejus ſervitia promovere, dignitatem obſervare tenetur; de hac craſſa culpa, & dolo, plenius, cum de modis amittendi feudi poſtea agemus, Quod de vaſſallo non poſſidente diximus, idem ſentiendum, ſi poſſideat, ſed vel pacto inter dominum & vaſſallum, vel ſtatuto vel conſuetudine ſit introductum, ne interea

 rea

An impubes excusatur.

rea renovatio petatur; Tertio excusatur impubes; nam contra impuberem ex jure feudali nulla currit præscriptio, At dicet aliquis, impubes pubertati proximus, doli capax, in jure reputatur, itaque dolus eum excusare non debet: fateor doli capacem esse impuberem in committendo, veluti si furtum, si delictum faciat, denique de vi bonorum ablatorum posse conveniri; sed in omittendo nō idē; præsumitur enim omissio ejus facti, quod facere debet impubes, non ex dolo, sed ætatis vitio procedere; Itaque etiamsi impubes sit doli capax, in commissum non cadit, licet investituram petere distulerit. Quorsum igitur, occurret aliquis, tutor ei datur, nisi ut defectū ætatis suppleat; nam si à tutore cessatum est, impubes suas adversus eum habet actiones, de damno restituendo: verum hoc, sed prastat rem pupilli potius salvam fore, quam contra alium, ea evicta, de evictione agere; itaque contra hunc impuberem, sive pupillum, annalis hæc præscriptio non currit, etiamsi tutorem habeat, licet vel ipse per se, vel per tutorem, vel tutor cum ipso impubere, etiam sine ipso, feudum recognoscere possint, sive feudi sui auctorem agnoscere, eique beneficium suum acceptum ferre, & eo nomine obsequia, & servitia deferre: at aliud est in pubere; nam adversus puberem (1) 25 annis minorem, modo pubertatem excesserit, non minus quam adversus majorem currit, currit, inquam, non ipso jure; nam quia læsus & minor est, datur, intra quadriennium utile, restitutio in integrum: hanc minorem ætatem, nos nostris moribus, viginti uno anno expletis difinimus, numerando de momento in momentum, adeo ut hoc spatio completo restitutio cessat, nisi ex eis, quæ ante eam ætatem gesta ab impubere sunt.

De majore 21 annis.

De majore, quin contra eum currat hæc præscriptio, nulla dubitatio est; sed & is restituetur, ex eis causis, ex quibus majores in jure læsi aut capti restitui solent, inter quas ætas non numeratur; at contraverti potest, si duo sint fratres hæredes, unus minor alter major, & uterque, præterito spacio, investituræ petitionem neglexerit, in hoc casu minor ætas alterius, alteri proderit, nam, ob causæ conjunctionem, major cum minore restituetur, nec necesse habet docere se vel sua facilitate, vel adversarii calliditate læsum: Justa etiā excusatio in majoribus est, lis de hæreditate vel successione inter plures aut duos dominos mota, nam, ea pendente petitio differenda est, tutius tamen est, ut, ab eo, qui postremus in possessione fuerit, renovatio petatur & fidelitas præstetur, sub protestatione tamen, ne id fraudi sibi fiat, si ab eo dominium evincatur; sic si capitales immicitiæ, absque vassalli culpa, cū domino intercesserint, adeo ut neque vassallus, eo casu, literis salvi conductus domini sui fidere teneatur, neque procuratorem mittere: excusatur etiam vassallus, si intra hunc annum & diem petitioni destinatum, lis vel contraversia contra eum mota sit de feudo & ejus jure: sic si lis cum extraneo intercedat, per cujus fines & loca, iter cogitur facere, nec viribus par huic extraneo esse potest, ut viam sibi aperiat. Nam his casibus tempus hujus præscriptionis non excurrit, Sed, in hoc casu, impeditus, an procuratorem mittere teneatur, dubitari potest & profecto affirmativam partem plures tenent, nisi forte idem impedimentum etiam procuratorem teneat, quod ipsum vassallum, aut si idoneum procuratorem habere non possit, aut dominus vassallum vocet, ut in propria persona investituram petat, quod & facere potest ex jure, unde & occasiones belli inter Anglum & Gallum sæpe natæ, quod Anglus, per procuratorem investituram peteret: Gallus non nisi præsenti & fidelitatem juranti præstare voluit denique multæ aliæ excusationes sunt quæ vassallum à petitionis pœna eximunt, veluti si dominus sit proscriptus aut rebellis, aut excommunicatus, vel hæreticus vel denique sit infamis; neque enim ex suo merito calamitosus miseratione dignus est, sed hæc non excusant vassallum, si eas notas incurrat; nam sua infamia domini conditionem deteriorem facere non potest. Denique omnes metus justus, qui in constantem virum cadere potest, sive sit hostium aut latronum incursus, sive tempestates in mari, aut terra fluminum inundationes, bellum pestis & similia, hæc omnia legittimum vassallo præstant impedimentum, neque solum, si hæc impedimenta à principio intervenerint, excusatur vassallus, sed etiam si in ipso anni cursu; est enim illud tempus, quo ad impedimentū, utile, & totum vassallo cedit: sed cessante impedimento continuum: Sed an vassallus de impedimento, quod intervenit protestari debet, plerique controvertunt; nam sunt qui, nisi ea interposita in scriptis fuerit, vassallum non excusari putant: alii vassallo non necessariam ferunt: utrique tamen in hoc conveniunt, utilius esse vassallo si protestetur, sive ex facto domini, sive casu fortuito impedimentum obveniat, Excusat etiam absentia domini, sive ea justa sit, sive injusta, ne vassallus ob non petitionem a jure suo cadat: Si tamen dominus commissarium reliquerit, cum potestate renovationes feudorum concedendi, ab eo vassallus petere debet: vassallum autem absentia nulla nisi justa causa excusat, hæc de vassallo non petente, jam de domino & ejus persona disserendum.

Si duo sunt hæredes, unius justa excusatio, alteri proderit.

Dominus

Dominus autem immediate superior (1) de quo vassallus immediate feudum tenet, in hac renovatione adeundus; nam is solus renovare feudum potest, qui & illud concessit, ut ejus est leges interpretari, cujus & condere, itaque à domino immediato renovatio hæc petenda est; nec interest, major sit nec minor; nam non minus hic, quam ille, renovationem feudi concedere potest, si modo ex renovatione non lædatur: imo in rem domini hæc renovatio præsumitur, quod certum habeat vassallum, a quo debita officia & servitia possit exigere; sed in minore hoc observatur, ut si impubes sit, ab ejus tutore præstari debeat: si pubes a se ipso cum consensu curatoris præstanda est; si impubes tutorem non habeat, vassallo tempus non currit, donec tutorem acceperit: si tamen infantiam dominus egressus sit, tutius fecerit vassallus, si ab ipso petat; nam a tempore absolutæ infantiæ, non minus quam tutoris accepti, tempus hoc currere in jure certum est. Quid autem si dominus, uxore relicta gravida, decesserit, sane si tutor ventri datus sit: aut postquam editus est infans, tutor ei fuerit legittimus, ab eo tempore annalis hæc præscriptio currit, nec interest dominus hic masculus sit an fæmina; nam & a fæmina in dominio recto consistente feudi renovatio peti potest; idem si fæmina sit in conjuncta cum marito investitura & maritus mortuus sit; nam, renovandæ investituræ in persona prioris vassalli, potestas ei competit: Idem in domino liberi tenementi; Nam licet is proprie in feudo non sit, nec dominus superior recte dici possit; tamen quia in resignatione feudi, hæc lex a partibus dicta est, ut prius jus ei illibatum, & intactum relinqueretur & servetur, Hic etiam renovandæ investituræ, in vassalli persona potestatem habet, Sed cum duobus eam potestatem competere durum sit, cum duo domini simul unius & ejusdem rei esse non possint quæri potest an hic qui directi dominii proprietarius reservato, patri vel prædicessori suo, libero tenemento, an & hic renovationem investituræ possit concedere, Senatum interloquentem audivi & hunc, licet reservata sunt jura liberi tenementi autori suo, tamen renovationem investituræ posse concedere, idque in favorem vassallorum, ne alterius pervicacia ei noceat, Ad quem igitur accedet vassallus, ut hanc renovationem petat? ad quem velit; neque enim interest, a quo recipiat, si modo receperit, & ab alterutro concessa, ejusdem est roboris & efficaciæ: Sed quis interpellandus est, an liberi tenementi, an feudi dominus, an vero uterque, ut feudi renovationem vassallus consequatur, Sed feudi dominum interpellandum puto: tutius tamen fecerit si ab utroque vassallus renovationem hanc petierit.

De domino, & qui renovationē feudi possunt concedere.

Sed facilis fortasse controversia est, si una sit vel vassalli, vel domini, persona: Sed dubitari potest, si vassallus plures hæredes reliquerit, an omnes petere hanc renovationem debent, an cessantis culpa aliis noceat: & si dominus plures hæredes reliquerit, a quo investituræ renovatio petenda est, an ab uno, an a pluribus; licet ad usum nostrum parum hæc res conducere videatur, apud quos, feudum dominans aut serviens non dividitur, sed unus tam in directo dominio, quam utili succedit, nisi pluribus hæredibus fœminis vassalli relictis, quo casu feudum serviens dividi potest, non dominans, sed de hoc postea. Quod ad primam quæstionem attinet, si vassallus plures hæredes reliquerit, sive feudum pro diviso, sive indiviso possideant, Omnes renovationem a domino tenentur petere, sed utrum simul, an quisque per se? poterit enim dominus eis objicere, nisi simul veniant & consentiant, se feudum suū in partes nolle dividere, sed sufficit, licet simul nō veniant, nam feudū in partes ex jure dividitur, itaque dominus cuicunque hæredi petenti, & se ad fidelitatem offerenti, renovationem, hanc concedere tenetur, licet alii absint, quos incertum est, an renovationem hanc petituri sint, quibus se satisfacturum dominus spondere potest, cum quod de jure ei facere debent, fecerint, itaque in eis, alterius cessatio alteri non obest, neque moræ excusationem domino præbet.

Si plures domini vel vassalli hæredes fuerint.

At, cum hæc plurium petitio, multas secum aliquando difficultates habeat, è re vasallorum erit, si unum ex se eligerint, qui potestatem ab aliis ad hoc etiam habeat, ut tanquam curator omnium nomine renovationem investituræ petat, & fidelitatem promittat; Sed si plures hæredes sint domini (ut ad secundam quæstionem respondeam) ab omnibus simul peti hæc renovatio & potest & debet, ut uno actu totum negotium expediri possit, quod tum maxime fiet, cū omnes simul convenerint, alioqui si simul occasio conveniendi nulla sit, aut domini se substraxerint, aut callide diffugerint, ut vasalli petitionem eludant, separatim requiri possunt & si vassallus omnino non fuerit negligens, tempus interea non curret: possunt tamen hæredes domini, unum ex se eligere, pro omnibus, a quo hæc renovatio peti possit, & fidelitas recipi: sed a quo electio hæc facienda est, an ab hæredibus vasalli, an domini, diversæ sunt Jurisconsultorum opiniones: Sanior tamen opinio est, si domini hæredes, a vassallo requisiti, ut eligant unum, & constituant pro se omnibus, qui renovationem hanc concedere possit, & moram nectant, electio vassalli hæredibus permittitur: alias non, in vassalli hæredibus idem observandum.

Hæc

De singulari successore. Hæc de domini hæredibus, sed quid de singulari successore dicendum,cum eis nullo feudali vinculo videatur astrictus, ut investituram concedat, sed profecto cum idem sit vinculum inter prædium serviens & dominans, quod inter dominum directum & utilem, non minus & hic requisitus renovationem concedere debet, quam hæres, quia in jus dominii directi succedit, nec alius ab eo investituram præstare potest. Sed neque dominus, neque ejus successor, sive universalis sive specialis, vassallo renovationem petenti, tenetur parere ex jure,si vassalli felonia intervenerit, veluti si vassallus quippiam commiserit in dominum,quod eum ex jure à feudo potest excludere;quæ autem feloniæ vassallū feudo privent,postea dicemus, cum de modis amissionis feudi postea agetur. Itaque ex jure feudali, exceptio feloniæ, per eum commissæ, vassallum excludit, à petitione hujus renovationis, modo felonia hæc sit notoria,vel si in continenti, (ut aiunt) probari possit, & dominus se paratum ad probationem offerat, quod si hæc felonia altiorem cognitionem requirat, nec in continenti probari possit, nec dominus se ad probationem offerat, tunc, non obstante hac feloniæ objectione, dominus ad renovandum investituræ tenorem cogendus, quia petitio Investituræ, sive ea nova sit, sive antiqua,est summaria, nec requirens libellum, nec processum ordinarium, reservata tamen sibi facultate,ut possit vassallum postea propter illam feloniam & convenire, & privatione sui feudi mulctare, ob injuriam domino illatam. Sed hæc feloniæ exceptio, utcunque notoria, non tamen ad possessionem extenditur,si quam vassallus ex morte defuncti habuit, veluti, ex quacunque causa alienationis, vel titulo donationis vassallus possideat; nam possessio hæc non ei auferenda est;sufficit enim,donec de crimine cognoscatur,ne novum aliquod beneficium,ex domini voluntate,adipiscatur. Jure nostro,sententia declaratoria semper opus est,nec dominus morā vassallo facere potest,nisi ea præcesserit; sed,ut dixi,si nolit dominus in tempore præsenti facere & legittime requisitus fuerit, vassallo locū certum & tutū, tempusque comodum assignabit, quando ei Investituram faciet; Requsitio hæc non nisi scripto probari potest, nisi coram paribus fiat; & vassallus,a domino requisitus,investituræ primæ instrumentum exhibere tenetur, ut dominus ex ejus collatione, quid de novo conferat,possit intelligere.Poterit tamen si aliquas posteriores investituras habeat,quæ omnia capita substantialia prioris contineant, eas exhibendo ab ulteriori exhibitione liberari, ut quidam putant, quod tamen parce admittendū puto;quid enim si pacta & conventiones in prima contineantur, quæ domini favorem respiciunt, & posteriorum solarum exhibitione,possunt supprimi.

In hac renovatione feudi petenda, fidelitatis præstatio requiritur, quæ nihil aliud est, nisi quod vulgo dicitur, hominum sive homagium; In quod quoniam incidimus, aliqua dicenda sunt;nam plerique hominium a fidelitate distingunt,quod hominium majore cum reverentia & veneratione fiat,quam fidelitas;quod qui hominium præstat,flexis genibus id facere debet, manusque quasi supplices inter domini manus inserere; denique & in re aliquid differentiæ putant, quod qui homagium debet, corpus, & bona pro domino hypothecare potest, & debet, non autem qui fidelitatem solam. Non sum ignarus nobilis illius controversiæ inter Fridericum Imperatorem & Pontificem Romanum ,in qua fidelitatem præstare superbissimus pontifex, suos ecclesiasticos,domino suo Cæsari permittit, non etiam hominium,prout ex eo tempore,ecclesiasticæ personæ,pro suis feudis,tantum fidelitatem in tota Europa jurant, non etiam hominium. Sed his omnibus non obstantibus, ex peritissimorum feudistarum sententia, Hominium nihil aliud est, nisi ipsius fidelitatis præstatio, sive juramentum de fidelitate, in quo varii apud plerasque gentes & in diversis personis ritus erant: Alii enim non nisi genibus flexis & manibus, inter domini manus, insertis jurabant; alii non cum tanta veneratione; Hominium tamen (1) se hominem domino suo devenire jurabant, Pontifices a juramento excusabantur, quod illi non nisi domino suo Papæ jurarent; & ut,alii dicunt,hominiū præstare non tenerentur;at ad fidelitatem non minus tenebantur, quam qui jurant,ut,& apud nos,juramentum hodie remittitur;non minus tamen ad fidelitatem vassallus tenetur quam si juraverit & ut breviter & uno verbo comprehendam, hominium, semel tantum in vita præstatur; neque enim repetere juramentum quis cogitur, etiamsi dominus moriatur, si semel vassallus fidelitatem domino & ejus successoribus iuraverit,si laicus dominus fuerit. In ecclesiastica persona plerique putant,vassallū ad repetitionem sacramenti posse cogi:fidelitas tamen tota vita præstanda est, ita ut hominiū nihil aliud sit, quicquid alii sentiant, quam ipsius fidelitatis sacramentum, licet varii ejus, ut dixi,ritus in multis regionibus observarentur,& hæc de hominio. Jurabit itaq; vassallus, in renovatione investituræ,domino suo fidelitatem, (1) hominium sive homagium faciet. Si plures sint vassalli hæredes, qui Investituram petant, omnes jurare tenentur, aut unum pro cæteris eligere, qui & renovatio-

De hominio & fidelitate [margin note beside "quod vulgo dicitur…"]

nem

nem petat & juret. Universitas, communio vel societas aliqua, ut renovationem Investituræ per syndicum petunt, sic per eundem jurant; idem in omnibus licitis collegiis sive communitatibus, ut vulgo loquuntur.

Licet domino superiori immediato præstetur juramentum, tamen semper antiquioris domini & mediati persona & patria, quæ communis omnium est domina, excipiuntur, licet non exprimantur, aut specialis de eis mentio fiat, non minus tamen subintelliguntur, adeo ut vassallus, domino suo, contra mediatum superiorem aut patriam, consilio aut auxilio adesse non teneatur, & præcipue domini ligii persona semper excipienda, cujus prima ratio semper habenda, non tantum, quia pater patriæ est; sed etiam ex ratione feudali, quod omnia feuda & beneficia ab eo proficiscantur & de eo teneantur; Si duo domini de directo feudi dominio inter se contendant, possidenti præstanda fidelitas, aut saltem sustinenda, sub protestatione donec de causa cognoscatur: Sic si lis cum domino intercedat; nam dum durat, deferri potest petitio hæc; Alteri autem fidelitatem nemo præstare tenetur, nisi suo domino, immo ne filio quidem domini, eo vivente: quod si faciat, à feudo suo cadet, nisi vi aut metu, ab eo coactus fuerit, cui resistere non poterat.

De omni autem feudo fidelitas præstanda est, sive sit magnum sive parvum, sive militare, sive francum, sive emphyteuticum, aut ad libellum datum; licet in emphyteutico plerique dissentiant.

Effectus hujus renovationis feudalis est, ut utrinque dominus de suo jure & vassallus de suis servitiis certioretur, & cum ante apertum domino feudum fuerat, per decessum vassalli, jam apertura illa videtur quodammodo claudi & feudum reviviscere, in persona vassalli. & non-introitus in futurum sistitur; nam quo ad id tempus, quo vassallus à petitione cessaverit, ejus omnes fructus domino debentur, ut semper, quoties per vassalli mortem feudum domino aperitur.

Hæc omnia, quæ, partim ex ipso textu, partim ex juris feudalis interpretibus, decerpta sunt, apprime nostris moribus & usui nostro forensi conveniunt; nisi quod renovatio hæc, apud nos, nõ sit necessitatis sed voluntatis tantũ; neq; enim, apud nos, dñus cogitur, ad petitionẽ vassalli, feudi renovationem concedere: neque vassallus, ex necessitate, cogitur petere, cũ utrũque sit voluntarium, nec in domini recusatione aut vassalli cessatione, pœna amissionis feudi sequatur; nã mitiores pœnæ nobis semper placuerunt; Hæc igitur feudi renovatio, apud nos, sic fit: vassallus dominum reverenter adit, petit preceptum (Quod de Clare constat, apud nos, dicitur, à verbis initialibus) ab eo subscribi & signari, quo domini ballivo (sæpe hic arbitrio poscentis inseritur, cum parum domini videatur interesse, quis sit ballivus) præcipitur, ut sasinam petenti de suo feudo det, secundum tenorem antiquæ investituræ, quam nos infeofamentum dicimus: hoc facto, dominus, exacto, quod sibi ex non introitu debetur, aut etiam condonato; præcepto sive mandato se subscribit, asserens sibi Clare & per monumenta manifeste constare, quod K. sive pater sive patruus, avus, aut abavus, N. latoris præsentium, obiit ultimo vestitus & sasitus de tali fundo ut de feudo ad fidem &, pacem S. D. N. Regis, & quod. N. est legittimus & propinquior hæres dicti K. patris, sive avi, aut patrui, aut alterius consanguinei, in dicto fundo aut prædio & quod sit legittimæ ætatis & quod de se tanquam domino immediate teneatur, Itaque mandat ballivo, ut, quam primum ei de dicto feudo statũ & sasinã concedat & hæc veteris sive primogeniæ investituræ forma erat, hæc inquã, si placide inter se pro nova hac investitura prius transegerint; Quod si non convenerint, tunc dominus concedere hoc præceptum non tenetur: ut neque si duriores conditiones à domino adferentur, cogitur vassallus, eo modo, investituram suam renovare: sed, ex usu nostro, aliud utrique remedium competit; nam dominus, si vassallus cessaverit, fructus feudi interea lucratur & eorum privatione vassallus punitur, ut, postea, in diegesi de non introitu dicetur. Quod si dominus renovationem negaverit, vassallus regis Cancellariam petit, breveque ad judicem ordinariũ impetrabit, ut cognitio fiat, quis de feudo illo postremo investitus obierit, & quis sit proximus de illo feudo hæres; hoc brevi, ut nos loquimur, deservito (1) declaratoria, super hoc brevi, emanante, rursus vassallus adit Cancellariam & mandatum regium ad dominum superiorem impetrat, quo ei præcipit, omnium dominus superior Rex, ut quam primum sasinam sui feudi vassallo det: Si trina vice monitus dominus recusaverit, Rex superiori ejus domino mandat, ut is, defectum sui vassalli (1) domini immediate superioris, vassallo impetranti suppleat, sasinamque ei tribuat, ejusdem feudi, de se in futurum tenendi, quæ sasina, quo ad vixerit ille, qui, quod debuit facere, recusavit, valebit, Sed de hac forma postea.

Hæc, a nostris hominibus, potiora visa sunt, quam illa quæ, & stricte in jure feudali continentur

tur, ut necessario dominus cogatur investituram vassallo petenti concedere, nisi mallet, directum dominium amittere & vassallus eadem necessitate & sub eadem pœna cogatur intra annum & diem investituram petere; nam in his multæ fraudes possunt occurrere, quæ per illam declarationem & deservitionem brevis facile evitantur, si quidem, dominus, si dubium sit quis debeat succedere, alicui poterit pro suo arbitrio gratificari, in præjudicium veri hæredis, & qui ex jure immediate debet succedere, unde plurimum molestiæ vero hæredi orietur, in eo retractando, quod dominus nulla declaratione præcedente, sed ex sui capitis sensu, & forte perverso fecerat; Ante tamen Cancellariæ apud nos institutionem, quæ ab Iacobo primo optimæ memoriæ principe, ab institutis Anglorum ad nos traducta est, nulla alia erat renovatio hujus feudi, quam quæ ex jure feudali præscribitur, nempe ut vassallus dominum supplex adiret, ab eoque renovationem investituræ impetraret; an sub eadem tamen pœna amissionis feudi, incertus sum; quatenus autem conjectura assequi possum, eadem cessantis aut non petentis, quæ hodie tũ pœna fuerat, nempe ut dominus ob cessationem a Senatu in judicio declaratam, dum viveret, directo domino privaretur, quod, mortuo eo, ad hæredes tamen ejus rediret: vassallus vero non petens, fructus illius temporis amitteret, qui domino cederent.

De Successionibus.

Diegesis Decimatertia.

Tertius modus feudi acquirendi est successio, quam licet inter modos amittendi feudi plerique nominent, tamen à nobis acquirendi modus potius videtur, cum aperto, per decessum prioris vassalli, feudo, ejus hæres immediatus illud à domino de novo acquirat, Illud tamen hic repetendum, quod in renovatione diximus, successionem esse modum feudi antiqui, seu paterni acquirendi, & non novi.

Quæ jura ex morte vassalli quibuscunque proveniunt?

Mortuo itaque vassallo, ex feudo jacente diversimodi jura pullulant, aliqua enim ad hæredem pertinent, veluti feudi successio, & alimenta ex eo: alia ad dominum, nempe non introitus, custodia tam ipsius feudi, quam corporis ipsius hæredis, Relevium, maritatio hæredis; quedam ad relictam sive viduam, nempe tertia, & conjuncta, si quæ est, investitura, sive usufructus; quædam viro, si ejus conjunx, cum hæres esset, decederet; nempe curialitas, de his singulis dicendum.

De Successione, quod sit ex Jure naturali.

Quod ad successionem attinet de ea hic loquimur, quæ ab intestato est: hæc & jure divino, & naturali & gentium, & civili cujusque regionis jure, denique & nostro jure feudali, non solum stabilita & confirmata, sed nobiscum quasi à natura ingenita est; Nam præterquam quod ex sacra paginâ constat, filius est, ergo hæres: & præter tot formas successionum à Mose & judicibus Pop. Israelitici institutas, ne inter quidẽ animalia muta cura prolis cessat; videmus enim sæpe fera animalia, etiam volucres, ut prolem sive pullos discrimine eximant, se in manifestum non solum periculum, sed etiam mortem conjecisse, dum sobolem superesse sibi, quam se illi mallent; hominum non tantum ea cura est, ut liberi educentur, sed etiam, ut post sua fata, eis quam maxime consulatur: hinc illæ in vita curæ, anxietates, labores, fatigationes, discrimina etiam vitæ, non ut sibi solis, sed posteris etiam provideant: arbores etiam serunt, quarum fructibus nunquam vescentur: ædificant etiam, quibus brevis habitandi usus relictus est: opes cogunt, quibus nunquam usuri sunt: supellectilem parant, cujus viliori parte, ipsi dum vivunt, fruuntur; melior pars ad hæredes perventura; neque enim ut nobis tantum consulamus, tam misere cogendis opibus immorimur, & tabescimus, sed ut posteris bene sit, quibus prospectum anxie cupimus; hæc itaque successio, ex æquitate naturali, & charitate sanguinis descendit, & per omne jus, quod inter homines colitur, tam altas radices agit, ut difficulter quassari, difficilius evelli possit; citius enim naturam ipsam ex animis hominum expellemus, quam jus & curam successionis; Nam jus hoc successionis, tanquam omnis juris fundamentum & causa supra alia omnia colendum & observandum est, quippe cujus gratia omnia alia jura pene instituta sunt, neque ulla gens, in toto terrarum orbe est, quæ successionis præcipuam non habeat curam, apud quam leges de successione & multæ & sacrosanctæ non sunt.

Primum enim leges 12 tabularum, quæ juris antiquissimi nomen hodie meruerunt (cum neque Solonis, neque Draconis aut Lycurgi leges extent) de succesione tam testamentaria

quam

quam ex inteſtato diſerte caverunt, nempe in teſtamento, ut hæreditates, teſtamento jure facto datæ, ratæ eſſent, ut, uti quiſque legaſſet, rei ſuæ jus eſſet : ab inteſtato vero, ut hæreditates primò ſuorum hæredum, velint nolint, eſſent : Si ſui non ſint, agnatus proximus familiam habeto, ne tota cognatio ſimul in bona irrumpat; ex quibus, quæ Romanorum in ſucceſſione fuit politia, quæ Græcorum, ex quibus Romana jura defluxerunt, ſatis apparet; nam ne hodie, cum multitudine, & legum, & librorum obruamur, vix quicquam ad has addi poteſt : niſi quod jure prætorio (quod corrigendi juris antiqui cauſa introductum eſt) hæreditatem ſubire nemo invitus teneatur; neque teſtamento liberos ſeu in poteſtate, ſive emancipatos, cuivis negligere aut præterire permittitur : Vtcunque eſt ſatis conſtat, nullam aliam conſervandæ reip. rationem eſſe, niſi jus ſucceſſionis illibatum ſervetur, non minus in ſummis magiſtratibus & imperiis, quam apud ordines inferiores; Neq; eſt quod quis mihi objiciat, Imperium ipſum & nonnulla regna, qualia ſunt Polonorum & Danorum hodie electione continuari & non ſucceſſione ; Quis tamen hujus electionis fructus fuit, omnium gentium hiſtoriæ teſtantur, quot nefandæ cædes, quot cruenta bella, quam impiæ conjurationes inter electos Imperatores, dum quiſque ad ſe trahere Imperium niteretur, quot proditiones, lanienæ inde extiterunt, qualiter Publicum patrimonium exhauſtum, opes diminutæ, Et quod adhuc reſtaret, periiſſet, niſi in electione Imperatorum ratio ſæpius ſucceſſionis habita fuiſſet, ut hodie in familia Auſtriaca videmus, in qua dignitas Imperialis, licet ex electione fieri caveatur, decem aut undecem Cæſarum perpetua ſerie ſucceſſionis continuata eſt : Vna ſit teſtis vicina Anglia, quanta ſit hujus ſucceſſionis vis, quæ, cum injuſtè regium ſanguinem Eboracenſem regno ſpoliaſſet, ſubſtituto Henrico 4. Duce Lancaſtrio, in infinita bella & calamitates incidit, undecem prælijs vix finita eſt controverſia, præter cruentiſſimam illam dimicationem, quæ inter Henricum 4. & Percium Northumbrum contracta eſt, donec Eboracenſi familiæ regnum reſtitutum, poſtquam ſupra 120. Anglorum millia in prælijs trucidata, 38. principes regii ſanguinis aut prælijs aut ſupplicijs exhauſti : cum interim his ſeditionibus impediti in publicum nihil conſulerent, tota Gallia, quam non ſolum jure ſucceſſionis, ſed armis feliciſſimis obtinuerant, amiſſa, nec in Edvardo 4. finis fuit; ſed etiam ſeditio inter Henricum 7. & Richardum 3. recruduit, donec extincta pene utraque regia familia, Henricus 7. unicus tum familiæ Lancaſtriæ hæres, Eboracenſis familiæ, & etiam totius regni hæredem in conjugem accepiſſet, regnumque in qua debuit familia ſtabilitum. Hoc ergo præmoneo vicinos noſtros, & longa jam Pace conjunctos, pene concives, juxta Virgilianum illud.

Diſcite juſtitiam moniti & non temnere divos.

Cum pulſa, optimi regis Edvardi, qui in divorum numerum relatus eſt, progenie, cui jure regnum debebatur, Guilielmum Ducem Normanniæ Conquæſtorem dictum, in regnum admiſiſſent, quot cladibus & miſeriis ab eo & ejus filio Rufo afflicti ſunt? quot Angli patrimoniis ſpoliati, ut Normanni ditarentur? leges Normannicæ, abolitis veteribus Saxonum inſtitutis, vi inductæ : neque erat tum ex Anglis, qui aut ſuum fere patrimonium ſibi aſſerere, aut liberi fere hominis vocem efferre auderet, Itaque cavendum illis ſupra omnia, ne in idem incommodum recidant, ſed ſacroſanctas illas & quaſi omnium gentium communi conſenſu confirmatas de ſucceſſione leges in futurum, ſuo malo ſapientes, ament, venerentur, & cuſtodiant, proque eis, tanquam pro aris & focis contendant. Jam ad ipſam ſucceſſionem veniamus, In qua videndum primo, quid hæres? quis hæredem habere poſſit? quid ſit ſucceſſio? quot ejus genera, quibuſque legibus ſucceſsionis, omnes utantur?

Hæres autem is in jure dicitur, qui in univerſum jus defuncti ſuccedit (1) in omne id, quod defunctus tempore mortis habebat : ſed hoc nomen homonymum eſt, & diverſimodi, tam in jure, quam in uſu forenſi, uſurpatur, Apud nos, hæres is ſolus eſt, qui in feudum rerum immobilium aut rei alicujus immobilis ſuccedit : Rerum etiam moventium eſt quidam hæres, veluti, qui ex mobilibus optimum quodque capit, & qui apud nos executoris nomine contentus eſt, neque hæredis eum *Hæredis definitio.*

eum nomine, nisi (ut dialectici loquuntur) secundum quid dignamur, ita tamen ut pro hærede habeatur, quoties eo nomine convenitur: nam si agat aut conveniat, titulo perfecto opus erit, ut mox dicemus: Sic in assedationibus & conductionibus, est quædam hæreditas, quæ etiam sine deservitione transit, sed pro deservitione est, si immediate successurus titulo assedationis, prædecessori suo factæ, se vestiat.

Sunt & particulares hæredes, qui non in totum jus, sed in partem succedunt, veluti si hæreditas ad masculos & non ad fœminas pervenerit; Nam si masculi hæredes singulares sive particulares tantum sunt, si modo propinquior hæres sit, nempe fœmina, aut si quis hæres ex secundo, aut tertio matrimonio sit, quem nos hæredem ex provisione dicimus, qui non in universum jus succedit, sed in id tantum, in quod convenerat, ut is succederet; cum hæres generalis non ex conventione sed ex legittima juris dispositione succedat.

Qui hæredem habere possunt. Quilibet autem hæredem habere potest, nam licet vulgatum illud circumferatur, neminem hæredem habere, præter Baronem, Prælatum, aut civem sive Burgensem; hoc tantum intelligendum de hærede bonorum mobilium; licet enim res omnes moventes ad executorem pertinere diximus, tamen si quis Prælatus, Baro, (Baronis nomine intelligitur quicunque in rei immobilis sive annui reditus feudo succedit) aut si civis alicujus regii burgi decedat, non omnia moventia bona ad executorem deveniunt, sed aliqua ad eum qui immediate successurus est, pertinebunt, ut antea dixi, ita ut in unaquaque specie bonorum, quod optimum est, ei debeatur. De hoc hærede postea in diegesi, quæ, Communia successionum, inscribitur.

Quadruplex successio est. Successio autem quadruplex est, aut enim est linealis, qua qui in directa sunt linea, descendentes sive ascendentes sibi invicem succedunt: aut collateralis, qua qui sunt a latere directæ lineæ ad successionem vocantur: Tertia est talliata, quam nos aliquando conventionalem, aliquando provisionalem dicimus: Quarta, qua, reliquis deficientibus, dominus vassalli, tanquam ultimus hæres, in feudum succedit, sive potius, ad quem jus feudi redit; nam, quod ad illam successionem attinet, qua conjuges sibi invicem succedunt, jure feudali non agnoscimus. Est & aliud genus hæredum, qui in jure Romanorum sive media jurisprudentia bonorum possessores dicuntur, apud nos universales successores, qui hæredū loco sunt quoad creditores, de quibus, suus mox erit dicendi locus. Sed ut ad successiones redeamus, quas nos hæreditates dicimus, in juniorum gratiam, & ut eorum studia promoveamus, qui, differentias cujusque juris ab alio cupiunt dignoscere, hunc ordinem sequemur, ut primo, Qui jure divino, aut lege Mosaica (quæ omnibus aliis legibus prior tempore est) ad successionem vocentur, proponamus, tum, quid leges 12. tabularum in successione præscribunt, quæ, juris antiquissimi nomen, apud Romanos, merentur; Tertio, quid media jurisprudentia observavit; Quarto quid Imperiales constitutiones voluerunt; Denique quid jus feudale in hac quæstione præcipit, & quid ex nostro jure & nostris moribus & Anglorum, qui pene in omnibus nobiscum conveniunt, in usu est, Ita ut primum, de directa lineali successione: deinde, de collaterali tam hæreditatis quam Conquæstus; tum de talliata sive feudo masculino; postremo de ea hæreditate, quam dominus & ultimus hæres accipit, aliqua proponemus.

Prima Regula successionis directæ. Prima itaque hæc sit Regula generalis in recta linea, Mortuo patri ejus filii in viriles partes succedunt & in capita; Quod de filiis dixi, de filiabus etiam intelligendum, sed diversimodi, ut mox apparebit. Hæc regula, ut naturalem præ se fert æquitatem, sic nullum jus est, sive sit divinum sive humanum, cum quo regula hæc non convenit; Naturalis enim æquitas liberos ad successiones parentum vocat, licet aliquas restrictiones sive limitationes in jure feudali & nostris moribus patiatur, de quibus postea.

Successio ex jure divino. Et primo, quod ad jus divinum attinet, manifeste hæc regula apud Mosen proponitur his verbis: Quumque filiæ Zelophehad conquestæ apud Mosen, Sacerdotes & principes tribuum essent, quod cum pater earum nihil admisisset, cur sua portione inter familias Manasses privaretur, & is sine mascula prole decessisset, ut in ejus possessionem sive portionem filiæ admitterentur; ardua quæstio visa Mosi, itaque, de ea, cum dominum consuluisset, ita Respondit dominus: Rem æquam petunt filiæ Zelophehad, itaque possessionem, quæ patri vivo contigisset, eo sine mascula prole mortuo, ad filias

filias ejus transfer, sitque lex inter Israelitas hæc perpetua, Si quis sine mascula prole decedat, ejus hæreditas ad filias descendat; si neque filias habeat, ad fratrem successio pertinebit; si neque fratres habeat, ad defuncti patruos hæreditas redibit; quibus deficientibus,ad proximos ex linea sive familia paterna devolvetur, eritque hæc lex perpetua, quoties de successione alicujus disceptatio oriatur;Hæc ad verbum, in quo hoc notandum, ordinem successionis a deo institutum, æquumque pronunciari, ut masculi in primo gradu fœminis præferantur, sic ut deficiente linea recta masculina, & non alias, fœminæ succederent, primoque gradui collateralium, præponantur: Collaterales vero, ut quisque gradu propior, sic ad successionem vocetur, itaque ex jure divino in omnibus successionibus, descendentes, collateralibus præferuntur, ita tamen, ut quisque propior gradu defuncto, posteriores antecedat, sic filius,nepotem: nepos, pronepotem præcedit in successione, Sic de reliquis descendentibus in infinitum, neque enim collaterali ullus locus a jure divino est,quamdiu aliquis descendentium ex recta linea superest.

Leges autem duodecem tabularum in hæc verba de successione statuunt; Intestatorum hæreditates primo suorum hæredum velint nolint sunto;his deficientibus, agnatus proximus familiam habeto, & sic leges duodecem tabularum, cum lege divina in descendentum successione conveniunt, nisi quod jus divinum, filias non admittat, nisi desint masculi; at leges 12 tabularum parem utrorumque habent rationem, & filios cum filiabus indiscriminatim admittunt.

Quæ fuit successio ex Legib. 12. Tabularum.

Sed non est eadem ratio omnium filiorum;alii enim sui sunt (1) in potestate & familia defuncti, cum moreretur: Alii emancipati & manu sive potestate patris liberati: Rursus alii filii sunt naturales & legittimi;alii naturales,& legittimati;alii naturales tantum;alii legittimi tantum; alii uno patre nati; alii posthumi & ex diversitate horum filiorum, diversa jura in successione oriuntur, Quod ad suos & emancipatos attinebat, nullum ex jure divino, inter eos in successione est discrimen, parique modo ad successionem in capita admittebantur, servata primogeniti prærogativa,de qua postea dicemus.An autē emancipati,sive qui potestate parentum liberati erant, ex jure veteri Romanorū æqualiter cum suis succederent, magna erat inter leges 12 tabularum,mediam jurisprudentiā, & Imperiales cōstitutiones differentiā; Nam emancipati & sui juris effecti, suæ etiam fortunæ permittebantur a parentibus, nec in quicquam succedebant; tantum enim patria potestate liberabantur, & tunc, ex beneficio parentum,quatenus eis visum erat,consequebantur, hoc ex jure 12 tabularum, quod antiquum dicebatur: At in media jurisprudentia,cum durū videretur,emancipatos sine ullo vel suo vel naturæ crimine a successione paterna excludi,visum est Prætoribus,ut hi,cū eis qui in potestate erant,conjungerentur,non ut hæredes essent; illud enim nequiverunt prætores facere, cum hæreditas tantum lege deferatur, sed ut bonorum possessores, & prætores, quod ex jure deerat,supplebant; Nam emancipatis, si non hæreditatem, bonorū tamen possessionē tribuebant, nec minor ratio erat in nepotibus emancipatorum, quam ipsis emancipatis: Ex constitutionibus imperialibus, quæ in locum legum 12. tabularum successerunt,rejecta prætoria bonorum possessione, sublataque differentia inter suos & emancipatos, omnes liberi sive in potestate, sive extra potestatem, pariter ad successionem admittebantur & sane hodie jus patriæ potestatis, in toto pene orbe christiano antiquatum est: nam si verecundia aut pietate liberi in officio non contineantur,minusve fuerint obsequentes, licet vitæ & necis potestas exoleverit, bonorū tamen disponendorū remanet potestas; possuntque parentes ex liberorū merito,ea,in quæ, liberi si in officio mansissent, successuri erant, in alios transferre,aliis aut suis, aut extraneis disponere, neque filiis in alimenta,neque filiabus in dotem aliquid præstare,libera interim filiis aut filiabus rerum suarum administratione permissa: neque hodie exhæredationem novimus, nisi quam pater vivens, dum sua bona aliis promerentibus disponit & alienat, facit; nam optime meritorum filii in se,conscius cum sit, & judex esse potest.

Diversa filiorum genera.

Quod autem leges 12 tabularum suos voluerunt esse hæredes sive velint, sive nolint, id periniquum visum est mediæ jurisprudentiæ; itaque prætores eis abstinendi potestatem præbuerunt, si damnosa videbatur hæreditas; quod Imperatoribus adeo æquum visum est; ut, postquam semel hæreditatem agnoverint & magnum æs alienum emerserit, quod non sperabatur;restitutis omnibus in integrum, abstinendi adhuc potestatem præbuerint;nam iniquum putabant,hanc ignorantiam,in quam se hæres non conjecisset,ei damnosam fore: inventariū tamen cogebatur facere, quo facto & judici exhibito, abstinendi potestas dabatur: Nostri si quis semel adjerit hæreditatem,resiliendi potestatē tollunt & postquā adjerit,sustinere omnia

An sui etiā inviti hæredes esse cogi poterant.

onera hæreditaria etiam invitus cogitur, ut Senatus ſæpe cenſuit; non tamen reſtitutionem unquam petitam & denegatam vidi; & ſane ſi quis cum ſemel adjerit, liberari oneribus cupiat, quæ præter opinionem emerſerunt, actione reſtitutoria in tali negotio opus eſt, & meo judicio recte fecerint, qui tali hæredi ſuccurrendum putant; in reliquis, quoad legittimos & naturales jus civile Romanorum, tam antiquũ, quam media juriſprudentia & Imperiales conſtitutiones, cum jure divino conveniunt, quatenus ad ſucceſſionem attinet; ſervata primogeniti ſemper prærogativa: De aliis autem generibus filiorum hoc ſervatur; nam ex jure divino filii naturales, & legittimi ſoli ſuccedunt: Naturales & legittimos voco eos, qui ex juſtis nuptiis, ſive juſto matrimonio ſtante nati ſunt; neque inſpicitur tempus conceptionis in his legittimis, ſed tantummodo nativitatis; hinc illud Pauli, ſi filius, ergo hæres.

De Poſthumis. Poſthumi autem ſunt, qui poſt humatum patrem nati ſunt, & eadem eſt de eis ratio, quæ de jam natis, licet apud veteres aliqua eſſet de hac re dubitatio, quaſi cognatione patrem (qui prius, quam naſcerentur, deceſſerat) non attingerent, neque in ejus unquam fuiſſe poteſtate dici poterant & proinde nec ſui, Recte tamen Paulus, qui in utero eſt, perinde ac ſi in rebus humanis eſſet, cuſtoditur, quoties de commodis ipſius partus quæritur: quanquam alii, antequam naſcatur, nequaquam proſit. Nam cur ex patris inſperato obitu poſthumi calamitas augeretur? aut in quo peccaſſe cenſeri poterat, qui nondum natus patrem amiſit.

** l. Qui in utero ff De Statu Hominum.*

De legittimatis ex ſeq. matrimonio. Liberi autem naturales & legittimati propter juris autoritatem eodem modo ſuccedunt quo naturales & legittimi: legittimatos vocamus, qui in concubinatu nati, juſtis nuptiis inter utrumque parentem poſtea ſequentibus, & jure hi legittimi cenſentur; quod ex jure divino origenem traxiſſe videtur, cum expreſſe dominus juſſerit, ſi quis vitium virgini Iſraeliticæ intulerit, ut eam in uxorem ducat; quod fruſtra præcepiſſet, ſi ex illo congreſſu liberi nati non ſuccederent, aut eſſent illegittimi. Pontificii certe, qui ſe juris divini interpretes eſſe volunt, legittimatos cum legittimis conjungunt, & eodem modo ad ſucceſſionem vocant; tanta enim vis eſt matrimonii ſubſequentis, ut de priori delicto inquiri non ſinat, & illud omnino tollat, & purget: Quod ad jus civile attinet, legittimati præſumuntur legittimi, licet inter eos quædã ſit differentia, quæ quoniam ad uſum noſtrum non pertinet, ſummatim tantum & breviter percurrenda eſt; Nam, quod ad legittimationem per oblationem curiæ ſpectat, eam non agnoſcimus, ſola ea recipitur, apud nos, quæ ex ſubſequente matrimonio naſcitur: neque enim ſi quis ex concubinatu ejus, quam in uxorem habere tum poterat, natus ſit, ſi cum matre ejus ſequatur poſtea matrimonium, minus legittimus cenſebitur, quam is, qui poſt contractum matrimonium natus eſt, ob præſumptionem juris: Nam jus præſumit, hunc ex ſequenti matrimonio legittimatum, eſſe legittimum & contra hanc præſumptionem probatio, non admittitur, ut poſtea in diegeſi (Quæ impediunt ſucceſſionem) fuſius dicemus.

De adoptivis. Filii autem legittimi tantum, quales ſunt omnes adoptivi, & non naturales, jure divino, 12 tabularum & jure civili, eodem modo ſuccedunt in bona patris adoptivi, atque naturales: Hæc autem adoptio, videtur ex jure divino originem primumq; traxiſſe; Nam Jacobus filios Joſephi adoptavit, & filia Pharaonis Moſen; etenim cum patria poteſtas, ex legibus 12. tabularum ſtabilita ſit, & adoptivi in numero ſuorum reputentur, ſuique dicantur, ut ſui etiam ſuccedebant æqualiter cum naturalibus; Nam ſacroſancta illa antiquitas continuandæ familiæ curam ſuſceperat, ſi quis filios male affectos aut animo aut corpore genuiſſet, in quibus, timebat familiæ & nominis abolendam memoriam, & dignitatis ruinam, alium majoris animi & melioris indolis ex aliena proſapia adoptabat, qui domus ruinam aliquando poſſet ſuſtinere, Sic Africani majoris filius, cum infirma eſſet valetudine, Pauli Æmilii filium in adoptionem aſciverat; Sic Julius Ceſar, Octavium: Octavius, Tiberium: Tiberius, Germanicum patrem Caligulæ: Claudius, Neronem, & plerique alii ita in alienam proſapiam tranſibant, ut nomen ſuæ familiæ deponerent, ejuſque, in quam adoptabantur, nomen aſſumebant, niſi quod aliquam generis veri notam ſecum etiam ducerent, Sic Pauli filius, à Pub. Scipione adoptatus, Æmiliani: Octavus, Julii Cæſaris nomini, etiam Octaviani adjunxit & ſic in reliquis: Itaque merito, horum cura maxima debuit eſſe patribus, qui adoptabant, ne adoptio illis & fraudi eſſet. Ex legibus ſane 12 tabularum & Media juriſprudentia, adoptivi æque atque eodem modo cum naturalibus ſuccedunt: In conſtitutionibus autẽ Imperialibus, ſive jure novo aliquid immutatum cernere licet; Adoptivi, qui tantum legittimi dicuntur, ex Conſtitutionibus Imperialibus, avo materno vel proavo in adoptionẽ dati, nõ aliter ſuccedunt iis, à quibus adoptantur, tam ab inteſtato quam teſtamẽto, quã naturales & legittimi; Nam hic duo vincula concurrunt, unum naturale, quod avo aut proavo ſuo in adoptionem dati ſunt: alterũ civile, nempe adoptio, itaque ad ſucceſſionem avi aut proavi admittuntur, Quod ſi in

tionē dati fuerint extraneo, tunc ex jure civili, succedunt ab intestato patri adoptanti æqualiter, cū naturalibus & legittimis; Quod si pater adoptivus nullos filios naturales habeat, succedunt patri adoptivo in omnibus bonis: hoc tamen discriminis est, inter legittimum naturalem, & adoptivum, quod legittimus naturalis, querelam inofficiosi testamenti habeat: adoptivus autem, non admittitur ad querelam; Nam patri adoptivo, libera permittitur testandi, ut volet, facultas; tantum ab intestato (ut dixi) adoptivi, cum legittimis & naturalibus concurrunt, Sed tam anxia, in filiis his legittimis tantū, & adoptivis disputatione, ad eam rem quam paramus, non est opus; Nam in jure feudali, unde & nostrum descendit, & quibus consentit, nulla ratio adoptionis, tantum legittimorum liberorum, & naturalium ratio in successione habetur.

Quæri autem potest de monstroso partu, is ne in hæreditatem succedet, an non? movet difficultatem, cum nulla ei possit culpa imputari, cur privatione paternæ hæreditatis sit puniendus: naturæ enim vitium nemini debet imputari, cum naturam in potestate non habeamus; sed propius vero est, eos non succedere; servandaque est illa Pauli jurisconsulti distinctio, * Non sunt (inquit ille) liberi, qui contra formam humani generis, converso more, procreantur, veluti si mulier monstrosum quid aut prodigiosum sit enixa; partus autem qui membrorum humanorū officia tantum ampliavit, aliquatenus videtur effectus: & ideo inter liberos connumerabitur; puto & priori alimenta deberi, licet in successionē non admittatur; Quod ad naturales tantum attinet, de his suus erit locus, cum ad spurios sive bastardos veniemus. *De monstroso partu.* ** l. Non sunt liberi ff De statu Homin.*

Notandum autem est, in hoc primo gradu successionis filiorum, nihil interesse, utrum filii hi, ex uno matrimonio, an vero ex diversis nati fuerint; pariter enim & in capita jure civili ad successionem admittuntur, nisi forte aliter in dotalibus instrumentis fuerit provisum de successione in stirpes. Et quoniam filios, ex regula ipsa, in capita patri, ex jure civili, succedere diximus, Superest, ut de hac duplici successione diceremus, nisi quod commodius in explicationem sequentis regulæ, possit differri.

Secunda regula successionis descendentium itaque hæc est: Deficientibus filiis, nepotes ex eis succedunt, & eis deficientibus pronepotes & ita deinceps in abnepotibus & trinepotibus in ordine descendentium in infinitum, sed non in capita sed in stirpes, servato semper jure repræsentationis; pro cujus regulæ faciliori intellectu considerandum est, quid sit repræsentatio sive repræsentationis jus, quid sit succedere in capita, quid in stirpes, nam hic in stirpes successio successioni in capita opponitur. *Secunda Regula successionis.*

Jus repræsentationis est, quoties posterior non ex sua, sed ex prioris persona, quam repræsentat, jus successionis petit: veluti, præmortuo filio, cum nepos aut neptis ad successionem vocantur, non enim ratione sui, sed patris eorum (1) filii defuncti, successio ad eos pertinet, neque hi ex sua persona hæreditatem, aut ejus partem possunt petere, sed tantum ex persona patris (nam ex sua non admitterentur, cum filii ex eodem parente superfint, qui horum sunt patrui, & sic agnati propiores defuncti) & hoc est ejus personam repræsentare, sic nepos repræsentat filium, pronepos utrumque, si uterque præmortuus fuerit, ita tamen ut si plures sint nepotes ex uno filio, aut si plures pronepotes ex nepote, unum tantum filium & nepotem repræsentant, Inde provenit successio in stirpes, quæ nihil aliud est, quam cum plures nepotes aut neptes, unius filii personam in successione representantes, avo suo (1) patri filii succedunt: nam tum non per capita, dividetur hæreditas, sed per stirpes. *Quid sit jus repræsentationis.* *Quid sit successio in stirpes.*

In capita autē succedere est in viriles sive æquas partes succedere, ut non minus unus quā alius accipiat, ut semota omni prærogativa ætatis, aut sexus, in tot partes hæreditas dividatur, quot sunt capita eorum, qui ad successionē vocantur; per stirpes itaq; succeditur, quoties nō fiunt tot partes hæreditatis, quot successorū capita, sed quot successorū stirpes, nempe si tres aut quatuor nepotes, succedant in eā partē, in quā, filius si vixisset fuisset successurus: exempli causa si quis, ex justo matrimonio, quatuor filios suscepisset, ipsi quidē filii in capita succedunt, (1) in quatuor partes æquales sive quadrantes dividetur, hæreditas & quilibet suū quadrantē (1) quartam partem habebit, quod est in capita succedere; si vero ex his quatuor liberis, uno aut altero præmortuo, ex eiisdem defunctis nepotes supersunt, forte, ex primo filio, duo nepotes: ex secundo quatuor: duo postremi filii, adhuc patri superstites, duos quadrantes (1) semissem hæreditatis habebunt; reliquus semis, inter nepotes, ex duobus fratribus præmortuis, dividetur, non in capita, ut unusquisque æquam partem habeat, sed per stirpes, ut primogeniti filii stirps (1) nepotes duo, unum habeant quadrantem, quantum ipsorum pater si vixisset habuisset: alii quatuor nepotes ex altero fratre, suum tantum quadrantem (1) quartam partem hæreditatis habebunt, licet sint quatuor; unum enim tantum patrem repræsentant, nec *Quid sit in capita succedere.*

plus

plus ex ejus hæreditate consequentur, quam parens eorum habuisset, si adhuc viveret, & hoc est in stirpes succedere: nempe ut ex trunco diversæ stirpes pullulant, & unaquæque suos ramos agit, licet una non tot ramos fecerit quot alia, non tamen minus stirps dicitur: idem in repræsentatione pronepotũ; nam tres pronepotes, ex nepote, unũ nepotem repræsentant, & in eam partẽ succedunt, in quã nepos, si vixisset, fuisset successurus, & sic confirmatur regula tertia linealis seu directæ successionis, ut liberi secundi, aut tertii gradus (1) nepotes, pronepotes avo, proavo, abavo succedant in stirpes & non in capita; servato jure semper repræsentationis.

Tertia Reg. successionis. Tertia regula successionis, tam ex jure divino quam civili hæc est: matri eodem modo filii succedunt, ab intestato, quemadmodum patri in capita: Nepotes vero, pronepotes, abnepotes & trinepotes in infinitum discendentes, in stirpes non in capita succedunt; nam nulla est differentia, in successione matris & patris; filii enim æqualiter succedunt matri, æque ac patri, nec interest utrum sint ex eodẽ matrimonio procreati, an ex diverso; nam licet ex quatuor diversis matrimoniis filii nascantur, eadem tamen ratio erit primi atqui ultimi, nisi quod in dotibus & lucellis nuptialibus filii non æqualiter succedunt, sed quisque in sui matrimonii dotibus & lucris succedit, Idem ordo in nepotibus, pronepotibus, & abnepotibus servandus, qui in successione patris. In omnibus his regulis hoc notandũ, quod eodem modo filiæ succedunt, atque filii: Hæc de successione directa descendentium, quatenus ex jure divino, & civili Romanorum constat. Quod ad jus Pontificium sive canonicum attinet, rara hæredum aut successorum mentio, nullæ ab intestato successionis regulæ.

De successionũ regulis ex jure feudali & usu nostro. Sequitur jus feudale, quod jus proprium hujus regni ab initio diximus, quod non est ita absolute intelligendum, ut nulla sit inter mores nostros & jus feudale dissensio; Nam Mediolanenses, Cremonenses, Veronenses, Papienses, jure feudali, ut proprio, utuntur, & uti dicuntur, qui tamen in gravissimis quæstionibus & argumentis, sæpe inter se dissident, itaque quoties mores nostri à jure feudali differunt, obiter tantum notandum putavi, Itaque in hac feudali successione, primo memoria tenendum est, successionem feudi secundum juris civilis dispositionem fieri, nisi quatenus in jure feudali, aliter dispositum legimus.

Quid sit successio in feudis. Successio autem feudi, definitur actus legittimus, per quem, vassallo defuncto, qui proximus est ei agnatus, feudi jus nanciscitur, aut in quem, jus illud continuatur, Dixi actum legittimum, cum is proprie hæres non dicatur, nisi qui à lege ad successionem vocatur; sunt enim ut nuper monui, plerique, qui non ex lege, sed ex conventione partium succedunt; sed hi nomen hæredis non merentur, neque ad hæreditatis petitionem admittuntur, quoties alius, cui hæreditas ex lege debetur, superest.

Prima Regula successionis ex jure feudali. Prima itaq; successionis ex jure feudali regula est, jure feudali, mortuo vassallo, filii, quorum prima ratio semper est in successione, omnibus aliis exclusis, succedunt in capita, filii in quã, tã in patria potestate, quã emancipati; Quod de filiis dixi, de filiis naturalibus & legittimis intelligendum est; & hoc æqualiter & in æquas partes, ita ut quot fuerint filii, in tot partes feudũ dividatur, & cuilibet in successione sua pars attribuatur; An autẽ legittimatus per subsequens matrimonium, ex jure feudali admittatur, gravis est disputatio inter feudistas; Nam generalis regula est, legittimatũ in feudo non succedere, neq; solũ neq; cum aliis; ubi glossa exceptionẽ facit, si dictũ fuerit in legittimatione, ut in feudo succederet; sed exceptio hæc in jure feudali non habetur; an autem textus ille loquatur de legittimatis per subsequens matrimoniũ, pene incertus sum, licet glossa de eo legittimato tantũmodo intelligere videatur, qui beneficio principis aut per oblationẽ curiæ legittimatus est; Nam, ex textu, filii naturales legittimati nec soli nec cũ aliis succedunt, sed locus est proximo cognato & sane mirũ est hos a successione excludi, & cum, ex jure ecclesiastico, eodẽ cum legittimis jure censeantur, non eodẽ jure in successionem admitti, sed eo tempore quo jus feudale scribebatur, nondũ ordo ecclesiæ eas vires habuit, quas hodie habet, quod ex Anglorũ constitutionibus vel maxime patet: neque enim, apud eos, legittimati ad successionem admittuntur, etiã maxime annitentibus pontificiis, qui tertiũ ordinẽ in comitiis publicis constituunt, utcunq; est, ex sententia juris feudalis interpretum, hi legittimati hodie succedunt, adeo ut nec princeps hodie statuto cavere possit, ne legittimati ex subsequente matrimonio succedant, Quod ad legittimatos per principem, aut curiæ oblationẽ, multo minus hi admittuntur ad successionem, sed numero spuriorũ habentur, de quibus mox dicemus. Nostris autem moribus, legittimati ex subsequente matrimonio, in eodem sunt gradu cum legittimis, licet in hoc dissentiamus à vicinis nostris, qui legittimatũ ex subsequente matrimonio non admittunt, sed mulierẽ per contemptũ appellant; memini enim ante anno 34 Robertum Magistrũ de Sempill, Patrem Roberti nunc principis illius familiæ, cum ex concubinatu Joannæ Hammiltoniæ, hunc ipsum filiũ suscepisset, & ei impense faveret, in articul-

mort

mortis cum sibi decedendū videret, ad ædē facram fe in lectica deferri curaffe, ibique nuptiis folenniter peractis cum domum rediiffet, Octavo post die, fatis conceffiffe; ex quo fubfequente matrimonio, licet in lecto ægritudinis, in quo deceffit, folenniter peracto, filius antea fufceptus non minus in hæreditate fucceffit, quam fi ex legittimo matrimonio natus fuiffet; In hac prima regula fucceffionis feudalis, hoc eft obfervandum, quod filii fuccedentes in feudo, agnofcere etiam videntur hæreditatem paternam: Aliud tamen in agnatis, qui licet fuccedant in feudo, non tamen ex jure feudali cenferi poffunt hæredes defuncti, nifi forte feudum fit novum, aut omnino mafculinum; ratio differentiæ eft, quia agnatus non videtur fuccedere defuncto, fed primo vaffallo inveftito, & ex lege inveftituræ, itaque hæreditatem agnofcere non tenetur, licet in feudo fuccedat; Patitur tamen hæc regula, de fucceffone filiorum, aliquas exceptiones.

Prima, quod filii ad Morganaticam nati, non fuccedant in feudo cum aliis fratribus, & hoc ex conventione Morganatica, qua convenit ne fuccederent; filii autem, ex matrimonio ad Morganaticam contracto, ii funt, qui ex fecunda conjuge fufcepti funt, & ut illius temporis erant mores, fecunda vix putabatur jufta uxor; cum qua fecunda conjuge convenit, ut filii ex eo matrimonio fufcepti non fuccederent, nec plus haberent, de bonis paternis, quam pater diceret tempore fponfaliorum. Hoc Mediolanenfes vocant ad Morganaticam uxorem accipere, itaque hi ex conventione non fuccedunt. *Prima exceptio a Reg. prima*

Secunda exceptio eft, in feudis dignitatum, quales funt Ducatus, Marchionatus, Comitatus in quibus ex jure feudali nulla eft fucceffio, non enim filii fiunt Duces, Marchiones, & Comites, imo ne primogenitus quidem nafcitur Dux aut Marchio, fed per novam inveftituram ab Imperatore denuo eadem feuda à liberis & proximis agnatis recipiuntur Quod & hodie in Anglia obfervatur: nam Duce vel Marchione decedente, filius ceffat dici Marchio, vel Dux, nifi idem de novo à principe impetraverit: Comitis tamen nomen, & apud illos & nos, cum primogenito Comitis manet. *Secunda exceptio ab hac Reg.*

Tertia exceptio ab hac regula eft, de adoptiuis, qui licet nomine filiorum, ut antea dixi, cenfeantur, jure tamen feudali non fuccedunt, neque eis in fucceffione locus eft, etiam in præjudicium collateralium in ulteriori gradu; Hos adoptivos, ante diximus, legittimos tantum dici (cum adoptio ex lege defcendat) & non naturales, qui ad fuccefsionem non admittuntur, & licet adoptio apud nos fit rara, nunquam tamen, ex jure, adoptivo fuccefsio permittitur; id ut nonnulli Præveniant, fi charum habeant hunc adoptivum, folent eum, dum vivunt, inveftiendum curare, cum alioqui pro extraneo habeatur. *Tertia Exceptio ab hac Reg.*

Secunda itaque regula fit hæc: matri defunctæ, ex jure feudali, fuccedunt filii, eodem modo atque patri & in capita; nec intereft filii hi ex eodem matrimonio nati fint, an ex diverfis; nam ultimi matrimonii filius, in eandem partem fuccedit matri, in quā ex primo matrimonio progenitus: neque ullum difcrimen eft, inter eos, qui ex diverfis conjugiis nati funt, cum inter eos ex æquis partibus hæreditas dividatur; & in hac regula mares femper excludunt fœminas; adeo, ut quamdiu mafculus ex ullo matrimonio eft, omnes filias etiam ex primo matrimonio excludat, a fuccefsione feudi materni: Si defint filii, ut dixi, in æquas partes fuccedunt filiæ; Iure noftro, primogenitus ex quocunque fit matrimonio, non folum reliquos fratres in feudo materno, fed etiam forores excludit, folufque in feudum maternū fuccedit. Hæc, quo ad jus feudale & licet in ufibus feudorum, liberi fi plures fint, in æquas partes feudi fuccedebant, tamē, in non exigua parte Normanniæ & tota Britannia, fi plures fint filii, primogenitus fuccedet folus, nec ulla pars feudi ad reliquos fratres pertinebit; Sic, fi fint ex primogenito plures nepotes, ad maximum natu filium primogeniti feudū devolvitur, exclufis aliis five filiis, five nepotibus, ita ut femper primogenitus, ex nepotibus aut pronepotibus patrem repræfentet; Hac autem eft primogenituræ prærogativa, quæ non folum apud nos, fed plerafque alias gentes nobilifsimas obfervatur; unde autem prærogativa primogeniti, ut is, cæteris fratribus in feudi fuccefsione præferatur, originem fumpferit, non omnibus clarum eft; nam magnam fuiffe primogenituræ prærogativam, etiam apud Patriarchas ex jure divino, conftat; Abraham enim cum plures liberos ex Ketura fufcepiffet, primogenito tamen primæ conjugis quodcunque erat hæreditatis dedit: alios, in alias regiones, cum fuis donis amandavit; Eandē fuiffe rationē primogenituræ in ejus nepotibus, conftat, ex illa venditione inter Efaum & Jacobum facta, & cenfura domini fubfequente, quæ etiam locum habuit in bonis terreftribus; Mofes etiam à domino jubetur in diftribuenda hæreditate, uti duplam portionem ex bonis paternis habeat primogenitus, etiam ex ea natus, quæ non ufque adeo dilecta five chara marito fuo fuerat, atque aliæ conjuges; nam aperte dominus ait, non poffe patrem, primogenitum ex priore conjuge *Reg. fecund. fucceffionis.*

juge

juge, licet odiosa, præterire, ut ejus portionem dilectæ filius habeat; Sic primogenitus domino sacratus est, lege eadem Mosaica, hinc primogenituræ jus ad alias gentes emanasse puto: Bartolus tamen jus hoc primogenituræ ex jure gentium originem sumpsisse credit, sicut & omnes institutiones hæredum & testamenti factiones ex jure gentium provenerunt; & sane Tacitus cum de moribus Germanorum scribit, eos refert, ad primogenitos omnia prædia deferre: reliquis liberis, more Abrahami, pecuniam tantum solitos legare; itaque plerique feudistæ jus primogenituræ ab humana consuetudine statutum & stabilitum affirmant; Licet Zasius, illud de lege divina, negare videatur. Canonistæ autem (ut antea dixi) ex versiculo eo Psalmi 115. Cœli Cœlorum domino, terram autem dedit filiis hominum: colligunt, quod à domino hominibus sit concessum, ut leges de feudorum successionibus statuant, pro diversitate regionum, diversas forte; ut diversa sive localia esse feudorum jura antea monui, servanda etiam in foro poli & proinde caveri posse, si usus reip. exigat, ut primogenitus in totum feudum succedat, (licet jus civile Romanorum quam maxime repugnet, ut testatur Iustinianus) nec primogenitum peccare putant, qui beneficio legis usus, totam hæreditatem occupet & retineat; Ego sane, eum, qui secundum leges patriæ quid acquirit, peccare in foro conscientiæ non putarim, si vel lege jubente, vel ex usu perpetuo (qui instar legis, imo aliquando lege potior & prior habetur) id faciat: neque enim cuiquam successio merito exprobrari potest, etiam in foro conscientiæ, qui leges suæ conscientiæ sive testes, sive judices habeat.

An jus primogenituræ in repub. expediat.

Quæri tamen potest, an Reip. expediat, ut primogenitus in universam hæreditatem sive feudum universum succedat, exclusis non solum sororibus, sed etiam fratribus? & sane inter omnes convenit, quod in Imperiis, regnis, Ducatibus, Marchionatibus, Comitatibus, Baronisque & aliis omnibus feudis, quæ annexam dignitatem habent, hæc feuda non debeant dividi in plures partes sive hæredes, ne dignitates paulatim collabantur, & sic contemnantur, cum alioqui multitudo imperantium, Reip. non expediat.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς:

Ait Homerus: In feudis privatorum, major dubitandi ratio est; nam si primogenitus in omne jus defuncti succedat, fratres, alimentis: sorores, dotibus pro dignitate frustrabuntur, His tamen non obstantibus, prævaluit consuetudo perpetua cujusque regionis, quæ ut sibi commodum videbatur, hæc, aut illa, ex jure feudali, in suum usum transtulit; nonnulla etiam mutavit: Quod ad nos attinet, puto expedire, ne feuda dividantur, ne nomina magnarum familiarum (quibus solis veluti regni columnis, & quasi fulcris, cum stipendia desunt, onera belli sustinentur) corruant; Sed hæc primogenitura, in maribus tantum locum habet; fœminæ enim hæredes æqualiter succedunt, nisi aliter in lege feudi fuerit cautum, de quo postea, cum de feudo fœmineo dicemus, locus erit.

Hæc itaque de primogenitura raptim & quasi per transennam; suffecisset enim ad nostrum institutum dixisse, primogenitum filiorū in Britannia universa, in feudis tam novis quam antiquis (1) (ut nos loqui solemus) tam hæreditate quam conquæstu succedere: In Cambria sive Wallia, feuda antiquitus dividebantur in capita, sed illud toti suæ reip. damnosum tandem agnoverunt, causamque eam assignant, cur tam facile in ditionem Anglorum venerint; cum magnatum familiæ, quibus eorum respublica sustentabatur, dividerentur; nam vassalli pro militibus sunt; quorum ordines, si in partes minutas discerpantur, corruant facillime: Si integri permaneant, facilius vim hostilem poterunt sustinere.

** Caradocus in Histor. Walliæ.*

De gemellis.

Ex hac tamen primogenitura, diversæ quæstiones possunt intervenire; veluti si gemini nascantur, nec constet, uter prior, neque ex testimoniis, neque judiciis, nec alio quovis modo; alii enim utrique simul permittendam successionem volunt: alii in hoc casu gratificationi esse locum, veluti cui dominus velit gratificare.

Alia: si primogenitus sit inhabilis ad succedendum ad servitia, an jus primogenituræ amittat, & locum secundo genito faciat; quod plerique negant, nisi primogenitus prior renunciaverit, vel jus suum cesserit; vel alioqui consuetudo loci, vel feudi natura id disponat; Quid ergo fiet, dicet aliquis? inhabili primogenito dabitur curator, præcipue si ex casu, & non natura factus sit primogenitus inhabilis (iniquum enim est casum vel fortunam alicui obesse) cum primogenitura sit jus personale, nec in alium transmittatur.

In administratione autem Regalis feudi, sunt qui putant primogenito curatorem dandum ei nempe, qui non natura, sed ex casu factus est inhabilis; alii patrem, cum domini consensu, providere posse putant, ut ex ejus liberis, qui magis idoneus est, eligatur; at si impubes

hæres

hæres fuerit & ob ætatem administrationi non idoneus, tutor ei dandus est, non ex patris elogio, sed ex proximis hæredibus ab intestato, masculis; quia hi soli spem successionis in feudo habent; itaque & tutelæ onus ad eos pertinet, nec patri, ne ad tempus de feudo disponere permissum, nec agnatis jus suum auferre. Plura de primogenitura, qui velit, legat Tiraquellum de primogenituræ jure, legat item Martinium Laudensem, Joannem le Cerier, qui omnes, suos tractatus de primogenitura & ejus jure ediderunt; fateor equidem, multa secum primogenituram incommoda adferre; sed plura tamen commoda, quæ illa, si recte omnia æstimentur, longe prægravant & hæc de primogenitura.

Tertia Regula est, deficiente primo filiorum gradu, nepotes, aut iis deficientibus pronepotes non in capita, sed in stirpes succedunt. Hæc regula juris feudalis est, nempe ut si primus gradus descendentium deficiat, tum nepotes, pronepotes, vel etiam abnepotes, avo, proavo, atavo succedent in stirpes & non in capita; neque enim quot erunt personæ aut capita succedent, sed pro numero stirpium, Itaque computandum à stipite est, quot ille stipes, ramos sive stirpes produxerit, & in tot partes hæreditas dividetur, sive in æquali gradu fuerint, sive inæquali, nam tres ex uno filio pronepotes, cum uno nepote ex alio succedent, semper servato jure repræsentationis, ut hi tres locum patris præmortui obtineant, & sic quot fuerint defuncti filii, totidem hæreditatis partes fiant. *Regula. 3 successionis.*

Quod ad mores nostros attinet, filii non succedunt in capita, ut nulla est masculorum apud nos in capita successio; nam primogenitus filius, reliquis fratribus exclusis, succedit in assem, quod si primogenitus præmoriatur, relictis ex se pluribus nepotibus, solus primogenitus nepotum eum repræsentat, neque successioni in stirpes, ne tum quidem locus est; adeo autem nepos ex filio primogenito succedit, ut si neptem tantum habuerit, & feudum sit fœmininum (1) in qua fœminæ ad successionem admittuntur, hæc una neptis, jure nostro, patruos excludet Quod si primogenitus nullos ex se reliquerit liberos, locum secundo genito in successione facit, & ita deinceps de tertio genito; Scio antiquitus gravissimas quæstiones ortas, non sine cruentissimis præliis, utrum, primogenito præmortuo, relicto ex se nepote, is ne in successione avi præferendus sit patruo suo secundo genito, an vero secundo genitus nepoti; & habet quæque pars suos assertores, viros gravissimos & Doctissimos, exemplaque extant plurima, tam apud veteres quam recentiores, de ea controversia; Nam & eo jure Henricus 4 regnum Angliæ, ejecto Richardo 2, sibi arrogavit, & contentio illa atrocissima inter Ducem Britanniæ & Joannem Comitem Montisfortensem, quæ ex eadem causa oriunda, non nisi multorum cladibus expiata est, Qui plura de hac quæstione velit, legat Bodinum de Repub. *De consuetudine successionis apud nos.*

Jus nostrum scriptum, quod sub nomine Regiæ majestatis comprehenditur, ita ambigue de hac quæstione loquitur, ut nihil ex eo elici possit, quod judicium alicujus confirmet; Ait enim Si primogenitus, vivente patre, forisfamiliatus fuerit, & in aliqua parte hæreditatis infeudatus & patri præmoriatur, nepos eo casu, nihil ex hæreditate avi, potest petere; reliqui filii post primogenitum succedent. Sed apud nos, forisfamiliationis nomen in hæreditatibus ignotum est, nec patria potestas locum habet, quid ergo dicemus? profecto, jure nostro, perpetuo hoc observandum est, ut non solum nepos ex primogenito, sed etiam neptis, si feudum sit fœmininum, excludat patruos omnes, & hoc virtute repræsentationis & primogenituræ, quæ apud nos inviolabiliter observatur; Sed multa alia sunt in eo libro repræhendenda; si quidem author illius vult, si plures sint filii, primogenitum succedere in feudo militari: in soccagio vero omnes filios æqualiter, principali tamen messuagio relicto primogenito, pro dignitate primogenituræ, pro quo tamen satisfaciet reliquis; quod est falsissimum, ut pleraque alia illius libri, in materia successionis, sunt.

Et hæc de directa linea descendentium, qua omnes liberi ad successionem vocantur; nam liberorum appellatione, nepotes & pronepotes comprehendi, cæterosque qui ex his descendunt, notat Calistratus ex legibus 12. Tabularum, & alii Iurisconsulti; sic nurus appellatio ad pronurum & ultra porrigenda est; & natorum & filiorum appellatio ad nepotes; sic neptis & & proneptis maritos, generos vocamus: Sic e diverso patris nomine & avus, & proavus, & cæteri superiores. Hæc addidi, ad retundendas quorundã Anglorũ calumnias, qui liberorũ nomine filios in primo gradu tantummodo comprehendi volunt, ut eo Prætextu Serenissimi Regis nostri jus successionis in regnũ Angliæ inverterent, de quo postea plenius.

Absoluta itaque altera parte lineæ directæ, nempe de descendentiũ successione, quatenus ex jure civili Romanorũ constat. Superest altera pars rectæ lineæ nempe de successione ascendentium: neq; enim solũ descendentes in directa linea, ex jure civili, succedunt ascendentibus, sed etiã ascendentes, descendentibus: Inquo non solũ jus vetus, à media jurisprudentia: sed & media jurisprudentia à jure feudali, & jus etiã feudale à se ipso, pro diversitate locorũ & regionũ, in quibus usurpatur, differt, & quoniam hæc successio, aliquas, apud nostrates, difficultates peperit, *De successione ascendentium ex jure civili.*

& adhuc parere poteſt, non eſt res hæc perfunctorie tranſigenda; Ex antiquo jure 12 tabularum, nulla erat parentum ſucceſſio in bonis liberorum deſcendentium: In media juriſprudentia, ſi filius teſtamentum faciens patrem præteriiſſet, dabatur inofficioſi querela patri, eodem modo ac ſi pater filium teſtamento præteriiſſet. Non obſcure ſignificabant prætores Romani per hoc, non minus jus patribus in filiorum hæreditatibus eſſe, quam liberis in parentum ſucceſſione; Itaque ſuccedebant parentes ſuis liberis, ſi nulli ex defuncto deſcendentes eſſent, quorum ſemper in ſucceſſione potior erat conditio; nam ut recte notat gloſſa ita demum patrem ad querelam admitti, ſi ſuccedere potuerit, in qua querela, prior erat cauſa deſcendentium quam patris; ſic patri contra tabulas teſtamenti filii, dabatur bonorum poſſeſſio à prætore; Cum enim prætor videret, ex veteri jure, filiis aut deſcendentibus, iiſque tantum qui eſſent in poteſtate, locum eſſe in hæreditate defuncti; patrem omnino præteritum, etiamſi nulli deſcendentes eſſent, jus antiquum correxit, & patri, contra tabulas, bonorum poſſeſſionem filii præbebat; itaque hæc ſucceſſio, qua pater filio ſuccedebat, triſtis ſucceſſio ſive turbata dicebatur, ſecundum illud tritum in ſcholis.

Ordine turbato ſuccedis Bulgare nato.

Sed ut res tota clarior fiat, uti liberos ãtea diviſimus, in naturales tãtũ, in naturales & legittimos, in naturales & legittimatos, & legittimos tantũ, ſic parentes eodẽ modo diſtinguemus.

Prima Reg. ſucceſſionis aſcendentium. Alius enim eſt pater naturalis tantum, alius naturalis & legittimus; naturalis pater tantum, filio ſpurio non ſuccedit, niſi pro ea parte, qua ſpurius patri ſuccederet, ſi pater naturalis præmortuus fuiſset, (nam eſt quædam inter eos relatio) (1) in duabus unciis, ſive in ſexta parte hæreditatis, una cum matre ſua, ut antea dixi.

Regula ſecunda aſcendentium. Naturalis & legittimus, in hæreditate liberorum ſuorum, omnibus cognatis præfertur, ſi filius nullos poſteros ex ſe reliquerit, exceptis defuncti fratribus & ſororibus Germanis, nam hæ nomine fratrum aliquando comprehenduntur; Germanos autem fratres & ſorores voco, qui ex eodem patre & matre ſunt, & hos Germanos fratres, patres admittunt ſecum ad ſucceſsionem, ſive filii, de cujus hæreditate quæritur, ſint in patris poteſtate ſive non; itaque in hac ſucceſsione, pater, cum fratribus & ſororibus Germanis defuncti, concurrit; ſed utrum ſuccedent in capita an in ſtirpes quæſtio eſt, puto in capita, quamdiu frater aut ſoror eſt, ut in totidem partes dividatur hæreditas, quot perſonas pater, cum omnibus ſuis liberis vivis, faciat; Nec pater hodie matri præfertur, ut olim & regula hæc intelligenda eſt, de bonis filii adventitiis; nam ſi quæ bona habeat, quæ à patre profecta ſunt, vel per lineam paternam deſcenderunt, pater in his excludit matrem; ſic in eis bonis, quæ à matre ſunt profecta aut materna linea, mater patri & paternæ lineæ præferetur; quæ enim invidia eſt, ait imperator, quod à patre profectum eſt, ad eum reverti.

Reg. 3. In parentibus legittimatis, eadem ratio ſucceſsionis obſervatur, quæ in legittimis; nam jure civili, legittimatus pro legittimo habetur; hoc ſolum intereſt, quod, mortuo legittimato filio per oblationem curiæ, quarta pars ſucceſsionis ſervabatur curiæ.

Reg. 4. Pater legittimus tantum & non naturalis, qualis eſt adoptivus, ſi extraneum ei adoptaverit, non ſuccedet; nam habetur loco extranei: Si tamen aliquem ex deſcendentibus adoptaverit, veluti ex filia nepotem, ei mortuo ſine liberis, ſuccedet pater adoptivus; Hæc de ſucceſſione aſcendentium ex recta linea in jure civili, nunc videndũ, an in jure feudali, aliqua etiam ſit parentum ſucceſsio in recta linea.

Generalis Reg. in ſucceſſione aſcendentium. Generalis itaque hæc propoſitio, pro axiomate certiſsimo, ex jure feudali, tenenda eſt, parentes nunquam filiis, etiam ſine liberis decedentibus, ſuccedere poſſunt; nam aſcendentium ordo, in feudis, ſive ſit laicus ſive eccleſiaſticus, quo ad ſucceſsionem non admittitur; nunquam enim ſuperiores in recta linea, licet etiam ex jure ſint proximi agnati, deſcendentibus ſuccedunt, ſed ſoli deſcendentes ſuperioribus: Apud Anglos, licet pater nunquam filio ſuccedat, nec aſcendentium in recta linea ratio habeatur, filio tamen præmortuo, ſine liberis, patruus ſuccedit, ut etiam in jure feudali; quod tamen mirum cujvis videri poſſit, cum pater patruo uno gradu ſit filio propior, tamen illi prohibent patrem a filii ſucceſsione, patruumque defuncti (1) patris fratrem ei præferunt: Quod ſi is patruus ſine liberis deceſſerit, ei in omnibus ſuccedet ejus frater, qui defuncti erat pater, & ſic pater ad hæreditatem & ſucceſſionem filii pervenire poterit; ſed non ut pater, ſed ut frater patrui, cujus primus erat locus in ſucceſsione; & quod dicere ſolemus, mediate quidem fieri potuit, ut filio pater ſuccedat, nempe alio agnato propinquo prius ſuccedente; at ut immediate, tanquam hæres immediatus, filio ſuccedat, jura feudalia non permittunt. Duo tamen caſus in jure feudali excipiuntur, in quibus pater filio ſuccedere poteſt; unus, ſi ob bene merita patris

tris

tris filius fuerit investitus; Secundus si pater prius in feudo existens, illud idem in favorem filii sui renunciaverit; nam præmoriente filio, succedit pater in illud feudum, quod in favorem filii demiserat; neque hoc abhorret à ratione, & his duobus casibus, pater in feudo filii succedit, exclusis collateralibus; sed jure nostro frater patrem excludit, nec cum patre concurrit, ut aliquando interpretes juris feudalis volunt; nam apud nos præterquam in fœminis, nullus est nisi unus successor, Quod de fratre dixi, non idem de patruo, licet & is, jure Anglico, patrem excludat.

An autem hoc jus & apud nos etiam locum habeat, ut ascendentes in recta linea perpetuo prohibeantur à successione descendentium, ambigi potest, Ex jure nostro scripto, si nulli sint descendentes, tunc pater filio succedit, ita tamen, ut fratribus defuncti omnino postponatur & cum eis non concurrat, vocaturque triste lucrum; Sed autor ejus libri parum sibi constare videtur: Sane à viris doctis accepi, non succedere apud nos ascendentes in recta linea descendentibus. Primus, qui contrarium apud nos tentaverat, fuit Archibaldus Comes Angusiæ; Nam cum ille filium biennem in feudo totius Comitatus investiri curasset, filiusque ei præmoreretur, facti pœnitens voluit ad feudum redire: itaque cum breve de morte antecessoris, ex Cancellaria procurasset, & executioni ad certum diem mandari fecisset, die adveniente omnibus modis annixus est, deservitionem per inquisitionem fieri, qua ipse hæres proximus filio suo in Comitatu declararetur; cujus judicii quis fuit eventus, incertum plane me faciunt, virorum doctorum diversæ sententiæ, alii enim deservitum dixerunt: alii plane non fuisse deservitum, sed diem deservitionis dilatum, & interea dictum Comitem, re non secuta, mortem obiisse: alii rem compositam inter ejusdem familiæ primores ferunt; puto ego non fuisse deservitum patrem filio; cum Archibaldus Comes Angusiæ (qui anno domini 1588 mortuus est Smetoni) in hæredem huic ipsi infanti deservitus sit, quasi ille de Comitatu ultimo vestitus & sasitus obiisset; quod factum nunquam fuisset, si prius ejus pater in eodem feudo filio suo successisset; cum tamen ratio aliqua, ex jure feudali, dari poterit, quare Archibaldus senior filio suo succedere debeat, quia in ejus favorem feudum Comitatus totius inter manus Reginæ dotariæ renunciaverat. Quicunque eventus illius judicii fuit, ab eo exemplum multi traxerunt, ut parentes, in hæredes filiorum descendentium deservirentur, inter quos, illustris dominus Colvillus de Easter Weymes, cum filio feudum totius dominii sui procurasset, eo præmortuo, nuper se in hæredem ei deserviri curaverat, Sed sunt qui illud putant factum, quod expresse in investitura filii cautum erat, si is sine liberis decessisset, ut feudum ad patrem rediret, lex ergo investituræ fecerat licere, quod jure non licebat: Neque enim, si meam opinionem afferre liceat, puto fieri posse, in tam expressa juris prohibitione, ne ascendentes descendentibus ex eadē linea succedant, & licet sæpius factitatum viderim, nunquam tamen à Senatu approbatum memini, cum alioqui legem aut consuetudinem inducere, contra expressas juris regulas, inferioribus judicibus non liceat, neque eorum sententiæ vim consuetudinis habere queant: Sed, ex nostro jure, pater nunqū succedit, nisi cum nulli descendendtes ex patre supersunt; nam fratres defuncti & ex eis omnes descendentes ei præferuntur in successione, licet, ex jure civili, pater cum fratribus defuncti (1) suis filiis debeat concurrere; cum in eodem, saltem propriori gradu, sit defuncto; & sæpe cum viris doctis, qui in contraria erant opinione, sermones conferens, illud tantum pro ratione adductum vidi, nempe fieri non posse, ut patruus, in fratris filii successione, ipsi patri præferatur; cum sæpe occasio, cur filius hæreditatem acquisierit, à patre descendat; itaque omnino, suo munere privari, durū esset: Deinde, quod uno gradu propior pater est, quam Patruus; & nullam inquisitionem reperiri posse, quæ salvo sacramento & conscientia asserere audeat, patruum, propinquiorem hæredem esse fratris sui filio, quamdiu propior (1) pater superuixerit; Hæc itaque mea est sententia, patrē, ex jure feudali, non posse succedere filio, cum expresse ascendentes à successione prohibeantur, quæ ideo magis mihi arridet, quod idem jus a vicinis Anglis observari video; à quibus, jus nostrum, non minima ex parte defluxerat, emendaturus meam opinionem, si quis mihi aliter cum ratione persuaserit, & hæc de linea directa tam descendentiū, quæ omnibus prefertur, omnesque alias excludit, quam ascendentium, quæ si qua apud nos est, à fratribus & sororibus defuncti, de cujus feudo agitur, excluditur; nam fratres, sorores, & eorum omnes liberi, in feudo fratris sui, parentibus præferuntur; sed nunquam, nisi ex hoc fratre descendentes defuerint, quorum semper prior ratio est.

De successione fœminea tam directa quam collaterali.

Diegesis Decimaquarta.

DE fœminarum successione in feudis etiam aliqua videntur subjicienda, licet regulariter nulla est successio fœminarum in jure feudali, ob rationes, quæ tam in textu, quam à Doctoribus allegantur, Itaque ut intelligatur, quatenus, ex moribus nostris, successio hæc permittatur, regulas aliquot generales de hac successione fœminea, tam directa, quam lineali adjiciemus.

Prima Reg. hujus successionis. Prima itaque regula feudi in hac successione est prohibitoria: fœminæ in feudo non succedunt, sive sit magnum sive parvum, rectum an degenerans; neque enim ad munera militaria, pro quibus solis feuda dabantur, earum opera dominus uti potest: nec arma tractare norunt, quod proprium est vassallorum: neque in consilia domini admitti mulier potest, cum quæ audit reticere nesciat, ut volunt plerique: Itaque fœmina ab omni feudo tanquam inutilis sive inhabilis excluditur. Nam & Romanorum legibus, ab omnibus officiis & muneribus civilibus prohibentur fœminæ *, adeoque in eis rerum gerendarum prudentia desiderabatur, ut semper sub tutela aliena essent, veluti vel viri vel patris. Generaliter itaque filius, exclusa sorore, in feudum succedit, non obstante Justineanea constitutione, qua cavetur, ut idem jus in filiarum successione, quæ & marium sive masculorum esset, licet, ex media jurisprudentia, masculorum in multis melior conditio esset, quam fœminarum: Uxorius tamen Imperator vitium illud antiquitatis corrigens, eos naturæ accusatores vocat, qui aliam conditionem succedendi in maribus, aliam in fœminis facerent, quasi natura peccasset, quod non omnes masculos generavit, ut, unde postea generarentur, non esset. Sed alia ætas alios mores postulabat, nam in eruptione gentium borealium, nulla fœminarum habebatur ratio, neque aliqua earum erant ministeria, cum feuda ob servitia militaria tantum acquirerentur, & hodie videmus apud omnes gentes, majorem eas rationem habere masculorum quam fœminarum, quas sola dote contentas esse oportere putant (si quæ tum erant dotes, quæ verisimiliter apud Boreales antiquitus nullæ erant) relictis virorum fortium præmiis eis, qui demereri poterant; sane cum feudi successio non tam in voluntate vasalli, quam domini concedentis esset, gravissimum ille præjudicium in servitiis suis patiebatur, si mulier, ad omnia servitia militaria inepta, domino seu nolente sive volente in feudo suo succederet; Itaque ex jure feudali, hæred ũgeneralium nomine, mares tantum comprehenduntur, adeo ut si Titius Mevio & ejus hæredibus feudum concesserit, hæredes masculi tantum succedebant, & non fœminæ, etiam si arma tractare didicerint, ut antiquitus Amazones solebant, ut de Ioanna Puella Aurelianensi, & quadam hodie Hibernica narratur; ratio est, quia, ad ea que raro fiunt, voluntates contrahentium non recte accomodantur; Imo neque in feudo Franco nec emphyteutico, licet servitia non debeant fœminæ succedunt; Nam licet feudum Francum in hoc degeneret, quod servitia nulla debeat, & emphyteuticum quod non sit gratuitum; in reliquis, in quibus non degenerant, communem feudi naturam sequuntur, Sed in feudo emphyteutico, multi contrariũ sentiunt. Nos posteriorem sententiam sequimur, alioqui, ex jure, ne tum quidem fœminæ succedent, licet dicatur Titio & ejus liberis, generi, posteris seu posteritati feudum concessum. Quod de filiabus diximus, idem de omnibus ex filia descendentibus sive mares sint, sive fœminæ; nam ne mares quidem per fœmininam lineam discendentes, ad successionem admittuntur.

* l. fœminæ ff. De reg. Iur.

Prima Exceptio a Reg. prima. Hæc nisi aliter in investitura provisum fuerit, (1) nisi tenor investituræ sive solennis illa feudi concessio contineat nominatim, ut hæredes tam mares quam fœminæ aut hæredes quicunque succederent; neque tamen ne hoc quidem casu fœminæ succedunt, nisi nullus supersit masculus; quamdiu enim unus masculus filius extat, fœminas excludit & hoc propter armorum paratiorem expeditionem: Provisum in investitura dicimus, si ita concipiatur, hæredibus suis quibuscunque; nam vocem hanc (hæredes quicunque) fœminas etiam comprehendere necesse est; itaque talis clausula quoties in investitura expressa est, facit ut feudi successio, non minus ad fœminas quam ad mares, (fœminas inquam, quæ gradu sint Propriores) pertineat; filiæque omnes ex æqualibus portionibus in successionem paternam admittantur (1) in capita patri succedant, nisi forte & hic aliter in investitura provisum fuerit; nam in plerisque ecclesiasticis emphyteusibus, & etiam regiis Vallis Ierniæ & plerisque aliis Senescallatibus totius Scotiæ expresse cavetur, ut, deficientibus maribus, primogenita filiarum tantum ad successionem

cessionem admittatur; neque enim putarunt majores nostri, ex re vel Regis vel ecclesiæ esse, ut feuda inter filias dividantur; idque etiam pro primogenituræ jure facit vel quam maximè cur enim magis in filiabus, primogenitura locum habebit, quam in maribus, Sed ratio illa generalis obstat, qua, mores nostri, à jure feudali dissentiunt, non expedire feuda dividi: Hinc facile etiam alia differentia inter jus feudale & mores nostros conciliatur. Nam, ut monui, generali hæredum nomine, jus feudale, tantū mares significari vult, & dictionem hanc (quibuscunque) intelligunt, secundum juris feudalis dispositionem; At nostri mores, per generalem hæredum mentionem, etiam fœminas ad successionem, non extantibus maribus, admitti putant; hoc eo evenit, ex adjectione vocis (quibuscunque) quæ determinatio, etiam indubiè fœminas comprehendit; itaque est pronomen quod differentiam inducit, quod in omnibus investituris adeo frequens est, ut etiam cum omissum est, pro expresso habeatur; & hæc causa dissidii est, inter mores nostros, & veteres feudorum usus, cum revera tamen consentiant; nunquam enim admittitur, apud nos, ad successionem fœmina, quamdiu non solum masculus, sed unus ex masculina linea superest: imo postremi masculi filia etiā sorori in priori gradu, in successione avi aut proaui præfertur: Non negabo tamen, esse ex feudistis, qui per hanc adjectionem, hæredibus ejus quibuscunque, etiam fœminas vocari ad successionem volunt, ut & moribus nostris convenit, & præcipue Baldus, licet sibi contradicens: Hæc autem exceptio generalis est, neque hic tantum, sed & in omnibus aliis regulis locum habet, immorandum itaque in ea non putavi; illud tantum transeundo admonens, in omnibus feudis, tenori investituræ primum locum dari, non tantum in successione, sed etiam in aliis quæ sub legibus investituræ cadunt; & hoc pro repetito in omnibus regulis sequentibus haberi cupio; Quod si quando fœminæ, ex tenore investituræ, ad successionem admittantur, id tantum sub ea conditione fit, si desint masculi in eodem gradu; masculi enim sive unus sive plures sint, ejusdem gradus fœminas excludunt, etiam si feudi tenor, ita concipiatur, ut Titio & ejus hæredibus masculis & fœminis concedatur: nam ne hoc quidem casu fœminæ succedunt, quamdiu masculus superest, qui potest succedere, idem in statuto; nam si statutum, fœminas simpliciter ad successionem admittendas dicat, intelligitur deficientibus tantummodo masculis, Idem etiam dicemus de consuetudine: nam ubi consuetudo permittit, fœminæ succedunt, quod de generali totius provinciæ consuetudine intelligendū, non unius familiæ, licet sunt, qui idem putant in unius familiæ consuetudine, quæ sciente domino in usum abiit.

Non expedit feuda dividi.

Secunda exceptio est, In bonis non feudalibus (1) allodialibus aut mobilibus, fœminæ cum maribus succedunt; Quæ bona essent feudalia, quæ allodialia, quidque feudum & quid allodium in Lib. 1. quinta diegesi diximus, & quomodo omnia bona moventia allodialium nomine censeantur; Hinc inolevit, apud nos, consuetudo, ut filiæ cum filiis pariter ad bonorum mobilium partitionem sive divisionem admittantur. *Secunda Exceptio ab hac Regula.*

Tertia exceptio à prima regula est, ubi fœminæ maribus præferuntur, cum neptis ex filio jure repræsentationis, nepoti ex filia præferatur; ut enim illa patrem, sic hic matrem tantum repræsentat, neq; jure maris, sive masculi utetur, quia linea, ut dicimus, masculina interrupta est per ejus matrē, filiaque quæ ex postremo mare prognata est, nepotibus masculis ex sororibus præferetur; quamdiu enim superest descendens ex fratre, is omnibus descendentibus ex sorore præfertur; idē in descendētibus ex sorore; nā hi præferentur in successione patruo, Si nulli sint, recurritur ad descendentes ex patruo, qui eodē modo præferentur descendentibus ex amita. *Tertia Exceptio.*

Decima Quarta exceptio est, si feudū sit fœmininum: Quid autem sit feudum fœmininum, diximus in diegesi [redacted] Lib. Primi De feudorum divisionibus, nempe quoties feudum ad aliquem per matrem devolvitur: Hanc specialem exceptionem addunt feudistæ, mihi tamen videtur sub prima comprehendi posse; neque enim mater, aut ulla alia ex linea fœminina fuisset admissa, nisi id vel à principio cautum fuisset, vel in renovatione feudi ita provisum; His itaque quatuor casibus, ad lineam fœmininam feudū descendit: Sunt, qui alios casus adjiciunt, veluti, si feudū concedatur, ob ea servitia, quæ non minus honeste fœmina, quam vir præstare potest, qualia sunt dominum ad domum, aut ædem sacram comitari, Quid autem si feudum generaliter sit concessum, ob ea servitia, quæ honeste non possunt exerceri nisi à fœmina, veluti obstetricis, sive lotricis servitium, in eis casibus fœminæ succedunt, ex vi taciti pacti, quia illud pactum videtur interpositum, ut fœminæ solæ succederent; Sunt etiam, qui putant fœminas succedere in eo feudo, quod ita concessum est, ut libere possit vassallus alienare, veluti si concessum fuerit vassallo & hæredibus ejus, & aliis causam ab eo habentibus. *Quarta Exceptio.*

Secunda Regula successionis fœmineæ est, si nulli sint filii masculi & feudi natura fœmineam successionem patiatur, tunc fœminæ succedunt in feudo in capita, nec interest ex diversis *2 Reg. successionis fœmineæ.*

versis matribus sint procreatæ, an vero ex una; quod si unica tantum fuerit filia, eodem modo succedit atque unicus filius, nempe in assem: Si plures sint, in tot partes dividetur hæreditas, quot sunt filiæ, nisi quod Superioritas, quam nos directum dominium dicimus, jure nostro, ad solam primogenitam pertinet; expedit enim ne vassalli per plures dominos superiores distrahantur, & sic eorum conditio deterior fiat; itaque illa sola, relevium, maritagium, & si quæ aliæ sint domini superioris prærogativæ, habebit, & ei soli, bos ex sasina vassallorum patris sui, debebitur; ad dominium vero utile, quod erat defuncti, (nos proprietatem dicimus) omnes filiæ æqualiter admittuntur, nec de primogenita tenebunt suas partes, sed de domino omnium superiore, de quo vassallus tenebat; itaque si sit emphyteuticũ feudũ, pro quo merces debebatur annua, in partẽ mercedis succedent omnes filiæ æqualiter; nõ enim hic est nuda superioritas, sive dominium directum, sed etiam dominium utile, cum utilitatum pars, aut integra æstimatio ad dominum pertineat: aliud etiam excipitur, nempe principale messuagium, quod semper ad primogenitam pertinebit, pro quo tamen cæteris sororibus satisfaciet, nisi fuerit burgense feudum, in quo æqualiter omnes succedunt.

Tertia Reg. fœmineæ successionis. Si filiæ præmortuæ sint, relictis nepotibus aut neptibus, nepotes aut neptes succedent in stirpes jure feudali: apud nos tamen primogenitus nepos, omnes nepotes & neptes ex eadem filia excludet: Si duæ tantum fuerint filiæ, & secundo genita marem habuerit, primogenita vero fœminam, putat Gerardus marem solum in hæreditate avi succedere: Obertus vero, utrumq; simul jure repræsentationis, & ex hac decisione orta est quæstio inter Brusium & Balliolũ, cum Balliolus, quod ex primogenita filia originem deduceret, sibi regnum assereret: Brusius contra quod esset primus mas ex secundogenita, itaque ei deberi regnum, quod dividi non poterat, asserebat, Sed de hac inter Brusium & Balliolum controversia, satis fuse in primi libri diegesi 6. Nostro jure, hodie in feudis indivisibilibus successio primogenitæ prævalebit; & hæc de directa linea descendentium ex fœminea successione.

De fœminea ascendentiũ successione Jure civili, quod ad ascendentium successionem attinet, mater eodem modo liberis succedit, si non sit pater, quo patrem antea successisse diximus, & hoc ex Senatusconsulto Tertylliano quod tempore divi Adriani factum est, nempe ut mater in bona defuncti filii succederet, non item avia; & hæc, si liberi nulli defuncti fuerint, sive sui sint, sive suorum loco reputentur, sive primi gradus sint, sive ulterioris; sed & filiæ suæ mortuæ, filius, vel filia, præponebatur matri defunctæ, (1) aviæ suæ; pater vero utriusque, non etiam avus & proavus matri anteponebatur, scilicet cum inter eos solos de hæreditate ageretur; frater autem consanguineus, tam filii quam filiæ excludebat matrem: soror autem consanguinea, pariter cum matre admittebatur; Sed si fuerint frater, & soror consanguinei, & mater liberis onerata, frater quidem matrem excludebat, communis autem erat hæreditas ex æquis partibus fratribus & sororibus; Hæc ex media jurisprudentia: Sed ex constitutione Justineanea, mater omnibus personis legittimis anteponebatur, exceptis fratre & sorore, sive consanguinei essent, sive sola cognationis jura haberent, ita quidem ut si solæ sorores agnatæ vel cognatæ & mater defuncti, vel defunctæ superfint, dimidium quidem mater, alterum dimidium omnes sorores haberent; quod si matre superstite, & fratre vel fratribus solis, vel etiam cum sororibus intestatus quis moriatur, in capita distribuebatur ejus hæreditas; & hæc locũ habebant, etiamsi vulgo quæsitus fuisset filius, vel filia. Et hæc de jure civili, jure autem nostro, mater nunquam succedit, neque per se, neque cum aliis: Hæc sunt quæ ad linealem successionem fœminarum pertinent.

Sed accidit sæpe, ut ex provisione, jus in hac lineali successione varietur, exempli causa, Si pater in favorem matrimonii cum prima conjuge, se cum illa investiri curaverit in feudo & liberos ex eo matrimonio procreandos, relictaque unica ex ea conjuge filia uxor decesserit, pater ex secundo & tertio matrimonio filium susceperit, filius patri, in eo tenemento, non succedet, quia pars illa ex hæreditate videtur abscissa, & liberis ex primo matrimonio susceptis tantum destinata; itaque in eo casu, filia ex eo matrimonio, omnibus aliis filiis ex secundo vel tertio matrimonio genitis præferetur in successione illius tenementi, cum tamen filius, ex secundo matrimonio genitus, sit hæres universalis patri; Sed major dubitatio moveri potest, si pater idem tenementum postea resignaverit in favorem alterius matrimonii, ex quo filius vel filia susceptus est; nam cum pater non obstante priore conjuncta investitura seu infeodatione alienare possit, cur non & filium præeligere sive providere (utor hoc verbo forensi, licet parum in hac significatione latino) ad idem tenementum poterit, favore matrimonii secundi, quod non minus favorabile est, quam quævis alienatio, aut quam prius matrimonium & utrumque causam onerosam continet; & in his secundis nuptiis

magnas

magnas dotes viderim conſtitutas, Sane in hac quæſtione ſæpe laboratum novi; nam ſunt qui putant, cum pater, non obſtante priore conjuncta infeodatione, feudum adhuc retineat, poſſe etiam extraneo diſponere; cur minus & filium, vel filiam ex altero matrimonio ad idem poterit præeligere ſive providere? cum jura ſanguinis prodeſſe ſæpe, obeſſe nunquã ſoleant; & iniquum eſſet, ſi quod pater extraneo concedere poteſt, filio quidem ſuo, præſertim ex cauſa oneroſa, non poſſit diſponere, præcipue cauſa matrimonii, in quo non minus proviſio prolis & ſobolis ſpectatur, quam ipſius conjugis: alii putant feudum fuiſſe affectum ratione prioris matrimonii, & inveſtituræ ex eo ſequentis, ita ut conditio ei annexa, in favorem alterius matrimonii, aut aliorum liberorum mutari non poſſit; neque eandem conditionem filii, quæ extranei, eſſe; nam filius etiam de evictione tenetur, factumque patris in priore matrimonio, aut repræſentare aut luere; & niſi proviſiones prioris matrimonii intactæ, & illibatæ ſerventur, fraus fieret parentibus primæ conjugis, qui dotem fortaſſe magnam etiam numerarunt, ut proviſio in favorem ſobolis illius matrimonii fieret; alioqui nemo filias ſuas elocabit, ſi quæ in favorem illius matrimonii ſunt contracta, ex poſt facto unius contrahentiũ fiant irrita; itaque plane tenebant, patrem, licet alienare potuerit, tamen neque propter favorem filiorum ex alio matrimonio, priori præjudicare poſſe: neque, jus quæſitum liberis prioris matrimonii, tollere ſenſebant. Sane quid ſenatus in hac re ſtatuerit, incertus adhuc ſum; vidi enim acriter certatum, inter virum Nobilem Patricium Hepburnum De Wauchton, & ejus ſororem dominam de Petfirren de hac ipſa quæſtione; nam cum pater ejus, in conjugem accepiſſet Iſobellam filiam domini de Lundie, in eoque contractu providiſſet, ut liberi ex eo matrimonio ſuccederent in terris de Brothertoun, ſolaque eſſet filia ſuperſtes; ex conſenſu omnium parentum contractus novatus fuit, & quod in favorem illius filiæ introductum fuerat, ut ad familiam reverteretur cautum ſive proviſum, ut ejus frater ex priore matrimonio, & hæres dictæ familiæ, conjugem, illi filiæ conſanguineam, ex eadem familia Lundea duceret. Et licet Iſobella, ex bonis patris ſui poſtea elocata fuerit, tamen ratione contractus matrimonialis, prius initi inter parentes ſuos & avum maternum, cum adverſus fratrem actionem pro hæreditate terrarum de Brothertoun intentaſſet, iſque exciperet, eodem modo contractum diſſolutum, & ab eiſdem perſonis à quibus fuerat contractum, & etiam ex cauſa oneroſa, tantumque priorem actum in nudis finibus contractus ſine ſaſina ſubſequente conſtitiſſe; replicavit illa, eos in ſui præjudiciũ nihil potuiſſe facere, cũ jus ſibi, ex ſua nativitate, illarum terrarũ fuiſſet acquiſitum; itaque, ſe invita, conditionem ſuam deteriorem fieri non potuiſſe, cum multis argumentis in utramque partem contenderetur, tandem tranſactione res finita eſt, mulctato dicto Patricio decem marcarum millibus. At ſane idem Senatus, in cauſa trium Aikmannarum ſororum, quarum una ex primo matrimonio ſuſcepta, in cujus matrimonii favorem, conjuncta infeodatio primo erat confecta, & liberorum ex eo matrimonio ſuſcipiendorum; cum ſecunda ex ſecundo matrimonio genita, in cujus dotali contractu contentum erat, ut liberi ex eo matrimonio ſuccederent, & eo nomine inveſtitura conjuncta utrique conjugi facta; poſtea, ſecunda conjuge mortua, pater tertio nupſit, eandemque cautionem ſive proviſionem iteravit cum tertia, ut ejus liberi ſuccederent, licet in tertiis nuptiis pater eidem tenemento de novo renuntiaſſet, in favorem illius tertii matrimonei, & liberorum ex eo ſuſcipiendorum, ideoque quæ ex tertio matrimonio relicta filia erat, hæredem in ſolidum ſe pretendebat, & etiam deſervita fuerat, Senatus tamen omnes in æquas partes, ut hæredes eſſent, admiſit; ita ut in trientem hæreditatis, unaquæque ſuccederet, reſciſſa priore deſervitione, Ratio redditur in ea ſententia, quod non obſtante conjuncta infeodatione primæ conjugi data, & liberis ex matrimonio ſuſcipiendis, poterat qui dederat, feudum alienare extraneo, itaque non minus ex novo matrimonio filiabus providere; In qua ſententia, ſi hæc ratio certa fuiſſet, duæ poſtremæ ſorores in totam hæreditatem ſucceſſiſſent, rejecta ea, quæ ex primo matrimonio ſuſcepta eſt; nam poſterior reſignatio vim habebat alienationis; omnes tamen tres in æquas partes ſuccedere cenſuit ſenatus: Ego ſane putarem, quamdiu quis eſt in tenemento, ejus liberam diſponendi & providendi poteſtatẽ eſſe cui velit, alioqui non eſſe vere dominũ. In cauſa tamen Iſobellæ Barroun aliter factũ vidi; nam cum ea ex primo matrimonio ſola relicta eſſet, & ex ſecundo matrimonio filius genitus, in univerſam hæreditatem ſucceſſiſſet, recuperavit contra dictum hæredem tenementum, in quo parentes ſui, in primo matrimonio conjunctim inveſtiti erant & liberi ex eò matrimonio procreandi; id tamen non tam vi ipſius conjunctæ infeodationis factum, quam proviſionis in contractu, ex quo prædicta inveſtitura proceſſerat, quo pater Jacobus Barroun obligaverat ſe matri dictæ Iſobellæ, ut ejus liberi, ex eo matrimonio ſuſcepti, in omnia feuda

ſuccederent

succederent, quæ, constante dicto matrimonio, acquirerentur, & sic, vi obligationis, tenementum illud aquisivit.

Multæ tamen nobiles quæstiones nasci possunt, ex hac fœminea successione, & primo si fœmina per masculum semel exclusa, isque masculus postea decedat sine liberis, an adhuc etiam fœmina excludatur.

Alia, an quæ paternæ hæreditati per juramentum renunciavit, à bonis feudalibus excludatur? utrumque plerique negant; nam si statuto caveatur, extantibus masculis, fœminas excludi, id tantum intelligendum est, quamdiu, aut donec, aut quoad extent masculi.

Quid vero si in investitura comprehensũ fuerit, ut Titia vel Mævia per sua nomina expresse succederent, an etiam aliæ earum sorores succedent, quæ non sunt nominatæ? In hac quæstione feudistæ sentiunt, Titiam primum & tum Mæviam, ea deficiente, ordine successorio succedere; sed pactum personale, earum personas non egredi; cum, eis deficientibus, masculi soli ad successionem admittantur.

Quid vero si provisum sit, ut, deficientibus masculis, fœminæ succedant ˚sunt qui putant, ut quæque proxima est ordine, succedere: nobis tamen hoc non placet, sed omnes in eodem gradu in capita succedent.

Quid autem si ita provisum fuerit, ut, deficientibus masculis, una fœmina succedat, & plures sint ejusdem gradus, quæ preferetur? multi sunt qui primogenitam præferendã putant, quod & nos sequimur; licet sint, qui id, vel arbitrio domini vel patris, permittant: quidam sorte dirimendum putant: alii, omnes debere succedere consentiunt, quod est contra tamen investituræ tenorem.

Hoc autem specialiter, in pluribus hæredibus fœmineis feudi militaris, observatur, ut si quæ, corpus suum polluerit (nos forisfacere corpus dicimus) eam partem sui feudi, in quam succedere debet, amittet; eaque pars ejus sororibus, quæ illibatam pudicitiam servarunt, accrescet; Si omnes corpus polluerint, omniũ partes domino accrescent; sed hoc de iis fœminis Intelligi puto, si quæ in Capillitio sunt (1) nondum elocatæ, & non de viduis.

De successione collaterali & conquæstu.

Diegesis Decimaquinta.

SEcundũ genus successionis est ex collateralibus; nam, deficiente linea directa descendentium, ita ut nemo ex ea superfit, aut supereſſe speretur, proximus agnatus, ut, ex legibus 12 tabularum, antea monui, familiam sive hæreditatem habere debet, proximum inquiunt, ne omnes agnati simul putent sibi locum in successione, & ita bona aliena invadant, aut diripiant; nam posteriori in ordine agnationis nunquam locus est, quamdiu aut est, aut esse speratur agnatus propinquior: neque ulli agnatorum, quamdiu superest unus ex liberis defuncti, aut esse speratur, quod fit, cum conjux defuncti uterum fert; donec enim enixa fuerit, differtur interim cognitio de successione agnatorum.

Quid familia nomine intelligatur veteri jure.

Per familiam autem hæreditas intelligitur, sic pupillum patrem familias dicimus, nempe cum ad eum hæreditas pervenit; In hac collaterali successione, eodem modo insistemus, quo, in explicatione prioris lineæ, usi sumus, ut primo, Quid veteres senserint, Quid media jurisprudentia, Quid Imperiales constitutiones dicamus: Tandem quid jure feudali & nostris moribus conveniat, breviter percurremus.

Reg. 1ª succeſs. ex Leg. 12. tabularum.

Quis dicatur proximus.

Qui sunt agnati.

Leges 12 tabularum, ad successionem si non sint liberi, agnatos vocant, non omnes, sed proximum, ut antea dixi. Quis sit proximus, licet cuivis, alicujus judicii, ignotũ esse non possit, tamen si quis incertus sit, legat Justinianum, in Titulo illo Institutionum De legitima agnatorum tutela & successione, & ut, ea quæ ibi dicuntur, contraham, proximus est qui gradu propiore defunctum attingit. Agnati vero sunt, qui per virilis sexus cognationem descendunt (nomen familiæ retinere dicimus) veluti fratres, fratrum filii, qui & patrueles dicuntur, & si qui ex eis masculi descendant; soror ipsa inter agnatos numerabatur, cum illa nomen familiæ paternæ retineat; at qui ex ea descendebant, cognati tantum vocabantur; quia licet sanguinis & cognationis jura intercederent, ex sorore tamen descendentes, in aliam familiam transibant, nomenque sui patris induebant; itaque soror ipsa, ut agnata, succedere poterat fratri & fratrum filiis, si non essent propiores agnati, qui etiam in longissimo gradu,

ſororum filiis præferebantur, cum antea fratrum filii etiam in longiſſimo gradu ſorori ſuccederent ex Tit. unde agnati, & profecto pronius erat jus duodecem Tabularum in deferendis hæreditatibus maſculis quam fœminis: At media juriſprudentia, quæ legibus 12. tabularum erat poſterior, licet ſororum liberos, ad ſucceſſionem agnatorum vocare non poterat, (neque enim agnatos qui non erant facere potuit) at ex Tit. unde cognati, bonorum poſſeſsionem tribuebat, ut quicunque ex eo patre deſcenderent, ſive per maſculinam; ſive fœmininam lineam, ut unico cognationis vinculo Pariter ad ſucceſsionem vocarentur: At Imperiales conſtitutiones, ut media juriſprudentia poſteriores, omnes ex paterna linea deſcendentes pariter ad ſucceſsionem vocabant indiſtincte; ut quo gradu quis propior defuncto erat, & in ejus ſucceſsione præferretur, Rationem reddit Iuſtinianus, neque enim maſculus per ſe neque fœmina ſola ad procreationem ſufficit, Sed quemadmodum Deus utrumque ad procreationis miniſterium conjunxit, ita nos eandem utrique æqualitatem conſervabimus, ait Imperator; adæquavit itaque in omni ſucceſſione maribus fœminas Iuſtinianus, conſilio puto Theodoræ conjugis ſuæ mulieris imperioſiſsimæ, cujus nutu totus regebatur. Sed ut ad leges 12. tabularum redeamus, licet lex 12. tabularum in ſingulari numero loquebatur de proximo agnato, pluralitatem tamen intelligit (1) ut ſi plures in eodem gradu ſint, veluti tres aut quatuor fratres aut quatuor aut ſex fratrum filii pariter ad ſucceſsionem vocentur; fratrum nomine ſorores veniunt; itaque fratri mortuo, ſuperſtites fratres & ſorores in capita ſuccedunt; Non tamen omnium fratrum eadem eſt ratio; alii enim (ut prius dixi) germani fratres ſunt, qui ex utroque parente ſunt conjuncti; Alii conſanguinei, qui per patrem ſunt agnati tantum, alii uterini qui per matrem tantum conjuncti ſunt; Alii naturales dicuntur & legittimati; alii adoptivi tantum. De his ſingulis dicendum & licet in jure civili, tam antiquo, quam media juriſprudentia, eadem erat omnium filiorum ex eodem parente deſcendentium ratio, etiamſi ex diverſis nuptiis fuiſſent ſuſcepti, tamen in ſucceſsione collaterali aliud jus obſervabatur; frater enim germanus fratri germano ſuccedebat; nec in partem fratrem conſanguineum tantum, multo minus uterinum admittebat, ſic germana ſoror fratri conſanguineo tantum, in ſucceſsione fratris germani præferebatur: Conſanguinei autem fratres in ſucceſſione fratris ſui conſanguinei, ſi nullus germanus frater, nec ex eo deſcendens extet, per capita admittuntur: Vterini autem fratres nullo modo conſanguineis ſuccedunt, ſibi tamen invicem, viz. uterinus uterino ſuccedere in bonis maternis poteſt æqualiter & eodem modo, quo conſanguinei ſibi ſuccedunt: Quod ſi defunctus tam habeat conſanguineos quam uterinos fratres, & fortaſse quorundam præmortuorum filios, qui patres ſuos repræſentant, tunc non minus ſtatus hæreditatis conſiderandus, quam perſonæ ſuccedentium; nam in bonis paternis (1) in iis bonis quæ ad eum ex linea paterna deſcenderunt, fratres conſanguinei, & iis præmortuis eorum filii præferentur: In bonis tamen materni generis, aut quæ per maternam lineam deſcenderunt, uterini & eorum filii præmortuis conſanguineis præferentur, ita vt paterna paternis, materna maternis tribuantur: fratrum autem naturalium & legittimatorum eadem eſt ratio in ſucceſsione, idemque per omnia effectus qui & legittimorum; nam in toto jure civili pro legittimis habentur: fratres adoptivi, qui ſunt legittimi tantum & non naturales, ſi ab avo fuerint adoptati ſuccedent ſibi mutuo, cum duo ibi vincula concurrant, unum naturale, alterum civile: ſi vero ab extraneo adoptentur, quanquam adoptivi parentis ſucceſsionem habent (ut ſupra dixi) ipſi tamen ſibi non ſuccedunt. *Diſtinctio fratrum.*

Secunda regula ſucceſsionis collateralis hæc eſt, deficientibus fratribus in primo collateralium gradu, ſucceſsio ad fratrum filios devolvitur, ut ii defuncto ſuccedant, ita ut quiſquis gradu propior defuncto fuit, ad ſucceſſionem admittatur ſucceſſorio ordine, ita tamen ut omnes à primo acquirente deſcendant, Et hi, ſi in pari gradu ſint, In capita: ſi in impari, in ſtirpes ſuccedunt. In hac regula, ex jure antiquo, ſororum filii non admittebantur, ad ſucceſsionem; poſtea tamen, ex media juriſprudentia & imperialibus conſtitutionibus, tanquam cognati ſuccedebant, parque ratio facta eſt & agnatorum & cognatorum, ita ut qui proximus fuerit decedenti, is in ejus ſucceſsione præponeretur, quod tamen non ſemper erat verum; fit enim ſæpe, ut cognatus remotioris gradus excludat gradu propiorem, ut declarat Juſtinianus, Id autem fit, quoties filius aut nepos patris aut avi perſonâ repræſentat, qui ſi viveret, in ſucceſsione præferretur: itaque in hac ſecunda regula deſcendentes cujuſcunque gradus ſunt, ſemper ad fratrem aut ſororem, à quo deſcenderunt, revocandi ſunt, *Regula Secunda.*

ut hi descendentes in successione fratris præferantur, quorum stirpes (1) frater aut soror defuncti, si viveret, prælatus fuisset, servato semper jure repræsentationis, sic trinepos ex fratre germano, filio fratris consanguinei in successione fratris communis præponetur, ratio est, quia si germanus ille a quo trinepos descenderat, viveret, consanguineum & omnes ex eo descendentes excluderet. Descendentes autem hi, usq; ad septimum gradum numerantur, quoniam, inquit Modestinus, ultra eum fere gradum natura cognationem consistere non patitur: alii tamen ad decimum gradum extendunt. Interpretes feudorum hac distinctione utuntur, ut si semel feudum ad descendentes pervenerit, successio in infinitum ad collaterales pertineat; si nunquam ad descendentes pervenit, sed tantum erat feudum novum; quod ex conditione ad collaterales pertinere debet, collaterales tantum usq; ad septimum gradum inclusive admittuntur, & non ultra. In regnorum successionibus, & jurisdictionum feudis agnatos in infinitum succedere certissimi juris est, & si tota prosapia regis interierit, & supersit aliquis agnatus, etiam ultra millesimum gradum succedet: Quod si defunctus, neque liberos neque parentes, neque cognatos, aut agnatos habuerit, tunc successio, ex jure civili, ad conjuges defertur, scilicet ut vir uxori succederet, uxor viro, ex capite, Unde vir & uxor: Si neque vir aut uxor sit, tunc bona censentur vacantia, & fisco cedunt; Affinitatis autem in successione nulla habetur ratio, neque enim affinis affini succedit, sed ea persona, per quam affinitas contrahitur, quæ est cognata succedit, & per eam forte affinis etiam: Affines autem non dicuntur, vir & uxor, licet causam affinitati Præstent; nam Modestinus affines definit, viri & uxoris cognatos, non ipsum virum aut uxorem. Hæc sunt quæ ex jure civili tam 12. tabularum & Media jurisprudentia, quam Imperialibus constitutionibus de successione collaterali dicuntur: Sed postquam feuda in usu esse cœperunt, jusque feudale in præcipuis Europæ regionibus coli, multa ex prioribus displicebant, seu quia non intellecta, seu quia multa duriora videbantur, quam æquitas pateretur; Sed pro varietate regionum quæque fere provincia varia statuta de successione habet, de quibus singulis, operosum esset dicere; sufficiet si quid jus feudale in his successionibus voluerit, quosque mores Britanni in hac successione sequantur, breviter explicemus; Et ut melius hæc collateralis successio animis concipiatur, revocanda est in memoriam illa feudi divisio, quam in diegesi decima lib. 1. proposuimus in Antiquum sive paternum & novum.

Antiquum feudum, Hæreditas: novum, conquæstus dicitur.

Antiquum sive paternum vocamus id feudum, in quo pater, avus aut aliquis antecessorum, investitus fuit: Nos id genus feudi hæreditatem vocamus; Novum autem feudum dicitur, quod, in eo qui mortuus erat, cœperat, nos conquæstum dicimus; Angli & Normanni Pourches. Id fit, quando quis non tanquam hæres in feudo illo succedit, sed vel beneficio donationis: vel liberalitate patris aut cognatorum: vel ex suis opera, pecunia, vel labore, sibi illud acquisivit, aliquo juris titulo præcedente: veluti vel emptione, permutatione, investitura, aut aliquo titulo. Et de hac collaterali successione in feudo novo dissentientes doctorum opiniones sunt; nam melior pars in feudis novis nullam esse collateralium successionem volunt, hoc est, si is qui aquisivit sua opera feudum à domino, moriatur sine liberis, frater ejus, etiam germanus, ei non succedet in illo feudo, etiam si feudum eis communiter ab initio a domino datum fuerat; ratio hæc erat, cum ab initio tantum ob militares operas darentur feuda, dominusq; vassallo, qui eas navaverat, & ejus sobolitantum consultum cuperet, alios tanquam extraneos, etiam vassalli sui fratres, ab ejus successione abigebat: Hinc factum putant, ut in conquæstu, sive in novo feudo, liberi quidam parenti succederent, frater tamen fratri non succederet; itaque in toto jure feudali, nulla est fratrum successio in feudo novo; exempli causa, Titius feudum vel ex donatione vel dispositione acquisierat, si liberos habeat, illi in feudo succedent: si non habeat liberos, sed tantum fratres aut sorores, hi omnes à successione excluduntur. Quid ergo fiet, de feudo dicet aliquis? feudum, deficiente hærede, ad dominum concedentem revertitur, eique aperitur, cum ea causa, propter quam concesserat, cesset, nempe vassalli & posterorum ejus utilitas, & promotio. Hoc tamen ad intellectum juris feudalis conducit in hac successione collaterali, quod in feudo etiam antiquo collaterales non succedant, nisi qui ex eo descenderunt, qui primus feudum acquisiverat, Et ita in feudum succedunt, ut propter hanc successionem, hæreditatem paternam non videantur agnoscere, neque oneribus hæreditariis subjacere; quia non videntur hi jure defuncti succedere, sed tantum ex vi & tenore Investituræ & quasi investiti quodammodo cum defuncto, tanquam hæc investitura sola causa & fons sit, quare collaterales succedant, & ut nos loqui solemus, videtur eis à principio feudum fuisse talliatum; itaque cum quasi jure investituræ talliatæ succedant, hæredes generales non videntur.

Nulla ex jure feudali fratrum successio in feudis novis.

Sunt

Sunt tamen quædam exceptiones ab hac generali regula fratrem fratri in novo feudo non ſuccedere, Vna generalis, niſi aliter vel ſtatuto, vel in tenore inveſtituræ ſit expreſſum (1) niſi talis conditio in Inveſtitura inſerta ſit, ut, fratri ſine liberis decedenti frater ſuccederet, vel ſi fratres in regis exercitu militantes equis & armis communibus id ſimul acquiſiverint; nam alterum alteri mortuo in eo feudo, quod propter conjunctum ſervitium acquirebant, ſuccedere æquitas requiret. *Exceptiones aliquot Reg. g n li præcedente.*

Sunt & aliæ duæ exceptiones in eodem capite, nempe ſi ſimul habitaverint, aut communi pecunia à domino ſciente acquiſiverint, in quibus tamen diverſas feudiſtarum opiniones invenio: Sic in feudis indiviſibilibus frater fratri ſuccedet, ſi duobus fratribus fuerint conceſſa; Sunt qui idem putant, ſi dominus, alicui in ſacris exiſtenti, feudum & ejus hæredibus conceſſerit ſciens; nam cum ſciret eum legittimos ex corpore ſuo hæredes habere non poſſe, quia in ſacris erat, & hæredibus ſit conceſſum, ex ejus præſumpta voluntate, de collateralibus hæredibus intelligitur. Præterea ſi hic ipſe Titius, qui feudum acquiſiverat, deceſſerit, pluribus relictis liberis, primuſque, poſtquam in feudum ſucceſſerit, moriatur, frater ei ſuccedit, in eo caſu, non tanquam frater, ſed quaſi filius primi vaſalli, cui & ejus liberis facta fuit inveſtitura; nam mens ea præſumitur fuiſſe domini, ut vaſſallo & omnibus liberis ex eo deſcendentibus proviſum vellet, & non aliis à latere primi vaſſalli; itaque certum eſt, ex jure feudali, in paterno ſive antiquo feudo, ſi quis plures liberos reliquerit, unum alteri ſuccedere poſſe; non autem in feudo novo, fratri acquirenti frater ſuccedit, quia concedens nullam ejus rationem habuiſſe, dum concederet, præſumitur, niſi aliter ab initio cautum ſit, ut dixi; & hæc de jure feudali, ubi differentiam inter germanos & conſanguineos non invenio; nam eodem modo ſuccedunt utrinque conjuncti, quo conſanguinei tantum, & ſuccedunt in capita; fratrum tamen filii, ſuccedunt in ſtirpes ſive invicem ſive cum patruis ſuis; ſic jure feudali & noſtro filius defuncti fratris, licet ſit in eodem gradu cum patruo, in ſucceſſione tamen ei præfertur.

Quod ad noſtram praxin attinet, frater fratri ſuccedet in aſſem hæreditatis ſemper, ſed ordine naturali, adeo ut, primogenito mortuo, ſecundo genitus ſuccedat ſolus, Sic ſecundo genito tertius, & illi quartus, ſervato ſemper natalium ordine; & ſic frater in ſucceſsione feudi paterni, ſive hæreditatis præferetur patruo; de feudo novo ſive de conquæſtu poſtea dicemus: Si plures ſint fratres, quidam conſanguinei, quidam uterini, germanus frater præferetur conſanguineo & uterino in ſucceſsione fratris germani, eique in ſolidũ ſuccedet, Si nulli ſint germani, conſanguinei fratres ex jure ſuccedunt ſibi invicem, ſervato ordine natalium, ut quo quis propior, eo magis præferatur; uterinorum nulla habetur in patrimonio paterno ratio: rurſus ſi hæreditas à matre proveniat, uterinus uterino, excluſis fratribus conſanguineis, ſuccedet; Sed nec frater conſanguineus ex parte patris ſolius, ſuccedet fratri ſuo defuncto, in ea hæreditate, quæ per matrem aut matris Lineam obvenerat, quamdiu unus ex materna Linea, ſupereſt; ut neque ullus ex materna Linea ſuccedet uni ex diſcendentibus per lineam paternam; nam ex jure, materna maternis, & paterna paternis obvenire debent. Conſanguinei fratres & ſorores ad invicẽ ſuccedent, ſi nulli ſint germani, qui eis præferantur. Et mirum eſt, quod ab Anglis obſervatur, Si quis cum duas conjuges haberet, ex una filium, ex altera plures filios, & poſt mortem patris hic filius hæreditatem paternam agnoverit, deſervituſque in hæredem patri fuerat, poſtea & ipſe moriatur, non tamen ei ſuccedet frater conſanguineus in hæreditate; neque en imeſt ex toto ſanguine (ut illi loquuntur) ſed tantum ex altera parte, nempe patris mortui conjunctus, Sed hæreditas ad patruum pertinebit, quia ille primus ex toto ſanguine eſt, (pater enim (ut antea diximus) ſemper in ſucceſsionibus apud illos præteritur) aut ad alium ei proximum qui ex toto ſanguine eſt. Quod ſi is patruus qui fratris filio ſucceſſerat, & ipſe ſine liberis moriatur, pater filii defuncti, qui antea ut aſcendens excluſus erat, patruo (1) ſuo fratri ex pleno ſanguine germano primus ſuccedet, & illi mortuo, filius ex ſecunda conjuge patris, qui antea erat à ſucceſsione fratris ſui conſanguinei excluſus, quia non erat ex toto ſanguine, Patruo in eandem hæreditatem ſuccedet; nam patrui cognatus eſt poſt patrem primus (ut aiunt) ex toto ſanguine: fratres enim ex utroque parente conjuncti, præferuntur conſanguineis tantum vel uterinis, & ſic de ſororibus; Itaque diligenter in ſucceſsionibus apud Anglos ponderandum eſt, cum quis moritur, ſi ſine liberis deceſſerit, an non; ſi ſine liberis, quis ei primus in pleno ſanguine à latere conjunctus occurret; quamdiu enim ſupereſt quis ex pleno ſanguine etiam remotior ſuccedet, fratremque tantum conſanguineũ excludet, nulla enim admittitur collateralis ſucceſsio in hæreditate, quam quæ ex toto ſanguine; Aliud tamen in conquæſtu,

Succeſsio collateralis, ex moribus noſtris.

Anglorum jus ſpeciale.

quæstu, seu feudo novo: nam si quis feudum novum acquisiverit, & sine liberis moriatur, in eo casu frater etiam consanguineus succedet, ex jure Anglorum, Et hæc est una, apud Anglos, ex differentiis inter hæreditatẽ & conquæstũ. Apud eos si pater ex duabus uxoribus diversos liberos habuerit, his, qui ex primo matrimonio sunt, sine liberis decedentibus, patruus, ut dixi, præferetur aliis omnibus, sive consanguinei sive uterini tantum sint; nempe si feudum semel acquisiverint aut hæreditatem agnoverint; si tamen post patris mortem, filius ex primo matrimonio, nondum adita hæreditate etiam moriatur, consanguinei fratres patruo præferentur in hæreditate communis patris, immo & sorori germanæ ejus, quia ipsi, si respectus ad patrem communem habeatur sunt ei proximi ex toto sanguine, licet germana soror fratri suo germamano sit proxima, cum non de ejus hæreditate agatur, sed patris: In transversali enim linea hoc proprium est, ut hi tantum sint hæredes, qui de toto sanguine participant.

Nos non tam curiose hæc observamus, sed quia jus feudale, quod sciam, super hac quæstione nullum sit, jus civile sequimur, ut frater etiam consanguineus patruo, & aliis etiam collateralibus præferatur, neq; enim negari potest, quin sit proximus agnatus, Itaq; tam ex legibus 12. tabularum, Media jurisprudentia, quam Imperialibus constitutionibus, omnibus remotioribus ex latere præferendus. In linea collaterali, apud Normannos, qui est propinquior, sive ex parte matris sive patris, succedet, nulla habita ratione conquæstus aut hæreditatis, Quod in senatu Parisiensi observatum est, nullo discrimine lateris habito, Secus in hæreditate: Apud nos, indiscriminatim sive in hæreditate, sive conquæstu proximus ex linea paterna succedet, nulla habita ratione ad maternã, in hoc tamen a jure feudali dissentimus, quod jure feudali remotior, etiam in investitura nominatus, non excludit proximiorem; ordo enim scripturæ non attenditur, quando res certa est, aut ex consuetudine, aut ex dispositione contrahentium, Aliud tamen apud nos, ubi successio in aliquem nominatim & expresse confertur.

Hæreditas semper descendit: conquæstus ascendit.

Si plures sint apud nos fratres, veluti quatuor & tertius feudum acquisierit, & decesserit, qui proximus eũ natalibus antecedit (1) secundus ei in conquæstu succedet, & hæc est alia differentia inter hæreditatem & conquæstum, nam hæreditas semper descendit; conquæstus semel dicitur ascendere, & postea semper descendit, si quidem postquã semel ascenderit, nomen Conquæstus amittit, & hæreditatis nomen tum induit, quoties, qui semel ex Conquæstu successerit, moritur. Hoc jus de cõquæstu, apud nos non est natũ, licet etiã in jure nostro scripto multa de Conquæstu reperiantur, Sed apud Normannos primo usurpatum, ab iis ad Anglos, ab Anglis ad nos, ut pleraque alia, promanavit. Itaque si quatuor sint fratres ex eodem patre, Titius primogenitus, Seius secundus, Mevius tertius, quartus Sempronius, Semproniusq; hæreditatem aliquam sive feudum acquisierit, & sine liberis moriatur, Mevius ei succedet, quippe gradu proximus: Si vero ipse Mævius hujus feudi acquisitor fuerit & moriatur sine liberis, ille Conquæstus non ad Sempronium quartum (licet descendentem) sed ad Seium secundogenitum pertinebit, quia conquæstus semel ascendit, Quod si is Seius rursus sine liberis moriatur, non ei succedet Titius primogenitus, quanquam immediatus frater in ascensu, sed Sempronius quartus frater qui natalibus eum sequitur; nam cum feudum illud non fuerat conquæstus in persona Seii sed hæreditas, neque enim Seius acquisierat sua opera vel pecunia feudum, sed tantum fratri Mevio in eo successerat, itaque descendet per ejus mortem feudum, tanquam ejus hæreditas, ad proximum descendentẽ Siz Sempronium. Itaque frater gradu senior, non solum suis fratribus, sed etiã patri, a quo forte Conquæstus ille profectus est, in eo præferetur, Quod de duobus aut pluribus fratribus dixi, idem in duobus aut pluribus patruis & eorum liberis & collateralibus ulterioris gradus observandum erit, adeo ut si filius ex secundo fratre natus, aliquid per se acquirat, & sine hærede descendente aut fratre moriatur, non succedet ei in Conquæstu suo patruus immediate patrem ejus sequens, sed qui immediate eum præcesserit: & ejus liberi, si ille in fata concesserit; Sed hoc semper servata ratione maris & fœminæ, ut nec fœminæ nec earum liberi succedant, si frater, aut ex eo liberi supersint: In successione bonorũ mobilium, quæ hæreditaria sunt, servatur ordo juris civilis, nempe ut immediate sequens in eis præferatur, isque etiam in fratris præmorientis liberorum tutela succedet.

In hoc Conquæstu, notandum est conquæstum non dici, quod quis ex avo vel patre capit, si eo tempore quo capit, erat proxime successurus, non enim tum dicitur Conquæstus, sed tanquam præceptio hæreditatis & qui accipit pro hærede, saltem universali successore habebitur, & hoc inter ascendentes & descendentes: sed in collaterali successione alia ratio est, nam si frater fratri quid dederit, licet is ei immediate successurus videatur, tamen non censetur præceptio hæreditatis, sed merus conquæstus, & quasi alienatio in extraneum facta, nisi id expresse dicatur, alienationem factam in fratrem tanquam successurum, nos hæredem apparentem dicimus.

In

In hoc jure successionis in Conquæstu, Angli a nobis in hoc differunt, nam si ex quatuor fratribus, quartus aut tertius moriatur sine liberis, feudum ab alterutro acquisitum, non pertinebit ad immediate præcedentem, ad tertiogenitum vel secundum, sed ascendet ad primogenitum, præteritis reliquis, qui inter primogenitum & quartum interponuntur; Rationem illi adducunt, ob prærogativum primogenituræ & ætatis, & sanguinis dignitatem; Princeps enim est primogenitus familiæ, cui obventiones debentur: præterea notandum est, si ex his quatuor fratribus secundus, aut tertius moriatur, tutelam legittimam liberorum mortui ad quartum descendere, secundum juris communis regulas, quæ volunt (ubi tutela ibi & hæreditas) neq; solum tutelam, sed bona etiam moventia, quæ hæreditaria dicuntur (1) optimum in unaquaq; specie mobilum descendere ad proximum natu ex descendentibus fratribus: feudum tamen acquisitum ascendere semel debet: quod ubi factum sit, non jam acquisiti feudi sive conquæstus nomine gaudet, sed hæreditatis sive feudi paterni. Si plures sint sorores, & una vel feudum vel annuum reditum acquisiverit, & sine liberis mortua fuerit, omnes sorores ad ejus successionem per capita; nepotes vero & neptes per stirpes admittentur: Si non sint sorores, sed tantum fratres plures, is in successione sororis, apud nos, præferetur, qui proximus ætate eam antecedit. Si plures sint fratres ex una uxore, veluti Titius, Sempronius, Seius, & unus ex secundo matrimonio Mevius, & is feudum acquisierit & sine liberis decesserit; Quis ei in feudo succederet cum quæstio semel mota esset, inter Gulielmum Oliphantium & Alexandrum Regium advocatos juris patrii peritissimos & me, putabant illi, Seium tertiogenitum ex priore conjuge Mevio successurum, quod ille immediate Mevium præcederet, & conquæstus erat: ego contra, quod aliam rationem inter germanos fratres (inter quos qui immediate præcedit semper in Conquæstu succedit) & consanguineos putarem; nam in hac facti specie, Mevius, qui ex secundo matrimonio solus natus erat, Seio non erat junctus, ut germanus frater, sed in illa junctura primus erat Titius ex primo matrimonio primogenitus, & sic deficiente linea fratrum germanorum, ille præferendus videbatur, per quem ad alios pervenitur, neque enim à Mevio pervenietur ad Seium, nisi per Titium; itaque Titium præferendum in successione conquæstus Seii censebam: habebam etiam pro me Jus Anglorum, quod sequendum putabam, quoties proprio destituimur: at illi negabant; nam in hac facti specie, jure proprio destituti, regulam illam communem de conquæstu sequendam puto.

Speciale ex jure Anglorum in conquæstu.

De successione Talliata.

Diegesis Decimasexta.

De divisione feudi in naturale & talliatum, diximus in diegesi decima lib. 1. Per hanc autem successionem talliatam utrique successioni tam lineali quam collaterali præjudicatur; ea enim utrique præfertur, quasi ex tenore primæ Investituræ procedens, Cujus (ut dixi) verba semper spectatur, ut sciatur, quis in unoquoque feudo succedere debeat, Et sane in hac successione declaranda, alium ordinem sequi necesse est, quam in duabus prioribus diegesibus sequuti sumus, neque enim hic à legibus 12. tabularum incipiendum est, neque a media jurisprudentia, neq; a nova, quæ ex Imperialibus constitutionibus conflata est, cum in his omnibus non minus nomen talliæ, quam ipsius feudi incognitum sit, immo in ipso jure feudali, si verba spectemus, (nisi quod feudum dicatur masculinum & fœmininum), Quid feudum talliatum, quid ipsa tallia non reperitur: itaque hujus talliati feudi prima origo repetenda ex mente & sensu juris feudalis, quo cavetur, ut, in omni successione, tenor investituræ spectetur, præcipue vero ex moribus Britanniæ, in qua pene sola, feuda talliata habentur sub eo nomine maxime, cum ab Anglorum institutis, ut pleraque alia, talliata feuda ad nos pervenerint, ut & eorum feuda & leges feudorum a Normannis, neque tamen negandum, tenorem feudi sive ejus verba ab aliis gentibus etiam observari, an autem sub nomine talliæ incertus sum; Primo itaq; videndum unde nomen talliæ sive feudi talliati sit deductum, quæque ejus sit definitio, quæque & apud quos horum feudorum talliatorum origo, quæ causa originis fuit, quo tempore primum cœperunt, & siquid his simile in jure civili aut feudali occurrat & an talliæ hæ ex jure divino, & in foro conscientiæ subsistere possint, tandem de variis generibus feudorum talliatorum dicemus.

Quod ad nomen ipsum attinet, certum est, esse vocem Gallicam, ut pleraque alia feudorum nomina, quibus hodie utimur, & apud Normannos primo usurpatum, ab eis ad Anglos, ab

Unde nomen Talliæ.

Angl

Anglis ad nos defluxisse; Tailler enim Gallice abscindere significat, ut in decima. lib. 1. diegesi monuimus, & talliata feuda, quæ, præcisa & neglecta recta & lineali successione, ad certos hæredes etiã ex transverso, qui ex provisione hominũ instituuntur, perveniunt; neque eorũ omnino opinionem probo, qui ab adjectivo (talis) deductum putant, quasi id sit talliatum, quod talibus hæredibus & non veris, ex tenore dispositionis, pertineat: nempe cum feudum non acquiritur Titio & ejus hæredibus in genere, sed talibus tantũ hæredibus in specie, qui nisi in specie continerentur, non essent successuri, Et licet hæc opinio, cum vocis ipsius definitione imprimis conveniat, & significanter rem ipsam exprimat, & nihil incommodi secum trahat; tamen & vocis ipsius Orthographia, & earum gentium mores, à quibus ad nos hæc feuda defluxerunt, faciunt, ut a voce Gallica Tailler deductum putem.

Feudi talliati definitio. Hinc facilis est feudi talliati definitio, nempe id esse, quod, præcisa directæ & linealis successionis regula, ad alios hæredes ex provisione & tenore infeofamenti devolvitur. In qua definitione, hæc observanda sunt, nempe feudum talliatum, non minus esse feudum, quam illud quod simplex dicitur; imo esse vere simplex feudum, si ex jure feudali rem æstimemus; quod masculos tantum ad successionem admittit, & non fœminas; sed cum, moribus nostris, antea monuerim, illud apud nos dici feudum simplex, quod hæredibus quibuscunque post mortem defuncti pertinet, talliatum feudum necesse erit illud esse, quod exclusis fœminis, licet veri hæredes sint, hæreditatem ad masculos vi provisionis trahat.

Origo talliæ. Originem autẽ feudi Talliati Angli a Normannis acceperunt, aut ipsi sibi dederunt, in comitiis Regni apud Westmonasterium secundo habitis, tempore Edvardi, ejus nominis post Conquæstũ primi, circa annum domini millesimum ducentesimum octuagesimum; nam cum æquum videretur omnibus regni ordinibus, uti quis pro arbitrio suo posset, de feudis suis cum consensu domini superioris disponere, hæredes quos velit in eis instituere, extraneis alienare, quocunque jure feuda ad eos perveniunt, sive ea ex jure successionis, sive ex propria industria aut aliena liberalitate devenerunt, (& ut nostri in revocatione præsentis regis retulerunt, liceat quibus velimus & quomodo velimus feuda hæreditaria acquirere) Eorundẽ comitiorũ Westmonasteriensiũ & omniũ in comitiis ordinũ consensu stabilitũ & statutũ est, quod quilibet in feudo existens, sive id feudum esset antiquum, sive paternum, aut novum, cum suum vere dicere possit, in eo, quem velit (modo sano corpore, & sana mente sit) licere ei instituere aut substituere, succedendi leges quas velit cum consensu domini præscribere, successionis tempus, & personas limitare; Nec, ante ea tempora, talliam aliquam fuisse, ex alicujus familiæ monumentis demonstrari potest; Et hæc prima talliarum origo fuit, & originis occasio, quæ profecto à jure feudali non dissentit, ut mox dicemus; De talliis, in jure civili, nulla mentio, imo quod magis mirandum, ne in jure feudali, cum tamen omnes talliæ feudorum sint qualitates annexæ.

An ex ll. 12. tabularum tallia colligi possit. In legibus 12. tabularum, licet expressa talliæ mentio non contineatur; neque enim earum succincta brevitas omnia explicare & oculis subjicere poterat; tamen si non talliam ipsam, certissima tamen pro tallia argumenta deducere posse nos affirmo; nam agnatorum, qui in familia manebant & (uti illi volunt) nomen familiæ & patrum soli repræsentabant, ratio prior erat in successione, quã cognatorũ neq; de cognatorũ successione quicquã cavebatur; agnatis enĩ solis providebant. Preterea constat ex legibus 12. tabularũ, primã illam legẽ esse in successionibus, uti quisque legasset, rei suæ ita Jus esto; Quod si in testamento, cum forte decumbentiũ judicia corrumpuntur, aut assentatione, aut nimiis circumstantiũ officiis, aut forte falsis criminationibus, Si, inquam, eo tempore de rebus suis tam moventibus, quam non moventibus, libere disponere, extraneos, præteritis suis, instituere, denique si libere omnem successionem, non solum suorum, sed etiam agnatorum, & cognatorum tollere licuit; cur non in vita, cum sanioris essent judicii, cum tot fictis criminibus non essent obvii, cur, inquam, in vita, non poterant, etiam ordinem in successione instituere, Quis in successione prior, quis secundus, quis tertius esset?

Idem in media jurisprudentia: nam in ea erat locus, & institutioni, & substitutioni, & Iustinianus de numero substitutionum quæritur suo tempore, eumque ad pauciores gradus redegit, neque in his institutionibus proximitati sanguinis locus semper erat: nam alioqui neque institutio, neque substitutio requirebatur, cum ut quisque propior ex sanguine, ita prior admittebatur, sed libera erat & instituendi & substituendi à jure permissa potestas; cui ergo majus licebat, dum qui sanus animo & corpore est, neque cuivis infirmitati mentis obnoxius, ordinem successionis facere, hunc instituere, illum ei substituere, & huic substituto alium etiam substituere posit, cur non & talliare sive substituere, uti in foro loquimur?

Præterea

Præterea & Justinianus majorem apud antiquos jurisprudentes rationem fuisse masculorum quam fœminarum aperte testatur, quodque masculorum in successionibus conditio, erat potior quam fœminarum, quod fratrum filii in infinitum sorori succederent, at sororum filii soli fratribus & eorum soboli: Quod vitium Justinianus uxorius Theodoræ consilio & imperio, ut pleraque alia antiquitatis corrigere volens, in quibus non erat par ratio fœminarum, & masculorum in successione; per omnia mares & fœminas in successionibus æquavit; neque tamen credendum id vitium antiquitatis correxisse Imperatorem, quo mares, seclusis fœminis, in hæreditate præferebantur; Nulla enim talis apud antiquitatem lex erat, veteres omnes id jus ignorabant, & fratres & sorores ad patris communis successionem pariter vocabant, & bonorum possesionem fœminis etiam Prætores permittebant; sed quod non eadem esset ratio in substitutionibus, fœminarum quæ marium, Indignabatur Imperator; nam veteres faciliores ad succesiones marium fuisse quæritur, quam fœminarum, cum natura omnes æquasset.

Quod ad jus feudale attinet, illud non solum talliis non adversari, sed maxime eis favere constat, non solum quod nullas fœminas ad succesionem admittat (quod nihil aliud est, quam rationem primam masculorum sive talliæ esse voluisse) sed multo magis quod tenorem concesionis semper servandum, hæreditatemque secundum eum deferendam expresse jubeat, & nihil utroque hoc, talliis magis convenire potest, quid enim aliud est tallia, si loquamur cum vulgo, quam maris succesio exclusa fœmina? aut feudum talliatum, quam masculinum? aut tenor concessionis, quam lex ipsius concessionis, ut illa lex in tenore concepta, legi communi successionis semper præjudicet, ut in potestate potius domini esset, quam vasalli, quibus hæredibus feudum provideri velit? multo magis quotiescunque utriusque consensus accedit, ut in resignationibus fieri solet: in feudo vero novo, nemini dubium est, quin dominus, qui sibi bene esse quam alteri mavult, quo ad servitia, non in meliori longe conditione sit ex servitio masculi quam fœminæ, & ejus potissimum in feudis rationem habendam in dispositione, & lex & ratio suadet; Adde, quod etiam in multis feudis ecclesiasticis, Prælati, qui forum poli vel conscientiæ sequi videri volunt, successionem masculorum fœmineæ prætulerunt, & cum dispositioni juris communis jus successionis relinquere possent, providisse tamen ut feudi succesio ad masculos tantum pertineret; quod nunquam fecissent, si illo gravari conscientiam putassent; & in omnibus principalibus feudis vallis Erniæ (feuda principalia voco quæ de principe aut senescallo tenentur) non solum mares fœminis præferuntur, sed etiam inter filias & sorores, primogenita; ut ea, nubendo feudum integrum conservaret, ne in partes divideretur, quia divisionem feudi majores nostri putarunt verti posse in incommodum domini: neque id unquam cavissent, si contra leges & jura regni, talia feuda essent prohibita. *An ex jure feudali.*

Sequitur nunc, ut de jure divino aliquid dicamus, utrum ex eo talliæ possint in foro conscientiæ subsistere, an vero tanquam veræ & naturalis successionis præjudicia excludi debeant, & sane prima facie intuentibus, deficientibus filiis, videtur dominus præcipere, ut filiabus hæreditas permittatur: Sic enim in supplicatione filiarum Zelophehad continetur, cum ex communi patre filii defecissent, ut filiæ ad successionem admitterentur: hanc earum petitionem, cum ardua videretur, Moses ad dominum detulit, qui petitionem æquam & rationi consentaneam pronunciavit, legemq; eam succesionis in perpetuum statuit, ut ubi filii deficerent, filiarum esset hæreditas: Quod si talliarum licentia permitteretur, fœminæ excluderentur, maresque ulterioris gradus præferrentur; Contra enim naturam videtur, ut fœminarum conditio deterior quam marium esset; cum, ut ait Justinianus, neque masculus per se neque fœmina sola ad procreationem liberorum sufficiat; sed quemdmodum utrumque deus ad generationis ministerium conjunxit, ita & eandem utrique utilitatem conservavit; itaque plerique non solum tallias nostras contra naturam, sed etiam legem ipsam divinam institutas esse non dubitant affirmare; præcipue cum nulla lex, nulla mentio talliarum in aliquo jure reperiatur. Sunt tamen plerique non minoris authoritatis, qui contrarium tenent, talliasque non solum permitti ex jure divino, sed etiam probari asseverant, easque non solum ex lege naturæ, veterumque omnium institutis, sed etiam ex ipso jure 12. tabularum & media jurisprudentia descendere probare nitantur; nam licet præceptum divinum, quod Moses à domino retulit, hæreditatem Zelophehad, ejus filiabus distribui mandaverat, rationem tamen subjungit, quia nulli erant masculi, quasi diceret, quamdiu superessent masculi, ad hæreditatem admittendos: at neque omnino etiam deficientibus masculis, sed ea lege & conditione, ut non nisi familiæ ipsi (1) alicui ex familia agnato nupsisset, quod & apud Græcos tantum fuisse scribit Demosthenes in oratione contra Boerum, ut nulli mulieri liceret hæreditatem ad extraneos deferre, sed agnato & gentili ex sua familia nubere per leges cogebatur; Præterea leges succesionis, *An ex jure divino tallia licita sint.*

quæ

quæ ex sacra scriptura traduntur, non sunt ad necessitatem trahendæ; nulla enim est respublica, nullum imperium, quod non speciales suas leges de successione habeat, ab iis, quæ in divina pagina traduntur, aliquatenus differentes; nam si ad amussim regulæ divinæ in successionibus omnia dirigantur, neque primogenito locus erit, ut omnino exclusis fratribus succedat. Quod ad jus antiquum attinet, Tallias à jure 12. tabularum etiam probari, iidem contendunt, cum ad successionem agnatos vocent, & non cognatos, agnati enim familiæ nomen retinebant: Et si Floro credendum est, in sua epitome quam libris Livianis præfixerat, Lex Voconia apud Romanos lata est, rogante Voconio Saxa tribuno plebis, sed instigante Catone Censorio, qua, non solum fœminæ ab omni successione extantibus cujuscunque gradus masculis arcebantur; sed etiam, ne ex alieno testamento plus quam quadrantem hæreditatis accipere possint, mansitque lex Voconia diutissime, imo usque ad ipsius Justiniani tempora, qui, quanquam princeps omni laude alioqui dignissimus, uxoris tamen Theodoræ suasu, per omnia mares & fœminas adequavit, ut quod in uno genere liceret & in altero; Nam Theodora mulier ambitiosissima sola poterat omnia apud maritum, eumque, quoquo vellet, impellebat, imo virilis animi fœmina tantum non imperabat; cui, ut viam perstrueret, impotentem sexum non solum successionis, sed etiam dignitatum & jurisdictionis capacem voluit declarari, & nisi rei insolentia, & ex admisso scelere dedecus prohibuisset, marito in monasterium incluso, ipsa imperii gubernacula suscepisset, ut nonnulli scriptum reliquerunt: Aliæ tamen omnes gentes, in successionibus æquiores & sunt & fuerunt maribus; Apud nos, Talliæ nomen, quam apud ullos alios, frequentius est: ratio est, quod antiquarum familiarum splendor & continuatio cum dignitate, in maribus potius consistat, quam in fœminis, Quod licet maxima nobilitatis pars & sentiat & cupiat, nostro tamen jure talliæ odiosæ reputantur, & strictissimam interpretationem recipiunt, semperque in dubiis pro generali successione interpretatio voluntatis sive tenoris fit & etiam sub revocationem cadunt, non solum minorum qui alienaverunt, sed etiam minorum superiorum, qui tales tallias concesserunt; nam sine superioris consensu, vix talliæ locus esse potest: itaque sive vassallus, sive dominus superior infra ætatem sit, Tallia sive infeofamentum talliatum non recte conficitur; nam utrique quasi eo facto læsi, post expletum vicesimum primum annum & intra quadriennium utile restitutio competit, imo quod gravius est, in revocationibus principum post vicesimum primum annum, (nam quæ post fiunt, sub revocationem sive restitutionem non cadunt) expresse in uno capite continetur, regem jam perfectæ ætatis etiam revocare omnes dispositiones talliatas, non solum quia inde graviter sit læsus, sed quasi in præjudicium conscientiæ factas (cujus prima ratio semper debet esse) & quod majus est contra ipsas leges, sed facilem hujusmodi putant aliqui solutionem esse; nam quod ad conscientiam attinet, cujus, ut dixi, semper prima ratio debet esse, si feuda talliata eam gravarent, non minus peccarent reges, qui majoris facti tallia feuda concedunt, quam qui minores, imo & gravius multo; nam ætas minor forte aliquam admitteret excusationem, juris nempe ignorantiam, aut tutorum vel curatorum incuriam, aut quod surreptione id factum sit: Majores autem, quibus suarum rerum administratio est permissa, nullum velum, nullam umbram prætendere possunt, cur hæc talliata feuda admiserint, itaque tam quæ a majoribus principibus, quam quæ à minoribus talliata feuda concessa sunt, revocari sic possunt, quasi principum conscientias gravantia: neque contra leges facta dici possunt, ex eadem ratione; nam si contra leges essent, licet à principibus justæ ætatis facta, tamen ipso jure & exceptionis tantum ope tollerentur, & pro nullis essent, cum jus ipsum non patiatur, quod contra leges fit, id pro valido haberi; itaque in eis revocationibus, ea verba, quibus princeps conscientiæ scrupum: aut, quia contra leges ea facta dicat, prætendit, puto male inserta, & pro non insertis habenda.

Ratio vera cur princeps tallias revocat.

Ergo inferet aliquis, hæc feuda talliata sub revocationem non cadent, cum alia ratio, cur id fiat, reddi non possit, Imo longe major & melior ratio, facit ut hæc feuda revocentur, quasi in præjudicum & enormem læsionem concedentis confecta; quæ prima fere & sola ratio in revocationibus minorum est, & in ipsis revocationibus prætenditur; quis enim nescit grave præjudicium principum commodis fieri, quandò custodia masculi ad eum devolvitur, quam si custodia sive Warda fœminæ fuisset; nam fœmina hæres si in Wardam cadat, secum etiam totam hæreditatem plerumque trahit, cum maritagii hæredis masculi plerumque non magna fiat æstimatio: itaque maximum in his gravamen & incommodum principis versatur, & eadem ratione sub revocationem cadunt, qua uniones Baroniarum, in quibus tamen levius est præjudicium; Sic alienationes suppressa veritate, quæ à sectis curiarum liberant, & infinita alia. Illud etiam perceperunt, qui nostri Serenissimi principis revocationem scripto expresserunt,

cum revocationem in conquæſtu locum non habere decreverunt, (etenim qui feudum acquirit, cuicunque velit id poteſt providere) at rationem non exacte ponderarunt; nam ſi in novo feudo talliæ ſint permiſſæ, cur non in antiquo,& ſi primus conquæſtor ſive acquiſitor,cui velit poſſit providere, cur non & ſucceſſor in antiquo, cum non minus hic quam ille liberam rei ſuæ adminiſtrationem habeat, & ea uti, vel abuti poſſit: Quod ſi aliis in vita diſponere, non minus hic quam ille poteſt,cur non in vita,quid fieri velit poſt mortem,declarare? itaque feuda talliata contra legem ſive regni ſive conſcientiæ qui putat,a vero, meo judicio,longe abeſt, ſed in his non ſtatui immorari; nam tallias neque contra leges regni, neque conſcientiæ eſſe,cenſuit Senatus in cauſa Lawchlani Maklawchlan contra dominum de Lawmound: Hæc ſunt quæ contra tallias, & pro talliis ſolent adduci ab utriuſque partis patronis, quod ad me attinet,nunquam committam,ut,in re tanta,meam ſententiam ulterius interponam, Quam ut illud teſter, qui jus commune patriæ ſequitur, legeſque ipſas teſtes conſcientiæ ſuæ habeat, meo judicio non errare; Talliarum autem jus, publico totius regni conſenſu, receptum non ſolum in maribus, ſed etiam in fœminis, & ut Canoniſtæ volunt:Cœli cœlorum domino, terram autem & jura omnia quæ de terris & feudis habentur,dedit filiis hominum, ut libere,ſi in poteſtate conſtituti ſint, pro cujuſcunque regni commodo,de ſuis rebus poſſint diſponere.

Quot ſunt genera talliati feudi.

Reſtat, ut quæ ſint genera talliæ diſcutiamus;nam cum feudum talliæ id apud nos dicatur, quo non ſolum feudi ſucceſsio a principali linea, ſive ea ſit directa,ſive collateralis interrumpitur, ſed etiam, quando principalis lineæ perſonæ cohibentur & coarctantur intra certos cancellos, aut certa tempora,denique quando ita hæredibus, ex feudo ſimplici alioqui ſucceſſuris,præjudicatur, ut ab eorum linea, jure interverſo, feudum ad alios devolvatur, quam ad eos, qui ex jure naturæ ſuccedere debuiſſent, aut domino aperitur;hinc fit, ut diverſa talliarum genera naſcantur, nam vicini noſtri, talliatum feudum aliud generale vocant, quando feudum alicui conceditur & hæredibus ex corpore ſuo procreatis; nulli enim alii hæredes admittentur in illud feudum,niſi qui ex ejus corpore procreati: ſpeciale vocant, ſi viro & fœminæ & hæredibus ex eorum corpore procreatis detur;nam licet ille, ex alia conjuge, priore mortua: vel illa, mortuo marito, ex alio viro liberos ſuſceperit, non tamen hi ſuccedent.

Feudum in liberum maritagium conceſſum Talliatum apud Anglos dicitur.

Siquidem & illud feudum talliatum eſt, quod in liberum maritagium conceditur, exempli cauſa,ſi Sempronius feudum conceſſerit Titio & Meviæ, ſive exprimatur cauſula illa,& hæredibus inter ipſos procreatis,ſive ex eo matrimonio procreatis (nam idem eſt): imo ſi tantum Titio & Meviæ in liberum maritagium feudum fuerit conceſſum (harum enim trium clauſularum,idem in hoc genere feudi,quod in liberum maritagium dicitur,eſt effectus) feudum talliatum dicitur;nam nulli hæredes ſuccedent,niſi qui ex eo matrimonio nati ſunt, reliquis omnibus excluſis;adeo ut ſi Titius ex alia conjuge liberos ſuſceperit,hi tamen non ſuccedent,cum ſpecialis illa Tallia, in favorem hæredum ex eo matrimonio ſuſcipiendorum, tantum ſit concepta, multo minus hæredes Meviæ;ea enim videtur mens concedentis fuiſſe, ut nolit alios quam ex eo matrimonio natos ſuccedere,Qud enim ſi dominus conſanguineam ſuam, aut aliqua neceſſitudine ſibi conjunctam in matrimonium tradiderit, feudumque ei nomine & reſpectu illius matrimonii tantum conceſſerit, iniquum ſane videretur & à mente domini concedentis alienum,ſi,conſanguineâ ſuâ ſine liberis defunctâ,commodum illius feudi ad extraneos pertineret: Id autem præcaveri poteſt, ſi clauſula hæc, quæ frequentiſſima eſt, adjiciatur (Quibus deficientibus legittimis&propinquioribus hæredibus dicti Titii aut Meviæ)nam alioque, feudum, liberos illius matrimonii reſpectu cujus conceſſum eſt, non egreditur: Noſtri non dubito, licet clauſula hæc (quibus deficientibus &c.) non eſſet adjecta, eam pro expreſſa habuiſſent, erroremque ſcriptori, vel librario, vel notario imputarent, & feudi ſucceſſionem liberis,à Titio etiam ex alio matrimonio ſuſceptis,concederent,ut in ſequenti Talliæ ſpecie apparebit,in quo quidem meo judicio graviſſimè peccarent. Hoc etiam non eſt prætereundum in hoc feudo in francum maritagium dato,(quod apud vicinos noſtros frequentius eſt,quam apud nos)quod talis feudi hæredes,nihil domino præſtent uſq; in quartum deſcendentium gradum; in quinto gradu,tenebunt per tale ſervitium,quale dominus ejus ſuo domino præſtare tenetur: gradus autem apud Anglos,ut antea monui,eodem modo numerantur atque apud nos, ut frater & ſoror unum tantum gradum efficiant.

Alia ſpecies feudi Talliati.

Aliud feudum talliatum dicitur, Si feudum Titio & Meviæ ſit conceſſum & hæredibus eorum quibuſcunque; nam hoc feudum Angli affirmant Talliatum, & jure quidem, quia, à natura feudi ſimplicis divertit; cum in feudo ſimplici ad Titii hæredes pertineret ſucceſſio, etiam ſi hæredum tantum in genere mentio fieret: at in hâc ſpecie, Titius & Mevia, ſi nullos ex eo matrimonio liberos ſuſcepiſſent, & mortui

 eſſent,

essent, feudum pro æquis partibus ad hæredes utriusque deveniret, ita enim in ipsa dispositione cavebatur, Titio & Meviæ, & hæredibus eorum: itaque divisionem ex verbis dispositionis feudum recipiet; nam in feudis eorum verbis inhærendum est, cum sint stricti juris, & numquam ad mentem legis recurrendum, cum verba menti prævaleant, nisi quando in verbis ambiguitas continetur. Hæc Anglorum expressa est decisio, quam ego libens sequar, cum tamen sciam aliter in Senatu sæpe judicatum, & clausulam illam (hæredibus eorum) ad hæredes viri, (qua vi, qua interpretatione inclementi) tractam.

Tertia species Talliæ. Sic Tallia est, Si quid detur Titio & hæredibus ex corpore suo procreatis; nam fratri aut aliis ex collateralibus in hac successione locus non erit: Sane Angli omne feudum putant Talliatum, ubi hæreditas providetur; (utor verbo forensi) per eam clausulam (quibus deficientibus, hæredibus) feudum enim simplex definiunt, quod uni simpliciter & ejus hæredibus concessum est; nam hæredes semper proxime successurum respiciunt: Equidem hoc genus feuda ut Talliata non negaverim; nam quodam modo Intercisum est jus hæredum dicti Titii, nisi in uno eo casu matrimonii, & prolis in eo susceptæ; Sed de hoc feudorum genere tractare hic non est animus, tantum illud admoneo, quod licet sæpius antea monuerim, nunquam tamen satis monitum puto, verba ipsius Investituræ non esse extendenda, cum sint strictissimi juris, eaque verba, legem successionis in omni feudo facere, adeo ut si feudum sit alicui concessum & hæredibus ejus ex sexu fœminino, masculi nunquam succedent.

Feuda autem apud nos Talliata sunt, cum certæ personæ investitura fit, & hæredes ex ejus corpore masculi tantum designantur, Quibus deficientibus alius & ejus hæredes masculi ex ejus corpore suscepti substituuntur, & illis deficientibus tertius, & ejus hæredes masculi adjiciuntur, Quibus omnibus deficientibus hæredibus dicti Titii, sive primæ personæ masculis quibuscunque, idem nomen familiæ, & ejus insignia ferentibus: Hæc communis est feudorũ talliatorũ natura, ut in eis masculi tantũ succedant, & in jure feudali masculina feuda dicũtur: In quibus hæc duo sunt cõsideranda, primũ, in his feudis fœminas omnes & ex eis descendẽtes excludi: neq; sufficit, si quis ex filia nepotem habeat, ut is, quasi jure repræsentationis in avi locũ, tanquã ejus proximus hæres masculus succedat; neq; enim hæres masculus proximus rectè dicitur, qui non ex integra linea masculina, nusquã per fœmininam intercisa, descendit; itaque ex filia nepos, licet mas, masculus tamẽ hæres non est; neq; ad feudi masculini successionem admittitur. Deniq; ut breviter rem totam absolvamus, feudum quod nos talliatum dicimus, illud pene est, quod feudum simplex in jure est, quod ad fœminas nunquam descendit, neq; debetur, quanquam apud nos tallia hæc aliquando specialis est, ut non solum proxime successurus, talliæ hæres putetur, sed etiam quis alius, cujus personam dominus prælegerit, etiamsi remotior sit; nam & in bastardos talliam sive provisionem fieri posse Senatus censuit, in ea causa quæ inter Dominum *Andream Hayum* Arroliæ Comitem, & *Hayum* de Cokstoun cõtrovertebatur, qui licet spurius, in investitura tamẽ hæres destinatus, cum hãc substitutionem Arroliusoppugnasset, quod spurii ne successionis quidẽ talliatæ essent capaces, aliter tamen Senatui visum est, licereq; cuiquam æquum censuerunt, ut feudum suum quibus velint personis talliarent, sive hæredes substituerent: Sic Jacobus Moravius comes, Jacobo Melrosensi & Calcoensi antistiti ex vi provisionis sive talliæ successit: Sic Franciscus Bothuelius, Jacobo Comiti Moraviæ; ex eo tempore nullum impedimentum in personis talliæ factum, quin quis uti feudum suum talliasset, ita jus esset: nec etiam in solis personis nominatis talliæ consistunt, sed sæpe etiam in familiis; nam in familiorum primogenitos sæpe vidi talliam conferri, sic, ut deficiente concedentis familia, primus ex altera familia succederet; hi autem ex tallia hæredes, alio etiam nomine hæredes provisionales dicuntur, Si quis enim recte expendat, Hæres talliæ & provisionalis, (quem vocamus) in idem concurrunt; nihil enim aliud est tallia quam provisio, qua directa linea descendentum aut collateralium intersecatur; locusque aperitur alii successori. Apud nos, hæredes propriè talliati ii communiter habentur, qui ad successionem ex linea masculina proximi vocantur, & ex Senatus sententia hæredes talliati in genere, masculos proximos denotant. Provisionales, si quis ex alterius substitutione (nos provisionem dicimus) succedat, quàm is masculus qui proximus esset; itaque provisio nihil aliud in effectu est, quam tallia.

Quomodo tallia fit, & quomodo dissolvitur. Nunc quid in Tallia requiratur, quoque modo dissolvatur, videndum: Talliari feuda ex jure nostro non possunt, nisi ex consensu domini sui superioris, & id in eis feudis quæ de rege tenentur expresse censuit Senatus, & in aliis

Dominis

Dominis superioribus eadem ratio est; nam ut antea utilitates regis quam maxime minui ex feudo talliato diximus, cum majores multo commoditates proveniant ex hærede fœmina, quam masculo, sic & in aliis feudis, quæ non de rege, sed de aliis superioribus tenentur, idem dici potest; nec rex in hoc casu, nisi privilegio juris communis fruitur; in quo expresse cavetur, vassallum domini sui superioris conditionem facere deteriorem sine domini consensu non posse, & hoc ratio ipsa postulare videtur: alia ratio juris feudalis est, quod cum dominus successionem legittimam totius sobolis in genere vassalli elegerit, vassallus ad alios hæredes, quam quibus dominus provideri voluit, jus feudi transferre non possit; nam & hæc sola est ratio in recognitionibus, quod cum dominus vassallum, ejusque descendentes, eorum fidem sequutus elegerit, vassallus, ingrati animi judicio, successionem contra domini voluntatem intervertere, & in alios hæredes transferre destinarit; Ego tamen, si vassallus subinfeudaverit quempiam in feudo de se tenendo, in eis casibus, quibus subinfeudatio permittitur, in eisdem etiam feudum talliare posse puto, motus eis rationibus quæ in revocatione JACOBI sexti continentur. Ratificatio autem Talliæ, à Domino minore concessæ, semper fieri ab eo jam majore facto potest, antequam, pro rescindenda Tallia, rescissoria ab hæredibus linealibus ietentetur; etiam licet legittimè illa Tallia fuit à Domino revocata, dum modo in nudis finibus simplicis revocationis constiterit, nec dum actio intentata fuerit; nam licet quod nullum est ratificari non potest, tamen confirmatio ab eo procedens, qui jus concedendi ab initio habuit, pro nova concessione sive Tallia sæpe habetur.

Rumpitur autem sive dissolvitur Tallia ex mutuo consensu domini superoris & vassalli, eodem quo constituebatur modo; cum nihil sit tam naturale, quam unumquodque eodem modo dissolvi, quo colligatum sive contractum fuit; Mutuus autem consensus tum dicitur cum vassallus resignationem facit in manus Domini sui illius feudi Talliati (etiam sine mentione Talliæ) pro nova investitura sibi & hæredibus suis concedenda, licet non exprimat (quibuscumque) cum tamen hæredis nomen per se relictum proximos ex linea tam masculina, quam fœminina comprehendat, eamque novam investituram in effectum deducit, per sasinam consequentem: Hæc itaque apposui quia sæpe fraus fieri potest, in his novis Investituris, dum vel notarius, qui instrumentum resignationis facit, non satis fuerit rei gerendæ peritus, aut erraverit (ut facilis est in similibus error) Putans in favorem generalium hæredum resignationem factam, cum tantum in favorem hæredum Talliatorum facta esset, sasinaque per actornatum ignorante plerumque vassallo capi poterit: Itaque in his resignationibus caute omnia sunt facienda, ne aut imperitiæ, aut errori, aut etiam falsitati fenestra aperiatur; nec interest in hoc genere resignationum, utrum investitura hæc nova resignanti in genere & ejus hæredibus fiat, an alii extraneo, cui prior vassallus feudum vendendum contraxerit; nam in utroque casu, si nova investitura fiat, alicui & hæredibus ejus ingenere, sasinaque & possessio sequantur, non dubium quin feudi Tallia rumpatur, & successio ad proximos hæredes redeat, sive hi sint masculi sive fœminæ, facile enim res quæque ad suam pristinam naturam, à qua decesserat, revertitur. Quod autem diximus Tallias dissolvi per resignationem vassalli in manibus domini pro nova investitura ei & hæredibus quibuscunque danda; Idem erit, si alienatio à vassallo vel filio vel extraneo fiat, & ejus hæredibus quibuscunque, & sequatur confirmatio superioris. Hoc autem generaliter tenendum est, si feudum per vassallum resignetur in favorem hæredum Talliæ, sine ulteriore additione, & nulla sit in superioribus investituris tallia, talliam non censeri, sed hæredibus quibuscunque deberi: Talliatum feudum respicit personam accipientis; nam si quis cum antea feudum sibi & hæredibus suis in genere haberet, illud postea alteri extraneo disposuerit, & hæredibus ejus masculis, talliatum vix videri possit, cum extraneo liceat, quibus velit hæredibus, acquirere. Sed si filio fortasse secundogenito (primogenito mortuo relicta sola filia) feudum per resignationem impetraverit, & ejus filiis masculis, quibus deficientibus, alteri filio & hæredibus masculis, & fortasse tertio & ejus hæredibus, quibus omnibus deficientibus, dicto resignanti & ejus hæredibus masculis quibuscunque, licet videatur ea dispositio quæ secundogenito facta est (quia non erat successurus) in extraneum collata, itaque & licita, tamen, quia postrema clausula in hæredes primi concedentis resolvitur, feudum talliatum merito censebitur. Annotandum igitur in feudo talliato, mortuo vassallo, qui non solum hæres ex linea descendens erit, sed & idem masculus fuerit, si deserviri se faciat in hæredem in genere patri suo, talliam non rescindere: cum hæres idem sit & Talliæ & lineæ: nec obstare, quin proximus ab eo hæres masculus, in hæredem talliæ deserviri poterit; licet ejus antecessor cum esset filius, & proinde omnimodo hæres, se tantum pro hærede generali agnoverit.

Quomodo tallia dissolvatur.

 Communia

Communia de successionibus.

Diegesis Decimaseptima.

Duplex successor.

DUplex cum apud nos sit successio, Altera quæ rerum mobilium, altera quæ immobilium sit, duplices inde hæredes nasci necesse est: neque enim qui in bona immobilia succedit semper hæres est, cum ex empto vel alio titulo particulari succedere possit; neque qui in mobilibus locum occupat, Hæredis omnino nomine caret; Executor enim hæres in mobilibus dicitur, quanquam hæredis nomen alteri potius tribuatur.

Quis sit executor.

Quod ad hæredem mobilium attinet, is ex Testamento, vel ex intestato succedit: Ex testamento, cum ei & ejus fidei administratio omnium rerum mobilium à testatore permittitur: ab intestato tunc, cum vel nullum testamentum factum, aut illud ruptum aut irritum fuerit, recusante hærede mobilium (quem executorem nominavimus) onus sibi commissum; neque enim necessitas cuiquam incumbit, ut invitus illud in se recipiat: imo nec is, qui in hereditatem immobilium succedit, officium executoris in se invitus recipere cogendus est, licet ejus maxime intersit, ut mox apparebit. Itaque si vel nullum sit testamentum, aut irritum aut ruptum recusatione executoris fuerit, ad ecclesiasticam jurisdictionem recurritur, ut, qui ei præsunt, executores dativos dent; quorum officium, postquam fuerint confirmati, à curatore bonis dando, in jure civili, non multum differt; Nam & hi curatores à creditoribus defuncti rectè conveniuntur, & à debitoribus rectè exigunt, bonorumque omnium mobilium administrationem habent: Hoc tamen monendum est neque executores ex testamento, neque ab intestato, recte quicquam judicio persequi, aut in eo hoc nomen consistere posse, donec inventarium à se confectum & interveniente sacramento Commissariis oblatum fuerit, confirmationemque sui officii sive administrationis ab illis acceperit, nisi forte cum dubia est inventarii confectio, & debitorum vel inopia vel difficultas vel debiti incertitudo aliquando occurrat; nam in his casibus solent executores, vel nominati, vel dativi veniã à Commissariis Ecclesiasticæ jurisdictionis: vel (ut sæpe fit) ab ipso Senatu licentiam, ad tempus, quo commodè possint judicio experiri, verum-ne sit debitum necne, impetrare; præstita prius cautione, se illo tempore judicio legittimo litem contra debitorem dubium moturos & tentaturos, verum sitne debitum necne: Nec ultra tempus veniæ indultæ (quod sæpe ad sententiam extenditur exclusive) licet actionem continuare aut prosequi, nisi ex nova causa licentia hæc seu venia continuetur. Quod si fraus in inventarii confectione facta fuerit, aut aliquid fuerit in inventario omissum, aut vilius, quam par est, æstimatum: ad id petendum, executori actio non datur; quia juramenti Religio obstat, nisi ipse qui juravit, probabilem ignorantiæ causam habuerit, priorque quam ullus alius ad Commissarios detulerit; alioqui alius dativus ei præferetur: Ante hanc confirmationem si se bonorum administrationi immiscuerit, universalis tum habetur intromissor, in eumque non minus quam in verum executorem omnes actiones competunt: ipse tamen agere non poterit, donec in executorem fuerit confirmatus: Quod si alius fuerit executor confirmatus, is contra eum qui se immiscuit, pro eis bonis omnibus, quibus se immiscuit repetendis, actionem habebit; is vero qui se immiscuit, soli executori de rationibus suæ immistionis reddendis tum tenetur, ab aliis creditoribus liberatur; Itaq; executor nomen juris est, Intromissator nomen facti: hic, in solidum pro debitis hæreditatis tenetur: ille, tantum pro viribus hæreditatis; neque enim executoris officium cuiquam damnosum (ut postea dicemus) esse debet: At qui se alienis bonis immiscuit cum culpa carere non potest (nam in jure culpa est rei ad se non pertinenti se immiscere) cum convenitur à creditoribus, nunquam vires suæ intromissionis exhaustas causabitur, neque pro rata tantum intromissionis convenietur, jure nostro, sed in solidum tenetur. Itaque cautè providendum, cum quis se alienis rebus immiscere velit. Sed vires hæreditariæ nunquam creduntur exhaustæ, donec executor judicio legittimo confirmatus, debitisque emergentibus gravatus, rationes apud judicem ecclesiasticum reddiderit, secundum vires inventarii, omnibus citatis quorum interest, & eis præsentibus aut saltem contumâcibus à judice fuerit eo onere liberatus; neque enim postea creditoribus satisfacere tenetur, nisi ejus manifesta fraus in rationibus reddendis appareat, ut mox dicemus. Si plures sint intromissores quos vocamus, hæc exceptio ei, qui ut intromissor convenitur, hodie proderit, si eos nominet, & intromisisse se bonis jacentibus probet,

adeo

adeo periculosum est se immiscere bonis jacentibus, nisi autoritas aut licentia judicis præcedat.

Duplex successio in Immobilibus. Ad eundum modum successores in rebus immobilibus dividuntur: alii enim sunt qui hæredes dicuntur, qui in universum jus defuncti, quod tempore decessus sui habuit, succedunt; nam hæreditas est nomen juris: alii qui universales successores sunt, quod est nomen facti; neque enim hæredes ab hominibus jure nostro fiunt, cum illud solius esse Dei dicamus: ut neque jure civili prætor hæredem facere poterat, cum à lege hæreditates deferantur: at homines (quod antea prætores facere soliti) bonorum universales successores faciunt, veluti cum quis eum, qui immediate est successurus, in feudis suis aut eorum uno investit; nam is, ut in jure civili bonorum possessor, est pro universali hærede sive successore habendus: discrimen idem est inter hunc hæredem & universalem successorem, quod antea inter executorem & eum qui se immiscuit bonis hæreditariis; quod licet in hunc omnes actiones competunt, quæ in defunctum poterant competere, non tamen agere potest, donec legittime & solenniter hæreditatem adjerit, (1) in hæredem deservitus fuerit: eodem modo atque qui bonis se immiscet, omnes actiones in se recipere tenetur: ipse agere, donec nomen juris accesserit, non potest: at hæredi & in hæredem omnes actiones sine ullo discrimine competunt, nec minus ille agere contra omnes creditores, quam conveniri ab illis poterit.

Secunda Differentia. Alia differentia inter eos est, quæ tamen aliqua in parte in priorem incidit, nempe si hæres à creditoribus hæreditariis conveniatur, & damnatus sit, actionem babet contra executorem pro rationibus suæ executionis sive administrationis reddendis & debitis quæ solvit, si facultates rerum mobilium suppetant, repetendis: successor licet universalis, gravatus debitis, repetitionem non habet, donec se in hæredem deserviri curaverit: at executor, hæredem Immobilium indemnem, ab evictione rei immobilis servare non tenetur, immo ne assedationum evictiones, ut neque ullæ actiones, sive acquirendæ sive retinendæ aut recuperandæ hæreditatis sint, aut hæreditatem sapiunt, in executorem dantur. Jure nostro itaque, executor, aut qui se bonis immiscet, in mobilibus tantum repræsentat defunctum: in rebus immobilibus aut eis quæ immobilium loco sunt, hæres; nam hunc solum postea eo nomine designabimus.

Tertia Differentia. Tertia differentia est, quod hæres non nisi elapso anno conveniri potest, idque expressa constitutione trium ordinum hujus regni: executor vero, vel qui se immiscet bonis mobilibus, aut qui pro universali successore est, quocunque tempore recte convenitur; datur tamen aliquando, si petatur & causa justa videatur, tempus deliberandi; idque ex summa æquitate.

De rebus mobilibus hæreditariis. In hæreditate bonorum mobilium, non omnia mobilia executori, licet hæres mobilium videatur, deberi certum est; nam unius cujusque rei mobilis optimum in specie debetur ei, qui in feudo succedit, aut qui in hæredem generalem retornatur. Quid autem sit in unaquaque specie optimum, extat Titulus sive potius catalogus rerum, quæ sub hæreditate bonorum mobilium cadunt & lectorem ad illum remitto. Illud tamen monendum est, neque ornamenta mulieris aut viduæ, quibus se ornaverit vivo marito, deberi: neque si plura habeat, ex iis aliquod ab ea exigetur vel jure nostro vel Anglorum; Itaque si quos torques, gemmas, annulos, armillas, & id genus similia tempore primi mariti habuerit, quibus corpus suum ornare solita erat, neque in inventarium veniunt, neque si plures habuerit, earum aliqua, sed vel filiabus vel eis qui proximi sunt, debentur. Præterea si quid apud defunctum sub pignore vel hypotheca fuit, quod nos invadiatum dicimus, illud inter hæc bona hæreditaria non numerabitur; nam ut ex bonis his hæreditariis quid sit, duo concurrere debent, titulus nempe & possessio (1) ut is qui decessit in titulo fuerit, & in possessione tempore mortis suæ; neque enim propriè possidere dicitur, qui non ut suum sive suo nomine possidet; Pignus enim alieno nomine possidetur, sed summæ, pro quibus pignora subjacent, eæ sunt in inventario exprimendæ; alioqui, in eis, locus erit dativo executori: At si res optima, quæ ad hæredem pertinere debeat, à defuncto, dum vixit, pignori data fuerit, pignus illud luere suis sumptibus hæres mobilium sive executor debet, ut hæredi immobilium præstetur, si modo illud, quod oppignoratum est, prælegerit. Si ex pluribus uxoribus plures susceperit liberos, primogenitus tamen sive is ex prima sive secunda, aut tertia conjuge prognatus fuerit, bonorum hæreditariorum mobilium electionem habebit; Nam semper est electioni locus, ut id non debeatur, quod in unoquoque genere optimum est, sed quod ut optimum hæres elegerit. Si plures sint filiæ omnes ex æquis partibus succedent, neque primogenituræ in hoc casu inter fœminas locus erit; etiamsi ex diversis conjugibus fuerint susceptæ: Si cuiquam fœmina hæres extiterit & moriatur, ad ejus primogenitam, si ex justis nuptiis fuerit, aut hæredem bonorum

mobilium

mobilium hæreditas pertinebit, ut etiam in primogenito masculi, neque in eo genere hæreditatis, successori præjudicare potest, neque ea vel extraneo, vel remotiori, neque marito suo prælegare, & hæredem fraudare potest; cum tamen magna dubitationis ratio sit, cum uxor nulla bona habere in jure præsumatur, quæ non sint mariti, aut à marito acquisita; nam fœmina constante matrimonio honeste non præsumitur acquirere, nisi ex bonis mariti, & licet hæreditariarum rerum mobilium legatum nullum sit, tamen pretium rei legatæ ex bonis testatoris debetur; Ita ut res ipsa ad justum hæredem devolvatur. Quod autem diximus, in lecto ægritudinis defunctum non posse hæredi apparenti in successione bonorum mobilium hæreditariorum præjudicare, intelligendum est, nisi inopia aut necessitas urgeat, cum in casu necessitatis, etiam bona feudalia liceat alienare, idem puto in causa ingratitudinis, si declaratoria vel per actionem, vel per exceptionem sequatur: Multæ aliæ quæstiones de executore & eo qui se bonis immiscuit quotidie occurrunt, quas tamen libens prætereo, suisque judicibus relinquo, cum nostri tantum sit instituti, feudorum qualitates & usus describere: Hæc de primo genere successionis mobilium & immobilium, in quibus, hi successores secum, & in quibus immobilium successores cum utrisque conveniant, & in quibus dissentiant: reliqua, quæ sequuntur, tantum in immobilium successoribus locum habent, breviter itaque percurremus in quibus inter se consonent, & dissideant.

Prima communio. Primum itaque hoc omnium feudorum est commune, ut semper inquiratur quis obiit ultimo vestitus & sasitus? & quæ sit investituræ conditio? an illa salvis ejus verbis possit ad petentem accommodari? exempli causâ, si feudum sit maternum & ex materno genere procedat & moriatur is, qui proximus ex linea materna, quæraturque quis ei sit proximus hæres? proculdubio in genere, tantum ex paterna linea hæres ei succedet; quia maternum genus in feudis non attenditur, sed cum inquiritur quis sit ei proximus hæres in tali feudo? tum qualitas feudi est inspicienda, utrum sit paternum an maternum; nam si maternum, ad proximum ex linea matris feudum pertinebit, quod & apud Anglos observatur; vidi tamen contrarium in Senatu observari in causa JOANNIS GILBERT, quam sub nomine agebat, ubi Senatus neglecto unde venerat feudum, solum id attendit, quis defuncto proximus hæres ex linea paterna erat, licet postea, cum ea res ad majores causas possit derivari, sententiam plerique mutarunt. Apud Anglos, si nemo ex patris sanguine supersit, conquæstus ad proximum ex materna lineâ devolvitur, nempe si quis sibi acquisiverit & hæredibus suis, sed in successionibus nunquam attenditur linea materna deficientibus hæredibus ex parte patris, sed ad dominum redit. Sic in discensu hæreditatis ex fœminea linea, deficientibus hæredibus ex linea matris, à qua descendit hæreditas, nunquam ad paternam lineam pertinebit, sed ad Dominum.

Secunda communio. Secundum hoc annotandum est in omni successione feudali, consuetudinem loci semper esse servandâ, sed & hoc addendum, illius loci consuetudinem servandam, in qua feudum situm est, non ubi quis defunctus est, exempli causa, De conquæstu licet in Gallia testari, & cui quis velit, testamento feudum novum relinquere, apud nos non licet; itaque si Scotus qui feudum novum in Scotia acquisierit, in Gallia mortuus fuerit, fortasse ibi civis factus, & testamento velit novum hoc feudum quod in Scotia habet, alicui relinquere more Gallico, non potest, quia feudum hoc in Scotia situm est, ubi de eo testari non licet.

Tertia communio. Hoc etiam successionum sive linealis, collateralis, sive talliatæ commune est, quod deficiente recta linea, vel collaterali, vel tallia feudum ad dominum redit, à quo profectum est; nam si cui & descendentibus ex se feudum sit concessum & descendentes defecerint, ad dominum feudum redit, etiamsi non exprimatur, isque adeo ultimus hæres dicitur: apud nos, fisco locum esse plerique putant, quasi in bonis vacantibus & quorum Dominus ignoratur; sed nescio quam bene. Si cui & ejus hæredibus in genere feudum sit dispositum, collaterales succedunt, usque ad septimum gradum, ut multi putant, Si nemo sit intra septimum gradum, feudum ad Dominum redit, quasi ultimum hæredem: alii in infinitum successionem admittunt, si modo de eo constet, & legittime probari possit, quod nuper in duabus actionibus vidi decisum, Una, quæ ad Dominum Marrium pertinebat, cujus pater ultra decem gradus ab *Elysabetha Dowglas* Comite hæreditaria Comitatus Marriæ aberat, & tamen ei in hæredem dicti Comitatus deservitus ex legittima inquisitione fuit; Sed ille totam propaginem ab ipsa stirpe adeo legittime & solenniter demonstravit, ut nemini de successione quæstionem reliquerit: altera erat Domini Setoun, qui cum pro redemptione partis dominii de Langnidrie contra Forresterum de Corstorphen & Forresterum nothum *Jacobi Forrester* de Corstorphen ac ejusdem hæreditatis possessorem, actionem intentasset, ut

actio

actio in ejus persona consisteret, se in hæredem Seitoun, uni ex majoribus sed ultra septimum gradum deserviri curavit, non tantum ex recta linea, sed etiam collaterali, quia recta semel aut bis erat interrupta. Scimus omnes Christanissimum Galliarum regem Henricum quartum ne in decimo quidem gradu consanguinitatis prædecessorem suum Henricum tertium attigisse: Itaque non tantum ad septimum gradum numerari successionem collateralem credendum est, sed etiam ulterius; modo id legittimis monumentis constet aut evidenter probari possit, (& ut textus loquitur) non sit dubium eum hæredem esse, neque famæ credendum puto, licet in his quæ ultra hominum memoriam sunt, aliquando famæ sit credendum: in jure feudali regula hæc servatur, si semel feudum descenderit, in infinitum ad collaterales pertinebit: si vero fuerit feudum novum, usque ad septimum gradum tantum inclusive, ut antea dixi: apud nos utrumque in infinitum extendi puto. Itaque ut ad ultimum nostrum hæredem redeamus, is dominus feudi est; nam ad eum ratione feudi, si nullus certus hæres appareat, ex eorum numero qui in dispositione continentur, feudum redit, etiamsi non sit expressum ut in eo casu rediret; lex enim illa naturalis feudi est, sive naturalis omnibus inhærens feudis qualitas, cujus expressione (ut in antea in diegesi monui) non est opus; nec tamen idem est, ac si fiscus bastardo, qui ex jure hæredem habere non potest, nec si ex crimine forisfacto sive Majestatis damnato succedat; neque enim tum rex, ut ultimus hæres succedit; nam bastardo ex jure nullus hæres esse potest, sed potius factum in hac specie spectamus, si nullus hæres ex cognatione inveniri & demonstrari possit: in perduellionis damnato Rex suæ injuriæ ultionem habet: at in ultimo hærede aliud, nam eo casu dominus feudi jure succedit, licet alioqui etiam, ex jure feudali, valuassinus in primum dominũ peccans feudo sit privandus, cujus saltem præsentatio ad dominum superiorem, in quem peccatum est, pertinebit: In forisfactura, Rex ad debita damnati exolvenda non tenetur: si ut ultimus hæres succedat, tenetur non minus quam alius hæres: idem etiam juris puto, si Rex bastardo sive spurio successerit, ut in hoc casu Rex etiam creditoribus bastardi teneatur: illud tamen advertendum, quod apud nos hodie, Rex in omnibus feudis bastardo succedit, non tantum in eis quæ de se tenentur, Et hic, quasi dominus feudi succedit ex defectu hæredum: in eis autem feudis quæ de alio domino tenentur, præsentatio ad regem devolvitur, ut rex possit quem velit vassallum domino præsentare, dominusque cogetur eum ipsum, qui à rege præsentatur, in vassallum recipere, eisdem legibus & conditionibus, quibus bastardus fuit antea investitus. In mobilibus, ut abinitio dixi, jure coronæ succedit. De hoc ultimo hærede habemus exemplũ manifestũ in Winceslao Rege Bohemiæ apud Albertum Crantzium; Nam cũ regnũ Bohemiæ feudũ tantũ esset imperii (ut Neapolitanũ & Siculum regnũ feuda sunt Romani Pontificis) & VVincessaus Rex moriens filium cognominẽ hæredẽ regni instituisset; isq; eodem anno à suis cæsus esset, nec ex se liberos reliquisset, jure feudi, regnum ad imperium rediit, & non ad ejus proximos, licet hæredum in concessione fuisset mentio: Hoc etiam monendum est, si quis se hæredem esse contendat, retineri tamen feudum à domino debere, donec lis decidatur; sed si pro non dubio hærede judicatus fuerit, restituet ei feudũ: dominus interea fructus suos facit, quia ratione feudi sive eschetæ dominicæ ad eum pertinent. Idem in feudo militari, si quæstio sit, an vassallus plenam ætatem viginti unius annorum expleverit nec-ne.

Differentia inter successionẽ bastardi & ultimi hæredis.

Hoc præterea omnium feudorum commune est, ut institutio in eis locum non habeat; neque enim hæredes ex institutione veniunt, sed ex successione; Quod in feudo antiquo, ex jure feudali, verum est, regem testamento secundo genitum instituere non posse nisi primogenitus omnino sit inhabilis, imo nec vassallus, etiam cum domini consensu, in feudo potest agnato immediate successuro præjudicare; dubitationem tamen facit, quod & apud nos & in Gallia fieri videmus in contractibus matrimonialibus, cum quis filium suum ut apparentem hæredem, cum ea, quæ ex ampla fortasse familia fuerit, conjunxerit, & conditio contractus fuerit, eum instituendum in tota hæreditate & tamen hic est institutio & non successio, Respondeo, non instituitur hic hæres, licet promittatur ei servanda hæreditas sive successio, aut si quid in præsentia convenerit ut ei detur; in quibus casibus pater constituitur, quasi debitor filii, cogique potest ad implementum eorum, quæ promiserat: Sed si filius tantum est creditor patris, nec est hæres institutus, dubitari potest an onere paternorum debitorum gravabitur, mortuo patre, ac si hæres esset? certum enim est hunc filium debitorum oneri subjacere ex jure, maxime si (ut hæres apparens) exprimatur, imo etiamsi absolute, nulla mentione habita hæredis apparentis, commodum senserit; si modo revera sit hæres apparens: Quod si, ut hæres apparens contrahat

Quartum omnium feudorum commune.

contrahat, licet sit is qui in hæreditate succedere debet, si tamen ex eo contractu commodum non senserit, & si postea abstinuerit, non cogetur creditoribus satisfacere, horum omnium ratio ex moribus Gallorum desumitur; Nam Galli hanc non vocant Institutionem hæredis, sed quasi præceptionem hæreditatis, ut cum illud quod filius mortuo patre assequeretur jure sanguinis, id ei vivo præstatur, duoque quasi vincula concurrant, Alterum agnationis, alterum conventionis seu promissi exolvendi. At sive investitus sit, siue præcepta hæreditas, negari fere non potest, quin votum captandæ mortis inducat, quod in jure toties prohibetur: sed in hoc non omnino cum jure communi consentimus; nam licet pacta de Instituendo aliquo in quota parte bonorum, etiam apud nos reprobentur, quod liberam testandi facultatem adimant, votumque captandæ mortis alienæ inducant, tamen hæc promissio hæreditatis ei cui debetur, & qui in ejus spem altus & educatus est, non videtur inducere votum captandæ mortis alienæ, neque testamenti factionem tollere, in his, de quibus, quis libere apud nos testari potest, nempe de bonis mobilibus: Hæc autem generalis successio in extraneo nunquam habet locum.

Quis dicatur extraneus.

Extraneus autem is dicitur, qui immediate non est successurus, ratione habita ad id tempus quo investituram accepit. Apud nos, si quis successioni proximus, infeofamentum acceperit, per resignationem ejus cui succedere debet, & terras post mortem defuncti, cujus usufructus reservatus erat, possederit, habetur pro hærede & hæreditariis actionibus obnoxius: dixi, si possederit, cum resignatio & quæ sequitur ex ea sasina, eo insciente & ignorante fieri possit, quo casu iniquum esset quempiam oneribus hæreditariis implicari.

Quintum commune omnium successionum.

Commune omnium successionum hoc etiam est, quod quilibet successor, sive in mobilibus qualis est executor, aut qui se immiscet: sive hæres in mobilibus hæreditariis: sive hæres feudi sive successor in feudo, vivente patre, cui immediate tamen successurus est: aut si fuerit ultimus hæres, ut omnes hi debitis defuncti exolvendis teneantur, adeo, ut si quis defunctus ad factum obligatus fuerit ad diem, nec in tempore fecerit, veluti si se infeodaturum ad diem spopondisset, & in morâ fuisset, à die moræ non tantum creditori & ejus hæredi in quod obligatus fuerat tenetur, sed etiam cum omni causa. Causam autem dicimus, omne id quod creditor habiturus fuisset, si ad diem infeudatio facta fuisset, & sic creditor habebit omnes annuos proventus illius feudi, quod erat disponendum, qui, ut ad creditoris executores non pertinebunt, sed ad hæredes, sic a debitoris hæredibus sunt præstandi, nisi in pecunia debitum consistat; nam tum executor aut qui bonis se Immiscuit tenebitur, sed in hoc arbitrium est creditoris utrum velit convenire: Ita tamen ut si executor nondum inventarium fecerit, & se abstinuerit, nec a judice fuerit confirmatus, resque omnis sit integra, actiones invitus in se recipere non cogatur, post confirmationem cogitur: ita tamẽ ut ad rationes suæ administrationis faciendas admittatur, si petierit: quod hoc modo fit, Citatis omnibus creditoribus defuncti in specie, si qui sint, quorum specialiter interesse cognitum sit, omnibusque aliis in genere, ad ecclesiam ejusdem Parochiæ, & crucem publicam primarii burgi illius vicecomitatus, Dies executori confirmato constituetur, ad rationes audiendas, & eo adveniente, si ex fide Commissarii rationes redditas perspexerint, executorem ab omnibus aliis oneribus defuncti liberum pronunciant, nec exinde pro debitis hæreditariis tenebitur ulterius, quam pro reliquiis rationum, quæ apud eum sunt: quod si inventarium fuerit exhaustum, exceptio redditarum rationum eum liberat, neque ultra vires inventarii tenetur; executoris enim officium nemini debet esse Damnosum, nisi quid forte maligne subtraxisse inventario constet, nam ea replicatio exceptionem rationum redditarum elevat: alioqui si creditoribus executor satisfecerit pro viribus Inventarii, frustra ab aliis postea convenitur, creditorumque præventioni in his locus est; & qui prior actionem Intendit & quod suum est recuperaverit, potior est jure, neque aliis dabitur repetitio: At longe aliud in eo qui se Immiscuit volens & prudens bonis alienis sine titulo, cum culpa in jure sit Immiscere se rei ad se non pertinenti, is inquam non pro viribus hæreditatis mobilium, sed in solidum convenitur; imputare einm sibi debet, quod cum potuit abstinere, non tamen fecit; Caute enim (nisi mandatum speciale habeat) ad administrationem rei alienæ debet quis accedere; Et hoc donec vel ipse, qui se immiscuit vel alius executor fuerit confirmatus: si alius fuerit confirmatus, illi soli post confirmationem tenetur, ad suæ administrationis rationes reddendas, & ab aliis creditoribus frustra postea convenietur; nam transferendæ erunt actiones in executorem, qui & ex jure & ex facto illud onus in se receperit, de iis vero quæ jam solverit, hic qui se immiscuit repetitionem nunquam habebit, cum judicio legittimo debita hæc sint evicta; tamen quatenus executorem liberaverit, quodque in ejus rem versum fuerit, in rationibus reddendis recte imputabit, executorque ei præstare cogetur: postea omnes actiones pro debitis

Quid sit cum omni causa.

defuncti

defuncti in executorem & contra eum transeunt & pro recuperandis defuncti debitis, summa uti diligentia debet, adeo ut nisi intra annum judicio expertus fuerit, frustra ejus debiti, dum a creditoribus convenitur, rationem haberi postulabit: Si intra annum negligentia rem prætermiserit, hæredi locus antiquitus fuit ea Judicio persequendi, ut cujus maxime intererat, ea bona recuperari, fidemque defuncti exsolvi, seque in posterum ab horum onere liberari, Hæc de executore sive intromissore, Quibus discussis, aut etiam post annum à morte defuncti, hæres, si quis est generalis, conveniendus est (1) qui se hæredem Judicio professus est, sive qui gessit se pro hærede, nempe si vel deservitus fuerit publice, vel optimum quodque bonorum mobilium acceperit, vel si sit universalis successor; nam hi primò sed suo ordine discutiendi, quibus excussis, ad hæredem talliæ pervenietur, ut is deficientibus reliquis sive discussis pro debitis hæreditariis possit conveniri: Possunt etiam hæredes generales & talliæ uno libello contineri, ut prius hæres in genere, in quantum debito exsolvendo sufficit, teneatur, & hæres talliæ, in id quod superest: in successione collaterali tamen feudi antiqui, agnati ad debita hæreditaria ex jure feudali non tenentur, licet in feudo succedant; non enim jure hæreditario succedunt, ut sibi videri volunt, sed ex provisione primæ investituræ & sic non ex beneficio defuncti sed domini primi, Sed nos non hoc sequimur.

Commune & hoc est tam hæredum quam executorum, ut si plures sint, quemadmodum fieri potest cum hæreditas in fœminas devolvitur) unus sine aliis conveniri rectè non possit; omnes enim simul persequendi à creditoribus: Sed in executoribus id observatur, ut sæpe contra unum actio detur, si nullus alius in eo territorio fuerit; nam licet plures executores sint extra illud territorium, unusque intra territorium, is solus qui in territorio est, ante judicem illius territorii, conveniri potest à creditoribus, damnatusque pro rata actiones contra collegas habebit: in hæredibus cur omnes conveniendi sunt, ratio est, quod unus forte exceptiones, aut etiam apochas, evidentias, seu monumenta habere potest, quæ alius non habet, puto tamen pro sua parte hæreditatis separatim posse etiam conveniri. *Sextum Quod commune est omnium.*

Commune omnium hæreditatum tam rerum mobilium quam feudorum hoc est, quod qui semel executor factus est, aut hæreditatem adjerit renunciare non potest, neque jus suum in alium transferre: Semel enim hæres, semper hæres; antiquitus tamen re integra licebat executori officio renunciare, hodie non; debuit enim expendere apud se hæreditatem mobiliũ damnosa ne esset, an debitis exsolvendis sufficiens, Sed in executore nihil fere est periculi; nam si diligentiam adhibuerit, ultra vires hæreditarias non tenetur: At in hærede deservito nullus est subterfugii locus; omnia enim debuit ante agnitam hæreditatem apud se prænaturè ponderasse nec temere hæreditati se immiscuisse, cum jus deliberandi haberet toto anni tempore, à die defuncti: Justinianus tamen duritiem juris antiqui corrigens, ut abstinerent, etiam post aditam hæreditatem, permisit, si magnum æs alienum emerserit ex insperato, ut antea dixi, Quod si apud nos etiam permitteretur, ex justa causa, putarem cum ratione consentire, licet oblationem hanc, ut quis abstineat resque omnes hæreditarias, quæ ad eum pervenerant restituat, viderim sæpe in Judicio factam per exceptionem & rejectam: tamen si eo nomine actio restitutoria, causæque æquitas præter spem emergat, Senatum restitutionem non negaturum putarem: Sed duriorem Senatum in hac quæstione facit, cum alias renunciationes sæpe per exceptionem admittat; quia fraudi videbatur via patefacta, si quis postquam adjerit hæreditatem bonisque se immiscuerit, subtrahere quædam velit, nemine conscio (cum intra privatos parietes res agatur) & ita creditoribus præjudicare; cum tamen revera, si quis penitius prospiciat, minus fraudis, si restitutio petatur contra aditam feudi hæreditatem, esse possit, quam in mobilibus bonis, neque tam facile est in illis quam in his fallere: Dixi neutrum posse jus suum in alium transferre; nam neque executor alium pro se executorem substituere, neque assignatum (quod par est) in omnibus bonis mobilibus facere potest: ut neque hæres nomen hæredis in alium transferre sive assignatum in ea facere potest; uterq; tamen assignatos (per assignatos semper intelligo quemcunque singularem successorem) in re particulari quavis hæreditaria aut in pluribus specialibus, sive eæ sint mobiles sive immobiles, facere potest; nempe executor rem quamcunque mobilem defuncti in quemcunque, sive per venditionem, donationem aut permutationem transferre potest, & hæres aliquam partem, quam volet, paterni feudi & pro arbitrio alienare & disponere. *Septimum Quod commune est.*

Et licet hæc executorum & hæredum sint communia, sunt tamen nonnulla in quibus hæredes inter se differunt. Primum est quod nunquam in hæredem talliæ datur actio, donec facultates hæredis generalis excutiantur, Imo neque si pars feudi talliati sit in debito, quod nemo nisi hæres talliatus poterit præstare; nam hæres talliatus

tus tanquam extraneus est, quamdiu alius superest, qui defunctum repræsentet, quique actiones defuncto competentes habeat: Hoc enim est hujus feudi talliati proprium, quod hæres ex eo, licet totius vel majoris partis hæreditatis commoditas apud eum remaneat, tamen ut tantum pro extraneo habeatur, & pro singulari successore; quamdiu superest aut superesse speratur hæres ex linea sive recta sive collaterali propinquior sanguine; nam si qui sunt hæreditarii creditores, si qui sunt qui defunctum obligatum habuerant, ut eos in certo fundo investiret, isque ipse fundus apud hæredem talliæ sit, & in illo ratione talliæ defuncto successerit, non tamen neque pro debitis hæreditariis, neque etiam pro investitura illius ipsius feudi, quod apud eum est & in quod successerat, tenebitur, donec hæredis generalis facultates prius excutiantur, & si quid commodi ex hæreditate ad eum pervenerit; id in creditoris commodum distrahatur, priusquam hæres talliæ possit conveniri: Unde in terris de quæ quidem pars dominii de Rossyth erant, in quas *Henricus SteWart* defuncti frater, ratione talliæ successerat, Cum Judicio prosequutus fuisset dictum Henricum tanquam hæredem talliæ, pro investitura dictarum terrarum de idque ex obligatione defuncti fratris sui Roberti, & Henricus excepisset, frustra se conveniri cum nondum essent excussæ facultates hæredis legittimi, quod prius esset faciendum, quam ad se recursus foret, quia tantum pro extraneo esset, & legittimus hæres respondisset, actionē hanc in se competere non posse, cum ille fundus, cujus Investitura petebatur, non apud se, sed dictum Henricum (1) hæredem talliæ esset, eumque solum præstare posse, & debere quod petebatur; Senatus tamen censuit legittimum hæredem creditori satisfacere debere, solvendo quod creditoris intererat; licet fundus de quo convenerat, apud dictum Henricum permaneret: aut abdicare patris hæreditatē legittimam filiam hæredem cogendam, ut ita omne jus quod defunctus habuit, in hæredem talliæ transiret, isque solus tanquam universalis successor fratrem suum defunctum repræsentaret; Et hoc est quod in jure feudali dicitur, filium, si patri in feudo succedat, hæredem patris esse, non tamen si agnatus succedat; nam is poterit feudum sine hæreditate agnoscere, quæ si intelligantur de agnato, quamdiu superest ex directa linea, qui possit & velit hæreditatem agnoscere, in hoc etiam jus nostrum cum jure feudali convenit: alioqui aliquid diversum in usu nostro à jure feudali reperietur.

Octavum quod commune est omnium Ut hæres pro dignitate alatur.

Hoc etiam commune est horum feudorum, ut semper aliqua alimentorum hæredis, qui in feudo successurus est, ratio habeatur; nam si feudum sit militare, & custodia ejusdem cum corpore hæredis domino debeatur, licet, durante custodia, dominus fructus suos faciat, hæredem tamen alere & ex dignitate familiæ educare debet: si feudum oneratum fuerit conjuncta investitura conjugum, & mortuo vassallo usumfructum totius feudi uxor sibi vendicet, rationem hæredis habere eam, æquitas postulat, ne is ad egestatem deductus, hæreditatem feudi adhuc sibi inutilem disponat; alia ratio est, quoniam is ad regni onera, & militiam publicam sustinendam solus tenetur, Itaque unde id possit, necesse est ut habeat: Hoc vidi in causa domini de Suintoun factum, qui cum nihil ex amplissima hæreditate paterna in præsens haberet, ejusque mater totius dominii usufructuaria esset, & impotentis mariti secundi imperio ita obstricta, ut ne si vellet filio quidem gratificare possit, Senatus coegit eam aliquam argenti summam annuatim pro alimentis filio pendere; quod sane maxime cum æquitate convenit; Nam Justinianus Imperator sua constitutione cavit, ut si quæ mulier usumfructum totius hæreditatis habeat, & hæres masculus, qui ad munera pacis & belli sustinenda tenetur, aliunde non habeat, unde possit ali, ut quartam ex sua hæreditate consequatur, eaque ex usufructu totius deducatur: rationem reddit Imperator in ea Novella Constitutione de triente & semisse; ubi multos accusat, quod non paternè, neque ut viros decet, sed minus molliter & dissolute uxoribus omnium bonorum usumfructum, filiis nudam proprietatem reliquerunt; Itaque providendum filiis putat, tam in mobilibus, quam immobilibus, ne egeant, Quod ad hæredem feudi traductum est, ut semper aliqua ejus cura habeatur, ne egeat; Ita tamen detrahendum vel ex custodia, vel usufructu uxoris, si hæres non habeat aliunde quo alatur; nam si bona mobilia ei suppetant, vel aliud sit feudum, quod, in custodiam domini non cadat, ex cujus fructibus ali possit, neque jura domini, neque uxoris fructuariæ minuenda, Sed hæc res tota, quam nos modificationem dicimus, arbitrio Senatus transigenda est, qui habita ratione ætatis hæredis, dignitatis & disciplinæ imo & familiæ & uxoris, si modo uxorem habeat: omnia hæc, æstimatione facta, temperabit, ne nimis juri scripto derogare videatur.

Nonum quod commune omnium est. An repræsentatio in collaterali linea locum habeat.

Commune autem omnium successionum est repræsentatio, Dubitatum tamen vidi in gravissimis causis à plerisque, an ea in successione collaterali sive transversa locū habeat; nam de recta linea, quod sēper in ea repræsentationi locus esset, nunquā ambigebatur ut antea monui.

De

De collaterali successione major est quæstio, utque ea res planior fiat, exemplum sit, Titius pater quatuor liberos sustulit, primogenito mortuo, forte & secundo & etiam tertio, relictis tamen ex se liberis, quarto filio superstite ipse pater moritur, quæritur quis ei succedere debeat. Hanc quæstionem tractat vir doctissimus Tiraquellus, in suo de primogenitura libro, ubi diversas multorum hominum & doctorum sententias inter se pugnantes refert, non enim desunt nec deerant, qui ad quartum filium successionem pertinere affirmarent, quod tribus prioribus liberis mortuis, is solus superesset, & natura graduque proprior patri esset, quam nepotes ex aliis liberis: Alii contra asserebant, nepotes repræsentare patrem in successione, iisque eam successionem deberi, quæ patris eorum fuerat, saltem quæ patrum suorum, si vixissent, fuisset, Sed quartus cum propiorem se gradu uno diceret patri, repræsentationi locum non esse ferebat, Sed in hac directa linea locum esse repræsentationi certum est, tam ex jure civili, quam jure Anglorum; In collaterali successione major dubitatio, nam nuper in ea exitiali conjuratione Galliæ, quæ ligua dicta est, & initio Anni 1585. cum totius Galliæ clade exorta est, cum nefarii homines successionem familiæ Burbonicæ negare non poterant, eo tamen se tuebantur, quod Cardinalis Burbonius præferri deberet Henrico tunc Navarræ, nunc Galliæ totius regi Christianissimo, quod patruus filio fratris, ut eo propior, in successione collaterali esset præferendus, cum repræsentatio in collaterali successione locum non habeat; Sed jure Francorum repræsentatio non minus locum in collaterali successione quam directa habet, & ita variis ante decisionibus à Senatu Parisiensi observatum est, quod & apud Anglos adhuc observatur; Repræsentatio itaque semper locum habet tam in collaterali, quam directa successione, quando quis non ex sua sed ex patris vel avi persona ad successionem vocatur, tam apud nos, quam alias gentes, & ex jure civili.

Commune præterea omnium feudorum est, ut ad successionem sive aditionem hæreditarii feudi admittatur hæres per brevia & eorum deservitionem; nam licet dominus feudi voluntarie & per præceptum suum (quod de clare constat vocant) vassallum semper investire, & in possessionem inducere ex jure teneatur, adeo ut si differat (nisi Justam recusationis causam habuerit) dominio directo dum vivit mulctetur; quoniam tamen nobis semper mitiores pœnæ placuerunt, & domini non sine negotio ad faciendam investituram cogi inviti solent, inventum hoc utriusque apud nos remedium, ut vassalli hæres, primo brevia ex Cancellaria impetret, eaque postquam Vicecomiti dederit exequenda, diesque deservitioni fuerit datus, ad diem destinatum vassallus comparens, breveque cum executionibus producens, Iudicium sibi fieri postulat, & ita secundum mandatum brevis inquisitio procedit; in qua si sententia in favorem hæredis cesserit, quod factum est, ad Cancellariam retornatur & qui Cancellariæ præficitur, ex Senatus deliberatione, mandatum dirigit ad dominum superiorem, ut quam expeditissime poterit petentem Investiat: Si tergiversatus fuerit, aut ter monitus moram nectat, non ut ex jure feudali feudo in perpetuum mulctetur, sed ad vitam tantum, & Investiendi vassalli jus & potestas ad superiorem dominum devenit, quod si is etiam recusaverit eum Investire, tum rex suum præceptum dat Vicecomiti, aut alicui alii, qui ejus officio fungitur, ut petentem investiat, & per sasinam in possessionē inducat; hoc mandatum vulgo (Meminimus, furcæ) vocatur ab eis (ut puto) verbis quæ in initio præcepti continentur, Quia meminimus, furcæ. Tenetur etiam dominus, qui recusat vassallum intrare, à tempore recusationis in omnes fructus vassallo; Si dominus ipse non Intraverit vassallū, ex eo quod ipse de domino directo nondum sit investitus, potest ex summonitione 40. dierum à vassallo moneri ut intret, ne vassallus in non introitu sit & si recusaverit, eo tempore elapso, vassallus de superiore tenebit, & ille amittet superioritatem: Si superior monitus à vassallo, ut directum dominium intret, sive illud ineat, & antequam intret moriatur, vassallus, quoad fructus feudi eadem in causa erit ac si superioritatem dominus agnovisset. Si superior regalitatis extra regni fines sit, poterit citari ex præmonitione 60. dierum, ut brevia ex sua regalitate dirigat pro intrando vassallo, alioqui Senatus potest post diei lapsum dirigere, ut hic, qui ex regalitate petens est, per capellæ regiæ brevia intret. *Decimum quod commune omnium feudorum est.*

Et quoniam in brevium mentionem incidimus, unde nomen deductum, apud quos primum locum habuit, & quomodo ad nos tandem pervenit dicendum, In quo tamen (cum sciam exactissime rem tractatam à domino Skyneo in suo de verborum significatione tractatu, ita me continebo, ut eorum quæ ibi leguntur, nihil fere adducam, tantum quæ ille fortasse ut vulgaria neglexerit, cum tamen in aliquo apud nos usu sint, subtexam. *De brevibus.*

Brevium itaque origo hæc erat, cum querimoniæ plebis & præcipue eorum, qui oppresi injuria aliena essent, ad regem seu principem deferebantur, nec ille cognitioni causæ superesse *Brevium origo.*

poterat,

poterat, causam breviter, aliqua annotatione seu deliberatione testatam, ad judicem remittebat, præcipue tamen, ab initio, causæ viduarum, pupillorum & extraneorum originem dederunt brevibus. Hinc nomen brevium, ut Budeus in Pandectas notat, quæ nihil aliud erant nisi commentarioli summam rerum continentes, & breviatores in Authenticis brevium scriptores dicebantur, & apud Lampridium in Alexandro, & Vopiscum in Aurelio, tam in masculino quam in neutro genere pro brevi enarratione, & apud Suetonium in Caligula Breviariæ rationes dicuntur.

Brevis definitio. Utcunque est, breve nihil aliud erat quam rescriptum quoddam principis, quo ordinario judici mandabat, ut de querela ad eum delata jus diceret breviter, ita ut amplius super ea querela Rex non molestetur, Itaque petitiones aut libelli, apud primos feudistas, clamores sive clamei dicebantur, ipsi petentes clamantes, rei clamati, quæ voces etiam ad nos cum brevibus pervenerunt, breviumq; aliquando nomina cum actionibus confunduntur: usum in Galliâ antiquissimum puto, certe in Normannia adhuc in usu sunt, neque solum pupillorum aut viduarum causæ, sed etiam multæ aliæ res apud illos adhuc per brevia expediuntur. Sic breve de dissasina, nihil aliud est, nisi interdictum recuperandæ possessionis in jure: in usu nostro, spoliationis & ejectionis actio; competit enim tam pro rei mobilis quam immobilis possessione recuperanda: Sic & apud eos adhuc sunt in usu, brevia de morte antecessoris sive de proximo hærede: Breve matrimonii, quod de tertia vocant, de quo in tractatu de tertia dicemus: breve de dote, de advocatione ecclesiæ & pleraque alia. Gulielmus Conquæstor cum armis etiam leges Normannicas Angliæ intulit, inde factum ut omnes fere causæ in Anglia adhuc per brevia expediantur, horum brevium adhuc frequentissimus est usus, adeo ut omnes prope res in judicium per brevia deducantur, eorumque formæ supra 140. habentur, in Tractatu de natura brevium, excuso Londini. Ab Anglis ad nos pervenisse verisimilius est, quam ex jure feudali; nam licet jus feudale mentionem brevis testati faciat, jusque nostrum ex eo jure defluxisse manifeste antea declaravimus, tamen cum ibi breve potius probationis investituræ vim habere videatur, quam clamei, & pro probatione adducatur, certum est in ea significatione ad nos non devenisse; nunquã enim brevi pro testatione aut testimonio utimur; Itaq; probabilius est, & breve & ejus significationẽ & usum à Normannis ad Anglos, ab Anglis ad nos pervenisse; Et per brevia, multa, apud nos, prioribus sæculis expediebantur, & multiplices brevium formæ adhuc in archivis remanent; postquam autem Senatus institutio ab Jacobo quinto facta, omnium fere brevium formæ exoleverunt, præter sex ut recte annotavit D. Skyneus, sed quoniam in his brevibus nobilissimum est illud, quod de morte antecessoris, & Normannicè & Anglice dicitur; cujus propria est successionis declaratio, ut etiam dominus invitus cogi ad admittendum vassalli hæredem possit, de eo jam dicemus, sed expedit ipsa verba brevis prius subjicere; quibus nihil elegantius nihil concinnius concipi potest, pauca itaque de hujus brevis forma dicemus.

Forma processus in brevi de morte antecessoris. Mandat itaque dominus Rex (cujus persona per cancellarium suppletur) Judici ordinario, ut fieri solet, illius territorii ubi feudum situm est, aut si ille suspectus sit, deligato per commissionem Senatus, uti magno sacramento interveniente per probos & fideles homines patriæ diligentem inquisitionem fieri faciat & curet &c. Præmittitur sane nomen principis, cum omne jus omnisque jurisdictio ab eo tanquam à fonte procedat: in Regalitatibus quæ suam Cancellariam habent, nomen domini regalitatis præmittitur, sed cum omnia verba horum brevium suam energiam & vim habeant, in singulis ejus verbis exponendis immorabimur. Dirigendum enim semper est hoc breve, ad judicem illius territorii ordinarium, ubi feudum

Vicecomiti de. N. situm est, aut saltem dignius feudum cui annexum est; nisi forte is ex causa suspectus sit, veluti si inimicitiæ inter eum & hæredem manifestæ sint: aut inter hæredem & alios, ex quorum coitione tumultus metuatur: aut si patrimonium hæredis in diversis territoriis sit situm (nam hæ causæ solent esse judicum delegandorum) & grave sit ei futurum si in singulis territoriis sua brevia persequatur. In his causis judices delegatos aliquãdo solet Senatus constituere, delegatos, inquã, pro omnibus illis territoriis in quibus petentis feuda sita sunt, ut ii de successione antecessoris cognoscãt, sed ita tantum, ut tãtisper eorũ jurisdictio maneat, donec præcepta ex cãcellaria impetrentur, pro sasina danda; neq; enim ii sasinam dare possunt, sed illud ad ordinariũ tantũ pertinet, qui etiã pro ea respõdere tenetur. Ordinarii autẽ sunt Vicecomites in suo Vicecomitatu, Senescalli in suo Senescallatu & regalitatum domini in suis regalitatibus: inferiores his magistratus de brevibus non cognoscunt, saltẽ de brevi de morte antecessoris: Burgorum quidam sunt, qui jus Vicecomitatus intra suos fines habent, ut Edinum & Pertha. animadvertendum semper est, ut ad quem mandatum seu præceptum regium dirigitur, is sit

qui

qui de brevi cognoſcat, qui ſaſinam det, alioquin, ope exceptionis, nulla eſt deſervitio & quæ ex ea ſequuntur.

Mandat itaque Rex inquiſitionem per probos & fideles patriæ fieri. Quid ſit inquiſitio videndum, Inquiſitionis nomen ab antiquo verbo anquirere ſive inquirere deductum, primo apud veteres pro accuſatione anquirere uſurpatum, ut apud Livium capite anquiſitum, pecunia anquirere legimus, ſæpius tamen & apud eundem in eo ſenſu inveniemus ut informationem aut noſtram inquiſitionē prope exprimat, Sic Duumviros, creatos ſcribit, qui de perduellione anquirerent, Sane hujus inquiſitionis, ut magna apud veteres vis fuerat, & uſus frequens, ſic & apud nos hodie; veteres enim inquirebant in patrimonium, in vitam & mores hominum, & inquiſitores apud eos (ut & hodie apud nos) vice judicum erant: Sic tutor aut curator ex inquiſitione dabatur & confirmabatur, moribus, fide, facultatibuſque ejus ex viciniæ declaratione & teſtimonio probatis & hoc erat cauſâ cognitâ dari. *Quid inquiſitio.*

Hæc autem inquiſitio per 15. viros fieri ſolet, ſæpe per 17. pro rei gravitate, aliquando per 13. ſed ſemper in impari numero; *Quot perſonæ in inquiſitione neceſſaria.*

Quod per probos & fideles homines patriæ fieri inquiſitionem mandat; probos intelligit qui neque ſunt ſuſpecti, neque infames: vox (fideles) non de quolibet homine, cujus fides illæſa eſt intelligitur, ut plerique male putant, ſed per vaſſallos, qui feuda habent in eodem territorio, ſeu juriſdictione; nam in jure feudali omnis vaſſallus, & par curiæ fidelis dicitur & æſtimatur, perque eos ſolos quæſtio feudi, ſi quæ ſit, terminanda ex jure eſt: Neque meo judicio recte faciunt, qui indiſcriminatim quoſlibet, quorum cenſus 40. libras excedit, ad inquiſitionem admittunt, ſoli enim pares admittendi erant: veluti ſi inquiſitio de feudi ruſtici ſucceſſione fiat, qui feuda ruſtica: ſi urbani, cives qui feuda urbana habent, alii, niſi ob inopiam inquiſitorum ſunt rejiciendi, & ſic antiquitus obſervatum fuit: corruptio veteris juris initium in curiis baronum habuit, ubi cum pares curiæ non ſemper adeſſent, & ſæpe de levibus rebus eſſet controverſia, quoſcunque admittebant, itaque pro paribus, ejuſdem domini colonos recipere ſoliti; ſæpe etiam res moram aut delationem non patiebatur, veluti ſi cædes, furta, latrocinia interveniſſent, metuſque eſſet, ne, ex mora, ad regios judices res devolveretur, rem quorumcunque hominum inquiſitioni maluerunt permittere, quam pares expectare, Inde cæptus error ad majores res exemplo emanavit; Neque patria, totum regnum ſignificat, ſed tantum viciniam, ſeu idem territorium, nec niſi in eorum defectu, ad ulteriores recurrendum; itaq; eligendi ſunt inquiſitores ex vicinia: ſi adhuc deſint in vicinia, ad quatuor propiora territoria confugere ſolemus, quæ (*four halfe quarters adjacent*) vulgo dicuntur: in magnatum ſucceſſionibus hoc ſæpe non attenditur; nam aliquando viri nobiles & barones etiam remotiores admittuntur, cum magnates magis ſui brevis dignitati faveant. Additur in brevi, Magno ſacramento interveniente; quia nulli judici, teſti, neque inquiſitori (qui medius inter judicem & teſtem & quaſi neuter, utriuſque tamen plerumque vice fungitur) quantivis ſit pretii & dignitatis creditur, niſi ſolenni juramento prius præſtito; Jurati autem, ſi ini quam ſententiam dixerint, & eorum ſententia reſcindatur, pænam perjurii incurrunt, ſcilicet amiſſionis omnium bonorum, præter infamiæ perpetuam notam: quod ſi levior ſit error, mitius cum eis agitur: Capita autem de quibus hi inquiſitores cognoſcunt, quorum reſponſa ſingula, ad Cancellariam remittunt (nos retornare dicimus, ut latini etiam detornare.) Hæc ſunt: Quis obiit ultimo veſtitus & ſaſitus ut de feudo, Quis ſit ejus legittimus & propinquior hæres, de quo illud feudum tenetur in capite, per quod ſervitium teneatur, quid nunc illud feudum valeat per annum & quid valuit tempore pacis, Si is qui hæreditatem petit, ſit legittimæ ætatis, in cujus manibus feudum nunc exiſtit, & à quo tempore, qualiter, per quod ſervitium, per quem, & ex qua cauſa: Super quibus omnibus niſi ſingulari reſponſo ad unumquodque caput ſatisfaciant, retornatus ſive remiſſio à Cancellaria non admittitur, neque ex ea præcepta dirigentur, pro ſaſina capienda. *Magno ſacramento interveniente.*

Inquiritur itaque primo, Quis obiit ultimo veſtitus & ſaſitus, ut de feudo, alicujus, ſive fundi ſive dominii, ſive annui redditus: in quo Angli ponunt hanc differentiam, quod is de feudo dicitur ultimo veſtitus: at qui tantum, cum obiret, habebat jus aliquod vel officium, vel adminiſtrationem hæreditariam, vel etiam annuum reditum, aut beneficii advocationem hos tantum obiiſſe poſtremo veſtitos dici putant, ut de feudo, & non de feudo: in hoc capite inquirendo, ſemper hæres, qui deſerviri poſtulat, docere debet per documentum, quod is cujus hæreditatem petit, obiit ultimo veſtitus. Semel inveſtitus, quamdiu vixit, inveſtitus creditur, niſi ſit aliquis, qui ex adverſo doceat, eum legittime ante mortem deveſtitum ſeu denudatum fuiſſe, ſive dominium amiſiſſe, aut demiſiſſe; Res de qua controverſia oritur (1) feudum *Quis obiit ultimo veſtitus & ſaſitus.*

in hac

in hac petitione per omnes circumstantias suas designandum est, per territorium, parochiam, & similia: si plura sint feuda, omnia distincte & singulatim designanda.

Quis sit ei legitimus & propinquior hæres.

Secundo inquiritur, quis sit ei, qui ultimo vestitus obiit, hæres in tali feudo, aut uti breve loquitur (1) ad quem eæ terræ, per decessum prioris fidelis, pertinere debeant; in quo inquirendo, perpendendum quale sit feudum, sive masculinum sive fœmininum, sive antiquum sive novum, quod nos conquæstum dicimus; multi enim sunt hæredes universales, qui non in omni feudo succedunt, immo in conquæstu alius succedet ab hærede universi juris; Itaque semper considerandus est primæ dispositionis tenor, & an eo salvo, is qui petit, recipiendus sit.

De quo tenetur.

Tertium est, de quo tenetur feudum, de quo quæstio est, aut feuda in capite, & profecto ad hoc caput semper est respondendum (1) semper directus dominus feudi declarandus, neque enim feudum cum sit utile dominium sine directo esse potest & de directo tenet.

Per quod servitium.

Quartum, per quod servitium teneatur; per hoc servitium qualitatem feudi intelligimus, nam cum omnia feuda servitium debeant, quædam tamen gravius (ut in militaribus feudis, & quæ custodiam & relevium habent annexum) quædam levius, ut multi putant, veluti in feudo franco & burgagio videmus quædam servitium certum, quædam certam annuam præstationem, aut canonem, aut qualitatem continere; Itaque servitii genus semper exprimendum, & annotandum est, semper Præsumi servitium militare cum custodia & relevio, nisi aliud, qui petit, paratus sit demonstrare; imo licet infeofamento contineatur, aliquis certus canon annuus, etiam cum causula pro omni alio servitio & quæstione seculari seu demanda, custodia & relevium non excluduntur, nam canon, neque in ecclesiasticis neque in laicis feudis, mutat servitium feudi militare, nisi expresse dicat pro annuo censu aut canone in feudifirma; cum illa clausula pro omni alio onere &c. illud solum videatur amplecti, quod à vassallo vivo dominus poterit exigere: de alio servitio, nisi paratus sit hæres aliud docere, semper servitium militare cum custodia præsumitur ex dignitate feudi, cum illud dignissimum apud Anglos feudum censeatur, quod custodiam secum trahit.

Quid nunc valeat per annum, quid tempore pacis.

Quintum, quid nunc feudum valeat per annum, & quid valuit tempore pacis, cujus capitis hæc est origo, Cum ex moribus regionum aliquarum emanaret, uti ejus anni, quo vassalli hæres, in fidem & clientelam se domini sui commendaret, reditus integros penderet ob renovationem investituræ; & cum contraverteretur sæpe quis esset horum redituum valor, ab inquisitoribus æstimabatur, ut dominus certus esset quid sit ei præstandum, De hoc in diegesi de warda & relevio plura dicemus; hoc tantum monendum, quod non solum hujus relevii causa æstimatio valoris cujusq; fundi fit, sed etiam ob publica regni onera sive exactiones, quoties publica occasio necessitatem imponendi gravamina quæcunque exprimit. Ea æstimatio à majoribus nostris antiquus extentus dictus est; qui tamen verum valorem feudi eo tempore quo æstimabatur æquabat, eumque omnes inquisitores in suis inquisitionibus publicabant, ne aut fraus domino aut clienti fieret, sed vilescente pecunia, saltem ejus pretio crescente (quo nullum gravius in repub. malum esse potest) domini querebantur, jus suum imminutum neque veterem censum sive extentum ad justum valorem suarum terrarum repræsentandum sufficere, sibique grave præjudicium inferri; factus est, ea de causa, novus census sive novus extentus, quo prior æstimatio duplicabatur, & etiam ad triplum, quadruplum apud plerosque & ulterius apud quosdam; Et hic novus extentus dictus, qui ex diversitate regionum varius etiam est; nam cum Borealibus mitius agitur, ex eo forte quod licet latifundia haberent ampla, non tamen ad cultum antea redigebantur, itaque minoris æstimata, ut quod ex renovatione & melioratione agrorum postea proveniret, eis condonaretur & ad agriculturam provocatio benigna esset: apud limitaneos, novi extentus ratio vix habetur, nec in eis nisi antiquus requiritur; quia eorum arva ab hostibus plerumque infestantur, neque solidos fructus capere ideo præsumuntur, interdum omnino excluduntur. Quam vereor si pecuniæ valor crescat, ne tertio aliquando extentui locus sit, Ex his, quid per illa verba brevis (nunc & tempore pacis) intelligatur facile cuivis apparet. Nunc enim, novum extentum significat, qui adhuc in usu est: Tempus pacis quid significet, sæpe inter Doctissimos controversum vidi, nec adhuc, quod sciam, à quoquam satis explicatum novi, tamen meum judicium adferam. Tempus pacis, tempus majorum nostrorum innuit, qui nunc in pace sunt; Solebant enim majores nostri, cum de vita functis sermo esset, eos in pace & quiete esse dicere, aliquando pacem & quietem eis precari; Apud Judæos notum est illud, cum de mortuo loquuntur, super eum pax (1) in pace est; nec à vulgari nostro sermone mos ille loquendi abhorret; itaq; tempus pacis nihil aliud est, quam tempus majorum nostro-

Antiquus extentus.

rum

rum, qui in pace sunt, Ut nunc & tempus pacis, nihil aliud significent, nisi novum & antiquum extentum, non ut tempus pacis bello opponatur, ut indocti putarunt, Si quis probabilius aliquid adduxerit, me refractarium non inveniet. Ad utrumque hunc extentum respondendum ab inquisitoribus est, alioqui præcepto regio sive brevi non satisfaciunt. In emphyteusi, non est diversus novus extentus ab antiquo, unus & verus Canon est, qui convenerat, & is extentus neque incrementum, neque diminutionem admittet, itaque pro eodem retornatur.

An sit legitima ætatis.

Sextum, Si is, qui hæreditatem petit, sit legittimæ ætatis, in quo hoc notandum, quod hæc ratio ætatis nusquam habetur, nisi in feudo recto sive militari, quod secum vardam sive custodiam trahit; nam nisi sit feudum rectum sive militare, nihil interest, cujus sit ætatis, qui deservitionem petit: Pariter enim admittetur, sive sit infans, sive senex, sive juvenis, sive vir, itaque in feudo recto sive militari differentia hæc ætatis spectanda est; nam in mari ætas 21. annorum complenda est, antequam ad hæreditatem feudi militaris petendam admittatur: in fœmina 14 pleni sufficiunt; numeranturque hi anni de momento in momentum: apud Anglos fœmina dicitur perfectæ ætatis in soccagio (1) in omni alio feudo quam militari, cum scit domum suam disponere & ordinare quæ ad Coyn & Key pertinent, Aliqui interpretantur Coyn & key operculum & clavem, ego nummos discernere & clavibus servanda tradere interpretor, Sed de harum ætatum differentia plura in Titulo de relevio & custodia dicemus.

In cujus manibus nunc existit.

Septimum, de quo inquiritur, est, in cujus manibus feudum quod petitur nunc existat, quod ad dominum directum non semper est referendum; nam licet feudum de eo semper teneatur, in alterius tamen esse potest manibus quam domini; contingit enim sæpe, ut in hoc feudo, ususfructus sit cum consensu domini alii constitutus, veluti uxori defuncti vel fortasse ejus parentibus vel eorum alteri reservatus: vel ratione curialitatis (de qua postea) pertineat ex lege ususfructus ad virum: in his casibus non dicitur feudum in manibus domini esse, sed illius qui ab eo aut à lege usumfructum constitutum habet, cum dominus vassallum habeat saltem pro vita, à quo servitia & operas exigere potest: Quod si is à defuncto ususfructus constitutus sine consensu Domini fuerit, quem nos bassum usumfructum dicimus, neque dominus neque inquisitores eum agnoscunt, sed feudum in manibus domini esse retornabunt.

A quo tempore fuerunt.

Octavum, à quo tempore fuerunt, ad quod ab inquisitoribus respondendum est, nempe à die mortis vassalli (nisi forte usufructuarius sit) usque ad præsentem diem, in qua Inquisitio fit; nam licet continuo à die mortis vassalli usque ad renovationem sasinæ, feudum in manibus domini sit, tamen inquisitores non ulterius, quam ad diem suæ inquisitionis sive retornatus progredi solent; ab eo enim tempore functi sunt officio: nec quod amplius inquirant habent; nam hæres semel declaratus, differre investituram non præsumitur: Si usufructuarius, in cujus manibus feudum erat, præmoriatur, non à die mortis vassalli sed a die mortis usufructuarii in manibus domini fuisse feudum retornabunt, per spacium tot annorum & termini, si modo supra annos etiam sit terminus.

Qualiter & per quod servitium.

Nonum illa verba respicit, qualiter, per quod servitium, per quem & ex qua causa, Sunt qui hæc verba exegetice tantum poni putant, ut facilior sit prioris clausulæ sensus, & sane eam tantum explicant; nam qualiter & per quod servitium concurrunt, ad quod ab inquisitoribus est respondendum, Per quem innuit tantum, ut qui antea immediatus fuit vassallus, cujus morte feudi successio petitur, denotetur. Ex qua causa: Ad non introitum respicere videntur hæc verba, ut sit sensus, cur tam diu in manibus vel domini vel usufructuarii fuerunt; Ad quod respondent inquisitores, ex defectu hæredis jus suum huc usque minime persequentis: Alii hæc verba, qualiter & ex qua causa, ad naturam seu qualitatem feudi referunt, si forte pactiones quædam sint quas nos irritantes dicimus, vel quæ naturã feudi à propria detorquẽt, Sed ad hæc non solent inquisitores respondere. Notandũ autẽ est quod inquisitio hæc retornari non debet ad Cancellariam, nisi sub signis tam judicis ordinarii quam inquisitorũ; nam id etiam continet breve in fine, Quod inveneritis sub sigillo vestro &c. alioqui fidem non habebit: Omnibus solennibus peractis, Rex (cujus vices Cancellaria supplet) præceptum dirigit ad judicem ordinarium loci sive Vicecomitem sive Senescallum, ut quam celerrimè sasinam deservito jam & retornato det hæredi, si terræ de eo teneantur; in quo mandato hæc duo continentur, Capiendo securitatem de tot libris, quæ ad annuum censum ipsius feudi extendunt, omnes eos terminos, (singuli enim anni duos habent terminos, Pentecostes scilicet & Sancti Martini) in quibus ab hærede cessatum fuerit, numerando, à primo tempore mortis defuncti

defuncti inclusive ad diem sasinæ, nullo habito respectu ad diem, quo inquisitio fuit facta; nam vassallo imputatur quod declaratus talis, qui investituram accipere possit & debeat tamdiu distulerit; Et pro hoc censu, Vicecomes in Scaccario singulis annis respondet (1) eo oneratur annuatim, & illum inferre cogitur Quæstori regio; nec nisi numerato illo censu sasinam Vicecomes dabat; Postea, indulgentia Vicecomitum, differebatur solutio in tempus scaccarii, ubi grave præjudicium non erat, cum semper fundus distringi possit ob illum annuum censum; reliqua ex Domini Joannis Skynei libro, qui vult, inquirat.

Si feudi dominantis pater sit usufructuarius filius proprietarius à quo investitura petenda.

Duæ tamen quæstiones nascuntur cum terræ de alio quam de rege tenentur, Si pater sit dominus usufructuarius feudi,(nos dominum liberi tenementi dicimus) filius vero dominus feudi, qui apud nos proprietarius est, ab utro vassallus investituram petet; nam liberum tenementum secum trahit potestatem renovandæ in vassallis investituræ, & ex resignatione vassallorum mutationem suscipere & licet vassallorum receptiones de jure videantur ad liberum tenementum pertinere,quod non negandum est, ipso durante libero tenemento, quod hæredi conceditur: Senatus tamen in gratiam vassallorum censuit, ab utrovis investituram peti posse,cum damnum neuter sentiat, & vassallum in rebus dominorum non deceat nimis esse curiosum: & sic decisum in causa Cranstoun fratris Domini de Cranstoun &

An dominus sine censu præteriti soluti one teneatur vassallum investire.

Altera quæstio, in eis feudis quæ de alio domino quam de rege tenentur, utrum dominus feudi vassallo renovare investituram teneatur,antequam ei census omnium annorum,quibus feudum vacabat,plene exsolverit; cum præceptum regis hanc habeat adjunctam conditionem (faciendo vobis quod de jure facere debet) quæ licet plane astringat vassallum ut domino satisfaciat, antequam beneficium ab eo recipere debeat, tamen Senatus censuit, cum in dominorum sit potestate, feudum pro censu cum velint distringere, ne hoc quidem in mora esse debere, cur investituram differant; Hæc autem omnia infeofamenta, quæ ex retornatu pendent, non nisi per ordinarios judices exequenda sunt, nec sasina nisi per Vicecomitem, ejus deputatum, clericum curiæ quem vocant,& Maros danda est, si modo feudum de rege teneatur; alia feuda quæ ex resignatione procedunt, aut quæ bassa dicimus, pro arbitrio concedentis a quolibet notario accedente concedi possunt.

Quæri denique potest, an in his feudis Carboniano edicto sive Carbonianæ bonorum possessioni sit locus? Carboniana possessio est, si vel postumus in ventre,vel pupillus quæstionem status patiatur (1) si controversia ei moveatur filius sit, necne: Ut dilato in tempus pubertatis judicio, interim is cui quæstio movetur, in possessionem mittatur & postea cum pubes factus sit de causa cognoscatur; Hoc introduxit Carbo Prætor Romanus ex summa æquitate motus, quod infra pubertatem, multa in fraudem ejus poterant fieri, multa negligi; Sane ex jure feudali huic Carbonianæ successioni locus est,non tamen apud nos;quam statim enim quæstio movetur, ad judices Christianitatis discutienda remittitur, pendente interea quæstione de Successorio edicto.

De his quæ impediunt successionem.

Diegesis Decimaoctava.

Expeditis eis quæ ad successionem pertinebant, Breviumque explicatione, quibus velut mediis ad eam pervenitur, Superest ut de eis dicamus quæ succedendi jus impediunt, quæque adversus brevia dum ad inquisitionem deducuntur, solent & possunt objici; Quædam itaque sunt quæ omnino jus succedendi tollunt, quædam quæ ad tempus impediunt.

Quæ sunt quæ successionem tollunt

Quæ omnino tollunt sex sunt, Bastardia, (utor eo nomine, non tam, quod in foro sit frequentius, sed etiam quod spurii nomen, aliter in jure civili, aliter in jure canonico accipiatur.)Religio, forisfactura,extra territorium genitura, morbus qui Elephantiasis dicitur, & imperfectio ad serviendum. De Bastardis primum incipiendum est.

Bastardus successionis incapax.

Ex jure divino (ut ab eo incipiamus, bastardus successionis paternæ non erat capax & ea est causa,cur Jephthes à fratribus etiam consanguineis ab hæreditate fuerit exclusus.

Ex jure

Ex jure civili quatuor sunt genera spuriorum, quos bastardos dicimus, sunt enim vel nefarii vel incestuosi vel adulterini vel simpliciter spurii; Nefarii sunt, qui ex nefario congressu nascuntur, veluti inter ascendentes, & descendentes perpetuo, quales magos nasci oportere ait Catullus; nam Magus ex patre & nata nascatur oportet, sic docuit Persarum impia religio. Incestuosi, qui ex cognatis propioribus, & inter quos matrimonium ex jure divino prohibetur, & horum duorum par in jure ratio est, nam parentibus ex linea non succedunt, nec parentes eis; imo ne in jure civili digni sunt qui alantur, nec hi liberi alimenta parentibus debent, sed jus pontificium rem exactius expendens, quod major fuerat parentum culpa, quam liberorum, mitigavit rigorem juris summi: Iniquum enim censebat, infantem a deo creatum fame interire; Eadem ratio est in adulterinis spuriis (1) ex aliena conjuge susceptis, nam & hi pari pœna cum prioribus puniuntur, at cum his alimenta æquitas ex alieno permittat, si quid dum vivunt acquirant, puto non esse eis subtrahendum, & si legittimam prolem ex matrimonio susceperunt, non excludendam a patris successione, & eo jure utimur. *Quot genera bastardorum ex jure civili.*

Superest quartus gradus, bastardorum simpliciter, quorum levior est pœna; nam hi & ex jure civili ad successionem quodammodo admittebantur, & aliquando purgato natalium vitio inter legittimatos numerabantur, eodemque modo succedebant; Itaque ut aliquibus cancellis materiam bastardorum includamus, primum certum est, ex jure civili spurios patri non succedere, neque enim, ut ait Textus, patrem demonstrare possunt, quasi ἀπάτορες & sine patre dicti: Hinc illud scitum Diogenis, cum spurius in populum lapidem jacere vellet, cave (intulit Diogenes) ne forte patrem ferias; at Imperiales constitutiones rigorem juris temperarunt, & mitius cum hoc spuriorum genere agendum decreverunt, adeo ut si pater sine legittimis liberis moriatur, permitteretur successio spuriorum in duabus unciis (1) in sexta parte totius hæreditatis; Ita tamen ut non solus eatenus succederet, sed una cum matre, si ea viveret. In reliquis bonis succedunt reliqui cognati, quod si legittimi supersint succedunt in assem, exclusis omnibus spuriis, qui tamen alendi sunt ex bonis paternis; & hoc ex arbitrio boni viri, quod tamen apud nos locum non habet, nemo enim cogitur fratrem suum spurium alere; nam quod ex sola fit pietate, id ad necessitatem non est trahendum: Sed an matri succedere possunt spurii, quæstio videri potest? cum non eadem ratio in matre militet quæ in patre, mater enim semper certa est; & sane ex jure civili spurius tam matri, quam aviæ, quia & ea certa est, succedit; mirum est quod Justinianus alibi tradit, in illustri fœmina. spurios cum legittimis non succedere, secus in inferioris dignitatis fœmina: nam spurios ex congressu licito & non damnato jure civili susceptos, pariter cum legittimis matri succedere vult, nec ullam aliam rationem differentiæ reddit, nisi quod major pudicitiæ respectus (quem spuriorum nomen obfuscat) in matronis illustribus sit, quam in aliis concubinis, apertè; enim alibi, & sine discrimine, spurios in institutionibus à legittimis excludi vult: Hæc sunt, quæ de spuriorum successione in paterna bona in jure civili continentur, nec memini plura in eo haberi.

Sed an parentes spuriis succedant ex jure civili ambigi potest, & cum eadem sit ratio successionis liberorum ad patres, quæ parentum ad liberos, Respondendum & jure civili, patres filiis spuriis eodem modo & in eisdem partibus succedere, quibus spurii patribus, nempe in duas uncias sive sextam partem hæreditatis; Quod ad matrem attinet, eodem modo spuriis succedit, quo spurii illi, nempe in solidum, nisi sint legittimi: Hæc omnia, nisi spurii liberos ex se reliquerint, nam illi parentes excludunt. Ex damnato congressu suscepti, ut nec ipsi succedunt parentibus, sic nec parentes eis: Jure pontificio, quanquam de successionibus aut hæreditatibus non agant, tamen diversimodi dividunt bastardos, ut alii sint ex concubina suscepti, quæ & ipsa postea uxor esse & filii legittimari possunt, alii spurii vocantur simpliciter (1) qui ex adulterino congressu, & damnato nascuntur, qui, ex nullo matrimonio sequente legittimari possunt. Hoc jus pontificium per omnia legittimatos cum legittimis æquavit, adeo ut legittimatus non solum patruo suo in successione patris, sed etiam reliquis suis fratribus, post perfectum cum concubina matrimonium, in successione præferatur. *Parentes spuriis ex jure civili succedere.*

Ex jure vero feudorum, bastardus etiam legittimatus ab omni successione excluditur, quod sane ob puritatem militarium beneficiorum factum est, ne ingenuitas & naturalis illa nobilitas, & indoles tali successione inquinetur: Hoc tamen doctores nostri non intelligunt de legittimatis per subsequens matrimonium, Sed tantum de iis qui legittimantur ex rescripto principis: Hæc Hostiensis, Panormitani, & omnium doctorum est sententia. *Ex jure, feudali bastardi etiam legittimati non succedunt.*

Apud Anglos legittimati ex sequenti matrimonio non succedunt.

Superest ut ad jus Britanniæ redeamus & sane apud Anglos bastardi ad successionem nunquam admittuntur, quod magis mirum est, neque si ex sequenti matrimonio fuerint legittimati: In quo plane à jure non solum Pontificio, sed etiam civili dissentiunt, in quibus non solum successio legittimatis ex posteriore matrimonio permittitur: Sed etiam ætatis prærogativa servatur, adeo ut natu major, licet in concubinatu natus, præfetatur inferiori ex eisdem parentibus jam legittimo matrimonio junctis; Rationem reddit Imperator Justinianus aptam quidem sane, nam cum ex affectione liberorum priorum matrimonium illud sequutum appareat, is qui primus natus est, huic affectioni causam & originem dedit; Itaque non solum ipse legittimatus ex eo dicitur, sed causam legittimationis aliis præbuisse, & proinde aliis licet matrimonio jam facto susceptis præferendum; At in Anglia in publicis regni Comitiis quæ Westmonasterii anno. facta sunt, cum & ecclesiasticus ordo, qui jus Pontificium omnino & apud omnes recipiendum voluit, & ipsi plebei fere omnes institissent, ut legittimatorum ratio haberetur, plane se nobiles opposuerunt, intactamque suam ingenuitatem servare velle profitebantur, ut nulli nisi ex legittimo matrimonio nato locus in successione daretur: Ideo eum, qui ex tali matrimonio primus susceptus est, præferunt in successione patris, quod apud nos etiam observatum fuisse testatur, Cap. 124. De judicibus, ubi expresse habetur, natum ante susceptum matrimonium ad successionem non admitti, sed eis præfertur vel primus ex matrimonio, vel qui proxime successurus est: Sic in denizatione filiorum, si extraneus denizatus fuerit multos habens liberos, alios ante denizationem, alios post, in successione rerum in Anglia, is qui post denizationem natus est præferetur, ut antea monui: Simile est huic, quod apud Persas in usu fuisse dicitur; nam si rex in regnum vocatus, ante regiam dignitatem filium suscepisset, & post diadema receptum alium, hic posterior licet natu minor in successione regni præferebatur, quasi primus regis filius, nulla illius habita ratione, qui ex eodem matrimonio ante fuerat prognatus, ut in ea contentione quæ fuit inter Artaxerxem, & Zerxem observatum fuit.

De usu nostro.

Apud nos Bastardiæ exceptio brevis prosequutionem impedit; nam cum brevia apud judicem laicum agitentur, quæstio autem legittimationis sit juris ecclesiastici, in brevis actione, si quis ad objiciendum appareat (nam nulli ex numero cognatorum, sive ut nos loquimur, nulli ex sanguine, aditus ad objiciendum contra breve praecludi debet) isque bastardiam objecerit, apud judicem laicum necessario fit juris statio; si modo idoneè caverit excipiens de sumptibus & interesse partis, quæ dilationem patitur, resque ad ecclesiasticum judicem sive judicem Christianitatis (ut nostræ leges loquuntur) integra remittitur, ubi utraque parte audita post cognitionem causæ decernitur, sitne, qui breve impetraverat, legittimus, an non: postquam ea res judicio ecclesiastico terminata fuerit, ad judicem laicum recurritur, si in favorem petentis fuerit judicatum, qui extemplo fideiussorem ejus qui primum judicium moratus est, pro damno omni quod ex dilatione petens sustinuit & fructibus, si eis ex mora hac caruerit, & omni interesse conveniet, ut æstimatione sive liquidatione facta, id omne petenti restituere cogatur: Nonnunquam breve novum impetratur, puto tamen, & ita jus Canonicum instituit & ex priore procedi posse, in quo deducendo, exceptio bastardiæ etiamsi ab alio proponatur, non admittitur, cum stet judicis ecclesiastici sententia, pro eo, qui breve persequitur, & inquisitio facilius procedit in reliquis respondendis, quæ ad singulas brevis partes requiruntur.

Quod tempus actioni bastardiæ terminanda datur.

Finienda autem est hæc quæstio bastardiæ intra annum & diem, alioqui jure Gallorum judex laicus procedit, sed ibi non definit tempus intra quod sententia ferri debeat, Sed jure Pontificio videtur tempus duorum mensium præscribi, quod ita intellige, nisi fraus committatur: Apud nos sexto mense finienda est, nisi justa causa obstet; Constat itaque ex his, Bastardum neque apud nos, neque jure feudali succedere: expedit enim matrimonia servare illibata, & iis favere qui ex eo sunt suscepti, cum in bene constituta republica, nihil sit quod cives faciat, aut meliores, aut fortiores, ut Aristoteles asserit: Jure canonico filii Presbyterorum, ne matri quidem succedunt, quo jure & nos utimur; & extendimus ad omnes bastardos. Obstat enim clausula illa brevis, quis est ei legittimus & propinquior hæres, nullus enim inquisitor juratus deponet bastardum legittimum esse hæredem (1) à lege datum, qui ex lege succedere debeat; nulla enim lex est, quæ ad successionem bastardum admittat; cum cognati ex ultimo gradu modo legittimi, eis præferantur; quod in reliquis bastardis observandum est, nam quod de duabus unciis antea dixi, ex Justiniani con-

stitutione

ſtitutione illud in ſolatium ei potius attribuitur, quam ut inde hæreditatis nomen indulgeatur vel ex minima parte.

Illud tamen obſervandum eſt, quod licet baſtardus de jure non ſuccedat, neque in directa linea, nec collaterali, nec tallia generali, poſſe tamen in ſpeciali tallia ſuccedere, veluti ſi expreſſe quis, deficientibus liberis ex corpore ſuo legittimis, ſuum ſpurium ſive alienum ſubſtituerit: Sic JACOBUS 5. cum quatuor ſpurios ſive nothos habuiſſet, & maximo natu nempe Melroſenſi Cænobiarchæ aliqua prædia feudalia conceſſiſſet, in eiſdem ejus fratres tantum naturales ſubſtituit, qui & eadem ratione deſerviti fuerunt; nempe Moravius in Baroniam de Tininghame, & Moravio rurſus, in feudis monaſterii de Kelſo ſucceſſit Bothuelius, ejus ex fratre naturali nepos tantum; & ita in Senatu deciſum vidi in actione inter Hay de Cokſtoun ab una, & Arrolium ab altera parte, ut antea monui; nam cum Cokſtonius licet baſtardus ratione talliæ ſucceſſiſſet & retornatus fuiſſet, eam inquiſitionis ſententiam retractare aggreſſus Arrolius, qui illius feudi præſentationem à rege acceperat, non prævaluit. Poteſt ergo baſtardus ex tallia ſpeciali (1) in qua nomen ejus eſt expreſſum, ſuccedere, & hoc ex tenore proviſionis, quem tenorem ſemper inſpiciendum, ſemper obſervandum, toties ſupra præmonuimus. *Baſtardus in talliatis terris expreſſe ſuccedit ex proviſione inveſtituræ.*

Sed quæret aliquis, quorſum ergo legittimationes hæ, quæ à Principibus magna pecunia comparantur, in quibus princeps habiles & aptos baſtardos ad omne ſucceſſionis genus facit, & ut tam parentibus quam cognatis ſuccedere poſſint eis permittit, verba ne illa ſine effectu erunt, & dicis cauſa adjecta? Pro ſolutione hujus nodi, ſciendum eſt principem hæredem aut ſucceſſorem facere non poſſe, cum nomen ſit juris & à lege tantum tribuatur; neque enim facere princeps poteſt, ut is parentes, cognatos aut agnatos habeat, qui per legem habere non poteſt; nam patrem demonſtrare poſſe ſpurii non præſumuntur; Itaque neque cognatos aut agnatos ex parte patris: iniquum enim eſſet aliquem hæredem invito a principe dari, qui alioqui non erat ſucceſſurus. Sunt qui putant cum conſenſu domini quempiam poſſe legittimari ad ſucceſſionem feudi, quod verum eſt & apud nos in feudo novo, nam ei expreſſe concedere poteſt, quod nos talliare dicimus. In feudo antiquo eodem modo ex mutua domini & vaſsalli conventione & conſenſu, licet plerique in hoc feudo diſſentiant; At apud nos & in Gallia, Rex, (nam ejus ſolius eſt legittimare) non poteſt efficere ut baſtardus ſuccedat ſine ejus expreſſo conſenſu, cui ſucceditur, veluti patris, ſi patri ſuccedere debet, nec tamen collateralibus ſuccedit, niſi hoc expreſſum in charta legittimationis fuerit, & omnes conſenſerint, quibus ſuccedi debeat, neque enim æquum eſt, non conſentienti hæredem alium dare, quam eum quem lex ei definivit; Itaque ut collateralibus ſuccedat, collateralium conſenſus requiritur, neque tamen hoc ſufficiet, ſi jus alii fuerit jam acquiſitum (1) ſi alii fuerint legittimi liberi ex matrimonio geniti, tum enim legittimatio ſine effectu apud Gallos eſt: non enim veriſimile eſt genitorem voluiſſe eis præjudicare: imo ſi poſtea contigerit patrem ex legittimo matrimonio filios ſuſcipere, vel poſtea matrimonium contrahere, ex quo ſit ſpes certa liberorum, & filii poſtea naſcantur, ne in hoc quidem caſu, pater filiis legittimis præjudicat, qui jus jam acquiſiverint, & legittimatio ex actu hoc ſubſequenti liberorum naſcentium reſcinditur, quaſi ad eum ſtatum deveniens a quo incipere non potuit: Sed in paterna ſucceſſione hi legittimati baſtardi, excludunt collaterales, ſi collateralis ſucceſſio ſit, & eorum conſenſus acceſſerit, & proinde omnes ulterioris gradus, quod tamen apud nos non habet locum: An papa poſſit legittimare, cujus ſuprema poteſtas eſt, plerique dubitant? Et ſunt qui putant poſſe eum legittimare: ſed aliud tenent doctores, nempe cum ſucceſſio ſit juris naturalis, pontificem in eo non poſſe diſpenſare, cum ad ejus officium non pertineat: Nota eſt hiſtoria Martini regis Arragoniæ, qui cum nullos juſtos haberet liberos, præter unum baſtardum eodem nomine, cupidusque eſſet, ut is ei in regnum ſuccederet; a pontifice impetravit, ut ad omnia legittimaretur, etiam ad ſucceſſionem regni, tamen, non obſtante hac legittimatione, ſucceſſit Ferdinandus ſecundus, qui longe ulteriori gradu diſtabat: Aliud tamen obſervavit prius pontifex in Henrico Caſtelliæ rege ſpurio, quem legittimavit, ut Petrum natum ex legittimo thoro excluderet, etiam poſtquam Petrus in regnum receptus & multis annis pro rege agnitus fuiſſet; Sed an hæc legittimatio locum habebit in hæreditate materna aut aviæ ut baſtardus eis ſuccedat, cum utraque ea, ut dixi, ſit certa? & ne hoc quidem puto: nam ne his a principe dari hæredes poſſunt, cum princeps tantum jura civilia tribuere poteſt, non naturalia; fieri enim non poteſt a natura ut is agnatos ſive cognatos a parte patris habeat, *De literis legittimationis a principe concedi ſolitis.*

quod est juris naturalis, qui patrem demonstrare non potest: Itaque clausulam illam, quæ in omnibus legittimationibus tam ample extenditur, omnino expungendum puto, ne in errorem homines simplices abducat, nunquam enim Inquisitores jurati spurium in hæredem vel patri vel matri deservient, cum non sit legittimus; retinendam tamen clausulam illam, qua bastardis tam in vita, quam in lecto ægritudinis de suis bonis disponere rex permittit, Itaque pro regula generali hoc apud nos tenendum, bastardum nulla legittimationis vi aut virtute in feudo succedere, nisi in tenore investituræ specialiter & nominatim cum consensu domini sit provisum, ut ille succedat; Notandum eos qui ex damnato coitu nascuntur, legittimari non posse.

Bastardus feudum acquirere potest.

Licet autem succedere in feudum bastardus non possit, feudum tamen ex titulo venditionis, permutationis, etiam donationis, aut officiorum, aut meritorum causa acquirere potest, imo etiam, apud nos, à patre ei concessum feudum valet; jure tamen Normannorum & totius Galliæ, pater filio spurio, Partem hæreditatis sive feudi si concesserit, aut titulo quocunque alienaverit, aut pignori, aut hypothecæ subjecerit, sive per se, sive per interpositionem mediatæ alicujus personæ; revocandæ illius donationis aut alienationis jus est defuncti legittimis hæredibus, infra annum à die mortis patris, qui dispositionem fecerat: licet alioqui, ab alio quam à patre, possit recipere quamcunque donationem, multo magis alienationem ita tamen, ne circumventioni sit locus; nam si cui non licet directe donare spurio suo, si circumveniendo mentem legis alteri det, ejusq; fidei committat, ut rursum spurio suo concedat, id nullũ est ex jure. Ex bonis tamen mobilibus, vel testamẽto vel inter vivos, aliquid ei donare potest, nisi sit ex damnato coitu procreatus; nam eis ne alimentorum causa, quicquã (ut dixi) relinquere potest, Si tamen feudũ aliquod spurius acquisiverit, illo, ipse dum in vita est, potest pro arbitrio uti vel abuti, donare, vẽdere, hypothecæ subjũgere, perĩde ac si ex legittimo matrimonio foret, nisi suis spuriis sive illegittimis, quibus non facile, ultra tertiam partem concedere permittitur. In lecto ægritudinis, ex qua spurius moritur, disponere de re hæreditaria non permittitur.

Bastardo liberi ex justis nuptiis procreati succedunt.

Licet ex jure feudali & nostro bastardus nemini succedat, tamen ei succedunt omnes, quos ex justis nuptiis susceperit, & eorum etiam liberi legittimi: nam hi, sine legittimatione principis, etiam succedunt ex naturali ratione, cum bastardis liceat dominia rerum acquirere, neque eis, ea dum vivunt, auferri possunt, & justi domini & sint & habeantur, proinde filii eorum legittimi jure eis succedunt; verum enim est, illos decessisse vestitos, ut de feudo, ut in retornatibus habetur, & hos legittimos eorum esse hæredes; Quod si filii legittimi rursus sine liberis ex se procreatis moriantur, cum ex parte patris cognatos habere non possint, nec matris linea in successione attendatur: Itaque rex in hoc casu filiis spurii legittimis succedit. Ut hi legittimi liberi Bastardo patri successerunt, sic & inter se & sibi invicem succedere possunt, nam certam habent cognationem inter se, certumque patrem, quem nuptiæ demonstrant, & in omnibus pro jure sanguinis junctis habentur. Illud tamen interest, quod bastardo moriente sine liberis, sive is sit ecclesiasticus, sive laicus, omnia ejus mobilia fisco, jure coronæ, fiunt caduca, si testamentum non fecerit; nam bastardiæ inter regalia numerantur: at feuda ad dominum suum de quo tenebantur redeunt, ratio est, quod ea dominorum ab initio voluntas fuisse præsumitur, ut soli vassallo providerent, & ejus filiis legittimis, qui si defecerint, ad dominum debeat feudum reverti; Quod si bastardus testamentum fecerit, eodem jure utetur atque legittimi, testamentique eandem habet factionem. Si non fecerit, & uxorem habuerit, ea dimidium ab intestato habebit, reliquum dimidium fiscus. Sed sunt qui putant Bastardum non habere testamenti factionem, nec posse de rebus suis mobilibus disponere, nisi à principe legittimatus fuerit; quibus tamen plerique non assentiunt, cum bastardo factionem testamenti omnimodo competere putent; alii vero affirmant, Si quis legittimatus a principe fuerit, neque testamentum fecerit, nihil ad principem redire, cum contra suum factum venire non possit; quorum tamen neutrum probo; multo minus quod in nostris rapsodiis habetur, nempe, bastardo intestato moriente, catalla (quo nomine more Normannorum omnia bona mobilia significantur) ad dominum suum pertinere, & si diversos habeat dominos, quemlibet eorum, ea bastardi catalla recuperaturum, quæ in eorum domino reperientur; nam, apud nos, si bastardus intestatus objerit, nec liberos ex legittimo matrimonio susceptos habuerit, in mobilia solus rex bastardo succedit, salvo eo jure, quod ad uxorem pertinet, nempe dimidia parte. In rerum mobilium hæreditatem cum fiscus succedit, optimum ex quaque specie consequetur, tanquam ultimus hæres; sed tum cavebit rex de debitis hæreditariis solvendis, si aliunde de mobilibus non supersit. Funeris impensæ semper præstandæ.

Hoc

Hoc etiam in his baſtardis notandum eſt, quod licet in feudum paternum non ſuccedant, cum patrem demonſtrare non poſſunt, & certa ſit mater; tamen neque in materno feudo ſuccedere, niſi dominus ſciens & prudens vaſſall & ejus filiis jam natis feudum conceſſiſſet, cum ſciret illam nullos alios filios habere, niſi baſtardos, & hoc ob præſumptam domini voluntatem; nec hoc tamen noſtris moribus recipitur: Baſtardorum & hoc proprium eſt, quod ſine legittimatione ſive diſpenſatione, dignitates ſive officia nulla aut functionem judicialem exercere poſſunt.

Poſtulat locus, ut dicamus qui ſint baſtardi, qui legittimi: & quanquam hæc quæſtio hujus inſtituti non ſit propria, ſed judicis eccleſiaſtici, ut tamen junioribus aliquatenus conſulam, quam breviſſime rem totam perſtringam; Baſtardus & legittimus cum inter ſe opponantur, ex definitione vnius, alterius notitia eluceſcet; filium enim definit juriſconſultus, quem nuptiæ demonſtrant; aut clarius qui ex legittimo matrimonio inter virum & uxorem natus eſt: Baſtardus vero, qui extra matrimonium. Sed advertendum, eſt totam hanc quæſtionem hodie ex jure pontificio pendere, cum ſit quæſtio, quæ proprie ad conſcientiam pertineat. Ex quo jure, multi etiam in matrimonio nati non ſunt legittimi: multi, nondum ſolemnizato matrimonio, legittimi. *Qui filii ſint legittimi qui Baſtardi.*

Ut id planius fiat, Sciendum matrimonium aliquando de jure, aliquando de facto contrahi: prius vocatur juſtum matrimonium & legittimum, (1) cui neque lex, neque jus obſtat, quo minus copulari contrahentes poſſunt: quod autem matrimonium dicitur de facto contrahi, illud eſt quod habet impedimentum a jure vel à lege, quo minus illud a principio conſiſtere poſſit, veluti ſi alteruter antea conjugatus fuerit; nam ſtante priore matrimonio, & vivo conjuge, neque vir, neque uxor contrahere novum matrimonium poteſt; diſſolvendaque eſt ſemper illa conjunctio, cum vir, vivente prima conjuge, alterius conjugis vir eſſe non poſſit, nec uxor alterius mariti uxor, vivente primo marito: Idem ſi aliqua alia ſit cauſa, quæ ſi in initio innotuiſſet, matrimonium præpediiſſet, veluti, ſi in gradibus in capite 18. Levitici prohibitis, alteruter reperiatur; nam alterutro in eis gradibus exiſtente, licet alter fuerit remotior, matrimonium ab initio prohibetur, & ſolemnizatum dirimitur, neque enim pronepos proavi ſui ſororem ducere in uxorem poteſt, & ſic in ſimilibus; quia, ut in jure divino, & omni alio, quo etiam gentes reguntur, matrimonium & omnis conjunctio, inter aſcendentes & deſcendentes perpetuo prohibetur, ſic & inter eos qui loco aſcendentum ſive parentum aut filiorum ſunt, veluti patris mei ſoror loco patris, & matris meæ ſoror, quæ & amita, loco matris: & ſic qui in primo gradu lineæ collateralis ſunt, licet non parentes, neque filii, tamen pro parentibus & filiis habentur; ergo cum hæc impedimenta ſint matrimonii ab initio contrahendi, contractum etiam dirimunt, Neque idem eſt, ac ſi quis ob adulterium ſeparatus fuerit, quia in eo caſu matrimonium ab initio conſtitit ut legittimum, licet ex facto unius partis poſtea diſſolutum: quanquam, apud Anglos, matrimonium ob adulterium non dirimatur, ſed tantum ſeparatio à thoro & tabula permittitur, Sed ubi ab initio matrimonium non ſtabat, nec ſtare poterat propter impedimenta quæ propoſui, aut ea impedimenta nota erant utrique patri aut alterutri: ſi utrique, filii ſunt illegittimi; quod ſi alteri tantum, alterius bona fides, licet non ſufficiat ad confirmandum & ſtabiliendum matrimonium, ſufficit tamen ad legittimationem prolis; nam jura pontificia favent magis legittimationi liberorum ex hoc matrimonio, quam ipſis conjugibus, adeo ut multa habeantur in jure pontificio quæ matrimonium dirimant, non tamen ut liberi ſint illegittimi faciunt; Quod ſi conſtante adhuc tali matrimonio, quod de facto celebratum eſt, notitia impedimenti ad utrumque conjugem pervenerit, ſtatim ſe a mutua cohabitatione ſeparare debent, & ſi qui poſtea inter eos producantur liberi, illegittimi ſive baſtardi naſcuntur, manentibus in ſuo legittimorum ſtatu, eis qui ante notitiam concepti ſunt. *Matrimonium aliquando de jure aliquando de facto tantum contrahitur.*

Alii autem ſunt apud nos legittimi, licet matrimonium de facto nunquam celebratum fuerit; quid enim, ſi jam ſponſalibus factis, banniſque in eccleſia proclamatis (ut moris eſt) & ante tamen matrimonio celebrando diem conſtitutum alteruter moriatur; imo quid ſi vir fraude illius, qui alioqui ſucceſſurus & ſibi per matrimonium illud ſucceſſionis præjudicium fieri vidit, interierit, in hoc caſu puto liberos vel conceptos vel jam natos legittimos, ſaltem pro legittimis, habendos; nam ex jure canonico, filius ex ſponſa de futuro, ſi de ſponſalibus conſtet, legittimus cenſetur. Sane Senatus relictæ non ſolum tertiam, ſed etiam donationem propter nuptias (1) inſtrumenta dotalia conjunctæ infeudationis indulſerat; licet matrimonium de facto nunquam celebratum in eccleſia fuerat, tamen banna proclamata. Et Commiſſarii, viri acuti, ſucceſſionem bonorum mobilium conceſſerunt

runt liberis Edvardi Younger, licet matrimonium nunquam fuit contractum neque banna proclamata; ea ratione, quod cum Edvardus sub fide futuri matrimonii eos liberos suscepisset, materque apud Commissarios causam obtinuisset, ut Edvardus matrimonium promissum implere cogeretur, eo recusante perinde habuerunt, ac si eam in uxorem duxisset, liberisque bonorum mobilium executio sive hæreditas adjudicata est; Constat ergo ubi nunquam matrimonium de facto intervenit, posse aliquando legittimos saltem legittimatos esse; Sic jus pontificium ex diuturna cohabitatione præsumit legittimum filium esse, favore liberorum, at matrimonium fuisse non præsumit; & apud nos legittimationis tantus est favor, ut si quis dum vixit pro legittimo semper habitus & tentus est, (ut loqui solemus) a domino præceptum clare constat tanquam hæres impetraverit & sasitus fuerit; aut in judicio ut legittimus pronunciatus fuerit, post mortem de ejus statu inquirere, aut eum ut non legittimum accusare non permittatur: nam ex jure pontificio, ex diuturnitate temporis, & longa cohabitatione præsumitur matrimonium; cum post longum tempus matrimonium probare sit difficile: Quod autem sit diuturnum tempus valde controvertitur, quidam putant quinquennium sufficere, & hoc ex jure civili, ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur; alii majus tempus volunt. Ex jure nostro, qui dum vixit tentus & reputatus pro legittimo est, aut per sententiam, aut retornatum agnitus est, si moriatur, hæres ejus non cogetur de bastardia ejus quæstionem suscipere, neque legittimationem probare: Differentia tamen aliqua est, inter facta antiqua & nova; nam si is, de cujus statu agitur, senex sit, brevius tempus cohabitationis parentum ejus sufficit, duorum aut trium annorum, si recentius sit factum, puto longiorem cohabitationem probandam: Hæc de filiis sive legittimis, sive pro legittimis habitis, etiamsi matrimonium non intervenerit de facto, aut si de matrimonio non constet. Et si matrimonium vere fuerit perfectum de facto, sed aliquod erat impedimentum, quod si notum fuisset ante solennizationem in facie ecclesiæ, (verba hæc sunt forensia) contrahi matrimonium prohibuisset; Si impedimentum utrique parentum notum fuerat, veluti si uterque sciverat (ut dixi) matrimonium cum alio adhuc manere, illegittimi nascuntur ex eo congressu: sed si unus tantum conjugum sciverat, alter non, alterius bona fides ad legittimationem sufficit; si de impedimento judicium sit susceptum, lisque contestata, nondum mala fides utriusque inducitur, cum constante matrimonio, & non per sententiam dissoluto, neuter conjugum debitum conjugale alteri denegare debeat, sed per solam dissolutionis sententiam, mala utriusque fides arguitur: ita tamen ut filii ante sententiam concepti aut suscepti legittimi nascantur, non post; nam tempus conceptionis (1) quo in utero sunt, inspicitur, quoties de filii legittimatione aut commodo agitur, secus si de odio; Itaque bona fides (quæ semper ex justo errore præsumitur) sufficit, ut quis legittimus sit, non tantum si tempore contractus intercessit, sed etiam ut sit tempore conceptionis, id enim tempus maxime spectatur.

An in quæstione filiationis dicto parentis credatur.

Sed quæri potest in quæstione filiationis (ut doctores loquuntur) si liberi legittimi sint nec ne, utrum dicto parentis alterutrius, an fortasse utriusque stetur? nam non ferendum, ait Julianus, qui, cum assidue cum uxore moratus sit, partum nolit agnoscere, & Ulpianus matris juramentum neque partui obesse, neque prodesse ait. Sed jus pontificium, aliud videtur statuere, quod dicto parentum credatur, nisi manifeste aliud probetur; quod dictum intelligo, si ab utroque parente dicatur; Doctores referunt, de quadam regina (à nomine abstinent) quæ in articulo mortis constituta, filium ad se vocans, plane asseruit eum non ex rege marito susceptum; qui tamen ut hæres postea regni receptus est. Novi sane mulierem nobilem, cum actiones contra filium graves haberet in Senatu, ut eum quoquo modo ulcisceretur, cum suo dedecore affirmasse, eum non fuisse mariti filium, sed adulteri, & de pluribus odio adversus filium primogenitum incensis, fortasse eadem aut plura memorantur. Quod dixi dicto parentum stari, nisi contrarium probetur, intelligendum est, nisi sit in possessione filiationis (1) nisi longo tempore à parentibus eo nomine & tanquam filius altus & educatus sit, filiique nomine appellatus; nam filiatio ex parte patris non potest probari, sed semper præsumitur ex cohabitatione, si eo tempore cohabitaverint, quo filius conceptus est; imo, quod majus est, præsumitur filius, etiamsi eodem tempore matrem cum adultero rem habuisse constiterit: nam cum hic qui natus est, utriusque filius esse non possit, In favorem tamen filiationis, præsumitur mariti: at si tempore conceptionis non cohabitaverint, probarique possit maritum abstinuisse, durum est ut filius dicatur. Et in his omnibus, quando quis altus & educatus ut filius, & ut nos in foro loqui solemus, quando tentus & reputatus sit; fama sane viciniæ multum in eam rem prodest; & si quæratur, num cohabitaverint aut non.

Sane

Sane apud vicinos nostros, spurii aliquando loco legittimorum habentur; nam licet uxor ex adulterio conceperit, si vir prægnantem in domum suam deduxerit & prolem nutriverit, legittimum sibi filium & hæredem facit; immo ubi eum expresse à domo non amoverit; nam ubicunque præsumi potest, quod ex viro genitus sit vel gigni potuit, etiamsi partus sit suppostitius, hæres fiet: Quod sane mirum est, cum tam duri sint in eis, qui ante matrimonium nati sunt, & matrimonio subsequente legittimati, nam hos ab hæreditate rejiciunt.

Clandestina autem matrimonia, & quæ in ecclesiis aut facie ecclesiæ celebrantur, non faciunt partum præsumi legittimum, multo minus, ut sint qui contraxerant conjuges; cum magis faveant jura innocenti partui, quam nocentibus (1) contumacibus & refractariis conjugibus. Illud in hoc subjecto generale, ubi quis tanquam illegittimus, à successione patris aut cognati excluditur, & omnes ex eo descendentes ab eadem excludi, etiamsi sint legittimi; Quod si dubitationem de natalibus orituram quis suspicetur, agere potest coram judice ecclesiastico, ut de legittimatione sua cognoscatur, si probationes interituras suspicetur. Hæc sunt quæ de bastardis tam jure civili, quam Canonico, quo hodie utimur, præscribuntur; Observandum hodie & hoc est, quod bastardi si a parentibus suis agnoscantur pro liberis, Nobilitatem ex parte patris recipiunt, & insignibus paternis, cum transverso baculo a capite ad finem utuntur; si non agnoscantur a parentibus vulgo concepti dicuntur, & neque nomen (nisi abusive) neque dignitas aut insignia parentum eis tribuuntur.

Secundum quod contra breve, ut successionis jus impediatur, objici solebat, Clericatus est, nam clerici deo militant, eorumque arma Lachrymæ & preces esse debent, itaque nil mirum si in feudo, quod militare in bello servitium requirit, non admittantur; & (ut Apostolus) nemo secularibus negotiis impeditus, ut Deo serviat est aptus; Putarunt tamen alii clericum sæcularem posse ad successionem admitti, & per substitutum servire, dummodo non receperit eos ordines, qui eum a conjugio prohibent, sed tantum minores: Alii usumfructum successionis ei permitti volunt; Sed generalis est regula clericum non admitti ad successionem, imo neque si clerici esse desierint (1) si ob crimen aliquod è clericatu disjecti sint & degradati (ut loquimur) & sic a beneficio cadant, neque in clericatu majorem moram trahant; Cum moribus nostris hodie clericatus successioni non obstet, nisi in monachismo aut monachis, qui sæculo renunciarunt: sunt qui non recipiunt etiam in monachis, si in primo anno (quem probationis vocant) voti pænituerit, & ad seculum redierint: Nos nullis aliis hodie clericis utimur, quam ministris verbi Dei, quos ego, si hæreditas obtigerit, revocandos à publico verbi ministerio ad administrationem suarum terrarum non putarem; nam qui hodie dominium De Fowlis occupat, antea ministerium verbi sequebatur, ut illud dominium hæreditarie ei obvenit, a ministerio cessavit. Milites Hierosolymitani, Rhodii, & cruciferi, qui revera nullos ordines receperunt, nec inter clericos possunt numerari, à successione non repelluntur, nisi eorum ordo specialiter aliquid de eo providerit, cujus ordinis tenor semper est servandus. *Secunda objectio Clericatus.*

Tertium est forisfactura sive proscriptio, in qua damnatus, non solum fama opibus & dignitate privatur, sed & ipse & ex eo descendentes a successione, si aliqua forte competet, excluduntur, nam ut diximus illegittimus non tantum se excludit, sed & omnes ex eo descendentes: Sic forisfactus, non solum ipse excluditur, sed uitium in sanguine contractum cum ejus omni posteritate continuatur, adeo ut nepos, si filius prius forisfactus fuerit, avo succedere non possit, in eis quæ avi fuerunt solius tempore mortis; Sed in hoc quæstio est magna, alii enim putant, successionem permitti dummodo non succedat filio in ulla re quæ fuit filii: alii contra, omnem successionem ex corrupto sanguine damnant: Memini in terris de Lessindrum, cum filius, qui nihil dum ex feudo paterno acceperat, in prælio de Currichie interfectus fuisset, & contentio inter Advocatum regium & ejus filias incidisset de hæreditate avi, eam Advocatus fisco cum assereret, quod junior Dominus potuisset succedere, licet non successisset, & filiæ forisfacturam patris sibi non debere obesse dicerent, quo minus in hæreditatem avo succederent, Prævaluit tamen in ea causa advocatus, hæreditasque donatario regio assignata; At si filius primogenitus delictum, unde forisfactura sequatur, commiserit & sine liberis decesserit, non obstare puto reliquis fratribus, quin in eis, quæ ad patrem communem pertinebant, succedere possint; dummodo filius primogenitus in feudo nunquã fuit deservitus; Aliud si hic primogenitus in feudo fuerit deservitus, vel liberos ex se reliquerit, Sed de hac quæstione uberius in Titulo Quibus modis feudum amittatur, dicemus. *Tertia objectio forisfactura.*

De extraneis sive extra ditionem principis ligii natis, dixi in Tit. *De iis qui feudum accipere possunt*: Sed quoniam & hi a successione in plerisque locis excluduntur, neque his succeditur *Quarta objectio alibi genitura.*

ceditur

ceditur, cum particula illa brevis (quod ad fidem & pacem regis decesserat) de extraneo merito dici non possit; Aliqua sunt paulo altius, de alienigenis qui a Gallis Aubeignes (1) alibi geniti sive nati dicuntur, repetenda. Ego sane puto id esse verissimum, in privatorum successionibus non esse extraneis locum in alieno regno succedendi, ratio ex regulis juris feudalis petenda est, ubi unus & idem homo ligius duorum dominorum esse non possit, cum utrique suam Majestatem servare nequeat, neq; enim fieri potest bello vel inimicitiis intervenientibus, ut utrique auxilium ferat, utrumque armis & consilio juvet, arcana utriusque celet, quod in jure feudali maxime requiritur: nam si quid ab uno in alterum machinari sciverit, si celaverit, apud alterum dominum majestatis crimen incurret: si alteri aperuerit, in eandem offensam incidet cum eo cujus consilia aperuit, neque in utriusque finibus domicilium quis habere potest, ne in alterius principis offensam incidat, quam vitare non potest; nam quod ad extraneos in regno decedentes attinet, his ex jure Gallico non succeditur, sed bona fiunt caduca; Apud nos idem ex jure crederem, cum in nostris brevibus, hæc clausula semper observetur, (si ad pacem & fidem nostram decesserit) neque enim ad fidem decedere videtur, qui nunquam fuit illius principis fidelis aut vassallus, nam ad pacem decedit, qui in regno natus est, sed ad fidem solus fidelis (1) vassallus: Itaque videtur, quod neque extraneo succeditur, neque extraneus ad successionem jure feudali admittitur, quod ex veteri jure Romanorum videtur deductum: nam jure Romano peregrinorum bona fisco acquirebantur, & testamenta condere, apud Romanos, civibus tantum licebat *, si quid peregrino legatum esset, earum rerum quæ extra patriam erant, caducum fiebat, quod & apud Gallos hodie mordicus retinetur, & in Italia, multo acerbius quam in Gallia, cum peregrinis agitur; nam Mediolanenses qui principalem sibi juris feudalis cognitionem arrogant, exteros tamen ad successiones privatorum non admittunt, nec suos in alienas civitates migrare patiuntur, aut jus apud extraneum principem civitatis acquirere, aut cum ullis principibus aut civitatibus societatem contrahere, nisi prius à principe venia impetrata, & honorario ei persoluto. Itaque, ut in initio monui, Vassallus ligius, aut patriam repudiare, aut domicilii commutatione suo principi præjudicare non potest, ut neque patroni libertus, nec cliens sui patroni, aut patronus clientis personam sine ejus consensu ejurare potest: Sunt tamen, qui principem locum in interpretatione juris feudalis sibi tribuunt, qui in successione regulam illam generalem non esse servandam putant; sed per successionem, unum dominorum duorum posse esse ligium vassallum credunt. Utcunque est, licet in privatorum successionibus hæc vera videantur, ob rationem quam dixi, cum fieri non possit, dum unum foveat, quin alterum offendat, ut dominus noster Jesus ait; In ipso tamen principatu & inter principes longe aliud est; nam princeps in hæreditatem alterius vassalli succedit, imo ut hæres vassallum ligium, alterius principis superiorem non recognoscentis, repræsentare potest; Sic Anglorum reges in ducatu Normanniæ, Andium, Pictonum, & Aquitaniæ succedentes, hominium earum terrarum nomine, Gallorum regibus suis dominis præstiterunt; & Mediolanensium principatum primo Gallorum rex Ludonicus duodecimus, hodie Hispanus possidet, licet uterque extraneus; Sic & Neapolitanum & Siculum regnum, quæ tamen legibus feudorum gubernantur, Hispanicorum regum successionem admittunt, neque in his regula illa locum habet, quod unus vassallus ligius duorum dominorum esse non possit. Unde evidenter calumnia apparet nonnullorum, qui successionem regni Anglorum ad Serenissimum Scotorum regem pertinere negabant, ex eo, quod extra ditionem sive territorium regni Anglici sit natus, Quid enim iniquius esset, quam locum nativitatis alicui obesse? aut ubi fando auditum, aut historia proditum, ut princeps ideo à successione sit arcendus, quod extra fines regni, in quod succedere debet, natus sit, aut talis objectio eum à suo jure exclusit? nusquam enim gentium statutum invenio, eum, qui extra territorium principis nascitur, in principatu non succedere; neque gens ulla tam barbara est, quæ has leges in successione ipsius principatus admittat. Imo & ipsi Anglorum reges, plerique extra Angliam nati sunt, Conquæstor, ejus filius Rufus, Stephanus, Henricus secundus, & Ricardus secundus. Addo illud quod à multis seculis, ipsi Angli reges Galliæ dici & haberi voluerint, cum nemo tamen eorum in Gallia post Henricum secundum natus sit; nam quod ad Statuta illa Edwardi tertii, anno regni 17. & 25. quibus extraneus a successione morientis in regno prohibetur, id tantum intelligendum est in priuatorum successionibus, non ipsorum principum; nam diserte in ipso statuto cavetur, si quis alienigena petat per successionem feudum, quod de regibus Angliæ per fidem ligiam tenetur, ut a petitione excludatur; quod ad ipsam coronam nullatenus extendi potest, neque enim

* l. 1. C. De Hæredib. Instit. l. 1. §. 2. ff. De Leg. 3.

enim rex fidem ligiam ulli debet, aut debere potest; Quin in ipso statuto regum liberi excipiuntur, qui ubicunque nati tamen ad successionem suorum antecessorum etiam in feudis privatis admittuntur: Multa alia dici possunt, contra illud statutum, cur ad nos non extendatur, quæ nos fusius alibi exposuimus; Itaque ut ad propositum redeamus regula illa generalis stat in feudis, ne alibi genitus, sive extra jurisdictionem supremi principis, in feudo succedat, quæ utrum apud nos observetur plane incertus sum, nam quo ad Gallos jure eodem nobiscum utuntur: neque enim Scotus in Gallia, neque Gallus in Scotia à successione unquam prohibetur; quod & in aliis observari puto: nunquam enim vidi extraneum a successione sui consanguinei in hac regione exclusum, nisi is Anglus fuerit; nam cum nostri viderent statuto regis Angliæ Scotos à successione feudi in Anglia prohiberi, ut par pari redderent, & eos a successione hæreditatis in Scotia prohibuerunt publico statuto trium regni statuum; naturalem enim habet æquitatem, ait Vlpianus, ut quod quisque juris in alium statuerit, eodem ipse utatur: Vidi tamen hæreditatem mobilium, quæ ad bibliopolam Anglum pertinebant, eo mortuo integram sartam & tectam ejus executoribus Anglis conservatam & redditam; Cum in successionibus nihil intersit, utrum citra mare vel ultra mare nati sunt, si parentes ad fidem regis mortui dicantur & mater cum venia mariti transfretaverit: Hæc sunt, quæ de alienigenis sive iis qui in ditione extranei principis nati sunt, dicere constitui, Quid vero in usu & ex jure servandum sit, antea exposui.

Quintum impedimentum Elephantiasis.

Quintum impedimentum est Elephantiasis, nam cum jure & divino & humano à societate hominum prohibeatur, societatis humanæ jura ei non competunt; Sed hæc est differentia, quod post contractum morbum ad successionem non admittantur, hæreditatem semel acquisitam retinent, sed quoad usumfructum tantum; nam cum sint (ut loqui solemus) in lecto ægritudinis & omnes hæ dispositiones & donationes quæ ab illis fiunt, causa mortis videantur fieri, quæ in feudis prohibentur; itaque feudi fructus carpere, sed de eo disponere non possunt.

Sextum impedimentum imperfectio

Sextum impedimentum est imperfectio, ea duplex est, alia corporis, alia mentis; Et quicunque ob naturalem mentis qualitatem imperfecti nascuntur, in his hæc generalis regula servanda est, quod in hac naturali imperfectione tempus successionis semper inspiciendum: Fatui & insani sive furiosi à successione jure nostro non prohibentur, sed quod ad usumfructum tantum; nam quoad dispositionem, cum ratione carere videantur, consentire non præsumuntur, Imo ne recte sentire, itaque ab omni dispositione arceantur; Sane ex jure feudali cum mutus, surdus, cœcus, fœminæ, aliique ad servitia militaria inhabiles, a successione prohibeantur, multo magis fatui & furiosi, qui omni judicio carere præsumuntur; Sed deflorescente illa gloria militari, & feudali disciplina senescente, fatui & insani etiam ad successionem admittuntur, ab admistratione tamen prohibentur; & si fatuus sit, ejus personæ & bonorum administratio, domino: Si furiosus, proximo agnato permittitur; donec in Comitiis publicis Lythcoæ habitis anno 1585 utriusque par ratio facta sit, & personæ fatui & furiosi, & bonorum administratio proximo adjudicata; Quod tamen sine ratione factum puto, cum tutela feudi semper in vassallo inhabili ad dominum redire solet: At si imperfectio hæc ex vitio corporis nascatur, veluti si is qui succedere debet, mutus, cæcus, surdus vel aliunde ad servitia inhabilis sit, an is ad successionem admitti debeat, in jure feudali quæstio est? nam Gerardus (si is autor libri primi est) plane putat mutum non posse in feudum succedere, neque idem retinere; idem in surdo, cæco, claudo, aut aliter impotenti, aut vitio corporis imperfecto traditur; Sed postea contraria opinio Gerardi & Oberti ponitur, asserentium succedere posse; contrariaqne opinio negantis horum successionem, aliis attribuitur; quod evidens est argumentum libri primi autorem Gerardum non esse, cum manifesta contradictio appareat inter eas duas sententias, quæ unius docti viri esse non possunt: Vtcunque est, videntur feudistæ dubitare an talis ad successionem admittatur, Ratio dubitandi in ipso textu est, quia ipsi servire non valent, ut neque clericus neque fœminæ neque similes; nam cum feuda militaris muneris obeundi causa sint instituta, nulla ratio est, ea mutis, cæcis aut surdis attribui, cum ii inter imbecilles numerentur; at si vassallus, qui totam fere ætatem in militia consumpsit, & egregiam & fidelem operam domino navavit, pede claudus, oculorum vel aurium sensibus destitutus fuerit, hunc feudo privari esset iniquissimum; licet ex summo jure ubi conditio locum facit beneficio, deficiente conditione, beneficium quoque deficiat: tamen in hoc ipso vassallo, qui ob labores durioris militiæ vitium illud contraxerit, esset durissmum: Itaque quæstio tantum versatur in successore, si cæcus, surdus vel mutus fuerit, qui successurus est,

An mutus surdus cæcus succedant.

nam (ut monui) cum inepti ad servitia sint, feudum retinere non debent; Contrarium tamen sentiunt Obertus & Gerardus, nempe ad successionem eos admittendos: At si quis ipsius textus verba penitius inspexerit, communem tum fuisse opinionem negativam apparet, & huic communi opinioni ratio adjungitur, quia ipse servire non valet, & sequitur in textu, sic dicimus in clerico, in fœmina & similibus, quibus communem opinionem non obscure ostendit: Si quis vero exactius usus feudorum excusserit, tres (nisi fallor) inveniet feudistarum de ea re diversas opiniones, una est, quæ totum feudum paternum, præcipue si sit magnum (quod nobile interpretor) eis adimit: altera, quæ solam partem permittebat, ut esset unde posint ali, reliquam partem novo militi, qui proximus est in successione, assignabat, ut esset qui servitia militaria exequatur, & ex feudo ali etiam posit, cui successio quodammodo debetur: Media autem inter has duas videtur æquissima, nempe ut ejus liberis, qui fortasse de domino optimè meritus est, prospiciatur & caveatur, interea, ne locus vacuus relinquatur (1) ut novus miles sit qui servitia exequatur: Sunt qui volunt, si ex accidente sunt imperfecti, feudi antiqui esse capaces, novi vero non: Alii vero neque novi neque antiqui esse capaces. Hæc tamen inhabilitas, in successone eorum feudorum, quæ nullum servitium debent, non obtinet, veluti in feudo franco, sive emphyteutico, quia, cessante causa, propter quam solent vassalli privari feudo, privatio etiam cesset necesse est: In feudis regalibus imperfectus imperfectione naturæ non succedit, ex accidenti inhabilis factus, si non imperfectus, succedet, & ei curator adjungetur; Hoc tamen non est omittendum quoties talis imperfectus feudum amittet, & unde se alat non habet, pro qualitate personæ & quantitate feudi alimenta ei deberi; de imperfectis gustu & odoratu quæri potest an & hi feudum amittent? Sed videtur hos feudum retinere, & in feudum succedere posse, nisi ob horum sensuum qualitatem feudum eis fuerit concessum: Moribus nostris neque muto, neque cœco aut surdo adimitur jus succedendi, cum nullus sit articulus brevis, qui de eis non affirmetur & eis non conveniat, neque his vivis, alius in hæredem deserviri potest, nec inquisitores, si propior quis sit vivus, licet surdus, cæcus, claudus, alium remotiorem pro hærede agnoscent.

An rebellio successionem impediat.

Rebellis etiam quamdiu rebellis est non admittitur, sed temporalis est illa prohibitio: Nam purgata rebellione ad successionem admittetur: Quod & in excommunicato servatur, sed interea nullum ejus successioni fiet præjudicium; neque etiam rebelli succeditur, nisi rex ex speciali gratia cum personis inquisitionis dispenset, ut possint petentem suo decessori licet rebelli succedere declarare. An exhæredatio in nostro usu locum habeat, sæpe quæsitum audivi? Nam & fuisse in usu apud veteres, & justas exhæredationis fuisse causas certum est: Itaque, ad hæreditatem paternam non admittebatur, qui patrem offenderat, patre justam offensionis causam in testamento exponente; ratio est hæc, qui naturæ beneficium expectat, debet secundum leges naturæ operari; si contra naturam peccet, frustra ejus beneficium implorat, peccat autem contra naturam qui in parentes, a quibus tot beneficia accepit, est ingratus. Quæ autem & quot sunt causæ ingratitudinis, in eo titulo qui est de modis quibus feudum amittitur, explicabitur; nam quibus casibus in dominum vassallus ingratus est, libertus in patronum, ex iisdem & filii ingrati in parentes dici possunt, & proinde exhæredari; De hac exhæredatione exemplum non vidi, accepi tamen à viro magno exhæredatum Magistrum Craufurdiæ, hujus Comitis Crafurdiæ avum, à patre suo fuisse, quod patrem in arce Finnovensi obsedisset & cepisset, & Lindesium Edzellium in comitatu investitum fuisse; Puto tamen illud ex dispositione libera Comitatus Edzellio processisse; quod apud nos accidere plerumque solet, cum hæredis successuri persona & mores displicent; Itaque cum in hac exhæredatione jure proprio destituamur, ad jus feudale recurrendum est, quo quidem, exhæredatus ob delictum in patrem, modo in dominum non deliquerit, aut tale quid fecerit, quod eum à successione poterit prohibere, in feudo succedere non solum patri sed etiam fratri & aliis collateralibus quibuscunque potest: ratio est, quoniam privatio feudi dominum respicit, nec nisi ob delictum in dominum commissum amittitur, aut ob aliam causam in jure expressam, inter quas hæc non numeratur, itaque à communi regula successionis non est recedendum; Ob delictum etiam patris grave in dominum non succedunt filii, si illud delictum sit notorium, aut dominus in continenti probare illud legittime possit, sed feudum ad dominum redit: immo neque ob proprium delictum filii succedent, si vivente patre in dominum deliquerint, nec cum eo reconciliati fuerit; Sed ex usu nostro, in his etiam succedere debent, nisi declaratoria intercesserit, nam alioqui fieri potest, ut dominus injuriam remittat. Successor qui semel successionem sibi oblatam repudiaverit, ad illam postea non admittetur

admittetur, ut neque servus, post delatam successionem manumissus, succedit: Ex jure tamen nostro, nisi ex repudiatione, vel adiudicatio totius hæreditatis sit creditoribus vel uni eorum facta, vel hæreditas lacens subhastationi subjecta fuit, aut simile aliquod interesse alicujus demonstratur, puto posse ad hæreditatis agnitionem licet semel repudiatæ redire.

De non introitu.

Diegesis Decimanona.

EX morte vassalli, ut feudi continuatio per successionem ad hæredem vassalli pertinet: Ita ad dominum superiorem pertinent, Non introitus & Custodia, tam feudi ipsius quam personæ hæredis; (quam nos Wardam in foro dicimus) proque ejus arbitrio Maritatio, releviumque post Wardam finitam, de quibus singulis dicendum est.

Non introitus sitne ex jure feudali plerique dubitant, cum nulla in usibus feudorum sit ejus mentio, imo neque apud feudorum interpretes, sed nec apud ullas alias regiones, quod sciam, quæ jure feudali hodie utuntur, voluntque multi hoc proprium hujus nostri regni jus esse, & nulli alii cum eo commune: Sed si rem totam verè expendamus, hoc jus non introitus tantum a jure feudali originem habet & ab eo derivatur; neque minus esse juris feudalis censendum, quod ex ratione juris feudalis pendet; quam si in ipso textu contineretur; extra enim controversiam omnem est, mortuo vassallo, feudum ad tempus domino aperiri, donec hæres investituræ renovationem a domino suo petierit & obtinuerit, fructusque interim dominos suos facere, quasi veri & in solidum domini, non solum superiores, cum nullus Vassallus illius feudi seu tenementi interea sit: Quod si hæres intra annum & diem à morte defuncti, Investituræ renovationem non petierit, si major sit, & nulla justa excusationis causa interveniat, à jure feudi omnino cadit, feudumque in perpetuum domino aperitur, ob ingratitudinem Vassalli, qui totum annum & diem dominum suum non agnoverit, nec investituram ab eo petierit, nec debita officia præstiterit: Hoc enim tempus unius anni & diei putabant veteres sufficere, ut interea hæres vassalli, officii debiti memor, gratiam domini sui sectetur, & investituræ renovationem accipiat: Diem adjecerunt ut omnis controversia de anno dirimatur; Quod si dominus ab hærede vassalli legittime & debito loco & tempore interpellatus, recipere hæredem hunc, & in feudo tanquam tenentem investire recusaverit, ipse à superioritate sui feudi ex jure feudali cadebat, non minus quam vassalli hæres, si cum investituram petere debuit, eam distulerit: Pœna itaque hæc est non introitus ex jure feudali; nam si ex parte domini peccatum fuerit, feudi superioritate dominus: Si ex parte vassalli, proprietate is privatur, nisi justam excusationis causam alteruter habeat: Nobis, ex utraque parte, leviores sunt pœnæ, nam si dominus debitum officium vassallo legittime petenti recusaverit, non amittet in perpetuum superioritatem, sed tantum pro vita: Nec si vassallus Investituræ renovationem intra annum petere distulerit, continuò apud nos feudo privabitur: Sed tantum fructus illorum annorum amittet, in quibus feudum in manibus domini erat, ob suam sive negligentiam sive contumaciam, investituram petere differentis; est itaque jus nostrum in hac specie, jure feudorum communi neque contrarium neque diversum, nam reipsa conveniunt, ut tantisper dum vassallus investituram petat, domino feudum sit apertum, & proinde fructus ei aperiantur; peccat igitur dominus, qui vassallo petenti investituram non concedit: peccat & vassallus, qui non petit, pœnæ tamen (ut dixi) nobis mitiores semper placuerunt: at ex diversitate pœnæ diversitatem juris nemo bene colligit: aliter enim furta, jure divino, & legibus 12. tabularum, aliter jure civili, aliter nostro puniuntur; at furta ex his omnibus æque damnantur: Itaque ut ad non introitum nostrum veniamus, totum illud tempus quo vassalli hæres, renovationem investituræ differt, non introitus dicitur, ut quando hæreditatem adit & Investituram capit, introire tum & adire sive intrare dicitur, & licet hæ voces parum latinæ in hac significatione videantur, retinendæ tamen sunt, cum sint forenses, ne nimium solliciti de verbis, rem ipsam in medio intactam relinquamus, Mortuo igitur vassallo, quamdiu hæres differt intrare,

An ex jure feudali procedat non interitus.

sive adire hæreditatem feudi, seque pro hærede gerere, tam diu feudum in non introitu dicitur esse.

Duplex est non introitus. Sed duplex est non introitus, unus, quando vassallus cum possit ingredi feudum per novam Investituram, tamen vel ex negligentia, quæ crassa est vel ex malitia differt: alterum ubi etiamsi velit ingredi aut adire, non potest; Et primus, non introitus simpliciter: Secundus custodia sive Guardia dicitur, nam, ea manente, licet hæres velit, non tamen potest jure nostro adire, sive ingredi hæreditatem paternam, masculus ante vicesimum primum ætatis annum completum, fœmina ante decimum quartum, tam diu enim & ille, & hæc in custodia domini sunt. De hoc secundo genere non introitus, in Diegesi sequenti dicemus, nunc ad non introitum qui semplex dicitur redeamus, & primum qua ratione sit introductus expendamus.

Ratio quare non introitus sit introductus. Ex superiore libro constat, Vassallum pro suo feudo in operas militares & servitia teneri, quod si distulerit se pro vassallo gerere & dominum agnoscere, dominus interea sui feudi fructus lucrabitur, ut ex parationibus servientem pro vassallo sibi substituat, quemadmodum ex jure feudali pro neglectis officiis ipsum feudum potest distringere: Itaque toto tempore non introitus dominus superior fructus suos facit, colonique ei solvere tenentur: Idem si non legittime retornatus & investitus fuerit vassallus, cum paria sint in jure, omnino non fieri, & non legittime fieri, itaque si hæredis hujus apparentis retornatus cum sasina inde sequente, in judicio rescissorio declaratus fuerit nullus, aut si quocunque modo inutilis fuerit hæc sasina aut nullius roboris & efficaciæ, hic introitus ad non introitum reducitur, nam licet de facto, quod facere debuit, fecisse videtur, tamen quia non legittimè fecit, pro non facto habetur: Neque hoc solum locum habet in forma retornatus, sed etiam si quid a majoribus suis aut a se factum sit, quod introitum annihilet, aut ad nihilum reducat: Nam certum est eo casu, a die postremæ legittimæ sasinæ, feudum in perpetuo non introitu esse: Neque in his tantum casibus dicitur non introitus, sed etiam quoties feudum in manibus domini superioris fuerit, non dispositum alii de se tenendum, ut in resignationibus fieri videmus, nam resignationes quæ fiunt in manibus domini superioris, exuunt priorem vassallum feudo & eum plane nudant: quod si in favorem alterius fiat hæc resignatio, dominus qui recepit, cogi potest ad tradendum ei investituram, ex conditione resignationis: interea tamen feudum in non introitu est, donec sasina à domino superiore sequatur.

Competit hæc actio Domino suo immediato. Competit autem hæc actio soli domino immediate superiori, aut alii ex eo causam habenti, domino inquam superiori, ea ratione quam supra memoravi, ne servitiis suis ex defectu vassalli careat, adeo ut qui de rege tenet, & chartam seu investituram acceperit, in sasina tamen recuperanda cessaverit, fructuum jus, donec eam nanciscatur ad regem devolvitur idem de Barone aut aliquo alio domino immediate superiori.

Competit donatario. Causam autem ab eo habentes sunt donatarii, qui ab hoc domino superiore jus habent; si unus tantum sit donatarius, facilius res transigitur; Si plures sint & diversis temporibus titulos sive jus suum assequuti sint, non semper prior præfertur; Sed ut in omnibus Wardis, maritationibus & aliis donationibus fieri solet, qui prior litem intentaverit, licet tempore posterior, jure tamen prior erit, Sic ejusdem hæredes & etiam singulares successores, qui in jus hoc donationis ex particulari causa succedunt: Intentata tum lis dicitur, quoties citatio legittimè facta sequitur, non enim sufficit actionem prius formatam & expeditam fuisse, nisi & citatio sequatur: Huic citationi par est insinuatio; Itaque ex pluribus donatariis, is qui prius citare curabit, aut qui jus suum primus insinuaverit, præfertur: Si contentio sit inter primum citantem, & primum insinuantem, prior insinuans potior erit, nisi ante insinuationem citatio ad actum aliquem judicialem (1) comparitionem producta fuerit; Si tamen ipse hæres vassalli à domino suo jus non introitus impetraverit, præferetur omnibus donatariis, etiamsi litem intentaverint, aut jus suum insinuaverint; nam naturalis possessio, quæ in vassallo est, insinuationi (1) civili possessioni semper præfertur;

In pluribus donatariis quis potior.

Quid sit intimatio. Insinuationem nos intimationem dicimus, cum donatarius, jure suo toto, ante debitorem aut eius ædes si abfuerit, perlecto, notario & testibus præsentibus, declaraverit se donatarium, & proinde ut neminem alium, neque jus alicujus alterius agnosceret: Quod & in reliquis, ubi jus duplex versatur, observandum erit. Si duæ sint insinuationes, prior, modò legittime facta, potior; Insinuatio autem hæc principali vassallo, qui aditurus feudum speratur, aut saltem, ut qui adeat proximus est, fieri debet, non ejus subvassallis aut valuassoribus, cum principalis vassalli interesse maxime spectetur. In his donationibus nihil comprehenditur (1) nullius

partis

partis non introitus conceditur,nisi illius, quæ tempore concessionis aut donationis, in non-introitu erat, & non extenditur ad aliquod jus superveniens, hoc est si partem aliam ab ea, cujus non introitus concessus est,aut pertinentiam feudi postea in non introitu esse contigerit, non accrescet priori donationi; Ratio ex jure civili petenda est, neque enim plus juris censetur,is qui donat,contulisse,quam quod & quale tempore concessionis apud concedentem erat & ideo sub novam donationem hujus partis non introitus cadit.

Si ipse Vassallus, qui ingressum differt, terras suas alienaverit & postea, ut alienationem irritam faciat, donationem non introitus à superiore impetraverit, & ex ea agere velit; hæc donatio quasi jus superveniens emptoribus proderit, & alienationi accrescet, quod ad cohibendam alienantium fraudem & callidas machinationes introductum est, cum vassalli subtractis suis monumentis & sasinarum instrumentis, quæ solent apud se reservare in oppignorationibus terrarum, feudi jus omne in dominum superiorem devolvere conantur, ut ab eo rursus accipiant: Est & alia callida ipsorum vassallorum machinatio, in his non introitibus, cum vassallus jus a domino suo superiore totius non introitus consequutus, valuassores seu subvassallos, jure suo privare, durante suo non introitu, eadem ratione, iisdemque artibus nititur, nempe ex jure non introitus agat, ut totius feudi fructus,ratione non introitus evincat; In quo casu Senatus æquum censuit, ut qui pretio (quod compositionem dicimus) talem donationem à rege impetraverit (quod & in reliquis dominis superioribus servatur) jus idem suis valuassoribus impartiat, restituta pretii seu compositionis parte a suis valuassoribus pro sui feudi rata proportione, quasi hoc tacite donationibus hujusmodi insit, ut quo favore rex in vassallum suum usus est, eodem favore is adversus suos vassallos uti debeat. *Casus singularis in quo jus superveniens accrescit singulari assignato.*

Quomodo autem in hoc non introitu procedendum sit, sive dominus ipse sive donatarius agat,jam videndum; Nam sine actione sive declaratoria judicis, feudum nunquam censetur esse in non introitu; quod summa cum ratione introductum est, cum possessio semper apud vassallum maneat, eaque semper jure proprietatis vestiri videatur; totque causæ occurrant, cur aut vassallus introitum allegare potest, terrasque vestitas, & per aditum sive introitum plenas, aut ex justa causa se impeditum fuisse, ne feudum intrare posset; Hoc itaque specialiter in hoc casu introductum est,ut nunquam feudum in non introitu censeatur, neque super non introitu,sive allegatio, sive exceptio admittatur,nisi simul declaratoriam intervenisse dicatur, qua jam feudum in non introitu fuisse & adhuc esse constat, quod specialiter in favorem vassalli introductum est, cujus partes in hac actione favorabiliores sunt, quam domini, & quod possessio jus semper præsumi faciat; nam ut ex toto libro de usibus feudorum constat, si dominus in possessione non sit, vassalli potiores sunt partes, nec species tituli, nisi declaratoria interveniat,adversus eum sufficit. Imo si dominus actione pro fructibus,sibi, ut prætendit, ratione non introitus debitis,agere contra colonos velit,nihil facit, donec prius constet judicio legittimo terras in non introitu esse;itaque intentanda est coram judice actio eo nomine à domino superiore contra suum vassallum, & cum omne judicium ex tribus personis constet judice, actore & reo, de actore autem & reo antea diximus, nunc de judice ipso pauca adjicienda sunt. *Forma procedendi in non introitu.*

Est autem jure feudali, et usu nostro,judex in hac causa ipse dominus, quoties inter eum & vassallum contentio oritur de non introitu: licet jure feudali pares curiæ sive curtis decernant, Dominus tamen cognitionem causæ in sua curia retinet, & actore ballivo seu actornato suo vassallum immediatum citari curat, ut videat feudum suum declarari in non introitu esse, & a tali tempore sive anno fuisse; Sed vassallus qui rei suæ prouidus est, judicium omne ad Senatum evocabit; nam licet, de jure feudali, in his causis dominus judex sit, tamen cum nemo sit, qui non in sua causa sibi potius benè esse velit quam alteri, & ideo suspectus sit; facile à Senatu & ad Senatum advocatio solet impetrari, ut tota lis eò traducatur: Si ante advocationem sententia lata sit, valet quasi à judice suo lata,nec retractatur: in jure tamen civili nemo neque in sua causa, neque sibi aut suis jus dicere potest. *Quis judex*

Citandus autem solus est immediatus vassallus, non ejus valuassores, licet causam proprietatis ab eo habeant; Nam neque in hoc judicio, neque in recognitionibus; dominus eos agnoscere tenetur, sed solum immediatum suum vassallum, cui aut cujus prædecessoribus, feudum concessum fuit; Si tamen hi pro interesse comparere velint, admittendi omnino ad defendendum sunt: Quod si dominus, neglecto vassallo, immediate valuassorem ejus solum citaverit, quod is solus tum erat hæreditarius possessor nihil aget, & judicium *Quis citandus.*

sive

five res judicata inde emanans, redditur elusoria etiam ope exceptionis, quasi legittimo contradictore non citato; Nam valuassor, nisi vassallus principalis ad judicium vocatus fuerit, neque judicium in se recipere cogitur; neque si receperit aliquid eo judicio factum videbitur, ex quo, dominus vel ad districtum vel ad appretiationem sive licitationem terrarum potest procedere; Vidi tamen sæpe cum sententia pro non introitu contra immediatum vassallum pro domino lata fuit, valuassores & qui inferioris sunt ordinis in excipiendo admitti, ut non introitum purgent aditionibus hæredum & sasinis; Quod sine ratione tamen fit: Sed frequentes quæ occurrunt inter dominos & suos immediatos vassallos artes & fraudes, multa introduxerunt, quæ alioqui non licerent.

De forma libelli. Forma autem libelli & judicii hæc est, ut in libello duplex conclusio fiat, altera petens feudum decerni in non introitu esse & fuisse à tali anno sive tempore: Altera quæ ex priore sequitur, ut proinde fructus omnium annorum quibus feudum in non introitu erat, domino adjudicetur, qui fructus in libello æstimantur ad certum valorem; Sed ad hanc posteriorem conclusionem non pervenitur, nisi prior sententia præcedat: Nempe feudum esse in non introitu, neque aliàs fructus debebuntur: Non tamen negandum est, posse ex priore sola conclusione sententiam ferri; Sed tunc non est procedendum ad districtum aut appretiationem, donec fructus eorum annorum à judice æstimentur (nos liquidationem dicimus): Ex sola tamen prioris partis conclusione, prò fructibus sequuturis aget, colonos ad migrandum coget, & reliqua quæ vassallus ante potuit, omnia in ejus personam devolventur; Quoties tamen utraque conclusio est in libello, & reus vel per se vel per suum procuratorem paratus est se defendere, terminanda prius est de non introitu quæstio, antequam ad fructus perveniatur.

Quæ exceptiones reo competant. Exceptiones autem quæ à reo solent objici contra non introitùm sunt hæ.

Prima quod feudum sit plenum. Prima quod terræ sunt aditæ sive introitæ seu feudum intratum (nos plenum dicimus) non introitus enim negatio est, neque melius negationi occurritur, quam per affirmationem; Introitæ dicuntur, quæ vassallum sasitum habent, quamdiu enim vassallus sasinam demonstrare possit, hoc est sive se sive suos prædicessores sasitos, totius illius temporis nullus potest esse non introitus; Nam per vassalli introitum plenum feudum dicitur. Metaphora à vasibus recepta, quæ si vacua & inania sint, nihil illuc introjisse dicitur, alioqui plena sunt; Itaque plenitudo feudi sive hæredis introitus, contra non introitum objiciendus, neque sola sasina hæreditaria non introitum impedit, sed etiam conjuncta infeudatio sive investitura; nam mortuo proprietario, ejus vidua si in conjuncta investitura fuerit, durante tota vita sua omnem non introitum excludit, etiamsi hæc post mortem mariti conjunctam infeudationem in nudum usumfructum, hæredis gratia, mutaverit; Nam cum antea conjuncta omnis infeudatio, durante alterutrius conjugum vita, soleret introitum hæredis impedire, solent hodie viduæ, ut futuro hæredi gratificentur, ne ejus ingressum impediant, mutare suam conjunctam infeudationem invitalem reditum tantum sive usumfructum, qui tamen non introitum excludet; Hæc autem conjuncta infeudatio, sive hic ususfructus nullus est, nisi a domino superiore procedat, hoc est, nisi in initio vel ab eo concessus & constitutus fuerit, vel ex post facto confirmationem acceperit: alioqui non introitum nunquam excludet, nullas enim sasinas dominus agnoscere tenetur, nisi quæ a se immediate processerunt, aut ab eo confirmatæ fuerunt.

Exceptio curialitatis. Quod in vidua dixi: ubi vir proprietarius est, idem repeto in viro; Si is in conjuncta infeudatione cum uxore fuerit, vel per resignationem vel confirmationem domini sequentem aut si mulierem hæredem in uxorem duxerit: Nam ea post annum & diem mortua, semel suscepta prole, cujus vagitus audiebatur, usumfructum totius hæreditatis, quæ ad uxorem pertinebat, vir habebit: Et hic est ususfructus, qui curialitas sive curtesia apud nos & Anglos dicitur; quæ etiam non introitum omnem durante vita mariti excludit, etiamsi hæc curialitas à domino nunquam causam habuit, neque originem neque confirmationem: Hæc enim curialitas cum sit ususfructus à lege constitutus, non minus omnem non introitum excludit, licet à superiore nunquam procedens, aut ab eo agnita, quam ususfructus à domino constitutus, aut quam dominorum tertia, quæ & ex jure publico descendens, licet à domino nunquam agnita, non introitum tamen pro tertiæ portione non admittit; Sed in utroque observandum est, si proprietaria & vassalla conjunx decedat, & sasinam à Domino proficiscentem habeat, eo casu locum esse huic exceptioni curtesiæ; Sic in tertia quæ viduæ debetur; nam nisi ejus maritus in vassallum immediatum à Domino receptus & sasitus fuerit, huic tertiæ non esse locum, neque ad usumfructum, neque ad nonintroi-

introitum impediendum, certum est, quo ad Dominum, si forte ille vel non introitum vel custodiam prætenderit; cum semper hæc ex jure autoris procedant, illudque respiciant: si illud principale non teneat, neque quod ex eo descendit; si tamen verum feudum in conjuge constiterit, quod a Domino descendit, non minus Curialitas, quam viduæ tertia pars usufructus, eatenus omnem non introitum excludet.

Est & alia exceptio; quæ vassallum solet tu ri, nempe tres sasinæ invicem se subsequentes ex retornatibus descendentes Videlicet si vassallus paratus sit docere se præsenti tempore retornatum, & à Domino investitum esse, duosque suos prædecessores, veluti patrem suum, avum aut abavum alterum alteri in hoc feudo successisse, & retornatum & sasitum a Domino sciente & potente impedire. In hoc casu non introitus actio evacuatur; nam cum hæ sasinæ ex tribus inquisitionibus procedant, quarum quæque quindecemvirali sacramento munitur, non temere eorum fides in periculum vocanda est, saltem non nisi per rescissorium judicium, nempe si dominus querelam moveat, retornatus hos non esse legittimos neque legittimè deductos, nam eis rescissis, actio de non introitu restaurabitur, alioqui Domino negligentia sua imputatur, qui retornatus agnoverit & sasinæ præcepta confecerit, & tanto tempore rescissorio judicio non egerit: Dixi tres sasinas ex retornatibus procedentes; nam licet ex tribus alienationibus sive dispositionibus aut resignationibus procedant, nihil ad excludendum non introitum operantur; & licet hæ tres sasinæ procedant ex tribus retornatibus, puto tamen posse agi ad declaratoriam medii temporis, cum sasinam non recuperatam eo tempore fuisse, retornatus ipsi declarent, quod in retornatibus continetur & exprimitur. *Tertia exceptio contra non introitũ de tribus sasinis*

Est & alia exceptio in foro frequentissima, pro non introitus actione evacuanda, nempe si vassallus 36 annos continuos feudum plenum fuisse dicat, nam necessario omnes omnium præcedentium annorum introitus præsumuntur neque de iis actionem in se vassallus recipere tenetur. Horum enim annorum plenitudo, præsumptionem juris & de jure inducit, etiam antea feudum fuisse plenum, neque enim semper vassallus de necessitate suas sasinas servare cogendus: Quod ad horum annorum numerum attinet, diversæ in diversis ætatibus fuerunt Senatus sententiæ: Nam patrum nostrorum memoria, quinquaginta annorum continuorum sasinæ requirebantur, ut de priorum annorum non introitu agi non posset: Cum ad Senatum accesseram, quadraginta annorũ continua plenitudo requirebatur, nec paucorum annorum tempus sufficiebat: At in causa Henrici Olifantii, cum inter virum acutissimum, & juris patrii peritissimumGuilielmum Olifantium & me in Senatu quæstio agitaretur, obtinuit ille 36. annorum spatium sufficere, ad excludendum priorum annorum non introitum, si totius illius temporis continuæ sasinæ demonstrarentur, quod cum ego cum eo privatim sermones conferendo dolerem morem patrium mutationes sic recipere, & à veteri forma recedi, respondit ille, immo si triginta annorum tantum sasinam allegassem, prævaluissem: nam cũm actio hæc ex non introitu sit odiosa, compescendam eam, & recidenda putamina Senatus è repub. esse censuit: Hæc itaque de tot annorum perpetua sasina, una vel pluribus, quarum continuatio de præteritis etiam præsumptionem inducit, neque enim verisimile putatur Dominum tot annorum fructus silentio præteriisse, aut sasinam concedere subsequenti, nisi de anteriore jure ei constitisset: Plenitudo autem principalis feudi ad pertinentias extenditur, adeo ut si principale plenum probetur, frustra dominus de non introitu alicujus pertinentiæ contendet: Quod si, quæ fuerant, jam esse pertinentiæ desierunt, veluti cum terræ aut feuda aliquot, in unum principale autoritate Domini superioris uniuntur, sasinâ ad principale feudum capiendâ, Si postea aliqua pars alienetur, & Domini superioris consensus accedat, illa pars ab unione dissolvitur, neque unquam vel per redemptionem vel renuntiationem redintegratur unio, nisi per domini novum consensum ab initio interpositum, vel per novam unionem; itaque in tali casu, plenitudo principalis, pertinentiam, quæ jamdudum ab unione rescissa est, non facit plenam. *Quarta Exceptio ex 36. annorum plenitudine.*

Exceptio autem custodiæ, potest contra non introitum objici; nam domino agenti ex non introitu simplici, exceptio, tot annis fuisse in ejus custodia eas terras, non introitum tot annorum excludit; licet ipsa custodia sit species quædam non introitus, sed domino id imputabitur, qui cum jus custodiæ haberet, & proinde fructus colligere potuerit, neglexerit, si quis enim in possessione fructuum existens, jus non introitus a domino impetraverit & suos valuassores gravare velit & contra eos agere pro fructibus prædiorum suorum (Nam vassallo principali in non introitu ita existente, omnium inferiorum vassallorum & valuassorum prædia, quæ de principali tenentur, etiam in non introitu sunt) possunt illi excipere *Quinta Exceptio ex Custodia.*

quod

quod toto tempore non introitus, fructus collegiſſet & ſuos feciſſet; nec ferendus ſit, qui bis idem petat, neque dolo carere videatur, qui aliunde petit, quod domi ſecum habet.

Sexta exceptio Reipub. cauſa.

Sunt & aliæ exceptiones temporariæ, quæ ad tempus non introitum ſupplent, veluti ſi prædeceſſor in acie pro Reip. ſalute aut dignitate pugnans occubuerit, quales multi in prælìis ad Floddum & Pinquinum; Sed hoc ex privilegio ſpeciali indultum, poſtea in legem abiit & ad ulteriora extendebatur, veluti ſi quis in legatione pro repub. tempore ſuæ legationis objerit & ſic privilegia ſæpe in legem abjerunt. An autem carcer, captivitas apud hoſtes, extra regnum mora, modo reip. cauſa fiat! An denique minor ætas non introitus tempora ſupplere poſſunt, dubitatum vidi! & ſane jure feudali omnia hæc ſecum excuſationem afferunt inveſtituræ intra annum non petitæ & ſunt qui putant in hoc caſu etiam pro tempore ſufficere: Ego contra; nam certum eſt dominum interea vaſſalli opera caruiſſe, quæ ex fructibus feudi ſupplenda eſt & pupillum rerum ſuarum ſatagere debere conſtat, ut idoneos adminiſtratores in tutores vel curatores eligat.

Poſterior pars libelli de fructibus.

Expedita & terminata quæſtione de non introitu, ſupereſt quæſtio de fructibus, quæ poſterior pars Libelli eſt, ſed licet dominus jus ad fructus communes (1) eos qui à colonis pendi ſolent, prætendat; tamen non ſemper in eo obtinet, ſed fructus ſæpe ad minorem ſummam reducuntur; nam ſi feudum de cujus non introitu agitur retornatum ſit (1) ſi ejus valor ſit ex retornatu certus, Dominus ſuperior eos tantum conſequetur, qui in retornatu æſtimantur; Diximus antea in omnibus retornatibus ſive vaſſallorum non introitibus feudum æſtimari dupliciter: Primo quanti valuit tempore majorum noſtrorum ſive pacis; ſecundo quantum hodie valeat; Prior æſtimatio antiquus extentus dicitur, poſterior novus; Et hæc æſtimatio, quia quindecemvirali ſacramento fit, pro vera fructuum æſtimatione habetur; itaque ulteriores aut majores fructus petere eorum annorum, qui declaratoriam præcedunt, dominus non eſt ferendus, cum de vera æſtimatione conſtat, poſt declaratoriam pro omnibus fructibus qui percipi ſolent, aget; nam eo tempore pro vero Domino habetur; Quod ſi nulla certa æſtimatio per retornatum ſit conſtituta, neque de extentu novo conſtet, rectè dominus pro omnibus fructibus ſolitis recuperandis aget: Hoc ita ab initio obſervatum vidi, prout & adhuc in frequentiore uſu eſt: ſed quoniam hæc de non introitu actio odioſa eſt, facilior eſt Senatus in exceptionibus quæ contra eam fiunt; itaque vidi in actione pro fructibus ſolvi ſolitis intentata, hanc exceptionem valuiſſe, licet feudum ipſum nunquam fuit retornatum, neque ejus valor quindecemvirali ſacramento taxatus: tamen cum tota illa Baronia, cujus hoc feudum pars eſt, ad tot libratas terræ ſit retornata, veluti forte ad quadraginta libratas terrarum & feudum controverſum ſit ejus pars vìceſima, valor fructuum ſive cenſus ad quadraginta ſolidos ſolos extendetur; ut valor Baroniæ cum retornatur, etiam pro rata portione ad partes accommodetur; ſic ſi quarta pars fuerit Baroniæ, ad decem libratas ſive libras & ſic deinceps: dimenſio etiam fit per aratra, veluti ſi integra baronia ſit quadraginta aratrorum, pars autem controverſa duo tantum aratra poterit ſuſtinere: ad viceſimam partem æſtimationis totius Baroniæ dimenſio fiet, & fructuum valor extendetur: Itaque & hæc exceptio contra æſtimationem fructuum feudi non æſtimati proponi hodie ſolet. Prioribus annis, ſi fundus retornatus non fuerat, ſemper fructus percipi ſoliti debebantur; & hanc ſententiam magis probo in cenſu fructuum, ut pro iis agi in actione non introitus poſſit, qui à colonis pendi ſoliti ſint: poſt denunciationem vero de migrando, & declaratoriam ſententiam inde ſequuturam, fructus qui percipi poterant (nos violentos vocamus quaſi ex alieno prædio præter jus detentos) debentur: ante ſententiam, retornati tantum fructus debentur: poſt ſententiam communes, quæ per tenentes pendi ſolent. Si Dominus retornatum reducat, & inde non introitus proveniat, vaſſalli tamen hæres non niſi in communes fructus tenebitur.

Si non introitus cum cuſtodia continuetur.

Neque illud prætereundum in his fructibus, quod ſi non introitus cum cuſtodia ſiue warda continvetur, nulla ſaſina interueniente, iidem fructus tempore non introitus debebuntur, qui tempore wardæ ſolvi ſoliti ſunt; nam eſt quaſi continuatio poſſeſſionis, quæ quoad qualitatem fructuum, tempus reſpicit præteritum.

Effectus declaratoriæ non introitus.

Effectus autem hujus declaratoriæ varii ſunt: aut enim reſpicit Dominus præteritum tempus, aut futurum: quod ad præteritum tempus attinet, fructus totius præcedentis temporis cenſos ſive Liquidatos in unam ſummam colliget, proque ea ſumma vaſſali bona (ſed non niſi quæ ſunt in territorio) diſtringi faciet, ſi quæ apud illum in ſuo feudo reperiantur; ſi nihil in eo feudo reperiatur, quod pro ea ſumma diſtringi poſſit, ad ipſum feudum recurrendum & illud haſtæ & licitationi ſubjiciendum, denunciationeque legittimè & publicè facta apud crucem frequentiſſimi

tissimi in ea regione Burgi,& ad locum habitationis,& super solo ipsius feudi, decimoquinto non minus post die,curia constituitur, & licitatio fit & æstimato feudi valore, Domino adjudicatur pro pretio fructuum,aut pro parte pretii.(Si nemo redimere paratusfit)& cum superioritate conjungitur:Ita tamen ut solutione pretii,vassalo cōpetat jus redimendi intra septennium,ut in omnibus licitationibus fieri soletut postea in titulo de licitatione dicemus. Quod ad futurum tempus attinet,Dominus potest idem facere in feudo,quod vassallus poterat,si ingressus feudum fuisset,aut hereditatem feudi adiisset.Nam & veteres colonos migrare coget,novos substituet:Ecclesiis,si ea sint feuda, quæ beneficiorum advocationem habent,Pastores providebit: ædificia,ut sarta tecta sint,curabit.Et licet aliter in custodia observatur, hæredem alere non tenebitur,cum sit in ejus potestate,cum volet, prædium feudale ingredi, & ob contemptum gravius puniendus sit,si,cum posset, non intret. Ante declaratoriam, nullam actionem Dominus habet,nisi pro declaratione hujus non-introitus,retentionem tamen fructuum,si feudum sit in non-introitu, habet: post declaratoriam omnes actiones ei competunt, quæ Vassallo intranti competere solent : Præterea,ante licitationem multo minus ante declaratoriam,Dominus superior feudum propter non-introitum vendere non potest, neque alienare, cum nullum, præter superioritatis jus, in eo habeat. Nam nullus non-introitus introeuntem heredem aut ingredi volentem impedit, modo Domino satisfacere paratus sit,pro fructibus in declaratoria liquidatis.

Falsum itaq; est,quod dici solet,quinquaginta annorum non-introitum ad appretiandas terras & eas à Vassallo in perpetuum auferendas sufficere. Non enim numerus annorum spectatur,pauciores aliquando sufficiunt,quoties est major fructuum æstimatio,neq; quinquaginta semper sufficiunt,si fructus vilius æstimentur, & ad censum aliquem (quem nos extentum dicimus)sive novum sive antiquum reducantur.Nam vassallus si è re sua æstimaverit,poterit æstimationem,quæ continetur in declaratoria,præstando,se à non-introitu liberare & per ingressum in feudum, peccatum præteritum purgare. Post licitationem,quoniam plerumque major summa in eâ continetur, quam verus feudi valor æstimandus est, Non tam expedit redimere ratione reversionis legalis. Sed hæc omnia prudens Vassallus apud se expendet.

Extenditur autem hæc actio de Non-introitu , non minus ad Feuda Emphiteutica, quam ad Franca , quæ apud nos Blanca dicuntur, licet in his nullum penè sit servitium. Nam in Emphiteuticis , licet nullum servitium militare intercedat ab initio, tamen annui census præstatio in Emphiteuticis quasi servitus est,licet realis, & in feudis francis. Recognitio quædam est,licet ad servitia militaria non teneantur. Sed in Emphiteuticis æstimatio annuorum fructuum,solitum canonem numquam excedit; neque alii fructus præteritorum annorum possunt in actione non-introitus exigi, quam qui in contractu, instrumento & investitura Emphiteutica continentur. Secus in fructibus post declaratoriam Non-introitus, nam tum Dominus superior pro vero proprietario est. Vulgare tamen illud erat antiquitus,Emphiteutica feuda in Non-introitu nunquam esse, nec cogendos Vassallos intrare,cum primi Emphiteutæ sasina pro omnibus sufficeret hæredibus.Hodie tamen aliud observatur,ne Vassallus immemor sui,quod debet suo Domino officium differat, In Non-introitu tamen feudi franci, idem valor ejus æstimabitur,qui & aliorum feudorum.

Libera autem ab omni introitu sunt sola Feuda Burgalia , quæ intra libertatem alicujus Burgi sita sunt, aut de Burgo tenentur. Nam licet per centum annos hæres proprietatem feudi per ingressum non agnoverit , si tamen nunc velit ingredi, nullo alio titulo noviter acquisito impediente,audiendus est. Neque Rex quicquam pro præteritis annis ratione non-introitus accipiet , quod & in annuis redditibus burgalibus observatur. Ratio hæc est, quia licet de Rege tanquam solo Domino superiore teneantur; tenentur tamen in Burgo pro servitio Burgali tantùm. Neque quicquam, qui hæc feuda habet,præstare, nisi servitium burgale,cogendi sunt, quod non est præstandum nisi cum exigitur. Burgus enim nomen est Universitatis, sive corpus societatis quod nunquam moritur,& semper in suo universali tenemento stat, neque hæredes aut successores habet. Itaque cives suos,cum burgus à non-introitu immunis fit, etiam immunes facit. Nam Cives omnes Burgum repræsentant. Vidi tamen in Senatu denegatam actionem ex annuo reditu,qui centum annos solvi solitus non erat. Immo etiam si 80 annos in solutione fuerit cessatum. Sed hæc omnia de Burgis Regalibus intelligenda sunt. Aliud in his quæ in Regalitate sive Baronia tenentur : Barones enim ipsi & Regalitatum Domini non minus de non-introitu eorum prædiorum urbanorum quam rusticorum dispo-

nunt. Nam Burgi Baroniarum, partes sunt Baroniæ & iisdem regulis gubernantur; & Regalitas nihil aliud est nisi jus & jurisdictionis privilegium in aliquo Dominio à Rege impetratum, quo illius Regalitatis sive privilegii Dominus actionem tam civilem quam criminalem à judice ordinario evocare potest (nos replegiare dicimus) licet & hæc Regalitas alia etiam sæpè habeat privilegia, nempè Eschetarum & mulctarum obventiones quæ licet inter Regalia numerari diximus, tamen à Principibus, viris militaribus aut in honorem Religionis sæpè sunt concessa.

Sed ut ad hos Burgos Baroniarum redeam, cum de Rege non teneantur, Dominique illis superiores alii sint à Rege, non mirum, si idem jus sequantur, quod aliæ ejusdem Baroniæ terræ, denique & ipsa Baronia. Nam, videmus quotidie Dominos horum Burgorum non-introitus horum tenementorum, quibus volunt, concedere. In Ecclesiasticis autem feudis, non-introitus locum non habet; Ecclesiæ enim non moriuntur, neque earum feuda Dominis aperiuntur, licet Prælati aut Pastores intereant. Nam hi non sunt Vassalli, sed administratores tantum feudorum Ecclesiasticorum, licet à multis pro Vassallis reputentur. In Monasteriis multo magis, nam grex Monachorum aliis succedentibus, mori non dicitur: Ea tamen feuda, quæ de Ecclesia tenent, in non-introitu, ut cætera feuda, esse possunt.

Hujus autem judicii hoc primum est, quod licet in aliis judiciis sententiæ aut res judicatæ, sub prætextu instrumentorum de novo repertorum, non facilè retractentur. sub C. de re judicata, cum ea res omnibus fraudibus & fingendis titulis fenestram patefaceret. Tamen in hoc de non-introitu judicio sententia lata pro non-introitu, per sasinam de novo repertam, potest retractari. Ratio diversitatis est, quod in his monumenta ea, quæ fundum plenum reddere sive implere debent, fraudibus tutorum vel curatorum, vel etiam conjugum, quæ se omnibus bonis, marito moriente, miscere solent, & præcipuè omnia monumenta obscura recondere; aliquando etiam servorum pessimorum, qui concredita habebant Domini negotia, opera intercipi solent. Nonnunquam ipsi Domini in judicio ea producentes, illic relinquunt, nec tempore mortis meminerunt. Itaque non mirum si aliquando Vassallus bonâ fide ignorat, quæ à suis prædecessoribus sunt gesta, quæ si ex latebris postea prodeant, aut ad manus, aut ea, aut eorum protocolla occurrant, Naturalis ratio facit, ut restitui, ad ea producenda, Vassallus possit. Licet illud in aliis judiciis exemplo, sit grave. Illud etiam observandum in terris quæ de Rege tenentur, licet aliquando Sasinæ desint, & multi à tempore Sasinæ anni intercesserunt, Extractum è libris Responsionum illius Regionis, posse Sasinam illam supplere.

Liber autem Responsionum hic dicitur, quod Director, Cancellariæ, cum deservitio ad eum retornatur, præceptum, pro Sasina capienda, ad Vicecomitem dirigit, & in suo singulari libro ad hoc instituto, solet hujus Sasinæ notam apponere in hac forma; Respondeat Vicecomes, pro tali censu, pro tali Sasina data N. terrarum de R. hæq; notæ, quia ex publico Registro prodeunt, sæpenumero defectum Sasinarum supplent, Præsertim autem in rebus antiquioribus. Quomodo autem Sasinarum instrumenta, & quandoq; etiam protocolla soleant intercipi, frequentiora sunt exempla, quam ut commemorare sit necesse. Novi quendam patruum, cum pupillo suo tutor esset legitimus, & eo prætextu, res omnes & monumenta intercepisset, à Domino superiore jus non-introitus impetrasse, multorumque annorum fructibus in judicium deductis, ex eorum valore in re judicata expresso, totam sui pupilli hæreditatem intervertisse, sibique assumpsisse. Sed Deus probè artem hominis elusit; Nam licet multorum annorum matrimonio satis optato fruitus esset, nullam tamen ex se sobolem reliquit, & sic pupillo suo quem antea fraudare instituerat, feudum integrum relinquere est coactus. Ætas in his actionibus, ut antea dixi, non spectatur; Quilibet namque cujuscunque ætatis sit, feudum ingredi potest, & non-introitum avertere, nisi in militaribus feudis, quæ custodiam debent, quæ ante custodiam finitam ingredi non possunt.

De

De Custodia quam Guardam sive Wardam dicimus & Relevio.

Diegesis Vigesima.

ALtera pars Non introitus superest, de custodia feudi mortuo vassallo, quam Wardam dicimus, quæ licet & ipsa species non introitus sit, quod hæres toto eo tempore hæreditatem non adit, à simplici tamen non introitu differt specie, adeo ut exceptio custodiæ actionem de non introitu pro eo annorum spacio, quo feudum in Custodia fuit, sistat. Alia est etiam (ut antea dixi) differentia, quod in non introitu puniatur vassallus, qui cum potest adire feudi hæreditatem, tamen non adit. In Custodia longe aliud; nam hæres etiamsi quam maxime vellet, tamen non potest, neque enim hæres, si ante expletam legittimam ætatem in feudum hæreditarium ingredi velit, admittitur; cum id in præjudicium Domini fiat, qui fructus suos durante custodia facit, quæ Custodia per ingressum hæredis extinguitur & hæreditatem ad vassallum reducit.

Scio (ut nuper dixi) hodie impetrari solere dispensationes, quibus rex superior Dominus cum minoribus dispensat & veniam ætatis indulget, quo possint minores, in hæredes suis prædecessoribus deserviri, salvo tamen Domini superioris jure; Sed has ego dispensationes nunquam probavi, cum perjurio fenestram aperiant, imo & quod magis est, cum sacramento violato dispensent, ne eo nomine possint accusari; nam cum hi hæredes, nunquam ex jure sint legittimæ ætatis, saltem, ut in terris custodiæ obnoxiis succedant, donec 21. annos expleverint, dispensari cum inquisitoribus quindecemviris puto non posse, ut ante eam ætatem minorem deserviant & retornent, ut simul quis non sit legittimæ ætatis, & legittimæ, non legittimæ, per legem: legittimæ, per dispensationem. Dispensationes hæ ex jure Normannico sive Gallico primum introductæ ad nos jam penetrarunt, sed jus Gallicum cum jure Codicis convenit, in Tit. De his qui veniam ætatis impetrarunt; Nam dispensatio hæc non est danda, nisi diligenter à judice ordinario explorata industria minoris, & per ejus proximos agnatos testificata; quo casu non solum libera feudi administratio, sed etiam omnium rerum suarum permittitur, nisi quod alienare non possit; Sed nunquam ante decimum octavum annum hæ dispensationes concedi solent; At fortasse hoc in principis dispensationibus utcunque tolerandum: tamen in aliorum superiorum esse potestate, plane inficior. Sed ut ad custodias & earum differentiam à simplici non introitu redeam, usque adeo jus hujus custodiæ juri non introitus præferendum, ut si diversi donatarii sint, unus non introitus, alter custodiæ, hæresque adhuc sit minor & in custodia, totum illud tempus præcedens, custodiæ nomine censebitur, & non non introitus. *De dispensatione ætatis.*

Quæ autem hujus custodiæ sive Guardiæ fuerit origo, profecto vehementer hæreo; favor enim patriæ, & communis non solum magnorum virorum, sed omnium ferè opinio trahit, ut ejus originem Malcolmo Kennethi filio regi nostro ascribam. Is enim cum multis præliis Danos fractos è regno ejecisset, omnesque facultates privatas & regium patrimonium donationibus militaribus exhausisset, dicitur proceres suos Sconam convocasse, declarataque inopia sua, in quam non malis artibus aut profusione incidisset sed ex necessariis belli sumptibus, rogasse, ut inopiæ suæ consulerent, providerentque quomodo cum aliqua dignitate posset in futurum vivere: Proceres qui se ejus beneficiis obligatos sentiebant, putantes ea querimonia tacite fundos, quos rex iis pro forti & fideli opera concesserat, reposci; ne ad illud cogi possent, custodias suorum liberorum cum maritatione concesserunt, ut eorum fructus tempore custodiæ ad regem, ad dignitatem sustinendã, pertineant; Et hæc est communis opinio, quam etiam sequitur vir doctissimus Gulielmus Terrenus, qui commentarios in Constitutiones Normannicas exquisitissimos conscripsit, itaque si alio velim harum custodiarum derivare originem, non solum ingratus in patriam, sed plus æquo mihi tribuere videbor, cum tot viri magni contra sentiant. *De origine Guardiæ sive custodiæ.*

Ut tamen quod animus fert, sine fuco exponam. Mihi videtur harum custodiarum origo à jure feudali potius petenda, quod aliquot ante Malcolmum annis florere & etiam regnare ubique fere cœperat, licet earum nulla aut obli- *Custodiæ origo ex jure feudali.*

qua mentio fit, in libris qui de usibus feudorum circumferuntur ; nam cum hæc vera & nativa sit omnium feudorum conditio, ut Vassallus Domino militares operas præbeat, eique in rebus omnibus gerendis consilio & auxilio adsit ; nec huic debito officio, minor sive is sit mas sive fœmina poterit respondere ; Dominus interea fructus feudi sui percipit, ut vicarium pro sui vassalli adhuc inidoneo hærede substituat, donec ipse hæres ad serviendum domino sufficiat ; quod cum ante 21. annum in masculis evenire raro contingat, hoc tempus à jure præfinitum est custodiæ hæredis masculi, Et custodia sive Guardia dicitur, quia ipse dominus interea temporis, hæredem apud se custodire & liberaliter ex primitiis fructuum educare tenetur ; In fœminis brevius tempus custodiæ requiritur, non tam quod difficilius custodiantur, ut vulgus sentit; sed cum ad 14. ætatis annum pervenerint, licet ipsæ nec bello nec consilio Domino prodesse possint, tamen cum ea ætate nubiles sint, debent ex arbitrio Dominorum elocari veris militibus, qui domini servitia militaria exequi & consilio ei adesse possunt ; quod si minus idoneum maritum Dominus elegerit, ei imputabitur, cum hæredis maritatio in domini semper præsumatur potestate esse, ut &ei imputandum si cum possit, nullum elegerit ; Alia est etiam ex jure feudali ratio, nam cum illa mutua & feudalis inter Dominum & vassallum connexio, omnes sanguinis aut affinitatis gradus & omnia vincula post se longè relinquat, omnemque amicitiæ sive societatis cujusuis religionem superet, dominusque vassallum, domum, res omnes & liberos tueri & defendere, contra omnes (ut loqui solemus) mortales teneatur ; vassallus vero e contrà, Dominum ante omnes observare, se, rem, Domum, familiam ei credere & in clientelam seu tutelam aut defensionem præbere perpetuam, quis magis idoneus tutor est aut esse debet vassalli hæredi, quam qui ipse vassallo ante fuit tutor & protector ? quis feudum suum, quod vassallo ab initio ex mera liberalitate & benevolentia concesserat, melius, ne beneficii memoria intereat, defendet? Vtque intactum & illibatum hæredi ejus, cum res gerere idoneus videbitur, servetur, curabit ? quis familiam & liberos ejus ita amabit, cum eorum patri dominus, se, suam vitam, dignitatem& rem omnem concrediderit ? adde quod nusquam melius artes militares, quas feudi natura requirit, vassalli hæres addiscet, aut rationes ejus melius quam in ejus familia discet, ut postea consilio ei in rebus suis adsit ; Rursus in Vassalli hærede, cujus ille fidem potius sequetur, quam illius, cui pater suus quæcunque habet (1)ipsum patrimonium totum debuit, in cujus perpetua tutela & protectione fuit ? qui beneficium illud totum (cum pater nihil ex meritò deposcere forte poterat) ei & ejus hæredibus ex sola liberalitate concesserit, Et aliorum fidei se committere, domini sit ferè fidem damnare, & non solum ingrati animi, sed etiam perfidiæ notam incurrere. Hæc sunt quæ me movent, ut harum custodiarum originem potius putem juri feudali deberi, quam ulli instituto Malcolmi nostri, Regis alioqui clarissimi ; multo minus Edgari, Anglosaxonum regis, qui tempore hujus Malcolmi vixerat. Accedit & illud quod qui Normannicas res scribunt, consuetudinem hanc custodiarum antiquissimam ei genti fuisse ferant: ab iisque ad Anglos emanasse ; nomenque custodiæ Gallicum esse, namGuardare nihil nisi custodire apud nos significat, & Guardia & custodia eadem sunt ; Sane non solum apud Normannos gentem Nobilissimam, has custodias in usu fuisse & adhuc esse est certissimum ; Sed etiam apud Anglos, qui nunquam sui juris originem nobis se debere profitebuntur ; quanquam ille idem Terrenus qui commentariis jus Normannicum illustravit & ipse Polydorus Virgilius, non antiquam hujus custodiæ apud Anglos rationem fuisse tradant ; Sed primum a regni proceribus, Henrico.3. Rege, qui regnare cæpit anno Domini 1216. concessam usque ad 22. annum: Sed de hoc postea: fieri sane poterat, ut Malcolmus noster primus fuerit, qui hunc morem, qui jam apud alias gentes inoleverat, ad suos traduxerit. Hæc sunt quæ de origine harum custodiarum mihi magis verisimilia & rationi convenientiora videntur: si quis aliud senserit, quamcumque opinionem velit, per me sequatur, licebit.

Duplex custodia una personæ Altera feudi.

Custodia autem hæc duplex est, alia est personarum, Alia feudorum cum persona ; nam aliquando sola personæ custodia vacat, quæ se tueri & custodire per ætatem aut morbum non potest: aliquando & ipsius personæ & feudi cui succedere debet ; Et licet horum feudorum militarium custodiæ propriè ad institutum nostrum pertineant ; aliquid tamen de custodia personarum, qui in nullo militari feudo succedunt, dicemus.

De custodia personarum.

Feuda omnia aut pro militari servitio aut in soccagio teneri præmisimus; feuda autem non militaria aut quæ soccagii nomine tenentur aut franca aut emphyteutica aut Burgalia, ut antea monuimus ; nam Ecclesiastica aut quæ ad manum mortuam sunt prætereo, cum in

custodiam non cadant. In feudis francis aut emphyteuticis considerandum est, an hæreditas ex parte patris, an ex parte matris descendat; si ex parte patris descendat, custodia corporis pupilli, donec pubescat, ad proximum materni generis cognatum pertinet & apud eum pupillus educari debet; Terrarum vero, in quas pupillus succedit, custodia ad proximum agnatum ex parte patris, quod non sine ratione introductum est; nam hæres nunquam apud eum educandus, qui proxime successurus est; licet enim omnis suspitionis causa absit, quia tamen malo esse licet, suspitio, si quid humanitus acciderit, nunquam aberit; & etiam votum captandæ mortis in hoc prohibetur; nihil enim est quod homo nefarius, si lucelli aut fallendi spes sit, non audeat. In Burgalibus feudis personæ hæredis custodia ad materni generis proximum cognatum pertinet; at rerum moventium cura & custodia & etiam hæreditatis ad proximum paterni generis cognatum: hæc omnia ita intelligenda, nisi aliud testamento ejus, cui hæres succedit, sit provisum; Primus enim locus inter tutores, semper est testamentario (1) ei qui a patre vel etiam avo, cui pupillus successurus est, nominatur, etiam si filius posthumus sit, cujus fides ita videtur a defuncto approbata, ut neque fidejubere teneatur; Quod in aliis tutoribus quam maximè observandum, & sine qua ad administrationē non admittuntur; sed in testamento avus nepoti non dat tutores, si filius dum vixit foris-familiatus fuit; In quo hoc notandum, quod quicunque testamento rem legat aut donat pupillo, potest etiam ei, in hujus rei administratione & tutorem relinquere. Si nullus sit testamentarius, aut si is mortuus fuerit, aut re integra renunciaverit, locus est legittimo; Quod si ille intra annum & diem jus non persequatur, aut si deservitus ex inquisitione fuerit, sed idoneè non caverit, locus est dativo (1) ei qui a principe tutelam impetraverit: Si duo impetraverint tutelam dativam, qui prior fidejusserit, præferetur. Hoc autem in omni tutela & etiam custodia observandum est, Quod licet pupillus vel aviæ vel matri jam mortuæ, sit successurus, tamen quamdiu pater vivit, is erit ejus legittimus tutor; Natura enim, præter jus omnium gentium, patrem in cura corporis filii omnibus aliis præfert; Nec locus erit avo materno licet ei sit successurus: Si successio ab avo descendat, præmoriente filio patre pupilli, avus præferetur dativo, eodem modo ac pater; Quod si neque sit avus neque pater & alius testamentarius nominatus sit, sed per ætatem inidoneus, donec legittimæ fuerit ætatis, locus est legittimo; Si legittimus intra annum & diem non fidejusserit, ut dixi, & de rationibus reddendis finita tutela & de fideli administratione juraverit, locus est dativo. Si spurius liberos reliquerit, legittimus eis tutor esse non potest, neque enim agnatos ex parte patris habet. Hoc etiam speciale est in furiosis & idiotis, mutisque simul & surdis, His datur curator ex brevi per inquisitionem, qui de idiotismo & furore cognoscent & a quo tempore tales erant & quod illi pronunciaverint, pro veritate habebitur; Adeo ut quodcunque ab his gestum est, postquam furere cœperint, aut a mente cadere, nullum sit ope exceptionis; Quod mirum est, cum ante inquisitionem hi idiotæ & furiosi possint alienare; Et tamen si ex inquisitione compertum fuerit eum, tempore alienationis mente captum, rescinditur; Et hoc etiam cavetur, ne his personis curator detur, qui proximè successurus est, ob suspitionem captandæ, ut dixi, mortis; & quicunque curator fuerit, jurabit de rebus eorum in eodem statu conservandis & non alienandis & omnia in ejus utilitatem se facturum & corpus ejus curaturum & servaturum & idoneè cavebit, inventariumque faciet, cum nemo ad alienæ rei administrationem admitti debeat, nisi inventario facto & cautione præstita. Si pater aut mater aut uxor contra talem, actionem intentare voluerint aut cum eo contrahere; Licet pater sit legittimus ejus tutor, tamen curatores ab ordinario judice dari postulabit ad lites. Et ut omnem curatorum materiam, quæ in usu nostro est, expediam: masculi 14. anno completo, fœminæ 12. curatores eligunt, impetrato edicto ab ordinario, de citandis duobus ex parte patris, & totidem ex parte matris, qui citari debent legittimè & ad crucem præcipui illius territorii burgi, in quo territorio pupillus majorem partem bonorum habet, sub spatio 9. dierum; Quod compareant coram ordinario, ut videant curatores pupillo vel adulto dari, quo die præstituto adveniente, ipse minor curatores nominabit & dabuntur non solum quos ipse nominat, sed eodem modo quo nominat; Qui jurabunt de fideli administratione, & cavebunt de rationibus reddendis, nec postea removebuntur, nisi ex justa causa coram ordinario probata, nempe ob malè administratam curationem.

Sunt & curatores ad lites, qui quocunque tempore litis a judice dantur; & hi etiam jurabunt & cavebunt, ut dixi; & licet eorum nomen in libello non contineatur, repetitur tamen in toto processu. In pluribus curatoribus, unus pro alio fidejubere potest, Mater aliquando

aliquando tutrix dari potest. Est etiam custodia personalis furiosorum & idiotarum, nam & de horum custodia diversæ consuetudines fuerunt, quia idiotarum custodia ad proximos agnatos pertinebat; furiosorum ad regem. Ratio est, quia furiosi vinculis sunt coercendi, quorum jus nemo præter regem habet; donec statuto Parliamenti, quod *Lythcoa* habitum Mense Decembri Anni 1585. Convenerat, ut eadem esset furiosorum, quæ idiotarum ratio; & utrorumque custodia ad agnatos proximos pertineret; sed hoc puto temperandum, nisi eorum feuda per militare servitium teneantur, nam domini superioris & nomen & fides, etiam dignitas non patitur vassallum furiosum aut idiotam alterius fidei committi, quam suæ; & in hoc dominus superior præferendus tam principi quam tutori alii & proximis omnibus agnatis; Quanquam ad principem propriè pupillorum, idiotarum, aut furiosorum cura, & tutela pertineat; qui & ideo cum cessatur a proximis agnatis, tutores dat, qui dativi dicuntur; & princeps sit pater patriæ, cujus proprium est curare, ut infirmioribus succurratur; superior tamen de quo feudum tenetur (ut dixi) in hoc casu ei præfertur; Licet omnia verè expendenti, superior hic nihil aliud sit, quam verus tutor & verus custos; Nam licet postea tutoris nomen, ad eos qui curam pupillorum habent, translatum sit, ab initio tamen omnium commune erat, qui aliorum curam, tuitionem & protectionem in se reciperent; neque enim hodie negandum est, alium custodem & tutorem alium unius pupilli esse posse; præsertim si aliquod sit pupilli militare feudum, ut ex sequentibus apparebit, Tutoris & curatoris nomina apud Anglos rara sunt, utrique Guardiani dicuntur. Finitur autem tutela decimo quarto ætatis anno in soccomannis; nam tum sufficere apud Anglos videtur minor ad agriculturam; cujus ibi præcipua habetur ratio: Burgensum hæredes apud Anglos exeunt è custodia, cum pannum per dorsum metiri & numerare pecuniam recte queunt.

De curatore furiosi. In furiosorum & Idiotarum custodia, hoc observandum, quod si militaria habeant feuda, fructus ad dominum pertinent; ita tamen ut eos pro dignitate alat & curet; Jure tamen Anglorum, non solum furiosorum & idiotarum personæ in custodia principis sunt, sed etiam feuda; Ita ut deductis alimentis pro dignitate pupilli, reliquos fructus suos faciat, cum interea ejus opera & servitio Rex careat: Et mortuo furioso aut idiota feudum Rex ejus hæredi restituet; Si semel mentis compotes fuerint & postea in phrenesim inciderint, Rex adhuc eorum custodiam habebit & interea pro dignitate alet; fructus servabit in eorum usum, si sanitatem recuperaverint, alioqui fructus suos facit: post mortem hæreditatem restituet; Hujus autem generis custodes ex soccagio, licet non solum personam pupilli tueantur, sed etiam omnem rem, proventus, moventia & non moventia bona administrent; fructus tamen suos non faciunt, sed expleto officio, pupillo jam adulto & ejus curatoribus, quos elegerit, rationem reddere tenentur. Hic autem Guardianus in soccagio, alteri custodiam demandare poterit apud Anglos, non tamen apud nos & in hoc cum jure civili consentimus; nam quæ in nuda administratione consistunt, translationem non admittunt: Nam frustra id fidei tuæ administrandum committitur, quod in alienam fidem rursus vis committere & tanquam curam administrationis a te amandare. Terrenus tamen annotat in quibusdam Galliæ locis, Custodiam ad parentes ascendere, qui Ballistri dicuntur; & nisi quod pupillum pro dignitate familiæ educare teneantur, fructus etiam qui de prædiis percipiuntur suos faciunt, quod in Britannia non est receptum.

Hæc autem omnia a jure civili originem suam sumpserunt, quo prætor adeundus semper est, ut is judicet apud quem pupillus educari debeat, qui ex persona, conditione & tempore statuet, ubi sit alendus; Et nonnunquam a voluntate patris prætor recedet & præcipuè id aget, ut sine ulla maligna suspitione alatur, immo aliquando, pro authoritate, aliquem recusantem & invitum præcipuè si sit ex propinquis & affinibus, coget educandum pupillum suscipere; Semper autem ex causæ cognitione prætor statuet, ut dixi; præcipuè tamen matri commendabit pupillum educandum, nisi ea vitricum superinduxerit; Sic quod religioni judicis jus civile permittit, vicini nostri quibusdam cancellis volunt includere; quod tamen semper sequendum non puto.

Custodia feudalis, quæ est secundum membrum divisionis. Secundum genus custodiæ est, quæ feudalis dicitur, nempe cum vassallus in feudi militaris sasina decedens, hæredem minorem relinquit & hæc custodia tam ipsius feudi militaris, quam pupilli domino superiori competit, licet alios tutores aut testamentarios a patre institutos habeat aut agnatos, qui legittimi sunt & in legittimos quindecemvirali judicio recepti; nam superioris domini ratio, reliquos omnes prægravat & de hoc genere Custodiæ propriè institutum nostrum est tractare.

Quoties

Quoties itaque Vassallus in feudo militari decedit, ita ut in eo feudo, successio ad ejus hæredem pertineat immediate, isque hæres minor & infra ætatem sit, custodia tam ipsius pupilli quam ipsius feudi, ad Dominum superiorem pertinet, donec hæres ad legittimam ætatem pervenerit. Et hæc custodia apud nos Warda dicitur, apud Gallos Guardia, nam tum feudum Domino aperitur ad tempus lege constitutum.

Quæ autem hæc sit legittima ætas, ut plenius intelligatur, & quæ quamque ætatem sequantur, sciendum est hominum ætates variè in jure & in usu quotidiano sumi. Nam infans dicitur usque ad septennium, nam eâ ætate aut omnino non fatur, aut magnâ cum difficultate, quo quidem toto tempore est apud nos in custodia parentis infans; aut si pater decesserit in matris custodia, quia ad corporis custodiam aut tuitionem, matris persona deligitu, quia nullâ ex morte pupilli ad eam utilitas potest pervenire, ex vita autem multæ. Et hæc est ratio, cur infantis educatio ei permittatur, quia per maternam solicitudinem & curam, mutua officia & commoda à pupillo, si vixerit, poterit sperare. Notandum quod licet mater vel avia testamentarii sint tutores (nam ab aliis tutelis excluduntur) si se viro subjecerint, quibuscnnqne verbis testamentaria tutela sit constituta, tutelâ tamen cadit. Neque enim qui in aliena potestate est, alium in potestate habere potest: idem si corpus suum polluat. Si non sit mater, ad proximum agnatum, qui non sit successurus, tutela devolvitur. Neque enim ad ullum, cui utilitas ex morte infantis obvenire potest, educatio infantis, quamdiu in infantia est, pertinere potest.

Secunda est ætas pupillaris, cum nondum mas decimum quartum annum compleverit, fœmina duodecimum, quæ inter infantiam & pupillarem ætatem interjacet, in duas partes dividitur; prior infantiæ, posterior pupillari ætati adjudicatur, & proxima dicitur. In hac ætate per tutorem regitur, resque ejus omnes quæ non tenentur in feudo militari, ab eo administrantur. Si legittimus sit suspectus, aliquando adjicitur Curator. Quod si plures tutores habet, potest cum reliquorum consensu, fundum pro novemdecim annis locare, nisi evidens sit læsio. Sciendum nullum esse consensum infantis, quamdiu in infantia est, neque quicquam posse per se facere, immo nec cum tutoris autoritate, cum autoritas accedere debeat alicui actui, sed infantis nullus est actus, nullum judicium. Itaque neque velle, neque nolle creditur, quod & in pupillo etiam infantiæ proximo intelligitur, ut apertè decidit Decius. Si vero sit pubertati proximus, & etiam doli capax est, apud nos etiam actione vi bonorũ raptorũ tenetur, ut illic etiam Decius. Itaq; in infante & infantiæ proximo, ut tutor etiam omnia administret necesse est, utilitatis causâ tamen introductum est ut tutor consentiat tantum, cum pupillus velle & nolle intelligitur. Ita tamen ejus consensus adhibetur, ut licet pupillo consensisse dicatur, solus in rerum administratione subscribit, solus administrat, & rem pupillarem gubernat. In actionibus redemptionis, & de migrando, semper tutores sunt citandi; nam sine eorum autoritate, in judicio stare non potest. Si minor citetur ratione tenementi, quod in custodia Domini est, semper superior Dominus citandus est, ut actus valeat. Si tutor sit incarceratus, omnes actiones interea contra pupillum cessant, ut etiam præscriptiones ab eo tempore cœptæ, Debitores qui tutoribus solverunt, liberantur. Minor ætas licet generaliter, pupillarem & perfectam ætatem interjacet; hoc est, à decimoquarto anno, ad vigesimum primum, in quâ ætate adolescentes dicuntur, & aliquam rerum suarum administrationem habent, curatoris tamen consensus necessariò adhibendus; adeo ut si curatorem habeat, quod sine ejus consensu gestum est, sit sine declaratoria, & per exceptionem, nullum. Vidi tamen Senatum in rebus non magni præjudicii, velut fructibus unius anni ratas habuisse apochas, quas minor sine consensu curatoris dederat. In his duabus ætatibus, infantia scilicet & pupillari ætate jus nostrum cum Jure Civili & Canonico consentit, pupillaris autem ætas maximè spectatur in his custodiis, ut posteadicemus.

Perfecta ætas tam in mare quam fœmina, est viginti unius annorum, Jure Civili viginti quinque, ut in eâ ætate res suas administrare, & de iis disponere possint, ex suo tantum arbitrio, nullius alterius personæ autoritate interpositâ. In Burgensium heredibus si mercaturam exerceant, perfecta ætas consideratur, quantum ad mobilia spectat, cum primum pecuniam numerare discunt, rectamque monetam ab improba discernere, & pannum duplicatum per dorsum metiri. Verum hoc si mercaturam vel suo vel patris nomine exerceant, ut id quod faciunt valeant, neque decipiantur qui cum iis contrahunt, alioqui restitutioni locus est, de omnibus, quæ à minori in ejus evidens incommodum acta & transacta sunt, quæ solet & debet interponi, usque ad vigesimum quintum annum post quem restitutioni locus non est, propter quadriennale silentium. Nam minor læsus restitui potest

in

in his omnibus quæ ante vigesimum primum annum complctum fecit, postremum quadriennium tantum ad persequendas actiones restitutorias conceditur. Reliquarum ætatum par,& eadem omnium ratio est ex jure civili. Itaque ut ad custodiam nostram redeamus, In militari feudo quamdiu mas 21 annum non compleverit, & fœmina decimum quartum,tam diu sunt in Dominorum custodia. Rationem diversitatis,cur major ætas in mare quam in fœmina requiratur,antea exposui. Si fœmina jam nupsit, censetur major,& à custodia liberatur,& jam illa cum marito ad judicium citanda est. Dominus feudi ad quem custodia pertinet, toto tempore custodiæ administrationem feudi habet, fructusque suos facit, Ecclesiæ Pastores providebit, (In Galliâ patronatus Ecclesiarum specialiter reservantur) non solum illius feudi quod ad Vassallum in Dominio utili pertinebat,sed & omnium Valvassorum,qui de hoc Vassallo tenebant: Nam non minus eorum,quam ipsius principalis Vassalli feuda sub custodiam cadunt,per principalis Vassalli decessum. Itaque si quæ maritagia Vassallis à Valvassoribus debeantur, si patronatus Ecclesiarum qui sint, Dominus superior providebit,quæcunque accidentia (Escbetas vocamus) obventiones aut utilitates Vassallo evenire poterant, si viveret, ea omnia Dominus durante custodiâ percipiet. Ab aliis tamen feudis pupilli, quæ sub eo feudo non comprehenduntur, Dominus abstinebit. Neque enim ea in custodiam cadent. Hoc tamen solatii Dominus habet, quod cum alioqui pupillum alere & educare pro dignitate teneatut ex fructibus sui feudi,si pupillus aliunde feudum habeat, unde commodè sustentari poterit,in eo casu Dominus de alimentis ei præstandis non tenetur, sed sibi hæres ex iis alimenta sibi suppeditari curabit, nisi & ea vel sub alterius Domini custodia sint, aut minor ea,ejusdem Domini custodiæ subjicere velit,ut Normannicæ constitutiones volunt. Nos pupillum ut hæc subjiciat cogere non solemus, sed æstimatis eorum fructibus,quod superest ad plena alimenta, arbitrio Senatus à Domino exigimus. Præfertur autem hic Dominus in custodia turrium & fortaliciorum pupilli, omnibus ejus tutoribus & curatoribus.

Præterea hoc generaliter observandum est; dum feudum est in custodiâ, ut in ea conditione qua id accipit Dominus, in ea servare teneatur ædes, maneries sartas tectas servare,sylvas,prata,hortos,stagna,molendina,pascua,columbaria,& quæ ex feudo pendent, omnia in prisco statu custodire; ex iis nihil disponet,nihil alienabit, ædes non diruet, arbores sive eæ sint fructiferæ,sive ornamenti causâ satæ non removebit,succidet aut eradicabit,præcipuè quæ alti sunt fastigii (quæ Gallicè de haute fustaye dicuntur). Si vento ceciderint, non potest distrahere. Hoc autem Angli sub Vasti nomine comprehendunt. Vastum autem nihil aliud est quam vastatum per syncopen,& ab hoc vasto faciendo,Dominus qui custodiam habet,abstinebit; Si quidquam horum fecerit, de damno tenebitur si probari poterit: Aut ut Normannicæ aut Gallicæ constitutiones volunt, à custodia removebitur,quod non ex fide in ea fuerit versatus: Apud nos eadem ratio est,licet usu receptum de privatione feudi non vidi, putoque non recipiendum, nisi donatarius damno resarciendo sit impar. In his omnibus,& eorum administratione, Dominus superior, ut dixi,tutori,sive is sit testamentarius,sive legittimus, præfertur. De sylvis caduis quæstio est in Gallia; nam cum illi nullo alio genere ignis utantur, quam lignis,solent sylvæ cædi & distrahi,& pretium inter fructus numeratur. In his Dominus, sive ejus donatarius,se geret ut Vassallus antea se gessit & nunquam majorem quantitatem cædendo distrahet, quam Dominus si viveret facere solitus erat. Et licet apud nos sylvas caduas non habeamus,hedera tamen & myrica aliquando in furnis utimur,quibus donatarius ita uti potest,ut Vassallus antea uti solitus est ut loci faciem non mutet. De carbonibus, Si quæ sunt in feudo carbonifodinæ, antea dixi: nam quamvis pars fundi videantur, si Vassallus cum viveret solitus est publicè vendere,in eadem moderatione Dominus superior & ejus donatarius utetur,ita tamen ut plures quam Vassallus prius solitus erat fossores non adhibeat,ne fodinas exhauriat & Vassallo inutiles reddat, cum ad ætatem pervenerit. De lapicidinis & cretifodinis etiam antea dixi, quod ex fructibus cederent, dummodo fructus ex iis colligere Vassallus vivens solebat. Rei faciem aut ædium formam mutare non potest,nisi damno se subjiciat,aut saltem quanti interest formam non mutatam. Denique durante custodiâ Dominus,sive quis ab eo causam habens, omnia potest, quæ Vassallus dum viveret poterat. Neque sui juris declaratoriâ opus est,ut in non-introitu neque citatione ipsius hæredis opus est, sed brevi manu Curias instituet, Balivos & Officiaros creabit,veteres removebit, nisi retinere maluerit: colonos, quos retinebit,ad pendendos sibi fructus coget, controversias inter eos componet, omnibusque,quæ obvenire solita

sunt

funt pro fuis utetur: alienationes, nifi quæ fint quibus confenferit, id eft, quas aut de fe receperit tenendas, aut confirmaverit, non tenetur agnofcere, neq; fi qui funt ufusfructus aut affedationes à priori Vaffallo factæ; Nam nulla harum affedationum colonum à migratione prohibebit, fed interea pro fepultis habebuntur, rediturae ad fuum vigorem quamplurimum Warda fuerit finita. Exempli causâ, Si affedatione novemdecem annorum facta, Vaffallus ante elapfum biennium moriatur & fuperior colonis denunciaverit migrandum effe, coloni exceptione affedationis factæ, tueri fe non poterint, licet à principio affedatio ritè facta & legittimè fuerit conftituta, cum in eum cafum inciderit à quo incipere non potuit, filet toto tempore hujus cuftodiæ & eâ finitâ, revivifcit in eodem ftatu quo ceciderat, id eft, feptemdecem anni qui fupererant, cum Vaffallus moreretur & feudum in Wardam caderet, ab ingreffu Vaffalli rurfus currere incipient, donec debitum tempus ejus abfolvatur.

Tenetur etiam Dominus, lites omnes, pupilli nomine profequi, fed non quæ ad hæreditatem, aut jura hæreditaria pertinent. An autem debita, five onera hæreditaria folvere teneatur Dominus aut ejus donatarius: quæftio apud Gallos magna fuit, & hodie eft; Nam cum iniquum videretur pupillum lacerandum proponere, non folum donatarius pro modo facultatum tenetur, debitis & oneribus pupillum liberare, fed etiam ejus matri, & propinquis, parentibus, nomine pupilli fatisfacere five cavere, de cuftodiâ pupilli ritè adminiftrandâ, nec nifi inventario de omnibus rebus, præcipuè de monumentis ritè facto, fe rebus pupilli mifcebit. Sic & jure noftro antiquo, donatarius hæredem apparentem, debitis hæreditariis liberabit. Puto tamen hoc intelligi de oneribus realibus, cum confenfu Dominorum funt conftituta aut de tributis, impofitionibus, exactionibus; aliis namque debitis, hodie apud nos, Dominus hæredem liberare non cogitur. Si Vaffallus plura feuda hæreditaria, de diverfis Dominis tenuerit, Quilibet Dominus fui feudi cuftodiam habebit, eifdem legibus quibus (ut antea dixi) unusdominus five fuperior

Finitur autem hæc cuftodia, poft perfectam ætatem Vaffalli, qui fi mas fuerit, cenfetur perfectæ ætatis, poft vigefimum primum annum completum, ut nuper dixi. Si fœmina, poft decimum quartum. Nam licet fœmina viri potens dicatur, cum duodecimum annum expleverit, tamen quod ad jus dominii fui attinet, in cuftodia permanet ufque ad decimum quartum annum, quod eo tempore verè & non præfumptivè fit nubilis; ultra quod tempus, dominus fi non providerit ei de marito, fed ceffaverit eam elocare inveftituram ei facere, de fuo feudo tenetur. Et fi filia ipfa fe elocaverit, minoris æftimabitur maritagio, ut poftea dicemus. Item, fi Vaffallus plures filias hæredes reliquerit; Apud Anglos, fi fœmina jam decimo quarto anno currente, aut pleno in cuftodiam inciderit, cuftodia adhuc in duos annos continuatur, ne Dominus omni commodo cuftodiæ deftituatur & ut illud tempus Domino currat, quo hæredi fœminæ poterit de marito providere. Sciendum etiam hoc eft, filiam hæredem, etiamfi major 21 annis, à Domino tamen cuftodiri deberi donec nubat; Nam ejus judicio & confilio in nubendo, femper ftare debet. Jure Normannorum, femper cuftodia fui Domini eft, donec vigefimum primum annum compleverit, Nec cenfetur extra cuftodiam fui Domini effe filia hæres, donec marito juncta fit: Adèo ut fi ante decimum quartum annum, à Domino fuo elocetur, Warda five cuftodia etiam à die elocationis finitur. Si quis cum ipfe feudum militare non habeat, uxorem duxerit, eam quæ in militare feudum debeat fuccedere, quamdiu maritus eft intra 21. annos, tamdiu feudum erit in cuftodia: Nam fœmina fequitur conditionem fui mariti, quod tamen apud nos locum non habet.

In his feudis militaribus, Dominus etiam unius anni fructus percipiet, fupra 21. annos, quod relevium dicimus. Galli & Angli, nullum relevium terrarum, quæ in cuftodia funt, deberi putant, licet in idem nobifcum recidant; nam peracto vigefimo primo anno, alium adjiciunt, quo dominus differre poterit inveftituram, ut interea tempus habeat inquirendi de monumentis, ad inveftituram neceffariis, & fic illius anni fructus fibi vendicantes, rem in vigefimum fecundum annum expletum differunt; quodq; apud nos Relevium eft, id aliâ ratione fupplerunt. Sed de hoc relevio mox plura. Ex confuetudine noftra, vigefimo primo anno, Vaffallus immediate feudum ingredi poteft. Id ut faciat, cum in Domini cuftodia jam non fit, nec teneri poffit, Cancellariâ adibit, brevia, ex ea, per quæ fe in hæredem patris, aut alii fuo prædeceffori defervıri curabit, impetrabit eaq; defervitione ad Cancellariam retornata, Regia, ex Cancellaria, præcepta diriguntur, quibus Domino mandatur, ut inveftituram Vaffallo faciat. Si hic ter monitus per Regia præcepta, differat adhuc novum præceptum, à Rege dirigetur pro vaffallo inveftiendo ad Dominum antiquiorem;

quiorem; Si & is recuset, ad ipsum Regem pervenitur, & tum Rex mandat Vicecomiti suo, ut sasinam Vassallo concedat.

Impedientia autem custodiam hæc sunt; Primo, si terræ in Emphyteusim datæ sint; nam cum ob publicam Regni utilitatem, à tribus Regni Ordinibus constitutum esset, ut omnes terræ, sive eæ de Rege tenerentur, sive de Ecclesia, sive de aliis personis, in Emphyteusim locarentur, ut à tenentibus non solum arva coli & meliorari possint, sed etiam ædibus ad recipiendos hospites exornerentur, quod coloni negligunt facere, quandiu pro arbitrio Dominorum cogi possunt migrare. Publica totius regni utilitas, privatæ dominorum custodiæ & ejus commodis, prævaluit; Itaq; si Vassallus feudum militare, quod custodiæ Domini sui obnoxium est, habeat, poterit alium in eodem subvestire, id est, alii idem feudum disponere in emphyteusim, pro certa annua mercede, quæ non sit novo extentu inferior, adeo ut si æstimatio feudi ad viginti libras excurrat, & novus extentus ad octuaginta ut plurimum, aliquando ad plus, minusq;, ut cujusq; regionis est mos, extendetur; mercesq; quæ in hac investitura emphyteutica continebitur, non minor erit octuaginta libris; Alii, ut diligentius caveant, & ut augmentum aliquod sit rentalis, etiam parvum aliquid superaddunt; sic ut semper merces, aut sit novo extentu terrarum major, aut saltem æqualis; in quo tamen Domino in custodia sua præjudicatur, nam licet mercedem emphyteuticam capere possit, liberam tamen feudi administrationem, quæ custodiæ propria est, non habet. Imo & in æstimatione valoris, maritationis damnum etiam sentiet; sed hæc omnia (ut dixi) publicæ utilitati, pro totius regni commodis introducta, cedunt; cum tamen alioqui Dominus, durante Wardâ, nullas alienationes agnoscere teneatur, nisi quibus ipse, aut ejus prædecessores consenserint, aut quas confirmaverint. Hodie ex publico trium ordinū statuto in Parliamento, quod nuper Perthæ habitū est, in Julio anni sexcentesimi sexti cautum est, si terræ in emphyteusim locentur, in eis maritatio hæredis semper priori Domino reservetur; Nam in fructibus solus canon emphyteuticus, durante Wardâ, Domino reservatus, non videbatur sufficere, si commodo maritationis defraudetur.

Quæ impediant custodiam.

Curialitatē impedire jus Custodiæ.

Diximus de Curialitate antea, eam jus custodiæ feudi impedire, non secus ac si usufructus à Domino alicui sit concessus: Nam provisio legis æquiparatur provisioni hominis; idem in dominarum trientibus, sive tertiis, quæ etiam ex lege discendunt, & non ex provisione hominis. Præterea, fraus omnis in his custodiis abesse debet, tam ex parte Domini quam Vassalli; ex parte Domini, ut cum moderatione, jure suo utatur, ut ne quid præter solitum urgeat; nam ut Angli loquuntur, neq; consuetudines irrationabiles introducet, nec servitia nisi rationabilia exiget, sed cum moderatione jura sua exequetur: vastum sive pauperiem facere non debet, aut ædium, hortorum, sylvarum, aut viridariorum usum tollere; alioqui custodiâ feudi privabitur: sic etiam si terram aut feudum ipsius vassalli, aut ejus partem alienaverit, ut jus vassalli sui intervertat: nam hoc casu & custodiam & jus omne quod in terra habet, amittet, & privabitur: quod si ea privatio, minoris æstimabitur quam ipsum damnum, justâ æstimatione damni factâ, quod superest ex custodia & ex Domini facultatibus damnum reparabit.

De Prærogativa Regis.

Rex ex prærogativa sua, cum Vassallus suus, moritur qui de eo tenet, tam cito de terris Vassalli sui sasitus est, quæ prima sasina ab Anglis dicitur; & hæc est præsumptio juris & de jure, quæ ab illis intelligentia juris dicitur, quasi hæc sasina potius ex jure intelligatur esse, quam reverâ sit, cum Rex per coronæ suæ acceptionem, in omnibus totius regni terris censeatur Investitus, eaque sasina continuata videtur, donec per inquisitionem legittimè factam, Vassallus feudum ingrediatur & hominium prestet, ut creditur: Sic etiam in jure nostro scripto (quod ideo ab Anglis emanasse est credibile, cum hodie apud nos non servetur) Dominus custodiam hæredis non habebit, donec ab hærede homagium acceperit: Quod si Dominus, finitâ Wardâ sive Custodiâ, hæredem investire recusaverit, & sine causa fecisse legittimo judicio postea cognitum fuerit, hærede per brevia retornato & recognito, Dominus ad interesse tenetur non minus, ac si violens possessor, ad fructus qui percipi possunt.

Observat. 1. Hoc etiam monendum in his custodiis est, si quis suam custodiam à Rege aut Domino suo superiore nactus sit pretio & compositione, ut fieri solet, assedationes à prædecessoribus suis factas, servare tenebitur, licet eas (antea diximus) durante custodiâ cessare.

Observat. 2. Et quamprimum ad perfectam ætatem pervenerit, tum demum etiam hæreditatem agnoscere & eam ingredi tenetur, nec ei proderit licet in sua dispositione, non solum jus custodiæ, sed etiam non-introitus conjunctum sit: alioquin novæ dispositioni locum faciet, priore omnino antiquatâ: ratio est, quoniam si ratione non-introitus, cujus jus

est

est consequutus, perpetuò feudum suum retinere velit, nunquam intrare cogetur, & Domino inquirenti quâ de causâ possederit, se ratione non-introitus poterit prætendere; & sic Dominus imperpetuum suâ superioritate fraudabitur, quod non est ferendum in Vassallo: Itaque quam citó potest, hæreditatem intrabit & adibit, nisi mallet, novo non introitui subjici; Nam Dominus, postquam Vassallus feudum intrare poterat, nec fecit, ratione non-introitus jus in fructibus potest prætendere, & judicio eos persequi, declaratoriâ prius de non-introitu habitâ. Observandum præterea, quod si hæres fœmina sit plurium feudorum, custodia corporis semper ad Dominum antiquiorem pertinebit: bonorum feudalium custodia, suo cuique Domino redibit in minori ætate ejus.

Neque hoc prætereundum, nunquam custodiam ad Dominum pertinere, nisi quando Vassallus, qui de eo tempore mortis immediatè & in feudo tenet, decedit: Si Dominus alium habeat Vassallum, adhuc in feudo tenentem de ipso Domino, si Dominus custodiam petierit, oberit ei sui facti exceptio. *Observat. 3.*

Super omnia & hoc in custodia corporis annotandum, quod si hæres matri in feudo successit, sive sit mas, sive fœmina, custodia corporis ad patrem dum vivit, semper pertinebit; nam liberi non possunt esse in potestate alterius, vivente patre, quam sui patris: quod maximè cum æquitate naturali convenit. *Observat. 4.*

Superest ut de Relevio jam dicamus, cujus ea est apud nos cum Custodia sive Warda conjunctio, ut alterius sine altero, conditio vix benè intelligatur; & ut ex prædictis constat, ubi custodiæ causa, aut disputatio oritur, ita Relevii quæstio immista est, ut commodè ab eâ separari non possit. De origine hujus Relevii, eadem disputatio esse potest, quæ antea de Custodiâ. Nostri Relevium Malcolmo Regi tribuunt, à quo (ut prius monui) Custodiarum commoda putant introducta, saltem ejus constitutionibus stabilita & confirmata. Ego altius hujus Relevii origineem repetendam puto, Cujacium in hoc sequutus, qui ex veteri consuetudine, nempe Leonis Imperatoris constitutione, quæ in novellis extat, Relevium hoc natum putat; esse enim (ait ille) quorundam locorum mores, ut ejus anni, quo hæres Vassalli se in fidem & clientelam sui Domini commendavit, Dominus illius, inquam, anni reditum integrum ferat, vel ut certâ summâ ei numeretur, ἀντὶ τῆς ἀναλήψεως, sive pro redemptione (ut loqui solemus) sive pro restauratione feudi. Idem putat ille si mutetur Vassallus, & alium pro se venditionis nomine substituat, ut Domino præstetur pretii quinta pars, & quinta quintæ, vel ab emptore, vel à venditore, ut inter eos convenerit: Exempli causâ, si venierit fundus centum coronatis, debebuntur Domino primum viginti coronati, tanquam quinta pars & etiam quatuor alii, tanquam quinta quintæ; adeo ut in mutatione Vassalli in feudo, quod centum coronatis venit, Dominò pro Relevio viginti quatuor debeantur; Si mille coronatis sit feudum æstimatum, ducenti tanquam quinta pars & quadraginta tanquam quinta quintæ Domino debebuntur. Apud Gallos hodie decimatertia pars pretii Domino debetur. Hæc Cujacius de Relevio, quæ tamen parum cum nostro Relevio conveniunt, nisi quod certam pecuniam Vassallus intraturus Domino pendere solebat, ut feudum quod in ejus manibus jampridem apertum erat, redimat, & investituram ab eo capiat. Hæc Relevia apud antiquos, quemadmodum hodie apud Gallos & Anglos æstimatæ sunt certa quantitate & ad certam quantitatem à Vassallo pendendam taxata. *De Relevio*

Sed ut ad nostra Relevia redeamus, ea semper Wardam sive Custodiam sequuntur, nec nisi de feudis militaribus debentur: ita tamen, ut jus nostrum, quo hodie in foro utimur in his Releviis, longè & à jure Gallorum & Anglorum, imo à nostro jure veteri scripto dissentiat; nam veteri jure scripto, si Dominus ratione Custodiæ, aliquot annorum fructus suos fecerit, finitâ Custodiâ Vassallum infeudare, & investituram ei præbere tenetur, nec quicquam pro Relevio poscet, quod satis abundè ex fructibus Wardæ ditatus sit; quod & apud Gallos Terrienus (qui Commentarios (ut superius monui) in Constitutiones Normannicas scripsit) hodie observari ait, nam commoda & utilitates Custodiæ Relevium acquietare, sive relevare censentur nec tamen vel hoc à nostris observatur. Apud Anglos Relevium non debetur, nisi in eo casu, quo, Vassallo moriente, hæres perfectæ fuerit ætatis; nam in eo Libro, qui Magna Charta inscribitur, distinctionem facit Author inter Vassalli hæredem [illegible]fectæ ætatis & qui nondum eam attigit; in priore Relevium deberi, in posteriore Cu[illegible]m affirmans, adeo ut si quando Custodiæ ratione Dominus superior fructus feudi militaris perceperit, nihil ei ex Relevio deberi statuatur. Hodie Domini, etiam præteritis annis Custodiæ, Relevium sibi ascribunt, nec hæredi investituram concedunt, nisi pro Relevio sibi satisfaciant. Hæc itaque, quando Relevium debetur; hoc est, post perfectam

ctam hæredis, in militari feudo successuri, ætatem: Cui hoc unum addam, nempe, non deberi Relevium ullum Domino, nisi paratus sit hominium ab eo recipere, & investituram concedere.

De quantitate Relevii. Nunc quæ sit hujus Relevii quantitas, quantique sit æstimandum, si controversia inter Dominum & Vassallum oriatur, dicendum. Putant nostri hodie nullum Relevium deberi, nisi ex eis terris, quæ Wardam etiam debent; sed non puto id usqueadeo verum; nam cum magnam partem juris nostri ex Normannia & Anglia processisse docuerimus, apud Normannos semper Relevium debetur ubi hominium, nisi in quibusdam dignitatibus. In feudis tamen loricatis Relevium semper debetur. Invenio in aliquo juris nostri scripti libro, deberi etiam Relevium ex aliis terris quam militaribus, viz. tam in feudis francis quam Emphyteuticis; sed ex diversitate tenendriæ diversimodi æstimari hæc Relevia. Nam in feudis Francis, duplicatio ejus quod in blanco penditur, pro Relevio est: In Emphyteuticis duplicatio mercedis, quam plerique non deberi putant, nisi id ex Pacto in instrumento feudi expressè contineatur; alii duplicari putant feudifirmam ratione Relevii, etiamsi non exprimatur.

Feuda quæ ad manum mortuam tenentur, cum Ecclesia Vassalla non moriatur, nullum Relevium debent: Hinc nisi vehementer fallor, procedit nostra vulgaris opinio, quod Relevium non debeatur, nisi in eis terris quæ in feudo militari tenentur, & custodiam hæredis debent, non quod ex aliis etiam non competat Domino Relevium; sed quod in Francis, sive Blancis feudis Relevium ferè sit nullius æstimationis: in Emphyteuticis ex Pacto convento procedere videatur. Sed ut ad quantitatem Relevii redeam, præcipuè in terris quæ custodiam debent, de quibus solis Relevium communiter deberi existimamus; si solum Relevium debeatur, veluti si hæres viginti & unum annos expleverit, Relevii quantitas cum novo extentu concurret. Relevium tanti æstimabitur, quanti feudum ipsum valere tempore pacis retornatum fuerit, quod nihil aliud est nisi novus extentus, nec plus hæres debere, nec Dominus exigere potest. Si tamen Dominus in possessione custodiæ fuerit, nec dum ab eâ legittimè ab hærede desistere coactus, par erit ratio Relevii, quæ unius anni custodiæ, & Dominus possessionem suam, sive corporalem, sive eam, quæ in percipiendis fructibus consistit, continuabit.

Apud Anglos Releviorum certa quædam est æstimatio, nam in terris quæ in soccagio tenentur, si quæ præstatio contineatur, illa in Relevio duplicabitur: quod priorem nostram opinionem confirmat, nempe, quod nostrum jus scriptum dicitur, reverâ Anglorum mores & instituta continere; & hoc Relevium quocunque tempore Domino præstare tenetur, & Dominus pro eo potest distringere, cum enim Dominus neque custodiam corporis, neque feudi sui habeat, ut in aliquo saltem Dominum Vassallus agnoscere videatur, duplicabit quod annuatim præstare astringitur. Et hoc immediatè post Vassallum mortuum; neque Dominus cogetur terminum expectare: ratio est, quia nullus hæredi terminus interdicitur, quo minus cum voluerit adire feudum possit, neque ullius termini morâ Dominus impeditur, quominus, quod sibi debetur, exigat, nisi fortè talis præstatio in instrumento feudi contineatur, quæ non nisi certo anni tempore possit præstari, veluti si Vassallus rosam, aut coronam ex rosis solvere teneatur, & pater ejus in hieme moriatur, expectandum eum tempus erit, quo rosæ nasci solent, ut ex eis corona facta pro Relevio Domino detur.

Relevii apud Anglos æstimatio. In terris autem militaribus, quæ custodiam præstant, taxatur æstimatio ad certam quantitatem; veluti Relevium Comitis, sive Comitatus integri, centum libris: Relevium Baroniæ integræ, centum marcis: Relevium autem militaris feudi, quod ob servitium unius tantum militis tenetur centum solidis: Inferiora feuda militaria, quæ fortè servitium dimidii militis, vel quartæ partis militis debent, aut secundùm antiquam consuetudinem, pro ratâ portione militaris feudi, quod unum militem debet. Apud Gallos diversa est æstimatio, licet diversam vix ausim appellare: nam Baroniæ integræ, Relevium centum francis æstimatur; feudi loricati, sive unius loricæ quindecim libris, si neque sit feudum loricatum, neque Baronia, feudum per acras æstimatur, ut pro qualibet acra, duodecim denarii Relevii nomine appendantur, ita ut ædes, sive defuncti maneries, pro unâ acrâ æstimetur. Molendina, sive molæ quæ per se & non cum feudis tenentur, sexaginta solidos pro Relevio dabunt; si cum feudo teneantur in uno corpore, Relevium feudi relevat molam, licet consuetudo in his sæpè variat. Hæc itaque de Relevii quantitate, sive æstimatione.

Si superior pro suo Relevio, colonorum feudi bona distrinxerit, (nam propria ipsius Vassalli extra feudum non potest) coloni solvere Domino suo superiori tenentur; sed

quoniam

quoniam id solverunt pro hærede in primo introitus anno, nihil ex fructibus Domino suo pendent, sed eos sibi in compositionem retinebunt.

In releviis terrarum, quæ de Rege tenentur Vicecomes, aut si quis alius sit qui præceptum Regium exequitur, quales sunt Senescalli & Ballivi Regalitatum, ab eo, cui sasinam dant, petent sibi caveri de relevii quantitate, nisi mallent in præsentia exigere; Si non fecerit, ipsi, quod ab iis neglectum fuit, prestabunt: Neque Dominus Superior Hæredem investiendo relevium remittere videtur, neque, quo minus pro eo distringere possit, impeditur.

Quæ impediunt Relevium hæc sunt: Primo, si aliquot annis Feudum in custodia Domini fuerit; nam ex jure Anglorum, eo casu Relevium non debetur, ut ante monui; Si fœmina hæres cum consensu Domini nubat; nam, ut per nuptias à Warda (ut dixi) sic & Relevio liberatur: Idem, si franco-Tenementum quod dicimus, reservatum fuerit, & Hæres in nuda proprietate investitus: aut si aliquis ususfructus fuerit, sive à Domino ipso constitutus, ut fit in conjunctis Investituris, sive a Lege Introductus, ut in curialitate: Si Vassallus qui Investituram à Domino acceperit, Releviumque ei solverit, de Feudo controversiam patiatur, eo victo, pro repetitione Relevii, quod solvit, ex causâ indebiti, contra investientem habet actionem, vel illud ab evincente obtinebit: Monui antea Hæredem posse à subvassallis suis antiquas utilitates in primo anno introitus exigere, ut sibi subveniant, cum illius anni fructus pro Relevio Domino debeantur: Quod si is plures unius sui Dominii Superiores Hæredes fœminas habeat, per primam investiendus est, eique soli Relevium præstabit; licet sunt, qui hanc utilitatem inter cohæredes fœminas dividi debere putant: Hoc autem in omni custodia servandũ est, si pauperiem Dominus in Feudo Vassalli fecisse dicatur, aut si damnum aliquod immineat, fortasse, quia Dominus non eâdem fide versatur in hac custodia rei alienæ, qua in suâ, ut Dominus ad cavendum cogatur, autoritate Judicis ordinarii (quod tam Senatus Autoritate, quam Vicecomitis procedit) se Feudum in eâdem conditione, & bonitate servaturum quâ receperat. Ut ædes & ædificia, quæ ad habitationem sunt seposita, sarta tecta habeat; sic & turres si quæ sub custodia cadunt, Hortos, Viridaria, Prata, Pascua, Columbaria, Vinaria, & si quæ alia commoda receperit, in eodem statu & eadem bonitate, & cum eisdem commodis restituat; alimenta Hæredi administret, eumque pro dignitate Feudi educandum curet. Itaque monendus est Dominus, aut ejus Donatarius (nam hoc tacitè inesse ejus donationi videtur) ut intra 40 dies, satisdet, alioqui eatenus Feudi custodia privandus, donec satisfecerit, quod idem in Dominâ conjunctæ infeudationis sive usufructuaria servandum est. Præterea si filiæ Hæredes fuerint & ante maritationem pudicitiam polluerint, amittunt feudum suum & Domino accrescit: at sunt, qui tantummodo pro vita amitti putant & post mortem locum facere proximo Hæredi.

Quæ Relevium impediunt.

Generaliter hoc de custodia observandum, ut qui eam habet, cavere teneatur de prædiis quæ in custodia habet, in eodem statu conservandis, neque suo tempore deteriorari per se, vel alium sinet; & hæc cautio exigi potest per judicem ordinarium & custos, aut qui custodiæ jus habet, intra 40 dies cogi potest ut satisdet, aut à custodia removendus, donec satisdederit; si ante satisdationem pauperiem fecerit, eo nomine tenebitur.

De Maritatione, sive Maritagio.

Diegesis Vicesima prima.

Maritationis nomine hic usus sum, quod utrique conjugi commune sit; nam vir Maritatur cum maritus fit, fœmina quando marito jungitur: Estq; hæc Hæredis maritatio, ita cum custodia corporis conjuncta, ut licet intelligi quæque per se, non tamen separari facile possit; Nam maritatio Heredis, nisi earum terrarum, quæ custodiam debent, Hæres sit, non procedit, nec custodia corporis in alium finem introducta, nisi ut Dominus, dum in custodia Hæres est, ei de digna maritatione providere possit, Itaque altera alteri ferè semper cohæret; nisi fortè maritatio ex pacto convento, & conditione feudi debeatur, ut in Emphyteusibus Wallis Erniæ.

Sed quod ad hanc maritationem attinet, videtur & contra Juris naturalis & Juris divini regulas, etiam contra Civiles, & Pontificias Constitutiones introducta; quibus non

solùm libera debere esse Matrimonia statuitur; sed etiam si Sponsalia sub pœna contracta sint, nulla sit pœnæ petitio licet, ante solemnizatum Matrimonium, altera pars dissenserit; imo legata, quæ eo nomine fiunt, ut aliquis vel aliqua alii nubat, non præstanda censentur, ne quis prece aut pretio ad conjugium cogatur.

Quod ad jus feudale attinet, nulla hujus Maritationis expressa mentio, præcipuè in Hærede fœmina, quæ ex jure feudali, ab omni successione prohibetur, itaque nil mirum si de ejus maritatione nihil caveatur: Sed sane facilis est horum nodorum solutio, hujusque maritationis ratio, si quis eam accuratè examinet & excutiat & cum jure Civili & Pontificio maximè convenire, & ex ipsius juris feudalis principiis & fundamentis processisse apparebit. Nam licet ad Matrimonium nemo cogendus sit, nec libertas conjugii cuivis & præcipuè in hoc negotio auferenda; ex jure tamen divino & humano, quando filius est in potestate patris, ejus consilio & Authoritate in diligenda conjuge uti debet, & An nuptiæ sine consensu patris, per filium familias celebratæ, valeant, inter doctissimos hodie controvertitur: saltem hoc ex omnium sententiis constat, patrem, si sine ejus consensu filius uxorem ceperit, filium exheredare posse, & hæreditatem in quam successurus erat, inter alios liberos partiri; quemadmodum & illud est nostris moribus certissimum, patrem quoties filium maritat, ex suo patrimonio conjugium instruere, quo casu dotem etiam filii lucratur; In jure autem feudali, cum maximè Dominorum intersit, ne feuda sua in alienas & proinde ignotas, & non amicas familias transeant, aut eum in Vassallum recipere teneantur, de cujus fide & officiis non sunt certi; non mirum videri debet, si Vassalli hæres sine consensu sui Domini superioris, matrimonium contrahere non debeat; Dominus enim superior loco parentis Vassallo est, aut siquid sit parente sanctius, aut quod parentis animum aut amorem vincat; cui Vassallus omnia sua debet, nihilque habeat quod ei acceptum non ferat. Præterea cum hæc sit naturalis & ingenita feudi qualitas, ne Dominus eos Vassallos habeat, quos non vult, neque è re suâ esse putat & ab alienis familiis abhorreat; Quis Feudi Dominici alienationem quandam non censebit, quoties Feudum suum in alios transferri, se præsente & contradicente videt? In masculo etiam Hærede, Domini quam plurimum interest, ut quam amicissimam suæ familiæ uxorem habeat cum Vassallorum animi plerumque ex conjugum arbitrio non solùm pendeant, sed etiam pervertantur: Neque hic libertas matrimonii tollitur, non magis, quam si quis cum Hærede fœmina contrahat, nam sine ea hæreditatem consequi, eâque frui non potest, & aut hæc simul cum illa accipienda est, aut simul amittenda. Eadem est natura feudi, nam si Hæres Vassalli eâ libertate conjugii, quæ ei tam jure divino quam Civili competit, uti velit poterit quidam, neque Dominus potest impedire; Feudum tamen, quod ea Lege à Domino accepit, ut Domino potestas eum maritandi esset, amittet, constat itaque ex his maritationem hanc totam ex jure feudali pendere neque jure divino, neq; humano ullo prohiberi.

Est autem Maritatio potestas à jure introducta, in favorem Domini superioris, ut possit Hæredem Vassalli, qui de Domino, cùm obiit, Feudum militare tenuit, pro suo arbitrio sine disparitate maritare. In hâc Maritatione, ut antea in custodia dixi, omnis fraus, dolus & malæ artes, ex utraque parte abesse debent, neque alterutri licet, salvis juris verbis, sententiam quæ ex æquitate pendet circumvenire; Nam neque ipse Vassallus, neque Vassalli Hæres quidquam admittere debet, quo Domini jus in hâc Maritatione deterius reddatur, aut aliquid de dote ei decedat; neque Dominus, dum nimium commodis suis & rei augendæ studet, Vassallum in miseriam apertam conjiciat, ei conjugem offerendo, cum quâ amœna & suavis vita non sit ei futura. Competit itaque Maritatio & si quæ ex ea utilitas oriatur, soli Domino aut ejus donatario sive assignato, causam à Domino habente. Duplicem enim vicini nostri Guardianum constituunt, unum de jure nempe Dominum, qui semper ex jure Guardianus est, sive custos pupilli: alium de facto, cum Dominus jus suum ad alium transfert, nos donatarium sive assignatum dicimus: Et tum tantum, cùm Vassallus, qui Feudum suum pro servitiis tenebat & pro quo Feudo custodia Hæredis debetur Domino, moritur, Hæredem sui Feudi adhuc non conjugatum, sive Maritatum relinquens; nam his casibus, jus hujus Hæredis Maritandi, ad Dominum superiorem jure optimo pertinet; dixi non conjugatum sive Maritatum, quia si vivo patre Vassallo, Hæres apparens conjugium sortitus sit, nihil ex Maritatione ad Dominum redibit & si hic Hæres mortuo patre, nunquam Maritatus, neque Feudum ingressus, moriatur; sequentis apparentis Hæredis Maritatio Domino debebitur; licet is tempore mortis Vassalli, non erat successurus, neque Hæres apparens dici potuit, sed quia prioris hæredis apparentia evanuit, & ad non apparentiam redacta est, hujus secundo geniti Maritatio, ad Dominum redibit; quod

Maritationis origo ex jure feudali.

Quid sit Maritatio.

Cui competit jus Hæredem Maritandi.

Quod si hic primogenitus, vel uxorem ex arbitrio Domini duxit, aut feudum ingressus est & sine liberis decesserit, non minus adhuc Maritatio hæredis sequentis Domino debebitur; nam ille hæres erit aut fratri aut patri; & in utroque casu si pater, aut frater in feudo decesserit, Maritatio sequentis ad Dominum pertinebit, quia alterutri in feudo succedit; dixi si pater aut is cui immediate successurus est hæres, in feudo decesserit; nam si hæres durante vita prædecessoris sui, in feudo sasitus fuerit ex voluntate Domini, nulla Maritatio Domino debebitur, nisi fortè aliqua pars feudi adhuc superetit, quantulacunque ea fuerit, in qua Vassalli hæres ante non fuerat sasitus, nam hæc pars Maritationem deberi faciet; Addidi ex voluntate Domini sasitus, quia nulla sasina Domino præjudicare potest, nisi quæ ab eo procedit aut confirmatur ab eo, quia Domino ex facto suo præjudicatur tantum. At quid si hæres apparens, ex multis causis prædecessoris sui creditor & sententias judicis ordinarii pro debitis sibi à prædecessore obtinuerit, feudi proprietatem vivente Vassallo licitatione acquisierit, aut (ut in foro loqui solemnus) appreciaverit, & sic invito Domino superiore sasitus fuerit, an in hoc casu Maritatio debebitur? nam sic facile Domino præjudicabitur in Maritatione. Respondeo, si nulla appareat collusio inter Vassallum & hæredem, vereque sunt debita & expensa pro quibus appreciatio facta est, puto beneficium juris communis ab hærede hoc apparente non auferendum, & in hoc casu Domino in Maritatione suâ præferendum; ita tamen (ut dixi) si nulla fraus, nulla collusionis suspitio, interuenisse appareat. Est & alius præter eum qui de jure & de facto dicitur Guardianus, quem Angli per accidens vocant, veluti si minor hæres feudi militaris alium sibi minorem Vassallum in feudo militari habeat; nam Dominus non solum sui Vassalli minoris custodiam, sed etiam subvassalli minoris, qui in custodia sui Vassalli est habet, cum minor non sit idoneus custos alterius minoris.

An Vassallus vivens hæredem pro arbitrio maritare potest.

Quæret tamen aliquis, an tantum Vassallo mortuo, hæredis cælibis Maritatio, Domino debebitur? ita ut Vassallos dum vivat, filium aut hæredem pro arbitrio maritare liceat; nec Domino jus ullum erit de ejus Maritatione vivente Vassallo suo inquirere; Sanè quod ad hæredem masculum attinet, patri aut avo Vassallo hæredem apparentem, filium aut nepotem pro animi sui sententia semper maritare licuit, & eo jure adhuc utimur; At in hærede fœmina, aliud antiquitus statutum erat, & fortasse magnam secum æquitatem adfert; nam cum in dispositione primi feudi, Dominus qui illud ex mera gratia, & benevolentia concessit, aut concessisse præsumitur, Vassallum sibi pro meritis delegerit, cujus fidem perpetuo postea sequeretur & liberorum qui ex illo descenderent; neque ulli alii quam Vassallo & liberis sit astrictus; Si inquam hic Vassallus hæredem tantum fœminam habuerit, quæ feudum dominicum nuptiis suis in alienam familiam transferat, merito Dominus jus in hujus Mariti electione sibi potest arrogare, ut ille potius, Vassallæ suæ futurum virum eligat, quam illa Domino Vassallum novum; Quid enim si illa inimico Domini nubat, aut in eam familiam se det, inter quam & Dominum graves sunt simultates & non leves offensionum causæ; & sic Dominici inimici opibus sui feudi adversus Dominum ipsum utentur? Profecto in hoc casu maximum Domino præjudicium nasci, & non minus quam ex alienatione feudi, nemo sanus negabit; Id ut avertatur, jus feudale & etiam jus nostrum scriptum providet, ut in hac fœminæ hæredis apparentis maritatione, etiam vivente Vassallo Domini consensus accedat, non minus atque in feudi alienatione, ne forte novus & incognitus Vassallus, aut inimica familia in feudi possessionem veniat, per Maritationem hæredis fœminæ, cum eadem sit in utroque ratio, nempe ne Dominus ab extraneo, incognito, & antea nunquam viso, hominium recipere urgeatur.

Sed dicet aliquis, si Dominus Maritationi hæredis fœminæ consentire noluerit, differenda ne est ejus Maritatio? quod quam periculosum sit Menander Comicus testatur, qui differendas filiæ nuptias non putat, ne castitas filiæ sit in periculo, quam nullus pater satis tueri potest, & præterea Dominus id consultò potest negare, ut filiâ hærede nunquam in vita elocatâ, per mortem rursus feudum ei aperiatur, sed ut dixi, omnis fraus, omnis calumnia in his rebus abesse utrinque debet; itaque cum utrinque incommodum versetur, hoc medium in jure proponitur, ut Vassallus Dominum adeat, ejusque consensum expositâ causâ petat; Si Dominus justam inimicitiarum causam allegaverit, aut aliam quamcunque legittimam, cur id Matrimonium non expediat, & in præjudicium Dominicæ vel vitæ vel dignitatis vel bonorum tendat, quæ imprimis curæ esse Vassallo debent, Vassallus Domini sui judicium & authoritatem sequi debet; Si verò

Dominus

Dominus nullam legittimam causam habeat, aut poterit prætendere, pater vassallus in vitâ suâ, filiam ex animi sui arbitrio, uti velit, elocare potest; ita tamen ne crassâ ignorantia inimicum Domini in feudum inducat per nuptias filiæ: Nam id impunè non licet, ut postea dicemus, Idem in pluribus filiabus.

Est & alia hæredis fœminæ specialis ratio, quæ à masculo hærede eam distinguit; Nam, ut nuper monui, si semel masculus hæres ex consensu Domini maritatus fuerit: Cœlebs postea factus, etiam licet adhuc minor, non opus habet, si se rursus maritandum proposuerit, Domini novo consensu; sufficit enim semel præstita Maritationis æstimatio, ne bis Dominus idem consequatur, quod ratio non patitur; & quod ex præterito non præsumatur hic hæres velle, nisi commodis Domini sui inservire.

An fœmina hæres vidua semel facta rursus in maritatione Domini consensu indigeat. At si fœmina hæres nupserit semel ex arbitrio sui Domini, postea vidua relicta, secundo etiam sine consensu Domini sui non nubet, ne talem, qualem Dominus nolit, in feudi possessionem inducat; quæ causâ etiam est in Ecclesiasticis Rentalibus Glasquoæ & Pasleti, quæ licet post mortem Mariti, in viduarum favorem soleant renovari, semper tamen clausula hæc adjicitur, aut pro adjecta aut expressa habetur, ne cui de novo nubat, sine consensu Domini sui, alioqui de Rentalis seu feudi possessione migrandum. Et in jure Anglorum, viduæ Regii patrimonii, aut quæ partem illius occupant; si sine Regis consensu nupserint, possunt ad Regis instantiam cogi migrare & Rex Terras & Tenementa, dum vixerit, aut finem (ut aiunt) cum Rege fecerint, in suas manus capiet; Hæc licet summa cum ratione introducta sunt, in usu tamen hodie apud nos non sunt, pater enim filiam locare, cui vult potest; nec consensus Domini requiritur, licet de publica honestate melius fecerit, si consensum ejus petierit, præcipuè si commodum aliquod ex consensu Domini posset sequi, alioqui Domino sua jura integra omnia manebunt, nec ei imputabitur, si eis, ex summo rigore, contra Vassallum suum utatur.

Si fœmina hæres se polluerit. Est & alia differentia inter heredem masculum & fœminam; nam fœmina in Warda constituta, si ante matrimonium se polluerit, ad Dominum redit hæreditas, si una sit; si plures, reliquæ sorores succedent in terris quæ custodiam debent, sed post prioris mortem; at in vidua hoc locum non habet, licet fornicata fuerit.

Maritationis autem hujus jus soli Domino competere monui, aut ei qui ab eo causam habet, qualis est donatarius, sive assignatus: In his donationibus, aut dispositionibus, hæc clausula apponi solet, cum maritatione hæredis apparentis dicti Vassalli, aut eo feudum dum viveret non ingredientis, cum maritatione proximi hæredis; Si primus hic hæres feudum nunquam ingressus fuerit, id est (ut loqui solemus in foro) nunquam retornatus in heredem defuncto, aut saltem fuerit, donatarius hic maritationem secundi hæredis habebit: Si vero primus ingressus fuerit, eo cælibe & nunquam conjugato moriente, novæ donationi locus erit, nec prior sufficiet.

In quibus maritatio locum habet. Hæc autem Maritatio locum solum habet, (ut dixi) in feudis militaribus, & eis quæ Custodiam & servitia debent, Dominusque dotem lucratur: Si feudum sit francum hæredis solius est arbitrium in se maritando, & commodum omne dotis ad eum pertinebit; In feudis Emphyteuticis idem observandum, nisi aliud convenerit, ut in Regis Emphyteusibus Wallis Erniæ; ubi licet feuda omnia sunt Emphyteutica, in instrumento tamen Emphyteutico id expressum est, ut Maritatio ad Regem pertineat. Sic & in Burgensibus, licet de Rege teneantur, Maritatio hæredis non debetur: Nam Burgi propriè tenentes Regii, in his feudis videntur, & Burgus non moritur. In Ecclesiasticis feudis, & quæ ad manum mortuam dantur, nulla est Maritatio; quia nulla est mors Vassalli, nullus est hæres; Ecclesia enim non moritur.

Si quis plurium feudorum militarium sit hæres. Si Vassallus moriens plura feuda militaria habuerit, quæ ex diversis Dominis pro servitiis & custodia tenentur, hæresque in ea omnia sit successurus, & plures sunt ea ex causâ qui jus Maritationis prætendant; nec hæres nisi semel maritari, aut nisi uni hujus Maritationis æstimationem debere potest; In hoc casu antiquior Dominus in jure Maritationis præferendus, nulla habita distinctione, hæresne hic apparens mas sit an fœmina, si feudum sit magnum aut parvum, si modo aliquod sit: Antiquior autem ille dominus censetur, à quo vassallus aut ejus prædecessores, primum beneficium sive feudum acceperint, ita ut collectis omnibus feudis in unum & investituris, tantum considerandum manet, quæ sit antiquissima investitura & prima in datâ, in anno Dom. die & mense &c. quod sane non sine ratione introductum est; nam cum is primus, eum honore eo & beneficio dignatus est, sub innatâ ea conditione Maritandi hæredis, hanc innatam feudo suo conditionem, Vassallus sine nota ingratitudinis invertere non potest, Dominique primi con-

ditionem

ditionem deteriorem facere ex suo facto nullius lucri causâ; quod & in usu apud nos est; aliud tamen in Rege superiore observatur; nam si Vassallus unum ex Rege, alia ex aliis Dominis feuda militaria habeat, Rex in jure maritationis omnibus præfertur, non tantum quod parem & qui cum eo jure contendat, in Regno suo ferre non potest, ut plerique putant; sed quod revera Rex sit antiquissimus omnium feudorum Dominus & superior; nam licet nondum hujus Vassalli fuerit superior, fortasse, quod feudum hoc novum in hoc Vassallo sit; tamen autoris ejus & à quo Vassallus causam habet, fuit superior & ita nil mirum, si mutato Vassallo eadem maneat Domini primi conditio, qui nisi ex priore causâ & conditione Vassallum investire non præsumitur; proinde, cum ab eo feuda ab initio descendant, licet Dominum aut Vassallum mutaverint & in hujus postremi Vassalli manibus serius acquieverint, semper tamen de uno vassallo in alium transferri censentur cum nativa conditione, maritationis Regi ab initio debitæ, quod tamen locum non habet in feudis Ecclesiasticis; nam licet Ecclesia maximis & innumeris privilegiis gaudet, tamen in hoc maritationis jure, si vel cum Rege, vel cum aliis Dominis superioribus conferatur, jure communi uti debet, licet plerique in contrarium pugnent, ut Ecclesia pari cum Rege beneficio utatur. Hæc autem omnia intelligenda sunt, si feudum quod de Rege tenetur sit militare & custodiam & relevium debeat, non de omni simplici tenore, veluti si forte feudum sit Burgense, quod de Rege teneri nemo dubitat: non tamen in Burgensi feudo neque franco neque emphyteutico Vassallus Regem Dominis suis aliis superioribus in maritatione præferet, si de quovis militare habeat feudum; Si fœmina hæres à Vassallo relicta sit, quæ in plura feuda militaria custodiæ & maritationi obnoxia succedere debet, plurium Dominorum aut omnium consensum non requiret, sed illius tantum à quo suum antiquissimum feudum habet, nisi aliquod de Rege teneat: nam eo casu ejus consensus necessarius est, cum jus maritationis ad eum solum pertineat. Si plures sunt Domini, quorum singuli jus hæredis maritandi sibi deposcant, hæres ne unum alteri præferre videatur & in offensionem incurrat; si sapit omnes ad Senatum evocandos curabit, ut ibi post cognitionem causæ habitam, qui sit antiquissimus Dominus & cui maritatio debeatur, possit inveniri: In cujus causæ cognitione, hæres antiquissima sua monumenta exhibere tenetur, ut sciri possit à Senatu, cujus primo fuit beneficiarius, ut ei jus maritationis attribuant. In quâ exhibitione, si hæres hic fraudem fecisse probari possit, monumenta antiquiora subtrahendo, ut posteriori possit gratificari, à jure illius feudi, quod de eo Domino tenet, cui fraudem fecerit, cadet, & Domino feudum aperietur, ita tamen ut cuique Domino, suorum feudorum, quatenus ad eorum custodiam pertinet, usus & Warda intacta & illibata conservetur; Neque tamen hoc universaliter verum est, Maritationem hæredis mortuo Vassallo ad Dominum pertinere, ut in superiore diegesi monui: Nam si filius vel filia matri Vassallæ succedat in feudi hæreditatem, aut per matrem avo materno, aut proavo materno patre vivo, Dominus custodiam terræ, sive feudi habebit, sed non corporis; nam liberi non possunt esse in potestate alterius, aut custodia, nisi patris, si vivat; Itaque in hoc casu Dominus maritationis jus non habebit, sed pater propter reverentiam quæ tam jure divino, quam humano patri debetur: Et hoc jure Anglorum, nescio an idem apud nos; cum tamen eadem sit utrobique ratio, neque in hac quæstione quicquam unquam decisum vidi, quæ si aliquando occurrat, puto Senatum non temerè jus æstimationis maritandi hæredem, à Domino superiore ablaturum; ita tamen ut hujus valoris minor sit æstimatio tantum, arbitrium autem filiam elocandi patri semper competit ex Scriptura sacra, cui nescio an jus feudale, quod moribus introductum est, possit derogare: matri autem jus maritandi filiam hæredem non competit. Jam ad ipsum hæredem accedamus.

Casus in quo maritatio hæredis Vassallæ ad Dominum non pertinet.

Hæres (mortuo prædecessore) si sine uxore fuerit, nisi cum consensu Domini sui maritare se non debet, non tamen à Domino ad quodvis matrimonium cogi potest, dummodo sciat, si sine consensu Domini uxorem ducat, jure esse definitum, ut æstimationem suæ dotis Domino solvere teneatur: in qua æstimatione, non quod is ex dote commodum acceperit, considerandum est, sed quod potuit accipere; nam si gratis vel formæ vel generis fortasse & probitatis sive morum causa virginem indotatam duxerit, Dominus consequetur quod ille potuit dotis à quovis paris dignitatis & familia consequi, nam eatenus ei præjudicatum videtur, cum hæres hic in fraudem Domini sui aut quo ejus commodum minuatur, nihil facere possit, alioqui puniendus.

In quid hæres teneatur.

Solent plerique ad rem parandam instructi etiam matrimonium sine consensu Domini contrahere, ubi spes magnæ dotis effulget, quod totum Domino non reddent, sed judi-

cio solent permittere, quanti maritatio sua possit à Senatu æstimari, qui sanè Senatus ne exemplum ad plures perveniat, jus summum in hac æstimatione non semper solet sequi, sed moderamine quodam uti: At profectò ubi evidens fraus Vassalli emergit, puto gravius & severius cum eo agendum, ut nuper in actione contra suum filium Sinclarum fecerunt. Utcunque est, æstimatio valoris maritationis Vassalli sui ad Dominum pertinet, si sine consensu ejus uxorem hæres duxerit: Quod si requisitus à Domino, ut suum consilium sequatur & eam in uxorem ducat, quam Dominus ei præsentaverit & non paruerit, sed aliam duxerit, non solum simplicem æstimationem, sed etiam duplum ejus Domino præstabit.

De duplo & simplo maritationis.

De hac igitur & simpli & dupli æstimatione aliqua dicenda, & quando duplum & quando simplum præstare hæres sit cogendus. Simplum maritationis hæres præstare cogitur, quoties, cum jus maritationis Domino deberet, nunquam tamen ab eo requisitus fuerat, ut uxorem ab eo præsentatam ducat aut si requisitus ab eo fuerat; tamen contemptum à se Dominum non cupiens vulgari, à matrimonio adhuc abstinuerit, intereaque Dominus pro matrimonii valore egerit; simplici valore eo casu eum contentum esse oportet, cum Vassallus adhuc cœlebs sit, nec Domini provisionem aut consilium omninò contempserit: Ita tamen, ut si postquam Domini pacatam offensionem ex solutione simpli credat, post se alii conjungat, licet jam Dominus simplum sit consequutus, de alio simplo ex post facto teneatur; quasi fraudem committens in recusatione, qui fortè maritationem suam requisitus distulerit, donec Dominus simplum obtinuerit; Postea, credens Domino satisfactum, se maritaverit. Sunt & aliæ duæ causæ cur hæres in simplum tantum teneatur: 1. cum pervicax contra Dominum non fuit, nec eam recusavit quam ei Dominus præsentavit, cum pœnitentiæ semper sit locus re integrâ; Secunda, quia illud simplum ab eo exigi non potest donec investiatur, si feudum non sit ingressus: Ratio primæ causæ cur simplum tantum debeat hac est, non enim est semper urgendus hæres eam in uxorem ducere, quam Dominus obtulerit, sed si sine conjuge manserit, donec annum vigesimum primum compleverit, tum sive ducat sive non, simplicem valorem dabit id est tantum, quantum Dominus pro ejus maritagio lucrari potuit, si Domini consilium fuisset sequutus & satisfaciet antequam terram suam recuperabit. Jure Anglorum, In fœmina hærede quæ 14. annum excedit, relicta, Dominus adhuc duos annos habebit, ut eam maritet: Alioqui si intra illud tempus non fecerit, illa hæreditatem suam recuperabit, nec quicquam pro ea solver, quia nihil habet unde poterit præstare, & hoc Domino imputatur, qui nondum eam investiit. Ratio secundæ causæ est, quod in æstimatione maritationis nisi in simplum Vassallus Domino antequam in feudo recipiatur, non tenetur; Quod si mas recuset feudum adire, potest cogi per literas ex Senatus deliberatione, ut feudum ingrediatur sub ea pæna & certificatione, ut si intra 40. dies hæreditarium feudum non adeat i.e. investituram à Domino volente accipiat, eodem modo teneatur ac si investiturâ accepisset. Interea (ut dixi) de simplo tenebitur tantum, neq; tamen hoc simplum ab hærede exigi potest, donec hæres investitus fuerit, etiamsi in simplum damnatus sit, quia Dominus interea fructus suos facit aut ratione custodiæ, si hæres infra ætatem sit: aut ratione non introitus; nam evenire potest ut hæres, licet conjugatus, nunquã tamen feudum in vita ingrediatur & sic Dominus ex unius Vassalli defectu, duplex commodum consequatur, nempe præsentis hæredis simplum & sequentis maritationem simul accipiet; In his igitur casibus simplum tantum debetur, neq; ante investituram Vassalli exigi potest.

Quomodo hoc simplum æstimabitur.

In hâc simplici æstimatione facienda, non tantum feudi ipsius quod de Domino tenetur utilitates & commoda ponderanda, sed etiam omnes utilitates, quas aliunde Vassallus habet, æstimandæ sunt, sive ex consistant in opibus, pecore, feudis francis, aut emphyteuticis possessionibus, non tantum terrarum, sed etiam decimarum: Deniq; qualis & quantus Vassallus est opibus aut vivendi facultate, talis & tantus, in valore hujus maritationis taxando, æstimatur; singulæq; hæ utilitates libello sunt exprimendæ, imo & probandæ, ut Senatui constet, quatenus valorem maritationis possit æstimare; & hæc de simpli præstatione.

De dupli æstimatione.

Dupli æstimatio nunquã debetur nisi ex requisitione Domini sui superioris; nam si is aut qui ab eo causam habet legittimè Vassalli hæredem, jam 14. annum excedentem requisierit, ut ex ejus consilio uxorem sibi delegat & unam non genere nec qualitate disparem offerat, in hoc solo casu Vassallus in duplum æstimationis veræ ipsius maritationis tenetur, si aliam ab ea quam Dominus obtulit, ducat; nam Dominum ejusq; Judicium contempsisse videtur & ob pervicaciam in duplo puniendus; Superior interea donec ei vel de simplo vel de duplo satisfaciat, ut adjudicatum fuerit, feudi retentionem habet in manibus suis, etiam exactâ custodiâ, fructusq; suos facit.

Et

Et quoniam tota quæstio de duplo & simplo ex requisitione Domini pendet, nec nisi ab eo requisitus Vassallus in duplum teneri possit, de forma hujus requisitionis videamus, & hæc usitata est.

Si Dominus cui jus maritationis ex natura feudi competit, aut qui ab eo causam habet, quales sunt donatarii, aut horum assignati per se, vel per suum procuratorem legitimè constiturum, hæredem, post decimum quartum annum absolutum & perfectum, personaliter si fieri possit conveniat, aut ad locum habitationis suæ, si se fraudulenter subtraxerit, & ei offerat, nomine expresso, conjugem in pari gradu existentem & sine omni disparitate, sive disparagio (ut loqui solemus) requiretque dictum hæredem, ut diem constituat in tali Ecclesia, quo nuptias in facie Ecclesiæ celebrare & consummare velit, Si hæres diem constituere nolit, ipse Dominus aut qui ab eo causam habet, aut ejus procurator diem præstituet (modo triginta dies integri à die requisitionis numerentur) & eo die se conjugem oblatam ei in eâdem Ecclesia sistere promittat; Si donatarius aut ejus assignatus sive cessionarius sit qui requirat, primum de jure suo docebit, ut sciat hæres ei jus esse requirendi. Itaque donationem suam sive cessionem legittimè tum hæredi insinuabit (nos intimationem dicimus) integramque à notario coram testibus perlegi curabit, & eo nomine instrumenta capiat; nec exemplar si poscatur recusabit; immo tutius fecerit, si juris sui exemplar hæredi offerat; Nec, si hæres postulaverit, ut sibi visendæ futuræ suæ sponsæ potestas fiat & sermones conferendi cum ea, denegabit; durum enim esset hæredi, eam ducere quam antea nunquam vidit, aut cum qua nunquam collocutus est, ut ejus animum & mores exploraret; Sed & ad hæc diem constituet, quo ei cum sponsa oblata sermones conferre & quæ in talibus fieri solent, statum, habitum & faciem explorare possit & ut constituit, sic servandum curabit: adveniente die nuptiis constituto, Dominus aut qui jus ab eo habet, debito tempore, quo matrimonia solent celebrari, in præstituta Ecclesia aderit, secum eam quam obtulit adducens, quæ se paratam adimplere, quod suo nomine promissum erat, hoc ipso tempore significabit & in horam à meridie primam expectabit, ut omnis subterfugii occasio præscindatur, longius morari non tenetur: Si Vassalli hæres requisitus non comparuerit, aut comparens eam in uxorem ducere recusaverit, Dominus aut qui jus ab eo habet, instrumenta de his quæ dicta sunt, exiget & pro duplo maritationis protestabitur; Hæc omnia scripto sive instrumento debent comprehendi & coram testibus, soli autem testes, in hoc casu non sufficiunt. His peractis qui jus maritationis habet, si hæres Vassalli alii conjugio se mancipavit, actionem adversus eum coram Senatu suscipiet & persequetur pro dupla æstimatione hujus maritationis sive maritagii, nec aliter æstimatio dupli fit, quam fuit antea simpli, nempè Inventario exhibito omnium bonorum quæ ad hæredem pertinent, sive ea sunt moventia, sive hæreditates de alio vel alio modo tenendæ, sive quæcunque possessiones, quarum valor & æstimatio in judicium deduci potest ante Senatum, qui solus arbitrium æstimandi maritationem habet & plerumque ubi simplum tantum debetur, illud majoris æstimat; Si duplum sit in petitione, ejus æstimatio quantum potest arctatur, ut non multo plus æstimetur quam simplum grave & præcipuè ne plus æquo maritationum æstimationes inter Barones excrescant; itaque hæc omnia ad æquitatem potius rediguntur, quam ad jus summum.

Forma requisitionis.

In hac requisitione pro maritatione, an hærede intra ætatem constituto, Tutores sive curatores requirendi sint, dubitatum vidi; cum eorum in re tanti momenti autoritas sit necessaria, obtinuit tamen ut ii ex necessitate non debeant requiri, cum jus eligendæ conjugis ad solum hæredem pertineat, matrimoniumque sine eorum consensu valeat.

An curatores sint requirendi.

Neque tamen hoc semper verum est, Quod Vassallus requisitus & recusans in duplum teneatur, quid enim si justam recusandi causam habeat, veluti si sanguine aut genere dispar ei offeratur à Domino, quo casu, ab æstimatione dupli, quod legittima non fuit oblatio, liberabitur.

Quando etiam ex requisitione duplũ non debetur

Disparitas autem generis tantum est inter nobiles & Burgensem, rursus inter Burgensem & rusticum, nam si nobili, filia Burgensis offeratur, tuto poterit hæres eam recusare; Imo si Burgensi filia rustici quæ manuum labore vivit, offeratur; Burgensium enim, si non par nobilitati, quædam tamen dignitas est, ut non possit nisi per Burgenses judicari, Sed de Burgensibus inter se rara questio est, cum nihil pro custodia & servitiis teneant, nihilque debeant, itaque supervacuum est de eorum aut inter se, aut, si cum rusticis conferantur, dignitate disputare; fieri tamen potest, ut hi feudum etiam militare sed ignobile teneant, Unum hoc tenendum est, ut nunquam inter nobiles disparitas videatur, Itaq; filia

Quid si disparitas sive disparagium Primo ex sanguine.

filia Baronis,filio comitis par eft dignitate,nec filius comitis,quod in fuperiori gradu dignitatis fit,difparagium filiæ Baronis poterit objicere: De aliis feudis,quæ nobilitatem inducunt, nempè de primo, fecundo & tertio gradu nobilitatis antea in feudorum divifione dixi, nec magnitudo feudi fpectatur, cum Baro qui de Rege tenet, quamtulufcunque fuerit, nobilitatis primum gradum fibi poffit afcribere.

Secunda difparitas ex ætate.

Sed funt & aliæ difparitates five difparagia, nempè in ætate; Si filio hæredi vetula offeratur, quæ fpem fobolis aut præ ætate jam amifit,aut ut amittat proxima eft, neque enim Juvenis viginti annorum quinquagenariam ducere cogendus eft, neque fortè eam quæ proxima quinquagenariæ eft, veluti fi quadraginta quinque annos exegerit, cum difficilis fit & in his fpes conceptionis: Et licet in hærede fœmina, eadem non fit ratio, neque fpes prolis in viro quinquagenario, imo nec quamdiu vivit,deficit, puto tamen,fi hæredi fœminæ adolefcenti quinquagenarius, aut qui eam ætatem fuperavit, offeratur difparagium poffe eam prætendere, & merito eum recufare.

Tertia ex corpore.

Eft & alia difparitas ex corpore, fi qui aut quæ offertur, alicujus membri defectu laboret, ita ut ejus nullum ufum habeat,ut fi pede vel manu careat: Nam vitium in membro, veluti fi clauda fit quæ offertur,aut fi lufca fit,non puto nocere. Varia præterea funt genera morborum quæ difparitatem inducunt, præcipuè fi tetri & perpetui morbi fint; De quibus figillatim differere, medici potius effet quam Jurifconfulti; Illud tantum annotandum,omnem difparitatem,& difparitatis excufationem,jufta fuerit nec ne,à Senatu folo æftimari & ejus arbitrio permitti, ut & antea valor maritationis: In valore tamen æftimationis,fciendum eft, aliter maritationem hæredis mafculi, aliter fœminæ fieri; nam mafculi hæredis maritatio ad dotis tantum quantitatem extenditur, ut tanti valere videatur,quantum vir prudens ei cum filia in dotem dare præfumeretur; In hærede fœmina longe aliud: Nam maritationis valor tanti æftimatur penè, quam ipfum feudum aut hæreditas, in quam fuccedere debet, cum fit quafi ejus dos & is cui nubit totum lucratur; ideo videtur non minoris maritationē æftimandam, quam lucrum quod ex ejus connubio vir confequitur id eft quam tota ejus hæreditas; Sed fane durum hoc eft, neque ex jure feudali difcendens,licet in noftros ufus irrepferit; folet tamen Senatus multo altius hæredis fœminæ maritationes æftimare,quam maris,fed hec omnia ex Senatus moderatione pendent. Si Dominus hæredem mafculum intra decimum quartum annum exiftentem, aut fœminam intra duodecimū difpari conjugi collocaverit (quod in difparagio maritare dicimus) folennitatefque Ecclefiafticæ de facto perfectæ,quia, ex jure,matrimonium adhuc non teneat, donec perfectæ fint ætatis ad matrimonium perficiendum conjuges, conquerentibus de difparitate hæredis amicis & propinquis, caufafque fufficientes difparitatis allegantibus, res contra Dominum in judicium deducenda eft & interim conjuges feparandi: In qua caufâ fi Dominus fuccubuerit, & in hæredem peccaffe probatus fuerit, cuftodiâ hæredis & ejus maritatione eâ vice, omnique commodo ejus privabitur ob dedecus Vaffallo illatum, quod ex fide & ut decuit verum Patronum, & Dominum, cum Vaffallo non egerit, refciffoque ante decimum quartum annum matrimonio (quod ex jure licet) ex arbitrio amicorum, & præcipuè ejus qui caufam difparitatis peregit, & eum ab indigno matrimonio liberavit, de novo conjugem quam volet ducet, dotemque fuam ipfe lucrabitur: Quod fi hæres jam poft decimum quartum annum abfolutum huic difpari matrimonio confenferit prudenfq; difparem five genere five aliis vitiis duxerit, cum cogi non potuiffet aut extra decimum quartum annum cum ea in focietate conjugali remanferit,fruftra de Domino vel ipfe vel ejus amici,poftea conquerentur; nam hoc confenfu fibi præjudicavit, nec reftitutioni in his eft locus. Difparitas hæc tempore præfentationis five oblationis ab hærede alleganda eft, nifi ab eo tempore ad notitiam pervenerit, Ratio eft, quia fi Dominus de hac difparitate allegata certificatus fuiffet, poterat de alia providere, & aliam offerre.

Hæres poft mortem patris non debet in fraudem Domini maritationē præcipitare.

Dixi omnia hic ex fide agenda,itaque fi Vaffallus deceflerit,non debet hæres matrimonium fuum præcipitare,ut Domino occafionem five maritandi five requirendi præripiat, fed Domino aliquod tempus concedendum,uti commodè deliberare poffit, ubi velit hæredem maritare: Itaque apud Anglos,fi hæres fœmina decimum quartum annum expleverit, tunc cum in Wardam five cuftodiam incidit, continuatur Warda in favorem Domini in annum decimum fextum, ut interea de commodâ hæredis maritatione, Dominus poffit deliberare, & aliquot ex cuftodia fructus præcipere, quod ex Statutis Parliamenti Weftmonafterienfis fecundi introductum eft; Quod fi intra decimum quartum annum hæres fœmina à mortè patris fui fuerit, abfoluto 14. anno, Warda five cuftodia ceffat.

Ufque

Usque adeo fraus odiosa in hac præcipitatione est mat im oni, ut si Vassallus, quo maritationis jus à Domino auferat, in le to ægritudinis hæredem suum apparentem dederit in matrimonium, non minus tamen hæres in simplum tenebitur: Quod si hæres, qui 14. annum compleverit, Dominum suum jure maritationis fra daverit, D minus potest feudum ultra 21. annum in sua manu eatenus retinere, donec duplum maritagii acceperit; Duplum hoc jure Anglorum, per duodecem virorum sacramentum, aut per quantitatem quæ olim Domino oblata est, taxatur; Sic si hæres sit simpli tantum debitor, Dominus retentionem fructuum habet, donec ei satisfiat.

Apud Gallos, hæres etiam fœmina, si in custodiam Regis inciderit, ejus consensum in deligendo conjuge sequi debet, & cum Rex ipse his rebus adesse semper non possit, procuratoris Regii consensus requirendus & adhibendus, ut eo præsente & convocatis matre, & reliquis hæredis propinquis deliberetur, quo modo ea pro dignitate possit maritari: Si tamen contra requisitionem se maritaverit, pœnam neque simpli neque dupli apud eos reperi. In viduis quæ in Regis tenementis jus pretendunt, jure Anglorū hoc statuitur, ut jurent se non habituras maritum, nisi ex consensu Regis, alioqui Rex omnia tenementa & catalla viduæ in suas manus capiet, donec ei p o offe sione hāc satisfaciat; satisfactio hæc ad unius anni redituum valorem æstimari solet. Præterea jure Anglorum, si fœmina hæres ante annos nubiles fuerit maritata, Rex habebit custodiam, donec ad annos nubiles pervenerit & possit matrimonio consentire & tunc mulieris est electio, eum ne cui prius maritata fuerit, malit, an eum quem Rex illi obtulerit. *Mos Galliæ.*

Si quis in fraudem Domini superioris hæredem adhuc infra ætatem existentem, sive minorem abduxerit, & ut jus maritationis Domino eripiat, maritari curaverit, Domino quanta ea res erit & in valorem matrimonii tenebitur & custodiæ committi potest, donec pro eo satisfaciat; præcipuè, si hæredem fœminam abduxerit, cujus maritationis valor (ut antea dixi) pluris longè æstimatur, quam hæredis masculi nam præter quam, quod Domino, quanti ejus interfit, teneatur, etiam duorum annorum carcere puniendus erit, licet hæredem non conjugatum, sive marem, sive fœminam reduxerit; & si satisfacere non poterit, perpetuo exilio condemnandus: Nam per eum factum est, quominus jus suum Dominus est consequutus: Si Dominus superior, Vassalli de mortui hæredem investierit, post mortem patris, à jure maritationis recessisse non videtur, imo tum magis stabilivisse, cum hæres, si nunquam feudum ingressus fuerit, in maritationis duplo non teneatur: Sunt tamen qui aliud putant, nisi Dominus sibi, dum hæredem investiret, de salvo jure maritationis fuerit protestatus. *Si quis in fraudem Domini hæredem abduxerit.*

Hoc jus maritandi hæredis, ut puto, à Normannis nunquam descendit, cum in jure Normannorum scripto non meminerim me de eo legisse. Ad Anglos à nobis emanasse videtur: nam jus hoc maritandi hæredis, Regi non fuit concessum ante Henricum 3. & in primo Parliamento Westmonasteriensi confirmatum. *Jus maritationis ab Anglis ad nos emanavit.*

De Conjunctis Investituris, seu Infeudationibus. De Tertia & de Curialitate.

Diegesis Vigesima secunda.

EX morte Vassalli diximus, quod jus ad hæredes pertineat, quod ad Dominum feudi. Superest ut dicamus de eis juribus quæ ad Conjuges, sive alterutrum eorum pertinebunt: Sunt autem ea jura quatuor, nempe, Conjuncta Infeudatio, Nudus ususfructus, triens sive tertia ususfructus & Curialitas, non quod prima duo ex morte Vassalli oriantur, cum ab initio ex provisione hominum descendant, sed quod tum id est statim quam moritur Vassallus in actum sive effectum producantur, cum antea tantum essent (ut dici solet) in potentia.

Mortuo itaque Vassallo, Si ejus vidua quod jus in feudo habeat, aut illud ex provisione hominis procedit aut ex provisione Legis, Ex provisione hominum procedunt, aut conjuncta Infeudatio sive Investitura aut nudus ususfructus, quæ non debentur nisi expressè caveatur de his & provideatur. *Quæ ad viduam pertinent ex provisione hominis.*

Quæ ex provisione legis sive juris. De Conjuncta Investitura.

Ex provisione Legis,sive Juris discendunt,triens sive tertia pars usufructus illius feudi in vidua fœmina & Curialitas in favorem mariti quoniam lex, hæc relictis conjugibus providet pro vita, quoties provisio hominis cessat. De his omnibus dicendum nunc est, & primum de Conjuncta investitura: Videtur hæc Conjuncta Infeudatio sive Conjuncta Investitura, in qua maritus & ejus uxor simul in feudo investiuntur, non solum à Jure Civili,sed etiam naturali, immo & ab ipso Jure Feudali longissimè dissentire; nam in his Conjunctis Infeudationibus,uterque est Vassallus,uterque Domini superioris feudatarius sive tenens,uterque denique proprietarius, cum feudum sit ipsa prædii proprietas & utile ejus dominium,ut toties supra confirmavimus, At duo in solidum, ut unius rei sive feudi Domini esse posint, non solum Juri, sed etiam ipsi quasi naturæ repugnat: Imo,quod minus est,duo in solidum possidere non possunt: Si tamen omnia civiliter intelligantur,nihil hic incommodi est; nam licet hæc verè sit conjuncta investitura & dicatur,unus tamen verè proprietarius est, alter tantummodo usufructuarius, nisi quod privilegia quædam habeat,quæ non nisi Dominis solent competere & ab ususfructus natura abhorrent & licet ex morte totum jus finiatur,ut in usufructu, nec pauperiem facere possit,nec faciem rei mutare, quæ omnia cum vero Dominio non concurrunt, in quo Dominus re suâ uti vel abuti potest. Plenior tamen & dignior Conjuncta Investitura est, quam usufructus,ita ut mera proprietas dici quodammodo possit, dum vita illius cui debetur,manet; ita tamen ut ab omni alienatione sive deterioratione, ei interdicatur ex jure.

Differentia Conjunctæ Infeudationis ab usufructu communi,

Sed videamus in quibus hic ususfructus à communi usufructu differat ; Quicunque is sit qui conjunctam infeudationem habet , quæ tamen ad ejus hæredes non discendit, potest Vassallos inferiores sive Valvassores recipere, feudi renovationem eis concedere, sive ex retornatibus hæredum ad feuda suorum prædecessorum, sive ex resignationibus, obventiones feudorum disponere aut sibi arrogare, quales sunt custodia, maritatio,relevium,non-introitus,dum vivit, præsentatio ad Ecclesias patronatus sui feudi; Ea si usufructuarius hic sibi retinere velit;non minus nec aliter eis frui potest,quamDominus sive ipse principalis Vassallus durante suâ vitâ, aut si mallet disponere alteri, potest etiam, adeo ut dispositio hæc non ad vitam tantum disponentis extendatur , veluti in mulieris usufructu; sed sufficit donec custodia per legittimam Vassalli ætatem,non-introitus per introitum finiatur. Maritatio donec pro ea satisfaciat & sic de Relevio & Ecclesiastico patronatu; nam præsentatio & ex ea collatio ad vitam præsentati durat. Præterea, solebat hæc Conjuncta Infeudatio, introitum hæredis non minus impedire, quam verum feudum,adeo ut durante totâ vitâ conjugis hæres ad feudum ingredi non poterat , & hoc à majoribus nostris solenniter observabatur. Hodie, tanquam hæc conjuncta Infeudatio in nudum usumfructum resolvatur,non solet obstare, quominus hæres feudi hæreditatem ingredi & agnoscere possit, reservato viduæ suo Jure : Denique,nihil ex Jure proprietatis dum vivit carere videtur,nisi quod non possit feudum alienare,non ejus minimam particulam onere aut servitute gravare nisi suâ vitâ manente ; Ea finita omnia illa gravamina cessant,& ad Vassallum & ejus hæredem, feudum in eo statu redit, quo fuerit ante conjunctam hanc Investituram. Denique illa communio omnium bonorum, moventium & non moventium,quæ propria matrimonii cujusque est, hic maximè exprimitur: Nam ut uxor constante matrimonio bonis mobilibus uti & frui potest, sed quatenus ad usum suum, alienare tamen non potest: Sic in hâc Conjuncta Investitura,nam usus utriusque æquè communis est, proprietas tantum ad Vassallum aut Vassalli hæredem pertinet.

Quando sciemus in cujus persona ususfructus, & in cujus proprietas consistit.

Et quoniam hæc Conjuncta Investitura, usumfructum vitalem in unius persona constituit,in altera proprietatem,ut sciamus,in cujus persona sit proprietas,& in cujus ususfructus: hoc observandum est,ut in his Conjunctis Infeudationibus,primum verba considerentur, nempe quibus disponatur, postea quibus hæredibus fiat,tam in primo gradu quam in substitutione. Exempli causâ, Dominus superior investit conjunctè Seium & Semproniam conjuges & eorum alterum diutius viventem, in conjuncta infeudatione alicujus feudi seu prædii, sequitur fortassè & hæredes inter ipsos procreatos seu procreandos (quod proprium est conjunctæ infeudationis) Tum additur, quibus deficientibus,hæredibus Seii,quæ designatio hæredum adjecta, proprietatem in persona Sei constituit,& usumfructum tantum in persona Semproniæ. Si vero contra,post clausulam & hæredibus inter ipsos procreatis,Quibus deficientibus, hæredibus dictæ Semproniæ quibuscunque,proprietas in Semproniæ persona constituitur, & ususfructus tantum in persona

sona

sona Seii. Nam hæc clausula, Quibus deficientibus hæredibus dicti. R. Quibuscunque determinat proprietatem, adeo ut si feudum datum sit viro & uxori & eorum hæredibus feudi proprietas ad utrosque divisim & per æquas partes pertinebit; Quod si hæredibus viri tantum, uxor nudum tantum habebit usumfructum; Si hæredibus fœminæ tantum, habebit usumfructum tantum vir ejus: Quod si feudum sit concessum homini & hæredibus ex corpore uxoris procreatis, tenent vicini virum in hoc casu, ne usumfructum in hoc feudo habere; Si post conjugum conjunctam investituram sequatur specialis hæredis nominatio, in neutro conjugum feudi proprietas consistit, sed in hæredis persona & conjuges tantum usufructuarii erunt, veluti si conjuncta investitura fiat Seio & Semproniæ conjugibus & Mevio eorum hæredi & hæredibus ejus quibuscunque: Proprietas in solo Mevio consistit, usufructus communis in utroque conjuge, quandiu alter eorum supervixerit; Quod si nulla mentio fuerit hæredum, nudus tantum usufructus in persona utriusque conjugis consistit: Post eorum mortem, proprietas ad concedentem jure Anglico, fortassè & nostro redit: Immo si alicui & ejus assignatis fuerit concessa investitura, idem censent, quia hæredum nulla mentio est. Itaque maximè spectanda est hæc clausula (Quibus deficientibus) nam si ad hæredes certæ & definitæ personæ referatur, in illa certâ & determinatâ personâ. feudi proprietas consistit; In aliis, prout provisum est, tantum usufructus, non quidem nudus & civilis, sed qui proprietatis quædam privilegia secum conjuncta habeat. Quod si Conjuncta Investitura duobus conjugibus & hæredibus eorum tantum fiat, nulla determinante clausulâ subsequente, nos proprietatem in viro constituimus, sequuti ejus dignitatem, Ac si duobus conjugibus facta esset investitura & hæredibus inter ipsos procreandis quibus deficientibus hæredibus viri quibuscunque, quasi ea mens fuisset contrahentium & quod illa clausula per errorem neglecta aut prætermissa præsumitur.

Angli tamen longè aliud observant, quoties conjuges investiti sunt & hæredes eorum, nec quicquam ulterius adjicitur; hoc casu, putant illi feudi proprietatem post mortem utriusque conjugis, inter utriusque hæredes debere dividi, cum feuda sint strictissimi Juris, neque ulterius extendantur, quam verba sinunt & quia dispositio fit utriq; conjugum & eorum alteri diutius viventi & hæredibus eorum, putant vocem utriusque repeti & sic ad utriusque hæredes pertinere pro æqualibus portionibus, sed jura feudalia (ut dixi) sunt localia & cuique Regioni sui mores & consuetudines permittendæ. *Diversitas juris Anglorum à nostro*

Sed ad hanc nostram Conjunctam Investituram seu Infeudationem redeo & ut intelligatur unde origo defluxerit, sciendum est apud majores nostros, nullas fuisse Conjunctas Infeudationes; sed ex provisione legis, viduis provisum fuisse, ne eis deesset ad vitam honestè & ex dignitate degendam. Putabant itaque illi sufficere trientem usufructus totius prædii, ut commodè inde vivat, relicto Besse feudi, Vassalli hæredi, ad Domini servitia & alia onera Reipub. sustinenda. At nimium provida parentum cura, cum dotes augeri cœperant, quæ ab initio aut nullæ aut raræ erant & cum triens hic aliquot difficultates secum adferret (nam per acras sive jugera inter se ita commistæ & conjunctæ fuerunt partes, ut commodè una ab alia coli non possit) cavere solebat, ut triens à Besse divideretur & fortassè cum de habitatione controversiæ essent frequentes, cum futuro conjuge solebant de usufructu alicujus prædii separatim colendæ pro suo triente transigere, viz. ut tot agri pro triente separarentur & pro triente sufficerent, In quo casu antiquitus, ut ex jure nostro scripto patet, si plus assignaretur fœminæ futuræ conjugi quam ipsius trientis sive tertiæ valor, ad justum trientis valorem & æstimationem causa apud judicem ordinarium cognita reducebatur; Sed senescentibus majorum nostrorum institutis, plus potuit provisio hominis, quam provisio legis, itaque parentes dum magnam dotem numerant, aliquid etiam supra jus commune deberi sibi credentes & dum filiabus elocandis quam optimè consultum vellent, ne post mortem maritorum, in difficultates incidant, quæ tum provideri poterant, illud introduxerunt, ut aliqua pars feudi etiam triente major in Conjuncta Infeudatione utrique conjugi separaretur, cujus usufructus ad filias suas pertineret, defuncto conjuge, aliquando dimidia pars feudi, aliquando & totum feudum, dum partem ad honestè vivendum non sufficere causantur; Et sic evenit quod sapientissimus Cato Censorius futurum prædixerat, Si impotenti sexui frena permittantur; Nam quamprimum pares uxores viris essent, mox etiam superiores evasuras. Sed querimoniis hic non est locus. *Origo conjunctæ Investituræ,*

Est itaque hæc Conjuncta Investitura, quæ utrique conjugi, & eorum alteri diutius, viventi

viventi, ex hominis provisione competit, in qua alter, mortuo priore, sedem habere possit dum vivit, eoque & ejus fructibus, alimentorum causâ, uti & frui. Et quoniam hæc conjuncta investitura (quæ nunquam habet locum nisi inter conjuges) ex sola hominum contrahentium, sive parentum & amicorum provisione, sive ipsorum conjugum, constante matrimonio, mutuo consensu descendit, ex conventione partium legem accipit; ita ut vidua eas solas ædes habeat, quæ, ut ei pro habitatione sufficerent, convenerat & tantum prædii, quantum in conjuncta investitura continetur; Si illam investituram pro jure sui trientis aut tertiæ (ut solemus loqui) ei sufficere, eoque ut contenta esset, convenerat: Quod si expressum fuit in hac conjuncta investituræ provisione de triente, sive tertia usufructus parte, viz. si ita provisum fuit ut sponsa aut conjux, sola hac conjuncta investitura, pro omni tertia contenta esset; Nihil jure tertiæ aut trientis mortuo marito potest petere; exprefse enim in compensationem legittimæ tertiæ ei concessa fuit hæc alicujus feudi partis conjuncta investitura, quod si nulla mentio trientis aut provisionis legalis fuerit, nec alicujus clausulæ, quæ trientis præstationem impediret, tunc præter suam conjunctam infeudationem illius certæ partis, quam uterque ex provisione hominis accepit, totius reliqui feudi trientem in usufructu vidua habebit & cujuslibet ejus partis, quæ in conjunctam infeudationem non cadebat. Quoties enim nihil de triente exprimitur, dispositioni juris communis relinqui videtur & competit ex omni feudo, quod Vasallus tempore mortis habuit.

Quæ sit hujus conjunctæ infeudationis conditio constante matrimonio, & eo soluto.

Hujus autem conjunctæ infeudationis, nullum commodum, nulla utilitas stante matrimonio ad uxorem pertinet, sed ad maritum & ejus administrationem, qui onera matrimonii sustinere debet; habebit autem vidua hanc suam infeudationem conjunctam, ab omni onere & servitutum & annuorum redituum præstatione liberam immunem & (ut loqui solemus) ut feudum optimum maximum est, nullisque gravaminibus obnoxium, nisi aliter ab initio dum præstabatur aut promittebatur, convenerat: Si tamen quædam erant hæreditaria onera, quibus ante conjunctam infeudationem feudum erat obnoxium, ea præstare cogetur, ita tamen, ut de evictione sive guarantizatione adversus concedentem actio ei superfit, si quid aliter fiat, quam convenerat; Si post conjunctam infeudationem, vir onus aliquod imposuerit sine consensu conjugis, post mortem viri, agnoscere non tenetur; Si vero consenserit, quatenus hic consensus ei præjudicet, mox videbimus.

In quibus conjuncta investitura locum habet.

Conjuncta hæc Investitura, de quolibet tenemento fieri potest, tam urbano prædio quã rustico, sive feudũ in burgagio teneatur, sive in feudo franco, emphyteutico aut militari; Solent autem in rem suam attentiores, si plura habeant feuda diversæ naturæ, veluti unum militare, alterum francum aut emphyteuticum, de militari feudo conjunctam investituram potissimum præstare, ut à Domini superioris custodia post mortem Vassalli sit immunis; nam Dominus quotiescunque tenentem habeat, licet usufructuarium tantum, à custodia feudi eatenus excluditur.

Conjunctè investita cavere cogitur.

In hac qualicunque conjuncta sive investitura sive infeudatione, quemadmodum in usufructu, vidua si pauperiem fecisse dicatur, aut de mala feudi administratione suspecta fit, cavere tenetur se feudum, quod in conjuncta infeudatione habet, non deterioraturam, neque in deteriore statu relicturam quam acceperat & ædes sartas tectas, hortos in sua integritate, pomeria, prata, pascua, vinaria, stagna, piscinas servaturam, neque quicquid facturam, quo præter Domini solitum morem eis noceatur. Hæc autem cautio, nisi exigatur ab hærede, non est necessaria; Si vero ille censuerit exigendam per literas à Senatu impetratas, poterit eam monere, ut caveat intra quadragesimum diem, se feudum in ea integritate & melioratione conservaturam, qua acceperat; alioqui donec caverit, ab ejus usu prohibendam: Nam ego ulterius prohibitionem illius acti extendendam non puto: Si recusaverit, ante Senatum citanda est, ut secundùm tenorem certificationis prioris, videat se ab usufructu decessisse & eam proprietario accrevisse; quod & Senatus solet etiam decernere; Ita tamen ut interea cessationem suam mulier purgare possit & cautionem de integro offerre. Quod si jam pauperiem fecerit, ante vicecomitem (non nego tamen quin & ante Senatum) convenienda est, ubi quindecemvirali judicio pauperies facta sive damnum æstimabitur, in eoque, contra eam sententia fiet, ut usufructu aut suâ conjunctâ infeudatione privetur, donec de jam dato damno satisfecerit. Si vicecomes aut magistratus in non exigenda cautione cessaverint, modo requisiti fuerint, ipsi de damno facto sive de pauperie tenebuntur.

Si de feudo, quod reversioni obnoxium est, conjuncta investitura conjugibus sit concessa

cessa & redemptio sit sequuta, uxor post mortem mariti de evictione contra ejus hæredes aget, (nisi sciverit, cum acceperat, reversioni sive pacto de retrovendendo fuisse obnoxium) quo casu pecunia tota quæ in locum feudi sive rei jam successit ejusque quasi usufructus, (nam verus pecuniæ non potest esse usufructus) mulieri dum vivit permittendus est, modo sufficienter & arbitrio judicis satisdederit, de pecunia hæredi Vassalli post mortem restituenda. Quod si postquam infeudata fuerit, in alienationem sub pacto de retrovendendo consenserit & mortuo viro hæres ejus ex vi reversionis sive pacti de retrovendendo redemerit, id commodo conjugis relictæ fiet & usufructus ei redintegrabitur; Nam hæres defuncti personam sustinet: Itaque si id fecerit quod ejus prædecessor facere tenebatur, id commodo conjugis relictæ cedet, si quidem conjuncta ejus infeudatio non fuit omnino extincta; nisi fortè alienatio de Domino superiore tenenda concedatur, quo casu redemptio conjugi non proderit.

Hæc autem conjuncta infeudatio, quæ utrique conjugum conceditur, commodè non procedit, nisi ex consensu Domini superioris & nisi is ex resignatione prioris Vassalli conjunctam infeudationem vel ipsi resignanti & ejus conjugi, vel ejus hæredi apparenti cum sua conjuge concesserit, aut prius concessum confirmaverit: Nam si hæc conjuncta infeudatio, tantum ex dispositione ipsius Vassalli procedat, non jam est conjuncta infeudatio sive investitura, sed nudus tantum usufructus & innumeris difficultatibus sive incommodis erit obnoxia; Siquidem ex persona concedentis præmorientis in non-introitu esse potest, Sic & custodiæ subjacere & reliquis servitiis quæ Domino superiori de feudo militari à Vassallo debentur. Itaque parentes hoc maximè in elocandis filiabus provident, ut hæc conjuncta infeudatio ex dispositione Domini superioris procedat aut saltem ejus confirmatio sequatur, cum alioqui certum usumfructum in persona conjugis vix videatur sponsum posse constituere, propter tot salebras & difficultates, quæ ex insperato aut occurrere aut emergere possunt. *Conjuncta investitura nisi ex voluntate superioris non fit.*

Stante autem hac conjunctâ infeudatione & matrimonio, an vir quicquam ex feudo cujus conjuncta infeudatio uxori concessa est, alienare possit, varia est disputatio: In qua hoc primum recipiendum est sine ejus consensu dispositionem quamcunque à marito factam aut servitutem aut gravamen quodcunque impositum non tenere, quin, post viri mortem, illa ad plenæ suæ conjunctæ investituræ fruitionem sive usumfructum in eodem statu quo acceperat, admittatur, neque onus impositum agnoscere tenetur, licet toto tempore viri, cum obstare aut agere non posset, silentio rem prætererit. *An stante hac conjuncta investitura vir potest alienare*

Si verò consenserit viro alienanti, videndum an consensus hic ante Judicem ordinarium sit confirmatus & extra præsentiam viri, quo casu extra controversiam omnem est consensum hunc esse legittimum: Neque in judicio audienda est conjunx contra hunc consensum judicialem: At si præsente marito, cui tutò contradicere non potest & extra judicium subscripserit, an subscriptio hæc verum consensum inducat, dubitari potest? Nam cum in priore constitutione, hæc duo in judicio & extra præsentiam mariti, exprimantur: Videtur in aliis casibus consensum mulieris in præsentia mariti & extra Judicialem non probari & eo casu revocationem permitti; tamen hoc Jure hactenus usi sumus, ut talis subscriptio coram testibus plenissimum consensum inducat & omnem revocationem impediat. Auget tamen quæstionem authenticum illud; Si qua mulier C. ad SC. Velleianum, desumpta ex Novella constitutione, Ut nulli judicum habere liceat conservatorem loci: Cujus authentici & loci ex quo desumptum est, hæc ferè sunt verba, Si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro aut scribat & propriam substantiam aut seipsam obligatam faciat, ut nullatenus hæc obligatio valeat sive semel sive multoties hujusmodi aliquid pro eadem re fiat sive privatum sive publicum id debitum sit; sed ita esse ut si neque factum neque scriptum quicquam esset, nisi probetur manifestè pecuniam in propriam ipsius mulieris utilitatem esse expensam. *Quid si conjunx consenserit.*

Hanc posteriorem clausulam (in mulieris utilitatem converti & expendi) sic nos interpretamur & æquitas suadet, ut mulier tantundem utilitatis ex ea pecunia aliter collocata consequatur, quantum ei ex subscriptione sua & consensu decesserit: Aliter in ejus rem aut utilitatem conversam pecuniam non videri; etiamsi producatur instru- *Quid sit in mulieris commodum fieri.*

mentum quo ipsa confiteatur pecuniam in rem ejus expensam, eâdem enim facilitate quæ mulier se obligavit, eâdem confessionem hanc fecit, nec vera ejus utilitas esse potest, nisi eadem duret etiam post viri mortem, sanè hactenus eo Jure usi sumus, ut quomodocunq; consensus mulieris interpositus sit, dum modo vel per suam syngrapham vel per notarium se ex ejus mandato subscripsisse fatentem, cum ea scribere nesciret, consensus hic intervenerit, nunquam contra eum venire posset. Nuper tamen in actione quæ inter Jacobum Murray & Jacobum Sandelandis de Calder, contentiosissime agebatur in Senatu. Animadverti Dominos Senatores, multum ad Autenticum illud, Si qua mulier, inclinasse & dum interloquerentur, ad illud decisionemq; in eo contentam animum applicasse, cum de alienatione per maritum Joanetæ Murray cum suo consensu ageretur. Sæpè etiam in Senatu receptum vidi, Si mulier cum viro constante matrimonio se pro solutione debiti summæ alicujus obligasset aut pro restituenda pecuniæ rei invadiatæ, ad quam cum à creditore requireretur, se cum viro astrinxisset, executionem obligationis suspensam fuisse; quod illa viro se obliganti & proinde imperanti contradicere non poterat; rogat enim (ut ait ille) qui imperat. Sed cum in rebus maximis præjudicium possit fieri, multæq; bonæ & ab initio alienationes revocari, durum profecto videbitur & à veteri consuetudine in alienatione harũ rerũ non moventium recedere, si consensus uxoris legittimè interpositus in alienatione rei dotalis non sufficeret. Alii tamen novum nodum comminiscuntur; & licet (inquiunt illi) valeat hic consensus, quandiu stat: Si tamen ad non consensum reducatur, id est si hic consensus in rescissorio judicio retractetur, quasi non legittimè interpositus propter metum, saltem reverentiam maritalem, quam mulier prætendere potest & ex ea se invitam, cum contradicere non posset, aut auderet, ad consentiendam coactam, nec stante priore matrimonio revocandi potestatem liberam ei fuisse aut ausam ullam talis animi significationem edere, hoc enim casu non valet talis consensus. Reverentia enim hæc maritalis, ex Jure Civili, metui justo æquiparatur & his quinque casibus præcipuè competit, nempe inter Episcopum & Clericum, inter patrem & filium, inter maritum & uxorem, inter Medicum & ægrotum, inter præceptorem & discipulum.

De reverentia maritali.

Et secundùm Bartolum, idem quod justus metus solet operari, præcipuè cum hic metus intra privatos parietes soleat inferri; Ita ut notitia ad paucos, probatio verò ad pauciores perveniat, immò fortassè ad neminem. Quod ad me attinet, hunc metum reverentialem secum habere æquitatem non dubito in multis, ut eosdem effectus producat quos verus metus, itaque in rescissorio judicio, quod nos loco restitutionis habemus, multum debere operari, modo hic metus reverentialis aliquo modo enotescat: Neque in hoc ipsius mulieris allegatio sufficit, neque fortè viciniæ vox sola, nisi præterea accedant & offensiones aliquæ inter ipsos conjuges emergentes, aut interrupta vitæ consuetudo aut jurgia atrociora: præcipuè si publico instrumento testetur conjux se eo tempore contra animi sui voluntatem inductam, & solius viri impulsu, cui contradicere non potuit, maximo cum suo incommodo consensisse; Sed hactenus hoc usu receptum non vidi, licet hoc ipso tempore, aliquot de hac reverentia maritali, actiones coram Senatu pendeant, quarum eventus pro lege erit.

Hæc autem conjuncta investitura, solvet annuos reditus de terris suæ conjunctæ infeudationis ante suam investituram alienatos. Apud Anglos omnis uxorum consensus, stante matrimonio, irritus est, nec impedit, quin, mortuo marito, id repetere possit, cujus alienationi aut Hypothecæ subscripserit: Immo eo facilius, si toto tempore vitæ mariti tacuerit, nec contradixerit viro alienanti & ei etiam consenserit. Et hæc de conjuncta infeudatione.

Superest ut de secundo membro, nempe de nudo usufructu dicamus, in quo brevior ero, quoniam in multis cum usufructu, qui ex conjuncta infeudatione procedit, concurrit & easdem sequitur regulas.

De nudo usufructu.

Solent itaque plerique hodie, sive quod eiusdem effectus esse sentiant, sive quod facilius impetrari à Domino possit, nudo usufructu pro conjuncta infeudatione contenti esse, viz. si pro suo triente usufructus, (quam tertiam dicimus) usumfructum certæ & definitæ partis totius feudi de Domino superiore tenendum consequantur. Et sanè hic usufructus de Domino superiore tenendus in effectu parum à conjuncta infeudatione differt, nisi quod obventiones Valvassorum

(quas

(quis Eschetas dicimus) quales sunt Custodiæ, Non-introitus, Maritagia & similia non lucretur, & fortasse eâ de causâ introductus est hic mos, ut tales utilitates ad mulierem non perveniant, sed ad hæredem: Utcunque est hic ususfructus quoad omnes utilitates ex feudo ipso sive prædio feudali capiendas, non minus quam alter ususfructus sufficit, præcipuè si de Domino superiore teneatur. Nam cum talis ususfructus, ab omni periculo Wardæ sive non-introitus immunis est & ab omni alio onere, nisi quod Reipublicæ causâ occurrat, nec unquam est ei locus, quamdiu maritus vivit, ut in conjuncta infeudatione; sed à die mortis mariti tunc incipit habere & producere suos effectus; & hæc ususfructuaria eodem modo cavere tenetur, quo altera: Sive autem mulier relictum usumfructum sive coniunctam investituram, cum marito sit consequuta & separatas à principali mansione ædes habeat sive non, tamen ex habitatione mariti, statim à die mortis ejus removenda ex Jure Anglorum est aut expellenda, sed quadraginta dies integri & liberi ei permittuntur, ut interea sibi possit de habitatione providere, si quam ex provisione suæ legis sive hominum habeat: Si nullam habeat, debet ab hærede ei provideri & interim ex fructibus prioris mariti sustinenda est. Hoc Anglorum institutum, summam videtur habere æquitatem, neque, si controversia talis apud nos incidat, rejiciendum puto, licet receptum hactenus non vidi. Si nullum fuit ab initio matrimonium, sive de facto, quia nullum intercesserat, sive de Jure, ex certis causis quæ matrimonia impediunt, veluti si impotentia alterius conjugum emergat, aut alter conjugum non sit liber: In his casibus & conjuncta infeudatio & ususfructus cessant; nam cum hæc sint matrimonii accessoria, si principale, viz. matrimonium non teneat & ea cadere necesse est: At si cum ab initio valeret, ex culpa & adulterio tamen unius conjugum dirimitur, Et si quæ aliæ causæ similes sint, quare ususfructus aut conjuncta infeudatio, licet ab initio benè constituta, tamen cadant & irritentur, Postea, cum de Tertia differemus, (nam omnium eadem est causa) expedientur.

Quæstio autem in foro frequens etiam hodie versatur & in usu controversa est, an alterutro conjugum intra annum mortuo, nullâ sobole relictâ, omnia in integrum restituenda sunt ex Juris antiqui regulis? Nam soluto matrimonio dos ad mulierem redit, donationes propter nuptias ad virum; Quod si soboles relicta sit, ea ex ratione successionis in partem suam vocabitur. Et sanè quod ad dotem attinet, muliere intra annum & diem mortua sine prole, dos ad parentem redit, si est præstita; alioqui retentionem habet, nec marito petenti præstare tenebitur, licet in contractu dotali se forte & fidejussores adstrinxerit; ne parentes & filia & dote simul priventur: nam (ut ait textus) afflicto non est superaddenda afflictio. Ex altera parte, an mortuo viro intra annum & diem, nullâ prole relictâ, mulier ab usufructu sive conjuncta infeudatione cadat, dubitatum vidi, immo rem totam in Senatu acerrimè agitari & profecto in hoc casu videtur eadem esse ratio: nam ex Jure, per omnia exequatæ sunt hodie donationes propter nuptias & dotes: Sequitur ergo necessariò, ut quo casu, vir, mortuâ uxore, dotem amittit, eodem casu, mortuo viro, mulier donationem propter nuptias amittat & quo casu vir, mortuâ uxore, dotem lucratur: eodem casu, amisso viro, mulier lucrabitur donationes propter nuptias. Hæc propositio tam ex Jure Cæsareo, quam nostro scripto constat: sed mortuâ conjuge intra annum, vir amittet dotem, quod omnium sæculorum usu comprobatum est, ergo & mortuo viro intra annnm, eadem ratione mulier amittet donationem propter nuptias, sive ea donatio sit conjuncta investitura sive ususfructus. Sunt qui differentiam hanc ponunt quod eadem ratio in muliere non sit, quæ in viro, cum mulieris pudicitia delibata sit & ex Jure Civili etiam propter osculum, mulier donationes ante nuptias lucratur: sed hæc differentiæ ratio apud nos non militat, non solum in donationibus propter nuptias, sed neque in donationibus ante nuptias.

An alterutro conjugum sine liberis relictis mortuo conjuncta investitura sive ususfructus debetur.

Potest alia ratio adduci, quare, mortuo intra annum & diem viro, nullâ relictâ sobole, vidua ab usufructu & conjuncta infeudatione debeat cadere: Nam in Jure Civili Romanorum nulla erat rerum moventium & non moventium in dispositione differentia: eodem enim modo acquirebantur, alienabantur, testamento disponebantur & possidebantur immobilia, quo mobilia, eosdemque titulos habebant possessionum, sed ex jure nostro, mortuo intra annum marito, uxor nullam bonorum mobilium partem consequetur: Scimus enim apud commissarios partitionem in hoc casu non fieri in duas partes, ut una dimidia conjugi relicta, altera mortuo debeatur, sed omnia bona quæ in defuncti possessione tempore mortis fuerant, quasi illius solius essent & nulla pars ad relictā pertineret, illius

Nulla differentia ex Jure Civili inter dispositionem rerum mobilium & immobilium.

defuncti parti ascribi & ejus hæredibus aut executoribus integra deberi: viduæ sua tantũ ote relictâ, quæ in inventario ultimæ voluntatis sui viri non admittitur describenda. Itaque eadem ratio observanda in immobilibus, ut ea tota ad demortui viri hæredes redeant, eisque accrescant, nullâ habitâ ratione illius juris, quod uxor possit prætendere. Et sanè licet hæc quæstio sæpè in Senatu agitata sit, decisionem tandem invenit: Nuper enim in actione inter Dominam de Maxuell & Steuartum de Garleis Senatus censuit etiam in vidua, mortuo marito, intra septem aut octo menses, nihil ex eo contractu matrimoniali, nullam partem conjunctæ investituræ ad Dominam de Maxuel pertinere. Generaliter autem hoc annotandum, neque conjunctam investituram, neque ullius usufructus unionem aut annexationem, si quæ sit, terrarum servari, Sed omnia, ut ab initio erant, cuiq; parti restituenda, quod in virgine nupta multo rectius observandum est.

De triente sive tertia usufructus. Si nulla sit provisio hominis in favorem conjugis, si neque convenerit ut conjuncta infeudatio, neque usufructus præstetur, tunc ad legis provisionem recurrendum est & id solum, quod lex in favorem earum introduxit, viduæ habebunt, ne omnino post mortem virorum destitutæ videantur; nihilque sit quod pro dote habeant, si alteras nuptias sequantur, sed omnium maximè ne eis desit, unde commodè vivere possint; Neq; enim naturalis æquitas sinit, ut quæ constante matrimonio in societate omnium bonorum fuerat, viro mortuo & matrimonio sine sua culpa dirempto, ad egestatem redigatur. Itaq; providet lex, ut triens totius usufructus (nos tertiam vocamus) mulieri concedatur ad vitam, eaque hoc triente usufructus, sive trientis usufructu, quoad vivet, eodem modo & cum eisdem privilegiis & commoditatibus utetur & fruetur, quo hæres Besse reliqui ipsius feudi, nisi quod obventiones sive eschetæ ad eam pro nulla parte perveniant. Neq; tamen nego, licet tertia hæc legitima sit, nempe quæ ex lege descendat, quinetiam ex provisione hominis possit competere, veluti si in pactis dotalibus certus triens separetur in certis terris ad usum conjugis post viri mortem, aut aliquando, ut ipse vir omnes controversiarum occasiones inter conjugem & hæredem tollat, certum trientem sive tertiam assignet; quo casu, si vir constante matrimonio novas terras acquisierit, harum trientem non habebit; contenta enim debet esse eo triente, qui in contractu matrimoniali assignatus est; immo & indefinitus triens sive tertia aliquando ex dispositione hominis procedit, veluti si quis filium suum in feudo investiendum curans, uxori tertiam usufructus reservaverit: Nam hæc reservatio vim sasinæ habebit: saltem filii sasina pro utroque sufficiet, nec à tempore hujus reservationis, filius quicquid potest committere, quod huic reservationi præjudicet; Quod si quis conjugi suæ trientem usufructus, in certo loco assignaverit, si per sasinam ei datam illud fecerit, sine ejus consensu ei non poterit præjudicare; Si per contractum, obligationem, aut alium modum civilem assignaverit, nullâ sasinâ subsequente, poterit quidem maritus, dum vivit, ei nocere & fundum totum alienare; ita ut nullum jus ejus conjunx retineat, sed ea tamen, actionem de evictione contra ejus hæredem rectè potest instituere. Apud Anglos mirum est quod observatur; nam tertia debetur uxori desponsatæ, si nonum annum superaverit, de omnibus terris in quibus vir obiit ultimo vestitus & sasitus, etiamsi ex jure matrimonium in ea ætate non consistat. In nonnullis regionibus dimidia pars bonorum in usumfructum cedit; alicubi totus usufructus pro more cujusque Regionis. Habebit etiam uxor tertiam suam cum pertinentiis, licet in contractu pertinentiarum nulla sit facta mentio, aut si pertinentiæ hæ postea quæsitæ fuerint.

De quibus hæc actio competit. Competit autem hæc actio, de triente usufructus, sive de tertia, tantum de eis terris in quibus maritus obiit ultimo vestitus & sasitus, adeo ut si ante mortem vir fuerit vel ex suo facto vel ex sua culpa devestitus & denudatus, sic quod hæres feudum ingredi non possit, nec vidua ejus suam tertiam lucrabitur, etiamsi tantum alienatum fuerit feudum sub reversione sive pacto de retrovendendo. Quod si maritus tantum feudum habuerit sibi invadiatum; Si ex pacto de retrovendendo astrictus sit feudo renunciare: Sequutâ redemptione, hæres feudum tanti valoris & æstimationis viduæ præstare tenetur, nisi mulier sciverat cum contraxerit, feudum esse redemptioni obnoxium; quo casu tertiam partem pecuniæ consequetur, cujus quasi usufructus ei durante vitâ debetur, præstitâ fideiussione eam pecuniam ad hæredem venturam salvam & integram, postquam in fata concesserit: Si præter pecuniam in redemptione contentam, aliquot etiam annorum assedationes (ut fieri solet) adjunctæ sint, eæ ad hæredem

solum

ſolum pertinebunt, & ita Senatum cenſuiſſe vidi, licet pars redemptionis videantur, ſaltem ſummæ, quæ pro redemptione debetur.

Quod autem dixi de illis terris, tantum tertiam ſive trientem uſusfructus deberi in quorum feudo maritus deceſſerit & non alias, id non univerſaliter verum eſt; nam aliquoties, licet maritus nunquam ſaſitus fuerit, competit uxori tertia; exempli cauſa, Si convenerit in contractu matrimoniali, ut pater, filium quem maritandum contrahit, in terris ſuis omnibus inveſtiat, aut inveſtiendum curet, ſequuto matrimonio, ſi in eo quod promiſerat pater ceſſaverit, interea filius non inveſtitus obierit; in hoc caſu conjunx trientem conſequitur, ex omnibus illis terris, in quibus pater filium inveſtire tenebatur & moram fecerat; nam cum illa clauſula in contractu appoſita videatur in favorem conjugis futuræ, ut filius inveſtiretur, quo illius inveſtituræ tertia, eo defuncto, ad conjugem pertineret & per patrem mora facta ſit, ea conjugi relictæ non debet nocere, quæ, vivente marito, agere pro implemento contractus non potuit ſine conſenſu mariti. Itaque eodem modo competit ei actio pro hoc triente, ac ſi vir ejus in feudo obiiſſet; niſi quod forma actionis diverſa ſit; Nam ſi maritus infeudatus fuiſſet, quindecemvirali judicio tertia ei decernetur; Nunc actionem tantum perſequutoriam contra ſocerum aut ejus hæredem habebit; iniquum enim eſſet, ſi ex eorum facto & mora præjudicaretur mulieri, quæ bona fide nupſit; hoc jure noſtro ſcripto probatur; Quia tamen jus Anglorum & Normannicum concurrunt & ſupra omnia æquitas ſuadet, itaque adducor ut fidem habeam, licet deciſionem non viderim. Præterea jure Anglorum & Normannorum, ſi ſponſi pater aut mater, avus aut avia, interfuerint nuptiis & poſtea deceſſerint, tertia debebitur uxori ex omnibus tenementis, in quibus ſocer aut ejus pater deceſſerunt in feudo, ſi modo per eorum mortem maritus in feudo illo ſuccedere debuiſſet. Liltonius etiam innuere videtur, ſi filius poſt mortem prædeceſſoris ſui uxorem duxerit, eam trientem uſusfructus conſequuturam, licet maritus ejus nunquam fuerit infeudatus. Neque ſolum de iis terris triens hic debebitur, quæ tempore contracti matrimonii ad maritum pertinebant, ſed de omnibus aliis feudis, quæ conſtante matrimonio acquiſierit, modo in feudo eorum diem obeat ſupremum; in quo tamen mores noſtri præſentes, à veteri noſtro jure ſcripto diſſentiunt. Nam jus noſtrum vetus planè nullam tertiam deberi putat ex terris conſtante matrimonio acquiſitis, niſi aliter in initio convenerat; quod etiam ex jure Normannorum & Angliæ proceſſiſſe certum eſt: Nam apud Normannos, adhuc triens non debetur, in terris poſt contractum acquiſitis, niſi ſpecialiter convenerit: at apud nos nihil aliud inquiritur niſi ſi maritus tempore obitus de feudo earum terrarum deceſſerit, & hæc quæ petit ſit ejus legittima conjunx; Nam præter has duas raræ contra tertiam exceptiones apud nos admittuntur. Adeo autem hæc jura fœminis favent, ut ſi vir in fraudem trientis hujus filium ſuum in omnibus terris ſuis inveſtierit, etiam de Domino ſuperiore tenendis, cogitur tamen & Dominus & hæres rationabilem partem relictæ concedere, unde ali poſſit, ne ad egeſtatem vergat.

Aliquando competit triens licet maritus non veſtitus deceſſerit.

Debetur autem triens hic ſive tertia uſusfructus pars, non ſolum ex terris ipſis, ſed etiam ex reditibus annuis fundi alieni, ſi modo maritus de iis obiit veſtitus & ſaſitus: Debetur etiam de domibus, ut ædes mulier habeat, ubi commode poſſit habitare, & etiam de horrei horto, ubi fruges colligi ſolent, ut ibi ſive tertiæ, ſive trientis fructus colligantur; & vidi in his horreorum hortis admenſurari tertiam partem in uſum viduæ, ne loco (ut moris) deſtituatur, pro colligendis fructibus & ſegetibus.

Ex quibus triens debetur.

Ædes autem ſic dividuntur, ut ſi quæ ſit ſecunda habitatio, ea viduæ cedat, ſi modo commode ibi habitare poſſit; alioqui ædes principales per tigna dividentur, ut ea pars ædium pro tertia ſit, quæ ſub tertia parte tignorum, aut ſub tertio tigno eſt. Idem in Equilibus & ſtabulis pecorum, ut habeat ubi boves ad uſus neceſſarios poſſit ab injuria cœli prohibere. Quæ dividi non poſſunt per ſe aut non ſolent, per fructus dividuntur, exempli cauſâ, jus paſcendi pecoris, glebas aut quæ ad focum pertinent effodiendi, calcis coquendæ, carbonum lucrandorum; In his tertiam partem fructuum mulier habebit, ſi pro fructu feudum locetur; alioqui æſtimantur paſcua pro numero pecudum, quas ſuſtinere poſſunt, & hujus numeri triens relictæ debetur, ut tertiam partem pecudum illius numeri poſſit ad paſcendum ſuperinducere.

De triente habitationis.

Accidit ſæpe ut duplex tertia ſive triens ex eodem feudo debeatur; alter major alter minor, exempli cauſâ, ſi quis filiũ maritaverit & inveſtiri curaverit in ſuo feudo, reſervato tamen triente uſusfructus conjugi ſuæ, eo mortuo conjunx trientem magnum conſequitur; Si ejus filius poſt moritur, conjunx ejus trientem minorem habet, trientem Beſſis, qui

De duplici triente ſive tertia magna & parva.

qui à priore vidua relictus est: Ita ut totius feudi triens ad priorem conjugem pertineat, & ad posteriorem tantum triens Bessis, tertia duarum partium: Constat tamen aliquando deservitas esse nurus in totum & integrum trientem, tamen à possessione magni trientis, quandiu socrus vivit, excluditur: Et hæc parva tertia, sive parvus trientis usufructus dicitur, quod non sit triens totius ususfructus feudi, sed tantum ususfructus Bessis, sub quo minore triente nihil venit, quod sub majore comprehendatur: & tum Bes feudi, pro toto asse erit, ut ejus triens minor relictæ filii detrahatur, nec unius deservitio alterum impedit; Nam licet prius filii conjunx, mortuo filio, in trientem deservita fuerit, vivo adhuc socero, non tamen socrus trienti obstabit, Licet postea ejus jus supervenerit; nam prior triens ad minorem, nempe ad trientem Bessis reducetur: Quod si socrus, cum major triens debebatur, obeat, tum totius assis & non Bessis triens nuru debebitur, non obstante minore triente quam ante habuit.

Forma petendi trientis. Differt autem triens hic ab usufructu, sive conjuncta infeudatione forma petitionis; Nam si quæ controversia de usufructu aut conjuncta infeudatione fuerit, per actionem remedium adhibebitur; quæ contra hæredem vel alium quemcunque impedientem intentabitur, At hæc de triente ususfructus petitio, non nisi per breve, per inquisitionem, & deservitionem feudalem expeditur, nempe quindecem virorum; talia enim erant judicia feudalia, & parium in curte judicio omnes res terminabantur; Quod certissimum est argumentum tertiam hanc ex jure feudali solum & non conjunctas has infeudationes descendisse: Impetrato itaque ex Cancellaria brevi, eoq; Vicecomiti præsentato, dies inquisitioni præstituitur, mulierq; querelam exhibet, pro tertia sua sive triente cognoscendo à Besse; neque, in hoc casu, hæres illius, ad quem feudum pertinet, specialiter citandus est, sed mox nemine opponente, aut opponentis exceptionibus discussis, hoc tantum inquiritur, de quibus terris vir mortuus est, ut in feudo & an quæ petit, ejus legittima uxor fuerit; Quod ad primum attinet, verificandum est illud ex mariti monumentis, virum in eis terris vestitum obiisse & præcipuè ex sasinis; Si eas non habeat, supersedendum est, donec aut ab hærede, aut alio, qui habet, judicio obtinuerit, nunquam enim solet inquisitio in hoc primo capite procedere, donec doceatur per monumenta producta, de quibus terris obiit maritus vestitus. Quod ad secundum caput inquisitionis attinet, An quæ petit legittima fuerit defuncti uxor, favorabilius jura cum ea agendum putant, quam cum ipso hærede, cujus artibus, hanc exceptionem suppositam facile præsumi solet, & profecto rari sunt, qui contra mulieris trientem objicere solent, præter hæredes. Quod dixi favorabilius agi cum viduis, quam cum hærede; hoc est, cum hæres deservitionem petit & inquisitionem, de quibus terris antecessor est mortuus ut de feudis & ei quæstio bastardiæ objiciatur, quod non sit filius legittimus, totum hoc judicium suspenditur; donec in curia christianitatis bastardiæ quæstio determinetur & tunc ad inquisitionem reditur & non prius; In deservitione tamen tertiæ, sive trientis, licet non fuisse matrimonium, non veram esse conjugem objiciatur; Inquisitio tamen procedet, hoc uno tantum attento, si conjunx habita & reputata tempore mortis fuerit; & postea de conjugio verum ne an nullum aut simulatum fuerit in foro Ecclesiastico cognoscetur; & si ibi deprehendatur non fuisse vera conjunx, quod ab inquisitione factum est, fit irritum & nullius est roboris: Itaque si nulla legittima mora fiat inquisitioni, quindecem viri in ea electi procedent ad cognitionem querelæ petentis viduæ; Et postquam determinaverint de quibus terris & annuis reditibus maritus in feudo decesserit, earum omnium tertiam duntaxat ascribunt ejus relictæ & sic receptâ inquisitionis sententiâ, Vicecomes sortes in urnam conjicit aut aliquo alio modo sortiendi utetur, utrum triens solaris, an umbralis conjugi debeatur: quod nihil aliud in hujus trientis cognitione est, quam utrum ex oriente, quæ solaris pars dicitur, an vero ab occidente, in hujus trientis seu tertiæ designatione debeant incipere; & ut sors evenit, vel ex solari parte, sole oriente, vel umbrali & sole occidente incipient & jugera numerabunt primum & secundum proprietario & tertium relictæ; Ita ut ex tota agrorum dimensione, tertium quodque agri jugerum (duobus sepositis proprietario) viduæ relinquatur & hæc designatio tertiæ (ut dici solet) est, sive cognitio viduæ & introitus ad trientem.

Deservitio trientis retrotrahitur ad diem mortis mariti. Notandum etiam quod deservitio hæc licet aliquot annis sequatur, tamen in vidua retrotrahetur, ad diem mortis mariti, ut hæreditas ex Jure Civili ad diem quo defunctus obiit; justumque titulum fructus interea percipiendi præbet, licet tempore perceptionis nondum fuit deservita; quod si in possessione tertiæ fuerit, licet nunquam deservita, sufficit ne fructus repeti possint, ratio est, quoniam pacifica possessio ei pro titulo est, conjuncta sive profluens ex jure suo & titulo hæredis.

Sunt

Sunt tamen quædam, quæ hunc trientem non admittunt, licet Vassallus in feudo prædiorum decesserit; viz. nullus triens hominii debetur, nullus Superioritatis, nam hæc viduam non decent; neque præstationis albefirmæ, quæ nihil aliud est quam nuda Superioritatis recognitio; triens verò utilitates mulieris tantum spectat & proinde neque earum rerum, quæ non ad usum sed voluptatem pertinent aut comparata sunt neque patronatus sive Advocationis Ecclesiarum (nam divisionem non recipit) neque feudi Burgensis tertia debetur; Licet Jure Normannorum non triens, sed dimidia pars usussfructus ei in Burgali feudo competat: Relicta tamen jure nostro solebat interiorem partem domus pro habitatione habere; Interior autem pars à foco censebatur, quiquidem focus in mediis ædibus (ut adhuc videre in plerisque locis est) collocabatur in media latitudine; Quod interius erat, vidua possidebat, exteriora hæres: Hodie hæc exoleverunt & apud nos nullus triens ex feudo Burgensi debetur, nisi aliter convenerit, Neque assedationum triens debetur, cum assedatio non sit feudum, Neque decimarum ob eandem rationem, neque ubi maritus tantum fuit usufructuarius; Angli neq; annuorum redituum trientem, cum sit Juris tantum & non rei corporalis viduæ deberi putant; nos contra: Neque debetur triens hic si vir aut mulier intra annum sine liberis moriantur.

Amittendi hujus trientis multi modi numerantur; pauci tamen sunt, si stabile illud fundamentum teneamus; non deberi trientem usussfructus, nisi de iis terris de quibus obiit maritus ultimo vestitus; Nam in damnato Majestatis vidua trientem amittit, quia maritus in hora mortis non obiit vestitus & sasitus; nam ex quo sententia lata est, feudum amittit & proinde nullus ejus triens uxori in usufructu debetur & ideo nulla speciali cautione hic opus est aut exceptione à regula; Idem si maritus alienaverit, aut in manus sui Superioris resignaverit aut quoquomodo proprietate feudi denudatus & devestitus fuerit, etiam licet pactum de retrovendendo sive reversio intercesserit: At si ipsa adulterii damnata fuerit aut si sine justa causâ virum reliquerit & adultero cohæserit (etiam licet non damnata) nec vero, ante mortem reconciliata, cum eo cohabitaverit (nam cohabitatio post discessum, reconciliationem præsumi facit) trientem amittit, quod & Juri Anglorum convenit: neque enim ratio permittit, ut ex matrimonio illo, contra quod peccavit, mulier commodum accipiat; frustra enim legis beneficium implorat, qui in legem peccat: Sic Jure Anglorum, si monumenta & evidentias mariti abstraxerit, quod eâdem ratione niti videtur; ut in jure, qui tabulas testamenti subtrahit, à legato & omni eo quod ei ex testamento debetur, cadit. Omittitur autem triens, si Superior de quo tenetur, damnatus majestatis fuerit; Sententia enim contra eum lata tollit omne jus quod valuassores possunt prætendere & ubi valvassores jus suum amittunt, sic & eorum conjuges, conjunctam suam infeudationem seu usumfructum & trientem sive tertiam, nisi forte ante damnationem Superioris, vidua hæc legittime ex morte sui mariti in tertiam deservita & recognita fuerit; Nam quod ei semel est adjudicatum, durius ab ea tollitur & favor matrimonialis aliquo modo etiam obstat: Quod si hæres cum Domino suo superiore transegerit, licet alioqui relicta non habeat tertiam, solvendo tamen suam partem transactionis, recuperabit eam: Idem si principalis tenens transegerit super recognitione à Domino facta: In non-introitu, si non-introitus decernitur ob defectum solius viri, non nocet tertiæ, secus si ob defectum aliorum prædecessorum. Jure præterea Anglorum, mulier tertiam amittit, si ipsa alicujus publici & magni criminis damnata fuerit, veluti Majestatis, Murthuri, veneficii, feloniæ; etiamsi postea restituta sit & crimen ei condonatum fuerit: Nam cum per sententiam illa civiliter mortua reputetur triensque hic per eam sententiam mariti hæredi accreverit; restitutio (quam gratiosam dicimus) nunquam quod jure ab ea ablatum est, ad illam licet restitutam reducet, nisi sententia damnationis tota sit rescissa: Si ex facto mariti, post ejus mortem, feudum fuerit recognitum (ut loqui solemus) mulier à tertia sua cadet; At si principalis tenens pro recognitione cum Domino transegerit, vidua solvendo partem transactionis pro rata, in suam tertiam admittetur: ut ex illa magna recognitione Jacob. 4. constat. Si vir Religionem ingrediatur, licet ab eo tempore mortuus mundo dicatur, tamen tertia non competit ejus uxori, quandiu vir vivet: nam mortis tempus in his potissimum spectatur, aut saltem civilis mors, quæ per sententiam fit, non exilium: Itaque si ob adulterium viri, matrimonium fuerit separatum, licet quodammodo tum civiliter mortuus præsumatur, tamen mulier tertiam non habebit, sed nudum tantum usumfructum. Si vir intra annum & diem nullis relictis liberis moriatur, tertia non debetur, ut neque conjuncta infeudatio, aut investitura ut nuper dixi. Triens hic sive tertia, ab omni Warda & Relevio, etiam

Quibus modis triens amittatur.

etiam & non-introitu libera est; Quod verum est si maritus, qui est immediatus Vassallus, moriatur; nam licet ejus hæres custodiam & relevium debeat aut à morte patris feudum ingredi cessaverit, tertia tamen integra viduæ debebitur. Aliud, si is de quo maritus ejus & fortè illa feudum tenuit sit in nonintroitu & Wardam & Relevium debeat; nam cum vidua melioris conditionis esse in triente non possit, quam maritus ejus in toto asse fuisset, si viveret & ubi maritus in asse jus non habet si viveret, nec mulier in triente: Vidua autem quæ de Rege tenet, sine consensu Domini sui Regis nubere non potest, si de eo feudum teneat, nec qui viduam, cui tertia debetur, in uxorem ducit, Domino feudi hominium debet, cum sit nudus ususfructus: fidelitatem tamen debet, si verum sit Anglorum discrimen inter hominum & fidelitatem.

An triens hic sit obnoxius debitis hæreditariis.

An autem hæc tertia sive hic triens obnoxius sit debitis hæreditariis aliisque oneribus & servitiis, pro rata sui trientis dubitari vidi? cum triens hic ex lege descendat; sed hoc jure utimur, ut omnibus hæreditariis oneribus assi hæreditatis inherentibus (quæ debita fundi dicimus) pro suo triente, pro rata trientis, teneatur & pro iis respondere; nam triens hic transit cum oneribus realibus & quæ tempore mortis defuncti, rei inherebant, non autem personalibus: Et hæc de triente, qui ex lege descendit; Quod si ex provisione hominis proveniat, tenebitur de debitis realibus ante provisionem factam & sasinam inde sequentem; de debitis autem posterioribus sua sasina, non tenetur, Et de prioribus actionem adversus mariti hæredem de evictione habebit.

An mulier tertiæ possit renunciare.

Hanc autem tertiam mulier durante vitâ mariti sui refutare sive renunciare non potest neque vendere neque alienare neque de ea quomodolibet contrahere, marito stante & moriente in feudo; ratio est, quia nullum jus adhuc habet nec etiam habere potest ad huc trientem; & videtur hæc ratio ex Jure Civili desumpta, ubi hæres antequam ei deferatur hæreditas & poterit eam adire, renunciando nihil facit Et non obstante renunciatione quæ facta est, cum non poterat adire, postea adire & deserviri potest; Tamen si hæc uxor tempore vitæ mariti sui prædium aliquod in compensationem sui trientis acceperit, quod nihil aliud est, quam tertiam suam in certo loco constitutam accepere, eo casu à legittimo triente cadit.

De Curialitate.

Superest ut de Curialitate aliquid subjiciamus, cujus eadem est ratio, quæ trientis sive tertiæ partis usufructus, uterque enim non ex provisione hominis, sed legis descendit, triens (ut dixi) ut esset unde honeste vidua possit ali & habitare, Curialitas ob reverentiam prioris matrimonii, quod quis cum uxore hærede contraxerit, ne ea mortua ad egestatem maritus reducatur: Angli Curialitatem Anglicam vocant, quasi ea apud solos Anglos locum haberet; sed falluntur, nam & apud nos & Normannos huic Curialitati locus est, immo ejus origo ex Jure Civili non incommode deduci potest; Ex Constantini enim rescripto sancitum est, ut hæreditatis maternæ, pater, usumfructum: filii, proprietatem haberent; cum antea libera permitteretur patri dispositio de omnibus eis bonis quæ per matrem ad liberos devenissent.

Curialitatis origo.

Quod ad quantitatem attinet à triente differt, quod triens sit tantum tertia pars usufructus totius; At Curialitas sive curtesia est totius patrimonii, quod ad uxorem pertinebat, dum moreretur: In reliquis eadem lege & paritate terminantur; nam ut triens non debetur, nisi de iis prædiis, quæ ad maritum pertinebant tempore decessus, ita nec Curialitas, quæ est usufructus totius assis sive patrimonii, nisi de iis terris de quibus mulier in vita & tempore mortis sasita obiit: Præterea usufructus semper præsumit proprietatem & ubi non erat proprietas in muliere, non est aut erit usufructus in viro: adeo ut si delata mulieri viventi fuerat hæreditas, neque tamen adiit, maritus usumfructum ea mortua non habebit, cum imputari ei possit, quod uxorem suam dum viveret, non curaverit hereditatem agnoscere & hæreditarium prædium ingredi Et hæc tam nostro quam Anglorum Jure.

Quibus & quando competit.

Competit autem hæc curtesia, quoties quis hæredem fœminam in uxorem duxerit & ex ea sobolem vivam susceperit; nam tum mortuâ conjuge maritus totius hæreditatis usumfructum habebit, eodem modo ac si vere infeudatus in usufructu fuisset, nec minus hæc Curialitas, quæ à lege defertur, operabitur, quam si à Domino superiore fuisset per Investituram constitutus usufructus: Nam & non-introitum impedit, neque Wardæ aut Relevio est obnoxia, obventiones tamen maritus non lucratur, ut in conjuncta infeudatione: Dixi sobolem vivam nasci debere, licet postea & mox moriatur: Jus scriptum vult ita nasci, ut ejus vagitus sive braia (ut vocant) inter muros audiatur, alioqui non deberi Curialitatem: neque enim nasci videtur, qui nullum nativitatis per clamorem &

braiam signum edidit; probatio autem hujus clamoris sive braiæ per mulieres, quæ puerperæ aderant fieri potest, cum alii parientibus adesse non soleant.

Nec interest vidua ne hæc sit hæres, an virgo, modo dum moritur fuit hæres & in tenemento. Nam & secundo viro, post mortem primi, etiamsi primus habuerit hæredes, debetur, ut neque interest quale feudum sit, francum ne an militare, emphyteuticum an Burgense; nam in his omnibus, æquo & pari jure, curialitas sive curtesia debetur viro superstiti. Idem, si mulier hæres fuerit linealis (ut dici solet) aut taliæ: licet rarò mulier in tallia succedat, aut si hæres fuerit cum nupsit, aut hæreditas constante matrimonio supervenerit; Si nulla proles suscepta fuerit, nihil maritus mortuâ uxore ex usufructu consequitur, sed tota hæreditas plena ad ejus hæredem devolvitur: Eodem etiam modo curialitas hæc amittitur, quo tertia, nisi quod Jure Normannorum, curtesia hæc tantum duret, donec maritus hic novas nuptias contraxerit & secundo matrimonio se conjunxerit; nam id præsumitur facere, ut commode ex hoc secundo matrimonio vivere possit. Itaque eo quod ex superiore matrimonio consequutus est, per subsequens secundum matrimonium privabitur: Maritus autem hic, cui curialitas competit, satisdare eodem modo cogetur, quo usufructuarii solent, & si pauperiem fecerit, tempore hujus legittimi ususfructus, tenebitur reficere. *Nulla differentia est inter conjugem viduam & virginem*

FEUDORUM

LIBER TERTIUS,

Continens ea quæ ad amissionem Feudi pertinent.

De Resignationibus & Renunciationibus.

Diegesis prima.

ABsolutis omnibus quæ ad Feudi acquisitionem & continuationem pertinere videbantur, Superest ut quibus modis Feudum desinat & finiatur, exponamus: Desinit itaque sive cessat Feudum, vel extinctione vel amissione: Extinctio dicitur, cum prorsus desinit esse Feudum; Amissio, cum illius desinit esse cujus antea fuerat, vel ex mutua Domini vel Vassalli voluntate priori contraria, vel ex culpa sive delicto. Extinguitur autem Feudum duplici modo, aut rei feudalis interitu, aut ex tacita ab initio contrahentium voluntate. De interitu rei feudalis brevis est disputatio; Nam Feudi interitu sine culpa Vassalli contingente, veluti si incendio chasmate, inundatione aut eluvie vel vi hostili & occupatione perierit, Vassallus ab omni Feudi servitio liberatur, nec in hoc casu Feudum in quenquam devolvitur. Sed quæri potest, an cessante Inundatione aut armis ab hoste recuperato Feudo, cui cedit? Celebris est illa apud Demosthenem oratio de Halonesо insula quam Atheniensibus piratæ eripuerant, Philippus rursus cum piratas expulisset, Athenienses per legatos flagitabant, ut sua insula sibi redderetur, Philippus ut reddere recusavit, sic se non gravatè daturum quasi ex munificentia obtulit, quod cum Athenienses recusassent, gravissimi belli occasio nata est. Ego sane in tali specie, priorum Vassallorum feudum manere puto, nisi vel ex legibus pacis hosti sit relictum, vel tempus ultra hominum memoriam intercesserit: Quo casu abjecta spes recuperandi erat & proinde occupantium puto esse: Nam quam quis rem pro derelicto habet ab ejus dominio cadit. Extinguitur item Feudum ex tacita partium conventione ab initio, veluti si tantum Vassallo &

Quibus modis feudum finiatur.

An vi hostium occupato feudo & recuperato, postea feudum ad priorem Dominum redeat.

Feudum extinguitur ex partium conventione.

& ejus hæredibus de corpore descendentibus feudum concessum sit; nam eo decedente, nullo descendente relicto, Feudum extinguitur & ad Dominum superiorem redit: alioqui proximus, sive ex sanguine sive provisione Vassallus in defuncti locum substituitur, illâ limitatione non expressâ. Idem obtinet si vel ad tempus vel sub modo aut conditione feudum sit concessum; nam finito tempore aut ex eventu conditionis aut modi feudum etiam extinguitur. His casibus proprie extingui feudum dicimus. Jam de amissione feudi dicendum.

Quot modis feudum amittitur.

Plerique Feudalium consuetudinum interpretes, quatuor modos feudi amittendi constituunt, mortem, delictum, defectum & refutationem, sed mortem non esse modum feudi amittendi, sed potius conservandi & continuandi antea demonstravimus & doctiores ex interpretibus nobiscum conveniunt; mors enim locum facit successioni, quæ inter modos acquirendi feudi à multis ponitur.

De defectu.

Defectum autem non esse modum amittendi feudi antea explicatum: Nam si defectus ex fortuito casu supervenerit, veluti Vassallus bello, si dum fortem & fidelem operam Domino navat, aut claudus aut cœcus aut mancus fuerit factus, aut si quicunque alius casus quales quotidie inter homines occurrunt, acciderit; veluti si crus ex casu sit debilitatum aut oculi ex morbo amissi, Paralysis aut alius defectus inciderit, iniquissimum esset ex his defectibus Vassallum feudo privari. Quod si à nativitate defectus hic processerit, veluti si quis mutus, cœcus, surdus, claudus natus fuerit? Diversæ sunt Jureconsultorum de hac re sententiæ, Quidam veterum, feudi jure privandos omnino putant, Alii feudum retinere posse, dummodo per substitutum serviant: Nos mediam viam amplexi sumus, ut Lib. 2. Diegesi 5. declaravimus doctiorum opinionem in eo sequuti. Sanè apud nos defectus, sive à casu sive à natura procedens, inter modos feudi amittendi non numeratur, etiamsi furor sit naturalis, dummodo qui proximè in feudum sit successurus agnatus aut ipse, ut feudum in familia retineat, servire sit paratus & ad hoc idoneus sit aut idoneum servientem, qui officium suppleat, supponat. Quid enim si cursori, cui feudum datum est ut Domini negotia currendo expediat, claudus successerit: aut advocato, qui ob id servitium, feudum acceperat, mutus: aut ut vidi in Constantino Walkinschaw, famulo Comitis Argadiæ, qui cum ipse machinarum bellicarum] esset imperitus, feudum tamen uni ex Argadia concessum eo nomine, ut artem Jaculandorum tormentorum, si quando Comites Argadiæ in expeditione essent, exerceret, ab eo redemit & novam investituram cum eadem conditione susceperat, an hic feudo privandus, si per alium idoneum satis servire sit paratus? Est autem apud Anglos familia antiqua Dinmocorum, quæ feudum suum habet eo nomine, ut princeps familiæ die inaugurationis Regis Angliæ, se in aula Regia armatum & equo insidentem sistat: Ibique si quis de Regis titulo contradicere audeat, monomachiam instanter offerat: Si inquam is qui in eam familiam succedit, imbellis debilis aut ad capessendum duellum inidoneus fuerit, feudumne ad Regem redibit, nullâ antiquitatis familiæ habitâ ratione? Sunt & apud nos pleraque illustres familiæ, in eodem aut pari casu; nam quidam sunt qui feuda sua habent, ut Regem in die prælii, loricâ & armis induant, ut Humeus Aitonius: Alii ut calcaribus ornent; alii ut vexillum Regium præferant, quâ dignitate Scrimgerorum clarissima familia hodiè illustratur; alii ut Pincernam agant: Alii denique propter alia certa & stata servitia; Si servitium debitum per substitutos (cum ipsi servire non possint) sustineatur, & præcipuè si per proximum agnatum, qui in feudum est successurus, in his feudum Domino ex defectu non aperitur; semper enim (ut dixi) mitiores pœnæ nobis placuerunt & administratio tam servitii quam feudi proximo agnato permittitur, si ipse hæres administrationi non sufficiat aut suffecturus speratur, quo casu ne egeat tantum providendum est. Est & alius defectus, non in persona, sed in statu, veluti si quis nullum in persona defectum habens, factus tamen sit religiosus, cum nemo possit & Deo & seculo servire, cum hic defectus per substitutum suppleri non possit, sed per ipsum in religionem ingressum, religiosus iste à feudo cadit, locusque sit proximè successuro, qui & ad servitia à Domino admittendus est & feudi fructus suos faciet. Itaque defectum hunc inter modos amittendi feudi non numeramus, cum ob eum defectum feudum Domino non aperiatur. Et ex jure si quando feudum ob defectum amittitur, servanda est generalis illa regula, si paternum fuerit feudum ad agnatos proximos pertinebit, si novum, Domino aperietur & hæc de defectu.

Si familiæ hæres ad servitia non sit idoneus, debet per proximum ex familia servire.

Duo

Duo apud nos feudi amittendi tantum modi sunt, nempè refutatio (quæ ex contraria voluntate Domini & Vasalli à primò feudorecedere volentium nascitur) & delictum: De refutatione, quam resignationem sive renunciationem dicimus, primo dicendum, Et quidem duplex est apud nos refutatio. Altera,quæ in manibus Domini superioris præsentis aut alterius ab eo specialem potestatem ad hoc habentis fit. Altera pura & quæ extra ejus præsentiam fit, Prior resignatio dicitur & est duplex, altera, quæ apud nos ad perpetuam remanentiam vocatur, altera quæ in favorem: Prior in manibus Domini fit simpliciter in solius Domini favorem & commodum,ut feudi proprietas integra ad Dominum redeat & in perpetuum remaneat, sic ut Dominium utile cum directo consolidetur: Quæ in favorem dicitur, in manus Domini non minus fit, non tamen ut apud eum feudum maneat, sed tantum ut Dominus alteri ut convenerat & in cujus favorem facta est, restituat: Et est quasi fideicommissarium feudum,quales in jure sunt fideicommissæ hæreditates aut legata,nisi quod in hoc casu nihil apud resignantem remaneat, nihil Dominus sibi reservet. De hac prima resignatione,hac tantum monenda sunt, quod postquam inter Dominum & Vassallum convenerit ut Vassallus feudum suum inter Domini manus resignet ad perpetuam remanentiam, ante Dominum Vassallus comparere debet, vel ipse vel ejus legittimus procurator, ad hoc speciale mandatum habens, eâque quâ decet Vassallum reverentiâ, cum omni humilitate præsente notario & testibus (quatuor ad minimum hodie, antiquitus pauciores sufficiebant) hæc verba efferre, Domine mi Superior hujus feudi, hoc meum feudum seu prædium in manibus tuis resigno & simpliciter renuncio, ut apud te & tuos hæredes perpetuò remaneat & cum superioritate sive Dominio directo consolidetur; bacillumque sive virgulam, quam in manu habebit, Domino tradet, Dominusque super eo facto instrumentum à notario poscet, testesque rogabit ut rei gestæ memores sint, & hæ sunt solennitates extrinsecæ,quæ cum omnino ad actum sint necessariæ in jure nunquam præsumuntur nisi manifestè de eis constet,nempè ut Vassallus ipse vel per procuratorem præsens sit & ut Dominus traditionem illam sive renunciationem recipiat & in signum acceptationis instrumentum à notorio poscat, eique (quod antiquitus tenacissimè observabatur) pro eo instrumento solvat præsentem pecuniam: Nam exceptio,hæc cum sit facti,non puto per alterutrius partis chirographum vel utriusque syngrapham probari posse,(licet hodie chirographis potius credatur quam instrumentis à notario conscriptis propter dubiam notariorum fidem) actus enim ut aliquis resignationis publicus interveniat, necesse est notarii adhibeantur, ut de facto constet: aliud enim est facere, aliud scribere se fecisse; itaque confessio per chirographum resignationis non sufficit,nisi actus aliquis extrinsecus & publicus interveniat. Renunciatio enim nec facta præsumitur nisi probetur, neque per confessionem partis probatur non magis quam si quis scribat se sasinam dedisse, quæ fortasse nunquam data erat, nec intervenerat; Itaque in his resignationibus,ut actus aliquis publicus interveniat necesse est, qui nisi per notarium & testes probari non potest. Sed quorsum,dicet aliquis,bacilli sive virgulæ traditio interponitur, an & hæc de necessitate sit,profecto ego hoc adhuc quærendum relinquo. Certum tamen est & antea sæpius monui, nullam esse in Jure Civili Dominii translationem sine aliqua traditione vel vera vel ficta: Vera, quando res ipsa traditur, aut quis in præsentem possessionem inducitur per sasinam sive apprehensionem corporalem ipsius rei, cujus Dominium transfertur Aut si ipsa res tradi quidem non potest, aut eo tempore non potest; (Nam resignatio,extra locum rei resignatæ, quocunque alio loco fieri potest) suppletur per imaginariam traditionem sive potius symbolum traditionis, veluti vestis, vexilli, baculi, annuli, libri, nummi & si quæ sunt alia in usu symbola. Solebant enim Septentrionales gentes signum sive symbolum possessionis aut dominii semper interponere, quod apud limitaneos nostros & montanos adhuc observatur, licet ineptis & planè ridiculis symbolis utantur. Itaque Vassallus bacillum tradit,ut planè declaret, quemadmodum bacillum hunc in symbolum tradit Domino, sic se jure quam optimo rem ipsam tam jus quam possessionem tradere. Accidit tamen alienando ut licet Vassallus ad perpetuam remanentiam resignare sit paratus, ut Dominus tamen recipere nolit ac refutationem non admittat; quod quomodo evenire possit, si quis quærat expediam paucis: Nam licet hæc resignatio Domini commodum semper videatur respicere, cum solida proprietas feudi sui ad eam redeat, nec evenire posse plerique putant, ut Dominus præsens commodum rejiciat & refutatio est quædam species alienationis feudi, quæ alienatio sine consensu Domini prohibetur; Sunt tamen quidam casus in quibus hæc de facto occur-

De modis apud nos feudi amittendi & primum de Resignatione

Divisio Resignationum in eas quæ ad perpetuam remanentiam dicuntur & quæ in favorem.

An bacilli traditio necessaria sit.

occurrere vidi. Memini ante annos XX. Dominum de Drumkilbo cum prædiolum sive partem aliquam Baroniæ de Kilrynny in capite teneret de Comite Angusiæ per servitium militare, patreque suo functo vitâ, cum ejus maritatio ad Comitem Angusiæ ratione feudi pertineret, qui jus suum in Joannem Ogilvæum Dominum de Innerquhartie transtulerat, à quo dictus Dominus de Drumkilbo graviter vexatus pro æstimatione maritationis, quæ taxabatur nullâ habitâ ratione prædioli, quod solum de Comite Angusiæ tenebat, sed ad totum ipsius patrimonium quod amplum erat; Memini inquam Drumkilboum obtulisse Comiti Angusiæ in Senatu refutationem sui prædii, quod nunquam ut hæres adhuc adierat, nec aditurum se promiserat, sed ab Angusio repulsum, nisi maritationis æstimationem, quæ jam obvenerat, vellet exolvere. Vidi etiam cum gravis exactio Civibus Edinburgensibus imponeretur, Joannem Morisonum Civem inter primos opulentum, cum de iniquitate indictæ sibi collationis quæreretur, paratum se obtulisse privilegio Civitatis renunciare, modo sua portio prædictæ collationis ei remitteretur, quod & nuper in Joanne Fairley etiam accidit. Itaque evenire possunt casus, cum magis expediat Vassallo feudum refutare quam retinere. Ad quæstionem redeo, si Vassallus invito Domino possit feudum refutare sive (ut nos loquimur) resignare ad perpetuam remanentiam: Multi negant & hanc pro se rationem adducunt; Quod feudum sit mutuus contractus inter Dominum & Vassallum & sicut mutuo consensu contrahitur, sic mutuo consensu dissolvendus. Alia ratio est, quia Dominus & Vassallus in feudo parificantur & paris conditionis censentur, ut sicut Dominus invito Vassallo feudum ad se revocare non potest, nisi ex delicto aut ingratitudine, Sic nec Vassallus invito Domino refutare. His tamen non obstantibus communis feudistarum opinio est, etiam invito Domino Vassallum refutare sive renunciare feudum posse; Nam revocare feudum sine Vassalli incommodo Dominus non potest; Vassallus si feudum refutaverit, Domini sui conditionem facit meliorem, quod & nostris moribus convenit, nec à Jure Civili dissentit, in quo quilibet favori pro se introducto renunciare potest: Feudum enim licet ex beneficio Domini nascatur, commodum tamen Vassalli solius respicit.

Duæ exceptiones. Duæ tamen sunt exceptiones sive duo casus, in quibus invito Domino, Vassallus feudum refutare non potest: Primus, si Vassallus ligius sit & feudum ligium; neque enim ferendus Vassallus ligius, si velit fidelitatem Domino suo & principi, sub quo natus est, renunciare; Princeps enim pater est totius patriæ, cujus jurisdictioni & cognitioni Vassallus se suam familiam, liberos, bona tam mobilia quam immobilia subjecit aut saltem ex nativitate cum eis omnibus subjectus est; & graviter Principem offendit, qui cupiat ab eo resilire fidemque ei datam paratus est ejurare. Itaque Princeps in hunc Vassallum si fidem mutaverit & alterius Principis clientelæ se mancipaverit, manus injectionem semper retinet, ut possit eum ubicunque invenerit comprehendere, etiamsi ab eo Principe, cui se mancipaverit, legatus venerit, ut à plerisque notatum est.

Bodinus lib. Secundus casus, si antequam Vassallus refutare paratus sit, grave servitium in eum ratione feudi sui, sive grave onus incubuerit, quod ut subterfugiat, feudo suo vel privilegio velit renunciare: Sed in hoc casu non simpliciter prohibetur refutatio, sed tantum ad tempus recusari potest à Domino, donec Vassallus se præsenti gravamine quod ei ex causa præterita ratione feudi incubuit, liberabit; Nam tum refutationem ejus admittendam puto & hæc est ratio cur refutatio Domini de Drumkilbo non fuit admissa, quia onus & gravamen quod antea ei ratione feudi incubuerat, noluisset exolvere; quod si voluisset aut obtulisset, satis validam puto resignationem feudi futuram ad perpetuam remanentiam etiam invito Domino. Eademque ratio in ea secunda Joannis Morison renunciatione, qui civitatem ejurare voluerit post indictam taxationem, quod si solutâ taxatione, privilegio Civitatis renunciare voluisset, admittendus erat etiam invito Civitatis Prætore.

Qualiter feudum ad Dominum ex refutatione redeat. Alia quæstio & ea quidem magna in his refutationibus occurrit, qualiter feudum ad Dominum ex refutatione Vassalli redit, an tale redit quale ab initio à Domino in favorem Vassalli fuerit constitutum, an quale tempore resignationis est: Movet quæstionem, quod cum feudum Domino aperitur, sive pro tempore, ut in minore ætate hæredis, sive in perpetuum, ob delictum, tale semper aperitur, quale ab initio constitutionis erat: Nam tempore custodiæ hæredis, Dominus neque assedationes à Vassallo factas, neq; alienationes aut servitutum constitutiones, si à se causam non habeant, nisi aut ejus consensu factæ sint aut is eas ratas habuerit, tenetur agnoscere, ut superius annotavi: Sic in recognitionibus aut aliis offensionum aut ingratitudinum causis, ob quas Vassallus feudum

feudum ex jure amittit, tale feudum ad Dominum redit, quale ab initio fuerat constitutum, nullâ habitâ Valvassorum aut subvalvassorum ratione. In nostro vero casu refutationis feudi, tale feudum ad Dominum solummodo redire puto, quale apud Vassallum tempore refutationis fuerat, Dominumque omnia onera hæreditaria, quibus Vassallus legittimè feudum gravaverat, teneri agnoscere; Quæ opinio ut sanior, sic nisi recipiatur, fenestram ad omnem nequitiam patefaciet; Nam colludente Domino cum Vassallo & refutatione solemniter in ejus manus facta, subvassallorum omnia jura subvertentur & præbebitur occasio miseros Valvassores fallendi manifesta, si cum Vassallus pecunias ab eis acceperit eosque investierit sive subinfeudaverit, ut facta hæc sua subvertat & inania reddat, in Domini sui manus feudum velit refutare. Nec idem tenendum videtur in aperto per custodiam sive delictum feudo atque in refutatione; nam priora hæc, ratione Juris communis feudorum & ex ejus dispositione procedunt; Naturalis enim ratio suadet, quod ob certam causam concessum est, si ea non sequatur, ut condici possit & si deterius factum sit ut æstimatio præbeatur & sic tale quale à principio fuit præstandum est; Itaque si feudum ob delictum vel ingratitudinem Vassalli ad Dominum redierit, qui id ob servitium tantum & fidem ab initio concesserat, fractâ fide feudum Jure reposcere videtur in ea qualitate, qua concesserat; Si vero hæres Vassalli in custodiâ Domini fuerit ex conditione naturâ feudo inhærente, Dominus feudi fructus omnes (cujusmodi tempore primæ concessionis feudalis à Vassallo percipi poterant) suos faciet, quamdiu Vassallus ob minorem ætatem ad servitia facienda non sit idoneus, ut interea Dominus se de serviente ex fructibus feudi possit providere. Atque in his feudi apertionibus per custodiam vel delictum Dominus suo jure utitur & se authorem tantum sequitur, itaque quale feudum à se authore profectum est, tale ad eum redibit. Aliter vero res se habet, si feudum ex pura donatione aut simulata conventione, ad Dominum redit; nam Dominus pacisci videtur, de tali feudo, quale tum erat, tantum recipiendo, nec ulterius audiendus est, cum authorem tantum habeat Vassallum in hac specie refutationis, itaque eo tantum jure utitur, quod Vassallus habuit, cum refutavit. Et hæc de refutatione ad perpetuam remanentiam. In scripto feudorum Jure, post refutationem, si paternum sit feudum, locus fit agnatis proximioribus, qui à Domino investituram petant, si modo ex primo stipite descendant, sed eo jure nos non utimur.

Altera resignatio est, quæ in favorem dicitur, cum Vassallus suum feudum, quale tum habet, in manibus Domini resignat, non ut apud eum maneat, sed ut Dominus incontinenti alium in eodem investiat; Eodem modo & eâdem formâ quâ Vassallus resignans à Domino investitus fuit; In qua resignatione, non solum Domini præsentis vel saltem ejus qui ab eo potestatem resignationes acceptandi habeat, semper persona est necessaria, sed etiam consensus: Nam sine Domini consensu, talis resignatio non valet; non enim cogendus est Dominus unum Vassallum fortassè sibi ignotum & fidei fortassè dubiæ aut saltem incognitæ in suo feudo & ad sua servitia recipere, nec tenetur voluntatem Vassalli, Dominum mutare cupientis, sequi. Itaque Domini consensus ut interponatur, ex necessitate requiritur. Quod tamen hominum nimium acutorum diligentiâ, hodie penè subvertitur, magno cum Dominorum damno; Nam scio & in actum deduci sæpè vidi, cum Domini consensus impetrari nequit, solere Vassallum colludentem cum eo, cum quo jamdudum de feudi alienatione convenerat; obligationem pro gravi summa ei cui resignare promisit aut omnino constituerat concedere, ut sive ea obligatione in acta publica, quod Registrum dicimus, redactâ, sive sententiâ super ea habitâ, simulatus creditor & verus emptor, discussis bonis moventibus sui debitoris (quæ subtrahi partes curant ne distringantur) feudum ipsum licitationi sive subhastationi subjiciat, præmonitione (ut fieri solet) ad personam simulati debitoris, super feudo ipso & apud crucem principis burgi in Vicecomitatu factâ, licitationeque per quindecem virorum sacramentum deductâ, inde Senatus mandat Cancellariæ custodi, ut præcepta dirigat ad Dominum etiam nolentem & invitum, saltem has artes ignorantem & novum emptorem in tenentem recipiat & investiat Et sic Dominus nisi malit pro tempore vitæ Dominium directum amittere, eum quem non vult sæpè cogitur recipere. Et profecto licet has collusiones simulatè fieri nemo non videt & a jure prohiberi, ac quod majus est, cum simulatio species sic falsitatis; nunquam tamen has licitationes seu subhastationes in judicio rescissas, sub prætextu aut collusionis aut simulationis audivi. Sed ut ad nostras resignationes quæ in favorem dicuntur redeam, non solum præsentia Domini est necessaria, ut dixi, sed etiam consensus: Præsentia, quoniam nisi in mani-

Resignatio in favorem.

manibus Domini fiat renunciatio nihil operatur; per Dominum intelligo & eum qui à Domino speciale mandatum ad hunc effectum habeat, Nam quemadmodum jure civili & Pontificio resignatio seu abdicatio jurisdictionis seu beneficii, nisi in manibus mandantis aut superioris acceptantis fiat, nullum effectum habet; sic etiam jure feudali; cum iniquum sit Dominium cogi in feudo suo sequi voluntatem Vassalli; Et quidem jure civili hoc constat ex Responso Papiniani dum ait: Legatus Cæsaris Præses vel rector provinciæ abdicando se non amittit imperium, quod & Bartolus in omnibus resignationibus ait observandum, sic Episcopus renunciare non potest nisi in manibus Papæ; sed multo major ratio esse videtur in feudo seu jure feudali, cum Dominus semper Dominium directum apud se retineat; nec impune liceat Vassallo, Domino inscio, alienare, Adeo autem resignatio feudi in manus alterius quam domini injure feudali est prohibita; ut nec resignatio in manibus filii Domini, qui in feudo successurus est Patri, quicquam operetur; & licet renunciatio beneficii in manibus Laici jure Pontificio resignantem privet beneficio, & sic cuivis videri possit renunciationem in manibus non Domini superioris sufficere ad amissionem beneficii, Respondeo tamen resignationem illam non ideo damnari, quia in manibus non Domini superioris fiat, quæ certe merito inanis est, sed in odium resignantis, qui Laicum veluti superiorem beneficii Ecclesiastici agnoverit & per resignationem in manibus ejus factam, jura Ecclesiastica graviter offenderit. Secundo dixi, opus in his resignationibus etiam consensu Domini, ut antea monui, ut Dominus resignationem apud se factam acceptet & probet, quod facit per bacilli traditi receptionem & instrumenti in manibus notarii rogationem, nam in jure resignatio à Domino non acceptata non nocet, Acceptata autem resignatione, Dominus immediate tenetur investire eum, in cujus favorem resignatio facta est & pro Vassallo eum agnoscere, præstito fidelitatis sacramento aut si hoc juramentum omittatur (ut fieri apud nos sæpe solet) fidelitate tamen promissâ, quæ tacitè omni feudo inhæret, naturaliter tanquam accidens inseparabile. Quod si Dominus noluerit eum, in cujus favorem resignatio facta est, investire, supplicatione ad Senatum exhibitâ, solent ab eo literæ impetrari, ut Dominus sub pœna rebellionis cogatur intra certum tempus, à senatu pro qualitate negotii temperandum novum hunc Vassallum in tenentem recipere eique investituram concedere, nec quicquam de fructibus lucrabitur ratione nonintroitus, quamdiu feudum in manibus ejus est, cum ipse sit causa hujus nonintroitus & proinde in mora: Quod si mora aut cessatio, ex parte ejus qui investituram accipere debet, intervenerit, Dominus quam optimo jure fructus suos interea facit. Quod si interim resignantem pœnituerit & novam resignationem in manibus Domini sui fecerit, in favorem alterius, quam cujus prior resignatio facta est, dominusque huic posteriori possessionem tradat, eumque primum investiat, uter alteri præferendus sit, dubitari sæpe vidi: Nam in beneficiis Ecclesiasticis, à quibus ad beneficia feudalia commodè satis argumenta deduci possunt, si patronus, qui jus præsentandi habet, unum ordinario præsentaverit & hic dum examinatur moram trahit, interea Patronus alium præsentaverit, Episcopi est electio, cui velit gratificari & cui velit collationem sive institutionem canonicam concedere & si posteriori primam collationem concesserit, is in eo beneficio in perpetuum præferetur, licet alius prior præsentatus fuerat: Similiter in beneficiis feudalibus, quoties duplex resignatio facta est in favorem duorum diversorum, una prior, altera posterior, videtur in arbitrio Domini, quem velit in Vassallum recipere, præcipuè in feudo, quod ad Dominum superiorem pertinet & sine cujus consensu neuter jus reale in feudo prætendere potest & sic locus ei erit cui velit gratificari. Quemadmodum in duplici feudi concessione qui prior investituram id est sasinam acceperit, præferetur & in alienatione facta duobus prior à Domino confirmatus videtur præferendus. Præterea quod in titulo de investitura monui, investituram esse unicum actum, ex duabus partibus constantem nempe ex charta ut loquimur & sasina Et quod ex charta (quæ tamen continet omnimodam & plenariam dispositionem cum renunciatione illius juris quodcunque concedens disponere poterat) non detur actio, nihilque ad eum qui recipit, transit, donec sasina sequatur, ita ut in eo judicio, investitura non dicitur, nisi utraque sequatur; idem in hoc casu repeto nempe resignationem hanc ex tribus constare partibus, Prima est renunciatio personæ resignantis in favorem alterius, Secunda est Domini acceptatio, tertia traditio & investitura illi facta, in cujus favorem resignatio facta est: Nec quicquam primam hanc resignationis partem, quæ est renuntiatio in manibus Domini operari, nisi totus actus

Quæ à Domino in his renunciationibus sunt facienda.

Si Dominus post acceptatam resignationem investire noluerit

actus sequatur & absolvatur, secundùm illud D. Marci responsum ex Lucano Poeta descriptum, Nil actum credens si quid superesset agendum; Itaque meo judicio ille præferendus erit, qui totam illam resignationem simul & tanquam unicum perfectum actum conjunget; nec quicquam ex ea actum putet, donec aliquid agendum superest, donec actus ille ex omnibus suis partibus completus & perfectus fuerit & si pars aliqua non fuerit impleta, totum actum cadere sive rescindi oportere. Tertia ratio quæ pro hac opinione facere videtur, ex Jure Civili depromitur; nam Dominium ex Jure Civili nunquam amittitur, nisi alteri acquiratur, ut disertè vult Papinianus, dum ait, nec utilem actionem ei tribui oportet, cum sit iniquissimum auferri Dominium, quod usus non abstulit, neque enim intelligitur amissum, quod alteri non est oblatum, oblatum (inquit glossa) quæsitum, adeo ut nunquam Dominium censeatur amitti, nisi alteri acquiratur; Pro eadem est opinione Bartolus, eamque propositionem tanquam Juris indubitati proponit & confirmat. Quid enim si hic, in cujus favorem facta est resignatio, nolit recipere? An apud Dominum remanebit? In qua nemo erit sententia, neque enim hoc agebatur, ut Domino aliquid acquireretur: neque is acquirit in cujus favorem facta est resignatio, nam invito & contradicenti nihil acquiritur: immo quod majus est, etiamsi ignoraverit factam resignationem in suum favorem nihil adhuc acquirit; nam ignorantiâ dominia rerum non acquiruntur, nisi per servum, procuratorem aut filiumfamilias. Si ergo ei nihil adquiri posset, licet resignans & Dominus consenserit, Hic acceptando, ille resignando, nihil factum puto, nec resignantem dominio privari; Fateor cum Bartolo tamen, aliud esse in renunciatione possessionis, quæ solo animo, multo magis ex alicujus renunciatione amittitur, nec superioris consensu hic opus est, ut in manibus proprietarii fiat: Licet si Ulpiano hic credimus, ne possessio quidem amittitur, nisi alii acquiratur, nempe ei in cujus favorem renunciatio facta est: Sed in dominio non idem ex Jure Civili, nisi fortè qui sunt speciales casus, veluti si quis rem pro derelicto habeat, nam amittit ille dominium antequam alteri acquiratur. At cum quis id dat & disponit, quod aliàs non esset concessurus, nisi eâ conditione ut ad alterum perveniat, si is accipere recusaverit, Puto in hoc casu, dominium apud priorem Dominum manere, non obstante resignatione, quia resignatio hæc est sub modo, nempe in favorem alterius; qui si favorem hunc agnoscere nolit, apud priorem Dominum remanet & est quasi conditio implicita resignationi, quæ si non sequatur, licet reliqua intervenerint, nihil actum puto ut in hæreditatibus & legatis fieri videmus. Nam si is, qui hæres à testatore institutus est, noluerit agnoscere vel adire hæreditatem, remanet hæreditas apud defuncti hæredes ab intestato; ut qui legatum agnoscere non vult, hæredi, ad quem prius pertinebat, relinquit. Quod autem dixi errantem aut ignorantem non acquirere in errante sequutus sum Ulpiani verba, De ignorante limitandum est. Quædam enim sunt quæ ignorantes aliquando acquirimus, nam fiscus bona damnatorum acquirit etiam ignorans, quod in favorem fisci introductum est, cum delictorum pœnæ & supplicia non semper fisco innotescunt, ita neque sasinâ hic opus est in immobilibus, nec possessione & apprehensione in mobilibus. Sic ex testamento ignorantibus bona acquiruntur favore ultimarum voluntatum, qui quidem favor & in Ecclesiis & civitatibus militat, quæ utraque etiam ignorantes acquirunt. Secundùm igitur meam opinionem, hæc regula procedit, resignantem à dominio feudi non cadere nisi in cujus favorem resignatio facta fuerit, eam receperit, quod fieri non potest, nisi ipsa resignatio, acceptatio & nova investitura ejus, in cujus favorem facta est, unicus tantum esset actus, cujus pars non impleta, totum actum reddit imperfectum, nihilque fiat quamdiu aliquid superest agendum: Pænitentiæ itaque locus erit, licet resignatio in manibus Domini fiat, si alteri nondum facta sit traditio, posseque renunciantem quasi nondum devestitum, de novo in manibus sui Domini resignare in favorem alterius à priore, qui primò acceptans investituram, si prius investitus à Domino fuerit, priori erit præferendus. Scio tamen hodie à Senatu aliter observari & ex resignatione sola devestiri resignantem, licet is in cujus favorem facta sit, nihil inde consequutus sit: Id obtinuit primus vir sanè magnus David Macgilleus, inter advocatos tum primus & postea Regius advocatus factus, sed non sine magna controversia in quæstione cujusdam Perthensis, in cujus favorem cum prius resignatio facta fuisset, nihilque ex eo sequutum, postea annis ferè viginti idem; quasi inanis fuisset resignatio prima, alteram in favorem filii sui fecerat. Quæ tamen posterior resignatio irrita declarata est à Senatu, quasi ab eo facta qui jus & potestatem resignandi non haberet, cum per priorem resignationem devestitus, omnem à se potestatem abdicasset: Ante quod Senatus decretum, nunquam à majoribus nostris

An ignorantes acquirant & quando.

nostris fuit dubitatum, quin si ex priore resignatione, quasi ex imperfecto & invalido actu nihil sequutum fuerat, posse de novo resignationem fieri in favorem alterius, Isque qui primo sasinam recuperaverat, præferendus erat: Quam opinionem adjuvat & illud quod à nobis Titulo de investitura dictum est, Si duplex charta aut titulus intervenerit, priorem esse eum qui investituram, id est sasinam primus acceperit, neq; enim ego hanc resignationem plus juris habere puto, quam ipsam chartam, quæ à Domino fit de feudo, per resignationem in ejus manibus vacante; qui si duas diversas fecerit duabus personis, quæ prior sasinam acceperit, præferenda est. Licet ab aliquot annis invaluit, ut per resignationem quis ita devestiatur, si per Dominum acceptata sit, ut aliam Dominus dispositionem facere non possit, cogique posse Dominum ad eum investiendum, in cujus favorem resignatio facta prius fuerit, quasi duo essent continui & discreti inter se actus, quorum unusquisque per se suam habet potestatem & effectum; Sed non tam considerandum est, quid ab his viginti annis observatum est, (nam ulterius nisi vehementer fallor exemplum non habemus) quam quid in ratione positum, nam si admittamus Vassallum per priorem resignationem omnino devestiri, si is in cujus favorem facta est, recusaverit; Non video quomodo resignans ad suum feudum redire possit; nam contra Dominum pro retractanda resignatione, vix video actionem posse competere, cum Vassallus sciens & prudens refutationem fecerit & Dominus nihil promiserit, nec ex ulla obligatione Vassallo devestito teneatur: Itaque sequatur id quisque quod rationi putat convenire, mihi hæc antiqui Juris & consuetudinis novatio omnino non placet. Sequitur & alia quæstio quæ licet ex priori dependeat eandemque videatur dubitationis rationem continere, à nostris tamen hodie nullatenus in dubium vocatur, An hæc traditio, quæ secundæ personæ danda est, fieri debeat incontinenti, an ex intervallo: Nam stipulatio nihil aliud est quam unius partis interrogatio alterius responsio & ex his duabus ita constituitur, ut si alterutra defecerit, tollitur tota stipulatio, quod non incommodè, ad ea quæ de renunciatione nuper diximus potest transferri: At in stipulatione, nisi incontinenti alter responderit, nullam stipulationem contrahi putamus: Juxta regulam hanc, quam ponit Ulpianus, qui præsens interrogavit, si antequam sibi responderetur discessit, inutilem facit stipulationem: si vero præsens interrogavit & antequam responderetur, discessit & reverso responsum est obligatur, intervallum enim medii temporis modicum, stipulationem aut obligationem non vitiat. Illud autem intervallum medii temporis intelligo, si nullus actus extraneus in medio interveniat, qui obstet stipulationi; neque enim obstat, si vel ex naturæ necessitate, vel quid ad naturam contractus fiat; nam utroque casu, non interrumpitur actus ipse. Bartolus illud intervallum spacio unius diei moderatur; & sanè Dominus qui accipit resignationem, solet imaginariam investituram in ipso tempore tradere, præbendo nempe immediatè, quem receperat à resignante, bacillum sive virgulam ei in cujus favorem facta est resignatio: Et hoc apud nos adhuc locum habet, licet alioquin nullum certum tempus definiatur, intra quod Dominus debeat investituram novo Vassallo facere, putantque nostri sufficere, si quocunque tempore Domino vivo & eo in cujus favorem resignatio facta sit, investitura nova sequatur, licet qui resignaverit mortuus fuerit, quod quandam habet in se difficultatem. Hæc de resignatione quæ in manibus Domini superioris fit.

De renunciatione simplici & quod duplex sit ejus forma.

Alterum membrum divisionis, quam supra posui, est renunciatio simplex, quæ vel expressa est vel implicita per consensum; Expressa renunciatio vel fit per contractum, obligationem aut quid ejusmodi: vel ante judicem aut notarium publicum, ubi Vassallus simplicia verba hæc aut scribit aut profert, Tali feudo & omni juri mihi in eo competenti in favorem tuam renuncio: In hac quæstione duo sunt consideranda; Primum, an per talem renunciationem Dominium rei renunciatæ transferatur in eum, in cujus favorem fit. Secundum, an saltem ea renunciatio, si non transferat Dominium in eum cui fit, renunciantem devestiat. Quod ad primum attinet, neminem in ea opinione futurum existimo, ut putet renunciationem simplicem, quæ non fit in manibus Domini superioris, esse habilem modum transferendi feudi sive dominii, alioqui vanum esset quod rescripserunt Imperatores, Dioclesianus & Maximinianus, traditionibus & usucapionibus non nudis pactis Dominia rerum transferri, ubi nuda pacta vocat, quæ non sunt traditione vestita (ut renunciationes tantum nuda pacta esse vult Bartolus) & ita ex jure antiquo Cæsareo, cum nondum utilis & directi Dominii nomina cognita essent; Sed postquam jus feudale in Europæis gentibus radices agere cœperat & superioris & inferioris Dominii voces in usum irrepserant, multo minus Dominii translatio, sive investitura sine

An simplex renunciatio devestiat renunciantem, licet non fiat in manibus Domini.

indu-

inductione in possessionem admittitur, alioqui quorsum investituræ aut sasinæ nomina, aut quis earum usus, si sine eis Dominia feudorum rite de uno in alium Vassallum transferri possunt, & sane si quid tale apud nos admitteretur, pleraque incommoda sequerentur & quidem totus cancellariæ usus cessaret; ac nullus de jure suo certus fieret, sive emere sive permutare sive donare aut dono accipere voluerit, quin ei agenti occurret semper exceptio renunciationis privatæ, Adde si quis authorem suum velit Dominum fuisse probare, ut in multis actionibus necesse est & tantum renunciationem vel simplicem contractum pro renunciatione in judicium producat, nemini sano videbitur probasse intentionem suam de Dominio: Et si quis procuratorem suum constituerit ad renunciandum & hæc verba expresserit: prout tenore præsentium renunciat, etiam antequam procurator mandato usus fuerit apud Dominum aut Dominus acceptaverit, poterit quis jure dicere constituentem ante resignationem devestitum esse, cum in ipso mandato se renunciasse expresserit & infinita alia incommoda occurrerent: Itaq; meo judicio non transfert dominium, nisi in manibus domini superioris acceptantis & non recusantis fiat. Secunda in renunciatione simplici quæstio magis ardua & difficilis est, nempe si talis renunciatio non videatur esse habilis titulus transferendi rerum dominia, an saltem sufficiat ad devestiendum renunciantem, qui de injuria quæri non potest, cum nihil ei nisi volenti fiat, sic tamen breviter resolvendum existimo, Si hæc renunciatio ex sententia procedat, ut in redemptionibus fieri videmus, cum sententia fertur terras ritè esse redemptas, eumq; qui prius investitus fuerit, eis renunciare debere, per hanc tamen renunciationem, nihil qui redemit consequetur, nec ullum jus hæreditarium in re redempta habebit, donec per literas Senatus à domino superiore, à quo literam regressus habuit, rursus & de novo investiatur, ut supra monui: Idem de voluntariis redemptionibus prædiorum & etiam annuorum redituum; Nam renunciatio ejus qui fuit ante sasitus, ad eum devestiendum sufficit, non tamen ut redemptorem investitum faciat, si modo res alienata de domino superiore tenta fuerat; quod si de ipso alienante tenebatur, sola renunciatio hic tam ad devestiendum eum qui prius investitus erat, quam ad consolidationem dominii utilis cum directo sufficit & hoc in sententia redemptionis tantum; At extra judicium, præcipuè extra præsentiam partis, simplicem renunciationem devestire renunciantem non puto, cum nihil ad alium perveniat ex ea renunciatione, neq; enim dominium, ut antea monui, uni amittitur, donec alii acquiratur. In renunciatione tamen juris, quod in obligatione consistit & in quo sasina non est necessaria, ut in reversionibus, obligationibus hæreditariis aut eis quæ ad jus aliquod hæreditarium pertinent, veluti in servitutibus & similibus oneribus quæ feudū ipsum non trahunt secum, sed tantū jus in feudo, puto simplicem renunciationē sufficere; Prodest autē hæc renunciatio omnibus jus habētibus in re sive feudo, veluti renūciatio in favorē ejus qui sasitus est, proderit usufructuario licet causā ab eo nō habeat; alioqui renūciationes hæ tam apud nos quā vicinos nostros, apud quos relaxationes dicuntur, stricti sunt juris: adeo ut renunciatio sive relaxatio omniū actionū personaliū, quas quis habet contra debitorē non extēdatur ad reales, ut nec e contra. Ad mistas tamē actiones, quæ partim reales sunt, partim personales, utravis apud vicinos nostros sufficit, adeo ut si creditor omnes actiones personales contra debitorē relaxet sive renunciet, vindicanti tamē rem suā actione reali, non obstabit exceptio; At in actione bonorum raptorū & similibus, exceptio renunciationis omnium actionū personaliū obstabit; etiam si pro his bonis tam actionē realē quā personalē habuerat qui renunciat: Neq; renunciatio omniū actionū tam personaliū quam realiū, quas quis habet, tollit vel apud eos vel fortè nec apud nos actionem de felonia aut de gravi crimine quod morte punitur: Immo quod magis mirum est, si quis omnibus actionibus in genere renunciaverit & actio in rem judicatam transierit, non videtur, executioni rei judicatæ renunciasse; nam executio jam non est actio. Et hæc brevibus de renunciatione simplici expressa, mea est sententia, cui cum maximè ex jure Anglorum assimulari videantur, quas vocant relaxationes, non abs re erit hic paululum sistere, ut explicatā ratione, quam in his Angli videntur observare, discrimen aliquod hâc in parte inter jura nostra & jura Anglorum illucescat, atq; ut discrepantia vel contraria juxta se posita magis innotescant. Quæcunq; autem ex jure Anglorum huc attulero, Litteltonum ferè ubiq; probatissimum authorē atq; apud eos plurimæ fidei, sequar: Ac in primis quod Joannes Perkensis pro dubio relinquit, ego puto apud eos satis manifesti juris esse, feudi tenentem sive simplicis sive talliati, qui feudum aliquod tenet sibi & hæredibus simpliciter vel sibi & hæredibus de corpore suo &c. feudum refutando domino vel renunciando aut resignando in manibus domini, nihil penitus agere, nec feudo feudive possessione sive, ut loquitur, libero tenemento devestiri intelligi, nisi domino fun-

De Jure Anglorum in renunciationibus quas relaxationes vocant.

di possessionem tradiderit, quod liberare sasinam dicunt, sicut alteri cuilibet, in quem rei dominium ac liberum tenementum transfertur inconsulto domino, quem dominus novũ tenentem post notificationem sibi factam servitiaq; à retrodebita persoluta & homagium sive fidelitatem præstitam agnoscere tenetur ac super eo districtionem advocare; apud nos (ut nuper dixi) idem penè observatur & traditionem baculi aut alicujus tesseræ pro traditione possessionis sumimus; nam nisi aliqua possessionum traditio intercesserit, saltem symbolum aliquod pro ea, renunciatio neq; ex jure nostro neq; jure civili valet. Hæc traditio tam in hæreditariis titulis quam usufructibus requiritur, non autem in locationibus pro termino annorum; Atq; talis resignatio in manibus domini, apud illos, sursum redditio dicitur, per quam feudum (in quã) in dominũ tenens transferre nequit, nisi sit unũ ex rusticis illis feudis ignobilibus, quæ vocant Copieholdes, hoc est, tenuras per copiã rotuli curiæ: per illã etiam sursum redditionẽ, apud illos, finiuntur status ad terminũ vitæ vel annorũ (quos vocant status particulares feudo suppositos) si à tenentibus resignentur sive sursum reddantur in manibus eorũ qui habeant vel proprietatẽ vel proximam quamlibet reversionem vel remanentiam majorem eam quidem, quæ veluti in se absorbere valeat statum hunc resignandum sive sursum reddendum: Nam non tantum jus in re, is in cujus favorẽ renunciatio facta est, habere debet, sed etiam tale, quod juris renunciantis sit capax; nam frustra, ut dixi, fit in ejus favorẽ, qui nullũ jus in re habet, cũ renũciatio per se nec ex jure civili, nec nostro, fit modus habilis transferendi rerũ dominia in quoscũq; nisi in eos qui vel dominiũ vel jus quod dominii capax sit, habeat. Dixi juris renũciantis capax, nam aliàs nõ valet juris illius renũciatio magis in ejus persona, si nõ sit capax, quã extranei, veluti si quis in feudo investitus, aliũ in annuo reditu investiret & postea feudũ suũ in favorẽ ejus, qui annuũ reditũ habet, renũtiaverit, licet is qui annuũ reditũ habet, jus aliquod in feudo habeat, nempe annuũ reditũ, tamẽ renunciationis ipsius feudi hic annuus reditus nõ est capax, cũ annui reditus dominus, jus renũciationis totius feudi capere ex simplici renũciatione nõ possit. Sed ne error in nominibus noceat, reversio terrarũ, apud eos, dicitur proxima successio, post mortẽ ejus qui præsens possidet, cũ latè sumitur; sed cũ strictè, significat reditionẽ quasi aut circũductionẽ ad dominũ qui investiit (illi forfaturã vocant) aut ejus hæredes propter delictũ vassalli aut defectũ hæredũ. Remanẽtia autẽ est jus terrarũ in aliquẽ collatũ post terminũ cõductionis aut alterius tituli, ad annos aut vitã duraturi, finitũ & in hoc differt à reversione, quia reversio fit propriè ad dominũ, & ejus hæredes, unde jus primo derivatur; remanẽtia autẽ ad tertiũ aliquẽ qui neq; dominus neq; tenens instanter est, Hæc ne in nominibus labamur. Idẽ si quis sasitus in favorẽ coloni renũciaverit, licet hic colonus ad vitã habeat, renũciatio tamẽ nihil operatur. Resignatione etiã sive sursũ redditione finitur annuus reditus, si charta sive scriptũ (quod vocant factũ) in manibus liberi tenentis retrotradatur: eodẽq; modo quælibet servitutes prædiales ut cõmunia pasturæ, corrodia & hujusmodi extingui solent nõ minus quam per relaxationẽ. adeoq; refutationes sive resignationes nostræ à feudis Anglorũ alienæ sunt; nec tenẽtes liberũ tenemẽtũ cum dominio aliter quã per traditionẽ possessionis, quã liberationẽ vocant, cõsolidant & versâ vice solo pacto renũciationis domini tenẽtibus suis jus omne dominii relaxant, ut loquũtur. In eorũ autẽ relaxationibus, quarũ causa hæc facta fuit digressio, pro generali regula tenent, quod nemini prodesse possit relaxatio aliqua, nisi ei fiat qui vel liberum tenementũ habeat de facto vel ex lege, ut hæres ante introitũ in fundũ à morte defuncti, cui tunc ritè fiet relaxatio, etiamsi hic hæres apparens in primo gradu non sit successurus sed vel in secundo vel in tertio & hæc renũciatio etiã gradu prioribus proderit, vel statũ in facto aliquẽ libero tenemento æqualẽ super eodẽ suffultũ vel etiam ei à tenente ad terminũ annorũ fiat, ab eo qui proximã illius habeat reversionẽ sive remanentiã, quæ magis agnoscitur propter immediatã tenurã, ut vocãt, privitatẽ, quæ inter eos est, quã propter jus aliquod in re quod habeat tenẽs ad terminũ annorũ ad recipiendã atq; sustinendã hujusmodi relaxationẽ. Tria autem genera habent relaxationũ juxta triplicẽ eorũ operationẽ, vel enim operantur per augmentationẽ vel per transpositionẽ vel per extinctionẽ. Per augmentationem status intelligitur relaxatio, cum proprietarius sive reversionarius quilibet, ut eorũ vocabulis utar, sub se minorẽ statũ habenti relaxat; ac secundum verba relaxationis, majorẽ statũ ei confert, Si enim simpliciter fiat tenenti ad terminũ annorum sine mentione hæredum, is habebit liberum tenementum pro tempore vitæ suæ (qui major status illorum jure æstimatur quolibet termino annorum etiam longissimo) aut si relaxatio illi fiat & hæredibus de corpore, habebit feudum talliatum, vel si illi fiat & hæredibus simpliciter, habebit feudum simplex. Idemque si fiat tenenti ad terminum vitæ, nisi quod si ei fiat simpliciter, nihil operatur, majorem enim statum quam prius habuit, ei

Quid Reversio apud Anglos significet.

Quid Remanentia.

ei non concedit: Ac similiter, Si is qui feudi reversionem ine possessionis, ipso jure ad fisrem feudi talliati determinationem, tenenti talliæ re axet & tur, locum habet, cum Rex se qui talliam habuit, nunc duplex habebit feudum talliatum, m dem in Ecclesia & civitate; corpore, cum remanentia sibi & hæredibus quibuscunque : Norem introductum est, ut superveniens extinguet talliam, quin ex ratione statuti West. 2. dem apprehensa, quota Si alienatione feudum discontinuatum fuerit (hæc enim eorum est loquribus aut privilelia competet remedium actionis secundum formam doni, quam vocant ultima voluntate nihil aliud est nisi forma brevis, qua hæres ex tallia investit extraneum in hæreditatem liatis, quo casu hæres talliæ habet breve formedon ut jus suum recuperet ; in fine posdes talliæ apud eos sunt tantum custodes nec in præjudicium aliarum personarum favoralia contentarum poterunt alienare. Secunda species relaxationum est per transpositionem eamque duplicem, vel status vel juris; Relaxatio per transpositionem status est, cum duo junctim tenentes sunt unius feudi vel termini vitæ vel annorum, quorum unus alteri relaxat & sic totum suum statum in alterum confert: Relaxatio per transpositionem juris est, cum quis de feudo ac libero tenemento deturbatus ac (ut loquuntur) dissaisitus fuerit ac deturbatus, deturbatori jus suum relaxat, quod si vel in momentum fiat in perpetuum remanebit; iste enim deturbator in jure feudum simplex utcunque violentum habere censetur, nec enim minorem statum sibi ascribere poterit, ac suæ esse injuriæ arbiter, ut practici dicunt, nul poit apportioner son tort; unde cum feudum simplex & liberum tenementum habeat etsi injuria, relaxatio illius qui jus habet superveniens, possessionem suam ac statum omnem legittimum efficiet; Si autem deturbator, ante relaxationem aliquam, liberum tenementum alteri liberaverit ad terminum vitæ, cum variis remanentiis ad vitam vel in tallia sibi reservatâ reversione feudi simplicis vel eo etiam ad remanentiam alteri relicto, si cuilibet omnium horum relaxatio facta fuerit, omnibus proderit ac status omnes hosce catenatos, invicem corroborabit; sin vero à deturbatore aliquis conduxerit ad terminum annorum &c. ac deturbatus conductori relaxaverit neque proderit conductori nec deturbatori nec cuilibet alteri super hac conductione remanentiam habenti, terminus enim annorum tam exiguus status censetur in illorum jure ut relaxationem juris transpositiam sustinere non valeat. Tertia species relaxationum est per extinctionem, ut in casu à quo cœpimus, cum dominus feudi tenenti dominium quod vocant, relaxat, vel aliquis reditum habens onerarium è feudo progredientem vel aliam servitutem ut communia pasturæ, corrodia & hujusmodi, vel etiam reditus servitii ut qui in antiqua concessione (feudi ante statutum Quia emptores terrarum cum feudorum tenuras creare liceret) pro canone reservabantur vel adhuc hodie reservantur super concessione termini annorum vel ad vitam vel feudi talliati, cujusmodi reditus coincidentes sunt reversioni vel remanentiæ & eam concomitantur, quemadmodum illi antiqui reditus servitii dominicales coincidentes sunt dominio, qui si à dominio remanentia vel reversione separentur, naturam reditus servitii amittunt ac reditus fiunt onerarii : quæ inquam omnia si relaxantur, liberum tenementum habenti, prorsus extinguuntur & intereunt atque ideo hæc dicuntur relaxari per extinctionem, quod is cui relaxantur ea percipere nequeat, nemo enim sibi servire aut sibi reditum vel servitutem quamlibet è suo fundo præstare potest: non autem ideo, quod ab eo qui relaxavit penitus decedant; hoc enim pacto secundæ relaxationes per transpositionem, dici possent per extinctionem fieri, cum is qui relaxavit, nullum jus retineat, sed penitus ab omni suo jure se semper separet, illud tamen non extinguitur, sed in alium transfunditur; nam pro regula tenent, quod jus non potest mori. Et hæc paucis de jure Anglorum.

Nunc ut ad propositum redeamus, superest ut de consensu dicamus, an hic ad dominii translationem per se & solus sufficiat Exempli causâ, Si quis verus Dominus, non domino alienanti consenserit, an hic consensus nudus dominium transferat; Causam dubitationis præbet regula juris, aliud est vendere, aliud vendenti consentire & ex jure nudus consensus alienationem non inducit neque ad amissionem dominii sufficit, Ulpianus ait, & licet in textu denotetur advocati ignorantia in jure sibi competenti, tamen Bartolus ibidem ait idem esse si advocatus sciverit neque consensum sufficere ad amissionem dominii, cum in omni etiam nudo pacto, consensus duorum interveniat, neque tamen ex nudo pacto vel actio oritur vel dominium transfertur, quod majus est. In contrarium tamen videtur jus feudale esse, ubi plane asseritur, si is ad quem feudum per successionem jure obvenire debet, consenserit eos investire, ad quos secundum rectum morem feudum non pertinet, nullo modo ad eum repetendum regressum habebit, ergo concludere quis

An consentiens rei suæ alienationi à dominio ejus cadat.

Tt 2 potest

di possessionem tradiderit, quod liberare sasinam dicunt, sicut alteri cuilibet, in quem rei dominium ac liberum tenementum transfertur inconsulto domino, quem dominus novũ tenentem post notificationem sibi factam servitiaq; à retrodebita persoluta & homagium siue fidelitatem præstitam agnoscere tenetur ac super eo districtionem advocare; apud nos (ut nuper dixi) idem penè observatur & traditionem baculi aut alicujus tesseræ pro traditione possessionis sumimus; nam nisi aliqua possessionum traditio intercesserit, saltem symbolum aliquod pro ea, renunciatio neq; ex jure nostro neq; jure civili valet. Hæc traditio tam in hæreditariis titulis quam usufructibus requiritur, non autem in locationibus pro termino annorum; Atq; talis resignatio in manibus domini, apud illos, sursum redditio dicitur, per quam feudum (in quã) in dominũ tenens transferre nequit, nisi sit unũ ex rusticis illis feudis ignobilibus, quæ vocant Copieholdes, hoc est, tenuras per copiã rotuli curiæ: per illã etiam sursum redditionẽ, apud illos, finiuntur status ad terminũ vitæ vel annorũ (quos vocant status particulares feudo suppositos) si à tenentibus resignentur sive sursum reddantur in manibus eorũ qui habeant vel proprietatẽ vel proximam quamlibet reversionem vel remanentiam majorem eam quidem, quæ veluti in se absorbere valeat statum hunc resignandum sive sursum reddendum: Nam non tantum jus in re, is in cujus favorẽ renunciatio facta est, habere debet, sed etiam tale, quod juris renunciantis sit capax; nam frustra, ut dixi, fit in ejus favorẽ, qui nullũ jus in re habet, cũ renũciatio per se nec ex jure civili, nec nostro, sit modus habilis transferendi rerũ dominia in quoscũq; nisi in eos qui vel dominiũ vel jus quod dominii capax sit, habeat. Dixi juris renũciantis capax, nam aliàs nõ valet juris illius renũciatio magis in ejus persona, si nõ sit capax, quã extranei, veluti si quis in feudo investitus, aliũ in annuo reditu investiret & postea feudũ suũ in favorẽ ejus, qui annuũ reditũ habet, renũtiaverit, licet is qui annuũ reditũ habet, jus aliquod in feudo habeat, nempe annuũ reditũ, tamẽ renunciationis ipsius feudi hic annuus reditus nõ est capax, cũ annui reditus dominus, jus renũciationis totius feudi capere ex simplici renũciatione nõ possit. Sed ne error in nominibus noceat, reversio terrarũ, apud eos, dicitur proxima successio, post mortẽ ejus qui præsens possidet, cũ latè sumitur; sed cũ strictè, significat reditionẽ quasi aut circũductionẽ ad dominũ qui investiit (illi forfaturã vocant) aut ejus hæredes propter delictũ vassalli aut defectũ hæredũ. Remanẽtia autẽ est jus terrarũ in aliquẽ collatũ post terminũ cõductionis aut alterius tituli, ad annos aut vitã duraturi, finitũ & in hoc differt à reversione, quia reversio fit propriè ad dominũ, & ejus hæredes, unde jus primo derivatur; remanẽtia autẽ ad tertiũ aliquẽ qui neq; dominus neq; tenens instanter est, Hæc ne in nominibus labamur. Idẽ si quis sasitus in favorẽ coloni renũciaverit, licet hic colonus ad vitã habeat, renũciatio tamẽ nihil operatur. Resignatione etiã sive sursũ redditione finitur annuus reditus, si charta sive scriptũ (quod vocant factũ) in manibus liberi tenentis retrotradatur: eodẽq; modo quælibet servitutes prædiales ut cõmunia pasturæ, corrodia & hujusmodi extingui solent nõ minus quam per relaxationẽ. adeoq; refutationes sive resignationes nostræ à feudis Anglorũ alienæ sunt; nec tenẽtes liberũ tenemẽtũ cum dominio aliter quã per traditionẽ possessionis, quã liberationẽ vocant, cõsolidant & versâ vice solo pacto renũciationis domini tenẽtibus suis jus omne dominii relaxant, ut loquũtur. In eorũ autẽ relaxationibus, quarũ causa hæc facta fuit digressio, pro generali regula tenent, quod nemini prodesse possit relaxatio aliqua, nisi ei fiat qui vel liberum tenementũ habeat de facto vel ex lege, ut hæres ante introitũ in fundũ à morte defuncti, cui tunc ritè fiet relaxatio, etiamsi hic hæres apparens in primo gradu non sit successurus sed vel in secundo vel in tertio & hæc renũciatio etiã gradu prioribus proderit vel statũ in facto aliquẽ libero tenemento æqualẽ super eodẽ suffultũ vel etiam ei à tenente ad terminũ annorũ fiat, ab eo qui proximã illius habeat reversionẽ sive remanentiã, quæ magis agnoscitur propter immediatã tenurã, ut vocãt, privitatẽ, quæ inter eos est, quã propter jus aliquod in re quod habeat tenẽs ad terminũ annorũ ad recipiendã atq; sustinendã hujusmodi relaxationẽ. Tria autem genera habent relaxationũ juxta triplicẽ eorũ operationẽ, vel enim operantur per augmentationẽ vel per transpositionẽ vel per extinctionẽ. Per augmentationem status intelligitur relaxatio, cum proprietarius sive reversionarius quilibet, ut eorũ vocabulis utar, sub se minorẽ statũ habenti relaxat; ac secundum verba relaxationis, majorẽ statũ ei confert, Si enim simpliciter fiat tenenti ad terminũ annorum sine mentione hæredum, is habebit liberum tenementum pro tempore vitæ suæ (qui major status illorum jure æstimatur quolibet termino annorum etiam longissimo) aut si relaxatio illi fiat & hæredibus de corpore, habebit feudum talliatum, vel si illi fiat & hæredibus simpliciter, habebit feudum simplex. Idemque si fiat tenenti ad terminum vitæ, nisi quod si ei fiat simpliciter, nihil operatur, majorem enim statum quam prius habuit, ei

Quid Reversio apud Anglos significet.

Quid Remanentia.

ei non concedit: Ac similiter, Si is qui feudi reversionem sive remanentiam habet expectantem feudi talliati determinationem, tenenti talliæ relaxet & hæredibus suis simpliciter, is qui talliam habuit, nunc duplex habebit feudum talliatum, nimirum sibi & hæredibus de corpore, cum remanentia sibi & hæredibus quibuscunque: Non enim feudum simplex superveniens extinguet talliam, quin ex ratione statuti West. 2. de donis conditionalibus Si alienatione feudum discontinuatum fuerit (hæc enim eorum est locutio) hæredi talliæ competet remedium actionis secundum formam doni, quam vocant formedon, quæ nihil aliud est nisi forma brevis, qua hæres ex tallia investit extraneum in terris suis talliatis, quo casu hæres talliæ habet breve formedon ut jus suum recuperet; nam hæredes talliæ apud eos sunt tantum custodes nec in præjudicium aliarum personarum in tallia contentarum poterunt alienare. Secunda species relaxationum est per transpositionem eamque duplicem, vel status vel juris; Relaxatio per transpositionem status est, cum duo junctim tenentes sunt unius feudi vel termini vitæ vel annorum, quorum unus alteri relaxat & sic totum suum statum in alterum confert: Relaxatio per transpositionem juris est, cum quis de feudo ac libero tenemento deturbatus ac (ut loquuntur) dissaisitus fuerit ac deturbatus, deturbatori jus suum relaxat, quod si vel in momentum fiat in perpetuum remanebit; iste enim deturbator in jure feudum simplex utcunque violentum habere censetur, nec enim minorem statum sibi ascribere poterit. ac suæ esse injuriæ arbiter, ut practici dicunt, nul poit apportioner son tort; unde cum feudum simplex & liberum tenementum habeat etsi injuria, relaxatio illius qui jus habet superveniens, possessionem suam ac statum omnem legittimum efficiet; Si autem deturbator, ante relaxationem aliquam, liberum tenementum alteri liberaverit ad terminum vitæ, cum variis remanentiis ad vitam vel in tallia sibi reservatâ reversione feudi simplicis vel eo etiam ad remanentiam alteri relicto, si cuilibet omnium horum relaxatio facta fuerit, omnibus proderit ac status omnes hosce catenatos, invicem corroborabit; sin vero à deturbatore aliquis conduxerit ad terminum annorum &c. ac deturbatus conductori relaxaverit neque proderit conductori nec deturbatori nec cuilibet alteri super hac conductione remanentiam habenti, terminus enim annorum tam exiguus status censetur in illorum jure ut relaxationem juris transpositiam sustinere non valeat. Tertia species relaxationum est per extinctionem, ut in casu à quo cœpimus, cum dominus feudi tenenti dominium quod vocant, relaxat, vel aliquis reditum habens onerarium è feudo progredientem vel aliam servitutem ut communia pasturæ, corrodia & hujusmodi, vel etiam reditus servitii ut qui in antiqua concessione (feudi ante statutum Quia emptores terrarum cum feudorum tenuras creare licere et) pro canone reservabantur vel adhuc hodie reservantur super concessione termini annorum vel ad vitam vel feudi talliati, cujusmodi reditus coincidentes sunt reversioni vel remanentiæ & eam concomitantur, quemadmodum illi antiqui reditus servitii dominicales coincidentes sunt dominio, qui si à dominio remanentia vel reversione separentur, naturam reditus servitii amittunt ac reditus fiunt onerarii: quæ inquam omnia si relaxantur, liberum tenementum habenti, prorsus extinguuntur & intereunt atque ideo hæc dicuntur relaxari per extinctionem, quod is cui relaxantur ea percipere nequeat, nemo enim sibi servire aut sibi reditum vel servitutem quamlibet è suo fundo præstare potest: non autem ideo, quod ab eo qui relaxavit penitus decedant; hoc enim pacto secundæ relaxationes per transpositionem, dici possent per extinctionem fieri, cum is qui relaxavit, nullum jus retineat, sed penitus ab omni suo jure se semper separet, illud tamen non extinguitur, sed in alium transfunditur; nam pro regula tenent, quod jus non potest mori. Et hæc paucis de jure Anglorum.

Nunc ut ad propositum redeamus, superest ut de consensu dicamus, an hic ad dominii translationem per se & solus sufficiat Exempli causâ, Si quis verus Dominus, non domino alienanti consenserit, an hic consensus nudus dominium transferat; Causam dubitationis præbet regula juris aliud est vendere, aliud vendenti consentire & ex jure nudus consensus alienationem non inducit neque ad amissionem dominii sufficit, Ulpianus ait, & licet in textu denotetur advocati ignorantia in jure sibi competenti, tamen Bartolus ibidem ait idem esse si advocatus sciverit neque consensum sufficere ad amissionem dominii, cum in omni etiam nudo pacto, consensus duorum interveniat, neque tamen ex nudo pacto vel actio oritur vel dominium transfertur, quod majus est. In contrarium tamen videtur jus feudale esse, ubi planè asseritur, si is ad quem feudum per successionem jure obvenire debet, consenserit eos investire, ad quos secundum rectum morem feudum non pertinet, nullo modo ad eum repetendum regressum habebit, ergo concludere quis *An consentiens rei suæ alienationi à dominio ejus cadat.*

potest ex solo consensu renunciantem devestiri. In his difficultaribus cum plerosque hærere viderem, ut sæpè voce, nunc scripto, meam sententiam, secundum mores, quibus hodie utimur, aperiam. Ac ut res tota fiat explanatior, considerandum primum puto, utrum hic consensus adhibeatur, in alienatione sive dispositione rei mobilis an rei immobilis: Quod ad res mobiles, licet in harum dispositione cum consensu veri domini jurisconsulti inter se dissentiant (siquidem communis opinio est, verum dominum consentiendo sibi præjudicare: Bartolus tamen negativam partem tueri videtur, dominum alienationi rei suæ consentiendo non præjudicare, nisi aut pretium receperit aut dolose tacuerit aut saltem causam sui juris ab eo habeat cui consentit) Rejectis tamen doctorum subtilitatibus & controversiis, hoc puto ex moribus nostris in rerum moventium alienatione servandum, ut par sit alienantis & consentientis alienationi conditio & quo casu alienans, si verus esset dominus, à dominio suo caderet, eodem modo & ei consentiens; cum sine dolo consentire non potuisset. Quod & in renunciatione, sive consensu usufructuarii, alienationi proprietatis consentientis, observandum est, licet inter res mobiles non numeretur; Sic in reversione aut renunciatione juris alicujus, de quo non est investitura sive sasina facienda. Immo & sunt qui putant præsentiam & taciturnitatem pro hoc consensu sufficere, cum dolo carere non possit, qui rem suam se præsente & cum possit non contradicente, vænire passus est. Consensum tamen hic expressum & apertum requiro, non præsumptum neque ex juris interpretatione aut circumstantiis collectum; Cum qui taceat licet non dissentiat, consentire non videtur & silentium medium quiddam est inter consensum & dissensum. In rerum autem immobilium & corporalium dispositione, si verus dominus non domino alienanti consenserit, quærendum puto si hic alienans principalis, aliquod jus aut juris speciem habeat, ac ut regulæ Cancellariæ loquuntur aliquem titulum, si non verum at coloratum tamen & verum titulum habens, ei consenserit & traditio subsequuta sit, In qua quidem specie alienationis feudi quidam alienationem subsistere tradunt, ex Bartoli sententia, qui ait etiam ex inutili contractu, traditione subsequente, dominiâ rerum transferri, modo contractus ille non sit contra leges ; Et textus ille quem ex feudis antea produximus, ait eum dominum fieri, qui jus secundum rectum morem non habet, si is ad quem feudum jure per successionem pertinere debet, consenserit; Si ergo verus dominus sit, profecto & jus transferendi illud prior qui consensit habuit. Alii sunt qui putant neminem plus juris in alium transferre posse, quam ipse habet, itaque eum qui verum dominium non habuit, nec illud transtulisse volunt, tale enim dominium traditur, quale apud tradentem est, neque qui consentit tradit, sed traditio à non domino fit, itaque nihil transferre videtur, præcipuè quod in his alienationibus in consentientem tantum, nullâ de evictione actio de jure aut usu nostro competat & quæ ante de renunciatione dixi, qui in hac opinione sunt, ea pro se hic producunt & consensum nihil plus operari quam nudam renunciationem volunt : Nam Bartolus consentire & renunciare idem putat, nec diversos operari effectus. Quod ad me attinet, in hanc quæstionem potius inquirendum adhuc, quam quid decernendum puto; Cum nuper in Senatu animadverterim, plerosque magni nominis viros ad eam sententiam inclinare, ut ex solo consensu dominia rerum non transferantur, ex mea tamen sententia cum non tam intersit, quid fiat, quam quomodo fiat, si is qui putativum titulum habet cum sasina sive investitura, disponat, cum consensu ejus qui jure succedit aut ad quem aliunde jus verum illius feudi pertinet, dispositio ex moribus nostris valebit ; nam hic consensus vestitur traditione verâ & consensus veri domini supplet defectum tituli: Quod si is qui disponit, nullum titulum sive nullam investituram habet aut ejus titulus ad devestionem redactus fuerit, in hoc casu consensus veri domini ab initio interpositus non nocet & hæc est doctorum omnium opinio; Nam ex inutili (ut nuper dixi) contractu, dominium sæpè transfertur, traditione subsequente, inutilem dico, si non sit expressè contra leges, licet sit præter leges, ut loquitur Bartolus, Quod si contra legem fiat, neque consensus veri domini interpositus quicquam operatur, Malo enim peccari in titulo, quam in traditione quæ est forma & dat esse rei : Itaque conventionem invalidam, vestitam traditione, potius valere puto, præcipuè si veri domini consensus accesserit, quam veram alienationem, nullâ traditione interveniente, ad rei dominium transferendum. Neque tamen hoc universale est, sine traditionibus dominia rerum non transferri, usque adeo in jure omnis definitio periculosa est. Sunt enim quidam casus speciales, in quibus dominia rerum sine traditione transferuntur, quas licet prius attigi, cum de eis casibus tractarem, quibus ignorantes acquirimus, tamen & hic repetere non gravabor; Prima causa fisci est;

Nam

Nam bona damnatorum sine traditione aut apprehensione possessionis, ipso jure ad fiscum pertinent, quod & in immobilibus quæ de Rege tenentur, locum habet, cum Rex se sasire aut præcepta dirigere ad se investiendum non possit, Idem in Ecclesia & civitate; nam cum utraque privilegio minoris gaudet, in eorum etiam favorem introductum est, ut bona ad eos pertineant, etiam neque per possessionem neque sasinam apprehensa, quota enim pars est Ecclesiarum sive civitatum in hoc regno, quæ de suis juribus aut privilegiis sasinam demonstrare potest, sic etiam in eis bonis mobilibus quæ ex ultima voluntate ad quempiam devolvuntur, nam hæres solo animo, si eum declaraverit, adire hæreditatem potest (licet aliud in feudo apud nos hodie) & legatariis legata cedunt etiam sine possessione aut traditione, sic & in omnibus, quæ ex mortis causa procedunt; nam favorabiles sunt defunctorum voluntates, sed quando consensus ille interponendus est, quæret aliquis, Si ex necessitate requiratur ejus interpositio, an in ipso actu quemadmodum autoritatem & consensum tutorum dicimus in ipso actu interponendum, alioqui quod sit non valere: an vero sufficiat, si ante aut post accedat, Bartolus hanc questionem egregie expedit, Dum distinguit hæc quinque jussum, authoritatem, consensum, licentiam & consilium, nam jussum præcedere debere ait rem gestam, authoritatem in ipso actu interponi, consensum tam in ipso actu, quam post aut ante actum, Licentiam præcedere debere actum ait, sic & consilium & hæc omnia legibus confirmat: Itaque secundum eum puto valere, si consensus hic veri Domini, dispositionem vel præcedat vel sequatur non minus quam si in ipso actu interveniat. Sed nunc ut renunciationes nostras retrospiciamus, in eis hæc regula generalis observanda est, quod non solum in feudis, sed etiam in omni renunciatione sive rei mobilis sive immobilis, juris, exceptionum, actionum, privilegiorum, si ea per procuratorem fiat, necesse est ut habeat speciale mandatum: nam renunciatio hæc habet speciem donationis, quam nemo de re alienâ facere potest, nisi ad id speciale habeat mandatum: Sed in feudis, speciali acto trium ordinum cavetur, ut procurator hic habeat mandatum subscriptione & sigillo resignantis roboratum, quod si quis personaliter præsens resignaverit & is instrumento resignationis subscribere & sigillum apponere debet; quod si pendente resignatione Dominus decesserit, procuratoris officium expirat. Secundo, quod nulla renunciatio juris futuri esse possit aut valeat, nisi causam habeat in præsenti, Itaq; aditioni hæreditatis nemo renunciare potest, priusquam adire possit, id est ad eum sit devoluta; neque quis renunciando juri quod nondum competebat, prohibebitur jure illo uti cum competet, quod & in jure Anglorum observatur: nam nemo potest renunciare juri futuro, neque unquam renunciatio sive relaxatio ad jus quod nondum competit, sive ad jus futurum extenditur, quibuscunque verbis fiat; Nec superveniens jus authoris prodesse putant, nisi ut quis de evictione teneatur.

Quid inter se differant jussus, autoritas, consensus, licentia & consilium

Quæ autem validitatem renunciationis impediunt, unica regula licet comprehendere, nam si renunciatio hæc ex causa onerosa procedat, cum venditione fere in omnibus convenit, adeo ut quæ venditionem impediant ea & resignationem: Si ex causa lucrativa, sequitur naturam donationis & quicunque donare non potest, nec ex causa lucrativa resignare. Is de cujus crimine agitur & de eodem per judicem inquiri cœptum est, si resignationem fecerit à dubio eventu ea pendet; Nam si damnatus fuerit, ex quo crimine bona resignata ad fiscum pertinere debuerant, si non resignasset, in eo casu renunciatio non valet jure nostro, secus si absolutus judicis sententia fuerit aut resignatio facta sit antequam de crimine inquiri cœptum sit, licet commissum ante. In crimine tamen majestatis, post crimen commissum resignatio non valet; In aliis criminibus puto ponderandum, si collusoria fuerit resignatio necne & in fraudem fisci factâ & in favorem consanguinei, retenta possessione: Nam in crimine, fiscus est creditor & videndum ne quid in fraudem verorum creditorum fiat; Itaque resignatio in hoc casu non valebit, quod in fraudem aliorum creditorum non valet, solutio tamen facta vero creditori, meo judicio valet, si modo antequam de crimine cognosci incipiatur, ea facta sit. Mulier in favorem viri, moribus nostris in manibus superioris potest resignare feudum, nec eam renunciationem revocationi puto obnoxiam, aliter ex jure Anglorum; Nam quod vir uxori, constante matrimonio, aut uxor viro concesserit, poterit etiam post alterutrius mortem revocari & proinde & renunciationem si quam mulier fecerit, mortuo marito, potest revocare, adeo ut si vivo viro consenserit obligationi per eum factæ & se subscripserit, non tenetur, saltem revocationi locus est, licet alioqui in omnibus causis, quæ ad eam aut contra eam movebuntur, ipse citari debeat, nec illa sine ejus consensu respondebit & si fecerit nihil facit, immo nec fidejussor ne pro viro esse potest, nec de suis rebus

De iis quæ renunciationis validitatem impediunt.

sine

sine viri consensu disponere, præter eleemosinam vestes & ea quæ vocantur jocalia (ut vere sunt) sive paraphernalia.

Ex jure feudali, nuda voluntas Domini & Vassalli à feudo recedere volentium non sufficit in feudo antiquo, nisi ut consensus eorum, quorum interest, agnatorum etiam accedat, nam neque Dominus neque Vassallus eis præjudicare potest, quibus jus jam quæsitum est in futura feudi successione.

De Licitatione, quam appreciationem dicimus, & adjudicatione.

Diegesis secunda,

EST & alius modus Feudi amittendi, sed is neque ex voluntate pura Vassalli neque ex voluntate Domini superioris, Immo frequentissimè contra utriusque voluntatem & contra manifestum tenorem ipsius investituræ, quam à Domino Vassallus habet, ne ad alium transeat, procedit, prægravante scilicet publicâ utilitate privatorum pactiones & jura; Nam (ut antea dixi) licet Vassallus in alterius favorem nisi consentiente Domino, feudum suum aut tenementum non alienat; attamen aliqui casus sunt à lege introducti propter publicam utilitatem, in quibus quis etiam, sine consensu Domini, feudum vel ejus partem poterit possidere. Ante dixi de viduarum tertia vel triente ususfructus illius feudi in quo Vassallus moritur, hunc enim trientem vidua sive relicta tanquam ad eam ex dispositione juris communis discendentem, etiamsi Dominus nunquam consenserit, legittimè possidebit, servitiaque Domino debita persolvet etiam eo invito, nisi fortè Dominus ei remittet aut recipere noluerit; nam nemo cogitur servitia nisi velit recipere. Idem in Curialitate, nam eo jure, toto feudo, in quo uxor obiit, ut de feudo maritus utetur & fruetur quamdiu vivet, cum sit hæc Curialitas à jure introducta, licet à Domino nullum sit consequutus jus, nullum consensum aut titulum, immo licet Dominus ejus jus velit invertere.

Quid sit appreciatio sive licitatio. De hac Appreciatione aliqua dicenda sunt; est enim Appreciatio, translatio juris quod quis in feudo habet, vel in ejus usufructu in alium nempe creditorem, autoritate judicis introducta, cum quis pertinaciter & obstinatè, quod debet, recusat, solvere: In quâ definitione multa sunt consideranda: Primum, in quibus casibus ad eam in jure nostro proceditur. Secundum inter quos is processus deducatur: Tertium, quæ res sint quæ appreciari possunt & debent: Quartum, de forma hujus Licitationis & Appreciationis & quæ eam impediant: Quintum, de legali quam vocant Reversione, quæ Vassallo competit post Licitationem sive Adjudicationem factam; nam certum est tempus aliquod sive spacium Vassallo indulgeri à jure, quo possit rem suam sive feudum sive jus à feudo dependens si velit & possit recuperare & creditori debitum suum exolvere.

In primo hæc consideranda sunt, quod nunquam apud nos ad hanc Licitationem sive subhastationem pervenitur, nisi causa aliqua justi debiti præcesserit, nempe cum Vassallus sive ex proprio facto sive prædecessoris sui, cui tanquam vel hæres vel successor universalis fuerit ex justa & legittima causa debitor constitutus & creditor legittimo judicio debitum suum evicerit. Debitorque obstinatè adhuc solvere recusaverit, & prædia vel res suas Immobiles distrahere, si nullæ res mobiles sint, quæ distrahi possunt, ut creditori satisfiat, moras nectat, Judex defectum partis supplet & quod debitor vendere vel distrahere recusat, ille vendendum publicè proponit & quindecemvirali judicio, juramento omnium interveniente de pretio legittimo ab iis constituendo, subjicit, Itaque nunquam ad hanc Appreciationem proceditur, nisi ex debito, legittimo judicio & determinata sententia evicto. In quo hæc secunda etiam cautio est, ut illud debitum sit in pecunia numerata liquidum, scimus ex Jure ea debita liquida dici, quæ pondere numero aut mensurâ constant, sic debitor est ex liquido debito, qui centum amphoras vini debet, aut qui in tot modios frumenti hordei aut ejusdem generis alterius rei tenetur. Sed ut ad appreciationem nostram perveniamus, Hæc licet ex jure liquida censeantur, tamen antequam ad appreciationem perveniendum est, hæc ipsa liquida rursus liquidanda sunt & ad certum numerum nummorum sive librarum sive marcarum sive solidorum etiam per *Quæ dicantur liquida.*

senten-

ſententias reducenda & precio certo nummorum à judice, vocatis & citatis partibus, æſtimanda, antequam ad appreciationem ſive licitationem perveniatur: Itaque poſtquam debitum illud ſive ſit facti ſive dandi ſive ſuum proprium ſive prædeceſſorum ſuorum quibus ſucceſſerat, in unam monetæ, quam vocant currentis ſummam fuerit per ſententiam redactum, monetur debitor per literas à judice latore ſententiæ impetrandas, ut is, intra terminum juris, illud creditori ſolvat, aut ejus prædia vel feuda ſua ſive aliæ res quæcunque ad illum pertinent, haſtæ & licitationi ſubjicientur, ut ex eorum pretio creditori ſatisfiat: Monitio hæc, ſi ab inferiore Judice procedat, quindecem dierum ſpatium debitori indulgebit, ut interea ad ſolutionem ſe paret; aliqua enim, ex Jure Civili, mora debitori ut ſe expediat, indulgetur; quibus elapſis ſi non ſatisfecerit & ſumma debita per ſententiam in pecunia numerata conſiſtat, proceditur primò ad diſtractionem rerum mobilium, veluti pecorum, armentorum & ſi quæ ſunt his ſimilia, mox ad ſubhaſtationem prædiorum ſive immobilium, ut mox dicemus. Quod ſi debitum in facto tantum conſiſtat, vel etiam in dando, ſi modo ad certam quantitatem nondum redactum, tunc productâ coram Senatu ſententiâ & monitionibus debitori, ut ſolvat, factis, à Senatu impetrantur literæ quæ quatuor formarum dicuntur, quibus mandatur debitori, ut intra tres vel pauciores dies ſolvat creditori ſub graviſſima pœna, nempe rebellionis, Et hæc prima dicitur literarum forma, Quod ſi interea non pareat, adhuc monetur ſecundò, ut ſententiæ pareat ſub pœna cuſtodiæ & carceris; Si nec tum ſatisfecerit, tertiò monetur, ut niſi pareat, corpus ſuum certæ cuſtodiæ in literis deſignandæ tradat intra tres dies; Quod ſi nec tum paruerit, tunc certificatur, niſi infra poſtremum triduum creditori ſolvat, rebellis (Angli utlagum vocant) denunciabitur; quo etiam elapſo ſi nec dum paruerit, inſtante creditore, rebellis Regi & Regno declaratur debitor ad crucem (foralem vocant) præcipui in eo diſtrictu ſive juriſdictione burgi, eaque denunciatione factâ, literæ ad quoſcunque magiſtratus, in quorum territoriis poteſt debitor apprehendi, à Senatu diriguntur, ut debitoris corpus cuſtodiæ mandent: Interea ex hac denunciatione mobilia omnia in fiſcum rediguntur, ita tamen, ut vel quæſtor Regius vel qui ab eo jus impetraverit, de primis illius debitoris contumacis bonis, creditori, ad cujus inſtantiam rebellis declaratus eſt, de ſuo debito ſatisfaciat, quod supereſt in fiſcum refertur. Interea, ſi debitor, ne rebellionis ſententiam incurrat, Senatui per libellum ſupplicabit, male ſe ſententiæ executione gravari, ob cauſas quas allegabit, (quæ tamen raræ ſolent eſſe ſtante ſententiâ) aut paratum ſe ſolutioni, ſaltem illius quod intereſt, cum factum illud aut ſi quid aliud ſit in ſententia à ſe jam non poſſit præſtari, itaque præſtitâ cautione Senatui de eo quod intereſt ſolvendo, citatur ad diem creditor ut ſaltem, eo, quod ejus videbitur intereſſe, ibi ſatisfieri videat: Quo die adveniente, à creditore valor ejus rei, de qua ſententiam obtinuit, in ſcripto Senatui exhibetur, auditâque debitoris replicatione Senatus, quid creditoris interſit, æſtimat, & in liquida ſumma pecuniæ taxat. Hanc liquidationem creditor aſſecutus, jam ad appreciationem procedit, ut mox dicemus; Quod ſi debitor ſupplex Senatui non fuerit, nec caverit, ſententiaque ut dixi in facto conſiſtat, ſaltem non in certa ſumma liquidata, poterit ipſe creditor, in favorem ſuæ ſententiæ, Libellum à Senatu petere, ut debitor citetur, ut quod ejus intereſt æſtimari audiat & æſtimatione in libello porrectâ, ſi debitor non compareat, aut comparere non poterit, propter ſententiam rebellionis contra eum latam, creditor petet eam liquidari (ut ſolemus in foro loqui) & in unam ſummam monetæ, quam currentis vocant, taxari, quod non gravatè Senatus concedit, rebuſque omnibus ex æquo & bono æſtimatis, valorem rei in ſententia contentæ taxabit & declarabit, proque ea ſumma, tanquam intereſſe (ut vocant) liquidato, ad appreciationem ſive judiciariam venditionem proceditur. Fit tamen ſæpe, ut debitor cum ex mandato literarum vel ſe cuſtodiæ mancipaverit & tradiderit, vel etiam autoritate magiſtratus captus & in cuſtodia detentus eâ excuſatione utatur, quod ſententiæ jam paruerit, cum ſecundum præceptum literarum ſe cuſtodiæ mancipaverit ibique etiam paratus ſit permanere, donec ſatisfecerit ſententiæ & eâ cauſâ executionem literarum differre moliatur & profecto, apud majores noſtros, Si debitor vel ſe cuſtodiæ volens tradidiſſet vel à magiſtratu comprehenſus fuiſſet, ulterius ad executionem ſententiæ progredi non erat licitum & præſumebant veteres, ſquallore ſive diuturnitate carceris, debitorem aliquando cogendum, ut ipſe res ſuas diſtrahat, pretiique reliquum ad uſus ſuos convertat, quod æquius putabant, quam ut alieno arbitrio res auctioni ſubjiceretur. Sed quoniam eo facto contumacibus debitoribus feneſtra

Quæ dicantur literæ quatuor formarum.

aperiebatur

aperiebatur ad fraudes innumeras, aliquando enim vel in custodia pertinaciter ad mortem usque, debitoribus contumacibus permanentibus, magnæ & inutiles dilationes emergebant quibus creditor protrahebatur in rei suæ solutione, quæ in jure favorabilis est; hodie Senatus creditori postulanti concedere literas de bonis & prædiis licitandis solet, etiam si adhuc debitor in custodia sit, quod magnâ cum æquitate introductum est. Quæri solet, an ad appretiationem bonorum immobilium sive prædiorum, poterit creditor procedere, non discussis nominibus debitorum? ratio dubitationis est, quod in jure civili hic ordo in rebus distrahendis in executione sententiæ præscribatur ut primo mobilia debitoris discutiantur, si quæ habeat; secundo ut nomina debitorum pro debito, habitâ ratione impensarum & rerum aliarum ad eam necessariarum, licitentur pro rata debiti. Tertio ut, his deficientibus, tandem ad prædiorum sive feudi ipsius distractionem discendat. Sed nobis aliter hodie placet, nempe ut, non occurrentibus bonis mobilibus, ad ipsa prædia sive immobilia licitationi subjicienda statim recurratur, hoc si è re creditoris sit, malitque statim ad prædiorum licitationem pervenire, quam longiorem fortasse actionem de nomine debitoris persequi, ita tamen ut ejus arbitrio hæc omnia permittantur. Sed de nominibus debitorum mox dicemus, an autem occurrant mobilia quæ debito exolvendo sufficiant, quod semper primum esse debet, executioni ipsius officiarii sive apparitoris credendum est; si modo is in sua executione se dicat mobilia bona debitoris undique investigasse, nec ulla potuisse reperire, quæ pro debiti solutione potuit distringere, licet sub prætextu hujus investigationis mobilium, gravia aliquando mendacia committantur, nunquam tamen, licet debitor se offerat probaturum mobilia super solo exstitisse, quæ debiti quantitati respondebant, hoc prætextu appretiationes has rescissas vidi.

An nominibus debitorum non discussis ad appretiationem procedi possit.

Secundum quod in hac licitatione sive auctione considerandum est, inter quos hæc actio consistat, ad quod breviter respondendum est, inter actorem qui decretum pro se impetraverit & reum qui condemnatus est, tantum consistere; itaque si alterius persona morte vel rebellione vel juris cessione mutata sic & actionem vel hæres vel executor vel successor (quem intromissorem dicimus) vel quilibet alius particularis successor, qui jus actionis nactus fuerit ex ea sententia, velit ad auctionem procedere non potest, sed eatenus hæc actio sustinebitur, donec prior sententia sive decretum in hunc generalem sive particularem successorem aut cessionarium transferatur. Exempli causâ, Titius post recuperatam sententiam de ducentis contra Mævium, morte interceptus est, non sustinebitur hæc licitatio sive auctio, nec hæres sive executor ex ea sententia appreciationem persequi potest, donec novâ actione, ejusdem aut superioris judicis autoritate, institutâ, pro debito in se tanquam Titii hæredem aut executorem activè transferendo: Activè, verbum forense est & id significat ut actio hæc sibi adjudicetur tanquam in jure personam actoris repræsentanti, nempe ejus vel hæredi vel executori aut saltem cessionario, in quem defunctus omne jus suum quacunque ex causa transtulit vel qui in jus actoris ex juris dispositione successor sit veluti si omne jus actoris per rebellionem ad fiscum sit devolutum, neque enim vel fisci advocatus, vel fisci donatarius ex priore sententia ad auctionis executionem admittentur, priusquam declaratoriam sententiam obtineant, creditorem legittime rebellem declaratum & jus omne suum in eo debito, quod in sententia continetur, amisisse & illud jam per ejus rebellionem ad fiscum devolutum aut fisci donatarium, quam sententiam si vel fiscus vel ejus donatarius semel obtinuerit, tunc tanquam pro suo debito ad auctionem sive appretiationem procedit, eadem est ratio cessionarii sive ejus in quem creditor jus debiti sui transtulerat, nam & hic novam actionem instituet contra debitorem, ut illa sententia, qua debitor damnatus est, in se transferatur cum omni jure quod inde poterat sequi & prioris sententiæ principalis executionem in se active petet devolvi, ut ipse eandem executionem appretiationis jam habeat, quam ejus autor sive cedens prius habuerat, quâ sententiâ pro se latâ, jam tuto ad auctionem procedet; Solet tamen hodie Senatus, si utraque pars scilicet tam actor quam reus in vita sit, literas quas vocant executoriales huic cessionario concedere, tam pro monendo debitore, quam pro ejus rebus licitandis tam mobilibus quam immobilibus, cum favor rei judicatæ ex una parte moneat & ne lites longius producantur. In debitore, si is ante debiti solutionem moriatur, non sustinebitur eodem modo debiti executio donec sit in jure qui ejus personam repræsentet & in quem actio eadem passivè transferatur, Passivè, vox est, quæ Activè opponitur; nam translatio

Secundum quod in hac auctione considerandum. De translationibus actionum & sententiarũ & in quos fiant tam activè quam passivè.

translatio passiva est, qua quis quasi patitur, dum defuncti debitum in se veluti hæredem vel executorem (qui etiam hæres in mobilibus est) recipere cogitur, itaque passivè transferri debitum sive sententia pro debito dicitur, quoties alia persona, quæ defunctum repræsentat, in jure sufficitur, qui debitorem principalem repræsentet & eandem in se actionem passivè suscipiat, quam debitor principalis, si adhuc viveret, sustinere cogeretur. In solum aliquando bonorum intromissorem (quem dicimus) hæc translatio competit, cum antequam se bonis alienis immisceret, scire debuisset & apud se expendere, non licere ei se rei alienæ sive bonis alienis immiscere sine titulo, nisi & bonorum onera velit agnoscere & merito hoc ei imputandum est, qui cum potuit ab hac intromissione se continere, non tamen continuit avaras manus; itaque non minus in eum quam legittimum successorem dabitur translatio debiti. Sed dubium occurrit quid si plures sint, qui se bonis defuncti, immiscuerint, an electioni locus sit? an omnes æqualiter conveniendi? & in hac quæstione controversum vidi inter Senatum & Commissarios fori Ecclesiastici, viros sane graves, dum Senatus in quemcunque immiscentem se bonis alienis actionem permittit, ut in delictis ubi de furto aut vi bonorum raptorum agitur, omnes qui delictum fecerint, in solidum tenentur & proinde electioni locus est, quem ex omnibus actor eligere velit pro damno suo recuperando, Commissarii vero mitiorem sententiam sequentes, Si reus, qui se immiscuit tanquam unus de pluribus se immiscentibus, replicet & in se probationem, omnes hos quos nominat, immiscuisse, recipiat & probaverit, in partes viriles dividunt actionem, sententiaque pro virilibus singulorum partibus executioni mandabitur & obtinuit post multam controversiam, cum quæque pars quo se tuerentur, haberet, ut si plures sint qui se bonis hæreditariis immiscuerint, idque reus probaverit, ut in viriles partes teneantur. De hærede autem quæstio est, cum ante annum qui hæredibus solet indulgeri, ut interea de adeunda hæreditate si damnosa vel lucrosa sit, deliberent, recipere has actiones in se non tenebantur hæredes, hodiè indistinctè sententiam in se recipere passivè coguntur, ejus tamen executio in annum sustinetur & eo jure hodie utimur; Sed cum plerique ne actiones has aut debita agnoscere cogantur, hæreditatem dolosè differant agnoscere, solet Senatus in favorem creditoris, (cujus, in his, causa semper favorabilis est) literas concedere, quibus monetur, ut intra quadragesimum diem hic apparens hæres, qui proximè successurus est, hæreditatem (ut loqui solemus) ingrediatur sive adeat, pro vero hærede actiones alioqui in se recepturus: Quibus quadraginta diebus elapsis, si hic hæres apparens actione conveniatur, ut tanquam hæres aut saltem qui hæreditatem legittimè monitus sit adire, actionem in se recipiat passivè, ut in locum defuncti debitoris substituatur, talisque executio aut actio contra eum decernatur, qualis contra defunctum debitorem aut lata est aut saltem ferri debuit; quod si is, inquam, in judicio citatus, responderit se ejurare hæreditatem paratum potius, quam actionem pro debito & aliis defuncti oneribus in se recipere, absolvendus est, nisi actor rem non esse jam integram replicet, huncque ipsum qui monitus est, jam immiscuisse se hæreditati vel bonis hæreditariis mobilibus, (nam sunt & bona quædam mobilia, quæ ad hæredem & non ad executorem pertinent (ut antea dixi) vel assedationibus, quæ ad hæredes solos descendunt, vel decimis vel possessionibus quibuscunque terrarum, quarum jus ad hæredem solum ex jure pertinet; nam his casibus, quasi re non integrâ, omnino pro hærede habebitur, si quid quod ad hæredem solum debet pertinere, ad eum perveneric; Quod si replicari ab actore non posit, hunc apparentem hæredem se bonis hæreditariis, quæ alioqui ad hæredem solum essent perventura, immiscuisse & rem adhuc esse integram constet, tunc absoluto hoc, qui ut adeat hæreditatem monitus est, bonorum defuncti hæreditariorum fit actori adjudicatio, de quâ adjudicatione mox dicemus; Itaque translatio hæc passiva solum fere in verum hæredem competit, qui in judicio semel hæreditatem agnoverit vel adierit, vel in successorem quem universalem dicimus, (universalis autem dicitur etiam si quamvis minimam partem adierit, cum & reliquas partes non minus adire potuisset) aut in eum qui bona hæreditaria mobilia sive quæcunque, ad hæredem solum pertinentia, adierit aut qui monitus est ut adeat, nec legittimè & coram judice abdicaverit. Obiter etiam notandum est, communiter in executorem non datur actio de evictione rei immobilis, licet defunctus eâ tenebatur. Et hæc, si vel actor vel reus principalis jam fato functus est, de translatione actionis sive sententiæ sive activa sive passiva.

De pluribus intromissoribus.

De Hærede an ante annum in eum transferri possit actio. De eo qui ut hæres convenitur.

Executor non tenetur de evictione rei moventis

Si alius à debitore vero compareat

Sed evenit sæpe, ut reus callidè judicium subterfugiat, neque in hac auctione sive appretiatione compareat, immo aliquando alius, qui jus reale ad bona appreciandа bonâ fide prætendat, cum rem suam agi & periclitari videat, is,ut appretiationem sive auctionem impediat, se judicio objiciat, in quibus casibus an talis sit admittendus, præcipua quæstio est, In quâ expediendâ,primum videndum est, de jure ejus qui postulat, nam nisi jus reale in re quæ licitari petitur, se habere demonstret, non est ullo modo admittendus, cum ejus non intersit, nisi realiter intersit: Veluti si Tusculanum prædium auctioni subjiciatur, quicunque in eo sasitus est, jus reale sive sasinam habet vel usumfructum, in eo processu admittendus est, si modo instanter de jure suo scripto doceat, Quod si tantum actionem habeat ad rem, ut debitor eum investiat in agro Tusculano, immo licet sententiam obtinuerit contra fundi debitorem, tamen quia jus reale nondum est consequutus, non est admittendus. Solet itaque inter actorem & eum qui admitti petit, acerrimè controverti de Jure quod in scriptis producitur, sufficiatne in hoc casu comparenti,personam in judicio standi præbere & de re licitanda contendere & partes facere? An, actore contendente & jus productum pro interesse elevante & minuente ne admittatur, sit repellendus? Altero enitente summa vi, ut jus ejus ad eum admittendum sufficiat & hinc inde allegationes & responsiones suscipiuntur; Sunt tamen Judices nostri faciliores ad aliquem admittendum, si modo aliquem titulum, immo vel præsumptium, jus illud, quod pro se exhibet, contineat; isque tum admissus, veri rei personam sustinet & ad omnes defensiones admittitur, quæ reo principali competerent, si judicio interfuisset, sed aliquando non veri tituli, sed adulterini pro interesse hujus personæ producuntur, veluti aliquando falsi, falsis instrumentis nitentes, aliquando veri quidem, sed antiqui & qui jam sunt suppressi aut à quorum possessione, qui producit, jam diu excidit Quid hic à Judice faciendum erit? si falsa instrumenta producantur, judicium omnino sistetur, neque enim ejus, qui de appretiatione Judex constitutus est cognitio est, falsa ne sint hæc instrumenta an vera; sed omnis hæc quæstio ad Senatum sive Judicem ordinarium rejicienda est & interea ab ulteriori processu Judex abstinebit. Quod si veri quidem sint tituli, sed qui eis uti velit, nudum tantum titulum habet sine possessione & possessio cum titulo aliquot annos apud reum principalem fuerit, licet cognitio de titulo ad Judicem hunc non pertineat de Jure, puto tamen Judicem non peccare, si non obstante hoc titulo ad licitationem procedat; Sæpe enim fit per callidos rerum machinatores, ut tituli sive sasinæ terrarum quæ jam redemptæ sunt, producantur pro veris titulis: Quemadmodum & sæpe fit, ut debitores cum licitationem terrarum suarum imminere vident, aliis sasinam earum tribuant; sed harum sasinarum nulla vis est, cum in fraudem factæ videantur & à Senatu soleant literæ impetrari, quibus imperatur judici & inquisitoribuss, ut non obstantibus his dolosis sasinis, ad auctionem procedant, præcipuè si vel post debitum recuperatum, sasinæ hæ concessæ fuerint, vel post prohibitionem à Judice, ne reus sive debitor, ullas suas terras aut prædia in fraudem creditoris alienet aut hypothecæ subjiciat; nam sine his literis sive, ut nostri in foro loquuntur, sine hoc Warranto vix solent ad auctionem sive licitationem procedere, qui auctioni præsunt; cum multæ causæ possint intervenire, cur hæ literæ prohibitoriæ non debeant auctionem sive appretiationem impedire, veluti si reus præter ea bona auctioni jam subjicienda in aliis bonis sit solvendo, vel si quæ sit falsitas, aut aliud quodcunque vitium in executione harum literarum, cujus cognitio ad hunc Judicem non pertineat & literæ hæ soleant plerunque facile & sine justa causa impetrari. Hæc tamen exceptio, quod debitor sit solvendo in aliis terris quam iis, quarum alienatio ei prohibita est, non semper sufficit: Nam inter Cambellam Comitissam & Dominum de Garthland acerrimè controversum vidi in Senatu, cum Dominus reductionem cujusdam alienationis suarum terrarum sub eo prætextu vellet excludere, quod ipse esset responsalis (ut aiunt) in aliis terris alibi & haberet sufficientia prædia, ut debitum illud, pro quo inhibitio sive prohibitio facta est solveret & proinde dictam Comitissam non recte petere rescissionem alienationis, cum res ei aliunde salva esse posset: Nec admissa tamen hæc ejus exceptio est.

Tertium quod in hoc judicio considerandum.

Tertium quod in hac auctione sive licitatione considerandum est, circa quæ versetur hæc auctio & in quibus rebus locum habeat, quæ res possunt & debent appretiari sive

ſive licitari, in quo hoc primum ſtatuendum eſt omnes res, quæ verè debitoris ſunt, vel pertinere ad debitorem conſtat, ſub hanc auctionem venire & ei ſubjici. Et primum de mobilibus certum eſt, ſi debitum in pecunia numerata ſit in ſententia (ut dixi) liquidum, pro eo, quaſcunque debitoris ſummas liquidas poſſe appreciari & creditori aſſignari; Si eæ ſummæ quæ debentur, non ſint liquidæ, tunc eæ licitationi ſubjiciuntur, ut publicè apprecientur, ut cuicunque emptori & ſi plures ſint, plus offerenti res adjudicetur pretio interim creditori in ſolutionem debiti aſſignando, vel ſi ſit plus in debito quam in auctione, ut eatenus creditori de ea pecunia ſatisfiat, reſervata, pro eo quod ſupereſt, creditori executione ſui debiti contra ipſum debitorem; ad ſimilitudinem rerum mobilium, quæcunque alia jura, quæ inter mobilia cenſentur, ſolent appretiari, Sed quoniam hæ appretiationes, quia in uſu quotidiano vel cuicunque è populo ſunt familiares & pene vulgares, nec noſtri inſtituti ſit, niſi de appreciatione ſive auctione rerum immobilium, tractare; ideo de rerum mobilium licitatione quibus modis & à quo judice & quibus perſonis & quo loco fiat (nempe in territorio eo, in quo bona ſita ſunt, præcipuè ſi intra diſtrictum judicis, à quo ſententia lata fuit) hic prætereo & ad auctionem prædiorum ſive feudorum, de quibus ſolis hæc noſtra inſtituta eſt diſputatio, accedo.

Bona non moventia quomodo licitanda.

Bonorum horum immobilium appretiatio ſive auctio, vel ſit autoritate Senatus vel Judicis Inferioris, à quo ſententia lata eſt. Autoritate Senatus, ſi vel ſententia principalis ſit à Senatu lata, vel ex conventione partium in contractu reciproco ſive unius partis in obligationibus in libris Senatus inſertis & quibus Senatus autoritatem ſententiæ ſuæ interpoſuit, debitum ſit æſtimatum certâ ſummâ & ſic liquidum. Nam his caſibus mandat Senatus vel vicecomiti principali ejus diſtrictus, in quo prædia hæc ſita ſunt vel ſpeciali alicui apparitori, quem Senatus per literas ſuas judicem conſtituit (nos vicecomitem in hâc parte dicimus, quod alius ſit à vicecomite principali) ut bona moventia ſicubi poſſunt inveniri haſtæ publicæ & licitationi ſubjiciat, pluſque pro eis offerenti ſive pluris licitanti, in ſolutionem debiti aſſignet; aut ſi nulla inveniri poſſint, tunc ad auctionem prædiorum ſive tenementorum procedat: In quibus literis hic ordo præſcribitur, ut primum bona moventia undique perquirantur & diſtringantur, ſi modo executio ſententiæ à Senatu latæ fiat; nam Senatus judicem in toto regno hunc apparitorem conſtituit, ut undiquaque bona hæc mobilia perſcrutentur: Quod ſi à Barone vel à Vicecomite vel inferiore judice præceptum pro executione ſit directum, executor non ultra diſtrictum illius judicis, qui ſententiam tulit, bona perquiret, donec creditor in ſupplementum, literas à Senatu impetraverit, de bonis ubicunque inveſtigandis & diſtringendis; Quod ſi ea nulla ſint vel nullibi reperiantur, fraude fortaſsè debitoris ſubſtracta (ſolent enim debitores, nonnunquam & ipſi creditores, ut facilior ſit ad appretiationem prædiorum acceſſus, res mobiles ſubſtrahere) ad appretiationem prædiorum proceditur Et quanquam ſæpè à debitoribus ipſis, actionem auctionis ſive appretiationis reſciſſoriam coram Senatu motam vidi, ut ex ea cauſa appretiatio reſcinderetur, quod executor cum licuit, bona mobilia quæ præſto erant & ad licitationem parata, non prius haſtæ ſubjecerit; tamen nunquam ex ea cauſa prævaluiſſe debitorem vidi; ſed reſpondiſſe, tacitè ſaltem, Senatum debitorique ipſi objeciſſe, cur non ea bona cum haberet, ipſe potius vendidiſſet & à debito eatenus liberaſſet, itaque nunquam ex ea cauſa reſciſſoriam actionem conceſſam, memini. Alia fortaſsè cauſa erat; nam aut nulla bona mobilia revera erant & tunc neceſſario ad auctionem prædiorum & rerum non moventium procedendum erat, aut ea bona dolo & fraude debitoris fuerant amota & tunc fraudem ſuam & dolum ſuum ſibi imputare debet. Neque ſolum ipſa prædia, ſed etiam jura & ſervitutes reales, immo aliquando quod non erat, appretiatur. Exemplum in uſufructu eſt, quem ſi quis ſolum in prædio habet ad ſolius uſufructus appretiationem proceditur. Sed inquiri ſolet quanti in his licitationibus hi uſuſfructus æſtimabuntur. Reſpondeo, periculoſam eſſe uſuſfructus æſtimationem, cum vita hominis, ex quâ uſuſfructus dependet, nihil ſit incertius, ſed hoc totum arbitrio inquiſitorum permittendum, qui variè uſufructum ſolent æſtimare, nunc ex ſenectute ingraveſcente, nunc media, nunc ineunte, præcipuè ſi morbus acceſſerit, qui vitam poteſt præcipitare aliquando. Nam ſi uſufructuarius, ſive is ſit mas ſive fœmina, quæ, in conjuncta inveſtitura cum viro uſumfructum prædii obtinuit, Sive uſuſfructus hic à lege introductus ſit, ut in dominarum tertiis & Curialitatibus quotidie fieri videmus & uſufructuarius hic nondum quadraginta annos exceſſerit; ſolet uſuſfructus æſtimatio ad quinque annorum fructus æſtimari,

Uſusfructus quomodo æſtimandus.

mari, id est ut quanti fructus fuerint, quos quinq; annis sive immediatè præteritis sive mox sequuturis prædium solet præstare aut verisimile est præstiturum, tanti, usufructus hic in auctione æstimabitur. Quod si quadraginta annos jam usufructuarius hic compleverit & ad quinquagesimum annum vergat, ad quatuor annorum fructus solet ususfructus prædii, ui ad illum pertinet, æstimari, adeo ut quanta summa ex fructibus illius prædii quatuor proximis annis speratur posse colligi, tantidem ususfructus solet æstimari; Quod si quinquagesimum annum excesserit & sexagesimus immineat aut si usufructuarius hic sit jam sexagenarius aut supra, tunc ususfructus ejus æstimabitur ad trium tantum annorum fructus, aliquando pauciorum, si vel morbus vel alia causa justa, quæ usumfructum intercipere potest, cum senectute conjugatur: Itaque quindecem virorum, qui inquisitores dicuntur & ad auctionem faciendam sunt delecti arbitrio, omnia hæc permittuntur, qui variè ex verisimilibus causis & occasionibus, rem omnem æstimabunt. Quod de usufructu dixi, idem in servitutibus aliis dicendum, si quæ sunt quæ commodum post auctionem possint creditori afferre. Dixi aliquando id quod non est, posse licitari sive appretiari; Exempli causâ, creditor, cujus debitum fortè non sit tale, quod ad valorem totius prædii appretiandum sufficiat, tunc ad annuum reditum è prædio sibi annuatim pendendum, appretiandum pro quantitate summæ debitæ animum adjicit: hic enim annuus reditus antea nullus erat, cum fundus antea esset liber & ab omni annuo reditu immunis, tamen hoc creditori licere quotidie in usu videmus, ut annuum reditum sibi in satisfactionem debiti curet appretiari; In qua appretiatione hic modus præscribitur ex Actis Parliamentorum, ut auctio sive appretiatio, hæc, quinque libras sive marcas pro quibuslibet centenis non excedat: Exempli causâ, Si mille libræ debeantur, creditor è prædio debitoris non potest annuum reditum ultra quinquaginta librarum annuarum sibi appretiari petere aut si centum tantum in debito sint, annuus reditus quinque librarum tantum appretiandus est, ita ut proportio quinque ad qualibet centena in omnibus his appretiationibus servetur, alioqui tota appretiatio rescindetur, quia superat præscriptum legis. Sed cum hæc appretiatio rarò solet hodie commodo creditoris cedere, neque enim æquo animo ferunt pro quibuslibet centenis annuum reditum sibi quinque tantum appendi, debitoremque sic liberari, solent à Senatu literas dispensatorias quas vocant, petere, ut inquisitoribus liceat sine perjurii pœna, decem annua pro quibuslibet centenis appretiare & ne pœna legis si id fecerint, teneantur, vel fraudi eis sit. Quod Senatus aliquando non gravatè solet indulgere, præcipuè si ita inter partes convenit, ut plerique hodie solent pacisci, ut pro singulis centenis debitis, decem annua sibi liceat appretiare; vel si is fundus qui licitandus est, hypothecatus sit alii in denis annuis pro quibuscunque centenis & sæpè aliâs illud à Senatu permissum vidi, cum favorabiles sint creditoris partes, qui nil, nisi quod sibi summo jure debetur, ambit & debitoris odiosæ, qui debiti sui solutionem tandiu differat, cum bona habeat moventia sive non moventia, quæ, cum vellet, poterat pro arbitrio vendere, ut à credito liberetur.

Quod non est aliquando licitatur sive appretiatur.

Reversiones, quæ apud nos dicuntur obligationes, quibus quis suum mortuum vadium sive terram à se vadiatam potest redimere & relaxare, (licet apud vicinos nostros pro successione ejus, qui, post obitum præsentis possessoris, proximè successurus est, sumatur) eodem modo quo ususfructus appretiari solet; sive ea reversio jam sit in rerum natura, ab eo concessa, qui reversionis est debitor aut tantum in obligatione consistat, cum tantum ut reversionem concedat, quis obligatur; vel si legalis hæc sit reversio, à lege concessa, de qua postea: Nam omnibus his casibus jus illud reversionis potest appretiari, in quo creditor hoc moderamine utetur, ut prædio toto uno pretio æstimato, quantum ejus pretii sit in vadio, id est pro quâ summâ prædium sit alienatum sive vadiatum expendatur, eâq; summâ prius deductâ, quia ea non est in bonis debitoris, pro reliquo pretii, quod valorem prædii æquet, reversio licitabitur & sic pretium integrum prædii vel in alienatione sive hypotheca comprehendetur, vel quod supererit reversioni imputabitur & à creditore appretiabitur: Idem si debitor aliquod officium sive administrationem publicam, quæ ei est hæreditaria, habuerit; nam & ea ut ejus propria potest licitari, Dixi si hæreditariam jurisdictionem habuerit, nam si tantum vitalem, ea tantum ei ex arbitrario alieno permittitur & raro solet auctioni subjici, cum delegans possit non sine ratione asserere jurisdictionem illam ad se jure quam optimo pertinere, beneficiumque illud personale, quod alicui indulsit, personam ejus non egredi, nec se posse cogi, ut alium in ejus locum recipiat; Idem in servitute pecoris pascendi in fundo debitoris, aquæ hauriendæ sive ad molam ducendæ, focalis quæ vocamus effodiendi, nam & hæc omnia cum jura

Quid sit apud Anglos reversio. De reversionis appretiatione sive licitatione.

jura sint & servitutes, ut omnes aliæ utilitates ex prædiis Vassalli possunt à creditore, in solutionem sui debiti, licitationi sive auctioni subjicii, ut undiquaque quod sibi deest per contumaciam debitoris recuperare possit creditor & hæc de rebus quæ auctioni vel licitationi subjacent.

Quartum in consideratione hujus materiæ est de forma & ordine hujus auctionis, qui ita fit discussis mobilibus (ita enim præcepto sive literis districtionis præcipitur) hoc est vel appretiatis bonis moventibus si reperiantur, vel si nulla sint, saltem nulla sint obvia perquirenti, tum ad auctionem sive appretiationem bonorum non moventium sive prædiorum proceditur & primo denunciatio publicè fit apud burgi in eo districtu ubi hæc bona non moventia sunt sita, crucem, quam vocant, foralem id est eam apud quam forum rerum venalium exercetur, & ibi apparitor sive executor sententiæ, publicè lecto prius judicis præcepto, quo ei mandatur ut ad auctionem procedat, denunciat tale prædium quod ad debitorem pertinet, tali die in prætorio sive loco publico in quo judicia exercentur, licitandum ad instantiam talis creditoris, itaque si quis sit qui interesse habeat aut si quis sit qui velit emere eo die veniat, si æquum postulaverit, justitia ei administrabitur. Sciendum autem est duplicem hanc denuntiationem posse esse, unam alicujus prædii singularis veluti Tusculani, alteram omnium prædiorum, reversionum, jurium, quæ quovismodo ad debitorem pertinent in genere & cavendum est in libello appretiationis, ne aliquid in ea deducatur aut procedatur ad id quod non fuit in denuntiatione & sæpè in eo peccatum vidi, cum ex particulari denunciatione, ad quodvis quod ad debitorem pertinebat, proceditur, licet hodie generales denunciationes sint magis in usu. Antiquitus erat delectus in die ut denunciatio non fieret, nisi in die promercali, eo die quo omnia exponuntur publicè emptoribus & ut scimus omnes, quisque burgus suos habet dies promercales, *Edinburgus* tres in septimana quâque: vel qui burgi singuli suos singulos in hepdomade, Hodie de die minus sumus solliciti & sufficit si quocunque die fiat, si modo apud crucem quam vocant foralem præcipui burgi fiat, horâ debitâ nempe quâ merces publicè venum exponuntur, ut denunciationis hujus notitia ad plures perveniat: denunciatio hæc postquam facta fuerit (fieri autem debet sub præmonitione 15. dierum) insinuanda est debitor vel ad faciem, quod nos personaliter dicimus vel ad locum habitationis, sive ubi uxorem & familiam sive larem sive focum habeat, nam ea in jure censetur alicujus habitatio: Die adveniente executor sententiæ in publico juris auditorio, (nos prætorium dicimus, ubi jura dicuntur) ibi hora undecima curiam suam instituet, officiarios, apparitorem & adjudicatorem cum clerico sibi solenniter prius juratos creabit & adjunget; ita tamen ut duodecimam expectet antequam ad actionem procedat: post duodecimam, protestatio contra non comparentes admitti solet, ita tamen ut si qui ante delectum inquisitorum compareant, adhuc admittantur, post aliquot super inquisitione juratos, nemo temerè ad opponendum est admittendus, nisi forte in eo statu causæ quo tunc est, nempe si res non sit integra, veluti si unus aut duo inquisitorum sint jam jurati & admissi, tantum ad objectiones contra reliquas personas inquisitorum faciendas aut peremptorias exceptiones, cur feudum non licitandum, admittetur; Si reus, mox citatus ante horam duodecimam comparuerit, ad omnes suas exceptiones sive defensiones admittendus est, tam contra executoris personam, si quæ sunt, quam reliquorum membrorum curiæ (ut vocant) si forte vel actuarius, vel clericus, sit affinitate vel consanguinitate creditori conjunctus vel inimicitiæ justæ intercedant, aut aliqua alia offensio aut causa quæ testem rejicere poterit, Si nihil habeat contra personas judicantium, tunc contra ipsam denunciationem sive publicationem, si quid habet objiciendum, audiendus est, Si ea non solenniter & ut leges præscribunt facta sit, nec solennia omnia observata, Quod si nec hic rima aliqua sit & omnia legittimè facta inveniantur, creditor sive petens libellum suum sive petitionem judici aut saltem executori seu apparitori exhibet sub hac forma, Titius mihi ducenta debet super quibus etiam sententiam contra eum obtinui, ejus bona mobilia perscrutari feci, ut pro debito hoc distringantur, nec reperta sunt, itaque in supplementum peto à vobis inquisitoribus, ut prædium hoc, quod ad debitorem pertinet, æstimetis & mihi in solutionem debiti mei adjudicetis, quod quidem prædium, si modo urbanum sit annuatim tantum pendere solet Domino, sed deductis impensis (quæ plurimæ super burgali feudo solent fieri) in bono annuo reditu tantum pendere solet & propterea ex annua æstimatione tantum valet tantiq; æstimandum est sive appretiandum, & mihi pro solutione debiti mei assignandum; quod si rusticum sit prædium & fructus

Quartum in appretiatione considerandum.

in

An in appretiatione sive licitatione prædii sasina debitoris de eo prædio sit producenda.

in pecunia æstimata sit, tanti æstimandum petet, quantum annuatim pendit, ita ut pro singulis centenis tantum singula quinque numerentur, Sed ad communem æstimationem sive boni viri arbitrium æstimatio fit & plerunque infra verum pretium. Quæret aliquis, si cum hoc libello necesse sit debitoris sasinam aut investituram, qua ille in prædio appretiando investitus fuit, ut exhibeat creditor, Sane tutius fecerit, si quam habet, ut in judicio eam producat, Quod si eam non habeat; quippe cum prædiorum monumenta sive evidentiæ soleant apud Dominum remanere, nec eorum vel exemplar ad creditorem pervenire probabile sit: procedet tamen creditor in processu ad inquisitionem, cum suo periculo id facere videatur; nam si debitor in prædio quod licitari petitur jus non habeat, id damno creditoris cedit, cum si ille nihil habeat, nihil amittat & creditor nihil consequitur; Exhibito libello, si nulla justa causa à debitore allegetur, cur auctio sit sistenda, tunc deliguntur inquisitores contra quorum personam reus auditur objicere, ut ante dixi, contra personam judicis & membrorum curiæ; Nam quæcunque testem à testimonio dicendo repellunt, eadem allegata contra Inquisitorum personas, eas, ne in hac auctione cognoscant, etiam rejicere solent, ut in eorum locum alii substituantur, ita ut & contra eos suæ objectiones reo competant, Inquisitoribus delectis sive quindecem sive tredecem aliquando & undecem (semper tamen in numero impari) tunc libellus oblatus legitur & reus citatur, si quid habeat quod appretiationem hujus prædii possit sistere & in omnibus suis exceptionibus audiendus est, nisi quod ipse non possit prædium illud ad alium pertinere allegare, cum nihil illi decedat, si prædium alienum pro suo debito appretietur, Si alius compareat suumque prædium dicat & proinde pro debito alieno non posse licitari, jus si quod in prædio habet in judicio & instanter prodet & neque illud alleganti creditur, Si verò produxerit & ejus virtute prædium ad se pertinere dicat, audiendus est creditor, ut hunc pro suo interesse comparentem quoquomodo excludat, Quod si id fieri non possit & jus hujus comparentis manifestum sit, præcipuè si in possessione per aliquot annos fuerit, (quo casu titulus coloratus plerumque sufficit) judicium sistitur, neque enim hujus pedanei judicis cognitio est de validitate tituli producti, sufficiatne nec non, sed omnis hæc cognitio ad judicem superiorem rejicienda est, Quod si hic tertius qui comparet, jus suum & titulum jam non habeat ut possit instanter producere, tutius est, ut tantum protestetur ne ejus damno hæc licitatio procedat, jusque suum intactum illi maneat, nullatenus ex hac auctione præjudicatum & sic demum res arbitrio inquisitorum permittitur, Postquam sacramentum præstiterunt, se legittimo pretio rem æstimaturos & appretiaturos & ita postquam inter se sunt interloquuti omnemque rem & ejus valorem undique versaverint, redeunt in judicium quidque illis videatur exponunt per cancellarium à se vel suorum maximâ parte delectum, & de valore illius prædii renunciant, nempe prædium tali summa à se æstimari, super qua declaratione cum creditor instrumentum ceperit, judex quicunque ille sit, ad quem cognitio pertinet, declarationem publicabit & creditori, immo vel ipsi debitori, vel cuicunque alii, illis recusantibus, prædium pro hoc pretio assignabit & pro vicesima parte prædii pro suo, ut vocant, feudo; nam Vicecomiti huic sive cuicunque alii, cui judicium hoc delegatum est, licet vicesimam partem pretii sibi arrogare pro ejus opera, ut aiunt, sive feudo & pro hac vicesima parte solet creditor vel cum judice transigere vel ei satisfacere, Sed prudentiores solent in initio transigere modico forte pretio: Quod si debitor ipse vel si quis alius instanter pro integro debito paratum se satisfacere dicat, cum offert, audiendus est, nec creditori prædium pro debito assignandum. Hâc auctione sic factâ & post unum aut alterum diem in scriptis redactâ, solet processus integer extrahi & senatui supplicatio exhiberi, ut literas expediat, quibus Domino superiori illius prædii mandetur, ut, hunc creditorem in locum prioris Vassalli sub eadem forma investituræ suscipiat, qua prior tenuit aut ab eo fuit investitus, Quod si de Rege prædium teneatur, solet Senatus literas ad Cancellariæ custodem dirigere, ut is rursus ad vicecomitem illius districtus principalem, præceptum regium dirigat, ut creditorem hunc de novo in hoc feudo investiat & in locum prioris & iisdem conditionibus sufficiat; ita tamen si processus hic appretiationis legittimè videatur deductus; nam si quod vitium in processu offenderint, non solent illud admittere, donec omnia legittimè perficiantur; Si prædium de alio quam de Rege teneatur & Dominus superior ter requisitus recuset, tunc ad ejus superiorem recurritur & literæ à Senatu impetrantur, ut is creditorem investiat & sic de superiore in superiorem, donec ad Regem perveniatur, qui nunquam solet recusare: Sunt tamen qui putent ex primi Domini recusatione immediatè ad Regis capellam sive Cancellariam posse literas

ras à Senatu dirigi, ut præcipiatur Vicecomiti, ut is defectum contumacis Domini subpleat & creditorem in prædio licitato investiat, semper autem hæc licitatio reum solutione sui debiti pro tanto liberat, quanti auctio facta fuit & semper devestit Vassallum id est Dominium ab eo tollit.

Ad quintum sive postremum quod in hac licitatione considératur, accedo, nam licet hæc auctio sive licitatio nihil à vera venditione differat, easdemque vires habeat (quid enim interest si prædium vel ab ipso Domino vel, eo contumace & recusante, à Judice vendatur, immo hæc etiam majoris autoritatis videatur, quod judicis decretum accedat) & Dominium in creditorem sive emptorem non minus transit, quam in pura & simplici venditione, tamen hoc Dominium non ita transit, quin adhuc spes aliqua debitori relinquatur, ad aliquod temporis spacium, ut illud possit, venditis aliis suis rebus, recuperare, jusq; hoc, quod debitori relinquitur, reversio legalis dicitur, legalis, quod à lege sit introducta & ut differat à conventionali: In cujus explicatione brevior ero, cum quæ de hac legali reversione dicenda erant, à me cum de reversionibus tractarem, in genere dicta sint, Hujus legalis reversionis ea est natura, ut, quocunque tempore, intra septennium à die appretiationis de momento in momentum numerandum, debitor possit summam creditori offerre pro qua appretiatum est prædium, cum ea summa quam Vicecomes ratione sui, ut vocant, feudi sive operæ in deducendo pretio arrogavit; nam utraque simul offerenda est aut nihil fit, nec creditor qui judici pro ea satisfecit vel transegit, nisi utraque offeratur, tenetur recipere, Sed in hoc à reversione conventionali differt, quod conventionalis (ut antea dixi) sub præmonitione quadraginta dierum, ut plurimum fiat, nisi aliud convenerit: hæc reversio, vel unius septimanæ vel forte unius diei præmonitione fit: plerunque in illa, locus certus in reversione designandus est: hic, in præmonitione tantum sufficit designari modo accessus tutus nec aliqua aliunde causa impeditus pateat, Quod si creditor aut is qui rem appretiatam habet, se paratum dicat, vel in præsenti recipere vel diem crastinum ante magistratum aliquem, & locum designet, ubi numerationem velit fieri, audiendus est, adeo ut nisi hæc legitime eo instanti impleatur, redemptioni huic legali non sit locus, neque enim cogendus est creditor, in locum remotum aut longinquum secedere, ut recipiat, si modo vel se in loco, quo consistit & præmonetur vel eo ipso die paratum dicat recipere, Sed non solum summa principalis, cum ea quæ Vicecomiti debetur, offerenda est, sed si reus in possessione remansit rei appretiatæ toto hoc septennio, hi etiam reditus, qui à nostris arreragia dicuntur, simul sunt offerendi, neque enim æquum est, debitorem rei alienæ fructus toto hoc septennio lucrari, qui aliquando ipsius rei appretiatæ justam æstimationem æquabunt, nec nisi his fructibus simul oblatis tenetur creditor renunciare; Quod si ipse debitor neque fructus interea collegerit, nec aliquis ab eo causam seu titulum habens, sed vel hi ab ipso appretiatore collecti fuerint, vel ab alio quocunque, debitor pretium pro quo appretiatum fuerat ejus prædium cum impensis & iis summis quæ Vicecomiti debentur, offerendo creditori recuperabit; nam si alius hoc tempore occupaverit, sibi creditor imputabit, qui non collegerit cum jus colligendi haberet, quod colonos non removerit, quod cætera pro jure Dominii non fecerit cum potuit, salvâ semper actione ei ad fructus hos, à quocunque possessore collectos, recuperandi; nam in hoc casu, vulgatam illam regulam juris sequimur, qui actionem habet ad rem, ipsam rem habere videtur; in reliquis hæc legalis reversio regulas reversionis conventionalis sequitur; nam de utraque antea nonnulla cum de reversionibus loqueremur diximus, ad quæ lectorem remitto.

Quintum in appretiatione considerandum.

Ad similitudinem auctionis sive appretiationis introducta est hodie adjudicatio, quæ ipsa quidem nihil aliud est, nisi appretiatio, nam bonorum jacentium, pro debito defuncti, est assignatio, non tamen eandem formam tenet, nec eisdem regulis nititur: Nam adjudicatio est, quoties quis, ut hæreditatem jacentem adiret, monitus præmonitione quadraginta dierum, & differat, postea coram Senatu conventus à defuncti creditore, quasi hæres, saltem qui, hæreditatem adire intra legitimum tempus jussus, recusaverit & is aperte, coram Senatu, omnibus bonis hæreditariis, quæ à debitore ad eum poterunt pervenire, paratum se dicat renunciare & fecerit, sistitur contra eum ulterior actio, Sed bona quæcunque hæreditaria defuncti tam moventia quam non moventia creditori in debiti sui solutionem adjudicantur, autoritate judicis & in hoc, cum eo Juris titulo, De bonis autoritate judicis vendundis vel possidendis, quam maxime convenit: Erat sane hæc adjudicationis formula majoribus nostris incognita & quodamodo necessitate à recentioribus introducta, ad eorum bonorum Dominium in creditorem

De adjudicatione.

trans-

transferendum, quæ alioqui commodè transferri non possunt aut appretiari, quæ enim appretiatio rei incertæ esse potest aut quomodo universitas (nam hæreditas nomen universitatis est) poterit commodè æstimari ; fieri enim sæpe videmus, ut adjudicatio hæc etiam super aliqua re singulari procedat, veluti debitore & alicujus prædii Domino mortuo hæres apparens aut qui proximè successurus est legittimè monitus, ut antea dixi, ut hæreditatem adeat, publice (ne prædium illud quod defunctus tenebat cogatur alienare) hæreditati renunciet, quod in acta judiciaria referendum est, mox sequitur, ex sententia judicis, illius prædii, in quod ingredi hæres apparens noluerit, adjudicatio creditori & quod hæres debuit facere judex supplet, ne ejus malitia sit creditoribus damnosa aut sibi aliquando lucrosa & ex hac adjudicatione præcepta è Cancellaria diriguntur, ad Dominum superiorem prædii, pro eo investiendo, cui adjudicatum prædium est. Idem in quacunque alia re adjudicanda, cujus defunctus erat debitor, nec hæres adeat ; Si de moribus nostris quæramus, convenit hæc adjudicatio pene cum auctione aut appretiatione, nisi quod hæc simpliciter sine æstimatione ab ipso judice fiat : illa, quindecemvirali inquisitorum judicio fit: hæc, justam æstimationem non respicit, sed simplicem hæredis pertinaciam, illa, ut & creditori debitum persolvatur & si quid reliquum sit debitori sit salvum, An autem hic qui semel in judicio renunciaverit, iterum, solvendo interesse omnibus qui lædi possunt, ad adeundam hæreditatem eandem postea admitti possit & an legalem reversionem hic hæres apparens intra septennium habeat, quoniam adhuc quid Senatus de ea re censeat, nondum constat (nam adjudicationis hæc forma recentior est, nec omnes dubitationes quæ inde nasci possunt in quæstione positæ) itaque sistendum puto hominum inferiorum judicium : æquitas tamen suadere videtur, ut si nullus sit qui inde lædatur, debitor hic adhuc sit admittendus, ut adeat quod renunciavit, & etiam ut jus redimendi intra septennium eodem modo ei competat, quo ei, cujus appreciatum prædium fuerit : In his generalibus adjudicationibus, Si creditor, cui adjudicatio facta est, quicquid, quod ad debitorem suum pertineat, feudum, Prædium aut usumfructum invenerit, poterit ex speciali libello senatui oblato & debitore citato petere, ut ea sibi adjudicentur in specie, quod & obtinebit; & hæc de adjudicatione & appretiatione, & quoniam utraque hodie sit frequentissima & in usu quotidiano versatur à longiori tractatu abstineo & ad alios modos quibus feuda amittuntur, nempe ex delicto vel quasi delicto, accedo.

Quibus modis feudum ob delictum amittatur & de Recognitione.

Diegesis Tertia.

SEquitur ut de amissione feudi, quæ non ex voluntate Vassalli aut ejus resignatione voluntaria nascitur, sed ex felonia aut alia culpa per eum commissa, aliquid dicamus; quæque sunt ea delicta, quæ ipsum Vassallum suo feudo privent, exprimamus, cum alioqui nisi vel deliquerit Vassallus vel refutaverit, ne princeps quidem feudum ei adimere possit, in quo media via nobis eligenda est ; nam sunt plerique qui unam tantum causam amissionis feudi putant, nempe ingratitudinem in Dominum, vel quasque omnes causas, quæ pleræque enumerantur ad eam redigi posse asserant. secundum illud quod dici solet, si ingratum dixeris omnia dixeris ; Nullum gravius delictum apud Persas esse potuit, quam ingratitudo, reique sæpe ingratitudinis postulabantur. Neque frequentiora ulla apud eos erant judicia quam de ingratitudine, neque graviores de ullo delicto Pœnæ & sane à plerisque nostris interpretibus, Felonia, ingratitudo in Dominum definitur, solaque est amittendi feudi ob delictum causa, sub qua reliquæ comprehenduntur: Alii sunt, qui licet unam tantum causam amissionis feudi putant, in eo tamen à prioribus dissentiunt, quod non ut illi ingratitudinem, sed perjurium putant esse solam causam feudi amittendi, nempe quod Vassallus Domino fidem juratam fefellerit ; & hi licet verbis dissentiant, re tamen ipsâ conveniunt, nam nulla ingrati animi major significatio esse potest, quam si Vassallus gratitudinem Domino juratam fefellerit. Sunt alii è converso, qui viginti causas amissionis feudi enumerant, inter quos est Hottomannus

Xenophon lib. *Primo de pædia Cyri.*

nus; ut prima sit nex Domini: Secunda, ejus vulneratio: Tertia, ejus pulsatio: Quarta, insidiæ in eum: Quinta, arcis ejus oppugnatio: Sexta, Domini in periculo vitæ constituti desertio: Septima, contumelia verborum in Dominum: Octava, Domini accusatio: Nona, testimonii in Dominum atrocior dictio: Decima, attentata uxoris Domini aut filiæ aut nurus aut socrus pudicitia: Undecima, nex fratris sui aut fratris filii: Duodecima, contemptus evocationis ad bellum: Decimatertia, prætermissio renovandæ fidelitatis: Decimaquarta, jurisjurandi recusatio: Decimaquinta, abnegatio patroni: Decimasexta, arcani commissi proditio sive revelatio, ut loqui solemus: Decimaseptima, Vassalli contumacia, cum vocatur in jus: Decimaoctava, alienatio feudi sine Domini consensu: Decimanona, defectus sive debilitatio corporis: Vicesima, clericatus superveniens. Has viginti causas enumerat Hottomannus, vir doctissimus, Veras quidem omnes & quæ cum prioribus in re consentiant; nam omnes ingratitudinem Vassalli & perjurium testantur, sed tamen quarum pleræque ex una causa dependent & ad unam redigi possunt, aliæ interpretationem, aliæ limitationem requirunt, quædam apud nos, in usu non sunt; Sunt alii, qui supra triginta enumerant; alii, qui licet à numero delictorum, abstinent; consultò tamen ad alium numerum referunt, veluti ex omnibus causis aiunt, Vassallum feudo privari posse, ex quibus vel filius exhæredari, vel libertus in servitutem revocari, vel à donatario res donata repeti, vel matrimonium ex Jure Civili dirimi potest. In quo saltem considerandum, vinculum illud subjectionis sive mutui officii inter Dominum & Vassallum sacrosanctum & inviolabile debere esse, quod & cum illo vinculo componitur, quod inter filium & patrem naturaliter & ex ipso naturæ instinctu intervenit; Sic cum civili illo vinculo, quod inter patronum & libertum est; nam libertus summum beneficium sive pretium justæ servitutis nanciscitur; quod homo homini, id est Dominus servo præstare potest: illudq; vinculum, quod inter donantem & donatarium intervenit, cum nostro hoc videtur concurrere; Nam Vassallus est quasi donatarius & qui omnibus officiis, animum donantis demereri debet. Sed quod ad postremum vinculum matrimonii attinet, profectò dum societatis hujus vinculum cum eo comparatur, nullam societatem, nullam amicitiam, nullum fœdus, arctius aut sanctius coli debere, hâc ipsâ comparatione demonstratur & profectò vinculum hujus conjunctionis, omnia alia vincula sive ea sint naturæ, qualia sunt sanguinis sive affinitatis sive amicitiæ contractæ inter duos aut tres familiares, de quâ tot libri à viris eruditissimis scripti extant, longo post se intervallo, hæc omnia vincula relinquit.

Sed ut ad causas, cur filius jure exhæredari possit, redeamus; quatuordecem ab Imperatore enumerantur: Prima, si filius parentibus manus intulerit: Secunda, si gravem & inhonestam injuriam eis fecerit: Tertia, si criminaliter eos accusaverit; Quarta, si filius cum maleficis hominibus versatus fuerit: Quinta, si vitæ parentum insidiatus fuerit: Sexta, si thorum patris etiam in concubina violaverit: Septima, si ex filii dilatione, parens gravissimo damno sit affectus: Octava, si filius (non filia) carceratum parentem, cum suâ fidejussione eum liberasse potuit, reliquerit & cum posset liberare, non fecit: Nona, si volentem patrem testari, prohibuisse convictus fuerit: Decima, si filius præter voluntatem parentum inter mimos & arenarios se sociaverit: Undecima, si filiam dotanti patri assentire noluerit, malitq; vitam luxuriosam & licentiosam traducere: Duodecima, si parentis furiosi curam non habuerat: Decimatertia, si redimere parentem ex captivitate recusaverit aut egenum parentem neglexerit: Decimaquarta, si liberi ab Ecclesia Catholica, quam Apostoli & quatuor primæ œcumenicæ Synodi tradiderunt, deficiant. Hæ sunt illæ quatuordecem causæ, quibus filii à parentibus exhæredari justè possunt. Exhæredari autem nihil aliud est quam successione privari, ut annotat Cujacius; nos forisfacere dicimus per continuationem metaphoræ; nam ut Vassallus, quando feudum acquirit, vestiri & feudum adire: sic quando eo privatur, forisfieri, foris ejici seu exhæredari dicitur & sanè hæ exhæredationis causæ, in multis, si non in omnibus, cum prædictis causis, amissionis feudi concurrunt: Quod ad causas revocandæ donationis pertinet, eæ quod sciam numero non comprehenduntur; sed quæcunque sit ingratitudo donatarii, sufficit ad revocandam ab eo donationem, tanquam ab ingrato & indigno, cui aut beneficium conferatur aut illud apud se habeat, quod ab alterius amore profectum est, quo se indignum declaraverit. Quæ autem ex Jure Civili, matrimonii dirimendi causæ (licet hæ in usu hodie non sint, cum in causis matrimonii, jus canonicum sive divinum sequamur, ex quo nisi adulterii causâ, divortium non permittitur) enumerantur ab Imperatoribus Theodosio &

Quæ sunt causæ exhæredationis.

Quæ sunt causæ revocandæ donationis.

Valentiniano, ad quem locum lectorem, ne ei nimio sim tædio, remitto. Eæ omnes ferè causæ, quæ ibi enumerantur, dirimendæ societatis inter Dominum & Vasallum esse dicuntur, licet id omnino verum non sit, nisi hæ offensiones, quæ vel ad dirimendum matrimonium aut revocandam donationem aut exhæredationem ex jure sufficiunt, contra dominum fiant & ei injuria inferatur, præter cædem fratris & alias paucas, de quibus mox. Alii, ne hoc quidem numero speciali aut ullo alio contenti, rem totam arbitrio judicis remittendam putant; nam ejus putant esse cognitionem, quæ justa sit causa amittendi feudi, quæ non, plerasque enim quotidie occurrere causas ingratitudinis, quæ neque numero comprehendi, neq; provideri possunt, neq; leges ita scribi posunt, ut omnes casus comprehendant, qui quandocunq; inciderint, sed sufficit ea quæ plerunq; accidunt, continere & si quid novum acciderit, id bonus judex aut interpretatione aut jurisdictione ad similia producet aut constitutione principis, ut aliquid certum statuatur, aut saltem ejus consultatione opus erit. Nos in hac varietate casuum (si quæ varietas existimari debet) cum in re consentientes, numero tantum casuum dissentiant & noster usus forensis in multis potius differat ab iis quam dissentiat, nonnullaq; aliquam interpretationem, alia limitationem, pleraq; etiam abolitionem requirant, ad has causas feudi amittendi declarandas, ordine procedemus, non quo ante usi sumus, ut prius de jure inquiramus, postea de nostris moribus, sed quoniam in hoc casu, usus noster forensis, in plerisq; cum jure convenit, alios casus (qui in jure enumerantur, licet cum ratione convenire videantur, quos tamen in foro hactenus decisos non vidi) differendo, ab eis exordiar, in quibus jus commune feudorum, cum usu nostro potissimum convenit, reliquos qui adhuc pendent, suo loco post proponemus, quodque sit nostrum de eis judicium sine fuco declarabimus. Causæ itaque apud nos feudi amittendi sunt delicta, quæ vel in committendo vel in omittendo consistunt, utque illa quæ in committendo fiunt, his quæ in omittendo, sunt graviora: (Nam gravius est non facienda facere, quam facienda negligere) sic de iis primo dicemus; Hæc itaq, delicta quæ incómittendo consistunt aut Dominum ipsum id est ejus vitam, famam aut bona respiciunt & sic in eum committuntur: aut in alios à Domino delinquitur & tum personam vasalli spectant: aut circa feudum ipsum aut ejus administrationem versantur: Itaq; hic de delictis circa feudum ipsum primum, Post de iis qui in domini personam, dignitatem & bona fiunt, disputabimus. Sunt tamen quædam generales regulæ in his delictis observandæ à judice, dum de amittendo ex delicto feudo agitur. Prima, ex delicto Vasallus nunquam punitur privatione feudi, nisi scienter & ex proposito delinquat; nam non solum voluntas, sed factum etiam aliquod concurrere in delicto debet, neque enim sufficit, si Vassallus Dominũ voluit offendere & non fecit, aut si ignarus aut imprudens offenderit, cum alium crederet, itaq; voluntatem & propositum simul concurrere ad amissionem feudi necesse est & ut voluntas ipsa in aliquem actum deducatur, (a) Quod si dubitetur sciens & prudens, an ignorans fecerit, scientia & dolus in Vasallo præsumitur, nisi ignorantiã probet, (b) aliquando tamen ejus juramento statur. Secunda regula generalis, non amittit ob delictum Vasallus suum feudum, si Vasallus dolo aut culpâ Domini sui ad delinquendum erat inductus, quis enim ei poterit dolum aut culpam objicere, cum Dominus in pari dolo & culpa fuerit aut fortasse author culpæ, dolus enim dolo pensatur & paritas delicti exceptionem in jure parit, ut si maritus uxorem adulterii accuset, illa de Lenocinio replicet, (c) Tertia voluntatis Domini declaratio, Domini inquam sive absentis sive præsentis, tam in judicio quam extra judicium, tacita vel expressa, etiam non citato Vasallo requiritur. Quarta regula est, si Vasallus justo metu & qui in constantem virum cadere potest, aliquid fecerit. Quinta, ut tenor Investituræ semper observetur, vel saltem mos & consuetudo illius Regionis, ubi feudum est situm; nam apud plerosque pro delictis non habentur, quæ aliis sunt delicta & in Gallia alienatio feudi permittitur, quæ in Britannia prohibetur & quod de consuetudine dixi, idem de statuto.

(a) *Schon. de eo qui cõsciu periculi domini non revelaverit.*
(b) *Scho. the. 52. Alva. c. 1. col. ult. quibus modis feudum amittitur.*
(c) *Curt. p. 5. nu. 7.*

De Recognitione. Rationes pro Vassallo

Sed ut ad causas feudi amittendi redeamus. Prima causa quæ ipsum feudum respicit & circa feudum versatur, est ipsius feudi alienatio sive venditio sine Domini consensu; nam antiquitus, si totum alienaverat toto, si partem parte privabatur, quæ quoniam in foro nostro frequentissima est & à feudistis omnibus maximè controversa, ejus causam & originem accuratius discutiemus & cur tam gravis pœna, tam jure quam apud nos in foro, vassallo infligatur, ob non magnam, ut creditur, ingratitudinem, cum (ut sæpe antea monui) pœnæ nobis in his feudis mitiores semper placuerunt: Plerique enim dubitant hancque causam iniquissimam putant (ut profecto apud nos inter odiosas

ſas numeratur) ob tam leve peccatum (ſi tamen peccatum ſit) tam acerbè cum Vaſſallo agi, cum Domini conditio ſæpe non deterior fiat ex hoc facto, ſed etiam melior, cum pro diſſoluto Vaſſallo, ſobrium & frugalem accipiat: pro profuſo & intemperante, moderatum & temperantem: pro ſtulto, prudentem; Denique ut plerumque accidit eum, qui & conſilio & operâ & fortaſsè manu poſsit plura Domino ſervitia & potiora præſtare, quam prior qui popinæ & crapulæ deditus, nec ſibi nec aliis ſolet plerumque prodeſſe: Nam ut apud nos in vulgari proverbio eſt, qui fundum emit, ſæpiſſime vir melior & majoris eſt pretii quam qui vendit.

Sed certè ratio in contrarium eſt & Vaſſallus ſummæ ingratitudinis damnandus, qui fundum quem beneficii nomine à Domino habet & ut ſervitia militaria eo nomine ei exhibeat, abdicat, Dominum deſpicit, aliumque pro ſuo arbitrio & ſua electione ſubſtituit Domino in Vaſſallum, qui neque pro dignitate Domini, neque feudi ratione ſpeciem & umbram ſervitii militaris exhibet & interea Dominum in mediis laboribus deſtituit: Certum enim eſt ab initio Dominum antequam feudum diſponeret, fidem & magnanimitatem alicujus hominis ſelegiſſe, eumque quaſi ſibi reſervaſſe & ſepoſuiſſe, cujus opera & fide tam domi quam militiæ in perpetuum uti apud ſe conſtituit, & mercedem ei pro ſervitio & dignitate ex Patrimonialibus ſuis prædiis aſſignaſſe, habita meritorum ejus ratione, illudque verbis declaraſſe (nam ob eam ſolam cauſam feuda ab initio conſtituebantur) quod ſi Vaſſallus ex altera parte, Domino neglecto & inconſulto, retentâ mercede, aut mercedis fortaſſe apud ſe pretio, dum vel ſecreto Domini odio carpitur, eumque dedignatur, vel fortaſſe feudum Dominicum abliguriens, alium, cujus neque fides neque opera ſpectata Domino eſt, illi ad ſervitium velit obtrudere, ſeque ipſum à ſervitio liberare, profecto hominis eſſe ingratiſsimi nemo negabit; Nam ne in minimis quidem rebus, æquo animo ſolemus ferre, ſi munuſculum aliquod aut ſymbolum amicitiæ causâ conceſſum is qui recepit, in alterum cito rejiciat & cum ſymbolo, amicitiæ memoriam etiam rejici credimus. Præterea in jure civili uſufructuarius cedere ſuo uſufructu extraneo, ſine conſenſu proprietarii non poteſt & in militia Romana, in qua leviores erant mercedes, viz. annua aut menſtrua ſtipendia, alium pro ſe, niſi ex conſenſu Imperatoris, ſubſtituere non licebat: Perſonale enim munus erat & ita perſonæ cohærebat, ut extra perſonam non egrederetur & cum hoc vinculum feudale, quàm ullum aliud amicitiæ vinculum arctius ſit & ſanctius (nam eſt quaſi perpetua inter Dominum & Vaſſallum contracta ſocietas, in qua patronus vitæ & fortunarum omnium cuſtodiam Vaſſallo committit, eumque in partem patrimonii aſſumit) quis non merito ingratum Vaſſallum dixerit, ſi is, neglecto ſibi injuncto munere, vicarias operas aliunde accerſat; Cum ne in ſocietatibus quæ plerumque circa leves res contrahendas aut diſtrahendas verſantur, unus ſocius alium in ſocietatem inducere ſine conſenſu prioris ſocii aut ſociorum poſsit, cum ejus fides ab omnibus ſit approbanda. Sed & juſjurandum illud, quo Vaſſallus Domino ſe obligavit, perſonale eſt, nec in alium tranſmiſſibile, Permagnique Dominorum intereſt, quos ſecum Comites in bello ducant, quorum conſilio domi utantur. Sunt aliæ feudi non ſine conſenſu Domini alienandi rationes ex Jure feudali repetendæ; nam Vaſſallus feudi ſui conditionem meliorem ſine conſenſu Domini ſui facere poteſt, deteriorem non poteſt ſine ejus & agnatorum conſenſu. Quemadmodum in Jure Civili, fiduciarius hæres res fideicommiſſarias alienare, deteriorare aut pervertere non poteſt, in fide commiſſarii detrimentum aut incommodum; Sed maxima omnium & potiſsima ratio eſt, quia Vaſſallus, ex alienatione prædii ſui aut partis ejuſdem, pauperior & infirmior ad Domini onera ſubeunda redditur. Nam qui ex toto feudi patrimonio vivere nequibat, multo minus ex parte ejus aut portione aliquâ relictâ. Itaque cum certum ſit, Vaſſallum, ob inopiam, Domini ſervitia ſuſtinere non poſſe in ea dignitate, quâ prius, graviſsimè in dominum peccare, ejuſque meritorum oblivisci Vaſſallum concludunt feudiſtæ; cum certum ſit feuda conceſſa ob cauſam ſervitiorum: quibus aut ceſſantibus cum exigerentur aut cum priſtina dignitate non exhibitis, feudum etiam ex Jure Civili repeti poſſe, ex capite causâ datâ, causâ non ſecutâ: Adeo quod omnes hæ alienationes contra tenorem inveſtituræ fieri videantur, cum Dominus tantum Vaſſallo & ejus hæredibus voluit providere, Vaſſallus verò tenorem inveſtituræ violare & invertere ſine conſenſu Domini intendat; Hæc fortaſse prolixius; Sed cum hæ recognitiones, (quæ nihil aliud ſunt quam retractationes judiciales ob alienationem feudi aut majoris partis) apud nos hodie ſint frequentiſsimi, nec rationem aut ullum æquitatis fundamentum habere à pleriſque putentur & propterea inter cauſas odioſas vulgo

Rationes pro Recognitione.

vulgo numerantur, cum tamen re verâ certissimis rationibus innitantur, magnamque secum æquitatem trahant, Vassallique in Dominum ingratitudinem maximam inducant. Et hæc de causis & æquitate hujus actionis operepretium huic quæstioni duxi præmittere. Alienationis nomine comprehenditur permutatio sive quicunque alius contractus, per quem, cum traditione, jus reale acquiritur; immo nec testamento disponere sine licentia Domini, nec legare etiam ad pias causas aut Ecclesiæ permittitur. De hac feudi seu feudalis prædii alienatione sive in toto sive in parte diversimodi erant Imperatorum statuta & edicta,& proinde diversimodi jura;nam antiquitus totum feudum alienare licebat,etiam Domino inconsulto,aliquando partem licebat in libellum seu emphyteusin dare. Nam libellus & emphyteusis in jure feudali penè confunduntur, vel etiam in pignus concedere: sed cum manifestæ fraudes fierent Dominorum servitiis à Vassallis & incommoda magna emergerent quotidie, quæ antea non erant prævisa, factum tandem est,ut omnis feudi alienatio sive in toto sive in parte prohiberetur sine consensu Domini,primo per Lotharium & post per Fridericum Imperatores,(ut singulæ super hac re extantes constitutiones manifestant) & hoc sub quocunque prætextu vel pignoris vel venditionis vel permutationis aut solutionis debiti aut emphyteuseos, etiamsi pretium accesserit & numeretur,adeo ut Baldus putet,ob alienationem minimi cespitis in feudali prædio totum feudum amitti: neque solum pretium amittebatur,sed etiam Scriba, qui instrumenta alienationum confecit,manus amissione & perpetuæ infamiæ notâ puniebatur. Quæ prohibitio alienationis adeo stricta erat, ut si venditor, antequam alienatio rescisçatur,illud recuperet, retinere tamen feudi nomine semel amissum jure non possit, Et malæ fidei emptor,etiamsi pretium restituendum, feudo evicto, stipulatus fuisset, illud tamen amittet,bonæ fidei emptor recuperabit pretium,etiamsi expressè renunciaverit evictioni. Notandum tamen hoc est, paria esse, sive Dominus consentiat sive ejus procurator speciale ad hoc mandatum habens, nec Dominus semel consentiens pænitere potest: Consensus autem hic tam ante actum, in actu & post actum intervenire potest sive vivo sive mortuo alienante accesserit: Nec tacitus Domini consensus sufficit, veluti si præsens sit in actu nec contradicat, sed actum aliquem Domini oportet intervenire qui consensum operetur; nam quod fit aut fieri debet cum licentia, expressum consensum requirit, licet sunt qui cursu decennii si Dominus præsens sit & sciat, nec contradicat, consensum putant præsumi & pro eo sufficere,Si plures sint Domini, unus mediatus,alter immediatus,sufficit immediati consensus.

Alienationis nomine quid comprehendatur.

An tacitus Domini consensus sufficiat.

Ex nostro usu, ut sæpè monui, mitiores semper pœnæ placuerunt & licet hæc feudi alienatio prohibeatur, non tamen hæc prohibitio ita locum habet, ut Vassalli necessitatibus, in quas sine ulla culpa & non temerè inciderat aliquando non succurratur: nam ut majoris partis feudi adhuc alienatio prohibetur sive sit novum sive antiquum, nisi quis totius feudi amissionem pro pœna incurrat, sic si ex feudo tantum relictum sit Vassallo,unde se pro servitio Domini tueri commodè & servitia debita pro dignitate sustinere possit, privatione feudi non est puniendus; Vidi enim in causa recognitionis inter Regem & Comitem Glencarnium deducta & in dispositione dicti Dominii per eundem Dominum Regem facta, cum de delicto transegisset, causam amissionis feudi sive recognitionis hanc exprimi, ob alienationem dicti feudi, in tantum quod ei non supererat relictum ex eo feudo unde commode se tueri possit & Domino debita servitia exhibere, Et hæc eadem & sola causa recognitionis in Anglia est, nempe si talis alienatio sit, ut ex reliquis fructibus prædii feudalis non supersit, unde se Vassallus alere possit, aut Domino suas operas pro dignitate præstare, quæ quidem ratio optimè cum jure feudali scripto & constitutionibus Dictorum duorum Imperatorum convenit; Nos tamen hodie certius aliquid in his alienationibus sequimur; nam cum quid Vassallum alere & sustinere possit & quid ad Domini servitia requiratur sit incertissimum & causæ cognitione hic opus sit,in qua pro varietate personarum tam Vassalli quam ipsius Domini variæ possunt opiniones surgere, & in ipsorum servitiorum qualitate aliquæ etiam controversiæ, nos mediam quandam viam sequuti sumus, ut incertitudine relicta, quatenus provideri poterat, ad certam regulam rem totam deduceremus. Itaque apud nos non procedit recognitio,nisi ex dimidia parte feudalis prædii sine consensu Domini, fiat alienatio; Sed ne sic quidem fraudem Vassallorum Domini effugere poterant, cum neque feudale prædium ipsum, neque ejus partem alienarent, totum tamen feudum ita gravarent, vel annuis reditibus vel aliis oneribus, ut eorum solutioni fructus feudales non sufficerent, itaque ne fraus legi fieret, salvis verbis mentem & sententiam legis circumveniendo, introductum

troductum est jure nostro, ut quoties hi annui reditus sive onera & gravamina dimidietatem fructum æquarent, perinde esset, ac si ipsa dimidia pars ipsius feudi esset alienata; quid enim interest in servitiis Domini, utrum ipsius feudi dimidium alienetur, an dimidia sive major pars fructuum exhauriatur? Par enim in utroque casu Domini est incommodum & utroque modo æquè inhabilis & ineptus ad servitia sustinenda Vassallus erit. Præterea, ut res omnis extra controversiam sit, non solum requiritur ut dimidietas feudi alienatur, sed etiam ut plus quam dimidietas, alioqui feudum Domino neque in toto neque in parte aperietur. In hac dimidietate feudi aut fructuum æstimatio utrinque fiet, ex veteri extento, veluti si prædium feudale ad viginti marcatas terrarum, quindecemvirali sacramento extendatur & undecem marcatæ alienatæ sunt, aut si extentus non sit, per aratra fiat æstimatio, nempe si feudum ex viginti aratris constet & undecem aratra sunt alienata; sic in jugis boum: At in æstimatione annuorum redituum & gravaminum alia ratio est habenda, nam tum fructus æstimantur, quos feudum solet Domino pendere aut qui ex cultura solent communiter provenire, eis omnibus æstimatis & in cumulum congestis, si plus quam dimidia pars in annuis redditibus & oneribus exhauriatur, feudum in totum Domino aperitur Vassallusque in perpetuum à feudi proprietate & Dominio utili cadet. Adeo autem hæc alienatio feudi sine consensu Domini est prohibita, ut si Vassallus feudum alienaverit aut hypothecæ subjecerit, sub pacto de retrovendendo, quod nos reversionem dicimus & postea illud redemerit aut aliunde mox recuperaverit, ita ut Dominus in suo servitio nullatenus præjudicatus fuerit, imo fortasse ignoraverit hanc alienationem, donec ad eum locum redierit, à quo profecta est, etiam in hoc casu feudum Domino aperiri & jus vult & nos nostris moribus recepimus; nam ingratitudo semel in Dominum commissa & proinde jus semel Domino acquisitum, nisi ex ejus voluntate, non remittitur, licet scio plerosque magni nominis juris feudalis interpretes aliud sentire, si incontinenter feudum recuperaverit, cum res facillimè ad suam naturam, ut putant illi, revertatur; & in jure civili uxor quæ deverterit & mox redierit, ne diverti se quidem censeatur; & interim Dominus nihil incommodi in suo servitio perpessus sit, quæ sola causa est cur hæc alienatio prohibeatur.

Quomodo æstimatio fiet hujus dimidii.

Paria esse simpliciter & sub reversione alienare.

Hæc autem feudi alienatio, usque adeo prohibita est, ut ne necessitate coactus Vassallus feudum Domini sui, sive quod à Domino habet, alienare potest; nam licet necessitas (ut vulgo loquimur solemus) legem non habeat, neque ulli juri aut legi subjaceat, & sæpissimè quod illicitum alioqui in jure est, licitum faciat & necessitatis causâ jus & juris dispositio plerumque suspendatur, licet omnino non tollatur, tamen ne in hoc casu necessitatis, Vassallus feudum sine Domini consensu alienare potest, debuit enim Vassallus apud se expendere se feudum à Domino habere, non ut pro arbitrio suo abutatur, sed ut Domino inde servire possit & feudi non solum quadam ex parte, sed omnino quasi alieni aut saltem alteri obnoxii possessorem esse, itaque debuit rem probè & fideliter administrare, pro utriusque commodo & instituto, non autem profundere & in alios transferre; Nam Dominus nunquam ei concessisset, si eum obligaturum providere potuisset. Itaque si Vassallus in eam necessitatem se conjecerit, unde nisi ex venditione feudi se non potest liberare, miseratione non est dignus, cum suomerito calamitosus fit, nec Domino potest præjudicare. Sed nihil est à Jure tam benè constitutum, nec nostris moribus observatum, quod fraude hominum non possit perverti; Exempli causâ, hæc feudi alienandi prohibitio, licet optimâ ratione introducta, tamen subtili Vassallorum calliditati reprimendæ non sufficit; Nam quod sine Domini licentia facere se non posse, aperte sciunt, id callidis machinationibus ad effectum tamen sæpe producunt; Si quidem, ut antea monui, qui feuda sua disponere & Dominum mutare intendunt, solent privatim simulato creditori, sed verò emptori obligationem suam concedere, pro gravibus pecuniarum summis & quæ valorem ipsius feudi superant longè & cum talis creditor obligationem vel in acta redegerit vel ex eâ sententiam fuerit consequutus, discussis mobilibus, (quod ex collusione facile fit) tandem & ipsum feudum hastæ subjicit, quo legittime, ut fieri solet, quindecemvirali judicio æstimato & pretio taxato, pro ea summa suppostititio creditori huic assignatur, quo facto solet hic novus creditor, literis ex Cancellaria impetratis, Dominum cogere, ut eum in Vassallum recipiat, alioqui jus Dominii sive superioritatis durante vita amissurum & sic pessimorum hominum vafriciæ fraus manifesta fit legi, quodque Vassallus apertè & directè facere invito Domino non potest, obliquis cuniculis ad eventum perducit, quod meo quidem judicio non est permittendum; Si quidem ex jure, quod quis uno modo sive directè facere non potest, nec alio modo

An Vassallus necessitate coactus alienare potest.

modo sive obliquè potest & qui propter necessitatem ipse alienare non potest, neque contrahere eas summas potest, quæ ad alienationem non voluntariam possunt cogere. Memini de Domino de Petsligo, qui cum duas reliquisset filias & in lecto ægritudinis, ex qua mortuus est, jam constitutus, cum sciret feudum ratione talliæ ad alios perventurum, neque se quicquam in eo statu vitæ ex patrimonio suo posse providere filiabus & omnes alienationes jure nostro tum prohibitas, obligationem eum interposuisse, pro duodecem millibus marcarum filiabus suis solvendis, magna sane summa, ut ea erant tempora; Quæ cum ex ea obligatione pecuniam debitam repeterent ab hærede talliæ. Senatus earum petitionem rejecit, eâ ratione, quod cum Pater earum tempore confectæ obligationis alienare quicquam ex patrimonio non poterat, sic nec eas obligationes contrahere; quarum solutio sine alienatione partis prædii feudalis fieri non potuit; quod si in his licitationibus locum haberet, non tot fraudes quotidie occurrerent.

An Vassallus alienare possit ut filiam dotet. Sed licet in hac alienatione feudi prohibita, favor Domini in multis præponderet, quæri potest, si Vassallus filias ex feudo dotet, an favor Domini etiam in hoc casu locum habeat Aut si Vassallus toto feudo filiam dotare non potest, saltem feudi partem aliquam possit alienare ut ex pretio eam dotet; nam dotis causâ semper in jure favorabilis extitit & interest reipublicæ, mulieres esse dotatas: Sed profecto, ne filias quidem Vassallo elocare licet, in præjudicium Domini & in hoc etiam favor Domini favorem dotis prægravabit; neque obstat quod Vassallo forisfacto, sive lesæ majestatis damnato, licet filiis legitimæ non debeantur, filiabus tamen dotes competant; non tamen idem in hac prohibita feudi alienatione, licet species quædam sit forisfacturæ; immo jure nostro ne in forisfacturis unquam de dote filiabus provideri memini, nisi forte Rex misericordiâ motus id ex liberalitate sua concessisset. Hoc tamen & in jure & moribus nostris observatur, ut ne filiam ex feudo dotare possit Vassallus aut saltem quod mediam ejus partem excedat, potest tamen Vassallus, ex jure, pro dote filiæ aliquot annorum fructus ex feudo percipiendos assignare, licet etiam hoc casu aliquod in Domini servitiis incommodum sequatur, nam aliqua ratio dotandæ filiæ, si non in totum, saltem in partem permittitur ob favorem dotis. Huic similis est & hæc quæstio, an mulier Vassalla maritum suum dotare suo feudo possit id est feudum ratione dotis in maritum transferre, inconsulto Domino? Sed mirum est quod in hoc casu juris interpretes permitti & licere volunt, ratio est, Vassallam jus non præsumit sine Domini consensu marito elocatam & maritum ei ex Domini arbitrio electum, cui si partem feudi aut etiam totum alienaverit, videtur adhuc feudum in eadem familia remanere, nempe apud hæredes Vassallæ & Dominus dum consentit matrimonio, videtur fidem & operam mariti sequutus, itaque nullus novus Vassallus ei invito, in hoc casu, obtruditur.

An Vassallus servitutem imponere possit. Ut autem Vassallus sine Domini consensu alienare non potest, ita neque servitutem imponere potest; saltem gravem, ut volunt Doctores; Rationem hanc reddunt, quod feudi conditionem meliorem reddere possunt Vassalli sine Domini consensu, deteriorem tamen non possunt, nam feudo per recognitionem ad Dominum redeunte, servitutes Dominus à Vassallo impositas, sine suo consensu, agnoscere non tenetur.

An possit transigere. Sic Vassallus de feudo transigere non potest ita ut ex hac transactione feudum ad alium devolvatur; nam transactio est species quædam alienationis, Sunt tamen Doctores qui putant licere, dummodo probabili timore litis & sine fraude, sed bona fide transactio fiat. Ego & in hac causa considerandum puto & Domini consensum saltem requirendum esse, cum in bona fide Vassallus esse transigendo non possit, nisi Dominum faciat certiorem, quippe cum, moribus nostris, ne finium regundorum ipsius feudi agere liceat Vassallo, nisi cum Domini consensu, saltem si ad id judicium Dominus vocatus non fuerit: Si autem ita transigat, ut feudum apud Vassallum & suam familiam maneat, puto transactionem hanc sine Domini consensu non nocere.

An Vassallus compromittere possit. Nec dissimilis est ea quæstio, an Vassallus sine consensu Domini de feudo compromittere potest, cum compromissio speciem habeat aliquam transactionis? Ratio dubitandi hæc est, quod ex jure qui alienare non potest, neque compromittere: Doctores in hoc casu distinguunt, in arbitrum quidem posse compromitti volunt, non tamen in arbitratorem, ratio diversitatis est, quod arbiter ad formam judiciorum procedit, eam in omnibus sequitur, & ut Vassallus sine Domini consensu in judicium aliquando volens, aliquando coactus descendit, sic in arbitrum potest compromittere, nam apud eum omnia majore cum solennitate & judicio fiunt: arbitrator vero omni formâ processus neglectâ, sine ullo strepitu judiciali aut partis præsentia aliquando procedit, & ex sua sententia & non

Differentia inter arbitrum & arbitratorem.

ex

ex perscripto legis omnia moderatur: Itaque majoris fraudis suspitio contra Vassallum exsurgit in arbitratore, quia majus periculum ab eo imminet, proinde in arbitratorem compromittere Vassallum sine consensu Domini jura non patiuntur, ne Dominus in fraudem & denique amissionem feudi, quod de eo tenetur, fraude Vassalli incidat: neque potest Vassallus feudum suum sine Domini consensu oppignorare aut hypothecare; Pignus tamen prætorium vel judiciale etiam invito Domino super feudo constitui potest, si Vassallus unde creditoribus satisfaciat non habeat; (a) Differentia enim est inter pignus conventionale & prætorium (b) sed nec feudi causam deferre juramento potest sine Domini consensu, nisi ita ut feudum apud se remaneat.

Sed gravis & dubia quæstio in jure oritur ex hac prohibita feudi alienatione, liceatne vassallo alii subfeudare id est alium in suum feudum ut valvassorem, invito aut ignorante Domino, investire de se tenendum, qui tamen ad debita Domini servitia præstanda sufficiat; nam subfeudare vassallo licere, ex jure feudali, multis locis constat id est sibi in feudo substituere; (c) at si hoc liceat, quorsum tam multæ disputationes & subtilitates de prohibita feudi alienatione; cum quæ alienari non possunt, neque in feudum dari possunt; Et si in feudum dari possunt, etiam alienari possunt, quid enim aliud est subfeudatio, quam species alienationis & si subfeudatio teneat, cur non & alienatio? præcipue cum etiam locatio in longum tempus, ut supra dixi, quasi alienatio quædã sit & in jure prohibeatur. Quod ad me attinet ἀντινομίαν hanc in jure feudali difficillimam semper putavi, cum in eodem loco, ubi alienatio prohibetur, subfeudatio permittitur & glossa se multum torquet in hujus nodi solutione, quam tamen in omnibus non probo; utcunque est, hæc est omnium interpretum quos legi in hac quæstione sententia, ut licet alienatio feudi prohibeatur, tamen subfeudatio sit licita modo sine dolo & bona fide fiat, (d) Alia enim illis est alienatio à subfeudatione, nam alienatio videtur pura feudi dispositio, quæ sine consensu Domini fieri non potest, at subinfeudatio est quasi species libelli & emphyteusis, in qua idem Vassallus qui prius retinetur, eodem modo ad Domini servitia quo prius obligatur, nullâ parte Dominicæ obligationis diminutâ & Domini conditio ad servitia non redditur deterior, cum horum servitiorum præstatio tanquam onus, semper feudum etiam in persona emphyteutæ concomitetur, feudumque pro eo distringi possit: quod & cum usu nostro convenit, nam feudi alienatio saltem majoris partis est prohibita strictissimè, ita ut si fiat, feudi privatio pro pœna sequatur; at in emphyteusim dare apud nos speciali statuto licet, maximè pro eo canone, qui ad justam æstimationem veteris canonis extendit & qui in emphyteusim locat, non solum in solam superioritatem apud se retinebit sed verus proprietarius id est dominus directus respectu hujus subinfeudationis erit; quippe qui fructus feudi percipit, saltem eos æstimatos secundum veterem æstimationem, ex quindecemvirali sacramento stabilitam & proinde Vassallus & Dominus adhuc remanet fructusque percipit ab emphyteuta, qui non Dominus, sed perpetuus colonus tantum reputatur & emphyteusis nihil aliud est nisi locatio ut fundus melioretur & colatur, Domibus, arboribus & pomariis & viridariis exornetur: Et hæc est hujus nodi solutio aut ego nullum alium novi; Neque tamen hæc in emphyteusim locatio ita Vassallo libera est, ut cui velit possit eum concedere, sed tantum ut in emphyteusim minori se, vel saltem pari aut æquali sibi liceat locare, ita ut Domini conditio quatenus ad servitia non sit deterior aut difficilior, nam si subinfeudet aut in emphyteusim locet, majori vel dignitate vel potestate, à quo difficilius servitia exigi possunt; puto eam subinfeudationem non valere, facilius enim tenuiores quam opulentiores seu potentiores serviunt; Itaque ut subinfeudatio ex jure licitè fiat, hæc tria concurrere necesse est, ut sincerè fiat, neque sub nomine infeudationis, venditio coloretur; & quod fiat alteri ejusdem conditionis & iisdem pactis & conditionibus quibus ipse prior astringitur. (e) Si tamen feudum sit in curte sive districtu Domini sui situm, ne his conditionibus subinfeudare licet, (f) sed non obstante hâc subinfeudatione omnia jura Domini superioris integra debent servari, mortuo Vassallo, nisi in Vassalli monumentis & investitura, expressè cautum sit, ne possit quovis modo alienare, nam prohibitio hominis concurrens cum prohibitione legis, omnimodam alienationem prohibet & nullum prætextum, nullam speciem admittit, duo enim vincula sunt uno fortiora; Sic clausula irritans in emphyteusis locatione, cum eadem ex communi dispositione legis adjuncta, excusationem omnem alienationis à Vassallo tollit. Dixi in principio sine dolo malo; nam si fraus intervenerit, veluti si quis discendentes aut alios non habeat, ad quos feudum se mortuo pertinere potest & sit senex vel castratus, si his casibus subinfeudet, ut Dominum fraudet, non

(a) *Alvarot. c. 1 §. quid ergo. De invest. de re aliena facta Bart & Al. & DD l. si finita. § si de vectigalibus ff. D damno infecto.*

(b) *Vid. gloss. & Bart in l. 1 de p. g. actionis arrestatione dicimus quæ & jure nostro super feudum constitui potest. An subfeudare liceat.*

(c) *c. 1. De prohibita feudi alienatione per Fredericum.*

(d) *c. sect. sed dam Per quos fit investitura. Lib. 2. Feudor.*

(e) *Text. in c. Si de feudo defuncti*

(f) *Alvarot. super c. 1. Quibusmodis feudum amit.*

(a) *gloss. & DD in c. 1. sec. sed & res Per quos fiat investitura.*

non permittitur, ut neque si Ecclesiam subinfeudet quia servitia ab ea difficulter exiguntur. (*a*)

An in longissimum tempus possit locare.

Quod autem de alienatione diximus, idem doctores putant, de longissimi temporis locatione, nam eadem ferè videtur causa ingratitudinis, præcipuè si ob imaginarium pretium aut mercedem locetur feudum; Nam locatio longi vel longissimi temporis est species quædam alienationis & sub alienatione continetur & fraus fieret legi, nisi & locatio longi vel longissimi temporis simul cum alienatione prohiberetur, licet longum tempus definiatur decennium (*b*) immo ne in novem annos locare licet cum pacto de renovando toties quoties; nam sic fraus fieret legi, immo nonnulli putant ne in potentiorem, pro tempore parvo fieri posse (*c*) Alienationis nomine omnis venditio, permutatio in dotem, aut solutum datio, ut dixi, comprehenditur, Sive illa alienatio sit voluntaria sive necessaria, semper Vassallo censetur interdicta, etiam licet Domini conditio non fiat deterior: nam feudum affectum est & non est Vassalli solius, sed potius Domini, itaque semper debet ei servari electio sui Vassalli; Sunt tamen qui putant Vassallum posse pro necessitatibus ex causa feudi provenientibus, veluti pro servitiis Domini posse eatenus alienare. (*d*) Alienatio autem hæc tum fieri dicitur, si traditio subsequuta sit, quam nos sasinam dicimus, adeo ut licet Vassallus, de alienando contraxerit; immo licet pignus in feudo constituerit; si tamen traditio non subsequatur, non censetur alienatio, quia Dominii non est translatio; Idem si alius quicunque contractus super feudo ineatur, si ex eo traditio sive investitura non sequatur. Sufficit autem hæc traditio sive propria fuerit sive abusiva (*e*) Quod si traditionem Vassallus fecerit, ea tamen sit invalida & nulla, exempli causâ, si chartam dederit de fundi alienatione tenendam de Domino superiore, quam sasina sequatur & Dominus superior neque confirmaverit neque ratam habuerit, videtur hanc alienationem nihil periculi secum trahere, cum conditionalis videatur & sub hac conditione contracta, si Dominus ratam habuerit aut confirmaverit; quæ conditio cum non evenit & alienatio nulla fit ex defectu consensus superioris & paria sunt in jure, omnino non fieri & non legittime fieri; Videtur in his casibus Vassallum in pœnam non incidere; sed profecto in hoc casu puto etiam feudum Domino aperiri, nam quandocunque Vassallus id omne fecit & exequutus est, quod in se erat, licet factum illud de jure non teneat, tamen quatenus in se est Domini mutationem se velle, testificatus est, fidemque fregit, in hoc etiam casu à feudo cadet, licet alienatio nulla sit, (*f*) neque enim alia dispositio, quæcunque ea sit feudi, inscio Domino, valet & tamen Vassallum ob operam contra Dominum navatam feudo privat; Nuper tamen Senatus in causa inter Advocatum regium & Kennethum Makenze, & Bane aliter censuit, ex traditione cujus, nullitas etiam ex post facto sequuta, nempe quod sasina intra 40 dies non erat registrata, neque ex tali traditione feudum in commissum cadere voluit, hanc tamen subinfeudationem, mortuo suo Vassallo, Dominus, etiam si subvassallus paratus sit servitia debita præstare, agnoscere seu ratam habere non tenetur. (*g*) Quod si traditio sive investitura facta est, hac lege, salvo jure Domini mei, vel, si Dominus voluerit & consenserit, alieno, quia tota hæc alienatio conditionalis & proinde deficiente conditione non valeat, in hoc casu feudum Domino non aperiri putant Doctores, itaque ad evitandam pœnam Baldus & reliqui feudistæ tutius esse putant, si post illam clausulam (Salvo jure cujuslibet) quæ in antiquis investituris erat frequentissima, addantur hæc verba & præcipuè salvo jure Domini mei, vel si Dominus meus consenserit & non aliter aliàs neque alio modo; hoc enim modo pœnam evitari posse putat, nisi in clausulæ illius appositione fraus manifestè appareat, veluti si Vassallus castrum vel feudum potentiori forte tyranno traddiderit, à quo possessio difficulter recuperari potest & servitium nullum expectatur, non enim facile potentiores ab inferioribus in ordinem rediguntur aut ad servitia coguntur; Itaque in hoc casu vassallus à feudo cadet, non obstante protestatione, cum sit facto contraria. Idem de clausula, vendo tibi si possum facere de jure. quod ob eam Vassallus non cadet à feudo, Si tamen dicat salvo jure, salvo honore, sive consensu Domini, communiter hæc clausula non sufficit, sed condemnat; In hanc autem pœnam Vassallus incurrit, si sciens alienaverit, cum tamen ignorantiam prætendens, vix audiendus sit, cum sit crassa ignorantia feudi sui conditionem ignorare, possunt tamen casus, aliquando intervenire, cum quod revera feudum sit, emphyteusim quis credat: aut feudum non militare, quod esset militare, in tali causa feudum Vassallus non amittet, sed excusabitur; Exempli gratiâ; si investitura ita concepta sit, ut decem libras Domino solvat, cum servitiis aut servitio debito aut consueto, reverâ feudum hoc est militare & tamen quoniam annuam præstationem continet,

(b) *Scho. in not. sup. thes. 6. Disp. 10 lib 3.*

(c) *Curt. p. 4 num. 92.*

(d) *Curt. p. 4 nu 95*

Alienatio non fit sine sasina sive traditione.

(e) *Za. p 10 num 8 Scho thes. 53. Dis. 10. lib. 1.*

(f) *Paul. de castr. l. 1. sec. Si rem ff. depositi.*

(g) *Cur in p. 4. nu. 85 & DD communiter in c. 1. Qualiter feudum olim alienari poterat. Lib. 2 feud. De clausula salvo jure Domini & similibus.*

Ignorantia probabilis excusat.

continet decem librarum, poterit quis probab liter induci, ut feudum credat emphyteuticum, in quem errorem semel multos viros magnos incidisse novi; cum revera hoc esset feudum militare & servitia deberet & praterea censum; non enim quævis annua præstatio emphyteusim inducit, nisi exprimatur hanc præstatione in nomine feudifirmæ fieri; Sic si quod putaverat francum feudum fuisse, sit tamen militare & custodiam & relevium debeat, in quâ distinctione, inter feudum Francum & Militare, multas novi dubias quæstiones ortas, quæ judicium multorum fatigarent; Itaque in his veniæ sive excusationi locus est, si modo probabilis erat ignorantia, plerumque etiam juramento Vassalli permittitur hæc ignorantia, nisi præsumptiones in contrarium urgeant; Nam antequam ejus juramento permittatur, multæ & probabiles rationes concurrere debent, quæ pro Vassallo faciant & conjecturis & præsumptionibus res est examinanda: Quod si Dominus pluribus & gravioribus præsumptionibus nitatur, non est deferendum jusjurandum Vassallo, semper enim in jure plures præsumptiones vincunt pauciores & graviores vincunt minores. Usqueadeo hæc alienatio prohibetur, ut neque Domino bannito aut excommunicato liceat, cum tamen interea, neque ad servitia, neque fidelitatem Vassallus obligetur, manente banno sive rebellione aut excommunicatione, sed expectandum est, donec Dominus banno aut excommunicatione liberetur, ut ejus consensus habeatur. Filii etiam, si sit hæres apparens, consensus non requiritur: Potest tamen apud nos quæstio moveri, si filius sit in feudo & apud patrem sit liberè tenementum reservatum, an vi hujus reservationis, possit alienationi Vassalli consentire. Et quoniam ex jure nostro, cui liberetenementum concessum est, mutatio Vassallorum permittitur & feudi renovatio, de persona in personam, potest etiam dici in hac specie liberetenentis consensum sufficere, ut in feudo Ecclesiastico solius Prælati consensus sufficit, licet nudam administrationem tantum habeat, Sed profecto cum consentire nemo hic possit, qui non alienare, puto aliquid majus hic esse, quam quod à Domino liberetenementario præstari possit, neque ejus consensum sufficere, sine consensu filii, in cujus persona feudum consistit, sed malo in dubio quæstionem hanc relinquere, quam temerè aliquid affirmare: Si plures sint Domini, unius consensus non sufficit, nisi pro sua parte, sed & aliorum pro suis portionibus consensus requiritur. Nos hâc molestiâ liberamur, cum dominium directum apud nos non sit divisibile & ad unum tantum pertineat. Consensus autem hic, debet esse Domini immediati, non mediati superioris, licet quidam utriusque consensum requirant. Hæc autem prohibitio, non extenditur ad alienationem quæ in eum fit, qui immediatè in feudo successurus est; Nam cessant omnes prædictæ hæ rationes. Remanet enim feudum in ea familia, quam sibi Dominus ad servitia & consilia domi & militiæ delegerat ab initio: Idem plerique ex jure putant, si certæ personæ in investitura sint comprehensæ, ita ut unus alii substituatur aut unica familia alteri, ut apud nos in feudis talliatis videmus, ut alienatio a Vassallo facta, in quamlibet harum personarum valeat; nam personæ hæ à principio à Domino selectæ inter quas feudum remanere voluit, videntur; Si quis sibi & Henrico filio investituram sumpserit, alienando, non præjudicat filio & apud nos si expressè fuit datur sibi & filio, nomine filii expresso, filius in feudo dicitur esse. An tamen pater aut frater vassallus, ex pluribus liberis aut fratribus, unum possit eligere & successorem sibi designare, licet is, ex ordine per legem constituto, non sit successurus forte, cum qui immediate successurus sit, aliquem defectum aut mentis aut corporis patiatur. Nam & hic cessant omnes rationes quæ alienationem feudi prohibeant, si quidem feudum in familia à Domino electa à principio remanet & fortassè magis idoneus ad servitia Dominica seligitur, in quo Dominus præjudicium in servitiis pati non potest, immo in meliore conditione constituitur, cum ex quatuor aut quinque liberis aut fratribus commodissimus ad serviendum Domino infeudetur Et sanè in hac quæstione Doctores controvertunt, vel maximè & sunt qui putant in his feudalibus dignitatibus, quales sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus licere, cum sint indivisibiles & qui eis fruuntur quoque magis digni sunt, magisq; rempublicam possunt promovere præferendi videantur, quasi ad eam dignitatem sustinendam aptissimi, meo judicio quidem non licet sed vel naturæ & juris ordo sequendus aut Domini electioni, si quæ fuerit electio, res permittenda, saltem in his inferioribus feudis, quæ secum dignitatem non trahunt. *Alienatio in proximè successurum.*

Superest ut videamus, in quibus feudis hæc prohibitio & pœna locum habent, Sane apud nos locum tantum habent in feudo militari, quod Wardam & Relevium debet. In reliquis feudorum generibus prohibitio hæc cessat, itaq; feudum francum, emphyteuticum *In quibus feudis Recognitio locum habet.*

(a) *Bald. in c. inter dilectos nu 6. & 8. Extra de fid. instru.*

(b) *In præludiis feudorum, nu. 114. 118.*

Tenor Investituræ in Recognitione observandus.

(c) *Hotto. in f. c. 37. feudalium disputationum.*

(d) *Bald. c. 1. § donare Qualiter olim feudum alienari poterat.*

Mos regionis semper attendendus.

(e) *Glossa & And. de Iser in c. 1. Qualiter olim feudum alienari poterat Curt. in conf. 171. quia consuetudo illa est contra Juris communis Reg.*

(f) *Tiraquel l. 1. de retractibus, gloss. 2. nu 6. Jason l. f nu. 139. C de Jure emphyteutico.*

Ex Jure antiquo, proximi collateralis consensus requiritur.

& ecclesiasticum, Vassalli, reliquis, quæ observari debent, solenniter observatis, possunt vel in toto vel in parte alienare, etiam Domino invito & non consentiente; licet in feudo franco aliud Baldus putat, (*a*) & sanè rationem æquitati nitentem adducit. Nam, inquit, feudum francum, licet à servitiis sit immune, non tamen ab eis officiis, quæ sine servitio præstari possunt; nam tenetur Vassallus francus secretum Domini sui non prodere, insidias si quas sciat prohibere, feudum sine ejus consilio & consensu non alienare, cum talis vassallus non minus ad fidelitatem teneatur, quam quivis alius & contra fidem facere videtur, qui Dominum mutare & alium vassallum ei obtrudere velit, cujus consilio saltem, si non servitio uti possit, idem sentit & Iason (*b*) Utcunqu; hi volunt, alii tamen contra sentiunt & nos nisi in feudis militaribus prohibitionē hanc non servamus, in reliquis feudis, liberâ vassallis potestate permissâ, ut pro suo arbitrio, feudis suis utātur & abutātur.

In hac Recognitione, duo sunt potissimum observanda; Primum, tenor Investituræ, quidq; in ea contineatur: Secundum, mos Regionis in qua res geritur. Quod ad primum attinet, verba Investituræ, legem feudo semper dānt, ut antea monuimus, itaq; si dominus tantum feudum concesserit vassallo & ejus hæredibus, personam hæredum feudum egredi non debet; itaq; alienatio in quamvis aliam personam (nisi hæredem) amissionem feudi inducit & alienatio, si in alterum fiat, quam eum qui immediatè successurus est, in extraneam personam fieri dicitur: Quod si verba ferant dicto Vassallo & hæredibus suis aut cuicunq; alii velit concedere aut, ut nos verba concipimus, hæredibus & assignatis, in hac verborum conceptione, non puto locum recognitioni: Nam pleriq; omnes docti, Hottomannus, Zasius, Schonerus (*c*) & si qui alii melioris notæ sint feudistæ, per hæc verba, cuicunq; alii voluerit concedere aut cuicunq, velit, vassallo feudi alienandi potestatem tribui volunt & vox (assignatis) cum eis quibus assignare velit, exegeticè concurrit, ut ex eorum sententiis, quoties verba infeofamenti primi diriguntur ad vassallum, hæredes suos & assignatos, eis verbis significatur, potestatem liberam vassallo tribui, assignatum particularē successorē in feudo constituere sive feudum alii cedere, quod nihil aliud est, quam feudum alienare posse, cum ex usu nostro assignatus sive cessionarius, idem sit cum singulari successore: Idem plerique putant, si investitura ita concipiatur, ut ad omnes seu quoscunq; hæredes transeat vel si vassalli hæredibus quis dederit aut assignatis, nam in his omnibus vassallo licētia permissa videtur, quos velit infeudādi aut quibus velit alienare (*d*)

Secundum quod observari debet, est mos regionis, in qua res agitur, nam feuda ferè omnia sunt localia & consuetudo regionis Regulam in eis facit, sed quando statuto vel consuetudine, alienatio permittitur, illa consuetudo sive statutum, strictè accipiendum est. (*e*) In Gallia feudum alienare vassallo, cui velit, sine distinctione aut discrimine licet, ita ut emptor fidelitatem domino jurare paratus sit & offerat, sic tamen ut ex pretio alienationis, alibi major, alibi minor pars domino debeatur, nec in ipsa Germania Friderici edictum observatur. Apud nos, ut dixi, in feudo recto sive militari, ex quo Custodia cum Relevio debetur, hæc alienatio tantum prohibetur & ad feudi majorem partem extenditur, majorem autem censemus, quantulocunq; major est pars alienata, quam relicta Itaq; dimidii minoris alienatio, apud nos permittitur; Sed ut Imperator ipse loquitur, callidis hominum machinationibus, innumeræ fraudes in legem committuntur, itaq; solebant aliquando nostri, cum domini consensum non poterant obtinere, minus dimidium feudi alienare, tenendum de majore dimidio: Postea & illud majus dimidium, in emphyteusim locare: hodie tamen, quia brevis via est, totum feudum in emphyteusim locant, mercedisque solutionem, aliunde sibi provident, nempe per investituram in annuo reditu, super alio feudo, qui annuus reditus, valorem census emphyteutici æquet, quod si ex consuetudine aliqua solennitas requiritur, ejus omissio alienationem vitiat, idem si hæc solennitas, statuto introducta sit. (*f*)

Ex Jure antiquo feudorum, non tantum consensus domini requirebatur, sed etiam agnati proximi à latere, qui proximus, inquam, erat in successione collaterali; nam descendentium, si pater alienaverit, nulla habebatur ratio, quia ob patris factum, indigni reputabantur: Itaque potestas consentiendi, ad proximum agnatum à latere devolvebatur; adeo ut nisi etiam alienationi consenserit, revocandi habeat potestatem, etiam non soluto pretio Et in his omnibus casibus, quibus lege vel statuto, alienatio permittebatur, Jus Protimeseos illibatum servabatur. De hoc Jure diegesi sequenti: sed de hac quæstione, cum diversæ & etiam inter se pugnantes sint feudistarum opiniones, nec multum ejus quæstionis tractatio, ad mores nostros pertineat, eam in diegesim sequentem differo. Movet autem quæstionem inter Interpretes, An generalis Domini consensus permit-

permittentis Vassallo, cuicunque velit aut quando velit feudum alienare, sufficiat & Vassalli alienationem excuset & sanè concludunt omnes generalem consensum sufficere, modo non porrigatur ad illicita; Nam sub generali clausula illicita non veniunt, itaq; non obstante generali clausulâ consensus, cuicunque volet Vassallus ut possit alienare, non potest tamen in inimicum Domini alienare, cum hoc semper prohibeatur & sit illicitum, neque in Ecclesiam valet alienatio, quia nec hoc permittitur, cum Domini conditio reddatur deterior, difficulter enim servitia, ab Ecclesia exiguntur, (a) Ratio est, quia in generali permissione, nunquam illud concessum intelligitur, quod quis verisimiliter in specie non fuisset permissurus; sunt qui idem putant in civitate & communitate (b) Hæc ideo ne sub generali illa permissione, nominandi in Regno Angliæ successoris, Serenissima Regina patet sibi permissum, justum & legittimum Hæredem successione privare. Quid vero dicet aliquis, si specialis sit consensus, ut si dominus ut in certam personam alienet, Vassallo permittat aut consenserit ut unam partem tantum alienet, consensus hic ultra eam personam & partem non extenditur, adeo ut neque alii, neque plus quam permissum est, Vassallus alienare potest; Sic si dominus, ut totum feudum Vassallus alienet, consenserit & ille partem tantum alienaverit, non minus feudo privabitur, licet regulariter in toto pars insit; nam dominus in partis alienationem non consensit, sed totius, quid enim si domini intererat partem non alienari, cum totum alienatum è re sua esset, (c) An autem in hac alienatione, tacitus domini consensus sufficiat, an expressus requiratur, plerique Interpretes dubitant, tacitum autem consensum dicunt, patientiam cum scientia; veluti si dominus patiatur emptorem uti & frui, cum præsens esset aut in proximo habitaret aut fortè si servitia aut obsequia ab eo receperit, nec in hac quæstione Doctores nostri inter se conveniunt; nam quidam taciturnitatem, cum scientia domini requirunt, Alii etiam præsentiam in actu. At sanior eorum videtur opinio & cum jure scripto feudorum & civili potissimum convenire, qui præsentiam cum scientia requirunt, non solum ad feudi jam accepti, in aliena persona, novam confirmationem, sed etiam ad novi feudi constitutionem; Scimus multa, jure feudali, testimoniis Parium Curiæ & aliquando testium probari posse, quæ alioqui scriptum requirerent Et feudum novum, longi temporis præscriptione, cum domini scientia & patientia constituitur. Immo si feudum à Vassallo alienatum, emptor, sciente & patiente domino, triginta annos possederit, semelque servitia præstiterit, præscriptione dominum agentem ex recognitione repellet (d): Si litera domini intervenerit, actum sibi placere, vel placuisse testantis, vel alienatio ejus sigillo roboretur, vel dominus servitia ceperit, vel sciens in alienatione agnato facta per annum, Si extraneo, per triginta annos tacuerit, alienatio valet (e): Sed apud nos, neque præscriptio hæc locum habet & Domini consensus expressus in scriptis requiritur; Sed si consensus non sit adhibitus, nec à principio potuit impetrari, si tamen Dominus postea ratum habuerit, sufficit & retrotrahitur, modo nullum sit impedimentum, si utraque pars, saltem novus emptor adhuc vivat; nam puto confirmationem in persona hæredis non sufficere, neque enim verè dici potest, authorem suum in feudo decessisse prædii, quod & dec sum in Senatu vidi, in causa quæ inter Dominum de Grange & fratrem Domini de Phernehest, controvertebatur; nam confirmatio à Principe impetrata illius investituræ, quod Jacobus Kircaldie de Grange filiæ suæ fecerat, rejecta est, cum ageretur de non-introitu dictarum terrarum, quem supplere voluit Phernehestii frater, per confirmationem post excessum matris suæ obtentam, Sed frustra ob hanc potissimum rationem, quod nunquam dici potuit, verè illam in feudo decessisse; Hæc autem ratihabitio, sive per confirmationem, quæ universum tenorem Investituræ contineat: sive subscriptionem Domini ipsi investituræ, testificantis se consentire aut ratum habere quod factum: sive quocunque alio scripto separato, eam alienationem se ratam habere significaverit, ejusdem effectus sunt, idemque apud nos operantur, Neq; solum hæc ratihabitio expressa prodest, Sed etiam si quid Dominus post alienationes omnes fecerit, per quod jus qualecunque in Vassalli persona adhuc consistens, videtur approbare, toti huic recognitioni præjudicat, veluti si post omnes has alienationes & postquam sufficiens actio ad recognitionem competit, resignationem à suo Vassallo, vel ab eo cui alienaverit, receperit, sive in favorem Vassalli sive alterius; nam accipiendo resignationem, videtur jus resignantis approbare, itaque post eam non competet actio hæc domino, quod in actione inter Dominum de Calderwod & Maxuel de Aikinheid, decidisset Senatus, nisi quod resignatio

(a) *Alvar. & præposit. c. 1 nu. 8. de prohibita. feudialienat. per Frid.*

(b) *Scho. 75 the. disp. 9.*

(c) *C. 1. de prohib. feud. alienat. per Frid. & ibi And de Isern. & præposit Zas. p 1. nu 36. & l. si de certa 31. C. de transact.*

An tacitus domini consensus sufficiat.

(d) *C. 1. 1 vers. Porro qualiter feudum olim tex. in c. 1. sect. Si quis per 30. annos & glos. in sect præterea cap 1. Conradi, & ibi Bal. nu. 4. Alvar. in 5.*

(e) *Schon. cum Annot. the. 74. disp. 9. lib. 1.*

tio illa facta est in manibus domini Regis, cum minor fuisset & ex Regis revocatione, ad non resignationem fuisset reducta; nam apud nos receptum est Proreges sive Regum Tutores aut Curatores, hanc licentiam non posse concedere, licet quidam feudistæ contradicunt. *(a)*

(a) *Rosentallus q. 39. c. 4.*

Superest una adhucquæstio, quæ me diu anxium habuit; nam cum liceat minus dimidio feudi, sine consensu Domini alienare & qui minus hoc dimidio acquirit, justam & legittimam investituram videatur habere & ab initio rectè & solidè constitutam, nec ulli nullitati obnoxiam, qui fiat, ut Vassallo postea, vel totum feudum alienante, vel plus quam dimidium, non solum id quod jam alienavit, sed id quod ab initio legittimè novo emptori acquisitum erat, jam etiam ei auferatur & totum feudum Domino aperiatur: Cum tamen tam Jure Civili, quam Canonico contineatur, ut quæ utiliter ab initio sint constituta, durent, licet ille casus exstiterit, à quo incipere non potuerunt, *(b)* Nam quod utiliter constitutum est; qui potest, ex alterius delicto postea corrumpi? cum sua mora, sua culpa cuique obesse debet, non alii & sanè mirum in hoc casu videri potest, cum tamen si illa minor pars, confirmationem à Domino habuerit, in illud periculum non incidat, nec tamen qui minoris partis investituram accepit, minus legittimè feudum habeat, quam qui illam minorem à Principe aut Domino confirmatam habeat; Meo quidem judicio, hæc ratio differentiæ est, quod qui dimidium minus feudi alienatum, sine consensu Domini habet, legittimè quidem feudum constitutum habet, ita tamen quod ad illegittimum reduci possit, nisi domini superioris consensus adhuc accesserit. Itaque in pendenti quidem adhuc est illud feudum, dominusque cum primum feudum illi per recognitionem aperitur, totam alienationem, quasi unam & non separatam agnoscit. Neque enim prius Vassallus in eum peccat, quam si plus quam dimidium alienaverit, quo facto tam illud quod prius alienavit, quam illud quod post & etiam quod superest adhuc non alienatum, incommissum cadet & à domino vendicabitur. Neque in hoc solum casu, quod ab initio rectè constitutum est, ex postfacto cadit, sed etiam ex postfacto & delicto Vassalli, si feudum domino aperiatur & omnium Valvassorum, seu subvassallorum jura etiam cadunt, licet ab initio rectè constituta sint. Est itaque hoc peculiare in feudis, quod ea quæ ab initio rectè aliquando constituta sunt, ex postfacto & delicto alterius subverti possint, nisi domini superioris in his subfeudationibus, consensus & confirmatio interveniat. Et hæc de prima causa amissionis feudi apud nos nempe per recognitionem, vocatur autem recognitio, alià significatione, quam quæ in jure habetur, quando dominus totum suum cognoscit, cognitioneque habitâ in eo se decipi videt, itaque tum feudum dicitur recognoscere.

(b) *Reg in ambiguis §. 1. ff. De reg. Jur. factum legittimè. in 10. Decretal De Reg. Jur.*

De Jure Protimeseos.

Diegesis Quarta.

Licet non solum antiquitus cum consensu domini permittebatur feudi alienatio, verumetiam aliis quibuscunque casibus, quibus ea sive statuto, sive consuetudine erat licita, ut in burgis, emphyteusibus & feudis Francis, tamen in feudo antiquo, quod aliquandiu in familia mansit, id non usqueadeo licebat, ut agnatorum nulla ratiohaberetur, Sed & eorum aliquando consensus desiderabatur, adeo, ut iis invitis aut obstantibus, alienatio quodammodo in irritum cadebat; Id autem fiebat duobus modis: Primo, si alienatio facta quidem sit, nondum tamen omnino perfecta (nam donec contractus quos in scriptis fieri placuit, in mundum redigantur & perlecti à contrahentibus subscribantur, pœnitentiæ semper locus est alterutri contrahentium) *(a)* & tunc propinquiores ad impediendam perfectionem contractus admittebantur, postulantes ut secum potius contractus fieret, quam cum illo, cum quo prius initus fuerat, vel si contractus jam fuerit perfectus, ut revocetur ab emptore feudi, saltem ut redimendi potestas permittatur, ab eo qui emerit, præstatione ejusdem summæ, quam ipse bonâ fide præstitit & sic agnatorum jus, eis salvum semper permanebit; Sed ut res tota planior

(a) *Contractus C. de. fide instrumentorum.*

evadat, dicendum primo quid sit hoc jus Προτιμήσεως, unde deductum, in quibus rebus & quibus personis competat & quibus non, tum intra quod tempus & utrum in simulatis contractibus locum habeat; quid si plures concurrant ad hoc jus petendum, quis alteri præferendus: Cujus juris, licet rarior apud nos sit usus, vestigia tamen adhuc reverendæ illius vetustatis apud nos reperiuntur & apud alios juris feudalis observatores frequens est ejus usus & celebris etiam in jure feudali mentio; Primum itaque inquirendum, quid sit hoc jus Protimeseos, quod nihil aliud est nisi jus prælationis, quâ una persona alteri præfertur in rerum alienarum venditione aut auctione; Hoc jus licet in jure civili videatur sive damnatum sive abolitum, quo quilibet de re sua cuicunque velit & quandocunque velit disponere potest (*a*), certum tamen est ejus antiquitatem, non solum ex historia sacra pendere, ubi jus emendi agri, qui ad defunctum Elimelech pertinebat, nulli competebat nisi propinquiori (*b*) & apud Hieremiam (*c*) verba ejus sunt: Ecce Hanamehel propinquus tuus veniet ad te, dicens; eme tibi agrum meum, tibi enim competit ex propinquitatis jure, ut agrum meum emas: Sed etiam ex constitutionibus Græcorum, à quibus hoc jus Prælationis primo est introductum & etiam in jure civili aliquid huc simile habemus; Nam si quis ex colonis Imperatoriis vendere suum agrum cupit, requirere debet alios qui sunt ex eadem origine seu jure, nec est vendendus illis qui consortibus gravis & molestus futurus est. (*d*) Sic Metrocomi, qui dimensos à principe pagos habent, prohibentur alienare possessiones suas, quocunque alienationis titulo intercedente, alioqui contractus redditur nullus & solutum repetitur, nisi in ejusdem operæ participes metrocomos (*e*) & emphyteuta vendere volens rem emphyteuticam, tenetur primo Domino directo offerre, nec nisi eo recusante aliis emendam proponere (*f*). Multa sanè sunt consanguinitatis privilegia, quæ apud Matheum de afflictis habentur, quorum hoc non leve est, quod taciturnitas longi temporis inter conjunctas personas præsumit solutionem debiti, secus in extraneo (*g*) & inter tacentes consanguineos consensum taciturnitas illa præsumi facit. Hæc satis est monuisse, ne jus hoc prælationis omnino à jure civili abhorrere videatur. Ejus apud nos umbra quædam adhuc manet, licet ea quidem non omnino plena & perfecta; Nam in legibus Burgorum cavetur, si Burgensis alienet terras suas propter necessitatem, creditor eas retinebit per annum unum & diem, intra quod spatium propinquioribus & amicis alienantis offeret, si eas emere vel acquietare voluerint, alioqui liberam habebit pro arbitrio, eas disponendi facultatem (*h*) & alio capite cavetur si emphyta necessitate compulsus, emphyteusim vendere voluerit Dominus qui dedit in emphyteusim & sui hæredes præponuntur aliis omnibus (*i*) & in multis regionibus hic mos servatur; nempe in tota Italia, Sicilia, & terris imperio subditis. Et quoniam fieri potest, ut quæ vetustate penè concidisse videantur, ea rursus reviviscant, materiaque hæc multas & egregias disputationes habeat, quæ alioqui moribus nostris ferè recipiuntur & ut nihil intactum in jure feudali relinquamus, statui totam hanc materiam levi manu percurrere. De nomine προτιμήσεως antea dixi, quod malè protomeseos ab imperitis Græcæ linguæ scribitur, deducitur enim ex πρὸ & τιμᾶν quod honorare significat, adeo ut protimesis nihil aliud sit, nisi prælatio honorifica. Deductum autem hoc jus ex constitutione Græca Romani Lacapeni Imperatoris Constantinopolitani, qui imperare cœpit anno 919. unde & hoc jus, ut ex textu patet, à Græcis moribus, ad nostros defluxit; Latini qui hodie in foro versantur, jus retractus vocant; Habet autem locum hoc jus prælationis tantum in feudis & rebus immobilibus, ut in textu habetur (*k*) Quid dicendum de fructibus pendentibus & annuis reditibus? Nam fructus pendentes censentur pars fundi & inter res immobiles numerantur, (*l*) Sic & reditus annui, qui panes civiles dicuntur inter immobilia numerantur (*m*), Sed sanè in his locum non habet hoc jus, cum hodiè inter mobilia numerantur. Nec interest hæc res immobilis divisa sit, an indivisa; Nam quoad res divisas certum est, Domino, propinquis & aliis locum esse prælationis, sed ex ordine ut ait textus: In indivisis, socii sive cohæredes, si pars alicujus vendatur, sunt præferendi, ut postea dicemus. Sed quærendum restat quid per verbum alienare in textu continetur, num omnis alienatio prohibetur, an tantummodo, tres alienationis modi, qui in textu continentur? Videlicet venditio, locatio & emphyteusis; nam in textu habetur ne aliquo modo alienare possit, neque per venditionem, neque per locationem, neque emphyteusim; In jure sane, si generale verbum præcedit & sequantur specialia verba, restringunt generale præcedens ad specificata, (*n*) Itaque hoc jus prælationis non extenditur ad alios contractus quam tres supra specificatos: neque

(a) *Toto titulo C. ut nemo invitus &c. L. nec emere. C. de jure deliberandi.*
(b) *Ruth.* 4.
(c) 32. *Hieremiæ.*
(d) *L. Quemadmodum C. de agricolis & censitis lib.* 11.
(e) *L. Unica C. non liceare habitatoribus metrocomiæ &c. lib.* 11. *Cod.*
(f) *L. fin. C. De jure emphyteut. cap. potuit Extra de locato.*
(g) *L. Procula ff de probationibus.*
(h) *C.* 93. *& c.* 98. *de legibus Burgorum.*
(i) *C.* 99. *&* 164. *ibid.*
(k) *Constitutione Friderici Imperatoris de jure protimeseos.*
(l) *L. fructus ff. de rei vendicatione.*
(m) *l. fin. §. præterea C. de jure dotium.*
(n) *Bart in l. titia §. Lucius ff de legat.* 2. *& in textu nostro.*

que enim locum habet hoc jus si res alienetur, ex contractu dotis, nec donationis inter vivos, nec in his quæ fiunt causa mortis, aut quæ procedunt ex ultima voluntate, nec in contractu permutationis aut transactionis, aliquo dato aut retento, ut postea dicemus. Quod jus hoc in locatione habere locum diximus, mirum cuivis videri potest, si de locatione ad modicum tempus intelligatur & hæc ut planius intelligantur, locationum duo genera ponimus; unum in longum tempus, alterum in breve & ex definitione unius, alterius notitia facile emerget, Locatio ad decem annos, ex jure, dicitur ad longum tempus *(a)* Itaque sub nomine alienationis comprehenditur sæpissime & per locationem in longum tempus transfertur quodam modo utile Dominium in conductorem, *(b)* Itaque jus hoc prælationis non videtur habere locum in locationibus, quæ pro minore spatio quam decem annorum fiunt & proinde nec sub nomine alienationis comprehendentur, nec jus hoc, in his pro modico tempore locationibus, locum habebit; Contrarium tamen feudistæ tenent, *(c)* quod etiam locatio ad modicum tempus dicatur alienatio, adeo ut si is qui jus prælationis habet, easdem commoditates, utilitates & mercedes offerat, in locatione sit præferendus.

De personis quibus hoc jus competit.

Sequitur ut de iis personis dicamus, quibus hoc jus prælationis competit & quæ revocandæ hujus alienationis, quasi contra prohibitionem legis factæ, potestatem habent; Nam ex ordine admittuntur, nec posteriori locus est, donec priores aut expressè renunciaverint vel tacitè; Primo itaque competit parentibus, secundo agnatis, tum etiam vicinis aut simul concurrentibus aut separatim: quod si plures fuerint in eodem gradu, ex æqualibus partibus, omnibus jus quidem simul hoc competit, sed si unus eo non utatur, ejus jus aliis uti volentibus accrescet *(e)* Etsi mirum est quod etiam agnatis viventibus, agnati alii in eorum bonis, etiam eis invitis, jus quoddam habebunt: nec vivus in præjudicium alterius potest renunciare, sed per renunciationem prioris, semper posteriori fit locus, ut textus hic noster aperte habet: Nam licet ex jure quilibet poterit renunciare juri pro se introducto & per renunciationem, jura illius, cui facta est, confirmantur *(f)* & proinde videatur ex renunciatione illius, qui jus prælationis habet, venditor liberam habere vendendi cui velit potestatem; Non tamen renunciatio valet in præjudicium aliorum, qui ad jus illud ordine successivo vocantur; sed renunciatio prioris facit locum posteriori. *(g)* Inter hos consanguineos sive agnatos, non numerantur bastardi, nam bastardi quoad commoda & honores, non includuntur in dispositione legali, nec etiam de bastardis nati, licet ipsi sint legittimi; nam consanguineos ex parte patris non habent cum nulla cognatio legittima deduci potest ex causa corrupta, sive illegittimo nascendi principio, *(h)* Post parentes & agnatos, competit hoc jus Domino, nam magna est inter Dominum & Vassallum conjunctio, itaque nihil mirum, si hic in his alienationibus, aliis extraneis sit præferendus, ut antea ex jure civili docui *(i)*: Sub Domini autem nomine comprehenditur conductor ad longum tempus *(k)* non autem usufructuarius. Inter vicinos, qui propior est remotiorem excludit. *(l)*

Tertium est ut sciatur intra quod tempus jus hoc prælationis competit, contra emptorem, & dicit textus, intra triginta dies numerandos à die denunciationis exclusivè, Denunciatio autem est clara & intelligibilis facti futuri designatio, cum protestatione sive prohibitione tacita vel expressa *(m)*: Quod si nulla denunciatio facta sit, à tempore scientiæ competunt, quatuor menses, licet textus de tempore scientiæ non loquatur, ita tamen feudistæ textum illum intelligunt. In qua scientia hoc observandum, quod non sufficit scire, nisi quis facti seriem cognoscat, & quomodo quid factum sit. Veluti si is qui prælationis jus habet sciat quidem factam venditionem, non tamen de pretio ei constet, cum venditio sine pretio esse non possit; itaque ne scivisse quidem intelligitur *(n)*: Ergo ut tempus hoc ei currat, debet etiam de pretio certiorari, cum alioqui substantialia eorum quæ fiunt, ignorare præsumatur. Sed alia quæstio longe difficilior succedit quomodo probetur hæc scientia, Ad quod feudistæ respondent, duplicem esse scientiam facti, alteram veram, alteram præsumptivam: vera est illa, ad quam pervenitur per sensus corporis & hæc dicitur notitia, quæ non fallitur. *(o)* In hac scientia gradus à feudistis numerantur, nempe primum dubitatio, secundus suspitio, tertius opinio, tamen hi gradus non efficiunt perfectam scientiam, nisi aliquid etiam majus probetur; Scientia autem præsumptiva est, quæ ex conjecturis præsumitur, nempe vel consanguinitate, cum consanguineum facta consanguineorum latere non solent, *(p)* si sit ex vicinia; *(q)*

Quomodo probetur scientia.

(a) Not. in l. filio. § si vir quinquennium ff. solut. mat. Bart in l. 1. §. quod ait ff de superficiebus. Glossa in clement. de rebus Ecclesiæ non alienan.
(b) d. l. 1. §. quid ait de superficiebus. L. fin ff. Si ager vectigal.
(c) Math de afflict de jure Protimes.
(e) Arg. l. si ex pluribus ff. Si pars hæredit petat l. Unic. C. quando nō petentiū partes.
(f) Arg. l. sicut § venditionis ff. quibus modis pignus vel hypoth. solvitur.
(g) Not. in leg. factum de reg. juris
(h) L. f C. De naturalibus liberis.
(i) L. finali c. de jure emphyteut.
(k) Math. de afflictis in primo § nu. 38. de jure protimeseos
(l) Arg. l. adeo § insula ff. de acq. rer. Domino.
(m) L. Denunciasse ff. ad leg. Jul. de adulteriis l. aut qui aliter ff. quod vi aut clam.
(n) Cynus in l. 1. C de cōtrah. empt.

(o) Bald. in l. scire leges ff. de legibus Senatusque Cons. Bar in l. admonendi ff. de jurejurando. (p) L. Octavi §. 1. ff. unde cognati. (q) L. Si Vicinus C de nuptiis.

aliquando

aliquando ex eo quod publicè fit, vel publice sciatur (a;) aliquando etiam scientia præsumitur ex publica fama & ex eo quod publicè in foro & locis publicis dicitur (b.)

In nostro autem casu, currit hoc tempus à die scientiæ veræ & non præsumptæ, ut in omnibus edictis & statutis ubi mentio fit, de scientia, intelligenda est, de scientia vera & non præsumptat, (c) Id tamen operabitur scientia præsumptiva, ut vel onus probationis in alterum rejicia, vel saltem ut adversarii juramento stetur; nam si adversarius juraverit se necessivisse, præsumitur pro juramento, cum nemo suæ salutis præsumitur immemor. Denunciatio autem hæc vel ad faciem, vel locum habitationis fieri debet: ad faciem ubi invenitur personaliter, is, cui debet fieri; ad locum habitationis, ubi uxorem & familiam habet, & eo jure nos utimur in citationibus, insinuationibus, & denunciationibus: nec interest utrum judicialiter an extra judicium fiat. Sed quæri potest an denuntiatio sit requisita, ubi quis scit aut ubi scientia est: cum certus certiorari non debeat; (d) ex jure tamen & moribus nostris, quoties denuntiatio est de forma, non est omittenda, nec in hoc casu sufficit scientia, (e) quod sæpè in Senatu observatum vidi; Notandum tamen hoc est, quod si venditor sit in summa necessitate constitutus ante hoc tempus, veluti infirmus & non habens unde alatur, poterit alienare, modo ei qui jus prælationis habeat, denunciet & protestetur se ex necessitate facere, nec posse expectare terminum à lege introductum; Nam in omni dispositione legali videtur excepta necessitas, quæ non habet legem & sunt qui putant in causa necessitatis Vassallum feudum alienare posse, si aliunde non habeat unde vivat, (f) quod & apud nos aliquando observatur; nam feuda disponi testamento non possunt, nisi in causa necessitatis, cum is qui succedere debet, recusat impensas præstare infirmo ad alimenta & medelas. Sunt qui putant ex necessitate quempiam posse furari, ut ex jure canonico habetur, (g) sed semper ea necessitas intelligenda est, in quam quis se sciens non conjecerat. Nam cum potuit operari & noluerit unde in egestatem deductus coactus sit furari, necessitas eum non excusabit. In hac autem sive dierum sive mensium præscriptione, qui jus hoc prælationis habet, duo ante decursum tempus facere debet, unum ut emptori pretium rei emptæ solvat inter hos dies, nec suffic t verbaliter offerre, nisi vera solutio sequatur & si recusetur obsignatio fiat; Alterum ut verum pretium quod emptor venditori præstitit solvat aut solvere paratus sit: Quod autem sit hoc verum pretium cum infinitæ quæstiones & controversiæ nasci possint, breviter verum pretium definiendum puto ex declaratione Judicis, nisi declarationem emptoris (h) de pretio per eum soluto, qui jus hoc habet, sequatur; innumeræ enim fraudes in hoc pretio committi possunt, quæ & apud nos etiam hodie sunt frequentes Nam venditor poterit simulatum emptorem substituere, qui magnum pretium offerat, ut vicinus, cui jus protimeseos competit, tantundem solvat, magno cum venditoris commodo, aliquando & emptoris. Itaque ut his fraudibus obviam eatur, ad judicem spectat examinatio justi pretii, ut is ponderet quanti communiter res illa valuit aut vendi poterit eo anno & post aliquot ejus menses. (i) Præterea, justum pretium ex hoc æstimatur, si in auctione aut licitatione tantidem æstimata fuerat: Si nec de hac constet, consideratur justum pretium ex annuo censu, adeo ut quantum utilitatis annuatim fundus reddat, illud idem vicies multiplicatum, justum pretium fundi faciat: Exempli causâ, si fundus valeat centum aureos annuos, justum ejus pretium sit duorum millium aureorum. Hæc de justo pretio quomodo æstimandum sit, in quo & hoc notandum est, quod justum pretium crescit ex die moræ, adeo ut si casu fortuito æstimatio fundi aut ædium crescat, majus pretium quam fuit ante sententiam debebitur. Post elapsos hos dies, qui jus prælationis habet, non admittitur ad impugnandam venditionem. elapso enim termino, ex jure censetur tacite renunciasse, qui jus impugnandi habebat, eo ipso quod tacuit & vigilantibus jura subveniunt. In constitutione Græca, hoc tempus ad quatuor menses extenditur, si quis sit præsens in Civitate, in qua res venditur aut in loco ubi fit venditio; quod si fuerit absens, habet annum à die scientiæ nisi ei denunciatum fuerit. Sunt tamen quidam, quibus hoc tempus præscriptionis non currit, iique in textu exprimuntur, qui apud hostes captus est, (k) Nam qui ex justa causa, in publicæ Justitiæ carceribus, captivus custoditur, excusationem non meretur, cum per procuratorem res suas possit expedire, (l) Sic deportato aut in exilium misso, non currit hæc præscriptio, ut in textu habetur, nec absenti currit, quod tamen de eo, qui causa Reip. vel publicis negotiis sine dolo & fraude absit, intelligendum;

(a) *Authent. Qui semel C. quomodo & quando Judex &c.*

(b) *l. cum quidam sect. quod dicitur ff. de acq. hered. & ibi Bart. & in l. is potest ibid.*

(c) *Bart. in l. admonendi ff de jure jurando.*

(d) *l. 1. ff De actione empt. l. eum qui certarum ff. De Verbor. obligat 2.*

(e) *Dynus in d. l. eum qui certarum.*

(f) *C. 1. in Prin. qualiter feudum alienari olim poterat.*

(g) *cap. Discipulos & seq & ibi gloss. De conse Dist. ult.*

(h) *Bart. in l. ca[illegible]po. ff. de solutionibus.*

Quod sit justum pretium.

(i) *Bart in l pretia rerum ff. ad leg falcid.*

(k) *l. 1. in bello § si pignori ff. de cap. & postliminio reversis.*

(l) *Bart. in C. Si factus est qui reus ff de pub. Judiciis & glossa ibid.*

quando

quando autem quis videatur dolo aut fraude abesse & quando non ex Jure Canonico constabit (*a*). Hoc autem sufficiat monuisse, quod absentia quam malitiosam vocant aut dolosam nunquam cuiquam prodest, ut inde quis vel actionem vel exceptionem formet (*b*): sic excipitur in textu minor 25. annis, sed neque absens Reipub. causâ aut minor aut alioqui justè impeditus in hac requisitione simpliciter excusantur, cum absentes per suos procuratores, minores per suos tutores & curatores, aliique absentes per suos defensores, pretium hoc offerre poterant; nam hi vices dominorum absentium debent supplere, sed ne domini dum suis rebus superesse non possunt, in incommodum incidant & tempus habeant de rebus suis providendi textus his defensoribus aut procuratoribus non triginta dies ut dominis, sed quatuor menses indulget, intra quod justum pretium possunt emptori offerre, unde satis constat impeditum vel absentem mittere debere procuratorem, alias currit ei tempus hujus præscriptionis. In aliis, utrum absens & impeditus debeat mittere procuratorem plura apud Speculatorem & Bartolum. (*c*) Jus autem hoc prælationis, quod à quibusdam fendistis vocatur jus congrui, est reale & afficit rem. Itaque datur contra emptorem, tanquam possessorem, non contra venditorem, immo ne ipse quidem emptor, evicto ex hoc titulo fundo, de evictione aget contra venditorem, cum sciens & prudens id emerit, quod scivit aut scire debuit redemptioni agnatorum esse obnoxium. Prætermittendum non est triginta hos dies qui dominis currant aut quatuor menses qui defensoribus & curatoribus, secundum consuetudines Regionum variari: Nam Neapoli & in Sicilia & Regionibus eisdem subjectis, præscriptioni huic indulgetur annus, ita ut annus integer à die scientiæ currat, quod & etiam à nostris, ut antea dixi, observatum est, quandiu jure protimeseos usi sumus.

(a) *Glossa in c. 1. de dolo & contumacia. Lib. 6.*
(b) *c. consultationibus de off. deleg. c. quoniam § In aliis Ut litecontestata.*
(c) *Speculator super Tit. ff. De Procurator Bart. in l. 1. ff. de divers. & temporal. Excep.*

Quid sit atrox injuria.

Sed nunquam competit hæc actio cuicunque, qui atroces injurias contra venditorem exercuit, ut ex ipso textu patet; nam donatio, propter atrocem injuriam donatarii contra donantem revocatur (*d*) & in hoc casu injuriam atrocem definio, sive ea sit in bonis donatoris, unde damnum grave senserit sive in fama sive in vita. Nam hæc tria fama bona & vita æquiparantur, ut postea dicemus, ubi de delicto Vassalli in Dominum agetur. Præcipuum in textu est notandum, quod ait, si hic cui jus hoc competit, impias manus in venditorem aut ejus familiam intulerit, nam sub eis, quæcunque verberatio vel in venditorem vel ejus familiam facta comprehenditur, nisi ea fuerit justa, qualis est, cum quis justè se defendit; Idem si ipse non percussit, percuti tamen curavit, nam qui per alium facit, per se facere videtur (*e*) & in his ignorantiæ probabili & cui quis causam non dederit, ignoscitur. De familia autem & quæ ejus nomine comprehenduntur, traditur à jurisc͡osultis, (*f*) sed ut uno verbo dicã, familiæ nomine censentur, qui sunt in servitio aut imperio patrisfamilias, licet sint liberi homines. (*g*) Ob hanc atrocem injuriam, venditori factam, non competit hoc jus prælationis ei qui fecit, quantumcunque fuerit conjunctus, nisi forte venditor, qui injuriam passus est, eam remiserat, nam injuria semel remissa, amplius in judicium deduci non potest. Neque habet locum jus hoc προτιμήσεως, quando res alienatur causâ dotis vel donationis propter nuptias, nam quod favore matrimonii, ab alterutra datur parte, ratum & firmum esse debet, nec revocationi obnoxium; Sed in hoc casu videndum, utrum simpliciter fundus detur in dotem, an vero æstimatus datur in dotem, quo casu non videtur datus fundus, sed ejus æstimatio in dotem, & sic est pura venditio, itaque hoc jus, locum in eo habere non potest, (*h*) nam pretium tum tantum videtur datum marito & non fundus & proinde fundus æstimatus traditus non dicitur dotalis, cum nomine pretii semper intelligatur venditio interposita & proinde hic fundus à marito bene potest alienari. Idem in simplici donatione, cum alienatur res inter vivos per contractum donationis, nam alioqui donandi potestas auferetur, si jus esset alii redimendi. Sic in donatione causa mortis, cui æquiparantur omnes contractus ultimarum voluntatum, ut sive res alicui relicta ex donatione causa mortis sive ex legato sive ex testamento sive per institutionem sive per substitutionem aut fideicommissum, in his nunquam huic juri prælationis locus est: hoc tamen verum est quod testator in testamento jus prælationis alicui jam competens aut quod mox competere speratur, non potest prohibere. In permutationibus quoque hoc jus locum non habet, nam ea esset destructio permutationis, evictâ enim unâ re permutatâ, alter eam quam pro permutatione dederat, repetet, & sic permutatio omnis evertetur. Movet tamen quæstionem, quod communiter dici solet, quod venditionis nomine, permutatio comprehendatur, (*i*) & licet alioqui sit distinctus contractus ab emptione, tamen eisdem regulis gubernatur permutatio sæpissime; in prohibitoriis tamen sæpe distinguitur, Sic decuriones

(d) *l. fin. C. de revocandis donat.*
(e) *Reg. juris in 6. Decretal.*
(f) *Nota in l. pronunciatio § familiæ & l. seq. ff. de verb. significatione.*

Qui familiæ nomine comprehendantur.

(g) *C. De his Extra de accusationib. Bart. in l. Senatus eodem tit. ff.*
(h) *Ma. de afflic. in tit. de jure Protim.*
(i) *L. Statu. liber § Quintus ff de statu liberis lege faviaff a 1 l. faviam de plagiariis.*

nes prohibentur vendere res immobiles, permutare tamen possunt (*a*) Sic prohibitio alienationis fundi dotalis, ad permutationem non extenditur, si mulier inde commodum sentiat, (*b*) Sic Ecclesiæ vendere res Ecclesiasticas non possunt, inter se permutare tamen possunt, Quærunt Doctores, quid si res magni pretii permutetur cum re minoris pretii & conveniat ut pecunia pro excrescente æstimatione unius præstetur, an sit emptio an permutatio: Concluduntque si major pars sit in pretio, quam in re permutata, emptionem esse: Si majoris sit valoris, res quæ permutatur, quam pretii pars, (*c*) quæ refundi debeat, permutationem esse. In transactionibus jus hoc non competit: nam transactio & venditio, sub uno nomine non comprehenduntur. Vassallus enim feudum, sine Domini consensu alienare non potest, transigere tamen potest. (*d*) Idem observatur in arbitramento; Nam res ex arbitramento, alteri judicata, ab eo non potest avocari. (*e*) Hæc tamen omnia ita temperanda sunt, si contractus hi bonâ fide fiant & fraus & dolus omnis absint: Nam si venditor & emptor colludentes inter se, ut tollant hoc jus ab agnatis & vicinis, simulent se causa donationis, permutationis, vel transactionis facere, quod re verâ ex empto & vendito fit, rescinditur causa cognita venditio; nam fraus in omnibus contractibus censetur excepta. (*f*) Hoc fit quando instrumentum concipitur sub forma donationis & ut Doctores loquuntur, quando faciunt instrumentum concipi in forma donationis, cum nihil minus quam donatio sit cogitatum & hæc est fraus sive simulatio de contractu in contractum, ut mulier quæ non potest donare marito, facit concipi instrumentum sub forma venditionis, continente pretium receptum. Nam hæc causa venditionis, quasi simulata non valet (*g*). Sed incidit hic solennis & quotidiana quæstio, quomodo probetur hæc fraus & simulatio & profecto cum hæ simulationes tectæ sæpissimè sint & sine testibus fiant, difficilis est harum probatio. Doctores tamen ita concludunt simulationẽ contractus, probari tribus modis; Primo, per juramentũ partis, itaq; & donans & donatarius à judice, magno sacramento interveniente, sunt examinandi, si verus hic fuerit contractus donationis, an vero sub fuco donationis vẽditio vera facta fuit, ut eo modo possent agnatos & vicinos à jure suo excludere. In qua examinatione judex debet cogere partes ad interrogatorios articulos, à cognato sive vicino exhibitos, jurare; Quod si quis vel jurare recuset, vel obliquè & sophisticè se explicet, judex debet eum pro confesso judicare, idem si extra judicium confessio fuerit: Sed auget dubitationem, quod in textu dicitur, Si contrahentes juraverint contractum verum & non simulatum fuisse & post juramentum probetur contrarium, quod emptor pretio, venditor feudo privabitur, propter perjurium & fisco applicabuntur; ex quo videtur, quod postquam juratum fuerit in causa, tamen adhuc probationes possunt recipi, cum tamen jurisjurandi exceptio parit, exceptionem litis finitæ (*h*). Hunc nodum ut solvant Doctores, multiplex esse juramentum volunt, voluntarium & judiciale & quod ex necessitate exigitur, In judiciali & voluntario, fatentur juramentum habere vim definitivæ sententiæ, in necessario non; quale & hoc de quo hic agitur, quia textus ait, exiget ab eo juramentum; Et quod hæc juramenti exactio est specialis in causa simulationis & nihilominus etiam admittatur probatio. Meo judicio, res hæc melius distinguetur, si consideremus quando ad rem ipsam agitur, quando ad pœnam perjurii; nam quando ad rem ipsam agitur, res semel sacramento decisa, solum Deum habet ultorem & non partem. At cum agitur ad pœnam, puto, licet juratum sit, de perjurio posse inquiri per fiscum, ut perjurium puniatur. (*i*) Nam in hoc loco, si de perjurio probatum sit, nihil partes lucrantur, sed res ipsa ab emptore & pretium à venditore auferuntur & fisco applicantur, ita tamen ut hoc jus reservetur eis quibus competit, ut à fisco possint redimere. Secunda probatio est per testes; nam hi simulatum contractum poterunt probare: Nam omnis simulatio in scriptis fit, ut difficilius deprehendi possit & nisi admittantur testes, nulla simulatio unquam probaretur, Testes alii quatuor requirunt, alii duos tantum, immo nonnulli per unum, qui aperte de simulatione deponat & per duos qui de publica fama (*k*). Tertio probatur simulatio per conjecturas & indicia nempe si præcessit semel contractus venditionis, qui postea mutatus est in donationem, Sic si partes de collusione inter se suspectæ confiteantur quidem talem esse contractum, nulla tamen justa causa appareat cur hæc donatio intercedere debeat, veluti si is cui donatur neque meritis neque beneficio unquam donantem demeritus sit, nec ei famulatus sit, aut alioqui aliqua necessitudine conjunctus. Nam confessio in his casibus non probat. In his itaque contractibus jus prælationis locum non habet, fortè nisi hi contractus, ut ait textus, cum potentioribus fiant. Nam contractus cum potentioribus non

(a) L. 3. *de Prædiis Decurion. &c. lib. 10 C.*

(b) L. *Si et & ll. seq. ff. de jure dot.*

(c) *Mat. de afflict. in tract. protimes. § 3. nu. 15*

(d) *Si Vassallus de suo beneficio Tit. Si de feudo defuncti funeris contro versia.*

(e) *M. de afflict. § 3. ad vers. final. de Jure protimes.*

(f) L. *creditorem Lucius ff mandati.*

(g) L. *si sponsus ff. de donat. inter virum & uxorem.*

(h) L. *nam posteaquam ff. de jurejurando.*

(i) L. 1. & *seq. C. de reb. credit.*

(k) *Toto tit. plus valere quod agitur & ibi doct. C & Bald. in l. 1. ibid.*

minus suspecti sunt, quam qui fiunt dolo & fraude; si quidem qui in potentiorem jus suum transfert, id eo facit, ut is terribilior adversarius sit in judicio & viam justitiæ præcludat; Sed videndum qui potentiores dicantur: alii enim sunt potentes divitiis, alii honore vel nobilitate & de istis potentibus non loquitur textus, sed de potentibus ratione officii; (a) Nam de his solis potentioribus loquitur textus & non de iis qui vel nobilitate vel divitiis potentes sunt; & contra hos jura præsumunt, quia potentior semper præsumitur humiliori metum incutere vel violentiam inferre (b) si fuerat solitus antea aliis id facere; nam nisi vel hæc vel alia indicia concurrant, dignitas officii, nec administratio annexa dignitati cuivis debet obesse. (c) Ex numero horum potentiorum eximuntur in textu parentes: nam licet hi ratione officii vel dignitatis, aliquam potentiam habere præsumantur; conjunctio tamen sanguinis prægravat priorem præsumptionem (d) Nec interest potentior sit qui emit, an potentioris sit domesticus, nam sub hac specie pluries fallitur. (e) De necessitate antea dixi, nemo enim in necessitate constitutus dicitur liberè agere. (f) In constitutione Græca Romani Lacapeni, ex qua hæc constitutio nostra emanavit, jus hoc protimeseos extenditur ad vicinos & agnatos, ut hi in venditione habeant jus prælationis. Superest ut de vicinis & agnatis primum videamus, mox an aliis competat, quam eis qui in Græca constitutione nominantur; Vicini autem sunt qui habent agrum sive fundum confinem, ita ut ubi unus desinit, alter incipiat. In his vicinis non semper eadem est ratio; nam si quis vicinus sit ex tribus lateribus, id est, ut tria latera fundi empti, attingant fundum vicini alterius & alius sit qui sit vicinus ex quarta parte, hic vicinus ex tribus lateribus habebit solus jus prælationis Quod si habeat confinium duorum tantum laterum & alius habeat confinium unius lateris aut duorum, non præferetur, in hoc casu, qui confinium duorum laterum habet, quia non habet ultra dimidium confinii, Sed qui unum latus conterminum, cum eo qui habet duo latera concurrit, pro partium rata portione: Aliter est in eo ut dixi, qui confinis est ex plus quam dimidia parte (nam per textum in emptione, omnibus aliis præfertur is qui ex majore parte vicinus est.) Quod si duo sint vicini qui duas æquas partes vicinitatis habeant, æqualiter admittuntur. Quia constat de vicinis, superest ut qui cum eis concurrant & si qui sunt potiores, in hoc jure, videamus & sanè in re communi, si unus ex sociis vendiderit suam partem, socius alter vicino præfertur, non enim tantum est vicinus, sed etiam, quod plus est, ejusdem rei particeps & ex Jure Civili socius ratione societatis succedit Imperiali largitati ipso excluso fisco, sic cum præfertur socius fisco, in re communi, concludunt feudistæ præferendum & vicino & hoc in Neapolitano Regno servari tradunt. (g) Præfertur & in textu vicinus agnatis, immo & parentibus in hoc Jure & jus vicinitatis potius est, quam jus sanguinis, Sed hæc statuta localia sunt, in plerisque enim locis, immo in textu Græco potiores sunt vicini & agnatos in hoc privilegio excludunt. Ratio facilis est, quare vicinus agnato præferatur, quia vicinus re conjunctus est & privilegium hoc est reale & rei, ut ante dixi, inhæret. Hæc itaque sunt, quæ vel ex Græca constitutione Romani Lacapeni vel Friderici Imperatorum constant. Supersunt aliqua adhuc de hoc Jure prælationis. Neque enim videtur Imperator Fridericus secundus puto, Author hujus constitutionis, satis mentem constitutionis Græcæ assequutus; nam in constitutione Græca, primo cognati consortes præferuntur, quales sunt fratres, qui paterna prædia, pro diviso vel indiviso possident; nam in venditione fraternæ partis, præferendi: post hos consortes socii vocantur: Deinde qui rem communem habent citra societatem sive sint cognati sive exteri: Nam hi in secundo gradu post cognatos consortes ponuntur, Post hos qui communi censu vinculo tenentur, quos metrocomos, id est, convicanos antea dixi, quasi in eodem vico, sub eodem censu degentes; postremo vicini & confines. Proinde si quis rem vendere intendat, his primo & cuique suo loco denunciari curabit testato, ut ad diem certum veniat & pretium verum quod ab emptore alioqui habiturus est, ei solvat; alioqui ut securè possit cui velit vendere; post denunciationem dantur, ut dixi, quatuor menses procuratoribus & curatoribus, itaq; semper in his denunciatio necessaria est, si non fuerit denunciatũ, decenniũ datur. Sed in emphyteusibus & feudis, alia dantur tempora jure civili; nam emphyteuta Domino denunciare debet quantũ ab alio re verâ accepturus est, rogareq; Dominum ut tantidem emat, vel venditioni in alium consentiat; si noluerit emere, consentire tenetur, ut prioris emphyteutæ, jus in novum transferatur, quinquagesima pretii parte illi pro consensu præstita, quod in omnibus feudis in Gallia locum habet: Quod si neque emere vult, neque con-

(a) L. *Si per impressionem C. De his qua vi metusque causa &c.*
(b) L. *ad invidiam. C. Eod.*
(c) L. *si longius in f. ff. de judiciis.*
(d) *Bald. in L. per diversas C. mandati.*
(e) *In constitut. græca Constantini Porphyr. geniti.*
(f) *Bald. in tract. de schismatic.*
Quis dicatur vicinus ex Jure.
(g) *Math. de afflict. in tract. de jure protimes. § 7. nu. 1.*

consentire emphyteuta, potest vendere cui volet, nisi persona illa à Jure sit prohibita; nam alioqui si personæ prohibitæ jus suum vendat, ab emphyteusi cadet (*a*) In hac materia hoc annotandum est, quod qui huic venditioni interfuerunt & tacuerunt, non habeantur pro consentientibus, nisi dolosè tacuerint, neque pro eis, quibus denunciatum est, (*b*) Quod si ultra præsentiam, aliquis alius actus intervenerit, vel in dicto vel in facto, ex quo consensus argui possit, aliud dicendum. (*c*)

(a) L 3. C. *De Jure Emphyteut.*

(b) L. *Titia § Lucia ff. De leg.* 2. l. *Caius ff. de pig. act. Scho. ib* 114 *disp.* 9. *lib.* 1.

(c) *Scho. ib.* 112. *disp* 9. *lib.* 1.

Est & aliud caput ejusdem Græcæ constitutionis, ne quid ex bonis tenuiorũ locupletes & potentiores acquirant, & cum his severius agitur, neque donationis, testamenti, transactionis aut patrocinii aut adoptionis prætextu & causa ad bona tenuiorum possunt pervenire. Quæ tamen omnia intelligenda sunt, nisi decennii præscriptio interveniat: nam talis præscriptio tam potentiores, quam alios, à quibus alioqui redemptio competebat, tuetur: Hæc sunt capita Græcæ constitutionis, non satis in Friderici constitutione omnia explicata, ob ignorantiam puto Græcæ linguæ, quæ eo seculo plerisq; non erat perfectè cognita.

Præter tamen has Romani & Friderici constitutiones, multæ aliæ quæstiones in jure feudali, de jure hoc prælationis tractantur, nempe cum agnatis primò competat, quis aliis sit præferendus & certum est, vivo alienatore, si feudi in alium agnatum remotiorem alienatio facta sit; propriori hoc jus competere, multo magis si in extraneum, ita tamen ut refundat verum pretium & non simulatum, etiam si verum illud pretium, justam æstimationem excedat, (*d*) nisi fraus intercesserit, ut antea monui; At jure successionis, feudum alienatum, vivo alienante, nunquam revocari potest: post eum defunctum, potest, etiam pretio non refuso, (*e*) Sed ab iis tamen, qui ex Investitura succedere possunt & non aliis, ita ut si qui propior successurus est, uti eo non velit, sequenti & proximo locum faciat, successionis jus alienatum tum videtur, quoties is qui succedere speratur, jus suum in alterum transfundit, quo casu, non alteri, sed proximo agnato locum facit, ita tamen, ut ejus discendentes semper excludantur; nam contra factum, vel suum, vel patris sui, cui succedere oportet, nemo est audiendus, Sed in hoc jure prælationis præscriptio, à tempore mortis ejus, cui succedendum est, deducitur, cum prius agere non possunt, (*f*) Hoc tamen generaliter notandum est in jure Protimeseos, quoties agnati sunt præferendi, de illis tantù agnatis intelligi, qui in tenore investituræ continentur; Adeo ut si cui feudum sit concessum & ejus hæredibus, alii agnati in transversa linea non admittuntur.

(d) *Sch. ib.* 116.

(e) *c.* 1. § *hoc quoque de success. feudi.*

(f) *Scho. ib.* 116. *disp.* 9. *lib.* 1.

De Disclamatione, Purprestura & aliis modis Feudi amittendi, qui circa Feudum ipsum versantur.

Diegesis Quinta.

DE Recognitione ex delicto Vassalli, qui feudum alienaverit, hactenus; In qua ideo prolixiores fuimus, quod hæc prohibitio multas secum difficultates trahat & in foro nostro sit frequentissima: Supersunt multi alii feudi amittendi modi, ipsum feudum respicientes & hæc delicta quæ circa feudum & in ipso feudo versantur; qualia sunt Disclamatio, Purprestura, feudi deterioratio, cessatio à petitione Investituræ, Baratria (ut quidam putant) de quibus singulis dicendum est.

Disclamationis nomen à negatione procedit (nam clamare, quæ vox est in hac significatione Normannica) à Normannis pro actione, petitione & affirmatione crebro usurpata, hinc ad Anglos & postea ad nos, voces hæ clamare pro petere, & clameum pro libello sive actione pervenerunt, Sic clamare pro affirmare, frequentissimè in legibus Anglorum: Quoties Vassallus quæstionem sive querelam de feudo patitur Dominum clamare, id est, Dominum in auxilium sibi poscere debet, Dominusque clamatus Vassallo suo in judicio contra omnes adesse. Ex intellectu vocis clamare, Quid Disclamatio significet, facile est intelligere; nam disclamare nihil aliud est, nisi Dominum negare esse Dominum. Sic liberti abnegatio in Patrono & Clientis sive Vasalli in Domino, adeo odiosa est, ut nemo eum merito suo non mulctandum libertate & feudo putet; Licet enim inficiationis multæ sint in Jure Civili pœnæ, veluti si quis cum possideret, neget tamen se possidere & contrarium probetur, transfertur ab eo possessio quam negaverat, in

De Disclamatione.

Inficiationis pœna in Jure

in adversarium. (*a*) Sic in eo, qui hæreditatem restituere jussus est, ejusque hoc fidei commissum erat, si rem quæ petitur, esse hæreditariam negaverit & probatum fuerit, Falcidiæ beneficium, id est, omne beneficium & jus quod in re habet, amittet. (*b*) Sic qui negat se fidejussorem, beneficium Divi Adriani, de debiti divisione perdit (*c*) & breviter quodcunque beneficium in re prætendit, ob inficiationem omne illud beneficium, omneque jus in re ab eo tollitur. At in nostra hac materia, multo id majorem rationem habet; nam Vassallus qui Dominum revereri tenetur, qui beneficium supra omnia agnoscere, qui gratum se pro beneficio accepto, ubiq; præbere & obsequentem tenetur, Si is inquam, eo ingratitudinis proruperit, ut Dominum nescire se dicat, imò illũ verũ Dominũ se pro Domino non agnoscere, illiq; paratũ se renunciare, deniq; & ejurare dicat, quis eum non indignum feudo suo existimabit, Quis beneficii, non solum immemorẽ, sed plane illud negantem & Dominũ inficiantem, beneficio privandum non censeat? Nam profectò nulla justior videtur feudi amittendi causa, neq; apud nos neque apud ullas alias gentes, quod sciam in universa Europa, ubi jus hoc feudale receptum est, ulla est gens in qua hæc feudi amittendi causa non videatur justissima Et cum naturali æquitate & jure feudorũ scripto, mores omniũ Regionum in hac causa conveniunt. Itaq; si vassallus super feudo aut e-jus conditione, sciens vel omnino feudum esse Domini, vel ejus partem negaverit aut conditionẽ feudi sui aliam in Domini sui præjudicium affirmaverit & inde convictus fuerit, (*d*) à feudo cadet. Alius autem vassallus conscius ejusdem rei & hoc celans feudum suum non amittet, hæc ferè sunt verba textus, quæ diligenter examinanda sunt: Nam cum hæc propositio in tribus diversis locis habeatur, aliquid videtur inter eos esse differentiæ. Primum ait, qui feudum aut partem feudi sui negaverit, vel feudi conditionem, totum amittet: De parte mirum, cur qui in parte tantum fefellerat, in toto puniendus sit, cum delictum ex gravitate facti ponderetur, nec excedat id, in quo quis delinquit, sic antiquitus Vassallus, qui partem feudi alienaverat, non nisi eâ parte privabatur. Sed hoc proprium est juris feudalis, ut, ex negatione partis, totum feudum amittatur, Sic ex alienatione partis, secundum constitutiones Friderici, totum feudum amittitur, etenim & hic Dominum contemnere & erubescere videtur, Apud Gallos vulgare est (qui fief denie, fief perd) sic in plerisque aliis, ut inferius apparebit; nam qui in Dominũ suum ingratus erit, in parte feudi non minus ingratus est, quã si in toto feudo idem fecerit; ideoq; omni quod de eo Domino tenuerat, in quem ingratus erat, beneficio mulctandus. Ait textus, ex certa scientia sive sciens; nam cum hæc omnia feudalia delicta, ex animo & mente Domini & Vassalli ponderantur, ut antea notavi, & qui ignorat fidem datam, lædere non videtur, itaq; scientiâ certâ opus est, quemadmodum in priori delicto, scientiam requiri, declaravi, & ignorantiã aliquando excusari. An autem negatio extrajudicialis noceat, inquirendum & profectò si in eo loco fiat, unde Domino præjudicium fieri potest sive in judicio sive extra judicium potest nocere; Sed quoniam quæ extra judicium fiunt, communiter non lædunt; videtur hæc esse Doctorum opinio, quod non est Vassallus feudo privandus, nisi conventus super feudo aut ejus conditione, Dominum neget; itaque in tertio textu habetur, Si inter Dominum & Vassallum controversia fuerit de feudo & sic res hæc videtur strepitum judicialem requirere. Cujacius tamen hoc delictum de extrajudiciali negatione intelligit. Idem si de feudi qualitate Vassallus conventus, conditionem ejus in præjudicium Domini negaverit, veluti si cum feudum rectum & militare esset Francum diceret, vel cum novum esset feudum, paternum & antiquum asserat; Hæc omnia, si sciens & malæ fidei fuerit Vassallus; At si dubitet, debet (ait textus (*e*) (dubitanter respondere; Dubiè si quidem respondens, non videtur negare; nam licet dubitans videtur aliquid negare, (*f*) negat inscienter, itaque pro errante & ignorante habetur, (*g*) aliquando tamen ambiguè respondere & omnino non respondere, paria sunt, (*h*) præcipuè in eo qui fidem patrono juravit & qui jus suum ignorare non præsumitur: Sed tamen possunt multæ causæ intercedere, quare Vassallus de jure suo dubitet, veluti si successor sit defuncti; nam probabilis est ignorantia in eis quæ ad defunctum pertinebant, (*i*) Verba autem quæ dubiam interpretationem inducunt, hæc in textu ponuntur, nescio, dubito, (*k*) At ne sic quidem respondendo, ait textus, liberabitur, si fraudulenter in responsione versatus fuerit, debet enim semper fidem Domino integram & illibatam servare: Hujus autem Disclamationis forma aliqua habetur, in eo libro qui ad finem Regiæ Majestatis ponitur, nempe ut Vassallus ipse, vel qui ab eo speciale mandatum ad id habet, cum officiario illius Domini, de quo tenere se affirmat, ad principale messuagium Domini prætendentis accedat & ibi dicat se talem superiorem disclamare

&

(a) *L. fin. ff. de rei vendicat.*
(b) *L. Hæreditarium in fin. ff. ad leg. falcidiam.*
(c) *L. Si dubitet § ita demum. ff. De fidejussor.*
(d) *lib. 2. feudor. Tit. 26. Si de feudo defuncti contentio sit inter Domin. & agnatos Vassalli. §. Vassallus si feudum. De lege Corrode. §. fin.*
(e) *Tit. de lege Corrodi § fin.*
(f) *L. Si quis ff. ad leg. aquiliam.*
(g) *l. 2. ff. quis ordo in bonorum possessservandus.*
(h) *l. de ætate § nihil interest ff. De interrog.*
(i) *L. Qui in alterius ff de reg. juris.*
(k) *d. l. si dubitet § ita demum. ff. de fidejuss.*

& non intendere tenere se illud feudum de illo, sed de alio, formam licet ibi videre; Sed quantæ sit autoritatis liber dubito; utcunque est, hodie si in judicio Vassallus, superiorem suum disclamaverit, à feudo cadit. Quod autem in textu sequitur, Quod alius Vassallus hujus falsæ negationis conscius & Domino non patefaciens, feudum tamen retinet, aliquam dubitationam continere videtur, cum Vassallus omnia quæ ad Patroni sui seu Domini vitam, existimationem aut patrimonii jacturam pertinere videbuntur, aperire debeat & hoc fallaci responso Vassallus prior, Dominum eludit, ejusque patrimonium lædit, videtur ergo & in hoc casu, ille alter Vassallus, mendacis negationis conscius, debere etiam feudum suum amittere, Sed quod ad patrimonium Domini pertinet, non omnia quæ ei nocent, tenetur Vassallus indistincte patefacere, sed tantum ea quæ in magnam patrimonii jacturam vergant.

Sequitur tertium delictum, quod circa feudum ipsum versatur, quod nos Purpresturam dicimus, cujus, revera, ut quidam putant, nulla in ipso textu specialis mentio est, neque quid pœnæ possit hoc genus delicti inferre, nisi quod Vassallus teneatur fines sui feudi ostendere Domino, quocunque tempore postulanti, *(a)* Si aut falsos fines ostenderit, Dominicique prædii partem sibi arrogaverit, quasi in Dominum ingratus, jure omni quod ex eo Domino tenet, privabitur; Vox Gallica sive Normannica est, unde originem Gallicam sive Normannicam esse, ab iis ad Anglos primum, post per Anglos ad nos pervenisse, argumentum est: Nam pourprix, gallicè testudinem sive circulum aut præcinctum significat; Sic monasteriorum præcinctas pourprises solemus dicere, extra cujus circuli fines, si Vassallus Domini feudum invaserit, partemque ei præripuerit, feudo mulctabitur; & hæc causa feudi amittendi & apud Anglos & apud nos frequens est. *De purprestura.*

(a) Scho. sbe. 7. 9. quod nihil aliud est quam nostra purpresst.

Et in jure nostro scripto triplex est, una quæ fit super Dominum Regem, quando aliquid ex ejus Patrimonio occupatur, veluti, vel ex ejus prædiis vel ex viis publicis, vel si ea impediantur aut observentur, vel aliquid in via publica sive regia alicujus civitatis ædificatur, ita ut illius viæ particula aliqua, ab ædificante occupetur; Si aquæ cursus à debito alveo divertatur & breviter quotiescunque aliquid fit quod Regio Patrimonio noceat, ejus viam publicam turbet, Purprestura hæc in Regem dicitur & de ea inquiritur tam in capitali curia Burgi, quam etiam coram justiciario, ubi criminis sive delicti reus convictus, in misericordia Domini Regis erit, non solum de eo feudo, quod intra Domini terminos ædificavit, sed de toto feudo quod de Domino Rege tenet, nam in misericordia Regis dicitur esse, qui ex juris rigore sive jure summo, toto feudo debet mulctari; Sed Rex misericordia in eum usus ad compositionem pro suo delicto illum aliquando admittit; Si vero contra aliũ quam Regem de facta purprestura convictus fuerit, per juramentum legalium hominum de viceneto (nam ea sola criminis seu delicti examinatio est) tenementum, quod tenet de eo Domino quem offenderit, sine recuperatione amittet; & hæc de purprestura contra Dominum facta; Tertia ponitur illa purprestura inter vicinos, cum quis vicinus, alterius vicini fines occupat & qui injuriam patitur, si de hoc in curia conqueritur, per fideles homines de viceneto fiet visus terræ & per eorum veredictum, sive sententiam, fines & limites, prout erant antea, distinguentur. Sed hanc tertiam, nemo purpresturam judicabit, cum potius sit controversia de finibus, quæ ex inquisitione terminanda est; nos molestationem vocamus; nam purprestura, judicium feudale est & proprietatem finium tangit; Quod ad primum & secundum genus purpresturæ est, inter se concurrunt & malè videntur distingui; nam quatenus contra Regem fit purprestura, tantum ratione feudi fit & Dominii directi; nec aliud est in hoc casu Regis privilegium quam alterius Domini superioris, Quod ad vias publicas & flumina attinet, inter Regalia & Regis patimonium numerantur, eodemque jure censentur; Superest ergo unum genus tantum purpresturæ, quando Vassallus qui feudum de Domino tenet, sive illud sit militare, sive francum, sive burgale aut emphyteuticum, (nam in jure, nostro aut usu, nulla est differentia; cum ex liberalitate & beneficio Domini id habeat, & fines suos non præsumatur ignorare) Si non contentus suis finibus, etiam Domini limites violet, eosque sibi arroget, Dominumque extrudere nitatur, nisi ingratè id factum quis dicat, nescio quid debeat æstimari ingratitudo apud nos; nam in constituendo feudo, Vassallus scire debet limites, ne quid ignorans peccet & petere à Domino sibi designari, nec audietur, si dicat indefinitum feudum à principio sibi designatum, cum portio ex Patrimonio Domini solum sit abscissa & veluti divisa & licet Vassallus in Dominum peccet graviter & ingratitudinem incurrat, si Domino petenti fines feudi demonstrari, noluerit parêre & feudi amissione mulctatur; tamen Dominus Vassallo feudi sui

Quotuplex sit purprestura.

Quid sit in misericordia Regis esse apud Anglos & nostrates.

fines

fines mon ſtrare non tenetur, quaſi is à principio eos deſignatos dederit; Eſt itaque purpreſtura quoties Vaſſallus ſuis finibus non contentus, Domini fines violaverit & aliquam ex ejus proprietate portionem eo invito uſurpaverit; nam ſi Dominus actione finium regundorum Vaſſallum convenerit & quindecemvirali judicio ſententia lata fuerit, de veris finibus agri, & Vaſſallus eos tranſgreſſus probatus fuerit, omne illud quod de eo domino tenet, amittet; hoc eſt, purpreſturam agere. Accepi tamen à viro magno Magiſtro Thoma Macclellano, inter primos advocato, in Senatu, nobili & rerum noſtrarum peritiſſimo, purpreſturam antiquitus, non alias dici niſi baculum aut virgam Vaſſallus manu ſuâ tenens, eum intra limites fundi Dominici figat & hæc verba addat, Ego hunc fundum aut fundi partem, in qua baculum hunc figo, meum eſſe jure feudi, ſeu proprietatis aſſero, ſub periculo feudi mei; Hæc erant verba ſolennia quibus utebatur Vaſſallus aut ſaltem uti debebat cum res in controverſiam vocabatur; nam ſi ante litem ſuſceptam errans aut deceptus ſuum revera eſſe, quod ſuum putaret, affirmaſſet, nihil agebatur; ſed in judicio illa ſolennitas adhibebatur, ut ſciretur an Vaſſallus ex conſtantis animi ſententia & propoſito Dominum fallere intendat. Ego ſanè illa verba dici ſolita puto, cum res in judicium deducta eſt & inquiſitores vellent, Vaſſallum ſuo periculo definire, quatenus feudum ſuum extenderet; idque baculo, quem illi tradebat in manus, non quod illa verba ſolennia in hoc judicio omnino neceſſaria ſunt, meo enim judicio quoties Vaſſallus aliquot annos Domini ſui fines involaverit, idque ex veredicto ſive ſententia quindecemvirali conſtet, purpreſturam committet & feudo mulctabitur; quod & in ſententia quadam inter Dominum de Spottiſwod & hæredes Humii de Faltcaſtell expreſſum vidi, ubi neque talia verba, neque tales ſolennitates obſervatæ fuerant; tamen ſententia de purpreſtura, eo feudo, quod de Domino tenebant, eos mulctabat; Memini enim nuper, cum inter clariſſimum Dominum Skrimgerum de Dudhop & urbem Innerkethin, controverſia coram judicibus delegatis à Senatu eſſet, dictuſque Skrimgerus, purpreſturæ actionem contra eam peragens, ex eo capite, quod fines ſuæ communitatis ſive communiæ violaſſent & ſibi arando attribuiſſent, cum reſponſum eſſet, purpreſturam non niſi in proprietate committi, deque ea re conſultatio, apud viros noſtri fori & rerum noſtrarum peritiſſimos, eſſet, reſponſum eſt, durum eſſe purpreſturam in communia admittere, quod tamen per interlocutoriam non eſt definitum, cum ex alia parte objiceretur, non minorem Domino injuriam fieri, ſi quis fines communiæ ejus invadat, quam ſi proprietatis; nam in jure, quod commune mihi cum alio eſt, meum dici poteſt & in his compaſcuis agris, quos communiam dicimus, ſi arentur & ſementis in eis fiat, Domini conditio læditur & alteri paulatim accreſcit ejus fundi proprietas, qui alioqui Domino cum Vaſſallo aut Vaſſallis erat communis & utriſque in paſcua & reliquas ſervitutes deſtinatus. Frequentius erat hujus purpreſturæ antea judicium, quam hodie eſt; Nam in ſtatutis, Jac. 3 cavetur (a) ne quis in hac purpreſturæ actione ſedeat judex niſi qui Baro eſt, & ob eam cauſam judicium illud, cujus nuper memini, de terris de Rathburne inter Elizabetham Nisbit & Alexandrum Chirneſyd ſuum conjugem, ab una & Jeannam Home ab alia, nullum declaratum eſt, quod delegatus dictæ Elizabethæ, Patricius Home, non eſſet Baro, gladii poteſtatem ſive merum Imperium non habebat.

(a) *Parl. 10. c. 79.*

De recognitione propter non demonſtrata monumenta.

Eſt & aliud genus apud nos recognitionis, quod licet fundamentum habeat ex jure feudali, non tamen expreſſe inter modos feudi amittendi numeratur. Nec minus ex jure feudali deſcendit, quod ex ejus verbis per bonam conſequentiam elicitur, quam ſi expreſſè deciſum apud Obertum reperiatur, (b) nam ut initio monui, cum conſuetudines hæ feudales primum in foro vim juris habere cœperant, gentes Europeæ, ut quæque ſuis rebus oportunum judicabat, partem aliquam ſibi tranſcripſerunt & cum aliquo moderamine ad ſe traduxerunt. Sunt tamen qui & hoc, ex ipſo jure, affirmant, quod inſtrumentum inveſtituræ debet Vaſſallus Domino petenti exhibere. (c) Itaque quoties Vaſſallus à Domino debitè & ſolenniter interpellatus, ut tenorem ſuæ inveſtituræ Domino demonſtret, tamen recuſat; hujus contumaciæ pœna eſt, ut Vaſſallus à feudo ſuo cadat, fundamentum quidem generale in textu habetur (a) quo cavetur, Si Dominus vocet militem, qui ab eo feudum tenebat, dicendo eum in culpam incidiſſe, per quam feudum amittere debeat; hic non reſpondet, quæritur, quid faciendum ſit Domino; Reſpondeo, ait textus, Dominum debere Vaſſallum in curiam vocare & ſi non venerit, iterum debere eum vocare, uſque in tertium, ſpatio interpoſito ſeptem vel decem dierum, arbitrio ejuſdem curiæ terminandorum; quod ſi neque venerit ad tertiam vocationem, hoc ipſo feudum amittet, & ideo

(b) *Scho. the. 58. Diſ. 10. lib. 1.*

(c) *Theſ. 8. Diſp. 8. lib. 1.*

(a) *Lib. 2. feudor tit. de milite Vaſſallo qui contumax eſt.*

& ideo debet Curia Dominum in possessionem mittere; Ex hoc textu mos noster defluxit, ut si Vasallus Domino dicenti, eum in delictum incidisse, per quod feudo privandus sit aut si de tenore investituræ sit incertus, videlicet quatenus ei sit solvendum & quæ servitia sive ea sint certa sive incerta præstanda; tunc si Vasallum conveniat, ut velit sibi monstrare investituræ monumentum, Vasallusque illud contumaciter neget, citandus est à Domino ad primam suam curiam, sub quadraginta dierum spatio; Nam cum tantum reo periculum immineat, longius tempus citationis concedere non gravamur; Si ad primam curiam non venerit, citandus ad secundam, si ne tum venerit, ad tertiam. Si nec adhuc venerit, ad quartam curiam, citatione in his tribus postremis curiis spatio septem aut decem dierum terminanda, ut textus præscribit, modo quadraginta dierum spacio citatio ad primam curiam antecedat; in qua quarta curia, si Vasallus non comparuerit, omne illud feudum, cujus monumenta Domino exhibere debuerat & eo nomine conventus fuerit, nec voluerit parere, amittit; Dominusque feudum tum dicitur recognoscere quasi denuo suum esse feudum, sive ad se reversum cognoscere, Idem si Vasallus comparuerit & tamen monstrare noluerit aut causam probabilem non allegat, cur non possit exhibere sive producere; Quartam curiam nostri solent adjicere, quia in parvi temporis mora non est magnum præjudicium & mitius nostri cum Vasallis agendum semper putaverunt; In hac quarta Curia, Vasallus tanquam indignus & contra Dominum ingratus, simul etiam in pœnam dictæ ingratitudinis feudo privatur, illud que Domino in perpetuum adjudicatur, nec post audietur Vasallus, si se allegaverit ex superveniente aliqua causa recuperasse; nam Vasallus nunquam præsumitur sua feudalia monumenta non possidere, & in Curia cum vocaretur, debuit allegare sive exponere se ex justa & probabili causa desiisse possidere, quod si fecerit, sustinendum adhuc judicium puto, donec de hac verisimili causa constet; Si vero ea probata fuerit, puto admittendum Vasallum ad probationem tenoris, durum enim esset licet Vasallus ex casu qui plurimi hominibus accidere possunt, monumenta sua amiserit, ut à feudo simul dejiciatur; sed hoc locum habere tantum puto, quoties Vasallus, ex contumacia, recusat Domino suo superiori, sua monumenta demonstare, ut Dominus scire possit, quæ servitia sibi in feudo debeantur, semper enim Vasallus contumax præsumitur, nisi causam probabilem habeat cur recuset.

De contumacia Vasalli citati.

Quarta & prioribus affinis causa amittendi feudi est, si Vasallus Domino justitiam facere recusaverit, Recusare Domino justitiam facere tum videtur, cum quod æquum est Vasallum facere Domino, recusat, nec judicio ejus stare voluerit, aut ad ejus curiam tribus vicibus per legittima intervalla dispositis citatus, comparere noluerit; præcipuè si Domino conquerente & in causa feudali comparere recuset, Postulat hæc causa amittendi feudi aliquam interpretationem; nam ut dixi, licet Vasallus ad alterius instantiam quam Domini citatus, non comparuerit aut licet à Domino citatus, non tamen in causa feudali, in neutro casu feudum amittit, Memoriæ enim traditur Imperatorem Henricum, Robertum Siciliæ Regem Majestatis à se reum postulatum & trino edicto citatum, nec comparentem, regno privasse, quod de Imperatore tum tenuit, Quod tribus edictis vocandum Vasallum vult, id ex jure civili decerptum fortasse est, (*a*) Quod ad intervalla attinet septem aut decem dierum, id arbitrio judicis relinquit & sanè ita apud nos observatur, tamen citatio illa septem dierum ex jure pontificio est & decem dierum ex jure civili (*b*) Eundem ordinem servavit Imperator Fridericus adversus Mediolanenses, qui contra eum arma sumpserant; (*c*) nam licet illi graviter Imperatorem offendissent, & is ad ulciscendas injurias præcipitare cuperet omnia, qui ei à consilio erant, persuaserunt improbos homines potius jure & juris ordine servato puniendos, quam si violentia præceps adhibeatur: Justinianus intervallum triginta dierum instituit. (*d*) Glossator feudorum (*e*) hæc tria edicta diversis nominibus notat; ut primum sit adinonitorium, secundum citatorium, tertium conventionale & præter hæc tria edicta quartum requirit, quod peremptorium vocat, nam tribus edictis ad peremptorium pervenitur & hinc fortasse mos noster emanavit, ut præter tria edicta, quartum peremptorium etiam sequatur, in quo ex contumacia Vasalli feudum Domino adjudicatur: intervallum jure antiquo decem erat dierum intra quamque citationem, (*f*) sed jure authenticorum 30 (*g*) nos in primo edicto quadraginta dierum præmonitione utimur, in aliis sex aut septem, in quarto sive peremptorio quindecem, nec interest personaliter citetur reus, an vero ad locum habitationis, si fraudandi causa latitaverit (*h*) & puto sane hunc ordinem processus communem fuisse in omni feudi amissione, nam nostra memoria, in burgis

(a) *l. Ad peremt. 68 ff. de judiciis l. properandū C eod l. consentaneum Quomodo & quando judex C.*
(b) *D. l. Ad peremptorum cum seq. & l. properandum.*
(c) *Radovicus lib. 3. c. 27.*
(d) *Novella 112. Cap. Omnem verò*
(e) *§. e. 1 De milite Vasallo qui contumax est.*
(f) *l Per intervallum ff. de judiciis l. properandum § & si quidem C. de judiciis*
(g) *d c. Omnem vero de litigiosis collatione octava. Nov. 112*
(h) *l. Fulcinius § item videamus Quibus ex causis in poss. eat & l. si quis emptionum C. de prascrip. 30. annorum.*

burgis tres citationes præmittebantur. Prima monitoria tantummodo ut veniat: secunda, sub pœna carcerationis, post quam, si deprehensus fuerat reus, custodiæ includebatur, donec respondere se offerat; Si neque ex secundo edicto comparuerit, tunc actor in possessionem mittebatur, nec de ea decedere cogi potuit, donec lis finiretur, in quo casu qui prius reus erat, actoris partes sustinebat: His tribus edictis vocatus Vassallus, si ad curiam non compareret, feudum amittet, sed cum hac moderatione, ut Dominus statim à tertia curia in possessionem feudi mittatur, ut ait textus; Quod si contumaciam suam intra annum purgaverit aut purgaturum se obtulerit, restituebatur ei possessio, alioqui & beneficium amittit; Sane Lodovicus Imperator statuit, ut si cujus bona propter capitalem accusationem occupata à fisco fuerint, neque is, ad quem ea bona pertinebant, intra annum & diem judicio sistere se offerat, ut bona illa perpetuo à fisco retineantur, quod à jure Cæsareo defluxisse videtur, nam jure Codicis reus ad quinquennium expectandus erat *(a)*: Justinianus tamen statuit, ne contumax ultra unum annum ab edictis expectetur *(b)*: Diem autem anno adjici, antea monui; nam qui anno res has præscribunt & definiunt, perfectum & absolutum annum expectare debent; ut intelligant illam præscriptionem ultimo die anni non finiri, sed sequenti die & eum qui sequenti die venerit, satis cito venire: Est tamen aliquis in jure casus, in quo tribus edictis non est opus, nempe si Vassallus ita contumax fuerit, ut respondeat in initio primæ citationis se nolle venire; nam in hoc casu non est opus renovatione citationis, *(c)* at Glossa non idem vult esse in feudo, *(d)* & profecto durum esset propter apertam negationem, cujus postea possit pænitere, feudo Vassallum privari, & pænitentiæ locum ei auferri, licet apud nos in consignatione pecuniarum in causa redemptionis, ubi quis in loco consignationi destinato, tenetur morari ad occasum solis; si is à quo redemptio fit, comparuerit, fortasse in meridie & dicat se nolle pecuniam recipere, occasus solis non est expectandus, sed pecunia immediate post simplicem recusationem deponenda, adeo ut pœnitentiæ non sit locus, si ante occasum is qui recusaverit receptioni se offerat: sed non est eadem ratio in hoc quæ in altero; Levissimum est enim præjudicium, si quis hodie recuset pecuniam; nam postquam obsignata est, si recusationis eum pœnituerit, poterit per supplicationem Senatui oblatam, parte citata, à depositario pecuniam reposcere, at in altero pœna est amissio feudi totius, quæ cum altero præjudicio non est comparanda; Sed ut ad mores nostros redeam, de hac feudi amittendi causa, puto eam non esse universalem, nec talem pœnam, ex quacunque causa contumaciæ, irrogari, sed tantum ex usu nostro hodierno in denegatione evidentiarum sive monumentorum investituræ; Audivi tamen à multis & hunc morem antiquitus fuisse apud nos receptum. Quod ad exteras gentes attinet, Certum est, cum Anglus, de Rege Franciæ, Normanniam, Aquitaniam, Andes, Pictones & plerasque alias ditiones teneret in feudo, ex minima occasione, Gallum harum provinciarum recuperationi inhiantem, solitum evocare Anglum tribus edictis ad homagium præstandum Aut ut ad querelas suorum hominum responderet (quos Gallus subornaverat) ut se in judicio coram eo sisteret, tanquam Domino superiore: Cum autem ad tertium edictum non compareret Anglus, (ut aliquando comparere non erat tutum, nec sine periculo eminenti, poterat) eas omnes provincias in manus suas sumpsisse, (nos recognovisse dicimus) Senatus Parisiensis sententiâ interveniente; ne sine ordine judiciorum quicquam fecisse putaretur & hæc sola causa est, cur adhuc Anglus, omnibus his provinciis, quarum tamen indubitatus erat hæres, careat.

(a) *D. l. properandum C. de judiciis.*
(b) *D. Novella 112.*
(c) *l Nonnumquam ff. de judiciis d l consentaneū C quomodo & quando Judex.*
(d) *Bald. & Alvarot.*

De non petita investitura.

Quinta causa feudi amittendi quæ circa ipsum feudum versatur, si Vassallus hæres intra annum & diem à morte Domini vel Vassalli renovationem investituræ non petat *(e)* De hac renovatione feudi intra annum & diem, diximus antea non esse causam justam amittendi feudi, nec apud nos receptam; nam, quod toties ante monui, nobis leniores pœnæ semper placuerunt; Itaque cum Domino satis consultum nostri putarent, quod interea dum hæres in renovatione investituræ cessat, feudi fructus suos faciat ratione non introitus & pro eis judicio agere & etiam distringere possit, ab ulteriori pœna abstinuerunt, quanquam apud nos rara sit hæc Dominorum querela; nam à Dominis sæpius peccatur in recusatione renovationis investituræ, quam ab hærede in petitione; adde quod non tanti roboris & efficaciæ sit, apud nos hæc spontanea investituræ renovatio à Domino, Vassalli hæredi facta, (quam nos, Præceptum de clare constat à verbis initialibus vocamus) ac si Vassalli hæres legittime & in curia regis deservitus quindecemvirali sacramento & retornatus fuerit: Nam ex hoc retornatu sasina ad omnes actiones sufficit, non solum Petitorias, sed etiam rescissorias; altera ad rescissorias nunquam

(e) *Glossa in c. 1. de milite Vassallo qui contumax est.*
(f) *c. 1. Quæ erat prima causa feudi amittendi. Lib. 2 feud.*

quam: in petitoriis, raro, si quis se opposuerit & ex adverso titulum probabilem produxerit: aliquando in Senatu dubitatum vidi; Itaque in hac causa amissionis feudi non immorabor, nec in eis quæstionibus quæ circa eam versantur, Quid si minor non potuerit: Quid si legittimè impeditus, Quid si impedimentum ex loco affecto proveniat, sive quod sit inter potentes inimicos sive pestilentiâ affectus, Quid si non debitè petiverit, Si non cum humilitate, Si commoda tempora non observaverit? In quibus omnibus ex Jure feudali pœnitentiæ & excusationi locus est. Hæc omnia prudens prætereo, tanquam ad usum nostrum non omnino conducentia: unum tantum adjicio, licet Vassalli hæres in petitione cessaverit; Post annum tamen & diem, Dominus ei investituram concesserit, remisisse ex jure pœnam & omnem animi offensionem videtur, non tamen illius temporis fructus, quo feudum in non introitu fuerat, quod in recognitione & aliis causis amissionis feudi observandum (*a*). (a) *Bald. in post. diem ff. de lege commissoria.*

De Barratria

Quod ad Barratriam attinet certum est, apud nos, modum esse feudi amittendi; sed an hæc pœna Regi applicetur, an Domino feudi incertum est; Quod ad me attinet, non puto pœnam Barratriæ Domino feudi competere, sed tantum Regi, quia in Regem tanquam patriæ patrem peccatur. Id ut clarius fiat, de nomine Barratriæ aliquid dicemus; Vox hæc Italica sive Romana est & Caupones beneficiorum Barratrii à Baldo, Angelo & Paulo de Castro dicuntur; post ad omnia judicia ea vox penetravit, ut qui pretio jus aut leges emerit aut perverterit aut qui pecuniam accipit, ut in causa judicet, barratrius diceretur, quod & postea ad eos qui pecuniam eo nomine dant, translatum est: A nostris in usum producta est hæc vox, Primum in Ecclesiasticis tantum & de eis dicta, qui pecuniam ad nundinationem beneficiorum è regno Romam transportant, quasi caupones beneficiorum; Sed quoniam difficilis eorum esset punitio, cum plerunque sub Romani Pontificis autoritate delitescerent, non ausus Rex, in eos, directè, quasi caupones beneficiorum animadvertere, edicto prohibuit, ne monetæ è Regno exportarentur ad cauponantes beneficia, nisi prius exportator ad ordinarium venerit aut ad Regni Cancellarium, ibique causâ expositâ sui è Regno decessus, eorum veniam & licentiam impetret, præstitâ fide prius se Barratriam non committere, id est, pecuniam ex Regno non exportare cauponandi beneficii causâ, alioqui pœna transportantis monetam è Regno puniendus (*b*). Postea ingravescente hoc malo & ob nundinationem beneficiorum, tot pecuniis Romam evectis, placuit ne quis ex Ecclesiastico ordine Romam proficisceretur, cum neque id, sine pecuniarum magna vi, fieri poterat & clam aliquid semper machinarentur, de invertendis beneficiis & præcipuè Monasteriis, ne ex liberis Monachorum suffragiis Abbates eligerentur, itaque pœna tum erat æquata proditioni sive læsæ majestati, ita tamen ut pœna, non ad corporis supplicium pertineret, sed tantum ad amissionem cujuscunque beneficii aut dignitatis Ecclesiasticæ, si quam haberent in Regno (*c*): Sed cum graviora incommoda quotidie orirentur, regnumque pecuniis exhauriretur, factum tandem est, ut novo actu interdiceretur Ecclesiasticis omnis ex Regno exitus, sub eadem pœna proditionis, sed quæ ultra amissionem beneficii & Ecclesiasticæ promotionis, ad perpetuum exilium extenderetur (*d*). Tandem in primo statuto hujus Serenissimi nostri Regis, repetitæ eædem pœnæ sunt (*e*). Ex quibus omnibus liquet, Barratriam tantummodo in Ecclesiasticis locum habuisse, eoque nomine ante annos triginta, Jacobus Archiepiscopus Glasguensis forisfactus est, id est, à beneficio privatus: Quomodo autem nomen hoc ab Ecclesiasticis ad nobilitatem derivatum est, incertus sum, nisi quod ob affinitatem sive pœnæ sive facti puto; Nam, apud nos, certum est Barratriam committi hodie, Si quis feudum de Rege tenens, sine ejus licentia, Regno egrediatur, sive literarum causa, sive alia quacunque occasione; nam eâ causâ Vassallus feudum amittit & perpetuo exilio damnatur; & ex hac pœna diversitas opinionum nascitur, utrum Barratria sit causa tantum amittendi feudi, an vero etiam crimen læsæ majestatis, Si tantum sit crimen læsæ majestatis, cur non ad vitam extenditur? Nam læsa majestas non sine sanguine offendentis placatur: Quod si non sit crimen læsæ majestatis, profecto feudum ad Dominum, à quo profectum est, debet redire. Sed præter amissionem feudi, video pœnam perpetui exilii indici, quod maximè me movet, ut Barratriam inter causas amissionis feudi non numerem, ut nec reliquas læsæ majestatis causas &

Unde nomen Barratriæ.

(b) *Ja. 1. P. 7. Act. 106.*

(c) *Ja. 3. P. 6. c. 43.*

(d) *Ja. 4. P. 5. c. 53.*

(e) *Ja. 6. P. 1. c. 2.*

pœnas, In hoc casu inquirere malo, quam decernere; Sed multis levior videtur occasio in nobilibus, quam quæ tanta sit digna pœna, itaque, saltem in hoc, licet inquirere, quæ hujus supplicii seu pœnæ origo fuit ab initio. Cum Hanno Carthaginensium Imperator, primus in Hesperidas Insulas (quas hodie Canarias dicimus) appulisset, coloniamque ibi constituisset, magna hominum copia eo commigratura videbatur, nisi Carthaginenses edicto cavissent, ne quis suorum sine venia ex Africa excederet: Post Augustus Cæsar edicto severissimo sanxit, ne quis Senator, injussu suo, Italia excederet (a). Quod ille cavit, ne conspirationi locus contra se esset, Eadem causa, ejusdem pœnæ sanciendæ in Guilielmo Rufo, Secundo Angliæ Rege, post Conquestum fuit; nam cum sive jure, sive injuria Regno Anglorum fuisset potitus & plerique ad fratrem ejus majorem Robertum Ducem Normanniæ, ex Anglia quotidie transirent, quod ejus jus in Regno Angliæ potius putarent, edicto primus cavit, ne cui Vassallo, ex Anglia, sine ejus veniâ literis expressâ, discedere liceret, sub pœna amissionis feudi: Quæ Lex à vicinis principibus observata hactenus est, propter frequentissimas seditionum & tumultuum occasiones, quæ præcipuè in partibus transmarinis, ad quos rebelles confugere soliti erant, nascebantur; ab iis ad nos pervenisse veresimile est: Utcunque se res habet, certum est hodie, Anglos, Scotos, Danos, hoc pro inviolabili consuetudine observare, ne sine licentia impetrata à Rege, è Regno Vassalli ejus excedant; quod & in Neapolitani Regni proceribus etiam servari testatur Bodinus in sua Republica. Ad quos autem hæc pœna extendatur, controversum sæpè vidi; æquitas enim non patitur, ut ad omnes Regni incolas, sine discrimine dignitatis aut status, extendatur; nam ab inferioris sortis hominibus, minus est periculi. Itaque sunt qui tantum ad Regios Vassallos extendunt, ut ii soli si Regno excesserint, teneantur; Alii ad omnes qui de Rege tenent extendi putant, sive teneant in Burgo sive Franco sive in Emphyteusi, sive sit Laicus sive Ecclesiastica persona, quæ in crimen incidit: Plerique restringunt ad eos qui feuda nobilia sive Laica sive Ecclesiastica habeant: Mercatores etiamsi feuda Regia habeant, liberè ire & redire sine impetratione literarum possunt, idem in bonarum artium studiosis, Quod licet non negem, tamen ne sub pretextu fraus fiat legi, ne in hoc quidem casu licere puto; cum à talibus, si feuda regalia tenerent, semper literas gratiæ sive licentiæ viderim impetratas.

(a) *Tranquillus in Augusto.*

De feudi vastatione seu deterioratione.

Est & alia causa amissionis feudi, quæ circa feudum ipsum versatur, nempe si Vassallus feudum Domini sui dissipaverit aut insigniter deterius reddiderit (b); Nam præterquam quod non minus est Domini incommodum, si feudum deterioretur, quam si pars ejus alienetur; feudum enim suum Dominus ei non concedit, ut pauperiem in eo facere liceat aut ad vastitatem redigat, sed tantum ut melioretur & ad majores fructus reddendos diligentius excolatur: Sic usufructuarius, ut malè utendo vel abutendo re proprietarii, à suo usufructu cadit, neque enim solum agros colere, ædificia sarta tecta tenere debet, arbores fructiferas servare, in locum demortuarum alias substituere, Sed etiam, si quos habeat Valvassores sive subvassallos, eos pro dignitate tractare, neque ab eis insolitas operas aut exactiones exigere aut inducere, Quod si fecerit, neque à Domino monitus velit desistere, à feudo cadit (c): Nam malè substantiâ Domini utitur, qui subditos suos lacerat, quanto enim feudum melius colitur, & à pluribus habitatur, Domini non solum jurisdictio & opes, sed etiam quia pluribus possit imperare, Dominium ejus tanto fit auctius. Itaque usum feudi non abusum Vasallo permittit; Scio multas bellorum occasiones inter Gallum & Anglum eâ de causâ satas; Nam cum Anglus Aquitaniam vel Normanniam exactione vel tributo gravare vellet, subornabantur qui ad Gallum provocarent, tanquam Dominum horum feudorum superiorem, inde ad judicium subeundum, Anglus evocatus, ut rationem redderet, cur subvassallos ita affligeret & ut eis satisfaceret. Cum ille indignaretur se eâ de causâ evocari, licereque sibi putaret subditos suos & valvassores aliquibus tributis onerare, ægrèq; hanc evocationem ferret & ad dicendam causam comparere nollet; Gallus hæc feuda Aquitaniæ & Normanniæ & aliarum Regionum, quas non parvas in Gallia in feudo Anglus tenebat, in suas manus recepit & adhuc retinet, quo Jure, quaque injuria; Sic hæc justa apud Gallos

(b) *Bald. s. §. publicationes De Pace tenenda.*

(c) *d. § De pace tenenda & ejus violatoribus Scho. th 55 disp. 10. l. 1.*

los censetur feudi amittendi causa: Apud nos, nunquam vidi ex hac causa amissam feudum fuisse, nisi expresse in Investitura feudali cautum sit, ne feudum deterioretur; sed ædibus, hortis, arboribus & hospitiis, ad recipiendos scilicet hospites, ornetur & decoretur; in quo si peccaretur, puto causam esse amissionis feudi justam. Memini ante annos triginta, controversiam fuisse inter Davidem Boner de Rossye & Joannem Crichtoun de Innernytie, quod tempore Jacobi. 5, evictum fuisset ab Joanne Crichtoun feudum & Bonero de Rossy concessum, is postea anno sexagesimo tertio & quarto, gravissimam & factione partium acerrimè agitatam controversiam instituit, de retractanda ea sententia, nam cum sola rescindendi prioris feudi causa fuisset, quod sylvæ illius prædii sive feudi cæsæ & deterioratæ fuissent. Ideoque judicium rescissorium à Senatu latum, Et in hac secunda instantia Crichtonus se probaturum recepit, sylvas quæ circa dictum feudum erant tempore prioris sententiæ, in meliore conditione fuisse, quam erant, cum feudum à principio ei concessum fuisset, quod & fecit & obtinuit; Hæ igitur sunt ingratitudines aut delicta, quæ in feudo aut circa feudum committuntur; Supersunt eæ ingratitudinum causæ, quæ non feudum ipsum, sed Domini personam respiciunt.

Prima ingratitudinis species est & maxima, si Vassallus Domini sui personam violaverit aut violentas manus ei injecerit: Veluti si Dominum interfecerit; nam hanc non esse justissimam amissionis feudi causam, nemo sanus negabit: aut si causam cædis Domini, vel consulendo vel conspirando vel percutiendo dedit, Apud nos (airt & pairt) dicitur, id est, si ejus arte aut participatione facti, Dominus cæsus est, feudo justissime multandus, (a) Sic si Domino etiam mortuo injuriam fecerit, cadaveri ejus illuserit, aut inhoneste abjecerit, aut sepultura prohibuerit vel perpetuo vel ad tempus impedierit, vel vi vel sequestratione aut arrestatione (ut quondam licuit, licet hodie non permittitur) aut si Domino morienti injurius sit (b) Quod à jure civili videtur originem sumpsisse; nam, ex jure civili, qui testari aliquem prohibuit, omni commodo, quod ex ejus morte consequi potest privatur: Idem in membro Domini amputando, aut inutili reddendo, & sanguinis Dominici effusione observatur, aut si Vassallus quoquo modo educto gladio eum percusserit, etiamsi nihil inde sequutum fuerit; cum tamen impetum in eum fecit, & per Vassallum non stetit, quo minus eum percuteret, licet ab aliis intervenientibus fuit impeditus: Idem si venenum paraverit, aut ejus vitæ insidiatus fuerit, licet effectus non sit sequutus, si tamen voluntas in aliquem actum deducatur, à feudo cadit (c) Si tamen Vassallus educto gladio, ut à Domino se expediret, dummodo non percusserit, arma paraverit, aut ut se protegat ab injuria Domini, puto Vassallum in pœnam non incurrere, sed pænitentiæ esse locum. Eodem modo Vassallus à feudo cadet, si cum aliis de interficiendo Domino conspiraverit (d) aut conspirationis conscius, si potuerit, non impedierit, aut si non potuerit impedire, saltem Domino non aperuerit, ut se ab injuria & violentia tueri possit. Alii hanc conspirationem sub verbo (assaliierit) alii sub verbo, percusserit, comprehendunt, utcunque est, si violentas manus in Dominum injecerit aut injectionis manuum violentiæ particeps fuerit aut injuriæ in Dominum commissæ conscius, à feudo cadit, nisi quod assiliendo aliam causam feudi amittendi inducit, quæ tamen à priore non multum differt, nempe si prudens & sciens, Domini castrum vicum aut habitationem assilierit, etiamsi uxor tantum Domini ibi habitaverit aut impetum in illud fecerit sive eques sive pedes sive fores effringendo sive machinis & tormentis oppugnando aut sagittis propugnatores è pinnis & turribus avertendo (e), Dixi sciens, id est, si sciverit Domini esse habitationem aut castrum; nam ignorantia (ut dixi) si ea non fuerit crassa, sed probabilis, hic excusatur, ita tamen crassa est, si id non intelligat, quod omnes intelligere debent, forte si nemo alius Dominus cognitus sit illius loci aut si Dominus ibi divertere aut habitare consueverit & communiter ejus castrum reputabatur, Quid autem licet Domini esse castrum aut habitationem sciverit? sed dum assilierat & oppugnaret, ignorabat Dominum ibi esse; Hæc tamen excusatio eum à pœna non liberat (f): at quid si certò sciebat alibi Dominum tum fuisse, dum castrum ejus assiliret, an hac ingratitudo in Dominum commissa videtur, hoc inquirendum relinquo, licet sunt qui & in hoc casu à feudo cadere Vassallum putant, si fores effregerit: Neque tamen hæc regula ita generalis est, quin exceptionem patiatur. Quid enim si Vassallus, cum esset Domini præceptor, eum disciplinæ causa verberaverit, aut si Vassallus dum se, suam vitam, famam, dignitatem, bona aut pudicitiam suorum

8a. Si Vassallus violentas manus in Dominum injecerit.

(a) Cap. quæ fuit prima causa benefic. amittendi. § Porro.

(b) Arg. l. 2 § & si fort 4. ff. de inejuriis. ... dis. 10 lib. 1

(c) d. §. Porro.

(d) d. Cap. quæ fuit prima causa feudi amittendi.

9a. De assiliendo castrum Domini.

(e) Cap. quibus modis feudum amittatur §. Sin illiter si Dominum.

(f) Ibidem § præterea Quæ fuit prima causa feudi amittendi.

rum à Domino oppugnante defenderet, Dominum interfecerit? nam utroque casu Vassallus excusatur *(a)*, Sic si contra Dominum rebellem arma sumpserit *(b)* aut si forte errore personæ deceptus, Dominum offenderit, cum alium esse putaret *(c)* vel fortasse non animo offendendi id fecerit (cum injuria sine animo injuriandi non fiat) *(d)* Sed sui defendendi vel patriam aut adversus ipsum Dominum aut etiam extraneum tuendi cum publica causa hæc privatis necessitudinibus præjudicet & voluntas & propositum maleficia distinguant Aut si non animo dominum offendendi vel lædendi, sed eum cui dominus adhæret & contra vassallum tutatur *(e)* offendit. Præterea dominum graviter vassallus offendit, si alii quam domino fidelitatem sponte & non coactus juraverit *(f)* quod non est intelligendum si duo diversa feuda ex duobus dominis habet; nam cuique eorum fidelitatem jurare tenetur, sed ne pro eo feudo quod de suo domino tenet, alii hominium præstet; Si tamen cum vassallus magistratu fungatur, dominum jure magistratus incarceraverit vel etiam captum bello detinet, (cum qui bello capti sunt, jure detineantur) feudo non privatur, nisi cum dominum, dare fidejussores de solvendo offerentem, tamen liberare recuset *(g)*. Quod si dominus & vassallus se invicem offenderint, sive injuria ea ex facto sit vel solis verbis nec constet quis prior offenderit aut si constet dominum priorem offendisse, à feudo non cadet *(h)*.

(a) *Præposit. in D § Porro L. Gracchus. & ibi Bart. & Bald. ad L Juliam de Adult.* (b) *Cur. Jun p. 4. nu. 31.* (c) *d. § Similiter Quibus modis feudum amittatur.* (d) *Iser. aff: præposit. Alvar.* *d. §. similiter.* (e) *l. 3. l. quod Reip. ff. de injuriis.* (f) *Scho. the. 47. disp 10 lib. 1.* (g) *Scho. thes. 50 disp. 10 lib. 1.* (h) *Arg. l. si vero § 1. ff. de his qui satisdar. cogan. Sch. the. 48. disp. 10 lib. 1.* (i) *Arg. L. Scientiam 45 § cum stramenta ff ad L. Aquiliam c. constitutus Extra de pœnis. Sch 49. disp. 10. lib. 1.*

10. *Accusatio criminalis Domini.*

Huic causæ affinis est & alia, quæ contra caput sive vitam domini est, licet percussio aut assultus non intercedat, veluti si dominum criminaliter accusaverit vel per se vel per alium, ita ut de vita, de libertate, de fama aut patrimonii aut magnæ partis amissione periclitetur, sive probaverit sive non: aut si vel in civili causa vel criminali, testimonium contra dominum non coactus dixerit vel si sponte & non coactus advocatus contra dominum fuerit *(k)*. Si vero vel officii sui necessitate (ut si forte hæres alicujus institutus, cujus necem vindicare tenetur) vel officio Judicis aut etiam superioris coactus fuerit, aut dominum de delicto in principem & Remp. accusaverit aut testimonium ei expressum invito fuerit, excusabitur *(l)* Sic si non sit grave domini præjudicium: idem si delator tantummodo bonorum domini fuerit *(m)*: Sic & ætas malitiâ destituta excusat aliquando *(n)* & sane Vassallus sive libertus contra Dominum, Jure Civili testimonium ferre non est cogendus *(o)* licet apud nos aliter observetur, nam citatus Vassallus testimonium dicere cogitur, quod non sine ratione est, ne fortè ex defectu unius testis, bonæ causæ probatio intereat. In causa tamen feudali tam pro domino quam contra dominum impune testimonium dicet *(p)* Quod de domino accusato criminaliter a vassallo dixi, extentionem recipit; nam si Vassallus contra Dominum criminaliter accusatum fidejusserit, id est, ut nos loqui solemus, si fidejuberet in Libro Adjurnalis, se ad certum diem literas, domini accusationem continentes, repræsentaturum, etiam feudum amittet; Nam particeps tum accusationis censetur; & apud nos justa hæc est causa hunc fidejussorem declinandi, cum hæc fidejussio capitales inimicitias inducat. Idem si Vassallus in Dominum, accusatorem submittat. Idem si Domini imminens periculum non denunciaverit, vel si in magna & gravi causa sententiam contra Dominum, vel ut judex vel ut arbiter, vel ut arbitrator tulerit, quæ ex iisdem dedictis per appellationem postea rescissa est: in qua rescissione manifestè probatum fuit, ne consultis quidem peritioribus, (quod in re gravi etiam non dominica facere debuit) eum sententiam contra dominum præcipitasse, vel ejus sordes, fraudem vel latam culpam intervenisse *(q)* Si vero ex errore vel levi culpa, veluti si ex imperitia tantum lapsus sententiam dixerit contra dominum; in hoc casu subveniendum ei putant pleriq; nec in hoc casu feudum amittere. Hæc quæ de Vassallo accusatore diximus, ita temperanda sunt, si injustè hæc vassallus fecerit, nam si judicio legittimo injuriam vel jus suum vel suorum persequatur aut etiam si in judicio illo vassallus obtinuerit & intentionem suam probaverit; aut etiam si succubuerit,

(k) *§ Similiter & § item si inter de consuetud. feud. rect. § Item si delator. De caus. feud. amit. argum. c. fin. Extra de postulando.* (l) *Argum. L post legatum § advocatum ff De his quæ ut indignis aufer.* (m) *d. §. item si inter de consuetud. recti feud. Sch. th. 36. disp. 10 lib. 2. feudor c. 6. de forma fidelitat.* (n) *Alvar. in D. §. Item si inter.* (o) L. *Libertorum C. de testibus.* (p) *C. Si de investitura inter dominum & vassallum controversia fuerit* (q) *Arg. l. Qui cum major 2. & seq ff. de bonis libertorum. Tit. De pœna judicis qui temere judicavit. Præterea glossa & DD ibid. Zas. p. 10. num. 47. Sch. thes 46 disp. 10. lib. 1.*

rit, si tamen dominum probabiliter & ex verisimili causa de delicto in principem aut rem publicam commisso accusaverit, in his casibus Vasallus accusator feudum non amittit: *(a)* Quod si ab accusatione jam cœpta desistat, sive abolitio à judice impetrata fuerit, in hoc casu non putatur Vassallus feudum amittere *(b)* à quibusdam, secus ab aliis, licet destiterit, si Dominum semel in periculum deduxerit *(c)* Numeratur & inter delicta in Dominum, si Domini literas sciens sibi missas parum honorificè susceperit, aut laceraverit vel ne præsententur effecerit, nisi vel ignorans forte Domini esse, fecerit, aut illas recipiendo, protestatus fuerit contenta in eis non esse vera, aut forte ebrius fuerat, in quibus casibus cum malitia desit pœna cessat. *(d)*

Est & alia feudi amittendi causa circa personam Domini, veluti si Vassallus ad militares operas, sive suum servitium debitum requisitus legittimè, Domino parere recusaverit aut si Dominum, in bello deseruerit. Hæc causa duo capita continet, Si ad militiam non venerit aut à Domino pugnante fugerit, sive in bello sive privata rixa & profectò utraque hæc causa magnam Vassalli ingratitudinem arguit, si cum ob militares operas, sive præstandam in bello operam feudum accepisset, militiam detrectaverit; & concurrit cum ea condictione quæ in jure civili naturalem æquitatem secum trahere videtur & condictio ob causam dati, causâ non sequutâ dicitur, ut si causa hæc non sequatur, quod eo nomine & eâ causâ datum erat, justissimè repeti possit, ne inhonestum lucrum apud possessorem permaneat. Hinc etiam nostrum morem defluxisse puto, ut qui ad edictum expeditionis bellicæ diem non venerit aut toto tempore non remanserit, desertor patriæ & proditor existimetur, eademque pœna puniatur, qua is qui ex acie fugit, aut, si etiam Dominus in periculo constitutus, si eum neque mortuum neque mortiferè vulneratum reliquerit, aliquando etiam si Dominus in periculo non fuit constitutus, si tamen Vassallus fugerit, nisi vel statim post fugam redierit, paratus in omne discrimen pro Domino aut si illa fuga Domino non nocuit; sed nec hoc eum liberabit si in prælio mansit ut inspector, neque se pugnæ obtulit aut pugnaverit. *(e)* Quod etiam locum habet, si extra bellum, Dominum Vassallus deseruerit, vel ab hostibus vel latronibus captum, si eum saltem clamore, cum posset, non liberaverit, *(f)* at si justam excusationem fugæ Vassallus prætendere potest, si Dominus fuit lethaliter vulneratus aut si ex probabili causa eum existimaverat lethaliter vulneratum, cum aut omnino non esset vulneratus aut saltem non lethaliter; *(g)* Idem si Vassallus factus sit inhabilis ad Dominum juvandum, veluti si dextram amisit aut grave ipse vulnus acceperat aut erat periturus nisi fugisset. *(h)* In civitate aut universitate vassalla, licet una pars fugerit aut Dominum deseruerit, ut neque in aliis delictis, si pars Dominum offenderat, civitas aut universitas feudo non privatur. *(i)* Potest tamen qui in injusto bello Dominum juverat, pœnitentia ductus Dominum deserere, sed sunt qui eo casu ad interesse Vassallum teneri volunt; Nam præscripta utrique pæna est, vitæ feudi & omnium bonorum amissio, vitæ tamen non memini unquam pœnam executioni mandatam, ut neque feudi, sed solius amissionis omnium bonorum, sed quoniam quot in regno sunt, tot regii sunt Vassalli, si modo aliquod feudum, mediatè vel immediatè, de eo tenent, edictis monentur de pœna quæ ex jure irrogari potest, nisi pareant. Certè qui vel castra deseruerit, vel ex acie fugerit, lege Julia Majestatis tenetur, quasi consilio & opera Remp. & ejus securitatem læserit *(k)* Sic Vassallus in bello aut in acie à Domino fugere non debet, nisi extremâ necessitate coactus, vel si fuga domino non noceat, nam, ut ab initio monui, turpe apud boreales gentes habebatur, Domino in acie manente, non simul commorari, ut Tacitus habet & infamis in omnem vitam erat qui id fecerat. In his servitiis hoc generaliter observandum, ut ubicunque Vassallus Domino periculum vitæ imminere novit (bella autem sine periculo vitæ non administrantur) aut vim ei inferri, sive in corpore sive in fama & existimatione, sive in bonis, etiam non requisitus accurrere & omnem vim prohibere debet, in quantum potest, immo etiam si vulneratus, clamore saltem juvare debet, alioqui feudo privandus. Delicta etiam in Dominum, alia sunt quæ feudi amissionem inducunt, veluti si Dominum Vassallus prodiderit, aut ejus secreta, sive ea sint dicta sive facta detexerit, etiamsi Dominus nullum inde senserit periculum, tamen imminebat, nisi forte ex imprudentia vel stultitia, cum Dominum crederet se laudare, fecerit, aut si Vassallus hostibus per suum feudum iter concesserit, in Domini damnum vel annonam eis præbuerit aut literas vel nuncium ad eos miserit vel signum dederit, si arcem castrum vel alias munitiones hostibus Domini tradiderit, nisi justo metu & rebus omnibus desperatis fecerit aut si uxor ejus fecerit; nam qui talia faciunt, censentur Domini proditores,

11ª. Desertio servitii Dominici aut ipsius Domini in bello.

(a) *Glossa in §. similiter Tit. De consuetudine recti feudi*

(b) *Qui cum major ff. de bonis libertorum.*

(c) *Schon. thes 40. disp. 1.*

(d) *Afflict. § Tit Quibus modis feudum amittatur.*

(e) *Tit Quibus modis feudum amittitur.*

(f) *§ Licet Vassallus Tit. Si de feudo def. controversia sit.*

(g) *And. ab Isernia 1. q. nu. 5. quibus modis feud. amitta. & Bald ibid*

(h) *Gloss. in D Tit. quibus modis feud. amit.*

(i) *Schon. th. 113. Disp. 10. lib. 1.*

(k) *Gloss. in & ibi DD quibus modis feudum amittitur. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4 ff Ad. l. Juliam Majestat.*

Quid si Vassallus, dum feudum est in non introitu, delinquat.

(a) Tit. de feudo non amittendo.

(b) And. de Isernia Mat. de afflict. c. 1 de forma fidelitatis & in D. §. porro Alvar. & præposit. ex Arg. c. 1. de forma fidelitatis Scho. the. 34 Dis. 10. lib. 1.

(c) And. Isern. in c. 1. sect. si quis de manso uno Tit. si de controversia feudi &c. & Afflict. ibid. & decisione 265 nu. 107.

proditores. (*a*) Sic si cum Domini inimicis in Domini perniciem contraxerit, si Domino innoxium iter seu transitum per fundum suum aut per viam publicam denegaverit, (*b*) Debet enim, Vassallus omni modo Domini commoda promovere adversus omnes, Domino antiquiore & superiore excepto. (*c*) Sed in hoc uno delicto quæstio movetur quæ ad omnia delicta extenditur; Quid si Vassalli hæres antequam investituram renovaverit, Dominusque eum in Vassallum receperit, ad Domini denunciationem venire recusaverit aut eum in acie pugnantem cum opem ferre possit, deseruerit, utrum in hoc casu feudum, quod nondum habet, amittet; nam qui fieri potest, ut quod quis nondum habet, illud amittat & Domino imputandum videtur, qui Vassallum non agnoverit & ei investituram præbuerit, quod & ad omnes alias ingratitudines, eadem ratione, extendere quis potest; qui enim potest ingratus quis esse in eum cui adhuc nullo gratitudinis vinculo obstringitur? aut in eum delinquere, qui non est ejus Dominus? cum Vassallus & Dominus correlata sint, neque unus sine altero possit consistere; at æquitas pro altera est parte; nam, qui in spe certa est succedendi, pro successore habetur, & pro facto habetur & reputatur, in quo mora per hæredem fit, quominus fiat, nec interest, sitne adhuc hæres investitus an distulerit investiri, quod ad Domini servitia attinet, ad quæ tam vestitus, quam non vestitus pari ratione tenetur, Sic non excusat à Canone non soluto, si quis hæreditariam emphyteusim non adierit, itaque in his delictis par est ratio hæredis non investiti, ac si esset. Sane hanc ipsam quæstionem vidi inter Dominum Alexandrum Setonium, tum Monasterii Pluscardensis Commendatarium, nunc Comitem Fermelinodunsem Al. Dumfermelyn & totius Scotiæ Cancellarium Dignissimum & Dumbar de Cumnok agitari, in reductione sive retractatione cujusdam emphyteuticæ investituræ, de piscatu Salmonum in flumine Spea, quam dictus commentadarius intentaverat, propter non solutum Canonem per viginti circiter annos, ad quam Cumnocius cum excepisset, se toto illo tempore non fuisse Vassallum aut emphyteutam dictæ piscationis, nec se nec patrem ejus, sed quasi rejectos ab emphyteusi, quod Monasterium Pluscardense emphyteusim illam noluisset agnoscere; sed replicatum erat ab eodem Setonio, interea fructus esse ab eo perceptos & proinde Canonem solvere debuisse, & cum Cumnocius duplicaret, id ex Monasterii injuria & quasi per vim illatam factum fuisse; quod si Canonem obtulisset, recusaturum erat, quoniam toto tempore emphyteusis illa falsi insimulata fuisset à Monasterio, nec videretur Canonem recepturum, ne per receptionem approbarent emphyteusim; prævaluit tamen & merito prædictus Dominus Setonius. An autem Vassallus Dominum juvare tenetur, contra parentem, patriam aut Dominum Superiorem aut si debeat Dominum inclusum carcere vel ex inopia liberare? aut ad loca remota aut extra districtum sequi, & an inopia Vassallum aliquando excuset, dixi antea in eâ narratione, Ad quid Vassallus Domino tenetur.

122. Si pudicitiam uxoris Domini attentaverit.

(d) Scho. 62. Dis. 10. lib. 1.

(e) Tit. in Prin. vers. Qui Dominum item & DD. Quibus modis feudum amittatur.

Nec minus in Dominum peccat qui pudicitiam conjugis Domini corruperit adulterio, id est, si Dominum infamaverit & ut verbo feudistico utar, si Dominum cucurbitaverit; Quæ autem sit hujus vocis origo, plerique dubitant, Hottomanni judicio. Corbita sive curbita vox Lombardica est & adulterium sive infamiam significat, Speculator licet ipse Italus, aliam tamen hujus nominis interpretationem non adfert, nisi quod sit nomen infamiæ & qui alterum cucurbitam vocaverit, injuriarum nomine teneatur, nec ullum nomen adeo infame apud Italos, quam si quis impudicæ uxoris conjux dicatur, Itaque Hottomanni interpretatione contentus, ad delictum hoc redeo. Si Vassallus igitur Domini uxorem (etiam illegitimam, modo si incestæ non fuerint nuptiæ) (*d*) adulterio corruperit sive volentem sive invitam aut ad crimen sollicitaverit aut attentaverit aut turpiter tractando sinum, pectus & alia quæ honestè tractari non debent, feudum (ut dixi) amittet: (*e*) Quod ad personam uxoris attinet, extenditur etiam ad filiam, nurum, neptem aut ejus sororem; nam si Vassallus harum aliquam corruperit aut corrumpere volenti opem aut auxilium tulerit aut internuncius fuerit aut vitium quoquomodo promoverit operâ vel consilio, à feudi dignitate cadet; idem si turpes & impudicos sermones injecerit, præcipuè si sollicitatio & attrectatio accedant, plerique de osculo dubitant propter illud (Oscula qui sumpsit si non & cætera sumpsit, Hæc quoque, quæ sumpsit, perdere dignus erat,) Sed hoc ex more regionis æstimatur; Idem si ad crimen adulterii cum alio sollicitaverit aut alii tradiderit aut ad alium deduxerit adulterandam aut si sciens, literas quæ de adulterio tractabant inter eos, portaverit, à feudo cadet; cum in Dominum ingratissimus sit, qui ejus & familiæ suæ existimationem ita everterit, nec interest sive in familia Domini sive extra familiam id fecerit; nisi in sorore, nam hoc delictum

lictum ad eam non extenditur, nisi quandiu in capillo est, id est, quandiu capillitium suum non texit; Quod si extra domum Domini sit, id est, si aut jam nupserit, aut vidua sit, non tamen in domo Domini, ob eam corruptam Vassallus feudo non privatur; major enim Domino videtur injuria, si quid tale admissum fuerit in domo sua, quam si alibi & extra domum, & sic videmus aliquando delicta incrementa capere, à loco sive ratione loci, in quo committuntur. (a) Sic & apud nos, si in Palatio Regio, si in Ecclesia, si in judicii loco, sive curia, post indictum silentium delinquatur, pœna pro dignitate loci sumit incrementum; Quod de conjuge Domini diximus, quandiu ejus conjux est, res controversia caret; Baldus tamen negat idem juris in vidua Domini esse, alii & plures contra, Ego Baldi opinionem sequor, quæ & moribus nostris magis convenit, neque ob id crimen, quis feudo unquam apud nos privatus est, nisi vim invitæ intulerit, aut rapuerit, nam propter pristinam Domini reverentiam ab omni violentia in ejus conjugem debuit abstinere, licet sunt qui putant idem in volentibus his mulieribus & in invitis fieri. (b) Sed quid si peccatum fuerit in sponsam, cum qua sponsalia jam contracta sunt, sed matrimonium nondum in facie Ecclesiæ absolutum, neque enim ea nupta adhuc dici potest, nec Dominus ob ejus violationem cucurbitari dici potest: Sed cum hic eadem sit ratio, profecto eadem pœna, eandem rationem sequi debet; Nam si Vassallus Domini sui sponsam licet non cognitam adhuc, corruperit, feudum amittet; Sponsalia enim vinculum quoddam affectionis & civile inducunt (c) & plerumque non minor est Domini affectio in sponsam, quam conjugem, aliquando etiam major; Sed sane nemo sani judicii est mabi: Vassallum, qui sponsam domini corruperit, aut ejus sponsalia interverterit, qu n ingratissimus dici mereatur, & beneficio quod à domino habet privari: An idem sit juris in domini matre & concubina plerique dubitant. Zasius sane inter juris feudalis interpretes doctissimus, idem tenet in matre domini quod in conjuge, nam matris domini fama, honestas & dignitas, in reverentia apud Vassallum debent esse, Hac ita nisi dominus eadem in Vassalli uxore, filia, nepte ex filio, vel nuru fecerit, nam Vassallus si injuriam retalliaverit, feudo non est privandus; De concubina idem quod in uxore domini plerique putant, cum concubinatus etiam jure civili sit licitus, itaque cum inter dominum & suam concubinam vinculum quoddam sit tam civile, quam affectionis, Vassallus ab ea debet abstinere. Quod de concubina diximus, intelligendum est de concubina domini laici, nam si vassallus concubinam Prælati domini sui, aut cujusvis alterius Ecclesiasticæ personæ, de quo feudum tenet, corruperit, à feudo non cadit; Ratio diversitatis est, quod laicus jure civili concubinam licitè habere potest, est enim ei quasi loco uxoris, & quoddam civile vinculum intercedit, Sed inter prælatum & ejus concubinam, nullum honestum vinculum esse potest, nulla juris conjunctio interponi; cum ex jure Ecclesiasticis personis, concubinas habere interdicatur. Itaque cum par sit domini & Vassalli delictum, potior est causa rei Vassalli, qui de damno vitando certat, delicta enim mutua compensatione tolluntur: (d) alioqui prælatus ex suo delicto, ex sua turpitudine lucrum sentiret, contra juris communis (e) regulas. Quod de attentata dominicæ conjugis pudicitia diximus, intelligendum, si Vassallus omne id fecerit quod in se erat, ut pudicitiam ejus expugnaret, etiamsi ad effectum non perduxerit, quod & in reliquis delictis observandum dixi, & sic in materia feudali, affectus sine effectu puniatur; nam conatus in aliquem actum deductus pro effectu est, ac si Vassallus domino suo insidias struxerit, licet effectum non sit consequutus: neque enim minus ingratus existimabitur, cum ingratitudo in animo ut plurimum consistat (f) Hæc autem nisi Vassallum, ante factum, pœnituerit eam tentasse suâ sponte; nam eo facto sunt qui putant eum feudum non amittere: (g) Quod si post attentatum factum, aliunde impedimentum provenerit, non excusatur. Nec dissimile his, Si in familiam domini peccaverit, aut graves aut inhonestas injurias eis intulerit, qui domino necessitudine aliquâ sunt conjuncti, quales sunt intimi amici, officiales, vicarii, confæderati, nuntii, socii itineris, vel habitationis, consanguinei & domestici; adeo ut si quem horum in odium aut contumeliam domini interfecerit, feudo sit privandus. (h) Quid autem dicet aliquis, si Vassallus dominum suum vel probroso dicto vel scripto inhonesto petierit, num in hoc casu vassallus à feudo cadit? Sane Tiberius Cæsar crudelissimus Imperator, cum legem Juliam majestatis reduxisset, facta tantum puniebat, dicta impunita erant, ut in eleganti ~~Ha~~ defensione Cremutii Cordi apud Tacitum est (i,) At jus feudale, cum quo & nostrum jus, speciali constitutione, consentit, nec probrosa dicta aut scripta in dominum permittit, ex jure tamen feudali feudi amissio pœna est, etiamsi convitium aut probrum illud verum sit, si modo ~~cem~~ manifestari non inter-

(a) L. aut facta § locus ff de pœnis

(b) Afflict. Alvarot. præposit. in vers item si fidelis sub. mod. feudum amittatur. Scho. thes. 64. disp 10. lib. 1.

(c) Arg. § si uxor Instit. de nuptiis c. 1. de sponsalibus in 6. l. si qua § 1 ff. de ritu nuptiarum.

(d) Arg. l. 1 ubi autem ff De condictione ob turpem causam L Viro atq; uxore ff Solut matrimon. o l. 3. § 3. ff De eo per quem factum est.

(e) Reg. Non fraudantur ff De Reg. Jur

(f) Bald in c 1 si voluerit de capitaneo qui curiam vendidit &c.

(g) d. c. si voluerit

(h) C 1. vers Porro quæ fuit prima causa beneficii amittendi c. 1. ibi nunquam faciã in persona mea scienter. quod pertinet ad tuam vel tuorum vitam aut injuriam. De nova forma fidelitatis. Scho. Thes 67, 68. disp. 10. lib. 1.

(i) Lib. 2. & 4. Annalium.

(a) D. vers. Porro & ibi DD. Scho. the. 21. disp. 10. lib. 1

intererat, nisi protestetur se animo injuriandi non facere. (a) Rursus hæc intelligenda omnia sunt, si vasallus sciens hæc perpetraverit, aliud si ignorans & nesciùs, neque tamen omnis ignorantia Vasallum excusat, veluti si sit supina & crassa, vel si ejus scient a gravetur præsumptionibus verisimilibus, nam si pro sua ignorantia factum negare non potest, pares & numero & qualitate præsumptiones debet adducere; Quod si ex utra ue parte pares fuerint præsumptiones, Vasallus se juramento purgabit & ita in reliquis delictis quæ feudi amissionem secum trahunt; Hæc de iis delictis quæ Domini personam respiciunt; Superest ut de iis dicamus, quæ vassalli personam spectant & ex eo proveniunt, licet revera nullum sit, quod ex vassalli persona non proveniat, quia tamen nec in ipso feudo consistunt, nec Domini vitam æstimationem aut patrimonium tangunt, contemptum tamen aut dedecus inferunt, ideo in vassalli persona & circa ipsum vasallum consistere dicimus.

De reliquis causis amittendi feudi, quæ circa personam Vassalli versantur, & quædam de Domini delictis & alia generalia.

Diegesis Sexta.

Supersunt adhuc aliæ pleræque causæ quæ circa personam Vasalli versantur, & ob quas vasallus amissione feudi mulctatur.

1. Incestus Vasalli.

(b) Bal. in c. 1 Quibus modis feudum amitt.

Prima. Si vasallus se incesto polluerit aut incestas nuptias contraxerit, (b) nam tum honestè in curia Domini stare non potest; Sed dicet aliquis, Quid hoc ad Dominum? aut quem Dominus de ingratitudine beneficii accepti potest coarguere? cum vassallus licet contra leges regni aut conscientiæ deliquerit, erga Dominum non tamen deliquerit: Aut qui magis ob incestas nuptias aut incestum feudo privabitur, quam si hominem interfecerit? adulteriumve extra familiam Domini commiserit; sed profecto non sine ratione hoc cautam est; nam cum illud inter Dominum & vasallum fœdus purum & sanctum esse debet, fide que & religione summa observari, indignum Domini sui consortio, indignum tanto domini beneficio, vasallus se aperit, qui tam horrenda scelera in curiam domini, cujus ipse vasallus pars est, invexerit, totamque curiam suo scelere polluerit & fortassis vindictam divinam in dominum & ejus curiam procuraverit; indignus est domini beneficio, qui societate hominum est indignus, itaque beneficium ab eo auferendum in hoc casu, tam jus ipsum, quam naturæ lex suadet, Feudistæ hic in curia domini hunc non posse honeste stare dicunt, quod & Angli hodie retinent.

2. Si Vasallus fratrem suum occiderit,

Secunda causa circa vasalli personam est, si vassallus fratrem suum occiderit, indignus enim est societate humana, qui tanti sceleris conscius in publico versari audet, Quanto magis domini beneficio, in cujus curiam, tanti sceleris ultionem à domino aliquando expectandam, infert, cum periculum sit, ne vassalli incendio tota forte domus aut saltem ipse dominus deflagret; Nam ut vasallus se ad dominum, Sic quicunque dominus feudi se habet ad summum Imp. Regem & dominum, qui nisi tale scelus vindicaverit, ipsius caput, judicio altissimi, noxæ dabitur, vindicat autem, qui, quatenus in se est ultionem extendit. Quærunt hic interpretes, cur magis feudo privandus sit, qui fratrem suum interfecerit, quam qui domini fratrem occiderit, cum domino majorem injuriam inferre videatur, qui fratrem domini occiderit, quam qui suum proprium, nec tamen ob cædem fratris domini feudo mulctatur; Respondent plerique causam differentiæ esse, quod magis contra naturam peccatur, cum quis fratrem suum aut germanum aut etiam ex altero parente, interfecerit, quam si fratrem domini sui Natura enim, cujus semper potiores debent esse partes, à fraterno sanguine, ac si proprius esset, jubet abstinere, Si quid contra fiat, abhorret & aversatur; at in fratre domini vinculum non tam naturale, quam civile & beneficii est, quod licet nihilominus sanctè coli debeat & à viris bonis hoc vinculum probatur, Tamen delictum illud quod contra proprium fratrem fit, ab omnibus tam bonis quam improbis damnatur. Idem si parricidio consenserit, Quæ autem personæ dici possunt parricidæ, in jure civili comprehenditur (c) nempe qui Patrem, Matrem, Avum,

(c) L. 1. ff De lege Pompeia de parricidiis.

Avum, Aviam, Fratrem, Sororem, Patruelem, Matruelem, Patruum, Avunculum, Amitam, Consobrinum, Consobrinam, Uxorem, Virum, Generum, Vitricum, Qui magnum Privignum, Patronum, Patronamve occiderint, cujusve dolo malo factum fuerit, pœna ea tenentur, quæ est lege Cornelia de sicariis; Sed & mater quæ filium filiamve occiderit & avus qui neptem occiderit & qui venenum emit, ut patri daret, quamvis non potuerit dare & noverca quæ privignũ & sponsa quæ suum sponsum interfecerit, pari pœnâ tenentur. Parricidium à nonnullis committere videtur, non solum qui unum ex ascendentibus interfecerit, vel ex collateralibus ad quartum gradum, sed etiam si quis uxorem aut si quæ maritum interfecerit, tamen jus feudale tantum in cæde fratris aut fratris filii restringit; Nec interest ob quã causam fiat (*a*) Sunt qui illud extendunt, si fratrem suum carcere detinuit aut alii carcerandum tradiderit aut si quis convassallum suum interfecerit, neutrum tamen apud nos recipitur, ut neq; si Episcopum suum occiderit (*b*). Quod ad usum nostrum attinet, Vidi semel id attentatum in Domino de Lufs, cujus frater secundo genitus, cum cædis fratris germani primogeniti damnatus esset, cum plerique feudum amissum & Domino scilicet Regi apertum dicerent quod cædes fratris eo proposito facta esset, ut is qui occidit, posset succedere, haberentq; etiam pro se jus civile, quod ut ab indigno hæreditatem auferendam decernit; tamen cum & Bartolus ibi & jus feudale, feudum in hoc casu ad proximum agnatum devolvi affirment, & non aperiri Domino, ut mox dicemus, res transactione quodam modo finita est præsensq; Dominus de Lufs tertio-genitus, in hæredem primogeniti fratris sui suffectus; Quorsum enim ad hæredes ejus, qui injuriam passus est, pœna descenderet, qui & parentẽ so te amiserint & ipsi extra noxam omnem sunt & sanè jus sufficere putat, si is qui tam horrendum & detestabile maleficium commiserit, lucrum ex suo maleficio non sentiat, neq; quicunq; de eo descenderit; Sic feudum amittit Vassallus, si quicquam tale commiserit, unde merito proditor alicujus dici potest, nullâ adhibitâ distinctione, adversus quem illud delictum committat (*c*); nam hoc casu in curia domini sui honestè stare non poterit.

(a) *Scho. th. 70. disp 10. l. 1.*
(b) *Scho th. 72. disp. 10. l. 1.*
(c) *Glossa & DD. in §. Item si fratrem Quibus mod. feud. amittatur, & d c. 1 An ille qui interfecit fratrem domini feud. amit.*

Tertia causa cur Vassallus ob delictum in sua persona commissum, feudi amissione sit mulctandus, si Vassallus amicitias cum Domini inimicis contraxerit, modo illa amicitia in Domini damnum etiam præsumptum tendat (*e*) non enim debet Vassallus, qui Domini sui commoda procurare ante omnes alios tenetur, rem, famam & existimationem promovere, se cum domini inimicis fœdere conjungere; cum illud fœdus, sine prioris fœderis læsione, non solet procedere & ut crimine, sic criminis suspicione carere debet vassallus & ut duobus dominis servire nemo potest, sic duabus amicitiis inter se pugnantibus, implicare se non debet, neq; enim fieri potest, quin alterum alteri præferat & præcipuè posteriorem, quæ contrahi non videtur, ut citò dissolvatur. Quæ autẽ hæc sit amicitia & quod fœdus in domini sui præjudicium contractum, judicis arbitrio permittitur, ut in reliquis omnibus causis feudalibus: judices autem rem ex circumstantiis & præsumptionibus judicabunt; nam in domini præsumptum præjudicium & damnum, gratus vassallus amicitiam aut fœdus non contrahet, Multi sunt qui omnem omnino cum domini inimicis amicitiam prohibitam putant, quod sane durum esset; nam neq; in jure neq; in ulla benè constituta Rep. amicitias cum quibusdã personis simpliciter prohiberi legimus; cum exinde, etiam inter inimicos contractus, publicæ utilitates & cõmoda nascantur, Sanè in jure nihil prohibet, unũ duobus pupillis inter se de totâ hæreditate contendentibus, tutorẽ esse; rectius tamen fecerit vassallus, si vel abstinuerit vel saltẽ probabiles causas & à domini incõmodo abhorrentes secum adduxerit; qui autem aliter fecerit, cum in præjudicium domini facere videatur; licet incommodum nondum emerserit, ingratus in dominum & feudi beneficio indignus censetur.

Si cum domini inimicis amicitias contraxerit.
(e) c. 1 §. *Item si fidelis Quibus mod feudum amittatur.*
(f) *DD. § d. Cap. Quib. mod Feud. amitt.*
(g) *L Fraudis de reg. juris.*
(h) *Zasius.*

Quarta causa, si vassallus domini secreta prodiderit, præcipuè ea quæ ad vitæ, famæ, dignitatis aut patrimonii securitatẽ pertinent (*f*) cum magnũ domino damnũ sive præjudiciũ inde possit oriri Sed si vassallus non ex destinato animi præposito, sed ex quadam simplicitate ea effutiverit aut si imprudenti verba excidant aut cum dominũ se laudare putet, aliquid de ejus secretis apperuerit, durũ esset in his casibus eum à suo feudo cadere; fraudis enim interpretatio, non ex eventu sed consilio sumitur (*g*) & profecto cum præsumptio sit contra vassallum, evidentes probationes adferre tenetur, nescivisse eos domini fuisse inimicos, coram quibus hæc effutiverit sed cum probatio negativè sit difficilis & ferè impossibilis, probabiles saltem rationes pro se adducet & tum juramento ejus stabitur. (*h*)

4a. Si domini secreta detexerit.

Quinta causa, quæ personam vassalli propriè respicit & ob quam feudum suum amittit hæc

Si vassallus filium suum aut alium ex familia, qui dominum offendit, non ei præsentaverit ut noxam expiet.

hæc est, Si vassallus filium suum vel alium quempiam ex sua familia, qui dominum graviter offenderit, in vita, honore aut patrimonio, ad dominum non deduxerit, ut dominus de eo secundum offensam statuat, vel saltem à se aut sua familia non separaverit (*a*), ita tamen ut in vassalli tanquā debitoris electione sit, utrum domino filium suum aut aliquem alium è familia qui dominū offendit, præsentare voluerit, an à se ablegare & à familia sua abigere (*b*): nam hæc feudalis unio & conjunctio quiddam divinum in se continere videtur & ex rationibus naturæ descendens, itaq; cum amore parentum in liberos æquatur, nonnunquā etiam & prægravat, ut in hoc casu, in quo vassallus filium suum abdicare tenetur & à societate sua ejicere, si postquam dominū suum offenderit, à quo spes & facultates suæ pendent, recuset domino se simpliciter submittere & pro offensa satisfacere. De subvassallo, qui dominū superiorē offenderit, idem jus & eadem juris ratio est, nisi vassallus eum ad dominum deducat, ut pro offensa satisfaciat, vassallus feudum amittet, quod puto intelligendū (*c*), si offensa domini, vitam, existimationem aut patrimoniū respiciat & vassallus eum à feudi sui possessione nolit repellere; filius autem vassalli, qui dominū offendit, petere non potest investiturma, donec domino satisfecerit, immo nec nepos. Sunt etiam & quædam culpæ omissionis, Si vassallus sciens, quæ præstare debuit, etiam non interpellatus sive requisitus, omiserit cum potuit: potuisse autem tum censetur, si vel per se vel per aliū potuit, aut si ipse in causa fuit, quo minus potuit, veluti si cum potuit dominū de insidiis, in ejus vitam structis, certiorare, procrastinaverit (*d*). Sic si non præstiterit fidem, reverentiam & taciturnitatem, etiam non interpellatus, si modo dolo vel lata culpa non præstiterit (*e*): Sed præcipuè servitia nulla, nisi interpellatus, præstare cogitur & dominus per pares curiæ eum legittimè interpellatū probare debet, nisi fortè domino tale periculum imminebat, quod dilationem ferre non potest; nam in hoc casu etiam non requisitus præstare debet & in omnibus domino & consilio & auxilio adesse (*f*). Sic si non interpellatus per triennium conventum canonem non solverit, (quod ex jure nostro, ad biennium reductum est) aut pacta investitura inserta non servaverit, nisi cum hæres esset, illa ignoraverat aut justè impeditus fuerit & moram purgare paratus sit (*g*). Si vassallus plures habens dominos, contra unum tantum peccaverit: aut si contra omnes peccaverit, unus solus persequatur injuriam, ejus tantum pars feudi cadet, in quem deliquit, aut qui injuriam persequitur; Sunt qui putant, ab omnium partibus vassallum cadere, ob id quod honeste in curia domini stare non potest, licet tamen domino, nisi volenti, ejus pars non accrescat. Rebellionis pœna non est feudi amissio, sed tantum rerum moventium; Si tamen rebellis in sua pertinacia & contumacia, annum & diem moretur, feudi sui usumfructum amittet, ita ut si de Rege illud tenuit, fisco accrescat: Quod si de alio superiore teneat, ad illum superiorem devolvetur: Rebellem vicini nostri Utlagatum vocant, cujus in utraq; Regione ea pœna est, ut legittimam standi in judicio personam non habeat per se neq; per procuratorem, qui non impune se defensioni pro rebelle objiciat. Hæc de simplici rebellione dicta sunt, quæ ad instantiam alicujus privati procurata est, ut si debitor sive quod non solvat quod debet, sive non faciat, quod facere tenetur & proinde, ad instantiam creditoris, publicè declaratus fuerit, ut mos est, rebellis; tamen in aliis rebellionibus, quæ ex publica causa, sive causa Majestatis procedunt, aliud observatur, ut Rex vel Resp. injuriæ suæ solatium habeant. Memini in causa, inter Procuratorem fiscalem Sedis Archiepiscopalis Glasguensis & Regium Advocatum, coram Senatu acerrimè agitatum, de rebellione Magistri Archibaldi Douglass, qui, cum quibusdam criminibus læsæ majestatis suggillatus, coram Rege & Dominis Arcanioris Concilii summonitus, ut ad certum diem compareret, nec tamen paruisset & ideo publicè rebellis declaratus; cum de ejus bonis præcipuè de decimis contenderetur, Procuratore fiscali Archiepiscopi, ea, ratione regalitatis vendicante & Advocato Regio renitente, quod Regalitatis privilegium non ad causas publicas, sive quæ læsam Majestatem inducerent, pertineret; Senatum, quod senserat, pronunciare tum abstinuisse, cum tamen ad fisci causam procliviores essent: res enim sine strepitu judicii transactione finita est; At si quid mihi deferatur, non minus putarem in his rebellionibus, quæ ex causa publica procedunt, eschetam, quam vocant, bonorum moventium, ad Regem pertinere, quam in forisfacturis, ubi præsentatio feudi, quod reus de alio domino tenuit, non ad dominum suum, sed ad Regem devolvitur, ut habeat suæ injuriæ solatium.

Restat generalis clausula sive causa, ex qua vassallus feudum amittit, sub qua, si quid specialiter antea non est enarratum comprehenditur, ad verba Edicti Prætorii, De restitutionibus in integrū, relationē habens: Si qua, inquit Prætor, alia mihi justa causa videbitur itaque

(a) § *insuper De prohibit Feud. alienat. per Frideric.*
(b) *Arg.* L. *plerumque ff. De jure dotium.*
(c) §. *illud De prohibit Feud. alienat. per Fridericum.*
(d) *Vers. præterea. Quæ fuit prima causa beneficii amittendi.*
(e) *vers & si vassallus. Et vers. licet vassallus. Si de Feudo defuncti controversia sit. vers* 1. *De Feudo sine culpa non amit.*
De pœna Rebellionis
(f) *Vers. Vel, si Dominis suis deservire noluerint De Feud. sine culpa non amittendo. d. vers. licet vassallus. Si de feudo defunct. sit controv.*
(g) § 2. *vers. sed non est alia & Alvarot. & Afflict ibi Quæ fuit causa prima beneficii amittend. arg. reg. juris qui in alterius.*
Si qua alia justa causa videbitur.

Itaque, ut ait Obertus, quoniam omnes illæ causæ, certâ regulâ aut rotundâ definitione comprehendi non possunt; Si quis dixerit, quæ & quemadmodum alicui Domino ad ingratitudinem alicujus Vasalli probandam possunt sufficere, nullo certo modo posse definiri, nihil erraverit. De illa tamen ingratitudine loquor, per quam beneficium amittitur, non enim ad hoc sufficit omnis occasio, per quam fidelis accepti beneficii videatur ingratus; Sed sunt quædam (ut cum textu loquar) egregiæ ingratitudinis causæ, ob quas beneficium secundum mores curiæ debet adimi: Quomodo enim Vassallus, quam humiliter, quam devotè, benignè, quam fideliter se erga Dominum suum habere debet, potius ex naturalibus & bonis curiarum consuetudinibus potest percipi, quam ulla lege aut scripto aliquo comprehendi. Itaq;, relicto Oberto, quæcunq; insignis offensio aut injuria in Dominum contra caput aliquod juramenti prius propositi emerserit, veluti si servitia requisitus sine justa causa negaverit, vel Dominum captivum cum possit non redemerit aut liberârit aut aliquod magnum periculum quod Domino imminebat, cum potuit non avertit, vel saltem aperuerit, ut Dominus sibi possit providere, etiam non requisitus: aut si ejus vitam gladio, insidiis aut veneno tentaverit, in bello deseruerit, etiam vulneratus, si tamen vel clamore eum juvare poterat: aut si aliqua nova ingratitudinis causa his similis aut forte major, licet ante inaudita, supervenerit, Vassallum feudo privat (a) Et sic statuta etiam pœnalia, licet sint stricti juris, judex potest à similibus ad similia producere; Nam tota hæc postrema clausula, viz. Quæ sint ingratitudines justæ, quæ pares, quæ majores sive minores, totum hoc boni judicis arbitrio permittitur; ita tamen ut in dubiis semper sit pronior ad absolvendum quam condemnandum. In his autem delictis quæ privationem feudi inducunt, ut offensa Vassalli sit evidens, semper declaratoria judicis cum processu legitimè deducto opus est, omnesque fructus à die delicti veniunt & hoc jure utimur. Et si quod delictum sit, quod specialiter in jure expressum non sit, judicisque arbitrio relinquatur, judex tamen ex eo delicto nunquam amissum feudum pronunciat, nisi vel majus hoc delictum sit casibus in jure expressis, vel saltem par & æquale; nam egregia debet esse illa ingratitudo, ait Obertus, propter quam Vassallus feudum amittet.

(a) Toto tit. quæ fuit prima causa feudi amittendi & tot. tit. quibus causis feudum amittatur.

Alia est etiam feudi, si non amittendi, saltem Vassalli, ob quasi delictum, puniendi ratio, Si Dominum, se pro Cæsaris expeditione instruentem, non fuerit comitatus, feudum enim eo casu amittet & dimidium fructuum illius anni, ex feudo Domino pendet, non enim hic tantum contra Dominum, sed contra Imperium & Remp. peccatur Quod si Vassallus à suo jure cadat, propter feloniam contra Dominum commissam, subvassallus etiam jure suo privabitur, resoluto enim jure datoris resolvitur & jus accipientis. Tale enim ex delicto feudum Domino aperitur, quale ab eo recesserat, nisi prior Dominus consenserit in hanc subfeudationem, nos confirmationem dicimus, quo casu priore Vassallo remoto, subvassallus in ejus locum succedit, non cum sua qualitate, fortè cum ipse francum aut emphyteuticum haberet, sed cum ea qualitate, quam ille qui remotus erat, habuit; nam si ille rectum feudum seu militare tenuerit & subvassallus feudi sui naturam in feudum militare mutabit. Novi cum comitatus Marchiæ, ob forisfacturam Ducis Albaniæ, ad Regem devolutus esset, plerosque illius comitatus Vassallos, qui prius de comite Marchiæ in feudo franco tenebant, à Rege novas infeudationes recepisse pro servitio militari, quod comes Marchiæ, comitatum illum totum, ob servitia militaria, tenebat; Sic communiter apud nos observatur, ne deterior forte Domini causa fiat devestito Vassallo, quam si nunquam peccasset aut nunquam devestitus fuisset. Quod si Dominus huic subfeudationi non consenserit ex delicto Vassalli immediati, etiam subvassallus à jure suo cadet, nisi quod si ipse Domino paratus sit servire & ipsum in Dominum recognoscere, eo casu cæteris paribus, in jure omnibus aliis præferetur. Apud nos arbitrio Domini res tota relinquitur. Hoc autem generaliter tenendum est, feudum concessum ob eam causam, quod Dominum vassallus vel à latronibus aut hostibus captum liberaverit, nunquam ob ingratitudinem amitti ex jure, cum feudum illud sit beneficii remuneratio tantum, nec manente beneficio revocari potest.

Generalia quædam in amissione feudi consideranda.

Subvassallus ob delictum vassalli, à suo jure cadit.

Si Ecclesia feudum de aliquo Domino tenet & in Dominum Prælatus illius Ecclesiæ deliquerit, Ecclesia à feudo suo non cadit, non enim est illud feudum Prælati, sed Ecclesiæ; cujus Prælatus est tantum administrator; tamen ob delictum Prælati sive administratoris, durante ejus vitâ, qui delictum commisit: aut quo tempore Prælatus hic fuerit, fructus amittet, qui ad Domini usus inferentur. In civitate si feudum de Domino teneat

Si Ecclesia vel civitas deliquerit.

& una pars civitatis Dominum in bello reliquerit, alia non, sed fideliter cum eo permanserit, delinquentium factum reliquis non nocebit (a). Qualiter autem civitas delinquat & quando factum toti civitati præjudicat, quâque pœnâ civitas debet puniri, Bartolus doctissimè tractat & exquisitissimè & nullibi nec ab ullo, in toto jure, plenius hac quæstio tractatur. Restat, ut aliquid de amissione emphyteuticæ investituræ dicamus, in qua hoc generaliter observandum, quod duorum annorum defectus in solutione, emphyteusin nullam facit; Si domina conjunctæ infeudationis cessaverit in solutione canonis, ei soli nocebit, imputare enim sibi semper debet Dominus, qui conjunctam investituram ei dederat: Et in Ecclesiasticis, ob non receptum Abbatem in hospitio, si requisitus fuerit emphyteuta, causa est sufficiens amittendæ emphyteuseos, Quod si emphyteusis concessa fuerit ob Politiam regni augendam & emphyteuta vastam fecerit: arbores aut sylvas exciderit, à feudo cadit. Generalis apocha trium annorum immediatè sequentium liberat ab omnibus præcedentium annorum solutionibus; Oblatio mercedis coram tabellione & testibus, liberat emphyteutam, ne cadat ab emphyteusi, licet jure Codicis etiam obsignatio seu consignatio requiratur (b). Si clausula inserta sit, ne emphyteuta suum feudum sine consensu Domini alienet & si alienaverit, à feudo cadet; alienatione subsequutâ, emphyteuta cadet à feudo; Sed si tantum ne alienet, cautum sit, sine ea certificatione, Si alienaverit, quod à feudo cadet, sæpe contraversum vidi quid sit juris: Alii enim putabant, alienationem tantum rescindi & Vasallum in priore investitura stare, ac si alienatio non fuisset subsequuta: Alii quorum opinioni potius subscriberem, emphyteutam à suâ emphyteosi cadere, cum omnes clausulæ in contractibus debeant aliquid operari.

Si Vasallus qui fæloniam in Dominum commiserat, antequam eo nomine accusatus fuerit, præmoriatur; an delictum (cum delicta omnia quatenus ad pœnam sint personalia) cum persona extinguatur, ut hæredem de eodem delicto, ejusq; pœna accusari non possit. Quæri solet & sane communis est opinio, quod delictum sit extinctum; nam auctoris delictum, hæredi nocere non debet (c). Censetur enim Dominus per silentium accusationem remisisse, sed hæc ratio in omnibus non militat; nam licet ex maleficiis, pœnales actiones ad hæredem sive in hæredem non transeant, ut ait Imperator, nisi super his fuerit lis contestata (d), Si tamen Dominus aut agere non potuit aut fæloniam ignoraverit, contra hæredem instituere actionem non prohibetur, præcipuè in gravi delicto, cum hic non agatur, ut hæres puniatur in corpore, sed ut Dominus jus suum, id est feudum, quod ob gratitudinem tantum concesserit, quæ sequuta, ob factum prædecessoris Vasalli, non est, habeat: Præterea neque ignorans jus sibi competere, illud renunciare videtur (e), aut si cum Dominus se ad querelam præparasset & interea Vassallus præmoriatur, non extinguitur actio (f): Aut si offensio sit ejus generis, quæ ipso jure privat Vassallum feudo, qualia alia delicta esse vult Zasius. Sic ex jure nostro, nisi expressè Dominus offensam remiserit, vel vivus vel moriens (nam & in lecto ægritudinis, delictum remittere potest) licet in vita defuncti nihil dixerit, de delicto, à Vasallo præmortuo, commisso, actionem ad privationem feudi contra ejus hæredem instituere potest. Nos in crimine læsæ Majestatis, hoc licere statuto cavimus, ratio tamen ex jure feudali discendit. Econtra, si Dominus, contra quem peccatum est, præmoriatur, superstite Vasallo, qui noxam aut fæloniam commisit, Si Dominus cum potuit & scivit, quæstionem tamen non movit, silentio remisisse videtur, ut dixi. Itaque nec hæres Domini contra Vassallum de privatione feudi rectè aget, Quod si aut Dominus ignoraverit aut ab agendo impeditus fuerit, veluti morte Vasalli aut publico bello aut tumultu aut simili ex causâ, hæres Domini contra Vassallum, rectè potest actionem instituere. Sed jure nostro, ut dixi, præmoriente Domino, sine actionis institutione, hæres non eo minus contra Vassallum, quam, Vasallo mortuo, Dominus contra ejus hæredem agere potest. Ratio utrobique eadem est, quod non censeatur, apud nos, remissa offensa, nisi expressè remittatur (g); Dominum autem Vasallo fæloniam remittere posse, non est dubium: Remittere tamen hanc caducitatem Dominus videtur, si sciens de novo investiat, vel sciens servitia receperit, non si dubitet. Idem si Vasallo denunciaverit, ut serviat aut ut investituram recipiat, nisi coactus id fecerit (h), Sed si protestetur id se facere sine juris sui derogatione, non videtur remittere; Triginta annorum spatio tamen quodcunque delictum præscribitur. Sed in feudo Ecclesiastico distinguendum videtur; Nam si Vasallus in personam administratoris tantum fæloniam commiserit, ipse eam remittere potest: Si vero contra ipsam Ecclesiam aut corpus Ecclesiæ, ut loqui solemus, Prælatus sine consensu capitali aut collegii remittere non potest (i).

Se-

(a) *Bald in c. 1. in principio Quibus modis feudum amittatur.*

(b) *L. 2. C. de jure emphyteut.*

Quid si vasallus aut dominus ante accusationem mortuus fuerit.

(c) *L. Ejus qui delatorem ff de jure fisci.*

(d) *§ Ex maleficiis § pœnales Institution. De perpetuis & temporariis actionibus.*

(e) *L. mater ff. de inoff. testam.*

(f) *Gloss. in d. c. 1. Quibus modis feudum amittatur.*

(g) *D. c. 1. § insuper.*

(h) *Alvar. in c. 1. Quo tempore miles.*

(i) *Gloss in c. cum dilecti de rescript. & c. ex tenore, & c. contingit extra de sent. excommunicationis.*

Sequitur ut quæramus, cum Vassallus ob delictum feudo privetur, ad quem pertineat feudum quod jam est factum caducum; nam & in hac quæstione variæ sunt interpretum opiniones & etiam distinctiones; In quo hoc in principio observandum est, ut si sit feudum novum quod in persona delinquentis primum locum habuit & Vassallus hoc novo feudo ex delicto privetur, feudum Domino, exclusis omnibus, ex jure aperietur. Quod si sit antiquum feudum, exclusis filiis & omnibus ex Vassallo discendentibus, proximo agnato feudum defertur, Quod de exclusis filiis diximus, id generaliter observandum est in omnibus feudis, quod ubi Vassallus tanquam indignus feudo privatur, omnes ab eo discendentes etiam excluduntur: Quod autem excludi filium diximus, intelligendum, nisi filius cum Pater deliquerit, nominatim in feudo fuerit vestitus, ex Domini consensu, nos in feudi proprietate esse dicimus; nam pater delinquens nihil amittere potuit, nisi quod habuit, viz. nudum usumfructum. Idem si delinquens pater nunquam fuit in feudo, neque unquam habuit investituram, veluti si in avi persona feudum consistebat, patre delinquente, nepos ad successionem admittitur (*a*), Sed, jure nostro, contrarium vidi decisum inter Regium Advocatum & hæredes Bisset de Lessindrum, Nam, superstite avo, filius, qui in principem deliquerat, nunquam investitus in terris, sine feudo mortuus est, ejus duæ filiæ cum feudum avitum peterent, exclusæ sunt à successione & feudum in manibus Regis esse propter delictum Patris (qui tamen nunquam in feudo erat) pronunciatum. Ratio erat, quod, vitiatâ copulâ, per quam neptes avo conjungi poterant, proinde interrupta avi successio, ad eas non poterat devolvi, adeo ut in tali delicto, spes etiam successionis interrumpatur. Quod tamen mirum videri potest, nam licet linea esset vitiata & corrupta, quâ neptes avo conjungerentur, cum avus in feudo decessisset, saltem ad ejus proximos agnatos feudum debuit pertinere, quasi nullis ex se relictis liberis; Sed vitiato stipite ex ejus culpa, ab ejus posteris omnis successio tanquam ab indignis & societatis civilis non participibus aufertur & fisco applicatur, adeo ut non solum quod habuit delinquens, Domino accrescat, sed etiam quod sperabatur habiturus, ad eum devolvitur. Et licet verba sententiæ sint stricti juris, præcipuè in his forisfacturis sive criminibus læsæ Majestatis, nec ultra extendantur quam ad ea feuda & patrimonia quæ habet, nescio tamen quomodo, inclinatis in fisci causam animis, judicium illud terminatum est; cum qui deliquerit, nunquam quicquam ex feudo habuit, nec etiam morte præventus habere potuit; Scio tamen patre in feudo existente & filio primogenito delinquente & damnato eo nomine, qui nunquam in vita investitus fuit, nullum dubium, quin filius secundo genitus succedat; neque enim censetur, ob primogeniti delictum, copula inter patrem & secundo-genitum interrupta, quia per primogenitum non jungebantur, sed suam faciebant copulam & per se: Nec obstat quod ex defectu primogeniti fratris, ipse secundo-genitus, nunc sit factus primogenitus; nam pater etiam adhuc potestalienare, nec fiscus alienationem impedire potest. Aliud si, patre moriente, damnatus ob delictum sit primogenitus & adhuc supersit, cum jus ad hunc primogenitum, nisi deliquisset, devolvendum erat, itaque locum suo Domino sive fisco facit. Feudum autem, ob culpam amissum, accrescit Domino, nisi cum Rex suæ injuriæ ultionem persequitur, nam tunc & illud feudum, quod de alio Domino tenet, si damnatus fuerit, ad fiscum devolvitur. Sed cum Rex in rei locum succedere non possit, neque ut ille, de priore Domino tenere, (nam Rex Vassallus nemini esse potest) itaque in hoc casu Rex præsentationem alicui illius feudi facit, hoc est, alium Vassallum in locum rei Domino feudi præsentat, eumque rogat, ut hunc novum præsentatum in locum prioris vassalli recipiat & sub eisdẽ conditionibus: Causa honesta prætenditur in hac præsentatione, nempe ne Dominus Vassallo careat: Quod si Dominus recipere præsentatum & de novo investire recuset, præsentatus à Senatu solet literas impetrare, ut Dominus (nisi rebellis & ipse mallet declarari) eum in tenentem recipiat. Quæstio tamen incidere potest, si Vassallus alicujus Domini, reus tam læsæ Majestatis publicè fiat, quam à Domino suo de eo crimine accusetur, quod feudi amissionem inducit, simul & eodem tempore & in utroque judicio damnatus sit, quis in feudo quod de Domino suo tenuit, potior & prior erit sive Rex sive Dominus? Et profecto, Si Dominus prior sententiam occupaverit, videtur ejus causa potior, quid enim potest damnatio in causa læsæ Majestatis reo auferre quod ejus tempore sententiæ non fuit? At pro fisco, sententia semper retrotrahitur, ad tempus commissi criminis. Ego, quid in hac facti specie sentiam, incertus adhuc sum, licet in Regiam causam sum proclivior.

Retinenda igitur est hæc generalis regula, quoties Vassallus in Domini personam deliquerit,

Ad quem feudum vassalli delinquentis devolvitur.

(a) *Bart. in l. Eum qui ff De interdictis & relegatis Bald. c. 1. si vassallus feudo privetur.*

liquerit, feudo privari, illudque Domino aperiri, nisi forte Dominus occasionem delicti dederit, aut ut loqui solemus, viam straverit, ut Vassallus delinqueret aut Domini simul delictum intercesserit; nam his casibus, ut dixi, Vassallus feudum non amittet. Per iniquum enim esset, ex eo delicto, Domini meliorem conditionem fieri, cui causam præbuit aut cujus ipse fuit particeps. Si tamen Vassallus, ex ea causa feudum sit consequutus, quod Dominum vel à morte vel à vinculis vel à latronibus liberaverit, nullâ culpâ, nullo delicto, nullâ ingratitudine (tanta est prioris meriti magnitudo) feudum postea amittet, ut antea dixi, nec in hoc casu Domino vel agnatis ob ejus culpam aperietur (a). Sed hoc apud nos non observatur; nam maxima merita, pari ingratitudine obfuscantur & obliterantur. Si vero Vassallus extra Domini personam deliquerit, veluti si fratrem suum interfecerit vel forte seipsum vel tale quid deliquerit, quod Domini personam non respiciat, feudum novum omnibus exclusis Domino aperietur; nam ejus agnatis non videtur feudum concessum, sed tantum discendentibus. Quod si antiquum seu paternum sit feudum, ad proximum agnatum ex primo Vassallo discendentem, omnibus delinquentis discendentibus exclusis, revertetur (b): Quod dixi, si Vassallus se interemit, quam tamen causam inter causas amittendi feudi non numeravi, id intelligendum, ita ut causa propter quam se interemit, semper ponderetur; nam si id tantum vitæ tædio fecerit, nihil amittet; Si vero alicujus criminis reus factus, judicio se subtrahere præcipitatâ morte maluerit, quasi criminis factus reus & judicio convictus, feudum amittet (c): & hæc distinctio in eo qui sibi mortem conscivit, in jure semper observatur: Apud nos, licet ob cædem sibi illatam, nemo feudum amittit, tamen quacunque de causa quis se interfecerit, ejus bona mobilia publicantur, ob atrocitatem sceleris & ne exemplum ad alios pertineat & hoc secundum Juris Canonici regulas.

(a) Bald. in vinc. Si Vassallus feudo privetur.

(b) C. 1 quæ fuit prin. a causa amittendi beneficii.

(c) L. 1. & 2. C. De bonis eorum qui sibi mortem consciverunt.

Quæ probatio in his delictis requiritur.

In his omnibus, quoties de delicto, quod privationem feudi inducit, quæritur, aut quod Vassalli ingratitudinem inducit, hoc observandum est, quod probatio per quinque non minus testes requiratur, eosque omnes integræ famæ, opinionis & fidei. Et hæc de delictis ex quibus Vassallus feudi proprietate sive dominio utili privatur. Volunt feudistæ si nominatim, uni post alium, feudum sit concessum (nos uni post alium talliatum seu provisum dicimus) quod unius delictum alteri in ordine sequenti non præjudicet & ratio est, quoniam omnes hi in feudo nominati, in feudo expressi esse dicuntur & quod investitura primæ personæ, stet pro investitura etiam aliarum (d), nec tamen hoc in usu nostro recipitur; nam feudum in prima tantum persona consistit, cui discendentes omnes, nullâ habitâ ratione ad alios nominatos, succedunt; Sic & alienare per se, nullâ subsequentium ratione habitâ, potest & proinde omnibus tam nominatis quam discendentibus ex suo facto & delicto præjudicare.

(d) Bald. in c. vinc Si vassallus feudo privetur.

De Dominorum in Vassallos offensis.

De Dominorum autem offensis, hæc generalis regula observanda est, ubicunque Vassallus ex sua offensa sive delicto in dominum, feudo privatur, è Regione dominus, si idem in vassallum deliquerit, directo dominio privatur, etiamsi dominus offensam commiserit antequam vassallus sive vassalli hæres juraverit, nisi forte jurare requisitus, non juraverit. Itaque si dominus graves injurias sive verbales sive reales inferat, si ipsius sit proditor, vassallum deferat aut accusaverit aut testimonium perhibuerit, si ex dolo malo contra eum malè judicaverit & sententia ex eisdem deductis fuerit rescissa, si locum invadat ad vassallum pertinentem vel alienum, cum vassallum ibi esse sciret, si vassallo imminens periculum sciens non denunciaverit, si non dum causâ cognitâ vassallum possessione feudi spoliaverit, vel conjugem vel sponsam vel filiam vel nurum in domo ejus existentem corruperit vel corrumpere conatus sit, si fratrem suum vel fratris filium interfecerit, si parricidium commiserit aut ita in judicio sit damnatus, ut sine dedecore stare in curia non possit, aut si dominus à vassallo requisitus, intra annum investituram ei concedere noluerit, aut filium adversus vassallum delinquentem ad eum non deduxerit aut à se ejecerit, si directum dominium sine consensu Vassalli (nisi cum curia, id est toto territorio, sive districtu, quo casu licere antea diximus) alienaverit, si justitiam requisitus vassallo denegaverit, vel pares curiæ in damnum vassalli non compulerit super jure dominii sententiam dicere, ipse directo dominio privatur (e). Ratio est, quoniam dominus & vassallus loco correlatorum sunt, quorum eadem est natura & reciproca obligatio & quia vassallus feudum sine consensu domini alienare non potest, neque dominus sine ejus consensu dominium directum, nisi ut ante dixi, cum toto territorio & curia, ac ne sic quidam videtur ipsum feudum alienare, nisi & hoc ipsum feudum in alienatione nominetur. Potest tamen dominus feudi dominium directum sine vassalli consensu oppignorare, sed tantum

(e) Toto tit. qualiter Dominus proprietate feudi privatur, Zasius & omnes feudistæ ibid.

tum

tum pro modica summa & cujus luendæ sive solvendæ spes est, alioqui si summa spem luitionis excesserit, pro vendito & alienato habetur (a) Sed Dominus Vassallo non tenetur ad præstationem sacramenti, neque ad reverentiam; nec tam recta est Domini obligatio in Vassallum, quam Vassalli in Dominum: Nam, ex usu nostro, nihil impedit quo minus Dominus, suum directum Dominium, ut dixi, etiam, invito Vassallo, alienare possit; ita tamen ut Vassalli conditionem deteriorem facere non possit, veluti si alium Valvassorem inter se & Vassallum interponat, ut Vassallus, qui antea de suo Domino superiore suum infeofamentum tenuit, nunc de ejus valvasso e tenere cogatur, quo casu durior fit Vassalli conditio, ut jam duos habeat superiores, qui unum tantum antea habuit & si quæ tales occasiones occurrant, quæ Vassalli conditionem deteriorem facere possunt. Nec Civitas, recognoscens superiorem, se alteri, sine Domini consensu, subjicere potest, indicta sibi annua pensione ei præstanda, ut commodius bonis & libertatibus suis fruantur & à gravaminibus & violentiis protegantur. In feudo Ecclesiastico prælatus sive administrator, Vassallum offendens, durante suâ administratione, probato delicto, jura Dominii directi amittit, non tamen ulterius. Scio quædam esse specialia in quibus ipso jure feudum amittitur; quo casu Dominus, brevi, ut aiunt, manu, potest se in possessionem mittere, alia quæ sententiam requirant, antequam Dominus aliquid Vassalli debet attingere: Sed quia, apud nos, semper declaratoria opus est, ejusmodi differentias hic non attingo.

(a) *Gloss & DD in c. 1. prin. De prohibita feud. alienatione per Fridericum.*

De veterum judiciorum forma in causa feudali.

Diegesis Septima.

SEd quoniam in his controversiis feudalibus, sive quæstio sit de acquirendo sive amittendo feudo, declaratoriam judicis necesse est intervenire, sine qua, ex jure, neque princeps, neque quicunque alius Dominus ligius potest feudum Vassallo auferre; Videndum igitur, quis sit judex in causa feudali & apud quem, partes quæ de feudo contendunt, agere vel conveniri possunt. Hanc quæstionem statui quam brevissime percurrere, licet innumeras difficultates & anfractus inter Doctores, qui principatum in jure feudali sibi vendicant, contineat; & quia pro diversitate regionum diversæ judiciorum formæ frequentantur, contentus eis ero, quæ in jure feudali de hac veteri judiciorum forma præcipiuntur, quibus si mores nostros & usum forensem nostrum in aliquibus accommodavero, eis contentus, ut opinor, candidus lector erit. Non enim omnino septentrionalium gentium prisci mores silentio prætereundi, ut sciant posteri, non usquadeo barbaras has gentes fuisse, quibus profundam barbariem ascribunt hi delicatiores homines, Sed in hac ipsa, quam vocant, barbariè cœlestis justitiæ & naturalis æquitatis scintillas vivas elucere manifestè apparebit. Itaque notandum est, has gentes septentrionales, inter quas jus feudale, natum, altum & educatum est, militares fuisse & pugnacissimas & in hac tamen ipsa durissima militia, æquitatem & jus sincerè coluisse, cum alioqui nec ipsi simul retineri, nec quin in sua viscera arma verterent, cohiberi poterant; una enim est justitia quæ societates conservat & verè omnium regnorum compago est, Itaque easdem in pace leges, quas nos, habuisse verisimile est, ne alter alterum offenderet, ut quisque suis contentus viveret, ut ab omni vi & injuria abstinerent. In militia aut expeditione, si quid controvertebatur, judicem capitaneum suum sive cohortis ducem appellabant, is inter suos, id est, inter eos qui ejusdem erant cohortis, jus æquabiliter sine strepitu judicii administrabat, judicioque aliquot ejusdem cohortis rem submittebat; iis omnibus expensis quæ ab utraque parte allegabantur, sententiam ferebant, nec fas erat ad aliud judicium provocare, nisi aut iniqua sententia lata esset, aut justitiam reddere tribunus seu capitaneus illius cohortis recusaret; Et qui jus dicerent eligebantur, semper novem, undecem, quindecem, ejusdem cohortis. Numerum selegebant imparem, ut majoris partis sententia prævaleret, ne forte in æqualitate judicantium, æquales partes, diversas inter se sententias dicerent & denuo ad novum judicem esset recurrendum; nec numero trium aut quinque contenti erant, siquidem plures difficilius corrumpuntur, quam pauciores; itaque ut semel & unicâ sententiâ res omnis transigeretur, quindecemvirali judicio

dicio, ſed eis, ex cohorte ſua (unde nomen curtis antea deflux iſſe annotavimus) ſelectis totius cauſæ controverſias & rem omnem permittebant, qui de quæſtione propoſita quid ſentirent in judicio declarabant; quodque eis placebat, tribunus illius cohortis pro arreſto ſive ſententia pronunciabat: Si alterutri parti malè judicatum videbatur & de iniquitate ſententiæ latæ is conquereretur, qui læſus eo judicio videbatur, judicem immediatè ſuperiorem adibat, ut quiſque honore & gradu militiæ, prior & potior erat, donec tandem ad ipſum exercitus ducem perveniret, qui de tota controverſia de novo judicabat; Erant in exercitu, immediati ſub principe duces, qui capitanei dicebantur & ipſius principis, nec alterius Vaſſalli immediati; ſub eis rurſus erant inferiores valvaſſores; Poſtea cum aliquâ, hæ militares gentes, provinciâ, aut regno potitæ eſſent, ut ſedes ibi ſtabilirent, directo totius provinciæ Dominio ſeu verius proprietate apud exercitus principem retinente, provinciam inter bene meritos duces & militum tribunos partiebantur, huic unam, alii aliam partem aſſignando; qui rurſus eis quorum forti & fideli opera in militia uſi erant, fundos & feuda pro cujuſque merito, uni minora, alii majora tribuebant, de ſe tenenda à principio; ſed poſtquam hæc officia prius militaria, cœperunt eſſe hæreditaria, provinciæ in partes ſecabantur, ita ut unicuique ſua pars, quam coleret per Domini ſui diſpoſitionem, tribueretur. Barones poſtea nati ſunt ſive emerſerunt; ſed qui de Principe ſolo ſua feuda tenerent; hæc itaque feuda poſtquam hæreditaria eſſe cœperunt, ut dixi, ſemper annexam juriſdictionem, tanquam ſui feudi Comitem, habebant, quæ quidem juriſdictio, ſimul cum ipſo feudo, ad hæredes tranſibat. Harum juriſdictionum & formarum, poſtquam jus feudale in ſcripta redactum, veſtigia longe poſtea remanſerunt, immo ſi quis adhuc remanere dicat, à vero declinare non dicam. Sciendum hoc primum & pro generali regula tenendum, conſuetudinem loci, in quo ſitum eſt feudum, in juredicundo, ſuper eo feudo, ſemper ſervandum, adeo ut ſi Vaſſallus duo diverſa habeat feuda, unum in Anglia, alterum in Scotia & controverſia oriatur de hoc feudo, quod quis in Anglia habet, non ſecundum leges & mores regni Scotiæ, jus de hoc feudo dicetur, licet Dominus Scotus ſit & in Scotia habitet, ſed ſecundum conſuetudines Angliæ (a) Exempli gratia, in Anglia, Si ſeptem ſint ex eiſdem parentibus liberi & minimus natu poſtquam feudum ſive fundum acquiſierit, moriatur ſine liberis, non ei proximus in ordine geniture frater, ſed primogenitus ſuccedet, nam ob prærogativam primogenituræ is honos ei deberi putatur; In Scotia vero, ex his ſeptem fratribus germanis, ſi natu minimus feudum novum acquiſivit & ſine liberis decedat, non primogenitus (dum m enim hoc noſtri cenſent) ſed natu antecedens quam proximè defunctum, ei ſuccedit nempe ſextus & ei rurſus ſine liberis decedenti, in ſuo feudo per eum acquiſito, quintus & ſic de reliquis ut quiſque ætate decedentem proximè antecedit, nec unquam hæreditas (nos conqueſtum dicimus) ad primogenitum pervenit, ſi alius frater aut ex fratre liberi inter decedentem & primogenitum interveniat; conqueſtus enim, ut loqui ſolemus, ſemel aſcendit & tunc mutat naturam conqueſtus & fit hæreditas & ſic ad inferiores in primo gradu, ſi aliqui ſint, diſcendit, aut, eis deficientibus, ad fratrem immediatè præcedentem in ordine genituræ: Itaque ſi de conqueſtu minimi fratris, id eſt, de feudo à minimo fratre dum viveret acquiſito, ſed in Anglia ſito, quæſtio poſt mortem acquirentis oriatur, non ſecundum leges Scotiæ, licet Dominus ſit Scotus & in Scotia habitet; ſed ſecundum mores & conſuetudines Angliæ, in qua feudum ſitum eſt, judicabitur.

Secundum, quod non minus generaliter ſervandum eſt quod qui ſub una juriſdictione ſeu unius feudi territorio ſunt, ne quidem volentes ſe alienæ juriſdictioni poſſunt ſubjicere, in his, quæ ad ſuum feudum pertinent; Ratio manifeſta eſt, nam cum mulcta & cætera judiciorum emolumenta & utilitates ad Dominum feudi pertineant, ſi alium judicem, ſui Vaſſalli de feudo ſuo contendentes, adierint, Domino ſuo in mulctis & utilitatibus curiæ ſuæ (nos exitus vocamus) præjudicabunt: (b) Nam ne jure Pontificio Clerici in laicum judicem poſſunt conſentire (c). Aliter in jure civili, quo conſenſus partium, in eum, qui aliquam aliam juriſdictionem habet, eum facit judicem. (d) Jure Gallorum, ſi quis feudum habet & de eo ſit quæſtio, neque in Regium Magiſtratum, neque in alterius juriſdictionis judicem, etiam ſi ex curiis Dominicis ſit & alibi ſitum ſit territorium, utiliter conſentit, ſed Dominus curtis ſive curiæ, cui alioqui feudum ſubditum eſt, judicium ad ſe transferri ante litem conteſtatam, aliquando & poſt eam poſtulabit; (e) Immo beneficiarium ſuum invitum ad juriſdictionem ſuam Dominus revocabit. (f) Quod in uſu noſtro & in regalitatibus obſervatur, ubi procurator Domini regalitatis, judicium à Regio judice ſeu Magiſtratu, ſive cauſa ſit civilis ſive criminalis, ad curiam

(a) *verſ. 1. de feudi cognitione.*

(b) *Bart. in l. 1. ff de judiciis c. ex tranſmiſſa & c. verum Extra de foro competenti c. cæterum Extra de judiciis.*

(c) *c. ſi diligenti extra de foro competenti*

(d) *l. ſi quis C. De Pact.*

(e) *Guid papæ Deciſ. 17. q. 112.*

(f) *Joannes fab. in l. ſi quis C. de Epiſcopali audientia.*

am seu jurisdictionem Regalitatis evocabit. Adeo autem in Jure fundata est Domini & Vassalli jurisdictio, ut nec Dominus nec Vassallus, altero invito coram alio Judice possit litigare, & admonitus, si non desistat, mulctari & feudo privari possit (a). Quod si Dominus sive expressè sive tacitè consentiat, ut Vassallus coram Ordinario agat, Ordinarius erit Judex; cum volenti non fiat injuria: tacitè autem consensisse videtur Dominus, si præsens in judicio fuerit, nec contradixerit. Quæri autem hic potest de Vassallo Franco, cum hic ab omnibus servitiis sit liber & immunis, num & hic in curia Domini agere vel convenire possit & tenent Feudistæ omnes, quod licet sit à servitiis liber, non tamen à jurisdictione Domini, in eis quæ ad suum feudum quod de Domino tenetur, pertinent (b): alioqui feudum francum nec feudum esset, nec Dominum recognosceret tanquam Dominum (cum in Domini persona stet totius feudi quod de eo tenetur jurisdictio, à Lege constituta) si Vassallus francus non sit Domini sui jurisdictioni obnoxius, cujus affirmatio, licet in se vera sit, ita tamen ita temperanda, ut ad cognitionem eorum tantum extendatur, quæ ad feudum dominici territorii pertinebunt.

(a) Gloss in § similiter

Quibus modis feudum amittatur.

(b) Curt. p. 7. nu. 21.

Tertio & hoc etiam attendendum quoties de paribus aut parium judicio, mentio hic inciderit, ut de eis paribus intelligatur, qui unius Domini & ejus curtis sive curiæ sunt pares; antea exposuimus eos pares dici in jure, qui unius Domini sunt beneficiari sive Vassalli & ideo Lex eos Judices constituit, quia per pares hos, rei veritas melius poterit indagari; Cum etiam, ex jure civili, habitare in vicinia omnem ignorantiæ excusationem tollat. Itaque, si Dominus duo diversa feuda habeat, inter se distincta sive longè disco[n]tigua, aut non conterminia, unius feudi Vassallus non numerabitur inter pares alterius feudi sive jurisdictionis; nam pares hi debent ex eodem territorio esse cum litigantibus, nec cogendi sunt litigatores, de una Provincia in aliam peregrinari: Nam in servitiis, nisi ob tutelam aut defensionem patriæ non tenetur Vassallus extra territorium Domini servire; Proinde ex ipso jure, nempe ex jure feudali, Angli licet sub eodem Domino, eodem Rege cum Scotis sint, tamen in causa alicujus Scoti, pares censeri non possunt, nec econtra; & hoc verum in aliis Dominis inferioribus; Nec pares unius feudi longè dissiti, in controversiis quæ de alio feudo intercidunt, ad judicandum admittuntur; quia pares, rerum in suo territorio gestarum veritatem, tantum scire præsumuntur; Si tamen pares in eo territorio Dominus non habeat, poterit ex alio suo feudo seu provincia, pares eos eligere, qui eodem titulo a Domino suo feuda possident. Unde & mos noster defluxit, quo in inquisitionibus & assysis utimur, ut primo eligantur, qui ex eadem Provincia sunt pares, quod si hi non adsint aut numerus non sufficiat, qui sint ex provinciis vicinioribus, in eorum locum substituantur, pares enim, ut in vetustis nostris legibus cautum est, semper per pares debent judicari. His expeditis & hoc sciendum est. omnem jurisdictionem à Principe tanquam à Capite procedere, nemo enim in causa aliqua Judex esse potest, nisi qui eam mediatè vel immediatè (ut loqui solemus) à Principe obtinuit: In feudis tamen hoc proprium est, ut semper concomitantem habeat jurisdictionem; nam cuicunque à Principe feudum concessum est, simul & jurisdictio concessa videtur, in eis quæ immediatè à Principe procedunt, maxima nempe gladii potestas, quam nos furcæ & fossæ potestatem dicimus, cum nondum, apud nos, gladio feriendi mos, introductus, ut nec initio, apud ipsos Romanos.

Nondum erat artis opus caput ense rotare, ait Lucanus in nece Pompeii. Itaque maleficia tantum puniebantur furca sine cruore, vel aqua in fossa aliqua collecta. Extraordinariæ hæ criminum pœnæ sive supplicia rotarum, ignium & si quæ similia apud humaniores gentes, nondum cognita. Itaq; post regem primi erant, quos capitaneos regni tum dicebant, hodie duces, comites, barones dicimus, qui regem immediate dominū recognoscunt; In quo hoc etiam ponderandum, quod Barones non dicuntur, qui hanc furcæ & fossæ potestatem in suis monumentis concessam habent: id enim ipso jure non conceditur eis, sed ex speciali privilegio indulgetur. Baronis nomen propriè de Senatore intelligendum, qui suffragium in publicis regni comitiis habet, nam, apud majores nostros, hi tantum Barones habebantur & dicebantur, qui tria habebant castella; Scutifer sive castellanus, qui tantum unum, licet privilegium Baroniæ, id est, quo Barones utuntur, suo feudo annexum habet. Ut vero harum septentrionalium

gentium vires & imperia crevere, sic & multiplicatæ sunt jurisdictiones & Magistratus, nam alii erant militares, quorum præcipuus usus erat in militia, ut Comestabuli, Magistri Equitum, qui hodie mareschalli dicuntur, & ab eis præfecti, & horum rursus vicarii; In urbibus municipales Magistratus seu jurisdictiones erant, quas hodie nos maros sive majores Urbis, (quoniam primus dignitate, reliquos omnes antecedit) aut præpositos, dicimus, à quibus, jus suis civibus administratur. Postquam vero in mari dominari cœperunt, Admiralii officium introductum est, cujus, de rebus sive delictis in mari aut in littore aut etiam portu gestis aut commissis, jurisdictio erat; Admiralius autem dictus est quasi Almiralius à voce Arabica Almiral (a).

(a) Leo Afer

Thalassiarchum Græci dicebant, qui maris Imperio & cum Imperio jurisdictioni præficiebatur. Horum singulorum jurisdictiones si percurrerem, in immensum volumen excresceret hoc opus, sufficit hoc in genere monuisse, jurisdictiones horum Magistratuum & formas coram eis procedendi maxime à moribus & consuetudine pendere, itaque prudens prætereo; Sed ut ad propositum redeamus, quæ erat forma judicandi, qui judices in feudis antiquitus erant; Omnes actiones quæ feudum aut ejus naturam tum respiciebant, aut inter Dominum & Vassallum, aut inter ipsos Vassallos sive convassallos, aut inter Vassallum unius Domini & Vassallum alterius, qui ei extraneus dici potest, intercedebant; Et ut à digniori incipiamus, Si contentio sit, de feudo vel feudi parte sive pertinentiis, dependentibus, sive accessoriis, de possessione feudi, de ejus reditibus & utilitatibus aut de delicto, quo Vassalium Dominus à feudo cecidisse dicat, sive propter non petitam investituram, Pares sive beneficiarii illius Domini sive curtis judicabunt, (b) quod etiam procedit, ut nuper dixi, etiam si Dominus aut Vassalli sunt clerici & suis judicibus alioqui tantum subditi; nam jurisdictio hæc à lege datur & feudum concomitatur, etiam si Dominus aliam jurisdictionem habeat aut qui contendunt majoris dignitatis sint, quam ipsi pares, veluti si reus sit Comes & alter plebeius; Pares autem hi inter Dominum & Vassallum sunt eligendi, ut Dominus unum vel plures prius eligat, tum Vassallus totidem; numerus autem semper in arbitrio Domini erat, quot vellet in sua causa cognoscere; sed qui juramentum fidelitatis nondum præstitit, aut infamis aut excommunicatus aut alioqui suspitioni obnoxius, rejici ab altera parte poterat (c). Quod si altera pars eligere noluerit aut recusaverit, judicabunt qui ex altera parte erant electi. At si pares hi suspecti erant, justaque causa suspitionis objiciebatur, quæ testem posset removere & ea in judicio allegabatur, ad rejectionem parium, ordinarius aut curia superior cognoscebat: aut si alioqui pares cognoscere recusaverint à superiore curia sive Domino curiæ cogendi erant, mulctâ indictâ & captis pignoribus, ut antiquitus fiebat, in his qui tutelam recusabant: Quod si Dominus hic pares non habeat, aut paribus his, unus litigatorum, pro testibus uti voluerit, cum asereret se aliter factum probare non posse, nisi per pares (quod eis temporibus firmissimum erat probandi genus) cum pares simul & judices & testes esse non possent, in his casibus ordinarius semper erat Judex. Idem si Vassallus coram paribus conventus se Vassallum esse neget, nam hæc cognitio sive præcognitio ad ordinarium semper pertinebat, periculo Vassalli, si Dominus eum Vassallum probaverit, nam eo casu Vassallus à feudo cadebat (d). Quod & observatur in Vassallo, de novo feudo sibi à Domino concesso, contra eum agente, si Dominus negaverit, aut aliud, cur facere non debeat, prætenderit; Nam hoc casu ordinarius Judex erit, Idem si inter duos Vassallos quæstio sit & alter neget se illius Domini Vassallum, cognitio hujus exceptionis ad Ordinarium pertinebit (e). Et sic semper, ubi extraneus, id est, qui non est Vassallus, Dominum convenerit, aut si filia Vassalli dicat rem allodialem, quam Dominus contendit esse feudalem & morte Vassalli sibi aut agnatis apertam, Sed de quæstionibus inter duos Vassallos postea dicemus: Itaque generaliter hoc tenendum est, si Dominus Vassallum à suo jure cecidisse contendat, parium semper est judicium; quo casu, Dominus ritè Vassallum per apparitorem curiæ citari faciat, ut coram paribus ad ejus instantiam respondeat: Quod si non comparuerit, iterum & tertio citari curabit per intervalla, septem aut decem dierum ex jure, vel potius secundum consuetudinem illius jurisdictionis sive tribunalis; Quod si consuetudo non appareat, tunc ex arbitrio curiæ, intervalla citationis præstituentur; quod si tertio citatus non comparuerit, quasi perfectâ contumaciâ, pares Dominum in possessionem rei petitæ sive feudi mittent;

Divisio actionum feudalium.

(b) C. 1 Apud quem & quos, &c. de controversiis feudi apud pares terminand.

Quomodo pares eligendi in judicio

(c) C. De controversiis apud pares curia terminandis.

(d) Curt. p. 7. num. 7.

(e) Panor. in c. cæterum Extra de judiciis.

tent; Idem si primo citatus apertè responderit, se nolle comparere. Et nisi Vassallus intra annum se sistat & defensiones paret, à feudo in perpetuum cadet. At si Vassallus intra annum à die sententiæ sive contumaciæ consummatum, judicio se offerat, Dominus à paribus reverenter adeundus est & monendus, ut Vassallo, quod jus est, faciat, & rursus cum eo, de priore causa, judicium subeat; quod si Dominus ter admonitus à paribus, neget, Vassallus Dominum superiorem adibit & queretur se apud suos pares, jus adversus Dominum habere non potuisse; Quod si nec hic Dominus superior paruerit, & quod jus & æquum est, Vassallo non ministraverit, nec rem restituat, Vassallus sibi ipsi justitiam faciet, id est, ipse sibi judex erit, (nam ubi jus desinit, quilibet sibi judex & executor est) & virtute bellicâ & armis, res suas repetet *(a)*: quod in Germania potissimum, in Suevia adhuc etiam observatur, ut si quis de pace Regis aut Cæsaris violata queratur, non prius vim bellicam & arma parabit, quam judicio experiatur & Dominum reum peragat violatæ publicæ pacis & hoc est, quod noster Obertus dicit, si Dominus Vassallo justitiam facere neget, licere Vassallo eum deprædari & sanè hi mores antiquitus, non minus apud Anglos, quam Scotos, utplurimum observabantur; ut apud Glanvillam pluribus in locis videre est, nisi quod, pro armis & deprædationibus, monomachia substituta est, in qua Vassallo conquerenti aut Dominus concurrere tenebatur, aut alium, quem Campionem vocabat, pro se substituere. Hæc autem regula, de judicio parium in causa inter Dominum & Vassallum ita temperanda est, nisi inter Regem sive Cæsarem & aliquem ex Vassallis quæstio intercedat, non enim tum à paribus illius curiæ terminanda est sed ipse princeps tum potest cognoscere, petereque ut se præsente, tota causa disputetur & hoc casu judex in sua causa est (quod Sceptri Regalis, privilegium est) adhibito tamen consilio suo (quod ei pro paribus est) judicabit. Vidi in petitione Comitatus de Angusſ, qui controvertebatur tum inter S. D. Regem, tanquam hæredem ex filia Archibaldi Comitis Angusiæ & Guilielmum Comitem Angusiæ, Patrem moderni Comitis & cum reus principē declinare vellet, Interlocutū Senatum, principem in sua causa posse judicem sedere & sententiam, interveniente Senatus autoritate, de eo comitatu posse ferre. Sic, ex Jure Gallico, princeps, si jura dominicalia seu feudalia non solvantur, potest manum in feudum injicere & jus sibi assumere, Deque præsentibus & paratioribus sibi satisfaciet; quod & apud nos etiam observatur. Et ad similitudinem Principum, sic quilibet Dominus in suo feudo sibi ex promptioribus reditibus satisfieri curat, tempore solutionis debito præterito, nam est quasi suæ familiæ princeps & potest sibi jus pro debitis sibi à vassallo fructibus dicere. Sunt qui idē putant, si de Regali beneficio sive feudo quæstio sit inter capitaneos regni qui dicuntur & quilibet se à Rege investitum dicat: Idem in aliis causis inferioribus, cum neuter alteri judex esse potest. Taceo hic de privilegiis civitatum Lombardiæ, quoniam privilegia tantum sunt ei localia, nec ad consequentiam trahenda & in usu nostro locum non habent. Redeo ad privatos, inter quos, si Dominus & Vassallus inter se contendant sive de feudo, sive ejus parte aut finibus, sive de delicto, per quod Dominus Vassallum à feudo cecidisse dicat, aut si Vassallus conqueratur de violentia sibi à Domino illata, pares semper sunt judices *(b)*. Quod si (ut dixi) Vassallus se illius Domini beneficiarium neget, aut Dominus hunc esse suum Vassallum neget, utroque hoc casu cognitio ad Ordinarium remittitur. Hæc autem omnia sic intelligenda sunt, si feudum constitutum esse constet; nam si tantum inter Dominum & Vassallum contenditur de promissione feudi, ad Ordinarium cognitio hujus quæstionis remittitur: Sic si qui agat, sit miserabilis persona, veluti vidua aut pupillus *(c)*. Si tamen unum litigantium, cum Vassallus esset, saltem Vassalli hæres, Dominus investire recusaverit & postea jure coactus investierit, Dominus suspectus est ut cognoscat & pares tantum judicabunt.

Quod si inter duos convassallos quæstio esset sive de feudo sive de aliquibus ab eo dependentibus sive accessoriis ab eo emergentibus, etiam non feudalibus, Dominus & pares cognoscebant *(d)*. Quod si controvertebatur, an alter sit beneficiarius sive vassallus, pares etiam in eo casu judicabunt & non ordinarius *(e)* Si neuter sit certus beneficiarius; sed tamē ab antiquo se dicat beneficiariū de eo feudo, de quo cōtenditur, dominus cum paribus de hac controversia judicabunt, nisi dominus alteri parti de evictione teneatur; Nam tunc Dominus ut suspectus poterat declinari, ne Dominus suum factum, quo jure quâque injuriâ tueatur & pares soli judicabunt: Si tamen Dominus pecuniam pro novi beneficii investitura sumpsisse dicatur, Ordinarius, Judex erit, aut curia superior; Idem si pares ex justa

(a) *Tit. de milite Vassallo.*

(b) *§. Præterea De probibit. feudi alienatione per Fridericum & c. de feudo sine culpa non amittendo.*

(c) *C. Ex parte & ibi Panor. & canonista Extra de feudis & in d.c. caterū*

(d) *d. §. Præterea de probibit. feud. alienatione per Frid. c. verum De foro competenti & d.c. ceterum, de judiciis.*

(e) *Tit. apud quem & quos, & tit. de lege Conradi.*

ex justa causa sint suspecti. Si pares sint absentes, expectandi sunt dum redeant & si unus tantum fuerit, hic in judicio sedebit. Mirum autem cuivis videri potest, quomodo Dominus vel per se vel per suos judicandi officio in causa sui feudi fungi possit; quod non solum cum jure scripto, sed etiam cum naturali æquitate pugnare videtur, ut quis in sua causa aut suorum judex sedeat aut cognoscat. Sed ponderandum est, feuda Dominorum esse mera & pura beneficia, quæ vassallis Domini donabant, ut Dominum primum & verum cum jurisdictione semper observarent, immo hoc ipso Vassallis beneficia tribuebant, ut sui semper Vassalli essent, id est, è sua potestate seu jurisdictione non exirent, alioqui non concessuri: Immo & Vassalli cum hac conditione, feuda accipiebant, ut dantem non solum pro Judice, sed Domino agnoscerent; Adde quod hic Dominus tutor legittimus est pupillo hæredi vassalli & legitimo præferendus, adeo ut præterita beneficia, eum ab omni suspitione liberent. Quod ad pares curiæ pertinet, hi etiam extra suspitionem omnem positi videbantur; nam cum exemplum unius Vassalli, ad omnes pertineat, nuquam hi pares commissuri erant, ut ex unius Vassalli, è suo numero, sententia malè lata, Domino fenestram aperirent, idem in aliis convassallis experiri, quin potius in unius persona, communi saluti & commodo providebant. Parum autem hæc jurisdictio, hodie non solum in Britannia sed etiam in Gallia exolevit, non quod eorum sententia & judicium non adhuc requiratur, à quo etiam judicium totum sæpe pendet, sed quod jurisdictionem hi pares non habeant; nusquam enim in Britannia pares sententiam proferunt, licet de facto respondeant verum ne sit necne. Itaque hodie cum inter duos convassallos sive inter Dominum & Vassallum quæstio oritur, Dominus ballivos creare solet, qui sibi & inter convassallos jus dicat; In censualibus prædiis, id est, eis quæ censum Domini pendunt, Domini jurisdictio semper in suos censuales est, sed tantum ad fundi sive ex fundo debitum aut de delictis in se aut alios commissis: Rex autem solus sive Regis consilium generale, cognoscit de eis maleficiis, ex quibus feuda caduca fiunt, si læsam majestatem spectant; Dominus autem, ut dixi de aliis.

Quod de Domino dixi, de Domino immediatè superiore intelligendum est; nam immediatè superior semper inter convassallos judex est. In causa feudali Ecclesiastica sive emphyteosi Ecclesiastica, prælatus cum capitulo procedit & de causis suæ emphyteusis cognoscebat; si sedes mortuo prælato vacaverat, differendum judicium erat, donec de prælato Ecclesiæ provideretur: capitulum autem solum non cognoscebat, nisi de eis emphyteusibus quæ ad capitulum solum pertinebant: Decanus capituli, tantum locum prælati in spiritualibus sustinebat, itaque in cognitionibus causarum pro prælato non sufficit. Quod si Dominus ratione feudi sui contra alium quam vassallum agat, veluti si contra emptorem feudi à Vassallo: aut si duo Domini diversi, invicem prætendentes se dominos de feudo agant, Ordinarius tum semper Judex erit (*a*). Si vero quæstio feudalis dependeret à vi juramenti, in eo casu ad Judicem Ecclesiasticum recurrebatur (*b*). Quod si Dominus aut pares hi noluerant aut non auderent judicare, Vassallus opem Ordinarii implorabat, qui Dominum aut pares mulctâ indictâ & captis pignoribus jus dicere cogebat aut actor reum coram Judice superiore vocabat, ut is de causa cognosceret, aut apud Ordinarium conquerebatur (*c*). Nunquam tamen Dominus aut pares erant in mora judicandi, nisi ter loco & tempore requisiti forent (*d*). Si Vassallus se gravatum à Domino dicat aut insolitis oneribus aut servitiis premi aut superioris Domini aut Ordinarii auxilium implorabat, ut Dominum prohiberent & cogerent, ab eo quod non debebatur, abstinere (*e*) & semper à superiore ad superiorem procedendo, donec ad ipsum Imperatorem aut Dominum ligium perveniatur; non autem ad Papam etiamsi feudum sit Ecclesiasticum, nisi de Papa id teneatur & is Dominus feudi sit (*f*). Pares autem cum eliguntur, non jurant, præsumitur enim juramentum, quod ab initio præstiterant, sufficere & continuatum esse: Quod si pares hi nimium faveant Vassallo vel Domino, vel si nondum juraverant fidelitatem Domino, aut si utriusque partis consensu, sit privilegio derogatum, Ordinarius Judex erit; Idem, in quacunque causa, Dominus Judex esse non potest, vel quando principaliter de feudo non est quæstio, vel si dubitetur feudum sit necne, aut si controversia sit inter Dominum & tertium sive assertum Vassallum, aut inter Vassallos & extraneum, aut si uterque litigantium neget feudum esse aut quando Dominus & Vassallus consentiunt in alium judicem, vel si invicem experiantur actionibus, Quod vi aut clam, Tunc Ordinarius erit Judex & regula illa generalis Juris Civilis observabitur, ut actor sequatur forum rei.

Quis Judex in feudo Ecclesiastico

(*a*) *C. si inter dominum & empt. feudi controversia sit.*

(*b*) *d. c. Ceterum extra de judiciis.*

(*c*) *C. de milite vassallo qui contumax est Scho. lib. 2. disp. 1. ib 71*

(*d*) *d. c. Ceterum extra de judiciis.*

(*e*) *§. Praterea de prohib. feudi alienatione per Frider.*

(*f*) *Innocent. in c solita. Extra De Major. & obedientia.*

Sequitur

Sequitur, ut de loco aliquid subjiciamus, locus hic debet esse principalis domus Domini, quam curiam sive curtem feudistæ dicunt, tamen si locus aliquis convenerat, is servandus est, qui convenit; alioqui servandus est locus, qui est Ordinarius Domini & ubi solet Dominus judicare, saltem is ad quem Dominus partes citaverit; Nam Dominus potest cognoscere ubi velit, intra territorium suum, modo denunciet partibus & locus neutri partium sit suspectus. Majores nostri, in judicando, quendam tumulum sive colliculum, in medio aut alioqui alio loco sui territorii solebant deligere, in quo jus partibus dicerent, quem ab effectu Muthill dicebant, id est, colliculum actionum sive querelarum. Notarius autem in omnibus judiciis intervenire debet, qui quæ dicuntur & fiunt, in acta curiæ redigat: Hunc nos actuarium sive clericum dicimus, quod Notarii omnes antiquitus ferè è clero erant, quippe in quibus major doctrina & gravius studium in rebus agendis & describendis communiter erat: Hic autem Scriba sive Clericus semper Notarius esse debet, ut Senatus in causa inter Dominum de Keir & Hammiltonium de Pardowann interlocutus; Nam eam sententiam, quam Baro curiæ pronunciaverat, retractavit ex ea sola causa, quod Clericus curiæ non fuisset Notarius; Quod si nullus Notarius juratus sit, tunc Judex sive sit Dominus sive pares possunt Notarium assumere. Ordo autem processus idem erat qui in Jure Civili, sed regulariter servanda est illius loci consuetudo, in quo res agitur; nam ex diversitate Regionum diversæ sunt formæ procedendi in judicio. In Senatu, duabus utimur denunciationibus in iis actionibus, in quibus testes producendi & examinandi sunt; coram Vicecomite aut Barone, una citatio sufficit, Veteres antea notavi tres citationes usurpasse, ut perfecta & consummata vassalli induceretur contumacia: eæ autem vel ad faciem, quod nos personaliter dicimus, vel ad locum habitationis fieri debent. Habitatio autem ea, ex Jure, dicitur, ubi quis uxorem liberos & familiam habeat, id est animo remanendi, non si quis negotiationis causâ vel alterius cujusdam certum locum in graverit, ut absolutâ negotiatione ad se & sua redeat. Antiquitus citatio hæc fiebat, ad habitationem sive mansum ipsius feudi, de quo controversia est, quod & in multis adhuc observatur; ut in brevibus perambulationis, divisionis & denunciationibus pro citationibus prædiorum sive appretiatione; Est etiam alia citatio, quæ fit apud crucem foralem ipsius burgi in provincia sive Vicecomitatu, quæ tamen in usu non semper est, nec semper requiritur; nam qui speciale habent interesse, specialiter sunt citandi; Si pupillus aut minor reus sit, sufficit ejus tutores, sive noti sunt sive ignorentur, generaliter citari apud crucem foralem ejus burgi, qui præcipuus est in ea Regione; nam hoc remedium inventum est, ut citatio talis sufficiat, si quando dubitetur de tutoribus aut curatoribus: immo cum dubium nasci possit de autoritate & nominibus tutorum aut curatorum. In Burgis vetus feudorum constitutio servabatur ante annos octuaginta, apud nos, nempe ut reus primo citaretur, ut compareat sub gravi pœna; secundo sub pœna carceris sive corporis custodiæ mancipandi. Tertio, cum ea certificatione, ut nisi huic tertiæ citationi paruerit, in carcerem sive custodiam conjiceretur, ibi detinendus, donec se ad defensionem paratum ostenderit. Memini, me adolescente, in Burgis etiam hanc citationis formam observatam, ut impetratis literis citatoriis à Senatu publicè reus, apud crucem Burgi citaretur, vel ad fundum prædii, de quo controversia erat, & postea si hujus citationis, reo, vel ad faciem vel locum habitationis intimatio sive insinuatio facta esset, pro legittima citatione fuisse. Citatio hæc in Burgis & in Baroniis antea requirebat solennitatem testium ad minus duorum, qui se interesse, cum citatio fieret, jurati deponerent, & ideo actor semper cum suis testibus coram judice comparebat, hodie soli assertioni juratæ officiarii, si sit illius curiæ ordinarius, creditur: Si reus debitè citatus, non comparuerit, procedebat judex, ut dixi & rem ipsam actori adjudicabat, actoremque in possessionem mittebat, donec reus se, judicio responsurus, sisteret: Sed si annum & diem in sua contumacia perstabat, à feudo repetendo perpetuo excludebatur: intra annum supplex & humilis audiebatur ad ea proponenda, quæ per contumaciam omiserat, in prima quam vocamus instantia, quæ si justa visa fuerant & legittime probata, restituebatur ei sui feudi possessio, Sed antiquitus etiam contumaciam suam excusare debuit & justam illius caussam reddere, hodie quoquomodo abfuerit, id est, sive verè contumax fuit & malitiosè non comparuerit sive etiam sine justa causa absens fuerit, restituitur; hæc antea ex jure feudali annotavi.

De loco in quo jus de feudo dicebatur.

Quis ordo in his judiciis.

De exceptionibus replicis & triplicis, eæ, pro varietate actionis variæ sunt, nec modo

do

do aut numero comprehendi possunt, eæ discutiendæ sunt à judice secundum judicantis religionem; super quibus cum interlocutoria profertur, lis contestata dicitur (*a*), cum alioqui nunquam, apud nos, litisconteſtatio dicatur, nisi quando vel interlocutoria hæc partibus præsentibus & defendentibus profertur, vel in pœnam contumaciæ rei non comparentis, testes ab actore producti fuerint, & de testimonio verè dicendo jurati; antequam hi recipiantur, semper (licet antea non comparuerit) reus ad sua jura alleganda admittitur, Si quæstio, simul de petitorio & possessorio, nascatur possessoria prius terminanda est; Si Dominus de felonia contra Vasallum agat aut de aliquo delicto per quod feudum amittitur locum & tempus facti debet in libello exprimere. Si Dominus de Vasallo conqueratur & ille rursus de Domino, Vasalli causa prius à paribus terminanda est; ratio est, quia pares majorem jurisdictionem habere præsumuntur in suo pari, quam in suo Domino & contra fortiorem semper est præsumptio (*b*): neque Dominus nec Vasalli, cum cognitionem judicandi ut pares suscipiunt, jurant; nam Vasallus id Domino non potest objicere, cujus fidem in omnibus sequi debet, neque juramentum ab eo exigere, aut non juratum esse potest allegare; & juramentum fidelitatis Vasallum liberat à novo juramento, nisi ex post facto suspecti sunt hi pares; nam tunc potest juramentum novum ab eis exigi; Dominus autem de calumnia non jurabit, is enim honos Domino à Vasallo debetur, ne ei calumniæ notam possit impingere. Quod si Vasallus turbetur in possessione & agere non possit aut negligat, Dominus tamen potest agere, propter suum (ut vocant) interesse, quod Dominium directum ad eum pertineat & proinde interest ejus, ne conditio feudi deterior reddatur.

Quando lis contestata dicitur.

(a) *Zasius par. 11. nu 26*

(b) *Cur. p. 7. nu. 17.*

Ordo autem hic idem erat feré, qui in jure civili & regulariter secundum loci consuetudinem observatur; nam ea præcipuè in forma spectatur, præcipuè loci illius consuetudo, ubi feodum situm est & primo citatio facienda est & libellus offerendus & post ex allegationibus, si quæ sint & partes compareant, lis contestanda; sed nec minus lis contestari dicitur, etiam si reus non compareat & testes sive probationes recipiantur: alioqui lis non dicitur contestata, & reo semper licet jura sua sive exceptiones allegare, quod & apud nos observatur.

De ordine.

Probationes autem hæ debent esse claræ & magis urgent, si pares curiæ sive curtis producantur in testes quam alii, præcipue in felonia probanda, aut ad convincendam Vasalli ingratitudinem, ex qua à feudo cadere potest, testes quinque, summæ atque integræ opinionis, requiruntur, (*c*) Ad probandam autem novam investituram duo testes sed pares curiæ sufficiunt, nec per instrumentum probatur investitura, nisi duo aut tres pares intervenerint: sufficiat autem si tempore investituræ fuerint pares licet jam non sint, adeo autem strictè hæc observabantur, ut si pares curiæ non intervenerint, investitura nulla esset (*d*): quod si pares evocati non veniant ad testimonium dicendum, aut propter Dominum non audeant deponere, expectandum & eatenus judicium sustinendum est, donec venerint & interea superioris Domini vel etiam ordinarii auxilium contra suum Dominum implorandum, immo si Dominus unum tantum parem habeat & hic expectandus est donec veniat, præcipuè si Vasallus sit in possessione & licet revera hi pares non fuerant tempore investituræ, quod tamen pro paribus habiti & reputati sunt, sufficit: Incidit aliquando mihi sermo cum viro gravissimo, qui eo nomine jus feudale rejiciebat, quod ad probationem investituræ testes admittebat, in quo tamen maximè peccare mihi videbatur, cum inter vetera jura, quæ, apud nos, leges burgorum dicuntur, caveatur expressè, ut qui vendit terram suam, sic intrabit Domum & exibit & emptor foris stans, tunc intrabit & unus dabit unum denarium Domino pro exitu terræ, alter pro introitu sive sasina: Si autem excambiant, uterque eorum dabit duos denarios: In ea veterum simplicitate, scriptura non interveniebat à principio, ut quis melius probet, sed ut facilius, & hoc secundum jus civile. Et majoris momenti erat, quod solenniter coram Domino & paribus curiæ fiebat, quam si decem instrumenta inde essent confecta, neque enim negari potest has sasinas, quæ hodie in usu sunt, ante ducentos aut trecentos annos majoribus nostris fuisse incognitas, sed quæ coram judice loci & ordinariis, quos vocant, officiariis fiebant, plenam habuisse fidem, si vel sigillum apposuissent; Inter hos testes mares tantum admittebantur, ad probandam antiqui feudi investituram: fœminæ omnes in jure feudali rejiciebantur à testimonio, ut & apud nos hodie(*f*): Hermaphroditus censetur ejus sexus qui in eo prævalet,

De probationibus.

(c) *C. quot testes sunt necessarii, & ibi Bald. Alvarot.*

(d) *C. Qui testes sunt necessarii.*

(e) *Cur. p. 2. nu. 34.*

(f) *Decius in c. quoniam Extra de testibus.*

valet, Sed nec minores 18. annis, nec excommunicati, nec infames admittebantur; Sed præſumptio multum in jure feudali prævalere ſolebat, præcipuè ſi quis in poſſeſſione fuerat, nam ſemper præſumitur pro poſſeſſione contra non poſſidentem, adeo ut in antiquis feudis fama pro probatione ſufficeret, præcipuè ſi poſſeſſio accedebat, ſemper tamen una præſumptio per aliam tollitur, nempe minor per majorem, infirmior per fortiorem, & plures præſumptiones, tollunt pauciores, tam ex jure civili, quam feudali: Poſſeſſio autem hanc habebat vim, ut ſi poſſidens ſemiplenè probaverat, juramentum in ſupplementum probationis ei poterat deferri, cum tamen ex jure civili ſemiplenè probanti non deferatur juramentum *(b)*: Quod ad me attinet ſcio hanc eſſe feudiſtarum opinionem, quam & ego ſequor, ut judex ex variis circumſtantiis *(tam in jure civili quam feudali)* juramentum poſſit in magna cauſa ſemiplene probanti deferre, quod juramentum purgationis dicitur (*c*). Ita tamen ut non obſtantibus omnibus probationibus plene probans ſemper obtineat etiam ſine juramento; Sed quando juramentum defertur vel Domino vel Vaſſallo, non ſoli jurabunt, ſed cum duodecem ſacramentalibus, qui ſimul jurabunt de conſcientia vel credulitate ſuâ, quod ſic rem ſe habere credant, ſicut partes juraverant, Ex his ſacramentalibus ſex debent eſſe propinqui & cognati jurantis (nam hi præſumuntur ſcire veritatem rei geſtæ) ſi modo cognatos habeat, alioqui omnes extranei admittendi, *(d)* Dominus autem quoties ei defertur juramentum in ſuo proprio facto, de veritate tum jurabit, quod ſi factum ſit alienum, de credulitate tantum jurabit, nempe ſe credere rem ita ſe habere; Idem in Vaſſallo ſi tale ſit factum, de quo poterat certificari; nam judex nunquam defert juramentum ei, quem non eſt veriſimile factum noſſe. *(e)* In his judiciis, ſi gravior quæſtio incideret, potuit judex cogere partes, ut aſſeſſorem adhibeant eum nempe, qui nullâ lege aſſidere prohibetur & contra quem nulla juſta cauſa ſuſpicionis eſt, immo et huic aſſeſſori expenſas & communibus ſumptibus & competenti ſalario ſufficiant *(f)*.

Si quis ſe gravatum judicio Domini vel parium dicebat, primum ad Dominum immediatum ſui feudi provocabat, (*g*) & ſic de ſuperiore Domino in ſuperiorem, donec ad ſupremum Dominum feudi ſive regem perveniretur, ut nuper dixi: tempora appellationi præſcripta, nulla jure feudali ſunt, itaque ex jure civili ſumenda ſunt, et ſemper quoties quæſtio in jure feudali decidi non poteſt, ad jus civile recurrendum. Semper autem Dominus ſuam ſententiam executioni mandare poterat, alioqui ſuperior aut ordinarius exequebatur, ut & apud nos fieri ſolet, cum inferiori judici non paretur, literæ quas vocant conformes (quia ſecundum tenorem prioris ſententiæ in omnibus formantur) ſolent à Senatu impetrari, ut prior ſententia, per Vicecomites aut alios, executioni mandetur.

(b) *Bald in l. in bonæ fidei & ibi doctores C. de rebus credi-tis.*

(c) *§ Sacramentum De consuetudine recti feudi.*

De forma juramenti.

(d) *C. De controversia inter masculũ & fœm. cap. fin Extra de Purgatione &c.*

(e) *Arg. L. videamus & ibi notat. De in litem jurando ff & doctores in L. admonendi ff de juramento.*

(f) *L. 4. §. sed & si mensor ff finium regund.*

De appellationibus.

(g) *C. Si quo tempore miles. in fine.*

F I N I S.